

**ЧАРЛЗ ДИКЕНС
ДОМБИ И СИН
ИЗБРАНИ ТВОРБИ В ПЕТ
ТОМА. ТОМ 4**

Превод от английски: Весела Кацарова, 1984

chitanka.info

ТЪРГОВСКИ ВРЪЗКИ С ФИРМАТА

ДОМБИ И СИН

ЗА ПРОДАЖБА НА ЕДРО И ДРЕБНО И ЗА ИЗНОС

ПРЕДГОВОР

Позволявам си дързостта да твърдя, че способността, (или привичката) вярно да се долавят човешките характери е рядко срещана способност. От личен опит съм се уверил, че дори способността (или привичката) да се четат човешките лица в никакъв случай не е често срещана способност. Двете най-обичайни грешки в преценката, които считам, че се допускат поради липсата на такова качество, са смесването на две черти — стеснителност и високомерие, и неразбирането, че упоритият човек води постоянна борба със себе си.

Характерът на мистър Домби не претърпява рязка промяна нито в тази книга, нито в живота. През цялото време у него съществува чувство за собствената му несправедливост. Колкото повече потиска у себе си това чувство, толкова по-несправедлив неизбежно става той. Стаеният в душата срам и външните обстоятелства могат за една седмица или за един ден да сложат край на вътрешната борба. Тази борба обаче се е водила в продължение на години и пътят до победата не е лек.

Започнах да пиша тази книга на брега на Женевското езеро^[1], а после в течение на няколко месеца работих върху нея във Франция. Връзката между романа и мястото на написването му така странно се е врязала в паметта ми, че дори и сега, макар да знам всяко стъпало в дома на малкия мичман и мога да си припомня всяка пейка в черквата, където се венчава Флорънс, или пък леглото на всеки един джентълмен в пансиона на доктор Блимбър, въпреки това на мен смътно ми се мярка в съзнанието представата, че капитан Кътъл се скрива от мисис Макстинджър сред планините на Швейцария. По същия начин, когато нещо случайно ми напомни за какво непрестанно говорят вълните, на мен ми се струва, че през цялата зимна нощ аз се скитам из улиците на Париж, както всъщност бих се скитал, обзет от неспокойствие, с натезало сърце, през онази нощ, когато довърших главата, в която се разделих завинаги с малкия си приятел^[2].

- [1] Дикенс започва да пише романа през юни 1846 година. ↑
- [2] Тази глава (XVI) е написана на 14 януари 1847 година. ↑

ГЛАВА I

ДОМБИ И СИН

Домби бе седнал в голямото кресло в ъгъла на затъмнената стая до леглото, а Синът лежеше добре завит в детското кошче, внимателно положено върху ниското канапе точно пред камината и съвсем близо до нея, като че той по природа имаше нещо общо с кифличките и бе необходимо добре да се препече още от самото начало.

Домби бе на около четиридесет и осем години. Синът — на около четиридесет и осем минути. Домби беше доста плешив и червен, но макар и хубав, добре сложен мъж, изглеждаше твърде суров и надут, за да бъде симпатичен. Синът беше напълно плешив и много червен и въпреки че бе несъмнено чудесно бебе (не би могло и да бъде другояче), външният му вид все още беше малко смачкан и пъпчив. Времето и неговата сестра Грижата бяха издълбали върху челото на Домби бразди също като върху кората на дърво, което скоро ще бъде повалено — те двамата са безжалостни близнаци, бродещи сред горите от хора, като пътем оставят своите белези. А лицето на Сина бе цялото покрито с хиляди бръчици, които същото това коварно Време щеше с удоволствие да изглади и заличи с тъпата страна на своята коса, за да подготви повърхността за по-сериозните си операции.

Домби, с ликуващ поради дългоочакваното събитие вид, непрекъснато подрънкваше тежката златна часовникова верижка, подаваща се изпод елегантния му син фрак, а от слабите лъчи на отдалечената камина копчетата му просветваха с фосфоресциращ блясък. Вдигнал свитите си юмручета, Синът сякаш протестираше по свой немощен начин, че животът го е връхлетял така неочаквано.

— Мисис Домби — каза мистър Домби. — Отново фирмата не само ще се нарича, но и фактически ще бъде „Домби и Син“. „Дом-би и Син“!

Тези думи така го размекнаха, че към името на мисис Домби той прибави ласкаво обръщение (макар и не без известно колебание, тъй

като бе човек, непривикнал на подобни неща) и рече: „Мисис Домби, моя... скъпа моя.“

От лека изненада лицето на болната жена слабо поруменя и тя вдигна очи към него.

— Той ще бъде кръстен Пол, разбира се, моя... мисис Домби.

Тя тихо повтори: „Разбира се!“ или по-скоро го изрази с движение на устните и отново затвори очи.

— Името на баща му, мисис Домби, и на дядо му. Бих искал сега дядо му да е жив! — И той отново изговори: „Дом-би и Син“ със същия тон като преди.

В тези три думи се заключаваше смисълът на целия му живот. Земята бе създадена заради Домби и Син, за да има къде те да търгуват, а слънцето и луната — за да ги озаряват със светлината си. Реките и моретата бяха сътворени, за да плуват корабите им по тях, дъгата им обещаваше хубаво време, ветровете духаха, за да съдействуват или пречат на начинанията им, звездите и планетите се движеха по своята орбита, за да запазят неприкосновеността на една система, в центъра на която стояха Домби и Син. В неговите очи обикновените съкращения придобиваха ново значение, отнасящо се единствено до фирмата. А.Д. нямаше нищо общо с *anno Domini*, а означаваше „*Anno Dombei* — и Син“.

Както и баща му преди, той се бе издигнал, според законите на живота и смъртта, от Син до Домби и за период от близо двадесет години бе останал единственият представител на фирмата. През тези години бе женен в продължение на десет — женен, както твърдяха някои, за жена, която не можеше да му отдаде сърцето си, тъй като то бе разбито и щастieto ѝ бе останало в миналото, така че тя бе доволна с примирение да вложи сломения си дух в послушание и покорство, наложени ѝ от настоящето. Съвсем малко вероятно бе тези празни приказки да достигнат до ушите на мистър Домби, когато донякъде засягаха. Но ако случайно достигнеха, надали щеше да се намери друг човек на земята, който да погледне на тях с подобно пълно недоверие. Домби и Син се бяха често занимавали с кожи, но никога със сърца. Те бяха предоставили тази капризна стока на младите момчета и момичета, на пансионите и книгите. Мистър Домби би заключил, че по силата на обстоятелствата брачният съюз с него *непременно* би бил ласкателен и почетен за всяка жена със здрав разум, че перспективата

да родиш нов съдружник в такава фирма не може да не събуди силно и сладостно тщеславие в душата и на най-малко тщеславната представителка на слабия пол, че мисис Домби бе сключила брачния договор — акт, почти неизбежен в благородните и богати семейства, съществуващ независимо от необходимостта да се запази названието на семейните фирми, — без да си затваря очите за всички преимущества. Че мисис Домби от личен опит ежедневно се убеждаваше какво положение заема той в обществото. Че тя винаги седеше начело на неговата трапеза и изпълняваше задълженията на домакиня в неговия дом по много изискан и благопристоен начин. Че мисис Домби непременно е щастлива. Че не би могло да бъде друго.

Или впрочем само с едно изключение. Да. Той признаваше това. С едно-единствено, но несъмнено то включваше много. Те бяха женени от десет години, но до настоящия ден, когато седеше до леглото в голямото кресло, като непрекъснато подрънкваше тежката си златна часовникова верижка, той не бе имал потомък... за когото да си струва да се говори, достоен да бъде споменат. Шест години преди това им се бе родило момиченце. Промъкнало се незабелязано в стаята, сега детето плахо се бе свило в един ъгъл, откъдето можеше да наблюдава лицето на майка си. Но какво значеше едно момиче за „Домби и Син“! Като капитал, представящ името и честта на фирмата, това дете бе просто една фалшива монета, която не можеше да се вложи — негодно момче — и нищо повече.

В този момент мистър Домби преливаше от задоволство и усети, че е в състояние да откъсне от себе си мъничко, за да поръси с няколко капки прахта по запустялата пътечка към своята малка дъщеря.

Така че той каза:

— Флорънс, ако желаеш, разрешавам ти да отидеш и да погледнеш хубавото си братче. Но не го пипай!

Детето се взря в синия фрак и колосаната бяла вратовръзка, които заедно със скърцащите обувки и силно тиктакация часовник изграждаха представата му за баща. Но веднага отново обърна поглед към лицето на майка си и не помръдна, нито пък продума.

В следващия миг жената отвори очи и съзря детето. То изтича към нея и като се повдигаше на пръсти, за да скрие напълно лицето си в обятията ѝ, се притисна с огромна обич и отчаяние, съвсем несъответстващи на възрастта му.

— Боже господи! — възкликна мистър Домби с раздразнение и стана. — Смятам, че това е много неблагоприятна и вредна постъпка. Добре ще е може би да помоля доктор Пепс да бъде така любезен отново да се качи тук. Ще слеза долу. Ще слеза долу. Не е нужно да ви напомням — добави той, като се поспря за миг до канаето пред камината, — че трябва много да се грижите за този млад джентълмен, мисис...

— Блокит, сър — му подсказа бавачката, превзета особа със следи от аристократичност, която не се осмели да изрече името си като неоспорим факт, а просто го подхвърли като колебливо предложение.

— За този млад джентълмен, мисис Блокит.

— Да, сър, разбира се. Помня, когато се роди мис Флорънс...

— Да, да, да — отвърна мистър Домби, като се наведе над кошчето и същевременно леко свъси вежди. — Що се отнася до мис Флорънс, всичко е прекрасно, но случаят сега е съвсем друг. Този млад джентълмен има специално предназначение. Специално предназначение, малко човече! — След това свое обръщение към бебето, той поднесе едната му ръчичка до устните си и я целуна. А после, като че уплашен да не би подобен жест да накърни достойнството му, се отдалечи с чувство на неловкост.

Доктор Паркър Пепс — един от придворните лекари и човек, ползущ се с голяма известност заради оказваната от него помощ за нарастване членовете в знатните семейства — се разхождаше с ръце отзад из гостната стая и предизвикваше неизразим възторг у домашния лекар, който през последните шест седмици непрекъснато се бе хвалил на всичките си пациенти, приятели и познати за предстоящото събитие, за което очакваше да бъде извикан съвместно с доктор Паркър Пепс по всяко време на денонощието.

— Е, сър — каза доктор Паркър Пепс с плътен, дълбок, звучен глас, приглушен поради случая като чукалото на вратата, — не намирате ли любимата си съпруга ободрена от вашето посещение?

— Така да се каже, стимулирана? — допълни семейният лекар тихо, като в същото време се поклони на доктора, сякаш искаше да му каже: „Извинете ме, че се обадох, но пояснението е важно.“

Мистър Домби много се смути от този въпрос. Болната толкова малко го засягаше, че изобщо не бе в състояние да отговори. Той

отвърна, че би бил доволен, ако доктор Паркър Пепс отново се качи горе.

— Чудесно! Не трябва да крием от вас, сър — продължи доктор Паркър Пепс, — че силите са напуснали нейна светлост херцогинята. Моля за извинение, обърквам лицата, искам да кажа, вашата любезна съпруга. Има известна отпадналост, изобщо липса на жизнеспособност, което не бихме искали да...

— Наблюдаваме — вметна домашният лекар, като отново склони глава.

— Точно така — потвърди доктор Паркър Пепс, — което не бихме искали да наблюдаваме. Изглежда, че организъмът на лейди Канкаби — извинете, исках да кажа на мисис Домби. Обърквам имената на пациентите...

— Те са толкова многобройни — промълви семейният лекар, — че не би могло да се очаква... обратното би било неестествено... доктор Паркър Пепс със своята практика в Уест Енд...

— Благодаря — отвърна докторът, — точно така е. Изглежда, както казах, че организъмът на нашата пациентка е претърпял сътресение, от което можем само да се надяваме, че тя ще излезе с голямо, упорито...

— И енергично... — промълви семейният лекар.

— Точно така — съгласи се докторът, — и енергично усилие. Присъстващият тук мистър Пилкинс, който в качеството си на медицински консултант в семейството — убеден съм, че никой друг не е така достоен да заеме подобно място.

— О — промълви семейният лекар. — Похвала от сър Хюбърт Станли!^[1]

— Това е много мило от ваша страна — отвърна доктор Паркър Пепс. — Мистър Пилкинс, в качеството си на консултант, най-добре запознат със здравословното състояние на пациентката в нормални случаи (сведение, много ценно за нас, за да достигнем необходимото заключение при настоящите обстоятелства), поддържа моето мнение, че в сегашното положение на организма се изисква да направи енергично усилие и че ако нашата очарователна приятелка, графиня Домби — моля за извинение — мисис Домби... няма да бъде...

— В състояние — добави семейният лекар.

— Да направи нужното усилие — продължи доктор Паркър Пепс, — може да настъпи криза, за която и двамата най-искрено ще съжаляваме.

При тези думи те сведоха глави за няколко секунди. А после по знак, безмълвно даден от доктор Паркър Пепс, те се отправиха нагоре, като семейният лекар отвори вратата пред знаменития специалист и го последва с раболепна учтивост.

Би било несправедливо спрямо мистър Домби да се твърди, че той не бе посвоему опечален от новината. Въпреки че не беше от тези хора, които лесно се стряскат или съкрушават, той безспорно чувствуваше, че ако жена му се разболее и почине, би му било много мъчно и ще усети сред съдовете, мебелите и останалата си покъщнина липсата на нещо, което си струва да притежаваш и чиято загуба не може да се понесе без искрено съжаление. Макар че това несъмнено би било едно хладно, делово, съдържано съжаление, подобаващо на джентълмен.

Скоро размишленията му по този въпрос бяха прекъснати, първо от шумоленето на рокля по стълбището, а после от внезапното нахлуване в стаята на дама, най-вероятно прехвърлила средната възраст, но облечена много младежки, особено що се отнася до стегнатия ѝ корсет, която, като се хвърли към него — в лицето и походката ѝ се долавяше известно напрежение, издаващо овладяната ѝ възбуда, — обви ръце около врата му и продума със задавен глас:

— Скъпи мой Пол! Той е един истински Домби!

— Да, да! — отвърна брат ѝ — тъй като мистър Домби бе неин брат. — Мисля, че той наистина има чертите на рода. Не се вълнувай, Луиза.

— Държа се много глупаво — каза Луиза, като седна и извади носната си кърпа, — но той... Той е такъв чудесен Домби! Никога не съм виждала подобна прилика в живота си!

— А как е самата Фани? — попита мистър Домби. — Какво става с нея?

— Мой скъпи Пол — отвърна Луиза, — няма нищо страшно. Повярвай ми — нищо страшно. Разбира се, изтощена е, но е съвсем различно от това, което аз самата изживях както с Джордж, така и с Фредерик. Необходимо е усилие. Това е всичко. Ако скъпата Фани беше една Домби!... Но мисля, че ще се справи. Не се съмнявам, че ще

се справи. След като знае, че от нея се изисква подобно изпълнение на дълга, тя непременно ще се справи. Мой скъпи Пол, разбирам, че е много глупаво и слабохарактерно от моя страна да се държа така, разтреперана от главата до петите, но се чувствавам толкова замаяна, че ще те помоля за чашка вино и парченце от онази торта. Струваше ми се, че ще падна през прозорците на стълбището, когато слизах надолу, след като видях скъпата ни Фани и малкото сладурче. — Последните думи бяха предизвикани от внезапен ярък спомен за бебето.

Веднага след тях се чу леко почукване на вратата.

— Мисис Чик — отвън се разнесе много мазен женски глас, — как се чувствувате сега, моя мила приятелко?

— Скъпи Пол — прошепна Луиза, като стана от мястото си, — това е мис Токс. Най-доброто същество! Никога нямаше да се добера дотук, ако не беше тя. Мис Токс, брат ми мистър Домби. Пол, скъпи, моята много близка приятелка мис Токс.

Дамата, така специално представена, беше висока и слаба и толкова белезникава на вид, че, изглежда, по природа не е била оцветявана с бои, които търговците на платове наричат „трайни“, и лека-полека бе избеляла. Но за сметка на това пък можеше да се окачестви като най-ярък образец на любезност и учтивост. Поради стария си навик да изслушва с възхищение всичко, изречено в нейно присъствие, и така да наблюдава говорещите, като че мислено се опитва да запечати образите им в съзнанието си, за да не се разделя с тях до края на живота си, главата ѝ бе силно наклонена на една страна. Ръцете ѝ бяха придобили навика инстинктивно да се разперват като че от спонтанно възхищение. Погледът ѝ също бе склонен да изразява възторг. Гласът ѝ беше извънредно мелодичен, а в средата на изумително орловия ѝ нос имаше малка подутина, след която носът ѝ се насочваше право надолу към лицето с твърдото намерение при никакви обстоятелства да не се вири.

Роклята на мис Токс, макар че бе доста изискана и хубава, създаваше известно впечатление на сухота и оскъдност. Бонетата и шапките си тя обикновено украсяваше със странни изсъхнали цветя. В косите ѝ понякога се появяваха неизвестни треви. А наблюдателните хора забелязваха, че във всичките ѝ яки, видове жабо, шалчета, маншети и други подобни принадлежности от тоалета ѝ — всъщност

във всичко, носено от нея, което имаше два отделни края с предназначението да се срещнат помежду си — въпросните два края не се погаждаха и не желаеха да се съединят без конфликт. През зимата тя носеше кожени принадлежности, като пелерини, увити около врата кожи и маншони, чиито косми никога не бяха загладени, а войнствено щръкнали. Тя много обичаше да носи със себе си чантички със закопчалки, които при затваряне изщракваха, подобно изстрел от малко пистолетче. Когато се издокарваше, тя слагаше на врата си мизерен медальон, напомнящ уморено око с мътен поглед, лишено от способността да наблюдава. Тези, както и други неща от подобен характер допринасяха за разпространяване на мнението, че мис Токс е жена, както се казва, с ограничени средства, които тя съумява да използва най-рационално. Навярно ситният ѝ вървеж потвърждаваше това убеждение и подсказваше мисълта, че превръщането ѝ на една обикновена крачка в две-три такива произтича от нейния навик да извлича максималното от всяко нещо.

— Уверявам ви — каза мис Токс, като направи изумителен реверанс, — че възможността да бъда представена на мистър Домби е чест, към която отдавна се стремя, но съвсем не я очаквах в настоящия момент. Скъпа мисис Чик... мога ли да ви наричам Луиза?

Мисис Чик пое ръката на мис Токс в своята, положи поставката на чашата с вино в нея, преглътна сълзите си и прошепна:

— Бог да ви благославя!

— Скъпа моя Луиза — промълви мис Токс, — любима приятелко, как се чувствувате сега?

— По-добре — отвърна мисис Чик. — Пийнете си малко вино. Вие се вълнувахте не по-малко от мен и зная, че ви е нужно да се подкрепите.

Разбира се, мистър Домби изпълни задълженията си като домакин.

— Пол, мис Токс — продължи мисис Чик, като все още държеше ръката ѝ — знаеше с какво нетърпение очаквах днешното събитие и приготви малък подарък за Фани, който бях обещала да ѝ поднеса. Това е само един игленик за тоалетна масичка^[2], Пол, но аз възнамерявам да кажа, длъжна съм да кажа и ще кажа, че мис Токс чудесно е подбрала подходящи думи за такъв случай. Аз самата считам, че словата „Добре дошъл, малък Домби“ са истинска поезия!

— Такова ли е приветствието? — попита брат й.

— Точно такава! — отвърна Луиза.

— Бъдете справедлива към мен, скъпа Луиза — обади се мис Токс с тих, дълбоко умоляващ глас, — и си спомнете, че единствено... трудно ми е да изразявам мислите си... единствено неувереността в изхода ме принудиха да си позволя такава голяма волност. „Добре дошъл, господарю Домби“ би отговаряло много по-точно на моите чувства, в което смятам, че не се съмнявате. Но неизвестността, съпътстваща тези ангелски създания, ще ми послужи навярно като оправдание за това, което в противен случай би изглеждало недопустима фамилиарност.

При тези думи мис Токс грациозно се поклони на мистър Домби, на което джентълменът благосклонно отвърна. Преклонението към фирмата „Домби и Син“, изразено дори в гореспоменатия разговор, бе толкова приятно нещо за него, че сестра му, мисис Чик — въпреки че бе склонен да я счита за слабохарактерен, добродушен човек, — можеше да придобие над него по-силно влияние от когото и да било друг.

— Да — заяви мисис Чик с лъчезарна усмивка, — при това положение аз прощавам на Фани за всичко.

Това бе изявление в християнски дух и мисис Чик усети как на душата й олекна. Всъщност нямаше нищо особено, за което да прощава на снаха си или по-точно — съвсем нищо освен факта, че се бе омъжила за брат й — това само по себе си бе проява на дързост — и че по стечение на обстоятелствата бе родила момиче вместо момче, което, както мисис Чик често бе изтъквала, съвсем не отговаряло на очакванията й и не било достойна отплата за оказаното внимание и почести.

Тъй като в този момент мистър Домби бе спешно извикан от стаята, двете жени останаха насаме. Мис Токс веднага изпадна в хвалебствен пристъп.

— Знаех, че ще се възхитите от брат ми. Казах ви го предварително, скъпа — отвърна Луиза.

Ръцете и очите на мис Токс изразяваха степента на възхищението й.

— А що се отнася до състоянието му, скъпа!

— Ах! — прошепна мис Токс, силно развълнувана.

— Огроом-но!

— А как умее да се държи, скъпа Луиза! — възкликна мис Токс. — Каква осанка! Каква изисканост! През живота си не съм виждала дори и портрет, на който да са изобразени поне половината от тези качества. Нещо толкова величествено, нали разбирате, толкова непреклонно! С такива широки плещи, така гордо изправен! Той е един делови Йоркски херцог, любима, и нищо друго! — обобщи мис Токс. — Така ще го наричам.

— Какво ти е, скъпи Пол? — възкликна сестра му, когато той се върна. — Много си пребледнял! Случило ли се е нещо?

— Съжалявам, Луиза, но ми казват, че Фани...

— Хайде-хайде, скъпи Пол — отговори сестра му, като стана, — не им вярвай. Ако имаш доверие в моя опит, Пол, можеш да бъдеш напълно сигурен, че от страна на Фани не се изисква нищо повече от малко усилие. И към подобно усилие — продължи тя, като свали бонето си и деловито пооправи ръкавиците си — тя трябва да бъде подтикната, дори ако е необходимо, принудена да го направи. Хайде, скъпи Пол, ела с мен горе!

Мистър Домби, освен че сестра му имаше влияние над него поради горепосочените причини, наистина я ценеше като опитна и енергична домакиня, така че се съгласи и веднага се отправи с нея към стаята на болната.

Жена му лежеше в леглото, както я бе оставил, притиснала малката си дъщеря на гърди. Детето се бе вкопчило в нея също така здраво, както и преди и не повдигаше глава, не откъсваше нежната си бузка от лицето на майка си, не поглеждаше към околните, не продумваше, не помръдваше, не проплакваше.

— Неспокойна е без момиченцето — прошепна лекарят на мистър Домби. — Решихме, че е най-добре отново да го пуснем тук.

Около постелята се бе възцарило такова тържествено мълчание и двете медицински лица гледаха неподвижната фигура с такова съчувствие и безнадеждност, че за миг мисис Чик забрави за намерението си. Но като насъбра кураж и си възвърна това, което наричаше присъствие на духа, тя седна до леглото и проговори с тихия, ясен глас на човек, опитващ се да събуди някого от сън.

— Фани! Фани!

Не се чу никакъв отговор, а само силно тиктакане от часовниците на мистър Домби и доктор Паркър Пепс, като че състезаващи се в тишината.

— Фани, скъпа — каза мисис Чик с престорена непринуденост, — мистър Домби е дошъл да те види. Няма ли да му кажеш нещо? Искат да сложат до теб малкото ти момченце — бебенцето ти, Фани, чуваш ли, ти май не си го видяла още. Но това ще стане само ако се посъвземеш малко. Не мислиш ли, че е време малко да се посъвземеш? А?

Тя сведе ухо над постелята и се ослуша, като в същото време оглеждаше присъстващите, вдигнала пръст.

Ни дума, ни звук в отговор. Часовниците на мистър Домби и доктор Пепс като че ускориха ход.

— Наистина, хайде, скъпа Фани — продължи зълвата, като си промени позата и без да съзнава, заговори не така самоуверено, но по-настойчиво. — Ще трябва да ти се поразсърдя малко, ако не се съвземеш. За теб е нужно да направиш усилие, навярно много голямо и мъчително усилие, което ти не си в състояние да направиш. Но в този свят са необходими усилия, Фани, и ние не трябва да се предаваме, когато толкова много зависи от нас. Хайде! Опитай се! Ще ти се скарам, ако не го сториш!

Състезанието през последвалата пауза бе напрегнато и ожесточено. Часовниците като че се блъскаха и препъваха един друг.

— Фани! — извика Луиза, като се огледа наоколо с нарастваща тревога. — Погледни ме само! Само отвори очи да ми покажеш, че ме чуваш и разбираш, моля те! Боже мой, джентълмени, какво може да се направи?

Двете медицински лица се спогледаха над постелята. Семейният лекар се наведе и прошепна нещо на ухото на детето. Без да разбира какво му шепнат, малкото създание извърна съвсем преbledнялото си личице и дълбоките си тъмни очи към него, без ни най-малко да се откъсва от прегръдката.

Отново последва шепот.

— Мамо! — изстена детето.

Тънкото гласче, така познато и скъпо, предизвика слаб проблясък на съзнанието дори и в това състояние. За миг притворените клепачи

трепнаха, ноздрите помръднаха и на лицето мина лека сянка от усмивка.

— Мамо! — високо зарида детето. — О, скъпа мамо! О, скъпа мамо!

Докторът внимателно отстрани от лицето и устата на майката разпилените детски къдрици. Уви! Те лежаха неподвижни — нямаше почти никакво дихание, за да ги разпилее.

И така, здраво вкопчила се в крехката опора в своите обятия, майката отплува в тъмния непознат океан, ограждащ целия свят.

[1] „Похвала от сър Хюбърт Станли!“ — искрена похвала. Сър Хюбърт Станли — герой от комедия на английския драматург Томас Мортъл (1764–1838), автор на популярни комедии и водевили. ↑

[2] Игленик за тоалетна масичка — обичаен подарък за майката в английското семейство при раждане на дете. ↑

ГЛАВА II

В КОЯТО СВОЕВРЕМЕННО СЕ ВЗЕМАТ МЕРКИ ПОРАДИ НЕОЧАКВАНТО СТЕЧЕНИЕ НА ОБСТОЯТЕЛСТВАТА, ПОНЯКОГА ВЪЗНИКВАЩО И В НАЙ- ДОБРИТЕ СЕМЕЙСТВА

— Толкова съм доволна от себе си — възкликна мисис Чик, — че когато най-малко предполагах какво ни очаква — сякаш наистина нещо ми подсказа, — аз заявих, че прощавам на скъпата бедна Фани за всичко. Каквото и да се случи, това винаги ще бъде утеха за мен.

Мисис Чик направи горното забележително изявление в гостната, където бе слязла след извършената проверка на шивачите, заети със семейния траур. Тя назидателно изрече това пред мистър Чик — солиден, плешив джентълмен, с много едри черти, с непрекъснато пъхнати в джобовете ръце, който по природа бе склонен да си подсвирква и тананика мелодии и тъй като съзнаваше, че в дом, изпълнен със скръб, подобни звуци са неблагоприятни, в момента той се опитваше да ги потисне.

— Не се преуморявай, Лу — каза мистър Чик, — защото, както виждам, ще получиш припадък. Трала-ла-ла-ла! Прости ми, боже, забравих! Днес сме тук, утре ни няма!

Мисис Чик само му хвърли един укорителен поглед, а след това продължи мисълта си.

— Мисля — каза тя — и се надявам, че това потресаващо събитие ще послужи като урок за всички ни да се научим как да се съвземаме и своевременно да правим усилията, които се изискват от нас. От всяко нещо може да се извлече поука, но важно е да можем да се възползуваме от нея. Ако забравим настоящата, вината ще бъде изцяло наша.

Мистър Чик наруши гробната тишина, настъпила след горната забележка, с крайно неподходящия припев: „Имало един обуцар“^[1], но като се усети, със смущение отбеляза, че безспорно вината щяла да бъде изцяло наша, ако не си извлечем поука от подобни печални събития.

— Предполагам, мистър Чик, че поуката ще е по-голяма — отвърна троснато благоверната му съпруга след кратко мълчание, — ако не си припяваме разни школки танци или не по-малко безсмисления и безсърдечен напев „рам-па-тиди-бау-бау-бау“ — което мистър Чик наистина си бе позволил съвсем тихичко и което мисис Чик възпроизведе с унищожително презрение.

— Просто навик, скъпа! — извинително рече мистър Чик.

— Глупости! Навик! — отвърна жена му. — Ако имаш малко разум в главата, не се оправдавай по такъв нелеп начин. Навик! Ако аз придобия „навик“ (както ти го наричаш) да лазя по тавана като муха, смея да кажа, че ти ще ми проглушиш ушите.

Изглеждаше твърде вероятно подобен навик да предизвика известен шумен интерес, така че мистър Чик не се осмели да обсъжда предположението.

— Как е бебето, Лу? — попита мистър Чик, за да смени темата на разговора.

— Кое бебе имаш пред вид? — попита мисис Чик. — Мисля, че никой нормален човек няма да ми повярва, че прекарах цялата сутрин в трапезарията с една тълпа бебета.

— Една тълпа бебета! — повтори мистър Чик, а в очите му проблесна безпокойство.

— Доста мъже биха се досетили — отвърна мисис Чик, — че след като бедната Фани вече я няма, необходимо е да се намери кърмачка.

— О-о! А-а! — възкликна мистър Чик. — Тра-ла-ла... искам да кажа, такъв е животът. Надявам се, че вече си избрала по свой вкус, скъпа!

— Съвсем не — каза мисис Чик — и както виждам, няма вероятност да си избира. А в това време, разбира се, детето...

— Ще отиде по дяволите — отвърна мистър Чик замислено — наистина.

Усетил обаче по възмущението, изписано върху лицето на мисис Чик, че е сбъркал, като е допуснал възможността един Домби да отиде там, той пожела да заглади грешката си чрез уместно предположение и добави:

— Не може ли междувременно да се възползуваме от чайника?

Ако бе целял да сложи по-бързо край на разговора, не би могъл да го постигне по-успешно. След като го погледа няколко мига с мълчаливо примирение, тя величествено пристъпи към прозореца и привлечена от шума на файтон, надзърна през щорите. След като реши, че за момента съдбата е против него, мистър Чик не продума нищо повече и се оттегли. Но това не се случваше често на мистър Чик. Нерядко той излизаше победител и в такива моменти сурово наказваше Луиза. В съпружеските си свадни те бяха като цяло много хармонична двойка — равностойни партньори, редуващи се в нанасянето на ударите. Общо взето, трудно би било да се обзаложи човек кой ще надвие. Често пъти, когато мистър Чик изглеждаше сразен, той внезапно минаваше в настъпление, завземаше позиции, насочваше срещу мисис Чик собственото ѝ оръжие и удържаше пълна победа. Тъй като бе застрашен от подобни внезапни пробиви от страна на мисис Чик, леките им стълкновения криеха изненади и това ги изпълваше с въодушевление.

Мис Токс бе пристигнала с току-що споменатия файтон и задъхана влезе тичешком в стаята.

— Скъпа Луиза — каза мис Токс, — все още ли не е заето мястото?

— Не е, добра душице — отвърна мисис Чик.

— Тогава, скъпа Луиза — рече мис Токс, — надявам се и вярвам... но един момент, скъпа, сега ще ви представя заинтересуваната страна.

Като слезе по стълбите с такава скорост, с каквата се бе изкачила, тя изведе заинтересуваната страна от файтона и скоро отново се върна, като ги водеше под конвой.

Тогава стана ясно, че бе употребила думата не в юридическия или търговски смисъл, когато тя се отнася до един човек, а като съществително събирателно, включващо много хора, тъй като мис Токс ескортираше следната група — закръглена млада жена с цветущ вид, румени бузи и лице като ябълка, с бебе на ръце, една по-млада жена, не

така закръглена, но също с лице като ябълка, която водеше за ръка по едно закръглено дете, с лица като ябълки, освен това имаше едно друго закръглено момче, също с лице като ябълка, което вървеше само, а най-накрая крачеше един закръглен мъж с лице като ябълка, прегърнал друго закръглено момче, също с лице като ябълка, което той постави на пода и с дрезгав глас му прошепна: „Да се фане за брат си Джони.“

— Скъпа Луиза — заговори мис Токс, — знаейки за голямото ви безпокойство и желяйки да ви помогна, аз веднага се отправих към дружеството на съпругите, на името на кралица Шарлот^[2], за което вие бяхте забравили, и им зададох въпроса дали могат да ми предложат някоя подходяща. „Не — отвърнаха те, — не можем.“ Когато ми отговориха така, уверявам ви наистина, едва ли не изпаднах в пълно отчаяние заради вас. Но така се случи, че една от дружеството на съпругите, като чу молбата ми, напомни на управителката за друга, която бе посещавала дома ѝ, и според нея по всяка вероятност би била най-подходяща. Веднага щом чух това и управителката го потвърди — прекрасна препоръка и безупречен характер, — взех адреса и отново потеглих.

— Само вие можете да направите това, мис Токс! — възкликна Луиза.

— Съвсем не! — отвърна мис Токс. — Не говорете така! Когато пристигнах в къщата (най-чистия дом, който съм виждала, скъпа — можеш да ядеш направо на пода), заварих цялото семейство на масата и като прецених, че никакво описание на тях не би било и наполовина така убедително за вас и мистър Домби, както ако ги видите всички заедно, аз ги доведох тук. Този джентълмен — поясни мис Токс, като посочи мъжа с лице като ябълка — е бащата. Бихте ли били така любезен, сър, да излезете малко напред?

Мъжът с лице като ябълка смутено се подчини на молбата и застана отпред, като се хилеше и хихикаше.

— А това, разбира се, е жена му — продължи мис Токс, като показва младата жена с бебето. — Как сте, Поли?

— Благодаря, много добре, мадам — отвърна Поли.

За да може умело да я представи, мис Токс ѝ зададе, въпроса с такъв вид, като че се обръщаше към стара познайница, която не бе виждала около две седмици.

— Радвам се да чуя това — каза мис Токс. — Другата млада жена е неомъжената й сестра, живееща с тях. Тя ще поеме грижата за децата й. Казва се Джемайма. Как сте, Джемайма?

— Благодаря, много добре, мадам — отговори Джемайма.

— Наистина се радвам да чуя това — рече мис Токс. — Надявам се, че ще продължавате така да се чувствувате. Децата са пет. Най-малкото е на шест седмици. Чудесното момченце с мехура на носа е най-голямото. Смятам, че мехурът — забеляза мис Токс, като огледа семейството — не е по рождение, а е случаен.

Чу се как мъжът с лице като ябълка изръмжа: „Ютия.“

— Извинете, сър — запита мис Токс, — вие...

— Ютия — повтори той.

— А, да — възкликна мис Токс. — Да, точно така. Съвсем забравих. В отсъствие на майка си малкото същество помиришало горещата ютия. Вие сте напълно прав, сър. Когато пристигнахме тук, на вратата вие се канехте любезно да ме уведомите, че по професия сте...

— Печкаджия!

— Плячкаджия! — с ужас възкликна мис Токс.

— Огняр — обясни мъжът. — В локомотив.

— А, да — отвърна мис Токс, като го гледеше дълбокомислено и като че продължаваше да не разбира смисъла.

— А харесва ли ви, сър?

— Кое, мадам? — попита мъжът.

— Ами това, професията ви — отговори мис Токс.

— О, много, мадам. Но понякога сгурията влиза тук — той посочи гърдите си — и кара човека да говори дрезгаво като сега. Но гласът ми е такъв от сгурията, мадам, а не защото съм сприхав.

Този отговор като че много слабо подпомогна мис Токс и тя се затрудни да продължи разговора. Но мисис Чик веднага й се притече на помощ и започна внимателно да оглежда Поли, децата й, брачното й свидетелство, препоръката й и така нататък. Поли се измъкна невредима от трудното изпитание, след което мисис Чик се отправи към брат си да му съобщи новината, и като ярка илюстрация и потвърждение на думите си тя взе със себе си двете най-румени деца на Тудъл — така се казваше семейството с лица като ябълки.

От смъртта на жена си досега мистър Домби не бе напускал стаята си, където бе потънал в размисли за юношеството, образованието и предназначението на невръстния си син. Бreme, постудено и тежко от обикновеното, бе притиснало суровото му сърце — по-скоро съзнанието за загубата на детето, отколкото неговата собствена загуба, предизвикваше у него едва ли не гняв наред с мъката. Крайно уничително беше, че животът и кариерата, на които бе възлагал толкова надежди, поради една елементарна необходимост още от самото начало са застрашени, че фирмата „Домби и Син“ загива поради липса на кърмачка. В своята гордост и ревност той изпитваше такова негодувание при мисълта, че още в първите крачки за осъществяване на заветната си мечта той трябва да зависи от наемна слугиня, която временно ще бъде за детето всичко, каквото би могла да бъде собствената му съпруга благодарение на съюза си с него, така че всяко поредно отхвърляне на кандидатка предизвикваше в душата му скрита наслада. Обаче бе настъпил мигът, когато не можеше повече да се раздвоява от тези противоречиви чувства. Още повече, че, изглежда, нямаше никакви съмнения в пригодността на Поли Тудъл, за която съобщи сестра му, като непрестанно хвалеше неуморимата си приятелка мис Токс.

— Тези деца са здрави на вид — отбеляза мистър Домби. — Но като си помисли човек, че един ден те биха могли да предявят претенции за родство с Пол! Отведи ги, Луиза! Искам да видя тази жена и съпруга ѝ.

Мисис Чик отведе крехката двойка от семейството Тудъл и веднага се върна с по-яката двойка, която брат ѝ бе наредил да се яви.

— Любезна моя — каза мистър Домби, като се обърна в креслото си с цялото си тяло, сякаш нямаше крайници и стави, — разбрах, че сте бедна и желаете да изкарате пари, като кърмите момченцето, моя син, преждевременно загубил това, което никой не може да му замени. Нямам нищо против да допринесете за благосъстоянието на семейството си по този начин. Доколкото мога да преценя в момента, като че ли заслужавате това. Но аз трябва да ви поставя едно-две условия, преди да влезете в дома ми в качеството си на кърмачка. Трябва да се споразумеем, че по време на престоя ви тук винаги ще ви наричат... да кажем, Ричардс — едно обикновено и подходящо име.

Имате ли възражения да ви наричат Ричардс? По-добре се посъветвайте със съпруга си.

Тъй като мъжът ѝ само се хилеше и хихикаше и непрестанно си запушваше устата с дясната ръка, като мокреше дланта си със слюнка, мисис Тудъл, след като го сръга два-три пъти напразно, се поклони и отвърна, че ако трябва да се откаже от собственото си име, това навярно ще се отрази върху заплатата ѝ.

— О, разбира се — отговори мистър Домби. — Желая всичко да се свежда изцяло до заплатата. Да, Ричардс, ако станете кърмачка на осиротялото ми дете, искам винаги да помните това. Вие ще получавате щедро възнаграждение за изпълнението на някои задължения и през това време бих искал да виждате семейството си колкото е възможно по-рядко. Когато престанем да изискваме от вас изпълнението на тези задължения и престанем да ви плащаме възнаграждението, всички взаимоотношения между нас ще приключат. Разбирате ли ме?

Мисис Тудъл като че се съмняваше в това. А що се отнася до самия Тудъл, той безспорно нямаше каквото и да е съмнение, че се е объркал напълно.

— Вие имате собствени деца — продължи мистър Домби. — Сделката ни изобщо не изисква вие да се привързвате към моето дете или моето дете да се привързва към вас. Не очаквам и не желая подобно нещо. Точно обратното. Когато напуснете дома ми, вие просто ще сте приключили един договор за покупко-продажба, за наемане на труд и ще се отстраните. Детето ще престане да си спомня за вас и вие, ако обичате, ще престанете да си спомняте за детето.

Мисис Тудъл, с малко по-зачервени бузи от преди, отговори, че вярвала, че знае мястото си.

— Вярвам, че наистина е така — отвърна мистър Домби. — Не се съмнявам, че добре си го знаете. Действително всичко е толкова просто и ясно, че не би могло да бъде другояче. Луиза, скъпа, уговорете се с Ричардс за парите и тя може да ги получава когато и както ѝ е удобно. Мистър еди-кой си, ако обичате, да поговорим за малко.

Застигнат от тези думи на прага тъкмо когато се канеше да излезе от стаята след жена си, Тудъл се върна и застава сам пред мистър Домби. Той беше силен, тромав, прегърбен, тежкоподвижен,

рошав човек, с увиснали като чувал дрехи, с гъста коса и бакенбарди, чийто естествен цвят бе навярно подсилен от пушека и въглищния прах, със загрубели жилести ръце, квадратно чело, грапаво като кората на дърво. Пълна противоположност във всяко отношение на мистър Домби — един от онези добре избръснати, добре подстригани състоятелни джентълмени, гланцирани и чисти като нови банкноти, които като че изкуствено се ободряват и освежават под възбуждащото въздействие на душове от злато.

— Навярно имате син? — попита мистър Домби.

— Четирима, сър. Четирима и едно момиче. Всички са живи и здрави.

— Вероятно средствата едва ви позволяват да ги гледате — забеляза мистър Домби.

— Има само едно нещо на света, което средствата не ми позволяват.

— И какво е то?

— Да ги загубя, сър.

— Можете ли да четете? — попита мистър Домби.

— Не много, сър.

— Да пишете?

— С тебешир ли, сър?

— С каквото и да е.

— Мисля, че мога да пиша малко с тебешир, ако се наложи — отговори Тудъл, след като поразмисли.

— Вие — продължи мистър Домби — смятам, че сте на тридесет и две-три години?

— Смятам, че там някъде, сър — отвърна Тудъл, след като поразмисли пак.

— Защо тогава не учите? — попита мистър Домби.

— Ще го направя, сър. Един от синовете ми ще ме учи, когато порасне и изкара училището.

— Е! — каза мистър Домби, като го погледна внимателно и не много благосклонно, докато той зяпаше из стаята (по-точно по тавана) и продължаваше да си запущва устата с ръка. — Чухте какво казах на жена ви преди малко.

— Поли го чу — отвърна той, като размаха над рамо шапката си в посока към вратата с вид на пълно доверие в по-добрата си

половинка. — Всичко е наред.

— Тъй като, както изглежда, вие всичко предоставяте на нея — рече мистър Домби, обезкуражен в намерението си да изложи възгледите си още по-ясно на съпруга като на по-силен характер, — смятам, че няма смисъл да ви казвам каквото и да било.

— Никакъв — отвърна Тудъл. — Поли го чу. Тя добре помни, сър.

— В такъв случай няма повече да ви задържам — отвърна мистър Домби с разочарование. — На какви места сте работили през живота си?

— Най-много под земята, докато се ожених. След това се изкачих на повърхността. Ще отида на някоя от железопътните линии, когато заработят.

Това съобщение за шахтата, подобно последната капка, от която чашата прелива, съкруши сломения дух на мистър Домби. Той показа вратата на втория баща на сина си, който си отиде съвсем не без охота. След това превъртя ключа и самотен и злочест, закрачи нагоре-надолу из стаята. Въпреки своето колосано недосегаемо достолепие и сдържаност, докато крачеше, той обърса бликналите в очите си сълзи. И често повтаряше с горчивина, която не би проявил за нищо на света пред жив човек: „Горкото момче!“

Навярно гордостта на мистър Домби се характеризираше с това, че той проявяваше съжаление към себе си чрез детето. Не горкият аз! Не горкият вдовец, принуден да се доверява на жената на неграмотен работник, блъскал се цял живот под земята, на чиято врата обаче Смъртта не бе почуквала и на чиято бедна трапеза всеки ден сядаха четирима сина, а горкото момче.

Едва изрекъл тези думи и му хрумна — това свидетелствуваше за пълната целенасоченост на всички негови надежди, опасения, мисли, устремени към една-единствена цел, — че на пътя на тази жена се изпречва голямо изкушение. Нейното кърмаче също бе момче. Не би ли било възможно да ги размени?

Макар че скоро с облекчение прогони това предположение като романтично и неправдоподобно — въпреки че бе възможно, не можеше да се отрече, — той неволно го разви дотолкова, че си представи мислено в какво положение би изпаднал, ако на преклонна възраст открие подобна измама. Би ли могъл човек в това състояние да

отнеме от самозванеца всичко, постигнато в резултат на дългогодишна практика, сигурност и доверие, и да го даде на непознатия?

Когато странната му тревога премина, страховете му постепенно се разсеяха, макар и да хвърляха известна сянка, но той бе категоричен в решението си, без никой да забележи, сам да следи внимателно Ричардс. След като се поуспокои, той стигна до извода, че ниското обществено положение на жената е по-скоро благоприятно обстоятелство, тъй като само по себе си издига голяма преграда между нея и детето и ще направи раздялата помежду им лека и естествена.

В това време условията между мисис Чик и Ричардс бяха съгласувани и утвърдени с помощта на мис Токс. И Ричардс, на която тържествено ѝ бе връчен невръстния Домби, подобно някакъв орден, с много сълзи и целувки повери своето кърмаче на Джемайма. А след това, за да се повдигне настроението на опечаленото семейство, наляха чаши с вино.

— И вие ще пиете една чаша, нали, сър? — обърна се мис Токс към Тудъл, когато той се появи.

— Благодаря ви, мадам — отвърна Тудъл, — щом толкова настоявате.

— Радвате се, че оставяте жена си в такъв хубав дом, нали, сър? — попита мис Токс, като крадешком му кимаше и намигаше.

— Не, мадам — отговори Тудъл. — Пия за скорошното ѝ завръщане у дома.

При тези думи Поли заплака по-силно от преди. Поради това мисис Чик, обезпокоена, както подобава на една матрона, че тази дълбока скръб ще се отрази зле на малкия Пол („млякото ще секне“ — прошепна тя на мис Токс), бързо се притече на помощ.

— Детенцето ви ще се чувства великолепно със сестра ви Джемайма, Ричардс — каза мисис Чик, — и от вас се иска само да направите известно усилие — в този свят са необходими усилия, — за да бъдете напълно щастлива. Вече ви взеха мерки за траурно облекло, нали, Ричардс?

— Да-а, мадам — изхлипа Поли.

— Уверена съм, че ще ви стои чудесно — продължи мисис Чик, — тъй като същата тази млада особа ми е ушила редица рокли. А платът е много скъп.

— Господи, вие ще станете толкова елегантна — възкликна мис Токс, — че собственият ви мъж няма да може да ви познае. Нали, сър?

— Ще я позная — рязко отвърна Тудъл — винаги и навсякъде.

Очевидно Тудъл не можеше да бъде подкупен.

— Що се отнася до битовите условия — продължи мисис Чик, — ще имате всичко най-хубаво на разположение. Всеки ден ще си поръчвате обета и щом пожелаете нещо, ще ви се предоставя веднага като на господарка.

— Да, разбира се — с голяма готовност се обади мис Токс в този дух. — А колкото до вино — в неограничено количество, нали, Луиза?

— О, естествено! — отвърна мисис Чик със същия тон. — С малко ограничения, нали разбирате, скъпа, по отношение на зеленчуците.

— И туршията навярно — добави мис Токс.

— С тези изключения — продължи Луиза — тя може да си избира изцяло по свой вкус и изобщо да не се ограничава, любов моя.

— А после съвсем нормално е, нали разбирате — каза мис Токс, — колкото и да обича милото си малко детенце... уверена съм, Луиза, вие не я упрекувате, че го обича?

— О, съвсем не! — възкликна мисис Чик великодушно.

— Въпреки това — продължи мис Токс — естествено е тя да прояви интерес към малкия си питомник и навярно ще оцени, че е чест да наблюдава как херувимчето, пряко свързано с висшето общество, ежедневно черпи сили от един и същ общ извор. Не казвам ли истината, Луиза?

— Несъмнено! — отвърна мисис Чик. — Виждате ли, любов моя, тя вече е напълно доволна и спокойна и се кани весело и усмихнато да си вземе довиждане със сестра си Джемайма, с малките си сладурчета и със своя добър честен съпруг. Нали, скъпа?

— О, да! — възкликна мис Токс. — Точно това се кани да направи.

Въпреки това обаче горката Поли ги прегърна всички поред с голяма болка, а след това се затича, за да избегне по-нататъшното си сбогуване с децата. Но планът ѝ не се увенча със заслужен успех, тъй като третото по големина момче отгатна намерението ѝ и веднага се устреми след нея по стълбите, лазейки — ако може да се употреби тази дума с неясна етимология — на четири крака. А най-големият син

(когото в семейството наричаха с прякора Байлър^[3] — в чест на локомотива) затропа дяволски силно с крака в израз на мъка, при което цялото семейство го последва.

Множеството портокали и дребни монети, с които обсипаха всяко дете от семейство Тудъл без изключение, поуспокоиха първия силен пристъп на скръб и цялата фамилия беше бързо откарана до дома им в наетия файтон, задържан долу за тази цел. Под надзора на Джемайма децата се струпаха на прозореца и из целия път хвърляха портокали и монети. Мистър Тудъл предпочете да пътува отзад на мястото за слугите сред гвоздеите, тъй като бе свикнал най-много с този начин на превозване.

[1] „Имало един обуцар“ — песен от „Опера за три гроша“ от английския драматург Джон Гей (1685–1732). ↑

[2] На Мерилебън Роуд в Лондон се намирал родилен дом на името на кралица Шарлот, който също изпращал дейки за отглеждането на малки деца. ↑

[3] Байлър — в чест на локомотива — прякорът на младия Тудъл, леко изменен, идва от boiler — парен котел (англ.). ↑

ГЛАВА III

В КОЯТО МИСТЪР ДОМБИ, В КАЧЕСТВОТО СИ НА МЪЖ И БАЩА, Е ПОКАЗАН КАТО ОГЛАВЯВАЩ ДОМАШНИЯ ДЕПАРТАМЕНТ.

След като погребението на поминалата се дама се извърши изцяло по вкуса на съдържателя на погребалното бюро, както и на всички съседни наоколо, които обикновено са склонни да проявяват придиричност в подобни случаи и са готови да се обидят от някои пропуски или грешки в церемонията, различните членове в дома на мистър Домби отново заеха съответните си места в домашната система. Този малък свят, също като големия отвън, притежаваше способността бързо да забравя умрелите си близки. И след като готвачката отбеляза, че господарката била кротка жена, а икономката заключи, че всички ги очаквала такава съдба, домакинят добави, че никой не допускал подобно нещо, прислужницата възкликна, че не можела да повярва на очите си и лакеят рече, че всичко било съвсем като насън, темата започна да остарява и те взеха да си мислят, че и траурът им е почнал да остарява.

За Ричардс, настанена горе като почетен пленник, зората на новия ѝ живот като че изгря със студена и сива светлина. Къщата на Домби бе голяма и се намираше на сенчестата страна на мрачна, много аристократична улица с високи сгради, в района между Портланд Плейс и Брайънстоун Скуеър^[1]. Къщата бе ъглова и в широкото пространство наоколо имаше мазета — те ѝ се мръщеа с решетъчните си прозорци и ѝ се хилеха злобно с кривогледите си вратички, водещи към кофите за боклук. Домът бе внушителен, но неприветлив, с полукръгла задна фасада, където имаше множество гостни стаи, гледащи към покрития с чакъл двор, в който две високи дървета с потъмнели дънери и клони по-скоро потракваха, вместо да шумолят,

толкова изсъхнали от пушека бяха листата им. През лятото слънцето огряваше улицата само сутрин около времето за закуска — тогава то се явяваше заедно с цистерните за поливане, вехтошарите, продавачките на мушката, с човека, поправящ чадъри, и този, който вървешком подрънкваше звънчето на холандския часовник. А после то бързо се скриваше, за да не се покаже повече през деня. След това идваха музиканти и пътуващи марионетни театри и улицата трябваше да търпи ужасните латерни и белите мишки, а от време на време — таралеж за разнообразяване на програмата. Накрая икономите, чиито господари вечеряха вън, заставаха пред вратите в здрача, а фенерджията всяка вечер претърпяваше неуспех в опитите си с газово осветление да придаде на улицата по-приветлив вид.

Вътре къщата изглеждаше унила както и отвън. След погребението мистър Домби нареди да се покрият мебелите — навярно за да ги запази за сина си, който бе в центъра на плановете му — и да приберат вещите във всички останали стаи, с изключение на предназначените за самия него на долния етаж. И така, масите и столовете, струпани в средата на стаите и покрити с големи чаршафи, образуваха странни форми. Дръжки на звънци, щори и огледала, завити във вестници, ежедневници и седмичници, се натъкваха на откъслечни съобщения за смърт и страшни убийства. Полилеите и лампионите, омотани в платно, приличаха на чудовищни капки сълзи, стекли се от очите на тавана. От комините се носеха миризми като от гробници и влажни изби. Портретът на починалата и погребана господарка предизвикваше ужас в своята потискаща траурна рамка. При всеки порив на вятъра навън около ъгъла закръжаваха сламки от съседните конюшни — по време на болестта пред къщата бе застлано със слама и наоколо все още се разнасяха изгнили остатъци от нея, които, тласкани с невидима сила към мръсния праг на обявената за даване под наем отсрещна къща, отправяха към прозорците на мистър Домби мрачното си красноречие.

В стаите, запазени от мистър Домби за собствено обитаване, се влизаше през вестибюла. Те включваха всекидневна, библиотека — всъщност тя беше стая за дрехи, тъй че мирисът на гланцирана и пергаментова хартия, кожени подвързии и юфт се конкурираше с мириса на различни чифтове обувки — и нещо, подобно на оранжерия или остъклена стаичка за закуска, откъдето се виждаха споменатите

по-горе дървета и най-често няколко дебнещи котки. В трите стаи се влизаше една през друга. (Трите стаи бяха свързани помежду си с врати.) Сутрин, когато мистър Домби закусваше в една от първите две стаи, както и следобед, като се връщаше за вечеря, извикваха със звънец Ричардс да отиде в остъкленото помещение и да се разхожда там напред-назад с повереното ѝ малко дете. От беглите погледи, отправени в тези случаи към мистър Домби, седнал отдалечен в мрака, загледан в кърмачето сред тъмните, тежки мебели — баща му бе живял в тази къща години наред и мебелировката ѝ бе старомодна и мрачна, — тя започна да си го представя в самотата му като изолиран в килия затворник или като странен призрак, който нито можеше да бъде заговорен, нито разбран.

Вече няколко седмици кърмачката на малкия Пол Домби също бе водила уединен живот, крепейки малкия Пол, и един ден тъкмо се бе прибрала горе след тежката обиколка из пустите внушителни стаи (тя никога не излизаше без мисис Чик, която идваше сутрин, когато времето бе хубаво, обикновено придружена от мис Токс, за да я изведе с бебето на разходка — или с други думи, да ги поведе тържествено нагоре-надолу по тротоара като в погребална процесия) и си седеше в своята стая, когато вратата бавно и безшумно се откряна и вътре надникна тъмнооко момиченце.

„Сигурно това е мис Флорънс, която се е завърнала от леля си“ — помисли си Ричардс, тя не бе виждала преди детето.

— Надявам се, че сте добре, мис?

— Това ли е братчето ми? — попита детето, като посочи към бебето.

— Да, миличка моя — отвърна Ричардс. — Елате да го целунете.

Но вместо да приближи, детето я погледна съсредоточено в лицето и каза:

— Какво направихте с мама?

— Господ да му е на помощ на бедното създание! — възкликна Ричардс. — Какъв тъжен въпрос! Аз да съм направила? Нищо, мис.

— Какво направихте с мама? — отново попита детето.

— Не съм виждала в живота си толкова чувствително дете! — рече Ричардс, която, разбира се, си представи как някое от нейните деца също като това дете пита за нея при подобни обстоятелства. — Елате по-насам, скъпа госпожице. Не се страхувайте от мен!

— Аз не се страхувам от вас — отвърна детето, като приближи.
— Но искам да знам какво направиха с мама.

— Любима моя — каза Ричардс, — вие носите тази хубава черна рокличка, за да ви напомня за майка ви.

— Аз мога да помня майка си — отговори детето и очите му се напълниха със сълзи — в каквато и да е рокля.

— Но хората си слагат черно, за да помнят тези, които са си отишли.

— Къде са отишли? — попита детето.

— Елате да седнете до мен — каза Ричардс — и аз ще ви разкажа една приказка.

Като се досети бързо, че приказката непременно ще се отнася до това, за което бе попитала, малката Флорънс остави настрана бонето си — тя го бе държала в ръка до този момент, — седна на едно столче в нозете на кърмачката и вдигна очи към лицето ѝ.

— Имало едно време — заравпява Ричардс — една лейди... една много добра лейди и малката ѝ дъщеричка много я обичала.

— Една много добра лейди и малката ѝ дъщеричка много я обичала — повтори детето.

— Но когато дядо господ решил, че така трябва да бъде, тя се разболяла и умряла.

Детето потръпна.

— Умряла и никой на света не я видял повече. Заровили я в земята, където растат дърветата.

— В студената земя ли? — попита детето и отново потръпна.

— Не! В топлата земя — отвърна Поли, като се възползува от удобния случай, — където грозните малки семенца се превръщат в красиви цветя, в трева, пшеница и какво ли не още. Където добрите хора се превръщат в светли ангели и отлитат на небето.

Детето, което бе свело глава, отново я вдигна — то седеше, като внимателно я гледаше.

— И така, ето какво се случило — продължи Поли, която не на шега се обърка от съсредоточения изпитателен поглед, от собственото си желание да успокои детето, от внезапния си успех и недоверието в силите си. — Така че, когато тази лейди умряла, независимо къде са я закарали или къде са я заровили, тя отишла при дядо господ и му се помолила, да, помолила му се — повтори Поли, като се стараше

неимоверно и вложи цялата си душа — да каже на малката ѝ дъщеря винаги да вярва в това с цялото си сърце. И да помни, че майка ѝ е щастлива там и че още я обича и да се надява и да чака — о, през целия си живот — да се срещнат един ден и никога, никога, никога повече да не се разделят.

— Това е била майка ми! — възкликна детето, като скочи и се хвърли на шията ѝ.

— А малкото дете — продължаваше Поли, като притисна момиченцето до гърдите си, — малката дъщеря с цялото си сърце повярвала в това и когато го чула от непознатата кърмачка, която не можела да говори добре, но самата тя била клета майка и това стигало, детето се успокоило... не се чувствувало така самотно... плакало и ридало в ръцете ѝ... обикнало бебето в скута ѝ... и... после, после, после — захлипа Поли, като галеше къдриците на детето и ги обливаше със сълзи. — Бедничката ми!

— Е, добре, мис Флой! А баща ви няма ли да се сърди — чу се припрян глас от вратата, където се бе изправило нисичко, кестеняво четиринадесетгодишно момиче, зряло на вид, с малко, чипо носле и очи, черни като въглени, — като изрично ви забрани да идвате тук и да безпокоите кърмачката?

— Тя не ме безпокои — стреснато отговори Поли. — Аз много обичам деца.

— О! Много се извинявам, мисис Ричардс, но това няма значение, нали разбирате — отвърна черноокото момиче така рязко и язвително, че едва ли не бе в състояние да докара човек до плач. — Аз може много да обичам морски охлюви, мисис Ричардс, но от това не следва, че трябва да ми се сервират на закуска.

— Е, няма значение! — обади се Поли.

— О, благодаря, мисис Ричардс, такава ли била работата? — отговори рязкото момиче. — Бъдете така любезна да си спомните, че аз отговарям за мис Флой, а вие за мастър Пол.

— Въпреки това няма защо да се караме — рече Поли.

— О, не, мисис Ричардс — отсече Заядливка. — Ни най-малко, не бих искала подобно нещо, няма причина за такива отношения между нас, тъй като при мис Флой мястото е постоянно, а при мистър Пол — временно. — Заядливка изобщо не правеше паузи, а

изстрелваше всичко, което имаше да казва, без да спира, но възможност на един дъх.

— Мис Флорънс току-що се е прибрала у дома, нали? — попита Поли.

— Да, мисис Ричардс, току-що се е прибрала и не са минали и петнайсет минути, откакто сте си дошли у дома, мис Флой, и веднага идвате да цапате с мокрото си лице скъпата траурна рокля, която мисис Ричардс е облякла за майка ви. — При този укор малката Заядливка, чието истинско име бе Сузан Нипър, дръпна детето от ръцете на новата му приятелка така силно, като че теглеше зъб. Но това, изглежда, по-скоро бе извънредно стриктно изпълнение на служебните ѝ задължения, отколкото проява на зъл умисъл.

— Сега си е отново у дома и ще бъде щастлива — обади се Поли, като кимна и върху добродушното ѝ лице грейна насърчителна усмивка — и ще се радва да види довечера скъпия си татко.

— Господи, мисис Ричардс! — възкликна мис Нипър, като веднага се хвана за думите ѝ. — Не говорете така. Да видела скъпия си татко. Ще ми се да видя как ще направи това.

— Че няма ли да го направи? — попита Поли.

— Господи, мисис Ричардс, не, баща ѝ е твърде много погълнат от някой друг, а преди да имаше някой друг, от когото да е погълнат, тя никога не е била любимка, никой не обръща внимание на момичетата в тази къща, мисис Ричардс, уверявам ви.

Детето бързо погледна ту към едната, ту към другата бавачка, като че почувствува и разбра какво си казаха.

— Учудвате ме! — възкликна Поли. — Не я ли е виждал мистър Домби от...

— Не! — отсече Сузан Нипър. — Нито веднъж оттогава, а и преди това в продължение на месеци почти не я е поглеждал и според мен той едва ли би познал в нея собственото си дете, ако я бе срещнал на улицата преди или пък ако утре я срещне на улицата, мисис Ричардс, а що се отнася до мен — закикоти се Заядливка, — съмнявам се дали знае за моето съществуване.

— Горкичката! — възкликна Ричардс, като имаше пред вид не мис Нипър, а малката Флорънс.

— О, голям ад е на сто мили около нас, уверявам ви, мисис Ричардс, не говоря за присъстващите, разбира се — каза Сузан

Нипър. — Желая ви приятен ден, мисис Ричардс, и хайде, мис Флой, елате с мен и не се дърпайте като непослушно капризно дете, което не разбира от дума, чувате ли!

Въпреки увещанието, отправено към нея, и въпреки тегленето от страна на Сузан Нипър — имаше опасност дясното ѝ рамо да се изкълчи — малката Флорънс се отскубна и нежно целуна новата си приятелка.

— Довиждане! — рече детето. — Господ да ви благославя. Ще дойда скоро да ви видя пак, а и вие ще дойдете да ме видите. Сузан ще ни разреши. Нали, Сузан?

Общо взето, Заядливка очевидно бе добродушно малко същество, макар и да принадлежеше към тази школа възпитатели на млади умове, която счита, че децата, както монетите, трябва добре да се сдрусват, подрънкват и трият, за да им се придаде блясък. Защото, когато се обърнаха към нея с умоляващи жестове и ласки, тя скръсти тънките си ръце, поклати глава, а широко отворените ѝ черни очи придобиха по-мек израз.

— Не сте права да желаете подобно нещо, мис Флой, тъй като знаете, че не мога да ви откажа, но ние с мисис Ричардс ще видим какво може да се направи и ако мисис Ричардс пожелае, на мен, разбирате ли, би могло да ми се поиска да направя пътешествие до Китай, мисис Ричардс, но не зная как да изляза от лондонското пристанище.

Ричардс се съгласи с изявлението.

— Тази къща не кънти от веселие — отбеляза мис Нипър — и няма защо човек да търпи по-голяма самота от наложителната. Вашите госпожи Токс и Чик могат да ми извадят и горните, и долните предни зъби, но това не значи, че аз трябва да им предложа цялата си челюст.

Ричардс се съгласи и с това изявление, тъй като то бе неоспоримо.

— Аз съм съгласна, вярвайте — заяви Сузан Нипър, да живеем в дружба, мисис Ричардс, докато останете при мистър Пол, ако може да се измисли нещо, за да не се нарушават открито нарежданията, но, боже господи, мис Флой, още сте тук, непослушно дете, хайде, тръгвайте!

При тези думи Сузан Нипър прибегна до насилие, нахвърли се върху малката си питомница и я измете от стаята.

Скръбното, отритнато дете бе толкова кротко, тихо и търпеливо, бе изпълнено с толкова нежност, от която като че никой не се нуждаеше, и толкова болезнена чувствителност, на която като че никой не обръщаше внимание и не се страхуваше да не рани, че сърцето на Поли се сви от мъка, когато тя отново остана сама. Чистосърдечният разговор между нея и осиротялото момиченце трогна майчиното ѝ сърце не по-малко от това на детето. И също като сирачето тя почувствува, че от този момент между тях се е породило чувство на доверие и близост.

Въпреки че мистър Тудъл тъй много разчиташе на Поли, по отношение на придобитите познания тя навярно твърде малко го превъзхождаше. Но тя беше нагледен образец на женска природа, която може, общо взето, винаги да откликне по-добре, по-истински, по-възвишено, по-благородно, по-бързо, както и да прояви по-голямо постоянство в нежността, състраданието, самопожертвованиято и предаността, отколкото мъжката природа. И навярно, макар и неука, тя би могла още в самото начало да разкрие на мистър Домби някои неща, които тогава не биха го поразили като мълния, както накрая.

Но да не се отклоняваме. В този момент Поли мислеше само как да укрепи извоюваната благосклонност на мис Нипър и да намери начин, за да може Флорънс да бъде с нея, без да нарушава забрани и да проявява непокорство. Същата вечер се удаде благоприятна възможност за това.

Както обикновено бяха я извикали със звънец в остъклената стаичка и тя дълго време я бе обикаляла, с пеленачето в ръце, когато, за нейно голямо учудване и тревога, внезапно се появи мистър Домби и спря пред нея.

— Добър вечер, Ричардс.

Същият строг, неотстъпчив джентълмен, какъвто ѝ се бе сторил през първия ден. Погледът му бе толкова суров, че тя неволно едновременно сведе очи и направи реверанс.

— Как е мистър Пол, Ричардс?

— Расте, сър, и е добре.

— Видът му наистина е добър — отвърна мистър Домби, като погледна с голям интерес малкото личице, което тя отви, за да му го покаже, макар че си придаваше едва ли не равнодушен вид. — Надявам се, че получавате всичко, от което се нуждаете.

— О, да, сър, благодаря.

Тя внезапно придаде на отговора си такава явна колебливост, че мистър Домби, който се бе отдалечил, спря и се извърна въпросително.

— Смятам, че едно дете може да се развесели и развлече само ако около него играят други деца — каза Поли като насъбра кураж.

— Мисля, че ви споменах, Ричардс, когато пристигнахте тук — отвърна мистър Домби намръщено, — че бих искал да виждате семейството си колкото е възможно по-рядко. Ако обичате, можете да продължите обиколката си.

След което той се скри във вътрешната стая и Поли се досети, че той я бе разбрал погрешно и че тя бе изпаднала в немилост, без ни най-малко да се приближи към целта.

Следващата вечер, когато слезе долу, видя, че мистър Домби се разхожда из оранжерията. Тя поспря на вратата, смутена от необичайната гледка, без да знае дали да остане, или да си отиде, но той я повика.

— Ако наистина считате, че такава компания е необходима за детето — каза той внезапно, като че току-що бе чул предложението й, — къде е мис Флорънс?

— Мис Флорънс е най-подходящата за целта, сър — разпалено отвърна Поли, — но разбрах от младата й прислужничка, че тя не трябва да...

Мистър Домби позвъни и закрачи из стаята, докато се появи слуга.

— Разпоредете се да водят мис Флорънс при мисис Ричардс, когато последната пожелае това, да я пускат с нея на разходка и така нататък. Разпоредете се да разрешават на децата да бъдат заедно, когато Ричардс поиска.

Сега желязото бе горещо и Ричардс започна смело да го кове — делото бе благородно и тя проявяваше смелост, макар че инстинктивно се страхуваше от мистър Домби — като помоли веднага да повикат Флорънс, за да се запознае с малкото си братче.

Докато слугата отиде да изпълни нареждането, тя си даваше вид, че тантурка бебето, но й се стори, че мистър Домби пребледня, че изражението на лицето му рязко се промени, че той бързо се обърна, като че да си вземе обратно думите, нейните или на двамата, но само срамът го възпря.

Тя бе права. Когато за последен път видя отритнатата си дъщеря, покъртителната прегръдка между нея и майка ѝ бе за него едновременно откровение и укор. Колкото и да бе погълнат от сина си, на когото възлагаше големи надежди, той не можеше да забрави, че изобщо не участва в нея, че в бистрите дълбини на нежността и истината тези две същества се притискат в обятията си, а той стои горе на брега и гледа надолу като обикновен зрител — без никакво участие, напълно пренебрегнат.

Тъй като не бе способен да изтрие тези неща от паметта си или да освободи съзнанието си от изпълнените със смисъл неясни образи, които той съзираше сред мъглата на своята гордост, предишното му чувство на равнодушие към малката Флорънс премина в странна неловкост. Той сякаш усещаше, че тя го наблюдава и проявява недоверие към него. Като че тя държеше ключа на някаква тайна, скрита в душата му, същността на която едва ли бе известна и на него самия. Като че на нея ѝ бе отредено да знае за една стържеща, ненастроена струна у него, която можеше да zazвучи само от нейното дишане.

Неговото отношение към дъщеря му бе отрицателно от самото ѝ раждане, но никога не бе изпитвал към нея омраза — не си струваше усилието, а и нему беше присъщо. Явна неприязън към нея не бе проявявал. Но сега тя го притесняваше. Смущаваше покоя му. Ако можеше, той би предпочел изобщо да не мисли за нея. Навярно — кой би разгадал подобна тайна — той се страхуваше да не я възненавиди.

Когато малката Флорънс плахо се представи, мистър Домби спря да крачи из стаята и я погледна. Ако я бе погледнал като баща, с по-голям интерес, той може би щеше да прочете в напрегнатия ѝ поглед поривите и страховете, които я изпълваха с нерешителност — страстното желание да изтича, да го прегърне и като скрие лице в обятията му, да зариде: „О, татко, помъчи се да ме обикнеш, защото ти си ми единственият!“, ужасът да не бъде отблъсната, страхът да не би да прояви дързост и да го обиди, мъчителната потребност от подкрепа и насърчение. Може би щеше да забележи, че изтерзаното ѝ детско сърце търси пристан за скръбта и обичта си.

Но той не видя нищо подобно. Видя само как тя колебливо спря на вратата и го погледна. Повече нищо не забеляза.

— Влез — обади се той, — влез. От какво се бои това дете?

Тя влезе и като се огледа неуверено, застава на вратата, стиснала здраво малките си ръчички.

— Ела тук, Флорънс — студено каза баща ѝ. — Знаеш ли кой съм аз?

— Да, татко.

— Няма ли да ми кажеш нещо?

Тя бързо извърна плувналите си в сълзи очи към лицето му, но изражението му я смрази. Сведе отново поглед и подаде разтрепераната си ръчичка.

Мистър Домби небрежно я пое в своята и за миг се взря в детето, като че и той самият не знаеше какво да каже и какво да стори.

— Хайде! Бъди послушно момиче — добави той и я погали по главата, като крадешком я гледаше с тревожен и недоверчив поглед. — Иди при Ричардс! Иди!

Малката му дъщеря се поколеба за миг, като че все още искаше да го прегърне или все още таеше надеждата, че той ще я вземе в обятията си и ще я целуне. Тя още веднъж го погледна в лицето. Той си помисли, че точно такава бе изражението ѝ, когато бе вдигнала очи към доктора през онази нощ. Инстинктивно пусна ръката ѝ и се извърна.

Не беше трудно да се схване, че в присъствието на баща си Флорънс се смразява. Сковаваше се не само мозъкът ѝ, но и движенията ѝ, като природната им грация и лекота изчезваха. Въпреки че забеляза това, Поли не се отчая и като съдеше за мистър Домби по себе си, възложи големи надежди на безмълвния призив — траурната рокличка на бедната малка Флорънс. „Наистина е жестоко — мислеше си Поли, — ако той обича само едното осиротяло дете, когато пред очите си има и другото, при това момиче.“

Затова Поли я държа колкото може по-дълго пред очите му и така ловко бавеше малкия Пол, за да покаже съвсем ясно, че в компанията на сестричето си той много се оживява. Когато дойде време отново да се качат горе, тя накара Флорънс да отиде във вътрешната стая, за да каже „лека нощ“ на баща си, но детето се смути и отказа, а когато тя започна да настоява, то покри очите си с длани, сякаш да скрие собственото си нищожество, и отвърна:

— О, не, не! Той няма нужда от мене! Той няма нужда от мене!

Това малко пререкание помежду им привлече вниманието на мистър Домби и без да става от масата, където си пиеше виното, той попита какво има.

— Мис Флорънс се страхува да не попречи, сър, ако дойде да ви каже „лека нощ“ — отговори Ричардс.

— Няма значение — отвърна мистър Домби. — Можете да й разрешите да влиза и излиза, без да се съобразява с мен.

Като чу това, Флорънс се сви и избяга, преди скромната ѝ приятелка да е успяла да се обърне.

Въпреки всичко Поли бе много доволна от успеха на благородния си замисъл и от ловкостта, с която го бе осъществила, и когато отново благополучно се завърна горе, тя разказа всичко с най-големи подробности на Заядливка. Мис Нипър погледна много съдържано на тази проява на доверие, както и на изгледите за свободното им общуване занапред, без да проявява какъвто и да е възторг или радост.

— Мислех, че ще бъдете доволна — забеляза Поли.

— О, да, мисис Ричардс, аз съм извънредно доволна, благодаря — отвърна Сузан и изведнъж така се изпъчи, като че внезапно корсетът ѝ стана по-стегнат.

— Не го проявявате! — рече Поли.

— О! След като съм на постоянна служба, не би могло да се очаква, че ще го проявявам, като че съм на временна — отговори Сузан Нипър. — Виждам, че тук временните се налагат, но макар че чудесна стена отделя тази къща от съседната, въпреки всичко, мисис Ричардс, не бих искала да ме притиснат о нея.

[1] Портланд Плейс и Брайънстоун Скуеър — улици в Уест Енд, където се намират богатите квартали на Лондон. В началото на 1830 година става модерно богатите търговци да живеят в тази част на града. От 1839 до 1850 година Дикенс също живее в този район на Девъншир Терас. ↑

ГЛАВА IV

В КОЯТО НА СЦЕНАТА, КЪДЕТО СЕ РАЗВИВАТ НАСТОЯЩИТЕ СЪБИТИЯ, СЕ ПОЯВЯВАТ НЯКОИ НОВИ ЛИЦА

Въпреки че канторите на „Домби и Син“ се намираха в пределите на лондонското Сити и до тях достигаше звукът от камбаните на „Света Мери ле Боу“^[1] — когато многобройните гласове на последните не се заглушаваха от уличния шум, — в съседство можеха да се забележат следи от романтичен живот, изпълнен с приключения. Само на десет минути път от тях Гог и Магог^[2] разкриваха своето великолепие, Кралската борса бе съвсем наблизо. Величествен съсед им бе и Английската банка със своите подземия, пълни със злато и сребро „там долу сред мъртвците“^[3]. Точно зад ъгъла се издигаше сградата на богатата Източноиндийска компания^[4], предизвикваща представи за скъпоценни камъни и тъкани, за тигри, слонове с широки седла и балдахини, наргилета, чадъри, палмови дървета, носилки и приказни мургави принцове, седнали върху килимчета, обути в пантофи със силно вирнати нагоре върхове. Навсякъде наоколо можеха да се видят изображения на кораби с опънати платна, устремени към всички краища на света, екипировъчни магазини, готови за половин час да изпроводят на път когото и да било и където и да било в пълно снаряжение, а пред вратите на магазините за морски съоръжения се виждаха малки дървени мичмани в остарели морски униформи, непрестанно наблюдаващи наетите файтони.

Единствен господар и собственик на една от споменатите фигури — тази, която можеше свойски да се нарече най-дървената, издадена над тротоара с десния крак напред с крайно непоносима любезност, с катарамии на обувките и жилетка с ревери, съвсем неприемливи за човешкия разум, и с отвратително несъразмерен инструмент на дясното око, — единствен господар и горд собственик на този мичман

беше възрастен джентълмен с шапка, тип уелска перука^[5]. Той бе плащал наема на къщата, данъците и налозите ѝ в продължение на повече години, отколкото множество действителни мичмани от плът и кръв са преброявали през целия си живот, а мичмани, достигнали държелива старост, не са липсвали в английската флота.

Запасът от стоки на този стар джентълмен включваше хронометри, барометри, телескопи, компаси, морски и географски карти, секстанти, квадранти и образци на всевъзможни уреди за определяне курса на кораба, местонахождението му и за водене на корабните изчисления. В чекмеджетата си и по полиците той държеше месингови и стъклени предмети и никой друг освен посветените не би могъл да определи коя е горната им част или да отгатне предназначението им или пък, след като ги е разгледал, да ги постави отново без чужда помощ в махагоновите им гнезда. Всички уреди бяха прибрани в най-плътни калъфки, вместени в най-тесни ъгълчета, покрити с най-нелепи възглавнички или съвсем здраво завинтени, за да не се наруши философското им спокойствие от морското вълнение. Навсякъде тези извънредни предпазни мерки бяха взети с цел да се спести място или да се укрепи здраво всеки уред и толкова много навигационни практически съоръжения бяха монтирани, покрити с възглавничка или завинтени в отделните кутии (някои от кутиите представляваха само капаци, други — нещо средно между триъгълна шапка и морска звезда или пък бяха съвсем прости и обикновени в сравнение с останалите), че самият магазин, поддал се на заразителното влияние, се бе превърнал едва ли не в уютен, мореплавателен, корабообразен съд, който при евентуално неочаквано спускане във водата се нуждаеше само от морски простори, за да достигне благополучно до който и да е пустинен остров в света.

Това впечатление се подкрепяше и засилваше от множество дребни подробности в домакинството на майстора на мореплавателни уреди, който се гордееше със своя малък мичман. Тъй като неговите познати бяха предимно корабни доставчици на храни и тям подобни, на трапезата му винаги имаше в изобилие истински корабни сухари. Обичайно нещо беше и сушеното месо, както и език с необикновения вкус на корабно въже. На масата се появяваха и туршии в огромни буркани, а на етикетите им пишеше „доставчик на всички видове корабни провизии“. Спиртните напитки се поднасяха в плетени

бутилки без гърла. По стените висяха в рамки стари гравюри, изобразяващи кораби, с указания относно многобройните им тайни, подредени по азбучен ред. Върху блюдата бе изрисувана източната фрегата с опънати платна. Задморски раковини, водорасли и мъх украсяваха камината. А отзад, в малката, облицована с дърво гостна, светлината проникваше като в каюта през светлия люк.

Това беше и неговият дом, където живееше също като шкипер единствено с племенника си Уолтър — четиринадесетгодишно момче, което, за да не нарушава цялостното впечатление, доста приличаше на мичман. Но приликата свършваше дотук, защото самият Соломон Джилс (по-често наричан стария Сол) изобщо нямаше моряшки вид. Като се изключи шапката, тип уелска перука, по-неугледна и упорита от която и да е уелска перука, с която приличаше на всичко друго, но не и на пират, той бе муден, умислен старец, с тих глас, със зачервени очи, подобно малки слънца, греещи сякаш през мъгла, и с вид на токущо пробудил се човек, какъвто придобиваше само като гледаше непрекъснато през всички оптически уреди в магазина си в продължение на три-четири дена наред, а след това изведнъж отново се връщаше към окръжаващия го свят и оставаше поразен от зеленината му. Единствената промяна, забелязана във външността му, се свеждаше до това, че целият му костюм с цвят на кафе, широка кройка и лъскави копчета бе заменен от същия костюм с цвят на кафе, но със светли, жълтеникави панталони. Той носеше много изискано жабо, превъзходни очила на челото си, както и огромен хронометър в джоба и по-скоро би повярвал в заговор на всички стенни и джобни часовници в Сити, както и на самото слънце, но не би се усъмнил в точността на скъпоценната си принадлежност. По същия начин като сега майсторът бе живял в магазина и в гостната зад гърба на малкия мичман много години наред. Всяка вечер в един и същи час той си лягаше горе, далеч от останалите обитатели, във ветровитата мансарда, където често бушуваха бури, а междувремево английските джентълмени, които си живееха спокойно долу, имаха много слаба представа или изобщо нищо не знаеха за времето навън.

Един есенен следобед в пет и половина часа читателят и Соломон Джилс се запознават. Соломон Джилс точно гледа колко часа показва безупречният му хронометър. Обичайното всекидневно почистване на Сити от хора продължава вече час и нещо, а човешкият

поток все още се стича на запад. „Гълпите по улиците силно оредяха“ — казва мистър Джилс. Има изгледи вечерта да бъде дъждовна. Всички барометри в магазина са с понижено настроение, а дъждовните капки вече проблясват по триъгълната шапка на дървения мичман.

— Чудя се къде ли е Уолтър! — рече Соломон Джилс, след като отново внимателно скътва хронометъра. — Вечерята е готова от половин час, а Уолтър го няма никакъв.

Като се завъртя на стола си зад тезгяха, мистър Джилс погледна навън иззад уредите на витрината, за да види дали племенникът му не пресича улицата. Не. Него го нямаше сред подскачащите чадъри и естествено не можеше да се сбърка с вестникарчето с мушамено кепе, което бавно минаваше отвън покрай месинговата плоча, като изписваше с показалец своето име над името на мистър Джилс.

— Ако не бях убеден, че ме обича твърде много, за да избяга и против волята ми да постъпи на кораб, щях да започна да се безпокоя — продума мистър Джилс, като почукваше с пръсти по двата барометъра. — Наистина щях да се безпокоя. Всички са паднали, а? Голяма влажност. Е, дъждът е нужен. Струва ми се — отбеляза мистър Джилс, като издуха прахта от стъкления похлупак на един компас, — че ти в края на краищата сочиш към гостната отзад точно и категорично, също както момчето го тегли натам. А и гостната като никога е обърната съвсем правилно. Право на север. Няма отклонение и една двайсета нито на едната, нито на другата страна.

— Здравей, чичо Сол!

— Здравей, момчето ми! — извика майсторът на морски уреди, като пъргаво се извърна. — А, ти си вече тук?

Бодро, засмяно момче, разгорещено от тичането си към къщи в дъжда, с миловидно лице, блестящи очи и къдрава коса.

— Е, чичо, как се чувствуваше цял ден без мен? Вечерята готова ли е? Много съм гладен.

— Колкото до чувствуването — отвърна добродушно Соломон, — би било странно, ако без такъв обесник като тебе не се чувствувам много по-добре. Колкото до вечерята, тя е готова от половин час и те чака. А колкото до глада, и аз съм гладен.

— Хайде тогава, чичо — извика момчето. — Ура за адмирала!

— По дяволите адмиралът! — отвърна Соломон Джилс. Искаш да кажеш лорд-мера^[6].

— О, съвсем не! — възкликна момчето. — Ура за адмирала! Ура за адмирала! Нап-ред!

При тази команда уелската перука и притежателят ѝ бяха отведени без съпротива в гостната отзад, като че предвождаха отряд от петстотин души, завземащи кораб, и чичо Сол и племенникът му бързо се заеха с пържената риба, като им предстоеше и бифтек.

— Лорд-мерът, Уоли — повтори Соломон, — да пребъде! Вече никакви адмирали! Лорд-мерът е твоят адмирал.

— О, няма? — попита момчето, като поклати глава. — Че дори оръженосецът е за предпочитане пред него. Той поне понякога размахва своя меч.

— И при всичките си старания изглежда толкова смешен — отвърна чичо му. — Послушай ме, Уоли, послушай ме! Погледни към полицата над камината!

— Кой е закачил сребърната ми халба на пирона! — възкликна момчето.

— Аз — отговори чичото. — Край на халбите. Днес трябва да почнем да пием от чаши, Уолтър. Ние сме делови хора. Числим се към Сити. Тази сутрин навлязохме в живота.

— Така да бъде, чичо — каза момчето. — Ще пия от каквото пожелаеш ти, стига да пия за твое здраве. Наздраве, чичо Сол, и ура за...

— Лорд-мера — добави старецът.

— За лорд-мера, шерифите, общинския съвет и градските власти — извика момчето. — Да живеят!

Чичото с голямо задоволство кимна с глава.

— А сега — рече той — да чуем нещо за фирмата.

— О, няма какво да се разправя много за фирмата — отвърна момчето, като енергично си служеше с ножа и вилицата. — Помещенията на канторите са страшно тъмни, а в стаята, където работя, има висока решетка пред камината, желязна огнеупорна каса, разписание за отплуването на корабите, календар, няколко бюра и няколко стола, шише мастило, малко книги, кутии и много паяжини, а в една от тях, точно над главата ми, има голяма изсъхнала муха, която като че цяла вечност виси там.

— Друго няма ли? — попита чичото.

— Не, нищо друго освен един стар кафез (чудя се как ли е попаднал там) и една кофа за въглища.

— А няма ли банкови книжа, чекове, сметки или други подобни признаци за богатството, което се стича там ежедневно? — попита старият Сол, като със задоволство наблегна на думите си и замечтано погледна племенника си през мъглата, която като че винаги го обгръщаше.

— Допускам, че има много такива неща — нехайно отвърна племенникът, — но всички те се намират в кабинета на мистър Каркър, мистър Морфин или на мистър Домби.

— Мистър Домби беше ли там днес? — попита чичото.

— О, да! През целия ден непрекъснато идваше и си отиваше.

— Предполагам, че не те е забелязал?

— Не, напротив. Доближи се до бюрото ми — не бих искал да е толкова официален и строг, чичо — и ми каза: „О, значи, вие сте синът на мистър Джилс, майстора на корабни уреди!“ — „Племенникът, сър“ — му отвърнах аз. „Аз казах племенник, млади човече!“ — ме сряза той. Но аз бих могъл да се закълна, че той рече „син“, чичо.

— Мисля, че грешиш, но няма никакво значение.

— Наистина няма никакво значение, но смятам, че не беше нужно да е толкова рязък. Нищо лошо няма в това, макар че той действително каза „син“. След туй ми рече, че ти си разговарял с него за мен и той съответно ми намерил служба във фирмата и че от мен се искало да бъда изпълнителен и акуратен, а след това си отиде. Стори ми се, че не му харесах много.

— Струва ми се, че искаш да кажеш — забеляза майсторът на уреди, — че май той на тебе не ти е харесал.

— Наистина, чичо — отговори момчето със смях, — сигурно е така. Не съм мислил за това.

Когато приключи вечерята си, Соломон придоби леко замислен вид и от време на време хвърляше поглед към оживеното лице на момчето. След като свършиха с яденето (угощението бе доставено от една съседна гостилница) и масата бе раздигната, той запали свещ и слезе долу в малката изба, а племенникът му, застанал на покритата с плесен стълба, грижливо му светеше. След като порови тук-там, той скоро се завърна с много стара на вид бутилка, покрита с прах и паяжини.

— Чакай, чичо Сол — възкликна момчето, — какво правиш? Та това е чудесната мадейра! Остава само още една бутилка!

Чичо Сол поклати глава, с което искаше да покаже, че добре знае какво прави. След като извади запушалката с тържествено мълчание, той наля две чаши и постави на масата бутилката заедно с една празна чаша.

— Другата бутилка ще я изпием, Уоли — каза той, — когато се издигнеш, когато станеш преуспяващ, уважаван, щастлив човек, когато началото, което положи днес в живота си, те изведе — дай боже това да стане — до гладката част от пътя, който трябва да извървиш, дете мое. Моите поздравления!

Част от мъглата, обгръщаща стария Сол, като че задави гърлото му, защото гласът му стана дрезгав. Също и ръката му се разтрепера, когато се чукаше с племенника си. Но щом допря чашата до устните си, той мъжката я гаврътна, а след това шумно млясна.

— Мили чичо — заговори момчето, като си придаваше нехаен вид, но очите му се навлажниха, — за честта, която ми оказваш, и така нататък, и така нататък. А сега моля да вдигнем за мистър Соломон Джилс три пъти по три наздрависи и още една отгоре. Ура! А ти ще ми отговориш на тоста, чичо, когато заедно изпием и последната бутилка, чуваш ли?

Те отново се чукнаха и Уолтър, който още не си бе свършил виното, отпи бавно и вдигна чашата пред очите си, като се опитваше да подражава на познавач.

Чичо му седеше и известно време мълчаливо го наблюдаваше. Когато накрая погледите им се срещнаха, той внезапно почна да излага на глас своите мисли, като че изобщо не бе преставал да говори.

— Нали виждаш, Уолтър — каза той, — всъщност тази търговия ми е станала просто навик. И така съм свикнал с този навик, че едва ли бих могъл да живея без него. Но нещата не вървят, нещата не вървят. Когато се носеше тази униформа — той посочи към малкия мичман, — тогава наистина бе възможно да се натрупа състояние и се натрупваше. Но конкуренцията, конкуренцията... новите изобретения, новите изобретения... промените, промените... светът ме изпревари. Едва ли знам къде се намирам аз самият, а още по-малко — къде са купувачите ми.

— Не мисли за тях, чичо!

— Откакто си се върнал у дома от седмичния пансион в Пекам например — а десет дни са минали оттогава — отбеляза Соломон, — не си спомням повече от един човек да е влязъл в магазина ми.

— Двама, чичо, не помниш ли? Човекът, който влезе и помоли да му се развалят парите...

— И никой друг — отбеляза Соломон.

— Ами, чичо, не смяташ ли за човек жената, която дойде да попита как да стигне до прелеза Майл-Енд?

— О, вярно — отвърна Соломон. — Забравих за нея. Двама души.

— Наистина те нищо не купиха — добави момчето.

— Да. Те не купиха нищо — тихо промълви Соломон.

— Нито се нуждаеха от нещо — продължи момчето.

— Да. Точно така. Ако се нуждаеха, щяха да отидат в друг магазин — със същия тон продума Соломон.

— Но те бяха двама, чичо — извика момчето, сякаш това бе голяма победа. — А ти казваш, че бил един.

— Е, Уоли — продължи старият човек след кратка пауза, — тъй като не сме като диваците, озовали се на острова на Робинзон Крузо, не можем да разчитаме за прехраната си на човек, помолил да му се развалят парите, или на жена, попитала как да стигне до прелеза Майл-Енд. Както току-що казах, светът ме изпревари. Не го упреквам, но вече не го разбирам. Търговците не са същите, каквито бяха, калфите не са същите, търговията не е същата, търговските стоки не са същите. Седем осми от стоката ми е старомодна. А аз съм един старомоден човек със старомоден магазин, намиращ се на улица, която не е същата, каквато я помня. Изостанал съм от времето, а съм твърде стар, за да го догоня отново. Даже шумът, който се чува надалеч оттук, ме обърква.

Уолтър се канеше да отговори, но чичо му го прекъсна с ръка.

— Именно затова, Уоли, именно затова аз силно желая ти отрано да навлезеш в деловите среди и да поемеш широки пътища. Аз съм само един призрак в тази търговия, отдавна загубила своята същност, и когато умра, всичко ще изчезне. Тъй като очевидно няма да има наследство за теб, за твоё добро реших да използвам почти единствената от предишните си връзки, запазила се по силата на стария навик. Някои хора ме смятат за богат. Заради теб самия ми се

ще те да са прави. Но каквото и да остане след мен и каквото и да ти дам, във фирма като тази на Домби ти ще бъдеш в състояние добре да го използваш и да го увеличиш. Бъди прилежен, постарай се да обикнеш работата, мое скъпо момче, постигни пълна независимост и бъди щастлив!

— Ще направя всичко по силите ми, чичо, за да заслужи обичта ти. Наистина ще го направя — сериозно отвърна момчето.

— Вярвам в това — отговори Соломон. — Сигурен съм — и той с още по-голяма охота се захвана с втората чаша от старата мадейра. — А колкото до морето — продължи той, — то е хубаво само в мечтите, но не и в действителност, съвсем не. Естествено е да мислиш за него и да го свързваш с всички тези познати вещи, но то не струва, не струва.

Въпреки това, когато заговори за морето, той със скрито задоволство потри ръце и огледа мореплавателните уреди край себе си с неизразима наслада.

— Помисли си например за това вино — каза старият Сол, — което, не бих могъл да ти опиша колко пъти, е пътувало до Индонезия и обратно, а веднъж дори направи пътешествие около света. Помисли си само за непрогледните нощи, силните ветрове и огромните вълни...

— За гръмотевиците, светкавиците, дъжда, града, бурите — добави момчето.

— Несъмнено — продължи Соломон — виното е издържало всичко това. Помисли си как са се огъвали и скърцали дъските и мачтите, как е свистял и ревял ураганът във въжетата и платната.

— Как моряците са се катерили нагоре в надпревара кой по-напред ще свие заледените платна, а в същото време корабът неударимо се накланял и люлеел.

— Всичко това — добави Соломон — е изпитвала върху себе си и старата бъчва, в която се намирало това вино. Ами когато „Очарователната Сали“ потънала...

— В Балтийско море, посред нощ, в дванадесет и двадесет и пет, когато часовникът на капитана спрял в джоба му, а той лежал мъртъв до мачтата, на четиринадесети февруари, в хиляда седемстотин четиридесет и девета година — с голямо въодушевление извика Уолтър.

— Да, правилно! — възкликна старият Соломон. — Точно така! Тогава на борда имало петстотин бъчви с такова вино и целият екипаж

(с изключение на щурмана, първия лейтенант, двама матроси и една жена в пробита лодка) се заел да се отърве от бълчите, но се напил и загинал пиян, като пеел „Владей, Британийо“ — корабът потънал, като се чул само един хорев вик на ужас.

— А когато „Джордж II“ приближавал корнуолския бряг в страхотна буря, два часа преди разсъмване, на четвърти март седемстотин и първа година, на кораба имало около двеста коня. Още в самото начало на бурята долу в трюма конете се развързали, започнали да се мятат на всички страни, да се тъпчат един друг и вдигнали такъв шум, и издавали такива човешки вопли, че екипажът решил, че корабът се е напълнил с дяволи, и дори най-храбрите изпаднали в паника и в своето отчаяние се хвърлили през борда и най-накрая останали живи само двама, които разказали за случилото се.

— А когато — започнал старият Сол, — когато „Полифем“...

— Частен западноиндийски търговски кораб, тонаж 350, с капитан Джон Браун от Детфорт. Собственици „Уигс и Сие“ — каза високо Уолтър.

— Същият — съгласи се Сол. — Та когато той се подпалил посред нощ, след четириднешно плаване с попътен вятър от пристанището Джамайка...

— На борда имало двама братя — продължи племенникът му, като говореше много бързо и високо — и тъй като нямало място и за двамата в единствената непотънала лодка, никой от тях не се съгласявал да се спусне с нея, докато по-големият сграбчил по-малкия през кръста и го хвърлил в лодката. Тогава по-малкият се изправил и извикал: „Скъпи Едуард, помисли си за годеницата, която те чака у дома. Аз съм още момче. Никой не ме очаква в къщи. Скочи на моето място!“ И се хвърлил в морето.

Грейналите очи и оживеният израз на момчето — което, възбудено и развълнувано от своя разказ, подскочи от стола си — като че напомниха на стария Сол за нещо, забравено от него или скрито от окръжаващата го мъгла. Вместо да продължи със случките, както очевидно бе възнамерявал само преди миг, той се изкашля сухо и каза: „Е, хайде да сменим темата.“ Цялата работа бе там, че увлечен тайно от екзотичните приключения — с които до известна степен се родеше поради характера на търговията си, — простодушният чичо силно бе подхранвал същото увлечение у племенника си и всичко, внушавано на

момчето с цел то да се отклони от живот, изпълнен с приключения, му бе подействувало по необясним начин, както обикновено се случва, и само бе изострило интереса му към подобен живот. Това е неизбежно. Като че ли всяка написана книга или разказана случка с единствената цел да се задържат момчетата на сушата в края на краищата само засилва в представите им съблазните и очарованието на океана.

В този момент малката компания получи ново попълнение в лицето на един джентълмен с широк син костюм, с кука вместо ръка, прикрепена към дясната му китка, с рунтави черни вежди, а в лявата ръка — с дебел бастун, целият на бучки (също като носа му). Черен копrienен шал свободно се увиваше около врата му, както и плътна яка, толкова голяма, че приличаше на корабно платно. Очевидно този бе човекът, за когото бе предназначена допълнителната винена чаша и очевидно той знаеше това, понеже, след като си свали дебелото палто и окачи на специален гвоздей зад вратата такава твърдо колосана шапка, която само с вида си би могла да предизвика главоболие у един състрадателен човек, а на собственото му чело бе оставила червена диря, сякаш бе носил нахлупен тесен леген, той притегли стол към чистата чаша и седна до нея. Към този посетител обикновено се обръщаха с прозвището капитана и някога той бил лоцман или шкипер, или командир на катер, или трите неща поред и действително имаше вид на морски вълк.

Когато се здрависа с чичото и племенника, цялото му лице, загоряло и масивно, засия. Но той като че бе склонен към лаконичност, защото само попита:

— Как е?

— Добре е — отвърна мистър Джилс, като бутна бутилката към него.

Той я взе и след като я огледа и помириса, попита извънредно изразително:

— От онова ли е?

— От същото — отговори старият майстор.

След което той подсвирна, като си напълни чашата и, изглежда, реши, че случаят наистина е празничен.

— Уол'р — каза той и оправи косата си (която бе рядка) с куката си, а после насочи същата към майстора на морски уреди. — Погледни го! Обичай! Уважавай! И се подчинявай!^[7] Разгърни катехизиса си, за

да намериш този пасаж, и когато го намериш, отбележи страницата. За успехите ти, моето момче!

Той бе до такава степен доволен както от цитата си, така и от посочването на източника, че не издържа и ги повтори тихо пак, като добави, че не си е спомнял за тях през последните четиридесет години.

— Никога през живота не ми се е случвало да не намеря необходимите две-три думи, Джилс — отбеляза той. — Това е, защото не си хабя думите, както правят някои.

Забележката навярно му напомни за това, че също като бащата на младия Норвал^[8] по-добре ще е да „увеличи запаса си“. Във всеки случай той се умълча и не продума нищо чак докато старият Сол излезе да запали лампата в магазина. Тогава той се обърна към Уолтър и без всякаква връзка му каза:

— Предполагам, че ако опита, може да направи и часовник.

— Не бих се учудил, капитан Кътъл — отвърна момчето.

— И часовникът ще върви — продължи капитан Кътъл, като описа с куката си във въздуха нещо като змия. — Господи, как ще върви този часовник!

За секунда или две той като че напълно потъна в съзерцание на движението на този въображаем уред за измерване на времето и седеше, наблюдавайки момчето, сякаш лицето му бе циферблат.

— Но той така е натъпкан с наука — отбеляза капитанът, като размаха куката си към изложените стоки. — Погледни само! Тук има цяла колекция от тях. За земя, въздух и вода. Всичко има тук. Само кажи накъде си се запътил. С балон ли ще се издигаш? Моля, заповядай. Или пък ще се спускаш с водолазен звънец? Заповядай. Не искаш ли да сложиш Полярната звезда на везни и да я претеглиш? Той ще ти направи такива.

От тези думи на капитан Кътъл проличаваше, че той храни дълбоко уважение към морските уреди и че неговата философия почти не прави разлика между търговията с тях и изобретението им.

— Ах! — въздъхна той. — Хубаво е да ги разбираш. Но също е хубаво и да не ги разбираш. Не съм сигурен кое е по-добре. Приятно е да седиш тук и да чувствуваш, че можеш да бъдеш претеглен, измерен, погледнат през увеличително стъкло, поляризиран и дявол знае какво ли не още. Без да знаеш по какъв начин.

Нищо друго освен прекрасната мадейра в съчетание с тържествения случай (който бе желателно да се използва за усъвършенствуване и развитие на Уолтъровия ум) не би могло до такава степен да му развърже езика, та да произнесе забележителната си реч. Той самият изглеждаше изумен от това, че неговата реч така точно разкри източника на мълчаливата наслада, която бе изпитвал в продължение на десет години по време на неделните си обеди в тази гостна. След това той придоби тъжен и мъдър вид, замисли се и се умълча.

— Хайде — обади се обектът на неговото възхищение, когато се завърна. — Преди да получиш чашата си с грог, Нед, трябва да свършим бутилката.

— Дръж се здраво! — възкликна Нед, като напълни чашата си. — Сипи още и на момчето.

— Благодаря, не желая повече, чичо.

— Не, не — каза Сол, — още малко. Ще довършим бутилката. За фирмата, Нед, фирмата на Уолтър. Защо не, някой ден той може да й стане собственик, един от собствениците. Знае ли човек? Сър Ричард Уитингтън се оженил за дъщерята на господаря си^[9].

— „Върни се обратно, Уитингтън, лорд-мер на Лондон, а когато остарееш, няма да се разделиш с него“^[10] — добави капитанът. — Уол’р! Прелисти книгата, момчето ми.

— И въпреки че мистър Домби няма дъщеря... — започна Сол.

— Не, не, чичо, има — обади се момчето, като се изчерви и се засмя.

— Има ли? — възкликна старият човек. — Наистина, и аз мисля, че има.

— О, сигурен съм, че има — потвърди момчето. — Няколко души разговаряха днес за това в кантората. И знаете ли, чичо и капитан Кътъл — той сниши глас, — те казват, че той не я обичал, не й обръщал внимание и тя живеела с прислугата и той непрекъснато дотолкова бил погълнат от мисълта, че синът му ще бъде вторият собственик на фирмата, макар и още да е бебе, че правел балансите много по-често от преди и счетоводството се водело по-редовно и дори са го виждали (когато смятал, че никой не го забелязва) как се разхождал из пристанището и оглеждал корабите, стоките си и всичко

останало, като че се наслаждавал на това, което той и синът му съвместно ще притежават. Така говорят. Разбира се, аз нищо не знам.

— Виждаш ли, вече е научил всичко за нея — възкликна майсторът.

— Глупости, чичо — извика момчето, като се изчерви още повече и се изсмя хлапашки. — Как мога да не чуя това, което ми казват?

— Страхувам се, Нед, че засега синът малко ни пречи — каза старият човек все така шеговито.

— Твърде много.

— Въпреки това да прием за него — предложи Сол. — И така, за Домби и Син.

— Добре, чичо — засмяно отвърна момчето. — След като споменахте вече за нея, свързахте името ми с нейното и казахте, че всичко съм научил за нея, ще проявя смелостта да променя тоста. И така, да прием за Домби... и Син... и Дъщеря.

[1] „Света Мери ле Боу“ — построена от известния английски архитект Кристофър Рен (1632–1723), създател на катедралата „Свети Павел“ — се намира на една от централните улици в Лондон, „Чипсайд“, и е свързана с лондонското поверие, че кореняци лондончани (така наречените „кокни“) са тези, които са се родили в пределите на града, до които достига звънът на камбаните на тази църква. ↑

[2] Гог и Магог — две гигантски дървени фигури, поставени в началото на XVIII век в централната зала на Лондонската община. Според английската легенда Гог и Магог били гиганти, потомци на римския император Диоклециан, които били докарани в Англия оковани във вериги и били заставени да служат като пазачи в един дворец, на мястото на който сега се намира Лондонската община. За Гог и Магог се споменава и в Библията, като се дават различни обяснения за техния произход. ↑

[3] „...там долу сред мъртъвците...“ — думи от старинен английски тост: „И този, който не вдигне наздравица, ще лежи там долу сред мъртъвците.“ (Под мъртъвци се разбират празни бутилки.) ↑

[4] Богатата Източноиндийска компания — английска търговска компания, получила от правителството в началото на XVII век

монополни права за търговия с Индия. В началото на XVIII век тя загубила тези права, но капиталите на компанията дотолкова били нараснали, че и по времето на Дикенс тя оставала най-мощната експортно-импортна организация и играела своята роля в експанзията на британския империализъм на Изток. ↑

[5] Шапка, тип уелска перука — плътно прилепнала до главата вълнена шапка. ↑

[6] Лорд-мер — кмет на Лондон. ↑

[7] „Обичай! Уважавай! И се подчинявай!“ — думите не са от катехизиса, а от службата при встъпване в брак. ↑

[8] Норвал — герой от трагедията на Джон Хоум (1722–1808) „Дъглас“. ↑

[9] Сър Ричард Уитингтън се оженил за дъщерята на господаря си — според стара легенда един беден селски момък, на име Дик Уитингтън, отишъл в Лондон да си търси късмета. Отначало той се отчаял от несполуките си и решил да се върне у дома, но тогава камбаните на „Света Мери ле Боу“ зазвънели и сякаш му казвали: „Върни се, Дик Уитингтън, три пъти лорд-мер на Лондон!“ Предсказанието се сбъднало, той преуспял, оженил се за дъщерята на господаря си и бил избран три пъти за лорд-мер на Лондон. ↑

[10] Цитат от Библията, който капитанът погрешно свързва с легендата за Уитингтън. ↑

ГЛАВА V

ПОРАСТВАНЕТО И КРЪЩАВАНЕТО НА ПОЛ

Малкият Пол, без ни най-малко да му навреди млякото на Тудъл, с всеки изминат ден все повече заякваше и наедряваше. Също така с всеки изминат ден любовта на мис Токс към него ставаше все по-пламенна и предаността ѝ така високо се ценеше от мистър Домби, че той започна да гледа на нея като на жена, щедро надарена от природата със здрав разум, а нейните чувства ѝ правеха чест и заслужаваха поощрение. В своята благосклонност той стигаше дотам, че не само по различни поводи ѝ се бе покланял с особено внимание, но и бе изразил огромната си признателност към нея пред сестра си с думи като „моля те, предай на приятелката си, Луиза, че тя е много добра“ или пък „кажи на мис Токс, Луиза, че съм ѝ много благодарен“ — почести, които правеха голямо впечатление на дамата, удостоена с тях.

На мис Токс ѝ бе станала привичка често да уверява мисис Чик, че „нищо не можело да се сравни с интереса ѝ към всичко, свързано с развитието на това прелестно дете“. Един човек, наблюдаващ поведението на мис Токс, би стигнал до подобно заключение без помощта на красноречиви твърдения. Тя следеше сученето на малкия наследник с неизразимо удоволствие, едва ли не с вид, сякаш участвуваше наравно с Ричардс в храненето. С въодушевление се включваше в малките церемонии около къпането и тоалета му. А приемането на някои лекарства, необходими в детската възраст, предизвикваха дълбокото ѝ съчувствие, свойствено за характера ѝ. Веднъж, скрила се в един шкаф, където от притеснение избяга, когато мистър Домби бе доведен от сестра си в детската стая, за да види преди лягане сина си — облечен в късичка лека памучна дрешка, той правеше кратка разходка, като се катереше по роклята на Ричардс, — мис Токс изпадна в такъв възторг зад гърба на неподозиращия нищо посетител, че не можа да не възкликне: „Нали е красавец, мистър

Домби? Истински Купидон, сър!“, а после едва не припадна от смущение и срам зад вратата.

— Луиза — обърна се мистър Домби един ден към сестра си, — наистина смятам, че трябва да направя на вашата приятелка някакъв малък подарък по случай кръщенето на Пол. Тя още от самото начало положи такива топли грижи към детето и като че така добре разбира своето положение (една много рядко срещана добродетел в този свят, трябва да призная със съжаление), че наистина ще ми достави удоволствие да ѝ окажа внимание.

Нека да не се счита, че се омаловажават добродетелите на мис Токс, ако се отбележи, че в очите на мистър Домби, както и на някои други, осенени от време на време от подобно прозрение, само тези усвояват великото умение да разбират своето собствено положение, които проявяват подобаващо почитание към неговото. Тяхната добродетел не се заключава толкова в това, че те знаят собственото си място, а че знаят неговото и че се прекланят ниско пред него.

— Мой скъпи Пол — отвърна сестра му, — наистина отдаваш дължимото на мис Токс, както не се съмнявам, че би постъпил човек, проникателен като теб. Мисля, че трите думи в английския език, към които тя изпитва уважение, почти граничещо с благоговение, са Домби и Син.

— Да — отговори мистър Домби, — напълно го вярвам и това прави чест на мис Токс.

— А що се отнася до подаръка, мой скъпи Пол — продължи сестра му, — мога само да кажа, сигурна съм, че каквото и да ѝ подариш, сигурна съм, че мис Токс ще го пази и цени като реликва. Но щом имаш подобно намерение, мой скъпи Пол, можеш да изразиш своята признателност по много лесен и приятен начин.

— А как именно? — попита мистър Домби.

— Разбира се, изборът на кръстник — продължи мисис Чик — е важен с оглед на връзките и влиятелността.

— Не разбирам как може това да важи и за моя син — хладно отбеляза мистър Домби.

— Съвсем вярно, мой скъпи Пол — откликна мисис Чик с извънредно голямо оживление, за да прикрие неочаквания обрат в намеренията си. — Точно това би казал ти. Не бих могла да очаквам друго от теб. Трябваше да предположа, че мнението ти ще бъде именно

такова. Може би — тук мисис Чик отново се запъна, като че не бе уверена в подхода си, — може би това е основание, поради което би имал по-малко възражения да разрешиш на мис Токс да стане кръстница на милото детенце, макар и като представителка и заместничка на някой друг. Излишно е да говоря, че това ще се приеме като голямо внимание и чест.

— Луиза — отговори мистър Домби след кратко мълчание, — не може и да се допусне...

— Разбира се, че не може — извика мисис Чик, бързайки да предвиди отказа. — Не съм и мислила, че би могло.

Мистър Домби я погледна с раздразнение.

— Не ме тревожи, мой скъпи Пол — отвърна сестра му, — защото това ме съсипва. Съвсем нямам сили. Не съм на себе си, откакто почина скъпата бедна Фани.

Мистър Домби хвърли поглед към носната кърпичка, която сестра му допря до очите си, и отново поде:

— Не може и да се допусне, казвам аз.

— А аз казвам — промълви мисис Чик, — че не съм и мислила, че би могло.

— Боже мой, Луиза! — възкликна мистър Домби.

— Но, скъпи мой Пол — възрази тя с накърнено до сълзи честолюбие, — наистина трябва да бъда оставена да говоря. Аз съвсем не съм така умна, разсъдлива, красноречива и така нататък, какъвто си ти. Съзнавам това много добре. Още по-зле за мен, но даже и това да са последните слова, които ми е съдено да изрека — а последните слова би трябвало да са свети за теб и за мен, Пол, след като скъпата бедна Фани... пак ще кажа — не съм и мислила, че би могло. Нещо повече — добави тя с нараснало чувство за достойнство, като че до този момент бе пазила съкрушителния си аргумент, — никога не съм мислила, че би могло.

Мистър Домби се разходи до прозореца и се върна обратно.

— Не може и да се допусне, Луиза — заговори той (мисис Чик изразяваше категорично мнението си, като повтаряше: „Знам, че не може“, но той не й обръщаше внимание), — че не съществуват редица хора, които — при положение, че аз изобщо призная някакви права в случай като този — да нямат по-големи права спрямо мен, отколкото мис Токс. Но аз не признавам. Не признавам подобни права. Ние с Пол

ще бъдем в състояние, когато му дойде времето, да съхраним положението си — с други думи, фирмата ще бъде в състояние да съхрани положението си, да го задържи и предаде по наследство сама, без каквито и да е банални помощници. Надявам се, че мога да си позволя да пренебрегна този вид чужда помощ, която родителите се стремят да осигурят на децата си, тъй като тя не ми е нужна. Така че, ако детството на Пол протече добре и аз го видя своевременно подготвен да навлезе в кариерата, отредена за него, ще бъда удовлетворен. Той ще може да се сближава с каквито пожелае влиятелни хора по-късно, когато енергично поддържа — и засилва, ако е възможно — престижа и кредита на фирмата. А дотогава аз може би съм му напълно достатъчен и никой друг не му е нужен. Не желая чужди хора да застават помежду ни. Бих предпочел да изразя своята признателност за услугите към толкова достойна особа като твоята приятелка. Затова нека да бъде така. А ние смъжа ти, предполагам, отлично ще заместим останалите настойници.

С тези свои думи, изречени с голямо достолепие и гордост, мистър Домби ясно разкри най-съкровените чувства в душата си. Неописуемо недоверие към всеки, който би застанал между него и сина му, високомерен страх да не се появи съперник или човек, с когото да се дели уважението и почитта на момчето, остро опасение, породило се наскоро, че способността му да пречупва и подчинява човешкия характер не е безгранична, не по-малката тревога да не възникне ново препятствие или беда — такива бяха чувствата, които изцяло изпълваха по това време сърцето му. През целия си живот той не бе имал приятел. Със своята студена и саможива природа той нито бе търсил, нито бе срещнал такъв. А сега, когато тази природа с всичка сила напълно се бе съсредоточила върху един нелишен от чувства план, продиктуван от родителски интерес и родителска амбиция, като че леденият ѝ поток, вместо да се сгрее под негово въздействие и да потече, освободен и бистър, само се поразтопи за миг да поеме товара си и отново замръзна с него, като образува твърда неподатлива маса.

И така, издигната до положението на кръстница на малкия Пол единствено по силата на своето нищожество, още тогава мис Токс бе избрана и назначена на длъжността. А след това мистър Домби изрази желание дълго отлаганата церемония да се извърши без повече отсрочки. Сестра му, която изобщо не бе очаквала такъв блестящ

успех, побърза да се оттегли, за да съобщи новината на най-добрата си приятелка. Мистър Домби остана сам в библиотеката.

В детската стая съвсем не бе безлюдно, тъй като мисис Чик и мис Токс прекарваха вечерта си там заедно, което предизвикваше такава неприязън у мис Сузан Нипър, че младата дама не пропускаше нито един удобен случай да изкриви лицето си в гримаса зад вратата. Нервите ѝ така бяха опънати от посещението, че тя счете за необходимо да си достави това облекчение, макар и да бе лишена от утехата и съчувствието на каквито и да било свидетели. Както странстващите рицари в древността облекчавали душата си, като изписвали имената на любимите си в пустинята, в степта или на други диви места, където нямало вероятност някой да ги прочете, така мис Сузан Нипър мръщеше чипото си носле в чекмеджетата и гардеробите, прибираше в бюфетите снизходителни намигвания, наливаше насмешливи погледи в глинените кани и се сопваше и казваше обидни думи в коридора.

Двете неканени гостенки обаче, потънали в блажено неведение относно чувствата на младата дама, наблюдаваха как малкият Пол премина благополучно през отделните етапи на разсъбличане, ритане, хранене и слагане в креватчето, а после седнаха пред камината на чаша чай. В резултат на успешните усилия на Поли децата вече спяха в една и съща стая. Чак когато дамите се настаниха на масата за чай и случайно погледнаха към другото креватче, те се сетиха за Флорънс.

— Как дълбоко спи! — забеляза мис Токс.

— Нали знаеш, скъпа, тя цял ден много се движи — отговори мисис Чик, — като играе около малкия Пол.

— Странно дете е тя! — възкликна мис Токс.

— Скъпа — отвърна мисис Чик, като понижи глас. — Тя цялата се е метнала на майка си.

— Така ли! — удиви се мис Токс. — Боже мой!

Мис Токс изрече това с тон на най-дълбоко съчувствие, макар че нямаше понятие защо го проявява — само усещаше, че такава бе очакваната реакция.

— Флорънс никога, никога, никога няма да стане Домби — рече мисис Чик, — даже и да живее хиляда години.

Мис Токс повдигна вежди и отново се преизпълни със състрадание.

— Много се измъчвам и тревожа за нея — продължи мисис Чик със смирено-добродетелна въздишка. — Наистина се чудя какво ли ще стане с нея, когато порасне, и как ли ще се нареди. Тя изобщо не може да спечели благоразположението на баща си. Как ли би могло да се очаква от нея подобно нещо, след като изобщо не прилича на един Домби.

Видът на мис Токс показваше, че тя няма никакви възражения срещу този неоспорим аргумент.

— Нали разбираш — каза мисис Чик с дълбоко поверителен тон, — детето прилича по характер на бедната Фани. Осмелявам се да твърдя, че тя никога няма да направи усилие занаят в живота. Никога! Тя никога не ще се омотае и увие около сърцето на баща си подобно на...

— На бръшлян — подсказа мис Токс.

— На бръшлян — съгласи се мисис Чик. — Никога! Тя никога не би открила пътя и не би се сгушила на любещата гръд на баща си подобно на...

— Изплашено сърне — подсказа мис Токс.

— Изплашено сърне — повтори мисис Чик. — Никога! Бедната Фани! И все пак колко я обичах!

— Не трябва да се разстройвате, скъпа моя — с успокоителен глас ѝ заговори мис Токс. — Наистина! Много сте чувствителна.

— Ние всички имаме недостатъци — продължи мисис Чик, като ридаеше и клатеше глава. — Убедена съм, че ги имаме. Никога не съм била сляпа за нейните. Не съм твърдяла подобно нещо. Съвсем не. И все пак колко я обичах!

Какво удовлетворение изпитваше мисис Чик — една доста обикновена и глупава особа, в сравнение с която покойната ѝ снаха беше истинско въплъщение на женски ум и доброта — да се отнася покровителствено и съчувствено към паметта на тази дама (точно така се бе отнасяла към нея и докато беше жива) и напълно да си вярва, да се самозаблуждава и да се чувства прекрасно поради съзнанието за своята снизходителност. Колко извънредно приятна добродетел е снизходителността, когато сме прави, също тъй приятна, когато грешим и съвсем не сме в състояние да обясним как сме придобили правото да я проявяваме!

Мисис Чик все още си бършеше очите и клатеше глава, когато Ричардс се осмели да я предупреди, че мис Флорънс е будна и се е привдигнала в леглото. Тя се събудила, каза кърмачката, с мокри от сълзи очи. Но никой друг не забеляза сълзите освен Поли. Никой друг не се наведе над нея, не ѝ прошепна ласкави слова и не чу силното биене на сърцето ѝ.

— О, скъпа дойке — проплака детето, като я гледаше умолително в лицето. — Позволи ми да легна до братчето си!

— Защо, миличка моя? — попита Ричардс.

— Ох, мисля, че то ме обича — зариди детето отчаяно. — Позволи ми да легна до него. Умолявам те!

Мисис Чик майчински се обади и каза, че тя трябвало да заспи като послушно дете, но Флорънс повтори молбата си с уплашен вид и с пресекващ от сълзи и ридания глас.

— Няма да го събудя — каза тя, като закриваше лицето си и свеждаше глава. — Само ще го докосна с ръка и ще заспя. Моля ви, моля ви, позволете ми да легна до братчето си тази вечер, защото смятам, че то ме обича.

Без да казва нито дума, Ричардс я вдигна, отнесе я до малкото креватче и я положи до бебето. Момиченцето се промъкна колкото можа по-близо, като се стараше да не наруши съня му, протегна едната си ръка и плахо го прегърна, скри лицето си в другата, върху която падаше влажната ѝ, разпиляна коса, и притихна.

— Горкото детенце — промълви мис Токс. — Навярно нещо е сънувало.

Този незначителен случай прекъсна разговора и стана трудно той да бъде подновен. Освен това мисис Чик така се разстрои от размишленията за собствената си снизходителност, че загуби настроение. Затова двете приятелки скоро привършиха чая си и един слуга бе изпратен да наеме файтон за мис Токс. Мис Токс имаше голям опит в наемането на файтони и потеглянето ѝ обикновено ѝ отнемаше доста време, тъй като тя педантично извършваше предварителните приготовления.

— Бъди така добър, ако обичаш, Таулинсън — нареди мис Токс, — първо да вземеш перодръжка и мастило и четливо да запишеш номера.

— Слушам, мис — отговори Таулинсън.

— След това, ако обичаш, Таулинсън — продължи мис Токс, — бъди така добър да обърнеш възглавницата. Тя обикновено — обърна се мис Токс към мисис Чик — е влажна, скъпа моя.

— Слушам, мис — отговори Таулинсън.

— Също така ще те помоля, ако обичаш — рече мис Токс, — да предадеш тази визитна картичка и един шилинг. Той трябва да ме закара на този адрес и да разбере, че в никакъв случай няма да получи повече от един шилинг.

— Слушам, мис — отговори Таулинсън.

— Съжалявам, че ти създавам толкова грижи, Таулинсън — продължи мис Токс, като го гледаше замислено.

— Съвсем не, мис — отвърна Таулинсън.

— Тогава, ако обичаш, подхвърли на кочияша, Таулинсън — каза мис Токс, — че дамата има чичо съдия и че ако той си позволи някаква дързост спрямо нея, ще бъде сурово наказан. Можеш да му намекнеш за това, ако обичаш, съвсем приятелски, все едно знаеш, че това се е случило с друг човек, който е умрял.

— Разбира се, мис — отговори Таулинсън.

— А сега желая лека нощ на моя мил, мил, мил кръщелник — рече мис Токс, като съпроводи всяко повторение на епитета с град от нежни целувки, — а вие, Луиза, моя скъпа приятелко, обещавайте ми да вземете нещо топло, преди да си легнете, и да не се тревожите!

С огромно усилие чернооката Нипър, която бе гледала невъзмутимо, се удържа в този критичен момент, чак до последвалото излизане на мисис Чик. Когато най-сетне детската стая се изпразни от посетители, тя навакса за предишното си въздържание.

— Могат да ме държат шест седмици в усмирителна риза — каза Нипър, — но като ме освободят, ще бъда още по-бясна. Виждал ли е някой някъде подобие на тези два грифона, мисис Ричардс?

— А после да разправя, че навярно горкото дете е сънувало — каза Поли.

— О, красавици! — извика Сузан Нипър, като си даваше вид, че отправя приветствие към вратата, през която бяха излезли двете дами. — Никога нямала да стане Домби, нали? Надяваме се, че няма да стане, няма нужда от повече, един ни стига.

— Не буди децата, мила Сузан — прошепна Поли.

— Дълбоко съм ви признателна, мисис Ричардс — отвърна Сузан, която в гнева си изобщо за никого не правеше изключение, — и наистина намирам, че е голяма чест да получавам от вас заповеди, след като съм чернокожа робиня и мулатка. Мисис Ричардс, ако имате някакви други нареждания, бъдете любезна да се разпоредите с мен.

— Глупости, нареждания — рече Поли.

— О, боже господи, мисис Ричардс — възкликна Сузан, — тук временните винаги се разпореждат с постоянните, не го ли знаете, че къде сте расли, мисис Ричардс? Но където и да сте расли, мисис Ричардс — продължи Заядливка, като решително поклати глава, — и когато и да е било това, и както и да е било (вие най-добре си знаете), трябва да запомните, моля, че едно е да даваш нареждания, а съвсем друго нещо е да ги изпълняваш. Един човек може да каже на друг да се хвърли от моста с главата надолу във вода, дълбока четиридесет и пет фута, мисис Ричардс, но другият може съвсем да не се хвърли.

— Виж какво — каза Поли, — ти се ядосваш, защото си добро момиче и обичаш мис Флорънс, а се нахвърляш върху мен, защото няма върху кого друг.

— Много им е лесно на някои да не избухват и да говорят кротко, мисис Ричардс — отговори Сузан, леко омекнала, — когато с тяхното дете се отнасят като с принц и го гледат и милват, докато на него не му се прииска да се отърве от такива приятели, но когато обиждат едно мило, невинно, хубаво малко създание, което не заслужава нито една лоша дума, случаят е съвсем различен наистина. Боже господи, мис Флой, непослушно, лошо дете, ако моментално не затворите очи, ще викна таласъмните горе от тавана и те ще дойдат да ви изядат жива.

При тези думи мис Нипър нададе страшно мучене, сякаш то идваше от добросъвестен таласъм от породата на биковете, желаещ да изпълни възложеното му сурово задължение. След като успя най-сетне да умири малката си питомница, като покри главата ѝ със завивките и три-четири пъти ядосано тупна възглавницата, тя скръсти ръце, сви устни и прекара останалата част от вечерта, седейки, загледана в огъня.

Макар за малкия Пол да казваха, че „много разбира за възрастта си“ — израз, употребяван относно децата, — той нищо не разбра както от всичко това, така и от приготовленията за кръщенето му, определено

да стане след два дена. Но приготовленията, свързани с неговото собствено облекло, както и това на сестра му и на двете им бавачки, се извършваха около него с пълна пара. Дори и при настъпването на знаменателното утро той изобщо не усети важността му, а напротив — бе необичайно склонен да се обижда на околните, че го обличат, за да го изведат.

Беше мрачен, есенен ден с пронизващ източен вятър — ден, отговарящ на събитието. Самият мистър Домби възплащаваше в себе си вятъра, неприветливостта и есенната тъга на кръщенето. В очакване на гостите той стоеше в библиотеката и бе суров и хладен като времето. А когато поглеждаше навън от остъклената стая към дърветата в малката градинка, техните кафяво-жълти листа капеха, като че обрулени от погледа му.

Уф! Какви тъмни и студени бяха стаите, сякаш тънеха в траур, също като обитателите на къщата. Книгите, грижливо подбрани по формат и наредени в строй подобно войници, в хладни, твърди, хлъзгави униформи, внушаваха едно-единствено нещо — студ. Библиотечният шкаф, със стъклените си витрини и ключалките, не предразполагаше към близост. А бронзовият мистър Пит, без ни най-малка следа от божествения си произход^[1], охраняваше отгоре недостъпното съкровище като омагьосан мавър. Поставените от двете страни на шкафа прашни урни, изровени от древни гробници, проповядваха, като от два амвона, разрушение и упадък. А огледалото над камината, в което едновременно се отразяваха мистър Домби и портретът му, бе преизпълнено с меланхолични размишления.

От всички вещи като че неогъваемият железен ръжен предявяваше претенции за най-близко родство с мистър Домби, в стегнат фрак, с бяла връзка, тежка златна часовникова верижка и скърцащи обувки. Но това можеше да се твърди само до появата на мистър и мисис Чик, неговите законни родственици, които своевременно пристигнаха.

— Мой скъпи Пол — прошепна мисис Чик, като го прегърна, — надявам се, това е началото на редица щастливи дни.

— Благодаря, Луиза — отвърна ледено мистър Домби. — Здравейте, мистър Джон.

— Здравейте, сър — отговори Чик.

Той подаде ръка на мистър Домби, като че се страхуваше да не го хване ток. Мистър Домби я пое, сякаш се докосваше до риба, водорасло или някакво подобно лепкаво вещество, и веднага му я върна с изискана вежливост.

— Може би, Луиза — обади се мистър Домби, като завъртя леко главата над връзката си, сякаш тя бе във фасунга, — предпочиташ да се запали камината?

— О, скъпи мой Пол, не — промълви мисис Чик, която правеше усилие да не й тракат зъбите, — на мен не ми е необходимо.

— Мистър Джон — обърна се към него мистър Домби, — не чувствувате ли хлад?

Мистър Джон, вече пъхнал ръце дълбоко в джобовете и канещ се да затананика онзи същия кучешки припев, предизвикал преди това такова дълбоко негодувание у мисис Чик, заяви, че се чувствувал чудесно.

Той добави тихо: „С моето... тидл-ту-ра-ра...“, но за щастие бе прекъснат от Таулинсън, който обяви:

— Мис Токс!

Тогава се появи прелестната покорителка с посинял нос и неописуемо замръзнало лице, тъй като по случай церемонията се бе облякла извънредно леко, с множество развети фльонги.

Сред обгръщащата я тънка газова материя мис Токс се наклони надолу съвсем като театрален бинокъл. Тя направи дълбок реверанс в знак на признателност към мистър Домби, който пристъпи напред да я посрещне.

— Никога не ще забравя този ден, сър — разнежено каза мис Токс. — Невъзможно е да го забравя. Скъпа моя Луиза, не мога да повярвам на сетивата си.

Ако мис Токс можеше да повярва поне на едно от сетивата си, тя би признала, че денят е много студен. Това бе съвсем ясно. Тя се възползува от първия удобен случай, за да възстанови кръвообращението във върха на носа си, като скришом го разтри с носната си кърпичка, за да не би с крайно ниската си температура той да предизвика неприятно изумление у младенеца, когато настъпи моментът тя да го целуне.

Скоро с голяма тържественост мисис Ричардс внесе младенеца, а Флорънс, под охраната на енергичния, млад пазач, Сузан Нипър,

завършваше шествието. Макар че сега обитателите на детската стая не носеха такъв дълбок траур, както в началото, осиротелите деца не можеха да проявят времето с вида си. На всичко отгоре младенецът започна да плаче — навярно носът на мис Токс е бил причината. Това попречи на мистър Чик неуместно да осъществи искреното си намерение да обърне повече внимание на Флорънс. Този джентълмен, безразличен спрямо по-висшите качества на един безупречен Домби (навярно понеже имаше честта самият той да бъде свързан с един Домби и бе отблизо запознат със свършенството), наистина обичаше момиченцето и проявяваше чувствата си, а сега отново се канеше да ги прояви посвоему, но Пол заплака и другарката му в живота го възпря.

— Флорънс, дете мое! — бързо се обади лелята. — Какво чакаш, миличка? Покажи му се! Позабавлявай го!

Температурата се понижи или би могла да се понижи от ледения вид, с който мистър Домби наблюдаваше малката си дъщеря — като пляскаше с ръце и се повдигаше на пръсти пред трона на неговия син и наследник, тя накара младенеца да сведе очи от висотата на своето величие и да я погледне. Може би и някакво похвално усилие от страна на Ричардс да бе допринесло за резултата, но той наистина погледна надолу и утихна. Когато сестра му се скри зад бавачката си, той я проследи с очи. А щом тя отново се показа и му извика весело, той трепна и загука с всичка сила — даже се разсмя, когато тя изтича до него, и погали къдриците ѝ с малките си ръчички, докато тя го обсипваше с целувки.

Дали тази сцена достави удоволствие на мистър Домби? Лицето му не изрази с ни най-малко потрепване подобно нещо, но за него не бяха обичайни външните белези на каквото и да е чувство. Ако в стаята се прокрадна слънчев лъч, за да озари забавляващите се деца, то той не достигна до лицето му. Бащата гледаше така невъзмутимо и студено, че дори светлината в засмените очи на малката Флорънс угасна, когато най-накрая погледите им случайно се срещнаха.

Да, есенният ден наистина бе мрачен и сив и в настъпилата тишина листата печално капеха.

— Мистър Джон — обади се мистър Домби, като погледна часовника си и взе шапката и ръкавиците си, — ако обичате, хванете сестра ми. А аз днес ще подам ръка на мис Токс. По-добре е вие, Ричардс, да минете отпред с мастър Пол. И много внимавайте!

В каретата на мистър Домби влязоха Домби и Син, мис Токс, мисис Чик, Ричардс и Флорънс, а в малката карета зад нея — Сузан Нипър и собственикът ѝ мистър Чик. Сузан непрестанно гледаше през прозореца, за да избегне неудобството от съзерцанието на едрото лице на този джентълмен, и всеки път, когато нещо издрънкваше, тя си мислеше, че той увива в хартия подходящ паричен подарък за нея.

Когато се отправиха към черквата, мистър Домби запляска с ръце за забавление на сина си. Мис Токс бе очарована от тази проява на родителско въодушевление. Но като се изключи този инцидент, единственото нещо, по което личеше, че това е кръщение, а не погребение, бе цветът на каретата и конете.

На входа на черквата ги посрещна внушителен енорийски служител. Мистър Домби слезе пръв, за да помогне на дамите. Застанал на вратата на черквата, непосредствено до енорийския служител, той също имаше вид на такъв — не така величествен, но по-ужасен, засягащ нашия личен живот, служебните дела и душите ни.

Ръцете на мис Токс се разтрепериха, когато хвана мистър Домби под ръка и той я поведе нагоре по стъпалата след триъгълната шапка и високата като вавилонска кула яка. За миг това ѝ напомни друг тържествен обред: „Желаете ли да се ожените за този мъж, Лукреция?“ — „Да, желая.“

— Моля да внесете по-скоро детето вътре — прошепна енорийският служител, като отвори широко вътрешната врата на черквата.

Там бе толкова студено и страшно, че малкият Пол би могъл да попита като Хамлет: „В гроба ли?“ Високият, обвит с креп амвон и аналой, мрачната редица празни фамилни места, губещи се под галериите, свободните скамейки^[2], издигащи се до покрива и тънещи в сянката на големия зловещ орган, прашните рогозки и студените каменни плочи, ужасните пусти пейки и пътеки и влажният ъгъл, където висеше въжето на камбаната и където бяха струпани черните подпори, използвани при погребение, както и някои лопати, кошници и навито на кълбо въже със страхотен вид, странната, непривична, неприятна миризма и мъртвешка светлина — всичко това се съчетаваше в едно цяло. Гледката бе студена и печална.

— Сега тук има венчавка, сър — съобщи енорийският свещеник, — но почакайте в църковната канцелария и тя скоро ще свърши.

Преди да се обърне да им покаже пътя, той се поклони на мистър Домби и му се поусмихна, давайки да се разбере, че той (енорийският служител) помни как е имал удоволствието да участва при погребението на жена му и се надява, че оттогава мистър Домби се чувства добре.

Дори сватбената церемония изглеждаше печална, когато мина покрай олтара. Младоженката беше твърде стара, а младоженецът — твърде млад. Престарял франт с монокъл вместо око изпълняваше задълженията на кум, а в това време гостите трепереха от студ. В църковната канцелария камината пушеше. Много стар, съсипан от работа адвокатски чиновник с ниска заплата, „извършващ обиск“, движеше показалеца си по пергаментовите страници на огромна книга (една от множеството подобни на вид томове), препълнена с дати на погребения. Над камината висеше план на гробниците под черквата и за развлечение на компанията мистър Чик прочете на глас приложеното отдолу обяснение и не спря, докато не изчете докрай справката за гроба на мисис Домби.

Последва нова ледена пауза, а след това малка хриптяща прислужница, страдаща от задух — мястото ѝ бе на гробището, а не в черквата, — ги извика да отидат до купела. Тук те почакаха още, докато участниците в брачната церемония записваха имената си, а през това време малката хриптяща прислужница — отчасти поради заболяването си, отчасти за да не я забравят участниците в брачната церемония — бродеше из черквата и кашляше като бухал.

Тогава един църковен служител (единственият жизнерадостен субект там, при това гробар) дойде с кана топла вода и след като я изля в купела, спомена нещо за постопляне — впрочем милиони галони вряла вода нямаше да стигнат за случая. После свещеникът — приветлив, кротък млад човек, очевидно уплашен от младенеца — се появи подобно на главния герой от приказка за духове — „висока фигура, цялата в бяло“, — при вида на когото Пол огласи цялата църква с рева си и не млъкна чак докато го извадиха от купела с посиняло лице.

Но даже когато и това отмина, за голямо облекчение на всички присъстващи, през останалата част на церемонията гласът му непрекъснато се чуваше под сводовете — ту по-слаб, ту по-силен, ту затихващ, ту отново неудържимо протестиращ срещу нанесената му

обида. Плачът до такава степен отвличаше вниманието на двете дами, че мисис Чик непрестанно отиваше до централната пътека да предава разпорежданията си чрез прислужницата, а мис Токс държеше молитвеника си отворен на Барутния заговор^[3] и от време на време прочиташе отговори от тази служба.

През цялата процедура мистър Домби стоеше все така невъзмутим и изискан както винаги и може би допринесе за това да стане толкова студено, че когато говореше, от устата на свещеника излизаше пара. Само веднъж изражението на лицето му се промени, когато свещеникът, произнасяйки (много искрено и просто) заключителната проповед към настояниците относно бъдещото възпитание на детето, случайно спря погледа си на мистър Чик. Тогава се забеляза как мистър Домби придоби величествен вид, който показваше какво би се случило с въпросното лице, в случай че се захване с подобно занимание.

Навярно нямаше да бъде лошо за мистър Домби, ако бе мислил по-малко за собственото си достойнство, а повече за важния източник и цел на церемонията, в която вземаше такова формално и надменно участие. Високомерието му странно контрастираше с предисторията на церемонията.

Когато всичко приключи, той отново подаде ръка на мис Токс и я поведе към църковната канцелария, където съобщи на свещеника, че с голямо удоволствие би настоявал за честта той да обядва у тях, ако не съществували тъжните обстоятелства в дома му. Актът бе подписан, таксата — платена, прислужницата (която отново силно закашля) не бе забравена, енорийският служител — възнаграден, клисарят (оказал се случайно на вратата, извънредно заинтересуван от времето навън) също не бе подминат и те отново се качиха в каретата и подкараха към дома — все същата нерадостна компания.

В къщи завариха мистър Пит презрително да съзерцава студената закуска, сервирана в студеното великолепие на кристала и среброто, която по-скоро приличаше на тържествен обяд за покойник, отколкото на гостоприемно угощение. При пристигането мис Токс поднесе сребърна чаша за кръщелника си, а мистър Чик — кутийка с нож, вилица и лъжица. Мистър Домби на свой ред поднесе гривна на мис Токс и тя бе дълбоко развълнувана при получаване на подаръка си.

— Мистър Джон — каза мистър Домби, — бъдете така любезен да заемете мястото на онзи край на масата. Какво имате там, мистър Джон?

— Студено телешко филе, сър — отвърна мистър Чик, като силно разтърка вкочанените си ръце. — А вие какво имате, сър?

— Струва ми се — отвърна мистър Домби, — че това е студено ястие от телешка глава. Има и студени пилета... шунка... студени пирожки... салата... раци. А мис Токс ще ми окаже честта да пие вино, нали? Шампанско за мис Токс.

Всяко едно от сервираните нещо би могло да предизвика зъбобол. Виното беше толкова непоносимо студено, че изтръгна от мис Токс тих писък, който тя с голямо усилие превърна в „хм“. Телешкото бе стояло в такъв леден килер, че още първата хапка предизвика у мистър Чик усещането, че крайниците му се вдървяват от студ. Единствено мистър Домби оставаше невъзмутим. Той би могъл да бъде изложен за продан на руски панаир като образец на замръзнал джентълмен.

Дори сестра му не издържа на обстановката. Тя не се и стараеше да изрича ласкателства или да бърбри, а цялото й старание бе съсредоточено в това да си дава вид, че й е топло.

— Е, сър — обади се мистър Чик с отчаяното намерение да наруши продължителното мълчание и напълни чаша с шери. — Ако ми разрешите, сър, ще пия за малкия Пол.

— Да го благославя бог! — прошепна мис Токс, като отпи глътка вино.

— Милият малък Домби! — прошепна мисис Чик.

— Мистър Джон — отговори мистър Домби със строга тържественост, — не се съмнявам, че синът ми би изпитал и изразил признателност към вас, ако бе в състояние да оцени честта, която му оказвате. Убеден съм, че в бъдеще той ще е напълно способен да се справя със задълженията, които доброто разположение на роднините и приятелите му в личния живот, както и усложненият характер на нашето положение в обществото навярно ще му наложат.

Горните слова бяха изречени с тон, непредразполагащ към по-нататъшен разговор, и мистър Чик отново изпадна в униние и мълчание. Но това не се отнасяше до мис Токс, изслушала мистър Домби с още по-напрегнато внимание от обичайното за нея и с по-

силно накланяне на главата встрани. Сега тя се наведе напред и тихо се обърна към мисис Чик през масата:

— Луиза!

— Да, скъпа — отвърна мисис Чик.

— Усложненият характер на нашето положение в обществото навярно ще... забравих точната дума.

— Ще го подложат — отговори мисис Чик.

— Прощавайте, скъпа моя — възрази мис Токс, — мисля, че не беше така. Беше нещо по-завършено и плавно. Доброто разположение на роднините и приятелите му в личния живот, както и усложненият характер на нашето положение в обществото... навярно... ще му наложат.

— Ще му наложат наистина — съгласи се мисис Чик.

Мис Токс възторжено изпляска леко с тънките си ръце и като вдигна очи, добави:

— Какво красноречие!

В това време мистър Домби се бе разпоредил да повикат Ричардс, която съответно се появи с поклон без бебето — след умората сутринта Пол спеше. След като връчи на своята подчинена чаша вино, мистър Домби се обърна към нея със следните думи (мис Токс предварително наклони глава на една страна и направи съответните приготовления, за да запечата думите му в сърцето си):

— По време на шестте месеца, Ричардс, през които обитавахте този дом, вие изпълнявахте задълженията си. Желаяйки да ви направя малка услуга във връзка със случая, обмислях как да осъществя намерението си най-удачно и за целта се консултирах със своята сестра мисис...

— Чик — подсказа джентълменът със същата фамилия.

— Моля ви, тихо! — възкликна мис Токс.

— Исках да ви съобщя, Ричардс — продължи мистър Домби, като хвърли смразяващ поглед към мистър Джон, — че стигнах до това решение благодарение на факта, че си припомних разговора, който проведохме с вашия съпруг в тази стая в деня на приемането ви на работа, когато той ми довери печалното обстоятелство, че вашето семейство, начело с него, тъне в дълбоко невежество.

Ричардс трепна от красноречието на отправения укор.

— Аз не проявявам никаква благосклонност — продължи мистър Домби — към това, което някои хора, пропагандиращи заличаване на различията, наричат всеобщо образование. Но е необходимо по-низшите класи да бъдат обучавани да си знаят мястото и да се държат в съответствие с него. В този смисъл поддържам идеята за училищата. Тъй като имам правото да предложа кандидат за стипендия в едно старинно заведение, наречено (в чест на уважавана фирма) „Благотворителните точилари“^[4], където на учащите се дава не само полезно образование, но така също и униформа и значка, аз, след като се свързах чрез мисис Чик със семейството ви, предложих като кандидат за съществуващото вакантно място вашия най-голям син и както ме уведомиха, днес той вече е облякъл формените дрехи. Доколкото си спомням, номерът на сина й — обърна се мистър Домби към сестра си, като говореше за детето, сякаш то бе наемен файтон — е сто четиридесет и седем. Луиза, кажи й ти.

— Сто четиридесет и седем — потвърди мисис Чик. — Униформата, Ричардс, се състои от хубав, топъл, син вълнен фрак, шапка с оранжеви кантове, червени камгарни чорапи и много здрави кожени панталони. Човек може да носи тези принадлежности от тоалета — добави мисис Чик с въодушевление — и да се чувства благодарен.

— Ето, Ричардс! — възкликна мис Токс. — Сега наистина можеш да се гордееш. „Благотворителните точилари“!

— Несъмнено много съм ви благодарна, сър — тихо отвърна Ричардс, — и съм ви признателна, че сте се сетили за децата ми. — В това време образът на Байлър, облечен като благотворителен точилар, с крачета, стегнати в кожените панталони, описани от мисис Чик, изплува пред очите на мисис Ричардс и я макара да се просълзи.

— Радвам се да видя, че така оценявате нещата, Ричардс — каза мис Токс.

— Това наистина почти кара човек да се надява — обади се мисис Чик, която се гордееше с вярата си в доброто у хората, — че на света има слаб проблясък на благодарност и справедлива оценка.

Ричардс отвърна на тези комплименти, като се поклони и шепнешком изрази своята признателност. Но тъй като й беше съвсем невъзможно да се съвземе от объркването, в което изпадна, когато си представи своя син в панталони на възрастен човек, тя постепенно

приблужи до вратата и изпита огромно облекчение, като се измъкна оттам.

Временните прояви на частично размразяване, появили се в нейно присъствие, изчезнаха след излизането ѝ. И отново настъпи мраз, свиреп и непоносим като преди. На два пъти в края на масата се чу как мистър Чик затананика, но и в двата случая бяха фрагменти от погребалния марш в „Саул“^[5]. Като че компанията все повече и повече се вледеняваше и постепенно се превръщаше в твърдото, замразено състояние на закуската, около която се бяха събрали. Най-накрая мисис Чик погледна към мис Токс, а мис Токс от своя страна отвърна на погледа ѝ и двете се изправиха, като заявиха, че наистина е време да си вървят. Мистър Домби посрещна съобщението напълно спокойно и те се сбогуваха с джентълмена, след което си тръгнаха, придружени от мистър Чик, който, веднага щом оставиха къщата зад гърба си, а стопанина ѝ — в обичайното си саможивство, пъкна ръце в джобовете си, отпусна се отзад в каретата и през целия път си свирука „Хей, хо“, а през това време лицето му изразяваше такова мрачно и свирепо предизвикателство, че мисис Чик не се осмели да прояви негодувание или по какъвто и да е начин да го заяде.

Колкото до Ричардс, макар че държеше малкия Пол в скута си, първородният ѝ син не излизаше от главата ѝ. Тя съзнаваше, че проявява неблагодарност, но денят хвърляше своето отражение дори върху „Благотворителните точилари“ и на нея ѝ се струваше, че оловната значка с номер сто четиридесет и седем представлява част от формалностите и суровостта на деня. В детската стая тя пак заговори за „милите му крачета“ и отново бе споходена от призрака му, облечен в униформа.

— Не знам какво ли не бих дала — възкликна Поли — само за да видя бедното си скъпо дете, преди да е привикнало с училището.

— Чуйте какво ще ви кажа, мисис Ричардс — отвърна Нипър, с която новината бе споделена, — вижте го и се успокойте.

— Това няма да се хареса на мистър Домби — каза Поли.

— О, нямало да му се хареса, мисис Ричардс! — тросна се Нипър. — Мисля, че много ще му хареса, ако вземете да го питате.

— Предполагам, че ти изобщо не би го питала — рече Поли.

— Точно така, мисис Ричардс, не бих и помислила за подобно нещо — отговори Сузан — и аз чух двете надзирателки Токс и Чик да

казват, че не възнамерявали да бъдат на своя пост утре, и аз и мис Флой ще ви придружим утре сутринта, а вие правете каквото искате, мисис Ричардс, защото ние можем да отидем там, също както се разхождаме нагоре-надолу по улицата, а дори и с по-голямо удоволствие.

Отначало Поли отхвърли предложението много категорично, но лека-полека започна да си го представя така, както все по-ясно си представяше забранените образи на децата си и родния си дом. Накрая, след като реши, че няма да бъде голяма беда, ако се отбие за минутка до вратата, тя се поддаде на идеята на Нипър.

Когато се стигна до това решение, малкият Пол заплака много жално, сякаш предчувствуваше, че нищо хубаво няма да излезе от тази работа.

— Какво ли му е на детето? — попита Сузан.

— Мисля, че му е студено — отговори Поли, като се разхождаше с него напред-назад и му тананикаше.

Есенният ден беше наистина много безрадостен. И тя се разхождаше и тананикаше и когато поглеждаше през печалните прозорци, притискаше детето по-силно до гърдите си, а изсъхналите листа се ронеха като дъжд.

[1] Уилям Пит Младши (1759–1806) — популярен английски държавник, министър-председател на Англия от 1783 до 1806 година, за когото казвали, че е министър с божествен произход. ↑

[2] Свободните скамейки — в много църкви можело да се вземат места под наем, останалите били свободни и предназначени за простолудието. ↑

[3] Барутния заговор — в молитвеника на английската църква е включена благодарствена молитва за спасяването от гибел на краля и членовете на парламента на 5 ноември 1605 година. В произведенията на Дикенс неведнаж се споменава за този заговор. ↑

[4] „Благотворителните точилари“ — название на лондонска благотворителна организация, основана от сдружението на точиларите в средата на XVIII век. ↑

[5] „Саул“ — оратория от Хендел (1685–1759). ↑

ГЛАВА VI

ВТОРАТА ЗАГУБА НА ПОЛ

Сутринта Поли бе обзета от такива съмнения, че ако не бяха настойчивите увещания от страна на чернооката ѝ приятелка, тя би се отказала от всякакви помисли за пътуването и би се обърнала с официална молба да ѝ се разреши да види номер сто четиридесет и седем в зловещия дом на мистър Домби. Лично Сузан желаше тази екскурзия, а тя (подобно Тони Лъмпкин^[1]) можеше да приема разочарованията на другите с голяма твърдост, но не и да се примирява със своите собствени, поради което изтъкна толкова убедителни възражения относно новото намерение и подкрепи първоначалния замисъл с такива убедителни аргументи, че едва-що мистър Домби бе излязъл и тържествено поел обичайния си път към Сити, и неговият нищо несъзнаващ син вече се отправи към Стагсовите градини.

Този квартал с благозвучно име се намирал в едно предградие, познато на жителите на Стагсовите градини под названието Камбърлинг Таун — наименование, което върху туристическата карта на Лондон, отпечатана (с цел да дава приятна и удобна справка) върху носни кърпи, бе съкратено, с известно основание, на Камдън Таун. Точно в тази посока закрачиха двете бавачки, съпроводени от своите питомци — Ричардс, разбира се, носеше Пол, а Сузан водеше малката Флорънс за ръка и от време на време я дръпваше и сръгваше, когато намирал това за целесъобразно.

По това време първият от големите земни трусове бе разлюлял целия район до самия му център. Навсякъде се виждаха следи от стихията му. Къщите бяха съборени, улиците — препречени и затрупани, в земята зееха дълбоки ями и ровове, бяха се образували огромни купчини от пръст и глина, а подкопаните в основите и нестабилни сгради бяха укрепени с високи дървени подпори. Множество каруци, преобърнати и паднали една върху друга, лежаха с колелетата нагоре в подножието на новообразуван хълм. Скъп железен материал гниеше и ръждясваше в случайно образувало се езеро.

Навсякъде се виждаха остатъци от мостове, водещи доникъде, напълно непроходими пътища, комини, напомнящи вавилонски кули, половината част на които липсваше, временни дървени постройки и съоръжения, озовали се на най-неочаквани места, останки от порутени жилища, отломки от недовършени стени и сводове, купища материали за скеля, разпръснати тухли, гигантски подежни кранове, триножници, възседнали празното пространство. Тук бяха струпани стотици хиляди изпочупени предмети, различни по форма и материя, нелепо объркани и изместени от мястото си. И всичко бе с главата надолу, зарито в пръстта или стърчащо във въздуха, разкапващо се във водата, непонятно като сън. Горещите водни струи и огнените изригвания, обикновено съпътстващи всяко земетресение, допълваха хаоса на гледката. Между полуразрушените стени свистеше и се издигаше вряла вода. Оттам излизаха и ослепителни, бушуващи пламъци, а купища пепел задръстваха пътя и изцяло променяха законите и обичаите на местността.

Накратко казано, още недовършената и неоткрита железопътна линия си пробиваше път и като минаваше през самите недра на този страшен безпорядък, уверено поемаше по широкия друм на цивилизацията и прогреса^[2].

Но жителите в околността все още не се решаваха да приемат железопътната линия. Един или двама смели, предприемчиви хора направиха проект на улици. Единият дори започна да строи, но се спря сред калта и пепелищата, за да обмисли всичко по-добре. Съвсем нова кръчма, ухаеща на пресен хоросан и лепило, насочила фасадата си към празното пространство, изобрази на фирмата си железопътния герб. Това навярно бе безразсъдно предприятие, но се възлагаха надежди за консумация на спиртни напитки от страна на работниците. И така, една бирария се разрасна в странноприемница за копачите, а отдавна съществуващият месарски магазин се превърна в железопътна гостилница, където ежедневно се сервираше свинско печено — всичко бе по силата на користни съображения от непосредствен и познат на хората порядък. По същия начин хазаите, даващи стаи под наем, проявяваха благосклонност и по същите причини не можеше да им се вярва. Хорското мнение се променяше бавно. Непосредствено до железопътната линия имаше занемарени ниви, краварници, буница, купчини смет, канавки, градини, беседки, площадки за тупане на

килими. До самите ѝ насипи се струпваха малки гробни могили от черупки на стриди по време на сезона им, както и от черупки на раци пак по време на сезона им, а също и от счупени домашни съдове и увехнали зелени листа по всяко време на годината. Диреци, огради, стари надписи, предупреждаващи нарушителите на чужди права, гробовете на бедни къщурки, малки площи с оскъдна растителност — всичко гледаше на железопътната линия с презрение. Никаква полза нямаше да има от нея или поне така се смяташе. Ако нещастната запустяла земя наоколо ѝ можеше да се смее, тя би ѝ се изсмяла подигравателно, а и нещастните ѝ съседи биха сторили същото.

А Стагсовите градини проявяваха пълна недоверчивост. Те представляваха неголям ред къщи, с малки мизерни участъци отпред, оградени със стари врати, дъски от бъчви, парчета брезент и изсъхнали храсти, а в пролуките бяха пъхнати тенекиени чайници без дъно и излезли от употреба железни решетки. В тези участъци обитателите на градините отглеждаха червен боб, развъждаха зайци и кокошки, издигаха паянтови беседки (за направата на една от тях бе използвана стара лодка), простираха дрехи и пушеха лули. Някои бяха на мнение, че Стагсовите градини носят името на един починал човек с капитал, някой си мистър Стагс, който застроил мястото за свое собствено удоволствие. Други пък, надарени с чувство за любов към природата, твърдяха, че наименованието водело началото си от онези идилични времена, когато цели стада от рогатите животни, известни под названието елени^[3], търсели убежище в сенчестите околности. Както и да са стояли нещата, местните жители гледаха на Стагсовите градини като на свещена горичка, която не трябва да бъде унищожавана от никакви железници. И те бяха така уверени в способността ѝ тя да надживее всякакви нелепи изобретения от този род, че майсторът-коминочистач на ъгъла, който, както бе известно, ръководеше местната политика в градините, заяви на всеослушание, че по случай откриването на железопътната линия — ако тя изобщо се откриела — наредил две от момчетата му да се изкачат на комините на собствената му къща, за да приветствуват оттам провала с подигравателни възгласи.

На това нечестиво място, самото наименование на което до този момент сестрата на мистър Домби щателно бе крила от него, малкият Пол бе доведен сега от съдбата и от Ричардс.

— Това е моята къща, Сузан — заяви Поли, като я посочи.

— Наистина ли, мисис Ричардс? — снизходително отвърна Сузан.

— На вратата стои моята сестра Джемайма, уверявам те — възкликна Поли, — и държи на ръце моето мило, ненагледно пеленаче.

При тази гледка Поли така хвъркна от нетърпение, че се втурна бегом през градините и като връхлетя върху Джемайма, мигновено размени пеленачетата за безкрайно удивление на девойката, на която се стори, че наследникът на рода Домби падна от небето.

— Ах, Поли — възкликна Джемайма. — Ти ли си? Как ме стресна! Кой би могъл да допусне! Влизай, Поли! Как добре изглеждаш! Децата направо ще пощуреят, като те видят, Поли, това е съвсем сигурно.

Така и стана, ако можеше да се съди по врявата, която те вдигнаха, и по това как се нахвърлиха върху Поли и теглейки я, я накараха да седне на едно ниско столче в ъгъла до камината, където нейното добродушно лице, приличащо на ябълка, моментално се огради от множество по-малки кръгли ябълчици, които притискаха румените си бузки до лицето ѝ и си личеше, че всички те са родени на едно и също дърво. Колкото до Поли, и тя вдигаше врява и беснееше не по-малко от децата. И чак когато остана без дъх, косата ѝ се разпиля в безпорядък около зачервеното ѝ лице, а новата ѝ дреха, ушита по случай кръщенето, съвсем се изпомачка, суматохата поутихна. Дори тогава едно от децата на семейство Тудъл остана в скута ѝ, здраво прегърнало врата ѝ с две ръце, а друг Тудъл се покатери по облегалката на стола и вирнал единия си крак, направи отчаяни опити да я целуне изотзад.

— Погледнете каква хубава малка дама ви е дошла на гости — каза Поли — и колко е кротка! Каква красива малка дама, нали?

Тези думи относно Флорънс, която стоеше до вратата и наблюдаваше сцената, насочиха вниманието на младите издънки към нея, а също така бяха благоприятен повод за официалното представяне на мис Нипър, у която се прокрадваше опасението, че е пренебрегната.

— Моля те, влез и поседни за минутка, Сузан — каза Поли. — Това е сестра ми Джемайма, ето тази. Джемайма, не знаей какво щях да правя без Сузан Нипър. Ако не беше тя, сега нямаше да съм тук.

— О, седнете, мис Нипър, моля ви — обади се Джемайма.

С величествен и тържествен вид Сузан седна на самия крайчец на стола.

— Никога през живота си не съм се радвала толкова много на някого. Наистина никога, мис Нипър — каза Джемайма.

Сузан се поотпусна, настани се по-удобно на стола и се усмихна благосклонно.

— Моля ви, мис Нипър, развържете бонето си и се чувствувайте като у дома — помоли Джемайма. — Страхувам се, че никога не сте влизали в такъв беден дом. Но се надявам, че ще проявите снизходителност.

Чернооката до такава степен омекна от почтителното отношение, че улови тичащата край нея малка мис Тудъл и веднага почна да я люлее.

— Но къде е хубавото ми момче? — попита Поли. — Бедното ми синче! Дойдох чак дотук, за да го видя в новите му дрехи.

— Колко жалко! — възкликна Джемайма. — Той ще се пръсне от мъка, като разбере, че майка му е идвала. На училище е, Поли.

— Тръгна ли вече?

— Да. Вчера отиде за пръв път, защото се страхуваше да не изпусне нещо от учението. Но днес е до обяд, Поли, ако само почакаш, докато си дойде у дома... разбира се, заедно с мис Нипър — добави Джемайма, като навреме се досети за честолюбивата черноока гостенка.

— А как изглежда той, Джемайма, да го благославя бог? — неуверено попита Поли.

— Ами изглежда по-добре, отколкото предполагаш — отвърна Джемайма.

— Ах! — развълнува се Поли. — Мислех си, че крачката са му много малки.

— Краката са му малки — съгласи се Джемайма. — Особено отзад. Но те ще растат с всеки изминат ден.

Тази утеха се отнасяше до бъдещето, но бодростта и добродушието, с които бе изказана, ѝ придаваха стойност, която тя по същество не притежаваше. След настъпилото за миг мълчание Поли попита с по-весел глас:

— А къде е нашият Баща, скъпа Джемайма? — Обикновено наричаха мистър Тудъл с това патриархално название.

— Ето ти пак! Колко жалко! — каза Джемайма. — Тази сутрин нашият Баща си взе храна за обяд и ще се прибере в къщи чак довечера. Но той непрекъснато говори за теб, Поли, и разказва на децата за теб. И е най-кроткият, най-търпеливият, най-благият човек на земята, какъвто винаги е бил и ще бъде.

— Благодаря ти, Джемайма — простодушно отвърна Поли, зарадвана от казаното по-горе, но огорчена поради отсъствието.

— О, няма за какво да ми благодариш, Поли — отговори сестра ѝ, като я целуна звучно по бузата и се завъртя весело с малкия Пол. — Понякога същото мисля и казвам и за теб.

Въпреки двойното разочарование, беше невъзможно да се счита за неуспешно едно подобно посещение, предизвикало такъв прием. И така, двете сестри бодро разговаряха за семейните проблеми, за Байлър, за останалите братчета и сестричета. А чернооката, след като полюля детето известно време, внимателно заразглежда мебелите, холандския часовник, бюфета, замъка върху полицата на камината с червени и зелени прозорци, осветени от поставената вътре свещ, двете малки черни кадифени котенца, с дамска чантичка в устата, считани от обитателите на Стагсовите градини за шедьоври на изобразителното изкуство. Тъй като разговорът скоро придоби общ характер, за да не би чернооката да стане остра и саркастична, същата млада дама разказа накратко на Джемайма всичко, което знаеше за мистър Домби относно неговите изгледи за бъдещето, семейството му, заниманията му и характера му. Също така тя представи и подробен опис на личния си гардероб и отчет за най-близките си роднини и приятели. След като облекчи душата си с тези излияния, тя опита от скаридите и виното и прояви готовност да се закълне във вечна дружба.

Малката Флорънс също не пропусна възможността да се възползува от случая — след като децата на Тудъл я заведоха да ѝ покажат разни гъби и други забележителности на градините, тя с въодушевление се залови да строи заедно с тях временно водно съоръжение в образувалата се на ъгъла локва. Тя все още бе изцяло погълната от тази работа, когато я потърси Сузан, чието чувство за дълг, дори под умиротворителното въздействие на скаридите, бе такова, че тя изнесе на Флорънс цяла нравоучителна лекция (придружена с удари) относно порочния ѝ характер, като ѝ миеше лицето и ръцете, и ѝ предрече, че на цялото ѝ семейство косите им ще

побелеят от нея и от мъки ще ги докара до гроба. След известно забавяне, предизвикано от доста дългия поверителен разговор по финансови въпроси между Поли и Джемайма горе, пеленачетата отново бяха разменени — през цялото това време Поли бе държала собственото си дете, а Джемайма — малкия Пол — и посетителите се сбогуваха.

Първо малките Тудъл, жертва на добронамерена лъжа, бяха залъгани да отидат всички заедно до магазина наблизко под благовидния предлог да похарчат по едно пени и когато пътят се очисти, Поли побягна. Джемайма извика след нея, че ако на връщане само се отбиели по градското шосе, те непременно щели да срещнат малкия Байлър да си идва от училище.

— Мислиш ли, че ще имаме време да се отбием за малко в тази посока, Сузан? — попита Поли, когато се поспряха да си поемат дъх.

— А защо не, мисис Ричардс? — отвърна Сузан.

— Наближава време за обяд, нали знаеш — отбеляза Поли.

Поради закуската обаче нейната спътница бе станала напълно равнодушна към подобно сериозно съображение, така че не му отдаде никакво значение и те решиха „да се отбият за малко“.

Така се бе получило, че от предния ден, поради униформата на „Благотворителните точилари“, животът на бедния Байлър бе станал тежък. Уличната младеж не можеше да понася тази униформа. Само при вида ѝ нито един млад безделник не можеше да се удържи да не се нахвърли върху безобидното униформено момче и да не му напакости. Животът на униформеното дете по-скоро бе като живота на първите християни, отколкото като на невинно дете от деветнадесетия век. По улиците го замерваха с камъни. Блъскаха го в канавката, пръскаха го с кал, жестоко го притискаха към стълбовете. Напълно непознати на момчето лица грабваха шапката от главата му и я хвърляха да я отнесе вятърът. Краката му претърпяваха не само словесни критики и подигравки, но бяха удряни и щипани. Същата тази сутрин на път за учебното заведение на точиларите бе получил съвсем незаслужено синина и бе наказан за това от учителя — грохнал стар точилар, свиреп по характер, назначен за учител, защото не знаеше нищо и не бе годен за каквото и да било, от чийто безмилостен бастун бузестите малчугани направо се вцепеняваха.

Затова така стана, че на връщане Байлър избираше глухи пътеки, промъкваше се през тесни проходи и задни улички, за да избегне мъчителите си. Когато се наложи да излезе на главния път, злата съдба най-накрая го отведе там, където малка група момчета, оглавявани от жесток млад касапин, стояха в очакване да им се представи възможност за луда веселба. И когато сред тях изникна един благотворителен точилар, пратен им сякаш от небето, те всички нададоха вик и връхлетяха отгоре му.

Но освен това така стана, че точно по същото време Поли, с отчаяние оглеждайки пътя пред себе си, след като бяха ходили цял час, заяви, че нямало смисъл да вървят повече, когато внезапно съзря тази гледка. Веднага щом видя това, тя извика, подаде малкия Домби на чернооката и се втурна да спасява нещастния си малък син.

Също като нещастieto, изненадите рядко идват сами. Изумената Сузан Нипър и двамата ѝ малки питомци бяха направо измъкнати изпод колелата на минаващия файтон от минавачите, преди самите те да разберат какво става. Точно в този момент (бе пазарен ден) се раздадоха оглушителни тревожни викове: „Разярен бик!“

Сред дивата суматоха — хората тичаха надолу-нагоре, крещяха и попадаха под колелата, момчетата се биеха, разярените бикове се приближаваха, а бавачката бе смазана от всички тези опасности — Флорънс изпищя и побягна. Тя продължи да тича, докато съвсем се изтощи, принуждавайки Сузан да я следва, а после, когато спря и закърши ръце, като си спомни, че бяха изоставили другата бавачка, с неопикуемо чувство на ужас установи, че е съвсем сама.

— Сузан! Сузан! — извика Флорънс, като в пристъп на паника запляска с ръце. — Ах, къде са те? Къде са те?

— Къде са те? — повтори една старица и доколкото ѝ позволяваха силите, накуцвайки, бързо прекоси улицата. — Защо избяга от тях?

— Уплаших се — отвърна Флорънс. — Не знаех какво да правя. Мислех, че са с мен.

Старицата я хвана за китката и каза:

— Аз ще ти покажа.

Старицата беше много грозна, със зачервени клепачи и непрекъснато мляскаща и движеща се уста, дори и когато мълчеше. Тя бе мизерно облечена, а върху ръката ѝ висяха някакви кожи. По всяка

вероятност бе следвала Флорънс поне от известно време, защото беше запъхтяна и опитвайки се да си поеме дъх, стана още по-грозна — цялото ѝ сбръчкано, жълто лице и шия се разкривиха от гърчове.

Флорънс изпита страх от нея и неуверено погледна към началото на улицата, която почти бе извървяла. Улицата бе глуха и задна и нямаше никой друг освен нея и старицата.

— Сега няма от какво да се плашиш — каза ѝ старицата. — Ела с мен.

— Аз... аз не ви познавам. Как се казвате?

— Мисис Браун — отвърна старицата. — Добрата мисис Браун.

— Те наблизо ли са? — попита Флорънс и се остави да я поведат.

— Сузан не е далеч — отвърна старицата, — а и останалите са близо.

— Ранен ли е някой? — проплака Флорънс.

— Съвсем не — рече старицата.

Като чу това, детето заплака от радост и с готовност последва старицата, но докато вървяха, то неволно хвърляше погледи към лицето ѝ и по-специално — към неуморимата ѝ уста и се чудеше дали Злата мисис Браун, ако съществува такава, изобщо би приличала на нея.

Те не вървяха дълго, но минаваха през някои много неугледни места, изпълнени с тухли или кирпич, след което старицата свърна в една мръсна пресечка, прорязана в средата от дълбоки черни бразди кал. Тя спря пред бедна къщурка, така здраво залостена, както може да бъде само една порутена къща, цялата с пролуки. Отвори вратата с ключ, който извади от бонето си, и бутна детето пред себе си в една задна стаичка, където на пода бяха струпани купчина разноцветни парцали, купчина кости и купчина пресят прах или пепел. Там нямаше изобщо никакви мебели, а стените и таванът бяха съвсем черни.

Флорънс направо онемя от ужас и като че всеки миг щеше да припадне.

— Не бъди глупачка — сгълча я Добрата мисис Браун и като я разтърси, я накара да дойде на себе си. — Няма да ти сторя нищо лошо. Седни върху парцалите.

Флорънс се подчини и протегна напред свитите си ръце с безмълвна молба.

— Дори няма да те държа повече от час — продължи мисис Браун. — Разбираш ли какво ти казвам?

С голямо усилие детето отвърна: „Да.“

— Тогава — рече Добрата мисис Браун, като самата тя седна върху костите — не ме ядосвай. Ако не ме ядосваш, казвам ти, че няма да ти сторя нищо лошо. Но ако ме ядосваш, ще те убия. Мога да те убия по всяко време, даже и в собственото ти легло у дома. А сега да чуем коя си, каква си и всичко останало.

Заплахите и обещанията на старицата, страхът да не я разяри, навикът, непривичен за едно дете, но станал вече нещо естествено за Флорънс, да кротува и да потиска чувствата, опасенията и надеждите си ѝ помогнаха да изпълни заповедта и да разкаже кратката си биография, както тя самата я виждаше. Мисис Браун я изслуша внимателно до края.

— Значи, се казваш Домби, а? — попита мисис Браун.

— Да, мадам.

— Нужна ми е хубавата ти рокличка, мис Домби — каза Добрата мисис Браун, — и малката ти шапчица, и долната ти фуста, и всичко, от което можеш да се лишиш. Хайде! Събличай ги!

Флорънс бързо изпълни нареждането, доколкото ѝ позволяваха разтрепераните ръце, като не откъсваше уплашените си очи от мисис Браун. Когато съблече всички принадлежности от тоалета, споменати от старата жена, мисис Браун внимателно ги разгледа и като че остана доста доволна от качеството и стойността им.

— Хм! — възкликна тя и обгърна с поглед крехката фигура на детето. — Не виждам какво друго... освен обувките. Трябват ми обувките ти, мис Домби.

Бедната малка Флорънс ги събу със същата пъргавина, много доволна, че ѝ е останало с какво още да умилостиви мисис Браун. След това в замяна старицата извади някакви жалки обувки изпод купчината парцали, която за целта тя специално преобърна, както и наметало за момиче, много изтъркано и старо, и изпомачкан остатък от шапка, навярно измъкната от някоя канавка или бунице. Тя нареди на Флорънс да се облече в тези изискани одежди и тъй като това приготвление като че предшествуваше освобождаването му, детето изпълни всичко с голяма готовност.

Когато си поставяше шапката — ако това можеше да се нарече шапка, тъй като по-скоро приличаше на подложка за носене на багаж, — Флорънс я оплете в гъстите си коси и не можеше лесно да я измъкне. Добрата мисис Браун извади големи ножици и изпадна в състояние на странна възбуда.

— Защо не ме остави — попита мисис Браун, — когато бях доволна? Малка глупачке!

— Извинете! Не зная каква е вината ми — задъхано отвърна Флорънс. — Нищо не можех да направя.

— Нищо не можела да направи! — изкрещя мисис Браун. — А какво според теб мога да направя аз? Ах, боже мой! — възкликна старицата, като разроши къдриците ѝ със страхотно наслаждение. — Всеки друг на мое място първо тях би отрязал.

Флорънс изпита такова облекчение, като разбра, че мисис Браун желае не главата ѝ, а само косите ѝ, че тя не започна нито да се съпротивява, нито да умолява, а само повдигна кротките си очи към лицето на това добро създание.

— Ако самата аз някога не бях имала дъщеря — сега тя е отвъд океана, — която се гордееше с косите си — проплака мисис Браун, — щях да отрежа твоите до последната къдрица. Тя е далеч, тя е далеч! Ох! Ох!

Риданията на мисис Браун не бяха благозвучни, но съпроводени от неистова жестикулация, те издаваха голяма скръб и Флорънс, изплашена повече от всякога, дълбоко се покърти. Навярно риданията спомогнаха да се спасят къдрите ѝ, защото мисис Браун, след като известно време кръжи около нея с ножиците, подобно странна пеперуда, я накара да ги скрие под шапката и изобщо да не ги показва, за да не я изкушава. След като удържа тази победа над себе си, мисис Браун отново зае мястото си върху костите и запуши с много къса черна лула, като мляскаше и гримасничеше през цялото време, сякаш дъвчеше мундщука.

Когато изпуши лулата си, тя даде на детето да държи в ръце заешка кожа, за да може то да прилича на доброволна спътница, и му каза, че сега щяла да го заведе на оживена улица, където то можело да разбере как да стигне до приятелите си. Със заплаха за наказание и смъртно отмъщение в случай на неподчинение тя предупреди Флорънс да не разговаря с непознати и да не си отива в собствения дом (който

за улеснение на мисис Браун можеше и да се намира съвсем наблизно), а в кантората на баща ѝ в Сити. Предупреди я също така да чака на ъгъла на улицата, където ще я остави, докато удари три часът. Мисис Браун подкрепи тези нареждания с уверения, че разполага с всемогъщи очи и уши, които ще следят всичките постъпки на детето, и Флорънс обеща тържествено и сериозно да изпълни нарежданията.

Накрая мисис Браун излезе и поведе своята променена, облечена в парцали малка приятелка из лабиринт от тесни улички, пресечки и алеи, който ги изведе в края на краищата до една конюшня с голяма врата, откъдето се чуваше шумът на оживена магистрала. Като посочи вратата и каза на Флорънс, че когато ударело три часът, тя трябвало да тръгне наляво, мисис Браун на прощаване отново я сграбчи за косата — този жест, изглежда, бе съвсем неволен и не се поддаваше на контрол. После тя повтори, че Флорънс знаела какво да прави и ѝ заповяда да тръгва, като не забравя, че е под наблюдение.

С облекчение в сърцето, но все още много уплашена, Флорънс се почувствува освободена и затича към ъгъла. Когато стигна дотам, тя погледна назад и видя как главата на Добрата мисис Браун наднича иззад ниския дървен вход, където ѝ бе дала последните разпореждания, а също и как юмрукът ѝ се размахва към нея. Но макар че след това при тревожния спомен за старицата непрекъснато се обръщаше назад — поне всяка минута, — тя повече не я видя.

Флорънс стоеше там, наблюдаваше голямото движение по улицата и то все повече и повече я смущаваше. А междувременно часовниците сякаш се бяха наговорили никога повече да не удрят три часа. Най-накрая камбанариите обявиха три часа. Една прозвуча съвсем наблизно, така че не можеше да има грешка и след като често поглеждаше през рамо, често се отклоняваше и все така често се връщаше назад, за да не би всесилните шпиони на мисис Браун да се разярят, тя забърза с всичка сила, обута в старите си обувки, стиснала здраво заешката кожа в ръка.

Всичко, което знаеше за кантората на баща си, бе, че тя принадлежи на фирмата „Домби и Син“ и че представлява могъща сила в Сити. Така че тя можеше само да пита за фирмата „Домби и Син“ в Сити и тъй като спираше главно деца — понеже се страхуваше да се обръща към възрастни хора, — в действителност ползата беше малка. Но поради това, че след известно време взе да пита за самото

Сити и за момент изостави втората част от въпроса си, тя постепенно започна да напредва към сърцето на този могъщ район, управляван от ужасния лорд-мер.

Уморена от ходене, подминавана и блъскана от хората, зашеметена от шума и бъркотията, разтревожена за братчето си и бавачките, ужасена от преживяното и от перспективата да срещне в променения си вид гневния си баща, еднакво объркана и уплашена от изминалите, настоящите, както и от бъдещите събития, Флорънс следваше трудния си път с насълзени очи и веднъж-два пъти неволно се спря да облекчи с горчиви ридания измъченото си сърце. Но в тези одежди малко хора ѝ обръщаха внимание и ако тя привличаше погледа на някои, то те смятаха, че тя е обучена да предизвиква състрадание и я отминаваха. Флорънс призова на помощ всичката твърдост и устойчивост на характера си, преждевременно формиран и закален от тежките изпитания, и без да се отклонява от поставената си цел, упорито се устреми към нея.

Цели два часа бяха изтекли този следобед от момента, в който бе започнала странното си пътешествие, когато, избягала от шума и грохота на една тясна уличка, препълнена с каруци и фургони, тя съзря нещо като пристан или кей на реката, където се виждаха пръснати наоколо множество пакети, бурета, кутии, големи дървени везни, малка дървена къщичка на колела, пред която, загледан в околните мачти и лодки, стоеше един едър човек и си свирукаше, със затъкнат зад ухото молив и ръце в джобовете, сякаш бе почти приключил работата си за деня.

— Какво има? — попита човекът, като случайно се обърна. — Няма какво да търсиш тук, момиченце. Махай се!

— Извинете, това ли е Сити? — попита разтрепераната дъщеря на Домби.

— Да, това е Сити. Смятам, че ти е добре известно. Махай се! Няма какво да търсиш тук.

— Благодаря, аз нищо не търся тук — бе последвалият плах отговор, — само искам да разбера как се отива до фирмата „Домби и Син“.

Човекът, обърнал се нехайно към нея, изглежда, така бе удивен от думите ѝ, че като я погледна внимателно в лицето, отвърна:

— Че какво можеш ти да искаш от фирмата „Домби и Син“?

— Да разбере как се отива дотам.

Човекът я изгледа още по-любопитно и в своето изумление така силно потърка главата си отзад, че събори шапката си.

— Джо! — извика той на друг човек-работник, а после си вдигна шапката и отново я постави.

— Тук съм — отвърна Джо.

— Къде е онова младо конте от фирмата „Домби“, което контролираше натоварването на стоките им?

— Тъкмо си тръгна, през другата врата — отговори Джо.

Джо хукна към входа, като викаше, и много скоро се върна, придружен от жизнерадостно на вид момче.

— Ти си момче за всичко на Домби, нали? — попита първият.

— Работя във фирмата на Домби, мистър Кларк — отвърна момчето.

— В такъв случай виж тук — каза мистър Кларк.

Момчето се подчини на жеста на мистър Кларк и приближи Флорънс, не без основание зачуден какво общо има той с нея. Но Флорънс, чула разговора, почувствува не само облекчение, като усети, че пътешествието ѝ благополучно клони към своя край, но и огромно успокоение при вида на приветливото младо лице и добро държание и тя стремително изтича към него, като една от старите ѝ обувки се изу и остана зад нея, и го хвана с две ръце.

— Извинете, загубих се! — извика Флорънс.

— Загуби ли се? — възкликна момчето.

— Да, тази сутрин се загубих, далеч оттук, взеха ми дрехите... сега съм облечена с чужди... и се казвам Флорънс Домби, единствената сестра на моето братче... и, ах, боже мой, боже мой, помогнете ми, моля ви! — зариде Флорънс и като даде воля на дълго потисканите детски чувства, се обля цялата в сълзи. В същия миг мизерната ѝ шапка падна и косите ѝ се разпиляха около лицето — това предизвика безмълвно възхищение и състрадание у младия Уолтър, племенник на Соломон Джилс, майстор на корабни уреди.

Мистър Кларк стоеше слисан от изумление и току мърмореше под носа си: „Никога не се е случвало такова чудо на този пристан.“ Уолтър вдигна обувката и я постави на малкото краче, също както принцът от приказката би обул пантофката на Пепеляшка. Той праметна заешката кожа върху лявата си ръка, подаде дясната на

Флорънс и се почувствува не като Ричард Уитингтън — сравнението би било бледо, — а като свети Джордж Английски^[4]; с прострян мъртъв дракон в краката.

— Не плачете, мис Домби — каза Уолтър в изблик на въодушевление. — Чудесно е, че аз се случих тук. Сега вие сте в такава безопасност, сякаш сте охранявана от цяла команда отбрани моряци от боен кораб. О, не плачете.

— Няма да плача повече — отвърна Флорънс. — Сега аз плача просто от радост.

„От радост ли? — помисли си Уолтър. — И аз съм причината за това?“

— Хайде, мис Домби! И другата обувка се изу! Обуйте моите, мис Домби.

— Не, не, не — възкликна Флорънс, като възпря поривистото му движение да събуе своите обувки. — Тези са по-добри. Тези са много добри.

— Ами да, разбира се — съгласи се Уолтър, като погледна крачетата ѝ. — Моите са страхотно големи. Как си го представях! Вие никога не бихте могли да ходите с моите. Хайде, мис Домби. Да видим сега кой негодник ще се осмели да ви обиди.

И така, със страховит вид Уолтър отведе щастливата Флорънс и те закрачиха по улицата, хванати за ръце, без да обръщат никакво внимание на удивлението, което видът им би могъл да предизвика и наистина предизвикваше по пътя.

Здрачът и мъглата започнаха да се сгъстват, а също така заваля и дъжд, но те не обръщаха внимание на това, тъй като и двамата бяха напълно погълнати от неотдавнашните приключения на Флорънс, за които тя разказа с простодушието и доверието, свойствени на възрастта ѝ, а Уолтър слушаше, сякаш, далеч от калта и дима на Темс Стрийт, те бродеха сами сред широколистните, високи дървета на някой пустинен остров в тропиците — където по всяка вероятност той си представяше, че се намират в момента.

— Много ли трябва да вървим? — попита най-накрая Флорънс, като повдигна очи към лицето на спътника си.

— Ах! Между впрочем — каза Уолтър и спря — да видим къде се намираме. О, да, сетих се. Но сега кантората е затворена, мис Домби. Никой няма там. Мистър Домби отдавна се е прибрал у дома.

Навярно и ние трябва да отидем там. Или почакайте! Ако ви заведе у чичо си, където живея аз — много близко е оттук, — и отида с файтон до вашата къща да им кажа, че сте в безопасност и ви донеса други дрехи, няма ли да бъде най-добре?

— Така ми се струва — отвърна Флорънс. — Нали? А вие как смятате?

Докато те стояха и умуваха на улицата, покрай тях мина един човек, който, като се отдалечаваше, бързо погледна към Уолтър, сякаш го позна, но, изглежда, промени първоначалното си впечатление и продължи, без да спира.

— Мисля, че това е мистър Каркър — каза Уолтър. — Каркър от нашата фирма. Не управителят ни Каркър, мис Домби, а... другият Каркър, младши... Здравейте, мистър Каркър!

— Вие Уолтър Гей ли сте? — попита човекът, като се спря и обърна. — Не можех да повярвам, с такава странна спътница.

Застанал близо до една лампа, слушащ с изненада припрените обяснения на Уолтър, той бе в пълен контраст с двете детски фигури пред него, хванати за ръце. Не беше стар, но косата му бе побеляла. Тялото му бе приведено или като че прегърбено от бремето на голяма скръб, а измъченото му, печално лице бе набраздено от дълбоки бръчки. Блясъкът в очите му, изражението на лицето му, дори самият му глас бяха тъжни и потиснати, сякаш душата му бе изпепелена. Той бе облечен прилично, макар и много скромно, в черно, но дрехите му, скроени по размерите на фигурата му, като че се бяха свили и смъкнали на него и присъединили към горестната молба, която целият човек от главата до петите излъчваше — да го оставят сам в унижението му.

И все пак интересът му към надеждите на младостта не бе угаснал като другите чувства в сърцето му и той се взираше в оживеното лице на момчето, докато то говореше, с необикновена симпатия, но и с необяснима тревога и съчувствие, които се четяха в очите му, колкото и да се стараеше да ги скрие. Когато Уолтър в заключение му зададе въпроса, който бе задал на Флорънс, той продължаваше да го гледа със същото изражение, като че четеше изписана на лицето му съдба, трагично несъответстваща на сегашната му веселост.

— Какво ще ни посъветвате, мистър Каркър? — попита Уолтър усмихнато. — Вие винаги ми давате добри съвети, когато разговаряте с мен, макар че това не се случва често.

— Смятам, че това, което сте намислили, е най-доброто — отговори той, като поглеждаше ту към Флорънс, ту към Уолтър.

— Мистър Каркър — възкликна Уолтър, засиял от хрумналата му великодушна мисъл. — Послушайте! Отдава ви се добър случай. Идете вие в дома на мистър Домби и му съобщете добрата новина. Може да е от полза за вас, сър. А аз ще остана в къщи. Вие отидете.

— Аз ли? — изуми се той.

— Да. Защо не, мистър Каркър? — попита момчето.

В отговор той само му стисна ръката, но като че дори и това стори засрамено и боязливо. Като му пожела лека нощ и го посъветва да побързат, той си тръгна.

— Хайде, мис Домби — подкани я Уолтър и когато те двамата поеха, той се обърна след Каркър, — веднага отиваме при чичо. Чували ли сте някога баща ви да говори за мистър Каркър младши, мис Флорънс?

— Не — тихо отвърна детето. — Рядко чувам баща ми да говори.

„Ах, вярно! Още по-лошо за него“ — помисли си Уолтър. След последвалото моментно мълчание, през което той се взря в кроткото, послушно лице до себе си, със свойствено момчешко оживление и нетърпеливост Уолтър заговори за други неща. А когато съответно една от нещастните й обувки отново се изу, той предложи на Флорънс да я пренесе до чичо си на ръце. Макар че бе много уморена, Флорънс със смях отклони предложението, за да не би той да я изпусне на земята. Те вече приближаваха дървения мичман и Уолтър заразправя за различни случаи на корабкрушения и други вълнуващи произшествия, когато момчета, по-малки от него, спасявали и тържествено отнасяли на ръце момичета, по-големи от Флорънс. Те още бяха увлечени от този разговор, когато стигнаха до дома на майстора на корабни уреди.

— Здравей, чичо Сол — извика Уолтър, като се втурна в магазина — от този момент до края на вечерта той говореше задъхано и несвързано. — Какво прекрасно приключение! Това е дъщерята на мистър Домби, която се загубила на улицата, една стара вещица й

откраднала дрехите, аз я намерих... доведох я у дома в гостната, за да си почине... погледни!

— Боже господи! — възкликна чичо Сол и стъписано отскочи назад към любимия си компас. Не може да бъде! Аз никога не бих...

— Да, никой не би могъл — отвърна Уолтър, като отгатна мисълта му. — Наистина, никой не би могъл, никой. Ето! Помогни ми да преместя кушетката по-близо до камината, моля те, чичо Сол... извади чинии... приготви й нещо за вечеря, моля те, чичо... хвърли тези обувки зад камината. Мис Флорънс... поставете си краката на решетката да ги постоплите... колко са мокри... Това е истинско приключение, чичо, нали?... Господи помилуй, колко ми е топло!

Соломон Джилс също се бе сгорещил — от съчувствие и от крайно изумление. Той погали Флорънс по главата, накара я да яде, накара я да пие, разтри ходилата ѝ с нагрята на огъня носна кърпа, като непрекъснато следеше с очи своя постоянно движещ се племенник и нищо друго всъщност не осъзнаваше освен това, че развълнуваният млад джентълмен непрестанно го блъска и налита отгоре му, докато обикаля в галоп стаята и се опитва да свърши двадесет неща наведнъж, а нищо не се получава.

— Почакай за минутка, чичо — нареждаше Уолтър, като взе една свещ, — сега ще изтичам горе да си облека друго яке, а после тръгвам. Слушай, чичо, това се казва приключение.

— Скъпо мое момче — каза Соломон, който, с вдигнати очила на челото и голям хронометър в джоба си, неспирно се движеше между легналата на кушетката Флорънс и племенника си, шетащ из всички краища на гостната, — това е най-необикновеното...

— Да, но, моля те, чичо... мис Флорънс... да вечеря... разбираш ли, чичо?

— Да, да, да — отговори Соломон и веднага почна да реже от овнешкото месо, сякаш му предстоеше да храни великан. — Ще се погрижа за нея, Уоли! Разбирам. Хубавото момиченце! Огладняло е, разбира се. Ти върви и се приготвяй. Господи, помилуй! Сър Ричард Уитингтън, три пъти лорд-мер на Лондон!

Уолтър бързо се изкачи до мансардата си и слезе, но през това време умората надви Флорънс и тя се отпусна и задряма до камината. В настъпилата тишина, макар и за съвсем кратко време, Соломон Джилс до такава степен успя да дойде на себе си, че направи някои

неща за нейно удобство — намали светлината и заслони детето от блясъка на огъня. Така че, когато момчето се завърна, Флорънс сладко спеше.

— Това е чудесно! — възкликна Уолтър и така стисна Соломон в обятията си, че лицето на стария човек се изкриви. — Сега тръгвам. Ще си взема само коричка хляб, защото съм много гладен... и... не я събуждай, чичо Сол!

— Не, няма — каза Соломон. — Хубаво дете!

— Наистина хубаво! — възкликна Уолтър. — Никога не съм виждал такова личице, чичо Сол. Сега тръгвам.

— Добре, тръгвай — с голямо облекчение рече Соломон.

— Чуваш ли, чичо Сол — извика Уолтър, като отново надникна от вратата.

— Хайде пак той — измърмори Соломон.

— Как се чувства сега тя?

— Прекрасно — отвърна Соломон.

— Това е чудесно. Сега тръгвам.

— Надявам се, че наистина тръгваш — прошепна Соломон на себе си.

— Чуваш ли, чичо Сол! — извика Уолтър, като отново се появи на вратата.

— Хайде пак той — рече Соломон.

— На улицата срещнахме мистър Каркър — държа се по-странно от всякога. Каза ми довиждане, а после е вървял зад нас — удивително нещо, — защото, когато стигнахме до магазина, аз се озърнах и го видях безшумно да си отива, подобно слуга, изпратил ме до дома, или вярно куче. Как е тя сега, чичо?

— Съвсем като преди, Уоли — отговори чичо Сол.

— Добре. Сега тръгвам.

И този път той наистина тръгна. А Соломон Джилс, който нямаше желание да вечеря, седеше от другата страна на камината и наблюдаваше спящата Флорънс, като гредеше множество въздушни кули с най-фантастична архитектура и в полумрака, ограден от инструментите, той приличаше на магьосник, преоблечен с уелска перука и костюм с цвят на кафе, държащ в плен потъналото във вълшебен сън дете.

А в това време Уолтър приближаваше къщата на мистър Домби със скорост, която рядко се развива от един файтон, но въпреки това всеки две-три минути Уолтър си подаваше главата през прозореца и нетърпеливо подканяше кочияша. Когато достигнаха до целта на пътуването си, той изскочи навън, задъхано съобщи на слугата за своята мисия, направо го последва в библиотеката, където всички говореха в един глас и където се бяха събрали мистър Домби, сестра му, мис Токс, Ричардс и Нипър.

— Ах! Извинете, сър — каза Уолтър, като се втурна към него, — щастлив съм да ви съобщя, че всичко е наред, сър. Мис Домби се намери.

С откритото си лице, буйната си коса и блестящи очи момчето, запъхтяно от радост и възбуда, бе изумителна противоположност на мистър Домби, седнал срещу него в библиотечното си кресло.

— Казах ти, Луиза, че тя непременно ще се намери — рече мистър Домби, като се обърна леко през рамо към тази дама, която плачеше заедно с мис Токс. — Съобщете на слугите да преустановят търсенето. Момчето, донесло новината, е младият Гей от кантората. Къде се намери дъщеря ми, сър? Вече знаем как се е загубила. — Той величествено погледна към Ричардс. — Но как се намери? Кой я намери?

— Ами мисля, че аз намерих мис Домби, сър — скромно призна Уолтър, — всъщност не мога да твърдя, че заслугата за намирането ѝ е точно моя, сър, но във всеки случай, по щастливо стечение на обстоятелствата, аз послужих за...

— Какво искате да кажете, сър — прекъсна го мистър Домби, изпитвайки инстинктивна неприязън към очевидната гордост и радост на момчето от своето участие в събитието — с думите, че заслугата за намирането ѝ не е точно ваша и че сте послужили по щастливо стечение на обстоятелствата? Говорете ясно и свързано, ако обичате.

Съвсем не беше по силите на Уолтър да говори свързано, но той обясни случая, доколкото можа, и задъхано каза защо е дошъл сам.

— Чуваш ли, момиче? — строго се обърна мистър Домби към чернооката. — Вземи всичко, каквото е необходимо, и веднага отиди с този млад човек, за да доведете мис Флорънс у дома. Гей, утре ще бъдете възнаграден.

— О, благодаря ви, сър — отвърна Уолтър. — Много сте любезен. Уверявам ви, че не съм и мислил за възнаграждение, сър.

— Твърде млад сте — внезапно рязко и едва ли не свирепо го срязва мистър Домби — и няма почти никакво значение какво мислите вие или пък какво смятате, че мислите. Отлично сте се проявили, сър. Не разваляйте стореното добро. Луиза, нареди да почерпят момчето с вино.

Крайно неблагоприятно проследиха очите на мистър Домби излизания от стаята Уолтър Гей, воден от мисис Чик. Навярно и съзнанието му го проследи със същото неудоволствие, докато Уолтър се връщаше обратно у чичо си, придружен от Сузан Нипър.

Там те видяха, че Флорънс, много ободрена от съня и добре нахранена, се бе бързо сприятелила със Соломон Джилс и установила напълно искрени, непринудени отношения с него. Чернооката (която бе плакала толкова много, че сега можеше да бъде наречена Червенооката) я сграбчи в обятията си без каквато и да е сърдита дума или укор и придаде на срещата много истеричен характер. Като превърнаха временно гостната в съблекалня, тя много грижливо я преоблече в подобаващи дрехи, а после я поведе така, както се полага на една Домби — доколкото природната непригодност на Флорънс позволяваше това.

— Лека нощ! — каза Флорънс и се втурна към Соломон. — Бяхте много добър с мене.

Старият Сол много се зарадва и я целуна, сякаш й бе дядо.

— Лека нощ, Уолтър! Довиждане! — рече Флорънс.

— Довиждане! — отвърна Уолтър и си подаде двете ръце.

— Никога няма да те забравя — продължи Флорънс. — Да! Наистина никога! Довиждане, Уолтър!

В невинен порив на благодарност детето вдигна лицето си към него. Уолтър сведе своето, а после отново го вдигна, пламнало и зачервено, и срамежливо погледна към чичо Сол.

— Къде е Уолтър? Лека нощ, Уолтър! Довиждане, Уолтър! Подай си ръката още веднъж, Уолтър! — Възгласите на Флорънс се дочуваха дори и след като вратата на файтона се затвори зад нея и малката й прислужница. Когато най-накрая файтонът потегли, Уолтър, застанал на прага, продължаваше весело да отвръща на Флорънс, размахваща носната си кърпичка, а дървеният мичман зад него също като момчето

сякаш бе съсредоточил вниманието си единствено върху техния файтон и съвсем не забелязваше останалите минаващи файтони.

Не след дълго отново стигнаха до къщата на мистър Домби и отново от библиотеката се дочуха множество високи гласове. Отново се дадоха разпореждания файтонът да почака — „за мисис Ричардс“, злокобно прошепна една от прислужничките, когато минаваше покрай Сузан и Флорънс.

Появата на изгубеното дете предизвика известно вълнение, макар и незначително. Мистър Домби, който никога не бе и намирал Флорънс, я целуна по челото и я предупреди да не бяга отново и да не отива никъде с неблагоприятни прислужнички. В плачливото си нареждане мисис Чик не пропусна да спомене за покварата на човешката природа, дори когато е призована към добродетелността от един благотворителен точилар, и удостои Флорънс с прием, почти напълно подобаващ на истинския Домби. В изявата на чувствата си мис Токс се придържаше към показаните пред нея образци. Единствено Ричардс, провинилата се Ричардс изля душата си в поток от несвързани приветствени думи и с истинска обич се наведе над луталото се дете.

— А, Ричардс! — въздъхна мисис Чик. — Много по-приятно би било за тези, които желаят да запазят вярата си в хората, и много по-прилично от ваша страна, ако своевременно бяхте проявили необходимата загриженост към малкото дете, което сега преждевременно ще се лиши от единствената си храна.

— Ще бъде отбито — с плачлив глас прошепна мис Токс — от общия извор.

— Ако аз бях проявила неблагодарност — продължи мисис Чик тържествено, — на ваше място бих си помислила, че униформата на „Благотворителните точилари“ ще погуби детето ми, а образованието — ще го задуши.

Що се отнася до това, макар че мисис Чик не го знаеше, детето вече беше съвсем погубено от униформата, а колкото до възпитанието, можеше и да се стигне до споменатия печален резултат, тъй като се състоеше от град от удари и последвали ридания.

— Луиза — обади се мистър Домби. — Не е необходимо да продължаваш обясненията. Тази жена се уволнява и всичко ѝ е платено. Вие напускате дома ми, Ричардс, поради това, че сте завели

моя син... моя син — каза мистър Домби, като силно наблегна на повторените две думи — на такива места и в такова общество, от които човек настръхва само като си помисли за тях. Що се отнася до произшествието с мис Флорънс тази сутрин, в най-общ смисъл считам, че то е едно щастливо и благоприятно обстоятелство в този смисъл, че ако не беше това обстоятелство, нямаше да узная, дори и от вас самата, за вашето провинение. Намирам, Луиза, че другата бавачка, младата — тук мис Нипър високо изхлипа, — поради това, че е толкова по-малка и неизбежно е повлияна от бавачката на Пол, може да остане. Бъди така добра да се разпоредиш да се заплати закарването с файтон на тази жена до... — мистър Домби трепна и замлъкна — до... Стагсовите градини.

Поли се отправи към вратата, а Флорънс я хвана за роклята, молейки я най-трогателно да не си отива. Нож се заби в сърцето на високомерния баща и стрела в мозъка му от тази гледка — неговата собствена плът и кръв, от която не можеше да се отрече, се притискаше о една невзрачна чужда жена, а той седеше настрана. Всъщност никак не го интересуваше на кого държи дъщеря му и на кого не държи. Но при мисълта какво ще направи синът му, го прониза остра мъчителна болка.

Във всеки случай същата тази нощ синът му силно плака. Честно казано, бедният Пол имаше по-голямо основание за сълзите си, отколкото повечето деца на тази възраст, защото бе загубил и втората си майка — по-точно първата, по неговите представи — в резултат на катастрофа, също тъй внезапна, както и нещастието, помрачило живота му в самото начало. С този удар бе лишен от добър и верен приятел и неговата сестра, която горчиво плака чак докато заспа. Но това е съвсем страничен въпрос. Няма смисъл да говорим за него.

[1] Тони Лъмпкин — герой от известната комедия на английския писател Оливър Голдсмит (1728–1774) „Тя се унижава, за да победи“. ↑

[2] Тук Дикенс описва построяването на лондонската отсечка от железопътната линия Лондон — Бърмингам, започнато през 1834 година. ↑

[3] Stag — елен, а също и борсов спекулант (англ.). ↑

[4] Според легендата свети Георги е живял в края на III век и е служил във войските на римския император Диоклециан. Той бил

преследван заради проповядването на християнската религия. По неизвестни на историческата наука причини се счита за главен покровител на Англия и победител на страшния дракон. ↑

ГЛАВА VII

ЖИЛИЩЕТО НА МИС ТОКС, КАКТО И СЪСТОЯНИЕТО НА ЧУВСТВАТА Й, ПОГЛЕДНАТИ ОТ ПТИЧИ ПОГЛЕД

Мис Токс обитаваше тъмна малка къща, която през някой ранен етап на английската история се бе сгушила в един изискан квартал в западната част на града и сега, подобно бедна родственица, тънеше там в сянката на голямата улица на ъгъла под студения презрителен поглед на величествените сгради наоколо. Тя се намираше не точно в двор, нито на сляпа пресечка, а на една крайно безинтересна затворена улица, където тревожно и натрапчиво долиташе отдалеч звукът от чукалото по вратите. Това уединено място, където паветата бяха обрасли с трева, се наричаше улица Принцеса, а на улица Принцеса се намираше черквичката „Принцеса“ с подрънкваща камбана, където понякога в неделя броят на хората по време на служба достигаше до двадесет и пет. Там беше и заведението „Гербът на принцесата“, много посещавано от лакеи, блестящи в ливреите си. Зад решетката, точно пред „Гербът на принцесата“, стоеше един стол-носилка (портшез), но никой не си спомняше той да е бил изнасян някога. Когато утрото бе слънчево, върхът на всяка пръчка от решетката (те бяха четиридесет и осем, както мис Токс многократно ги бе преброявала) се украсяваше с оловен съд.

На улица Принцеса имаше и друг частен дом освен този на мис Токс, а така също и огромна двойна врата с две огромни чукала на нея с форма на лъвски глави, която при никакви обстоятелства не се отваряше и според предположенията представляваше отдавна изоставен вход на нечия конюшня. В действителност из въздуха на улица Принцеса се носеше слаба миризма на конюшня, а от спалнята на мис Токс (разположена в задната част на къщата) се откриваше изглед към конюшните, където конярите, каквато и работа да вършеха,

неизменно я съпровождаха с буйни възгласи и където най-интимни принадлежности от облеклото на кочияшите, жените и децата им обикновено се развяваха на външните стени, подобно знамената на Макбет.

В този друг частен дом на улица Принцеса, даван под наем от бивш иконом, женен за икономка, бе наета мебелирана квартира от един самотен джентълмен, а именно от един майор със сковано, посиняло лице и очи, изхвъркнали от орбитите, у когото мис Токс долови, според собствените ѝ думи, „нещо наистина военно“ и между нея и когото се установи несистемна размяна на вестници и брошури, както и платонически отношения от този род чрез посредничеството на чернокожия слуга на майора, когото мис Токс се задоволи да обяви за туземец, без да свързва това понятие с каквото и да е географско място.

Навярно никъде другаде не е имало по-малък вход и стълбище от тези в къщата на мис Токс. Навярно цялата къща, от покрива до мазето, бе най-неудобната малка къща в Англия, а и най-уродливата. Но затова пък, казваше мис Токс, какво местоположение! През зимата светлината там беше съвсем оскъдна, в най-хубавото време не влизаше никакво слънце, за въздух изобщо не можеше да става дума, а уличното движение беше далече. Въпреки това мис Токс казваше: „Помислете какво местоположение!“ Същото казваше и майорът с посинялото лице и очи, изхвъркнали от орбитите, който се гордееше с улица Принцеса и когато му се отдадеше удобен случай, с охота насочваше разговора в клуба си към теми, отнасящи се до важните особи от голямата улица, за да има удоволствието да заяви, че те са негови съседи.

Мизерната квартира, в която живееше мис Токс, бе нейна собственост, завещана ѝ и получена по наследство от покойния притежател на мътния поглед в медальона — неговият миниатюрен портрет с напудрена глава и косичник служеше като противовес на поставката за чайника, сложена в другия край на полицата над камината в гостната. По-голямата част от мебелите бе от епохата на напудрените глави и косичниците и включваше уред за подгриване на гозби, вечно изнемогващ и препречващ пътя на някого с четирите си тънки криви крачета, както и отживял времето си клавесин, украсен с венец от цветя, изрисувани около името на създателя.

Макар че майор Багсток бе вече достигнал това, което в изтънчената литература се нарича пълен разцвет на живота, и поел

спускането си надолу, а и беше почти без всякакъв врат, със скована челюст и големи, клепнали като на слон уши и очите и лицето му издаваха състояние на вече споменатото изкуствено възбуждение, той изпитваше страхотна гордост, че бе събудил интерес у мис Токс, и подхранваше тщеславието си с мисълта, че една такава великолепна жена не е равнодушна към него. Той бе подметнал за това в клуба няколко пъти във връзка с малките весели истории, на които неизменно героят бе старият Джо Багсток, старият Джоуи Багсток, старият Дж. Багсток, старият Джош Багсток и така нататък — съвсем фамилиарното отношение към собственото му име бе, така да се каже, опората и силната страна на неговия хумор.

— Джоуи Б., сър — обичаше да казва майорът, като размахваше бастуна си, — струва колкото десетина като вас. Ако сред вас имаше още няколко от породата на Багсток, сър, никак нямаше да ви е зле. На стария Джо, сър, съвсем не му е трудно да си намери жена дори сега, стига само да поиска, но той е коравосърдечен, сър, този Джо, той е непреклонен, сър, непреклонен и дяволски хитър.

След подобни изявления се чуваше хриптене и посинялото лице на майора ставаше мораво, а очите му конвулсивно се разширяваха и изхвърчаха.

Въпреки обаче своите извънредно щедри хвалебствия за себе си, майорът беше егоист. Не е сигурно дали би могъл да се намери човек с по-егоистично сърце от неговото или, по-точно казано, стомах, като се има пред вид, че с последния орган той бе надарен в по-голяма степен, отколкото с първия. На него и през ум не му минаваше, че някой би могъл да не го забележи или пренебрегне. А още по-малко допускаше, че може да бъде незабелязан или пренебрегнат от мис Токс.

Но както изглеждаше, мис Токс го бе забравила — забравила го бе постепенно. Тя започна да го забравя скоро след като откри семейство Тудъл, продължи да го забравя до деня на кръщенето, а след това процесът на забравянето се засили подобно нарастваща лихва. Нещо или някой го бе изместил и станал нов източник на интерес.

— Добро утро, мадам — поздрави майорът, когато срещна мис Токс на улица Принцеса няколко седмици след промените, отбелязани в последната глава.

— Добро утро, сър — много хладно отвърна мис Токс.

— Джоуи Багсток, мадам — с обичайната си галантност рече майорът, — от доста време не е имал щастието да ви види на прозореца и да ви се поклони. На Джо почти не се обръща внимание, мадам. Облак е засенчил неговото слънце.

Мис Токс наклони глава, но наистина бе много хладна.

— Навярно небесното светило на Джо е било извън града, мадам — предположи майорът.

— Аз? Извън града? О, не, не съм била извън града — отговори мис Токс. — Напоследък съм много заета. Почти цялото си време посвещавам на един много близки приятели. Боя се, че не разполагам с никакво свободно време дори в момента. Довиждане, сър.

И с най-очарователната си походка и стойка мис Токс се отдалечи по улица Принцеса, а майорът стоеше зад нея с лице, по-посиняло от всякога, като ръмжеше и мърмореше, изричайки неща, които далеч не бяха ласкателни.

— По дяволите, сър — възкликна майорът, като въртеше рачешките си очи нагоре-надолу из улица Принцеса и се обръщаше към благоуханната ѝ атмосфера — само преди шест месеца тази жена боготвореше земята, по която стъпваше Джо Багсток. Какво значи всичко това?

След като поразмисли малко, майорът реши, че това е капан за мъже, че това са хитрини и уловки, че мис Токс слага клопки. „Но няма да хванеш Джо, мадам — каза майорът. — Той е непреклонен, мадам, непреклонен е Дж. Б. Непреклонен и дяволски хитър.“ Последното съждение го караше да се подсмива през целия ден.

Но този ден отмина, както и много други дни след него, а изглежда, че мис Токс съвсем не забелязваше майора и изобщо не се сещаше за него. Някога тя бе имала навика случайно да поглежда през едно от тъмните си прозорчета и да отвърща на поздрава на майора, като се изчервява от смущение, но сега вече не предоставяше тази възможност на майора и никак не се интересуваше дали той гледа към къщата ѝ, или не. Бяха настъпили и други промени. Майорът, скрит в полумрака на собственото си жилище, забеляза, че напоследък домът на мис Токс бе придобил по-елегантен вид, че се е появила нова позлатена клетка за предишното малко канарче, че полицата над камината и масите са накичени с различни украшения, изрязани от цветна хартия и картон, че на прозорците внезапно са изникнали цветя,

че от време на време мис Токс се упражнява на клавесина, чийто нарисуван венец непрекъснато се излагаше на показ, както и Копенхагеновите и птичи валсове в нотната тетрадка, собственоръчно преписана от мис Токс.

Но преди всичко самата мис Токс от известно време се обличаше необикновено грижливо и елегантно в лек траур. Това помогна на майора да излезе от затруднението и той за себе си заключи, че тя е получила малко наследство и се е възгордяла.

Точно на следващия ден, след като бе стигнал до този извод и се бе успокоил, майорът, седнал на закуска, съзря в малката гостна на мис Токс видение, толкова потресаващо и удивително, че няколко мига седя вцепенен на стола си. После се втурна в съседната стая и се върна с театрален бинокъл, с който известно време внимателно се взира.

— Това е пеленаче, сър — възкликна майорът, като свали бинокъла, — обзалагам се на петдесет хиляди лири.

Майорът не можеше да забрави гледката. Не му оставаше нищо друго, освен да подсвирква и да пули очите си до такава степен, че в предишното им състояние те изглеждаха много хлътнали и притворени. Ден след ден, два, три, четири пъти седмично се появяваше това пеленаче. Майорът продължаваше да се пули и подсвирква. Всъщност на улица Принцеса той бе останал сам. Мис Токс бе престанала да се интересува какво прави той. На нея би й било все едно, ако той от син бе станал черен.

Постоянството, с което тя се отправяше от улица Принцеса, за да доведе пеленачето и бавачката му, а после отново ги изпращаше у дома, като непрестанно бдеше над тях, както и постоянството, с което тя самата бавеше пеленачето, хранеше го, играеше си с него и смразяваше невинната му кръв с мелодии^[1], изпълнени на клавесина, бяха изключителни. По същото това време тя бе обладана и от страстта да съзерцава някаква гривна, както и от страстта да съзерцава луната, в която се взираше продължително от прозореца на спалнята си. Но тя насочваше своя взор към всичко друго — слънцето, луната, звездите или гривната, но не и към майора. А майорът си подсвиркваше, пулеше се, дивеше се, крачеше нагоре-надолу из стаята си и нищо не разбираше.

— Напълно ще покориш сърцето на моя брат Пол — това е самата истина, скъпа моя — отбеляза един ден мисис Чик.

Мис Токс пребледня.

— С всеки изминат ден той все повече и повече заприличва на Пол — продължи мисис Чик.

Вместо отговор мис Токс взе малкия Пол в прегръдките си и съвсем изпомачка кокардата му с милувките си.

— Майка му, скъпа моя — попита мис Токс, — с която щях да се запозная чрез вас, прилича ли той изобщо на нея?

— Ни най-малко — отговори Луиза.

— Тя е била... тя е била хубава, предполагам — плахо каза мис Токс.

— Ами да, скъпата бедна Фани беше интересна — отвърна мисис Чик, след като помисли малко. — Безспорно интересна. У нея нямаше внушителната осанка, която с право може да се очаква от жената на брат ми, нито пък силата и устойчивостта на духа, необходими за такъв човек.

Мис Токс дълбоко въздъхна.

— Но тя беше приятна — продължи мисис Чик, — извънредно приятна. А намеренията й... ах, боже мой, колко добронамерена бе бедната Фани.

— Ангел мой! — възкликна мис Токс, обръщайки се към малкия Пол. — Съвсем приличаш на баща си.

Само ако знаеше майорът колко надежди и очаквания, какво изобилие от планове и кроежи са заложили на тази детска главичка и ако можеше да ги види как те кръжат, разнородни, безредни, хаотични, над шапчицата с набор на неосъзнаващия нищо малък Пол, той наистина би се опулил. Тогава той би разпознал сред множеството и амбициозно поставеното кросно на мис Токс. Тогава навярно той би разбрал естеството на капитала, който тази дама свенливо бе вложила във фирмата „Домби“.

А ако самото дете се събудеше посред нощ и видеше над люлката си бледите отблясъци на мечтите, които другите хора хранеха по отношение на него, то навярно би се изплашило с пълно основание. Но то продължаваше да спи, неподозиращо нито добрите намерения на мис Токс, удивлението на майора, безвременните тревоги на сестра му, суровите възжеления на баща му, нито пък съзнаващо, че някъде на земята съществува Домби или Син.

[1] ... смразяваше невинната му кръв с мелодии... — намек за думите на призрака в „Хамлет“ (I д., 5 к.). ↑

ГЛАВА VIII

ПО-НАТАТЪШНОТО РАЗВИТИЕ И РАСТЕЖЪТ НА ПОЛ, КАКТО И ХАРАКТЕРЪТ МУ

Под зоркия и грижовен поглед на Времето — в известен смисъл един друг майор — сънят на Пол постепенно се промени. Все повече светлина проникваше в него, измъчваха го все по-ясни съновидения, сгъстяващ се рояк от предмети и впечатления смущаваше покоя му. И така, пеленачето стана дете и се превърна в приказващ, ходещ, удивляващ се Домби.

След грехопадението и изгонването на Ричардс, може да се каже, че комисия пое ръководството на детската стая, както това понякога се случва и с обществени учреждения, когато не може да се намери някой Атлас^[1], който да ги поеме на плещите си. Разбира се, членовете на комисията бяха мисис Чик и мис Токс, които се отдадоха на задълженията си с такова поразително усърдие, че на майор Багсток ежедневно му се напомняше, че е изоставен, а мистър Чик, лишен от домашен надзор, се потопи във веселия свят, хранеше се по клубове и кафенета и на три пъти очевидно донесе със себе си миризмата на тютюн, ходеше сам на театър или, накратко казано, се отклони (както му каза веднъж мисис Чик) от всякакви обществени задължения и морален дълг.

Но въпреки многообещаващото начало, цялото това бдение и грижи не спомогнаха, за да стане малкият Пол здраво момче. Навярно по природа крехък, след отстраняване на кърмачката му той заляна и закрея и дълго време като че само дебнеше сгоден случай, за да се изплъзне от ръцете им и да потърси изгубената си майка. Когато отмина това опасно място в неговото надбягване с препятствия, водещо към зрелостта, той продължи да счита житейското състезание за твърде тежко и пътят му бе осяян с множество мъчителни пречки.

Всеки нов зъб бе за него трудно преодолима бариера, а обривът по време на морбили — каменен зид. Всеки пристъп на кашлица го поваляше и върху него връхлитаха и го смазваха цяло пълчище от болести, налитаци една след друга, за да не го оставят да се привдигне. Не жаба, а някакво хищно животно се бе вмъкнало в гърдите му, а магарето така се бе разярило — доколкото то имаше нещо общо с детската болест, пръстена на него, — че ревеше като лъв.

Студът по време на кръщенето на Пол, изглежда, бе засегнал някаква чувствителна част в организма му, която не можеше да се оправи в ледената сянка на баща му. От този ден нататък той стана злочесто дете. Мисис Уикам казваше, че не е виждала друго детенце, на което така да не му върви.

Мисис Уикам беше келнерска жена, което значеше, че все едно е вдовица, и молбата ѝ за постъпване на служба при мистър Домби бе посрещната благосклонно поради очевидната невъзможност тя да има ухажори или пък самата тя да се увлече и само ден-два след рязкото отбиване на Пол от кърмене тя бе наета като бавачка. Мисис Уикам беше хрисима светла жена, с вечно повдигнати вежди и вечно клюмнала глава, винаги готова да изпитва самосъжаление, да предизвиква съжаление или пък да проявява съжаление към някой друг, и по природа бе удивително надарена със способността да вижда всичко в крайно мрачна и плачевна светлина, като го свързва с предишни трагични случаи — упражняването на този талант ѝ доставяше голяма радост.

Едва ли е необходимо да се споменава, че до слуха на величествения мистър Домби не бе достигнал и намек за това нейно качество. Би било странно да се получи подобно нещо, след като никой в къщата — нито дори мисис Чик или мис Токс — не би се осмелил даже да му загатне, че при какъвто и да е случай някога е имало основание за безпокойство по отношение на малкия Пол. За себе си той бе решил, че е неизбежно детето да прекара нормалните леки заболявания и че колкото по-рано стори това, толкова по-добре. Ако можеше да заплати или да намери заместник, както би направил при изтегляне на лош жребий при запаса, той с радост би го извършил с широка ръка. Но тъй като това бе неосъществимо, той от време на време по свойствения си високомерен начин проявяваше недоумение какво точно има пред вид Природата и се утешаваше с мисълта, че

поредният километричен камък е отминат и великата цел на пътуването се намира много по-близо. Защото чувството, преобладаващо у него и все по-засилващо се с порастването на Пол, бе нетърпението — нетърпеливо очакване на момента, когато възжеланията му за съвместна влиятелност и високо обществено положение ще се осъществят блестящо.

Някои философи^[2] твърдят, че в основата на най-силната любов и привързаност лежи егоизмът. Очевидно от самото начало детето на мистър Домби бе от такова важно значение за него като част от собственото му величие или (което е равнозначно) като част от величието на фирмата „Домби и Син“, че несъмнено не беше трудно да се стигне до съвсем не така възвишените основи на бащинската му привързаност, също както можеше да се стигне до грубите основи на множество прочути красиви постройки. Но той обичаше сина си с цялата любов, на която бе способен. Ако в студеното му сърце можеше да се намери скрито топло кътче, то изцяло бе заето от сина му. Ако върху ледената повърхност на това сърце можеше да се запечати някакъв образ, то това бе образът на сина му, макар и не като пеленаче или като момче, а като голям — като Сина на фирмата. Именно затова мистър Домби проявяваше нетърпение да стигне до бъдещето, като се преминават бързо междинните етапи на развитие. Именно затова проявяваше толкова малка или почти никаква загриженост към тези етапи въпреки обичта си. Той чувствуваше, че момчето живее сякаш омагьосан живот и обезателно трябва да стане мъжът, с когото в мислите си мистър Домби непрестанно общува и за когото ежедневно гради планове и проекти, като че той реално съществува.

И така, Пол стана почти на пет години. Той беше хубаво момченце, но малкото му лице излъчваше известна болезненост и замисленост, които предизвикваха у мисис Уикам чести многозначителни поклащания на главата, както и чести дълбоки въздишки. Неговият характер даваше големи основания да се предполага, че по-нататък в живота той ще бъде властен. Съзнанието за своята предстояща значимост и за законното си право всичко и всички да му се подчиняват бе развито у него, колкото душа иска. Понякога бе доста игрив и палав, без всякаква навъсеност, но друг път проявяваше странен навик да седи в малкото си детско кресло и да размишлява и в такива случаи с вида си и с начина на говорене той

приличаше на едно от онези ужасни малки създания от приказките, които на сто и петдесет или на двестагодишна възраст поразително изглеждат като децата, с които са били подменени. Тази несвойствена за едно дете замисленост го спохождаше често горе в детската стая и той неочаквано изпадаше в нея, като заявяваше, че е уморен, дори когато си играеше с Флорънс или яздеше мис Токс на конче. Тя със сигурност го обземаше най-вече когато пренасяха малкото му кресло в стаята на баща му, където след вечеря те двамата седяха заедно пред камината. В такъв момент бяха най-странната двойка, огрявана някога от огъня на камината — мистър Домби, изправен и тържествен, загледан в пламъците, а до него малкото му подобие със старческо лице, вторачило се в червената далнина с напрегнатото и съсредоточено внимание на мъдрец. Мистър Домби — потънал в сложни световни проекти и кроежи, малкото подобие — потънало в един бог знае какви чудновати видения, неоформени мисли и неясни съображения. Мистър Домби — скован от колосаната си яка и високомерието си, малкото подобие — по силата на наследствеността и несъзнателното подражание. Те двамата много си приличаха и в същото време чудовищно се различаваха.

В един такъв момент, когато бяха потънали в продължително пълно мълчание и мистър Домби разбираше, че детето е будно само като го поглеждаше от време на време и виждаше, че от огъня очите му греят като скъпоценни камъни, Пол наруши тишината със следните думи:

— Татко, какво представляват парите?

Внезапният въпрос така пряко засягаше предмета на неговите размишления, че мистър Домби направо се сепна.

— Какво представляват парите ли, Пол? — попита той. — Парите?

— Да — отвърна детето, като постави ръце върху облегалката на малкото си кресло и обърна старческото си лице към мистър Домби, — какво представляват парите?

Мистър Домби изпадна в затруднение. Той бе готов да му даде известно обяснение относно термина като разменно средство, валута, обезценяване на валутата, ценни книжа, авоари, борсови цени, пазарна цена на скъпите метали и прочие, но като погледна към малкото кресло и видя колко далеч е детето от всичко това, той отговори:

— Злато, сребро, мед. Гвинеи, шилинги, пенита. Нали знаеш какви са?

— Да, знам какви са — каза Пол. — Но аз не питам това, татко. Аз питам какво са самите пари изобщо.

О, небеса, колко старческо изглеждаше лицето му, когато отново го обърна към баща си.

— Какво са самите пари изобщо ли? — повтори мистър Домби и напълно смаян, поизмести малко стола си, за да вижда по-добре самонадеяния дребосък, задал подобен въпрос.

— Аз питам, татко, какво могат да направят те — поясни Пол и скръсти ръце — те сякаш не бяха достатъчно дълги за това, — като поглеждаше ту към огъня, ту към него, отново към огъня и пак към баща си.

Мистър Домби върна стола си на предишното му място и погали Пол по главата.

— Скоро ще разбереш това по-добре, момчето ми — каза той. — Парите, Пол, могат да направят каквото пожелае човек.

При тези думи той хвана малката ръчичка и леко потупа с нея своята.

Но Пол успя скоро да освободи ръката си и като я триеше леко по продължение на облегалката на креслото — като че мозъкът му се намираще в дланта и той го наостряше — и отново се взря в огъня, сякаш той бе негов съветник и суфльор, повтори след кратко мълчание:

— Каквото пожелае човек ли, татко?

— Да. Кажиречи, каквото пожелае — отвърна мистър Домби.

— Каквото пожелае човек, значи, всичко, нали, татко? — попита синът му, без да забелязва или навярно без да разбира добавеното ограничение.

— Да, това значи — отговори мистър Домби.

— Защо парите не са спасили моята майка? — продължи с въпросите си детето. — Не са ли жестоки те?

— Жестоки ли? — рече мистър Домби, като пооправи шалчето на врата си и сякаш се засегна от предположението. — Не. Такова добро нещо не може да бъде жестоко.

— Ако те са нещо добро и могат да направят каквото пожелае човек — замислено продума малкото момче, като отново се взря в огъня, — чудя се: защо тогава не са спасили майка ми?

Този път той не отправи своя въпрос към баща си. Навярно с детската си проникателност бе схванал, че въпросът бе предизвикал смущение у баща му. Но той гласно повтори мисълта, като че тя много отдавна го занимаваше и измъчваше. Подпрял брадичка на ръката си, той продължаваше да седи, потънал в размишления и търсец обяснение в огъня.

След като мистър Домби се окопоти от своето изумление, дори тревога (защото детето за пръв път споменавахе за майка си пред него, въпреки че седяха така един до друг всяка вечер), той му разясни, че парите, макар и могъщ дух, който при никакви обстоятелства не трябва да се пренебрегва, не могат да запазят живота на хората, когато дойде времето им да умират, и че ние всички за съжаление трябва да умрем, дори и тези в Сити, макар и толкова богати. Той разясни, че заради парите нас ни почитат, боят се от нас, уважават ни, домогват се до нас и ни се възхищават и че парите ни правят влиятелни и велики в очите на хората, и че много често даже могат да отложат смъртта за дълго време. И как например те осигурили на майка му услугите на мистър Пилкинс, от които самият Пол често се е ползвал, а също и на великия доктор Паркър Пепс, когото момчето не познавало. И как те могат да направят всичко, което може да се направи. Тези неща, както и други в такъв дух, мистър Домби внуши на сина си, който го слушаше внимателно и като че разбираше голяма част от казаното.

— Но не могат да ме направят силен и здрав, нали, татко? — след кратко мълчание попита Пол, като триеше малките си ръчички.

— Но ти си силен и здрав — отвърна мистър Домби. — Не е ли така?

О, колко старческо беше лицето, което се обърна отново към него, с израз на печал и на лукавство!

— Ти си силен и здрав, както са обикновено децата на тази възраст. Нали? — каза мистър Домби.

— Флорънс е по-голяма от мен и аз не съм здрав и силен като Флорънс, знам — продължи детето, — но мисля, че когато Флорънс е била колкото мен, тя е могла да играе много по-дълго, без да се уморява. Понякога съм толкова уморен — рече малкият Пол, като грееше ръце и гледаше в решетката на камината, сякаш призрачен куклен театър изнасяше там представление — и костите така ме болят. (Уикам каза, че това са костите ми), че не знам какво да правя.

— О! Но това е само нощем — отвърна мистър Домби, като притегли стола си по-близо до сина си и ласкаво постави ръка на гърба му, — децата нощем са уморени, за да спят добре.

— Не, не е нощем, татко — каза детето, — а през деня. И аз лягам в скута на Флорънс, а тя ми пее. А нощем ми се присънват такива стра-а-анни неща!

И той отново продължи да грее ръце и да размишлява за всичко това, подобно на старец или на малък призрак.

Мистър Домби бе така изумен, така разтревожен и така объркан как да продължи разговора, че продължаваше да седи и да гледа сина си в отблясъците на камината, като държеше ръката си на гърба му, сякаш тя бе притеглена там от магнит. После протегна другата си ръка и за момент обърна замисленото лице към себе си, но щом го пусна, то веднага се извърна пак към огъня и остана вторачено в трептящите пламъци, докато се яви бавачката, за да отведе момчето да спи.

— Искам Флорънс да ме вземе — каза Пол.

— Няма ли да дойдете с бедната си бавачка Уикам, мастър Пол? — с патос попита въпросната особа.

— Не, няма — отвърна Пол и отново се разположи в креслото си като господар на дома.

Мисис Уикам се оттегли, като благославяше неговата невинност, и скоро вместо нея се яви Флорънс. Детето веднага скочи с такава неочаквана пъргавина и готовност и когато пожела на баща си „лека нощ“, повдигна към него такава развеселено, подмладено и съвсем детско лице, че мистър Домби, макар и успокоен от промяната, бе крайно озадачен.

След като те двамата излязоха, му се стори, че дочува тихо пеене. И като си припомни, че Пол бе споменал как сестра му му пеела, той прояви любопитство да отвори вратата и да се ослуша, загледан след тях. Тя го държеше на ръце и бавно изкачваше голямото, широко, безлюдно стълбище, а той бе облегал глава на рамото ѝ и небрежно обвил ръка около врата ѝ. И така, те бавно се изкачваха — тя пееше, без да спира, а от време на време Пол тихичко ѝ пригласяше. Мистър Домби ги наблюдава, докато се изкачиха по стълбището — те неведнъж спираха да си починат — и се скриха от погледа му, а той продължаваше да стои, загледан нагоре, докато бледите лъчи на

луната, грееща печално през високото замъглено прозорче, не го накараха да се прибере пак в стаята си.

На другия ден на обяд бяха свикани на съвет мисис Чик и мис Токс и когато масата бе раздигната, мистър Домби откри заседанието, като настоя да му се съобщи без извъртане и премълчаване дали всичко е наред с Пол и какво мисли мистър Пилкинс по този въпрос.

— Детето — отбеляза мистър Домби — съвсем не е така добре, както бих искал.

— Със свойствената си удивителна наблюдателност, скъпи Пол — обади се мисис Чик, — ти веднага долови основното. Нашият любимец не е така добре, както бихме искали всички ние. Работата е там, че умът му е твърде развит. Душата му е прекалено голяма за физиката. А как разсъждава това мило дете! — възкликна мисис Чик и поклати глава. — Никой не би повярвал. Например какво каза той вчера, Лукреция, относно погребенията...

— Страхувам се — с раздражение я прекъсна мистър Домби, — че някои хора горе говорят с детето на неподходящи теми. Снощи той ми разправяше за... за костите си — каза мистър Домби, като ядосано наблегна на думата. — Кого, по дяволите, засягат костите на сина ми? Да не би той да е някакъв жив скелет?

— Съвсем не е такъв — с неопишуемо изражение продума мисис Чик.

— И аз така мисля — отговори брат й. — Сега пък погребения! Кой разправя на детето за погребения? Ние нямаме погребални бюра, нито сме наемни участници в погребения или гробари.

— Съвсем не сме такива — обади се мисис Чик с предишното си дълбокомислено изражение.

— Тогава кой му пълни главата с подобни неща? — запита мистър Домби. — Снощи бях наистина много разтревожен и възмутен. Кой му пълни главата с подобни неща, Луиза?

— Скъпи Пол — заговори мисис Чик след моментно мълчание, — не е необходимо да разпитваме. Да ви кажа откровенно, не мисля, че Уикам е човек с много весел нрав или това, което се нарича...

— Щерка на Мом^[3] — тихо й подсказа мис Токс.

— Точно така — съгласи се мисис Чик, — но тя е много внимателна, услужлива и съвсем не е самонадеяна. Наистина, никога не съм виждала по-покорна жена. Ако милото дете — продължи мисис

Чик с тон на човек, който обобщава вече възприети неща, вместо за пръв път да споменава за тях — е малко изтощено от последния пристъп и не е в такова цветущо здравословно състояние, каквото бихме желали, и ако от време на време организъмът му отслабва и понякога за известен период не може да ползува своите...

Мисис Чик се побоя да каже „крайници“ след неотдашното възражение на мистър Домби относно костите и затова тя зачака да ѝ се подсказе дума от мис Токс и въпросната дама, върна на задълженията си, се осмели да предложи думата „членове“.

— Членове! — повтори мистър Домби.

— Струва ми се, че уважаемият доктор тази сутрин спомена краката, нали така, скъпа Луиза? — попита мис Токс.

— Наистина ги спомена, мила моя — с лек укор се обади мисис Чик. — Как можеш да ме питаш за това! Ти самата го чу. Искам да кажа, че ако нашият скъп Пол за известен период не може да ползува краката си, то това е заболяване, свойствено на много деца на неговата възраст и не може да се предотврати чрез никакви грижи или предпазни мерки. Колкото по-рано разбереш това и го приемеш, Пол, толкова по-добре.

— Сигурно ти е ясно, Луиза — отбеляза мистър Домби, — че аз не поставям под съмнение естествената ти привързаност и естествената ти загриженост към бъдещия глава на моята фирма. Струва ми се, че тази сутрин мистър Пилкинс го прегледа, нали? — попита мистър Домби.

— Да, прегледа го — отвърна сестра му. — Ние с мис Токс присъствувахме. Ние с мис Токс винаги присъствуваме. Считаме това за необходимо. Мистър Пилкинс го преглежда вече няколко дни наред, а аз смятам, че той е извънредно умен. Той казва, че не заслужавало да се говори за болестта — което аз поддържам, ако може това да е някаква утеха, — но днес той препоръча морски въздух. Много разумно, Пол, напълно съм убедена.

— Морски въздух ли? — попита мистър Домби и погледна към сестра си.

— Няма защо да се безпокоиш от това — каза мисис Чик. — На моите Джордж и Фредерик и на двамата им предписаха морски въздух, когато бяха приблизително на неговата възраст. А и на мен самата много често ми се препоръчва. Напълно съм съгласна с теб, Пол, че

навярно горе пред него непредпазливо се говори за неща, с които би било добре да не занимава малката си главичка. Но наистина не виждам какво може да се направи, когато имаш насреща си едно толкова съобразително дете. Ако той беше обикновено дете, нямаше да има никакви проблеми. Трябва да кажа, че според мен, както и според мис Токс, една кратка промяна в обстановката, въздухът на Брайтън, а също и физическото и духовно възпитание на една толкова благоразумна особа като мисис Пипчин например...

— Коя е тази мисис Пипчин, Луиза? — попита мистър Домби, поразен от това фамилиарно споменаване на име, което той никога не бе чувал.

— Мисис Пипчин, скъпи Пол — отвърна сестра му, — е една възрастна дама — мис Токс знае историята на целия ѝ живот, — която от известно време с огромен успех отдава своята духовна енергия за обучаването на децата и взаимоотношенията с тях и която има извънредно добри връзки. Мъжът ѝ умрял от разрыв на сърцето при... При какви обстоятелства казваше, че мъжът ѝ умрял от разрыв на сърцето, скъпа? Не си спомням точно.

— При изпомпване на вода от перуанските мини — отвърна мис Токс.

— Разбира се, самият той не е помпал — уточни мисис Чик и погледна към брат си. Наистина изглеждаше необходимо да се направи това пояснение, защото мис Токс спомена по такъв начин за съпруга, като че той бе умрял на помпения лост. — Но е вложил пари в предприятието, което се е провалило. Мисля, че мисис Пипчин удивително добре се справя с децата. Непрекъснато чувам как я хвалят в избраните кръгове още от времето, когато аз бях... боже мой... колко е нависоко! — Погледът ѝ блуждаеше около библиотечния шкаф, близо до бюста на мистър Пит, който беше на височина приблизително десет фута от пода.

— Навярно аз трябва да изразя мнение за мисис Пипчин, уважаеми сър — скромно се обади мис Токс и се изчерви, — след като така определено се позоваха на моето отношение, и да потвърдя, че похвалите, изказани за нея от милата ви сестра, са напълно заслужени. Редица дами и господа, сега вече високопоставени членове на обществото, са ѝ признателни за грижите. Смирената особа, която сега

разговаря с вас, някога бе под нейна опека. Смятам, че цялата знатна младеж е запозната със заведението ѝ.

— Трябва ли да разбирам, че тази уважавана персона ръководи учебно заведение, мис Токс? — покровителствено попита мистър Домби.

— Не съм толкова сигурна — отговори въпросната дама — дали имам основание да го наричам по този начин. В никакъв случай не е подготвителна школа. Ще ми бъде ли ясна мисълта — запита мис Токс особено мило, — ако го назова много изискан детски пансион?

— С извънредно строг и щателен подбор — добави мисис Чик и хвърли поглед към брат си.

— О, нещо изключително! — възкликна мис Токс.

Всичко казано изглеждаше примамливо. Туй, че съпругът на мисис Пипчин е умрял от разрыв на сърцето заради перуанските мини, беше хубаво. То говореше за богатство. Освен това мистър Домби бе изпаднал в състояние, почти граничещо с ужас, при мисълта Пол да остане дори един час повече на старото си място, след като докторът му беше препоръчал заминаване. Оставането означаваше спиране и забавяне по пътя, който детето трябваше да извърви в най-добрия случай бавно, преди да достигне до целта. Препоръката на мисис Пипчин, дадена от сестра му и мис Токс, тежеше много за него, тъй като той знаеше, че те проявяват ревност към каквото и да е вмешателство в задълженията им и нито за миг не допускаше мисълта, че те биха се стремили да си поделят отговорността, за която той, както току-що бе показано, имаше свое собствено установено мнение. Умрял, от разрыв на сърцето заради перуанските мини. Е, това беше почтена смърт.

— Ако след утрешната справка решим да изпратим Пол в Брайтън при тази дама, кой ще го придружава? — запита мистър Домби след известни размишления.

— Не смятам, че понастоящем бихме могли да изпратим Пол където и да е без Флорънс, скъпи Пол — колебливо заяви сестра му. — Съвсем е полудял по нея. Нали разбираш, той е много малък и има своите странни прищевки.

Мистър Домби извърна глава, бавно се отправи към библиотечния шкаф, отключи го и си взе книга за четене.

— Още кой друг, Луиза? — попита той, без да вдига глава, като прелистваше книгата.

— Разбира се, Уикам. Бих казала, че Уикам ще бъде напълно достатъчна — отговори сестра му. — След като Пол ще бъде поверен в ръцете на мисис Пипчин, едва ли е необходимо да се изпраща някой да я контролира. Разбира се, ти самият ще ходиш там поне веднъж седмично, нали?

— Разбира се — отвърна мистър Домби и цял час след това седя вторачен в една страница, без да прочете ни дума.

Тази прочута мисис Пипчин беше удивително грозна, свадлива стара дама с приведена фигура, лице на петна, наподобяващо долнокачествен мрамор, извит като кука нос и такива стоманеносиви очи, сякаш те можеха да се обработват върху наковалня с чук, без да претърпят каквато и да е промяна. Най-малко четиридесет години бяха изминали, откакто перуанските мини бяха причинили смъртта на мистър Пипчин, но неговата вдовица продължаваше да носи черна рокля с такъв матов, наситен, убит и мрачен оттенък, че когато се стъмнеше, дори газта не можеше да освети мисис Пипчин и от самото ѝ присъствие всякакъв брой свещи угасваха. Нея обикновено я наричаха „превъзходна възпитателка“, а тайната на нейното възпитание се състоеше в това да дава на децата всичко, което мразят, и да не им дава онова, което обичат — установено бе, че този метод оказва извънредно благотворно въздействие върху характера им. Тази възрастна дама беше толкова зла, че човек бе склонен да смята, че е станала някаква грешка при употребата на перуанското съоръжение и вместо от мините, от нея самата бяха изпомпани докрай водите на радостта и млякото на човешкото съчувствие.

Замъкът на въпросната кръвопийца и укротителка на деца се намирал на стръмна пресечка в Брайтън, където почвата бе поваровита, твърда и неплодородна от другаде, а къщите — по-паянтови и мизерни; където малките предни градинки имаха необяснимото свойство да не раждат нищо друго освен невен, независимо какво се засажда в тях, и където непрекъснато се забелязваха здраво вкопчени като вентузи охлюви върху външните врати и други открити места, които не им се полагаше да украсяват. През зимата въздухът не можеше да излезе от замъка, а през лятото — не можеше да проникне в него. Вятърът винаги предизвикваше ечене вътре и така замъкът

заприличваше на огромна раковина, която обитателите бяха принудени денонощно да държат на ухото си, без оглед на това дали им харесва, или не. Естествено, миризмата в дома не се отличаваше със свежест, а в гостната върху прозореца, който никога не се отваряше, мисис Пипчин държеше колекция от растения в саксии, придаващи на помещението свой собствен мирис на пръст. Всички, тези растения — все отбрани екземпляри на сорта си — удивително подхождаха на жилището на мисис Пипчин. Имаше пет-шест вида кактуси, виещи се около дървени подпори подобно космати змии, един друг вид с разперени огромни щипки също като зелен омар, няколко пълзящи зеленчукови растения с влажни лепкави листа, а една саксия с цветя нелепо висеше от тавана и сякаш преливаше от кипене, като гъделичкаше хората отдолу с дългите си зелени върхове, напомнящи на паяци, които се срещаха в дома на мисис Пипчин в необикновено изобилие, макар че през определен период в годината те успешно се конкурираха със стоножките.

Тъй като мисис Пипчин вземаше висока такса от всички, които можеха да плащат, и много рядко смекчаваше неизменно жлъчния си нрав заради някого, считаха я за възрастна дама с удивително твърд характер и с извънредно научни познания за детската природа. Благодарение на тази своя репутация, както и на сърдечния разрив на мистър Пипчин, тя, общо взето, бе успяла след кончината на мъжа си да скърпи доста приличен доход. Само три дни след първото споменаване на мисис Чик за нея тази превъзходна дама вече с удоволствие очакваше да получи от джоба на мистър Домби чудесна добавка към постоянните си приходи, както и да посрещне Флорънс и малкия ѝ брат Пол като обитатели на замъка.

Мисис Чик и мис Токс, довели ги предната вечер (всички те бяха нощували в хотел), тъкмо си бяха тръгнали от къщата и поели обратния път за дома, а мисис Пипчин, застанала с гръб към огъня, разглеждаше новодошлите подобно на стар воин. Племенницата на мисис Пипчин, жена на средна възраст, нейна добродушна и предана робиня, но много мрачна и непреклонна на вид, с нос, покрит с циреи, сваляше на младия мистър Бидърстоун чистата му яка след разходката. Второто и последно засега дете-пансионер, мис Панки, в момента бе отведено в тъмницата на замъка (празно помещение в задната част на

къщата, предназначено за изправителни цели), тъй като бе подсмъркнало три пъти в присъствието на гости.

— Е, сър — обърна се мисис Пипчин към Пол, — смятате ли, че ще ви харесам?

— Смятам, че никога няма да ми харесате — отвърна Пол. — Искам да си ходя. Това не е моят дом.

— Да. Той е мой — сопна му се мисис Пипчин.

— Отвратителен е — забеляза Пол.

— Но тук има и още по-лошо място — заяви мисис Пипчин, — където затваряме непослушните момчета.

— Той бил ли е някога там? — попита Пол, като посочи към младия мистър Бидърстоун.

Мисис Пипчин кимна в знак на съгласие и през целия ден Пол бе погълнат от заниманието да оглежда младия мистър Бидърстоун от главата до петите и да следи всички промени в изражението му с голям интерес, предизвикан от странните и ужасни преживявания на момчето.

В един часа бе сервиран обедът, състоящ се главно от брашнени и растителни ястия, и мис Панки (кротко, дребничко, синеоко дете, което всяка сутрин така го търкаха при миене, че имаше опасност да го заличат от лицето на земята) бе освободена от плен и доведена от самата кръвопийца, като ѝ се изнесе проповед, че този, който подсмърча пред гости, никога няма да отиде в рая. След като горната велика истина ѝ бе добре втълпена, я нагостиха с ориз, а после тя изрече установената в замъка молитва, включваща специални благодарности към мисис Пипчин за хубавия обед. Племенницата на мисис Пипчин, Беринтия, яде студено свинско месо. А мисис Пипчин, чийто организъм се нуждаеше от топла храна, специално се нахрани с овнешки котлети, които бяха донесени съвсем топли, покрити с чиния, и издаваха приятен мирис.

Тъй като следобед валеше дъжд и не можеха да се разходят покрай морския бряг, а организъмът на мисис Пипчин се нуждаеше от почивка след котлетите, те отидоха заедно с Бери (всъщност Беринтия) в тъмницата — празна стая с изглед към камениста пътека и бъчва с вода, — която беше ужасно неудобна със занемарената си камина без всякакво приспособление за палене на огън в нея. Но оживена от компанията, тя в края на краищата се оказа най-доброто място, защото

Бери игра заедно с тях там и като че и на нея не по-малко от тях се искаше да лудува. Когато мисис Пипчин сърдито им почука на вратата, подобно на съживилия се призрак от Кок Лейн^[4], те оставиха игрите и Бери шепнешком им разправя приказки чак докато се стъмни.

Когато дойде време за чай, им дадоха в изобилие мляко с вода и хляб с масло, а за мисис Пипчин и Бери донесоха малък черен чайник, като сервираха на мисис Пипчин намазан с масло препечен хляб в неограничено количество, съвсем топъл, също като котлетите. Макар че от това ядене мисис Пипчин цялата се омаза отвън, то като че ли никак не я смаза отвътре, тъй като тя продължаваше да бъде все така свирепа, а студените ѝ сиви очи изобщо не се смекчиха.

След чая Бери извади малък несесер за ръкоделие с изображение на кралската шатра върху капака и усърдно се захвана за работа, а мисис Пипчин си сложи очилата, отвори дебела книга, подвързана в зелено сукно, и започна да дреме. Когато мисис Пипчин се улавяше, че клюмва напред към огъня и се събуждаше, тя първаше младия мистър Бидърстоун по носа затова, че дреме.

Най-после стана време децата да спят и след молитва те си легнаха. Тъй като малката мис Панки се страхуваше да спи сама на тъмно, мисис Пипчин считаше за свой дълг да я подгони нагоре като овца. Беше забавно да се слуша как след това мис Панки дълго стене в най-неприятната стая, а от време на време мисис Пипчин отива да я наругае. Около девет и половина часа мирисът на топли момици (организмът на мисис Пипчин се нуждаеше от топли момици, за да може да заспи) се присъедини към общото благоухание на дома, наречено от мисис Уикан „дъх на сграда“, и скоро след това замъкът потъна в сън.

На другата сутрин закуската беше същата като чая предната вечер, с изключение на това, че мисис Пипчин яде кифла вместо препечен хляб и след като свърши с храненето, бе малко по-люта от друг път. Младият мистър Бидърстоун прочете на глас пред останалите родословието от книгата „Битие“^[5] (уместно подбрано от мисис Пипчин), като изговаряше имената с лекотата и увереността на човек, препъващ се в колело за изтезание. След приключването на заниманието отведоха мис Панки да я мият и да провеждат някаква процедура с младия мистър Бидърстоун посредством солена вода, от която той винаги се завръщаше много посинял и унил. В това време

Пол и Флорънс отидоха на брега заедно с Уикам — която непрекъснато се обливаше в сълзи, — а към обяд мисис Пипчин започна да ръководи детското четене. Тъй като една страна от системата на мисис Пипчин се заключаваше в това да не се оставя детският мозък да се развива и разцъфтява като цвете, а да се отваря насила подобно на стрида, поуката от уроците обикновено беше голяма и зашеметяваща: героят, непослушното момче, дори и при най-благоприятната развръзка, рядко биваше изяждан от звяр, по-дребен от лъв или мечка.

Така течеше животът у мисис Пипчин. В събота пристигаше мистър Домби и Флорънс и Пол отиваха в хотела му да пият чай. Те прекарваха цялата неделя с него и често излизаха преди обяд — в такива случаи мистър Домби, също като нападателите от Фалстаф^[6], като че от един надут човек се превръщаше в десетина въображаеми такива мъже. Неделната вечер бе най-потискащата през цялата седмица, тъй като мисис Пипчин считаше за свой дълг да бъде особено раздражителна в неделя вечерта. Мис Панки обикновено се завръщаше от една леля в Ротингдийн, потънала в дълбока скръб, а младият Бидърстоун — на когото всички роднини живееха в Индия и на когото налагаха в промеждутъка между две църковни служби да стои в изправено положение, обърнат към стената в гостната, без да движи ръце и крака — в детската си душа страдаше така жестоко, че веднъж попита Флорънс в една неделна вечер дали би могла да му каже как се стига до Бенгалия.

Беше възприето да се смята, че мисис Пипчин има собствена система за възпитание на деца. Безспорно тя имаше такава. Несъмнено буйните се завръщаха у дома много кротки, след като прекарваха няколко месеца под гостоприемния ѝ покрив. Също така беше възприето да се смята, че от страна на мисис Пипчин е извънредно благородно да се посвети на такъв живот, до такава степен да пожертвува личните си интереси и толкова решително да противодействува на собственото си нещастие, когато мистър Пипчин умрял от разрыв на сърцето в перуанските мини.

Пол можеше да наблюдава тази образцова възрастна дама непрестанно от креслото си до камината. Той като че забравяше какво е умора, когато се вторачеше в мисис Пипчин. Не я обичаше, нито се страхуваше от нея, но когато изпадаше в старческото си размишление, тя странно го привличаше. И той седеше, наблюдаваше я, грееше си

ръцете, като не спираше да я наблюдава, докато това понякога предизвикваше смут дори и у такава кръвопийци като мисис Пипчин. Веднъж, когато бяха сами, тя го попита за какво мисли.

— За вас — отвърна Пол без никакво смущение.

— И какво си мислите за мен? — заинтересува се мисис Пипчин.

— Мисля си на колко ли сте години — отговори Пол.

— Такива неща не се говорят, млади господине! — възрази дамата. — Не трябва.

— А защо не? — попита Пол.

— Защото не е учтиво! — сопна му се мисис Пипчин.

— Не е учтиво ли? — учуди се Пол.

— Не е.

— Също така не било учтиво — рече Пол с невинен глас — сам да ядеш овнешки котлети и препечен хляб, ми каза Уикам.

— Уикам — троснато рече мисис Пипчин, като се изчерви — е зловна, безсрамна, дръзка нахалница.

— Какво значи това? — запита Пол.

— Няма значение, сър — ядоса се мисис Пипчин. — Спомнете си приказката за малкото момче, което било разкъсано от разярен бик за това, че задавало въпроси.

— Откъде е могъл да знае разяреният бик — попита Пол, — че момчето е задавало въпроси? Никой не може да се доверява шепнешком на разярен бик. Не вярвам на тази приказка.

— Не вярвате ли, сър? — удивено запита мисис Пипчин.

— Не — потвърди Пол.

— Даже и бикът да е бил кротък, малки невернико? — добави мисис Пипчин.

Тъй като Пол не бе разглеждал въпроса в тази светлина и изводите му се основаваха на предполагаемия бяс на бика, за момента той прие поражението си. Но той седеше и продължаваше да размишлява за всичко с такова явно намерение да хване мисис Пипчин натясно, че дори една толкова упорита възрастна дама като нея счете за благоразумно да отстъпи, докато той забрави за разговора им.

От този ден нататък като че и Пол донякъде започна да привлича мисис Пипчин по същия странен начин, както и тя него. Тя го караше да премества стола си близо до нея пред камината, вместо да стои отсреща ѝ. И той седеше там, в ъгълчето между нея и решетката на

камината — черните дипли на роклята ѝ поглъщаха светлината, излъчвана от малкото му лице, — и изучаваше всички бразди и бръчици по лицето ѝ, като така се взираше в стоманеносивите ѝ очи, че понякога принуждаваше мисис Пипчин да ги притваря, сякаш е задрямала. Мисис Пипчин имаше стара черна котка, която обикновено лежеше свита на кълбо в средата на решетката, мъркаше самодоволно и примигваше пред огъня, а тесните ѝ зеници се източваха подобно на два удивителни знака. Както си седяха заедно пред камината, добрата стара дама приличаше — нека това не звучи непочтително — на вещица, а Пол и котката — на двата ѝ зли духа. Видът на цялата компания беше такъв, че напълно можеше да се очаква някоя вечер при силен вятър те да излетят през комина и завинаги да изчезнат.

Това обаче не се случи. След здрач котката, Пол и мисис Пипчин винаги заемаха обичайните си места и Пол, отбягващ компанията на младия мистър Бидърстоун, цели вечери наред непрестанно изучаваше мисис Пипчин, котката и огъня, сякаш те бяха тритомен труд за некромантията.

Мисис Уикам тълкуваше посвоему странностите на Пол и в своето мрачно състояние на духа, подхранвано от неугледния изглед към комините, откриващ се от стаята, където обикновено седеше, от воя на вятъра, а така също и от скуката (убийствената скука, както подчертаваше мисис Уикам) на сегашното ѝ съществуване, направи най-печални умозаклучения от гореспоменатите предпоставки. Едно от правилата в стратегията на мисис Пипчин спрямо нейната собствена „млада нахалница“ — с това прозвище тя наричаше всички прислужници — бе да предотвратява контактите ѝ с мисис Уикам — за тази цел тя прекарваше голяма част от времето си в криене зад вратите и изскачане срещу преданата ѝ слугиня точно когато последната се отправяше към помещението на мисис Уикам. В това отношение обаче Бери можеше да разговаря с Уикам колкото си иска, като едновременно изпълняваше разнообразните си задължения, които я обсебваха от сутрин до вечер. Именно пред Бери мисис Уикам изливаше душата си.

— Какво хубаво дете е той, когато спи — възкликна Бери една вечер, когато отиде да занесе вечеря на мисис Уикам и се поспря да погледне заспалия Пол.

— Ех! — въздъхна мисис Уикам. — Така би трябвало да бъде.

— Защо, той не е грозен и когато е буден — отбеляза Бери.

— Да, мадам. О, да. Същото беше и с дъщерята на чичо ми, Бетси Джейн — рече мисис Уикам.

Ясно бе, че Бери очаква да разбере връзката между Пол Домби и дъщерята на чичото на мисис Уикам, Бетси Джейн.

— Жената на чичо ми — продължи мисис Уикам — почина, също както и майка му е починала. Детето на чичо ми израсна също като мистър Пол. От детето на чичо ми понякога на хората направо им замръзваше кръвта в жилите.

— Защо? — попита Бери.

— Никога не бих останала нощем сама с Бетси Джейн — заяви мисис Уикам — даже ако от това зависеше откриването на собствено предприятие от мистър Уикам още на следващия ден. Не бих могла, мис Бери.

Естествено, че мис Бери запита защо. Но мисис Уикам, в съответствие с привичките на дамите в нейното положение, продължи да следва собствените си мисли, без ни най-малко да се притеснява от това.

— Бетси Джейн — рече мисис Уикам — беше най-милото дете, което мога да си представя. По-мило не бих могла да си представя. Няма ни една болест сред децата, която Бетси Джейн да не е преболедувала. За нея спазмите бяха нещо толкова обикновено — отбеляза мисис Уикам, — както за вас са жлъчните кризи, мис Бери. — Мис Бери неволно сбърчи нос. — Но над люлката на Бетси Джейн — понижи глас мисис Уикам, като огледа стаята и хвърли поглед към заспалия Пол — е бдяла починалата й майка. Не бих могла да ви кажа как или кога, нито пък дали скъпото дете е знаело за това, или не, но починалата му майка го е гледала отгоре, мис Бери. Навярно ще кажете, че ви говоря глупости. Няма да се засегна, мис, разбирам, че имате право да приемете всичко за глупост. Така ще ви стане по-леко в този... извинете ме за откровеността... в тази къща като гробница, която ме съсипва. Мистър Пол е малко неспокоен в съня си. Потупайте го по гърба, ако обичате.

— Сигурно искате да кажете — обади се Бери, като с нежност извършваше това, което й бяха наредили, — че и за него се е грижила майка му.

— За Бетси Джейн — отвърна с най-тържествен глас мисис Уикам — нещата са се стекли лошо, както и при това дете, и тя е расла,

както и това дете расте. Много пъти съм я виждала да седи и да мисли, мисли, мисли, както това дете мисли. Много пъти съм я виждала да изглежда стара, стара, стара, както това дете. Неведнъж съм я чувала да говори също като него. Смятам, че това дете и Бетси Джейн са в съвсем еднакво положение, мис Бери.

— Живо ли е детето на чичо ви? — попита Бери.

— Да, мис, Бетси е жива — отговори мисис Уикам с тържествуващ вид, тъй като очевидно мис Бери бе очаквала тъкмо обратното — и е женена за гравьор на сребро. Да, мис, ТЯ самата е жива — каза мисис Уикам, като особено наблегна на местоимението.

Ясно бе, че някой друг е умрял и затова племенницата на мисис Пипчин запита кой е той.

— Не бих искала да ви тревожа — отвърна мисис Уикам, без да прекъсва вечерята си. — Не ме питайте.

Това беше най-сигурният начин да се предизвика ново запитване. Ето защо мис Бери повтори въпроса си и след известно съпротивление и колебание мисис Уикам остави ножа и като огледа отново стаята и хвърли поглед към заспалия Пол, отговори:

— Тя се привързваше към хората. Понякога чувството ѝ на привързаност бе странно, а друг път — естествено, но много по-силно от нормалното. Всички те измряха.

Това прозвуча така неочаквано и страшно за племенницата на мисис Пипчин, че тя сковано седна на крайчеца на леглото, като дишаше учестено и гледаше към събеседницата си с нескрита уплаха.

Мисис Уикам скришом насочи показалеца на лявата си ръка към креватчето, където спеше Флорънс, а после го обърна и няколко пъти красноречиво посочи към пода — точно отдолу беше гостната, в която мисис Пипчин обикновено поглъщаше препечения хляб.

— Помнете ми думите, мис Бери — заяви мисис Уикам, — и бъдете благодарна, че мистър Пол не ви обича чак толкова. Макар че няма кой знае за какво да се живее... извинете ме за откровеността... в такава къща като зандан.

Навярно от възмущение мис Бери бе почнала да потупва Пол твърде силно по гърба или пък бе прекъснала това равномерно успокоително движение, защото точно тогава той се обърна в креватчето си, после се събуди, привдигна се — от детските сънища главата му бе плувнала в гореща пот — и повика Флорънс.

Веднага щом чу гласа му, сестра му скочи от леглото си, надвеси се моментално над възглавницата му и отново го приспа с песен. Като поклати глава и пророни няколко сълзи, мисис Уикам посочи на Бери към децата, а после извърна поглед към тавана.

— Лека нощ, мис — тихо каза Уикам. — Лека нощ. Леля ви е стара жена, мис Бери, и навярно неведнъж сте пожелавали подобно нещо.

Тези успокоителни думи на сбогуване бяха съпроводени от прочувствения, горестен поглед на мисис Уикам. След като отново остана сама с двете деца и долови печалния стон на вятъра, мисис Уикам се отдаде на меланхолията — най-евтино и достъпно удоволствие, — докато сънят я надви.

Макар че когато слезе долу, племенницата на мисис Пипчин не очакваше да завари образцовия дракон проснат върху килимчето пред камината, тя изпита облекчение, като видя леля си необикновено люта и неумолима, с явното намерение да живее още много дълго време за успокоение на всички, които я познават. У мисис Пипчин не се забелязаха никакви признаци за влошаване на състоянието ѝ през цялата следваща седмица — храните за поддържане на здравето непрестанно изчезваха със закономерна последователност, — въпреки че Пол продължаваше да я изучава все така внимателно, както преди и заемаше обичайното си място между черните дипли и решетката с неизменно постоянство.

Тъй като след престоя у мисис Пипчин Пол не се почувствува по-добре, отколкото в деня на пристигането — макар че лицето му изглеждаше много по-свежо, — снабдиха го с малка количка, в която можеше да си лежи удобно с азбуката и други начални учебни помагала, докато го возеха към морския бряг. Верен на странния си вкус, детето отхвърли червенобузестия младеж, предложен за теглене на количката, и вместо него си избра дядо му — съсухрен, стар човек, с червено като рак лице, облечен в изпокъсани мушамени дрехи, който от дългото осоляване в морската вода бе станал як и жилест и миришеше на водорасли подобно на морски бряг при отлив.

С този забележителен слуга, теглец количката, с крачещата до него Флорънс и изпадналата в униние Уикам, завършваща шествието, Пол всеки ден се спускаше до брега на океана. Там той прекарваше часове наред, като седеше или лежеше в количката си, и нищо друго не

го разстройваше толкова много, колкото присъствието на деца — единствено с изключение на Флорънс.

— Върви си, ако обичаш — обръщаше се той към всяко дете, дошло да му прави компания. — Благодаря ти, но не ми трябваш.

Случваше се направо в ухото си да чува тънък детски глас, който да го пита как е.

— Благодаря, добре съм — отговаряше той. — Но по-добре иди да си играеш, ако обичаш.

После се обръщаше, гледаше как детето се отдалечава и казваше на Флорънс:

— Не са ни нужни чужди хора, нали? Целуни ме, Флой.

В такива моменти се дразнеше дори от присъствието на Уикам и бе много доволен, когато тя както обикновено отиваше да търси миди и познати. Любимото му място бе доста уединено и никой не се разхождаше там. Достатъчно му бе, че Флорънс седи до него с ръкоделие, четете му или му приказва, а вятърът духа в лицето му и водата достига до самите колела на количката и на него нищо повече не му беше нужно.

— Флой — попита един ден той, — къде се намира Индия, където живеят близките на това момче?

— О, много далеч оттук — отвърна Флорънс, като вдигна очи от ръкоделието си.

— Седмици ли трябва да се пътува? — попита Пол.

— Да, скъпи. Много седмици наред, денонощно.

— Ако ти беше в Индия, Флой — каза Пол, след като помълча за миг, — аз щях... какво е направила мама? Забравих думата.

— Обичаше ме — рече Флорънс.

— Не, не. Не те ли обичам и аз, Флой? Какво беше? Умряла е. Ако ти беше в Индия, аз щях да умра, Флой.

Тя веднага остави ръкоделието си и като го помилва, положи глава на възглавницата му. И тя би умряла, добави Флорънс, ако той бил там. Скоро той щял да се почувствува по-добре.

— О, сега се чувствавам много по-добре — отвърна той. — Не исках това да кажа. Исках да кажа, че бих могъл да умра от мъка и самота, Флой.

Друг път на същото място той заспа и спокойният му сън продължи дълго. Когато внезапно се събуди, той трепна, послуша се и

седя така заслушан.

Флорънс го попита какво му се причува.

— Искам да разбера за какво говори то — отговори той и я погледна внимателно в лицето. — Морето, Флой, за какво говори то непрекъснато?

Тя му отвърна, че това не било нищо друго освен бученето на вълните.

— Да, да — рече той. — Но аз знам, че те винаги казват нещо. Винаги едно и също нещо. Какво има отгатак морето? — Той се привдигна и жадно се взря в хоризонта.

Тя му отвърна, че отгатак се намирала друга страна, но той каза, че не питал за това. Той питал какво имало още по-нататък, още по-нататък.

След това много често посред разговора той млъкваше и се заслушваше, за да разбере какво непрекъснато говорят вълните, и като се привдигнеше от мястото си, отправяше взор към далечното, невидимо място.

[1] Според легендата в гръцката митология Атлас носел целия свят на плещите си. ↑

[2] Тези философи са утилитаристите, които твърдят, че егоизмът е основният мотив в човешкото поведение. ↑

[3] Мом — гръцки бог, който непрекъснато мърморел и се оплаквал. ↑

[4] Подобно на съживилия се призрак от Кок Лейн — през 1762 година лондончани научили за появата на призрак на улица „Кок Лейн“ № 33. Някой си Уилям Парсън с помощта на жена си и дъщеря си дълго мамил лековерните граждани, докато бил разкрит. Виновниците били приковани на позорния стълб. ↑

[5] Първата книга от Стария завет, съдържаща стотици собствени имена на хора и тяхното родословие. ↑

[6] Нападателят на Фалстаф — в „Хенри IV“, действие I, картина 2, четирима очевидци на един и същи случай разказват четири различни версии. ↑

ГЛАВА ІХ

В КОЯТО ДЪРВЕНИЯТ МИЧМАН ИЗПАДА В БЕДА

Вкусът към романтиката и любовта към необикновеното, от които в природата на младия Уолтър Гей имаше много силен примес и които опеката на чичо му, стария Соломон Джилс, не бе успяла да отмие чрез водите на суровия житейски опит, бяха причина той да придава необикновен и възторжен интерес към приключението на Флорънс с Добрата мисис Браун. Той се опиваше от него и го лелееше в душата си, особено що се отнася до частта, свързана със самия него, докато накрая то се превърна в галено дете на фантазията му, завладя я и напълно започна да разполага с нея.

Споменът за това произшествие, както и за собственото му участие в него, навярно засилваше своята примамливост и поради това, че всяка неделя той винаги събуждаше блянове у стария Сол и капитан Кътъл. Почти не минаваше неделя, без някой от тези двама почтени господа да не направи загадъчен намек за Ричард Уитингтън, а последният от споменатите джентълмени стигна дори дотам да купи много старинна балада, която, наред с много други, изразяващи главно моряшки чувства, дълго бе излагана за продан на Комършъл Роуд. Това поетическо произведение представяше ухажването и оженването на надежден млад товарач на въглища за някоя си прекрасна Пег, изисканата дъщеря на капитана, един от собствениците на транспортен кораб за въглища от Нюкасъл. В тази вълнуваща легенда капитан Кътъл бе съзрял дълбоко метафизическо сходство с положението на Уолтър и Флорънс и това до такава степен го вдъхновяваше, че при редица тържествени случаи, като рождени дни и някои други нецърковни празници, той с цяло гърло изкарваше песента докрай, като въвеждаше изумителни трели при думата Пе-е-ег, с която, в чест на героинята на творбата, завършваше всеки куплет.

Но едно прямо, жизнерадостно, общително момче не е особено склонно да анализира собствените си чувства, колкото и силно да го владеят те, а и Уолтър трудно би се справил с подобна задача. Той много обикна пристанището, където бе срещнал Флорънс, както и улиците (макар и сами по себе си без всякаква прелест), по които се бяха прибирали на връщане. Обувките, толкова често изували се по пътя, той бе скътал в своята стая, а когато вечер седеше в малката гостна отзад, въображението му рисуваше цяла галерия от портрети на Добрата мисис Браун. Навярно след паметното събитие той започна да се облича малко по-елегантно и безспорно му доставяше удоволствие да се разхожда в тази част на града, където се намираще къщата на мистър Домби, като хранеше слаба надежда да срещне по улицата малката Флорънс. Но чувствата му бяха съвсем момчешки и наивни. Флорънс беше много хубава, а винаги е приятно да се любиш на хубаво лице. Флорънс бе беззащитна и слаба и той се преизпълваше от гордост, че е бил в състояние да ѝ предложи закрила и помощ. Флорънс бе най-признателното малко създание на света и бе удоволствие да видиш как лицето ѝ излъчва сияйна признателност. На Флорънс не ѝ обръщаха внимание или се отнасяха към нея с хладно презрение и душата му преливаше от юношеска загриженост към отритнатото дете във внушителния, но мрачен дом.

И така, случи се, че навярно пет-шест пъти през изтеклата година Уолтър си сваляше шапката, като отправяше поклон към Флорънс на улицата, а тя спираше да се здрависат. Мисис Уикам (която посвоему променяше името му и неизменно го наричаше младия Грейв^[1]) така бе привикнала с това, след като знаеше историята на тяхното запознанство, че изобщо не му обръщаше внимание. От друга страна пък, мис Нипър направо търсеше тези случаи — в чувствителното си младо сърце тя таеше скрито благоразположение към хубавия Уолтър и бе склонна да вярва, че на чувствата ѝ се отвръща с взаимност.

И така, Уолтър не забравяше познанството си с Флорънс — то не само не избледняваше в паметта му, а все по-дълбоко се връщаше в нея. Що се отнася до необичайното начало и всички дребни обстоятелства, придаващи особен характер и прелест на случката, той гледаше на тях по-скоро като на занимателна история, която не му излиза от главата и разпалва въображението му, отколкото като на

действително събитие с участие от негова страна. Според него чрез тях не той, а Флорънс се открояваше по-ярко. Понякога си мислеше (в такива случаи ускоряваше хода си) колко великолепно би било за него, ако бе отплавал още на другия ден след първата им среща, бе извършил чудеса и след дълго отсъствие се бе завърнал като адмирал, греещ с всички цветове на дъгата подобно делфин или поне като капитан I ранг с ослепително блестящи еполети и се бе оженил за Флорънс (вече красива млада жена) напук на зъбите, вратовръзката и часовниковата верижка на мистър Домби и я бе отвел тържествено на някой лазурен бряг. Но тези полети на фантазията едва ли хвърляха върху месинговия надпис пред кантората на „Домби и Син“ златното сияние на надеждата или пък озаряваха с ослепителен блясък високите мръсни прозорци. И когато капитанът и чичо Сол си говореха за Ричард Уитингтън и господарските щерки, Уолтър усещаше, че той разбира действителното си положение във фирмата „Домби и Син“ по-добре от тях.

И така, ден след ден той продължаваше да изпълнява задълженията си весело, усърдно и бодро. Понятно му беше, че чичо Сол и капитан Кътъл хранят розови надежди, но и самият той се опиваше от хиляди неясни и фантастични мечти, в сравнение с които техните изглеждаха напълно обикновени и осъществими. Такова беше неговото състояние през периода на мисис Пипчин, когато той изглеждаше малко по-възрастен от преди, но не много — беше все същото подвижно, безгрижно, лекомислено момче както в деня, когато се втурна в гостната, предвождайки чичо Сол и въображаемите наематели и му освети пътя, за да донесе мадейрата.

— Чичо Сол — обади се Уолтър, — струва ми се, че не ти е добре. Изобщо не си закусвал. Ако така продължаваш, ще повикам доктор.

— Той не може да ми даде това, което ми е необходимо, момчето ми — отвърна чичо Сол. — Ако можеше, той би бил с чудесна практика... но не би могъл.

— Какво е то, чичо? Купувачи ли?

— Да — въздъхна Соломон. — Купувачите биха свършили работа.

— По дяволите, чичо! — възкликна Уолтър, като шумно постави чашата си и удари масата с ръка. — Като гледам как хората по цял ден

се разхождат нагоре-надолу по улицата на тълпи, всяка минута множество от тях минават покрай магазина и го подминават, направо ми идва да скоча, да хвана някого за яката и да го довлека тук, да го заставя да купи инструменти за петдесет лири и да плати в брой. Какво надничаш от вратата? — продължи Уолтър, като се обърна към един стар джентълмен с напудрена глава (без той да чуе, разбира се), който с ококорени очи разглеждаше един корабен телескоп. — Няма никаква полза от това. И аз мога така. Влез и го купи.

Обаче старият джентълмен, след като задоволи любопитството си, спокойно отмина.

— Отиде си — викна Уолтър. — Така правят всички. Но, чичо... чуваш ли, чичо. — Старият човек се бе замислил и не отвърна на първото му обръщение. — Не се отчайвай. Не падай духом, чичо. Когато поръчките дойдат, те ще са толкова многобройни, че едва ще смогваш да ги изпълняваш.

— Не ще бъда в състояние да ги изпълнявам, момчето ми, когато те дойдат — отвърна Соломон Джилс. — Те ще дойдат в този магазин чак когато аз го напусна.

— Какво говориш, чичо! Не трябва, чуваш ли — увещаваше го Уолтър. — Недей така!

Старият човек се помъчи да си придаде весел вид и му се усмихна много мило от другата страна на малката масичка.

— Нищо особено не се е случило, нали, чичо? — попита Уолтър, като подпря лакти върху подноса за чай, наведе се напред и заговори с по-интимен и мек тон. — Ако нещо се е случило, бъди откровен с мен и ми разкажи всичко.

— Не, не, не — отвърна старият Сол. — Нещо особено ли? Не, не. Какво по-особено би могло да се случи?

Уолтър отвърна, като поклати глава недоверчиво.

— Точно това бих искал да знам — рече той, — а ти питаш мен. Слушай какво, чичо, когато те видя в такова състояние, започвам да съжалявам, че живея с теб.

Старият Сол неволно опули очи.

— Да. Макар че едва ли някой е по-щастлив от мен поради това, че винаги сме били заедно. Когато те видя угрижен, започвам да съжалявам, че живея с теб.

— Малко съм скучен в такива случаи, знам — обади се Соломон и смирено разтърка ръце.

— Искам да кажа, чичо Сол — продължи Уолтър, като се наведе още по-ниско, за да го помилва по рамото, — че на теб ти е необходимо тук да седи и вместо мен да налива чай една симпатична, дребна, пухкава съпруга, разбираш ли — една спокойна, чудесна, приятна възрастна дама, която да ти подхожда, да знае как да се оправя с теб и да ти поддържа духа. Ето, аз съм най-преданият племенник в света (такъв би трябвало да бъда), но си оставам чисто и просто племенник и когато си потиснат и разстроен, аз не бих могъл да ти бъда другар, какъвто тя би могла да ти бъде, години наред, макар че какво ли не бих дал, за да мога да те поразвеселявам малко. И затова казвам, че когато те видя угрижен, много съжалявам, че нямаш край себе си някой друг, а не само един несръчен, грубоват хлапак като мен, който има желанието да те утеши, чичо, но не умее... не умее — повтори Уолтър, като още повече се пресегна, за да потупа чичо си по ръката.

— Уоли, мое скъпо момче — отвърна Соломон, — ако тази приятна възрастна дама бе заела мястото си тук в гостната даже и преди четиридесет и пет години, не бих могъл да бъда по-привързан към нея, отколкото съм към теб.

— Знам това, чичо Сол — отвърна Уолтър. — Да те благославя бог, знам го. Но ако тя беше до теб, ти нямаше сам да носиш бремето на несподелените грижи, защото тя би съумяла да те освободи от него, а аз не умея.

— Напротив, ти умееш — възрази майсторът на корабни уреди.

— Добре тогава, какво се е случило, чичо Сол? — ласкаво запита Уолтър. — Хайде! Каж ми какво се е случило.

Соломон Джилс повтори, че нищо не се е случило и толкова категорично твърдеше това, че на племенника не му оставаше нищо друго, освен да се престори, макар и неумело, че му е повярвал.

— Но трябва да ти кажа, чичо Сол, че ако има нещо...

— Няма нищо — отвърна Соломон.

— Много добре — каза Уолтър. — Тогава нямам какво повече да казвам. И това е отлично, защото вече е време да ходя на работа. Когато излизам по служба, ще наминавам да те видя как си, чичо. И

запомни, чичо! Вече никога няма да ти вярвам и няма да ти разправам повече за мистър Каркър младши, ако разбера, че ме мамиш.

Соломон Джилс усмихнато го подкани да се опита да го хване в подобно нещо, а Уолтър, като прехвърляше в главата си всевъзможни неосъществими планове за забогатяване и обезпечаване на дървения мичман, се отправи към кантората на „Домби и Син“ с такава мрачна физиономия, с каквата никога не се явяваше там.

По онова време там зад ъгъла живееше — на края на улица Бишопсгейт — някой си Брогли, търговец на стари вещи и оценител, собственик на магазин, където имаше всякакъв вид оказионни мебели, изложени в най-нелеп вид и в такова положение и комбинации, напълно несъответстващи на предназначението им. Десетки столове, закачени по умивалници, с усилие крепящи се върху плещите на бюфети, които пък на свой ред се мъдреха върху преобърнати големи маси, гимнастически размахали крака върху други, стоящи отдолу големи маси — тези мебели бяха в сравнителен порядък. Върху постелята на балдахиново легло обикновено можеха да се видят множество похлупаци, винени чаши и гарафи, достатъчни за цял банкет, поставени за развлечение на приятна компания от пет-шест ръжена и една холна лампа. Виждаше се и комплект завеси за прозорци, без всякакви прозорци към тях, изящно драпиращи барикадата от скринове, натъпкани с малки аптекарски стъкленици. А едно бездомно килимче, откъснато от своя естествен другар — камината, в своето злочестие смело противодействуваше на пронизващия източен вятър и потръпваше меланхолично в унисон с пискливите жалби на едно кабинетно пиано, което линееше, губеше по една струна на ден и немощно откликваше на уличния шум с раздрънкания си и разстроен мозък. Що се отнася до спрелите часовници, които не помръдваха с ни една стрелка и изобщо не изглеждаха в състояние да възстановят нормалния си ход също като финансовите дела на предишните си собственици, от тях в магазина на мистър Брогли винаги имаше богат избор. Най-различни огледала, случайно поставени така, че тяхното отражение и пречупване имаха особеностите на сложената лихва, разкриваха пред погледа вечната картина на разорението и разрухата.

Самият мистър Брогли беше румен, къдрокос човек, с влажни очи, снажна фигура и благ нрав — хора от типа на Кай Марий^[2], които

седят върху развалините на чуждия Картаген и съумяват да запазят благоразположението на духа си. Понякога той се отбиваше в магазина на Соломон да пита за стоки, с които се занимаваше Соломон, и Уолтър го познаваше дотолкова, че когато го срещаше на улицата, го поздравяваше, но тъй като и познанството на търговеца на стари вещи със Соломон Джилс също се ограничаваше с поздрав, Уолтър не бе малко изненадан, когато намина преди обяд, както бе обещал, и завари мистър Брогли да седи отзад в гостната с ръце в джобовете и окачена на вратата зад него шапка.

— Какво има, чичо Сол? — попита Уолтър. Старият човек седеше печален отсреща на масата, а очилата му за чудо не бяха на челото, а на очите. — Как си сега?

Соломон поклати глава и махна с ръка към търговеца, като че го представяше.

— Случило ли се е нещо? — запита Уолтър и гласът му пресекна от безпокойство.

— Не, не. Нищо не се е случило — отвърна мистър Брогли. — Нека това не ви тревожи.

В безмълвно удивление Уолтър гледаше ту към търговеца, ту към чичо си.

— Работата е там — обясни мистър Брогли, — че е налице неизплатена полица — около триста и седемдесет и нещо отгоре, която е просрочена и аз ставам собственикът.

— Вие собственикът? — възкликна Уолтър и огледа магазина.

— Да — потвърди мистър Брогли с поверителен тон и поклати глава, като че ги приканяше да проявят благоразумието да запазят отлични отношения помежду си. — Това е изпълнителният акт за изземване. Така стоят нещата. Но нека това не ви тревожи. Дойдох аз самият, за да стане всичко мирно и тихо. Вие ме познавате. Нищо няма да се разгласи.

— Чичо Сол! — обади се с неуверен глас Уолтър.

— Уоли, момчето ми — отвърна чичо му. — За пръв път ми се случва. Никога по-рано не ме е сполетявала такава беда. Твърде стар съм, за да започвам отначало.

Той отново си вдигна очилата (излишно бе вече да скрива чувствата си), закри лицето си с ръце и зарида високо, а сълзите му закапаха по жилетката с цвят на кафе.

— Чичо Сол! Моля те! Недей! — възкликна Уолтър, който направо потръпна от ужас, като видя стария човек да плаче. — За бога, недей! Мистър Брогли, какво мога да направя аз?

— Аз ви препоръчвам да потърсите някой приятел — посъветва го мистър Брогли — и да поговорите.

— Разбира се! — извика Уолтър, като се хвана за сламката. — Естествено! Благодаря. Необходим ни е капитан Кътъл, чичо. Почакай да изтичам до капитан Кътъл. Моля ви, мистър Брогли, наглеждайте чичо ми и се помъчете да го успокоите, докато мен ме няма. Не се отчайвай, чичо Сол. Не падайте духом и горе главата!

След като изрече много разпалено горните слова с голямо въодушевление и пренебрежна несвързаните възражения на стария човек, Уолтър отново излетя от магазина, бързо изтича до кантората с молба да бъде освободен поради внезапното заболяване на чичо му, а после се отправи с пълна пара към жилището на капитан Кътъл.

Докато тичаше по улиците, всичко му се струваше променено. Както обикновено имаше задръствания и се чуваше шумът на каруци, товарни коли, омнибуси, фургони и пешеходци, но нещастиято, сполетяло дървения мичман, придаваше на всичко нов, странен вид. Къщите и магазините изглеждаха различни от преди — като че фасадите им с едри букви разгласяваха пълномощието на мистър Брогли. Търговецът сякаш бе завладял и черквите, защото камбанариите им се издигаха в небето по необичаен начин. Дори самото небе бе преобразено и недвусмислено излагаше изпълнителния акт.

Капитан Кътъл живееше на брега на малък канал около индийското пристанище, където се намираще подвижен мост, вдигащ се от време на време, за да пропусне някое странствуващо чудовище — кораб, попаднал в улицата подобно заседнал левиатан. При приближаването към квартирата на капитан Кътъл се наблюдаваше любопитен постепенен преход от сушата към водата. Той започваше с издигнатия флагщок — неизменен придатък към кръчмите. После следваха магазините за моряшко облекло с вълнени фланели, шапки „саутуест“ и възможните най-широки и най-тесни брезентови панталони, изложени навън. След тях идваха ковачници за изработване на котви и вериги, откъдето по цял ден долитаха звънките удари на тежките чукове върху желязото. После пък следваха редици от къщи, с

малки, увенчани с ветропоказатели мачти, издигащи се пред червения боб. След това — канавки. После — подкастрени върби. После — пак канавки. После кой знае откъде взели се вирове с мръсна вода, почти напълно скрита от изпълващите ги кораби. После във въздуха се долавяха ухания от пържени картофи. Всички други занаяти бяха изместени от производството на мачти, гребла, скрипци и от построяването на лодки. После почвата ставаше мочурлива и нестабилна. После почваше да се чувствува единствено миризмата на ром и захар. А после на Бриг Плейс пред вас изникваше квартирата на капитан Кътъл, едновременно на втория и на последния етаж.

Капитанът бе един от тези масивни хора, с тяло и одежди, сякаш издялани от дъб, които дори и най-богатото въображение не би могло да си ги представи без някоя част от облеклото им, макар и тя да бе най-незначителната. И затова, когато Уолтър почука на вратата, а капитанът моментално подаде глава от едно предно прозорче и го поздрави както обикновено с твърдо колосаната шапка на глава, с яка като корабно платно и широк син костюм, Уолтър до такава степен бе убеден, че капитанът винаги изглежда така, сякаш той бе птица, а дрехите му — пера.

— Уол'р, момчето ми — извика капитанът. — Дръж се и почукай пак силно! Днес се пере.

В своето нетърпение Уолтър оглушително удари чукалото.

— Силно беше — отбеляза капитан Кътъл и моментално скри глава, като че очакваше гръмотевична буря.

И той не грешеше, защото една овдовяла дама с навити догоре ръкави, с покрити със сапунени мехури ръце, от които излизаше пара, отвърна на призива с поразителна бързина. Тя погледна първо чукалото, после измери Уолтър от главата до петите и изрази удивлението си, че то е оцеляло.

— Знам, че капитан Кътъл си е у дома — каза Уолтър с помирителна усмивка.

— Така ли? — попита овдовялата дама. — Наистина ли?

— Току-що разговарях с него — задъхано обясни Уолтър.

— Нима? — възкликна овдовялата дама. — Тогава навярно ще му пратите много здраве от мисис Макстинджър и му предайте, че когато следващия път реши да принизява себе си и квартирата, като разговаря през прозореца, тя ще му бъде благодарна, ако наред с това

слезе долу и отвори вратата. — Тя говореше високо и се заслушваше да чуе забележки от горния етаж.

— Ще му предам — отговори Уолтър, — ако бъдете така добра и ме пуснете да вляза, мадам.

Спираше го едно дървено укрепление, препречващо вратата и поставено там, за да не падат по стъпалата малките Макстинджър по време на игра.

— Надявам се — презрително рече мисис Макстинджър, — че ако едно момче е в състояние да счупи вратата ми от чукане, то би могло да се справи и с това препятствие.

Но когато Уолтър прие думите ѝ като разрешение да влезе и наистина се справи с препятствието, мисис Макстинджър веднага зададе въпроса дали домът на една англичанка е нейна крепост, или не^[3] и дали всеки нехранимайко може да нахълтва в къщата ѝ. Тя гореше от желание да задоволи интереса си по горните проблеми, но Уолтър, след като се изкачи по малките стълби сред изкуствената мъгла, създадена от прането, в резултат на което перилата се обливаха в лепкава пот, влезе в стаята на капитан Кътъл и завари въпросния джентълмен зад вратата в положение на засада.

— Никога не съм ѝ дължал нито едно пени, Уолтър — тихо каза капитан Кътъл, а лицето му явно изразяваше уплаха. — Правил съм ѝ куп услуги, а също и на децата. Въпреки това е цяла драка понякога. Пфу-у-у!

— Аз бих се махнал отгук, капитан Кътъл — каза Уолтър.

— Не смея, Уол'р — отвърна капитанът. — Ще ме намери, където и да отида. Седни. Как е Джилс?

Капитанът (с шапка на глава) поглъщаше обедата си, състоящ се от студено овнешко, портър и изпускащи пара картофи, приготвени от самия него, които той, когато му бе необходимо, вадеше от малка тенджерата, поставена близо до камината. По обяд той развинтваше куката и на нейно място в дървеното гнездо завинтваше нож, с който вече бе почнал да бели един картоф за Уолтър. Квартирата му бе съвсем малка и силно просмукана от тютюнев дим, но много уютна — вещите бяха прибрани, като че на всеки половин час ставаше земетресение.

— Как е Джилс? — попита капитанът.

Уолтър, който вече бе успял да си поеме дъх, но бе загубил самообладанието си — поне това, придобито по време на бързото придвижване, — се вгледа за миг в обърналия се с въпрос към него човек, възкликна: „Ох, капитан Кътъл“ и избухна в плач.

Трудно би било да се опише с думи вцепенението, в което изпадна капитанът при тази гледка. Мисълта за мисис Макстинджър съвсем се изпари. Той изпусна картофа и вилицата — ако можеше, би изпуснал и ножа — и като продължаваше да седи, гледаше момчето, сякаш всеки момент очакваше да чуе, че в Сити се бе отворила земята и погълнала стария му приятел заедно с костюма с цвят на кафе, копчетата, хронометъра, очилата и всичко останало.

Но когато Уолтър му разказа какво всъщност се бе случило, след като размисли за миг, капитанът се задвижи с пълна пара. Той взе от малката желязна чаена кутия на най-горната полица в бюфета целия си наличен капитал (възлизащ на 13 лири и половин крона) и го постави в единия джоб на широкото си синьо палто. После обогати същото хранилище със съдържанието на шкафа за сребърни прибори, състоящо се от две съвсем малки потъмнели чаени лъжички и старомодни изкривени щипци за захар, измъкна огромния си сребърен часовник с двоен похлупак от дълбините, където той почиваше, за да се увери, че тази скъпоценна вещ е цяла и невредима, отново прикрепил куката на дясната си ръка и като грабна бастуна, покрит с бучки, прикани Уолтър да потеглят.

Когато обаче си спомни в разгара на благородното си вълнение, че долу навярно го очаква мисис Макстинджър в засада, в последния момент капитан Кътъл се разколеба и дори хвърли поглед към прозореца, сякаш му хрумна мисълта да се измъкне през този необичаен изход, за да избегне срещата с ужасния си враг. Реши обаче да си послужи с военна хитрост.

— Уол'р — рече капитанът, като му намигна боязливо, — тръгни напред, момчето ми. От коридора ми извикай: „Довиждане, капитан Кътъл“ и затвори вратата. След това почакай на ъгъла на улицата, докато дойда.

Тези разпореждания произтичаха от предварителното познаване тактиката на противника, защото веднага щом Уолтър слезе долу, мисис Макстинджър излетя от малката кухня отзад подобно някакъв

дух на отмъщението. Но след като не налетя на капитана, както бе очаквала, тя само отново подметна за чукалото и пак влетя вътре.

Изминаха цели пет минути, докато капитан Кътъл насъбере кураж да направи опит за измъкване. На ъгъла на улицата Уолтър дълго чака, като поглеждаше към къщата, да се появи твърдо колосаната шапка. Най-после капитанът изхвъркна от вратата, сякаш изхвърлен от експлозия, стремително се приближи към него, без да поглежда назад, и когато улицата остана далеч зад тях той си придаде нехаен вид и засвирука.

— Чичо ти много ли е разстроен, Уол'р? — осведоми се капитанът вървешком.

— Страхувам се, че много е разстроен. Ако го бяхте видели тази сутрин, никога не бихте забравили гледката.

— Върви по-бързо, Уол'р, момчето ми — отвърна капитанът, като ускори крачка, — и така бързо се движи до края на живота си. Прелисти катехизиса, за да намериш този съвет и го запомни.

Капитанът бе твърде погълнат от собствените си мисли относно Соломон Джилс, примесени с размишления за неотдашното измъкване от мисис Макстинджър, за да изрича други цитати по пътя с оглед нравственото развитие на Уолтър. Те не размениха ни дума повече чак до прага на Соломоновия дом, където злочестият дървен мичман с уреда на око сякаш оглеждаше целия хоризонт, дирейки приятел да го измъкне от бедата.

— Джилс! — издума капитанът, като бързо влезе в гостната отзад и съвсем нежно хвана Соломон за ръката. — Обърни носа по посока на вятъра и ще се справим. От теб се изисква само — заяви капитанът тържествено като човек, изричащ сякаш едно от най-полезните правила, плод на човешката мъдрост — да обърнеш носа по посока на вятъра и ще се справим.

Старият Сол отвърна на ръкостискането му и благодари.

С церемониалност, подобаваща на случая, капитан Кътъл нареди върху масата двете чаени лъжички, щипците за захар, сребърния часовник, наличния капитал и попита мистър Брогли, оценителя, какво има да се плаща.

— Е, това стига ли? — зададе въпрос капитан Кътъл.

— Боже мой! — отвърна оценителят. — Нима допускате, че тези вещи са достатъчни?

— Защо пък не? — интересува се капитанът.

— Защо не ли? Сумата е триста и седемдесет и нещо отгоре — отговори оценителят.

— Както и да е — рече капитанът, макар че очевидно бе слисан от цифрата. — Смятам, че всичко, което попада в мрежата ви, е вече риба.

— Безспорно — съгласи се мистър Брогли. — Но цацата не е равна на кит, нали разбирате?

Капитанът сякаш бе поразен от дълбокомислието на горната забележка. Той се поразмисли за миг, като междуременно оглеждаше оценителя като истински гений, а след това дръпна майстора на корабни уреди настрана.

— Джилс — попита капитан Кътъл, — какво е местоположението на работата? Кой е кредиторът?

— Тихо! — обади се старият човек. — Да идем настрана. Не говори пред Уоли. Това е поръчителство за бащата на Уоли — една стара полица. Изплатил съм голяма част от нея, Нед, но за мен настанаха такива тежки времена, че вече не мога да продължавам. Предвиждах всичко това, но нищо не можех да направя. Ни дума пред Уоли, за нищо на света.

— Все пак имаш някакви пари, нали? — шепнешком попита капитанът.

— Да, да... О, да... имам някакви — отвърна старият Сол, като първо пъкна ръце в празните си джобове, а след това стисна уелската си перука, сякаш очакваше да изцеди злато от нея, — но малкото, което имам, не може да се превърне в налични пари, Нед, невъзможно е. Опитвах се да направя нещо заради Уоли, но съм старомоден и изостанал от времето. То е пръснато тук-там и... накратко казано, все едно, че го няма — заключи старият човек и объркано се огледа наоколо.

Той до такава степен имаше вид на побъркан, скрил парите си на различни места, но забравил къде, че капитанът проследи погледа му с известна надежда, че току-виж, си спомнил за няколкостотин лири, скрити в комина или долу в избата. Но Соломон Джилс бе сигурен, че подобна вероятност не съществува.

— Напълно съм изостанал от времето, скъпи ми Нед — в кротко отчаяние продължи Сол, — много съм назад. Няма смисъл да кретам

отдире. По-добре е стоката да се продаде. Тя струва повече, отколкото е нужно за заплащане на дълга. А аз по-добре да се свра някъде и да умра, за да приключа сметката. Нямам вече сили. Не разбирам нещата. По-добре това да е краят. Нека да разпродадат стоката, а него да го свалят — каза старият човек, като посочи с разтреперана ръка към дървения мичман. — Нека заедно да фалираме.

— А какво смяташ да правиш с Уол'р? — попита капитанът. — Хайде! Седни, Джилс, седни. Чакай да помисля. Ако не бях човек, който преживява с малък годишен доход, макар до вчера достатъчно голям, нямаше за какво да мисля. Но ти само добре обърни нос по посока на вятъра — отново изрече капитанът този безспорно утешителен съвет — и всичко ще се оправи.

Старият Сол му благодари от все сърце и се обърна по посока на камината в гостната.

Известно време капитан Кътъл крачи нагоре-надолу из магазина, потънал в дълбоки размишления и така свъсил гъстите си черни вежди над носа си — подобно облаци, струпани над планина, че Уолтър се страхуваше да се обади, за да не прекъсне потока на мислите му. Мистър Брогли, който ни най-малко не желаше да бъде в тежест на компанията и който се отличаваше с находчивост, се разхождаше сред стоката, тихо си свирукаше и почукваше барометри, разклащаше компаси, сякаш те бяха шишенца с лекарство, с помощта на магнит вдигаше ключове, поглеждаше през телескопи, опитваше се да изучи земното кълбо, поставяше успоредни линии на носа си — изобщо се развличаше с подобни философски занимания.

— Уол'р — най-сетне се обади капитанът. — Намислих!

— Намислихте ли, капитан Кътъл? — с голямо въодушевление отвърна Уолтър.

— Ела насам, младежо — рече капитанът. — Стоката е един гарант. Аз съм другият. А господарят ти е човекът, който ще заеме парите.

— Мистър Домби! — неуверено издума Уолтър.

Капитанът тържествено поклати глава.

— Погледни го — каза той. — Погледни Джилс. Ако сега започнат да продават тези вещи, той ще умре. Знаеш това. Ние трябва да преобърнем всеки камък... та ето камък и за теб.

— Камък... мистър Домби? — неуверено издума Уолтър.

— Първо изтичай до кантората да видиш дали е там — нареди капитан Кътъл, като го потупа по гърба. — Бързо!

Уолтър почувствува, че трябва да се подчини на заповедта — само един поглед към чичо му бе достатъчен да разсее съмненията му, ако имаше такива — и се втурна да я изпълнява. Скоро се завърна задъхан и събщи, че мистър Домби отсъства. Беше събота и той бил заминал за Брайтън.

— Слушай какво ще ти кажа, Уол'р! — каза капитанът, който в негово отсъствие като че се бе подготвил за подобно усложнение. — Ще отидем в Брайтън. Ще те подкрепя, момчето ми. Ще те подкрепя, Уол'р. Ще отидем в Брайтън със следобедната карета.

Ако изобщо трябваше да се отправя молба към мистър Домби, за което бе страшно дори и да се помисли, Уолтър смяташе, че за предпочитане е да го направи сам, без чужда помощ, вместо да прибегва до такава подкрепа като личното влияние на капитан Кътъл, на което според него мистър Домби едва ли би придал особено значение. Но след като капитанът сякаш бе на съвсем противоположно мнение, на което държеше, и след като дружеските му чувства бяха твърде пламенни и искрени, за да бъдат пренебрегнати от човек, много по-млад от него, Уолтър се въздържа да изрази каквото и да е несъгласие. И така, Кътъл припряно се сбогува със Соломон Джилс, постави отново наличния си капитал, чаените лъжички, щипците за захар и сребърния часовник в джоба си — с намерението, помисли си Уолтър, да направи потресающо впечатление на мистър Домби — и без да губи време, замъкна Уолтър до спирката на каретите, като непрекъснато го уверяваше по пътя, че ще му остане верен докрай.

[1] Фамилното име на Уолтър е Гей (весел), но мисис Уикам го нарича Грейв (тъжен, мрачен). ↑

[2] Кай Марий — римски пълководец (156–86 г. пр.н.е.), принуден да избяга от Рим, той потърсил убежище в развалините на Картаген. ↑

[3] Думите: „Домът на англичанина е неговата крепост“, означаващи, че в своя дом англичанинът е извън силата на закона, принадлежат на видния юрист от XVIII век Едуард Кок. ↑

ГЛАВА X

ОПИСВАЩА ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ НЕЩАСТИЕТО НА МИЧМАНА

Майор Багсток, след дълги и постоянни наблюдения над Пол с театрален бинокъл от другата страна на улица Принцеса и след многобройни подробни донесения по въпроса, предоставяни му ежедневно, ежеседмично и ежемесечно от туземеца, който за целта поддържаше постоянни отношения с прислужницата на мис Токс, стигна до извода, че Домби, сър, е човек, достоен за познанство, а Дж. Б. е младеж, който ще намери съответния повод за запознанство.

Но тъй като мис Токс продължаваше да се държи сдържано и отказваше хладно да прояви разбиране към майора при неговите посещения — станали чести и правени с разузнавателна цел с оглед на намеренията му, — майорът, въпреки природната си непреклонност и хитрост, бе принуден да предостави изпълнението на желанието си до известна степен на случая, „който — както той често с кикот казваше в клуба си — е винаги на негова страна петдесет на едно още от времето, когато по-големият му брат умрял от жълта треска на Антилските острови“.

Този път обаче измина доста време, докато случаят му се притече на помощ, но най-накрая все пак той го ощастливи. Когато чернокожият слуга с най-големи подробности съобщи, че мис Токс е по работа в Брайтън, майорът внезапно се разчувствува от нежни спомени за приятеля си Бил Бидърстоун от Бенгалия, помолил го в писмо да навестява единствения му син, ако имал път към Брайтън. А когато същият този черен слуга съобщи, че Пол се намира в дома на мисис Пипчин и майорът погледна писмото, изпратено му от младия Бидърстоун при пристигането му в Англия и разбра каква благоприятна възможност му се удава, той изпадна в такава ярост поради подагратата, повалила го точно тогава, че в отговор на информацията на чернокожия слуга той го замери с табуретката за

крака и се закле, че ще прати този мерзавец в гроба още преди той сам да се отпрати натам и чернокожият слуга бе твърде склонен да вярва на думите му.

Когато най-сетне пристъпът отмина, една събота майорът, ръмжейки, отиде в Брайтън заедно със слугата си, който го следваше отзад. През целия път майорът отправяше обръщения към мис Токс и се опиваше от перспективата да превземе с щурм знатния приятел, ограден с такава тайнственост от нея, заради когото тя го бе изоставила.

— Нима, мадам, нима! — говореше си майорът, като се задущаваше от желание за мъст, а всяка и без това издута вена на главата му се издуваше още повече. — Нима ще пратите в оставка Джоуи Б., мадам? Още не, мадам, още не. По дяволите, още не, сър. Джо не спи, мадам. Багсток е жив, сър. Дж. Б. знае някой друг ход, мадам. Джош е нащрек, сър. Ще се убедите колко е непреклонен, мадам. Непреклонен, сър, непреклонен е Джоузеф. Непреклонен и дяволски хитър!

И наистина много непреклонен го намери младият Бидърстоун, когато майорът изведе този млад джентълмен на разходка. С лице, напомнящо по цвят сирене, тип стилтън^[1], и очи като на скарида, майорът, напълно забравил, че разхожда младия Бидърстоун, го теглеше със себе си, като се озърташе навсякъде, за да открие мистър Домби и децата му.

Най-накрая майорът, благодарение на предварителното описание от страна на мисис Пипчин, разпозна Пол и Флорънс и се спусна към тях — децата бяха придружени от величествен джентълмен (несъмнено мистър Домби). Когато в резултат на атаката те двамата с младия Бидърстоун се озоваха в самия център на малкия отряд, беше напълно естествено младият Бидърстоун да заговори своите другари по нещастие. При това обстоятелство майорът се спря да се порадва на децата и с удивление си спомни, че ги е виждал и разговарял с тях в дома на неговата приятелка мис Токс на улица Принцеса и заяви, че Пол е дяволски симпатичен малчуган и негов малък приятел, а после изведнъж се сети за нормите на благоприличието и започна да се извинява на мистър Домби.

— Но този мой малък приятел, сър — обясни майорът, — ме прави отново момче. Един стар воин, сър — майор Багсток е на ваше

разположение, — не се срамува да си признае това. — При тези думи майорът повдигна шапка. — По дяволите, сър — изведнъж се разпали майорът, — аз ви завиждам.

След това се опомни и добави:

— Извинете ме за дързостта.

Мистър Домби отвърна, че приема извинението му.

— Един стар боец, сър — продължи майорът, — един обгорен, обжарен, изтощен, осакатен стар майор, сър, не се страхува, че заради пристрастието си ще бъде отвергнат от човек като мистър Домби. Имам честта да разговарям с мистър Домби, нали?

— Аз съм настоящият недостоен представител на това име, майоре — отвърна мистър Домби.

— Ей богу, сър — възкликна майорът, — това е славно име. Това е име, сър — твърдо каза майорът, сякаш очакваше от мистър Домби възражение и в такъв случай би имал неприятното задължение да го оборва, — което се знае и се почита и в най-отдалечените британски владения. Това е име, сър, което предизвиква гордост у човека. Джоузеф Багсток, сър, съвсем не е ласкател. Неведнъж негово кралско височество херцогът на Йорк е отбелязвал: „На Джоуи му е чуждо ласкателството. Пряк е старият воин Джо. И е крайно непреклонен този Джоузеф.“ Но името е славно, сър. Кълна се в бога, името е славно — тържествено заяви майорът.

— Вие сте така любезен да го възвеличавате повече, отколкото то навярно заслужава, майоре — отвърна мистър Домби.

— Не, сър — отговори майорът. — Малкият ми приятел, сър, ще удостовери, че Джоузеф Багсток е праволинеен, открит, пряк стар добряк, сър, и нищо повече. Това момче, сър — понижи гласа си майорът, — ще влезе в историята. Това момче, сър, е необикновено дете. Пазете го, мистър Домби.

Мистър Домби сякаш даде да се разбере, че ще се опита да стори това.

— Например това момче, сър — поверително добави майорът, като тикна детето с бастуна си, — е син ма Бидърстоун от Бенгалия. По-рано Бил Бидърстоун бе един от нашите. Ние с бащата на това момче, сър, бяхме верни приятели. Където и да се отидеше, сър, чуваше се само за Бил Бидърстоун и Джо Багсток. Но нима не виждам недостатъците на това момче? Напротив. То е един глупак, сър.

Мистър Домби погледна към окачествения по този неласкателен начин мистър Бидърстоун, когото той познаваше точно толкова, колкото и майора, и самодоволно възкликна:

— Наистина ли?

— Точно такъв е той, сър — каза майорът. — Един глупак. Джо Багсток никога не замазва нещата. Синът на стария ми приятел Бил Бидърстоун от Бенгалия е глупак по рождение, сър.

При тези думи майорът едва не посиня от смях.

— Предполагам, мистър Домби, че на моя малък приятел му предстои да постъпи в частно училище — каза майорът, след като спря да се смее.

— Не съм решил още — отвърна мистър Домби. — Мисля да не постъпва. Той е с крехко здраве.

— Щом е с крехко здраве, сър — съгласи се майорът, — имате пълно право. Само най-яките момчета можеха да изтърпят всичко, сър, в Сандхърст^[2]. Там ние, сър, взаимно се измъчвахме. Новодошлите момчета ги печяхме на слаб огън и ги провесвахме с главата надолу от прозорците на четвъртия етаж. Джоузеф Багсток, сър, според часовника в колежа е висял цели 13 минути от прозореца, като са го държали за петите.

Майорът би могъл да се позове на лицето си в потвърждение на казаното — несъмнено видът му бе такъв, сякаш Багсток действително бе висял малко по-продължително време.

— Но училището ни направи такива, каквито сме, сър — заяви майорът и пооправи жабото си. — Бяхме железни, сър, и то ни закали. Тук ли прекарвате времето си, мистър Домби?

— Обикновено идвам веднъж седмично, майоре — отговори джентълменът, — и отсядам в „Бедфорд“.

— За мен ще бъде чест да ви посетя в „Бедфорд“, сър, ако ми разрешите — каза майорът. — Джоуи Б., сър, обикновено не е по посещенията, но мистър Домби не е кой да е. Много съм признателен на малкия си приятел, сър, за честта да бъда представен.

Мистър Домби отвърна с голяма благосклонност и майор Багсток, след като помилва Пол по главата и каза за Флорънс, че в най-скоро време очите ѝ ще подлудят младежите — „а също и старците, сър, ако трябва да уточняваме“ — добави майорът, като се хилеше високо, — сръга мистър Бидърстоун с бастуна си и се отдалечи с

младия джентълмен в полутръс, с широко разтворени крака, като въртеше глава и покашляше достолепно.

След това майорът изпълни обещанието си и направи визита на мистър Домби. На свой ред мистър Домби, след малка справка в списъка на военните, върна визитата на майора. После майорът посети мистър Домби у дома му в града и пътува до Брайтън в една карета с мистър Домби. Накратко казано, мистър Домби и майорът изненадващо бързо установиха удивително добри отношения помежду си. Мистър Домби отбеляза пред сестра си, че майорът бил не само истински военен, но и нещо повече, тъй като ревъзходно разбирал значението на неща, несвързани с неговата професия.

Най-сетне един ден, когато мистър Домби доведе мис Токс и мисис Чик да видят децата и отново срещна майора в Брайтън, той го покани на обяд в „Бедфорд“, като предварително отпрати към мис Токс големи комплименти относно нейния съсед и познат. Въпреки че от тези намеци сърцето ѝ заби ускорено, те съвсем не бяха неприятни на мис Токс, тъй като ѝ даваха възможността да изглежда извънредно интересна, както и да проявява от време на време реакции на смущение и разсеяност, които тя нямаше нищо против да изложи на показ. Майорът ѝ предоставяше множество благоприятни случаи да дава израз на тези чувства, тъй като по време на обедата непрестанно се оплакваше, че той и улица Принцеса били изоставени от нея. След като очевидно тези оплаквания му доставяха голямо удоволствие, всички се чувствуваха добре. И съвсем не им пречеше фактът, че разговорът изцяло се води от майора, като апетитът му в това отношение не беше по-малък от този, проявяван към разнообразните лакомства на трапезата, с които той направо се тъпчеше, като с това засилваше склонността си към възпламеняване. С привичната си мълчаливост и сдържаност мистър Домби лесно се поддаде на тази узурпация, а майорът усети, че се изявява в целия си блясък, и в обхваналото го въодушевление удиви дори самия себе си с безкрайното множество производни на собственото си име. Накратко казано, всички бяха извънредно доволни. Намериха, че майорът притежава неизчерпаем запас от теми за разговор. Когато най-послед след продължителната игра на карти той се сбогува, мистър Домби отново отпрати комплиментите си към изчервилата се мис Токс относно нейния съсед и познат.

Из целия път до хотела си майорът непрестанно говореше за себе си: „Хитър сте, сър... хитър сте, сър... дявол-ски хитър!“ А когато се прибра в хотела, той седна на един стол и изпадна в пристъп на беззвучен смях, който понякога го обземаше и винаги бе особено неприятен. Този път той продължи толкова дълго, че чернокожият слуга, който го наблюдаваше отдалече, но за нищо на света не би се осмелил да се приближи, многократно го отписа завинаги от този свят. Цялото му тяло, по-специално лицето и главата му се подуха повече от всякога и пред погледа на чернокожия се разкриваше само една тресяща се тъмносиня маса. Най-накрая той се загърчи от страшна кашлица, а когато малко се посъвзе, изпадна в следните възклицания:

— Нима, мадам, нима? Мисис Домби, а, мадам? Няма да стане, ма'ам. Няма да стане, докато Джо Б. е в състояние да ви развали кроежите, ма'ам. Сега сте квит с Дж. Б., мадам. Той все още не е напълно излязъл от играта, сър, този Багсток. Тя е лукава, сър, но Джош е още по-лукав. Не дреме стария Джо, а е нащрек и си отваря очите, сър!

Нямаше никакво съмнение, че последното твърдение е самата истина, и то в застрашителна степен, тъй като продължи през по-голямата част от нощта, прекарана от майора главно в подобни възклицания, разнообразявани от пристъпи на кашлица и задушаване, които стряскаха всички обитатели.

На следващия ден след този случай, в неделя, когато мистър Домби, мисис Чик и мис Токс закусуваха, като продължаваха да хвалят майора, тичешком влезе Флорънс със силно поруменяло лице и грейнали от радост очи и извика:

— Татко! Татко! Дошъл е Уолтър! Не иска да влезе.

— Кой? — извика мистър Домби. — За какво говори тя? Какво значи това?

— Уолтър, татко — плахо повтори Флорънс, усетила, че се е обърнала твърде фамилиарно към неговата особа. — Който ме намери, когато се загубих.

— За младия Гей ли говори тя, Луиза? — запита мистър Домби и сбърчи вежди. — Наистина това дете е започнало да се държи много невъздържано. Не вярвам да говори за младия Гей. Разбери за какво става дума, моля те.

Мисис Чик изтича в коридора и се върна с новината, че действително бил младият Гей, придружен от много странна особа, и като разбрал, че мистър Домби закусва, младият Гей казал, че не би си позволил да влезе сега, а щял да почака, докато мистър Домби сам го извика.

— Кажи на момчето да влезе веднага — нареди мистър Домби. — Е, Гей, какво има? Кой те изпрати тук? Нямах ли кой друг да дойде?

— Извинете, сър — отвърна Уолтър. — Никой не ме е изпращал. Осмелих се да дойда сам, за което вярвам, че ще ме извините, когато разберете причината.

Но мистър Домби не го слушаше и нетърпеливо поглеждаше встрани от него (като че той бе стълб, изпречил се на пътя му) към някакъв предмет зад гърба му.

— Какво е това? — попита мистър Домби. — Кой е този? Струва ми се, че сте сбъркали вратата, сър.

— О, съжалявам много, че не идвам сам, сър — бързо отговори Уолтър, — но това е... Това е капитан Кътъл, сър.

— Уол'р, момчето ми — обади се капитанът с плътен глас. — Дръж се здраво.

В това време капитанът пристъпи по-напред, при което ясно се откриха широкият му син костюм, биещата му на очи вратовръзка и покритият му с бучки нос, поклони се на мистър Домби и любезно махна с куката си на дамите, като държеше в ръка твърдо колосаната си шапка, а главата му се опасваше от прясно отпечатан червен екватор.

Мистър Домби се взря във феномена пред себе си с удивление и възмущение и като че целият му вид издаваше настойчива молба към мисис Чик и мис Токс да го прогонят. Малкият Пол, промъкнал се зад Флорънс, отстъпи към мис Токс и зае отбранителна позиция, когато капитанът размаха куката си.

— Е, Гей? — обади се мистър Домби. — Какво имате да ми казвате?

Капитанът отново каза като общо встъпление към разговора, което не можеше да не предизвика благоразположението на всички присъстващи:

— Дръж се здраво, Уол'р!

— Страхувам се, сър — започна Уолтър, целият разтреперан и забил поглед в земята, — че проявявам голяма дързост с идването си... Наистина мисля така. Едва ли бих имал смелостта да се обърна към вас, сър, дори и след пристигането ми в града, ако не бях срещнал мис Домби и...

— Е, и какво? — отвърна мистър Домби и улови погледа, който Уолтър хвърли към внимателно заслушаната Флорънс, и неволно се намръщи на окуражителната ѝ усмивка, отправена към момчето. — Продължавайте, ако обичате.

— Така, така — обади се капитанът, счел за свой дълг като благовъзпитан човек да подкрепи мистър Домби. — На място казано! Продължавай, Уол'р.

Капитан Кътъл би трябвало да се смрази от погледа, който мистър Домби му хвърли в знак на благодарност за покровителственото отношение. Без изобщо да го забележи обаче, капитанът отвърна с намигане, като даде на мистър Домби да разбере чрез някои многозначителни движения с куката си, че в началото Уолтър малко се стеснява, но има изгледи скоро да се оправи.

— Дошъл съм тук по съвсем лична и частна работа, сър — колебливо продължи Уолтър, — и капитан Кътъл...

— Тук! — обади се капитанът в уверение, че е наблизил и че може да се разчита на него.

— Който е много стар приятел на бедния ми чичо и прекрасен човек, сър — продължи Уолтър, като погледна умолително в защита на капитана, — бе така добър и ми предложи да ме придружи, на което не можех да откажа.

— Не, не, не — простодушно възкликна капитанът. — Разбира се, че не. Няма място за отказ. Продължавай, Уол'р.

— И затова, сър — каза Уолтър, като се осмели да погледне мистър Домби в очите и след като нямаше вече връщане назад, продължи по-смело поради самата безизходност на положението, — и затова дойдохме с него, сър, да кажем, че бедният ми стар чичо е изпаднал в голяма нужда и беда. Че поради постепенното замиране на търговията му и поради неспособността да изплаща полицата — страхът от което тежко го е гнетял цели месеци наред, уверявам ви, сър — в дома му е наложен запор на имуществото и го грози опасността да загуби всичко, което има, и да умре от мъка. И ако вие — поради това,

че отдавна го познавате като честен човек — бъдете така добър и му помогнете да излезе от затрудненото положение, сър, ние ще ви бъдем вечно признателни.

Докато говореше, сълзи бликнаха в очите на Уолтър, а също и на Флорънс. Баща ѝ забеляза как те проблеснаха в погледа ѝ, въпреки че гледаше уж само Уолтър.

— Сумата е много голяма, сър — каза Уолтър. — Повече от триста лири. Чичо ми е много съкрушен от нещастieto си — то направо го смазва, но не е в състояние да направи каквото и да било за себе си. Той дори не знае, че съм дошъл да говоря с вас. Вие, сър, искате да ви кажа — добави Уолтър след моментно колебание — точно какво желая. Наистина не зная, сър. Чичо ми има стока, върху която с увереност мога да кажа, че не тежат дългове, а и капитан Кътъл е готов да поръчителствува. На мен... не ми се иска да споменавам — продължи Уолтър — за парите, които аз изкарвам, но ако ми позволите да ги събирам... за изплащане на дълга... за заема... чичо ми... пестелив, почтен старец...

Уолтър все по-тихо изговаряше тези несвързани думи, а накрая съвсем млъкна, като продължаваше да стои с наведена глава пред своя работодател.

Като счете, че моментът е подходящ да си покаже скъпоценностите, капитан Кътъл пристъпи към масата, отстрани чашите пред мистър Домби, за да направи място, и извади сребърния часовник, наличния капитал, чаените лъжички и щипците за захар, натрупа всичко накуп, за да изглежда особено ценно, и изрече следните думи:

— По-добре половин самун хляб, отколкото никакъв, а същото важи и за трохите. Ето няколко такива. Ще бъде прибавена и годишна рента от сто лири. В целия свят няма друг, така натъпкан с наука като стария Джилс. Нито пък такъв многообещаващ младеж, закърмен — тук капитанът изрече един от удачните си цитати — с мляко и мед, като неговия племенник.

След тези думи капитанът се върна на предишното си място и остана там, като пригладжаше разпиляната си коса с вид на човек, довел едно трудно дело до успешен край.

Когато Уолтър спря да говори, мистър Домби проследи с поглед малкия Пол — детето видя как сестра му кълумна, как описаната

трагедия предизвика у нея беззвучен съчувствен плач и то отиде при Флорънс, за да я утеши, а очите му, отправени към Уолтър и баща му, бяха особено изразителни. За момент вниманието на мистър Домби бе отвлечено от речта на капитан Кътъл, която той изслуша с високомерно безучастие, а после отново извърна очи към сина си и известно време го наблюдава внимателно и мълчаливо.

— Каква е причината за този дълг? — обади се най-накрая мистър Домби. — Кой е кредиторът?

— Той не знае за това — отговори капитанът и сложи ръка върху рамото на Уолтър. — Но аз знам. Дългът е направен, за да се помогне на човек, който вече не е между живите, и това е струвало на приятеля ми Джилс доста стотици лири. Ако сте съгласен, ще ви кажа повече подробности насаме.

— Хора, на които са необходими големи усилия, за да се закрепят самите те — продължи мистър Домби, без да забелязва странните знаци на капитана зад гърба на Уолтър и все така загледан в сина си, — би трябвало да се задоволят със собствените си финансови задължения и проблеми и да не ги утежняват, като се занимават с чужди дългове. Подобно поведение е безчестно, а също и нахално — сурово рече мистър Домби, — твърде нахално. Богатият не би могъл да стори нищо повече. Ела насам, Пол!

Детето се подчини на думите му и мистър Домби го взе на колене.

— Ако сега ти имаше пари... — започна мистър Домби. — Погледни ме!

Пол хвърли поглед и към сестра си, и към Уолтър, а после се взря в лицето на баща си.

— Ако сега ти имаше пари — повтори мистър Домби, — толкова пари, колкото са необходими на младия Гей, какво би направил с тях?

— Ще ги дам на стария му чичо — отвърна Пол.

— Ще ги дадеш назаем на стария му чичо, така ли? — уточни мистър Домби. — Добре! Знаеш, че когато пораснеш, ти ще бъдеш другият собственик на парите ми и ние заедно ще се разпореждаме с тях.

— „Домби и Син“ — обади се Пол, на когото тази фраза бе отдавна втълпена.

— „Домби и Син“ — повтори баща му. — Би ли искал още сега да представяш „Домби и Син“ и да дадеш назаем парите на чичото на младия Гей?

— О, умолявам те за това, татко — възкликна Пол, — а също и Флорънс.

— Момичетата — намеси се мистър Домби — нямат нищо общо с „Домби и Син“. Ти самият би ли искал?

— Да, татко, да.

— Нека тогава така да бъде — отговори баща му. — Виждаш ли, Пол — продължи той, като понижи глас, — каква е силата на парите и как хората се домогват да се сдобият с тях. Младият Гей е дошъл чак дотук, за да се моли за пари, и ти, така великодушен и благороден поради това, че разполагаш с тях, ще му ги дадеш като проява на доброжелателност и благосклонност.

За миг лицето на Пол придоби старчески вид, издаващ дълбоко вникване в скрития смисъл на изречените думи, но то отново грейна по детински, щом момченцето слезе от коленете на баща си и изтича да каже на Флорънс да не плаче повече, тъй като младият Гей щял да получи парите от него.

След това мистър Домби отиде до масичката встрани, написа бележка и я подпечата. Междувременно Пол и Флорънс си шепнеха с Уолтър, а капитан Кътъл ги озаряваше с лъчистата си усмивка, като таеше такива амбициозни и неимоверно дръзки мисли, каквито мистър Домби никога не би и допуснал. След като написа бележката, мистър Домби се върна на предишното си място и я подаде на Уолтър.

— Утре сутринта — нареди той — веднага предайте това на мистър Каркър. Той моментално ще се погрижи някой от служащите ми да освободи чичо ви от настоящото положение, като заплати въпросната сума и определи вноските за изплащането на дълга съобразно с финансовото положение на чичо ви. Считайте, че това се прави за вас от младия мистър Пол.

Уолтър, развълнуван, че държи в ръка средството, с което ще избави от беда добрия си чичо, навярно би се опитал да изрази поне отчасти своята благодарност и радост. Но мистър Домби рязко го възпря.

— Считайте, че това се прави — повтори той — от младия мистър Пол. Аз му го обясних и той ме разбра. Бих искал повече да не

ме занимавате с този въпрос.

Той посочи вратата с ръка и Уолтър успя само да се поклони и излезе. Мис Токс видя, че капитанът се кани да направи същото и се обади.

— Уважаеми сър — обърна се тя към мистър Домби, чиято щедрост бе предизвикала у нея и мисис Чик порой от сълзи. — Мисля, че пропуснахте нещо. Простете ми, мистър Домби, мисля, че поради благородството на характера си и изключителната си възвишеност вие подминахте една дреболия.

— Така ли, мис Токс? — учуди се мистър Домби.

— Джентълменът с... инструмента — продължи мис Токс, като хвърли поглед към капитан Кътъл — остави на масата до ръката ви...

— Боже мой! — възкликна мистър Домби и отстрани вещите на капитана от себе си, сякаш те наистина бяха трохи. — Приберете си тези неща. Много съм ви признателен, мис Токс. Както винаги проявявате съобразителност. Бъдете така добър да си приберете тези неща, сър!

Капитан Кътъл разбра, че не му остава нищо друго, освен да се подчини. Но той до такава степен бе поразен от великодушието на мистър Домби да се откаже от съкровищата, струпани накуп пред него, че след като постави чаените лъжички и щипците за захар в единия джоб, наличния си капитал в другия и бавно пусна големия си часовник в съответното му хранилище, той не можа да се сдържи и сграбчи дясната ръка на джентълмена с лявата си единствена ръка и като я задържа разтворена със силните си пръсти, в изблик на възторг стовари куката си върху дланта. Мистър Домби целият потръпна от досега с горещото чувство и студеното желязо.

След това с голяма грация и галантност капитан Кътъл отправи с куката си няколко целувки към дамите и като си взе специално сбогом с Пол и Флорънс, излезе от стаята заедно с Уолтър. Флорънс, с отзивчивата си душа, се втурна след тях, за да изпрати поздрав на стария Сол, но мистър Домби викна след нея и я накара да не мърда от мястото си.

— Никога ли няма да станеш истинска Домби, мило мое дете! — възкликна мисис Чик с прочувствен укорителен тон.

— Скъпа лельо! — отвърна Флорънс. — Не ми се сърди. Толкова съм благодарна на татко!

Тя би изгичала и обвила с ръце шията му, ако смееше да стори това. Но тъй като не смееше, тя само отправяше благодарствени погледи към него, докато той седеше замислен и от време на време я поглеждаше с чувство на неловкост, но по-дълго очите му се задържаха върху Пол, който се разхождаше из стаята, преизпълнен с новопридобитото съзнание за собствено достойнство, че младият Гей е получил парите от него.

А младият Гей — Уолтър, — какво да кажем за него?

Той бе извънредно щастлив, че е прогонил от дома на стария човек всякакви съдебни пристави и оценители, и побърза да съобщи на чичо си хубавата вест. Бе извънредно щастлив, че всичко се оправи и уреди още на другия ден до обяд и че прекара вечерта заедно със стария Сол и капитан Кътъл в гостната отзад. Испита щастие също и като видя, че майсторът на корабни уреди, разбрал, че дървеният мичман отново му принадлежи, се съживи и възвърна надеждите си за бъдещето. Но без да се поставя под съмнение признателността на Уолтър към мистър Домби, трябва да се признае, че той се чувствуваше унижен и отчаян. Когато студеният вятър безвъзвратно унищожава напъпилите ни надежди, ние сме най-склонни да си представяме цветята, които биха могли да разцъфнат от тях. И сега, когато Уолтър видя, че от величествените висоти на Домби го дели бездната на неотдавнашното му ужасно падение, и разбра, че при сгромолясането всичките му предишни дръзновени фантазии напълно са се разпилели, у него възникна предположението, че тези фантазии биха прераснали в безобидна мечта един ден да спечели Флорънс.

Капитанът виждаше нещата в съвсем различна светлина. Той сякаш вярваше, че разговорът, в който бе взел участие, е бил до такава степен удовлетворяващ и обнадеждаващ, че оставаха да се направят само една-две крачки до официалния годеж на Флорънс и Уолтър. И че последните събития, макар и да не са окончателно укрепили Уитингтъновите надежди, то извънредно много са благоприятствували за тях. Въодушевен от тази увереност, както и от повишеното настроение на стария си приятел, а също и от собствената си бодрост, той на три пъти тази вечер ги удостои с песента „Прекрасната Пег“, като се опитваше да направи импровизация и да употреби името Флорънс. Но тъй като това не му се удаде, понеже се губеше думата, неизменно римувана с Пег (която обрисуваше красотата на героинята,

нямаща равна на себе си), на него му хрумна удачната мисъл да смени Пег с Фле-е-ег и той изпълни вариацията с непостижима закачливост и гласовитост, въпреки че приближаваше време отново да се върне в жилището на страховитата мисис Макстинджър.

[1] Сирене, тип стилтън — воськообразно сирене със зелени жилки плесен, произвеждано в град Стилтън, графство Хантингтъншир, високо ценено от любителите. ↑

[2] Сандхърст — кралски военен колеж, основан през 1790 година. ↑

ГЛАВА XI

ПОЯВАТА НА ПОЛ НА НОВА СЦЕНА

Организмът на мисис Пипчин бе направен от толкова твърд метал, въпреки проявяваната телесна слабост към почивка след котлетите, както и прибягването преди лягане до сънотворното въздействие на момичите, че той напълно опроверга предсказанията на мисис Уикам, като не показваше никакви признаци на заболяване. Но тъй като съсредоточеният интерес на Пол към старата дама не намаляваше, мисис Уикам не отстъпи ни крачка назад от извоюваната си позиция. Мисис Уикам се укрепяваше и окопаваше въз основа на солидния аргумент за дъщерята на чичо си, Бетси Джейн, и дружески посъветва мис Бери да се подготви за най-лошото, като я предупреди, че би могло да се очаква по всяко време леля й да се взриви подобно барутна фабрика.

Бедната Бери простодушно приемаше всичко, блъскаше се и се трепеше както и преди, напълно убедена, че мисис Пипчин е една от най-достойните особи в света, тя ежедневно многократно принасяше нещо от себе си в жертва пред олтара на тази благородна възрастна жена. Но приятелите и почитателите на мисис Пипчин тълкуваха тези жертвоприношения като заслуга на мисис Пипчин и ги приписваха и отдаваха на тъжния факт, че мистър Пипчин бе починал от разрыв на сърцето в перуанските мини.

Така например имаше един честен бакалин и търговец на хранителни стоки и между него и мисис Пипчин постоянно бе в обръщение малка счетоводна тетрадка с омазнена червена подвързия, във връзка с която между заинтересованите страни постоянно се провеждаха най-различни съвещания и конференции на тясно в коридора или при закрити врата в гостната. Не липсваха и тъмни намеци от страна на младия мистър Бидърстоун (станал отмъстителен по характер поради горещия климат в Индия, отразил се зле върху кръвта му) относно неуредени сметки, както и за невъзможността,

макар и еднократна, доколкото той си спомняше, да се достави захар за чая.

Тъй като бакалинът бе ерген и не придаваше значение на външната красота, веднъж той най-почтено поиска ръката на Бери, но мисис Пипчин отхвърли предложението с възмущение и презрение. Всички се възхитиха колко похвално е постъпила мисис Пипчин вдовица на човек, загинал в перуанските мини, и колко непоклатим, възвишен, независим дух има старата дама. Никой изобщо не спомена бедната Бери, която плака шест седмици наред (като през цялото време бе здравата хокана от леля й) и която, загубила последната надежда, бе обречена да остане стара мома.

— Бери много те обича, нали? — обърна се веднъж Пол към мисис Пипчин, когато седяха пред камината заедно с котката.

— Да — съгласи се мисис Пипчин.

— А защо? — попита Пол.

— Защо ли? — сепна се старата дама. — Как можете да задавате подобни въпроси, сър? А вие защо обичате сестра си Флорънс?

— Защото е добра — каза Пол. — Никой друг не е като Флорънс.

— Е, тогава — след миг отвърна мисис Пипчин троснато — струва ми се, че никой друг не е и като мене.

— Наистина ли е така? — заинтересува се Пол, като се наведе напред и внимателно се взря в нея.

— Да! — рече старата дама.

— Много се радвам, ако е така — отбеляза Пол и замислено потърка ръце. — Това е извънредно хубаво.

Мисис Пипчин не се осмели да го попита защо е на такова мнение от страх да не получи някакъв напълно съкрушителен отговор. Но за да успокои накърненото си честолюбие, тя през целия този ден упражняваше такъв тормоз върху младия мистър Бидърстоун, че още същата вечер той започна да се готви за сухопътно пътешествие обратно в Индия, като тайно отдели от вечерята си комат хляб и парче холандско сирене, с което започна запасяването си с провизии, необходими за пътуването му.

Малкият Пол и сестра му прекараха почти дванадесет месеца под надзора и опеката на мисис Пипчин. Те само на два пъти си ходиха у дома, и то за няколко дена, но седмичните им посещения в хотела при мистър Домби бяха неизменни. Постепенно Пол заякна и

необходимостта от количката отпадна, макар че той продължаваше да бъде слаб и крехък на вид и си оставаше все същото кротко, по старчески мъдро, мечтателно дете, какъвто си беше още в самото начало, когато го предоставиха на грижите на мисис Пипчин. Един съботен ден, надвечер, в замъка настана голяма тревога поради внезапното обявяване, че е пристигнал мистър Домби на посещение при мисис Пипчин. Обитателите на гостната моментално изхвърчаха нагоре като пометени от вихър и след голямо хлопане на вратите, силно топуркане отгоре, както и след пердаха, който мисис Пипчин хвърли на младия мистър Бидърстоун, за да си успокои нервите, черните одежди на достолепната стара дама помрачиха приемната, където мистър Домби съзерцаваше празното кресло на своя син и наследник.

— Мисис Пипчин — заговори мистър Домби, — как се чувствувате?

— Благодаря, сър — отвърна мисис Пипчин. — Добре съм, доколкото е възможно.

Мисис Пипчин винаги се изразяваше така. Думите ѝ означаваха — доколкото е възможно при нейната добродетелност, саможертвеност и така нататък.

— Не би могло да се очаква от мен, сър, да бъда много добре — продължи мисис Пипчин, като седна на един стол и си пое дъх, — но аз съм благодарна и за това мое здравословно състояние.

Мистър Домби наклони глава с удовлетворения вид на постоянния клиент, който разбира, че именно за такова нещо всяко тримесечие той плаща определена сума. След като помълча един миг, той каза:

— Мисис Пипчин, позволих си дързостта да ви посетя, за да се посъветвам с вас относно моя син. От известно време насам се каня непрекъснато да го сторя, но постоянно го отлагам, за да може здравето му напълно да укрепне. Вие нямате никакви опасения в този смисъл, нали, мисис Пипчин?

— Брайтън се оказа с много благотворно въздействие, сър — отвърна мисис Пипчин. — Много благотворно наистина.

— Възнамерявам — продължи мистър Домби — той да остане в Брайтън.

Мисис Пипчин потърка ръце и сведе сивите си очи към камината.

— Обаче — наблегна мистър Домби, като размаха показалеца си — при положение, че настъпи промяна и той заживее по нов начин. Накратко казано, мисис Пипчин, това е целта на посещението ми. Моят син расте, мисис Пипчин. Той несъмнено расте.

Имаше нещо тъжно в ликуващия вид, с който мистър Домби изрече тези думи. Ставаше ясно, че детските години на Пол са се точили много бавно за баща му, който е възлагал надеждите си на покъсен етап в живота на сина си. Съжалението навярно не бе подходящото чувство, което би могло да се прояви към един толкова високомерен и студен човек, но в този момент мистър Домби бе достоен обект за съжаление.

— Той е на шест години! — възкликна мистър Домби и пооправи връзката си, сякаш за да скрие внезапната усмивка, докоснала единствено повърхността на лицето му, трепнала само за миг и изчезнала, тъй като не е имало за нея място там. — Боже мой, докато се обърнем и той ще стане на шестнадесет.

— Десет години — дрезгаво се обади неотзивчивата Пипчин, като зловещо поклати наведената си глава, а стоманеносивите ѝ очи хладно проблеснаха — са много дълъг срок.

— Зависи от обстоятелствата — отвърна мистър Домби — във всеки случай, мисис Пипчин, синът ми е на шест години и се страхувам, че в учението си той безспорно е по-назад от много деца на неговата възраст... или по-скоро на неговите младенчески години — поправи се мистър Домби, бързо отвърщайки на пламъчето, според него лукаво, проблеснало в хладните очи. — Младенчески години е по-подходящ израз. И така, мисис Пипчин, вместо да изостава от връстниците си, моят син трябва да ги превъзхожда, многократно да ги превъзхожда. Очаква го високо положение, което той трябва да заеме. В бъдещата кариера на сина ми няма нищо случайно или несигурно. Жизненият му път е набелязан, подготвен и предопределен още преди раждането му. Образованието на този млад джентълмен не трябва да се протака. В него не трябва да има пропуски. То трябва да бъде много сериозно и задълбочено.

— Да, сър — съгласи се мисис Пипчин, — не бих могла да възразя на това.

— Бях напълно убеден, мисис Пипчин — одобрително възкликна мистър Домби, — че един здравомислещ човек като вас не ще има и не би могъл да има никакви възражения.

— Твърде много глупости, меко казано, се дрънкат, че младите хора не трябвало много да се принуждават отначало, а да се предразполагат, както и други подобни приказки от този сорт, сър — заяви мисис Пипчин, като припряно потърка извития си нос. — Никога не се е разсъждавало така по мое време и не е нужно да се разсъждава така и сега. Моето мнение е: „Застави ги!“

— Уважаема мадам — отвърна мистър Домби, — репутацията ви е напълно заслужена. Най-искрено ви уверявам, мисис Пипчин, че аз съм извънредно доволен от прекрасната ви система на възпитание и за мен ще бъде истинско удоволствие да ви препоръчам в случаите, когато моята скромна препоръка... — в опитите му преднамерено да омаловажава своята влиятелност неговото високомерие изглеждаше безгранично — би могла да послужи. Насочил съм се към доктор Блимбър, мисис Пипчин.

— Моят съсед ли, сър? — попита мисис Пипчин. — Намирам, че заведението на доктор Блимбър е превъзходно. Чувала съм, че там има строга дисциплина и от сутрин до вечер само се учи.

— А е и много скъпо — добави мистър Домби.

— А е и много скъпо — потвърди мисис Пипчин, като наблегна на факта, сякаш ако го бе подминала, тя би подминала едно от основните достойнства на заведението.

— Аз се съветвах с доктора, мисис Пипчин — заговори мистър Домби и развълнувано притегли стола си по-близо до камината, — и той е на мнение, че Пол съвсем не е малък за обучение. Докторът изреди няколко случая, когато момчета на възрастта на сина ми са изучавали гръцки език. Ако дълбоко в себе си изпитвам известно притеснение, мисис Пипчин, относно тази промяна, то причината е съвсем друга. Тъй като синът ми е израснал без майка, той постепенно разви голяма... твърде голяма... детска привързаност към сестра си. Дали тяхната раздяла... — Мистър Домби не добави нищо повече и продължи да седи умълчан.

— Дрън-дрън! — възкликна мисис Пипчин, като разтърси черните дипли на полата си и кръвопийцата у нея напълно се събуди.

— Ако това не ѝ е по вкуса, мистър Домби, трябва да бъде принудена да го преглътне.

Добрата дама моментално се извини за грубия си израз, като заяви (и то с основание), че тя самата се оправяла с тях по този начин.

Мистър Домби изчака, докато мисис Пипчин спря да тръска и клати глава и да се мръщи на легионите Бидърстоуновци и госпожици Панки, а след това уточни със спокоен глас:

— За него става дума, уважаема, за него.

По своята система мисис Пипчин би приложила и на Пол почти същия метод на лечение при каквото и да е негово неразположение, но тъй като стоманеносивите ѝ очи бяха достатъчно проникателни да забележат, че рецептата, макар и считана от мистър Домби за много ефикасна по отношение на дъщеря му, не предлагаше най-добрия лек за неговия син, тя промени становището си и заяви, че промяната, новото обкръжение и различният начин на живот в заведението на доктор Блимбър, както и знанията, които трябва да бъдат овладени, скоро ще предизвикат необходимото охлаждане. И тъй като това напълно съответствуваше на предположенията и очакванията на мистър Домби, въпросният джентълмен си състави още по-високо мнение за ума на мисис Пипчин. И тъй като същевременно мисис Пипчин изрази скръбта си относно раздялата със своя скъп малък приятел (което не беше за нея съкрушителен удар, понеже отдавна го бе предвиждала, а и още от самото начало не бе очаквала той да се задържи при нея повече от три месеца), той си състави също такова добро мнение и за безкористността на мисис Пипчин. Очевидно той най-щателно бе обмислял въпроса, тъй като бе изготвил план, който изложи пред кръвопийцата, през първото полугодие да настани Пол в заведението на доктора на седмичен пансион, като междуременно Флорънс щеше да остане да живее в замъка, за да посреща там брат си в съботните дни. Така той постепенно ще отвикне, заяви мистър Домби, като навярно си припомни случая, когато синът му не бе постепенно отбит от кърмене.

В края на разговора мистър Домби изрази надеждата, че мисис Пипчин и занапред ще бъде главната наставница и ръководителка на неговия син по време на обучението му в Брайтън. И след като целуна Пол, стисна ръката на Флорънс, зърна младия Бидърстоун с официалната си яка и разплака мис Панки, като я потупа по темето

(това място бе за нея особено чувствително, тъй като мисис Пипчин имаше навика да я почуква с костеливия си пръст, сякаш главата ѝ бе бъчва), той се оттегли в хотела си на вечеря, взел решение, че сега, когато Пол е вече укрепнал и пораснал, незабавно трябва да започне интензивен курс на обучение, за да се подготви за блестящото положение, което му предстои да заеме, и че доктор Блимбър веднага трябва да го поеме в свои ръце.

Когато мистър Блимбър поемаше в свои ръце някой млад джентълмен, последният можеше да бъде напълно сигурен, че здравата ще го стиснат. Докторът се заемаше с обучението на десет млади джентълмени, но винаги разполагаше със запас от учебен материал най-малко за стотина и основното задължение и удоволствие в живота му се състоеше в това да натъпче този материал в главите на десетте нещастници.

Всъщност заведението на доктор Блимбър представляваше огромен парник, където постоянно действуваше форсиращ апарат. Всички момчета разцъфваха преждевременно. Умственият грах узряваше за Коледа, а през цялата година имаше интелектуални аспержи. Под надзора на доктор Блимбър се появяваше математическо цариградско грозде в най-неочакван сезон, и то върху крехки филизи. При най-голям мраз от най-сухите момчета-клонки се раждаха всякакъв вид гръцки и латински зеленчуци. Природата не играеше никаква роля там. Независимо за какъв плод е бил предназначен един млад джентълмен, по един или друг начин доктор Блимбър го принуждаваше да ражда по определен образец.

Всичко това бе много приятно и хитроумно, но системата за насилствено разцъфване имаше и своите слаби страни. Преждевременно узрелият продукт нямаше добър вкус и бързо загниваше. На всичко отгоре един млад джентълмен с подут нос и извънредно голяма глава (най-старият от десетте, „преминал“ през всичко) един ден внезапно престана да цъфти и остана в заведението като сухо стъбло. Хората твърдяха, че докторът малко е прекалил с младия Тутс и че когато на последния му наболи мустаците, мозъкът му престанал да щрака.

Във всеки случай младият Тутс беше налице — той имаше най-грубия глас и най-безпомощния ум, украсяваше връзката си с карфица, държеше в джоба на жилетката си пръстен, за да го надява на кутретото

си крадешком, когато учениците отиваха на разходка, непрестанно се влюбваше от пръв поглед в бавачките, изобщо не подозиращи съществуването му, и вечер, след като всички си лягаха да спят, той се вираше в осветения от газ свят през железните пръчки на левия, ъглов, гледащ към улицата прозорец на третия етаж подобно на много пораснал ангел, заседял се твърде дълго на небето.

Докторът беше внушителен на вид джентълмен с черен костюм, с връзки на коленете, а надолу с чорапи. Главата му бе плешива и много лъскава, гласът — плътен, а брадичката му — до такава степен двойна, че човек недоумяваше как той успява да се бръсне между гънките. Малките му очички бяха винаги полузатворени, а устата му — винаги полуразтегната в усмивка, като че точно в този момент той бе хванал натясно ученика с въпроса си и очакваше от него сам да си признае вината. Когато докторът поставяше дясната си ръка отпред във вътрешния джоб на палтото си, а другата — отзад на гърба и с едва доловимо поклащане на главата отправяше към смутения непознат най-банална забележка, тя прозвучаваше като мнение от устата на сфинкс и разрешаваше проблема.

Къщата на доктора бе прекрасна и гледаше към морето. Отвътре обаче не бе весела, а тъкмо обратното. Мрачни по цвят завеси, тесни и къси, се криеха унило зад прозорците. Масите и столовете бяха подредени в редици, подобно цифри в математическа задача. В гостните стаи толкова рядко се палеха камините, че последните приличаха на кладенци, а посетителят представляваше ведрото. Трапезарията беше сякаш последното място в света, където би могло да се яде или пие. В цялата къща не се чуваше никакъв друг звук освен тиктакането на големия часовник във вестибюла, който достигаше чак до таванските помещения, а понякога долиташе и глухият плач на млад джентълмен, приведен над книгите, и той напомняше стонове, издавани от скупчили се тъжни гълъби.

А и мис Блимбър, макар че бе стройна и грациозна девойка, не оказваше никакво смекчаващо въздействие върху мрачната атмосфера в дома. Глупавото лекомислие бе напълно чуждо на мис Блимбър. Косата ѝ беше къдрава и късо подстригана и тя носеше очила. Поради ровенето си в гробовете на мъртвите езици тя се бе изсушила и покрила с пясък. Мис Блимбър не искаше и да чуе за живи езици. Те

трябваше да са мъртви, съвсем мъртви, за да може мис Блимбър да се рови в тях като таласъм.

Майка ѝ, мисис Блимбър, не беше образована, но си даваше вид на такава и го вършеше много убедително. На приеми тя заявяваше, че би умряла спокойна, ако бе имала щастието да познава лично Цицерон^[1]. За нея беше неизменна радост в живота да наблюдава как младите джентълмени на доктора излизат на разходка и с извънредно високите си яки и извънредно колосаните връзки напълно се различават от останалите млади хора. Толкова е класическо — мислеше си тя.

А що се отнася до мистър Фидър, бакалавър на хуманитарните науки, помощникът на доктор Блимбър, той беше човек-латерна с ограничен репертоар, непрестанно изпълняван от него, отново и отново, без каквито и да е вариации. В началото на жизнения си път той би могъл да бъде снабден със запасни инструменти, ако съдбата бе проявила по-голяма благосклонност към него, но тя не бе проявила и той разполагаше само с един, посредством който с неизменна монотонност той упражняваше своето занятие — да обърква неоформените идеи на неоформените млади джентълмени. Младите джентълмени преждевременно се сблъскваха с тежки грижи. Те не можеха да си поемат дъх от преследването на коравосърдечни глаголи, безжалостни съществителни имена, неумолими, синтактически единици и призрачни упражнения, които нощем им се явяваха в сънищата. В резултат на форсиращата система само след три седмици младият джентълмен загубваше своята жизненост. След три месеца върху главата му се стоварваха всички човешки грижи. След четири той започваше да храни дълбока неприязън към родителите и настойниците си. След пет вече се превръщаше в стар мизантроп. След шест у него се събуждаше завист към Курций, че земята благословено го бе погълнала^[2]. А на края на първата година той достигаше до убеждението, което вече никога не го напускаше, че всички фантазии на поетите и проповедите на мъдреците представляват само механичен сбор от думи и граматически правила, без какъвто и да е смисъл.

Но през цялото време той продължаваше да разцъфва, да разцъфва и да цъфти в парника на доктора и когато отнасяше у дома на роднините и приятелите си своите зимни плодове, репутацията и славата на доктора неимоверно растяха.

Един ден пред вратата на доктора застана Пол с разтуптяно сърце, хванал се за баща си с дясната си ръка. Флорънс стискаше другата му ръка. Как здраво го държаха малките пръстчета от едната страна и колко вяло и студено от другата!

Мисис Пипчин кръжеше зад жертвата с траурните си пера и извития клюн подобно злокобна птица. Тя се беше задъхала, тъй като Домби, тласкан от амбициозни планове, бе ускорил ход и сега тя дишаше шумно и хрипливо пред затворената врата.

— Е, Пол — с ликуващ глас възкликна мистър Домби. — Това е начинът действително да станеш „Домби и Син“ и да разполагаш с пари. Ти вече си почти мъж.

— Почти — отвърна детето.

Дори детското му външение не можа да прогони от лицето му лукавото, странно и все пак трогателно изражение, с което Пол изрече тази дума.

То предизвика леко чувство на недоволство у мистър Домби, което веднага изчезна при отварянето на вратата.

— Доктор Блимбър си е у дома навярно? — запита мистър Домби.

Човекът отговори утвърдително, а когато те влязоха вътре, той погледна към Пол, сякаш той бе малка мишка, а къщата — капан. Младият човек очевидно бе късоглед, а върху лицето му се прокрадваха слаби признаци на усмивка. Това бе просто проява на малоумие, но мисис Пипчин си втълпи, че е дързост и мигновено го сръза.

— Как се осмелявате да се хилите зад гърба на джентълмена? — тросна се тя. — И за каква ме вземате?

— На никого не се хилия и ви уверявам, че за никаква не ви вземам, мадам — смаяно отвърна младият човек.

— Банда безделници — продължи мисис Пипчин, — негодна за нищо! Идете и съобщете на господаря си, че е пристигнал мистър Домби или лошо ще си изпатите.

Късогледият човек безропотно отиде да изпълни нареждането, като скоро се завърна и ги покани в кабинета на доктора.

— Пак се хилите, сър — каза мисис Пипчин, когато дойде нейният ред, като последна в шествието, да мине покрай младежа.

— Съвсем не! — отговори той силно смутен. — Никога не съм виждал подобно нещо.

— Какво става, мисис Пипчин? — запита мистър Домби и се огледа. — По-тихо! Моля ви!

В своята почителност към мистър Домби мисис Пипчин просто измърмори на младежа, когато минаваше покрай него: „О, прекрасен е той!“ — и остави младия човек, който бе въплъщение на кротост и глупост, разстроен до сълзи от случилото се. Мисис Пипчин обичаше да се спречква с всички кротки хора и приятелите ѝ казваха, че няма нищо чудно в това след злополуката в перуанските мини.

Докторът седеше в огромния си кабинет, поставил глобуси и на двете си колене, заобиколен отвсякъде с книги, като над вратата се мъдреше Омир, а върху полицата на камината — Минерва.

— Как сте, сър? — обърна се той към мистър Домби. — И как се чувства малкият ми приятел?

Гласът му бе тържествен като звук на орган и когато той замлъкна, големият часовник във вестибюла като че поде думите му (поне така се стори на Пол) и неспирно заповтаря: „Как-се-чув-ства-мал-ки-ят-ми-при-я-тел?“

Тъй като малкият приятел бе твърде дребен, за да се види от мястото, където седеше докторът, поради книгите върху масата, няколко пъти докторът безуспешно се опита да го зърне изпод масата. Веднага щом мистър Домби забеляза това, той помогна на доктора да излезе от затруднението, вдигна Пол и го постави върху една малка масичка в средата на стаята точно пред доктора.

— Така! — каза докторът и се облегна назад в стола, с ръка, пъхната отпред в жакета. — Сега виждам малкия си приятел. Как сте, малки приятелю?

Часовникът във вестибюла не откликна на тази промяна в начина на изразяване, а продължи да повтаря: „Как-се-чув-ства-мал-ки-ят-ми-при-я-тел? Как-се-чув-ства-мал-ки-ят-ми-при-я-тел?“

— Много добре, благодаря ви, сър! — каза Пол в отговор както на часовника, така и на доктора.

— Така! — повтори доктор Блимбър. — Ще направим ли от него мъж?

— Чуваш ли, Пол? — обади се мистър Домби, тъй като Пол мълчеше.

— Ще направим ли от него мъж? — повтори докторът.

— Предпочитам да си остана дете — отвърна Пол.

— Наистина ли? — запита докторът. — Защо?

Детето седеше на масата и го гледаше със странно изражение поради сподавяния плач. То храбро потупваше коляното си с една ръка, като че там напирараха сълзите, които потискаше. Но другата му ръка се протегна съвсем малко, а после още и още повече, докато обви шията на Флорънс. „Ето защо!“ — сякаш говореше жестът му и тогава твърдият му поглед се промени и изчезна, разтрепераните устни се отпуснаха и сълзите бликнаха.

— Мисис Пипчин — раздразнено се обади баща му. — Крайно ми е неприятно да виждам подобно нещо.

— Отдръпнете се от него, чувате ли, мис Домби! — заповяда наставницата.

— Няма значение — каза докторът и леко поклати глава, за да възпре мисис Пипчин. — Ня-ма значение. Много скоро ще събудим нови интереси и нови впечатления, мистър Домби. Все още настоявате малкият ми приятел да придобие...

— Всичко възможно, ако обичате, докторе — настойчиво каза мистър Домби.

— Да — отвърна докторът и с полупритворените си очи и обичайната си усмивка той сякаш оглеждаше Пол с интерес, който би могъл да бъде предизвикан от превъзходно малко животинче, подлежащо да бъде препарирано от него. — Да, точно така! Ще обогатим нашия приятел с най-разнообразни знания и бързо ще го накараме да напредне, уверявам ви. Уверявам ви. Струва ми се, вие споменахте, мистър Домби, че почвата е напълно девствена, така ли?

— Ако не се счита нормалната подготовка у дома и при тази дама — отговори мистър Домби и представи мисис Пипчин, която моментално стегна всички свои мускули и предизвикателно изсумтя, в случай че докторът се отнесе пренебрежително към нея, — ако не се счита това, досега Пол не е имал никакви други занимания.

Доктор Блимбър наклони глава, с което изрази добродушна снизходителност към подобно незначително вмешателство като това на мисис Пипчин, и заяви, че е доволен от чутото. Удовлетворението е много по-голямо, отбеляза той, като потри ръце, когато се започва с

полагане на основите. И той отново коварно погледна към Пол, сякаш изпитваше желанието моментално да го подхване с гръцката азбука.

— Всъщност това обстоятелство, доктор Блимбър — продължи мистър Домби, като хвърли поглед към малкия си син, — както и разговорът, който вече имах удоволствието да проведа с вас, прави всякакви по-нататъшни обяснения и съответно всякакво по-нататъшно посегателство на драгоценното ви време напълно излишно, така че...

— Хайде, мис Домби — кисело се обади Пипчин.

— Разрешете ми — каза докторът — за една минута. Позволете ми да ви представя мисис Блимбър и дъщеря ми, които ще вземат участие в домашния живот на нашия млад пътник, поемащ към върховете на Парнас^[3]. Мисис Блимбър — дамата, навярно стояла в очакване, влезе веднага, последвана от дъщеря си, очарователната очилата гробарка, — мистър Домби. Дъщеря ми Корнелия, мистър Домби. Мистър Домби, скъпа моя — обърна се докторът към жена си, — ни оказва такова доверие, че... Виждаш ли малкия ни приятел?

Но мисис Блимбър преливаше от любезност, насочена към мистър Домби, и очевидно не виждаше малкия приятел, понеже стоеше с гръб към него, с което застрашаваше положението му върху масичката. Но след направения намек тя се обърна да се полюбува на одухотворените му класически черти, а след това с въздишка каза на мистър Домби, че завижда на милия му син.

— Също като пчеличка, сър — обясни мисис Блимбър с възторжени очи, — готова да се потопи в градина с най-прелестни цветя и за пръв път да вкуси сладостта им. Вергилий, Хорацій, Овидий, Теренций, Плавт, Цицерон^[4]. Какво изобилие от нектар има тук при нас. Може да ви се стори странно, мистър Домби, че тази, която е съпруга на такъв човек...

— Стига, стига! — каза доктор Блимбър. — Срамота!

— Мистър Домби ще прости пристрастието на една съпруга — рече мисис Блимбър с очарователна усмивка.

Мистър Домби отвърна: „Не е така“, като трябваше да се предполага, че думите му се отнасят до пристрастието, а не до прощаването.

— И може би изглежда странно, че тази, която същевременно е и майка...

— И то каква майка! — отбеляза мистър Домби с поклон, като смътно почувствува, че е отправил комплимент към Корнелия.

— Но наистина — продължи мисис Блимбър, — струва ми се, че ако имах възможността да познавам лично Цицерон, да бъда негова близка и да беседвам с него в уединението му в Тускул^[5] (красивия Тускул), бих умряла спокойна.

Научният ентузиазъм е така заразителен, че мистър Домби бе почти склонен да повярва, че същото се отнася и до него. Дори мисис Пипчин, която, както вече знаем, не беше, общо взето, със сговорчив характер, издаде лек звук, наподобяващ едновременно стон и въздишка, и с това сякаш искаше да каже, че никой друг освен Цицерон не би могъл да бъде за нея истинска утеха след злополуката в перуанските мини и че той единствен би могъл да бъде спасителната миньорска лампа.

Корнелия погледна през очилата си към мистър Домби, сякаш изпитваше желанието да размени с него няколко цитата от споменатото величие. Но намеренията ѝ, ако е имала такива, бяха осуетени от почукването на вратата.

— Кой е? — попита докторът. — О, влезте, Тутс, влезте. Мистър Домби, сър. — Тутс се поклати. — Какво съвпадение! Пред нас стоят началото и краят. Алфа и Омега. Най-старшият ни ученик, мистър Домби.

Докторът би могъл да го нарече не само най-старшият, но и най-високият ученик, понеже той стърчеше много над останалите. Младежът се изчерви силно, като видя, че е заобиколен от непознати, и високо се изкикоти.

— Добавление към скромния ни Портик, Тутс — рече докторът. — Синът на мистър Домби.

Младият Тутс отново се изчерви и като усети от настъпилото тържествено мълчание, че от него се очаква да каже нещо, той рече на Пол: „Как сте?“ с такъв дебел глас и с такава овча физиономия, че дори агне да бе изревало, ефектът не би бил така поразителен.

— Ако обичате, Тутс, помолете мистър Фидър да подготви няколко начални учебника за сина на мистър Домби и да му определи подходящо място за занимания. Скъпа моя, струва ми се, че мистър Домби не е видял спалните помещения.

— Ако мистър Домби благоволи да се качи горе — заяви мисис Блимбър, — аз ще имам голямата чест да го въведа във владенията на бога на сънищата^[6].

При тези думи мисис Блимбър, жена с извънредно мек нрав и жилеста фигура, която носеше шапка от небесносиня материя, се отправи нагоре с мистър Домби и Корнелия. Мисис Пипчин ги последва, като зорко се оглеждаше за своя враг — лакея.

Докато тях ги нямаше, Пол продължаваше да седи върху масата, като държеше Флорънс за ръката и плахо оглеждаше доктора и цялата стая, а докторът — облегнат назад в стола, както винаги пъхнал едната си ръка отпред в жакета, а с другата, изцяло протегната напред, хванал книга — четеше. В този начин на четене имаше нещо много ужасно. Това бе един крайно целенасочен, безстрастен, неумолим, хладнокръвен подход към работата. Лицето на доктора не бе закрито и когато той се усмихваше благосклонно на автора си, бърчеше вежди, поклащаше глава или правеше гримаси, сякаш казваше: „Не ми ги разправяйте такива, сър, не по-зле от вас разбирам тези работи“, гледката предизвикваше ужас.

Тутс също нямаше причина за излизане от стаята и той самодоволно разглеждаше механизма на часовника си и броеше полукроните си. Но това не трая дълго, тъй като, когато доктор Блимбър промени позата на здравите си пълни крака, сякаш се канеше да стане, Тутс изчезна и повече не се яви.

Скоро се чуха да слизат по стълбите мистър Домби и предводителката му, които разговаряха непрестанно. Те влязоха отново в кабинета на доктора.

— Надявам се, мистър Домби — каза докторът, като остави книгата, — че условията ви харесват.

— Те са прекрасни, сър — отговори мистър Домби.

— Доста прилични наистина — тихо добави мисис Пипчин. Тя никога не проявяваше склонност към щедри похвали.

— С ваше разрешение, доктор и мисис Блимбър — каза мистър Домби, като се извърна, — мисис Пипчин ще посещава от време на време Пол.

— Всякога, когато мисис Пипчин пожелае — съгласи се докторът.

— Винаги ще се радвам да я видя — добави мисис Блимбър.

— Струва ми се — каза мистър Домби, — че причиних достатъчно безпокойство и трябва да си тръгвам. Пол, мило дете — той се приближи до сина си, който още седеше върху масичката, — довиждане.

— Довиждане, татко.

Вялостта и безжизнеността на малката ръчичка, поета от мистър Домби, бе в странно несъответствие с напрегнатия страдалчески израз на лицето. Но мистър Домби не бе причината за това тъжно изражение. То не бе заради него. Не, не. Заради Флорънс — всичко бе заради Флорънс.

Ако някога мистър Домби, с арогантността на богатия човек, е могъл да си създаде смъртен враг, неумолим и жестоко отмъстителен в омразата си, дори един такъв враг би приел болката, пронизала сега гордото му сърце, като възмездие за обидата.

Той се наведе над сина си и го целуна. И ако в момента на целувката зрението му се замъгли от сянката, трепнала върху мъничкото лице на детето и закрила го от погледа му, то за този кратък миг навярно с вътрешния си взор мистър Домби съзря всичко по-ясно от всякога.

— Скоро ще се видим, Пол. Нали знаеш, че в съботните и неделните дни си свободен.

— Да, татко — отвърна Пол, втренчил поглед в сестра си, — в съботните и неделните дни.

— А ти ще се постарая тук да напреднеш много в науката и да станеш образован мъж, нали? — каза мистър Домби.

— Ще се постарая — безучастно отговори детето.

— Ти скоро ще пораснеш! — добави мистър Домби.

— О! Съвсем скоро! — възкликна детето. И отново старческото изражение се прокрадна в чертите му подобно неуловим лъч. Той трепна и върху мисис Пипчин и моментално угасна от черните ѝ одежди. Въпросната превъзходна кръвопийца пристъпи напред, за да се сбогува и да отведе Флорънс, което тя отдавна жадуваше да стори. С движението си тя извади мистър Домби от унеса — той седеше, приковал очи в Пол. След като го помилва по главата и отново стисна малката му ръчица, мистър Домби се сбогува с доктор Блимбър, мисис Блимбър и мис Блимбър с обичайната си студена учтивост и напусна кабинета.

Въпреки настояването му да не го изпращат, доктор Блимбър, мисис Блимбър и мис Блимбър се втурнаха всички напред да го придружат до вестибюла и по този начин мис Блимбър и докторът увлякоха със себе си и мисис Пипчин, която излезе заедно с групата от кабинета, преди да е успяла да сграбчи със себе си Флорънс. Благодарение на този благоприятен случай у Пол остана хубавият спомен как Флорънс се втурна обратно към него да обвие с ръце шията му и как му хвърли от вратата окуражителна усмивка, още по-лъчиста поради проблесналите сълзи — нейното лице бе последното, запечатало се в съзнанието му.

С изчезването на тази усмивка детското му сърчице се сви болезнено, а глобусите, книгите, слепият Омир и Минерва закръжиха из стаята. Съвсем внезапно обаче те се заковаха на мястото си и тогава отново от вестибюла до него долетя силното тиктакане, също както преди отправящо тържествения въпрос: „Как-се-чув-ства-мал-ки-ят-ми-при-я-тел? Как-се-чув-ства-мал-ки-ят-ми-при-я-тел?“

Пол седеше със скръстени ръце върху своя пиедестал и безмълвно се заслушваше. Би могъл да отговори: „Уморен, уморен, много самотен, много тъжен!“ Той продължаваше да седи, с болезнена празнота в детската си душа, обкръжен наоколо от студенина, пустота, непонятни сили, и изпитваше усещането, че му е наложено да води неугледен живот, без надеждата някой да го разкраси.

[1] Цицерон — великият римски оратор, философ и държавник (106–43 пр.н.е.). ↑

[2] Древноримската легенда разказва, че в 262 година пр.н.е, земята в центъра на форума се отворила и образувала дълбока пропаст. Оракулът заявил, че Рим е в опасност и за да се предотврати бедствието, било необходимо градът да пожертвува най-голямото си съкровище. Юношата Марк Курций възкликнал, че оръжието и храбростта са основата на римското величие и напълно въоръжен се хвърлил в пропастта, след което тя се затворила. ↑

[3] Парнас — планина в древна Гърция, символ на изкуството и науката. ↑

[4] Вергилий, Хораций, Овидий, Теренций, Плавт, Цицерон — римски класически писатели. Вергилий (70–19 г. пр.н.е.), Хораций (65–

8 г. пр.н.е.), Овидий (43–17 г. пр.н.е.), Теренций (190–159 г. пр.н.е.), Плавт (254–184 г. пр.н.е.). ↑

[5] Тускул — италианското имение на Цицерон, разположено близо до град Тускул. ↑

[6] Владенията на бога на сънищата — богът на сънищата е Морфей, но на изкуствения език, с който си служи Блимбър, това са спалните помещения на учениците. ↑

ГЛАВА XII

ОБРАЗОВАНИЕТО НА ПОЛ

След няколко минути, сторили се безкрайно дълги на малкия Пол, седнал върху масичката, доктор Блимбър отново влезе. Походката му бе величествена, с цел да събуди у неоформеното съзнание на детето възвишени чувства. Тя напомняше маршировка, но когато докторът издаваше десния си крак напред, той тържествено се обръщаше около оста си и описваше полукръг наляво, а после, при издаването на левия крак, по същия начин се извърщаше надясно. Така че при всяка своя крачка той сякаш се оглеждаше наоколо и питаше: „Ще се намери ли някой, така любезен, да ми посочи тема от която и да е област, за която аз не съм осведомен? Струва ми се, че няма такъв.“

Мисис Блимбър и мис Блимбър се завърнаха заедно с доктора и като вдигна новия си ученик от масичката, докторът го предаде на мис Блимбър.

— Корнелия — обърна се към нея докторът, — засега Домби ще бъде под твоя надзор. Развивай го, Корнелия, развивай го!

Мис Блимбър пое младия си питомник от ръцете на доктора, а Пол, усетил, че очилата изпитателно се насочват към него, сведе очи.

— На колко сте години, Домби? — попита мис Блимбър.

— На шест — отвърна Пол и като погледна крадешком младата дама, се зачуди защо косата ѝ не е дълга като на Флорънс и защо тя прилича на момче.

— Какво знаете от латинската граматика, Домби? — продължи мис Блимбър.

— Нищо — промълви Пол. Почувствувал, че отговорът му е изумил чувствителната мис Блимбър, той огледа трите лица, надвесени над него, и обясни:

— Аз не бях здрав. Аз съм болнаво дете. Не можех да науча латинската граматика, докато се разхождах всеки ден със стария Глаб.

Ако обичате, бих искал да кажете на стария Глаб да идва да ме навестява.

— Какво отвратително просташко име! — възкликна мисис Блимбър. — В крайна степен неklasическо! Кое е това чудовище, дете?

— Какво чудовище? — изненада се Пол.

— Глаб — с огромно отвращение изрече мисис Блимбър.

— Вие сте много по-голямо чудовище от него — отвърна Пол.

— Какво! — ужасено извика докторът. — Ц-ц-ц-ц! Ах! Какво значи всичко това!

Пол страшно се изплаши, но въпреки това се яви в защита на отсъстващия Глаб, макар и с разтреперан глас.

— Той е един много добър възрастен човек, мадам — заговори детето. — Возеше количката ми. Знае всичко за огромното море, за рибите там, за ужасните чудовища, които излизат от водата, за да се припичат на слънце, а когато ги изплашат, отново се гмуркат вътре с такъв шум и плясък, че се чуват цели мили наоколо. А има и такива животни — продължи Пол, погълнат напълно от разказа си, — не знам колко ярда дълги, а и името им съм забравил, но Флорънс го помни, които се преструват, че са изпаднали в беда и когато човек ги приближи да им помогне, те отварят огромните си челюсти и го нападат. Човек може само да се спаси — заяви Пол, проявявайки дързостта той да разяснява нещо на самия доктор, — като минава ту от едната, ту от другата им страна и тъй като те много бавно се извърщат, понеже са извънредно дълги и тромави, той със сигурност може да се измъкне. И въпреки че старият Глаб не може да ми отговори защо морето ме кара да мисля за покойната ми майка, нито пък знае за какво непрестанно говорят вълните, той добре е запознат с морето. И аз искам — промълви накрая детето, като оживлението му го напусна, лицето му внезапно помръкна и той изглеждаше напълно самотен сред тримата чужди хора — да разрешавате на стария Глаб да идва тук при мен, защото ми е много близък, а и аз също съм му близък.

— Ха! — изумено поклати глава докторът. — Това е лошо, но учението ще оправи всичко.

Той малко стреснато изрази мнението, че детето е странно и въпреки че лицето му бе съвсем различно от това на мисис Пипчин,

докторът отправи към него същия поглед, с който обикновено го наблюдаваше тя.

— Разведи го из къщата, Корнелия — каза докторът, — и го запознай с новата обстановка. Вървете с младата дама, Домби.

Домби се подчини на думите, подаде ръка на неразгадаемата Корнелия и те тръгнаха заедно, като Домби крадешком я поглеждаше отстрани с плахо любопитство. Тя му изглеждаше толкова загадъчна поради очилата си с проблясващи стъкла, че той нямаше представа накъде гледа тя и съвсем не бе убеден, че изобщо има очи зад очилата.

Корнелия го заведе първо в класната стая, разположена в дъното на коридора, където се влизаше през две тапицирани врати, притъпяващи и заглушаващи гласовете на младите джентълмени. Там се намираха осем млади джентълмени, в различни фази на душевна угнетеност, задълбочени в работа и много сериозни на вид. Тутс, като най-старшия, разполагаше със самостоятелно бюро в ъгъла и седнал зад него, той се стори на Пол великолепен и безкрайно възрастен.

Мистър Фидър, бакалавърът по хуманитарните науки, седнал на друго малко бюро и отворил своя Вергилий, методично набиваше тази мелодия на четирима млади джентълмени. Двама от другите четирима души бяха подпрели чела и потънали в решаването на математически задачи. Друг един, на когото лицето от много плач приличаше на зацапан прозорец, се опитваше до обяд да се справи с безнадеждно голям брой стихове, а последният стоеше пред книгата си, каменно вцепенен и отчаян — състоянието му, изглежда, бе такова още от рано сутринта.

Появата на нов ученик не внесе оживление, както би могло да се очаква. Мистър Фидър, бакалавърът по хуманитарните науки, който имаше навика да си бръсне главата, за да му е прохладно, така че сега върху нея стърчеше само къса четина, му подаде костеливата си ръка и каза, че му е приятно да се запознае с него — на Пол би му било много приятно да му отвърне на свой ред със същото, ако бе в състояние да прояви известна искреност. След това, по нареждане на Корнелия, Пол се ръкува поред с четиримата джентълмени пред бюрото на мистър Фидър, после — с двамата джентълмени, решаващи трескаво задачи, сетне — с неспособния да се справи с времето млад човек, целия изпоцапан с мастило, и накрая — с момчето, изпаднало в състояние на вцепенение, чиято ръка бе безжизнена и съвсем изстинала.

Тъй като Пол вече бе представен на Тутс, въпросният ученик по стар навик само се изкикоти и изсумтя, а после пак продължи да върши заниманието си, което го поглъщаше. Заниманието не беше тежко — поради това, че бе „преминал през всичко“ (в пряк и преносен смисъл) и цъфтежът му бе прекъснал твърде рано в живота му, Тутс се ползуваше с правото да следва свой курс на обучение, който се състоеше главно в това да пише дълги писма до себе си от известни личности, адресирани по следния начин: „П. Тутс, Ескуайър, Брайтън, Съсекс“ и грижливо да ги съхранява в бюрото си.

След като свърши церемонията при представянето, Корнелия поведе Пол нагоре по стълбите към горния етаж. Те се придвижваха много бавно, тъй като Пол поставяше и двата си крака върху стъпалото, преди да се изкачи на следващото, но най-после достигнаха до крайната цел на своето пътешествие и в една предна стая с изглед към развълнуваното море Корнелия му показва хубаво малко креватче с бели завивки, поставено близо до прозореца, на което вече имаше табелка с красиви, закръглени букви, изписани с тънки и дебели линии — Домби. А за другите две креватчета посредством подобни табелки се съобщаваше, че принадлежат на Бригс и Тозър.

Точно когато слязоха отново долу във вестибюла, Пол видя как късогледият млад човек, нанесъл смъртна обида на мисис Пипчин, сграбчи един голям чук и го удари във висящия отпред гонг, сякаш бе полудял или зажаднял за мъст. Вместо обаче да бъде скастриен или моментално отведен под охрана, след като бе произвел такъв страхотен шум, постъпката му остана безнаказана. Тогава Корнелия Блимбър съобщи на Домби, че след четвърт час обедът щял да бъде готов и навярно би било добре той отново да се върне в класната стая при „приятелите си“.

Така че Домби мина почтително покрай големия часовник, който упорито продължаваше да се интересува за състоянието му, леко откряна вратата на класната стая, вмъкна се вътре като заблудило се дете и с усилие я притвори след себе си. Приятелите му се бяха пръснали из стаята с изключение на вкаменилото се дете, което седеше неподвижно. Мистър Фидър, облечен в сива мантия, така се протягаше, сякаш възнамеряваше, независимо от разходите, да си откъсне ръкавите.

— Хей-хоу-хъм! — изцвили мистър Фидър и тръсна глава като впрегнат кон. — А-а, боже мой, боже мой! А-а-а!

Пол направо се стресна от прозявката на мистър Фидър — тя бе чудовищна, извършена с потресаваща сериозност. Всички момчета (с изключение на Тутс) изглеждаха напълно изтощени и започнаха да се приготвяват за обед — някои отново връзваха връзките си, извънредно твърдо колосани, други си миеха ръцете или се решеха в страничното преддверие, а видът им бе такъв, сякаш не очакваха да изпитат никаква наслада от предстоящия обяд.

Младият Тутс бе предварително готов и нямаше какво да върши, поради което намери свободно време да отдели на Пол. Той му каза извънредно добродушно:

— Седни, Домби.

— Благодаря, сър — отвърна Пол.

Неуспешните опити на Пол да достигне високия перваз на прозореца сякаш подтикнаха Тутс към голямо умозаклучение.

— Ти си много дребничко дете — отбеляза Тутс.

— Да, сър, дребничък съм — съгласи се Пол. — Благодаря ви, сър.

Тутс го намести върху перваза с голяма грижовност.

— Кой е твоят шивач? — попита Тутс, след като го оглежда известно време.

— Все още една жена шие дрехите ми — отговори Пол. — Шивачката на сестра ми.

— Аз си шия при „Бърджес и Сие“ — заяви Тутс. — Модно е. Но много скъпо.

Пол беше достатъчно съобразителен да отвърне с кимане на глава, сякаш искаше да покаже, че не е трудно да се предположи подобно нещо, а той така и мислеше.

— Баща ти е със стабилно състояние, нали? — попита мистър Тутс.

— Да, сър — отвърна Пол. — Той е „Домби и Син“.

— И кой? — не разбра Тутс.

— И Син, сър — отвърна Пол.

Мистър Тутс направи един-два опита шепнешком да запечата името на фирмата в съзнанието си, но след като това не му се удаде, той каза, че ще накара Пол на следния ден сутринта отново да му

повтори името, тъй като то е от голямо значение за него. И наистина той имаше не друго намерение, а да си напише веднага собственоръчно лично и поверително писмо от „Домби и Син“.

Междувременно останалите ученици (и този път с изключение на вкаменилото се момче) ги обкръжиха. Те бяха учтиви, но сдържани, говореха тихо и проявяваха такава угнетеност на духа, че в сравнение с общия тон на цялата компания младият Бидърстоун представляваше един истински Милър^[1] или пък пълен сборник с анекдоти. А не трябва да се забравя, че младият Бидърстоун също беше с потиснато съзнание.

— Ти ще спиш в моята стая, нали? — попита със сериозно изражение едно момче, чиято твърда яка притискаше силно ушите му.

— Вие мистър Бригс ли сте? — осведоми се Пол.

— Тозър — отвърна младият джентълмен.

Пол отговори утвърдително, а Тозър посочи към вкаменилото се момче и каза, че то е Бригс. Пол бе вече разбрал със сигурност, че то е или Бригс, или Тозър, макар че не знаеше по какъв начин това му бе станало ясно.

— Добре ли си със здравето? — попита Тозър.

Пол отговори, че не е добре. Тозър отвърна, че и той смятал същото, като съдел по външния му вид, и изрази съжалението си, защото не трябвало да бъде така. След това той му зададе въпроса дали щял да започне с Корнелия. Когато Пол му отвърна утвърдително, от всички млади джентълмени (с изключение на Бригс) се изтръгна тих стон.

Той се заглуши от звъна на гонга, отново много яростно закънтял, след което всички се отправиха към трапезарията. Пак изключение правеше вкаменилото се момче Бригс, което продължаваше да седи на същото място, без да мърда. Пол забеляза, че на Бригс му бе занесено парче хляб, изискано сервирано в чинийка със салфетка и сребърна вилица, поставена напреки отгоре.

Доктор Блимбър вече бе заел мястото си в трапезарията начело на масата, като мис Блимбър и мисис Блимбър го обграждаха от двете му страни. Мистър Фидър, в черен фрак, седеше на другия край на масата. За Пол беше поставен стол до мис Блимбър, но когато той седна там и стана ясно, че масата достига едва до очите му, от кабинета на доктора се донесоха книги, които му подложиха отдолу и

върху които занаяпред той винаги седеше — като си ги внасяше и изнасяше подобно малко слонче с голям кош.

Докторът изрече молитвата и обедът започна. Поднесена беше вкусна супа, а също така печено и варено месо, зеленчуци, пай и сирене. Пред всеки млад джентълмен бе поставена тежка сребърна лъжица и салфетка. Сервирането внушаваше тържественост и изисканост. Особено се открояваше икономът, облечен в син жакет с лъскави копчета, който с изтънченото си наливане придаваше на бирата аромат на вино.

Само доктор Блимбър, мисис Блимбър и мис Блимбър разговаряха от време на време, а останалите се обаждаха единствено когато се обръщаха към тях. Веднага щом вниманието на младите джентълмени се освобождаваше от манипулацията с ножовете, вилиците и лъжиците, под въздействието на непреодолима притегателна сила погледите им се насочваха към доктор Блимбър, мисис Блимбър или мис Блимбър и оставаха смирено приковани в тях. Тутс сякаш бе единственият, който правеше изключение. Той седеше до мистър Фидър от страната на Пол и непрекъснато надничаше ту отзад, ту отпред, за да зърне Пол, скрит от седналите помежду им момчета.

Само веднъж по време на обета възникна въпрос, засягащ младите хора. Това се случи, когато бе дошъл редът на сиренето и докторът, изпил чаша вино, се поизкашля един-два пъти и заяви:

— Удивително е, мистър Фидър, че римляните...

При споменаването на този ужасен народ, техен неумолим враг, всички млади джентълмени отправиха поглед към доктора в израз на най-дълбок интерес. Един от групата, който в този момент се случи да пие и през стъклото на чашата съзря свирепия поглед на доктора, насочен към него, така внезапно прекъсна пиенето си, че се задави и по този начин пресече речта на доктор Блимбър.

— Удивително е, мистър Фидър — отново тържествено заговори докторът, — че римляните по време на тези великолепно и обилни пиршества в епохата на императорите, когато разкошът е достигал размери, непознати дотогава и след това, и когато цели провинции са били опустошавани, за да се предоставят средства за един императорски пир...

В този миг нарушителят на реда, който се напъваше и напъргаше в напразно очакване да дойде краят на изречението, неудържимо се закашля.

— Джонсън — укорително му прошепна мистър Фидър, — пийнете вода.

С много сурово изражение докторът направи пауза, докато донесат водата, а след това продължи:

— И когато, мистър Фидър...

Но мистър Фидър, който виждаше, че Джонсън отново се закашля и който добре знаеше, че в присъствието на младите джентълмени докторът никога няма да сложи точка на изречението, докато не изрази цялата си мисъл докрай, не можеше да откъсне очи от Джонсън, поради което докторът видя, че той не го гледа и съответно спря.

— Моля за извинение, сър — каза мистър Фидър, като се изчерви. — Моля за извинение, доктор Блимбър.

— И когато — повиши глас докторът, — когато, сър, както пише в книгите и няма основание да се съмняваме — колкото и невероятно да изглежда на невежите в наше време, — братът на Вителий му устроил пир, на който били поднесени две хиляди блюда риба^[2], две хиляди блюда...

— Пийнете вода, Джонсън... да, блюда, сър — повтори мистър Фидър.

— Пет хиляди блюда всевъзможни птици...

— Опитайте с коричка хляб — предложи мистър Фидър.

— А едно блюдо — продължи доктор Блимбър, като огледа цялата маса и още повече повиши глас, — наречено поради грандиозните му размери „Щитът на Минерва“, било приготвено, наред с другите скъпи продукти, от мозъци на фазани...

— Кх... кх... кх... — от страна на Джонсън.

— Бекаси...

— Кх... кх... кх...

— Мехурите от риба, наречена „скар“...

— Ще ви се пръсне някой кръвоносен съд в главата — каза мистър Фидър. — По-добре се изкашляйте.

— И хайвер от минога, доставен от Егейско море — продължаваше докторът с много строг глас. — Когато четем за

подобни скъпи пиршества и си припомним, че е съществувал и Тит...

— Как ще се чувства майка ви, ако получите удар и умрете! — възкликна мистър Фидър.

— Домициан...

— Чувате ли, вече съвсем посиняхте — промълви мистър Фидър.

— Нерон, Тиберий, Калигула, Хелиогабал и много други — продължаваше докторът, — то това, мистър Фидър... ако благоволите да ме удостоите с вашето внимание... е удивително, извънредно... удивително, сър...

Но в този миг Джонсън, който повече не беше в състояние да се сдържа, избухна в такъв страхотен пристъп на кашлица, че макар съседите и от двете му страни да го тупаха по гърба, а мистър Фидър собственоръчно поднесе до устните му чаша вода и икономът няколко пъти го разведе от стола до бюфета като часовой, изтекоха цели пет минути, докато той се поуспокои, и тогава се възцари пълно мълчание.

— Джентълмени — обади се доктор Блимбър, — станете за молитва. Корнелия, свали Домби — в резултат на което над покривката се виждаше само скалпът му. — Утре преди закуска Джонсън ще ми каже наизуст на гръцки, без да гледа в книгата, първата глава на Посланието на свети Павел към ефесяните от Новия завет. Ще продължим заниманията си, мистър Фидър, след половин час.

Младите джентълмени се поклониха и оттеглиха. Мистър Фидър направи същото. През този половин час младите джентълмени, пръснати на групички, обикаляха малката площадка зад къщата, хванати под ръка, или се опитваха да събудят искрица живот у Бригс. Не се стигна обаче до нещо, така долнопробно като игра например. Точно в определеното време удари гонгът и заниманията бяха подновени под съвместния надзор на доктор Блимбър и мистър Фидър.

Тъй като Олимпийските игри, състоящи се в обиколка нагоре-надолу, този ден бяха съкратени по време заради Джонсън, преди чая всички се отправиха на разходка. Дори Бригс (макар че той изобщо не бе започвал да работи) също взе участие в това развлечение и като му се наслаждаваше, той на два-три пъти мрачно погледна от скалата надолу. Доктор Блимбър придружи групата, а Пол бе удостоен с честта да бъде теглен на буксир от самия доктор — една почетна позиция, при което Пол изглеждаше много дребен и хилав.

Чаят бе сервиран не по-малко изискано от обета. А след чая младите джентълмени станаха, поклониха се като преди и се оттеглиха да приключат незавършените си задачи за деня или да се захванат с вече напиралите задачи за следващия ден. Междувременно мистър Фидър се оттегли в собствената си стая, а Пол се сви в един ъгъл, като се питаше дали Флорънс се сеца за него и какво правят всички те в дома на мисис Пипчин.

Подир известно време мистър Тутс, който бе задържан заради едно важно писмо от уелингтънския херцог, се приближи до Пол и след ново продължително оглеждане го попита дали обича жилетки.

Пол каза:

— Да, сър.

— Аз също — отвърна Тутс.

После през цялата вечер Тутс не пророни ни дума повече, но погледът му показваше, че той харесва Пол и понеже това представляваше все пак някакво общуване, а Пол също не бе склонен да приказва, то му допаднаше повече от разговора.

Около осем часа отново удари гонг, призоваващ ги за молитва в трапезарията, където по-късно икономът се разпореди около една странична маса, върху която бяха сервирани хляб, сирене и бира за някои от младите джентълмени, желаещи да се подкрепят. Церемониите приключиха с думите на доктора: „Джентълмени, ще започнем занимания утре в седем часа“ и тогава за пръв път Пол зърна очите на Корнелия Блимбър, като забеляза, че те го наблюдават. След като докторът изрече тези думи: „Джентълмени, ще започнем занимания утре в седем часа“, учениците отново се поклониха и отидоха да си лягат.

Уединили се в стаята си горе, Бригс сподели, че главата му се пръскала от болка и че искал да умре, но му било жал за майка му и за черния кос у дома. Тозър не говори много, но дълго въздиша и каза на Пол да внимава, защото и неговият ред щял да дойде на следния ден. След като изрече тези пророчески думи, той унило се разсъблече и се пъкна в леглото. Бригс и Пол вече и двамата също бяха в креватите си, когато дойде късогледият млад човек и като им пожела лека нощ и приятни сънища, отнесе свещта. Но добрите му пожелания бяха напразни, що се отнася до Бригс и Тозър, тъй като Пол дълго време не можа да заспи, а и после често се събуждаше и установи, че урокът,

приел форма на кошмар, продължаваше да измъчва Бригс и че Тозър, мятащ се насън по същите причини, макар и в по-малка степен, говореше на непонятни езици и изговаряше фрази на гръцки или на латински — Пол не правеше разлика, — което в тишината на нощта изглеждаше извънредно зловещо и нечестиво.

Пол потъна в сладък сън и му се присъни, че заедно с Флорънс се разхождат из красиви градини, хванати за ръце, и че застават пред огромен слънчоглед, който изведнъж се превръща в гонг и започва да издава звуци. Той отвори очи и разбра, че е настъпило утро — навъсено, ветровито и дъждовно — и че действително долу от вестибюла гонгът оглушително ги подканя да се приготвят.

Той веднага стана и видя, че Бригс, на когото очите съвсем се бяха скрили, тъй като лицето му бе подпухнало от скръб и нощни кошмари, си слага обувките, а Тозър, много мрачен и разтреперан от студ, си разтърква плещите. На Пол му беше трудно да се облече сам, тъй като не бе привикнал на това, и ги помоли да бъдат така добри и да му вържат връзките, на което Бригс отвърна: „Махай се!“, а Тозър: „Как ли не!“ и тогава Пол, облякъл се как да е, слезе на долния етаж, където зърна една хубава млада жена — надянала кожени ръкавици, тя чистеше печката. Младата жена сякаш се сепна при вида му и попита къде е майка му. Когато Пол ѝ отвърна, че майка му е умряла, жената свали ръкавиците си и извърши това, което той я бе помолит. А после разтърка ръчичките му и каза, че винаги когато се нуждае от помощ при обличането, да търси Милия, а Пол се съгласи да прави така занапред и ѝ благодари от все сърце. След това той кротко продължи пътешествието си надолу към стаята, където младите джентълмени провеждаха заниманията си, но когато мина покрай една откритата врата, един глас извика отвътре: „Домби, вие ли сте?“ Пол отвърна: „Да, мадам!“, защото той позна гласа на мис Блимбър. Мис Блимбър нареди: „Влезте, Домби.“ И той влезе.

Мис Блимбър изглеждаше съвсем същата на вид като предния ден, с изключение на това, че сега носеше шал. Късата ѝ светла коса бе къдрава както преди и тя вече бе сложила очилата си, което накара Пол да се замисли дали тя не спи с тях. Мис Блимбър разполагаше със своя собствена малка всекидневна стая, изпълнена с доста книги, но без камина. Но на нея никога не ѝ беше студено, нито пък ѝ се спеше.

— Е, Домби — рече мис Блимбър. — Отивам навън за тонус.

Пол се зачуди какво ли значи това и защо в толкова неприятно време не изпрати лакея да го вземе. Но той не каза нищо по въпроса, тъй като вниманието му се насочи към малката купчина нови книги, с които, изглежда, мис Блимбър тъкмо се бе занимавала.

— Те са за вас, Домби — обясни мис Блимбър.

— Всичките ли, мадам? — удиви се Пол.

— Да — отвърна мис Блимбър, — а мистър Фидър много скоро ще ви набави и някои други, ако вие наистина се окажете така трудолюбив, какъвто се надявам, че ще бъдете, Домби.

— Благодаря ви, мадам — отвърна Пол.

— Отивам навън за тонус — повтори мис Блимбър — и в мое отсъствие, тоест в интервала от този момент до закуска, Домби, искам да прочетете това, което съм ви отбелязала в тези книги, и да ми кажете дали разбирате всичко, необходимо после да се заучи. Не се бавете, Домби, нямате време за губене, а занесете книгите долу и веднага се залавяйте за работа.

— Да, мадам — отвърна Пол.

Те бяха толкова на брой, че макар Пол да подложи едната си ръка отдолу, а с другата ръка и брадичката подпря най-горната книга, като притискаше целия куп здраво към себе си, той едва достигна до вратата и една книга по средата се изплъзна, а после всички останали паднаха на пода. Мис Блимбър възкликна: „О, Домби, Домби, колко сте невнимателен“, отново ги подреди накуп и този път Пол успя да излезе от стаята благодарение на извънредно умелото си балансиране и дори се спусна по няколко стъпала, преди две от книгите отново да се измъкнат. Но той така здраво притисна останалите, че изпусна само една на първия етаж и една в коридора и когато занесе голямата част от книгите долу в класната стая, той се върна обратно по стълбите, за да събере падналите. След като най-сетне събра цялата си колекция и се покачи на мястото си, той се залови за работа, поощрен от забележката на Тозър от рода на „Ето го и той почва“, и след това никой повече не го обезпокои чак до закуска. Поредното хранене, при което Пол не изпитваше никакъв апетит, бе все така тържествено и изискано, както и останалите. А когато то приключи, Пол последва мис Блимбър горе.

— Е, Домби — попита мис Блимбър. — Докъде стигнахте с онези книги?

Малко от книгите бяха на английски, а повечето на латински и в тях той откри названия на предмети, склонения на членове и съществителни със съответните упражнения и предварително дадени основни правописни правила, както и обзор върху древната история, един-два бегли прегледа на съвременната, няколко таблици, две-три мерки за тегло и някакви общи сведения. Когато бедният Пол прочете буква по буква номер две, той откри, че няма и понятие от номер едно, части от който после му се набиваха в номер три, а той напълно се сля с номер четвърти, който пък на свой ред се присъедини към номер втори. Така че дали двадесет Ромула представляваха един Рем, дали his, haes, hos^[3] беше монетна мярка за тежест, дали един глагол винаги се съгласува с древния брит и дали три по четири е равно на Taurus^[4] бик, бяха за него неразрешени въпроси.

— О, Домби, Домби! — възкликна мис Блимбър. — Това е крайно възмутително.

— Извинете — промълви Пол, — струва ми се, че ако понякога разговарям със стария Глаб, по-добре ще мога да се справям.

— Глупости, Домби — сръза го мис Блимбър. — Не искам да чувам подобно нещо. Тук не е място за някакъв си Глаб. Мисля, Домби, че трябва да пристъпвате към книгите една по една и само след като сте усвоили определената за деня част от предмета А, можете изобщо да преминете към предмета Б. А сега вземете най-горната книга, Домби, и елате пак, чак след като научите урока.

Мис Блимбър изказа мнението си по въпроса за невежеството на Пол с мрачно удовлетворение, сякаш тя бе очаквала подобен резултат, и бе доволна да установи, че постоянното им общуване е наложително. Пол се оттегли с най-горната книга, както му бе наредено, и дълго се труди над нея, като ту запомняше всичко дума по дума, ту напълно го забравяше и съвсем затъпяваше. Най-накрая Пол се осмели да се качи отново горе да разкаже урока, който едва не му изхвъркна целият от главата още преди да го е започнал, когато мис Блимбър затвори книгата и каза: „Започвайте, Домби“ — тази й постъпка така явно показваше какви знания бяха натрупани у нея, че Пол погледна младата дама с ужас, сякаш тя бе един образован Гай Фокс или плашило, натъпкано със схоластична слама^[5].

Въпреки това той се справи със задачата си много добре. И след като мис Блимбър го похвали, че давал надежди за бърз напредък, тя

веднага му зададе урок от предмета Б. От него Пол премина към В, а до обяд — дори към Г. Беше много изморително да продължи заниманията си непосредствено след обяда. Чувствуваше се замаян, объркан, сънлив и тъп. Но — ако това изобщо можеше да бъде някаква утеха — и останалите млади джентълмени изпитваха същите усещания и бяха длъжни да продължат заниманията си. Странно беше, че големият часовник във вестибюла, вместо упорито да повтаря първоначалния си въпрос, никога не каза: „Джентълмени, сега ще продължим заниманията си“, въпреки че тази фраза твърде често се повтаряше наоколо му. Заниманията се въртяха като огромно колело, а младите джентълмени бяха непрекъснато разпъвани върху него.

След чая отново следваха упражнения, както и приготовления за другия ден на светлината на свещ. А после идваше времето за лягане, когато, ако не бе продължаването на заниманията им в сънищата, те се отдаваха на покой и сладка забрава.

О, съботите! Щастливите съботни дни, когато на обяд Флорънс винаги идваше с неизменно постоянство, независимо от това какво бе времето, въпреки мърморенето, ръмженето и жестоките мъчения от страна на мисис Пипчин. Поне за двама малки християни, заобиколени от Юди, съботата бе свят ден за укрепване и задълбочаване на братската и сестринската любов.

Даже нощта преди неделя, тежката нощ преди неделята, чиято сянка помрачаваше първите слънчеви лъчи в неделното утро, не можеше да убие радостта през тези прекрасни съботни дни. Дали беше на огромния морски бряг, където те седяха или се разхождаха, или в мрачната задна стаичка в дома на мисис Пипчин, където Флорънс нежно му пееше, а той сънено отпускате глава върху рамото ѝ — на Пол му беше все едно. Всичко се съсредоточаваше във Флорънс. Само за нея мислеше. Така че в събота преди неделя, когато тъмната врата в дома на доктора зейваше, за да го погълне за цяла седмица, настъпваше мигът за сбогуване с Флорънс. И с никой друг.

Мисис Уикам бе върната у дома в града, а на нейно място дойде мис Нипър, станала вече зряла девойка. Тя неустрашимо се впусна в редица двубои с мисис Пипчин и ако през целия си живот мисис Пипчин не бе срещала достоен противник, тя най-после го срещна в лицето на тази девойка. Още с пробуждането си сутрин в дома на мисис Пипчин мис Нипър се хвърляше в решителен бой. Тя нито

молеше за милост, нито я проявяваше. По собствените ѝ думи войната бе обявена и трябваше да се води. И оттогава мисис Пипчин заживя в очакване на внезапни схватки, постоянни обсади, пристъпи и продължителни атаки, които я връхлитаха от коридора, дори когато тя спокойно си ядеше котлетите, и отравяха удоволствието ѝ даже от препечения хляб.

Една съботна вечер, когато мис Нипър се завърна с Флорънс, след като бяха изпроводили Пол до дома на доктора, Флорънс извади от пазвата си малко листче, на което бе записала с молив няколко думи.

— Погледни, Сузан — каза тя, — това са заглавията на книгите, които Пол донася тук, за да прави дългите си упражнения, когато е толкова уморен. Преписах си ги, докато той се занимаваше.

— Ако обичате, мис Флой, не ми ги показвайте — отвърна Нипър. — Противни ми са като мисис Пипчин.

— Искам да ми ги купиш, Сузан, моля те, още утре сутринта. Имам достатъчно пари — рече Флорънс.

— Боже мой, мис Флой — удиви се мис Нипър, — как може да говорите така, когато самата вие имате цели купища книги и толкова учители и учителки ви обучават на всякакви неща, макар че според мен, мис Домби, вашият татко нямаше на нищичко да ви научи и никога дори не би се и сетил за подобно нещо, ако вие не бяхте го помолили, при което той не можеше да откаже, но да си даде съгласието, след като са го помолили, и сам да го предложи, без да са го молили за това, са две съвсем различни неща, аз например мога да нямам нищо против едно момче да излиза с мен и когато ме запита, мога да му отвърна с „да“, но това още съвсем не значи да кажеш: „Би ли бил така добър да ме обикнеш?“

— Но ти можеш да ми купиш тези книги, Сузан, и ти ще го сториш, след като знаеш колко са ми необходими.

— Но за какво са ви, мис? — запита Нипър и като снижи глас, добави: — Ако трябва да ги хвърлям върху главата на мисис Пипчин, ще накапя цяла каруца.

— Мисля, че ако разполагам с тези книги, бих могла навярно да помогна на Пол, Сузан — каза Флорънс, — предстоящата седмица да му бъде по-лека. Искам поне да опитам. Така че купи ми ги, скъпа, и ще ти бъда вечно признателна за добрината.

Само един много по-коравосърдечен човек от Сузан Нипър би устоял на малката кесийка, която Флорънс ѝ протегна при тези думи, или пък на умолителния кротък поглед, с който бе отправена молбата. Сузан безмълвно сложи кесийката в джоба си и се втурна да изпълнява поръчката.

Не беше лесно да се набавят книгите. Отговорът в няколкото книжарници бе, че тъкмо са ги свършили или изобщо не са ги получавали, или пък че през миналия месец са имали голяма партида от тях и че очаквали голяма партида през следващата седмица. Но при подобно начинание Сузан не можеше лесно да се откаже. От една библиотека, където я познаваха, тя впримчи някакъв белокош младеж с черна сатенена престилка да я придружава в търсенето ѝ и до такава степен го измъчи с обиколките нагоре-надолу, че той направи върховни усилия дори само заради това да се отърве от нея и най-накрая ѝ помогна да се върне в къщи тържествуваща.

И така, Флорънс седнаше нощем пред тези съкровища, приключила собствените си уроци за деня, и поемаше по стъпките на Пол трънливия път на знанието. И понеже по природа бе много възприемчива, а освен това бе подпомагана от най-прекрасния учител — Любовта, не след дълго тя застигна Пол, изравни се с него и го задмина.

Пред мисис Пипчин не бе спомената ни дума за това. Но много нощи наред, когато всички спяха, когато мис Нипър, с навита на книжки коса, отпуснала се в неудобна поза, също непробудно спеше до нея, когато огънят в камината угасваше и от изстиналата пепел долиташе пукот, когато свещите догаряха и започваха да капят, Флорънс така упорито се опитваше да замести един малък Домби, че със своята настойчивост и сила на духа би могла да си извоюва правото сама да носи това фамилно име.

Голяма бе нейната награда, когато една съботна вечер тя седна до Пол, който както обикновено бе зает с „продължаване на заниманията си“, и му показа как всяко трудно нещо става лесно, а мъглявото — ясно и просто. Нищо особено не се случи — върху измъченото лице на Пол се изписа изумление... появи се руменина... усмивка... последва силна прегръдка, но само господ бе свидетел на това как затрептя от радост сърцето ѝ при това богато възнаграждение за нейните усилия.

— О, Флой! — възкликна братчето ѝ. — Колко те обичам! Колко те обичам, Флой!

— Аз също, скъпи!

— О, не се съмнявам, Флой!

Той не спомена ни дума повече относно случилото се, но през цялата вечер седя притихнал близо до нея, а през нощта три-четири пъти извика от малкото си креватче в стаята ѝ, че я обича.

Оттогава нататък всяка събота вечер Флорънс бе подготвена да седне с Пол и търпеливо да му обяснява материала, който според тях му предстоеше да усвои през следващата седмица. Приятното съзнание, че учи уроци, непосредствено преди това усвоени от Флорънс, само по себе си би могло да бъде тласък за Пол в непрестанното му „продължаване на заниманията“, но като се прибави отгоре и действителното облекчаване на неговото бреме в резултат на оказаната му помощ, благодарение на всичко това той съумя навярно да не се сгромоляса под тежестта, стоварена върху плещите му от прекрасната мис Блимбър.

Не че мис Блимбър имаше за цел да бъде извънредно строга с него или пък че доктор Блимбър възнамеряваше да го натовари твърде много. Корнелия просто се придържаше към принципите, в които бе възпитана, а докторът, поради известно объркване на представите, гледаше на младите джентълмени, сякаш всички те бяха доктори и се бяха родили възрастни. Поощряван от похвалите на близките на своите питомници и подтикван от тяхното сляпо тщеславие и безразсъдна припряност, би било малко вероятно доктор Блимбър да осъзнае грешката си или пък да поугаси разпалените си амбиции.

Такъв беше случаят и с Пол. Когато доктор Блимбър заяви, че той бързо напредвал и че по природа бил схватлив, мистър Домби настояваше повече от всякога синът му да бъде насилствено развиван и да се тъпче главата му с много знания. А в случая с Бригс, когато докторът съобщи, че той не напредвал бързо и че по природа не бил схватлив, Бригс старши бе неумолим в преследването на гореспоменатата цел. Накратко казано, независимо колко висока и неестествена бе температурата, поддържана от доктора в парника му, собствениците на растенията проявяваха винаги готовност да окажат помощ при натискането на духалото и разгарянето на огъня.

Разбира се, Пол бързо загуби жизнеността, проявена в началото. Но в характера му се запази предишната странност и старческа замисленост. При обстоятелствата, благоприятстващи развитието на тези склонности, той стана още по-странен и по старчески замислен от преди.

Единствената разлика се състоеше в това, че той вече не разкриваше характера си. Всеки изминал ден го правеше по-замислен и сдържан. Вече не проявяваше към никой обитател в дома на доктора любопитството, проявено някога към мисис Пипчин. Обичаше да бъде сам и кратките промеждутъци на откъсване от книгите той предпочиташе да прекарва в разходки из къщата или в седене върху стъпалата, заслушан в ударите на големия часовник във вестибюла. Той добре познаваше всички тапети в къщата и в шарките им виждаше изображения, невидими за останалите хора. Върху стените на спалнята съзираше втурнали се миниатюрни тигри и лъвове, а в квадратите и ромбовете на линолеума на пода — кривогледа, захилени лица.

И така живееше самотното дете, заобиколено от причудливите образи на своето напрегнато въображение, и никой не го разбираше. Мисис Блимбър го считаше за „странно“ момче, а слугите понякога си прошепваха помежду си, че малкият Домби „чезнал“ и това беше всичко.

Навярно младият Тутс имаше някакви мисли относно Пол, които той изобщо не бе в състояние да изрази. На мислите, също както и на духовете (според общоприетата представа за духове), трябва да се задават въпроси, за да могат те да изяснят същността си, но Тутс отдавна бе престанал да отправя въпроси към своя мозък. Може би е имало известна мъглявина, излизаща от тази оловна кутия — неговия череп, която, ако бе придобила форми и очертания, би могла да се превърне в призрак, но тя си бе останала просто мъглявина и като такава не ѝ оставаше нищо друго, освен да постъпи като дима в арабската приказка и да се сбие в гъст облак, който виси и тегне над главата. Но облакът не засланияше малката фигурка върху пустинния бряг и Тутс непрестанно се вираше в нея.

— Как си? — сто пъти на ден питаше той Пол.

— Добре съм, сър, благодаря — отвърщаше Пол.

— Подай ръка — бе следващата забележка на Тутс.

Пол, разбира се, веднага му подаваше ръка. Тогава Тутс обикновено пак казваше след дълго взирание и сумтене:

— Как си?

На което Пол отново отговаряше:

— Добре съм, сър, благодаря.

Една вечер Тутс седеше на бюрото си, потънал в своята кореспонденция, когато внезапно го осени велика идея. Той остави писалката, втурна се да търси Пол и след продължително търсене най-сетне го намери, седнал до прозореца в малката си спалня.

— Слушай! — извика Тутс веднага щом нахълта в стаята, за да не забрави мисълта си. — За какво мислиш?

— О! Мисля за най-различни неща! — отвърна Пол.

— Нима! — възкликна Тутс, сякаш счете, че фактът е сам по себе си поразителен.

— Когато дойде часът на смъртта — каза Пол и се взря в лицето му...

Мистър Тутс се сепна и придоби много разстроен вид.

— Не мислите ли, че е по-добре да умрете в лунна нощ, когато небето е ясно и вятърът духа като снощи?

Мистър Тутс погледна Пол със съмнение, поклати глава и отвърна, че не знае.

— Не точно да духа — продължи Пол, — а да шепти из въздуха, както морето шепти в раковините. Красива нощ беше. След като дълго се вслушвах в плисъка на водата, станах и погледнах навън. На лунната пътека се виждаше лодка. Лодка с платно.

Детето така втренчено го гледаше и с такава сериозност разказваше, че мистър Тутс, почувствувал, че от него се очаква да каже нещо относно тази лодка, отсече:

— Контрабандисти!

Но след като разумно си припомни, че всеки въпрос има две страни, той добави:

— Или охрана!

— Лодка с платно — повтори Пол — на лунната пътека. Платното приличаше на ръка, цялата сребърна. Лодката отплува надалеч и какво мислите, че правеше, докато се носеше по вълните?

— Клатеше се — отвърна Тутс.

— Тя като че ми махаше — обясни детето, — махаше ми да я последвам... Ето я! Ето я!

Тутс не на шега се изплаши от този неочакван възглас след кроткия шепот и изкрещя:

— Кой?

— Сестра ми Флорънс! — извика Пол. — Гледа насам и маха с ръка. Тя ме вижда... вижда ме! Лека ноц, скъпа, лека ноц, лека ноц!

Внезапното му изпадане в състояние на безгранична радост — той продължаваше да стои на прозореца, да праща въздушни целувки и да пляска с ръце, — както и последвалата промяна, когато Флорънс се скри от погледа му и озареното му личице бързо помръкна, а чертите му застинаха в дълбока печал, бяха твърде поразителни, за да избягнат от вниманието дори на Тутс. Тъй като в този миг разговорът им бе прекъснат от посещението на мисис Пипчин, която обикновено веднъж или два пъти седмично идваше по здрач, за да угнети Пол с черните си одежди, Тутс нямаше възможност да изрази мнението си. Но разговорът им остави такова силно впечатление в съзнанието му, че той на два пъти се връща, след размяната на обичайните поздравии, за да пита мисис Пипчин как е. Сприхавата стара дама реши обаче, че това е хитро скроено и дълго обмисляно оскърбление, плод на дяволската изобретателност на късогледия младеж долу, срещу когото тя съответно направи още същата вечер официално оплакване пред доктор Блимбър, който от своя страна предупреди младия човек, че ако той отново направи подобно нещо, ще се наложи да напусне.

Вечерите сега нараснаха и Пол всяка вечер се промъкваше до прозореца, за да се оглежда за Флорънс. В определен час тя винаги минаваше напред-назад, докато го зърнеше. Мигът, в който и двамата се разпознаваха, бе слънчев лъч в ежедневието на Пол. Често в мрака и един друг човек се разхождаше сам около къщата на доктора. Сега той рядко се присъединяваше към децата в съботните дни. Не можеше да издържа срещата. Предпочиташе да отправя поглед към прозорците, зад които синът му се готвеше да стане мъж. И да чака, да дебне, да крои планове и да храни надежди.

О! Да можеше да види — поне колкото другите виждаха — как дребничкото, слабо момче горе се визира по здрач със замислени очи във вълните и облаците и как блъска гърди в прозореца на самотната

си клетка, когато прелитаха птици, сякаш иска да ги последва и да отлети!

[1] Популярният актьор от средата на XVIII век Джо Милър бил автор на анекдоти. След смъртта му бил издаден сборник с анекдоти, за които се предполага, че той е авторът им. ↑

[2] Разказът на доктор Блимбър за пиршествата на римляните безспорно е подсказан от глава XLIV от известния роман на Тобайъс Смолет „Приключенията на Перегрин Пикъл“. Смолет бил един от най-любимите писатели на Дикенс. ↑

[3] Нис, наес, нос — този, тази, това (лат.) ↑

[4] Taurus — бик (лат.) ↑

[5] Сравнението с Гай Фокс е подсказано на Дикенс от народния обичай на 5 ноември, годишнината от Барутния заговор, да се носи по улицата сламено чучело, изобразяващо един от главните организатори на заговора — Гай Фокс, което после се изгаря. ↑

ГЛАВА XIII

РАБОТИТЕ В КАНТОРАТА И СЪОБЩЕНИЕ ЗА ПРЕДСТОЯЩО ПЪТУВАНЕ С КОРАБ

Кантората на мистър Домби се намираше на една уличка, където от много време на ъгъла имаше сергия за подбрани плодове и където непрекъснато всеки ден от десет до пет часа амбулантни търговци от двата пола предлагаха за продан пантофи, тефтерчета, сьонгери, нашийници за кучета, уиндзорски сапун, а понякога пойнтер или картина с маслени бои.

Пойнтерът винаги се явяваше тук с оглед на фондовата борса, където постоянно се поддържаше спортен дух (първоначално породил се в резултат на басовете). Останалата стока бе предназначена за широката маса, но продавачите никога не я предлагаха на мистър Домби. Те почтително отстъпваха назад при неговата поява. Главният търговец на пантофи и нашийници за кучета — който се считаше за обществена фигура и чийто портрет бе закачен на вратата на един художник в Чипсайд — докосваше с показалец периферията на шапката си, когато минаваше мистър Домби. Носачът с номер на гърдите, в случай че не бе изпратен по работа, винаги изтичваше услужливо пред мистър Домби, за да му отвори вратата на кантората колкото може по-широко, и свалил шапка, държеше вратата, докато той влезе.

Чиновниците в кантората също така се надпреварваха да засвидетелствуват своята почит. Когато мистър Домби влезеше в приемната, възцаряваше се тържествена тишина. В миг шегаджията от счетоводството ставаше безмълвен като кожените противопожарни кофи зад гърба му. На безжизнената и дрезгава светлина, процеждаща се през матовото стъкло на прозорците и таванските отвори, от която върху стъклата оставаше черно наслоение, се очертаваха книгите, папките и приведените над тях фигури, потънали в мрачна съсредоточеност, с вид, издаващ такава изолираност от външния свят,

сякаш се намираха на морското дъно, а душната малка стаичка на касиера в тъмния коридор, където винаги мъждукаше лампа с абажур, приличаше на леговището на морско чудовище, съзерцаващо тайнствата на океанските дълбини с червеното си око.

Когато Пърч, прислужникът, който подобно на часовник седеше върху малка поставка, зърваше влизания мистър Домби — или по-скоро предугаждаше влизането му, тъй като той вече бе развил интуитивно усещане за това, — той се втурваше в кабинета на мистър Домби, засилваше огъня, нагребваше въглища от дъното на сандъчето за въглища, окачваше вестника върху решетката на камината, за да го изсуши, поставяше стола и дъската за обяви на необходимото място и се завъртваше на пети точно в мига на появата на мистър Домби, за да поеме палтото и шапката му и да ги окачи. После Пърч вземаше вестника, обръщаше го веднъж-дваж на огъня и почтително го слагаше до ръката на мистър Домби. И до такава степен Пърч нямаше нищо против да проявява крайна почтителност, че ако можеше да се просне в нозете на мистър Домби или да се обърне към него с почетни обръщения, някога отправяни към Халиф Харун Алрашид^[1], това би го преизпълнило с радост.

Тъй като подобна проява на почести би представлявала само едно пробно нововъведение, Пърч бе принуден да се задоволи със свои собствени начини на изразяване: „Вие сте светлина за моя взор. Вие сте диханието на душата ми. Вие сте повелителят на предания Пърч.“ След тези недостатъчно красноречиви хвалебствия той безшумно затваряше вратата и се оттегляше на пръсти, като оставяше великия си господар да бъде наблюдаван през един сводообразен прозорец на покрива от уродливи комини и гърбове на къщи и най-вече от дръзкия прозорец на бръснарския салон на втория етаж, откъдето един восъчен манекен — рано сутрин плешив като мюсюлманин, а след единадесет часа украсен с пищна коса и бакенбарди по последна християнска мода — непрекъснато му показваше тила си.

Между мистър Домби и света на простосмъртните, до който се стигаше посредством приемната — в нея присъствието на мистър Домби в кабинета му се усещаше като полъх на влажен или студен въздух, — имаше две преходни помещения. Първото беше кабинетът на мистър Каркър, а второто — кабинетът на мистър Морфин. На всеки един от тези двама джентълмени се полагаше стаичка, голяма

колкото баня, с изход към коридора пред вратата на мистър Домби. Мистър Каркър, подобно на велик везир, обитаваше помещението, близо до султана, а мистър Морфин, като служител с по-низш ранг, обитаваше помещението, близо до чиновниците.

Последният от споменатите джентълмени беше жизнерадостен възрастен човек със светлокафяви очи, ерген, нагоре — официално облечен в черно, а надолу — с панталони меланж. В тъмната му коса тук-там се виждаха сребристи петънца, сякаш в своя вървеж времето го бе изпръскало, а бакенбардите му бяха вече побелели. Той хранеше дълбоко уважение към мистър Домби и му отдаваше необходимата почит. Но тъй като беше с весел нрав и винаги се чувствуваше малко неловко в присъствието на такава важна личност, честите съвещания на мистър Каркър с мистър Домби не предизвикваха у него никаква ревност и той дори тайно се радваше, че поради характера на задълженията си рядко бе удостояван с подобно отличие. Посвоему той бе голям любител на музиката — извън служебно време — и хранеше бащинска привързаност към своето виолончело, което редовно веднъж в седмицата пренасяше от Излингтън, където се намираше неговата квартира, в някакъв си клуб в близост до банката, където всяка сряда вечерта една неголяма компания изпълняваше най-тягостни и сърцераздирателни квартети.

Мистър Каркър беше тридесет и осем или четиридесетгодишен джентълмен, с червендалесто лице и два реда безукорни блестящи зъби, толкова равни и бели, че предизвикваха смущение. Невъзможно беше да не ги забележиш, защото, като говореше, винаги ги показваше. А лицето му бе разтегнато в такава широка усмивка (усмивка обаче, в която почти винаги участвуваха единствено устните), че тя напомняше донякъде озъбването на котка. По примера на своя господар той проявяваше предпочитание към колосани бели връзки и беше винаги добре закопчан и със стегнато облекло. Държането му спрямо мистър Домби бе добре обмислено и той точно се придържаше към възприетия модел. Беше фамилиарен с мистър Домби, като същевременно силно подчертаваше разстоянието, което ги дели. „Мистър Домби, по отношение на човек с вашето положение от страна на човек с моето положение никаква проява на почит, съвместима с нашите делови връзки, не бих счел за достатъчна. Откровено ви признавам, сър, напълно се отказвам от това. Чувствувам, че не бих

могъл да удовлетвори сам себе си. А господ знае, мистър Домби, че вие не се нуждаете от подобни уверения.“ Ако тези думи бяха напечатани и мистър Каркър винаги носеше надписа отпред на гърдите си, за да може мистър Домби непрекъснато да ги чете, той не би бил в състояние да изрази по-ясно това, което изразяваше с поведението си.

Такъв беше Каркър, управителят. Мистър Каркър младши, приятелят на Уолтър, бе негов брат — две-три години по-голям, но с безкрайно по-ниско обществено положение. По-малкият брат заемаше поста на върха на обществената стълба, а по-големият брат — на най-ниското стъпало. По-големият брат никога не се издигаше по-нагоре, нито пък повдигаше крак, за да се изкачи. Младите хора го задминаваха, извисяваха се високо над главата му и продължаваха да растат, а той си оставаше винаги на най-ниското стъпало. Беше се напълно примирил със скромното си положение, никога не се оплакваше от него и, разбира се, не хранеше никакви надежди да го промени.

— Как се чувствувате тази сутрин? — запита един ден управителят мистър Каркър при влизането си в кабинета на мистър Домби малко след пристигането на последния.

— Здравейте, Каркър! — каза мистър Домби, като стана от стола си и се обърна с гръб към камината. — Имате ли нещо за мен?

— Не зная дали е необходимо да ви безпокоя — отвърна Каркър, разлиствайки книгата в ръка. — Днес в три часа имате заседание на комитета, както ви е известно.

— И второ в четири без четвърт — добави мистър Домби.

— Вие никога нищо не забравяте! — възкликна Каркър, като продължаваше да разлиста книгата. — Ако Пол наследи вашата памет, ще създава грижи на фирмата. Един такъв е достатъчен тук.

— Вие също имате добра памет — забеляза мистър Домби.

— О! Аз ли? — възкликна управителят. — За човек като мен това е единственият капитал.

Мистър Домби запази своя тържествен и самодоволен вид, когато се наведе над камината и незабелязано за самия Каркър огледа от главата до петите своя служител. Официалността и изискаността в облеклото на Каркър, както и известното високомерие в държането, или свойствено му по природа, или възприето от модела насреща, придаваха особен допълнителен ефект на неговото покорство. Той

създаваше впечатление на човек, който би се опълчил срещу смазваща го сила, ако му се удаде такава възможност, но пред величието и превъзходството на мистър Домби бе напълно отстъпил.

— Тук ли е Морфин? — попита мистър Домби след кратко мълчание, по време на което мистър Каркър шумолеше с книгата си и си мърмореше под носа кратки извадки от съдържанието им.

— Морфин е тук — отвърна той и на лицето му се появи най-широката му и най-внезапна усмивка — и си тананика, предал се на музикални възпоминания за снощния си квартет, предполагам... което се чува през стената помежду ни и едва не ме докарва до лудост. Искан ми се да си запали виолончелото и заедно с него да изгори всичките си нотни тетрадки.

— Струва ми се, Каркър, че вие никого не уважавате — отбеляза мистър Домби.

— Никого ли? — запита Каркър и отново широко и съвсем по котешки си оголи зъбите. — Е, не много хора, струва ми се. Навярно бих твърдял със сигурност — прошепна той, сякаш премисляше — само за един.

Опасна черта, ако тя бе истинска и не по-малко опасна, ако бе притворна. Но едва ли мистър Домби мислеше така — той продължаваше да стои с гръб към камината, изправен в цял ръст, и наблюдаваше главния си служител с величествено спокойствие, в което сякаш се прокрадваше скрито съзнание за власт, по-силно от всякога.

— Относно Морфин — заговори мистър Каркър, като отдели един лист от книгата — той съобщи, че в агенцията в Барбадос е починал младши служител и предлага да се запази каюта на кораба „Син и Наследник“, заминаващ след около месец... за заместника. Предполагам, че ви е все едно кой ще бъде изпратен. Ние тук нямаме подходящ човек.

Мистър Домби поклати глава с пълно безразличие.

— Мястото не е много завидно — заяви мистър Каркър и взе писалка, за да направи отметка на гърба на листа. — Вярвам, че той ще може да назначи осиротелия племенник на някой от неговите музикални приятели. Това навярно ще прекрати свиренето на цигулка на момчето, ако има дарба в това отношение. Кой е? Влезте!

— Извинете, мистър Каркър. Не знаех, че сте тук, сър — възкликна Уолтър, появил се с писма в ръка, току-що пристигнали и неотворени. — Мистър Каркър младши, сър...

При споменаването на това име управителят мистър Каркър бе остро жегнат (или си даде вид на такъв) от чувство на срам и унижение. Той погледна мистър Домби право в очите с променен и извинителен поглед, после сведе глава и замълча за миг.

— Смятам, сър — внезапно извика той гневно и се нахвърли върху Уолтър, — че и преди това към вас е отправяна молбата да не споменавате в разговор името на мистър Каркър младши.

— Извинете — отвърна Уолтър. — Искях само да обясня, че мистър Каркър младши ми каза, че вие вече сте излезли от кабинета, защото в противен случай аз никога не бих почукал на вратата, когато вие сте зает с мистър Домби. Това са писма за мистър Домби, сър.

— Добре, сър — отвърна управителят мистър Каркър и бързо ги дръпна от ръката му. — Вървете да си гледате работата.

Но при това безцеремонно вземане, без сам да забележи, мистър Каркър изпусна едно писмо на пода. Мистър Домби също не забележа падналото в краката му писмо. Уолтър се поколеба за миг в очакване, че някой от тях ще го забележи. Но като видя, че то се изплъзва от вниманието и на двамата, той се поспря, върна се, вдигна го и го постави върху бюрото на мистър Домби. Писмата бяха изпратени по пощата, а въпросното се оказа поредният отчет на мисис Пипчин, адресиран както винаги — тъй като мисис Пипчин лошо си служеше с писалката — от самата Флорънс. Мистър Домби — Уолтър безмълвно бе насочил вниманието му към това писмо — се сепна, като го видя, и отправи към момчето свиреп поглед, сякаш бе убеден, че то умишлено го е отделило от останалите.

— Напуснете стаята, сър! — високомерно заповяда мистър Домби.

Той смачка писмото в ръка и след като проследи с поглед излизането на Уолтър от стаята, го пхна в джоба си, без да отлепва печата.

— Споменахте, че ви е необходимо да изпратите някого на Антилските острови — припряно каза мистър Домби.

— Да — отвърна Каркър.

— Изпратете младия Гей.

— Добре, много добре наистина. Нищо по-лесно от това — рече мистър Каркър, без да проявява каквато и да е изненада, и отново взе писалката, за да сложи нова отметка на гърба на листа все така невъзмутимо, както и преди. — Ще изпратим младия Гей.

— Извикайте го пак — нареди мистър Домби.

Мистър Каркър незабавно стори това и Уолтър незабавно се върна.

— Гей — обади се мистър Домби, като малко се извърна, за да го погледне през рамо. — Тук има...

— Вакантно място — подсказа мистър Каркър, а устата му бе разтеглена до крайния си предел.

— На Антилските острови. В Барбадос. Изпращам вас — изрече мистър Домби, без да се унижава да разкрасява голата истина — да заемете мястото на младши служител в счетоводството в Барбадос. Уведомете чичо си, че съм избрал вас да заминете за Антилските острови.

От изумление дъхът на Уолтър така секна, че той едва успя да повтори думите: „Антилските острови.“

— Някой трябва да отиде — продължи мистър Домби, — а вие сте млад и здрав, а пък и чичо ви е материално затруднен. Съобщете на чичо си, че назначават вас на това място. Няма да тръгнете веднага. В срок от един месец... или два навярно.

— И там ли ще остана, сър? — попита Уолтър.

— Дали ще останете там, сър? — повтори мистър Домби, като се извърна още малко към него. — Какво искате да кажете? Какво иска да каже той, Каркър?

— Там ли ще живея, сър? — със запъване каза Уолтър.

— Разбира се — отговори мистър Домби.

Уолтър се поклони.

— Това е всичко — заяви мистър Домби и отново се обърна към писмата си. — Разбира се, своевременно ще му дадете указания относно необходимата екипировка и така нататък, Каркър. Не е необходимо той да стои повече тук, Каркър.

— Не е необходимо да стоите повече тук, Гей — отбеляза мистър Каркър с оголени венци.

— Освен ако... — обади се мистър Домби, спря да чете, без обаче да вдига глава от писмото, и наостри слух. — Освен ако има

някакви въпроси.

— Не, сър — отвърна Уолтър, развълнуван, объркан и едва ли не зашеметен, като в същото време пред очите му се нижеха най-разнообразни картини, сред които образът на капитан Кътъл с твърдо колосаната шапка, онемял от изумление в дома на мисис Макстинджър, както и на чичо му, оплакващ загубата си в малката задна гостна, заемаха видно място. — Аз почти не зная... аз... аз съм ви много задължен, сър.

— Не е необходимо той да стои повече тук, Каркър — каза мистър Домби.

И тъй като мистър Каркър отново повтори тези думи и прибра книгата си, сякаш и той се канеше да излезе, Уолтър почувствува, че по-нататъшното му оставане в кабинета би било непроспечно нахалство — още повече, че нямаше никакви въпроси — и затова се измъкна навън, изпаднал в пълен смут.

Докато вървеше по коридора, изпитващ раздвояване на съзнанието и безпомощност като насън, той чу как вратата на мистър Домби отново се хлопна след излизането на мистър Каркър и веднага след това въпросният джентълмен извика след него:

— Доведете своя приятел мистър Каркър младши в моя кабинет, ако обичате, сър.

Уолтър отиде в приемната и съобщи на мистър Каркър младши каквото му бе поръчано и той съответно излезе иззад преградката, където седеше сам в ъгъла, и се отправи заедно с момчето към кабинета на управителя мистър Каркър.

Джентълменът стоеше с гръб към камината, с пъхнати под пешовете ръце и така неумолимо гледаше над бялата връзка, както би могъл да гледа само мистър Домби. Той ги прие в кабинета, без да променя позата си или да смекчава суровия си тъмен поглед, а само даде знак на Уолтър да затвори вратата.

— Джон Каркър — веднага заговори управителят, като се нахвърли върху брат си и така оголи двата си реда зъби, сякаш щеше да го ухапе, — в какъв съюз си влязъл с този млад човек, в резултат на което навсякъде ме преследват и тормозят, като споменават името ти? Не ти ли стига това, Джон Каркър, че аз съм ти близък родственик и не мога да се избавя от този...

— Кажи „позор“, Джеймс — тихо се обади другият брат, когато забеляза затруднението му да намери подходяща дума. — Точно това имаш предвид, и то с основание, затова кажи „позор“.

— От този позор — повтори брат му, като силно наблегна на думата. — Трябва ли този факт да се раздрънква и разгласява и непрекъснато да се излага дори в присъствието на главата на тази фирма? Дори в мигове на дискретност? Или си мислиш, че твоето име тук в тази сграда предразполага към доверие и упование, Джон Каркър?

— Не — отвърна другият брат. — Не, Джеймс. Бог ми е свидетел, че нямам подобни мисли.

— А какво мислиш тогава? — продължи брат му. — И защо се тикаш на пътя ми? Не си ли ми вече достатъчно навредил?

— Джеймс, никога не съм ти навреждал умишлено.

— Ти си ми брат — продума управителят. — Това достатъчно ми вреди.

— Бих искал да мога да го променя, Джеймс.

— И аз бих искал да можеш и действително да го промениш.

През целия този разговор Уолтър с болка и удивление отправяше поглед ту към единия, ту към другия брат. Този, който бе по-голям на години, но младши във фирмата, стоеше с наведени очи, свел глава и смирено слушаше укорите на другия. И макар че тези укори бяха извънредно мъчителни поради тона и погледа, с които се изричаха, и поради присъствието на Уолтър, у когото те предизвикваха крайна изненада и изумление, Каркър младши изрази протеста си срещу тях единствено като повдигна леко дясната си ръка умолително, сякаш искаше да каже: „Пощади ме.“ Така би могъл да стои и пред палач, ако тези укори бяха удари, а той самият — герой, здраво окован и отпаднал поради телесните си страдания.

Великодушен и отзивчив по природа, решил, че неволно той е станал причина за тези нападки, сега Уолтър се намеси с цялата напираса у него пламенност.

— Мистър Каркър — обърна се той към управителя. — Наистина, наистина вината е изцяло моя. Поради невнимание, за което се осъждам с цялата си душа, несъмнено съм споменавал името на мистър Каркър много по-често, отколкото е било необходимо, и съм допускал името му да се отронва от устата ми въпреки изричната ви

забрана. Но грешката е само моя, сър. Ние и дума не сме обелвали помежду си по този въпрос... и всъщност много малко по каквото и да е въпрос. Но всичко това — добави Уолтър след кратка пауза — е само поради невнимание от моя страна, сър, тъй като мистър Каркър предизвика интерес у мен още при самото ми постъпване тук и аз едва се сдържах да не говоря понякога за него, след като той изцяло изпълваше мислите ми.

Тези думи се изтръгнаха от самото сърце на Уолтър и излъчваха голямо благородство. Защото той бе погледнал преклонената глава, сведените надолу очи и повдигнатата ръка и му бе минала мисълта: „Аз така смятам и защо не си го призная открито, за да защитя този самотен, сломен човек?“

— Всъщност вие ме отбягвахте, мистър Каркър — продължи Уолтър, а очите му плузнаха в сълзи — толкова искрено бе съчувствието му. — За мое голямо разочарование и съжаление, съзнавах това. Откакто за пръв път дойдох тук, до ден-днешен аз упорито се опитвам да се сближа с вас, доколкото може да си позволи подобно нещо момче на моята възраст, но всичко беше безполезно.

— И запомнете — бързо го прекъсна управителят, — че всичко ще бъде още по-безполезно, ако продължавате да споменавате името на Джон Каркър пред хората. Не е този начинът, по който ще се сближите с мистър Джон Каркър. Попитайте и самия него дали не е така.

— Не можете да ми помогнете с това — отговори братът. — Само се стига до разговори като настоящия, за който не е нужно да казвам, че бих избягнал. Добър приятел би могъл да ми бъде единствено този — тук той заговори много отчетливо, сякаш искаше да набие думите в съзнанието на Уолтър, — който ме забрави и ме остави да си вървя по пътя, без да ми обръща внимание или задава въпроси.

— Тъй като вашата памет не задържа това, Гей, което ви се казва от другите — заяви управителят мистър Каркър, разпалвайки се, с нарастващо задоволство, — счетох, че е необходимо да го чуете от най-авторитетното лице в случая. — Тук той кимна към брат си. — Надявам се, че сега вече няма да го забравяте. Това е всичко, Гей. Свободен сте.

Уолтър излезе и тъкмо се канеше да затвори след себе си вратата, когато отново дочу гласовете на двамата братя, както и споменаването

на собственото си име и той се спря нерешително пред откρηнатата врата с ръка на бравата, питащ се дали да се върне, или да си отиде. При това положение бе неизбежно да чуе последвалите думи:

— Ако можеш, бъди по-снизходителен към мен, Джеймс — заговори Джон Каркър, — когато ти казвам, че... как би могло да бъде другояче, след като цялата ми история е записана тук... — и той се тупна по сърцето — че цялата ми душа трепна при вида на това момче, Уолтър Гей. Когато той за пръв път дойде тук, в него съзрях едва ли не моето второ аз.

— Твоето второ аз! — презрително повтори управителят.

— Не какъвто съм сега, а какъвто бях, когато и аз дойдох тук за пръв път — също така жизнерадостен, безгрижен, млад, неопитен, опиянен от същите неспокойни и дръзки фантазии, преизпълнен със същите качества, притежаващи силата да предизвикат доброто или злото.

— Надявам се, че грешиш — обади се брат му, като вложи в думите си скрит, саркастичен смисъл.

— С уверена ръка ми нанасяш силни удари и ме раняваш дълбоко — отвърна другият брат с такъв глас (или поне така се стори на Уолтър), сякаш наистина го бяха жестоко пронизали с оръжие в гърдите. — Тези мисли се породиха у мен, когато той дойде тук още съвсем малко момче. Вярвах в тях. За мен те бяха самата истина. Наблюдавах го как безгрижно стъпва по ръба на невидимата пропаст, където много други като него вървят също така бодро и откъдето...

— Старото оправдание — прекъсна го брат му, като разбърка огъня в камината. — Много други. Продължавай. Кажи, много други се сгромолясват.

— Откъдето само ЕДИН пътник се сгромоляса — отвърна другият, — който бе поел пътя си, също такова момче, но все повече и повече загубваше почва под краката си, подхлъзваше се и продължаваше да се препъва, докато най-после стремглаво се сгромоляса и се озова на дъното, напълно смазан. Представи си какво съм изживял, когато наблюдавах това момче.

— За всичко можеш да бъдеш благодарен единствено на себе си — отбеляза брат му.

— Единствено на себе си — с въздишка се съгласи другият. — Аз не се опитвам да поделям с някого вината или срама.

— Срама го поделяш — със стиснати зъби изръмжа Джеймс Каркър — през такива гъсти, здрави зъби можеше добре да се ръмжи.

— Ах, Джеймс — възкликна брат му и за пръв път в гласа му прозвуча укор — говореше приглушено, сякаш бе закрил лицето си с ръце. — Оттогава насам ти умело ме използваваш, за да изпъкваш по-ярко. Спокойно стъпваш върху мен, за да се изкачваш нагоре. Не ме подритвай с крак!

Последва мълчание. След известно време се чу как управителят мистър Каркър разлиства книгата си, сякаш имаше твърдото намерение да сложи край на разговора. От своя страна брат му се оттегли близо до вратата.

— Това е всичко — заговори той. — Наблюдавах го с такова разтреперано сърце и такъв страх — едно допълнително наказание за мен, — докато той подмина мястото, където за пръв път се подхлъзнах, а след това, дори да бях собственият му баща, не бих могъл да отправя по-горещи благодарности към бога. Не смеех да го предупреждавам или съветвам, но ако бях видял основателна причина, щях да му разкажа за своя горчив опит. Страхувах се да ме виждат хората, че разговарям с него, за да не смятат, че му пакостя, че го тласкам по лош път или го покварявам, а и защото наистина се опасявах, че мога да имам такова въздействие върху него. Не зная, възможно е у мен да се крие подобна зараза. Припомни си моята история в съпоставка с младия Уолтър Гей и чувствата ми, предизвикани от него, и ако можеш, бъди по-снизходителен към мен, Джеймс.

След тези думи той излезе и се натъкна на Уолтър пред вратата. Като видя момчето там, той пребледня леко, а като го хвана за ръка и му зашепна, лицето му съвсем побеля.

— Мистър Каркър, позволете ми да изразя своите благодарности. Позволете ми да ви кажа как искрено ви съчувствувам! Как дълбоко съжалявам, че така злополучно станах причина за всичко! Как ви възприемам почти като свой покровител и защитник. Как горещо съм ви признателен и каква жалост изпитвам към вас! — говореше Уолтър, като му стискаше и двете ръце и в своето вълнение почти не разбираше какво казва или какво върши.

Тъй като стаята на Морфин беше съвсем наблизо и вътре нямаше никой, а вратата — широко отворена, те сякаш по взаимно съгласие влязоха вътре, понеже рядко се случваше по коридора да не минава

човек. Когато се озоваха там и Уолтър забеляза върху лицето на мистър Каркър следи от вътрешния му смут, стори му се, че едва ли не за пръв път вижда това лице, толкова неузнаваемо бе станало то.

— Уолтър — заговори Каркър, като сложи ръка на рамото му, — аз съм далеч по-ниско от теб и нека винаги да бъде така. Знаеш ли какво представлявам аз?

— Какво представлявате вие! — Докато Уолтър внимателно се взираше в него, тези думи сякаш напиреха на езика му.

— Това започна — промълви Каркър, — преди да навърша двадесет и една години — нещата отдавна клоняха натам, но започнаха приблизително тогава. Ограбих ги за пръв път, когато станах пълнолетен. Ограбих ги и по-късно. Преди да съм навършил двадесет и две години, всичко се разкри. И тогава, Уолтър, аз умрях за всички хора.

Отново последните няколко думи сякаш започнаха да напират на езика му, но Уолтър не ги изрече, нито пък продума нещо друго.

— Фирмата беше много добра към мен. Нека в рая старият господар да намери отплата за своето снизхождение. А също и неговият син, който тогава тъкмо бе дошъл в кантората, където се ползувах с голямо доверие. Аз бях повикан в този кабинет, който сега принадлежи на него — оттогава не съм влизал там, — и излязох такъв, какъвто ме виждаш сега. Години наред заемах настоящото си място, както винаги сам, но тогава в очите на всички аз бях един назидателен пример. Те всички проявиха милост към мен и аз продължих да живея. С времето характерът на моето изкупление се промени и смятам, че сега, с изключение на тримата ръководни лица на фирмата, никой друг не знае истинската ми история. Докато малкото момче порасне и я научи, моето ъгълче навярно ще опустее. Предпочитам да стане така! Това е единствената промяна у мен от деня, в който в този кабинет аз завинаги се разделих с младостта, надеждите и обществото на порядъчните хора. Да те благославя бог, Уолтър! Пази себе си и всички свои близки от безчестието, а ако не успееш, по-добре ги убий!

Когато Уолтър се опита да си припомни какво точно се бе случило между тях, към думите на мистър Каркър се прибави само споменът за силно разтрепераното му тяло, сякаш зъзнещо от студ, и за внезапните му избухвания в плач.

Когато Уолтър отново го зърна, той седеше приведен над бюрото си, все така безмълвен, унил и смирен както винаги. И тогава, видял го на работното му място и усетил твърдата му решимост да преустанови всякакво по-нататъшно общуване помежду им, отново припомнил си какво бе чул и разбрал само за една сутрин относно живота на двамата братя Каркър, на Уолтър се стори почти невероятно, че трябва да замине за Антилските острови и в най-скоро време да се лиши от присъствието на чичо Сол, капитан Кътъл, от редките мимолетни срещи с Флорънс Домби — не, искаше да каже с Пол, — както и от всичко в своя живот, което обичаше, към което бе привързан и за което мечтаеше всеки ден.

Но това беше самата истина и новината вече бе обходила приемната. И докато той още седеше с натежало сърце и размишляваше за тези неща, подпрял главата си с ръка, Пърч, прислужникът, се смъкна от махагоновата си поставка, дръпна го за лакътя, извини му се и шепнешком го попита дали смята, че би могъл да изпрати у дома в Англия един буркан захаросан джинджирил на ниска цена за укрепване на мисис Пърч по време на възстановяването ѝ след поредното раждане.

[1] Халиф Харун Ал-Рашид — Харун Справедливия от „Хиляда и една нощ“. ↑

ГЛАВА XIV

ПОЛ СТАВА ВСЕ ПО „НЕ ОТ ТОЗИ СВЯТ“ И СЕ ЗАВРЪЩА У ДОМА ПРЕЗ ВАКАНЦИЯТА

Когато наближи лятната ваканция, младите джентълмени с натезжали клепачи, събрани в дома на доктор Блимбър, не изразиха никакви неприлични прояви на радост. Подобна груба дума като „разпускане“ например би била напълно неуместна за такова изискано заведение. След всяко полугодие младите джентълмени се прибираха по домовете си, но те никога не се разпускаха. Действие от този род би предизвикало презрението им.

Тозър, постоянно жулен и измъчван от колосаната, бяла, батистена яка, носена от него по изричното настояване на мисис Тозър, неговата майка, която предопределила сина си за духовен сан, поддържаше мнението, че колкото по-рано момчето премине предварителния етап на подготовка, толкова по-добре, та Тозър заяви, че ако наистина трябвало да избира по-малката от двете злини, той би предпочел да остане на старото си място, вместо да се връща у дома. Колкото и противоречиво да звучеше това изявление в съпоставка с онзи откъс от съчинението на Тозър, написано на същата тема, където той отбелязваше, че „мислите за родния дом и споменът за него събуждат в душата му най-приятни чувства на очакване и радост“, а наред с това оприличаваше себе си на римски пълководец, който, опиянен от неотдавнашната си победа над икените^[1] или натоварен с картагенска плячка, напредва към Капитола, намиращ се на няколко часа път, който с алегорична цел се явяваше като предполагаемото местожителство на мисис Тозър, то това изявление бе направено съвсем искрено. Изглежда, че Тозър имаше ужасен чичо, който не само че доброволно се нагърбваше със задачата да го изпитва през ваканцията по непонятни предмети, но преиначаваше и най-безобидните случки и неща, за да ги приспособи за същата жестока цел. Така че, ако чичо му го завеждаше на театър или пък под маската

на подобна добронамереност го канеше да видят заедно великан, джудже, магьосник или нещо друго от този род, Тозър знаеше, че той предварително е прочел някакво изказване по този въпрос от класиците и момчето изпадаше в състояние на смъртен страх, тъй като не можеше да предвиди кога чичо му ще се разрази и на кой авторитет ще се позове с цитат, за да разобличи невежеството му.

Що се отнася до Бригс, неговият баща никога не прибягваше до подобни уловки. Той изобщо не го оставяше на мира. Толкова многобройни и сурови бяха душевните изпитания на този злочест младеж по време на ваканцията, че приятелите на семейството, което тогава живееше в Лондон, близо до Бейзуотър, рядко се приближаваха до изкуственото езеро в Кенсингтън Гардънс, без да изпитват смътното опасение, че ще видят шапката на младия Бригс, изплувала на повърхността, и недописано упражнение, захвърлено на брега. Затова и Бригс не изпитваше никаква радост по отношение на ваканцията. А тези двамата, които спяха в малката спалня заедно с Пол, изразяваха ясно чувствата на останалите млади джентълмени — и най-лекомысленият сред тях очакваше настъпването на празничния период с кротко примирение.

Но за малкия Пол нещата стояха съвсем другояче. Краят на тази първа ваканция щеше да означава за него и раздяла с Флорънс, но кой би мислил изобщо за края на ваканцията, когато тя още не бе настъпила! Във всеки случай не и Пол. С приближаването на тези благословени дни лъвовете и тигрите, бродещи по стените на спалнята, ставаха все по-кротки и игриви. Намръщените лукави лица от квадратите и ромбовете по подовата настилка се посмекчиха и вече не го поглеждаха толкова злобно. В тържествения въпрос на стария важен часовник прозвучаха по-топли нотки. А неспокойното море продължаваше да се движи цяла нощ в такт с една тъжна, но хубава мелодия, която ту се засилваше, ту отслабваше в унисон с вълните, и сякаш го люлееше, за да го приспи.

Мистър Фидър, бакалавърът по хуманитарните науки, изглежда, също очакваше, че ваканцията ще му донесе голяма радост. А мистър Тутс възнамеряваше от този момент нататък да се впусне в живот на ваканции, тъй като според ежедневната информация, която той даваше на Пол за себе си, сега изтичаше неговото последно полугодие в

заведението на доктор Блимбър, а след това незабавно му предстоеше да встъпи в правата на собственик.

Пол и мистър Тутс бяха напълно наясно, че те двамата са близки приятели, независимо от разликата в годините и положението. С приближаването на ваканцията, когато в присъствието на Пол мистър Тутс започна по-силно да сумти и по-често да се взира в него от преди, Пол разбра, че така той изразява мъката си относно предстоящата им раздяла, и му бе дълбоко признателен за покровителството и благоразположението му.

Стана ясно дори за доктор Блимбър, мисис Блимбър и мис Блимбър, както и за всички млади джентълмени, че по някакъв начин Тутс се бе обявил за защитник и покровител на Домби и този факт бе толкова очебиен, даже за особа като мисис Пипчин, че доброто старо създание изпита чувства на злоба и ревност спрямо Тутс и в светая светих на собствения си дом неведнъж го обяви за „заваян бунак“. А на невинния Тутс и през ум не му минаваше мисълта, че е събудил гнева на мисис Пипчин, както не му минаваше и каквото и да е било друго определено предположение. Тъкмо обратното, той бе склонен да я счита за забележителна личност, с много интересни качества. Именно поради това той ѝ се усмихваше с такава учтивост, а по време на посещенията ѝ при малкия Пол толкова често я питаше как е, че една вечер тя направо му каза, че не е свикнала на подобно нещо, независимо как гледа той на това, и че тя не можела и не желала да търпи такова отношение от него или от който и да било друг невъзпитан хлапак. Този неочакван ответ на неговата любезност така го стресна, че той се скри на едно закътано местенце, докато тя си отиде. Никога повече под покрива на доктор Блимбър той не се изпречи на пътя на неустрашимата мисис Пипчин.

Оставаха още две-три седмици до ваканцията, когато един ден Корнелия Блимбър повика Пол в стаята си и му каза:

— Домби, възнамерявам да изпратя у дома ви вашия анализ.

— Благодаря, ма'ам — отговори Пол.

— Разбирате за какво ви говоря, нали, Домби? — запита мис Блимбър, като го наблюдаваше строго през очилата.

— Не, ма'ам — отговори Пол.

— Домби, Домби — възкликна мис Блимбър. — Започвам да се страхувам, че вие сте непоправимо момче. Когато не разбирате

значението на един израз, защо не питате за смисъла?

— Мисис Пипчин ми е казала да не задавам въпроси — отвърна Пол.

— Моля ви да не споменавате мисис Пипчин пред мен по какъвто и да е повод, Домби — заяви мис Блимбър. — Не бих могла да позволя такова нещо. Курсът на обучение тук е съвсем различен от всякъде другаде. Една нова подобна забележка ще ме принуди да изискам до утре сутринта преди закуска да ми кажете без грешка от *verbum personale* до *simillima cygno*^[2].

— Аз не исках да кажа, ма'ам... — започна малкият Пол.

— Ако обичате, постарайте се да не ми съобщавате, че не сте искали да кажете, Домби — рече мис Блимбър, която запазваше учтивия си тон дори и когато правеше предупреждения. — Никога не бих могла и да допусна подобни разсъждения.

Пол счете за най-благоразумно нищо да не отговаря и само погледна към очилата на мис Блимбър. След като поклати сериозно глава, мис Блимбър посочи листа пред себе си.

— „Анализ на характера на П. Домби“. Ако паметта не ми изневерява — прекъсна четенето си мис Блимбър, — анализът, противопоставен на синтеза, се определя от Уокър^[3] по следния начин: „Разлагането на обекта на нашите чувства или интелект на първоначалните му елементи.“ Противопоставен на синтеза, забележете. Сега вече знаете какво значи анализ, Домби.

Домби като че ли не бе напълно заслепен от светлината, с която бяха озарили интелекта му, но се поклонил леко на мис Блимбър.

— „Анализ — отново зачете мис Блимбър, като насочи погледа си към листа — на характера на П. Домби. Смятам, че природните способности на Домби са извънредно добри и прилежанието му в учението заслужава също такава оценка. Ако приемем осем за мерило и най-висока бележка, считам, че всяко от тези качества на Домби се оценява с шест и три четвърти.“

Мис Блимбър поспря, за да види как Пол посреща новината. Тъй като той не можеше да разбере дали шест и три четвърти означава шест лири и петнадесет шилинга, шест пенита и три фардинга, шест фута и три инча, шест часа и четиридесет и пет минути или пък шест от нещо, което още не е учил, плюс три четвърти от нещо друго, Пол потърка ръце и продължи да гледа право в мис Блимбър. Оказа се, че

този му начин на отговор не бе по-лош от всеки друг и Корнелия продължи:

— „Невъздържаност — две. Егоизъм — две. Склонност към лоша компания, проявена относно лице на име Глаб, първоначално седем, но впоследствие намалена. Поведение, подобаващо на джентълмен, четири и постепенно подобряващо се.“ Сега искам да ви обърна специално внимание, Домби, на общите наблюдения, направени в края на този анализ.

Пол се приготви да я изслуша с голям интерес.

— „Общите наблюдения по отношение на Домби показват — продължи да чете високо мис Блимбър, като на всяка втора дума насочваше очилата см към малката фигурка пред себе си, — че неговите способности и наклонности са добри и че той е отбелязал успехи, които биха могли да се очакват при дадените обстоятелства. Но във връзка с въпросния млад джентълмен би трябвало да се изрази съжаление, че той проявява странност (обикновено наричана «не от този свят») в своя характер и поведение, поради която, без тя да предизвиква нещо, заслужаващо явно порицание, той много често се отличава от останалите млади джентълмени на неговата възраст и със същото обществено положение.“ Е, Домби — каза мис Блимбър и остави листа. — Ясно ли ви е всичко?

— Мисля, че да, ма'ам — отвърна Пол.

— Разбирате ли, Домби, този анализ — продължи мис Блимбър — ще бъде изпратен у вас на уважавания ви баща. Естествено, ще му стане много неприятно, като разбере, че проявявате странност в своя характер и поведение. Естествено, това и за нас е неприятно, защото не бихме могли да ви обичаме, Домби, разбирате ли, както бихме искали.

Тя засегна детето на болно място. Колкото повече се приближаваше часът на неговото заминаване, с всеки изминат ден у момчето нарастваше тайното желание всички обитатели на къщата да го обичат. Поради някаква скрита причина, смътно долавяна от него самия — ако изобщо можеше да се долови, — той усети постепенно засилващ се прилив на нежност почти към всичко и всеки в този дом. Непоносимо му беше да си представи, че неговото отсъствие ще се приеме напълно равнодушно. Той искаше всички да запазят топъл спомен за него и си постави за задача да умилостиви дори едно голямо,

пресипнало рунтаво куче, преди това предизвиквало ужас у него, за да може и то да почувствува отсъствието му, когато вече го няма.

Без почти да съзнава, че по този начин той само подчертава разликата между себе си и своите връстници, бедният малък Пол, колкото можа по-ясно, изложи всичко това пред мис Блимбър и я помоли, въпреки официалния анализ, да бъде така добра и да се опита да го обикне. Към присъединилата се към тях мисис Блимбър той отправи същата молба. И когато въпросната дама не се сдържа и дори в негово присъствие изрази често изказваното си мнение, че той бил странно дете, Пол ѝ отвърна, че тя несъмнено е напълно права. Че той смятал, че това се дължало на костите му, но не бил сигурен и се надявал тя да престане да обръща внимание на този факт, тъй като той обичал всички тях.

— Не ви обичам толкова много — призна си Пол със смесеното чувство на боязливост и пълна искреност, едно от най-характерните и очарователни качества на детето, — не ви обичам толкова много, колкото обичам Флорънс, разбира се. Не би могло да бъде така. Не можете да очаквате подобно нещо, нали, ма'ам?

— О, малката душица, която не е от този свят! — шепнешком възкликна мисис Блимбър.

— Но аз много обичам всички тук — продължи Пол — и когато си отида, ще ми бъде мъчно при мисълта, че някой е бил доволен от моето заминаване или че му е било все едно.

Сега вече мисис Блимбър бе напълно убедена, че Пол е най-странното дете в света. И след като разказа на доктора какво се бе случило, докторът не оспори мнението на жена си. Той обаче повтори това, което бе заявил още при пристигането на Пол, че учението щяло да оправи всичко, а също така добави думите, казани и тогава: „Развивай го, Корнелия! Развивай го!“

Корнелия започна да го развива, влагайки цялата си енергия, и поради това животът на Пол съвсем не бе лек. Но наред с подготовката на уроците той отдавна си бе поставил и друга, по-висша цел, която никога не забравяше и която упорито продължаваше да преследва — да бъде кротко, услужливо, тихо дете, стремящо се непрестанно да заслужи любовта и привързаността на околните. И макар че все така често го виждаха да седи на старото си място върху стъпалата или да наблюдава вълните и облаците сам от прозореца си, също така много

редовно сега го забелязваха да се присъединява към останалите момчета и безшумно да им оказва дребни услуги доброволно. И така се получи, че дори сред тези сурови и самовглъбени млади отшелници, усмиряващи плътта си под покрива на доктор Блимбър, Пол стана обект на всеобщ интерес — чуплива малка играчка, която всички обичаха и към която никой не си би дори и помислил да се отнесе лошо. Но той не можеше да промени природата си или да поправи анализа. Така че всички бяха единомисленици, че Домби не е от този свят.

Неговият характер обаче му бе създал известни привилегии, с които никой друг не се ползуваше. Едно не толкова чудато дете не би могло да ги има, а това само по себе си не бе малко. Докато другите само се покланяха на доктор Блимбър и останалите членове на семейството му, преди да си легнат, Пол протягаше мъничката си ръчичка и смело поемаше ръката на доктора, на мисис Блимбър, както и на Корнелия. Ако се наложеше да се моли за прошка, за да бъде спасен някой от предстоящото наказание, винаги изпращаха Пол. Дори късогледният младеж веднъж поиска от него съвет относно незначителното счупване на една стъклена чаша и порцеланова чиния. Освен това се носеха неясни слухове, че икономът, проявяващ към него благосклонност, каквато този студен човек не бе изпитвал преди това към никое друго момче, понякога му наливал в бирата портър, за да може Пол да укрепне.

Наред с тези неограничени права Пол имаше и свободен достъп до стаята на мистър Фидър, откъдето на два пъти бе извеждал на чист въздух мистър Тутс, на когото му бе приляло в резултат на неуспешен опит да изпуши доста силна пура — една от купчината, които младият джентълмен тайно бе закупил на морския бряг от отчаян контрабандист, признал им под секрет, че за главата му, жива или мъртва, митницата е определила награда от двеста лири. Уютна бе стаята на мистър Фидър — леглото бе поставено в друго малко помещение вътре в нея, а флейтата, на която мистър Фидър още не можеше да свири, но по собствените му думи възнамерявал да си постави за цел да се научи, бе закачена над камината. В стаята имаше и няколко книги, а също и рибарска въдица, тъй като мистър Фидър казваше, че щял непременно да си постави за цел да се научи да лови риба, когато намерел свободно време. Със същите намерения мистър Фидър бе струпал и красива малка извита тръба с клапи, шахматна

дъска с фигури, испанска граматика, принадлежности за рисуване и един чифт боксови ръкавици. Мистър Фидър твърдеше, че той несъмнено щял да си постави за цел да овладее изкуството на самозащитата, тъй като считал, че дълг на всеки мъж бил да стори това, понеже давало възможност да се окаже помощ на жена, изпаднала в беда.

Най-ценната вещ на мистър Фидър обаче беше голяма зелена кутия с емфие, донесена като подарък от мистър Тутс в края на предишната ваканция, за която той бе платил висока цена, тъй като действително е принадлежала на принца-регент^[4]. Нито мистър Тутс, нито Фидър биха могли да опитат каквото и да е емфие, дори то да бе слабо и в ограничено количество, без да изпаднат в конвулсии от кихане. Въпреки това за тях бе велико удоволствие да намокрят тютюна в табакерата със студен чай, да го размесят върху пергаментов лист с нож за рязане на хартия и да се отдадат на периодическата му консумация. По време на това тъпчене на носовете си те издържаха удивителни мъчения с устойчивостта на мъченици и като отпиваха от време на време бира, чувствуваха всички прелести на разгула.

За малкия Пол, безмълвно седящ в тяхната компания близо до главния си покровител — мистър Тутс, подобни случаи на безпътство криеха тръпчиво очарование. А когато мистър Фидър заговори за тъмните тайни на Лондон и каза на мистър Тутс, че възнамерявал сам да ги изучи най-подробно от всички страни по време на предстоящата ваканция и че за целта се уговорил да се настани на квартира у две стари неженени дами в Пекам^[5], Пол започна да гледа на него, сякаш той бе герой от някаква книга за пътешествия или невероятни приключения, и изпитваше едва ли не страхопочитание към тази необикновена личност.

Една вечер, непосредствено преди ваканцията, Пол влезе в тази стая и завари мистър Фидър да попълва оставените празни места в някакви печатани писма, а други такива писма, вече попълнени и пръснати наоколо, се сгъваха и запечатваха от мистър Тутс. Мистър Фидър се обади: „Аха, Домби, ето ви и вас!“ — Те винаги се отнасяха внимателно с него и се радваха да го видят — а след това, като му подхвърли едно от писмата, добави:

— Ето ви пак вас, Домби. Това е вашата.

— Моята ли, сър? — попита Пол.

— Вашата покана — поясни мистър Фидър.

Пол я погледна и видя там, калиграфически напечатано — с изключение на името му и датата, написани от ръката на мистър Фидър, — че доктор и мисис Блимбър умоляват мистър П. Домби да ги удостои с присъствието си на тържеството в сряда вечерта, на 17 този месец, от 19,30 часа, където ще се танцува кадрил. Като хвърли поглед към масата, на която седеше мистър Фидър, Пол видя, че по същия приятен повод доктор и мисис Блимбър са отправили молба и към мистър Бригс, мистър Тозър и всички останали млади джентълмени да ги удостоят с присъствието си.

След това за голяма негова радост мистър Фидър му съобщи, че била поканена и сестра му, че всяко полугодие завършвало с такова събитие и че тъй като ваканцията започвала в същия ден, ако желаел, той можел да си отиде заедно със сестра си веднага след тържеството — тук Пол го прекъсна с думите, че той много би желал подобно нещо. После мистър Фидър му обясни, че е необходимо той от своя страна с много изящен и ситен почерк да напише на доктор и мисис Блимбър, че за него щяло да бъде удоволствие и чест да ги посети, в отговор на любезната им покана. Най-накрая мистър Фидър каза, че по-добре би било той да не споменава в присъствието на доктор и мисис Блимбър за празненството, тъй като тези предварителни приготовления и цялото организиране се провеждали според принципите на класицизма и високосветското възпитание и се предполагало, че както доктор и мисис Блимбър, така и младите джентълмени с техните академични качества нямали и представа за предстоящото събитие.

Пол поблагодари на мистър Фидър за тези указания, постави поканата в джоба си и както обикновено зае мястото си близо до мистър Тутс. Но главата на Пол, която доста отдавна го болеше, а понякога много му натежаваше и го измъчваше, тази вечер бе толкова замаяна, че той бе принуден да я подпре с ръка. Въпреки това тя така клюмаше, че лека-полека се склони в скута на мистър Тутс и остана там, сякаш изобщо нямаше намерение да се вдига вече.

Това съвсем не можеше да бъде причина той да оглушее, но, изглежда, точно това се бе случило, помисли си Пол, защото постепенно чу как мистър Фидър вика в самото му ухо и леко го разтърсва, за да привлече вниманието му. И когато много уплашено той вдигна глава и се огледа наоколо, забеляза, че в стаята бе влязъл

доктор Блимбър, че прозорецът е отворен и че челото му е напръскано с вода, макар че бе крайно любопитно наистина как е станало всичко това, без той да разбере.

— Ах! Ето, ето! Много добре! Как се чувства сега малкият ми приятел? — с бодър глас го попита доктор Блимбър.

— О, съвсем добре, благодаря ви, сър — отвърна Пол.

Но като че нещо ставаше с пода, защото Пол не можеше да стъпи здраво на него, а също и със стените, защото те бяха склонни непрекъснато да кръжат и само много втрепен поглед можеше да ги накара да спрат. Главата на мистър Тутс изглеждаше едновременно много по-голяма и необичайно отдалечена, а когато той взе Пол на ръце, за да го отнесе горе, Пол с удивление забеляза, че вратата съвсем не се намира там, където очакваше, и отначало едва ли не си помисли, че Тутс възнамерява да мине направо през комина.

Много мило беше от страна на мистър Тутс, че с такава нежност го занесе на най-горния етаж и Пол съответно му поблагодари. А мистър Тутс отвърна, че би направил много повече, стига да можел. И той всъщност наистина направи много повече — с най-голяма грижовност помогна на Пол да се съблече и да си легне, а после седна до леглото и високо се закиска. А мистър Фидър, бакалавърът на хуманитарните науки, надвесен над креватчето в долната част, с костеливите си ръце разроши четината на главата си, а след това си даде вид, че се боксира с Пол по всички правила на науката по случай пълното му съвземане, което бе толкова забавно и мило от страна на мистър Фидър, че тъй като Пол не можеше да реши дали трябва да се смее, или да плаче, направи и двете едновременно.

Пол не се и сети да попита как се изпари мистър Тутс и как мистър Фидър се превърна в мисис Пипчин. Дори не прояви интерес да разбере. Но когато видя в долната част на кревата си да стои мисис Пипчин вместо мистър Фидър, той извика:

— Мисис Пипчин, не казвайте на Флорънс.

— Какво да не казвам на Флорънс, мой малък Пол? — запита мисис Пипчин, като приближи до него и седна на стола.

— За мен — отговори Пол.

— Не, не, няма — съгласи се мисис Пипчин.

— Какво мислите, че искам да направя, когато порасна, мисис Пипчин? — попита Пол, като обърна лице към нея от възглавницата и

замислено подпря брадичка върху свитите си ръце.

Мисис Пипчин не можеше да отгатне.

— Искам — каза Пол — да внесе всичките си пари в една банка и никога да не се опитвам да трупам повече и да замина с моята скъпа Флорънс на село, където ще има хубава градина, поляни и гори и да живея там с нея до края на живота си.

— Наистина ли! — удиви се мисис Пипчин.

— Да — отвърна Пол. — Това искам да направя, когато... — той млъкна и се замисли за миг.

Сивите очи на мисис Пипчин се взряха в съсредоточеното му лице.

— Ако порасна — допълни той.

След това моментално започна да разправя на мисис Пипчин за тържеството, за отправената покана към Флорънс, за гордостта, която ще изпита поради възхитата на всички момчета от нея, за това колко мили са те с него и колко го обичат и как е доволен от всичко. После той разказа на мисис Пипчин за анализа и как той действително не бил „от този свят“ и поиска да чуе мнението на мисис Пипчин по този въпрос и дали тя знаела защо било така и какво значело то. Мисис Пипчин напълно отрече това твърдение, за да се измъкне най-лесно от затруднението. Но Пол съвсем не бе удовлетворен от думите ѝ и така изпитателно се вгледа в мисис Пипчин в очакване на по-точен отговор, че тя бе принудена да стане и да надникне през прозореца, за да избегне погледа му.

Имаше един уравновесен лекар, посещаващ заведението при заболяването на някой от младите джентълмени, и кой знае как, сега той се появи в стаята и застана до леглото му заедно с мисис Блимбър. Пол нямаше и представа по какъв начин бяха изникнали те и откога са в стаята, но щом ги забеляза, той седна в леглото си и най-подробно отговори на всички въпроси на лекаря, а после му прошепна, че Флорънс не трябвало да знае нищо за това, ако можело, и че той много държал тя да дойде на тържеството. Той дълго бърби пред лекаря и накрая се разделиха като най-добри приятели. Отново легнал и затворил очи, той чу как лекарят казва извън стаята и много отдалеч — или навярно му се присъни, че му липсвала виталност (какво ли значи това, зачуди се Пол) и имал голяма телесна отпадналост. Че след като момчето толкова държало да се раздели със съучениците си на

седемнадесети, по-добре би било да му се изпълни желанието, ако нямало влошаване на състоянието. Че той се зарадвал, като научил от мисис Пипчин, че момчето щяло да се прибере при близките си в Лондон на осемнадесети. Че той щял да пише на мистър Домби и преди тази дата, след като по-добре се запознаел със случая. Че в момента не съществували сериозни основания за... какво? Пол не чу точната дума. И че момчето било много умно, но не от този свят.

Какво ли е това нещо „не от този свят“, с разтуптяно сърце се питаше Пол, което така явно проличава у него и така лесно се забелязва от множество хора!

Той не можеше да го проумее, нито пък можеше да се измъчва дълго с размишления. Мисис Пипчин отново седна до него, ако изобщо бе ставала (стори му се, че тя бе излязла с доктор Блимбър, но навярно това е било сън), и скоро по магически начин в ръцете ѝ се появиха шише и чаша и тя напълни за него чашата. След това той яде някакво наистина много вкусно желе, донесено му от самата мисис Блимбър. А после се почувствува толкова добре, че след настойчивите му молби мисис Пипчин се прибра у дома, а Бригс и Тозър дойдоха да лягат. Бедният Бригс ужасно се оплакваше от своя анализ, който дори да беше химически процес, не би могъл да му окаже по-разяждащо въздействие. Но той бе много мил с Пол, а също и Тозър, както и всички останали, които един по един надникнаха, преди да си легнат, и му казаха: „Как се чувствуваш сега, Домби?“, „Горе главата, малки Домби!“ и така нататък. След като Бригс си легна в кревата, той дълго време не можа да заспи и продължи да се вайка за своя анализ, като заявяваше, че според него той съвсем не отговарял на истината и дори на един убиец анализът не би могъл да бъде по-лош и какво щял да каже доктор Блимбър, ако получаването му на джобни пари зависело от този анализ? Много е лесно, нареждаше Бригс, да превърнеш едно момче в черен роб в продължение на цяло полугодие, а после да го окачествиш като лентяй, да го лишаваш от обедите му два пъти седмично, а после да го окачествиш като лакомник. Не би могло да се търпи подобно нещо, смяташе той, нали? Ох! Ах!

Следващата сутрин, преди късогледият млад човек да удари гонга, той се изкачи при Пол и му каза, че не трябвало да става от кревата, което Пол с удоволствие направи. Мисис Пипчин отново се яви малко преди лекаря и малко след като добрата млада жена, която

Пол бе видял да чисти печката още първата сутрин след пристигането му тук (колко отдавна му се струваше всичко това сега), му донесе закуската. Последва нова консултация някъде далеч от него или пък тя отново му се присъни, а после лекарят, дошъл пак заедно с доктора и мисис Блимбър, каза:

— Да, аз смятам, доктор Блимбър, че можем да освободим засега този млад джентълмен от книгите, тъй като ваканцията е съвсем близо.

— На всяка цена — съгласи се доктор Блимбър. — Скъпа, ако обичаш да уведомиш Корнелия за това.

— Непременно — отвърна мисис Блимбър.

Лекарят се наведе, взря се внимателно в очите на Пол, измери пулса му и прегледа главата и сърцето му с такъв интерес и загриженост, че Пол му каза:

— Благодаря ви, сър.

— Нашият малък приятел — забеляза доктор Блимбър — никога не се оплаква.

— О, да! — отговори лекарят. — Не биха могли да се очакват оплаквания от него.

— Нали намирате, че е много по-добре? — запита доктор Блимбър.

— О, той е много по-добре — потвърди лекарят.

По силата на своята странна привичка Пол започна да размишлява с какви ли мисли бе зает лекарят в момента, че отговори така машинално на двата въпроса на доктор Блимбър. Но лекарят случайно срещна погледа на малкия си пациент тъкмо когато последният се впускаше в мисловната си експедиция, така че той прикри своята угриженост с бодра усмивка, на която Пол в отговор също се усмихна и се отказа от разсъжденията си.

Целият този ден Пол прекара в кревата, като задрямваше, потъваше в сънища или пък оглеждаше мистър Тутс, но на следващия ден се изправи на крака и слезе долу. О, чудо, нещо бе станало с големия стенен часовник и един майстор, покачил се на стълба, бе свалил циферблата му и светейки със свещ, човъркаше механизма му с инструмент. За Пол това бе голямо събитие и той седна на най-ниското стъпало и с голям интерес започна да следи операциите, като от време на време хвърляше поглед към циферблата на часовника, облегнат

силно наклонен наблизо на стената, и изпитваше известно смущение от подозрението, че циферблатът го наблюдава влюбено.

Майсторът на стълбата бе много вежлив и понеже веднага след като съзря Пол, се обърна към него с думите: „Как сте, сър?“, Пол подхвана разговор с него и му обясни, че напоследък не се чувствувал добре. По този начин ледът между тях бе разтопен и Пол го засипа с множество въпроси относно часовникови кули и стенни часовници и дали хората нощем дежурели в празните църковни камбанарии, за да накарат часовниците да бият, и как звънели камбаните, когато хората умирали и дали те били различни от камбаните за сватба или само във въображението на живите звънът при погребение бил толкова зловец. Когато разбра, че новият му познат не е много добре осведомен защо в Средновековието вечер удряла камбана, Пол му разказа за този закон. Той също така отпрати към него и въпрос като към практичен човек как гледа на идеята на крал Алфред времето да се измерва чрез горенето на свещи^[6], на което майсторът отвърна, че ако този обичай се възвърне, това щяло да означава край на часовникарския занаят. Накратко казано, Пол продължи наблюденията си, докато часовникът отново придоби познатия си вид и възобнови невъзмутимия си въпрос, а майсторът прибра инструментите си в дълга кошница, каза му „довиждане“ и си тръгна, като преди това обаче на прага на вратата прошепна нещо на лакея, от което Пол долови само израза „не от този свят“.

Какво ли е това нещо „не от този свят“, което сякаш предизвиква съжаление у хората? Какво би могло да бъде то?

Той често мислеше за това сега, когато бе освободен от занятия, макар и не чак толкова непрестанно, както навярно би правил, ако го занимаваха по-малко неща. Но той бе извънредно зает и по цял ден непрекъснато мислеше.

Първо, предстоеше идването на Флорънс на тържеството. Флорънс ще разбере, че момчетата го обичат и това ще ѝ достави радост. Ето каква бе основната му грижа. Ако Флорънс се убеди веднъж завинаги, че те са мили и нежни с него и че той им е станал малък любимец, тя винаги ще гледа на времето, прекарано от него тук, без голямо чувство на съжаление. И поради това Флорънс навярно би била много щастлива, когато той се завърне тук.

Когато се завърне тук! По петдесет пъти на ден той се изкачваше по стълбата до спалнята си с безшумни ситни стъпки и събираше своите книги, вещи и незначителни принадлежности, като приготвяше всичко, до най-малката дреболия, за отнасяне у дома. Нищо не издаваше у малкия Пол намерението му да се завърне тук — във всичко, което мислеше и вършеше, нямаше никакви приготовления или намеци за подобно нещо освен мимолетното хрумване относно сестра му. Тъкмо обратното — вгълбен в себе си и обикаляйки целия дом, той гледаше на всички скъпи нему неща, сякаш се разделяше с тях завинаги. Поради това по цял ден имаше за какво да мисли.

Трябваше да надникне в стаите горе, да си представи колко пусти ще са те, когато той си отиде и да размисли колко ли безмълвни дни, седмици, месеци, години наред те ще продължават да бъдат все така тържествени и непроменени. Трябваше да си помисли дали един ден някое друго дете („не от този свят“ като него) ще броди тук, пред което ще се разкрият същите тези чудати изменения в шарките на тапетите и в мебелите. Ще се намери ли човек да разкаже на това момче за малкия Домби, живял някога тук?

Трябваше да помисли и за един портрет на стълбището, който винаги упорито го съпровождаше с поглед, когато той минаваше, извърщайки очи през рамо назад. Дори ако Пол бе заедно с някой друг, портретът сякаш пак наблюдаваше само него, а не другия. Трябваше също добре да си помисли относно една гравюра, окачена на друго място, където в центъра на смаяна група се виждаше познатата фигура на човек със сияние около главата, благ, кротък и милосърден, сочещ нагоре.

На прозореца на спалнята му възникваха рояк от мисли, примесени със споменатите досега, и една след друга връхлитаха отгоре му подобно прииждащите вълни. Къде ли живеят тези волни птици, непрестанно кръжащи над морето в бурно време? Къде ли възникват и за пръв път се надигат облаците? Откъде се втурва вятърът в стремителния си полет и къде се спира? Дали мястото, на което те двамата с Флорънс толкова често бяха седели заедно и откъдето бяха наблюдавали всички тези неща и разговаряли за тях, би изглеждало съвсем същото в тяхно отсъствие? Би ли изглеждало то същото и на Флорънс, ако той се намира някъде далеч, а тя продължава да седи там сама?

Също така той трябваше да мисли и за мистър Тутс, за мистър Фидър, бакалавъра по хуманитарните науки, за всички момчета. А и за доктор Блимбър, мисис Блимбър и мис Блимбър. За дома, за леля си и мис Токс! За баща си, „Домби и Син“, за Уолтър и неговия беден стар чичо, получил необходимата сума, и за онзи капитан с дрезгав глас и желязна ръка. Освен това през деня трябваше да направи множество малки визити — в класната стая, в кабинета на доктор Блимбър, в личното помещение на мисис Блимбър и това на мис Блимбър, както и да види кучето. Сега той имаше правото да обикаля къщата колкото си иска и в желанието си да се раздели с всички с най-добри чувства той посвоему се стареше да послужи на всички. Той ту откриваше необходимите пасажии в книгите на Бригс, който постоянно не можеше да ги намери, ту проверяваше в речниците думи в помощ на младите джентълмени, изпаднали в затруднение, ту държеше чилето на мисис Блимбър при навиването на копринените конци, ту слагаше в ред бюрото на Корнелия, ту се промъкваше в кабинета на самия доктор и като присядаше на килима близо до учените му нозе, безшумно въртеше глобусите, като правеше околосветски пътешествия или полети до далечните звезди.

Накратко казано, в тези дни непосредствено преди ваканцията, когато останалите млади джентълмени се трепеха здравата, за да възстановят в паметта си всичко, научено през цялото полугодие, Пол се ползуваше с такива привилегии, каквито никой ученик изобщо не е имал в заведението преди. Той самият не можеше да повярва на това, но часовете и дните се нижеха, а свободата не му се отнемаше и Пол продължаваше да бъде галеното дете в дома. Доктор Блимбър бе толкова внимателен с него, че един ден по време на обедата заповяда на Джонсън да напусне масата заради нетактичното обръщение „бедни малък Домби“. Пол счете, че постъпката на доктор Блимбър е много сурова и жестока, макар че той самият се бе изчервил в момента на обръщението и зачудил защо Джонсън изпитва към него съжаление. По мнението на Пол справедливостта на доктора беше още по-съмнителна, след като момчето със сигурност бе дочуло как предишната вечер този велик авторитет се бе съгласил със забележката (направена от мисис Блимбър), че бедният скъп малък Домби ставал все от „не от този свят“. Тогава Пол започна да мисли, че да не си „от този свят“, навярно означава да бъдеш много слаб и дребен, лесно да

се уморяваш и бързо да ти се прииска да легнеш някъде, за да си починеш, защото той не можеше да не усеща, че с всеки изминат ден тези негови привички се засилват.

Най-после настъпи денят на тържеството и доктор Блимбър обяви на закуска:

— Джентълмени, ще продължим нашите занимания на 25-о число следващия месец.

Мистър Тутс веднага се отърси от подчинението и надяна пръстена си. А когато малко по-късно в един случаен разговор спомена доктора, той го нарече просто „Блимбър“. Този свободолюбив акт предизвика у по-големите ученици чувство на възхищение и завист, но по-младите души изстинаха от ужас и сякаш се удивиха, че таванът не се срути отгоре му.

Нито на закуска, ни на обяд не бе направен и най-малкият намек за предстоящата церемония вечерта, но през целия ден в къщата цареше суматоха и по време на своите разходки Пол се запозна с най-разнообразни пейки и свещници и се натъкна на една арфа в зелена калъфка, поставена на площадката пред вратата на гостната. Също така на обяд се забеляза нещо странно в главата на мисис Блимбър, сякаш косата ѝ бе много стегнато навита. И макар че слепоочията на мис Блимбър се украсяваха от хубави къдрици, тя като че също си бе направила отдолу косата на ситни букли с книжки, и то от театрален афиш, защото над едното стъкло от проблясващите ѝ очила Пол прочете „Кралски театър“, а над другото — „Брайтън“.

Надвечер в спалните помещения на младите джентълмени се проведе грандиозен парад на бели жилетки и връзки и се разнесе такъв мирис на опърлена коса, че доктор Блимбър изпрати лакея горе да им предаде приветите му, както и да разбере дали не се е подпалила къщата. Всъщност причината се криеше във фризьора, който къдреше младите джентълмени и от прекален ентузиазъм бе прегрял машините.

След като Пол се облече — това стана бързо, защото момчето се чувствуваше неразположено и сънливо и не бе в състояние дълго да се занимава с тоалета си, — той слезе долу в гостната, където завари доктор Блимбър да се разхожда из стаята в официален костюм, но с такъв важен и безучастен вид, сякаш само допускаше вероятността да се отбият един-двама души. Скоро след това се появи мисис Блимбър, която според Пол изглеждаше прелестна и бе сложила върху себе си

толкова много фусти, че за да я обиколиш, трябваше да направиш цяла екскурзия. Мис Блимбър слезе малко след майка си — леко изцедена на вид, но много очарователна.

Последва появата на мистър Тутс и мистър Фидър. И двамата джентълмени държаха шапките си в ръка, сякаш живееха далеч оттук. Когато икономът обяви имената им, доктор Блимбър възкликна: „Ай, ай, ай! Боже мой!“ и изглеждаше извънредно доволен да ги види. Мистър Тутс проблясваше със скъпоценните си камъни и копчетата си и придаваше на това такова голямо значение, че след като се ръкува с доктора и поклони на мисис Блимбър и мис Блимбър, той дръпна Пол настрана и попита: „Как ме намираш, Домби?“

Но въпреки скромното си самочувствие мистър Тутс, изглежда, изпадна в състояние на крайна неувереност дали изобщо е благоразумно да закопчае най-долното копче на жилетката си и дали, след трезва преценка на всички обстоятелства, е по-добре да носи маншетите си подгънати или пуснати. Когато забеляза, че на мистър Фидър са подгънати, мистър Тутс също си ги подгъна. Но тъй като маншетите на новодошлия гост бяха пуснати, мистър Тутс съответно пусна и своите. Що се отнася до закопчаването на жилетките — не само на най-долното копче, но и най-горното, — с прииждането на гостите различията ставаха толкова многобройни и усложнени, че мистър Тутс непрекъснато докосваше с пръсти тази част от тоалета си, сякаш свиреше на някакъв инструмент, като намираше необходимите непрестанни движения твърде смущаващи.

Когато всички млади джентълмени — стегнати с връзки, накъдрени, обути с лачени обувки, с новите си шапки в ръка — се събраха, като всеки един от тях при влизането бе представян, дойде мистър Бапс, учителят по танци, придружен от мисис Бапс, към която мисис Блимбър прояви извънредна любезност, както и снизходителност. Мистър Бапс бе много сериозен човек, с бавна и отмерена реч. Нямаше и пет минути след като бе застанал под лампата и той попита Тутс (който безмълвно сравняваше своите лачени обувки с неговите) какво би сторил той със суровините, пристигнали в пристанището му в замяна на златото. Мистър Тутс бе затруднен от въпроса, но предложи те да бъдат „сварени“. Мистър Бапс обаче като че ли не счете подобно разрешение за целесъобразно.

Пол се измъкна от своето кътче на дивана, заобиколено от възглавници, избрано от него за наблюдателен пост, и слезе долу в стаята за сервиране на чай, за да чака Флорънс — не я бе виждал почти цели две седмици, тъй като предната събота и неделя не бе излизал от дома на доктор Блимбър, за да не се простуди. Скоро тя пристигна със свежи цветя в ръка, толкова красива в скромната си бална рокля, че когато застана на колене пред него, за да обвие шията му и да го целуне (тъй като нямаше никой друг там освен неговата приятелка и една друга млада жена, отговаряща за сервирането на чая), Пол не можеше и да си представи да се откъсне от нея или отклони погледа си от блестящите ѝ предани очи.

— Какво има, Флой? — попита Пол, почти сигурен, че е забелязал сълзи в очите ѝ.

— Нищо, мили, нищо — отвърна Флорънс.

Пол нежно докосна бузата ѝ с пръст — наистина имаше сълзи.

— Защо, Флой? — попита той.

— Когато се приберем заедно у дома, аз ще се грижа за теб, любими — каза Флорънс.

— Ще се грижиш за мен ли? — повтори Пол.

Пол не можеше да разбере какво общо има това със сълзите, защо двете млади жени гледат толкова сериозно, нито пък защо Флорънс извърна лицето си за миг, а после пак го погледна, цялата озарена от усмивка.

— Флой — заговори Пол, уловил къдрица от черната ѝ коса. — Кажи ми, скъпа. Смяташ ли, че съм станал „не от този свят“?

Сестра му се засмя, погали го и рече:

— Не.

— Защото знам, че така говорят — обясни Пол — и искам да разбера какво значи това, Флой.

На вратата силно се почука два пъти, Флорънс побърза да отиде до масата и по този въпрос повече не разговаряха. Пол отново изпадна в недоумение, когато видя приятелката му да шепне на Флорънс, сякаш я успокоява, но появата на нови гости бързо го отвлече от тези мисли.

Пристигнаха сър Барнет Скетълс, лейди Скетълс и младият Скетълс. Младият Скетълс щеше да постъпи като ученик тук веднага след ваканцията и в стаята на мистър Фидър непрестанно се възхваляваше баща му, който беше в Камарата на общините, и за него

мистър Фидър каза, че когато му дадели думата в Камарата (а това се очаквало от три-четири години), имало всички изгледи той здравата да насоли радикалите.

— Каква е тази стая например? — обърна се лейди Скетълс към приятелката на Пол, Милия.

— Кабинетът на доктор Блимбър, ма'ам — беше отговорът.

Лейди Скетълс я огледа с лорнета си и като кимна одобрително с глава, отбеляза пред сър Барнет Скетълс:

— Много добре.

Сър Барнет се съгласи, но във вида на младия Скетълс се четеше подозрителност и съмнение.

— А това малко същество тук — лейди Скетълс посочи Пол — не е ли един от...

— От младите джентълмени, ма'ам. Да, ма'ам — отвърна приятелката на Пол.

— И как се казвате, мое бедно дете? — осведоми се лейди Скетълс.

— Домби — отвърна Пол.

Сър Барнет Скетълс веднага се обади и каза, че е имал честта да срещне бащата на Пол на един тържествен прием и изрази надеждата, че той е добре със здравето си. А след това Пол го чу да шепне на лейди Скетълс: „Сити... много богат... извънредно почтен... докторът спомена този факт“, след което се обърна към Пол: „Ако обичате, предайте на баща си, че сър Барнет Скетълс е бил доволен да чуе, че той се намира в добро здраве и му праща най-сърдечни поздравии.“

— Да, сър — отвърна Пол.

— Юнак! — възкликна сър Барнет Скетълс. — Барнет — каза той на младия Скетълс, който си откъщаваше на фруктовия кейк за предстоящото учение, — ти трябва да се запознаеш с този млад джентълмен, Барнет. Ти МОЖЕШ да се запознаеш с този млад джентълмен — рече сър Барнет Скетълс, като подчерта своето позволение.

— Какви очи! Каква коса! Какво прелестно лице! — тихо възкликна лейди Скетълс, като огледа Флорънс с лорнета си.

— Сестра ми — представи я Пол.

Сега задоволството на семейство Скетълс бе пълно. Тъй като лейди Скетълс бе изпитала от пръв поглед благоразположение към

Пол, те всички се изкачиха заедно горе — сър Барнет Скетълс подкрепяше Флорънс, а младият Барнет вървеше отзад.

Когато стигнаха до гостната стая, младият Барнет не остана за дълго на заден план, тъй като мистър Блимбър веднага го изкара напред и го застави да танцува с Флорънс. На Пол му се стори, че младият Барнет не бе особено щастлив или поне на лицето му не бе изписано нищо друго освен начумереност и безучастие към това, което върши. Но Пол чу лейди Скетълс да казва на мисис Блимбър, като отмерваше такта с ветрилото си, че несъмнено скъпото ѝ момче съвсем си е загубило ума по такъв ангел като мис Домби, така че навярно Скетълс младши тънеше в блаженство, без да изразява състоянието си.

Малкият Пол забеляза, че по странно стечение на обстоятелствата никой не бе заел мястото му сред възглавниците и че когато отново влезе в стаята, те всички му направиха път да се върне там, запомнили, че мястото е негово. Също така никой не се изпречваше пред него, като разбраха, че му е приятно да наблюдава как танцува Флорънс — напротив, всички се стараеха той да има пълната възможност свободно да я следи с очи. Те бяха също толкова любезни — дори непознатите, за кратко време станали твърде много на брой, — че от време на време идваха при него и го питаха как се чувствава, дали го боли главата и дали е уморен. Той им бе благодарен за любезността и вниманието и облегнат на възглавниците в тъгълчето на дивана — близо до него седяха мисис Блимбър и лейди Скетълс, а след всеки танц Флорънс също дотичваше и присядаше до него, — той продължи да наблюдава, наистина извънредно щастлив.

Флорънс би седяла цялата вечер до него и би предпочела изобщо да не танцува, но Пол настоя, като ѝ каза, че това му доставяло голямо удоволствие. Той говореше самата истина, защото сърчицето му се преизпълваше с радост, а лицето му се озаряваше, когато виждаше каква прелестна, едва напъпила малка роза е тя в тази стая и какво възхищение предизвиква у присъстващите.

От своето гнездо сред възглавниците Пол можеше да вижда и чува почти всичко, което ставаше наоколо, сякаш то се правеше за негово развлечение. Наред с многото други дребни неща той забеляза също, че мистър Бапс, учителят по танци, завърза разговор със сър Барнет Скетълс и много скоро го попита, така както би попитал и мистър Тутс, какво би сторил той със суровините, пристигнали в

пристанището му в замяна срещу златото — това представляваше такава загадка за Пол, че той умираше от желание да научи какво би трябвало да стори с тях. Сър Барнет Скетълс имаше доста неща да каже по въпроса и той ги каза, но това, изглежда, не разреши проблема, тъй като мистър Бапс възрази: „Да, но ако Русия се намеси със своите мазнини“, при което сър Барнет едва не онемя и можа само да поклати глава и да каже: „Ами тогава навярно трябва да се обърнете към памука си.“

Когато мистър Бапс отиде да поободри мисис Бапс — напълно пренебрегната, тя си даваше вид, че проявява интерес към нотната тетрадка на джентълмена, свирещ на арфата, — сър Барнет Скетълс го проследи с такъв поглед, сякаш го намираще за крайно забележителен човек. Малко по-късно той изрази това свое впечатление относно мистър Бапс пред доктор Блимбър и попита дали би могъл да си позволи дързостта да се осведоми кой е той и работил ли е някога в министерството на търговията. Доктор Блимбър отговори: не, съвсем не, всъщност той бил преподавател по...

— Обзалагам се, по някакъв предмет, свързан със статистиката — забеляза сър Барнет Скетълс.

— О, не, сър Барнет — отвърна доктор Блимбър, като потриваше брадичката си. — Не, не точно това...

— Готов съм да се хвана на бас, че става дума за баланси от някакъв вид — добави сър Барнет Скетълс.

— О, да, действително има балансиране — съгласи се доктор Блимбър, — но от друг характер. Мистър Бапс е човек с големи достойнства, сър Барнет. Всъщност той е нашият учител по танци.

Пол с удивление забеляза, че това сведение напълно промени мнението на сър Барнет Скетълс относно мистър Бапс и че сър Барнет изпадна в състояние на истинска ярост и отправи гневни погледи към мистър Бапс в другия край на стаята. Той стигна дори дотам, че като разправи на лейди Скетълс за случилото се, прати мистър Бапс по дяволите и заяви, че това било най-великата и възмутителна наглост.

Пол забеляза и нещо друго. След като изпи няколко купички греяно вино, мистър Фидър се развесели. Общо взето, танците бяха много официални, а музиката — тържествена — напомняща малко църковна музика — и след изпитите купички мистър Фидър заяви на мистър Тутс, че възнамерявал да внесе известно оживление в танците.

После мистър Фидър започна да танцува по такъв начин, сякаш бе решил да танцува не на шега, а освен това и неусетно да принуди музикантите да засвирят весели мелодии. По-нататък той прояви особена галантност към дамите и докато танцуваше с мис Блимбър, ѝ зашепна — зашепна ѝ! — макар и не толкова тихо, че Пол да не чуе, забележителната строфа:

*Дори душата ми да е затънала в лъжи,
ТЕБ аз никога не ще измамя!*

Пол го чу да повтаря същото на четири млади дами подред. Не без основание мистър Фидър изрази пред мистър Тутс опасенията си, че на другия ден здравата ще си изпати.

Мисис Блимбър бе малко обезпокоена от това, така да се каже, разпуснато поведение и особено от промяната в характера на музиката и с пълно право можеше да се очаква, че включването на някои вулгарни мелодии, изпълнявани по улиците, би могло да засегне лейди Скетълс. Но лейди Скетълс бе така любезна, че помоли мисис Блимбър да не се тревожи за подобно нещо и изслуша обяснението ѝ — как понякога темпераментът на мистър Фидър го докарвал до крайни прояви — с най-голяма учтивост и благовъзпитаност, като добави, че мистър Фидър ѝ правел впечатление на много симпатичен човек с оглед на положението му и че на нея особено много ѝ харесвала скромната му прическа — косата му, както вече бе споменато, достигаше четвърт инч на дължина.

По време на една почивка след танците лейди Скетълс каза на Пол, че очевидно той много обича музиката. Пол отвърна, че наистина е така и че ако и тя самата я обичала, би трябвало да чуе как пее сестра му Флорънс. Лейди Скетълс веднага установи, че умира от желание да изпита това удоволствие. И макар че отначало Флорънс много се смути, когато я накараха да пее пред толкова много хора и най-настойчиво помоли да приемат отказа ѝ, въпреки това, след като Пол я извика и ѝ каза: „Пей, Флой! Моля те! Заради мен, скъпа моя!“, тя веднага отиде до пианото и започна. Когато всички се поотместиха, за да може Пол да вижда добре, и когато я зърна седнала сама, така млада, добра, красива и толкова мила с него и когато чу как в

настъпилата тишина се издигна вълнуващият ѝ глас, така чист и нежен — една златиста нишка между него и цялата му обич и щастие в живота, — той извърна лице, за да скрие сълзите си. Не, съвсем не заради това, както им обясни после, когато го заговориха, че песента била много печална и тъжна, а просто от умиление.

Те всички обикнаха Флорънс! Как би могло да бъде другояче! Пол предварително бе убеден, че трябва да я обикнат и непременно ще я обикнат. И като го гледаха, седнал в ъгълчето между възглавниците, спокойно скръстил ръце, небрежно подгънал единия си крак, малцина биха си представили какво чувство на тържество и възторг прелива в детската му душа, докато я наблюдава, или какво сладостно упоение го изпълва. До слуха му достигнаха щедрите похвали на всички момчета относно „сестрата на Домби“, всеки един от присъстващите изразяваше възхищението си от сдържаната и скромна малка красавица, около него непрестанно се носеха забележки относно ума и дарбите ѝ. И сякаш проникнало с полъха на лятната нощ, наоколо витаеше почти непонятно присъствие, отнасящо се до тях двамата с Флорънс, облхващо ги със съчувствие, което странно успокояваше и трогваше Пол.

Той не разбираше защо. Всички наблюдения, чувства и мисли на детето през цялата вечер — присъстващите и отсъстващите лица, настоящето и миналото — се сливаха като цветовете на дъгата, като перата на пъстроцветни птици, озарени от лъчите на залязващото слънце, или като нюансите в смрачаващото се небе при залез. Множеството неща, които бе трябвало да обмисля напоследък, изплуваха пред него чрез музиката — те не се натрапваха на съзнанието му и малко вероятно бе отново да го обсебят, а само се мяркаха като спокойно разрешени и отхвърлени проблеми. Самотен прозорец, през който толкова отдавна бе надничал, гледаше към един океан, ширнал се отпред на цели мили разстояние. Върху водната му гръд фантазиите, обладаващи момчето едва до вчера, бяха се успокоили и притихнали като укротени вълни. Струваше му се, че отново дочува същия тайнствен шепот, озадачавал го някога на морския бряг, когато лежеше в количката си — той звучеше в песента на сестра му, в хора от гласове и в шума на стъпките и сякаш се отразяваше в мяркащите се наоколо лица и дори в тромавата нежност на мистър Тутс, непрестанно идващ да се здрависва с него. Струваше

му се, че дочува този шепот във всеобщото благоразположение, чрез което той се насочваше към него. Дори репутацията му на дете „не от този свят“ като че ли бе свързана с този шепот необяснимо как. И така седеше малкият Пол, като размишляваше, слушаше, гледаше и мечтаеше. И беше много щастлив.

Но настъпи време за раздяла и тогава наистина всички се развълнуваха. Сър Барнет Скетълс доведе Скетълс младши да стисне ръката на Пол и го попита дали няма да забрави да предаде на милия си татко, че той, сър Барнет Скетълс, изпращайки му най-сърдечни поздрави, е изразил надеждата, че между двамата млади джентълмени ще възникне сърдечна дружба. Лейди Скетълс го целуна, приглади косата на челото му и го притисна в обятията си. И дори мисис Бапс — горката мисис Бапс! — Пол много се зарадва на това — се вдигна от мястото си до нотната тетрадка на джентълмена, свирещ на арфа, и се сбогува с него също така сърдечно, както и останалите.

— Довиждане, доктор Блимбър — каза Пол и му подаде ръка.

— Довиждане, малки приятелю — отвърна докторът.

— Много съм ви признателен, сър — рече Пол, невинно загледан нагоре във внушаващото страх лице. — Напомняйте им да се грижат за Диоген, моля ви.

Диоген беше кучето, което преди Пол никога в живота си не бе имало близък приятел. Докторът обеща, че в отсъствието на момчето на Диоген ще се оказва най-голямо внимание и след като Пол отново му благодари и се ръкува с него, той се сбогува с мисис Блимбър и Корнелия с такава прочувственост и сериозност, че от този миг нататък мисис Блимбър напълно забрави да спомене за Цицерон пред лейди Скетълс, макар че през цялата вечер бе имала такова намерение. Корнелия пое и двете ръце на Пол в своите и каза:

— Домби, Домби, вие през цялото време бяхте любимият ми ученик. Да ви благославя бог!

Това според Пол доказваше колко лесно можем да проявим несправедливост към един човек, тъй като мис Блимбър говореше искрено, макар че беше истинска мъчителка.

Сред младите джентълмени се разнесе вестта, че „Домби си тръгва! Малкият Домби си тръгва!“ и всички те, включително и цялото семейство Блимбър, се спуснаха по стълбите долу във вестибюла, следвайки Пол и Флорънс. Подобно обстоятелство, заяви мистър

Фидър на глас, не се бе случвало през време на цялата му практика с никой млад джентълмен преди. Трудно беше да се каже дали това бе трезва преценка на фактите, или се дължеше на купичките. Слугите, начело с иконома, също изявиха желание да изпроводят малкия Домби. И дори късогледият младеж, като отнасяше книгите и куфарите му в каретата, която щеше да закара Пол и Флорънс до дома на мисис Пипчин, за да пренощуват там, видимо се разчувствува.

Дори въздействието на по-нежни чувства върху младите джентълмени — а те всички до един се бяха влюбили във Флорънс — не им попречи да се сбогуват много шумно с Пол — те размахваха шапките си подире му, блъскаха се надолу по стълбите, за да се ръкуват с него, и всеки поотделно крещеше: „Домби, не ме забравяй!“ и се поддаваха на много такива подобни изблици на чувства, несвойствени за тези млади честърфилдовци^[7]. Пол прошепна на Флорънс, докато тя го загръщаше с наметката, преди да се отвори вратата, чува ли тя? Би ли могла да забрави такова нещо? Приятно ли ѝ бе да го види? А очите му грееха от радост.

Той пак се извърна да хвърли прощален поглед и като зърна лицата, обърнати към него, с удивление забеляза колко сияещи и весели са те и колко много на брой, наблъскани като в претъпкан театър. Те заплуваха пред погледа му подобно отражения в замъглено огледало и в следващия миг той потъна в тъмната карета отпред и се притисна към Флорънс. Оттогава нататък, когато се сетеше за заведението на доктор Блимбър, то изплуваше в съзнанието му такова, каквото го бе видял за последен път — без реални очертания, а безплътно, с множество очи.

Това обаче не бе последното впечатление от заведението на доктор Блимбър. Възникна и друго. Мистър Тутс неочаквано отвори един от прозорците на каретата и като надникна, запита, кискайки се знаменито: „Тук ли е Домби?“ и веднага затвори, без да дочака отговор. Но мистър Тутс не приключи с това. Преди кочияшът да потегли, той също така внезапно отвори другия прозорец и като надникна и се закиска по съвсем същия начин, попита със съвсем същия глас: „Тук ли е Домби?“ и изчезна точно като преди.

Как се смя Флорънс! Пол често си спомняше за този случай и винаги и той се смееше.

Но много скоро — на другия ден и след това — последваха неща, които Пол съвсем смътно разбираше. Например защо стояха у мисис Пипчин дни и нощи наред, вместо да се приберат у дома. Защо той лежеше, а Флорънс седеше до кревата му. Дали в стаята бе влизал баща му, или това бе само една издължена сянка върху стената. Дали наистина бе чул докторът да казва за някого, че ако са го отвели преди празника, очакван от него с такива огромни надежди, несъответстващи на физическото му състояние, той навярно би се стопил от мъка.

Дори не можеше да си спомни дали често бе повтарял на Флорънс: „О, Флой, заведи ме у дома и не ме оставяй!“, но мислеше, че ѝ бе повтарял това. Понякога му се струваше, че чува собствения си глас да казва: „Заведи ме у дома, Флой, заведи ме у дома!“

Но когато се прибра у дома и бе отнесен нагоре по позната стълба, той си припомни, че часове наред каретата бе тракала, той бе лежал на седалката, а до него пак бе седяла Флорънс, а насреща му — старата мисис Пипчин. Спомняше си и как го бяха положили в неговото легло — леля му, мис Токс и Сузан. Но се случи и нещо друго, и то неотдавна, което все още будеше у него недоумение.

— Моля ви, искам да говоря с Флорънс — каза той. — Насаме с Флорънс, само за миг!

Тя се наведе над него, а останалите се оттеглиха.

— Флой, миличка, не беше ли татко във вестибюла, когато ме свалиха от каретата.

— Да, скъпи.

— Не заплака ли той и не се ли прибра в стаята си, Флой, когато ме видя да пристигам?

Флорънс поклати глава и притисна устни до бузата му.

— Радвам се, че не е плакал — отвърна малкият Пол. На мен ми се стори, че се разплака. Не им казвай, че съм те питал.

[1] Победа на римските легиони над едно племе брители — икените, които били покорени от Рим през I век от н.е. ↑

[2] ... от *verbum personale* до *simillima cygno*... — от личния глагол до „като лебед“ (лат.) — финалните думи на известния афоризъм на Ювенал: „*Rara avis in terris nigroque simillima cygno.*“ — Най-рядката птица на земята като черния лебед. ↑

[3] Уокър — мис Блимбър се позовава на авторитета на известния филолог и лексикограф Джон Уокър (1732–1807). ↑

[4] Принца-регент — Джордж, уелският принц, който станал регент през 1811 година поради лудостта на баща му, а през 1820 година бил провъзгласен за крал (Джордж IV). ↑

[5] Пекам — предградие на Лондон. ↑

[6] Да се измерва времето с горяща свещ, било предложено от краля на англосаксонците Алфред Велики (IX век пр. н. е.). ↑

[7] Тези млади честърфилдовци — в своята книга „Писма до сина“ (1774) английският дипломат граф Ф. Честърфилд учи своя син на правилата на светския живот. Тя била настолна книга на младежите от средата на английската едра буржоазия. ↑

ГЛАВА XV

ИЗУМИТЕЛНАТА ИЗОБРЕТАТЕЛНОСТ НА КАПИТАН КЪТЪЛ И НОВИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УОЛТЪР ГЕЙ

В продължение на няколко дни Уолтър не можеше да реши какво да прави с назначението в Барбадос. Той дори хранеше слаба надежда, че навярно мистър Домби не бе имал пред вид това, което нареди, или пък че ще промени решението си и ще съобщи да не заминава. След като нищо обаче не се случи, поне отчасти в подкрепа на тази догадка (сама по себе си твърде невероятна), а дните летяха и нямаше време за губене, той разбра, че трябва да действа без повече колебания.

Основното затруднение за Уолтър бе как да съобщи за служебната си промяна на чичо Сол, след като съзнаваше, че това би било за него ужасен удар. Беше му безкрайно трудно да съкрушава чичо си Сол с такава потресаваща вест, тъй като напоследък той се бе много съвзел и бе станал толкова весел, че малката гостна отзад отново бе заприличала на себе си. Чичо Сол бе заплатил първата определена вноска от дълга си към мистър Домби и хранеше надеждата, че ще се справи и с останалите. И необходимостта да бъде сломен отново, когато той толкова мъжествено се бе справил с неволите си, бе извънредно печална.

Не можеше да става и дума да избяга, без да се обади. Чичо му трябваше предварително да бъде уведомен, но въпросът беше по какъв начин да му се съобщи. Що се отнася до това дали да замине, или не, Уолтър считаше, че не е в негова власт да вземе решение. Мистър Домби правилно бе отбелязал, че той е млад и че финансовото положение на чичо му не е завидно. А когато бе изрекъл останалото, видът на мистър Домби недвусмислено показваше, че ако Уолтър откаже да замине, той би могъл да остане у дома си, щом желае това, но не и в неговата кантора. На тях двамата с чичо му им тежеше

голямо задължение спрямо мистър Домби, измолено лично от самия Уолтър. Дълбоко в себе си той се бе отчаял, че някога ще спечели благоразположението на този джентълмен и бе почувствувал склонност понякога да проявява съвсем неоправдано пренебрежение към него. Но дългът си беше дълг — поне Уолтър така мислеше, — а дългът трябваше да се изпълнява.

Когато мистър Домби го бе погледнал и казал, че бил млад, а финансовото положение на чичо му не било завидно, на лицето му се бе изписало презрение, както и пренебрежителната и унизителна мисъл, че Уолтър би бил доволен да живее като лентяй на гърба на един изнемощял, възрастен човек. Това болезнено бе засегнало щедрата душа на момчето. Решил да докаже на мистър Домби — доколкото можеше да се даде доказателство за това без словесни обяснения, — че неправилно е преценил характера му, Уолтър се постара след разговора относно Антилските острови да прояви още по-голяма бодрост и активност — доколкото бе възможно да се проявят по-голяма акуратност и изпълнителност от неговите. Той бе твърде млад и неопитен, за да допусне, че вероятно именно тези негови качества не се нравят на мистър Домби, а да проявяваш устойчивост и добронамереност, когато над теб тегне като облак силната неприязън на мистър Домби, независимо дали справедлива, или не, не беше начин да му се издигнеш в очите. Твърде вероятно бе обаче — твърде вероятно наистина, — че властният човек бе възприел тази нова проява на добросъвестност като предизвикателство и имаше намерение да я смачка.

„Е, в края на краищата трябва да се каже на чичо Сол“ — помисли си Уолтър и въздъхна.

И тъй като Уолтър се опасяваше, че ако сам съобщи новината на чичо си и пръв види реакцията, която тя би предизвикала, изписана върху сбръчканото му лице, гласът му може малко да се разтрепера, а физиономията му да не излъчва такава бодрост, каквато би желал и затова той реши да се възползува от услугите на всемогъщия посредник — капитан Кътъл. И така, когато дойде неделята, след закуска той тръгна, за да посети отново жилището на капитан Кътъл.

По пътя той не без удоволствие си припомни, че всяка сутрин в неделя мисис Макстинджър изминава огромно разстояние, за да присъствува на проповедите на преподобния Мелхиседек Хаулър,

който, след като един ден бе уволнен от службата си в западноиндийските докове въз основа на невярно подозрение (хвърлено нарочно върху него от общия враг), че пробивал със свредел бъчвите и подлагал устни в отвърстието, предсказал, че краят на света щял да настъпи в десет часа сутринта две години след този ден и съответно отворил зала за приемане на дами и господа, привърженици на сектата на Гръмогласните^[1], и още на първата сбирка предупрежденията на преподобния Мелхиседек направили такова потресаващо впечатление на присъстващите, че в екзалтираното си изпълнение на свещената джига, с която службата приключила, цялото стадо нахлуло долу в кухнята и повредило пресата за изцеждане на пране, собственост на един от паството.

В момент на необикновено оживление същата вечер, когато бяха заплатили на оценителя Брогли, капитанът бе доверил всичко това на Уолтър и чичо му в промеждутъците между поредните изпълнения на прекрасната Пег. Самият капитан редовно присъствуваше на службите в кварталната черква, където всяка неделя се издигаше знамето на Обединеното кралство и където той имаше добрината, тъй като енорийският служител беше изнемощял, да контролира момчетата, сред които се ползуваше с голям авторитет благодарение на загадъчната си кука. Добре запознат с неизменността в привычките на капитана, Уолтър бързаше с всички сили, за да го свари, преди да е излязъл. И той разви такава скорост, че когато свърна в Бриг Плейс, изпита удоволствието да зърне широкото синьо палто и жилетката, изложени на слънце на отворения му прозорец.

Изглеждаше невероятно, че един простосмъртен може да види палтото и жилетката не върху капитана, но той очевидно не бе облечен в тях, тъй като в противен случай — къщите в Бриг Плейс не бяха високи — краката му биха препречвали входната врата, а тя бе напълно свободна. Крайно озадачен от това откритие, Уолтър почука веднъж.

— Стинджър — обади се отчетливо горе от стаята си капитанът, без да проявява никакъв интерес. Затова Уолтър почука два пъти.

— Кътъл — отговори капитанът след двете почуквания и веднага след това се появи на прозореца — облечен в чиста риза, с тиранти, с небрежно увит около врата шал, напомнящ намотано въже, с твърдо колосаната шапка на глава — и се надвеси над широкото си синьо палто и жилетка.

— Уол'р! — възкликна капитанът, като го погледна с изумление отгоре.

— Да, да, капитан Кътъл — отговори Уолтър, — аз съм.

— Какво се е случило, момчето ми? — с голяма загриженост попита капитанът. — Да не би Джилс пак да е загазил?

— Не, не — каза Уолтър. — Чичо ми е добре, капитан Кътъл.

Капитанът изрази своето задоволство и каза, че ще слезе да отвори вратата, както и стори.

— Подранил си, Уол'р — рече капитанът, като го поглеждаше все още със съмнение, докато се изкачиха горе.

— Ами всъщност, капитан Кътъл — заговори Уолтър и седна, — страхувах се да не сте излезли, а искам да се възползувам от приятелския ви съвет.

— Ще го получиш — отсече капитанът. — Какво да ти предложи?

— Вашето мнение, капитан Кътъл — с усмивка отвърна Уолтър. — Това е единственото, което желая.

— Говори тогава — подкани го капитанът. — На твое разположение съм, момчето ми.

Уолтър му разправи какво се бе случило, каза му за затруднението, което изпитвал по отношение на чичо си, и за това какво облекчение би било за него, ако със своята доброта капитан Кътъл му помогнел да се изгладят нещата. Безкрайното сливане на капитан Кътъл и ужасът му пред перспективата, разкрила се пред него, постепенно до такава степен го обсебиха, че лицето му напълно загуби всякакво изражение, а синият му костюм, твърдо колосаната шапка и куката несъмнено загубиха своя собственик.

— Разбирате ли, капитан Кътъл — продължи Уолтър, — що се отнася до мен, аз съм млад, както казва мистър Домби, и няма какво да ме мислят. Знам, че трябва да си пробивам път в живота. Но докато идвах насам, размишлявах върху две неща относно чичо ми, на които трябва да обърна особено внимание. Не искам да кажа, че заслужавам да бъда неговата гордост и радост в живота... смятам, че вярвате на искреността ми... но аз наистина представявам това за него. Не мислите ли, че е така?

Капитанът сякаш направи усилие да изплува от дълбините на своето сливане и да възвърне изражението си, но тъй като опитът бе

неуспешен, твърдо колосаната шапка само кимна, като безмълвно изрази непроизносимото мнение.

— Дори да съм жив и здрав — каза Уолтър, — а аз не се съмнявам в това, когато напусна Англия, едва ли мога да се надявам, че отново ще видя чичо си. Той е стар, капитан Кътъл, и освен това животът му е изпълнен с привички.

— Чакай, Уол'р! С привична липса на клиенти! — обади се Кътъл, като внезапно дойде на себе си.

— Съвсем вярно — съгласи се Уолтър и поклати глава, — но въпреки това, капитан Кътъл, той е човек на навиците. И ако той би по-скоро умрял, вместо да загуби стоката си и всички тези вещи, с които от години наред е свикнал, не мислиш ли, че още по-бързо би умрял, ако загуби...

— Своя племенник — добави капитанът. — Правилно!

— В такъв случай — продължи Уолтър, като се опитваше да говори бодро — трябва да направим всичко възможно, за да му внушим, че в края на краищата раздялата е само временна. Но тъй като аз добре знам как стоят нещата или поне се опасявам, че знам, капитан Кътъл, а освен това имам големи основания да изпитвам към него обич, морални задължения и почит, опасявам се, че ако опитам да го увещавам, съвсем ще се проваля. Поради тази основна причина искам вие да му съобщите новината. Това е първото нещо.

— Обърни на един румб — замислено отбеляза капитанът.

— Какво казахте, капитан Кътъл? — попита Уолтър.

— Дръж се здраво! — отвърна капитанът, потънал в размишления.

Уолтър изчака да разбере дали капитанът има какво друго конкретно да добави към това, но тъй като той мълчеше, продължи:

— Сега второто нещо, капитан Кътъл. Съжалявам, но трябва да призная, че не се ползувам с благоразположението на мистър Домби. Винаги съм се старал да изпълнявам всичко колкото може по-добре и съм го правел, но той не ме обича. Навярно не е отговорен за своите симпатии и антипатии. Нищо не мога да кажа по този въпрос. Само казвам, че несъмнено не ме обича. Той не ме назначава на този пост, защото е изгоден. Счита, че е под достойнството му да го представя за по-изгоден, отколкото е всъщност. Много се съмнявам дали този пост би могъл да ми помогне да се издигна в службата, или е само средство

да се избавят от мен и да ме отстранят от пътя. Не трябва да казваме и дума за това на чичо ми, капитан Кътъл, а да представим нещата колкото може по-благоприятни и многообещаващи. А като ви обяснявам как всъщност стоят нещата, правя го, за да имам приятел в родината, запознат с истинското ми положение, и да може, в случай че се наложи, да ми окаже помощ, когато аз се намирам толкова далеч оттук.

— Уол’р, момчето ми — отвърна капитанът, — в Соломоновите притчи ще срещнеш следните думи: „Нека никога да не ни липсва приятел в нужда, нито пък бутилка, която да му дадем!“ Когато срещнеш това, отбележи го.

Тук капитанът протегна ръка към Уолтър и в жеста му, извънредно красноречив, имаше безпределна преданост. В същото време (тъй като се гордеше с точността и уместността на изречения от него цитат) повтори: „Когато срещнеш това, отбележи го.“

— Капитан Кътъл — рече Уолтър и едва успя да обгърне и с двете си ръце огромния юмрук на капитана, протегнат към него, — след чичо Сол най-много обичам вас. Зная, че няма друг човек на света, в когото мога да имам такова доверие. Колкото до собственото ми заминаване, капитан Кътъл, това не ме тревожи. Защо да ме тревожи? Ако бях свободен сам да уреждам живота си... ако бях свободен да замина като обикновен моряк... ако бях свободен по своя воля да дръзна и да се отправя към най-далечния край на света... аз с радост бих тръгнал. С радост бих тръгнал преди много години и бих поел риска на последствията. Но това беше напълно против волята на чичо ми и не отговаряше на плановете, които той бе изградил за мен, и така въпросът бе решен. Но смятам, капитан Кътъл, че през цялото време сме имали малко погрешни впечатления и че що се отнася до издигането ми в службата, положението ми не е по-добро сега, отколкото когато за пръв път постъпих във фирмата на мистър Домби... Дори навярно е малко по-лошо, защото фирмата тогава би могла да прояви благоразположение към мен, а сега е сигурно, че не се ползувам с такова.

— Обърни се пак, Уитингтън — промърмори печално капитанът, като известно време наблюдава Уолтър.

— Да — със смях отвърна Уолтър, — страхувам се, че човек трябва много пъти да се обръща, капитан Кътъл, докато му излезе

късмет като този на Уитингтън. Не че се оплаквам — добави той със свойствения си възбуден, оживен, енергичен вид. — Няма от какво да се оплаквам. Аз съм обезпечен. Мога да преживявам. Когато оставя чичо си, оставям го във ваши ръце и никой не би се грижил за него по-добре, капитан Кътъл. Не ви разправям всичко това от отчаяние, съвсем не, а да ви убедя, че във фирмата на мистър Домби аз нямам право на избор и че трябва да отивам там, където ме пращат, и да приемам това, което ми се предлага. За чичо ми е по-изгодно, че ще бъде назначен далеч отгук, тъй като според него мистър Домби му е добър приятел и той се прояви като такъв, добре знаете кога, капитан Кътъл. И аз съм дълбоко убеден, че мистър Домби ще бъде не по-лош приятел, когато мен ме няма тук да събуждам у него антипатия. Така че ура за Антилските острови, капитан Кътъл! Как беше онази песен, която моряците пеят?

*Към пристанището в Барбадос, момчета!
Весело напред!
Стара Англия зад нас остана!
Весело напред!*

Тук капитанът се включи гръмогласно:

*Весело напред! Весело напред!
Весело напред!*

Когато този припев достигна до тънкия слух на един ревностен шкипер, не съвсем трезвен, живуц отсреща, който веднага скочи от кревата, отвори със замах прозореца и заприглася от другата страна на улицата с цяло гърло, получи се добър ефект. Щом му стана невъзможно повече да поддържа последния тон, шкиперът изрева едно ужасяващо „ахой“, отчасти като дружелюбен поздрав и отчасти за да покаже, че изобщо не е задъхан. След като стори това, той отново затвори прозореца и си легна.

— А сега, капитан Кътъл — каза Уолтър и му подаде синьото палто и жилетката много припряно, — ако дойдете да съобщите новината на чичо Сол (която той с пълно право трябваше да научи твърде отдавна), аз ще ви оставя на вратата, разбирате ли, и ще се разхождам до късно.

Капитанът обаче сякаш съвсем не бе зарадван от поръчението и във всеки случай никак не разчиташе на силите си да се справи с него. Неговите планове за бъдещето и събитията в живота на Уолтър бяха толкова различни и така дълбоко го удовлетворяваха, той толкова често се бе поздравявал за проникателността и далновидността на тези планове, като ги бе намирал цялостни и съвършени във всяко отношение, че се изискваше голямо усилие на волята, за да може сега той да понесе внезапното им разбиване, а дори и да съдействува за тяхното унищожаване. Освен това на капитана му беше много трудно да разтовари предишните си представи по този въпрос и да качи съвсем нов товар на борда с такава бързина, каквато обстоятелствата изискваха, и то без да объркава и разменя стоките. Следователно, вместо да си сложи палтото и жилетката с трескавост, която единствено би могла да съответствува на душевното състояние, обзело Уолтър, той изобщо отказа да се облече в тези одежди в момента и уведоми Уолтър, че в такива сериозни моменти било необходимо да му разрешат „малко да си погризе ноктите“.

— Това ми е стар навик, Уол'р — поясни капитанът, — вече от петдесет години. Когато видиш Нед Кътъл да си гризе ноктите, Уол'р, трябва да знаеш, че е заседнал на плитко.

След тези думи капитанът постави желязната си кука между зъбите, сякаш тя бе ръка, и с мъдър и дълбокомислен вид, израз на самото вгълбяване и извисяване, свойствени на всяко философско размишление и сериозно изследване, той се впусна в разглеждане на проблема от най-различни гледни точки.

— Имам един приятел — разсеяно промърмори капитанът, — но в момента той плава около бреговете на Уитби, който сега би изказал такова мнение по този въпрос, както и по какъвто и да било друг, че ще излезе с шест точки пред парламента и ще го бие. На два пъти е паднал зад борда, същият този човек — продължи капитанът, — и нищо му няма. Когато бил чирак, го удряли в продължение на три седмици (с

прекъсвания) с желязна верига по главата. И въпреки това няма човек с по-бистър ум от неговия.

Въпреки своето уважение към капитан Кътъл, Уолтър не можеше да не изпита вътрешна радост поради отсъствието на този мъдрец и да не пожелае с цялата си душа този остър интелект да не бъде въвличан в затрудненията му, докато те напълно се разрешат.

— Ако вземеш и покажеш на този човек шамандурата на Нор^[2] — със същия тон продължи капитанът — и го попиташ за мнението му, Уол'р, той ще ти изрази мнение, което има такова отношение към шамандурата, каквото имат и копчетата на чичо ти. Никъде няма такъв човек — поне на два крака, — който да може да се мери с него. С него никой не би могъл да се мери!

— Как се казва той, капитан Кътъл? — запита Уолтър с намерението да прояви интерес към приятеля на капитана.

— Казва се Бънсби — отвърна капитанът. — Но, боже мой, при такъв ум името няма никакво значение.

Капитанът не изясни по-нататък точно какъв смисъл бе вложил в последната похвална фраза, а и Уолтър не се опита да го открие. Когато младежът започна пак да премисля основните моменти в своите истории с възбуденост, произтичаща както от характера му, така и от самото положение, той не след дълго забеляза, че капитанът отново е изпаднал в предишното си дълбокомислено състояние и че макар да го наблюдава изпод рунтавите си вежди с втренчен поглед, той очевидно нито го вижда, нито го чува, а продължава да седи, потънал в размисли.

Всъщност капитан Кътъл разгърна кроежите си с такъв голям размах, че вместо изобщо да засяда на плитка, скоро той навлезе в най-дълбоките води, където неговата проникателност бе безбрежна. Постепенно на капитана стана пределно ясно, че тук има някаква грешка, че несъмнено много по-вероятно е тази грешка да е допусната от Уолтър, а не от него, че ако наистина на пътя се изпречва някакъв проект, свързан с Източна Индия, той съвсем не е такъв, какъвто го счита Уолтър, който е толкова млад и припрян, а би могъл само да бъде ново средство, за да се предостави щастието на младежа в необикновено кратък срок. „Ако има някакви незначителни търкания помежду им — мислеше си капитанът, като имаше пред вид Уолтър и мистър Домби, — нужна е само една навреме казана дума от приятел и

на двете страни, за да се оправят и изгладят нещата и всичко да бъде наред.“ Умозаклучението на капитан Кътъл в резултат на тези размишления бе, че след като вече е имал удоволствието да се запознае с мистър Домби и да прекара в Брайтън много приятен половин час в компанията му (същата сутрин, когато взеха назаем парите) и след като в качеството си на светски хора, разбиращи се помежду си, еднакво склонни да изглаждат нещата, те биха могли лесно да изяснят такова дребно недоразумение и да стигнат до същността, то като приятел капитанът бе длъжен, без да споменава засега ни дума за това пред Уолтър, просто да отиде до къщата на мистър Домби, да каже на слугата: „Би ли бил така добър, момчето ми, да съобщиш, че е дошъл капитан Кътъл“, да се срещне с мистър Домби в дух на взаимно доверие, да закачи с куката си петлицата му, да обсъдят въпроса, да го разрешат и капитанът тържествуващ да си отиде.

Когато тези съображения минаха през главата на капитана и постепенно добиха форма, физиономията му се проясни, подобно навъсено утро, отстъпващо пред слънчевото пладне. Веждите му, до този момент в истинския смисъл зловещо навъсени, вече не бяха така щръкнали, а се позагладиха и успокоиха. Очите му, почти напълно скрили се от жестокото умствено напрежение, широко се отвориха. А усмивката му, която отначало се ограничаваше само в три точки — едната в дясното ъгълче на устата, а другите две в ъгълчетата на очите, — постепенно се разля по цялото му лице и като заструи по челото, повдигна твърдо колосаната шапка — тя сякаш също бе заседнала на плитко с капитана, а сега и тя като него отново щастливо заплува.

Най-после капитанът спря да гризе ноктите си и каза:

— Е, Уол’р, момчето ми, ако можеш да ми помогнеш да си облека моряшката униформа — той имаше пред вид сакото и жилетката си.

На Уолтър и през ум не му минаваше защо капитанът с такова старание завързва връзката си, като засука краищата ѝ на масури и ги промуши през една масивна златна халка, върху която, в памет на починал приятел, бяха изобразени гроб, малка желязна ограда и дърво. Нито пък защо капитанът изтегли яката на ризата си до крайна степен, доколкото позволяваше ирландското му бельо отдолу, а след това се разкраси с един чифт наочници. Не проумяваше и защо си изу обувките и си сложи неподобен чифт боти, които носеше само в

извънредни случаи. След като най-после бе напълно доволен от облеклото си и се огледа от главата до петите в огледалцето за бръснене, което за целта специално откачи от стената, капитанът пое своя бастун на бучки и заяви, че бил готов.

Когато излязоха на улицата, капитанът се движеше с по-голямо самодоволство от друг път, но Уолтър предположи, че това се дължи на ботите и не обърна внимание. След като повървяха малко, те срещнаха една жена, продаваща цветя. Капитанът се закова на място, сякаш бе осенен от щастлива идея, и закупи най-голямата връзка в кошницата — великолепен букет във форма на ветрило, с обиколка два фута и половина, състоящ се от най-прелестните цветя на света.

Въоръжен с този малък подарък, предназначен за мистър Домби, капитан Кътъл продължи да върви редом с Уолтър, докато стигнаха вратата на майстора за корабни уреди, пред която и двамата спряха.

— Влизате ли? — попита Уолтър.

— Да — отвърна капитанът, като усети, че трябва да се отърве от Уолтър, преди да продължи по-нататък, и да отложи заплануваната си визита за по-късен час на деня.

— Няма да забравите нищо, нали?

— Няма — отговори капитанът.

— Тръгвам веднага да се разхождам — каза Уолтър — и не ще ви преча, капитан Кътъл.

— Разхождай се дълго, момчето ми! — извика капитанът след него. Уолтър му махна с ръка в знак на съгласие и продължи пътя си.

Той нямаше къде да отиде, но реши да излезе в полето — там ще може да мисли за пълния с неизвестности живот пред себе си и присядайки под някое дърво, да се отдаде на кротки размишления. Най-хубавите поля според него се намираха близо до Хампстед, а най-краткият път, за да стигне до тях, бе покрай къщата на мистър Домби.

Той мина покрай нея и погледна смръщената ѝ фасада — къщата бе внушителна и мрачна както винаги. Всички щори бяха спуснати, но прозорците на горния етаж зееха широко отворени, а лекият ветрец разклащаше завесите и ги развяваше и това внасяше единственото оживление във външния вид на дома. Уолтър отмина с тихи крачки и бе доволен, когато стигна до съседните къщи и домът остана зад гърба му.

После се обърна да го огледа — с любопитство, което този дом винаги бе предизвиквал у него още от времето на приключението със загубеното дете преди години. Обърна специално внимание на прозорците на горния етаж. Докато стоеше така погълнат, до вратата се приближи каляска и представителен джентълмен, облечен в черно, с масивна часовникова верижка, слезе оттам и се скри в къщата. Когато после си спомни за този джентълмен и неговия екипаж, без всякакво колебание Уолтър реши, че е бил лекар. Зачуди се кой ли е болен. Но той направи това откритие чак след като бе изминал известно разстояние, мислейки разсеяно за други неща.

Впрочем тези размишления бяха свързани с дома на мистър Домби. Уолтър с удоволствие си представи, че навярно ще дойде време, когато красивото момиче, неговата отдавнашна приятелка, проявявала винаги признателност към него и радост, че го вижда, ще предизвика интерес у брат си към Уолтър и ще промени съдбата му за добро. Приятно му беше да си мечтае за това — в този момент по-скоро заради самото удоволствие, предизвикано от представата, че тя ще продължава да си спомня за него, отколкото заради материалните облаги, които би могъл да получи. Но в душата му се надигна едно друго, по-трезво съображение, че ако дотогава е жив, той ще бъде далеч, отвъд океана, потънал в забвение, а тя — омъжена, щастлива, богата и високомерна. При тази промяна на обстоятелствата тя с пълно основание би могла да си спомня за него само както би си спомняла за някоя от старите си детски играчки. Не, дори по-малко.

Но Уолтър така беше идеализирал хубавата Флорънс, която бе намерил по време на скитанията ѝ из изпълнените с опасности улици, и до такава степен я бе свързал единствено с невинната ѝ признателност от онази вечер, изразена чистосърдечно и искрено, че се изчерви като предател поради допускането на възможността тя някога да стане високомерна. От друга страна, представите му дотолкова бяха плод на неговата фантазия, че му се струваше не по-малко предателство да мисли за нея като за зряла жена, изобщо да я вижда по друг начин освен като познатото, непосредствено, кротко, очарователно малко създание, каквото бе тя в дните на Добрата мисис Браун. Накратко казано, Уолтър реши, че бе крайно неблагоприятно изобщо да разсъждава за Флорънс и че не може нищо друго да направи, освен да съхрани в съзнанието си образа ѝ като нещо

скъпоценно, недостижимо, непроменливо и неопределено — неопределено във всяко друго отношение, но не и в способността си да му доставя радост и да го отклонява, подобно ангелска ръка, от недостойни деяния.

Дълго се скита Уолтър из полята през този ден, като се заслушваше в птиците, неделните камбани и приглушения шум на града, вдъхваше благоуханията, отправяше от време на време поглед към неясния хоризонт, отвъд който започваше неговото пътешествие и се намираше мястото на назначението му, а после пак оглеждаше зелените английски ливади и родния пейзаж. Но нито веднъж той не си представи заминаването си съвсем конкретно и като че нехайно отпъждаше мисълта за това с всеки изминат час, с всяка измината минута, без обаче нито за миг да прекъсва размишленията си.

Полята бяха останали зад гърба му, а Уолтър се бе вече отправил към къщи, все така вгълбен в себе си, когато изведнъж дочу мъжки глас, а след него женски, викащ го високо по име. Много изумен, той бързо се извърна и видя, че една наета под наем карета, отиваща в обратна посока, бе спряла недалеч от него и кочияшът, показал се от прозорчето си, му правеше знаци с камшика, а младата жена вътре се бе надвесила навън и му махаше извънредно енергично. Той изтича до каретата и разпозна в младата жена мис Нипър, която почти не беше на себе си от вълнение.

— Стагсовите градини, мистър Уолтър! — извика мис Нипър. — Ако обичате, моля ви, ох!

— А! — възкликна Уолтър. — Какво се е случило?

— Ох, мистър Уолтър, Стагсовите градини, ако обичате! — повтори Сузан.

— Ето на! — обърна се кочияшът към Уолтър с тържествуващо отчаяние в гласа. — Тая млада дама само това повтаря вече цял час, а аз непрекъснато се измъквам от разни затворени улици, където тя ме вкарва. Всякакви пътници съм возил в каретата си, но никога такваз като нея.

— До Стагсовите градини ли искате да отидете, Сузан? — запита Уолтър.

— Аха! Там иска да отиде тя! Къде се намират? — изръмжа кочияшът.

— Не знам къде се намират! — извика Сузан с отчаяние. — Мистър Уолтър, самата аз съм ходила там веднъж заедно с мис Флой и нашия беден скъп мистър Пол в същия ден, когато вие намерихте мис Флой в Сити, понеже на връщане ние я загубихме, мисис Ричардс и аз, заради един разярен бик и заради най-големия син на мисис Ричардс и макар че съм ходила пак след това, не си спомням къде са, струва ми се, че са потънали в земята. О, мистър Уолтър, не ме изоставяйте, Стагсовите градини, ако обичате. Любимецът на мис Флой... нашият всеобщ любимец... малкият, кротък, кротък мистър Пол. О, мистър Уолтър!

— Боже мой! — възкликна Уолтър. — Тежко болен ли е той?

— Хубавото цветенце — нареждаше Сузан и кършеше ръце — си е наумило, че иска да види старата си кърмачка и аз дойдох да я отведа до леглото му, тази мис Стагс от градините на Поли Тудъл, моля ви, помогнете!

Уолтър много се развълнува от чутото, тревогата на Сузан веднага му се предаде и вече разбрал целта на пътуването ѝ, той се зае да ѝ помага с такава жар, че кочияшът бе твърде затруднен да го следва, докато той тичаше отпред и разпитваше на всички посоки как се отива до Стагсовите градини.

Но Стагсовите градини не съществуваха. Те бяха изчезнали от лицето на земята. На мястото на старите прогнили беседки пъчеха гърди цели дворци, а гранитни колони с гигантски размери откриваха гледката към железопътния свят. Нещастната запустяла земя с някогашните купища отпадъци бе погълната и унищожена и върху занемарената ѝ площ бяха изникнали цели редици от магазини, претъпкани със скъпи стоки и ценни продукти. Старите тесни пресечки сега гъмжаха от пешеходци и всякакъв вид превозни средства. Новите улици, някога спрели се обезсърчено при сблъсъка си с калта и браздите, сега образуваха самостоятелни градове и предлагаха създадени от тях приятни удобства и блага, които никой преди появата им не бе опитвал и дори не си ги бе представял. Неводещите доникъде предишни мостове сега водеха до вили, градини, черкви и прекрасни места за разходки. Скелетите на къщите и началото на новите улици набираха скоростта на парата и се втурваха към местността като чудовищния влак.

Що се отнася до местното население, което не се решаваше да приеме железницата по време на трудното ѝ начало, то бе поумняло и разкажало се, както би направил всеки християнин в подобен случай, и сега се гордееше със своя могъщ и благоденстващ родственик. Човек можеше да види железопътни мотиви върху тъканите в манифактурните магазини, както и железопътни списания по вестникарските витрини. Имаше железопътни хотели, кантори, мебелирани стаи, пансиони. Железопътни планове, карти, изгледи, обложки, бутилки, кутии за сандвичи и разписания. Железопътни пунктове за наемане на карети и файтони. Железопътни омнибуси, железопътни улици и сгради, железопътни хрантутници, паразити и ласкатели в неизчислимо количество. Имаше и железопътно време, съблюдавано от часовниците, като че самото слънце се бе предало. Сред победените бе майсторът-коминочистач, бившият неверник от Стагсовите градини, който сега живееше в измазана триетажна къща и иззад лакирана дъска със златни заврънкулки се представяше като отговарящ за почистването на железопътните комини посредством машини.

Към центъра и от центъра на този велик преобразен свят денонощно стремително се носеха и непрестанно се връщаха пулсиращи потоци — подобно буйна кръв. Тълпите хора и планините от стоки, заминаващи и пристигащи десетки пъти на ден в продължение на денонощието, постоянно поддържаха тук несекващо кипене. Самите къщи изглеждаха склонни да се опаковат и да предприемат пътешествие. Достойни за уважение членове на парламента, които преди малко повече от двадесет години си правеха шеги с налудничавите железопътни теории на инженерите и им натриваха носовете в кръстосани разпити, сега заминаваха с часовник в ръка на север, като предварително изпращаха съобщения по електрическия телеграф, че пристигат. Денонощно победоносните локомотиви тракаха отдалеч или плавно се приближаваха към края на пътешествието си и като се плъзваха подобно укротени дракони в определените за посрещането им ъгълчета, прорязани с най-голяма точност, те заставаха там, пенещи се, тресящи и разтърсващи стените, сякаш бяха преизпълнени с тайното съзнание за могъщи сили, още неоткрити в тях, и велики цели, още недостигнати.

Но Стагсовите градини бяха напълно изкоренени. Горко на този ден, когато „ни една педя английска земя“ няма да бъде в безопасност!

Най-накрая, след безуспешно дълго разпитване, Уолтър, следван от кочияша и Сузан, срещна човек, живял някога в тази изчезнала земя, който се оказа не някой друг, а споменатият вече майстор коминочистач, доста наедрял. Той чукаше на собствената си врата. Познавал добре Тудъл, заяви той. Работел по железопътните линии, нали?

— Да, сър, да! — извика Сузан Нипър от прозореца на каретата.

Живее в сградите, построени от компанията, втората пресечка вдясно, пресичал се дворот и се тръгвало по втората пресечка пак вдясно. Номер 11, не можело да не го намерят, но ако не го намерят, трябвало само да попитат за Тудъл, огняря в локомотивите, и всеки щял да им покаже къщата му. След този неочакван късмет Сузан Нипър бързо слезе от каретата, хвана Уолтър под ръка и с пълна пара потегли пеша, като остави каретата да ги чака.

— Отдавна ли е болно малкото момченце, Сузан? — попита Уолтър бързешком.

— Боледувало е дълго време, но никой не знае откога — отговори Сузан и добави много остро: — Ох, това семейство Блимбър!

— Блимбър ли? — повтори Уолтър.

— Не бих си простила, ако в момент като сегашния, мистър Уолтър — занарежда Сузан, — когато сме потънали в такива големи грижи, започна да нападам някого, особено тях, за които скъпият малък Пол се изказва добре, но ми се ще да изпратят семейството да прокарва пътища в камениста област, а мис Блимбър да върви отпред и да държи мотиката.

След тези думи мис Нипър си пое дъх, сякаш това необикновено пожелание ѝ достави облекчение. Уолтър, който междуременно се бе задъхал, хвърчеше напред, без да задава въпроси. С тази своя стремителност те скоро нахълтаха през една малка врата и се озоваха в спретната гостна, пълна с деца.

— Къде е мисис Ричардс? — попита Сузан Нипър, като се огледа. — О, мисис Ричардс, мисис Ричардс, тръгвайте с мен, скъпа моя!

— Ами че това е Сузан! — с удивление възкликна Поли — чистосърдечното ѝ лице и пълната ѝ фигура се открояваха сред

заобикалящите я деца.

— Да, мисис Ричардс, аз съм — отвърна Сузан, — но ми се ще да не съм аз, макар че може би не е много любезно да говоря така, но мистър Пол е тежко болен и днес казал на татко си, че искал да види лицето на старата си кърмачка и сега той и мис Флой се надяват, че вие ще тръгнете с мен... и с мистър Уолтър, мисис Ричардс... ще забравите за миналото и ще извършите добро, като навестите милото детенце, което си отива. Ох, мисис Ричардс, отива си!

И Сузан Нипър заплака, а Поли също се обля в сълзи, като я видя и чу какво ѝ казва. Всички деца, включително и някои нови бебета, ги наобиколиха. А мистър Тудъл, току-що завърнал се у дома от Бирмингам, който сърбаше вечерята си от голяма паница, остави ножа и вилицата си, подаде на жена си окачените зад вратата боне и шал, после я потупа по гърба и ѝ каза не много красноречиво, но с бащинско чувство:

— Поли! Върви!

И така, те се върнаха при каретата много по-бързо, отколкото бе очаквал кочияшът. След като настани Сузан и мисис Ричардс вътре, Уолтър зае мястото точно до кочияша, за да не се правят повече грешки, и благополучно ги отведе право в хола на къщата на мистър Домби, където между впрочем той зърна огромен букет, заприличал му на букета, купен от капитан Кътъл тази сутрин в негово присъствие. Той би останал да се осведоми по-точно за състоянието на болното дете и би чакал колкото е необходимо, за да види дали може да обслужи с нещо, но с болка съзнавайки, че такова поведение би се възприело от мистър Домби като самонадеяно и дръзко, той угрижено си тръгна, бавно и печално.

Не бяха изминали и пет минути, когато го догони един човек и го помоли да се върне. Уолтър с голяма скорост измина разстоянието назад и претъпи прага на мрачния дом с печално предчувствие.

[1] Гръмогласните — иронично название на религиозна секта, чиито членове вдигали голям шум по време на службите. ↑

[2] Нор — устието на Темза. ↑

ГЛАВА XVI

ЗА КАКВО НЕПРЕСТАННО ГОВОРЯТ ВЪЛНИТЕ

Пол изобщо не се привдигаше от креватчето си. Той си лежеше там съвсем спокойно и се вслушваше в шумовете от улицата, без да се безпокои как тече времето, но го следеше, следеше всичко около себе си с много зорки очи.

Когато слънчевите лъчи се втурваха в стаята му измежду шумолящите щори и се люшваха върху отсрещната стена като златиста вода, той разбираше, че настъпва вечер и че небето е червено и красиво. Отблясъците угасваха, по стената се прокрадваше мрак и той следеше с поглед как мракът се сгъстява и прераства в нощ. Тогава си представяше как дългите улици са осеяни с фенери и как светят отгоре кратките звезди. Мислите му имаха странната склонност да се насочват към реката, която, доколкото му бе известно, минаваше през големия град. Сега си представяше колко черна е тя, колко дълбока изглежда, отразяваща множество звезди — и най-вече как непрестанно тече, за да се срещне с морето.

С напредването на нощта от улицата рядко се чуваха стъпки, той отдалеч ги долавяше, броеше ги, докато отминат и заглъхнат в далечината — а Пол лежеше, следеше с поглед многоцветното сияние около свещта и търпеливо очакваше деня. Единствено бързата и стремителна река събуждаше у него безпокойство. Понякога се чувствуваше длъжен да се опита да я спре — да я удържи с детските си ръчички — или да прегради пътя ѝ с пясък, — но когато я виждаше непреодолимо да приижда, той надаваше вик! Но достатъчно беше вечно бдящата до него Флорънс да му каже и една дума, за да дойде пак на себе си. И като скланяше бедната си главичка на гърдата ѝ, той разказваше на Флой за съня си и се усмихваше.

Когато отново започваше да се зазорява, той се оглеждаше за слънцето и когато ярката му светлина заискряваше в стаята,

въображението му рисуваше — рисуваше! Той направо виждаше — как високите камбанарии се издигат в утринното небе, градът се съживява, събужда, връща се пак към живота, реката тече и проблясва (но все така неспирно тече), а околността е свежа от росата. Улицата отдолу постепенно се изпълваше с познати звуци и викове. Слугите в къщата се привдигаха и залавяха за работа. Нечии лица надникваха от вратата и се дочуваха гласове, които питаха грижещите се за него как се чувствувал. Пол винаги отговаряше сам:

— По-добре съм. Много по-добре съм, благодаря. Предайте това на татко.

Лека-полека той се уморяваше от шума на деня, от звуците на каретите, каруците и хората, сновящи напред-назад, и заспиваше или отново започваше да го тревожи неспокойната, мъчителна мисъл — детето трудно би могло да каже дали това бе наяве или насън — за втурналата се река.

— Защо тя никога не спира, Флой? — понякога я питаше то. — Струва ми се, че ме отнася.

Но Флой винаги успяваше да го успокои и утеши. И всеки ден за него бе радост да я накара да положи глава върху възглавницата му и да си почине.

— Ти винаги се грижиш за мен, Флой. Нека сега аз да се погрижа за теб.

Те подреждаха възглавниците в едното ъгълче на кревата и той седеше, облегнат върху тях, докато тя лежеше до него. Пол често се навеждаше да я целува и прошепваше на околните, че тя е уморена и че е седяла до него толкова ноци наред.

Така горещият и светъл ден постепенно се стопяваше и върху стената отново почваше да танцува златистата вода.

Посещаваха го трима важни доктора — те се срещаха долу и се изкачваха заедно — и в стаята се възцаряваше такава тишина — Пол така внимателно ги наблюдаваше (макар че изобщо никого не разпитваше какво са казали те), че той дори долавяше различното тиктакане на часовниците им. Най-голям интерес обаче проявяваше към сър Паркър Пепс, който винаги присядаше до леглото му. Пол отдавна беше чул да казват, че този джентълмен е присъствувал, когато майка му е притискала Флорънс в обятията си и е умряла. И той не

можеше да забрави това. Харесваше го поради тази причина. И не се страхуваше.

Хората около него продължаваха необяснимо да се сменят както през първата нощ в дома на доктор Блимбър — с изключение на Флорънс. Флорънс неизменно оставаше, но този, който доскоро бе сър Паркър Пепс, сега бе баща му, седнал с подпряна върху ръката си глава. Старата мисис Пипчин, задрямала в креслото, често се превръщаше в мис Токс или леля му. И Пол беше доволен, че може само да затвори очи и спокойно да очаква какво ще се случи по-нататък. Но фигурата с подпряната върху ръката глава идваше толкова често и оставаше така дълго, като седеше неподвижно и тържествено, без да говори, без да се обръщат към нея, рядко откриваща лицето си, че Пол без особен интерес се питаше дали тя е истинска. А нощем със страх я гледаше как седи там.

— Флой — каза той. — Какво е това?

— Къде, миличък?

— Долу на кревата.

— Там няма нищо друго освен татко.

Фигурата вдигна глава, изправи се и като приближи до него, попита:

— Мое родно дете! Не ме ли познаваш?

Пол се взря в лицето и си помисли: нима това е баща му? Но лицето, така променено според него, се сгърчи сякаш от болка пред погледа му. И преди той да успее да протегне ръце, за да го хване и притегли към себе си, фигурата бързо се извърна от малкото креватче и излезе през вратата.

Пол погледна Флорънс с разтуптяно сърце, почувствувал какво ще му каже тя, и я възпря, като допря лицето си до устните ѝ. Когато забеляза фигурата пак да седи на кревата долу, той се обърна високо към нея:

— Не се тревожи толкова за мен, скъпи татко! Аз наистина съм много щастлив.

Веднага щом баща му дойде и се наведе над него — той стори това много бързо и без колебание, — Пол го обгърна през врата и му повтори няколко пъти същите думи с много сериозен глас. И всеки път, когато Пол отново го виждаше в стаята си по което и да е време, денем или нощем, той казваше високо:

— Не се тревожи толкова за мен, скъпи татко! Аз наистина съм много щастлив.

Оттогава той започна всяка сутрин да повтаря, че бил много по-добре и че трябвало да предадат това на баща му.

Колко пъти златистата вода танцува върху стената! Колко нощи наред тече тъмната, тъмна река към морето въпреки усилията му! Пол никога не ги преброи, нито се опита да научи. Ако добротата на окръжаващите го или неговото усещане за нея бяха в състояние да нарастват, то тогава с всеки изминат ден околните ставаха все по-добри, а той — по-признателен. Но дали дните бяха много или малко на брой, на кроткото момче му се струваше, че няма голямо значение.

Една нощ той дълго размишлява за майка си и за портрета ѝ долу в гостната и му хрумна мисълта, че навярно тя е обичала милата Флорънс повече, отколкото баща ѝ я обича, щом като я е притискала в обятията си, когато е почувствувала, че умира — дори той, нейният брат, изпълнен с такава дълбока любов към нея, не би могъл да изпитва такова силно желание за това. В потока от мисли възникна идеята да попита дали някога е виждал майка си, защото той не си спомняше дали са му казвали да или не, тъй като реката течеше неспирно и замъгляваше съзнанието му.

— Флой, виждал ли съм някога мама?

— Не, скъпи, защо?

— А виждал ли съм някога нечие добро лице като маминото, взряно в мен, когато бях бебе, Флой?

Той попита колебливо, сякаш пред очите му бе изплувало едно лице.

— О, да, мили!

— Чие, Флой?

— На старата ти кърмачка. Често си го виждал.

— А къде е сега старата ми кърмачка? — каза Пол. — И тя ли е умряла? Флой, всички ли ние сме умрели освен теб?

В стаята настъпи суетня за един миг — а може и за по-дълго, но така изглеждаше — и после отново всичко стихна. Флорънс, със съвсем преbledняло, но усмихнато лице, облегна главата му на рамото си. Рамото ѝ силно трепереше.

— Покажи ми тази стара кърмачка, Флой, моля те!

— Тя не е тук, скъпи. Ще дойде утре.

— Благодаря ти, Флой!

След тези думи Пол притвори очи и заспа. Когато се събуди, слънцето се издигаше високо и денят бе ясен и топъл. Той полежа малко, загледан в отворените прозорци и разветите от вятъра шумолящи завеси, а после попита:

— Флой, вече утре ли е? Тя дойде ли?

Някой сякаш бе отишъл да я търси. Навярно Сузан. Когато си бе затворил очите, стори му се, че я чу да му казва, че щяла скоро да се върне, но не погледна да я види. Тя удържа думата си — навярно изобщо не бе тръгвала, — но първото нещо, което чу след това, беше шумът от стъпки по стълбите и тогава Пол се събуди — събуди се духом и тялом — и седна в кревата си. Сега той виждаше всички около себе си. Нямаше я сивата мъгла около тях, която понякога ги обгръщаше нощем. Той разпозна всички до един и ги извика по име.

— А кой е това? Това ли е старата ми кърмачка? — попита детето, като проследи със сияеща усмивка влизащата фигура.

Да. Чужд човек не би пролял толкова сълзи при вида му, не би го нарекъл „скъпото ми момче, хубавото ми момче, бедното ми, родно, измъчено дете“. Чужда жена не би приклепнала до креватчето му, не би поела измършавялата му ръчица и не би я притиснала до устните и гърдите си с чувството на човек, ползущ се с правото да го милва. Чужда жена не би могла да забрави така за всички наоколо освен за него и Флой и не би била преизпълнена от такава нежност и състрадание.

— Флой! Лицето ѝ е добро и мило — възкликна Пол. — Радвам се да го видя отново. Не си отивай, моя стара кърмачко. Остани тук.

Всичките му сетива се бяха изострили и той дочу познато име.

— Кой спомена Уолтър? — попита той и се огледа. — Някой спомена Уолтър. Той тук ли е? Много бих искал да го видя.

Никой не му отговори веднага, но баща му бързо нареди на Сузан:

— Извикай го обратно тогава. Нека да се качи.

След кратък промеждутък от време, през което Пол усмихнато наблюдаваше кърмачката си с учудване и интерес, отбелязвайки, че тя не е забравила Флой, Уолтър бе доведен в стаята. Откритото му лице и държане, както и засмените му очи винаги се бяха харесвали на Пол. И сега, щом Пол го зърна, той протегна ръка и каза:

— Сбогом!

— Сбогом ли, дете мое? — учуди се мисис Пипчин и се втурна към момченцето. — Защо „сбогом“?

За миг Пол я погледна със замислено лице, както толкова често я бе наблюдавал от ъгълчето си край камината.

— Да! — спокойно рече той. — Сбогом! Скъпи Уолтър, сбогом! — добави той, като извърна глава в посока на Уолтър и отново протегна ръка. — Къде е татко?

Пол усети дъха на баща си по бузата още преди да е изрекъл следните думи:

— Не забравяй Уолтър, скъпи татко — прошепна той и се взря в лицето му. — Не забравяй Уолтър. Аз обичах Уолтър. — Тънката ръчица махна във въздуха, сякаш пак казваше на Уолтър „сбогом“.

— Сега нека да легна — каза той, — а ти, Флой, ела близо до мен. Искам да те виждам.

Сестричето и братчето здраво се прегърнаха, а златистата светлина заструи в стаята и ги озари, слети в обятията си.

— Как бързо се носи реката между зелените брегове и тръстиките, Флой! Вече съвсем приближава морето. Чувам вълните. Те винаги така са говорели.

После той ѝ каза, че от люлеенето на лодката по течението се унасял. Колко зелени бяха сега бреговете, колко ярки цветята по тях и колко високи тръстиките. Сега лодката излезе в морето, но продължаваше все така леко да се плъзга. А сега пред него се изпречи бряг. Кой стоеше на сушата?...

Той скръсти ръце, както правеше при молитва. Пол не пусна Флой — те видяха само как скръсти китките си на гърба ѝ.

— Мама прилича на теб, Флой. Познавам я по лицето. Кажим им, че гравюрата над стълбите в училището не е достатъчно божествена. Сиянието около главата ми осветява пътя.

Златистата вода отново затрептя върху стената, а в стаята нищо не помръдваше. Древният, прадревен закон! Възникнал още с нашата поява на земята, той ще остане непроменен, докато човешкият род не извърви своя път и необятният небосвод не се загъне подобно свитък. Древният, прадревен закон — Смъртта!

Но благодарим ти, господи, всички ние, които се срещаме с нея, за този още по-древен закон — Безсмъртието! И не гледайте

равнодушно на нас, ангелите-хранители на малки деца, когато стремителната река ни отнася в океана!

ГЛАВА XVII

КАПИТАН КЪТЪЛ СВЪРШВА НЕ ЛОША РАБОТА ЗА МЛАДИТЕ ХОРА

В този паметен неделен ден капитан Кътъл, пускайки в ход забележителния си талант за неизмеримо дълбоко скрити кроежи, с който той най-искрено смяташе, че природата го бе надарила (това е свойствено за извънредно простодушните хора), се отпрати към къщата на мистър Домби — из целия път той намигаше, за да даде израз на извънредната си проникателност — и се представи в пълния блясък на ботите си пред очите на Таулинсън. Когато с голямо безпокойство научи от въпросното лице за надвисналата беда, с характерната си деликатност капитан Кътъл веднага смутено побърза да си тръгне, като само подаде букета в знак на своето съчувствие и заръча да предадат почтителните му поздравии на цялото семейство, като изрази също и надеждата си, че при стеклите се обстоятелства те ще обърнат главите си по посока на вятъра, а накрая дружески намекна, че на другия ден щял да се отбие пак.

Никой повече не чу поздравии от капитана. А букетът му, след като престоия цялата нощ във вестибюла, на сутринта бе захвърлен в боклукчийската кофа. Хитроумният план на капитана, засегнат от едно крушение на по-големи надежди и по-възвишени намерения, бе напълно разбит. По същия начин, когато лавината отнася цяла планинска гора, клончетата и храстите ги сполетява същото нещастие като това на дърветата и те всички умират заедно.

Когато Уолтър се завърна у дома в неделя вечерта след дългата си разходка със знаменателен завършек, той отначало бе твърде погълнат от новината, която трябваше да им съобщи, както и от чувствата, естествено събудили се в душата му след сцената, видяна със собствените му очи, за да забележи, че чичо му очевидно не е запознат с известието, което капитанът се бе наел да му съобщи, или пък че капитанът му прави знаци с куката си, предупреждавайки го да

избягва темата. Впрочем не можеше да се каже, че знаците на капитана бяха разбираеми, колкото и внимателно да се следяха. Също като китайските мъдреци, за които се казва, че по време на беседа изписвали във въздуха някои учени думи, напълно непроизносими, капитанът описваше такива зигзаги и завъртулки, каквито никои човек, непосветен предварително в тайната му, не би могъл изобщо да проумее.

Обаче след като капитан Кътъл разбра какво се бе случило, се отказа от опитите си, тъй като прецени, че няма почти никакъв шанс да проведе кратък, непринуден разговор с мистър Домби преди заминаването на Уолтър. Но като призна сам пред себе си с разочарована и помръкнала физиономия, че Сол Джилс трябва да научи новината, а Уолтър трябва да замине — засега приемайки нещата такива, каквито са, без те да са предварително осветлени или променени за добро посредством умелото вмешателство от страна на някой приятел, — капитан Кътъл продължаваше да изпитва непоколебимата увереност, че той, Нед Кътъл, е най-подходящият човек за мистър Домби и че за да се обезпечи бъдещето на Уолтър, е необходимо единствено те двамата да се срещнат помежду си. Капитанът не можеше да забрави как прекрасно се бяха погодили те двамата с мистър Домби в Брайтън, с каква деликатност бе проговарял всеки един от тях в нужния момент, как точно се бяха преценили един друг и как той, Нед Кътъл, в труден миг на живота бе посочил необходимостта от тази среща и бе довел разговора до очакваната развързка. При наличието на всички тези аргументи капитанът се успокояваше с мисълта, че макар Нед Кътъл да е принуден под натиска на събитията да бъде едва ли не безполезен за момента, като се държи здраво, в най-скоро време той ще опъне платна и ще удържи пълна победа.

Под влияние на това невинно заблуждение капитан Кътъл стигна дори дотам, да обмисля в главата си — междувременно той седеше и гледаше Уолтър, като пророни сълзи по яката на ризата си, докато слушаше разказа му — дали не би било извънредно изискано, а също и извънредно дипломатично, ако при евентуална среща мистър Домби му отправи покана да се отбие на овнешко в Бриг Плейс някой ден, посочен от самия мистър Домби, и тогава на чашка да поведе разговор за бъдещото развитие на младия си приятел. Но неуравновесеният

характер на мисис Макстинджър, както и опасението, че по време на такава беседа тя може да се настани на лагер в коридора и оттам да произнесе някаква проповед, неласкателна по своя характер, послужиха като спирачка спрямо намеренията на гостоприемния капитан и поугасиха желанието му да мисли за тяхното осъществяване.

Едно обстоятелство напълно се изясни на капитана — а Уолтър седеше замислен над недокоснатата си вечеря и разправяше подробно за всичко случило се — а именно, че колкото и скромността да пречи на Уолтър сам да проумее това, той бе, така да се каже, член от семейството на мистър Домби. Та той бе лично свързан със събитието, което описваше така трогателно. Сетили се бяха за него и назовали името му точно в този ден. На неговото бъдеще навярно се гледа с особен интерес от господаря му. Ако у капитана все пак се прокрадваше някакво съмнение относно собствените му изводи, той ни най-малко не се съмняваше, че тези изводи ще спомогнат за душевното спокойствие на майстора на корабни уреди. Така че той се възползува от благоприятния момент да съобщи на стария си приятел новината за Антилските острови, като представи назначението като голямо повишение и заяви, че той от своя страна спокойно би заложил сто хиляди лири (ако ги имал), че Уолтър в края на краищата ще преуспее и не се съмнявал, че такова капиталовложение би му донесло голяма печалба.

Отначало Соломон Джилс бе зашеметен от известието, дошло в малката гостна като гръм от ясно небе и силно разтърсило дома им. Но пред замъгленото му съзнание капитанът изложи такива бляскави перспективи, така тайнствено намекна за Уитингтъновите последствия, такова значение придаде на току-що описаното от Уолтър събитие и уверено се позова на него като потвърждение на собствените му предсказания и като на голяма крачка напред към осъществяване на романтичната легенда за прекрасната Пег, че той напълно обърка стария човек. А от своя страна Уолтър си даваше вид, че е така преизпълнен с плам и надежди и е толкова убеден, че скоро ще се завърне у дома и така подкрепяше капитана с красноречиво поклащане на главата и потриване на ръцете, че Соломон, поглеждайки ту към Уолтър, ту към капитан Кътъл, започна да смята, че би трябвало да не е на себе си от радост.

— Но аз съм изостанал от времето, разбирате ли — каза той за свое оправдание и нервно прокара ръка нагоре-надолу по цялата редица лъскави копчета на палтото си, сякаш те бяха зърна от броеница, — и предпочитам скъпото ми момче да си остане тук. Смя да кажа, че е старомодно да се мисли така. Той винаги е обичал морето. Той... — чичо Сол хвърли замислен поглед към Уолтър — се радва, че заминава.

— Чичо Сол! — моментално извика Уолтър. — Ако говориш така, няма да замина. Не, капитан Кътъл, няма. Щом чичо ми смята, че аз се радвам да го оставя, макар да ме направят губернатор на целите Антилски острови, това е достатъчно. Няма да мръдна оттук.

— Уол'р, момчето ми — възкликна капитанът. — Спокойно! Сол Джилс, погледни племенника си.

Като проследи с очи величественото движение на куката, старият човек се извърна към Уолтър.

— Ето един кораб — заговори капитанът, превъзходно съзнаващ в каква алегория се впуска, — готов да потегли на пътешествие. Какво име е изписано на този кораб с неизтриваеми букви? Гей ли? — рече капитанът и повиши глас, сякаш за да привлече вниманието. — Или Джилс?

— Нед — каза старият човек, притегли Уолтър към себе си и нежно го хвана за лакътя. — Знам. Знам. Разбира се, знам, че Уолтър винаги мисли за мен повече, отколкото за себе си. Точно това и имам пред вид. Когато казвам: той се радва, че заминава, искам да изразя надеждата си, че наистина е така. Е? Виж, Нед, и ти, Уоли, скъпи мой, това е ново и неочаквано за мен. Страхувам се, че моята изостаналост от времето и бедността ми стоят на дъното на всичко. Наистина ли е добра перспективата за него, така ли твърдите? — попита старият човек и загрижено погледна ту единия, ту другия. — Наистина и сериозно? Нали? Мога да се примиря почти с всичко, ако то е от полза за Уоли, но не бих приел заради мен Уоли да се поставя в неизгодно положение или пък да крие нещо от мен. Ти, Нед Кътъл — обърна се старият човек към капитана, като го погледна в упор, което очевидно смути дипломата, — честна ли ти е играта спрямо стария приятел? Говори, Нед Кътъл. Не криеш ли нещо? Трябва ли той да замине? Откъде ти си научил по-рано за това и защо?

Тъй като се достигна до състезание между привързаността и себеотрицанието, за облекчение на капитана Уолтър се намеси извънредно успешно. С много приказки те двамата успяха горе-долу да накарат стария Сол Джилс да се примири с предстоящото събитие или по-скоро до такава степен го объркаха, че той започна нищо да не осъзнава ясно — дори болката от раздялата.

Не му остана много време да мисли за всичко, защото още на другия ден Уолтър получи от управителя мистър Каркър необходимите документи за пътуването и екипировката, а наред с това бе уведомен, че „Син и Наследник“ заминава след две седмици или най-много един-два дни по-късно. В суетнята, предизвикана от приготвянето, съзнателно засилвана от Уолтър, старият човек загуби и малкото самообладание, което притежаваше. И така, денят на заминаването бързо приближаваше.

Капитанът, постоянно осведомяващ се за всичко, което става, посредством ежедневните си справки с Уолтър, виждаше, че времето преди отплуването лети, без да се удава случай — изглежда, вероятността за подобен случай бе малка — за изясняване положението на нещата. Чак след голямо обмисляне на този проблем и дълги размишления относно неблагоприятното стечение на обстоятелствата на капитана му хрумна блестяща идея. Ами ако посети мистър Каркър и се опита да научи от него какъв точно е брегът на приземяване?

Тази идея много се понрави на капитан Кътъл. Тя го осени в момент на вдъхновение точно когато рано сутринта след закуска си пушеше лулата на Бриг Плейс. Достойна бе тя за тютюна. Щеше да успокои съвестта му, съвест на честен човек, малко обезпокоена от това, което му бе доверил Уолтър и което му бе казал Сол Джилс. А би било също така и един умен и ловък ход в името на дружбата. Той внимателно ще прецени мистър Каркър и ще говори много или малко в зависимост от характера на този джентълмен, в случай че разбере, че те добре се разбират или точно обратното.

И така, без да се страхува, че Уолтър ще се изпречи пред очите му (знаеше, че той опакова в къщи багажа си), капитан Кътъл отново се издокара с ботите и траурното си украшение и предприе втората си експедиция. Но този път не купи букет за подарък, тъй като отиваше на служебно място, но в петлиците си затъкна малък слънчоглед, за да

може видът му приятно да напомня за селото. И с този слънчоглед, бастуна си на бучки и твърдо колосаната си шапка той се насочи към кантората на „Домби и Син“.

След като гаврътна в една кръчма наблизко чаша топъл грог, за да събере мислите си, капитанът се втурна към двора, преди да е изчезнало благотворното въздействие на алкохола, и внезапно се изправи пред мистър Пърч.

— Приятелче — обърна се към него капитанът с увещаващ тон. — Един от управителите ви се нарича Каркър.

Мистър Пърч се съгласи с това, но даде да се разбере, както му повеляваше служебният дълг, че всички управители са заети и изобщо не се очаква някога да се освободят.

— Виж какво, приятелю — прошепна капитанът в ухото му, — казвам се капитан Кътъл.

Капитанът кротко бе притеглил Пърч с куката към себе си, но мистър Пърч се измъкна — не толкова съзнателно, а по-скоро поради внезапното си потръпване при мисълта, че ако такова оръжие ненадейно се покаже на мисис Пърч в настоящото ѝ състояние, надеждите на тази дама ще бъдат съкрушени.

— Ако бъдеш така добър да съобщиш за идването на капитан Кътъл, когато ти се удаде възможност за това — каза капитанът, — аз ще изчакам.

След като изрече тези думи, капитанът седна върху поставката на мистър Пърч, извади носната си кърпа от дъното на твърдо колосаната си шапка, като стисна шапката между коленете си (без да ѝ разваля фасона, тъй като тя не бе в състояние да се огъне от човешка плът), разтри добре главата си и сякаш се поосвежи. После оправи косата си с куката и продължи да седи, като оглеждаше кантората и съзерцаваше чиновниците с безмълвно уважение.

Капитанът бе толкова невъзмутимо спокоен и изобщо беше такава загадъчна личност, че прислужникът Пърч се стресна.

— Какво беше името, което казахте? — попита мистър Пърч, като се наведе над седналия на поставката капитан.

— Капитан — раздаде се силен дрезгав шепот.

— Да — отвърна Пърч и поклати глава.

— Кътъл.

— О! — възкликна мистър Пърч със същия тон — несъзнателно той бе възприел неговия тон, тъй като дипломатичността на капитана бе неотразима. — Ще видя дали е свободен сега. Не зная. Може би ще ви отдели една минута.

— Да, да, момчето ми, няма да го държа повече от минута — рече капитанът, като кимаше с всичкото достойнство, на което бе способен.

Пърч скоро се върна и каза:

— Моля, капитан Кътъл, минете насам.

Управителят мистър Каркър, стъпил върху килимчето пред незапалената камина, която бе украсена с кафява хартия, погледна капитана при влизането му не особено насърчително.

— Мистър Каркър? — попита капитан Кътъл.

— Предполагам, че е така — отвърна мистър Каркър, като оголи всичките си зъби.

На капитана му се понрави това, че той му отговори с усмивка. Беше приятно.

— Разбирате ли — започна капитанът, а очите му бавно обгръщаха стаята, за да видят толкова, колкото му позволяваше яката на ризата, — аз самият съм моряк, мистър Каркър, а Уол'р, който се числи тук във вашите списъци, ми е почти като син.

— Уолтър Гей ли? — обади се мистър Каркър и отново оголи всичките си зъби.

— Точно Уол'р Гей — отговори капитанът, — правилно!

В гласа на капитана прозвуча задоволство от схватливостта на мистър Каркър.

— Аз съм близък приятел на него и чичо му. Навярно — добави капитанът — вашият главен началник е споменавал името ми пред вас — капитан Кътъл.

— Не! — каза мистър Каркър с още по-широка усмивка от преди.

— И така — продължи капитанът. — Имах удоволствието да се запозная с вашия началник. Навестих го в крайбрежието на Съсекс заедно с младия ми приятел Уол'р, когато... накратко казано, когато бе необходимо да постигнем известно споразумение — капитанът поклати глава дружелюбно, непринудено и същевременно многозначително.

— Струва ми се — рече мистър Каркър, — че на мен се падна честта да уредя сметката.

— Точно така — съгласи се капитанът. — Съвсем правилно. Вие я уредихте. А сега проявих дързостта да дойда тук...

— Седнете, ако обичате — усмихнато го покани мистър Каркър.

— Благодарим — каза капитанът и се възползува от поканата. — Изглежда, човек по-лесно разговаря, когато е седнал. А вие няма ли да седнете?

— Не, благодаря — отказа управителят и навярно по силата на навик, останал му от зимата, той продължаваше да стои гърбом близо до камината и наблюдаваше отгоре капитана, сякаш го оглеждаше с оголените си зъби и венци. — Та вие казахте, че сте проявили дързостта... макар че това съвсем не е...

— Благодаря ви, момчето ми — рече капитанът, — да, дързостта да дойда тук във връзка с моя приятел Уол'р. Сол Джилс, неговият чичо, е човек на науката и може да се каже, че в науката той е чудо. Но иначе не е това, което се нарича умел моряк, нито пък е практичен човек. Уол'р е най-уредното момче, което сте срещали, но едно нещо му пречи и то е скромността. Въпросът, който искам да ви задам — каза капитанът, като понижи глас и заръмжа с поверителен тон — съвсем приятелски, само между двамата, за мое собствено сведение, докато главният ви началник се пооправи малко и аз мога да се срещна борд до борд с него, е следният — всичко ли е спокойно и наред тук и дали моят Уол'р се отправя на далечно плаване с попътен вятър?

— А вие как мислите, капитан Кътъл? — запита Каркър, като подбра пешовете си и отново зае своята поза. — Вие сте практичен човек и как мислите?

Хитрото и многозначително намигане, с което капитанът отговори на този въпрос, не би могло да бъде описано с никакви други думи освен с вече споменатите непроизносими китайски слова.

— Хайде! — възкликна капитанът, извънредно окуражен. — Какво ще кажете? Прав ли съм, или греша?

Поощрен и подтикнат от вежливите усмивки на мистър Каркър, капитанът бе изразил толкова много с намигането си, че смяташе, че има пълното право да зададе въпроса, сякаш най-обстойно бе изразил чувствата си.

— Прав сте — отговори мистър Каркър. — Не се съмнявам в това.

— Тогава, казвам аз, той се отправя на далечно плаване в хубаво време.

Мистър Каркър се усмихна в знак на съгласие.

— А вятърът е попътен и духа силно — добави капитанът.

Мистър Каркър отново се усмихна в знак на съгласие.

— Да, да! — възкликна капитанът с голямо облекчение и задоволство. — Аз много добре знаех какъв курс ще поеме корабът. Това разправях и на Уолтър. Благодаря ви, благодаря.

— Пред Гей се разкриват блестящи перспективи — отбеляза мистър Каркър, като разтегли устата си в още по-широка усмивка. — Целият свят е пред него.

— Целият свят и съпругата му, както гласи поговорката — отвърна възторжено капитанът.

Когато изговори думата „съпруга“ (неволно изпусната), капитанът се спря, намигна отново и като закачи твърдо колосаната шапка на бастуна си, покрит с бучки, той я завъртя и изкосо погледна към вечно усмихнатия си приятел.

— Обзалагам се на една чаша ямайски ром — каза капитанът, като го оглеждаше внимателно, — че зная защо се усмихвате.

В отговор на тази реплика мистър Каркър се усмихна още по-широко.

— Нали няма да излезе оттук? — попита капитанът и тропна с бастуна си, покрит с бучки, по вратата, за да се увери, че е затворена.

— Съвсем не — рече мистър Каркър.

— Навярно си мислите за главно Ф? — каза капитанът.

Мистър Каркър не отрече това.

— А също и за Л — продължи капитанът — или за О?

Мистър Каркър все така се усмихваше.

— Не съм ли отново прав? — шепнешком запита капитанът, толкова тържествуващ и радостен, че червената диря върху челото му се изду.

В отговор мистър Каркър така продължаваше да се усмихва и да кима в знак на съгласие, че капитанът се изправи, стисна му ръката и горещо го увери, че и двамата са поели един и същи курс, а що се

отнася до него (Кътъл), той през цялото време се е движил в това направление.

— Той се запозна с нея — заговори капитанът с цялата тайнственост и сериозност, каквито темата изискваше — по необикновен начин... спомнете си как я намери на улицата, когато тя беше още съвсем малко дете... и оттогава той я харесва и тя него, както могат да се харесват двама малчугани. Ние непрекъснато си повтаряме, двамата със Сол Джилс, че те са създадени един за друг.

Ни котка, маймуна, хиена, нито пък мъртвешки череп би могъл така изцяло да оголи зъбите си, както ги оголи мистър Каркър в този момент от разговора им.

— Всичко клони нататък — отбеляза щастливият капитан. — Както виждате, и вятърът и водата са в едно и също направление. Помислете си за присъствието му там онзи ден.

— Извънредно благоприятно за неговите надежди — рече мистър Каркър.

— Помислете си само как е бил теглен на буксир този ден — продължи капитанът. — Какво би могло да го остави сега на произвола на вълните?

— Нищо — отвърна мистър Каркър.

— Отново имате право — съгласи се капитанът и пак стисна ръката му. — Наистина нищо. И така, спокойно! Отишъл си е синът — хубаво малко създание. Нали?

— Да, отиде си синът — потвърди Каркър.

— Кажи една дума и ето ти друг — изрече капитанът. — Племенникът на учен чичо! Племенникът на Сол Джилс! Уол'р! Уол'р, който вече работи във вашата фирма! Този, който — продължи капитанът, като постепенно настъпваше към фразата, замислена като финален взрив — всеки ден идва от дома на Сол Джилс във вашата фирма и във вашите обятия.

Самодоволството на капитана, когато лекичко побутваше с лакът мистър Каркър след изричането на всяко едно от горните кратки изречения, бледнееше единствено в сравнение с победоносното чувство, с което той се отпусна назад в стола и изгледа управителя, след като завърши блестящата си реч, образец на проникателност и патос. Голямата му синя жилетка потрепваше от родилните мъки,

причинени от такъв шедьовър, а носът му пламтеше ярко по същата причина.

— Нали съм прав? — попита капитанът.

— Капитан Кътъл — отговори мистър Каркър и за момент странно присви колене, сякаш щеше да падне, но се удържа, — вашите разсъждения относно Уолтър Гей са напълно и безусловно правилни. Вярвам, че разговорът ни е поверителен.

— Кълна се в честта си — обади се капитанът. — Ни дума никому.

— На него или който и да било друг — добави управителят.

Капитан Кътъл се намръщи и кимна с глава.

— Само за ваше собствено успокоение и като указание... указание, разбира се — повтори мистър Каркър, — по отношение на бъдещите ви действия.

— Точно така, много съм ви признателен — отговори капитанът, който слушаше с голямо внимание.

— Без колебание заявявам, че фактите са такива. Вие съвсем точно сте отгатнали възможностите.

— А що се отнася до главния ви началник — обади се капитанът, — нека нашата среща да дойде от само себе си. Има достатъчно време.

Мистър Каркър, усмихнат до уши, повтори:

— Достатъчно време.

Той не изрече на глас тези думи, а само вежливо склони глава и беззвучно ги произнесе с устните и езика си.

— И доколкото знам... а аз винаги съм твърдял това... Уол'р е на път да преуспее — каза капитанът.

— Да преуспее — повтори мистър Каркър по същия безмълвен начин.

— И предприемането от страна на Уол'р на това малко пътуване влиза, ако мога така да се изразя, в ежедневните му задължения и се съгласува с цялостните му очаквания тук.

— С цялостните му очаквания тук — потвърди мистър Каркър, все така безмълвно като преди.

— Е, както виждам — продължи капитанът, — няма за какво да се бърза и аз съм спокоен.

След като мистър Каркър продължаваше любезно да изразява съгласието си, без да издава ни звук, капитан Кътъл напълно затвърди

убеждението си, че той е един от най-приятните хора, които някога е срещал, и че дори мистър Домби би могъл да се поучи от такъв човек. Затова с голяма сърдечност капитанът още веднъж протегна огромната си ръка (по цвят напомняща на стар пън) и така се ръкува с него, че върху по-нежната кожа на мистър Каркър останаха отпечатащи от вдлъбнатините и резките, с които дланта на капитана бе богато украсена.

— Довиждане — рече капитанът. — Аз не съм разговорлив човек, но съм ви много благодарен, че бяхте така дружелюбен и прям. Ще ме извините за безпокойството нали? — добави той.

— Моля ви — отвърна управителят.

— Благодаря. Каютата ми не е много просторна — рече капитанът, като отново се върна, — но е доста уютна и ако някога се озовете близо до Бриг Плейс, номер девет — може би ще си го запишете — и се качите горе, без да обръщате внимание на това, което ще ви каже особата на вратата, ще бъда щастлив да ви видя.

След тази гостоприемна покана капитанът каза: „Всичко хубаво“, излезе и затвори вратата, като остави мистър Каркър в същата поза пред камината. В неговия лукав поглед и дебнещ вид, в неискрената му уста, разтегната, но не и усмихваща се, в безукорната му връзка и бакенбардите, дори в начина, по който безшумно прокараваше меката си длан по белия нагръдник и гладкото си лице, имаше нещо безкрайно котешко.

Неподозирацията нищо капитан излезе от кабинета, така упоен от успеха си, че това придаваше съвсем друг фасон на широкия му син костюм.

— Дръж се здраво, Нед! — рече си капитанът. — Днес ти свърши не лоша работа за младите хора, момчето ми.

В своето опиянение, както и поради настоящата си и бъдеща близост с фирмата, когато стигна до приемната, капитанът не можа да се въздържа да не подразни малко мистър Пърч и го попита дали все още смята, че всички са заети. Но за да не огорчава човек, изпълнил задълженията си, капитанът му прошепна на ухото, че ако му се пийва чашка прог и го последва, той с радост би му предложил една.

Преди да излезе от сградата, за голямо удивление на чиновниците, капитанът, застанал в средата, се огледа наоколо и обхвана с общ поглед кантората, сякаш тя заемаше съществено място в

плановете, в голяма степен засягащи младия му приятел. Помещението за ценности предизвика у него особена възхита, но за да не изглежда много придирчив, той се ограничи само с един одобрителен поглед и като удостои всички чиновници с един общ изискан поклон, извънредно учтив и покровителствен, той излезе на двора. Към него незабавно се присъедини мистър Пърч и той отведе въпросния джентълмен в кръчмата и изпълни обещанието си — много набързо, тъй като времето бе ценно за Пърч.

— Нека да вдигнем наздравица — предложи капитанът — за Уол'р.

— За кого? — покорно попита мистър Пърч.

— За Уол'р — гръмогласно повтори капитанът.

Мистър Пърч, изглежда, припомнил си, че като дете е чувал за съществуването на поет с такова име^[1], нямаше никакви възражения. Но той бе много изумен от факта, че капитанът е дошъл в Сити, за да предлага наздравица за поет. И наистина, ако капитанът бе предложил да се издигне статуя на някой поет — да речем, на Шекспир например — на някоя от главните улици, той едва ли би могъл в по-голяма степен да накърни представите на мистър Пърч. Общо взето, капитанът бе такъв загадъчен и непонятен образ, че мистър Пърч реши изобщо да не споменава за него пред мисис Пърч, за да не би да предизвика неприятни последици.

Въодушевен от мисълта, че е свършил не лоша работа за младите хора, през целия ден капитанът продължи да бъде загадъчен и непонятен дори и за най-близките си приятели. И ако Уолтър не си бе обяснил намиганията му, хиленето и другите пантомимни отдушници на душата му със задоволството от успешното невинно заблуждаване на стария Сол Джилс, капитанът със сигурност би се издал тази вечер. Така или иначе обаче, той запази тайната си. Тръгна си късно от дома на майстора на корабни уреди и се завърна в къщи, така силно накривил на една страна твърдо колосаната си шапка и с толкова ликуващ израз в очите, че мисис Макстинджър (която като че бе получила възпитанието си в заведението на доктор Блимбър, до такава степен приличаше на римска матрона), още щом го зърна, зае отбранителна позиция, като се скри зад входната врата и отказа да се върне при милите си дечица, докато той благополучно не се прибра в собствената си стая.

[1] Намек за Едмънд Уолър (1606–1687), издал в 1645 година книга със стихове. ↑

ГЛАВА XVIII

БАЩА И ДЪЩЕРЯ

В дома на мистър Домби цари тишина. Слугите се движат нагоре-надолу по стълбите, но стъпките им не се чуват. Те непрестанно разговарят помежду си, заседават се дълго на масата, отдават се на ядене и пиене и си създават удоволствия по силата на един ужасен, нечестив обичай. Мисис Уикам, с подпухнали от плач очи, разправя печални истории и току казва как тя непрекъснато е повтаряла в дома на мисис Пипчин, че именно така щяло да се случи и съответно ѝ наливат повече бира от друг път, а тя е много тъжна, но разговорлива. В подобно психическо състояние е и готвачката. Тя обещава да приготви за вечеря пържено месо и прави усилия да превъзмогне както своята чувствителност, така и въздействието на лука. Таулинсън започва да мисли, че съдбата има пръст в цялата работа и пита чул ли е някой да е произлязло нещо добро от обитаването на ъглова къща. На всички им се струва, че това се е случило много отдавна, макар че детето все още лежи, спокойно и красиво, в малкото си креватче.

Надвечер пристигат някакви посетители — безшумни посетители с плъстени обувки, — които са идвали и преди това. С тях се появява и ложето за вечния покой, така странно на вид, защото е за заспало дете. През цялото това време никой не е видял преживелия тежка загуба баща, дори и собственият му слуга. Той седи в далечния ъгъл на своята тъмна стая, когато някой влезе там, а и през останалото време не помръдва, освен когато крачи напред-назад. Но на сутринта сред обитателите на дома се зашепва, че са го чули как се е качил горе посред нощ и стоял там в стаята до изгрев-слънце.

А в кантората в Сити матовите стъкла на прозорците са станали още по-непрозрачни поради спуснатите щори. Прокрадващият се ден разсейва светлината на запалените върху бюрата лампи, а на свой ред лампите разсейват дневната светлина и всичко тъне в необикновен мрак. Не се върши почти никаква дейност. На чиновниците не им се

работи и те се уговарят да хапнат котлети следобед и да се разходят покрай реката. Прислужникът Пърч не бърза да изпълнява поръченията си, озовава се в пивници, поканен там от приятели, и разговаря надълго и нашироко за преходността в човешките дела. Вечерта той се прибира у дома в Болс Понд по-рано от друг път и угощава мисис Пърч с телешки котлети и шотландска бира. Управителят мистър Каркър не гощава никого. Нито пък някой гощава него. Но в уединението на своя кабинет той цял ден оголва зъбите си. Изглежда, че нещо се е отстранило от пътя на мистър Каркър — премахнато е някакво препятствие — и пред него се разкрива чист друм.

Румените деца, които живеят срещу дома на мистър Домби, надзъртат от прозорците на детската си стая надолу към улицата, защото там пред вратата му стоят четири черни коня с пера на главите, а и върху каретата отзад потрепват пера и тези пера, както и множеството хора с шарфове и жезли привличат цяла тълпа. Жонгльорът, канещ се да завърти легена, отново облича широкото си палто върху чудесното си облекло, а неговата тътреща се жена, изкривена на една страна от тежестта на бебето в ръцете си, поспира, за да види излизането на опечалените. Тя силно притиска бебето си към опърпаната си гръд, когато изнасят товара, толкова лек за носене. А високо на прозореца отсреща най-малкото измежду румените деца само престава да лудува, когато, сочейки с пухкавото си пръстче, се вглежда в лицето на бавачката и пита: „Какво е това?“

В този момент сред скупчилите се слуги, облечени в траур, и плачещите жени мистър Домби пресича вестибюла и се отправя към другата карета, която го очаква. Той не е „съкрушен“, според мнението на наблюдателите, от мъка и отчаяние. Върви изправен, а осанката му е надменна както винаги. Не е закрил лицето си с кърпа и гледа право пред себе си. Макар че лицето му е малко съсухрено, неподвижно и бледо, то има предишното си изражение. Той заема мястото си в каретата, последван от още трима джентълмени. И тогава тържествената погребална церемония бавно потегля по улицата. Перата все още се поклащат в далечината, когато жонгльорът започва да върти легена на бастуна си и да обира възторзите на същата тази тълпа. Но жената на жонгльора не е пъргава като друг път при събирането на парите, защото детското погребение ѝ е навяло мисълта,

че вероятно бебенцето, покрито с изпокъсания ѝ шал, няма да порасне и да стане мъж, няма да носи небесносиня лента на главата си, нито пък червеникавооранжеви камгарени панталони и няма да се въргаля в калта.

Перата изминават своя криволичещ мрачен път из улиците и достигат до звуците на черковната камбана. В същата тази черква хубавото момченце получи това единствено нещо, което щеше да остане след него на земята — името си. Всичко мъртво в него те полагат близо до тленните останки на майка му. Това е добре. Техният прах лежи там, където Флорънс по време на своите разходки — о, толкова самотни разходки — може да минава всеки ден.

След като приключва службата и свещеникът се оттегля, мистър Домби се оглежда и тихо пита дали там е човекът, помолен да се яви и получи указания относно надгробната плоча.

Някой излиза напред и отвърща „Да“.

Мистър Домби обяснява къде трябва да бъде поставена тя и му показва с ръка върху стената каква трябва да е формата и големината ѝ и как да се съчетава с паметника на майката. После с молив написва текста, подава му го, като добавя:

— Искам веднага да се направи.

— Незабавно ще бъде направена, сър.

— Разбирате ли, всъщност няма какво друго да се пише освен името и годините.

Човекът се покланя, хвърля поглед на листчето и като че ли проявява колебание. Без да забелязва колебанието му, мистър Домби се извърща и се отправя към изхода.

— Извинете, сър — траурното наметало е леко докоснато, — но тъй като желаете незабавно да се направи и може да бъде написана веднага, щом се върна...

— Да?

— Бихте ли били така любезен да го прочетете отново. Мисля, че е допусната грешка.

— Къде?

Ваятелят му подава листчето и с джобната си линейка му посочва думите „любимо и единствено дете“.

— Мисля, че трябва да бъде „син“, сър?

— Прав сте. Разбира се. Поправете го.

С ускорени крачки бащата изминава разстоянието до каретата. Когато другите трима, следващи го по петите, заемат местата си, за първи път лицето му е скрито — наметалото го покрива. Тъй и не виждат повече лицето му през този ден. Той слиза пръв и веднага се прибира в стаята си. Другите опечалени (това е само мистър Чик и двама от лекарите) се качват горе в гостната, където ги посрещат мисис Чик и мис Токс. Как ли изглежда лицето на човека в затворената стая долу. Какви ли са неговите мисли, какво му е на сърцето, каква ли борба или страдание го измъчва. Никой не знае.

Долу в кухнята знаят само, че „прилича на неделя“. Те едва могат да убедят самите себе си, че няма нищо непристойно, да не говорим за греховно, в поведението на хората навън, които са заети с ежедневните си занимания и носят делничните си дрехи. Голяма е промяната, когато щорите се вдигат и капациите се отварят. И слугите мрачно се наслаждават на бутилките вино, които щедро се разливат като на празник. Те всички са склонни да проповядват морал. Таулинсън с въздишка вдига тост: „Да се пречистим всички от греховете!“, на което готвачката пак с въздишка отговаря: „Господ знае, че има какво да пречистваме.“ Вечерта мисис Чик и мис Токс отново се захващат за ръкоделието. Същата вечер мистър Таулинсън излиза да подиша чист въздух, придружен от прислужницата, която още не е изпробвала траурното си боне. На тъмните улични ъгли те проявяват голяма нежност един към друг и Таулинсън си мечтае да започне нов безупречен живот в качеството си на солиден зарзаватчия на оксфордския пазар.

Тази нощ сънят в къщата на мистър Домби е по-дълбок и по-спокоен, отколкото през множеството изтекли нощи. Утринното слънце събужда всички в стария дом и те по прежнему се залавят със своите занимания. Румените деца от отсрещната къща притичват с обръчите си. В черквата има блестяща сватба. Жената на жонгльора събира пари в друг квартал на града. Каменоделецът си тананика и подсвирква, докато дълбае върху каменния къс пред себе си: П — О — Л.

Възможно ли е в многолюдния и оживен свят загубата на едно крехко същество да отвори в нечие сърце рана, толкова голяма и дълбока, че само вечността със своята необятна ширина и дълбочина да е в състояние да я излекува? В своята невинна мъка Флорънс

навярно би отговорила: „О, братко мой, о, мой дълбоко обичан и любещ братко! Единствен приятел и другар в нерадостното ми детство! Би ли могла друга сила, не така възвишена, да излъчи светлината, която вече озарява съвсем пресния ти гроб, или пък да породи смекчената скръб, настъпваща след пороя от сълзи?“

— Скъпо дете — каза мисис Чик, която считаше за свой дълг да се възползува от случая за изнасяне на нравоучителна беседа, — когато станеш на моята възраст...

— Което означава в разцвета на живота си — обади се мис Токс.

— Тогава ще разбереш — продължи мисис Чик, като стисна нежно ръката на мис Токс в знак на благодарност за приятелските й думи, — тогава ще разбереш, че всяка скръб е безполезна и че наш дълг е да се примиряваме.

— Ще се постарая, мила лельо. Аз наистина се старая — отвърна с ридания Флорънс.

— Радвам се да чуя това — рече мисис Чик, — защото, любима моя, както нашата скъпа мис Токс, относно чийто здрав разум и удивителна проникателност не би могло да има две мнения...

— Скъпа Луиза, аз наистина скоро ще се възгордея — обади се мис Токс.

— ... ще ти каже и ще го подкрепи със своя опит — продължи мисис Чик, — ние сме призвани при всички обстоятелства да правим усилия. Това се изисква от нас. Ако... скъпа моя — и тя се обърна към мис Токс. — Не мога да си спомня думата. Ми... ми...

— Милосърдие? — подсказа й мис Токс.

— Не, не! — отговори мисис Чик. — Какво говориш? Боже мой, на върха на езика ми е. Ми...

— Мимолетно чувство? — плахо подсказа мис Токс.

— Боже мой, Лукреция! — отвърна мисис Чик. — Това е чудовищно! Мизантроп — ето думата, която не можех да си спомня. Що за идея? Мимолетно чувство! Та казвам аз, ако някой мизантроп в мое присъствие зададе въпроса: „Защо сте се родили?“, аз ще отговоря: „За да правим усилия.“

— Много добре казано — възкликна мис Токс, на която оригиналната мисъл направи силно впечатление. — Много добре.

— За съжаление — продължи мисис Чик — ние самите сме свидетели на един пример. Имахме твърде много основания да

предполагаме, скъпо дете, че ако своевременно бе направено усилие в това семейство, можеха да се предотвратят редица най-тежки и печални обстоятелства. Нищо не е в състояние да ме убеди — заяви добрата матрона с непоколебим вид, — че ако скъпата бедна Фани бе направила такова усилие, бедното скъпо мило детенце поне щеше да има по-здрав организъм.

За секунда мисис Чик се отдаде на чувствата си, но като нагледна илюстрация на своята доктрина тя овладя риданията си и продължи:

— Затова, Флорънс, моля те, докажи ни, че имаш силен дух и недей така егоистично да засилваш страданието, което изпитва бедният ти татко.

— Скъпа лелю! — възкликна Флорънс и бързо падна на колене пред нея, за да може по-добре и по-зорко да се вгледа в лицето ѝ. — Кажи ми нещо повече за татко. Моля те, разкажи ми за него! Много ли е съкрушен?

Мис Токс бе чувствителна по природа и в тази молба тя усети нещо, което дълбоко я трогна. Дали тя видя в нея желание от страна на отритнатото дете да поеме върху себе си нежните грижи, проявявани толкова често от починалото ѝ братче, или пък видя любов, стремяща се да се обвие около сърцето, което също бе изпитвало обич към Пол, и в голямата си мъка момичето не можеше да понесе липсата на съчувствие при такава общност в любовта и скръбта. Или навярно мис Токс само почувствува искрената и предана душа, която, макар и пренебрегвана и отблъсквана, бе преизпълнена с нежност, така дълго не получавала никакъв ответ, и в болезнената си самота, предизвикана от загубата, тази душа се обръщаше към бащата, за да намери утеха и сама да даде някаква утеха — както и да бе разбрала тази молба, мис Токс дълбоко се трогна. В момента тя забрави за величественото присъствие на мисис Чик, спонтанно помилва Флорънс по бузата, извърна се и остави сълзите да рукнат от очите ѝ, без да очаква указания от мъдрата матрона.

За миг и самата мисис Чик загуби присъствие на духа — качество, с което толкова се гордееше — и остана безмълвна, загледана в прекрасното младо лице, така дълго, упорито и търпеливо съсредоточавало се в малкото креватче. Като възвърна гласа си, което означаваше, че възвърна и своето присъствие на духа — те представляваха едно и също нещо, — тя заговори с достолепие:

— Флорънс, мое скъпо дете, на моменти бедният ти баща е особен. И да ме разпитваш за него, означава да ми задаваш въпроси относно тема, която изобщо нямам претенции да разбирам. Мисля, че имам по-силно влияние над него от всеки друг. Въпреки това мога само да ти кажа, че той много малко е споделил с мен и че съм го виждала не повече от един-два пъти, и то за минутка, а дори и тогава почти не го видях, тъй като стаята му бе тъмна. Казах на татко ти: „Пол — точно с такъв израз си послужих, — Пол, защо не вземеш нещо ободряващо?“ А татко ти ми отговори: „Луиза, бъди така добра да ме оставиш на мира. Не желая нищо. По-добре се чувствавам сам.“ Ако утре ме изпратят в съда, Лукреция, да дам клетва — заяви мисис Чик, — без съмнение мога да се закълна точно в тези думи.

Мис Токс изрази възторга си, като възкликна:

— Моята Луиза е винаги толкова методична.

— Накратко казано, Флорънс — продължи леля й, — ние с баща ти буквално не сме разговаряли досега и едва днес, когато му споменах, че сър Барнет и лейди Скетълс са написали извънредно сърдечно писмо... нашето мило момченце, лейди Скетълс го обичаше като... къде ми е носната кърпа?

Мис Токс й подаде една.

— Извънредно сърдечно писмо, в което те кани да им погостуваш, за да смениш обстановката. След като споменах пред татко ти, че по мое мнение ние с мис Токс бихме могли сега да се приберем у дома (с което той е напълно съгласен), аз го попитах дали има нещо против ти да приемеш поканата. Той каза: „Не, Луиза, нямам нищо против.“

Флорънс погледна нагоре с насълзени очи.

— Но все пак, ако ти сега предпочиташ да останеш тук, Флорънс, вместо да погостуваш там или пък да дойдеш с мен у дома...

— Предпочитам да остана, лельо — бе тихият отговор.

— Ами в такъв случай, дете — отговори мисис Чик, — прави, каквото знаеш. Трябва да призная, че изборът ти е странен. Но ти винаги си била странна. Всеки друг на твоята възраст и след случилото се... скъпа мис Токс, пак си загубих носната кърпа... ми се струва, че с удоволствие би се махнал оттук.

— Не бих искала да мисля — каза Флорънс, — че всички желаят да се махнат от къщата. Не бих искала да си представя, че... неговата

стая горе е съвсем празна и пуста, лельо. Желая засега да стоя тук. О, братко мой, братко мой!

Това беше естествен изблик на чувства, които не можеха да бъдат потиснати — те биха се прокраднали дори измежду пръстите на ръцете, закрили лицето ѝ. Измъчената и изстрадала душа се нуждаеше от такъв отдушник, защото в противен случай бедното наранено самотно сърце би заблъскало като птица със сломени криле и би угаснало.

— Е, дете — заговори мисис Чик след известно мълчание, — не бих ти казала обидна дума по какъвто и да е повод и вярвам, че ти си убедена в това. Тогава ти оставаш тук и можеш да постъпваш както намериш за добре. Никой няма да ти се бърка в работите, Флорънс, нито пък би желал да го стори, сигурна съм в това.

Флорънс тъжно поклати глава в знак на съгласие.

— Тъкмо бях почнала да увещавам баща ти, че трябва да те разсее и да възстанови силите си чрез временна промяна на обстановката — рече мисис Чик — и той ми заяви, че вече е взел решение да замине за кратко време в провинцията. Надявам се и вярвам, че той скоро ще тръгне. Но не може да тръгне веднага. Предполагам, че има да урежда някои лични документи и други такива неща във връзка с нещастieto, което така дълбоко потресе всички нас... чудя се къде изчезна моята, Лукреция, послужи ми с твоята, скъпа... и той ще се занимава с това една-две вечери в стаята си. Твоят баща е истински Домби, дете, и няма равен на него — възкликна мисис Чик, като бършеше едновременно и двете си очи с различни крайчета от носната кърпа на мис Токс. — Той ще направи усилие. Не трябва да се безпокоим за него.

— Не бих ли могла, лельо — с разтреперан глас попита Флорънс, — да направя нещо, за да...

— Боже мой, скъпо дете — бързо я прекъсна мисис Чик, — какво говориш? Щом баща ти ми каза — предадох ти точните му думи: „Луиза, не желая нищо. По-добре се чувствавам сам“, — какво очакваш да каже на теб? Не се вестявай пред очите му, дете. Недей дори да си мислиш за подобно нещо.

— Лельо — обади се Флорънс, — ще отида да си легна в кревата.

Мисис Чик одобри това решение и я изпрати с целувка. Но под невинния предлог, че отива да потърси забравената носна кърпа, мис

Токс последва момичето горе и се опита в тези няколко откраднати мига да я утеши, въпреки крайното неодобрение от страна на Сузан Нипър. В своята гореща преданост Сузан Нипър я считаше за крокодил. Но съчувствието на мис Токс изглеждаше искрено или поне бе благородно поради своята безкористност — трудно би извлякла облага от него.

Нямаше ли никой по-близък и по-скъп от Сузан, за да облекчи изтерзаното от болка сърце? Нямаше ли друг, на когото да обвие шията, друг лик, към който да обърне взор, друг човек, който да ѝ каже утешителна дума в дълбоката ѝ горест? Толкова ли самотна бе Флорънс в студения свят, че нямаше нищо друго за нея? Наистина нямаше. Останала едновременно без майка и без брат — след загубата на малкия Пол първата и най-голяма загуба легна тежко на сърцето ѝ, — тя можеше да се обърне за помощ единствено към Сузан. О, кой би могъл да знае как силно се нуждаеше тя от помощ в началото!

В началото, когато къщата се възвърна към нормалния си живот и всички се разотидоха с изключение на слугите, а баща ѝ се затвори в стаите си, на Флорънс не ѝ оставаше нищо друго, освен да плаче, да обикаля нагоре-надолу, а понякога, пронизана от мъчителен спомен, да се втурва в спалнята си, да кърши ръце и да сподавя риданията си във възглавницата, без да намира никаква утеха — нищо друго освен горчива и жестока скръб. Това обикновено се случваше при вида на някое кътче или предмет, пряко свързани с него. По тази причина злочестият дом бе в началото източник на терзания.

Но за чистата любов не е свойствено дълго да гори така неистово и безмилостно. Душата, обсебена от любовта, може да бъде обгорена и от друг пламък, по-груб и земен. Но свещеният небесен огън кротко огрява сърцето, както е озарил и лицата на дванадесетте^[1], събрани заедно, и на всеки е показал неговия брат, просветлен и невредим. След появата на този образ бързо се възвърнало ведрото изражение, смекченият глас, нежните погледи, безмълвното доверие и покой. И макар че все така продължаваше да плаче, в плача на Флорънс имаше успокоение и тя заживя със спомените.

Не след дълго смиреният ѝ поглед започна да се приковава върху златистата вода, танцуваща по стената, на предишното място, в предишния тих час и да следи отлива ѝ. Не след дълго стаята отново свикна с честите ѝ посещения — Флорънс седеше там сама, търпелива

и блага както по време на бденията си до малкото му креватче. Когато изведнъж я парваше болката, че то е празно, тя коленичеше до него и отправяше молитва към бога — тя изливаше преизпълнената си от мъка душа да може едно ангелче да я обича и помни.

Не след дълго в печалния дом, така голям и пуст, с тих глас, бавно и пресекливо, тя запяваше в здрача старата мелодия, която той толкова често бе слушал, склонил глава на рамото ѝ. А след това, когато напълно се стъмняше, в стаята едва чуто трепваше музика — пеенето и свиренето бяха тъй тихи, че по-скоро приличаха на жаловито възпоменание за изпълнението ѝ по негова молба през онази последна вечер, отколкото на истинска песен. И това се повтаряше често, много често в сумрачната самота. Откъслечни звуци от мелодията все още трептяха върху клавишите, когато сълзите задушаваша нежния гласец.

Така тя се престраши да погледне ръкоделието, занимавало пръстите ѝ по времето, когато седеше редом с брат си на морския бряг. И така, не след дълго тя отново се залови с него, преизпълнена едва ли не с нежна привързаност, сякаш то имаше съзнание и помнеше Пол. И седнала до прозореца, близо до портрета на майка си, в необитаваната стая, толкова отдавна напусната, тя прекарваше времето си в размишления.

Защо тъй често тъмните ѝ очи се вдигаха от ръкоделието и се насочваха към къщата на румените деца? Те не ѝ напомняха непосредствено за загубата, тъй като бяха все момичета — четири малки сестри. Но и те като нея нямаха майка и живееха с баща си.

Лесно можеше да се разбере кога той не си е в къщи и го очакват да се върне, защото голямото дете винаги се обличаше и заставаше на прозореца в гостната или на балкона. А когато той се задаваше, напрегнатото му лице светваше от радост, а останалите деца на високия прозорец, също така винаги взираци се, започваха да пляска с ръце и да барабанят по перваза, като му викаха отгоре. Голямото дете слизаше долу във вестибюла, мушваше ръката си в неговата и го повеждаше нагоре по стълбите. После Флорънс я зърваше да седи до него или на коляното му, да го прегръща ласкаво през шията и да му говори. И макар че те бяха винаги засмени, той често наблюдаваше лицето ѝ, сякаш си мислеше, че тя прилича на починалата си майка. Понякога Флорънс спираше да ги гледа и като избухваше в плач, се скриваше зад завесата, като че ли изплашена, или пък бързо се

отдалечаваше от прозореца. Въпреки това нещо я теглеше назад. И ръцете ѝ отново изпускаха забравеното ръкоделие.

Преди години къщата беше необитаема. Дълго бе стояла така. Най-после, по време на отсъствието на Флорънс от дома, в нея се настани това семейство. Те ремонтираха и пребоядисаха къщата, наоколо се появиха птици и цветя и домът придоби съвсем нов вид. Но Флорънс никога не мислеше за къщата. Изцяло я поглъщаха само децата и баща им.

След като той привършваше с обедата си, тя зърваше през отворените прозорци как децата слизат долу със своята гувернантка или бавачка и се струпват около масата. И в тишината на летния ден детските им гласове и звучният им смях зазвънтяваха от другата страна на улицата и нахлуваха в унилата атмосфера на стаята, където седеше тя. После те се изкачваха с баща си по стъпалата нагоре, лудуваха край него, докато той седеше на дивана, или се струпваха на коленете му — истински букет от личица, — а той, изглежда, им разправяше приказка. Или пък се втурваха на балкона и тогава Флорънс бързо се скриваше, за да не помрачи радостта им, когато я видят да седи сама, облечена в черна рокля.

Голямото дете оставаше с баща си, след като другите си отиваха, правеше му чай — малката домакиня бе толкова щастлива, — присядаше и разговаряше с него понякога до прозореца, понякога навътре в стаята, чак докато запалваха свещите. Тя му беше събеседник, макар че бе няколко години по-малка от Флорънс. И приведена над книжката или ръкоделието си, тя изглеждаше уравновесена и очарователно сериозна като голяма жена. Когато ги огряваха свещите, Флорънс не се страхуваше да наблюдава отново от тъмната си стая. Но настанеше ли време детето да каже: „Лека нощ, татко“ и да си легне, още щом то вдигнеше лице към баща си и Флорънс започваше да трепери, да риде и повече не можеше да гледа.

Преди самата тя да си легне, Флорънс непрестанно се откъсваше от простата песничка, с която толкова често го бе приспивала в далечното минало, или от тихата нежна пресеклива музика и пак се връщаше мислено към този дом. Но размислите ѝ за него, както и наблюденията ѝ, представляваха тайна, заключена в младата ѝ душа.

А дали душата на Флорънс — Флорънс, толкова чистосърдечна и искрена, така достойна за любовта, която той бе хранил към нея и бе

изразил шепнешком, с отпаднал глас, в последните си думи, Флорънс, чието открито сърце се отразяваше в прелестното ѝ лице и трептеше във всеки звук на нежния ѝ глас, — дали тази млада душа не таеше и друга тайна? Да. Още една.

Когато всички в къщи заспиваха и светлините угасваха, тя тихо излизаше от стаята си, с безшумни стъпки се спускаше по стълбището и се приближаваше до вратата на баща си. Допряна до нея, притаила дъх, тя отпускате глава и притискаше устни, обзета от копнежите на своята любов. Всяка нощ тя се свиваше върху студения мраморен под пред вратата и се вслушваше да чуе дъха му. И в своето изгарящо желание да може да прояви към него обичта си, да му бъде утеха, да го накара да приеме нежните грижи на своето самотно дете, ако смееше, тя би паднала на колене пред него със смирена молба.

Един ден, близо седмица след погребението, Флорънс се занимаваше с ръкоделието си, когато се яви Сузан с полузасмяно и полуразплакано лице и съобщи, че е дошъл гостенин.

— Гостенин! При мен ли, Сузан! — възкликна Флорънс и погледна удивено.

— Да, това е прекрасно, нали, мис Флой? — каза Сузан. — Бих искала да ви идват много гости, наистина искам, защото ще се чувствувате по-добре тогава, и по мое мнение колкото по-скоро ние с вас отидем при тези стари хора, семейство Скетълс, мис, толкова по-добре и за двете ни, аз може и да не обичам да живея сред тълпи, мис Флой, но все пак аз не съм стрида.

Справедливо би било спрямо мис Нипър, ако се каже, че тя имаше пред вид по-скоро младата си господарка, отколкото себе си и това се четеше върху лицето ѝ.

— Кой е гостенинът, Сузан?

Сузан избухна истерично — това приличаше толкова на смях, колкото и на плач и толкова на плач, колкото и на смях — и отвърна:

— Мистър Тутс!

Усмивката, явила се върху лицето на Флорънс, мигновено угасна и очите ѝ се наляха със сълзи. Но все пак тя се бе усмихнала и това достави голямо удоволствие на мис Нипър.

— Съвсем същото изпитах и аз, мис Флой — заяви Сузан, като закри очи с престилката си и поклати глава. — Веднага щом видях

този наивник в хола, мис Флой, първо пригнах от смях, а после се задавих от сълзи.

Сузан Нипър неволно отново захлипа. В това време мистър Тутс, последвал я по стълбите, напълно несъзнаващ впечатлението, което предизвиква, извести появата си с почукване на вратата и влезе много енергично.

— Здравейте, мис Домби — каза мистър Тутс. — Аз съм добре, благодаря ви. А вие как сте?

Мистър Тутс — едва ли можеше да се намери по-добър човек от него на света, макар че се срещаше тук-там някой друг с по-бистър ум — старателно бе съчинил тази дълга излиятелна реч с цел да облекчи сърцето на Флорънс, а също и своето. Но като разбра, че загуби имуществото си, така да се каже, по неблагоприятен начин и го пропиля цялото, още преди да е седнал, преди Флорънс да е изговорила ни една дума и дори самият той да е престъпил фактически прага, мистър Тутс реши, че е уместно да започне отново.

— Здравейте, мис Домби — каза мистър Тутс. — Аз съм добре, благодаря ви. А вие как сте?

Флорънс му подаде ръка и отговори, че била много добре.

— Аз наистина съм много добре — рече мистър Тутс и седна. — Много съм добре наистина. Не си спомням — отбеляза мистър Тутс, след като поразмисли малко — някога да съм бил по-добре от сега, благодаря.

— Много мило от ваша страна, че дойдохте — обади се Флорънс и се залови за ръкоделието си. — Радвам се да ви видя.

Мистър Тутс ѝ отговори с кикот. Но след като реши, че това поведение може би е твърде невъздържано, той го смени с въздишка. Но след като реши, че това пък може да е твърде тъжно, той отново го смени с кикот. Но понеже не бе удовлетворен нито от единия, нито от другия си отговор, той засумтя.

— Вие бяхте много мил към скъпия ми брат — рече Флорънс, на свой ред поддавайки се на естественото си желание да му достави удоволствие с думите си. — Той често ми разправяше за вас.

— О, това няма никакво значение — бързо отвърна мистър Тутс. — Топло е, нали?

— Времето е чудесно — отговори Флорънс.

— То ми допада — обясни мистър Тутс. — Мисля, че никога не съм бил по-добре от сега. Много съм ви благодарен.

След като съобщи този любопитен и неочакван факт, мистър Тутс пропадна в дълбоката бездна на мълчанието.

— Мисля, че сте напуснали заведението на доктор Блимбър — каза Флорънс, опитвайки се да му помогне да се измъкне.

— Надявам се — отвърна мистър Тутс и отново се сгромоляса надолу.

Очевидно удавен, той полежа на дъното в продължение на десет минути. След като изтече това време, той внезапно изплува и заяви:

— Е! Довиждане, мис Домби.

— Тръгвате ли? — запита Флорънс и стана.

— Впрочем не зная. Не, засега не — заяви мистър Тутс и най-неочаквано отново седна. — Работата е там... казвам аз, мис Домби...

— Не се стеснявайте да говорите пред мен — насърчи го Флорънс с кротка усмивка. — Аз много ще се радвам, ако вие разказвате за брат ми.

— Нима наистина е така? — удиви се Тутс и върху цялото му лице, обикновено така неизразително, бе изписано съчувствие. — Бедничкият Домби! С положителност никога не съм и предполагал, че „Бърджес и Сие“ — едно модно шивашко ателие (но много скъпо), за което често разговаряхме — ще ушие този костюм за такъв случай. — Мистър Тутс бе облечен в траур. — Бедничкият Домби! Чуйте ме! Мис Домби! — бръщолевеше Тутс.

— Да — обади се Флорънс.

— Има един приятел, към когото накрая той много се привърза. Мислех си, че навярно вие ще пожелаете да го задържите като спомен. Нали не сте забравили как той не забравяше за Диоген?

— О, вярно, вярно! — извика Флорънс.

— Бедничкият Домби! И аз не съм забравил — добави Тутс.

Когато видя, че Флорънс се разплака, на Тутс му беше много трудно да преодолее този момент и за малко не се сгромоляса отново в бездната. Спаси го кикотът и го задържа на самия ръб.

— Чуйте ме — продължи той, — мис Домби! Щях да го открадна за десет шилинга, ако те не го давах, и щях да го сторя, но те бяха доволни да се отърват от него, струва ми се. Ако го искате, той чака долу на вратата. Специално за вас го докарах. Той не е куче за

дама, нали разбирате — обясни Тутс, — но за вас навярно това няма значение, нали?

Действително в този момент Диоген — както се увериха те, когато погледнаха към улицата — надзърташе през прозореца на един наемен кабриолет, където го бяха примамили под предлог, че в сламата имало плъхове, за да го докарат до предназначенията място. В интерес на истината той нямаше нищо общо с кученцата за дами. И в неударимото му желание да се измъкне на свобода неговият вид бе крайно непривлекателен — той джавкаше отривисто с изкривена на една страна муцуна и от енергичното движение при всяко излайване загуби равновесие, катурна се в сламата, а после отново скочи задъхано, с изплезен език, сякаш бе докаран спешно в някой диспансер, за да бъде прегледан.

Но макар че Диоген бе най-смешното куче, което човек би могъл да срещне в един летен ден — изпадащо в нелепи положения, грозновато, тромаво, твърдоглаво, постоянно тласкано от погрешната представа, че наблизко има неприятел, по който е похвално да се лае, — и макар че той съвсем не бе благ по нрав и с положителност не бе умен, а очите му се скриваха от козината, носът му бе комичен, опашката му постоянно играеше и гласът му бе хриплив, поради онова споменаване за него на прощаване и молбата да се грижат за него той бе по-скъп за Флорънс и от най-расовия и красив представител на породата му. Наистина толкова скъп бе същият този грозен Диоген на Флорънс и тя така му се зарадва, че от благодарност пое обсипаната със скъпоценности ръка на мистър Тутс и я целуна. А когато освобожденият Диоген се спусна нагоре по стълбите, втурна се в стаята (съвсем не беше лесно по начало да се изкара от кабриолета), завря се под всички мебели подред, омота дългата желязна верига, висяща на шията му, около краката на столовете и масите, а после почна да я тегли, докато очите му се показаха необичайно изпод надвисналата козина, в резултат на това, че едва не изхвъркнаха от орбитите си, и когато изръмжа на мистър Тутс, който демонстрираше своята близост, и стремително се нахвърли върху Таулинсън, вътрешно убеден, че той е неприятелят, по който цял живот бе лаял иззад ъгъла, без да се е срещал с него досега, Флорънс бе толкова доволна от него, сякаш той бе образец на послушанието.

Мистър Тутс така се преизпълни от радост поради успеха на своя подарък и бе толкова очарован да види как Флорънс се навежда над Диоген и поглажда рунтавия му гръб с малката си изящна ръка — Диоген любезно ѝ разреши да го докосва от първия миг на познанството им, — че той бе затруднен да се сбогува и несъмнено вземането на решение да стори това би му отнело много време, ако не бе подпомогнат от самия Диоген, на когото внезапно му хрумна да се разлае по мистър Тутс и да заскача отгоре му с раззината уста. Тъй като не виждаше ясно до какво ще доведат тези подскоци и съзнаваше, че те излагат панталоните, произведение на изкуството на „Бърджес и Сие“, на опасност, мистър Тутс с кикот се измъкна през вратата и след като надникна два-три пъти, без да има определена причина, и всеки път бе посрещан с нова атака от страна на Диоген, той най-после се махна от вратата и си отиде.

— Хайде, Дио! Скъпи Дио! Сдружи се с новата си господарка. Нека да се обичаме, Дио! — говореше Флорънс и милваше рошавата му глава. И Дио, необузданият и разярен Дио — сякаш капналите сълзи проникнаха през дебелията му козина и размекнаха кучешкото му сърце, — допря муцуна до лицето ѝ и се закле във вярност.

Самият Диоген не е говорил така ясно на Александър Велики, както кучето Диоген говореше на Флорънс. Той радостно прие предложението на малката си господарка и се посвети на службата си при нея. Незабавно в ъгъла му бе предоставено угощение и след като се наяде и напи до насита, той отиде до прозореца, където седеше наблюдаващата всичко Флорънс, вдигна се на задните си крака, непохватно постави предните си лапи на раменете ѝ, близна лицето и ръцете ѝ, положи голямата си глава на гърдта ѝ, като си въртеше опашката, докато се умори. Най-накрая Диоген се сви на кълбо в нозете ѝ и заспа.

Макар че мис Нипър бе неспокойна по отношение на кучетата и считаше за нужно да влиза в стаята със старателно повдигната пола — сякаш пресичаше поток, стъпвайки по камъните, — а също така и да надава леки писъци и да се качва на столовете при протяганията на Диоген, тя посвоему бе трогната от вниманието на мистър Тутс и при вида на Флорънс, така зарадвана от привързаността и присъствието на този неизискан приятел на малкия Пол, не можеше да не си направи някои умозаклучения, от които очите ѝ се навлажниха. Мистър Домби,

като един от обектите на размишленията ѝ, навярно по силата на асоциациите бе свързан с кучето. Във всеки случай, след като цялата вечер наблюдава Диоген и господарката си и след като с голяма охота се потруди да приготви легло за Диоген в преддверието на стаята на господарката му, тя набързо съобщи на Флорънс, преди да се сбогува с нея преди лягане:

— Баща ви заминава, мис Флой, утре сутринта.

— Утре сутринта ли, Сузан?

— Да, мис, такива са разпорежданията. Рано сутринта.

— Знаеш ли — попита Флорънс, като гледаше встрани от нея — къде заминава татко, Сузан?

— Не съвсем, мис. Той първо ще се срещне с този безценен майор, но трябва да си призная, че ако се наложи самата аз да се запознавам с някакъв майор (да ме пази господ), той няма да бъде син.

— Тихо, Сузан — кротко каза Флорънс.

— Какво пък, мис Флой! — отвърна мис Нипър, така пламнала от възмущение, че още по-малко от друг път обръщаше внимание на точките в изречението. — Нищо не мога да направя, той наистина е син и докато съм християнка, макар и непретенциозна, или ще имам приятели с естествен цвят, или никакви.

От казаното по-нататък стана ясно какви сведения бе събрала тя отдолу — мисис Чик предложила майора за придружител на мистър Домби и след известно колебание мистър Домби отправил към него покана.

— Представете си, разправят, че ТОЙ щял да внесе разнообразие! — продума на себе си мис Нипър с безгранично презрение. — Ако той ще внася разнообразие, предпочитам тогава монотонността.

— Лека нощ, Сузан — каза Флорънс.

— Лека нощ, моя скъпа, мила мис Флой.

Състрадателният ѝ тон докосна струна, толкова често болезнено засягана, макар болката никога да не се проявяваше в присъствието на Сузан или на когото и да било друг. Когато остана сама, Флорънс опря глава върху едната си ръка, притисна другата към натежалото си от мъка сърце и се отдаде изцяло на своята скръб.

Беше дъждовна нощ и капките тъжно и уморено почукваха и се стичаха по стъклата. Вятърът унило духаше и обгръщаше къщата със

стенания, сякаш се терзаеше от болка или печал. Потръпващите дървета издаваха пронизителен звук. Тя седеше и плачеше, а времето течеше и камбаните навън мрачно удариха в полунощ.

На години Флорънс беше почти дете — още ненавършила четиринадесет — и такъв самотен и страшен час в огромната къща, където Смъртта съвсем наскоро бе причинила жестоко опустошение, би навейл и на по-възрастен човек смътни мисли за ужасни неща. Но невинното ѝ въображение бе до такава степен обладано от едно-единствено чувство, че то изключваше всичко друго. Съзнанието ѝ изцяло беше погълнато от любов — неспокойна любов наистина и отритната, — но непрестанно насочена към баща ѝ.

Почукването на дъжда, стенанията на вятъра, поклащането на дърветата, тържественото биене на часовниците не бяха в състояние да разсеят това единствено чувство или да притъпят силата му. Нейните спомени за скъпото умряло момче — а те никога не я напуснаха — се сливаха с това чувство в едно цяло. Ох, да бъде отблъсната, така забравена, никога да не е съзирала баща си и да не се е докосвала до него от онзи час насам!

Тя не можеше да си легне, бедното дете, и оттогава досега никога не си бе лягала, без нощем да отиде на поклонение пред вратата му. Странна и тъжна гледка би било да се види как тя безшумно се прокрадва в гъстия мрак надолу по стъпалата, как с разтуптяно сърце и невиждащи очи, със свободно и небрежно разпусната коса спира пред вратата и допира до нея отвън мократа си от сълзи буза. Но нощта скриваше всичко и никой нищо не усещаше.

Веднага щом докосна вратата тази вечер, Флорънс забеляза, че тя е отворена. За първи път тя бе отворена, макар и едва откряната, и вътре светеше. Първоначалната реакция на плахото дете — и то се поддаде на нея — бе незабавно да се оттегли. А следващата — да се върне обратно и да влезе, поради което тя нерешително се поспря на стълбището.

Въпреки че пролуката бе съвсем тясна, отворената врата събуждаше надежди. Окуражително бе да се види идващият отвътре лъч светлина, прокрадващ се през тъмния мрачен вход и хвърлящ бледа ивица върху мраморния под. Почти без да съзнава какво върши, тя се извърна, тласкана от напирещата в нея любов, и с леко вдигнати и разтреперани ръце, крадешком влезе вътре.

Баща ѝ седеше посред стаята на старата си маса. Той бе подреждал документи и унищожавал други и ненужните останки лежаха пред него. Едри капки дъжд се стичаха по прозорците в предната стая, където той толкова често бе наблюдавал като бебе бедния Пол, и отвън долитаха тихите жалби на вятъра.

Но той не ги чуваше. Седеше, забил поглед в масата, така потънал в мисли, че далеч по-тежък вървеж от леките стъпки на дъщеря му не би могъл да привлече вниманието му. Лицето му бе извърнато към нея. На мъждивата светлина и в изнурения час то изглеждаше изпито и измъчено. Наоколо го обгръщаше безпросветна самота и това пробуди жал в душата на Флорънс.

— Татко! Татко! Проговори ми, скъпи татко!

Той се стресна от гласа ѝ и скочи от стола си. Тя бе съвсем близо до него, с протегнати ръце, но той се дръпна.

— Какво се е случило? — строго попита бащата. — Защо си дошла тук? От какво си се изплашила?

Ако нещо я бе изплашило, то това бе лицето му, обърнато към нея. Пламенната любов в сърцето на малката му дъщеря застина и тя стоеше и го гледеше като вкаменена.

Върху това лице нямаше и следа от нежност или съчувствие. Не се забелязваше никакъв проблисък на интерес, родителско чувство или жалост. То промени израза си, но по друг начин. Предишното безразличие и студена сдържаност отстъпиха място на нещо друго, какво точно, тя никога не разбра и не се опита да разбере, но въпреки всичко усети цялата му сила и го почувствува добре, без да знае какво е — то сякаш хвърли сянка върху главата ѝ.

Дали той съзря пред себе си съперницата на сина си, спечелила здравето и живота? Дали видя в нея своята собствена съперница, спечелила любовта на сина му? Дали безумна ревност и уязвена гордост отравяха нежните спомени, поради които би трябвало да я обича и тя да му е скъпа? Възможно ли бе да изпитва злоба, като я гледа така красива и преизпълнена със сили, и се сеца за малкото си момче?

Флорънс не си мислеше за подобни неща. Но любовта мигновено усеща кога е отритната и безнадеждна. И докато стоеше и се взираше в лицето на баща си, надеждата напълно я напусна.

— Питам те, Флорънс, изплашила ли си се? Случило ли се е нещо, че идваш тук?

— Дойдох, татко...

— Въпреки забраната ми. Защо?

Флорънс почувствува, че той съзнава защо — то бе ясно изписано на лицето му, и тя отпусна глава върху ръцете си с едно проточено тихо ридание.

След години той щеше да си спомни за това ридание в стаята му. То се стопи във въздуха, още преди мистър Домби да е нарушил мълчанието. Той смяташе, че моментално го е забравил, но то заседна в съзнанието му. След години той щеше да си спомни за него.

Той я хвана за ръката. Пръстите му бяха студени, безжизнени и едва я докосваха.

— Струва ми се, че си уморена — рече той, взе лампата и я поведе към вратата — и ти е нужна почивка. На всички ни е нужна почивка. Върви, Флорънс. Бълнувала си нещо.

Това, за което бе бълнувала, приключи — бог да ѝ е на помощ — и тя чувствуваше, че повече няма да го изпита.

— Ще стоя тук да ти осветявам стълбите. Нагоре цялата къща принадлежи на теб — бавно рече баща ѝ. — Сега ти си господарката. Лека нощ!

Все така закрила лице, тя изхлипа, отвърна: „Лека нощ, скъпи татко“ и безмълвно се заизкачва. Веднъж се обърна, сякаш искаше отново да се върне при него, но се страхуваше. За миг ѝ мина тази мисъл, твърде безнадеждна, за да ѝ се придава значение. А баща ѝ стоеше там, осветявайки пътя, суров, неотзивчив, неподвижен — докато трепкащата рокля на прелестното му дете се скри в мрака.

След години той щеше да си спомни за това ридание. Дъждът, който чука по покрива, вятърът, който стене отвън, навярно предвещават такова нещо с печалните си звуци. След години той щеше да си спомни за него.

Последния път, когато я бе наблюдавал от същото място как върви нагоре по стълбите, тя носеше на ръце братчето си. Този спомен не събуди в сърцето му нежност към нея, а още по-голяма суровост и той влезе в стаята си, заключи вратата, седна на стола и заплака за починалото си момче.

Диоген бодърствуваше на своя пост и очакваше малката си господарка.

— Ох, Дио! Ох, скъпи Дио! Обичай ме заради него.

Диоген вече я обичаше заради нея самата и не се стесняваше да ѝ засвидетелствува това. И така, той се държа извънредно нелепо, като тромаво описа в преддверието най-разнообразни скокове, а накрая, когато бедната Флорънс най-сетне заспа и ѝ се присъниха румените деца от отсрещната къща, той с драскане отвори вратата на спалнята ѝ, направи от постелята си възглавница, опъна се върху пода, доколкото му позволяваше синджирът, с глава, обърната към Флорънс, и като я гледаше лениво, отдолу нагоре, с крайчеца на очите си, примигвайки непрестанно, той самият заспа и в съня си, видял своя неприятел, дрезгаво излайваше.

[1] Лицата на дванадесетте — дванадесетте апостоли. ↑

ГЛАВА ХІХ

УОЛТЪР ЗАМИНАВА

Дървеният мичман пред вратата на майстора на корабни уреди, както би могло да се очаква от такъв коравосърдечен малък мичман, какъвто бе той, остана напълно безучастен към заминаването на Уолтър дори когато изтичаше и последният ден от пребиваването на момчето в гостната отзад. С квадрант на кръглото си черно копче, служещо му за око, заел старата си поза на неизтощима бодрост, мичманът показваше в най-изгодна светлина миниатюрните си панталонки и погълнат от научни изследвания, не проявяваше интерес към хорските грижи. Това създание до такава степен зависеше от външните обстоятелства, че в сухо време се покриваше с прах, в мъглив ден се обсипваше с дребни сажди, в дъждовен ден зацапаната му униформа отново грейваше за кратко, а в зноен ден се изприщваше, но иначе бе безчувствен, неотстъпчив, самодоволен мичман, потънал в собствените си открития и толкова малко занимаващ се с това, което става около него на земята, колкото Архимед при обсадата на Сиракуза^[1].

Във всеки случай такъв изглеждаше мичманът при тогавашното състояние на нещата у дома. Уолтър непрекъснато го поглеждаше с любов при всяко свое влизане или излизане, а когато момчето го нямаше наоколо, бедният стар чичо Сол отиваше, облягаше се на вратата и отпускаше уморената си перука съвсем близо до катарамките върху обувките на гения-хранител на неговата търговия и магазин. Но и най-свирепият идол с уста, разтеглена до ушите, и кръвожаден лик, направен от пера на папагали, не би могъл да бъде толкова безучастен към молбите на своите поклонници-диваци, както бе мичманът към всички тези прояви на привързаност.

Тежко бе на сърцето на Уолтър, когато оглеждаше старата си спалня там горе сред подпорите и похлупаците върху комините и си мислеше, че само след една нощ, вече настъпваща, той навярно завинаги ще приключи познанството си с тази стая. Изпразнена от

малкото на брой книги и картини, тя го гледаше студено и укорително заради напускането му и вече загатваше за предстоящото отчуждение. „Само след няколко часа — мислеше си Уолтър — и всички мечти още от времето, когато бях ученик, ще ми бъдат така чужди, както и тази стара стая. Мечтите могат да се върнат пак в сънищата ми, а и аз мога да си дойда наяве отново тук, възможно е. Но поне мечтите няма да принадлежат на друг господар, а стаята може да има десетки такива и всеки един от тях може би ще внесе промяна, ще я занемари или ще злоупотреби с нея.“

Но чичо му не трябваше да бъде оставян сам в малката гостна отзад, където сега седеше без ничие друго присъствие, тъй като капитан Кътъл, съобразителен в своята грубоватост, умишлено не бе дошъл, макар и против волята си, за да могат те да си поговорят насаме. Така че Уолтър, току-що завърнал се у дома след суетнята на последния си ден, бързо слезе долу, за да прави компания на чичо си.

— Чичо — весело го попита той, като постави ръка върху рамото на стария човек, — какво да ти изпратя от Барбадос?

— Надежда, скъпи мой Уоли. Надежда, че ще се видим отново преди гроба. Изпрати ми колкото може повече от нея.

— Ще ти изпратя, чичо. Имам достатъчно, дори в излишък и няма да ми се досвиди. А колкото до живи костенурки, лимони за пунша на капитан Кътъл, конфитюри за теб в неделни дни и други подобни неща, ще ти изпратя цели кораби, чичо, когато забогатея.

Старият Сол изтри очилата си и леко се усмихна.

— Наистина, чичо! — радостно възкликна Уолтър, като го потупа още няколко пъти по рамото. — Ти ободри мен, а аз ще ободря теб. Утре сутринта ще бъдем весели като птички, чичо, и ще летим високо. А що се отнася до очакванията ми, те се извисяват надалеч като песен.

— Уоли, скъпо мое момче — каза старият човек, — ще направя всичко възможно, ще направя всичко възможно.

— А това, което за тебе е възможно да направиш — рече Уолтър и се разнесе приятният му смях, — според мен е възможно най-възможното и нали няма да забравяш, чичо, какво трябва да ми изпращаш?

— Няма, Уоли — отговори старият човек. — Ще ти пиша за всичко, което чуя относно мис Домби, сега, когато е останала съвсем

самичка, горкичкото невинно дете. Макар да се страхувам, Уоли, че то няма да е много.

— Слушай какво ще ти кажа, чичо — заговори Уолтър след кратко колебание, — преди малко бях там.

— Нима? — прошепна старият човек и повдигна вежди, а заедно с тях и очилата си.

— Не за да я видя — обясни Уолтър, — въпреки че бих могъл, смея да кажа, ако бях помолил, тъй като мистър Домби отсъства от града, а да се сбогувам със Сузан. Смятах, че мога да се осмеля да сторя това, разбираш ли, при настъпилите обстоятелства и като се има пред вид кога видях мис Домби за последен път.

— Да, момчето ми, да — съгласи се чичо му и излезе от моментния си унес.

— И така, аз я видях — продължи Уолтър, — имам пред вид Сузан, и й казах, че заминавам и потеглям още утре. И рекох, чичо, че ти винаги си проявявал интерес към мис Домби още от онази вечер, когато тя бе у дома, че винаги си й желал здраве и щастие и че за теб би било чест и удоволствие да й направиш някаква услуга. Смятах, че мога да кажа това, разбираш ли, при настъпилите обстоятелства. Не мислиш ли и ти същото?

— Да, момчето ми, да — съгласи се чичо му с предишния си тон.

— А после добавих — продължи Уолтър, — че ако тя — имам пред вид Сузан, — ако някога би могла да те уведомява самата тя, мисис Ричардс или някой друг, който има път насам, че мис Домби е здрава и щастлива, ти би бил много доволен, би ми го съобщил в писмо и аз също така бих бил много доволен. Слушай! Честна дума, чичо — рече Уолтър, — почти не мигнах през цялата тази нощ при мисълта, че ще сторя това и когато излязох, не можах да реша дали да го направя, или не, но съм убеден, че го желяех с цялата си душа и щях много да се измъчвам после, ако не го бях извършил.

Искреното му поведение и глас съответствуваха на думите му и напълно потвърждаваха тяхната чистосърдечност.

— И така, ако някога я видиш, чичо — рече Уолтър, — този път имам пред вид мис Домби, а, кой знае, може и да я видиш, кажи й колко много й съчувствах, колко много мислех за нея, докато бях тук, как говорех за нея със сълзи на очи, чичо, последната вечер преди заминаването ми. Кажи й как съм рекъл, че никога не бих могъл да

забравя милото ѝ държане, прелестното ѝ лице и най-вече — трогателната ѝ доброта. И тъй като не съм ги събул от краката на жена или на млада дама, а от краката на малко невинно дете — обясни Уолтър, — кажи ѝ, ако нямаш нищо против, чичо, че съм запазил онези обувчици — тя ще си спомни колко често се изуваха в онази вечер — и съм ги взел със себе си за спомен.

Точно в този миг въпросните обувчици се отправяха на път в един от сандъците на Уолтър. Носачът, отнасящ на количка багажа на момчето до пристанището, за да бъде той натоварен на борда на „Син и Наследник“, се бе добрал до тях и ги извозваше точно под носа на равнодушния мичман, преди още собственикът им да бе довършил фразата си.

Но на стария моряк можеше да се прости за равнодушието към отнесеното съкровище. В същия миг под носа му или по-точно в зрителното му поле, напълно навлизайки в сферата на неговото разтревожено, напрегнато и зорко наблюдение, се явиха Флорънс и Сузан Нипър. Флорънс малко плахо се взря в лицето му и се стресна здравата от неговия дървен взор.

Нещо повече — те влязоха в магазина и стигнаха до вратата на гостната, без да бъдат забелязани от някой друг освен от мичмана. И Уолтър, обърнат с гръб към вратата, би продължил да бъде все така в пълно неведение относно тази поява, ако не бе видял как чичо му скочи от стола, на който седеше, и едва не се препъна в друг.

— Чакай, чичо — възкликна Уолтър. — Какво има?

Старият Соломон отговори:

— Мис Домби!

— Възможно ли е това? — извика Уолтър, огледа се и на свой ред се сепна. — Гледай ти!

Да, това бе толкова възможно и несъмнено, че още не изрекъл тези думи, и мис Флорънс мина покрай него, сложи двете си ръце върху тютюневите по цвят ревери на чичо Сол, целуна го по бузата и като се обърна, подаде ръка на Уолтър с такава неподправена искреност и сериозност, каквито в целия свят единствено тя би могла да прояви.

— Заминаваш ли, Уолтър? — попита Флорънс.

— Да, мис Домби — отвърна той, но не прозвуча така преизпълнен с надежди, както се бе опитал да отговори. — Потеглям

на път.

— А чичо ти? — рече Флорънс и отново погледна към Соломон. — На него му е мъчно, че тръгваш, сигурна съм. Ах! Виждам, че е точно така. Скъпи Уолтър, на мен също ми е много мъчно.

— Боже господи! — възкликна мис Нипър. — Толкова много са тези, без които бихме могли да минем, ако става дума за бройката, а като надзирателка мисис Пипчин струва по-скъпо и от златото, а пък ако са необходими познания относно поддържането на чернокожи в робство, семейство Блимбър са най-подходящите хора за тази ситуация.

След тези думи мис Нипър развърза бонето си, надникна разсеяно няколко пъти в едно черно чайниче, поставено върху масата редом до съответния скромен сервиз, тръсна глава, както и желязната кутия за чай и без някой да я моли, се зае с приготвянето на чая.

Междувременно Флорънс отново се бе извърнала към майстора на корабни уреди, който бе изцяло обзет от възторг и удивление.

— Колко е пораснала! — повтаряше старият Сол. — Колко се е разхубавила! И въпреки това изобщо не се е променила! Все си е същата!

— Наистина ли? — попита Флорънс.

— Да-а! — отвърна старият Сол, бавно разтърквайки ръце, и когато забеляза леко замисления израз в грейналите очи, отправени към него, той добави полугласно:

— Да, това изражение го имаше на лицето ѝ и тогава!

— Вие ме помните — усмихна се Флорънс, — а аз бях тогава съвсем малко дете.

— Моя скъпа млада госпожице — отвърна майсторът на корабни уреди, — как бих могъл да ви забравя, след като толкова често си спомням за вас, пък и непрекъснато слушам за вас оттогава. Всъщност точно в момента, когато влизахте, Уоли ми разправяше за вас и ми даваше поръчение относно вас и...

— Така ли? — прекъсна го Флорънс. — Благодаря ти, Уолтър! Ах, благодаря ти, Уолтър. А аз се страхувах, че ти можеш да тръгнеш и изобщо да не се сетиш за мен — и тя отново му подаде ръчицата си с такава непринуденост и доверчивост, че Уолтър я задържа за миг в своята и не му се искаше да я пуска.

И все пак Уолтър не държеше ръката ѝ по същия начин, както бе я държал някога и досегът не пробуждаше старите фантазии на момчешките му години, които съвсем до неотдавна кръжаха около него и предизвикваха смут със своите неясни и откъслечни форми. Чистотата и невинността в ласкавото ѝ отношение, безграничното доверие и неприкритата привързаност към него, ясно изразени в преданите ѝ очи и озаряващи прекрасното ѝ лице, въпреки усмивката, хвърляща сянка върху него — уви, усмивката бе твърде печална, за да огрее лика ѝ, — нямаха нищо общо с предишната романтичност. Те отново му навяха мисли за смъртния одър на малкото момче, край който я бе видял, и за любовта, която детето бе изпитвало към нея. И понесена върху крилете на тези спомени, тя сякаш започна да се извисява високо над празните му илюзии, към по-чисти и ведри простори.

— Аз... аз се боя, че трябва да ви наричам „чичото на Уолтър“, сър — обърна се Флорънс към стария човек, — ако ми разрешите.

— Моя скъпа млада госпожице — възкликна старият Сол. — Аз ли да ви разрешавам! Боже мой!

— Ние винаги така ви наричахме, когато говорехме за вас — обясни Флорънс, като се огледа и тихо въздъхна. — Хубавата стара гостна! Съвсем същата! Как добре си я спомням!

Старият Сол погледна първо към нея, после към племенника си, а след това потърка ръце, потърка очилата си и едва чуто прошепна:

— Ах, времето лети, лети, лети!

Последва кратко мълчание, през което Сузан сръчно измъкна още две чаши и две чинийки от бюфета и зачака запарването на чая с дълбокомислен вид.

— Искам да кажа на чичото на Уолтър — заговори Флорънс и плахо докосна поставената върху масата ръка на стария човек, за да привлече вниманието му — нещо, което ме безпокои. Той ще остане сам и ако ми разреши... не да заемам мястото на Уолтър, защото не бих могла да сторя това, а да му бъде верен приятел и да му помагам, колкото мога, докато Уолтър го няма, ще му бъде много признателна. Ще ми разрешите ли? Бих ли могла, чичо на Уолтър?

Майсторът на корабни уреди безмълвно притисна ръката ѝ до устните си, а Сузан Нипър скръсти ръце, облегна се назад на председателското място, което сама си бе избрала, захапа крайчеца на

едната връзка на бонето си и като отпрати поглед към прозорчето на тавана, кротко въздъхна.

— Ще ми разрешите да идвам у вас да ви виждам — продължи Флорънс, — когато мога. И ще ми разправяте всичко за себе си и Уолтър. Няма да скривате нищо от Сузан, когато тя ви навестява без мен, а ще споделяте с нас, ще ни се доверявате и ще разчитате на нас. И ще се постараете да ни приемете като ваша утеха. Нали, чичо на Уолтър?

Взряното в него миловидно лице, кротките умоляващи очи, нежният гласец и лекият допир до ръката му изглеждаха още по-привлекателни поради детското уважение и преклонение пред възрастта му, предизвикващи у нея грациозно смущение и плаха нерешителност — всичко това, както и присъщата ѝ сериозност така завладяха бедния стар майстор на корабни уреди, че той едва промълви:

— Уоли, отговори от мое име, скъпи мой. Безкрайно съм благодарен.

— Недей, Уолтър — отвърна Флорънс с тиха усмивка. — Ако обичаш, не казвай нищо от негово име. Аз го разбирам много добре, а пък и трябва да се научим да разговаряме помежду си без теб, скъпи Уолтър.

Тъжният тон, с който тя произнесе последните думи, трогна Уолтър повече от всичко останало.

— Мис Флорънс — заговори той, като се опита да възвърне бодрия тон, с който бе водил разговора с чичо си. — Убеден съм, че аз не бих могъл по-добре от чичо си да изразя своята признателност за проявената доброта. Но даже и да притежавам уменията да говоря в продължение на цял час, какво друго бих могъл да кажа в края на краищата, освен че само вие може да постъпите така?

Сузан Нипър започна да гризе друга част от връзката на бонето си и в знак на одобрение на изразеното чувство тя кимна към прозорчето на тавана.

— Ох! Уолтър, има едно нещо обаче — каза Флорънс, — което бих искала да ти кажа, преди да заминеш, но ако обичаш, наричай ме Флорънс и не се обръщай към мен като към чужд човек.

— Като към чужд човек ли! — удиви се Уолтър. — Не! Не бих могъл така да ви говоря. Или поне съм сигурен, че не бих могъл така

да се чувствавам.

— Да, но то не е достатъчно, а пък и не това имам пред вид, Уолтър — обърна се към него Флорънс и избухна в плач, — той много те харесваше и преди смъртта си каза, че те обича, като добави „Помнете Уолтър!“ И ако сега ти ми станеш брат, Уолтър, когато него вече го няма и аз останах съвсем без никого, аз цял живот ще бъда твоя сестра и където и да се намираме, ще се чувствавам като твоя сестра. Това е, което исках да ти кажа, скъпи Уолтър, но не мога да го изразя, както бих искала, защото душата ми е преизпълнена с мъка.

И с тази преизпълненост, както и с очарователна простота тя протегна и двете си ръце към него. Уолтър ги пое, наведе се и докосна с устни разплаканото лице, а Флорънс не трепна, не се отдръпна, нито пък се изчерви, а само го погледна с доверие и искреност. И в този единствен миг всякаква сянка на съмнение и тревога изчезна от сърцето на Уолтър. Стори му се, че той отвърща на невинната ѝ молба край постелята на мъртвото дете и по време на тържествената сцена, на която бе станал свидетел, дава клетва в своето заточение да обича и закриля образа ѝ с братско чувство, да запази ненакърнено чистото ѝ доверие и да се счита за негодник, ако някога го оскверни с греховна мисъл.

Докато се правеха тези излияния, Сузан Нипър бе погризала и двете връзки на бонето си, а също така бе споделила и много от своите чувства с прозорчето на тавана и сега тя смени темата, като попита кой иска мляко и кой захар. След като се осведоми по дадения въпрос, наля чая. Те четиримата дружески седнаха около малката маса и пиха чай под енергичното ръководство на тази млада дама. А източната фрегата върху стената цялата грейна поради присъствието на Флорънс в гостната отзад.

Само половин час преди това Уолтър за нищо на света не би нарекъл Флорънс по име. Но сега, след като тя го бе помолила, би могъл да го стори. Сега бе в състояние да си мисли за нейното идване тук, без да се прокрадва у него съмнението, че навярно по-добре би било, ако тя не бе дошла. Сега бе в състояние спокойно да си мисли колко е красива, колко е обаятелна и какво убежище ще открие един ден в това сърце някой щастливец. Мислеше си с гордост и за своето собствено кътче в нейното сърце и бе обзет от мъжествена решимост, ако не си извоюва право над сърцето ѝ — той все пак още считаше

това за недостижимо, — то поне да бъде достоен за проявеното към него чувство.

Някаква вълшебна сила, изглежда, бе кръжила около ръцете на Сузан Нипър, докато тя бе приготвяла чая, и тази сила беше породила атмосферата на спокойствие, възцарила се в гостната отзад по време на пиенето на чая. Някаква враждебна сила, изглежда, бе кръжила около стрелките на хронометъра на чичо Сол и ги бе задвижила с по-голяма скорост, отколкото източната фрегата някога се е движила при попътен вятър. Както и да е било, на тихо ъгълче недалеч бе спряла една карета в очакване на посетителите. И когато случайно се обърнаха към хронометъра, той с категоричност заяви, че каретата чака от дълго време и не можеше да има никакво съмнение в това, тъй като фактът бе изтъкнат от непогрешим авторитет. Ако чичо Сол трябваше да бъде обесен, като по неговия часовник се съблюдава времето, той и тогава не би казал, че хронометърът избързва дори и с най-малка частица от секундата.

На раздяла Флорънс накратко повтори на стария човек изреченото от нея преди и го помоли да се придържа към споразумението им. Чичо Сол благоговейно я придружи до краката на дървения мичман и там я предаде на Уолтър, който с охота щеше да придружи тях двете със Сузан Нипър до каретата.

— Уолтър — каза по пътя Флорънс, — страхувах се да те питам пред чичо ти. Смяташ ли, че дълго време ще отсъствуваш?

— Наистина не зная — отвърна Уолтър. — Но се опасявам, че ще е дълго. Струва ми се, че мистър Домби загатна за това, когато ме назначи.

— Знак на благоразположение ли е това, Уолтър? — запита след кратко колебание Флорънс, като загрижено се взря в лицето му.

— Назначението ли? — рече Уолтър.

— Да.

Уолтър би дал всичко на света, за да може да отговори утвърдително, но лицето му помръкна още преди да е из рекъл каквото и да е, а Флорънс го наблюдаваше твърде внимателно, за да не усети какъв е истинският отговор.

— Страхувам се, че татко едва ли много те обича — плахо се обади тя.

— Няма причина — с усмивка отговори Уолтър — да ме обича.

— Няма ли причина, Уолтър?

— Тогава нямаше причина — уточни Уолтър, като разбра какво има предвид тя. — Във фирмата работят много хора. Цяла пропаст лежи между мистър Домби и млад човек като мен. Ако изпълнявам задълженията си, то аз върша това, което трябва, също като останалите.

Прокрадна ли се у нея подозрение, което дори самата тя смътно осъзнаваше? Подозрение, мъгляво и неопределено — породило се през онази неотдавнашна нощ, когато бе слязла в стаята на баща си, — че случайно събудилият се интерес на Уолтър към нея и старото им познанство биха могли да предизвикат подобен страхотен гняв и неприязън? Минаваше ли и на Уолтър през ума същата догадка и допускаше ли той, че в този миг Флорънс именно за това мисли? Никой от двамата не спомена нищо по този въпрос. За кратко време никой от двамата изобщо не пророни дума. Сузан, която вървеше от другата страна на Уолтър, ги изгледа втренчено. Безспорно мислите на мис Нипър също бяха отправени в тази насока, и то много уверено.

— *Възможно е* и съвсем скоро да се завърнеш, Уолтър — заяви Флорънс.

— Възможно е да се завърна — отговори Уолтър, — когато стана възрастен човек, а ти вече си възрастна дама. Но се надявам, че нещата ще се наредят по-добре.

— Татко — обади се след миг Флорънс — ще се... ще се съвземе от мъката си и навярно... някой ден ще заговори по-откровено с мен. Ако стане така, аз ще му кажа колко много искам да те видя отново и ще го помоля да те отзове заради мен.

Когато спомена баща си, в гласа ѝ прозвуча трогателна неувереност, която Уолтър безпогрешно долови.

Тъй като каретата бе съвсем наблизо, на него му се дощя да си тръгне, без да каже нито дума, защото той почувствува сега какво значи разлъка. Но Флорънс се настани вътре, хвана ръката му и тогава той усети, че тя държи малко пакетче.

— Уолтър — заговори тя и го погледна ласкаво право в очите, — и аз като теб се надявам, че нещата ще се наредят добре. Ще се моля за това и вярвам, че така ще стане. Приготвила бях този малък подарък за Пол. Умолявам те, приеми го заедно с моята любов и не го отваряй,

докато заминеш. А сега бог да те благославя, Уолтър! Не ме забравяй! Ти си мой брат, скъпи!

Той бе доволен, че Сузан Нипър застана между тях, защото в противен случай би оставил у Флорънс тъжен спомен за себе си. Също така бе доволен, че тя не се подаде отново от прозореца, а само му замаха с малката си ръчица, докато каретата се скри от погледа му.

Въпреки молбата ѝ той не се сдържа и отвори пакетчето същата нощ, преди да си легне. В него имаше малка кесийка с пари.

На следната сутрин слънцето се издигна с пълния си блясък след престоя си из чужди страни и заедно с него се надигна и Уолтър да отвори на капитана, който вече стоеше на прага — той бе станал по-рано от необходимото, за да потегли на път, докато мисис Макстинджър още спи. Капитанът си даваше вид, че е в превъзходно настроение. В един от джобовете на широкото си синьо палто той бе донесъл за закуска пушен език.

— Уол'р — каза капитанът, когато заеха местата си на масата, — ако чичо ти е човек на място, за какъвто го смятам, той ще извади последната бутилка мадейра по случай настоящото събитие.

— Не, не, Нед — отвърна старият човек. — Не! Тя ще бъде отворена, когато Уолтър отново се завърне у дома.

— Добре го каза! — възкликна капитанът. — Чуйте го само!

— Тя си лежи долу — продължи Сол Джилс, — в малката изба, цялата покрита с прах и паяжини. И нищо чудно, Нед, когато бутилката излезе на светло, нас да ни покриват прах и паяжини.

— Чуйте го само! — възкликна капитанът. — Прекрасно нравоучение! Уол'р, момчето ми. Отгледай си смокиново дърво, както му е редът, а когато остарееш, седни на сянка под него. Размисли... Чакай — поспря се капитанът, като се размисли, — не съм съвсем сигурен къде се намира това, но когато го срещнеш, отбележи го. Сол Джилс, придвижи се пак напред.

— Там или на друго място, тя ще лежи, Нед, докато се върне Уоли да я потърси — заяви старият човек. — Това е всичко, което исках да кажа.

— И добре го каза — отвърна капитанът. — Ако ние тримата не пресушим бутилката заедно, оставям на вас двамата да изпиете моята част.

Въпреки извънредно веселото си настроение капитанът трудно се справяше с пушения език, макар че, когато някой от двамата го погледнеше, той правеше големи усилия да проявява огромен апетит при яденето. Наред с това капитанът ужасно се страхуваше да остане насаме с чичото или племенника и навярно считаше, че единственият начин да се запази благоприличието е, като бъдат непрекъснато и тримата заедно. Този ужас от страна на капитана го докарваше до хитроумни измъквания. Когато Соломон отиде да си облече палтото, той изтича под предлог, че е видял да минава необикновена карета, а при качването на Уолтър горе да се сбoguва с наемателите, той се втурна на улицата, уж че усетил огън в съседния комин. Капитан Кътъл смяташе, че тези хитрини не се забелязват от човек, непосветен в тайната.

Уолтър се завръщаше от прощалната си експедиция до горния етаж и отправен отново към малката гостна отзад, тъкмо минаваше през помещението на магазина, когато зърна познато посърнало лице, надничащо през вратата, и се втурна към него.

— Мистър Каркър! — извика Уолтър и стисна ръката на Джон Каркър младши. — Моля ви, влезте! Много мило от ваша страна, че сте дошли толкова рано, за да се сбoguвате с мен. Вие разбирате каква радост ми доставя да се ръкувам с вас поне веднъж преди заминаването. Не мога да ви опиша колко съм радостен, че ми се удава такава възможност. Моля ви, влезте.

— Малко вероятно е да се видим пак, Уолтър — отвърна другият, като отклони любезно поканата му, — и аз също се радвам на тази възможност. Непосредствено преди раздялата мога да си позволя да поговоря с теб и да ти стисна ръката. Занапред няма да ми се налага да отбивам чистосърдечните ти опити за сближаване, Уолтър.

Той изрече това с печална усмивка, което показваше, че за него тези опити са представлявали някакъв вид общуване и приятелство.

— Ах, мистър Каркър! — отвърна Уолтър. — Защо ги отбивахте? Убеден съм, че само добро бихте ми сторили.

Той поклати глава.

— Ако можех да направя нещо добро на този свят — добави той, — бих го направил за теб, Уолтър. Всеки ден, когато те зървах, аз изпитвах едновременно щастие и угризение на съвестта. Но

удоволствието бе по-голямо от болката. Усещам това чак сега, когато съзнавам какво губя.

— Влезте, мистър Каркър, и се запознайте с моя стар чичо — настоя Уолтър. — Аз често съм му говорил за вас и за него ще бъде удоволствие да ви съобщава всички новини за мен. Не съм... — добави Уолтър, като забеляза колебанието на Каркър и сам заговори смутено — не съм му споменавал нищо относно последния ни разговор, мистър Каркър. Дори и на него, повярвайте ми.

Посивелият младши стисна ръката му и в очите му бликнаха сълзи.

— Ако някога се запозная с него, Уолтър — отговори той, — то ще бъде, за да се осведомявам за теб. Можеш да разчиташ, че няма да злоупотребя с твоята снизходителност и внимание. А бих злоупотребил, ако се възползувам от доверието на чичо ти, преди да съм му казал цялата истина. Но аз освен теб нямам друг приятел или познат. И малко вероятно е да се сдружа с някого дори заради теб самия.

— Иска ми се — заяви Уолтър — наистина да ме бяхте допуснали до себе си като приятел. Винаги съм го искал, мистър Каркър, както знаете, но никога така силно както сега, когато ни предстои да се разделим.

— Достатъчно е — отвърна другият, — че аз в душата си те считах за свой приятел и когато най-много те отбягвах, сърцето ми най-силно ме теглеше към теб и бе изпълнено с чувства към теб. Уолтър, сбогом!

— Сбогом, мистър Каркър. Бог да ви е на помощ, сър! — извика Уолтър, дълбоко разочувствуван.

— Ако — продължи другият, като задържа ръката му, докато говореше, — ако, когато се завърнеш, усетиш, че ти липсвам на старото местенце и чуеш от някого къде лежа, ела на гроба ми. Помисли си, че и аз бих могъл да бъда честен и щастлив като теб. А нека и аз да мога да си мисля, когато почувствувам, че е настъпил сетният ми миг, че някой, приличащ на мен, какъвто бях някога, ще се изправи там и ще си спомни за мен с жалост и опрощение. Уолтър, сбогом!

Фигурата му се прокрадна като сянка по светлата, огряна от слънцето улица — ведра и все пак тържествена в ранното лятно утро

— и той бързо се скри.

Най-сетне неумолимият хронометър провъзгласи, че дървеният мичман трябва да види гърба на Уолтър, и те всички — Уолтър, чичо му и капитанът — се отправиха в наетата карета към едно пристанище, откъдето щяха да отидат с кораб до някакъв си пункт по течението на реката, названието на който, изречено от капитана, представляваше отчайваща загадка за слуха на сухоземните пътници. Когато пристигнаха до този пункт (корабът се добра дотам с прилива от предната нощ), те бяха обградени от тълпа възбудени лодкари, сред които имаше един мръсен циклоп, познат на капитана — макар с едно око, той различи капитана от разстояние близо миля и половина и започна да си разменя с него непонятни възгласи. Тъй като законното право да ги вземе като трофей в лодката си се падаше на въпросната личност — страхотно прегракнал човек, който органически се нуждаеше от бръснене, — те тримата бяха качени от него на борда на „Син и Наследник“. А на кораба „Син и Наследник“ цареше пълен безпорядък — върху мократа палуба бяха разхвърляни зацапани платна, хората се препъваха в развързани въжета, моряци с червени ризи тичаха боси напред-назад, бъчви преграждаха пътя навсякъде, а в центъра на този хаос във възчерната корабна кухня се мъдреше един чернокож готвач, заринат от зарзават и ослепял от пушека край него.

Капитанът веднага дръпна Уолтър в един ъгъл и с голямо усилие, от което лицето му почервения, измъкна сребърния часовник — той бе толкова голям и така здраво притиснат в джоба му, че изхвърча оттам като тапа.

— Уол’р — каза капитанът, като му го подаде и сърдечно разтърси ръката му, — прощален подарък, момчето ми. Всяка сутрин го слагай половин час назад и още петнадесет минути към обяд и ще имаш часовник, с който ще се гордееш.

— Капитан Кътъл! Не бих и помислил за подобно нещо! — извика Уолтър и го хвана, защото той се бе втурнал да бяга. — Моля ви, вземете си го обратно. Вече имам един.

— Тогава, Уол’р — рече капитанът, бързо бръкна в един от джобовете си и извади двете чаени лъжички и щипците за захар, с които се бе въоръжил в случай на подобно възражение, — вземи тези дребни сребърни прибори.

— Не, не, наистина не бих могъл! — извика Уолтър. — Хиляди благодарности! Не ги хвърляйте, капитан Кътъл! — тъй като капитанът направи движение да ги хвърли през борда. — Те ще послужат много повече на вас, отколкото на мен. Дайте ми бастуна си. Често съм си мислил, че бих искал да го притежавам. Ето така! Довиждане, капитан Кътъл! Грижете се за чичо ми! Чичо Сол, господ да ви благославя!

В суматохата те напуснаха кораба, преди Уолтър да успее отново да ги зърне. А когато изтича до кърмата и погледна след тях, видя в лодката чичо си да седи с оклюмала глава, а капитан Кътъл да го потупва по гърба с огромния сребърен часовник (навярно това е било твърде болезнено) и да размахва бодро лъжичките и щипците за захар. Когато съзря отново Уолтър, капитан Кътъл с пълно равнодушие захвърли ценностите си на дъното на лодката, очевидно съвсем забравил за съществуването им, и като свали колосаната си шапка, енергично му замаха. Колосаната шапка много ефектно проблясваше на слънцето и капитанът продължаваше да я размахва, докато се скри от погледа на Уолтър. А после суматохата на борда, бързо нарастваща, достигна своя връх. Още две-три лодки се отдалечиха с приветствени възгласи. Уолтър проследи с очи как платната се опънаха в посока на попътния вятър и заблестяха. Носът зацепи водата и заподскачаха искрящи пръски. Корабът „Син и Наследник“ се отправи на път така бодро и леко, както се бяха отправяли преди него много синове и наследници.

Дни наред в малката гостна отзад старият Сол и капитан Кътъл определяха местонахождението на кораба и следяха курса му по картата, разгърнатата пред тях върху кръглата маса. А нощем, когато старият Сол, така самотен, се изкачваше горе в мансардата, където понякога духаха урагани, той поглеждаше към звездите, заслушваше се във вятъра и стоеше по-дълго на вахта, отколкото би му се полагало на борда на кораба. А междувремежно последната бутилка от старата мадейра, извършвала някога далечни плавания и добре запозната с опасностите на морските дълбини, лежеше под прахта и паяжините, безмълвна и необезпокоявана.

[1] При обсадата на Сиракуза Архимед, великият гръцки математик, така бил потънал в математически изчисления, че изобщо не забелязал боя, който се водил около него. ↑

ГЛАВА XX

МИСТЪР ДОМБИ ПРЕДПРИЕМА ПЪТУВАНЕ

— Мистър Домби, сър — заяви майор Багсток, — Джоуи Б. въобще не е сантиментален човек. Джоузеф е непреклонен. Но и Джоуи е способен на чувства, сър, и когато те се пробудят... дявол да го вземе, мистър Домби — извика майорът с неочаквана ярост, — това е слабост и аз няма да ѝ се поддам.

Майор Багсток изрече тези фрази от горната площадка на стълбището в собствения си дом на улица Принцеса, където посрещаше мистър Домби като свой гост. Мистър Домби бе дошъл да закусят заедно с майора, преди да потеглят на път. Злочестият туземец вече бе преживял куп неприятности заради препечените кифли, а що се отнася до обичайния въпрос за варените яйца, животът му бе станал истинско бремене.

— Не подобава на един стар воин от фамилията Багсток — продължи майорът, като възвърна спокойния си тон — да се оставя да бъде измъчван от собствените си чувства, но... дявол да го вземе, сър — извика майорът, обладан от нов пристъп на ярост, — споделям скръбта ви.

Лицето на майора стана още по-мораво, а рачешките му очи здравата се опулиха при ръкуването му с мистър Домби и той придаде на този миролюбив жест такъв войнствен характер, сякаш му предстоеше да се боксира с мистър Домби за награда от хиляда лири стерлинги и за званието шампион на Англия. Майорът поведе посетителя си към гостната, като си въртеше главата и изпръхтяваше подобно на кон и там (вече овладял чувствата си) го приветствува с непосредственост и искреност, както се полага на един спътник в пътешествието.

— Домби — заговори майорът, — радвам се да ви видя. Горд съм да ви видя. Не са много хората в Европа, на които Дж. Багсток би казал

подобни думи... тъй като Джош е пряк. Сър, такъв си е по природа... но Джоуи Б. е горд да ви види, Домби.

— Майоре — отговори мистър Домби, — вие сте много внимателен.

— Не, сър — каза майорът. — По дяволите, съвсем не! Не съм такъв по характер. Ако Джо бе такъв по характер, досега Джо да е станал генерал-лейтенант сър Джоузеф Багсток, кавалер на ордена на Банята, и би ви приел в съвсем друга квартира. Виждам, че още не сте опознали стария Джо. Но събитието, бидейки така необичайно, предизвиква гордост у мен. За бога, сър — с категоричност заяви майорът, — за мен то е чест.

Мистър Домби, съзнаващ собственото си достойнство и силата на парите си, почувствува, че това бе самата истина и затова не възрази на казаното. Но интуитивното проумяване на тази истина от страна на майора, както и откритото ѝ признаване бяха извънредно приятни. Те служеха на мистър Домби като потвърждение, ако се нуждаеше той от такова, че не е сбъркал по отношение на майора. Убеждаваше се, че властта му се простира извън пределите на неговите собствени среди и че майорът, като офицер и джентълмен, има същото усещане за нея, както и служителят в кралската борса.

Ако изобщо бе утешително да чува това или такива подобни неща, още по-утешително бе да ги чуе именно сега, когато толкова безпощадно се бяха разкрили пред него цялата безпомощност на волята му, нетрайността на надеждите му, безсилието на богатството. Какво могат да направят парите, беше го запитал веднъж синът му. Понякога, когато се сещаше за този детски въпрос, едва се удържаше да не запита самия себе си: „Какво наистина могат да направят те? И какво направиха?“

Но това бяха мисли, породени от самотата, възникващи късно през нощта в потискащото униние и мрак на неговото уединение, но гордостта бързо възвръщаше своята самоувереност благодарение на множеството потвърждения на истината, така неоспорими и ценни като това на майора. Мистър Домби, който нямаше приятели, се бе почувствувал благоразположен към майора. Не би могло да се каже, че изпитва към него топли чувства, но все пак сърцето му малко се поразмрази. Майорът беше играл известна роля — не много голяма — в дните, прекарани по крайбрежието. Той бе светски човек и се

познаваше с някои изтъкнати личности. Беше словоохотлив и разправяше забавни истории и мистър Домби бе склонен да гледа на него като на оригинален човек, който блести в обществото, но у когото отсъствува отровният привкус на бедност, обикновено така силно усещаш се у оригиналните хора. Положението му безспорно бе добро. Въобще майорът беше достоен спътник, привикнал приятно да си прекарва времето, добре запознат с тези места, които им предстоеше да посетят, и излъчваше около себе си джентълменска непринуденост, която добре се съчетаваше с репутацията на мистър Домби в Сити и изобщо не влизаше в конкуренция с нея. Ако у мистър Домби смътно се прокрадваше мисълта, че майорът, като човек, свикнал поради своята професия да не се трогва от деянията на безжалостната ръка, неотдавна съкрушила надеждите на мистър Домби, е в състояние неусетно да му внуши някаква полезна философия и да прогони безплодните му съжаления, то той криеше тази мисъл и от самия себе си и без да размишлява върху нея, я таеше в дълбините на своята гордост.

— Къде е моят негодник? — извика майорът и гневно огледа стаята.

Туземецът, който нямаше определено име, но откликваше на всички обидни епитети, моментално се появи на вратата, без да се осмели да приближи.

— Ах ти, подлецо! — извика сприхавият майор. — Къде е закуската?

Чернокожият слуга отиде да я търси и скоро го чуха да се изкачва отново по стълбите така разтреперан, че приборите и блюдата върху подноса, който държеше, също трепереха съчувствено и дрънчаха из целия път.

— Домби — обърна се към него майорът, като наблюдаваше как туземецът нарежда масата и при изпускането на една лъжица го поощри със страхотно размахване на юмрука си, — тук има скара със силни подправки, пикантен пирог, бърбечета и така нататък. Моля ви, седнете. Както виждате, старият Джо може да ви предложи само походна закуска.

— Превъзходна закуска, майоре — отвърна гостът му, и то не само от учтивост — майорът винаги полагаше извънредно големи грижи за себе си и в действителност се хранеше с по-тлъсти меса,

отколкото бе полезно за здравето му, така че лекарите най-често обясняваха великолепия цвят на лицето му с това обстоятелство.

— Вие гледахте към къщата отсреща, сър — каза майорът. — Видяхте ли нашата приятелка?

— Имате пред вид мис Токс — уточни мистър Домби. — Не.

— Очарователна жена, сър — отбеляза майорът и в късата му шия започна да намира плътен смях, който едва не го задуши.

— Смятам, че мис Токс е много добър човек — отговори мистър Домби.

Високомерната студенина на отговора, изглежда, достави на майор Багсток безкрайно удоволствие. Той извънредно много почна да се издува и дори остави за момент ножа и вилицата си, за да потрие ръце.

— Старият Джо, сър — заяви майорът, — някога се ползуваше с известно благоразположение от нейна страна. Но Джо си отживя времето. Дж. Багсток бе затъмнен... задминат... изместен, сър. Чуйте какво ще ви кажа, Домби. — Майорът спря да яде и прие тайнствено негодуващ вид. — Тя е дяволски амбициозна жена, сър.

С ледено равнодушие мистър Домби каза: „Така ли?“, и в тона му сякаш се прокрадна презрително недоверие, че мис Токс може да прояви дързостта да притежава такова възвишено качество.

— Тази жена, сър — продължи майорът, — посвоему е един Луцифер. Джоуи Б. може да си е отживял времето, сър, но той си отваря очите. Умее да вижда, този Джо. Негово кралско височество покойният йоркски херцог заяви на един утринен прием, че Джоуи умее да вижда.

Майорът изрече тези думи с такъв поглед и от яденето, пиенето, горещия чай, скарата със силни подправки, препечените кифлички и многозначителните слова главата му така се поду и зачерви, че дори мистър Домби прояви известно безпокойство за него.

— Тази смешна стара особа, сър — продължи майорът, — има големи стремежи. Те достигат до небето, сър. Брачните й стремежи, Домби.

— Съжалявам за нея, сър — отвърна мистър Домби.

— Не говорете така, Домби — възрази майорът с предупредителни нотки в гласа.

— А защо не, майоре? — възкликна мистър Домби.

Майорът не отговори, а изпръхтя като кон и продължи енергично да се храни.

— Тя проявява интерес към вашето семейство — рече майорът, като отново прекъсна яденето си — и от известно време често идва у дома ви.

— Да — с голямо достолепие отвърна мистър Домби, — първоначално мис Токс бе посрещната у дома по време на смъртта на мисис Домби като приятелка на сестра ми и тъй като е благовъзпитан човек и прояви симпатия към бедното дете, беше й разрешено — бих казал, че бе дори насърчена — по-често да идва със сестра ми и постепенно да установи близки отношения със семейството ми. Аз изпитвам — заяви мистър Домби с тона на човек, проявяващ дълбокото и ценно чувство на снизхождание, — аз изпитвам уважение към мис Токс. Тя бе така любезна да оказва в дома ми много услуги — може би дребни и незначителни услуги, но не би трябвало да бъдат пренебрегвани поради тази причина. Смятам, че имах щастието да ми се удаде възможността да й се отблагодаря за тези услуги с внимание и почит, които бях в състояние да й отдам. Чувствувам се задължен на мис Токс, майоре — добави мистър Домби, като махна леко с ръка, — и заради удоволствието да се запозная с вас.

— Домби! — пламенно се възпротиви майорът. — Не! Не, сър! Джоузеф Багсток никога не би допуснал да не изрази несъгласието си с подобно твърдение. Вашето познанство със стария Джо, сър, такъв, какъвто е той, както и познанството на стария Джо с вас, сър, възникна благодарение на едно възвишено същество, сър, на едно изключително създание, сър Домби! — заяви майорът, правейки усилие над себе си, което не му бе трудно да демонстрира, тъй като целият му живот представляваше поредица от усилия да превъзмогне най-различни симптоми на апоплексията. — Ние се срещнахме благодарение на вашия син.

Мистър Домби изглеждаше трогнат — по всяка вероятност майорът бе очаквал точно такава реакция — от това изказване. Той сведе поглед и въздъхна, а майорът, обладан от бурни чувства, отново повтори, във връзка с душевното състояние, в което се опасяваше да не изпадне, че подобно състояние би било проява на слабост и че той не би допуснал да му се поддаде за нищо на света.

— Нашата приятелка има известно отношение към запознанството ни — каза майорът — и Дж. Б. е готов да признае заслугата й, сър. Въпреки това, ма'ам — добави той, вдигна очи от чинията си и отправи поглед към отсрещната страна на улица Принцеса, където в този момент се виждаше как мис Токс полива цветята си на прозореца, — вие сте една хитра фуста, ма'ам, а вашите кроежи представляват чудовищна наглост. След като само ставате за смях с тях, ма'ам — продължаваше майорът, като поклащаше глава към несъзнаващата нищо мис Токс, а опулените му очи щяха сякаш да изхвъркнат, — уверявам ви, ма'ам, вие може да си кроите планове колкото си желаете, без каквито и да е възражения от страна на Багсток.

След тези думи майорът се затресе от страхотен смях, в който се включиха дори крайчетата на ушите му, както и вените му.

— Но когато, ма'ам — добави майорът, — вие компрометирате и други хора, при това хора великодушни, неподозиращи нищо, и това е вашата признателност за тяхната снизходителност, кръвта на стария Джо закипява във вените му.

— Майоре — обади се мистър Домби и се изчерви, — надявам се, че не намекувате за нещо, толкова нелепо от страна на мис Токс като...

— Домби — отвърна майорът, — за нищо не намеквам. Но Джоуи Б. е живял по света, сър. Живял е по света, сър, и си е отварял очите и ушите. И затова Джо ви казва, Домби, че отсреща живее дяволски ловка и амбициозна жена.

Мистър Домби неволно погледна в тази посока и в погледа му припламна гняв.

— По този въпрос Джоузеф Багсток няма повече да обели ни дума — категорично заяви майорът. — Джо не е сплетник, но има случаи, когато се налага да говори и той ще говори... да бъдат проклети хитрините ви, ма'ам — извика майорът, като отново много гневно се обърна към прелестната си съседка, — та има случаи, когато предизвикателството е твърде голямо, за да може той да го отмине с мълчание.

Силното избухване предизвика у майора пристъп на конско пръхтене, което продължи дълго. Когато се съвзе, той добави:

— А сега, Домби, след като сте поканили Джо — стария Джо, чиито единствени достойнства, сър, са неговата непреклонност и прямота — да бъде ваш гост и придружител в Лемингтън^[1], моля, командуйте го, както желаете, той е изцяло ваш. Не зная, сър — шеговито рече майорът и двойната му брадичка се затресе, — какво толкова намирате в Джо, че всички вие го засипвате с молби. Но едно нещо зная, сър, че ако той не е така непреклонен и категоричен в своите откази, за нула време вие ще го разкъсате помежду си с вашите покани и тям подобни неща.

Мистър Домби лаконично изрази задоволството си, че е бил предпочетен пред някои изтъкнати членове на обществото, шумно опитващи се да завладеят майор Багсток. Но майорът моментално го прекъсна, като го увери, че той следвал собствените си многобройни желания, наложили му с категоричност: „Дж. Б., Домби е човекът, когото трябва да изберете за свой приятел.“

След като майорът достигна състояние на пресищане — плънката на пикантния пирог изби в ъгълчетата на очите му, а връзката му се затегна от скарата със силни подправки и от бъбречетата, — а също така и наближи време за потеглянето на влака към Бирмингам, с който щяха да заминат от града, туземецът с огромно затруднение напъха Багсток във връхното му палто и го закопча догоре — по този начин лицето на майора, с опулени очи и раззината уста, се показваше отгоре над дрехата като от бъчва. После туземецът му връчи поотделно, с приличен промеждутък след всяко подаване, кожените ръкавици, дебелия бастун и шапката — последната принадлежност от тоалета си майорът носеше екстравагантно килната на една страна, за да се посмекчи необикновеният му лик. Във всички видими и невидими кътчета на каляската на мистър Домби, която чакаше долу, туземецът предварително бе пъхнал необикновено голям брой пътни чанти и куфарчета, не по-малко апоплектични на вид от самия майор. И след като натъпка собствените си джобове с шишета минерална вода, източноиндийско шери, сандвичи, шалове, телескопи, географски карти, вестници — всяка една вещь от този лек багаж би могла да му потрябва в даден миг от пътуването, — майорът заяви, че всичко е готово. Екипировката на този злочест чуждестранец (за когото, общо взето, се говореше, че бил принц в собствената си страна) завърши с това, че когато той зае мястото си отзад до багажа редом с мистър

Таулинсън, цяла камара от наметала и връхни дрехи на майора се изтърси върху него, хвърлени отгоре му от хазаина, който го обстрелваше от тротоара с тези тежки снаряди подобно на титан и така го зарови целия, че той се отпрати към гарата, сякаш бе погребан жив.

Преди да потегли каретата, докато се извършваше въпросното погребение на туземеца, мис Токс се появи на прозореца си и замаха със снежнобяла кърпичка. Мистър Домби прие това сбогуване много хладно — много хладно дори за него самия — и като я удостои със съвсем леко кимване на главата, се облегна назад в каретата с крайно недоволен вид. Подчертаната му сдържаност, изглежда, достави безкрайно удоволствие на майора, който при поздрава си, отправен към мис Токс, се разтопи от любезност, а после дълго седя, подхилкващ се и хълцукащ като преял Мефистофел.

На гарата, по време на суматохата преди потеглянето на влака, мистър Домби и майорът се разходиха един до друг нагоре-надолу по перона — мистър Домби бе мълчалив и мрачен, а майорът го забавляваше или пък забавляваше себе си с множество анекдоти и спомени, в повечето от които Джо Багсток бе главното действащо лице. Никой от двамата не забеляза, че по време на тези разходки те привлякоха вниманието на един работник, застанал близо до локомотива, който повдигаше шапката си при всяко тяхно минаване. Погледът на мистър Домби обаче обикновено се рееше над тълпата и никога не се спираше на нея, а пък майорът точно тогава напълно бе погълнат от една своя история. Но най-накрая, когато те се обърнаха, човекът застана пред тях, свали шапката си и като я държеше в ръка, кимна на мистър Домби.

— Извинете ме, сър — заговори човекът, — вярвам, че се чувствувате добре, сър.

Той бе облечен в брезентови дрехи, целите изпоцапани с въглищен прах и масло, в бакенбардите му имаше сгурия и от него се излъчваше миризма на пепел. Той не беше грозен, нито пък би могло да се каже, че изглежда мръсен, въпреки вида си. Накратко казано, това бе мистър Тудъл в професионалното си облекло.

— Ще имам честта да бъда ваш огняр, сър — заяви мистър Тудъл. — Извинете ме, сър. Надявам се, че почвата да идвате на себе си.

В ответ на съчувствения му тон мистър Домби го погледна особено, сякаш се страхуваше, че такъв човек би изцапал погледа му.

— Прощавайте за дързостта, сър — обади се Тудъл, като разбра, че не си спомнят точно кой е той, — но жена ми Поли, наричана Ричардс във вашето семейство...

Промененото изражение върху лицето на мистър Домби сякаш показваше, че той го е познал — всъщност така беше, — но в още по-голяма степен то показваше силно чувство на отвращение и поради това мистър Тудъл се запъна.

— Предполагам, че жена ви има нужда от пари — каза мистър Домби с надменен глас (впрочем той винаги говореше така) и пъкна ръката в джоба си.

— Не, благодарим, сър — отвърна Тудъл, — не мисля, че има нужда. Аз лично нямам.

Сега на свой ред мистър Домби се запъна и с неловко чувство продължаваше да държи ръката в джоба си.

— Не, сър — заяви Тудъл, като непрекъснато въртеше в ръка мушамената си шапка, — ние доста добре си живеем, сър, и нямаме причини да се оплакваме от живота, сър. Оттогава ни се народиха още четири, сър, но караме някак си.

На мистър Домби му се искаше да подкара към своя вагон, дори ако се наложеше това действие да вкара огняря под колелетата, но шапката, която продължаваше да се върти в ръцете на човека, прикова вниманието му с една подробност.

— Загубихме си едно от дечицата — промълви Тудъл, — това не може да се отрече.

— Наскоро ли? — попита мистър Домби, загледан в шапката.

— Не, сър, преди повече от три години, но останалите са здравички. А колкото до четенето, сър — рече Тудъл и отново кимна, сякаш да припомни на мистър Домби какво си бяха приказвали на времето по този въпрос, — моите момчета в края на краищата ме учат всички заедно. Те ме направиха много грамотен човек, тези мои момчета.

— Да вървим, майоре! — обади се мистър Домби.

— Извинете ме, сър — продължи Тудъл, като пристъпи към тях и отново почтително ги спря с шапка в ръка, — нямаше да ви безпокоя с приказки, ако не исках да ви кажа нещо за моя син Байлър... кръстен с

името Робин... този, когото вие бяхте така добър да направите благотворителен точилар.

— Е, приятелю — обърна се към него мистър Домби с възможно най-строг глас. — Какво става с него?

— Ах, сър — въздъхна Тудъл и поклати глава, а на лицето му се изписаха голяма загриженост и тревога. — Трябва да призная, сър, че той тръгна по лош път.

— Значи, по лош път е тръгнал, така ли? — запита мистър Домби с чувство на жестоко задоволство.

— Разбирате ли, господа, той попадна на лоши приятели — продължи бащата, отправил тъжен поглед към двамата, очевидно той включи и майора в разговора с надеждата да предизвика у него съчувствие. — Поведението му е много лошо. Дано бог да му помогне да се оправи, господа, но в момента е кривнал от правия път. Твърде вероятно е това да стигне някак си до вас, сър — каза Тудъл, като отново се обърна лично към мистър Домби, — и по-добре е аз самият да ви призная, че момчето ми е тръгнало по лош път. Поли е ужасно разстроена от това, господа — добави Тудъл със същия унил вид, като отново включи и майора.

— Става дума за сина на този човек, на когото осигурих образованието, майоре — обясни мистър Домби и хвана Багсток под ръка. — Обичайният завършек!

— Последвайте съвета на честния стар Джо и никога не се залавяйте с образованието на такъв вид хора, сър — отвърна майорът. — По дяволите, сър, нищо не се получава. Винаги свършва лошо.

Простодушният баща се канеше учтиво да изрази мнението си, че според него синът му, бившият точилар, тероризиран, бит, налаган с камшик, измъчван и обучаван като папагал от един звяр, заел службата на учител, но годен да изпълнява тази служба колкото някоя ловджийска хрътка, навярно е получил в известно отношение неправилно възпитание, но мистър Домби гневно повтори думите: „Обичайният завършек!“ — и отведе майора. И тъй като майорът бе възтежичък, за да се изкачи в издигнатия високо над земята вагон на мистър Домби — всеки път, когато не улучваше стъпалото, се облягаше назад върху тъмнокожия изгнаник, поспираше се и започваше да ругае, че щял да одере жив своя туземец, щял да му изпочупи всички кости и да упражни всякакъв физически тормоз върху

него, — той едва успя да намери време преди тръгване да повтори задъхано, че нямало смисъл, че всичко винаги свършвало лошо и че ако той трябвало да даде образование на своя „вагабонтин“, последният непременно щял да стигне до бесилката.

Мистър Домби с горчивина се съгласи. Но тази горчивина, мрачният вид, с който се отпусна на облегалката във вагона, както и навъсенят поглед, отправен към движещия се навън пейзаж, съвсем не бяха предизвикани единствено от неуспеха на благородната образователна система, упражнявана от Дружеството на точиларите. Той бе забелязал върху неугледната шапка на огняря нова лентичка черен креп и бе почувствувал по държането и отговорите му, че траурът е за *неговия* син.

Значи, така! Всички до един, у дома и навън, като се започне с Флорънс в голямата му къща и се стигне до този груб селяк, поддържащ огъня в димящия локомотив отпред, всеки един предявява някакъв вид права над мъртвия му син и излиза насреща му като негов съперник! Би ли могъл да забрави някога как онази жена бе ронила сълзи върху възглавницата на сина му, как го бе наричала „мое родно дете“ или пък как самият Пол при събуждането си бе попитал за нея, а когато тя се яви, се попривдигна в леглото и целият светна.

Като си помисли само, че този дързък човек, размахващ лопатата, се движи там някъде отпред сред въглищата и сгурията със своята траурна лента! Като си помисли само, че огнярят се осмелява чрез един такъв общоприет израз на скръб да се намесва в мъката и разочарованието, дълбоко скрити в душата на гордия джентълмен! Като си помисли само, че починалото детенце, което щеше да подели с баща си неговите богатства, възжеления и могъщество и в съюз с него щеше да изолира света като с двойна врата от злато, именно това детенце бе станало повод тълпата да нахлуе и да унизи него, мистър Домби, ставайки свидетел на съкрушените му надежди и самохвално предявявайки претенции за общност в чувствата си с него, така високо извисения над тях! И те едва ли не биха се вмъкнали във владенията, където той бе единственият господар!

Пътуването не му достави никакво удоволствие или успокоение. Тези мисли го измъчваха, болката му не се уталожваше от бързоменящите се гледки и той стремглаво се движеше не сред красива и живописна местност, а сред пустошта на провалените планове и

парещото чувство на ревност. Дори скоростта, с която хвърчеше влакът, ехидно напомняше за бързо протеклия млад живот, така неотстъпно и неумолимо устремен към предопределения си край. Силата, движеща се по железния си път — свой собствен път, — пренебрегваща всички останали пътечки и шосета, отстраняваща всякакви препятствия, повличаща след себе си живи същества, различни по класова принадлежност, възраст и звания, наподобяваше победоносното чудовище, Смъртта.

Напред, с грохот, с рев, с вой, посред, града, проправяща си път сред къщите на хората, огласяща улиците, за миг проблясваща сред ливадите, мушкаща се във влажната земя, ечаща сред мрака и тежкия въздух, изскачаща отново навън в яркия слънчев и безкраен простор. Напред, с грохот, с рев, с вой, през поля, през гори, през нивя, през скали, през ливади, през варовик, през пръстта, угарта, покрай предмети, сякаш съвсем наблизо, почти да се уловят, но непрестанно изплъзващи се от пътника, а измамната далнина все бягаща пред него — тази сила като че следваше стъпките на безмилостното чудовище — Смъртта.

През низината, височината, сред пущинака, покрай овошки, покрай градини, посред парка, през канала, през реката, по чиито брегове пасат овце, където се върти мелницата, където се носи шлепът, където почиват мъртвите, където дими фабриката, където тече ручейт, където се е сгушило селцето, където се извисява голямата катедрала, където се простира голото бърдо и необузданият вихър го глади или разрошва според своенравните си прищевки. Напред, с грохот, с рев, с вой, оставяйки след себе си само прах и дим — железницата сякаш следваше стъпките на безмилостното чудовище — Смъртта.

Опълчваща се срещу вятъра и светлината, пороя и слънчевия зной, напред, все напред, тази сила се движи и треци, яростна и стремителна, плавна и самоуверена, и огромните насипи и тежките мостове, по които минава, се мяркат пред погледа като тесни ивици и веднага изчезват. Напред, все напред, непрестанно устремена към далечината — само едно бегло зърване на селски къщурки, жилища, сгради, богати имения, стопанства, занаятчийници, хора, стари шосета и пътечки, изглеждащи изоставени, тесни и нищожни, когато се изгубват от погледа — те всъщност бяха точно такива. Та какво друго

остава освен едно бегло зърване, когато се следват стъпките на неукротимото чудовище — Смъртта!

Напред, с грохот, с рев, с вой, отново пропадаща дълбоко в земята и движеща се с такава бясна енергия и стремителност, че сред мрака и вихрите се създава впечатление за придвижване в обратна посока, за яростно теглене назад, докато светлият лъч върху влажната стена не покаже как отстрани стената бяга подобно неудържим поток. Напред и пак ново излизане и гмуркане в дневната светлина, огласено от пронизителен ликуващ писък, и тя пак продължава нататък, ревейки, тракайки, летейки устремено, прогонвайки всичко от пътя с черния си дъх, понякога спирайки за миг там, където се е събрала тъпла хора, мигом изчезващи, понякога жадно лочеща вода и преди още чешмата, утолила жаждата ѝ, да е спряла да тече, тя се втурва, ревейки, виейки, тракайки, към пурпурната далнина.

Все по-силно реве и пици железницата в своя неспирен летеж към целта си. А пътят ѝ, също както и пътят на Смъртта, е гъсто обсипан с пепелища. Всичко наоколо е почерняло. Там някъде долу се мяркат тъмни локви вода, кални улички и мизерни жилища. Съвсем наблизко стърчат назъбени стени и разнебитени къщи и през пробитите покриви и изпочупените прозорци се виждат жалки стаички, където нищетата и маларията са се вселили в множество жалки фигури, а пушекът, струпаните фронтони, изкривените комини, уродливите тухли и хоросанови мазилки, прикриващи нравствена и физическа уродливост, засенчват изгледа към навъсената далечина. Когато мистър Домби надниква от прозореца на своя вагон, той изобщо не допуска дори мисълта, че чудовището, докарало го тук, само е озарило околните неща с дневна светлина, а не ги е създало или причинило. Краят на пътешествието бе напълно съответстващ и би могъл да представлява край на всяко начинание, толкова бе той печален, довел до пълна разруха.

И така, обладан от една-единствена мисъл, мистър Домби продължаваше да вижда пред себе си предишното неумолимо чудовище. Всички предмети се вираха в Домби мрачно, студено, с мъртвешки поглед, както и той в тях. Всяко нещо събуждаше у него спомен за нещастieto му. Наоколо безмилостно проявяваха тържеството си над него и скрито под каквато и да е форма, това тържество нараняваше и жегваше гордостта и ревността му, и то най-

вече когато хората споделяха с него любовта и почитта към починалото момче.

Имаше едно лице — предишната нощ той го бе видял, а и то се бе възряло в него с очи, проникващи в самата му душа, макар и замъглени от сълзи и бързо закрити от две разтреперани ръце — и това лице често беше изниквало във въображението му по време на пътуването. То изплуваше пред него с изражението си от предишната нощ, умоляващо го плахо. Не укоряваше, а изразяваше нещо като съмнение, едва ли не мъждукаща надежда, която той видя как угасна, отстъпи място на безутешната увереност в неговата неприязън и тогава се прокрадна и укор. За него бе мъчително да си представя това изражение върху лицето на Флорънс.

Нима защото изпитваше непознати угризения? Не. Защото чувството, което това лице събуждаше у него, отдавна смътно усещано, сега се оформи и изясни напълно, като извънредно силно го тревожеше и заплашваше да се засили и наруши душевното му равновесие. Защото лицето се явяваше всякога по време на пораженията и гоненията му, които сякаш го обгръщаха като въздух. Защото то заостряше стрелата на жестокия и неумолим враг, към когото се насочваха мислите му, и поставяше в ръката му двуостър меч. Защото дълбоко в душата си той ясно съзнаваше, докато стоеше там и придаваше на разкрилото се пред него място мрачните краски на собствените си мисли, превръщайки го в картина на гибел и разрушение вместо в място за благотворни промени и надежди за похубаво бъдеще, че жалбите му са свързани не само със смъртта, а и с живота. Едно дете си бе отишло и едно дете бе останало. Защо му бе отнето съществуването, на което възлагаше надежди, а не дъщерята?

Милото, тихо, кротко лице, изникващо във въображението му, не предизвикваше никакви други размисли. От самото начало тя бе нежелана, а сега само засилваше мъката му. Ако синът му бе единственото дете и го бе сполетяло същото нещастие, той пак трудно би го понесъл, но би било безкрайно по-леко, отколкото сега, когато това би могло да се случи с нея (която той можеше, или поне така смяташе, да загуби, без да скърби), но не се бе случило. Преданото ѝ и невинно лице, изплуващо пред него, не му оказваше смекчаващо или предразполагащо въздействие. Той отблъсна ангела и прие терзаещия го демон, притаил се в гърдата му. Нейната търпеливост, доброта,

младост, преданост, любов бяха като пращинки в пепелището, което тъпчеше с нозе. Той съзря образа ѝ сред обкръжаващата го унилоост и чернота наоколо, но този образ не озаряваше, а сгъстяваше мрака. Както неведнъж по време на това пътуване, така и сега, в края му, когато стоеше, потънал в размисли, и рисуваше с бастуна си фигурки в прахта, в съзнанието му отново изникна мисълта как би могъл да се избави от този образ.

Майорът, който през цялото време бе пъшкал и пухтял като локомотив — неговият поглед често се бе вдигал от вестника и отправял тържествуващо навън, сякаш там се точеше цяла процесия от видения на мис Токс, претърпели поражение, очертаващи се в пушека на влака и отлитащи към полята, за да намерят скрито убежище, — сега откъсна приятеля си от размишленията му, за да му съобщи, че пощенските коне са впрегнати и каретата готова.

— Домби — обърна се към него майорът, като го потупа по рамото с бастуна си, — не се замисляйте толкова. Това е лош навик. Стариият Джо, сър, не би бил така непреклонен, ако се бе поддавал на мисли. Вие сте твърде голям човек, Домби, за да се замисляте толкова. При вашето положение, сър, вие стоите над подобни неща.

Дори в дружеските си упреци майорът засвидетелствуваше своето уважение към достойнството и честта на мистър Домби и проявяваше ясно съзнание за тяхната значимост, така че мистър Домби бе склонен повече от всякога да приеме мнението на този джентълмен, отличаващ се със здрав разум и трезв ум. Затова и направи усилие да се заслуша в забавните истории на майора, докато се друсаха по шосето. А майорът, счел, че тази скорост и този път в много по-голяма степен съответствуват на неговите способности като разказвач, отколкото току-що напуснатото превозно средство, се зае да го забавлява.

В такъв прилив на въодушевление и приказливост майорът, прекъсван само от обичайните симптоми, предизвикани от неговото пълнокръвие, както и от закуските, а от време на време и от някоя друга яростна нападка, отправена към туземеца — тъмнокафявите уши на туземеца бяха украсени с чифт халки, а европейското облекло му седеше така, сякаш проявяваше чуждоземна неспособност да прилегне добре, тъй като по своя собствена инициатива и без вмешателството на шивашкото изкуство то бе дълго там, където трябваше да бъде късо, а

късо там, където трябваше да бъде дълго, пристегнато там, където трябваше да бъде свободно и свободно там, където трябваше да бъде пристегнато, а самият туземец му придаваше допълнителна елегантност, като при всяка атака от страна на майора се свиваше в дрехите си подобно изсъхнала орехова ядка или зъзнеца маймуна, — та в такъв прилив на въодушевление и приказливост беше майорът през целия ден, че, когато настъпи вечерта и те продължаваха да се друсат по шосето към Лемингтон сред разлистени, зелени дървета, в резултат на говоренето, яденето, кикота и задуха гласът на майора звучеше така, сякаш идваше изпод багажника отзад в каретата или от някоя близка купа сено. Гласът на майора не се оправи и в хотел „Ройъл“, където бяха запазени стаи и поръчана вечеря и където майорът така претовари говорните си органи с ядене и пиене, че когато се оттегли за сън, му бе останал глас единствено за кашляне, а с чернокожия си слуга можеше да общува само като разтваряше уста насреща му.

На следващата сутрин обаче той не само че се събуди като укрепнал великан, но по време на закуската се и държа като подкрепящ се великан. Тогава на масата те уточниха дневната си програма. Майорът щеше да поеме върху себе си отговорността относно поръчката на ядене и пиене. Те щяха всяка сутрин късно да закусват заедно и късно да вечерят заедно. През този първи ден на пребиваването им в Лемингтън мистър Домби би предпочел да си остане в стаята или пък да се разходи из местността сам. Но на другата сутрин той с удоволствие би придружил майора до минералния извор и из града. И така, те се разделиха до времето за вечеря. Мистър Домби се оттегли, за да се отдаде на благотворните си размишления. Майорът, съпроводен от туземеца, носещ сгъваемо столче, връхно палто и чадър, наперено обиколи всички обществени места, направи справка в списъка да се осведоми кои пребивават тук, посети няколко възрастни дами, сред които се ползуваше с голям успех, заявявайки, че Дж. Б. е станал по-непреклонен от всякога и където и да отидеше, той възхваляваше богатия си приятел Домби. Не можеше и да се намери друг човек, поддържащ така ревностно приятеля си, като майора, който, възхвалявайки приятеля си, възхваляваше самия себе си.

Удивително бе за колко много нови неща можеше да разговаря майорът на вечеря и каква възможност предостави той на мистър

Домби да се възхити на способностите му за общуване. На другата сутрин на закуска той подробно знаеше съдържанието на последните получени вестници и във връзка с тях спомена няколко теми, относно които неотдавна бе поискано неговото мнение от страна на хора, толкова влиятелни и всесилни, че за тях можеше да се говори само с недомлъвки. Мистър Домби, който за дълго се бе затворил в себе си и който рядко някога бе прекрачвал омагьосания кръг, където протичаха операциите на фирмата „Домби и Син“, започна да гледа на заминаването си като на приятна промяна в самотния му живот. И вместо да изрази желанието да прекара още един ден сам, както бе възнамерявал отначало, той излезе навън под ръка с майора.

[1] Лемингтън — известен курорт с минерални бани в графство Уорикшир. ↑

ГЛАВА ХХІ

НОВИ ЛИЦА

Майорът, по-посинял, опулен и, така да се каже, по-презрял от когато и да било друг път, издаващ от време на време конското си пръхтене не толкова по необходимост, колкото като спонтанна проява на самочувствие, се разхождаше под ръка с мистър Домби по слънчевата страна на улицата, издул над стегнатата си вратовръзка бузи, величествено разтварящ широко нозе и поклащащ голямата си глава по такъв начин, сякаш укоряваше самия себе си затова, че е такава очарователна персона. Те не бяха изминали и няколко ярда и майорът срещна един познат, а само след още няколко ярда — майорът срещна друг познат, но той само мимоходом им махна с ръка и продължи да развежда мистър Домби, като пътем му показваше местните забележителности и разнообразяваше разходката с последните клюки, дошли му наум.

Майорът и мистър Домби си се разхождаха така двамата под ръка за най-голямо свое удоволствие, когато забелязаха, че срещу тях се движи стол с колела, в който седеше една дама, лениво управляваща стола с помощта на кормило отпред, а отзад той бе тласкан от невидима сила. Макар че дамата не беше млада, лицето ѝ — съвсем розово — цъфтеше, а облеклото и позата ѝ бяха съвсем младежки. Редом до стола, хванала лекото си чадърче с такъв горделив и отегчен вид, сякаш уморена от огромното усилие да го държи, се канеше всеки миг да захвърли чадърчето пристъпяше една много по-млада дама, извънредно красива, извънредно надменна, извънредно своенравна, която така отмяташе глава и свеждаше клепащи, като че ли, ако имаше нещо друго на света, заслужаващо да бъде удостоено с поглед освен огледалото, във всеки случай това не бяха земята или небето.

— Ах, дявол да го вземе, какво виждаме пред себе си, сър? — възкликна майорът и поспря, когато малката групичка приближи.

— Скъпа моя Едит! — провлечено каза дамата в стола. — Майор Багсток!

Веднага щом чу възгласа, майорът пусна лакътя на мистър Домби, втурна се напред, пое ръката на дамата в стола и я притисна до устните си. С не по-малка галантност майорът притисна до сърцето си облечените си в ръкавици ръце и направи нисък поклон на другата дама. Сега, когато столът спря, движещата му сила се прояви в лицето на един почервенял паж, бутащ отзад, който, изглежда, отчасти бе надраснал и отчасти пренапрегнал силите си, защото, когато се изправи, се видя, че е висок, изпит и слаб и бедственото му положение изглеждаше още по-трагично поради смачкания фасон на шапката му, получен в резултат на тикането на количката, с глава, за да я придвижва напред, както понякога се прави от слоновете в източните страни.

— Джо Багсток — заяви майорът на двете дами — ще бъде горд и щастлив до края на живота си.

— Ах вие, лицемерно същество! — вяло отвърна възрастната дама в стола. — Откъде се взехте? Не мога да ви понасям.

— Тогава разрешете на стария Джо да ви представи един приятел, ма'ам — незабавно се обади майорът, — за да спечели вашето снизхождение. Мистър Домби, мисис Скютън. — Дамата в стола благосклонно кимна. — Мистър Домби, мисис Грейнджър.

Дамата с чадърчето почти не забеляза, че мистър Домби си свали шапката и ниско се поклони.

— Радвам се, сър — рече майорът, — че ми се, удава такава възможност.

Майорът като че казваше истината, защото поглеждаше и към тримата, хилейки се по най-отвратителен начин.

— Мисис Скютън, Домби — заяви майорът, — прави поразии със сърцето на стария Джош.

Мистър Домби с жест даде да се разбере, че това изобщо не го учудва.

— Ах вие, коварни призрако — отвърна дамата в стола, — престанете! Откога сте тук, лоши човече?

— От един ден! — отвърна майорът.

— Нима бихте могли да прекарате един цял ден или дори една минута — заговори дамата, като леко пооправи с ветрилото изкуствените си къдрици и вежди и разкри в усмивка изкуствените си

зъби, открояващи се благодарение на изкуствения ѝ тен — в градината на... как се казваше...

— Предполагам, Едем, мамà — с презрение се обади младата дама.

— Скъпа моя Едит — отвърна първата дама. — Нищо не мога да направя. Никога не мога да запомня тези ужасни имена... без цялата ви душа и същество да се вдъхновят от съзерцанието на природата, от благоуханието — продължи мисис Скютън, като зашумоля с копринената си носна кърпа, напоена с тежки, противни парфюми — на чистия ѝ дъх, твар такава?

Несъответствието между младежкия ентузиазъм в думите на мисис Скютън и печално глъхнещия тон едва ли бе по-слабо, отколкото несъответствието между годините ѝ, които бяха около седемдесет, и роклята ѝ, която би била неуместна и за двадесет и седем годишна жена. Позата ѝ в стола с колела (никога непроменяна от нея) бе същата, в която преди повече от петдесет години един известен на времето си художник я бе нарисувал, седнала в каляска, и при напечатването на скицата бе добавил отдолу името Клеопатра в резултат на откритието, направено от тогавашните изкуствоведи, че скицата поразително напомняла до въпросната кралица, облегната на борда на своята галера. Мисис Скютън бе красавица тогава и в нейна чест контетата пресушаваха десетки чаши вино и ги хвърляха през рамо. Красотата и каляската бяха изчезнали, но тя все още си бе запазила позата и единствено поради тази причина държеше стола с колела и тикация го с глава паж — освен позата нямаше никакво друго обстоятелство, пречещо ѝ да ходи.

— Вярвам, че мистър Домби е поклонник на природата? — каза мисис Скютън и оправи брилянтната си брошка. Между впрочем понастоящем дамата разчиташе най-вече на славата, породена от няколкото брилянта, и семейните си връзки.

— Моят приятел Домби, ма'ам — обади се майорът, — може и да е таен поклонник на природата, но човек, който заема важно място в най-големия град на вселената...

— Всеки е чувал — каза мисис Скютън — за огромната влиятелност на мистър Домби.

Когато мистър Домби отвърна на комплимента с поклон, младата дама извърна очи към него и срещна погледа му.

— Тук ли живеете, мадам? — обърна се мистър Домби към нея.

— Не. Обиколили сме твърде много места. Били сме в Харогит, Скарбъро^[1] и Девъншир. Пътуваме и спираме тук-там. Мама обича промените.

— Едит, разбира се, не ги обича — каза мисис Скютън със страхотна дяволитост.

— Не съм забелязала тези места да представляват някаква промяна — последва отговорът, изречен с безкрайно равнодушие.

— Това е клевета. Има само една промяна, мистър Домби — промълви мисис Скютън с превзета въздишка, — за която действително мечтая, но се страхувам, че никога няма да ми позволят да ѝ се насладя. Обществото няма да ми разреши. Но уединението и съзерцанието са моят... как се казва...

— Ако имаш предвид рая, мама, по-добре го кажи, за да те разберат — обади се младата дама.

— Скъпа моя Едит — отвърна мисис Скютън, — знаеш, че напълно разчитам на теб относно тези отвратителни названия. Уверявам ви, мистър Домби, природата ме е създала за живот в Аркадия. Обществото ме съсипва. Моята страст са кравите. Винаги съм копняла да водя уединен живот в някоя ферма в Швейцария, заобиколена само от крави... и порцелан.

Тази странна съпоставка, предизвикваща асоциации с приказката за прословутия бик, по погрешка влязъл в магазин за порцеланови изделия, бе посрещната напълно сериозно от мистър Домби, който изрази мнението, че несъмнено природата била една много уважавана система.

— Това, което ми е необходимо — провлечено продължи мисис Скютън, опипвайки набръчканата си шия, — е сърце.

Забележката бе ужасяващо вярна в определен смисъл, макар и не в този, който тя имаше предвид.

— Необходими ми са искреност, доверие, липса на условности, свободни душевни пориви. Ние сме така страшно изкуствени.

Това бе самата истина.

— С една дума — обобщи мисис Скютън, — необходимо ми е да съм винаги сред природата. Би било истинска прелест.

— Природата ни подканя вече да тръгваме, мама, ако си приключила разговора — обади се младата дама, презрително

присвила красивите си устни.

При този сигнал за действие изпитият паж, който бе наблюдавал цялата компания иззад облегалката на стола, изведнъж изчезна зад него, сякаш земята го погълна.

— Почакай за миг, Уидърс! — обади се мисис Скютън, когато столът се задвижи напред — тя се обърна към пажа с такъв апатичен високомерен тон, с какъвто се бе обръщала на времето към кочияшите с перука, с китки като цветно зеле и копринени чорапи. — Къде сте отседнали, отвратително създание?

Майорът отговори, че бил отседнал в хотел „Ройъл“ заедно с приятеля си мистър Домби.

— Можете да ни посетите която вечер пожелаете, ако се държите добре — изфъфли мисис Скютън. — Ако мистър Домби ни удостои с визита, ние ще бъдем щастливи. Уидърс, карай напред!

Майорът отново докосна посинелите си устни до пръстите на ръката, отпусната по подражание на Клеопатра върху страничната облегалка на стола с колела с осъзната небрежност. Възрастната дама удостои и двамата с много благосклонна усмивка и по момински закачливо им махна с ръка, а младата дама едва забележимо кимна в рамките на най-елементарната учтивост.

Последното впечатление от набръчканото лице на майката, с петната руж по него, което на силната дневна светлина изглеждаше по-сухрено и неприятно, отколкото ако беше без руж, както и от красивата надменна дъщеря със стройна фигура и горда осанка, предизвикаха неволно желание и у двамата джентълмени да погледнат след тях и те едновременно се обърнаха назад. Пажът, изкривен почти като сянката си, бързаше зад стола по нанагорницето, подобно стенобойна машина. Горната част на Клеопатриното боне се поклащаше по съвсем същия начин като преди, а красавицата, крачеща само малко по-напред, изразяваше с цялата си изящна външност, от главата до петите, предишното пълно безразличие към всичко и към всички.

— Слушайте какво ще ви кажа, сър — заговори майорът, когато те продължиха разходката си. — Ако Джо Багсток бе малко по-млад, той не би предпочел никоя друга жена на света пред тази, за да я направи мисис Багсток. Боже господи, сър! — възкликна майорът. — Тя е великолепна!

— Дъщерята ли имате пред вид? — осведоми се мистър Домби.

— Да не би Джоуи Б. да е гламав, Домби — отвърна майорът, — та да има пред вид майката?

— Отправяйте комплиментите си към майката — каза мистър Домби.

— Стара изгора, сър — захили се майор Багсток. — Дяволски стара. Правя й вятър.

— Струва ми се, че тя е извънредно аристократична особа — забеляза мистър Домби.

— Аристократична ли, сър? — повтори майорът, като внезапно спря и се втренчи в лицето на спътника си. — Та уважаемата мисис Скютън, сър, е сестра на покойния лорд Финикс и леля на настоящия лорд. Семейството не е богато — всъщност те са бедни — и тя живее с малкото наследство от мъжа си. Но ако става дума за произход, сър! — Майорът размаха бастуна си и отново продължи напред, отчаян, че не може да обясни какво би станало, ако ставаше дума за произход.

— Направи ми впечатление — след кратко мълчание се обади мистър Домби, — че назовахте дъщерята мисис Грейнджър.

— Едит Скютън, сър — заобяснява майорът, като отново внезапно спря и отбеляза на земята с помощта на бастуна си знак, представляващ Едит, — се омъжи (на осемнадесет години) за Грейнджър от нашия полк — и майорът го изобрази на земята с друг знак. — Грейнджър, сър — продължи майорът, сочещ с бастуна си втория въображаем портрет и изразително въртящ глава, — беше полковник в нашия полк. Дяволски красив мъж, сър, на четиридесет и една години. Той почина, сър, през втората година на брака си.

Майорът заби бастуна си точно в изображението на починалия Грейнджър, а после отново тръгна, като опря на рамо бастуна си.

— Кога се е случило това? — попита мистър Домби и на свой ред поспря.

— Едит Грейнджър, сър — отвърна майорът, притвори едното си око, наклони глава на една страна, прехвърли бастуна в лявата ръка, а с дясната приглади жабото си — понастоящем приближава тридесетте. По дяволите, сър — възкликна майорът, като отново опря бастуна си на рамото и отново тръгна напред, — тя е несравнима жена.

— Имаха ли деца? — запита тогава мистър Домби.

— Да, сър — отговори майорът. — Имаха едно момче.

Мистър Домби сведе очи към земята и лицето му помръкна.

— Което се удави, сър — допълни майорът, — когато бе на четири-пет години.

— Така ли? — промълви мистър Домби и свали шапката си.

— При обръщането на лодка, в която бавачката му си нямала работа да го сложи — обясни майорът. — Така умряло. Едит Грейнджър все още е Едит Грейнджър. Но ако непреклонният Джоуи Б., сър, бе малко по-млад и малко по-богат, фамилното име на това знаменито съвършено създание би било Багсток.

Когато изрече тези думи, майорът изду гърди и бузи и се изсмя така, че с вида си повече от всякога приличаше на един преял Мефистофел.

— При положение обаче, че дамата няма нищо против, смятам аз — хладно отбеляза мистър Домби.

— Боже мой, сър — отвърна майорът, — мъже от категорията на Багсток не са привикнали с подобен род препятствия. Макар че е справедливо да се отбележи, че Едит би могла да се ожени двадесет пъти досега, ако не беше толкова горда, сър.

Изразът върху лицето на мистър Домби сякаш показваше, че от тази забележка мнението му за Едит ни най-малко не се бе накърнило.

— В края на краищата това е голямо достойнство — отбеляза майорът. — Всевишни боже, това е изключително достойнство! Домби! Вие самият сте горд и вашият приятел, старият Джо, ви уважава заради това, сър.

След тези хвалебствени думи относно характера на своя приятел, които сякаш бяха изтръгнати от него по силата на обстоятелствата и се налагаха поради обратата в разговора им, майорът приключи темата и се впусна в общи разсъждения относно степента, до която той бил обичан и обожаван от очарователни жени и блестящи създания.

На по-следващия ден мистър Домби и майорът срещнаха уважаемата мисис Скютън и дъщеря ѝ до минералния извор, а един ден по-късно те отново ги срещнаха много близо до мястото, където се бяха видели за пръв път. След тези срещи, три или четири на брой, стана естествено някоя вечер майорът да ги посети като проява на елементарна учтивост спрямо стари познати. Първоначално мистър Домби не бе възнамерявал да прави визити, но когато майорът съобщи за намерението си, мистър Домби заяви, че за него би било

удоволствие да го придружи. Така че майорът нареди на туземеца да отиде при дамите преди вечеря, да им предаде поздравите от него и мистър Домби и да им каже, че джентълмените ще имат честта да ги посетят същата тази вечер, ако дамите са свободни. В отговор на това послание туземецът донесе мъничка бележка, обилно напоена с парфюм, отправена от уважаемата мисис Скютън към майор Багсток, която накратко гласеше: „Вие сте една възмутителна мечка и аз имах твърдото намерение да не ви прощавам, но ако наистина се държите много добре — последното бе подчертано, — позволявам Ви да дойдете. Поздрави (и от името на Едит) на мистър Домби.“

Докато пребиваваха в Лемингтън, уважаемата мисис Скютън и дъщеря ѝ мисис Грейнджър бяха наели квартира, доста модна и доста скъпа, но малко оскъдна по отношение на пространството и удобствата. Така че, когато уважаемата мисис Скютън лежеше в кревата, краката ѝ достигаха до прозореца, а главата ѝ — до камината, а прислужницата на уважаемата мисис Скютън обитаваше малко помещение вътре в самата гостна, толкова тясно, че тя бе принудена да се промушва през вратата подобно красива змия, за да не излага на показ цялата вътрешност на помещението. Уидърс, изпитият паж, ношуваше извън къщата, под покрива на съседната мандра, а столът с колела, представляващ камъкът на този млад Сизиф, прекарваше нощта под един навес към същата мандра, където се снасяха яйца от домашните птици, числящи се към въпросното заведение. Тези птици нощем кацаха да спят върху изпочупена магарешка каруца, по всяка вероятност напълно убедени, че тя е порасла там и представлява някакъв вид дърво.

Мистър Домби и майорът завариха мисис Скютън, заела позата на Клеопатра сред възглавници на канапето, облечена много ефирно, но безспорно неприличаща на Шекспировата Клеопатра, чиято хубост не помръквала с времето. При изкачването си по стълбите те дочуха звуците на арфа, които секнаха веднага щом се доложи за тяхното пристигане — до арфата те видяха Едит, по-хубава и надменна от всеки друг път. Отличителната черта на тази дама бе, че красотата ѝ сякаш биеше на очи и се открояваше без никакво усилие от нейна страна и дори против волята ѝ. Тя съзнаваше, че е красива. Не би могло да бъде другояче, но със своята гордост тя като че ли се опълчваше срещу самата себе си.

Дали считаше, че е недостойно да се изтъкват прелести, в състояние единствено да предизвикват възхищение, което беше без всякакво значение за нея, или пък с подобно поведение целеше да повиши цената на своите прелести в очите на обожателите, но тези, които я харесваха, рядко се замисляха по въпроса.

— Надявам се, мисис Грейнджър — заговори мистър Домби, като пристъпи една крачка към нея, — че ние не сме причината да спрете свиренето си.

— *Вие* ли? О, не!

— Защо не продължиш тогава, моя скъпа Едит? — попита Клеопатра.

— Прекъснах така, както и започнах — по своя прищявка.

Пълното безразличие в тона, с който изрече тези думи — безразличие, съвсем непроизтичащо от умствена ограниченост или нечувствителност, а една осъзната проява на гордост, — се подсили от небрежността, с която прекара ръка по струните и се приближи от другия край на стаята.

— Знаете ли, мистър Домби — вяло се обади майка ѝ, като въртеше в ръце ветрилото си, — че от време на време моята скъпа Едит и аз сме едва ли не на различно мнение...

— А не е ли винаги така, мама? — попита Едит.

— О, съвсем не винаги, мила моя! Ух, това би разбило сърцето ми! — възрази майка ѝ, като направи опит леко да я докосне с ветрилото, но Едит не реагира с никакво движение на този жест. — Че ние сме на различно мнение относно тези строги правила на поведение, които се съблюдават в дребните неща. Защо не сме по-непосредствени? Боже мой! При всички тези копнения, пориви и спонтанни вълнения, които са заложили в душите ни и са така очарователни, защо не сме по-непосредствени?

Мистър Домби се съгласи, че това е самата истина, самата истина.

— Предполагам, че ако се постареем, бихме могли да бъдем по-непосредствени — добави мисис Скютън.

Мистър Домби призна, че е възможно.

— По дяволите, съвсем не, ма'ам — изруга майорът. — Не можем да си позволим подобно нещо. Освен ако светът не е населен с хора като Дж. Б. — непреклонни и прями мъже като стария Джо,

ма'ам, обикновени пушени херинги с хайвер, сър — не можем да си позволим подобно нещо. Недопустимо е.

— Вие, непослушен безбожник — извика мисис Скютън, — замълчете!

— Клеопатра повелява — отвърна майорът, като ѝ изпрати въздушна целувка, — а Антоний Багсток се подчинява.

— На този човек му е чужда всякаква чувствителност — заяви мисис Скютън и безмилостно вдигна ветрилото, сякаш за да скрие от погледа си майора. — Всякакво съчувствие! А какво би представлявал животът ни без съчувствие? Какво друго нещо има по-голямо очарование? Без този слънчев лъч на нашата тъй студена земя — продължи мисис Скютън, като оправи дантеленото си шалче и самодоволно огледа разголената си слаба ръка — как бихме могли да понасяме живота? С една дума, безчувствено човече! — Тя погледна към майора изпод ветрилото. — Бих искала целият мой свят да представлява едно сърце. А вратата носи такова очарование, че аз няма да ви позволя да я накърните, чувате ли?

Майорът отвърна, че било жестоко от страна на Клеопатра да изисква целият свят да представлява едно сърце и тя да присвои сърцето на целия свят, което накара Клеопатра да му напомни, че тя не можела да търпи ласкателствата и че ако той проявявал дързостта да се обръща към нея все в този дух, тя безусловно щяла да го отпрати у дома.

В този момент изпитият Уидърс поднесе чая и мистър Домби отново се обърна към Едит.

— Изглежда, че тук няма голямо общество — отбеляза мистър Домби със свойствения си важен джентълменски тон.

— Смятам, че няма. Ние не се срещаме с никого.

— Ами всъщност — обади се мисис Скютън от канапето — точно сега тук няма хора, с които бихме желали да общуваме.

— Липсва им сърце — с усмивка каза Едит и усмивката ѝ бе сумрачна поради странното примесване на светлината с мрака.

— Моята скъпа Едит ми се присмива, както виждате! — рече майка ѝ, като поклати глава — главата ѝ понякога сама се поклащаше леко, сякаш параличното треперене се появяваше от време на време в знак на протест срещу брилянтите. — Лошо момиче!

— Вие сте идвали тук и преди, ако не греша — каза мистър Домби отново на Едит.

— О, няколко пъти. Мисля, че сме били навсякъде.

— Красива местност!

— Предполагам, че е така. Всички го казват.

— Братовчед ти Финикс е във възторг от тази местност, Едит — обади се майка ѝ от канапето.

Дъщерята леко извърна изящната си глава, едва забележимо повдигна вежди, сякаш братовчедът ѝ Финикс бе последният човек на земята сред всички простосмъртни, с когото би се съобразявала, а после отново погледна към мистър Домби.

— Мисля, в потвърждение на добрия ми вкус, че тези околности са ми омръзнали — каза тя.

— Имате известно основание за това, мадам — отговори той, като погледна към множеството пръснати из стаята пейзажи, в които бе разпознал изображения на околни места, — ако тези чудесни творби са направени от вашата ръка.

Тя не му отвърна и продължаваше да седи, все така излъчваща поразителна красота и презрение.

— Прав ли съм относно картините? — попита мистър Домби. — Ваши ли са?

— Да.

— Вие и свирите, както вече знам.

— Да.

— И пеете?

— Да.

Тя отговаряше на всички тези въпроси със странна неохота и с вид на вътрешно противопоставяне спрямо самата себе си — една отличителна черта, вече спомената относно красотата ѝ. При все това тя не бе смутена, а напълно овладяна, нито пък проявяваше желание да прекрати разговора, тъй като бе извърнала лице към него и — доколкото ѝ бе възможно — го удостояваше с вниманието си даже и когато той мълчеше.

— Поне разполагате с множество средства против скуката — забеляза мистър Домби.

— Каквото и да е тяхното въздействие — отговоря тя, — сега ги знаете всичките. Други нямам.

— Мога ли да се запозная с тях? — с тържествен, галантен тон се осведоми мистър Домби, като остави рисунката, която държеше, и посочи към арфата.

— О, разбира се! Щом желаете!

След тези думи тя стана, мина покрай канапето на майка си и като я погледна високомерно — макар и погледът ѝ да бе мигновен, той изразяваше (ако някой го бе съзрял) множество неща, засенени от сумрачната ѝ усмивка, която всъщност не бе усмивка, — излезе от стаята.

Майорът, получил вече опрощение, придвижи към Клеопатра малка маса с колела и се залови да играе пикет с дамата. Мистър Домби, незапознат с играта, седна да гледа, докато се върне Едит.

— Надяваме се, че ще послушаме малко музика, мистър Домби? — каза Клеопатра.

— Мисис Грейнджър бе така любезна да ни обещае музика — отвърна мистър Домби.

— А! Много приятно! Обявявате ли играта, майоре?

— Не, ма'ам — отговори майорът. — Не бих могъл.

— Какъв сте варварин! — възкликна дамата. — Провалихте ми играта! Обичате ли музика, мистър Домби?

— Извънредно много! — бе отговорът на мистър Домби.

— Да. Музиката е приятно нещо — заяви Клеопатра и погледна картите си. — В нея има толкова сърце... мъгляви спомени за някакво предишно състояние... и така нататък... което е толкова очарователно. Знаете ли — превзето се усмихна Клеопатра, като обърна валето спатия, което ѝ бе подадено наопаки, — че ако нещо е в състояние да ме изкуши да сложа край на живота си, то ще бъде само любопитството да разбере същността и значението на всичко. В действителност има толкова много вълнуващи тайни, скрити от нас. Майоре, ваш ред е.

Майорът игра. А мистър Домби, слушащ указанията, скоро напълно би се объркал, но той изобщо не следеше играта, а седеше и се питаше кога ще се върне Едит.

Най-после тя дойде и засвири на арфата, а мистър Домби стана и приближи към нея, за да слуша. Той не беше голям любител на музиката, нито пък знаеше какво свири тя, но я гледаше наведена над инструмента и навярно в звученето на струните долавяше някаква

далечна своя музика, укротяваща железопътното чудовище и смекчаваща неговата свирепост.

Клеопатра зорко наблюдаваше над пикета. Очите ѝ проблясваха като на птица и не се съсредоточаваха върху играта, а пронизваха стаята от единия до другия край и се спираха сияйни върху арфата, изпълнителката, слушателя и всичко останало.

Надменната красавица приключи изпълнението си на арфата, стана и приемайки благодарностите и комплиментите на мистър Домби по съвсем същия начин като преди, почти без всякаква пауза отиде до пианото и започна да свири на него.

Едит Грейнджър, само тази песен не! Едит Грейнджър, вие сте много красива, пръстите ви виртуозно докосват клавишите и гласът ви е дълбок и звучен. Но само не песента, която неговата отритната дъщеря пееше на покойния му син!

Уви! Той не познава мелодията, а даже и да я бе познал, коя нейна песен би могла да развълнува него, суровия човек! Спи си, самотна Флорънс, спи! Приятни сънища, макар че мракът се сгъстява, надписват облаци и заплашват да се разразят в градушка.

[1] Харогит и Скарбъро — известни морски курорти. ↑

ГЛАВА XXII

НЕЩО ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА УПРАВИТЕЛЯ МИСТЪР КАРКЪР

Управителят мистър Каркър седеше на бюрото си, загладен и гъвкав както винаги, и четеше писмата, които трябваше да разпечата, като от време на време на гърба им правеше отметки и разпореждания в зависимост от съдържанието и ги нареждаше на малки купчинки, за да бъдат препратени до няколкото отдела във фирмата. Тази сутрин пощата съдържаше множество писма и на управителя мистър Каркър му предстоеше доста работа.

Видът на човек, зает с подобно занимание — преглеждащ купа писма в ръцете си, разпределящ ги на отделни купчинки, вземащ нов куп и изследващ съдържанието им със сбърчени вежди и свити устни — разпределящ, отделящ, обмислящ, — лесно можеше да предизвика представата за своеобразна прилика с картоиграча. Лицето на управителя мистър Каркър напълно отговаряше на тази причудлива мисъл. Това бе лицето на човек, който старателно изучаваше своите карти, който добре знаеше всичките силни и слаби страни на играта, който мислено отбелязваше всички хвърлени карти, знаеше с точност какви са, какво им липсва и какво предлагат и който бе достатъчно умен, за да разбере какви карти имат останалите играчи, но никога да не издава своите.

Писмата бяха на различни езици, но управителят мистър Каркър четеше всичките. Да се намери писмо във фирмата „Домби и Син“, което той не можеше да прочете, би означавало в колодата да липсва карта. Той четеше със светкавична бързина и мимоходом комбинираше едно писмо с друго, една сделка с друга, като прибавяше нов материал към купа така, както един играч веднага разпознава картите и мислено разработва комбинациите след раздаването. Доста хитър за партньор и безкрайно хитър за противник, управителят мистър Каркър седеше,

огрян от слънчевите лъчи, косо падащи от прозорчето на тавана, и редеше картите си сам.

И макар че не бе присъщо на котките, нито на дивите, ни на домашните, да играят на карти, управителят мистър Каркър от главата до петите приличаше на котка — той се припичаше в снопа лятна светлина, струящ върху масата му и пода, които напомняха изкривен циферблат на слънчев часовник, а той сякаш бе единствената цифра, изписана отгоре. С коса и бакенбарди — винаги безцветни, но на яркото слънце по-измити от всякога и по-силно напомнящи козината на белезникава котка с кафяви, жълти и черни петна, — с дълги нокти, грижливо изрязани и заострени, с вродено отвращение към най-дребната нечистотия, което понякога го караше да се откъсва от работата, да наблюдава падащите пращинки и да ги отстранява от гладките си бели ръце или блестящи маншети, управителят мистър Каркър, с лукави маниери, остри зъби, безшумни стъпки, зорки очи, мазна реч, жестоко сърце, изискани привички, седеше над работата си с образцова настойчивост и търпение, сякаш дебнеше пред миша дупка.

Най-накрая писмата бяха подредени и остана само едно, което той отдели за специален прочит. След като заключи поверителната кореспонденция в едно чекмедже, управителят мистър Каркър позвъни.

— Защо ТИ отговаряш на звънеца? — с тези думи посрещна той брат си.

— Прислужникът е излязъл и аз трябваше да го заместя — последва смиреният отговор.

— Ти ли трябваше да го заместиш? — възнегодува управителят. — Да! Това ми прави чест! Вземи!

Като посочи купчините отворени писма, той презрително се обърна с гръб в креслото си и разпечата писмото, което държеше в ръка.

— Извинявай за безпокойството, Джеймс — каза братът, докато ги събираше, — но...

— О! Имаш нещо да ми казваш. Знаех си. Е, какво?

Управителят мистър Каркър не вдигна поглед и не го насочи към брат си, а го държеше прикован в писмото, макар то да не бе отворено.

— Е, какво? — остро подхвърли той.

— Тревожа се за Хариет.

— Коя Хариет? Каква Хариет? Не познавам никоя с подобно име.

— Тя не е добре и напоследък много се е променила.

— Тя много се промени преди твърде много години — отвърна управителят — и това е всичко, което мога да кажа по въпроса.

— Смятам, че ако ме изслушаш...

— Защо да те изслушвам, братко Джон? — отговори управителят, като саркастично подчерта последните две думи и рязко вдигна глава, но не и очи. — Казах ти, Хариет Каркър направи своя добър избор преди много години между двамата си братя. Тя може да се разкайва, но трябва да остане вярна на избора си.

— Не ме разбирай погрешно. Не казвам, че се разкайва. Би било черна неблагодарност от моя страна да намеквам за подобно нещо — отговори другият брат. — Макар че, повярвай ми, Джеймс, съжалявам за нейната саможертва така, както и ти.

— Както и аз ли! — възкликна управителят. — Както и аз ли!

— Съжалявам за нейния избор — това, което ти наричаш избор, — така както ти си сърдит заради него — обясни младшият.

— Сърдит ли! — повтори другият брат и изцяло оголи зъби.

— Недоволен. Каквато дума ти харесва. Разбираш какво искам да кажа. В думите ми няма нищо оскърбително.

— Всяко нещо, което вършиш, е оскърбително — отвърна брат му, като го стрелна с намръщен поглед, който моментално се замени от усмивка, по-широка от предишната. — Занеси тези писма, ако обичаш. Заеет съм.

Във вежливостта му имаше повече язвителност, отколкото в гнева му, и Каркър младши се отправи към вратата. Но той се поспря пред нея, извърна се и каза:

— Когато Хариет напразно се опитваше да се застъпва за мен по време на твоето основателно възмущение и моя пръв позор и когато тя се откъсна от теб, Джеймс, за да сподели моята нещастна участ и в своята неуместна обич да се посвети на провалилия се брат, тъй като освен нея той нямаше никого и бе обречен на гибел — тя бе млада и красива. Смятам, че ако я видиш сега — в случай че отидеш да я видиш, — тя ще предизвика у теб възхищение и жалост.

Управителят наклони глава и оголи зъби, сякаш се канеше да отговори на някаква незначителна фраза с думите: „Боже мой! Така ли

стоят нещата?“, но не пророни ни дума.

— По онова време си мислехме, ние двамата с теб, че тя рано ще се ожени и че животът ѝ ще бъде лек и щастлив — продължаваше да говори другият брат. — Само ако знаеш с каква лекота тя отхвърли тези надежди, с каква лекота пое пътя, който си бе избрала, без да се обърне нито веднъж назад, ти никога не би заявил, че не си чувал името ѝ. Никога!

Управителят отново наклони глава, оголи зъби, сякаш казваше: „Това е забележително наистина! Направо ме удивляваш!“ Но отново не обели нито дума.

— Мога ли да продължа? — смирено попита Джон Каркър.

— По пътя си ли? — усмихнато уточни брат му. — Бъди така добър, ако обичаш.

Джон Каркър с въздишка се насочи бавно към вратата и тъкмо излизаше, когато гласът на брат му го спря на самия праг.

— Ако тя с лекота е поела пътя си и го следва — заговори той, като хвърли все още неразпечатаното писмо на бюрото и пъхна ръце дълбоко в джобовете си, — можеш да ѝ съобщиш, че аз със същата лекота следвам своя път. Ако тя никога не се е извърщала назад, можеш да ѝ съобщиш, че на мен понякога ми се случва да си спомня, че тя взе твоята страна и че в решението си аз съм твърд — тук той се усмихна много мило — като кремък.

— Нищо не ѝ казвам за теб. Ние никога не разговаряме за теб. Веднъж в годината, на твоя рожден ден, Хариет неизменно казва: „Нека да си спомним за Джеймс и да му пожелаем щастие“, но повече от това нищо не казваме.

— В такъв случай, ако обичаш — отвърна другият брат, — повтаряй го на себе си. И то колкото може по-често, за да се научиш да избягваш тази тема при разговор с мен. Не познавам Хариет Каркър. Не съществува такова лице. Ти може и да имаш сестра. Радвай се на нея. Аз обаче нямам.

Управителят мистър Каркър отново взе писмото и посочи с него вратата, като се усмихваше с насмешлива учтивост. Той го разтвори, докато брат му излизаше, и след като хвърли мрачен поглед към затворената врата, отново се завъртя в креслото си и се залови внимателно да чете писмото.

То бе написано от ръката на всесилния му шеф, мистър Домби, и бе изпратено от Лемингтън. Макар че останалите писма управителят бе прегледал бързо, това той зачете съвсем бавно, като претегляше всяка дума и се напрягаше да вникне в скрития смисъл. След като го прочете веднъж, той го прегледа отново и се спря на следните пасажки: „Усещам благотворното въздействие на промяната и все още не възнамерявам да определя деня на завръщането си“, „Бих искал, Каркър, да уредите идването си тук, за да ме уведомите лично как вървят работите“, „Пропуснах да ви кажа за младия Гей. Ако той не е заминал с кораба «Син и Наследник» или ако «Син и Наследник» все още не е отплувал, назначете някой друг млад човек и задръжете Гей засега в Сити. Не съм взел окончателно решение“.

— Много жалко — отбеляза управителят мистър Каркър и разтегна уста, сякаш тя бе гумена, — тъй като той вече е много далеч.

И все пак тези изречения, добавени отдолу в писмото, отново привлякоха вниманието и зъбите му.

— Струва ми се — рече той, — че моят добър приятел капитан Кътъл спомена нещо как момчето било теглено на буксир през целия този тогавашен ден. За съжаление Гей вече е много далеч.

Той сгъна отново писмото и продължаваше да седи, като го подмяташе в ръка, почукваше с него по масата и го обръщаше на всички страни — навярно горе-долу съвсем същото бе сторил и със съдържанието му, — когато прислужникът мистър Пърч почука на вратата, влезе на пръсти, като при всяка стъпка накланяше тялото си, сякаш най-голямото удоволствие в живота му бе да прави поклони, и постави на масата някакви книжа.

— Желаете ли да съобщя, че сте зает, сър? — попита мистър Пърч, потри ръце и почтително наклони глава на една страна, като човек, който счита, че в присъствието на такава личност той няма право да вири глава, а да я свежда колкото може по-ниско.

— Кой ме търси?

— Ами, сър — с тих глас се обади мистър Пърч, — всъщност никой, сър, за когото си струва да се говори. Мистър Джилс, майсторът на корабни уреди, сър, намина и спомена за някаква си вноска, но аз му казах, сър, че вие сте страшно зает, страшно зает.

Мистър Пърч закри уста и се изкашля веднъж, очакващ понататъшни нареждания.

— Някой друг?

— Ами, сър — продължи мистър Пърч, — не бих си позволил дързостта, сър, да споменавам, че е имало и друг, но същият този хлапак, който беше тук вчера, сър, както и миналата седмица, отново се навърташе наоколо. Прилича, сър — добави мистър Пърч и спря да говори, за да притвори вратата, — на истински безделник, когато подсвирква на врабчетата в двора и ги кара да му отвързват.

— Споменахте, че търсел работа, нали така, Пърч? — запита мистър Каркър, като се облегна в креслото си и погледна служителя.

— Ами, сър — отговори мистър Пърч, като отново се изкашля в ръка, — той наистина разправяше, че търсел служба и че според него можело да му се намери някаква работа на доковете, тъй като умее да лови риба с въдица, но... — Мистър Пърч поклати глава с голямо недоверие.

— Какво друго казва, когато идва? — запита мистър Каркър.

— Всъщност, сър — продължи мистър Пърч, като отново се изкашля в ръка, до което той винаги прибягваше, за да изрази своето смирение, когато не му се удаваше друга възможност за това, — от думите му, общо взето, се подразбира, че скромното му желание е да се срещне с някой от джентълмените тук и че иска да изкарва прехраната си. Но разбирате ли, сър — добави Пърч, като премина в шепот и за да запази в пълна тайна казаното от него, се обърна, за да бутне вратата с ръка и коляно, сякаш можеше да затвори още по-плътнo вече затворената врата, — трудно е да се приеме, сър, че един такъв невъзпитан хлапак като него може да се мотае наоколо и да дрънка, че майка му е била кърмачка на младия джентълмен на фирмата и че поради тази причина той се надявал фирмата да направи нещо за него. Смятам, сър — заяви мистър Пърч, — че макар и мисис Пърч по същото време да кърмеше едно кипящо от здраве малко момиченце, сър, с което дръзнахме да увеличим семейството си, не бих си позволил дори и да намекна, че и тя е била в състояние да помогне с кърма, дори и това да бе желателно.

Мистър Каркър му се усмихна като акула, но имаше разсеян и замислен вид.

— Дали няма да е по-добре — почтително се обади мистър Пърч след кратко мълчание и поредното изкашляне — да му кажа, че ако отново се мерне тук, ще бъде задържан от полицията. И наистина ще

удържа на думата си. Аз така се страхувам — добави мистър Пърч — и съм толкова боязлив по природа, сър, а и нервите ми са напълно разклатени от състоянието на мисис Пърч, че веднага мога да дам писмена клетвена декларация.

— Искам да се срещна с този приятел, Пърч — заяви мистър Каркър. — Доведи го тук!

— Да, сър. Много се извинявам, сър — обади се мистър Пърч, като се поспря нерешително на вратата, — но той е грубоват на вид, сър.

— Няма значение. Ако е там, доведи го. След него ще приема мистър Джилс. Помоли го да почака.

Мистър Пърч се поклонил и след като затвори вратата зад себе си така старателно и грижливо, сякаш не възнамеряваше да се връща в продължение на цяла седмица, се втурна в дирене сред вработените на двора. В негово отсъствие мистър Каркър зае любимата си поза пред камината и отправи поглед към вратата. Долната му устна бе скрита в усмивка, разкриваща целия горен ред зъби, и видът му странно напомняше звяр, готов за скок.

Не след дълго прислужникът се върна, съпроводен от чифт тежки обуца, хлопащи из коридора като сандъци. Като изрече безцеремонно: „Хайде, ела де!“ — твърде необичайно за него обръщение — мистър Пърч въведе едро и набито петнадесетгодишно момче с кръгло червендалесто лице, кръгла зализана глава, кръгли черни очи, закръглени крайници и закръглена снага, което, в съответствие с общата закръгленост във външния си вид, държеше в ръка кръгла шапка, лишена от всякаква периферия.

Подчинявайки се на знака, направен му с глава от мистър Каркър, Пърч се оттегли веднага щом доведе посетителя при въпросния джентълмен. В мига, в който останаха сами, изправени лице в лице, мистър Каркър, без да изрече нито дума предварително, стисна момчето за гърлото и така го раздруса, че главата му сякаш се откъсна от плещите.

Момчето, напълно изумено, само диво пулеше очи към джентълмена с гъстите бели зъби, който го душеше, както и към стените на кантората, сякаш бе решило, в случай че го удушат, последният му поглед да бъде отправен към потайностите, за

нахълтването си в които заплащаше с такова сурово наказание, най-накрая успя да изрече:

— Хайде, сър! Пуснете ме, моля ви!

— Да те пусна ли! — повтори мистър Каркър. — Какво! Пипнах те в ръце, нали така?

Това бе несъмнено, както и че ръцете го държаха здраво.

— Куче такова! — процеди мистър Каркър със стиснати челюсти. — Ще те удуша!

Байлър захленчи: „Наистина ли? О, не, той не ще стори това... и защо го прави... и защо не удуши някой, равен нему по сили, вместо мене?“ Но Байлър се укроти от необичайния прием и когато главата му престана да се друсва и той се взря в лицето на джентълмена или по-скоро в зъбите му, оголени насреща, до такава степен загуби своето мъжество, че се заплака.

— Нищо не съм ви сторил, сър — захлипа Байлър, понякога наричан Роб, друг път Точиларя, но винаги оставащ Тудъл.

— Ах ти, малък негоднико! — обади се мистър Каркър, като го пусна бавно, направи крачка назад и зае любимата си поза. — Какво си си наумил, че си дръзнал да дойдеш тука?

— Нищо лошо не съм си наумил, сър — захленчи Роб, като хвана шията си с една ръка, а с опакото на другата закри очите си. — Няма да стъпя вече тук, сър. Само работа търсех.

— Работа ли, ти, млади Каин! — повтори мистър Каркър, като го оглеждаше внимателно. — Не си ли ти най-големият вагабонтин в Лондон?

Обвинението, макар и дълбоко да засегна мистър Тудъл младши, така точно отговаряше на неговата репутация, че той не можеше да каже ни дума, за да го опровергае. Затова стоеше и гледаше джентълмена с уплашен, виновен и разкаян вид. От погледа му личеше, че е хипнотизиран от мистър Каркър, и за миг не откъсваше кръглите си очи от него.

— Не си ли крадец? — запита мистър Каркър с пъхнати в джобовете ръце.

— Не, сър — отвърна на обвинението Роб.

— Крадец си! — повтори мистър Каркър.

— Наистина не съм, сър — захленчи Роб. — Ако щете, вярвайте, сър, но никога не съм извършвал кражба. Зная, че тръгнах по лош път,

сър, откакто започнах да хващам птички. Сигурно някои могат да мислят — заговори мистър Тудъл младши в пристъп на разкаяние, — че пойните птички са безопасна компания и съвсем не подозират колко зловредни са тези малки твари и докъде докарват човека.

Очевидно него го бяха докарвали до съвсем износено кадифено яке и панталони, извънредно къса червена жилетка, подобна на нагръдник, тясна карирана синя риза и споменатата вече шапка.

— Не съм си ходил у дома повече от двайсетина пъти, откакто тия птици ме заробиха — рече Роб — преди десетина месеца. Как да си ходя у дома, когато всички толкова се разстройват, като ме видят. Чудя се — добави Байлър и открито се разрева, триейки очи с ръкави — как не съм взел да се удавя.

Момчето по такъв начин изрази всичко, включително и недоумението си, че не е извършило споменатия рядък подвиг, сякаш зъбите на мистър Каркър го изтръгнаха от него и той бе безсилен да скрие нещо при съкрушителния огън на подобна неотразима батарея.

— Няма що, ти си славен млад джентълмен! — каза мистър Каркър, поклащайки глава. — Конопеното семе за въжетото ти е посято, приятелче.

— Така е, сър — отвърна нещастният Байлър, като се разрева отново и отново прибягна до ръкавите си, — понякога ми е все едно, даже и да е пораснало. Всичките ми беди дойдоха от клинченето, сър, но какво друго можех да правя, освен да клинча?

— Освен какво? — запита мистър Каркър.

— Да клинча, сър. Да клинча от училище.

— Искаш да кажеш, че само си даваш вид, че ходиш там, а всъщност не ходиш?

— Да, сър, това е клинчене, сър — отговори съкрушено бившият Точилар. — Гонеха ме по улиците, сър, докато стигна дотам, а в училището ме бяхтеха. Така че аз клинчех и се криех и оттам започна всичко.

— Та ти искаш да ми кажеш — каза мистър Каркър, като отново го стисна за гърлото и държейки го на разстояние една протегнатата ръка, мълчаливо го оглежда няколко мига, — че търсиш служба, така ли?

— Ще бъда благодарен, ако ме вземат да ме изпробват, сър — плахо каза Тудъл младши.

Управителят мистър Каркър го тикна назад в един ъгъл — момчето безмълвно се подчини, почти спряло да диша, без да откъсва за миг очите си от лицето му — и позвъни.

— Кажи на мистър Джилс да влезе.

Мистър Пърч бе твърде почтителен, за да изрази учудване или да обърне внимание на фигурата в ъгъла, и чичо Сол незабавно се появи.

— Мистър Джилс — усмихнато го посрещна Каркър, — седнете. Как сте? Надявам се, че продължавате да се радвате на добро здраве.

— Благодаря, сър — отговори чичо Сол, извади бележника си, подаде няколко банкноти, като рече, — не страдам от друга болест освен от старостта. Двадесет и пет, сър.

— Вие сте така точен и изряден, мистър Джилс — отвърна усмихнатият управител, извади някакъв документ от едно чекмедже сред множество такива и се разписа върху него, а чичо Сол го наблюдаваше отгоре, — също като някой от вашите собствени хронометри. Наистина е така.

— От бюлетина разбирам, че няма сведения за „Син и Наследник“, сър — рече чичо Сол, като обичайната треперливост в гласа му леко бе засилена.

— Няма сведения за „Син и Наследник“ — отговори Каркър. — Изглежда, времето е било бурно, мистър Джилс, и по всяка вероятност корабът се е отклонил от курса си.

— Дай боже да е невредим — каза старият Сол.

— Дай боже да е невредим! — съгласи се мистър Каркър, като беззвучно раздвижи устни по обичайния си начин, при което наблюдаващия всичко млад Тудъл отново го побиха тръпки. — Мистър Джилс — високо рече управителят, като рязко се облегна назад в креслото си, — навярно племенникът много ви липсва?

Изправеният до него чичо Сол поклати глава и дълбоко въздъхна.

— Мистър Джилс — заяви Каркър, като поглаждаше уста с меката си длан и се взираше нагоре в лицето на майстора на корабни уреди, — няма да се чувствувате така самотен, ако точно сега в магазина ви има някой млад човек, а и на мен ще направите услуга, ако понастоящем приютите едно момче. Да, разбира се — бързо добави той, досетил се какво ще му каже старият човек, — зная, че търговията ви не е така оживена, но можете да го карате да чисти, да лъска

инструментите и да върши всякаква черна работа, мистър Джилс. Ето го момчурляка.

Сол Джилс смъкна очилата си от челото на очите и погледна изправения в ъгъла Тудъл младши — главата на момчето имаше такъв вид (както винаги), сякаш току-що е била измъкната от кофа със студена вода. Късата му жилетка бързо се повдигаше и падаше под въздействие на чувствата му, а очите му се бяха неотклонно вторачили в мистър Каркър и изобщо не се обърнаха към евентуалния му бъдещ господар.

— Ще го приютите ли, мистър Джилс? — попита управителят.

Старият Сол, без да е особено възхитен от предложението, отвърна, че с радост би приел и най-малката възможност, която му се предоставяла, да направи услуга на мистър Каркър, чието желание за стария човек било равносилно на заповед, и че дървеният мичман би бил щастлив да приеме в каютата си всеки гост, изпратен от мистър Каркър.

Мистър Каркър изцяло оголи и горните, и долните си венци, от което наблюдаващият всичко Тудъл младши се разтрепера още повече. С най-голяма учтивост управителят благодари на майстора на корабни уреди за любезността.

— В такъв случай така и ще се разпоредя с него, мистър Джилс — каза той, като стана и се ръкува със стария човек, — щом реша какво да го правя и какво заслужава. Тъй като се чувствавам отговорен за него, мистър Джилс — при тези думи той се усмихна широко на Роб, от което момчето се разтрепера, — ще се радвам, ако го следите внимателно и ми докладвате за поведението му. Следобед, на път за дома, ще се отбия при родителите му — много порядъчни хора — да им задам един-два въпроса и да проверя това, което той ми разказа за себе си. След като свърша тази работа, мистър Джилс, ще го изпратя у вас утре сутринта. Довиждане!

Усмихвайки се на прощаване, той разкри такова множество от зъби, че старият Сол се смути и изпита смътно безпокойство. Той се завърна у дома, като си мислеше за разбушувани морета, потъващи кораби, давещи се хора, за стара бутилка мадейра, която няма да излезе от избата, и за други тъжни неща.

— Е, момче! — рече мистър Каркър, като сложи ръка на рамото на младия Тудъл и го тикна в средата на стаята. — Чу ли какво казах?

Роб отвърна:

— Да, сър.

— Навярно ти е ясно — продължи покровителят му, — че ако ме измамиш или ми погодиш някой номер, наистина по-добре би било веднъж завинаги да си се удавил, преди да се върнеш тук.

По всяка вероятност нямаше нищо друго от който и да е отрасъл на знанието, което да е по-ясно на Роб от казаното по-горе.

— Ако си ме излъгал за нещо — продължи мистър Каркър, — не ми се изпречвай повторно на пътя. Ако ли пък не си ме излъгал, можеш да чакаш следобед някъде близо до къщата на майка ти. Ще тръгна оттук в пет на кон. Хайде, дай ми адреса.

Роб бавно задиктува адреса, а мистър Каркър го записва. Роб дори го повтори отново, буква по буква, сякаш се страхуваше, че изпускането на някоя точица или чертичка може да причини гибелта му. Мистър Каркър го изпроводи от стаята, а Роб, втренчил кръглите си очи в покровителя до последния миг, временно се скри от погледа.

През този ден управителят мистър Каркър свърши един куп работи и ощастливи със зъбите си един куп хора. Зъбите му блестяха и стърчаха в застрашителна степен навсякъде — в кантората, в двора, на улицата, в борсата. Стана пет часът, при което пристигна дорестият кон на мистър Каркър и ослепителните зъби се отправиха в посока на Чийпсайд.

Тъй като никой не би могъл, даже и да има желание за това, да язди бързо сред хаоса и тълпата в Сити по това време, а мистър Каркър нямаше подобно желание, той бавно се придвижваше напред, като си пробиваше път сред каруците и каретите, избягваше, доколкото бе възможно, мокрите и кални места по обилно залятата с вода улица и правеше неимоверни усилия да не изцапа себе си или своя жребец. Като хвърляше по някой поглед към минувачите, докато си яздеше така бавно, той внезапно зърна зализаната глава на Роб и кръглите му очи, така неотклонно вторачени в лицето му, сякаш изобщо не се бяха откъсвали, а самото момче, със засукана като пъстра змиорка кърпа, вързана на кръста, даваше явно да се разбере, че е готов да го следва, каквато и скорост да реши да развие управителят.

Тъй като това внимание, макар и твърде ласкателно, бе необичайно и предизвикваше любопитството на минувачите, мистър Каркър прибегна до по-глуха улица и по-чиста и премина в тръс. Роб

момента̀лно направи същото. Тогава мистър Каркър се впусна в лек галоп. Роб продължаваше да го следва. После управителят препусна силно. Момчето отново се справи. Всеки път, когато мистър Каркър се обръщаше, той неизменно виждаше Тудъл младши зад себе си, очевидно следващ го без усилие, размахващ лакти според утвърдените правила на джентълмените-професионалисти, които участвуват в надбягвания, и зрителите се обзалагат за тях.

Колкото и нелепо да бе това преследване, то свидетелствуваше за упражняваното върху момчето влияние и затова мистър Каркър, като си даваше вид, че не го забелязва, приближи с коня си къщата на мистър Тудъл. Тук той понамали скоростта и Роб излезе напред, за да му показва накъде да завие. Управителят извика на някакъв човек от съседен двор да му наглежда коня, докато той направи посещения̀то си в една от сградите, появили се на мястото на Стагсовите градини, и слезе от седлото, като Роб почтително му държеше стремето.

— Хайде, сър — подкани го мистър Каркър, като го хвана за раменете, — тръгвайте!

Блудният син очевидно се притесняваше от посещения̀то си в бащиния дом, но тъй като мистър Каркър го тласна напред, на него не му оставаше нищо друго, освен да отвори съответната врата и да приеме въвеждането си при своите братчета и сестричета, скупчени в несметно количество около масата за чай. При вида на блудния син, заловен от непознат човек, тези крехки родственици дружно нададоха вой, който така остро прониза сърцето на блудния син, че като видя как майка му се изправи сред тях, бледа и разтреперана, той се присъедини с гласа си към хоровия вой.

Без никакво съмнение повече, че непознатият бе, ако не самият мистър Кетч^[1], то някой от събратята му, всички млади членове на семейството зарихаха още по-високо, а най-малките членове, неспособни да овладеят изблиците на чувства, свойствени на възрастта им, се тръшнаха по гръб, подобно пилета, изплашени от ястреб, и яростно зарихаха. Най-накрая бедната Поли, с разтреперани устни, извиси глас сред врявата и запита:

— О, Роб, бедно мое момче, кажи най-сетне какво си направил!

— Нищо, майко — разплакано отвърна Роб, — попитай джентълмена.

— Не се тревожете — обади се мистър Каркър, — аз искам да му сторя добро.

След това изявление Поли, която до този момент не се бе разплакала, сега зарева. По-големите деца от фамилията Тудъл, очевидно възнамеряващи да се притекат на помощ, отпуснаха юмруци. А по-малките деца се струпяха около полата на майка си и занадничаха изпод пухкавите си ръчички към техния брат-разбойник и незнайния му приятел. Всички до един благославяха джентълмена с красивите зъби, желаещ да стори добро.

— Това приятелче — обърна се мистър Каркър към Поли, като леко раздруска Роб — е ваш син, нали, ма'ам?

— Да, сър — изхлипа Поли и се поклони, — да, сър.

— Лош син, смее да кажа — уточни мистър Каркър.

— За мен той никога не е бил лош син, сър — отвърна Поли.

— А за кого тогава? — попита мистър Каркър.

— Той бе малко буен, сър — отвърна Поли, като укроти бебето, което конвулсивно размахваше ръце и крака в опитите си да преодолее пространството помежду им и да се хвърли върху Байлър, — и попадна в неподходяща компания, но се надявам, че е разбрал колко лошо е всичко това, сър, и отново ще се поправи.

Мистър Каркър обгърна с поглед Поли, спретнатата стая, спретнатите дечица и простодушната физиономия, характерна за всички от семейство Тудъл, съчетаваща чертите на бащата и майката, повторена многократно наоколо му, и тогава той сякаш проумя основната цел на посещенияето си.

— Мъжът ви, както разбирам, не си е в къщи? — попита той.

— Не, сър — потвърди Поли. — Той е сега долу на линията.

Блудният син Роб очевидно изпита много голямо облекчение, като чу това, макар че, изцяло съсредоточил вниманието си в своя покровител, той почти не откъсваше очи от лицето му и само от време на време крадешком хвърляше печален поглед към майка си.

— Тогава — заяви мистър Каркър — ще ви разкажа как се натъкнах на вашия син, кой съм аз и какво възнамерявам да направя за него.

И мистър Каркър посвоему направи това, което каза, че отначало възнамерявал да стовари върху самонадеяната глава на момчето неизразими ужасии заради мотаенето му около фирмата „Домби и

Син“. Че после се смилил с оглед на младостта му, изреченото покаяние и близките му. Че се опасявал да не предприеме необмислена стъпка спрямо момчето, с която би предизвикал неодобрение сред благоразумните, но че изцяло поемал отговорността върху себе си, както и риска от последствията. И че някогашната връзка на майка му със семейството на мистър Домби нямала нищо общо с въпроса, и че мистър Домби също нямал нищо общо, и че той, мистър Каркър, бил изцяло в центъра на тази работа, и че тя напълно зависела от него. Приписвайки си големи заслуги за своето благородство и приемайки не по-малкото признание за тези заслуги от страна на всички присъстващи членове на семейството, мистър Каркър даде да се разбере косвено, но съвсем недвусмислено, че безграничната вярност, привързаност и преданост на Роб му се полагат завинаги по право и че това е най-малката благодарност, която може да му се окаже. А самият Роб бе до такава степен проникнат от тази велика истина, че докато стоеше и гледаше своя покровител със стичащи се по бузите сълзи, той така кимаше с лъскавата си глава, че тя сякаш отново се откъсна от плещите му, както и сутринта в ръцете на същия този покровител.

Поли, която не бе мигвала бог знае колко ноци наред заради този свой безпътен първороден син и не го бе виждала със седмици, едва ли не би паднала на колене пред управителя мистър Каркър като пред светия дух, въпреки зъбите му. Но мистър Каркър стана и се нареди да си тръгва и в знак на благодарност тя само отправи към него майчини молитви и благословии — тъй като се плащаха от монетния двор на сърцето, и то за услуга, оказана от мистър Каркър, тези молитви и благословии бяха толкова щедро възнаграждение, че управителят би трябвало да върне огромна сума като ресто и пак да остане богато платен.

Когато въпросният джентълмен започна да си проправя път към вратата сред тълпата деца, Роб се приближи до майка си и заедно с бебето я обгърна в своите обятия на разкаял се човек.

— Сега ще се старая много, скъпа майко. Кълна ти се от все сърце — каза Роб.

— О, старай се, скъпо мое момче! Сигурна съм, че ще го направиш заради нас и заради самия себе си! — заплака Поли и го целуна. — Нали ще се върнеш да си поговорим, след като изпратиш джентълмена?

— Не знам, майко — с колеблив глас отвърна Роб и сведе поглед.
— Татко... кога се връща у дома?

— Чак в два часа утре сутринта.

— Ще се върна, скъпа майко — високо каза Роб.

И като мина сред братчетата и сестричетата си, надали пронизителен вик в отговор на горното обещание, той последва мистър Каркър навън.

— Какво! — възкликна мистър Каркър, дочул разговора. — Имаш лош баща, така ли?

— Не, сър! — учудено възрази Роб. — Няма на света по-добър и мил баща от моя.

— Защо тогава не искаш да го видиш? — осведоми се покровителят му.

— Има голяма разлика между майката и бащата, сър — обясни Роб със запъване. — Той сега едва ли би могъл да повярва, че ще се поправа... макар и да съм убеден, че ще се помъчи... но една майка... ТЯ винаги вярва в доброто, сър. Поне съм убеден, че моята майка вярва, бог да я благославя!

Устата на мистър Каркър се разтвори, но той не продума нищо, докато не се качи на седлото и не освободи наглеждалия коня му човек, след което се взря внимателно в съсредоточеното и напрегнато лице на момчето и рече:

— Ще дойдеш утре сутринта при мен и ще ти покажат къде живее старият джентълмен, който бе в кабинета ми заранта, при когото ще отидеш, както вече казах.

— Да, сър — отвърна Роб.

— Аз проявявам голям интерес към този възрастен джентълмен и служейки на него, ти ще служиш на мен, разбираш ли? Добре — добави той припряно, като видя как кръглото лице на момчето светна от думите му, — виждам, че разбираш. Искам да зная всичко относно този възрастен джентълмен, как прекарва времето си през деня — тъй желая да му оказвам помощ — и най-вече кой го посещава. Разбираш ли?

Роб поклати съсредоточеното си лице и отново повтори:

— Да, сър.

— Бих искал да съм сигурен, че има приятели, които са внимателни с него и не го забравят, защото сега той се чувства много

самотен, бедният човек. И че са привързани към него, както и към племенника му, който не е в Англия. Навярно ще дойде да го посети една много млада дама. Специално относно нея искам да знам всичко.

— Ще се погрижа, сър — рече момчето.

— Погрижи се също — отговори му покровителят, като се наклони напред, за да доближи ухилената си физиономия до лицето на момчето и да го потупа по рамото с дръжката на камшика си, — погрижи се също да не говориш за моите работи пред никой друг освен мен.

— Пред никой друг на света, сър — отвърна Роб и тръсна глава.

— Нито тук — рече мистър Каркър, като посочи жилището, откъдето бяха излезли, — нито където и да било другаде. Ще проверя колко предан и благодарен можеш да бъдеш. Ще те изпитам!

Каркър оголи зъби и раздвижи глава, поради което думите му прозвучаха не само като обещание, а и като заплаха. После извърна лице от очите на Роб — приковани така в него, сякаш с магия бе обсебил момчето духом и телом — и потегли. Но след като измина в тръс известно разстояние и отново усети, че верният му паж, препасан като преди, отново го съпровожда за голямо забавление на няколкото минути, той дръпна юздите, спря и му нареди да се маха. За да се убеди, че Роб ще изпълни заповедта, Каркър се обърна на седлото и проследи с поглед отдалечаващото се момче. Любопитно бе, че дори и сега Роб не можеше окончателно да откъсне очи от лицето на покровителя си и като се обръщаше непрестанно назад, за да го гледа, навлече върху себе си цял порой от удари и ръгания от страна на хората по улицата, но той, обладан единствено от една велика мисъл, изобщо не обръщаше внимание на това.

Управителят мистър Каркър яздеше бавно, с безгрижния вид на човек, добре свършил всички свои работи през деня и с чувство на облекчение престанал да мисли за тях. Извънредно благодушен и приветлив, мистър Каркър се движеше по улиците и тихичко си тананикаше. Той сякаш мъркаше, толкова бе доволен.

А наред с това мистър Каркър, така да се каже, мислено се припичаше пред камината. Удобно сгушен на кълбо в нечий нозе, той бе нащрек, готов да направи скок, да разкъса, да издраска или пък да поглади с кадифена лапичка в зависимост от настроението му или

обстоятелствата. Няма ли някоя птичка в клетката, която да се нуждае от неговото внимание?

„Една много млада дама! — мислеше си управителят мистър Каркър, тананикайки си песенчица. — Да! Когато я видях за последен път, тя беше съвсем малко дете. Помня, че имаше тъмни очи и коса, както и приятно личице, много приятно личице. Смея да кажа, че е хубавичка.“

С още по-благодарен и предразполагащ вид, тананикащ песенчицата си, а гъстите му зъби вибриращи в такт с нея, мистър Каркър се движеше напред и най-сетне свърна в тъмната улица, където се намираше домът на мистър Домби. Той бе така погълнат от плетенето на паяжини около приятни личица и забулването им с мрежи, че изобщо не му минаваше през ума до какво място е стигнал, когато изведнъж, хвърляйки поглед към неприветливата редица от високи къщи, внезапно спря коня си на няколко ярда от вратата. Но за да стане ясно защо мистър Каркър внезапно спря коня си и какво привлече удивения му поглед, е необходимо да направим известно отклонение.

Мистър Тутс, освободил се от игото на Блимбър и встъпил в собственост върху известна част от своето светско богатство, която — както през последното полугодие на стажа си най-редовно бе съобщавал всяка вечер на мистър Фидър като ново откритие — изпълнителите на завещанието не могли да му отнемат, се бе захванал с огромно усърдие да изучава науката на живота. Обладан от благородния стремеж да направи блестяща и славна кариера, мистър Тутс си бе мебелирал прекрасно жилище, устроил бе вътре спортен кът, украсен с картини на състезателни коне — той не проявяваше и капчица интерес към тях, — а бе поставил също и диван, предизвикващ у него усещане за неразположеност. В този великолепен дом мистър Тутс се зае да култивира у себе си тези изтънчени умения, които извисяват и облагородяват духа, като главният му наставник в това отношение бе една интересна личност с прякора Бойкия петел — този човек, непрестанно споменаван в кръчмата „Черният язовец“, и в най-топло време носеше мъхесто бяло връхно палто и бяхтеше мистър Тутс по главата три пъти седмично срещу скромното възнаграждение от десет шилинга и шест пени за всяка визита.

Бойкия петел — истински Аполон в пантеона на мистър Тутс — го бе запознал с един маркировач, който го обучаваше в билиард, с един лейбгвардеец, който го обучаваше във фехтовка, с един човек, даващ под наем коне и коли, който го обучаваше в езда, с един корнуолски джентълмен, извънредно вещ по отношение на атлетиката, както и с още двама-трима приятели, не по-малко посветени в изящните изкуства. Под тяхното покровителство мистър Тутс не можеше да не напредва бързо и под тяхното ръководство той се залови за работа.

Но по неизвестни причини така се получи, че още преди да са загубили очарованието си като нови познати, мистър Тутс започна да се чувствава, кой знае защо, неспокоен и притеснен. Зърното му беше с люспи, които дори Бойкия петел не бе в състояние да изкълве. По време на почивка му се явяваха мрачни великани, които дори Бойкия петел не бе в състояние да повали. Сякаш нищо друго не оказваше такова благотворно въздействие върху мистър Тутс, както постоянните му отбивания в дома на мистър Домби, където оставяше визитните си картички. Не можеше да се намери бирник в целите британски владения — тази обширна територия, над която слънцето никога не залязва и където бирникът никога не си ляга^[2] — така редовен и настойчив в посещенията си, както мистър Тутс.

При визитите си мистър Тутс никога не се качваше горе и всеки път повтаряше една и съща церемония пред вратата на вестибюла, като за целта бе специално издокаран.

— О! Добро утро! — бе първата фраза на мистър Тутс, отправена към слугата. — За мистър Домби! — бе следващата му фраза, като връчваше една своя визитна картичка. — За мис Домби — бе поредната фраза при връчването на втората картичка.

След това мистър Тутс се обръщаше, сякаш се канеше да си тръгне, но слугата вече го познаваше добре и знаеше, че няма да си тръгне.

— О, моля за извинение — казваше мистър Тутс, като че ли внезапно му бе хрумнала тази мисъл. — В къщи ли е младата жена?

Слугата предпологаше, че е в къщи, но не бил съвсем сигурен. Той натискаше звънеца, който звънеше горе, поглеждаше нагоре към стълбите и казваше: да, в къщи била и слиза. Тогава се появяваше мис Нипър и слугата се оттегляше.

— О! Как сте? — с кикот питаше мистър Тутс, като се изчервяваше.

Сузан му благодареше и отвърщаше, че била много добре.

— Как се чувствува Диоген? — бе вторият въпрос на мистър Тутс.

Много добре наистина. С всеки изминат ден мис Флорънс все повече се привързвала към него. Мистър Тутс неизменно посрещаше тези думи със силен кикот, напомнящ отварянето на бутилка с пенливо питие.

— Мис Флорънс е добре, сър — добавяше Сузан.

— О, това няма никакво значение, благодаря — бе постоянният отговор на мистър Тутс, след който той винаги незабавно си тръгваше.

Очевидно бе, че мистър Тутс си е наумил нещо мъгляво, подтикващо го към умозаклучението, че ако своевременно успее да получи ръката на Флорънс, ще бъде честит и блажен. Очевидно мистър Тутс се бе добрал до този извод по някакъв далечен и заобиколен път и се бе спрял на него. Сърцето му беше ранено. Той бе разтърсен. Беше се влюбил. Една вечер направи отчаяно усилие и не мигна цяла нощ, за да напише акростих, посветен на Флорънс, и докато го съчиняваше, се трогна до сълзи. Но успя да измудри само думите „Фея в моите очи“ — тук вдъхновението му секна, в прилива на което преди това бе успял да напише началните букви на останалите шест стиха.

Освен измислянето на този извънредно ловък и умен ход — да оставя ежедневно визитната си картичка на мистър Домби, — мозъкът на мистър Тутс не бе изобретил нищо повече относно обекта, превърнал сърцето му в свой пленник. Най-накрая, след дълбокомислени размишления, мистър Тутс се убеди, че би било важна крачка да се спечели благоразположението на мис Сузан Нипър, а после да ѝ намекне за душевното си състояние.

Леко и шеговито ухажване на въпросната дама сякаш бе средството, до което трябваше да се прибегне в този начален стадий на романа, за да спечели Нипър на своя страна. Тъй като не бе в състояние сам да вземе решение по въпроса, той се посъветва с Петела — без да посвещава джентълмена в своята тайна, той само му каза, че някакъв си приятел от Уоркър изпратил писмо до него (мистър Тутс), за да го попита за мнението му по такъв един въпрос. След като Петела му отговори, че той винаги бил на принципа: „Върви напред и

побеждавай“, а после добави: „Когато противникът е пред теб и ти предстои тежка задача, върви напред и я свърши“, мистър Тутс счете, че това е образно потвърждение на собствените му възгледи по въпроса и героично реши на следния ден да целуне мис Нипър.

И така, на следния ден мистър Тутс прибягна до някои от най-удивителните произведения, излезли някога от фирмата „Бърджес и Сие“, и се отправи към дома на мистър Домби с гореспоменатото намерение. Но когато приближи към мястото на действието, до такава степен загуби смелост, че макар и да пристигна в три часа следобед пред къщата, чак в шест часа почука.

Всичко последва както обикновено до момента, в който Сузан отговори, че младата ѝ господарка била добре и мистър Тутс каза, че това нямало никакво значение. За нейно учудване мистър Тутс, вместо да изхвърчи светкавично след тази забележка, продължи да се мотае и кикоти.

— Навярно желаете да се качите горе, сър! — рече Сузан.

— Ами мисля да вляза — отвърна мистър Тутс.

Но вместо да се заизкачва по стълбите след затварянето на вратата, дръзкият Тутс непохватно се втурна към Сузан и прегръщайки тази прелестна особа, я целуна по бузата.

— Махайте се — извика Сузан — или ще ви издера очите.

— Само още една! — отвърна Тутс.

— Махайте се! — извика Сузан и го отблъсна. — При това праведници като вас! Докъде ще стигнем! Вървете си, сър!

Сузан не считаше опасността за сериозна и от смях не можеше да говори, но когато от стълбището Диоген дочу шумолене край стената, както и тътрене на крака и видя през перилата, че става някаква препирня и че в къщата е нахлул чужд човек, той стигна до съвсем различен извод, стрелна се надолу да окаже помощ и след миг захапа мистър Тутс за крака.

Сузан изписка, изсмя се, отвори вратата към улицата и изтича надолу по стълбите. Дръзкият Тутс се озова, залитащ, на улицата, а Диоген се бе вкопчил в крачолата на панталона му, сякаш „Бърджес и Сие“ бяха негови готвачи, приготвили му вкусна празнична закусчица. След като бе отблъснат, Диоген се изгъркаля няколко пъти в прахта, изправи се и закържи около зашеметения Тутс, понечвайки да го захапе отново. А мистър Каркър, спрял коня си недалече, за голямо

свое изумление стана свидетел на цялата тази бъркотия, произтекла пред величествения дом на мистър Домби.

Диоген бе повикан и вратата се хлопна след него, а мистър Каркър продължи да наблюдава провалилия се Тутс — този джентълмен се подслони в един вход наблизко и превърза разкъсания крачол на панталона си със скъпа копринена кърпа, част от богатия му тоалет, подбран специално за похода му.

— Извинете, сър — обади се мистър Каркър с най-предразполагащата си усмивка и приближи с коня. — Надявам се, че не сте пострадали?

— О, не, благодаря ви — отвърна мистър Тутс и вдигна зачервеното си лице, — няма никакво значение.

Ако можеше, мистър Тутс би дал да се разбере, че всичко това много му се нрави.

— Ако кучето беше забило зъбите си в крака, сър... — заговори Каркър, като оголи своите зъби.

— Не, благодаря ви — каза мистър Тутс, — всичко е наред. Всичко е чудесно, благодаря ви.

— Аз имам честта да познавам мистър Домби — забеляза Каркър.

— Наистина ли? — запита изчервеният се Тутс.

— И навярно ще ми разрешите, в негово отсъствие, да ви се извиня — заяви мистър Каркър, като свали шапката си — за неприятния случай и да изразя учудването си, че е могло да се случи подобно нещо.

Мистър Тутс е толкова доволен от проявената учтивост, както и от благоприятния случай да се сприятели с приятел на мистър Домби, че веднага изважда тефтера с визитните си картички и връчва името и адреса си на мистър Каркър, който отвърща на тази благовъзпитаност, като му дава своята, и те се разделят.

Точно когато мистър Каркър безшумно минава покрай къщата, като хвърля поглед към прозорците и се напруга да разпознае замисленото лице зад завесата, рунтавата глава на Диоген се явява редом до лицето и колкото и да го успокояват, кучето започва да лае и ръмжи отвисоко срещу Каркър, сякаш ще се нахвърли отгоре му и ще го разкъса на парчета.

Браво на теб, Дио, неразделни спътнико на господарката си! Излай още веднъж, още веднъж, с наежена глава, святкащи очи и гневно раззината уста, защото не можеш да го хванеш! Още веднъж, докато минава оттам! Добър нюх имаш, Дио — котка, приятелче, котка!

[1] Джак Кетч бил назначен за палач след реставрацията на Стюартите и изпълнявал тази длъжност от 1663 до 1686 година. В Англия неговото име станало нарицателно за палач (както името Сансон във Франция). ↑

[2] Дикенс има пред вид, че на територията на Великобритания с колониите ѝ винаги някъде е ден и се извършва обичайната работа. ↑

ГЛАВА XXIII

ФЛОРЪНС САМОТНА, А МИЧМАНЪТ ЗАГАДЪЧЕН

Флорънс живееше сама в огромната печална къща и дните се нижеха, а тя продължаваше да живее сама. Голите стени я наблюдаваха с безучастен поглед, сякаш желаеха, също като Горгона^[1], да превърнат младостта и красотата ѝ в камък.

Ни една вълшебна къщичка от вълшебна приказка, скрита дълбоко в гъстия лес, не е изглеждала в представите толкова уединена и пуста, колкото изглеждаше нейният реално съществуващ, мрачен бащин дом, отправил начумерен поглед към улицата. Вечер, когато в съседните къщи грейваха светлини, той бе тъмно петно на оскъдно осветената улица, а денем — смръщен поглед върху никога неусмихващото ѝ се лице.

Пред вратата на тази къща не стояха на стража два дракона, които във вълшебните сказания обикновено пазят заключената онеправдана невинност. Освен заканително смръщената физиономия със зловно разтворени тънки устни, оглеждаща високо от арката на вратата всички посетители, имаше и една чудовищно неестествена, ръждясала желязна решетка, виеща се и кривяща се на входа, подобно вкаменено дърво, разцъфтяло с метални пръчки и витловидни остриета и украсено от двете страни с двама зловеци гасители, които сякаш казваха: „Вие, влизащите тук, зад себе си светлика оставете!“^[2]

На портала не бяха издълбани кабалистически знаци, но къщата бе придобила толкова занемарен вид, че децата драскаха с тебешир по оградата и тротоара — особено около страничната стена на ъгъла — и рисуваха караконджули по вратата на конюшната. А когато понякога мистър Таулинсън ги прогонваше, за отмъщение те изобразяваха него самия с хоризонтално щръкнали под шапката уши. Всякакъв шум секваше под сянката на този покрив. Духовият оркестър, появяващ се на улицата сутрин веднъж седмично, не издаваше никакъв звук под

тези прозорци. Но винаги тези пътуващи музиканти, като се стигне до латернаджията с мизерната си малка слабоумна латерна и с глупашката трупа танцьори — автомати, валсиращи пред двукрили врати, — така заобикаляха къщата, сякаш се бяха наговорили за това, и я отбягваха като зловещо място.

Магията, тегнеца върху нея, имаше по-разрушително въздействие, отколкото магията, която някога потопява замъци в дълбок вълшебен сън, без обаче да уврежда първоначалния им приветлив вид.

Всичко в тази къща безмълвно свидетелствуваше за унило запустение. Завесите в стаите, спускащи се тежко, бяха загубили предишната си надиплена форма и висяха като смазващ покров. Хекатомби от мебели, все още струпани накуп и покрити отгоре, изнемощели като хвърлени в тъмница и забравени хора, неусетно променяха своя облик. Огледалата бяха замъглени сякаш от дъха на годините. Шарките върху килимите бяха избелели и станали неясни и объркани като спомените за незначителни случки през изтеклите години. Дъските, стряскащи се от необичайните стъпки, скърцаха и се огъваха. Ключовете ръждясваха в ключалките на вратите. По стените изби влага, а когато се очертаха и петна, картините сякаш се отдръпнаха и притаиха. В килерите се промъкна мухъл и плесен. Гнезда от гъбички пораснаха из ъглите на избите. Натрупа се прах, незнайно откъде и как, и ежедневно се обсъждаха паяците, молците и личинките. От време на време на стълбите или в някоя горна стая намираха неподвижен, черен, любознателен бръмбар, недоумяващ как се е озовал там. Нощем започнаха да се дочуват стъпките на плъхове, притичващи из тъмните входове, издълбани от тях зад ламперията.

Мрачното великолепие на парадните стаи, неясно осветени от дрезгавата светлина, проникваща през спуснатите щори, наистина създаваше представата за омагьосано жилище. За това допринасяха и лъвските лапи с потъмняла позлата, подаващи се крадешком изпод покривките; очертанятията на мраморни бюстове върху поставки, зловещо открояващи се изпод савана си; вечно спрелите часовници, които, ако случайно ги навиеха, вървяха неточно и обявяваха с ударите си неземан час, необозначен върху циферблата; случайният звънтеж на полилеите, стряскащ по-силно и от сигнален звънец; приглушените звуци и спареният въздух около тези предмети, както и призрачните

купища от други, покрити с плащаници и капаци и придобили причудливи форми. За тази представа допринасяше и голямото стълбище, където рядко стъпваше кракът на господаря на къщата и по което малкият му син се бе отправил към небето. Имаше и други стълбища и коридори, където никой не стъпваше седмици наред, както и две заключени врати, неразривно свързани с починалите членове на семейството и със спомените за тях, разправяни шепнешком. И всички в дома, с изключение на Флорънс, съзираха една движеща се сред мрака и уединението крехка фигура, която със своето човешко присъствие и интерес вдъхваше живот на всички неодушевени предмети.

Но Флорънс живееше сама в опустялата къща и дните се нижеха, а тя продължаваше да живее сама. Студените стени я наблюдаваха с безучастен поглед, сякаш желаеха също като Горгона да превърнат младостта и красотата ѝ в камък.

Започна да расте трева по покрива, както и из пукнатините на основите. Около первазите поникна ронлив мъх. Парчета цимент се откъсваха от вътрешната повърхност на излезли от употреба комини и се свличаха надолу. Най-отгоре короните на двете дървета с опушени стволове бяха изсъхнали и голите клони стърчаха над листата. Навсякъде в къщата бялото бе пожълтяло, а жълтото станало почти черно и след смъртта на бедната дама домът постепенно се бе превърнал в тъмно петно на фона на дългата, еднообразна улица.

Но Флорънс цъфтеше там като прекрасната царска дъщеря от приказките. Тя общуваше единствено с книгите си, музиката и ежедневно посещаващите я учители, като се изключат Сузан Нипър и Диоген — първата, редовно присъстваща на заниманията на младата си господарка, започна самата тя да става доста образована, а вторият, повлиян навярно от същото облагородяващо присъствие, в летните утрини полагаше глава върху перваза на прозореца и кротко примигваше към улицата, като понякога наостряше уши и хвърляше многозначителен поглед след някое гласовито куче, минаващо с каруца и непрестанно лаещо, а друг път, обладан от безпричинен яростен спомен за предполагаемия си враг наоколо, се втурваше към вратата, откъдето след оглушителен вой се връщаше в бавен тръс със собствената си забавна благодушност и отново полагаше муцуната си

върху перваза на прозореца, с вида на куче, изпълнило обществения си дълг.

Така живееше Флорънс в опустелия си дом, отдадена на своите невинни занимания и мисли, и нищо не нарушаваше покоя ѝ. Сега тя можеше да влиза в стаите на баща си, да си мисли за него и смирено да притиска към него любещото си сърце, без да се страхува, че ще бъде отритната. Тя можеше да наблюдава вещите, обкръжавали го в скръбта му, и да се сгушва до стола му, без да се бои, че ще срещне онзи поглед, дълбоко врязал се в съзнанието ѝ. Тя можеше да му оказва малки прояви на внимание и загриженост, като поставяше в ред всичко със собствените си ръце, приготвяше букетчета за масата му, заменяше ги с нови, когато те изсъхваха в негово отсъствие, ежедневно стъкмяваше нещо за него и плахо оставяше около обичайното му място някаква вещ, напомняща за нейното присъствие. Един ден това бе малка, боядисана поставка за часовника му, а на следния ден се побояваше да я остави и я сменяше с някаква друга, направена от нея дреболия, по-малко биеща на очи. Когато се събуждаше посред нощ, тя навярно изтръпваше при мисълта, че той може да се прибере и ядно да изхвърли тази дреболия и със силно разтуптяно сърце се спускаше бързо по чехли долу, за да я махне. А друг път само притискаше лице към бюрото му и оставяше отгоре целувка и сълза.

Както и преди никой не знаеше за това. Освен ако слугите не го бяха разбрали по оставените от нея следи — към стаите на мистър Домби всички изпитваха благоговееен страх, — тайната бе дълбоко скрита в душата ѝ, както и предхождащата я случка. Флорънс се прокрадваше в тези стаи по здрач, рано призори или когато прислугата се хранеше долу. И макар че под грижливата ѝ ръка всяко кътче в тях ставаше по-хубаво и по-весело, тя влизаше и излизаше безшумно като слънчев лъч, с тази разлика само, че оставяше светлина след себе си.

Призраци съпровождаха Флорънс в скитанията ѝ из ехтящата къща и присядаха до нея в изпразнените стаи. Животът ѝ напомняше омагьосан сън и мислите ѝ, породени в самотата, допринасяха за фантастичната му и нереална същност. Тя толкова често си бе мечтала за това какво би представлявал животът ѝ, ако баща ѝ я обичаше и тя бе негова любимка, че понякога за миг напълно се поддаваше на илюзията и в полета на фантазията си като че си спомняше как те двамата бяха стояли един до друг по време на погребението на брат ѝ,

как бяха споделяли обичта си към него, как скъпите им спомени за него ги сближаваха, как често разговаряха за Пол и как добрият ѝ баща, гледайки я нежно, бе споменавал за общата им надежда и упование в бога. Друг път тя си представяше майка си още жива. О, какво щастие е да се хвърли на шията ѝ и да я притисне с цялата си любеща и доверчива душа! О, отново унинието на самотния дом, настъпващата нощ и отсъствието на хора!

Но съществуваше една мисъл, пламенна и трайна, макар и едва ли съвсем ясна на самата нея, която я подкрепяше в усилията ѝ и засилваше постоянството в младото ѝ сърце, подложено на такива сурови изпитания. В душата ѝ, както и в душата на всички, засегнати от голямото нещастие, произтичащо от природата ни на простосмъртни, се бяха прокраднали реални представи и надежди, възникнали в мъглявия свят извън пределите на настоящия живот, и подобно тиха музика ѝ нашепваха за срещата между майка ѝ и брат ѝ в далечната земя, за това, че те и двамата я помнят, обичат я и ѝ съчувствуват и знаят какъв е земният ѝ път. За Флорънс бе сладка утеха да се отдава на тези мисли, докато един ден — беше късно посред нощ, скоро след като бе видяла баща си за последен път в стаята му — на нея ѝ хрумна, че като пролива сълзи поради отчуждението на баща ѝ към нея, тя може да настрои душите на мъртвите срещу него. Колкото и безумно, нелепо и детинско да бе да се разсъждава по такъв начин и да се изтръпва при тази полуосъзната мисъл, то бе продиктувано от любещата ѝ природа. От този момент нататък Флорънс се стараяше да заличи жестоката рана в сърцето си и да храни надежда към човека, чиято ръка ѝ бе нанесла раната.

Баща ѝ не знаеше — тя непрестанно си повтаряше това оттогава — колко много го обича дъщеря му. Тя бе много млада, нямаше майка и никога не се бе научила, по своя вина или по лошо стечение на обстоятелствата, как да му покаже, че го обича. Ще бъде търпелива, ще овладее с времето това изкуство и ще успее да го накара по-добре да опознае единственото си дете.

Това стана основна цел в живота ѝ. Утринното слънце огряваше посърналия дом и виждаше, че решението в душата на самотната му стопанка бе ярко и свежо като преди. Това решение я въодушевяваше по време на всичките ѝ дневни занимания, тъй като Флорънс таеше надеждата, че колкото повече знания придобие, толкова по-доволен ще

е той, когато я опознае и обикне. Понякога с натезало сърце и насълзени очи тя се питаше дали е достатъчно вещица в нещо, за да го смае, когато се сближат. Понякога се опитваше да отгатне дали някой отрасъл в познанието ще предизвика по-лесно интереса му от останалите. Непрестанно — над книгите, над нотите и над ръкоделието, по време на утринните си разходки и нощните молитви — тя бе изцяло обсебена от целта си. Странно занятие за едно дете — да изучава пътя към суровото сърце на баща си.

Летният здрач се съгъстваше и настъпваше нощта, а по улиците вървяха множество безгрижни минувачи, които хвърляха поглед от другата страна на тротоара към неприветливата къща и зърваха на прозореца младото момиче, в пълно несъответствие с къщата, загледано в изгряващите на небето звезди. Минувачите биха спали неспокойно, ако научеха каква мисъл я занимава така упорито. Лошата слава на къщата, че е обитавана от духове, не би се променила за добро у тези скромни наблюдатели, поразени от мрачния ѝ външен вид, ако можеха те да прочетат историята на къщата в натъженото лице, което съзираха, когато, погълнати от своите делнични занимания, минаваха покрай дома. Но Флорънс държеше святата си цел в пълна тайна и никой не подозираше за нея, нито пък ѝ помагаше при изпълнението. Тя се стремеше единствено към това, да накара баща си да разбере, че тя го обича и даже в мислите си дори за миг не го упрекуваше.

И така, Флорънс живееше сама в опустялата къща и дните се нижеха, а тя продължаваше да живее сама и еднообразните стени я наблюдаваха, сякаш желяеха, също като Горгона, да превърнат младостта и красотата ѝ в камък.

Една сутрин Сузан Нипър стоеше пред младата си господарка, докато Флорънс съгъваше и запечатваше написаното от нея писмо, и целият вид на Сузан показваше, че тя знае и одобрява съдържанието на писмото.

— По-добре късно, отколкото никога, скъпа мис Флой — заяви Сузан, — и според мен дори едно посещение на тези стари хора на име Скетълс е дар божи.

— Много е мило от страна на сър Барнет и лейди Скетълс, Сузан — отвърна Флорънс, като тактично поправи фамилиарното назоваване от тази млада дама на въпросното семейство, — че така любезно ни канят отново.

Мис Нипър, която навярно бе най-голямата фанатичка на земята и във всички неща, незначителни или важни, както и в постоянната си война с обществото, влагаше фанатизъм, сви устни и поклати глава в знак на несъгласие с какъвто и да е намек относно безкористното отношение на семейство Скетълс и на готовност да докаже в съда, че за своята любезност те ще бъдат богато възнаградени с присъствието на Флорънс.

— Те добре знаят какво вършат — промърмори мис Нипър, като си пое шумно въздух. — О! Може напълно да се разчита на семейство Скетълс в това отношение.

— Признавам, Сузан, че нямам особено желание да ходя във Фулам — замислено каза Флорънс, — но е редно да отида. Мисля, че така ще бъде по-добре.

— Много по-добре — потвърди Сузан и отново изразително поклати глава.

— И макар че — продължи Флорънс — бих предпочела да отида там, когато няма никой, а не по време на ваканция като сега, когато къщата по всяка вероятност е пълна с млади хора, аз с благодарност приех поканата.

— А аз ще заявя от своя страна, мис Флой, веселете се! — каза Сузан. — Ах! Х-х-х!

Последното възклицание, което мис Нипър през този период често добавяше към изречените от нея думи, според предположенията на обитателите от най-долната част на къщата се отнасяше до мистър Домби и изразяваше огромното желание на мис Нипър да удостои въпросния джентълмен с честта да чуе собственото ѝ мнение относно някои неща. Но тя никога не обясняваше смисъла на това възклицание, в резултат на което то притежаваше очарованието, породено от загадката, а наред с това бе и извънредно изразително.

— От колко време няма никакви известия за Уолтър, Сузан! — възкликна Флорънс след кратко мълчание.

— От много време наистина, мис Флой! — отвърна прислужницата ѝ. — А Пърч каза, когато дойде преди малко да провери за писмо... но има ли някакво значение какво казва той! — възкликна Сузан, като се изчерви и спря. — Много знае той!

Флорънс моментално вдигна очи и лицето ѝ поруменя.

— Ако у мен нямаше — продължи Сузан, която очевидно се опитваше да потисне у себе си скритата тревога и безпокойство и гледаше младата си господарка право в очите, като се стараеше да събуди у себе си гняв при спомена за безобидния мистър Пърч, — ако у мен нямаше повече мъжество, отколкото у този най-безинтересен представител на мъжкия пол, готова съм занаяпред никога вече да не се гордея с косите си, а да ги скрия зад ушите си, да ходя с обикновена шапка без всякаква обшивка на нея, докато смъртта ме избави от собственото ми нищожество. Аз може и да не съм амазонка, мис Флой, и няма да се унижавам с подобно загрозяване, но във всеки случай смятам, че не съм от тия, дето лесно се отчайват.

— Да се отчайват ли? От какво? — с ужасено лице възкликна Флорънс.

— А, от нищо, мис — отвърна Сузан. — Боже мой, от нищо! Всичко идва от този мухльо, Пърч, който човек би могъл да ликвидира и с малкия си пръст и би било наистина щастие за всички, ако някой се смили над него и му направи тази услуга.

— От какво се е отчаял? Да не би да смята, че корабът е потънал, Сузан? — запита преbledнялата Флорънс.

— Не, мис — отвърна Сузан, — бих искала да го видя как ще се осмели да ми каже подобно нещо в лицето! Не, мис, но той непрекъснато дрънка за някакъв глупав захаросан джинджифил, който мистър Уолтър щял да изпрати на мисис Пърч, поклаща печално глава и казва, че се надявал той все пак да пристигне, но добавя, че нямало да дойде навреме за настоящия случай, но може би за следващия, с което наистина — нареждаше мис Нипър със силно презрение — този човек ме изкарва от всякакви търпение, защото, макар и да съм много издръжлива, аз не съм двугърба камила, нито пък, доколкото се познавам — тук Сузан се замисли за миг и добави, — съм едногърба.

— Какво още казва той, Сузан? — разтревожено запита Флорънс. — Няма ли да ми кажеш?

— Сякаш не ви разправям всичко, мис Флой, от игла до конец! — рече Сузан. — Ами, мис, той казва, че всички вече приказвали, че никога преди за корабите, отправящи се на това пътешествие, толкова дълго време не се е получавало известие и че жената на капитана вчера ходила в кантората и била малко разтревожена, но всеки човек би могъл да каже същото и на нас, то вече ни е известно.

— Трябва да навестя чичото на Уолтър — неспокойно каза Флорънс, — преди да замина. Ще отида да го видя още тази сутрин. Да тръгваме веднага натам, Сузан.

Тъй като мис Нипър нямаше никакви възражения срещу това предложение и напълно го одобри, те бързо се приготвиха, излязоха на улицата и се отправиха към малкия мичман.

Душевното състояние, в което бедният Уолтър се бе отправил към дома на капитан Кътъл в деня, когато оценителят Брогли се беше обявил за собственик на магазина и когато на Уолтър му се струваше, че дори камбанариите показват изпълнителния акт за запор на имуществото, твърде много приличаше на състоянието, в което сега Флорънс се отправи към дома на чичо Сол. Единствената разлика беше само тази, че Флорънс изпитваше още по-голяма болка при мисълта, че вероятно тя е виновна, макар и неволно, за бедата, в която Уолтър бе изпаднал, както и за мъчителното безпокойство на неговите близки, в това число и тя самата. Що се касае до останалото, всичко наоколо сякаш предизвикваше усещане за несигурност и опасност. Ветропоказателите по куличките и покривите тайнствено загатваха за бури и като призрачни показалци сочеха към гибелни морета, сред които навярно плаваха останките на разбити кораби и от люлеенето на вълните безпомощните корабокрушенци потъваха в сън, дълбок като бездънните води. Когато Флорънс стигна до Сити и покрай нея започнаха да минават разговарящи помежду си джентълмени, тя изпита страх да не дочуе нещо относно кораба и неговото потъване. Картините и гравюрите, изобразяващи плавателни съдове, борещи се с големи вълни, я изпълваха с тревога. Димът и облаците, макар че се движеха бавно, според неспокойните ѝ представи развиваха голяма скорост и предизвикваха у нея опасението, че в този момент в океана се разразява буря.

Сузан Нипър би могла да изпитва същите чувства, но тъй като всеки път, когато си пробиваха път в тълпата, вниманието ѝ изцяло бе погълнато от стълкновенията с момчета — между нея и въпросната категория хора съществуваше някаква дълбока вражда, която неизменно се проявяваше при контакт помежду им — по всяка вероятност на нея не ѝ бе останало достатъчно време по пътя за мисловна дейност.

След като не след дълго застанаха точно срещу мичмана от другата страна на улицата и зачакаха благоприятния момент, за да пресекат, те отначало бяха малко изненадани, когато видяха пред дома на майстора на корабни уреди едно момче с кръгла глава, извърнало топчестото си лице към небето, и това момче, докато го гледаха, внезапно пъкна в огромната си уста по един пръст от ръцете си и с помощта на това приспособление с удивителна пронизителност изсвири на няколкото гълъба, летящи доста високо над него.

— Най-големият син на мисис Ричардс, мис! — рече Сузан. — Кахърът в живота на мисис Ричардс!

Поли се бе отбила и казала на Флорънс относно възобновените ѝ надежди спрямо нейния син и наследник и Флорънс бе подготвена за тази среща. В първия удобен момент те бързо пресякоха улицата, без повече да съзерцават проклятието в живота на мисис Ричардс. Въпросният любител на спорта, неусетил приближаването им, отново изсвири с всичка сила, а след това, извън себе си от възбуда, извика: „Скитници! Фю-ю-ю! Скитници!“ и това обръщение оказа такова въздействие върху съвестните гълъби, че вместо да се отправят направо към някое градче в Северна Англия, каквито, изглежда, бяха първоначалните им намерения, те започнаха да кръжат и забавят летежа си, при което първородният син на мисис Ричардс ги прониза с ново подсвиркване и повторно извика с глас, заглушаващ уличния шум: „Скитници! Фю-ю-ю! Скитници!“

Той бе внезапно изваден от това състояние на приповдигнатост и върнат на земята посредством сръгването от страна на мис Нипър, което го вкара в магазина.

— Ето по какъв начин проявяваш разкаянието си, а мисис Ричардс се тормози за теб месеци наред! — каза Сузан след сръгването. — Къде е мистър Джилс?

Роб, чийто враждебен поглед, отправен към мис Нипър, се смекчи при вида на Флорънс, допря юмрук до косата си, за да поздрави младата дама, а после отвърна на Сузан, че мистър Джилс бил излязъл.

— Доведи го у дома — заповеднически нареди мис Нипър — и му кажи, че е пристигнала младата ми господарка.

— Не знам къде е отишъл — каза Роб.

— Така ли се разкайваш? — извика Сузан с хаплив укор.

— Ами че как мога да отида и да го доведа, като не знам къде да го търся? — проплака хванатият натясно Роб. — Как може да бъдете толкова неразбрана!

— Каза ли мистър Джилс кога ще се прибере? — обади се Флорънс.

— Да, мис — отвърна Роб и отново допря юмрук до косата си. — Каза, че щял да се прибере рано следобед. След няколко часа, мис.

— Много ли се тревожи той за племенника си? — осведоми се Сузан.

— Да, мис — отговори Роб, като предпочете да се обръща към Флорънс, пренебрегвайки Нипър. — Смея да кажа, че много е разтревожен. Не го сдържа да стои вътре, мис, дори за четвърт час. Не го свърта на едно място даже пет минути. Той непрестанно броди също като... съвсем като скитник — добави Роб и се наведе да надникне през прозореца към гълъбите и понечи да си пъхне пръстите в устата, но се спря навреме, преди да е изсвирил отново.

— Познавате ли един приятел на мистър Джилс на име капитан Кътъл? — запита Флорънс, след като поразмисли за миг.

— Този с куката ли, мис? — осведоми се Роб и красноречиво изви лявата си ръка. — Да, мис. Той беше тук онзи ден.

— Оттогава не е ли идвал? — попита Сузан.

— Не, мис — отговори Роб, като продължаваше да се обръща само към Флорънс.

— Навярно чичото на Уолтър е отишъл там, Сузан — рече Флорънс на прислужницата си.

— В дома на капитан Кътъл ли, мис? — обади се Роб. — Не, не е отишъл там, мис. Защото той ми заръча, ако дойде капитан Кътъл, да му предам колко е бил учуден мистър Джилс, че не е видял капитана вчера и също така ми нареди да задържа капитана, докато той се върне.

— Знаете ли къде живее капитан Кътъл? — запита Флорънс.

Роб отвърна утвърдително и като се приближи до омазнената пергаментова книга върху тезгяха, прочете на глас адреса.

Флорънс отново се обърна към прислужницата си и започна тихичко да се съветва с нея, а ококореният Роб, не забравил тайното поръчение на своя покровител, се взираше и слушваше. Флорънс предложи да отидат до дома на капитан Кътъл, да чуят от неговата уста какво мисли той по въпроса за липсата на всякакво известие относно

„Син и Наследник“ и ако могат, да го доведат, за да утеши чичо Сол. Отначало Сузан леко се възпротиви поради голямото разстояние, но след като господарката ѝ спомена за наемна карета, тя оттегли своето възражение и даде съгласието си. Те обсъждаха въпроса в продължение на няколко минути, преди да стигнат до горното решение, а през това време опуленият Роб оглеждаше и двете говорещи, като накланяше ухо към всяка една поред, сякаш бе назначен за арбитър на спора.

Накрая Роб бе изпратен да наеме карета, като междуременно посетителките вардеха магазина. Когато той свърши тази работа, те се настаниха вътре, като му казаха да предаде на чичо Сол, че непременно ще се отбият пак на връщане. Роб дълго наблюдава каретата, докато тя се скри от погледа му така, както се бяха скрили вече гълъбите, а после седна на тезгяха с най-съсредоточен вид и за да не забрави нищо от случилото се, го записа върху няколко листчета хартия, като щедро си служеше с мастилото. Нямахше опасност тези документи да издадат нещо, ако случайно се загубеха, тъй като много преди отделните думи да засъхнат, те се превръщаха в неразгадаема тайна за Роб, сякаш той изобщо не бе участвувал в написването им.

Докато той бе зает с тези занимания, наемната карета, след като преодоля нечувани затруднения от рода на вдигащи се мостове, разкаляни пътища, непроходими канали, кервани от бъчви, участъци, засадени с червен боб и с построени малки перални помещения в тях, както и много други подобни препятствия, изобилствуващи в района, се спря на ъгъла на Бриг Плейс. Тук Флорънс и Сузан Нипър слязоха и тръгнаха по улицата, за да търсят жилището на капитан Кътъл.

За нещастие се случи така, че този ден мисис Макстинджър извършваше едно от своите основни почиствания. В такива дни полицаят събуждаше мисис Макстинджър чрез почукване в три без четвърт сутринта и тя рядко си лягаше преди дванадесет часа на следната нощ. Изглежда, главната цел на това мероприятие бе мисис Макстинджър да изнесе всички мебели в двора рано призори, да снове цял ден из къщи по налъми и след като се стъмни, да прибере отново мебелите вътре. Тази церемония предизвикваше огромно вълнение сред малките гълъбчета от семейство Макстинджър, които не само че нямаше къде да стъпват в такива случаи, но и непрекъснато бяха кълвани от птицата-майка, докато траеше тържественият обред.

В момента, в който Флорънс и Сузан Нипър се появиха пред вратата на мисис Макстинджър, тази достойна, но страховита особа тъкмо влачеше по коридора Александър Макстинджър, на възраст две години и три месеца, за да го постави насила в седнало положение върху тротоара на улицата. Лицето на Александър бе посиняло, тъй като той бе загубил дъха си след наказанието и при подобни обстоятелства хладните павета се оказваха ефикасно средство за съвземане.

Чувствата на мисис Макстинджър, като жена и майка, бяха накърнени от съчувствието към Александър, което тя видя изписано върху лицето на Флорънс. Затова мисис Макстинджър оказа предпочитание към по-възвишените подбуди в нашата природа, вместо да се опитва да задоволи елементарното си любопитство и продължи да разтърсва и удря Александър и след прилагането на паветата като лечебно средство, като не удостои с никакво внимание непознатите дами.

— Извинете, ма'ам — обади се Флорънс, след като детето отново възвърна дъха си и започна да си служи с него. — Това ли е къщата на капитан Кътъл?

— Не — отвърна мисис Макстинджър.

— Не е ли номер девет тук? — с неуверен глас запита Флорънс.

— Кой е казал, че не е номер девет? — рече мисис Макстинджър.

Сузан Нипър моментално се намеси и пожела да разбере какво иска да каже мисис Макстинджър с тези си думи и знае ли тя с кого разговаря.

В отговор мисис Макстинджър я измери от главата до петите.

— Бих искала да знам за какво ви е притрябвал на ВАС капитан Кътъл — рече мисис Макстинджър.

— Бихте ли искали? В такъв случай съжалявам, но любопитството ви няма да бъде удовлетворено — отвърна мис Нипър.

— Тихо, Сузан, моля те — обади се Флорънс. — Може би ще бъдете така любезна да ни кажете къде живее капитан Кътъл, ма'ам, щом като не живее тук.

— Кой е казал, че не живее тук? — сопна се неумолимата Макстинджър. — Казах само, че това не е къщата на капитан Кътъл — и тя наистина не е — и да пази господ тя никога да не става негова къща, защото капитан Кътъл не е в състояние да поддържа къща и не

заслужава да има къща, а тази къща е МОЯ — и когато давам под наем горния етаж на капитан Кътъл, о, аз не получавам никаква благодарност и все едно хвърлям бисери на свиня.

При изричането на горните забележки мисис Макстинджър повиши глас, за да бъде чута на горния етаж, и тя изстреля всяка фраза поотделно отривисто като с пушка, съоръжена с множество цеви. След последния гърмеж, с плахо негодувание в гласа, капитанът се обади от стаята си:

— Тихо там долу.

— Щом ви трябва капитан Кътъл, ето ви го! — рече мисис Макстинджър и гневно посочи с ръка нагоре.

Когато Флорънс се осмели да влезе, без повече да разговаря, а Сузан я последва, мисис Макстинджър поднови упражненията си по ходене с нальми, а Александър Макстинджър (все още седящ върху паважа), който бе спрял да плаче, за да чуе разговора, отново започна да хленчи, като по време на това тъжно занимание, извършвано съвсем машинално, той се забавляваше, оглеждайки цялата улица със спрялата в началото ѝ наемна карета.

В своята собствена стая капитанът, пъхнал ръце в джобовете си и мушнал крака под стола, седеше върху един много малък пустинен остров сред океана сапунена вода. Прозорците на капитана бяха измити, стените бяха измити, печката беше измита и всичко наоколо, с изключение на печката, беше мокро и блестеше от праха за почистване и течния сапун, а въздухът бе наситен с миризмата на хигиенни химикали. Сред тази печална атмосфера капитанът, захвърлен на своя остров, наблюдаваше водното пространство край себе си със скръбен вид и сякаш очакваше да се яви някоя спасителна барка и да го отведе.

Невъзможно е да се опише с думи изумлението на капитана, когато той насочи нещастната си физиономия към вратата и съзря Флорънс с прислужницата си. Тъй като с красноречието си мисис Макстинджър напълно бе заглушила всякакви други гласове, той очакваше не някой необикновен посетител, а прислужника от кръчмата или млекаря. Затова, когато се появи Флорънс, приближи към границите на острова и се ръкува с него, капитанът се изправи ужасен, сякаш предположи за миг, че тя е някой млад член от семейството на Летящия холандец^[3].

Капитанът обаче моментално възвърна самообладанието си и първата му грижа бе да я пренесе на суша, което той успешно направи с едно-единствено движение на ръката си. След това той се втурна в открито море, хвана мис Нипър през кръста и също я отнесе на острова. А после капитан Кътъл, преизпълнен с почит и благоволение, допря ръката на Флорънс до устните си и като отстъпи малко назад (тъй като островът не бе достатъчно голям, за да се поберат трима), насочи сияен поглед към нея сред сапунената вода, сякаш бе някаква разновидност на тритон.

— Сигурна съм, че сте изненадан от нашето посещение — усмихнато каза Флорънс.

Неописуемо доволният капитан целуна куката си в отговор и измърмори следните думи по такъв начин, сякаш те бяха изискан и изтънчен комплимент:

— Дръж се здраво! Дръж се здраво!

— Но аз не можех да бъда спокойна — продължи Флорънс, — докато не разбера от вас какво мислите относно скъпия Уолтър... който сега е мой брат... и дали има основания за тревога, и дали не бихте ходили да утешавате чичо му всеки ден, докато получим известие от него.

При тези думи капитан Кътъл като че машинално се чукна с ръка по главата, върху която липсваше твърдо колосаната шапка, и погледна объркано.

— Имате ли някакви опасения относно Уолтър? — попита Флорънс, от чието лице капитанът не можеше да откъсне очи (толкова очарован бе той от нея), а тя от своя страна го наблюдаваше внимателно, за да разбере дали ще ѝ отговори откровено.

— Не, радост моя — отговори капитан Кътъл, — аз не се боя. Уол'р е момче, което ще издържи всякакви бури. Уол'р е момче, което ще донесе щастие на оня кораб. Уол'р — продължи капитанът и очите му заблестяха от хвалебствията към младия му приятел, а куката се издигна, за да обяви изричането на прекрасен цитат, — Уол'р е, така да се каже, външният зрим образ на вътрешна духовна сила и когато срещнете това място, отбележете го.

Флорънс, която не разбра казаното добре, макар че капитанът очевидно го считаше за изпълнено с дълбок смисъл и извънредно красноречиво, кротко го очакваше да продължи.

— Аз не се боя, радост моя — заговори отново капитанът. — Не може да се отрече, че в тези ширини се разразиха големи стихии, които са ги тласкали, тласкали и отнесли на другия край на света. Но корабът е як, а и момчето е яко и хич не е лесно, слава богу — тук капитанът направи лек поклон — да се разбие сърце от дъб, независимо дали то е на кораб или в човешка гръд. Ние имаме тук налице и двете, което предвещава добър край и затова ни най-малко не съм почнал да се боя още.

— Още ли? — повтори Флорънс.

— Ни най-малко — отговори капитанът, като целуна желязната си ръка, — а преди да почна да се бои, радост моя, Уол'р вече ще е изпратил вест до дома от острова или пък от някое пристанище и всичко ще бъде наред и в изправност. А колкото до стария Джилс — с тържественост заяви капитанът, — аз ще го държа здраво и няма да го оставя, докато смъртта ни раздели, а сега, когато вихрите духат, духат, духат — разлистете катехизиса — вмести в скоби капитанът — и там ще срещнете този израз — ако за стария Сол Джилс е утеха да чуе мнението на един стар моряк, който има достатъчно акъл, за да се справи с всякакъв вид работа, изпречила се борд до борд, и на когото едва не са му счупили главата по време на чиракуването, и чието име е Бънсби, този човек ще му изложи такова мнение в собствената му гостна, което ще го зашемети. Да! — хвалебствено добави капитан Кътъл. — Така ще го зашемети, все едно, че си е ударил главата във вратата.

— Нека да заведем този джентълмен при него и да го чуем какво ще каже! — извика Флорънс. — Няма ли да дойдете с нас сега? Чака ни карета.

Капитанът отново се чукна с ръка по главата и погледна объркано. В този момент се случи нещо поразително. Вратата се отвори без всякакво предупреждение и както изглежда, от само себе си, и въпросната твърдо колосана шапка прекоси стаята подобно птица и се приземи в краката на капитана. След това вратата се хлопна така рязко, както се бе и отворила и не последва никакво обяснение на това чудо.

Капитан Кътъл вдигна шапката си и като я поогледа с любопитство и задоволство, започна да я търка в ръкава си. Докато

вършеше това, капитанът се взря внимателно в посетителките си и каза шепнешком:

— Разбирате ли, аз щях да се отправя с пълна пара към Сол Джилс вчера, а също и тази сутрин, но тя... тя я взе и не ми я даваше. Такава е накратко цялата история.

— Кой стори това, за бога? — попита Сузан Нипър.

— Стопанката на дома, скъпа моя — отвърна капитанът с хриплив шепот, правейки знаци да говорят тихо. — Разменихме си няколко думи относно миенето на дъските на тая палуба тук и тя... накратко — добави капитанът, като погледна към вратата и облекчено въздъхна — ми отне свободата.

— Ох! Бих искала с мен да си има работа! — каза Сузан и почервения от възбуда. — Ще я науча аз!

— Смятате ли, че ще можете, скъпа моя? — попита капитанът, като поклати глава недоверчиво, но отчаяната храброст на решителната хубавица явно го преизпълни с възхищение. — Не зная. Плаването е трудно. Не е лесно да се справи човек с нея, скъпа моя. Разбирате ли, никога не може да се предвиди какъв курс ще поеме тя. В даден миг надува платна, а в следващия се насочва към теб. А когато я прихванат... — каза капитанът и по челото му изби пот. Само с подсвиркване той би могъл достатъчно красноречиво да довърши изречението си, така че капитанът плахо подсвирна. После пак поклати глава и обзет отново от възхищение към безумната смелост на мис Нипър, колебливо повтори:

— Смятате ли, че ще можете, скъпа моя?

Сузан отвърна само със сдържана усмивка, която обаче изразяваше такова предизвикателство, че не се знаеше докога капитан Кътъл би могъл да я съзерцава очаровано, ако разтревожената Флорънс отново не предложи да се отправят незабавно към пророка Бънсби. След това напомняне за дълга му капитан Кътъл решително нахлупи твърдо колосаната си шапка, грабна един нов бастун на бучки, с който бе заменил предишния, подарен на Уолтър, и като предложи ръка на Флорънс, се приготви да си пробие път през вражеската обсада.

Оказа се обаче, че мисис Макстинджър вече бе променила курса си, както по думите на капитана тя често правела, и бе поела в съвсем различна посока. Когато слязоха долу, те видяха, че тази образцова жена тупа пред входната врата изтривалките, а Александър, все още

седящ на паважа, едва се мержелееше сред облаците прахоляк. Мисис Макстинджър така бе погълната от домашните си занимания, че когато капитан Кътъл и посетителките му минаха покрай нея, тя затупа още по-силно и не показва нито с дума, ми с жест, че е забелязала появата им. Капитанът бе толкова доволен от това благополучно измъкване — макар че изтупването на изтривалките му подеждаше като силна доза емфие и той се разкиха, докато му протекоха сълзи, — че не можеше да повярва на късмета си и докато изминат разстоянието от вратата до каретата, той току поглеждаше през рамо, явно опасявайки се от евентуално преследване от страна на мисис Макстинджър.

Те обаче се добраха до ъгъла на Бриг Плейс без каквито и да е нападки от този страшен запалителен кораб. Капитанът се настани на капрата — галантността не му разрешаваше да седне вътре при дамите, макар че те го поканиха при тях — и се зае да показва на кочияша курса към плавателния съд на капитан Бънсби, наречен „Предпазливата Клара“, който бе пуснал котва близо до Ратклиф.

Когато стигнаха до пристанището, където корабът на този велик командир на флотилия бе задръстен сред около петстотин свои другари, чиито мачти приличаха на полуразкъсана чудовищна паяжина, капитан Кътъл се показва на прозореца на каретата и покани Флорънс и мис Нипър да го придружат на борда, като отбеляза, че Бънсби бил в крайна степен добросърдечен по отношение на дамите и че нищо друго не би могло да способствува за привеждане на безбрежния му ум в порядък, както тяхната поява на борда на „Предпазливата Клара“.

Флорънс с готовност се съгласи и капитанът, като пое малката й ръчица в огромната си лапа, я поведе през няколкото мръсни палуби с такъв вид, едновременно покровителствен, бащински, горд и тържествен, че беше приятно да го гледа човек. Когато достигнаха до „Клара“, те видяха, че този предпазлив кораб (застанал извън редицата) бе вдигнал мостика си и около шест фута вода го отделяха от най-близкия му съсед. От обяснението на капитан Кътъл стана ясно, че и великият Бънсби, също като него, бил жестоко измъчван от хазайката си и че когато нейното отношение към Бънсби ставало толкова лошо, че надхвърляло границата на търпението му, той прибягвал до последното спасение и се откъсвал чрез въпросната бездна вода.

— Клара а-хой! — извика капитанът, като направи фуния с ръце.

— А-хой! — Викът на момчето, изскочило отдолу, прозвуча като ехо на капитана.

— Бънсби на борда ли е? — обърна се капитанът към момчето с такъв гръмлив глас, сякаш то бе на разстояние половин миля, а не на два ярда.

— Да, да! — извика момчето също така високо.

След това момчето прехвърли една дъска на капитан Кътъл, който внимателно я нагласи и преведе Флорънс от другата страна, а после се върна за мис Нипър. И така, те се озоваха на палубата на „Предпазливата Клара“, върху чиито мачти съхнеха множество развяващи се дрехи, както и няколко езика и скумрии.

Бавно издигайки се иззад стената на каютата, се появи човешка глава, извънредно голяма, с едно неподвижно око върху махагоновото лице, а другото — въртящо се, точно както се въртят някои фарове. Главата бе украсена с рунтава коса, също като кълчища, и нямаше определена склонност към север, изток, запад или юг, а клонеше към всички четвъртинки на компаса и към всяко деление върху него. Главата бе последвана от брадичка, лишена от всякаква растителност, яка на риза и шалче около врата, както и от вълнена лоцманска куртка и вълнени лоцмански панталони, а поясът бе толкова голям и широк, че служеше за заместител на жилетка и под гръдната кост бе украсен с тежки дървени копчета, като пулове на табла. Когато се показа и долната част на панталоните, Бънсби се разкри в цял ръст, с ръце в джобовете, които бяха с огромни размери, а погледът му бе насочен не към капитан Кътъл или към дамите, а към върха на мачтата.

Дълбокомисленото изражение на този философ, така едър и силен, върху чието извънредно червено лице бе изписано величествено безмълвие, съвсем не така чуждо на характера му, в който това качество бе силно подчертано, едва ли не стресна капитан Кътъл, макар и последният да бе в дружески отношения с Бънсби. Като прошепна на Флорънс, че Бънсби никога в живота си не е проявявал изненада и очевидно не знаел какво представлява тя, капитанът го наблюдаваше как оглежда върха на мачтата, как после обгърна хоризонта и когато въртящото се око, изглежда, се обърна в негова посока, Кътъл каза:

— Бънсби, момчето ми, как вървят работите ти?

В отговор се чу дълбок, груб, дрезгав глас, който като че ли нямаше никаква връзка с Бънсби и във всеки случай ни най-малко не промени изражението на лицето му:

— Е, друже, как си?

В същия миг дясната ръка на Бънсби се измъкна от джоба му, разтърси лапата на капитана и се пъкна обратно на мястото си.

— Бънсби — заговори капитанът, като веднага пристъпи към целта, — ето те теб, човек с голям ум, човек, способен да изкаже мнение. А ето и една млада дама, желаеща да чуе това мнение относно моя приятел Уол'р. Освен това другият ми приятел, Сол Джилс — той е личност, която си струва да срещнеш отблизо, — е човек на науката, която е майка на изобретението, но той изобщо не познава законите. Бънсби, ще ми направиш ли услугата да се обърнеш пред вятъра и да дойдеш с нас?

Великият командир на флотилия, който, както изглеждаше от изражението на лицето му, непрестанно се взираше в безкрайната далечина да открие нещо с погледа си и нямаше зрителна представа за предметите, намиращи се наоколо в радиус десет мили, не даде никакъв отговор.

— Това е човекът — обърна се капитанът към прелестните си слушателки и протягайки куката си, посочи командира, — който е падал от мачтите повече от всеки друг моряк, който е преживял повече злополуки, отколкото злополуките на всички пострадали матроси в морската болница, който е удрян по главата с толкова много греди, лостове и болтове, колкото са ви необходими да поръчате в Чатам ярд за построяване на увеселителна яхта. И по този начин той си е изградил мнения, които по моему нямат равни на себе си ни на сушата, ни в морето.

При тази похвала безчувственият командир сякаш прояви известно задоволство посредством леко трепване на лактите. Но даже и лицето му да се намираще в далечината, където бе устремен погледът му, едва ли наблюдаващите биха могли в по-малка степен да разберат мислите, минаващи през главата му, отколкото в настоящото положение.

— Друже — внезапно се обади Бънсби, като се наведе и надникна изпод изпречилата се пред погледа му греда, — какво ще пият дамите?

Капитан Кътъл, който със свойствената си деликатност се ужаси, че подобен въпрос може да бъде отправен към Флорънс, дръпна мъдреца настрана и обяснявайки му сякаш нещо на ухото, слезе с него долу. Там капитанът, за да не обиди Бънсби, пийна една глътка — надничайки през отворения люк, Флорънс и Сузан видяха как мъдрецът, трудно вместиращ се в пространството между койката и малката метална печка, наля по чашка за себе си и приятеля. Скоро те се върнаха пак на палубата и капитан Кътъл, сияещ поради успеха на начинанието си, поведе Флорънс обратно към каретата, последван от Бънсби, който кавалерствуваше на мис Нипър и за голям ужас на въпросната млада дама по пътя я обгърна с ръка тромаво, като син мечок в лоцманска куртка.

Капитанът намести своя пророк вътре и до такава степен тържествуваше, че е успял да го накара да ги придружи и че е настанил подобен ум в каретата, че не можеше да се сдържи да не надниква през малкото прозорче зад кочияша към Флорънс и да не изразява задоволството си с усмивки, както и с почуквания по челото, с което искаше да подчертае, че мозъкът на Бънсби работи здравата. Междувременно Бънсби продължаваше да прегръща мис Нипър (приятелят му, капитанът, не бе преувеличил неговата добросърдечност), като запазваше достолепната си осанка неизменна и с нищо друго не показваше, че забелязва нея или всичко останало.

Чичо Сол, който се бе прибрал у дома, ги посрещна на вратата и незабавно ги въведе в малката гостна отзад, странно променена поради отсъствието на Уолтър. Върху масата и из цялата стая бяха пръснати морски и географски карти, по които отчаяният майстор на корабни уреди многократно бе проследявал курса на безследно изчезналия кораб и по които до момента на пристигането им той бе измервал с помощта на пергел, държащ го все още в ръка, на какво разстояние би трябвало да е отнесен корабът, за да се добере до едно или друго място, и се опитваше да си внуши, че е необходимо да мине много време, преди да угаснат всякакви надежди.

— Ако корабът е бил отнесен там... — замислено каза чичо Сол, вгледан в морската карта пред себе си — но не, това е почти невъзможно. А ако буря го е тласнала в тази посока... но това е малко допустимо. Или пък ако има някаква вероятност той толкова да е

променил курса си, че... но дори и аз едва ли бих могъл да се надявам на такова нещо.

Като правеше подобни откъслечни предположения, бедният стар чичо Сол странствуваше из разстланата пред него обширна карта и не можеше да открие върху нея никакво местенце, разкриващо оптимистични перспективи и достатъчно голямо, за да забие там острието на пергела.

Флорънс моментално забеляза — трудно би било да не се забележи, — че у стария човек е настъпила странна и неопикуема промяна и че макар да бе станал много по-неспокоен и разсеян от преди, той излъчваше някаква особена, необяснима решимост, която предизвикваше у нея недоумение. По едно време ѝ се стори, че той говори несвързано и безсмислено, защото, когато тя изрази съжалението си, че не го е заварила у дома сутринта, той отначало отговори, че е ходил у тях, за да се види с нея, но веднага след това сякаш пожела да си вземе думите назад.

— Ходили сте у нас, за да се видите с мен ли? — попита Флорънс. — Днес?

— Да, скъпа моя млада госпожице — отвърна чичо Сол, като я погледна и смутено извърна очи от нея. — Искаше ми се още веднъж да ви видя и чуя, преди да... — Тук той замлъкна.

— Преди какво? — запита Флорънс и сложи ръка на рамото му.

— Нима казах „преди“? — рече старият Сол. — В такъв случай навярно съм искал да кажа: преди да сме получили известие от скъпото ми момче.

— Вие не сте здрав — ласкаво каза Флорънс. — Толкова време се тревожите. — Убедена съм, че не сте здрав.

— Аз съм толкова здрав — отвърна старият човек, като стисна десния си юмрук и го протегна да ѝ го покаже, — толкова здрав и силен, колкото би могъл да желае човек на моята възраст. Вижте! Той е непоклатим. Нима човек с такава ръка не е способен да прояви решимост и непоколебимост както множество по-млади мъже? Според мен би могъл. Ще видим.

Не само думите му, макар че те също я поразиха, но и тонът му направи такова силно впечатление на Флорънс, че в този момент тя би споделила безпокойството си с капитан Кътъл, но самият капитан се възползува от момента, за да разясни обстоятелствата, относно които

проницателният Бънсби бе поканен да изкаже мнението си, както и да помоли въпросната извънредно авторитетна личност да стори това.

Бънсби, чийто поглед бе все така отправен към някаква точка по средата между Лондон и Грейвсенд, на два-три пъти протегна дясната си едра ръка в желанието да получи вдъхновение, като я обвие около прелестната фигура на мис Нипър, но тъй като раздразнената млада жена се бе оттеглила към другия край на масата, добросърдечният командир на „Предпазливата Клара“ не срещна ответ на своите сърдечни пориви. След няколко такива неуспешни опита командирът, без да се обръща конкретно към някого, изрече следното или по-скоро гласът в него го издума по своя воля, без участието на самия Бънсби, сякаш последният бе обладан от някакъв прегракнал дух:

— Казвам се Джак Бънсби.

— Кръщелното му име е Джон — възторжено възкликна капитан Кътъл. — Чуйте го!

— И това, което казвам — продължи гласът след кратко обмисляне, — аз не се отричам от него.

Капитанът, подкрепяйки с ръка Флорънс, кимна към присъстващите, сякаш искаше да им каже: „Сега той ще се прояви. Това имах пред вид, когато го доведох тук.“

— Как — продължи гласът, — защо не? Ако е така, не е ли все едно? Може ли някой да каже друго? Не. Чакайте тогава.

След като стигна в разсъжденията си до този пункт, гласът спря, за да си почине, а после много бавно продължи отново, изричайки следното:

— Смятам ли аз, момчета, че този тук „Син и Наследник“ е потънал? Може. А дали го твърдя? Кое точно? Ако един шкипер се измъкне от пролива Свети Джордж^[4] и поеме курс към Даунс^[5], какво ще се изпречи отпреде му? Пясъчните плитчини на Гудуинс^[6]. Не е задължително непременно да заседне в Гудуинс, но е възможно. Дръжте курса на това наблюдение. Аз повече нямам работа. Чакайте тогава, стойте бодро на вахта и ви желая късмет.

След тези думи гласът напусна гостната отзад и излезе на улицата, увличайки след себе си командира на „Предпазливата Клара“, и придружи въпросното лице с необходимата акуратност до борда на кораба му, където командирът моментално легна, за да освежи ума си с дрямка.

Учениците на мъдреца, оставени самостоятелно да прилагат прозорливите му наставления съгласно принципа, който бе основна подпора в триножника на Бънсби, както вероятно и в някои други пророчески столчета, се спогледаха малко неуверено. А Роб Точиларя, който си бе позволил невинната волност да наднича и да подслушва през прозорчето на тавана, безшумно се спусна от покрива, изпаднал в състояние на пълно недоумение. Капитан Кътъл обаче, чието възхищение от Бънсби се бе засилило — ако изобщо бе възможно то да се засили повече — поради начина, по който пророкът блестящо бе оправдал репутацията си и тържествено произнесъл указанията си, започна да пояснява, че Бънсби не изпитвал нищо друго освен пълна увереност, че Бънсби нямал никакви опасения, че подобно мнение, изложено от такъв човек, родено от ум като неговия, представлявало самата котва на Надеждата с безопасно място за нейното пускане. Флорънс се стараяше да вярва в правотата на капитана, но Нипър, скръстила бойко ръце, поклащаше глава в знак на пълно несъгласие и изпитваше такова недоверие към Бънсби, колкото и към самия мистър Пърч.

Философът, изглежда, бе оставил чичо Сол почти на същото място, където го бе и заварил, защото старият човек продължаваше да странствува сред водната шир с пергел в ръка и да не намира място, където да го забие. Докато чичо Сол бе така погълнат от своето занимание, Флорънс прошепна нещо в ухото на капитан Кътъл и капитанът съответно постави тежката си ръка върху рамото на стария човек.

— Как си, Сол Джилс? — сърдечно го запитва капитанът.

— Горедолу, Нед — отвърна майсторът на корабни уреди. — Днес през целия следобед си мисля, че в деня, когато скъпото ми момче постъпи на работа в кантората на Домби и се прибра късно у дома за вечеря и седна на мястото, където сега стоиш ти, ние разговаряхме за бури и корабокрушения и аз едва успях да го отклоня от тази тема.

Но като видя очите на Флорънс, вторачени в лицето му със сериозно и изпитателно изражение, старият човек спря да говори и се усмихна.

— Дръж се здраво, стари приятелю! — извика капитанът. — Гореглавата! Слушай какво ще ти кажа, Сол Джилс. След като изпроводя

моята Радост благополучно до дома — при тези думи капитанът изпрати на Флорънс въздушна целувка с куката си, — аз ще се върна и ще те тегля на буксир до вечерта. Ще дойдеш с мен, Сол, да вечеряме някъде заедно.

— Не днес, Нед — бързо отвърна старият човек, който, кой знае защо, се стресна от предложението. — Не днес. Не бих могъл.

— Защо? — запита капитанът и го погледна изумено.

— Аз... аз... имам много работа. Искам да кажа... трябва много да мисля и да подреда нещата. Не бих могъл, Нед, наистина. Налага се пак да изляза, да остана сам и да обмисля днес някои въпроси.

Капитанът погледна ту към майстора на корабни уреди, ту към Флорънс и отново пак към майстора на корабни уреди.

— Тогава утре — предложи той накрая.

— Да, да. Утре — съгласи се старият човек. — Ела при мен утре. Значи, утре.

— Но ще дойда рано, запомни това, Сол Джилс — постави условието капитанът.

— Да, да. Още веднага сутринта — каза старият Сол, — а сега довиждане, Нед Кътъл, и да те благославя бог.

Като изрече тези думи, старият човек стисна и двете ръце на капитана с необикновена топлота, а после се обърна към Флорънс, пое ръцете ѝ в своите и ги поднесе към устните си, след което я съпроводи до каретата с изненадваща припряност. Общо взето, той толкова силно порази капитан Кътъл с държането си, че капитанът поизостана назад и нареди на Роб да бъде особено внимателен и грижлив към господаря си до сутринта, като подкрепи разпореждането си с даването на един шилинг и с обещанието за още шест пенита на другия ден до обяд. След като свърши това добро дело, капитан Кътъл, считащ себе си за естествен и законен телохранител на Флорънс, се изкачи на капрата с пълното съзнание за поетата отговорност и отведе дамата до дома. При сбогуването той я увери, че ще се държи здраво и ще бъде предан и самоотвержен към Сол Джилс и тъй като не можеше да забрави неустрашимите думи на мис Нипър по отношение на мисис Макстинджър, той още веднъж попита Сузан:

— Смятате ли, че ще можете все пак, скъпа моя?

Когато вратата на запустялата къща се затвори след двете дами, мислите на капитана отново се върнаха към стария майстор на корабни

уреди и той изпита чувство на безпокойство. Така че, вместо да се върне у дома, той мина няколко пъти нагоре-надолу по улицата и за да запълни свободното си време, докато се стъмни, вечеря в една неугледна малка таверна в Сити, където салонът имаше клинообразна форма и бе много посещаван от колосани шапки. Главното намерение на капитана бе да мине покрай дома на Сол Джилс по тъмно и да надзърне през прозореца. Така и стори. Вратата на гостната бе отворена и той видя вътре стария си приятел да пише деловито и усърдно на масата, а малкият мичман, прибран в къщата поради нощната влага, продължаваше наблюденията си от тезгяха, под който Роб Точиларя си правеше постелята, преди да затвори магазина. Успокоен от покоя, който цареше във владенията на дървения мичман, капитанът се отправи към Бриг Плейс с намерението да вдигне котва рано на другата сутрин.

[1] Горгони — баснословни чудовища в гръцката митология със змии вместо коса, които със злия си поглед превръщали човека в камък. ↑

[2] Перифраза на надписа над вратата на ада в Дантевата „Божествена комедия“:

*„О, вий, които прекрочвате този праг,
надежда всяка тука оставете!“*

(прев. К. Величков)

↑
[3] Летящия холандец — холандският капитан Ван Стратен, героят от легендата, обречен за своите грехове вечно да плава по моретата. Според преданието срещата с Летящия холандец предвещавала гибел за корабите, в случай че продължат пътя си. ↑

[4] Проливът Свети Джордж отделя Ирландия от Англия. ↑

[5] Даунс — морето източно от Кент. ↑

[6] Пясъчните плитчини в югоизточното крайбрежие на Англия, твърде опасни за корабите. ↑

ГЛАВА XXIV

ЗАНИМАНИЯТА НА ЕДНО ПРЕДАНО СЪРЦЕ

Сър Барнет и лейди Скетълс, много приятни хора, живееха в прекрасна вила във Фулам, на брега на Темза — това бе едно от най-прелестните места за живеене на света, особено по време на състезания по гребане, но понякога то имаше своите малки неудобства, сред които би могло да се спомене нахлуването на реката в гостната от време на време, както и съпровождачото го изчезване на тревната площ и храстите.

Сър Барнет Скетълс изразяваше значимостта на собствената си персона посредством старинна златна табакера и носна кърпа от тежка коприна, която обикновено с величествен жест изваждаше от джоба си подобно знаме и я ползуваше, като я държеше с две ръце. Целта в живота на сър Барнет бе непрестанно да разширява кръга на своите познати. Също както тежко тяло, хвърлено във вода — сравнението не трябва да се възприема като проява на неуважение към подобен достопочтен джентълмен, — съвсем в реда на нещата беше сър Барнет да образува непрекъснато нарастваща окръжност край себе си, докато обхване цялата площ наоколо. Или пък също както звук във въздуха, чийто вибрации, според теориите на един дълбокомислен съвременен философ, могат нескончаемо да се движат в безграничното пространство, нищо друго не бе в състояние да спре изследователското пътешествие на сър Барнет Скетълс в социалните сфери освен края на земното му битие.

За сър Барнет беше чест да запознава хората помежду им. Това занимание само по себе си му доставяше удоволствие, а и спомагаше за осъществяване на основната му цел. Например ако на сър Барнет му се удадеше възможността да се сдобие с някой съвсем нов гост или провинциален джентълмен, като го приемаше в гостоприемната си вила, още на сутринта след пристигането му сър Барнет му казваше:

— Е, уважаеми сър, имате ли пред вид някое лице, с което желаете да се запознаете? С кого желаете да се срещнете? Не проявявате ли интерес към писатели, живописци, скулптори, актьори и други хора от този род?

Възможно бе пациентът да отговори утвърдително и да спомене някой, който сър Барнет познаваше лично точно толкова, колкото познаваше и Птоломей Велики^[1]. Но сър Барнет отговаряше, че нямало по-лесно нещо на земята, тъй като въпросното лице му бил добър познат, веднага посещаваше споменатата личност, оставяше визитната си картичка и написваше кратка бележка: „Уважаеми сър... неудобството, произтичащо от високопоставеното Ви положение... един гост в дома ми силно желае естествено... лейди Скетълс и аз се присъединяваме... вярваме, че тъй като геният стои над условностите, Вие ще ни окажете изключителната чест и ще ни доставите удоволствието“ и т.н., и т.н. и по този начин убиваше с един куршум два заека.

Пускайки в ход табакерата и знамето, сър Барнет Скетълс отпрати обичайния си въпрос към Флорънс още първата сутрин от пребиваването ѝ. Когато Флорънс му благодари и отвърна, че нямало лице, което би искала специално да види, естествено бе тя да си помисли с болка в душата за бедния, изчезнал Уолтър. А когато сър Барнет Скетълс повтори любезната си покана и каза:

— Скъпа мис Домби, сигурна ли сте, че не можете да си спомните за някой човек, с когото вашият добър татко — моля ви, когато пишете на баща си, да му предадете поздрави от мен и лейди Скетълс — би искал да се запознаете?

Навярно бе естествено бедната ѝ главица да клюмне малко и леко да се разтрепери, когато Флорънс тихо отвърна отрицателно.

Скетълс младши — много стегнат, що се отнася до връзката му, и много сериозен, що се отнася до душевното му състояние — прекарваше ваканцията си у дома и сякаш се чувствуваше потиснат от настойчивостта на прекрасната си майка да проявява внимание спрямо Флорънс. Друго, и то по-голямо мъчение, от което душата на младия Барнет се терзаше, бе присъствието на поканените в бащиния му дом доктор и мисис Блимбър, за които младият джентълмен често казваше, че би предпочел да прекарат ваканцията си в пъкъла.

— Няма ли някой, когото вие можете да предложите, доктор Блимбър? — обърна се сър Барнет Скетълс към въпросния джентълмен.

— Много сте любезен, сър Барнет — отвърна доктор Блимбър. — Наистина трудно ми е да назова определено лице. Общо взето, бих искал да опозная ближните си, сър Барнет. Какво казва Теренций? Всеки, който има син, представлява интерес за мен.

— Мисис Блимбър няма ли желанието да се запознае с някоя забележителна личност?

Мисис Блимбър отвърна с мила усмивка и поклащане на небесносинята си шапка, че ако сър Барнет можел да я представи на Цицерон, тя би отправила към него такава молба. Но тъй като подобно познанство било невъзможно и тя вече се ползувала с благоразположението на домакина, както и с това на симпатичната му съпруга, а наред с това споделяла с доктора, нейния съпруг, надеждите, възлагани относно техния скъп син — при тези думи се забеляза как младият Барнет смръщи нос, — тя не се нуждаела от повече.

При тези обстоятелства сър Барнет бе принуден временно да се задоволи с присъстващата компания. Флорънс беше доволна от отсъствието на много хора, тъй като тя трябваше да се отдаде на своето занимание, а то твърде много я поглъщаше и бе твърде съществено и значимо, за да бъде изместено от други неща.

В къщата гостуваха няколко деца — деца, които бяха също така открити и щастливи с майките и бащите си, както и румените момиченца в дома срещу тях. Деца, които не прикриваха любовта си, а свободно я изразяваха. Флорънс се опитваше да научи тайната им. Опитваше се да проумее какво ѝ липсва на нея. Какво бе това просто изкуство, което те владееха, а тя — не. Как би могла да разбере от тях как да покаже на баща си, че го обича и да спечели любовта му.

Много дни наред Флорънс замислено наблюдаваше тези деца. Много пъти в ясно утро тя се привдигаше от леглото с изгрева на ослепителното слънце и като се разхождаше нагоре-надолу по речния бряг, преди още някой в къщата да е станал, тя поглеждаше към прозорците на стаите им и си мислеше за тях, още спящи, обградени с ласкава грижовност и нежна обич. В такива моменти тя се чувствуваше по-самотна, отколкото когато бе съвсем сама в голямата къща. И си мислеше, че по-добре е да се намира там, отколкото тук и

че много по-спокойно е да се скрие от хората, вместо да общува с връстници и да установява колко различна е тя от тях. Но прилежна в своето занимание, макар че прелистването на всяка малка страничка от суровата книга я нараняваше болезнено, Флорънс остана сред децата и се опитваше с търпение и надежда да овладее знанието, към което се стремеше.

Ах! Как да го овладее! Как да научи същността на магията! Тук имаше дъщери, които владееха сърцата на бащите си — сутрин, когато ставаха, и вечер, когато си лягаха. Не беше необходимо да преодоляват неприязън, да се страхуват от студенина, да смекчават намръщени погледи. С настъпването на деня, когато прозорците един по един се отваряха, росата започваше да изсъхва по цветята и тревите, а по поляната заприпкваха детски крачка, Флорънс си мислеше, като поглеждаше грейналите личица, какво именно бе това нещо, което тя трябваше да научи от тези момиченца? Твърде късно бе да го научи от тях — всяко едно се приближаваше до баща си без всякакъв страх, подаваше устни и веднага получаваше целувка, обвиваше с ръка шията на баща си, навел се да прегърне дъщеря си. ТЯ не би могла да си позволи подобни волности. Ох! Нима надеждата не ставаше все по-малка, колкото повече изучаваше децата!

Добре си спомняше, че дори старицата, която я беше обрала като съвсем малко дете — образът на тази старица, къщата ѝ и всяка нейна дума или действие се бяха запечатали в паметта ѝ с незаличима яснота, каквато би могла да има само поразяващото впечатление в най-ранно детство, — бе говорила с любов за дъщеря си и бе вила страхотно от безутешна мъка поради разлъката с детето си. Но и нейната родна майка, мислеше си Флорънс, обзета от спомените, я бе обичала силно. А когато мигновено отново си припомняше за пропастта, отделяща я от баща ѝ, Флорънс се разтреперваше и лицето ѝ се обливаше в сълзи, като си представяше понякога, че майка ѝ е жива и също така е престанала да я обича поради липсата ѝ на онова неизвестно качество, с което би могла да спечели благоразположението на баща си съвсем естествено още от люлката, но не бе могла. Съзнаваше, че тези измислици накърняват паметта на майка ѝ, че са несправедливи и неоснователни. Но тя така упорито се опитваше да оправдае баща си и да припише вината изцяло на себе си, че тези измислици не можеха да не минават бързо през ума ѝ, подобно тъмна сянка.

Наред с другите гости скоро след Флорънс пристигна и едно красиво момиченце, три-четири години по-малко от нея, което бе сираче и го придружаваше леля му, дама с прошарени коси. Лелята често разговаряше с Флорънс и много обичаше (впрочем те всички обичаха) да слуша пеенето ѝ привечер и тогава сядаше близо до нея, проявявайки майчин интерес. Бяха изминали само два дни от пристигането им, когато една топла сутрин Флорънс, седнала в беседката в градината, замислено наблюдаваше измежду клоните групичката деца на полянката и плетеше венец от цветя за едно от малките момиченца, любимка и галеница на всички останали дечица, и тогава внезапно чу как същата тази дама и племенницата ѝ, разхождайки се из сенчестата алея наблизко, разговарят за нея.

— Флорънс сираче като мене ли е, лельо? — запита детето.

— Не, мила моя. Тя няма майка, но баща ѝ е жив.

— Заради бедната си майка ли носи тя траур сега? — осведоми се незабавно детето.

— Не, заради единствения си брат.

— Няма ли си друг брат?

— Няма си.

— Нито сестра?

— Нито сестра.

— Много ми е мъчно! — възкликна малкото момиченце.

Тъй като след тези думи те спряха да говорят и загледани в минаващите лодки, се умълчаха за известно време, Флорънс, привдигнала се при споменаването на името ѝ и събрала цветята си, за да иде и да им се обади, та да разберат, че тя е наблизко и може да ги чуе, отново седна и се залови за плетенето, като смяташе разговора за приключен. Но в следния миг той се поднови.

— Всички тук обичат Флорънс и смятам, че тя заслужава това — искрено заяви детето. — А къде е татко ѝ?

След моментно мълчание лелята отвърна, че не знаела. Флорънс, отново скочила от пейката, се възпря от тона в гласа ѝ, който я прикова на място, и тя бързо притисна венеца към гърдите си, като придържаше с две ръце цветята да не се разпилеят по земята.

— Надявам се, че е в Англия? — попита детето.

— Така мисля. Впрочем знам, че е в Англия.

— Идвал ли е някога тук?

— Мисля, че не. Не е идвал.

— А ще дойде ли да я види?

— Мисля, че не.

— Да не би да е куц, сляп или болен, лельо? — рече детето.

Цветята, които Флорънс притискаше към гърдите си, започнаха да се сипят, щом дочу тези думи, изречени с такова недоумение. Тя ги притисна още по-силно, а лицето ѝ се склони над тях.

— Кейт — заговори дамата след поредното си кратко мълчание, — ще ти разкажа цялата истина за Флорънс, която чух и на която вярвам. Не я разказвай на друг, защото навярно тук не я знаят и това може да ѝ причини болка.

— Няма да я разказвам! — закле се детето.

— Знам, че няма — отвърна дамата. — Мога да ти вярвам като на себе си. Смя да кажа, Кейт, че бащата на Флорънс не я обича, рядко я вижда, никога не е бил мил с нея досега, а сега напълно я пренебрегва и отбягва. Тя би го обичала от все сърце, ако той я допусне до себе си, но той не би го сторил, макар че тя няма никаква вина. Всички добри хора би трябвало много да я обичат и да ѝ съчувствуват.

Още няколко от цветята, притискани от Флорънс, паднаха на земята, а тези, които тя продължаваше да държи, бяха мокри, но не от росата. Лицето ѝ се сведе върху пълните с цветя ръце.

— Бедната Флорънс! Милата, добра Флорънс! — възкликна детето.

— Знаеш ли защо ти разказах това, Кейт? — запита дамата.

— За да бъда много мила с нея и да се помъча да ѝ доставя радост. Нали това е причината, лельо?

— Донякъде — съгласи се лелята, — но не съвсем. Макар че я виждаме така весела, усмихваща се приветливо на всички, готова да послужи на всекиго, включваща се в различните развлечения тук, тя надали е щастлива. Не мислиш ли и ти същото, Кейт?

— Боя се, че наистина не е щастлива — отвърна малкото момиченце.

— И можеш да разбереш — продължи дамата — защо при вида на деца, чиито родители ги обичат и се гордеят с тях — каквито сега тук има много на брой, — тя скришом се натъжава?

— Да, мила лельо — каза детето. — Разбирам това много добре. Бедната Флорънс.

Върху земята изпопадаха още цветя, а тези, които Флорънс притискаше към гърдите си, потръпваха, сякаш пронизани от студен вихър.

— Скъпа моя Кейт — заговори дамата с тон, който, макар и сериозен, бе същевременно много спокоен и благ — още в началото този тон бе направил силно впечатление на Флорънс, — от всички деца тук ти не предизвикваш у нея мъка и си й най-подходяща приятелка. Ти не можеш като по-щастливите деца, въпреки че те го правят, без да искат...

— Няма по-щастлива от мен, лельо! — възкликна детето и сякаш се залепи за леля си.

— ... Ти не можеш като останалите деца, скъпа Кейт, да й напомняш за нещастieto. И затова бих искала да вложиш голямо старание в опитите си да се сприятелиш с нея и да помниш, че понесената от теб загуба — слава богу, че бе твърде рано, за да можеш да осъзнаеш истинското й значение — ти дава права и привилегии спрямо бедната Флорънс.

— Но с теб, лельо, аз никога не съм била лишена от родителска обич — каза детето.

— Както и да е, скъпа моя — отвърна лелята, — твоето нещастие е много по-малко от това на Флорънс, защото никое сираче в целия свят не може да се чувства толкова самотно, колкото детето, на което неговият жив роден баща му отказва обичта си.

Цветята се разпиляха по земята като пясък. Освободените ръце захриха лицето и осиротялата Флорънс се свлече върху земята и плака дълго и горчиво.

Но силна духом и твърда в благородното си намерение, Флорънс се бе вкопчила в идеята така здраво, както умиращата й майка се бе вкопчила в дъщеря си в деня, когато се роди Пол. Баща й не знаеше колко много го обича тя. Колкото и дълго да се наложи да чака и колкото и бавно да тече времето, рано или късно тя трябва да накара баща си да осъзнае любовта й към него. А дотогава трябва да внимава да не би с необмислена дума, поглед или изблик на чувство, предизвикани от случайни обстоятелства, да изрази недоволство от него или да даде повод за слухове, които го настройват срещу нея.

Добре когато отвърщаше на привързаността на осиротялото момиченце, което тя много харесваше и имаше всички основания да

обича, Флорънс не забравяше за баща си. Ако тя се отнасяше към сирачето с по-голяма нежност, отколкото към останалите, разсъждаваше Флорънс, тя би потвърдила мнението — у един човек със сигурност, а възможно и у повече, — че баща ѝ е жесток и безчовечен. Със своите предпочитания тя не трябва да подкрепя подобно мнение. Дочутият разговор ѝ даваше повод не да се самоутешава, а да предпазва него. И отдадена на заниманията на своето сърце, Флорънс това и правеше.

И винаги го правеше. Ако четеше на глас книга и в приказката се разправяше за лош баща, тя изпитваше болка не заради самата себе си, а че те могат да свържат това с него. И тя чувствуваше същото по време на всяка представена от децата пиеска или жива картина, по време на всяка тяхна игра. Поводите за проява на загриженост към баща ѝ бяха толкова много на брой, че тя често изпитваше съмнение дали не е по-добре да се върне в старата си къща и скрита в сянката на еднообразните стени, да живее необезпокоявана от никого. Малцина бяха тези, които, като гледаха кротката Флорънс в крехката ѝ девича възраст — една скромна малка кралица в детските празненства, — можеха да си представят какво бреме от свещени грижи е легнало върху душата ѝ! Малцина от тези, които се сковаваха във вледеняващата атмосфера около баща ѝ, можеха да допуснат с каква огромна жарава от чувства е обграден той!

Флорънс влагаше в заниманията си голямо търпение и когато не успя да се добере до тайната на онова непонятно качество, което търсеше сред групичката деца, гостуващи в къщата, рано сутрин тя често започна да се отправя към челядта на бедните хора. Но Флорънс намери и тях за твърде напреднали, за да се поучава. Те отдавна си бяха заели своето място в дома и не стояха като нея отвън пред залостената врата.

Няколко пъти тя бе виждала един мъж, заловил се рано за работа, а край него често седеше момиченце приблизително на нейната възраст. Той изглеждаше много беден човек, който по всяка вероятност нямаше постоянна работа и при отлив бродеше по брега на реката и се ровеше за отпадъци и парчетии в калта. Понякога обработваше неплодородната си жалка градинка пред къщурката си, а друг път поправяше своята мизерна стара лодка или пък вършеше подобна работа за съседа си според случая. С каквото и да се занимаваше

мъжът, момиченцето, когато беше с него, никога нищо не правеше, а седеше, вяло, унило и отпуснато.

Флорънс често беше изпитвала желание да заговори този човек, но не се осмеляваше, тъй като той не се обръщаше към нея. Една сутрин обаче тя внезапно случайно се натъкна на него, когато излизаше от страничната пътечка сред подкастрените върби, водеща до камениста малка площадка между дома му и реката, където той, наведен над запаления от него огън, се занимаваше със запусването на старата лодка, обърната наблизко с дъното нагоре, и като чу стъпките ѝ, вдигна глава и я поздрави с „добро утро“.

— Добро утро — отвърна Флорънс и го приближи. — Рано сте се захванали за работа.

— Бих се радвал, ако често мога да се захващам и още по-рано за работа, мис, стига да имам какво да върша.

— Толкова ли трудно се намира работа? — попита Флорънс.

— За МЕН е трудно — отговори мъжът.

Флорънс хвърли поглед към момичето, което седеше свито, опряло лакти на коленете си, хванало брадичката си в ръка, и запита:

— Това дъщеря ви ли е?

Той бързо повдигна глава, извърна грейналото си лице към седналото момиче и кимна утвърдително. Флорънс също погледна към момичето и любезно го поздрави. Неприветливо и намръщено, то измърмори нещо в отговор.

— И тя ли се нуждае от работа? — осведоми се Флорънс.

Мъжът поклати глава.

— Не, мис — отговори той. — Аз работя и за двамата.

— Значи, вие сте само двама? — каза Флорънс.

— Само двама — рече мъжът. — Майка ѝ почина преди десет години. Марта — той отново повдигна глава и подсвирна на момичето, — няма ли да си поговориш с тази хубава млада госпожица?

Момичето нервно сви приведените си рамене и обърна глава встрани. Грозно, уродливо, сприхаво, болнаво, парцаливо, мръсно... но обградено с любов. О, да! Флорънс бе забелязала отправления към момичето поглед на бащата и бе почувствувала колко различен е този поглед от нечий друг.

— Боя се, че тази сутрин на моето бедно момиче не му е много добре — обади се мъжът, като прекъсна работата си и се загледа в

грозната си рожба със съчувствие, което изглеждаше още по-трогателно поради своята грубоватост.

— Да не е болна — обади се Флорънс.

Човекът дълбоко въздъхна.

— Струва ми се, че в продължение на вече пет години — отвърна той, все така загледан в дъщеря си — Марта не е била здрава и пет дни наред.

— Не, в продължение на много повече от пет години, Джон — обади се съседът, дошъл да му помогне при запушването на лодката.

— Така ли мислиш? Че са много повече от пет години? — възкликна бащата, като тикна назад смачканата си шапка и потърка с ръка челото си. — Възможно е. Сякаш бе много, много отдавна.

— А с течение на времето — продължи съседът — ти още повече я глезиш и ѝ угаждаш, Джон, докато тя се превърне в тежест за самата себе си и всички останали наоколо.

— Но не и за мен — заяви бащата и отново се захвана за работа. — Не и за мен.

Флорънс усети — кой би могъл да го усети по-добре от нея — колко искрен беше отговорът му. Тя пристъпи по-близо до бащата, обхваната от желанието да докосне мазолестата му ръка и да му благодари за обичта към жалкото същество, на което той гледаше със съвсем други очи, отколкото останалите хора.

— Кой друг освен мен би могъл да угажда — ако това наистина е угаждане — на бедното ми момиче? — запита бащата.

— Да, да! — високо отвърна съседът. — Така е, Джон! Ами ти? Ти лишаваш себе си, за да даваш на нея. Заради нея ти си се превърнал в пълен роб. Водиш жалко съществуване, за да се грижиш за нея. А тя напълно нехае за това! Сигурно не смяташ, че тя осъзнава усилията ти?

Бащата отново вдигна глава и ѝ подсвирна. В отговор Марта отново нервно сви приведените си рамене и той бе доволен и щастлив.

— Само заради това, мис — каза съседът с усмивка, в която се криеше много по-голямо съчувствие, отколкото изразяваха думите му, — само за да получи това, той не се отделя от нея.

— Защото ще настане ден и този ден отдавна е почнал да приближава — промълви бащата и ниско се сведе над работата си, —

когато даже за да видя как потрепва пръстчето на клетото ми дете или му се развява косата, аз ще трябва да възкресявам мъртвите.

Флорънс безмълвно сложи малко пари върху лодката близо до ръката му и отмина.

Сега Флорънс започна да си мисли дали ако се разболе, ако залинее като бедния си брат, баща ѝ ще разбере, че тя го е обичала, дали тогава ще му стане скъпа, дали ще се приближи до постелята ѝ, когато е отпаднала и очите ѝ са замъглени, дали ще я вземе в обятията си и ще зачеркне миналото? Би ли могъл при промененото ѝ състояние да ѝ прости, че не е успяла да разкрие детското си сърчице пред него, и възможно ли е опрощението му да е такова, че тя да може без всякакво смущение да му разправи с какви чувства е излязла от стаята му през онази нощ, какво възнамерявала да му каже, ако ѝ беше достигнал куражът, и какви усилия е положила след това да намери пътя, неоткрит от нея в детството?

Да, тя си мислеше, че ако е на смъртния си одър, той би се умиловил. Мислеше си, че ако лежеше, спокойна и примирена с участта си, в постелята, около която кръжаха спомените за скъпото им момче, той би се трогнал и би ѝ рекъл: „Скъпа Флорънс, не умирай заради мен и ние ще живеем и ще се обичаме, както бихме могли да се обичаме, и ще бъдем щастливи през всичките тези години!“ Тя си мислеше, че ако чуе подобни думи от него и го прегърне, би му отвърнала усмихнато: „Твърде късно е, но едно нещо зная — това би било за мен най-голямото щастие, скъпи татко!“, а после ще го напусне с благословия на уста.

Под влияние на тези размишления златистата вода върху стената, запечатала се в паметта ѝ, започна да ѝ прилича на поток, устремил се към покоя, както и към владенията, където нейните рано отишли си близки я очакваха, хванати за ръце. И често, когато гледаше тъмната река, блискаща се в нозете ѝ, тя си спомняше не с чувство на ужас, а с благоговейна почуда за онази река, която според думите на брат ѝ го отнасяла.

Споменът за бащата и болната му дъщеря все още бе пресен в съзнанието на Флорънс — всъщност не бе минала и седмица от срещата ѝ с тях, — когато един следобед сър Барнет и лейди Скетълс, отправяйки се на разходка по междуселските пътища, ѝ предложиха да им прави компания. Флорънс с готовност се съгласи и лейди Скетълс

естествено веднага даде разпорежданията си на младия Барнет да ги придружи — най-голямото удоволствие на лейди Скетълс бе да вижда големия си син под ръка с Флорънс.

Обективно казано, Барнет, изглежда, изпитваше напълно противоположни чувства по въпроса и при такива случаи често изразяваше мнението си на глас, макар и твърде неопределено, относно „тайфата момичета“. Тъй като обаче Флорънс неизменно запазваше благия си прав, само за няколко минути обикновено ѝ се удаваше да накара младия джентълмен да се примири с участието си и така те дружески се разхождаха, а лейди Скетълс и сър Барнет вървяха след тях в състояние на пълно задоволство и крайно блаженство.

В същия порядък се движеха те и през този въпросен следобед и Флорънс почти бе успяла да преодолее настоящото недоволство на Скетълс младши от съдбата му, когато ги приближи един джентълмен, яхнал кон, вгледа се съсредоточено в тях, докато отминаваше, а после дръпна юздата, завъртя се и отново се върна, почтително свалил шапка.

Джентълменът се бе вгледал специално във Флорънс и когато при връщането му малката групичка се спря, той се поклони на нея, преди да отправи поздрав към сър Барнет и съпругата му. Флорънс не си спомняше да го е виждала някъде, но неволно трепна при приближаването му и отстъпи назад.

— Конят ми е много кротък, уверявам ви — каза джентълменът.

Не конят беше причината, а нещо у самия джентълмен — Флорънс не би могла да определи какво, — което я накара да подскочи като ужилена.

— Струва ми се, че имам честта да говоря с мис Домби? — рече джентълменът с най-предразполагаща усмивка.

След утвърдителното ѝ кимване той добави:

— Казвам се Каркър. Едва ли бих могъл да се надявам мис Домби да ме знае освен по име. Каркър.

Флорънс усети, че я побиват странни студени тръпки, въпреки че денят беше горещ. Тя му представи домакините, които проявиха към него голяма благосклонност.

— Хиляди извинения! — каза мистър Каркър. — Но утре сутринта отивам при мистър Домби в Лемингтън и ако мис Домби ме

натовари с някакво поръчение, излишно е да ви споменавам какво огромно удоволствие би представлявало това за мен.

Като съобрази бързо, че Флорънс вероятно би желала да напише писмо до баща си, сър Барнет предложи да се върнат обратно и покани мистър Каркър да вечеря у тях, така както бе облечен в костюм за езда. За съжаление мистър Каркър бил вече поканен на вечеря другаде, но ако мис Домби желаела да напише писмо, той с най-голяма охота би ги придружил до дома и като покорен слуга би изчакал колкото било необходимо. Като каза всичко това с най-широката си възможна усмивка и като се наведе ниско да потупа коня си по шията, Флорънс срещна погледа му и по-скоро почувствува, отколкото чу следните думи: „За кораба няма никакво известие.“

Объркана, изплашена, стресната от него, без дори да е сигурна, че е изрекъл тези слова, тъй като, изглежда, ѝ ги бе внушил по необикновен начин чрез усмивката си, вместо да ги изговори, Флорънс тихо отвърна, че му била много признателна, но нямала да пише и нямала какво да предаде.

— Няма ли да изпратите нещо, мис Домби? — запита човекът с проблясващите зъби.

— Нищо — отвърна Флорънс — освен моите... освен моите най-сърдечни поздрави... ако обичате.

Колкото и да бе разстроена, Флорънс вдигна глава и отправи към него умолителен и красноречив поглед, с който очевидно го призоваваше, в случай че му е известно — а на него очевидно му бе известно, — че предаването на каквото и да било нещо от нейна страна на баща ѝ е крайно необичайно, да прояви милост към нея. Мистър Каркър се усмихна, направи нисък поклон и като прие най-искрени благопожелания за мистър Домби от името на сър Барнет и лейди Скетълс, се сбогува и отмина, оставяйки извънредно благоприятно впечатление у достолепната двойка. След като си тръгна, Флорънс започна толкова силно да се тресе от ужас, че сър Барнет предположи, позовавайки се на народното поверие, че някой ѝ копаел гроб. В този миг мистър Каркър, завивайки край ъгъла, се обърна, поклони се и изчезна, сякаш моментално се отправи към гробищата, за да се заеме с гореспоменатото действие.

[1] Птоломей Велики — египетски крал, живял през III век пр.н.е. ↑

ГЛАВА XXV

НЕОБИКНОВЕНА ВЕСТ ЗА ЧИЧО СОЛ

Капитан Кътъл, след като бе видял предната вечер Сол Джилс през витрината на магазина да пише вътре в гостната, а мичманът да стои на тезгяха, под който Роб Точиларя си правеше постелята, не стана много рано сутринта, макар и да не бе ленивец, и чак когато удари шест часът, Кътъл се привдигна на лакти и огледа малката си спалня. Тежко задължение би било за очите на капитана, ако винаги при събуждане той ги ококорваше така широко, както тази сутрин и сурова би била тяхната награда за бдителността им, ако винаги ги разтъркваше с подобно ожесточение. Случаят обаче беше извънреден, тъй като с положителност никога преди Роб Точиларя не се бе озовавал на вратата на спалнята на капитана, а сега се бе озовал именно там, задъхан и вторачен в капитана, разгорещен и раздърпан на вид, сякаш току-що се бе измъкнал от леглото, което се бе отразило както на изражението му, така и на цвета на лицето му.

— Е-хей! — изрева капитанът. — Какво се е случило?

Преди Роб да е успял да изрече и една дума в отговор, капитан Кътъл мигом скочи от постелята и запуши устата му с ръка.

— Спокойно, момче — рече капитанът, — не ми казвай засега ни дума.

След като изрече тази забрана, капитанът погледна ужасено посетителя си, хвана го за раменете и леко го бутна в съседната стая, а после изчезна и след миг се завърна, облечен в синия си костюм. Вдигнал ръка в знак, че забраната не е отменена, капитан Кътъл се приближи до бюфета и наля една чашка за себе си, а другата подаде на вестносеца. После капитанът застана в ъгъла, гърбом към стената, сякаш за да предотврати възможността да бъде повален по гръб от вестта, която му предстоеше да чуе. Пребледнял необичайно много, без да отмества погледа си от вестносеца, той гаврътна чашката и разреши на момчето „да се придвижва напред“.

— Значи ли това, че мога вече да ви кажа, капитане? — запита Роб, на когото предпазните мерки бяха произвели дълбоко впечатление.

— Да! — потвърди капитанът.

— Ами, сър — каза Роб, — нямам какво толкова да ви разправам. Вижте тук!

Роб показа връзка ключове. Капитанът ги изгледа, без да мърда от ъгъла, а след това изгледа вестносеца.

— Вижте тук! — повтори Роб.

Момчето показа запечатан пакет, в който капитан Кътъл се взря така, както се бе взрял в ключовете.

— Когато се събудих тази сутрин, капитане — заразправя Роб, — беше около пет и четвърт, намерих тези неща върху възглавницата си. Вратата на магазина беше отключена, резето вдигнато, а мистър Джилс го нямаше.

— Нямаше ли го? — изрева капитанът.

— Изчезнал бе, сър — отвърна Роб.

Капитанът избоботи толкова страшно и така стремително излезе от ъгъла си, че Роб отстъпи назад и се свря в друг ъгъл, протегнал пред себе си ключовете и пакета, сякаш да се предпази от нападение.

— „За капитан Кътъл“, сър! — извика Роб. — Така пише и на ключовете, и на пакета. Честна дума, кълна ви се, капитан Кътъл, не зная нищо повече по този въпрос. Да пукна, ако знам. Ето ти пак затруднение тъкмо когато си се измъкнал от затруднение — заплака злочестият Точилар, като бършеше лице о ръкава си. — Господарят ти офейкал от дома си, а ти си виновен за тази работа!

Тези жалби бяха предизвикани от острия, по-скоро пронизващ поглед на капитан Кътъл, в който се четяха смъртно подозрение, заплаха и обвинение. Капитанът пое подадения му пакет, отвори го и прочете следното:

„Скъпи мой Нед Кътъл. Тук прилагам последната си воля...“ С недоверчив поглед капитанът обърна листа. „... и завещанието си...“

— Къде е завещанието? — запита капитанът, моментално отправяйки обвинение към нещастния Точилар. — Какво си направил с него, момче?

— Очите ми не са го виждали — захленчи Роб. — Недейте да подозирате едно невинно момче, капитане. Не съм го и докосвал това

завещание.

Капитан Кътъл поклати глава, с което искаше да покаже, че отговорността трябва да падне върху някого, а после продължи с тържествен глас:

— „... които ти не трябва да отваряш в продължение на една година или докато не получиш категорично известие относно моя скъп Уолтър, който е скъп и на теб, Нед, в това не се съмнявам. — Капитанът спря да чете и развълнувано поклати глава, а след това, за да укрепи достойнството си в този тежък момент, изгледа Точиларя с извънредна суровост. — Ако никога повече не чуеш нищо за мен или пък не ме видиш, Нед, спомняй си за един стар приятел така, както той ще си спомня за теб до последния си миг... с обич и поне докато изтече споменатият от мен срок, поддържай дома в старото магазинче заради Уолтър. Дългове нямам. Заемът от фирмата на Домби е изплатен и ти изпращам всички ключове заедно с този пакет. Запази всичко в тайна и не прави опити да ме издирваш. Безполезно е. Това е всичко, скъпи Нед, което може да ти каже твоят верен приятел Соломон Джилс.“

Капитанът дълбоко си пое дъх и прочете думите, добавени отдолу: „Момчето Роб, както ти бях казал, ми е изпратено с добри препоръки от фирмата на Домби. Ако всичко се продаде на търг, погрижи се, Нед, за малкия мичман.“

За да се създаде у потомството известна представа за начина, по който капитанът, след като многократно обърна писмото в ръка и го прочете безброй пъти, се отпусна в стола си и мислено проведе военен съд по въпроса, са необходими обединените усилия на всички велики гении, които, отвърнали се от своя неудачен век, са решили да се посветят на потомството, но са претърпели и там неуспех. Отначало капитанът бе твърде сащисан и разтревожен, за да мисли за каквото и да било друго освен за писмото. И дори когато мислите му се насочиха към множеството допълнителни факти, те сякаш не се отклоняваха от първоначалната тема в диренето на разяснение. При положение, че пред съда бе изправен единствено Точиларя и при душевното състояние, в което бе изпаднал капитанът, Кътъл изпита огромно облекчение да стигне до общото заключение, че подозрението пада върху момчето и това решение така ясно се изписа върху физиономията на капитана, че Роб започна да протестира.

— О, недейте, капитане! — възкликна Точиларя. — Не разбирам как можете! Какво съм сторил, за да ме гледате така?

— Момче — отвърна капитан Кътъл, — недей да пициш, преди да са те докоснали и с пръст. И не се заплитай в разни неща, каквото и да вършиш.

— Не съм се заплел в нищо, капитане! — отговори Роб.

— Вдигай котва тогава — дълбокомислено отбеляза капитанът — и поемай на път.

С ясното съзнание за стоварилата се върху него отговорност и за необходимостта от щателно разследване на тайнственото произшествие, както подобава на човек, свързан и с двете страни, капитан Кътъл реши да отиде и огледа самото място, без да изпуска Точиларя. Считайки, че за момента хлапакът се намира под арест, капитанът се подвоуми дали не е целесъобразно да му сложи белезници, да му върже двата крака или да прикрепи към тях тежест, но тъй като не бе наясно дали подобно действие би било законно, капитанът реши само да го държи за раменете из пътя, а в случай че окаже съпротива, да го повали на земята.

Момчето обаче не оказа никаква съпротива и съответно се добра до дома на майстора на корабни уреди, без да му се прилагат по-сурови мерки за обуздаване. Тъй като кепенците не бяха още вдигнати, първата грижа на капитана бе да отвори магазина и когато дневната светлина свободно нахлу, той вече бе в състояние да продължи по-нататък с разследването на случая.

Следващата грижа на капитана беше да се настани в един стол посред магазина в качеството на председател на тържествения трибунал, състоящ се единствено от него, и да накара Роб да легне в леглото си под тезгяха, да покаже къде точно е намерил ключовете и пакета при събуждането си, в какво състояние е сварил вратата, когато е отишъл до нея, как се е отправил към Бриг Плейс — в своята предпазливост капитанът се погрижи възстановяването на този момент да не става извън прага на вратата — и така всичко до края. След като тези неща бяха повторени няколко пъти, капитанът поклати глава, сякаш смяташе, че работите не са на добре.

После капитанът, отчасти допускайки вероятността да открие труп, извърши щателен оглед на цялата къща — със свещ в ръка той обходи избата, мушна куката си зад вратите, удари силно гредите с

глава и се покри целият с паяжини. Когато се качиха горе в спалнята на стария човек, те установиха, че през нощта той изобщо не е лягал в кревата, а само е полегнал отгоре върху кувертюрата, за което свидетелствуваше запазеният отпечатък върху нея.

— Според мен, капитане — обади се Роб, като оглеждаше стаята, — при честите си излизания през последните няколко дни мистър Джилс е изнасял отделни вещи, една по една, за да не прави впечатление.

— Нима? — тайнствено възкликна капитанът. — Защо мислиш така, момче?

— Ами защо — отвърна Роб, озъртайки се. — Защото не виждам приборите му за бръснене. Нито пък четките му, капитане, ни ризите или пък обувките.

При споменаването на всяка една от горните вещи капитан Кътъл обърна специално внимание на съответната подробност в тоалета на Точиларя, за да не би да се окаже, че той отскоро си служи с изброените принадлежности или пък че в момента ги е сложил на себе си. Роб обаче нямаше основания да се бръсне, беше безспорно несресан и не можеше да има никакво съмнение, че отдавна носи дрехите си.

— Какво смяташ ти — запита капитанът, — без да се заплиташ... кога точно според теб се е измъкнал? А?

— Ами аз мисля, капитане — отвърна Роб, — че сигурно е тръгнал малко след като съм захъркал.

— Колко часът е било? — осведоми се капитанът, обзет от желание да установи съвсем точно времето.

— Как мога да кажа, капитане? — отвърна Роб. — Знам само, че отначало заспивам дълбоко, а преди разсъмване сънят ми е лек и даже и на пръсти да е минал мистър Джилс през магазина, напълно съм сигурен, че във всички случаи щях да усетя хлопването на вратата.

След като обсъди трезво тези показания, капитан Кътъл бе склонен да смята, че майсторът на корабни уреди, изглежда, е изчезнал по собствено желание, като в достигането си до това логическо умозаключение капитанът бе подпомогнат от адресираното до самия него писмо, което, несъмнено написано от ръката на стария човек, сякаш съвсем естествено потвърждаваше догадката, че чичо Сол по своя воля е решил да тръгне и е тръгнал. Следващите въпроси, които

капитанът трябваше да обсъди, бяха „къде“ и „защо“ и тъй като не виждаше никакъв начин за решаване на първата загадка, той насочи мислите си към втората.

Като си припомни странното поведение на стария човек, както и начина, по който се бе сбогувал с него — необикновената сърдечност бе предизвикала тогава недоумение у капитана, а сега тя бе напълно понятна, — у Кътъл се засили ужасното подозрение, че сломен от грижите и тревогите по Уолтър, чичо Сол е решил да се самоубие. Тъй като старият човек се бе уморил да носи бремето на житейските несподи, както неведнъж сам бе изтъквал, и безспорно бе загубил равновесие поради неизвестността и неосъществените си надежди, предположението на капитана съвсем не изглеждаше напълно неоснователно, а напротив — съвсем вероятно.

Старият човек нямаше дългове, нито пък го грозеше опасността да бъде лишен от свобода или имуществото му да бъде иззето — какво друго тогава освен състояние на лудост би могло да го накара внезапно да напусне тайно дома си сам? А що се отнася до вземането на някои вещи със себе си, ако действително ги бе взел — а те дори и в това не бяха сигурни, — навярно го е сторил, размишляваше капитанът, за да предотврати евентуални разследвания, да отклони вниманието от вероятната му участ или пък за да успокои човека, който в момента обмисляше всички тези възможности. Така изглеждаха, изложени в ясна и сбита форма, окончателните изводи и същността на разсъжденията, в които бе потънал капитан Кътъл — те му отнеха много време, докато стигнат до този обобщен вид, и също като някои публични разсъждения бяха отначало твърде несвързани и объркани.

В крайна степен унил и потиснат, капитан Кътъл счете, че е справедливо да освободи Роб от ареста, който му бе наложил, и да го пусне на свобода, като възнамеряваше все така да упражнява над него почетен надзор. След като нае от оценителя Брогли човек, който да стои в магазина по време на тяхното отсъствие, капитанът взе със себе си Роб и се отправи на тъжна обиколка, за да дири тленните останки на Соломон Джилс.

Не остана нито един полицейски участък, морга или дом за бедни в столичния град, които да не бяха посетени от твърдо колосаната му шапка. Покрай кейовете, сред корабните стоки на брега, нагоре срещу течението на реката, надолу по течението й, тук, там,

навсякъде тя проблясваше сред най-голямото човешко гъмжило, подобно шлем на герой в епична битка. В продължение на цяла седмица капитанът четеше във вестниците и обявите всички съобщения за намерени и изчезнали хора и независимо по кое време на деня се отправяше да види нещастни малки юнги, преметнали се през борда, или високи чернобради чужденци, погълнали отрова, „за да се увери — повтаряше си капитанът, — че не е той“. Нямаше никакво съмнение, че не е той и че това доставя на добрия капитан безкрайно удоволствие.

Най-накрая капитанът се отказа от търсенето си, като разбра, че е безнадеждно, и се зае да обмисля следващата си стъпка. Той отново прочете няколко пъти писмото на бедния си приятел и счете, че главното му задължение е поддържането на „дома в старото магазинче заради Уолтър“. Затова капитанът взе решение самият той да се пресели в къщата на Соломон Джилс, да се залови със занаята на майстора на корабни уреди и да види какво ще излезе от цялата работа.

Но тъй като подобна крачка означаваше, че той трябва да напусне собственото си жилище в дома на мисис Макстинджър, а капитанът знаеше, че въпросната бойка жена не ще пожелае дори и да чуе за такова предателство спрямо тях от негова страна, той стигна до отчаяното намерение да избяга.

— Слушай какво, момчето ми — обърна се капитанът към Роб, след като трезво обмисли забележителния си план, — утре няма да се явя на този рейд до късно през нощта... навярно ще дойда чак след полунощ. Но ти бъди нащрек, докато ме чуеш да чукам, и веднага щом ме чуеш, изтичай и отвори вратата.

— Слушам, капитане — отвърна Роб.

— Ти ще продължаваш да се числиш на служба тук — снизходително продължи капитанът — и не отричам, че можеш дори да получиш и повишение, ако ние двамата с теб се спогодим. Но щом чуеш да чукам утре през нощта, по което и време да е, веднага тичай и бързо отваряй вратата.

— Непременно ще го сторя — отвърна Роб.

— Защото, нали разбираш — отново поде капитанът, като се върна, за да му поясни нареждането си, — може да има и преследване, знае ли човек, и, току-виж, ме хванат, докато чакам, ако ти не ми отвориш бързо вратата.

Роб повторно увери капитана, че щял да стои буден и да действа незабавно и след това свое благоразумно разпореждане капитанът се отправи за последен път към своята квартира в дома на мисис Макстинджър.

Съзнанието на капитана, че за последен път се намира тук и че прикрива изпод синята си жилетка едно жестоко намерение, го преизпълваше с такъв смъртен ужас от мисис Макстинджър, че само като дочуеше стъпките на въпросната дама по стълбите през този ден, той почваше да трепери. На всичко отгоре се случи, че мисис Макстинджър беше в прекрасно разположение на духа — блага и кротка като агънце — и капитан Кътъл изпита големи угризения на съвестта, когато тя влезе и го попита дали да не му приготви нещо за ядене.

— Вкусничък пудинг с бърбечета, капитан Кътъл — предложи хазайката му, — или пък агнешки дреболийки. Не се грижете за моя труд.

— Не, благодаря ви, мадам — отговори капитанът.

— Тогава печено пиле — продължи мисис Макстинджър — с малко плънка и яйчен сос. Хайде, капитан Кътъл! Направете си едно малко угощение!

— Не, благодаря ви, мадам — много смирено отвърна капитанът.

— Мисля, че сте неразположен и имате нужда да се подкрепите — отбеляза мисис Макстинджър. — Защо не се почерпите за разнообразие с бутилка шери?

— Добре, мадам — съгласи се капитанът, — ако бъдете така любезна и вие да изпиете една-две чашки, мисля, че няма да откажа на това. Ще ви бъда безкрайно признателен, ма'ам — заговори капитанът, разкъсан от угризения на съвестта, — ако приемете наема ми за следващите три месеца.

— А защо, капитан Кътъл? — рязко го попита мисис Макстинджър, както бе очаквал капитанът.

Капитанът се изплаши до смърт.

— Ако приемете, ма'ам — покорно отговори той, — ще ми направите голяма услуга. Не умея да пестя пари. Те направо изтичат между пръстите ми. Много ще съм благодарен, ако се съгласите.

— Добре, капитан Кътъл — отвърна нищо неподозиращата Макстинджър и потри ръце, — както желаете. При такова семейство аз

не бих могла да откажа, както и не бих могла да прося.

— Бихте ли били така любезна, ма'ам — каза капитанът, като свали от най-горната полица на бюфета желязната кутия за чай, където държеше наличните си пари, — да дадете на всяко дете по осемнадесет пени от мен? Ако нямате нищо против, ма'ам, съобщете на децата да се качат всичките горе. Много ще се радвам да ги видя.

Сякаш множество ножове се забиха в сърцето на капитана, когато се явиха накуп невинните дечица от семейство Макстинджър и започнаха да го измъчват с безграничното си доверие, което той толкова малко заслужаваше. Капитанът не смееше да погледне в очите своя любимец, Александър Макстинджър. А като слушаше гласа на Джулиана Макстинджър, която сякаш бе откъснала главата на майка си, го побиваха тръпки от страх.

Въпреки това капитан Кътъл успя горе-долу да прикрие смущението си и в продължение на един-два часа бе подложен на грубо и сурово изтезание от страна на невръстните членове на семейство Макстинджър, които в детските си лудории нанесоха също и известни щети на твърдо колосаната му шапка, сядайки в нея по двама наведнъж като в гнездо и ритайки отвътре с обувки по дъното ѝ. Накрая капитанът с печал ги отпрати и се сбогува с тези херувимчета, обзет от мъчителни угризения и скръб, подобно осъден на смърт човек.

Посред покоя на нощта капитанът постави по-тежкото си имущество в един сандък и го заключи с намерението да го остави там, по всяка вероятност завинаги, тъй като съвсем малки изгледи имаше някой ден да срещне достатъчно смел и дързък човек, за да го изпрати да поиска сандъка. По-дребните си принадлежности капитанът сви във вързоп, пъкна сребърните прибори в джобовете си и се накани да бяга. В среднощния час, когато домът на Бриг Плейс бе дълбоко заспал, а мисис Макстинджър, оградена от своите дечица, потънала в сладка забрава, престъпният капитан се прокрадна на пръсти в мрака, отвори вратата, безшумно я затвори след себе си и плю на петите си.

Подгонен от мисълта, че мисис Макстинджър може да се измъкне от постелята и независимо от облеклото си да се втурне, да го догони и върне обратно, а също така подгонен и от съзнанието за собственото си голямо престъпление, капитан Кътъл тичаше с всички

сила и измина разстоянието между Бриг Плейс и дома на майстора на корабни уреди с мълниеносна скорост. Вратата се отвори веднага при почукването му — Роб бдеше на поста си — и след като тя бе заключена и залостена зад гърба му, чак тогава капитан Кътъл се почувствува в сравнителна безопасност.

— Уф! — въздъхна капитанът и се огледа наоколо. — Това се казва тичане.

— Нищо не се е случило, нали, капитане? — попита изуменият Роб.

— Нищо, нищо! — отвърна капитан Кътъл, като пребледня и се вслуша в стъпките по улицата. — Но запомни, момчето ми, ако някоя друга дама освен тези двете, които видя онзи ден, дойде и попита за капитан Кътъл, непременно ще кажеш, че такова лице тук никой не познава, нито пък е чувал за него. Запомни това, чуваш ли?

— Ще се постарая, капитане — отвърна Роб.

— А можеш да кажеш... ако искаш — нерешително добави капитанът, — че си прочел във вестника за някакъв си капитан със същото име, който отплувал за Австралия като емигрант заедно с цяла група преселници, и че всички се били заклели повече никога да не се връщат тук.

Роб кимна в знак, че е разбрал нарежданията. Капитан Кътъл обеща да го направи човек, ако Роб изпълнява заповедите му, а после отпрати прозяващото се момче да си легне в постелята под тезгяха и се изкачи горе в спалнята на Соломон Джилс.

Не е възможно да се опише с думи какво изпитваше капитанът през целия следващ ден, когато зърваше боне, и колко често се втурваше да бяга от магазина, за да се измъкне от множеството въображаеми мисис Макстинджър и да се скрие на тавана. Но за да избегне изтощението, до което водеше подобен начин на самосъхранение, капитанът сложи отвътре завеса върху стъклената врата между магазина и гостната, намери ключ за вратата в оставената за него връзка ключове и проби в стената малък отвор за наблюдение. Преимущество на това укрепление е очевидно. При появата на боне капитанът моментално се вмъкваше в своя гарнизон, заключваше се и тайно следеше врага. След като се уверяваше, че тревогата е фалшива, капитанът моментално отново се измъкваше. И тъй като бонетата по

улицата бяха извънредно много на брой, а тревогата при появата им бе неизбежна, през целия ден капитанът само се вмъкваше и измъкваше.

Впрочем, въпреки тези изтощителни занимания, капитан Кътъл намери време да огледа стоката и във връзка с нея стигна до заключението (твърде изнурително за Роб), че колкото повече се търкат и колкото по-лъскави стават уредите, толкова по-добре. След това той избра няколко красиви предмета, определи им произволна цена между десет шилинга и петдесет лири и ги изложи на витрината за голямо удивление на минувачите.

След като осъществи гореспоменатите промени, окръженият от уреди капитан Кътъл започна да се чувства съпричастен с науката. Вечер, когато изпушваше лулата си преди лягане, той гледаше към звездите през прозорчето на тавана с чувството, че донякъде те са се превърнали в негова собственост. Наред с това, в качеството си на търговец в Сити, започна да проявява интерес към лорд-мера, шерифите и корпорациите, считаше за свой дълг ежедневно да чете фондовите бюлетини, макар че навигационните принципи не му помагаша да разбере какво точно означават цифрите там и той отлично можеше да мине и без дробите. Веднага щом стана собственик на малкия мичман, капитанът се отправи към Флорънс да ѝ съобщи странната вест относно чичо Сол, но тя бе заминала. И така, капитанът зае новото си обществено положение, като общуваше единствено с Роб Точиларя. Напълно загубил представата си за време, както обикновено се случва с хора, в чийто живот са настъпили големи промени, той унесено размишляваше за Уолтър, Соломон Джилс и дори за самата мисис Макстинджър, сякаш те принадлежаха изцяло към миналото.

ГЛАВА XXVI

СЕНКИ ОТ МИНАЛОТО И БЪДЕЩЕТО

— Ваш покорен слуга, сър! — възкликна майорът. — По дяволите, сър, всеки приятел на приятеля ми Домби е и мой приятел, така че приятно ми е да се запозная с вас.

— Безкрайно съм признателен на майор Багсток, Каркър — поясни мистър Домби, — за компанията и разговорите. Майор Багсток ми направи голяма услуга, Каркър.

Управителят мистър Каркър, с шапка в ръка, току-що пристигнал в Лемингтън и току-що представен на майора, показва на майора и двата си реда зъби чак до кътниците и заяви, че навярно можел да си позволи да му изкаже дълбоката си благодарност за постигнатата невероятна промяна както във външния вид, така и в настроението на мистър Домби.

— Боже мой, сър — каза в отговор майорът, — няма за какво да ми благодарите, защото услугата е взаимна. Такъв издигнат човек като нашия приятел Домби, сър — каза майорът, като сниши глас, но не дотолкова, че въпросният джентълмен да не го чува, — не може да не облагороди и възвиси духа на приятелите си. Той, Домби, укрепва и подсилва нравствената природа на човека.

При този израз мистър Каркър оголи зъби. Нравствената природа на човека. Точно така. Той тъкмо се канел да изрече същите думи.

— Но ако приятелят ми Домби, сър — добави майорът, — ви разправя за майор Багсток, то аз настоятелно моля да ми разрешите да извадя и двамата от заблудението. Той просто има предвид прямия Джо, сър, Джоуи Б., Джош Багсток, Джоузеф, суровия и непреклонен стар Дж., сър. На вашите услуги.

Извънредно дружелюбното отношение на мистър Каркър към майора, както и възхищението му от неговата суровост, непреклонност и прямота се излъчваха от всеки зъб в устата на мистър Каркър.

— А сега, сър — каза майорът, — вие двамата с Домби имате да обсъждате дяволски много дела.

— Съвсем не, майоре! — рече мистър Домби.

— Домби — с категоричност възрази майорът, — добре разбирам тези неща. На такъв изтъкнат човек като вас, такъв колос в търговията, не трябва да се пречи. Минутите ви са скъпи. Ще се срещнем на вечеря. А дотогава старият Джоузеф няма да се мярка. Вечерята е точно в седем, мистър Каркър.

След тези думи майорът — лицето му се бе силно подуло — се оттегли, но веднага отново подаде глава от вратата и каза:

— Извинете, Домби, не желаете ли да им предам нещо?

Леко смутен, мистър Домби, хвърляйки поглед към благовъзпитания хранител на служебните си тайни, каза на майора да им предаде поздрав от него.

— За бога, сър — възкликна майорът, — думите ви трябва да прозвучат по-сърдечно, защото в противен случай на стария Джо съвсем не би се оказал радушен прием.

— Тогава, майоре, моля ви да им предадете моите почитания — отвърна мистър Домби.

— По дяволите, сър — изруга майорът и забавно тръсна рамене и раздвижи големите си бузи, — нека да бъде по-сърдечно и от това.

— Тогава предайте им каквото желаете, майоре — отбеляза мистър Домби.

— Нашият приятел е хитър, сър, хитър, сър, дяволски хитър — заяви майорът, като поглеждаше иззад вратата към Каркър. — Такъв е Багсток.

Той обаче спря да се киска, изпъна се в цял ръст и като се удари в гърдите, тържествено каза:

— Домби! Завиждам ви заради чувствата. Да ви благославя бог!

След тези думи той излезе.

— Навярно този джентълмен много ви помага добре да прекарвате времето си — отбеляза Каркър, изпроводил Багсток с оголени зъби.

— Наистина извънредно много ми помага — отговори мистър Домби.

— Несъмнено той има тук приятели — продължи Каркър. — Доколкото разбирам от думите му, и вие се появявате в обществото тук. Знаете ли — неприятно се усмихна той, — извънредно много се радвам, че и вие се появявате в обществото.

В отговор на тази проява на интерес от страна на своя пръв помощник мистър Домби повъртя в ръце часовниковата си верижка и леко кимна с глава.

— Вие сте създаден за обществото — заяви Каркър. — Както по природа, така и с общественото си положение вие сте предназначен за обществото повече от всеки друг. Знаете ли, че аз често съм недоумявал защо толкова дълго време вие страняхте от него.

— Имах основания за това, Каркър. Бях самотен и не проявявах интерес към обществото. Съвсем естествено е обаче именно вие, който имате талант за общуване, да се удивлявате!

— О! Аз ли! — отвърна Каркър, готов да прояви пренебрежително отношение към себе си. — Що се отнася до човек като мен, нещата стоят съвсем другояче. С ВАС аз не бих могъл да се сравнявам.

Мистър Домби вдигна ръка към шалчето на врата си, понамести брадичката си, поизкашля се и постоя няколко минути, безмълвно загледан в своя верен приятел и служител.

— Ще имам удоволствието, Каркър — каза мистър Домби най-накрая с такъв вид, сякаш преглътна твърде голяма хапка, — да ви представя на моите... на приятелите на майора. Извънредно приятни хора!

— Предполагам, че сред тях има и дами? — угоднически вметна управителят.

— Да... всъщност те са... две дами — отговори мистър Домби.

— Само две ли са? — усмихна се Каркър.

— Само две. Посещавам единствено техния дом и не съм завързал други познанства тук.

— Навярно са сестри? — осведоми се Каркър.

— Майка и дъщеря — отвърна мистър Домби.

Когато мистър Домби сведе очи и отново пооправи шалчето си, усмихнатото лице на управителя мистър Каркър съвсем неочаквано мигновено стана напрегнато и намръщено и той внимателно се взря с отвратително изражение в своя началник. Когато мистър Домби отново вдигна очи, лицето на Каркър пак така мигновено възвърна предишното си изражение и той оголи насреща му целите си венци.

— Много сте любезен — рече Каркър, — ще ми бъде извънредно приятно да се запозная с тях. След като стана дума за дъщери, искам да

кажа, че видях мис Домби.

Внезапно кръвта нахлу в лицето на мистър Домби.

— Аз се осмелих да я посетя — продължи Каркър, — за да я попитам дали няма да ме натовари с някои заръки, но нямам щастието да ви предам нещо друго освен нейните... освен нейните най-сърдечни поздрави.

Каква вълча муцуна представляваше лицето му в този миг! Когато погледна мистър Домби в очите, кръвожадният му език се подаваше от раззинатата уста.

— Има ли служебни новини? — осведоми се Домби след кратко мълчание, през което мистър Каркър извади някои книжа и документи.

— Не са много — отговори Каркър. — Общо взето, напоследък не ни върви както обикновено, но това не е от голямо значение за вас. Фирмата „Лойд“ вече е отписала „Син и Наследник“. Да, но целият кораб е застрахован от кила до най-горната си мачта.

— Каркър — обади се мистър Домби и седна на един стол близо до него, — не бих могъл да кажа, че младият Гей ми е правил някога благоприятно впечатление...

— Нито пък на мен — вметна управителят.

— Но съжалявам — продължи мистър Домби, без да обръща внимание на забележката на Каркър, — че отплува. Съжалявам, че изобщо бе изпратен.

— Жалко, че не казахте това своевременно — хладно отвърна Каркър. — Както и да е, в случая бих казал всяко зло за добро. Наистина мисля така. Споменах ли ви, че между мен и мис Домби възникна известно откровение?

— Не — сурово отсече мистър Домби.

— Нямам никакво съмнение относно това — след многозначителна пауза продължи мистър Каркър, — че където и да се намира в момента Гей, много по-добре е да е там, отколкото у дома. Ако бях или ако изобщо е възможно да съм на ваше място, бих бил доволен от подобно положение на нещата. Аз лично много съм доволен. Ако изобщо може да се говори за някакъв недостатък, мис Домби е твърде доверлива и млада — макар че е ваша дъщеря, тя, изглежда, не е достатъчно горда. Не че това е особено важно, разбира се. Бихте ли желали да проверим заедно тези баланси?

Вместо да се надвеси над изложените пред него книжа, мистър Домби се облегна назад в стола си и съсредоточено се вгледа в лицето на управителя. Свел очи, управителят си даваше вид, че се взира в цифрите, без да припира началника си. Той не скриваше, че си придава такъв вид, сякаш бе подтикнат към това от голямата си деликатност и желанието си да пощади чувствата на мистър Домби. Домби го погледна, усети преднамерената му сдържаност и разбра, че ако не беше тази негова сдържаност, довереният Каркър би разказал твърде много неща, за които гордостта на мистър Домби не му позволяваше да пита. Постепенно напрегнатостта в очите на мистър Домби изчезна и вниманието му бе погълнато от книгата пред него. Но макар и погълнат от предоставеното занимание, той току вдигаше глава и отново поглеждаше Каркър. В такива моменти за сетен път мистър Каркър подчертаваше своята деликатност и още по-явно я изтъкваше пред големия си шеф.

Докато те се занимаваха така и в резултат на ловките машинации от страна на управителя в душата на мистър Домби се породиха и назря гняв спрямо бедната Флорънс (изместил обичайната студена неприязън, която досега бе изпитвал към нея), майор Багсток — предизвикващ огромно възхищение сред възрастните дами в Лемингтън и следван от туземеца, който както обикновено бе натоварен с лек багаж — с широка крачка се беше отправил по сенчестата страна на улицата към дома на мисис Скютън, за да направи сутрешната си визита. Когато се озова в будоара на Клеопатра, бе вече пладне и на него му се удаде щастливата възможност да завари своята кралица изтегната върху канапето, потънала в копнежи над чашата кафе, а стаята ѝ бе толкова засенчена и затъмнена, за да бъде почивката ѝ сладостна, че прислужващият ѝ Уидърс се мержелееше като призрачен паж.

— Какво е това непоносимо създание, което се появи? — възкликна мисис Скютън. — Не мога да го търпя. Който и да си, махай се оттук!

— Как сърце ви позволява да гоните Дж. Б., ма'ам! — възрази майорът, като се поспря, праметнал бастуна си през рамо.

— О, това сте вие? Тогава ви разрешавам да влезете — заяви Клеопатра.

Майорът съответно влезе, пристъпи към канапето и притисна прелестната ѝ ръка до устните си.

— Седнете — каза Клеопатра, морно развяваща ветрилото си, — но далеч от мен. Не се приближавайте много, защото тази сутрин се чувствам ужасно отпаднала и крехка, а от вас се носи мирис на слънце. Вие сте напълно тропически.

— Ей богу, ма'ам — отговори майорът, — едно време майор Багсток се печеше и пържеше на слънце. Едно време на Антилските острови в горещина също като в парник той бе принуден така да разцъфне, че бе известен под прозвището Цветето. По онова време никой не говореше за Багсток, ма'ам, а за Цветето, за нашето Цвете. Цветето може и да е поувехнало малко — отбеляза майорът, като се промъкна до по-близък стол, отколкото посочения от неговата жестока богиня, — но той все още е държеливо растение и непроменлив като вечнозелените храсти.

При тези думи майорът, под прикритието на затъмнената стая, притвори едно око, завъртя глава като арлекин и поради голямото задоволство от себе си навярно повече от всякога се приближи до границите на апоплексията.

— Къде е мисис Грейнджър? — попита Клеопатра своя паж.

Според Уидърс тя се намирала в стаята си.

— Чудесно — отвърна мисис Скютън. — Излез и затвори вратата. Имам работа.

След като Уидърс изчезна, мисис Скютън, без да променя позата си, само уморено извърна глава към майора и го попита как се чувства приятелят му.

— Домби, ма'ам — отвърна майорът с весел, гърлен смях, — се чувства добре, доколкото това е възможно за човек в неговото положение. Той е в отчаяно положение. Той, Домби, е уцелен! Уцелен е! — възкликна майорът. — Пронизан е в сърцето.

Клеопатра му хвърли проницателен поглед, напълно несъответстващ на провлечения, превзет тон, с който после рече:

— Майор Багсток, макар че много малко познавам света — всъщност не съжалявам за своята неопитност, защото чувствам, че той е пропит с фалш, изпълнен е с угнетителни условности, в него на природата се гледа с пренебрежение и рядко там може да се чуе музиката на сърцето, излиянията на душата и други подобни неща,

наистина поетически, — разбирам какво имате предвид. Намеквите за Едит — безкрайно скъпата ми рожба — говореше мисис Скютън, като пригласяше с показалец веждите си, — с което докосвате най-нежните струни в душата ми.

— Откровеността, ма'ам — отвърна майорът, — винаги е била отличителна черта на рода Багсток. Вие сте права. Джо признава това.

— И смятам, че този намек — продължи Клеопатра — засяга едно от най — дори с положителност най — вълнуващото, трепетно и свято чувство, на което е способна нашата, за съжаление, загрузяла човешка природа.

Майорът допря ръка до устните си и изпрати на Клеопатра въздушна целувка, сякаш да покаже за какво чувство става дума.

— Усецам, че съм слаба. Усецам, че не ми стига енергията, която в подобен момент би трябвало да крепи една майка, да не казвам един родител — заяви мисис Скютън, като поизтри устни с дантеленото крайче на носната си кърпа, — но едва ли е възможно да не ми призлее, когато се засяга въпрос, така безкрайно важен за скъпата ми Едит. Въпреки това, лоши човече, след като вие се осмелихте да загатнете за него и след като той ми причини остра болка — мисис Скютън докосна лявата си страна с ветрилото, — аз няма да бягам от своя дълг.

Под прикритието на полумрака майорът непрекъснато се надуваше, въртеше моравото си лице и намигаше с рачешките си очи, докато не започна да се дави в кашлица, поради което се наложи да стане и да обиколи един-два пъти стаята, преди прелестната му приятелка да продължи отново.

— Изминаха вече няколко седмици — каза мисис Скютън, когато най-сетне заговори пак, — откакто мистър Домби бе така любезен да ни удостои с визитата си, придружен от вас, скъпи мой майоре. Признавам — нека да бъда откровена, — моят недостатък е, че съм експанзивно същество и не мога да прикривам чувствата си. Напълно съзнавам недостатъка си. По-добре и от враговете си. Но не съжалявам за него. Предпочитам пламенността ми да не гасне от бездушния свят и съм готова напълно да приема обвинението.

Мисис Скютън оправи набора си, пощипна изсъхналата си шия, да позаглади бръчките си, и продължи с голямо задоволство:

— Доставяше ми (както и на скъпата Едит, сигурна съм в това) безкрайно удоволствие да посрещам мистър Домби. Естествено, че бяхме склонни да проявим благоразположение към него като към ваш приятел. Намирам, че у мистър Домби има голяма сърцатост, която действува извънредно ободряващо.

— Дяволски малко сърцатост е останала у Домби сега, ма'ам — отвърна майорът.

— Нещастнико — срязва го мисис Скютън, като го погледна уморено, — моля ви да млъкнете.

— Дж. Б. става ням, ма'ам — заяви майорът.

— На свой ред мистър Домби — продължи Клеопатра, като приглади розовите краски върху бузите си — повтори визитата си. Той вероятно откри нещо привлекателно в нашия скромен и непретенциозен вкус... природата излъчва такова очарование... то е толкова сладостно... че той се присъедини към малката ни компания и започна редовно да ни посещава всяка вечер. Не се и сещах дори за ужасната отговорност, която поемах, като насърчавах мистър Домби... да...

— Да ви спохожда, ма'ам — подсказа ѝ майор Багсток.

— Грубиян! — възкликна мисис Скютън. — Предугаждате мислите ми, но си служите с отвратителен език.

При тези думи мисис Скютън опря лакът върху масичката близо до нея, отпусна китка с маниер, който намираще за много грациозен и изтънчен, поразмаха ветрилото и съзерцавайки лениво ръката си, заговори.

— Страданието, което преживявам — превзето каза тя, — откакто постепенно започнах да проумявам истината, е твърде ужасно, за да се спирам подробно на него. Моята ненагледна Едит е смисълът на целия ми живот и да я гледам как с всеки изминал ден се променя... моята пленителна дъщеря, която след смъртта на този прекрасен човек, Грейнджър, буквално е заключила сърцето си... е най-мъчителното нещо на света.

Съществуването на мисис Скютън съвсем не бе така непоносимо, ако се съди по въздействието на най-мъчителното обстоятелство в живота ѝ. Впрочем това е само между другото.

— Казват, че Едит — изкуствено се усмихна мисис Скютън, — моето единствено съкровище, приличала на мен. Смятам, че наистина

сме еднакви.

— Има един мъж на този свят, който никога не би признал, че някой е в състояние да прилича на вас, ма'ам — заяви майорът, — и този мъж е старият Джо Багсток.

Клеопатра сякаш понечи да удари ласкателя с ветрилото си, но се смили, усмихна се и продължи:

— Ако моята очарователна дъщеря е наследила от мен някои хубави качества, лоша твар — последните думи се отнасяха до майора, — тя също така е наследила и моята неразумност. Едит е много силна по характер — за моя казват, че е извънредно твърд, но аз не вярвам, — но ако някога се развълнува, тя е уязвима и чувствителна в крайна степен. А какво изпитвам аз, когато я гледам как линее! Това ме съсипва!

Майорът издаде двойната си брадичка, утешително присви посинелите си устни и си придаде извънредно съчувствено изражение.

— С вълнение си спомням за доверието — продължи мисис Скютън, — което съществуваше помежду ни, за свободното разкриване на душата и излияние на чувствата. По-скоро бяхме като сестри, отколкото като майка и дъщеря.

— Точно мнението на Дж. Б. — отбеляза майорът, — изказвано стотици хиляди пъти от Дж. Б.

— Не ме прекъсвайте, невъзпитано същество! — възкликна Клеопатра. — Какво изпитвам аз при това положение, когато виждам, че отбягваме да говорим по един въпрос. Че между двете ни се отваря... как се казва... пропаст! Че моята чистосърдечна Едит се е променила спрямо мен! Разбира се, тези чувства са толкова болезнени!

Майорът стана от стола си и седна по-близо до масичката.

— Всеки ден наблюдавам това, мой скъпи майоре — продължи мисис Скютън. — Всеки ден го чувствавам. Всеки час се укорявам за прекалената прямота и доверчивост, които ни доведоха до такива печални последствия. И едва ли не всеки миг съм преизпълнена с надеждата, че мистър Домби ще се обясни и ще облекчи мъките, които преживявам и от които изнемогвам. Но нищо подобно не се случва, мой скъпи майоре. Съвестта ме е превърнала в своя жертва... внимавайте с чашата си, толкова сте непохватен... скъпата ми Едит е станала неузнаваема, а аз наистина не зная какво би могло да се направи и с кой добър човек бих могла да се посъветвам.

Майор Багсток, навярно окуражен от задушевния и доверчив тон, към който мисис Скютън няколко пъти бе прибягвала за миг, а сега сякаш окончателно възприе, протегна ръка през масичката и ухилено каза:

— Съветвайте се с Джо, ма'ам.

— В такъв случай вие, ужасяващо чудовище — рече Клеопатра, като подаде на майора едната си ръка, а с ветрилото в другата докосна пръстите му, — защо не поговорите с мен? Знаете какво имам предвид. Защо не ми кажете нещо конкретно?

Майорът се изсмя, целуна подадената му от нея ръка и отново се изсмя.

— Дали наистина у мистър Домби има толкова сърцатост, колкото предполагам? — замислено издума Клеопатра. — Смятате ли, че е сериозен в намеренията си, скъпи ми майоре? Намирате ли за необходимо да се поговори с него, или да се изчака? Кажете ми като близък човек, какво ще ме посъветвате?

— Дали да не го оженим за Едит Грейнджър, ма'ам? — дрезгаво се изкикоти майорът.

— Странно същество! — отвърна Клеопатра и вдигна ветрилото си да чукне майора по носа. — Как бихме могли НИЕ да го оженим?

— Дали да не го оженим за Едит Грейнджър, ма'ам, викам аз? — повторно се изкикоти майорът.

Мисис Скютън не му отвърна с думи, но се усмихна на майора с такова лукавство и закачливост, че приемайки усмивката ѝ за предизвикателство, неустрашимият офицер би целунал извънредно червените ѝ устни, ако тя не бе изпречила пред себе си ветрилото с очарователна моминска пъргавина. Може би тя стори това от стеснителност, а може би и от опасението да не пострада цветът на устните ѝ.

— Домби, ма'ам — каза майорът, — е завидна партия.

— О, користолюбив нещастнико — тихичко изписка Клеопатра. — Това е възмутително.

— А намеренията на Домби, ма'ам — продължи майорът, като издаде напред глава и ококори очи, — са сериозни. Джоузеф ви заявява това. Багсток е уверен в това. Дж. Б. го тласка натам. Оставете Домби на спокойствие, ма'ам. Домби е сигурен, ма'ам. А за завършека разчитайте на Дж. Б.

— Наистина ли така смятате, скъпи майоре? — запита Клеопатра, която го бе наблюдавала много зорко и много изпитателно въпреки апатичния си вид.

— Сигурен съм в това, ма'ам — отговори майорът. — Несравнимата Клеопатра и нейният Антоний Багсток често ще си разговарят тържествуващо по този въпрос, когато се наслаждават заедно на изискания разкош и богатство в дома на Едит Домби. Пристигна, ма'ам — заяви майорът, като прекъсна рязко кикотенето си и стана сериозен, — дясната ръка на мистър Домби.

— Тази сутрин ли? — попита Клеопатра.

— Тази сутрин, ма'ам — потвърди майорът. — И нетърпението, с което мистър Домби очакваше пристигането му, ма'ам, може да се обясни — не се съмнявайте в думите на Дж. Б., защото Джо е дяволски хитър — майорът се чукна по носа и силно намигна с едното си око, от което природната му красота не се подсили — ... може да се обясни с желанието на Домби неговият помощник да научи мълвата, без Домби да му я съобщава сам, или да се съветва с него. Защото Домби е горд, ма'ам — добави майорът, — като Луцифер.

— Очарователно качество — изфъфли мисис Скютън, — свойствено на скъпата Едит.

— И така, ма'ам — продължи майорът, — подхвърлих вече някои намеци и дясната ръка на Домби ги схвана, а до довечера ще подхвърля още няколко. Тази сутрин Домби запланува за утре излет до замъка Уорик и до Кенилуърт, като преди това вие ще закусите с нас. Аз се наех с предаването на поканата. Ще ни окажете ли подобна чест, ма'ам? — подувайки се от задух и от хитрина, попита майорът, като извади бележка, адресирана до уважаемата мисис Скютън, в която, чрез посредничеството на майор Багсток, неизменно преданият Пол Домби канеше нея и любезната ѝ, изискана дъщеря да вземат участие в предложената екскурзия, като най-отдолу същият този неизменно предан Пол Домби умоляваше да се предадат поздравии от негово име на мисис Грейнджър.

— Тихо! — внезапно възкликна Клеопатра. — Едит!

Едва ли би могло да се каже, че след горното възклицание любещата майка възвърна своето изкуствено, вяло изражение, тъй като тя никога не се разделяше с него и надали някога би пожелала или пък би била в състояние да се раздели с него на друго място освен в гроба.

Но бързо прогонвайки всякаква сянка от сериозност или незабележими следи от кроежите, добри или лоши, които до момента нейното лице, глас и маниер издаваха, тя се изпъна на канапето и когато Едит влезе, отново бе предишното вяло и морно същество.

Едит, така красива и величествена, но така студена и непристъпна! Тя кимна леко на майор Багсток, хвърли изпитателен поглед към майка си, дръпна завесата на прозореца, седна и се загледа навън.

— Скъпа моя Едит — обади се мисис Скютън, — къде, за бога, се дяна? Толкова много исках да те видя, мила моя.

— Ти каза, че си имала работа, и аз не дойдох — отвърна дъщеря й, без да си обръща главата.

— Жестоко беше спрямо стария Джо, ма'ам — каза майорът със свойствената си галантност.

— Много жестоко беше, зная — рече тя, все така загледана навън, като изрече думите с такова невъзмутимо презрение, че майорът се смути и не можа да измисли никакъв отговор.

— Майор Багсток, свидна моя Едит — провлечено заговори майка й, — който, общо взето, е най-безполезното и неприятно същество на света, както ти е известно...

— Няма абсолютно никакъв смисъл, майко — каза Едит, като обърна глава към нея, — да се придържаш към този маниер на говорене. Ние сме съвсем сами и се познаваме много добре.

Безмълвното презрение, изписано върху хубавото й лице — презрение, което очевидно тя изпитваше към себе си не по-малко, отколкото към тях, — бе толкова силно и дълбоко, че за миг превзетата усмивка на майка й, макар и толкова привична, замръзна на устните й.

— Мое свидно момиче — отново заговори мисис Скютън.

— Нима още не съм жена? — усмихнато запита Едит.

— Колко странна си днес, скъпа моя! Моля те, позволи ми да ти съобщя, любов моя, че майор Багсток е донесъл извънредно любезно писмо от мистър Домби, в което той ни кани утре сутринта на закуска, а след това на излет до Уорик и Кенилуърт. Ще дойдеш ли, Едит?

— Дали ще дойда? — повтори тя и погледна към майка си, като се изчерви и задиша учестено.

— Знаех, че ще дойдеш, родна моя — нехайно каза майката. — Това е просто, както казваш ти, маниер за отправяне на молба. Ето ти

писмото на мистър Домби, Едит.

— Благодаря. Нямам желание да го чета — бе нейният отговор.

— В такъв случай може би аз самата трябва да отговоря — каза мисис Скютън, — макар че имах намерение да те помоля да поемеш задълженията на моя секретарка, скъпа.

Тъй като Едит нито помръдна, ни отговори, мисис Скютън помоли майора да придвижи масичката ѝ на колела по-близо до нея, да отвори чекмеджето и да ѝ извади писалка и хартия и майорът извърши всички тези галантни услуги с голямо покорство и преданост.

— Да пратя ли поздрав от теб, скъпа Едит? — запита мисис Скютън, като се поспря на края на писмото, с писалка в ръка.

— Както желаяш, майко — отвърна тя с пълно безразличие, без да обръща глава.

Мисис Скютън написа каквото пожела, без да пита за други точни указания, и връчи писмото на майора, който го прие като драгоценно послание, придаде си вид, че ще го скъта близо до сърцето си, но бе принуден да го постави в джоба на панталона поради ненадеждността на жилетката си. След това майорът по много изискан, рицарски начин се сбогува и с двете дами, като възрастната дама му отвърна с обичайния си маниер, а младата, седнала с лице към прозореца, му кимна толкова сдържано, че би било много по-учтиво спрямо майора, ако тя изобщо не се бе покланяла и го бе оставила да смята, че въобще не го е чула и забелязала.

— Що се отнася до промени в нея, сър — размишляваше майорът по пътя на връщане, като по време на тази експедиция (тъй като следобедът бе слънчев и зноен) нареди на туземеца да се движи с лекия багаж отпред, а той самият вървеше в сянката на прокудения в чужбина принц, — що се отнася до промени в нея, сър, линеене и неща от тоя род, Джоузеф Багсток не се хваща на тези приказки. Без такива, сър. Тук няма подобно нещо. Но що се отнася до това, че между тях има известно разногласие... или пропаст, както го нарича майката... по дяволите, сър, това изглежда съвсем вярно. А и съвсем странно! Е, сър! — запухтя майорът. — Едит Грейнджър и Домби са чудесна двойка! Нека да се борят за надмощие помежду си! Багсток е на страната на победителя!

Под напора на мислите си майорът изрече последните думи на глас и предполагайки, че те се отнасят лично до него, злочестият

туземец спря и се обърна. Разгневен до крайна степен от подобен акт на неподчинение, майорът (макар че точно в този момент се подуваше от задоволство и добро настроение) моментално мушна бастуна си между ребрата на туземеца и продължи да го сръгва на кратки интервали из целия път до хотела.

Не по-малко гневен бе майорът, докато се обличаше за вечеря, като по време на въпросната процедура върху чернокожия слуга се изсипа град от всевъзможни предмети, различни по големина, като се започне от ботуша, та се стигне до четката за коса, както и всичко останало, попаднало подръка на господаря му. Майорът се гордееше, че поддържа туземеца в пълна бойна форма и за най-малкото нарушение на строгата дисциплина налагаше подобен род военни наказания. Като се прибави към това и фактът, че майорът държеше туземеца край себе си също и като средство за уталожване на подаграта и всякакви други оплаквания, душевни и телесни, то излизаше, че туземецът съвсем не изкарва даром заплатата си, която впрочем не бе голяма.

Най-накрая майорът, след като изчерпа всички снаряди, които му бяха подръка, и след като нарече туземеца с толкова много нови епитети, че това навярно му даде пълно основание да се удиви на богатството на английския език, се подчини на необходимостта да си сложи връзката. Вече облечен и почувствувал силен прилив на бодрост след гореспоменатите упражнения, той слезе долу, за да поразвлече Домби и неговата дясна ръка.

Домби още не беше дошъл, но дясната ръка беше там и както обикновено показва своето зъбно съкровище на майора.

— Е, сър! — заговори майорът. — Как прекарахте времето си, откакто имах щастието да ви срещна? Поразходихте ли се?

— Поразтърках се за по-малко от половин час — отвърна Каркър. — Бяхме много заети.

— Работа, а? — подхвърли майорът.

— Всевъзможни дреболии, които трябва да се свършат — отговори Каркър. — Но знаете ли... това е твърде необичайно за мен, тъй като още в училище съм възпитан в дух на недоверие и, общо взето, не съм склонен да бъда общителен — заговори той, после спря и продължи с обаятелен, чистосърдечен тон — ... но спрямо вас аз изпитвам пълно доверие, майор Багсток.

— Оказвате ми голяма чест, сър — отвърна майорът. — Можете да ми имате доверие.

— В такъв случай, знаете ли — продължи Каркър, — че не намерих моя приятел... впрочем НАШИЯ приятел, би трябвало по-скоро да го нарека...

— Домби ли имате предвид, сър? — възкликна майорът. — Виждате ме, мистър Каркър, изправен пред вас! Дж. Б.!

Той бе достатъчно дебел и достатъчно син, за да бъде видян. И мистър Каркър му отвърна, че го вижда.

— В такъв случай вие виждате човека, сър, който ще мине през огън и вода заради Домби — заяви майор Багсток.

Мистър Каркър се усмихна и каза, че не се съмнява в това.

— Знаете ли, майоре — продължи той, — да довърша това, което бях започнал, че не намерих нашия приятел така съсредоточен в работата както обикновено?

— Така ли? — със задоволство откликна майорът.

— Намерих го малко разсеян и неспособен да се съсредоточава — отбеляза Каркър.

— Ей богу, сър — възкликна майорът. — Тук е замесена жена.

— Наистина започвам да мисля, че действително е замесена — отговори Каркър. — Смятах, че навярно се шегувате, когато сякаш направихте подобен намек, понеже зная, че вие, военните...

Майорът издаде конското си пръхтене, разтърси глава и рамене, като че искаше да каже: „Е! Вярно е, че сме си веселяци, не може да се отрече!“ След това сграбчи мистър Каркър за петлицата и с ококорени очи му зашепна на ухото, че тя е необикновено обаятелна жена, сър. Че тя е млада вдовица, сър. Че тя е от знатен род, сър. Че Домби до уши е влюбен в нея, сър, и че двамата представляват един за друг изгодна партия, защото тя е красива, с добър произход и талантлива, а Домби е богат. Какво друго би могла да желае една двойка? Когато доту стъпките на мистър Домби отвън, майорът набързо млъкна, като добави само, че на другата сутрин мистър Каркър щял да я види и да прецени сам. От умствено напрежение и усилието да изрече всичко това с хриплив шепот майорът се задави, а очите му се насълзиха и в такова състояние продължи да седи чак до сервирането на вечерята.

Подобно някои други благородни животни, по време на хранене майорът се прояви в най-добрата светлина. Тази вечер той грееше

ослепително в единия край на масата, а в другия мистър Домби излъчваше по-слабо сияние. А Каркър насочваше лъчите си ту към едното, ту към другото светило или пък според случая оставяше да бъде затъмнен от двамата.

Обикновено майорът с голяма сериозност консумираше първото и второто блюдо, тъй като туземецът, изпълнявайки скритом дадените му нареждания, ограждаше чинията му с всевъзможни бурканчета и шишенца с подправки, като му отваряше много работа да ги отпушва и да разбърква съдържанието им в ястието. Освен това туземецът държеше върху една масичка встрани допълнителни силни вкусови прибавки, с които майорът ежедневно подлютяваше стомаха си, да не говорим за странните приспособления, с които чернокожият слуга наливаше неизвестни течности в напитките на майора. В настоящия случай обаче майор Багсток, въпреки многобройните си занимания, съумяваше да бъде общителен, като неговата общителност се изразяваше в изключителното лукавство, с което целеше да разкрие пред мистър Каркър душевното състояние на мистър Домби.

— Домби — подхвърли майорът, — вие не се храните. Какво става с вас?

— Благодаря — отвърна въпросният джентълмен. — Много съм добре. Днес нямам апетит.

— Ах, Домби, какво ли се е случило с този апетит? — зачуди се майорът. — Къде ли се е дянал? Не сте го забравили в дома на нашите приятелки, кълна се в това, тъй като мога да ви уверя, че по обяд и те нямаха никакъв. Поне за едната ви уверявам. Няма да кажа коя от двете.

При тези думи майорът намигна на Каркър и лукавството му така страхотно се засили, че чернокожият слуга бе принуден да го потупа по гърба по собствена инициатива, защото в противен случай майорът вероятно щеше да изчезне под масата.

С напредването на вечерята или по-точно когато туземецът застана близо до майора, готов да разлее първата бутилка шампанско, лукавството на майора нарасна още повече.

— Напълни я догоре, негоднико! — извика майорът като вдигна чашата си. — Напълни и на мистър Каркър догоре. И на мистър Домби. За бога, джентълмени — заяви майорът, като намигна на новия си приятел, докато мистър Домби се бе съсредоточил над чинията си,

— да вдигнем на здравица за богинята, която Джо има честта да познава и отдалече да ѝ се възхищава смирено и почтително. Тя се казва — продължи майорът — Едит, божествената Едит!

— За божествената Едит! — възкликна усмихнато Каркър.

— За Едит, разбира се! — каза мистър Домби.

Появата на лакеите с нови блюда накара майора да стане още по-лукав, но и по-сериозен.

— Макар че помежду ни Джо Багсток може както да се шегува, така и да казва истината по този въпрос, сър — рече майорът, като сложи пръст на устните си и се обърна отчасти към Каркър, — това име е твърде свято за него, за да бъде изречено в присъствието на тези приятели, лакеите, или на които и да било други. Нито дума, сър, пред тях!

Тази проява бе извънредно благопристойна и почтителна от страна на майора и мистър Домби явно я оцени като такава. Въпреки ледената си сдържаност мистър Домби бе посвоему смутен от подмятанията на майора, но очевидно нямаше нищо против подобни закачки, а дори насърчаваше Багсток в това отношение. По всяка вероятност майорът не бе далеч от истината, когато бе изразил предположението си през този ден, че макар и високопоставеният човек да бе твърде горд, за да се посъветва открито със своя министър-председател или пък да му се довери по такъв един въпрос, той все пак желаше напълно да го осведоми по него. Както и да стояха нещата, Домби непрестанно хвърляше погледи към мистър Каркър, докато майорът си служеше с леката артилерия и сякаш наблюдаваше какво въздействие оказва обстрелът върху позициите му.

А майорът, осигурил си такъв добър, усмихнат слушател, който нямаше равен на себе си в целия свят — „с две думи, дяволски интелигентен и приятен човек“, както многократно заявяваше той впоследствие, — не възнамеряваше да го остави на мира, като се ограничава единствено с лукавите намеци относно мистър Домби. Затова, след раздигането на масата, майорът прояви своята оригиналност в по-широк и разгърнат план, като разправи толкова истории и подхвърли толкова шегички в такова невероятно изобилие, че Каркър бе направо изтощен (или си даваше вид на такъв) от смях и прояви на възторг. А мистър Домби поглеждаше над колосаната си връзка с такъв вид, сякаш бе собственик на майора или пък

внушителен панаирджия, който е доволен, че мечката му танцува добре.

Когато майорът дотолкова прегракна от ядене, пиене, както и от изявата на своята дарба за общуване, че говорът му стана неясен, те се оттеглиха да пият кафе. След това майорът попита управителя мистър Каркър — очевидно с малка надежда да получи утвърдителен отговор — дали играе пикет.

— Да, играя малко пикет — отвърна мистър Каркър.

— И табла навярно? — с недоверие запита майорът.

— Да, също и табла играя малко — отговори човекът с оголените зъби.

— Мисля, че Каркър може да играе всички игри — заяви мистър Домби и се разположи на дивана, сякаш бе издялан от дърво, без всякакви съединителни сглобки — и ги играе добре.

В действителност Каркър играеше въпросните две игри с такова съвършенство, че майорът бе изумен и го попита наслуки дали не играе шах.

— Да, играя малко шах — отвърна Каркър. — Понякога съм играл и съм спечелвал партията — това е чисто и просто един трик, — без да гледам шахматната дъска.

— Ей богу, сър! — възкликна облещен майорът. — Вие сте пълна противоположност на Домби, който не играе нищо.

— О! ТОЙ ли! — отвърна управителят. — На него никога не му е било необходимо да овладява такива незначителни умения. За хора като мен понякога са полезни. В момента например, майор Багсток, те ми дават възможност да се забавлявам съвместно с вас.

Може би причината се криеше единствено в лицемерните устни, така гладки и разтегнати, ала под смиреността и раболепието на горните кратки слова сякаш се долови нещо като ръмжене. И като че ли би могло да се допусне за миг, че белите зъби са готови да се впият в ръката на човека, пред когото се умилкваха. Но майорът въобще не допускаше подобно нещо. А по време на цялата игра, която продължи чак докато стана време за лягане, мистър Домби лежеше с полузатворени очи, потънал в размишления.

До края на играта мистър Каркър, макар че бе печелившият, дотолкова се издигна в очите на майора, че когато управителят се сбогува с майора пред вратата на стаята му и се отправи да спи, в знак

на любезност майорът изпрати туземеца си — туземецът винаги спеше на дюшек, поставен на пода пред вратата на господаря му — почтително да придружи със свещ по коридора мистър Каркър до стаята му.

Върху огледалото в стаята на мистър Каркър имаше мъгляво петно и вероятно то променяше отражението. Тази вечер обаче в огледалото се виждаше образът на човек, който мислено си представя как цели тълпи хора спят в краката му, също както злочестият туземец спеше пред вратата на своя господар, а този човек си пробива път сред тях, като злобно ги гледа отвисоко, без обаче да подритва с крак нито едно обърнато към него лице — поне засега.

ГЛАВА XXVII

СЕНКИТЕ СЕ СГЪСТЯВАТ

Управителят мистър Каркър се събуди рано заедно с птиците и излезе да се поразходи в лятното утро. Мислите му — а по време на разходката, сбърчил вежди, той непрестанно мислеше — едва ли се издигаха толкова високо или пък летяха в такава посока както птиците. Те по-скоро се въртяха около гнездата си на земята и се ровеха сред прахоляка и червейчетата. Но нито една птичка, изливаща своята песен в небосвода, не бе така скрита за човешкия взор, както мислите на мистър Каркър. Той до такава степен владееше изражението на лицето си, че малцина биха могли да кажат нещо по-точно за лика му, освен че е усмихнат или пък замислен. Сега управителят размишляваше, и то напрегнато. Колкото по-високо се издигаха птиците, толкова по-дълбоко потъваше в мислите си той. Колкото по-звънко и силно извиваха птиците своята мелодия, в толкова по-тежко и вгълбено мълчание изпадаше той. Когато най-сетне надолу се стрелна една птица, изливаща своята песен подобно неспирен ручей, и кацна сред зелените нивя край него, по които от утринния полъх пробягваха вълни също като в река, той мигновено излезе от състоянието си на унесеност и се огледа с внезапна усмивка, толкова учтива и приятна, сякаш имаше предназначението да предразположи множество хора наоколо. Стреснат по този начин, той не изпадна пак в същата унесеност, а проясни лицето си също като човек, опасяващ се, че ликът му би бил издайнически, ако е смръщен, а после продължи да се усмихва сякаш за тренировка.

Навярно загрижен за първото впечатление, тази сутрин мистър Каркър се бе облякъл извънредно грижливо и изискано. Макар че винаги бе някак си твърде официално облечен, по подражание на високопоставеното лице, на което служеше, той никога не стигаше до строгата тържественост в облеклото на мистър Домби — от една страна, вероятно защото съзнаваше, че е неуместна, а от друга, защото по този начин намираще друг способ да изрази своето усещане за

голямото различие и разстояние помежду им. В това отношение някои хора правеха подчертана съпоставка, и то не така ласкателна, между него и леденостудения му покровител, но светът е склонен погрешно да тълкува нещата и мистър Каркър не носеше никаква отговорност за хорските слабости.

Спретнат и издокаран, с бледо лице, което на слънцето като че изглеждаше още по-безцветно, с грациозна стъпка, подсилваща мекотата на тревната площ, управителят мистър Каркър се разхождаше сред ливади, зелени алеи, провираше се из пътеките между дърветата, докато стане време да се връща за закуска. Той избра по-пряк път, тръгна по него и оголвайки зъби, каза на глас:

— А сега да видим втората мисис Домби!

Разхождал се бе извън града и на връщане се отправи по един много приятен път, тънещ в дълбоката сянка на кичести дървета, където тук-там се срещаха пейки за тези, които желяеха да си отпочинат. Общо взето, това място рядко се посещаваше от хора, а в тихата утрин изглеждаше напълно безлюдно и уединено, тъй че освен мистър Каркър — така поне мислеше той — там нямаше жива душа. Проявявайки приумиците на незает човек, който има на разположение двадесет минути, за да стигне до дадено място, където би могъл да отиде и за десет, мистър Каркър се провираше между стволите на дърветата, като кръжеше ту около едно, ту около друго дърво и плетеше паяжина от стъпки върху росната трева.

Той разбра, че е сбъркал обаче, като е предполагал, че е сам в гората, защото тъкмо когато заобикаляше едно голямо дърво, чиято твърда кора бе грапава и чвореста като кожата на носорог или някакво друго сродно чудовище от допотопните времена, мистър Каркър неочаквано забеляза фигура, седнала съвсем близо на пейката — тази пейка само след миг би могла да бъде оградена от паяжината на неговите стъпки.

Седналата фигура бе една дама, елегантно облечена и много красива — тя бе втренчила гордите си тъмни очи в земята и у нея бушуваше някаква страст или се водеше вътрешна борба, защото, докато седеше, свела поглед надолу, тя хапеше крайчеца на долната си устна, гърдата ѝ се повдигаше, ноздрите ѝ се издуваха, главата ѝ потрепваше, сълзи на негодувание се стичаха по бузите ѝ, а кракът ѝ така силно тъпчеше мъха, сякаш искаше напълно да го унищожи. И

едва ли не в същия миг, в който забеляза всичко това, той видя как същата тази дама се изправи с презрителен вид, изразяващ отегчение и умора, и си тръгна, като лицето и фигурата ѝ излъчваха единствено небрежна красота и надменно пренебрежение.

Съсухрена и много грозна старица, облечена не толкова като циганка, а като представителка на онова разнородно племе скитници, които бродят из страната, като просят, крадат, калайдисват съдове, плетат кошници, вършейки всичко поред или едновременно, също бе наблюдавала дамата, защото, когато дамата стана, тя изведнъж се изправи пред нея, сякаш изникна от земята, и ѝ препречи пътя.

— Дай да ти гледам, хубавице! — каза старицата и челюстта ѝ така играеше, сякаш черепът ѝ се опитваше да се измъкне изпод жълтата кожа.

— И сама мога да си гледам — последва отговорът.

— Да, да, хубавице, но не си предсказваш вярно съдбата. Не си я предсказа вярно, докато седеше тук. Виждам те цялата! Дай ми една сребърна монета, хубавице, и ще ти кажа всичко. Богатство е изписано върху лицето ти, хубавице.

— Знам — отвърна дамата и отмина с горда стъпка и мрачна усмивка. — Знаех това от преди.

— Какво! Нищо ли няма да ми дадеш? — извика старицата. — Нищо ли няма да ми дадеш, за да ти предскажа съдбата, хубавице? Колко ще ми дадеш тогава, за да не ти я предсказвам? Дай ми нещо или ще изкрещя истината след тебе! — яростно изкрюка старицата.

Мистър Каркър, покрай когото дамата щеше да мине съвсем близо, за да излезе на пътеката, се показа иззад дървото, пристъпи напред да я поздрави, като си свали шапката, когато тя се изравни с него, а после заповяда на старицата да млъкне. Дамата отвърна с поклон на вмешателството и отмина.

— Ти тогава ми дай нещо или ще изкрещя истината след нея! — изписка старицата, вдигна ръце и се втурна към протегнатата му ръка. — Или почакай — добави тя, като внезапно сниши глас, внимателно се вгледа в него и сякаш за момент забрави причината за своя гняв, — дай ми нещо или ще изкрещя истината след ТЕБ!

— След МЕН ли, старице? — запита управителят и пъкна ръка в джоба си.

— Да — заяви старицата, без да отмества втренчения си поглед, и протегна изсъхналата си ръка. — АЗ знам всичко.

— Какво знаеш? — запита Каркър и ѝ подхвърли един шилинг. — Знаеш ли коя е красивата дама?

Мляскайки като моряшката жена от стари времена с кестени в полата, и мръщейки се като вещицата, която напразно я молела да ѝ даде няколко^[1], старицата грабна шилинга и тръгна назад като рак или като множество раци — двете ѝ ръце, с последователно свиващи се и разперващи се пръсти, можеха да се приемат за два представителя на тази порода, а играещото ѝ лице — за още пет-шест, — приседна върху възлестия корен на едно старо дърво, измъкна къса черна лула от дъното на бонето си, запали я с кибритена клечка и мълчаливо запуши, като гледаше втренчено събеседника си.

Мистър Каркър се изсмя и се завъртя на токовете си.

— Добре тогава! — заговори старицата. — Едното дете е умряло, а другото е живо; едната жена е умряла, а другата се задава. Върви да се запознаеш с нея.

Управителят неволно поспря и се обърна назад. Старицата, все още с лула в уста, мляскаше и мърмореше, докато пушеше, сякаш водеше разговор с невидим зъл дух, а после посочи напред, накъдето се бе отправил Каркър, и се изсмя.

— Какво каза, умопобъркана старице? — попита той.

Жената мляскаше, мърмореше, изпускаше дим, като продължаваше да сочи пред него, но не промълви ни дума повече. Мистър Каркър изръмжа нещо не много любезно на сбогуване и продължи пътя си. Когато обаче стигна до завоя, погледна през рамо към корена на старото дърво и отново видя как пръстът сочи пред него и му се стори, че чу крясъка на жената:

— Върви да се запознаеш с нея!

В хотела видя, че приготовленията около изисканото угощение бяха приключили и мистър Домби, майорът и закуската очакваха дамите. Несъмнено за развоя на такива обстоятелства индивидуалните качества са от голямо значение, но в случая апетитът бе удържал победа над нежните чувства; мистър Домби бе много хладен и сдържан, а майорът се пържеше в собственото си масло от силно раздражение и възбуда. Най-сетне вратата рязко се отвори широко от

туземеца и след няколко мига на нехайно бавене из коридора се появи една много цветуща, но не много млада дама:

— Скъпи мистър Домби — заговори дамата, — страхувам се, че закъсняхме, но Едит излезе да търси интересен пейзаж за рисуване и ме накара да я почакам. О, вие, най-коварният сред всички майори — подаде му тя малкото си пръстче, — здравейте!

— Мисис Скютън — обади се мистър Домби, — разрешете ми да окажа чест на моя приятел Каркър — мистър Домби несъзнателно подчерта думата „приятел“, сякаш искаше да каже „защо пък не, позволявам му да се ползува с това отличие“ — като ви го представя. Споменавах съм пред вас за мистър Каркър.

— Уверявам ви, че ми е много приятно — любезно заяви мисис Скютън.

Разбира се, на Каркър също му било много приятно. А нямаше ли да му бъде още по-приятно заради самия мистър Домби, ако мисис Скютън се бе оказала (както предположи в първия миг) същата тази Едит, за която бяха вдигнали наздравица предната вечер?

— Ах, къде, за бога, е Едит? — възкликна мисис Скютън и се огледа. — Стои още на прага и дава нареждания на Уидърс в какви рамки да сложи рисунките! Скъпи мистър Домби, ще бъдете ли така любезен...

Мистър Домби вече бе отишъл да я търси. В следващия миг той се завърна, като държеше под ръка същата елегантно облечена и извънредно красива дама, която Каркър бе срещнал сред дърветата.

— Каркър... — заговори мистър Домби. Беше толкова явно обаче, че двамата се познават, че от изумление мистър Домби замлъкна.

— Благодарна съм на джентълмена — каза Едит, като се поклони величествено, — че току-що ме избави от една неприятна, натрапчива просякиня.

— А аз съм благодарен на съдбата — отговори мистър Каркър с нисък поклон, — че ми предостави възможността да направя дребна услуга на една личност, на която с радост бих станал покорен слуга.

Когато погледът ѝ за миг спря на него, а после се сведе надолу, той долови в блестящите ѝ, изпитателни очи подозрението, че не се е явил в момента на своето вмешателство, а тайно я е наблюдавал по-

отрано. Освен това долови, че тя на свой ред разбра по погледа му, че опасението ѝ е напълно основателно.

— Наистина! — възкликна мисис Скютън, която се бе възползувала от случая, за да огледа мистър Каркър с лорнета си и да се увери (както високо изфъфли на майора), че в него имало сърце. — Наистина! Това е най-чудесното съвпадение, за което някога съм чувала! Само като си помисли човек! Скъпа моя Едит, толкова очевидно е, че тук има пръст съдбата, че човек едва ли не е склонен да скръсти ръце на гърдите си и да каже, също като грешните турци, че няма никой друг там освен... как го казваха и кой беше оня, другият и неговият пророк?^[2]

Едит не благоволи да уточни този удивителен цитат от корана, но мистър Домби счете за необходимо да отбележи с учтивост някои неща.

— Огромно удоволствие ми доставя фактът — заговори мистър Домби с помпозна галантност, — че един джентълмен, така тясно свързан с мен като Каркър, е имал честта и щастието да окаже и най-малката помощ на мисис Грейнджър — тук мистър Домби ѝ се поклони. — Но на мен ми е малко мъчно и изпитвам истинска завист спрямо Каркър — той неволно подчерта последните думи, сякаш съзнаваше, че те представляват твърде необичайно изявление, — изпитвам завист спрямо Каркър, че тази чест и щастие не са се паднали на самия мен.

Мистър Домби отново се поклони, но Едит бе все така невъзмутима и само устните ѝ презрително се свиха.

— За бога, сър — възкликна майорът, който при появата на лакея, дошъл да ги покани на закуска, внезапно заговори оживено, — за мен е невероятно, че никой не би могъл да има честта и щастието да стреля право в главата на тези просяци, без да бъде подведен под отговорност. Ръката ми е на разположение на мисис Грейнджър, ако тя окаже чест на Дж. Б. да я приеме. Най-голямата услуга, която можете да направите на Джо в този момент, ма'ам, е да му разрешите да ви отведе до масата.

След тези думи майорът предложи ръката си на Едит. Отпред крачеше мистър Домби с мисис Скютън. Мистър Каркър вървеше отзад, усмихнато загледан в цялата групичка.

— Извънредно се радвам, мистър Каркър — заяви на масата възрастната дама, след като отново добросъвестно огледа управителя с лорнета си, — че вашата визита така благоприятно съвпада с нашата разходка. Това ще бъде най-приятното пътуване.

— Всяко пътуване би било приятно в подобна компания — увери я Каркър, — но смятам, че то и само по себе си би представлявало голям интерес.

— О! — възкликна мисис Скютън, но възторженият ѝ възглас прозвуча вяло. — Замъкът е възхитителен!... Той напомня за Средновековието... и неща от този род... които са наистина прелестни. Нали вие обожавате Средновековието, мистър Каркър?

— Извънредно много наистина — потвърди Каркър.

— Такова възхитително време! — възкликна Клеопатра. — Изпълнено с вяра! Наситено с огън и страст! Така живописно! Така чуждо на прозата! Ах, боже мой! Само ако бяха оставили за нашия ужасен век малко повече поезия!

През цялото време, докато говореше, мисис Скютън зорко се взираше в мистър Домби, който от своя страна гледаше Едит, а тя пък слушаше, без изобщо да вдига очи.

— Ние сме ужасно реални, мистър Каркър — заяви мисис Скютън, — не е ли така?

Едва ли можеше да се намери човек, който да има по-малко основания да се оплаква от своята реалност както Клеопатра, у която имаше толкова много изкуствени неща, че от тях би могло да се създаде отделен, реално съществуващ индивид. Въпреки това обаче мистър Каркър изрази съжалението си относно нашата прекалена реалност и се съгласи, че в това отношение ние наистина сме извънредно онеправдани.

— Картините в замъка са направо божествени! — каза Клеопатра. — Надявам се, че вие обожавате картините?

— Уверявам ви, мисис Скютън — с тържествен тон започна мистър Домби да хвали своя управител, — че по отношение на картините Каркър има много изискан вкус и вродена способност да ги оценява правилно. Самият той е доста талантлив художник. Не се съмнявам, че ще бъде възхитен от вкуса и уменията на мисис Грейнджър.

— По дяволите, сър! — възкликна майор Багсток. — По мое мнение вие сте великолепият Каркър и всичко можете да вършите.

— О! — скромно се усмихна Каркър. — Вие твърде много очаквате от мен, майор Багсток. Много малко неща мога да върша. Мистър Домби така великодушно оценява моите непретенциозни умения, които човек като мен едва ли не е задължен да придобие, докато той самият, в своята съвсем различна област, се издига толкова високо над тях, че...

Мистър Каркър сви рамене и като счете, че по-нататъшните хвалби са излишни, не промълви ни дума повече.

През цялото това време Едит седеше с наведени очи и само от време на време поглеждаше към майка си, когато пламенният дух на въпросната дама се изливаше в слова. Когато обаче Каркър спря да говори, за миг тя погледна към мистър Домби. И в този миг върху лицето ѝ се прокрадва презрително недоумение, което не остана скрито за един наблюдател, седящ усмихнат на масата.

Мистър Домби улови погледа ѝ точно когато тъмните ресници се спускаха и се възползува от случая, за да привлече отново очите ѝ.

— За съжаление вие многократно сте ходили в Уорик, нали? — запита мистър Домби.

— Няколко пъти.

— Страхувам се, че разходката ще ви бъде скучна.

— О, не! Съвсем не!

— Ах! Ти си същата като братовчед си Финикс, скъпа моя Едит — обади се мисис Скютън. — След като видя веднъж замъка Уорик, после го посети още петдесет пъти. Въпреки това, ако се случи утре да дойде в Лемингтън — така бих искала да дойде, скъпият ми ангел, — още на другия ден ще направи петдесет и второто си посещение.

— Не ни липсва въодушевление на всички нас, нали така, мамà? — със студена усмивка попита Едит.

— До такава степен, скъпа моя, че това навярно смуцава душевното ни равновесие — отвърна майка ѝ, — но не се оплакваме. Собствените ни чувства са нашата награда. Ако наистина, както казва братовчед ти Финикс, сабята протрива... как се наричаше онова...

— Може би ножницата — подсказа Едит.

— Точно така... ако я протрива твърде бързо, то е само защото сабята е извънредно блестяща и ослепителна, нали разбираш, любима

моя.

Мисис Скютън издаде лека въздишка, сякаш предназначена да замъгли повърхността на кинжала, който имаше за ножница нейната чувствителна гръд, и като наклони глава на една страна с маниера на Клеопатра, тя унесено и нежно се загледа в любимото си дете.

Когато мистър Домби я заговори, Едит извърна глава към него и не я обърна встрани, дори когато после разговаряше с майка си, сякаш показваше, че го удостоява с вниманието си, в случай че той има още какво да каже. В тази проява на елементарна учтивост се криеше едва ли не известно предизвикателство, сякаш учтивостта бе наложена насила или пък произтичаше от някаква търговска сделка, в която Едит с неохота участвуваше. Всичко това отново не остана скрито за същия този наблюдател, седящ усмихнат на масата. Той си спомни как я бе зърнал за пръв път, когато тя смяташе, че е сама в гората.

Тъй като мистър Домби нямаше какво друго да каже, той предложи да се отправят на път — закуската бе приключила, а майорът се беше натъпкал като прасе. По нареждане на мистър Домби каляската вече ги очакваше и двете дами, последвани от майора и Домби, се настаниха вътре. Туземецът и изпитият паж се качиха на капрата, мистър Таулинсън остана в хотела, а мистър Каркър, възседнал коня си, ги последва отзад.

Мистър Каркър се движеше в лек галоп зад каретата на разстояние около сто ярда и по време на цялото пътуване я наблюдаваше по такъв начин, сякаш бе котка, а четиримата пътници — мишки. Накъдето и да гледаше от едната или другата страна на пътя — към пейзажа в далечината с вълнообразните възвишения, вятърни мелници, житни нивя, ливади, бобови насаждения, полски цветя, ферми, купи сено и кулички, издигащи се над гората, или пък нагоре към обляното в слънце небе, където прехвърчаха пеперуди над главата му и птици изливаха своята песен, или надолу, където сенките на дърветата се преплитаха и разстилаха по пътя своя потрепващ килим, или пък право пред себе си, където надвисналите клони образуваха проходи и арки, слабо осветени от смекчената светлина, процеждаща се измежду листата — с крайчеца на окото си Каркър непрестанно следеше гордо вдигнатата глава на мистър Домби, седнал с лице към него, както и перото в бонето, потрепващо помежду им нехайно и презрително — така презрително, както неотдавна се бяха свели

надменните очи при вида на този, който сега седеше отсреща им. Веднъж, само веднъж зоркият му поглед се откъсна от наблюдаваните обекти. Това стана, когато прескочи една ниска ограда и в галоп пресече полето, в резултат на което изпревари каретата, движеща се по пътя, и застана в готовност да подаде ръка на дамите, да слязат от каляската в края на пътуването си. Тогава, единствено тогава той за миг срещна погледа ѝ, за първи път изразяващ изненада, но когато при слизането ѝ я докосна с меката си, бяла длан, тя както преди напълно извърна поглед от него.

Мисис Скютън си бе наумила лично да поеме грижата за мистър Каркър и да му покаже красотите на замъка. Тя бе решила да хване под ръка и двамата едновременно — Каркър и майора. За това непоправимо създание, майор Багсток, най-дивия варварин по отношение на поезията, би било полезно да се движи в такава компания. Подобно случайно разпределение даде възможност на мистър Домби да придружава Едит и той изпълни задачата си, като крачеше гордо пред тях из залите с джентълменска официалност.

— Какви прекрасни времена са били, мистър Каркър — каза Клеопатра, — с чудните им крепости и милите им стари тъмници, с очарователните им места за изтезания и романтичното им чувство за мъст, с живописните им атаки, обсади и всичко останало, което прави живота наистина прелестен! Как ужасно сме се изродили!

— Да, трагично сме изостанали — съгласи се мистър Каркър.

Странността на техния разговор се заключаваше в това, че както мисис Скютън, въпреки своята екзалтация, така и мистър Каркър, въпреки своята учтивост, внимателно наблюдаваха мистър Домби и Едит. Поради тази причина, независимо от цялото им умение да водят разговор, те приказваха малко несвързано и объркано.

— Ние безспорно сме загубили всякаква вяра — заяви мисис Скютън и наостри изсъхналите си уши, тъй като мистър Домби казваше нещо на Едит. — И не сме загубили вярата в милите, стари барони, които бяха най-чудесните създания... и в милите, стари свещеници, които бяха най-войнствените хора... и дори... и дори във века на несравнимата кралица Бес — ето я там на стената, — който бе наистина златен век. Милото създание! Тя е била цялата сърце! А очарователният ѝ баща! Надявам се, че обожавате Хари Осми!

— Много му се възхищавам — каза Каркър.

— Толкова прям е бил! — възкликна мисис Скютън. — Не е ли така? Такъв грамаден на ръст! Истински англичанин! Как добре изглежда на картините с милите си, мънички, любопитни очички и добродушната си брадичка!

— Ах, ма'ам! — възкликна Каркър и се спря. — Ако говорим за картини, вижте тази композиция! В коя световна галерия би могла да се намери равна на нея?

При тези думи усмихнатият джентълмен посочи към отворената врата, откъдето се виждаха мистър Домби и Едит, застанали сами в средата на съседната зала.

Те не си разменяха ни дума, ни поглед. Застанали един до друг, хванати под ръка, видът им бе такъв, че цели морета да се простираха помежду им, те не биха могли да бъдат по-отдалечени. Разграничаваха се дори по своята гордост — разликата не би била така голяма даже ако единият бе най-високомерният, а другият — най-скромният човек на света. Той — важен, наперен, официален, строг. Тя — необикновено пленителна и изящна, но напълно равнодушна както към себе си, така и към него и всичко наоколо, с изписано върху надменното си чело и устни презрение към собствената си прелест като към ненавистно клеймо или биеща на очи униформа. Толкова несходни и противоположни бяха те, толкова насилствено свързани от верига, изкована от неблагоприятния случай и злата съдба, че изглеждаше, сякаш картините по стените наоколо бяха потресени от неестествения съюз и всяка поотделно се взираше в тях. Сурови рицари и воители ги гледаха намръщено. Черковен служител с вдигната ръка заклеяваше светотатството на тази двойка, готова да се изправи пред божия олтар. Тихите води от пейзажите, отразяващи слънцето в своите дълбини, предлагаха удавянето като изход, в случай че няма друг начин за спасение. Развалините крещяха: „Погледнете и вижте какво представляваме ние, влезли в брачен съюз с нежеланото време!“ Противоположни по природа животни се измъчваха взаимно, за да им дадат назидателен пример. Амури и купидони се втурваха уплашено да бягат, а в цялата история на страданието, увековечено в живописата, мъченичеството никъде не е било толкова голямо.

Въпреки това мисис Скютън бе така очарована от гледката, която мистър Каркър ѝ бе посочил, че не се сдържа и възкликна полугласно

колко мила била тази гледка и колко душа имало в нея. Едит долови думите ѝ, обърна се и цяла се изчерви от негодувание.

— Скъпата ми Едит разбра, че ѝ се възхищавам — каза Клеопатра, като с известна плахост я потупа по гърба с чадърчето си. — Милото ми момиче!

Отново мистър Каркър съзря вътрешната борба, на която така неочаквано бе станал свидетел в гората. Отново видя как високомерната апатичност и равнодушие надделяха и затулиха тази вътрешна борба подобно облак.

Тя не вдигна очи към него, но с незабележим, властен поглед сякаш нареди на майка си да се приближи. Мисис Скютън разбра наложителността да откликне на призива и като пристъпи бързо с двамата си кавалери, повече не се откъсна от дъщеря си.

Мистър Каркър, след като нямаше вече какво да му отвлича вниманието, започна да обсъжда картините, да подбира най-добрите и да ги посочва на мистър Домби, като не пропускаше както винаги мимоходом да подчертае величието на мистър Домби и да му засвидетелствува почит, като му наглася лорнета, намира му необходимите указания в каталога, държи му бастуна и други подобни неща. Всъщност тези услуги се дължаха не толкова на инициативата на мистър Каркър, колкото на самия мистър Домби, който съумяваше да изтъкне своята власт, като казваше с леко заповеднически и непринуден — за него — глас: „Е, Каркър, бъдете така добър да ми помогнете, моля ви!“ и усмихнатият джентълмен извършваше всичко с неизменно удоволствие.

Те разгледаха картините, зидовете, наблюдателната кула и всичко останало. Към тях не се бе присъединило ново лице и тъй като майорът мина на заден план поради сънливостта си в процеса на храносмилането, мистър Каркър се изяви със своята общителност и любезност. Отначало почти през цялото време той се обръщаше към мисис Скютън, но тъй като въпросната чувствителна дама само след петнадесет минути от разглеждането изпадна в такъв възторг от произведенията на изкуството, че бе в състояние единствено да се прозява (те действували толкова вдъхновяващо, обясни тя причината за своеобразната си проява на възхищение), така че Каркър насочи вниманието си към мистър Домби. Мистър Домби говореше малко и само от време на време казваше: „Съвсем вярно, Каркър“ или:

„Наистина, Каркър“, но той мълчаливо насърчаваше Каркър да продължава и изпитваше голямо вътрешно задоволство от държането му, тъй като считаше, че някой трябва да поддържа разговора, и намираше, че забележките на Каркър отразяват идеите на самия мистър Домби, поради което навярно могат да бъдат увлекателни за мисис Грейнджър. Мистър Каркър, с присъщия си изключителен такт, нито веднъж не си позволи дързостта да се обърне директно към младата дама. Тя обаче сякаш го слушаше внимателно, макар и да не поглеждаше към него. А един-два пъти, когато той ясно подчерта своята особена смиреност, върху лицето ѝ се прокрадна сумрачната усмивка не като лъч светлина, а като непрогледна черна сянка.

Когато най-накрая замъкът Уорик бе напълно изчерпан, както до голяма степен и самият майор — да не говорим за мисис Скютън, чиито своеобразни прояви на възторг се учестиха извънредно много, — каретата бе предоставена отново на услугите им и те потеглиха да видят някои забележителни гледки в околността. Мистър Домби с официален тон заяви, че една скица на някоя от гледките, направена от красивата ръка на мисис Грейнджър, колкото и небрежно нахвърляна да е тя, би била за него спомен от приятно прекарания ден, макар че той не се нуждаел от вещественото отражение на спомена, който и без това несъмнено щял да съхрани завинаги (при тези думи мистър Домби отново се поклони). Мършавият Уидърс, стиснал под мишница скицника на Едит, получи незабавно нареждане от мисис Скютън да подаде скицника. И така, каретата спря, за да може Едит да направи рисунката, която мистър Домби щеше да скъта сред своите съкровища.

— Страхувам се, че твърде много ви безпокоя — каза мистър Домби.

— Ни най-малко. От какъв ъгъл искате да бъде направена скицата? — запита тя, като се обърна към него със същата самоналожена учтивост, както и преди.

Мистър Домби — при поредния поклон колосаната му връзка изскърца — помоли художничката сама да реши това.

— Предпочитам вие да посочите — заяви Едит.

— Да кажем тогава — отговори мистър Домби, — нека бъде оттук. Мястото изглежда подходящо за целта или пък... какво мислите ВИЕ, Каркър?

Недалеко, на преден план, се открояваше горичка, не много различна от тази, в която мистър Каркър сутринта бе плел своята паяжина от стъпки. В настоящата горичка под едно дърво имаше пейка, поразително напомняща на вид мястото, където управителят бе прекъснал плетенето на паяжината си.

— Мога ли да се осмеля да обърна внимание на мисис Грейнджър — рече Каркър, — че оттук се разкрива една интересна, едва ли не забележителна гледка?

Тя погледна натам, накъдето сочеше той с камшика си, и мигновено извърна очи към лицето му. От момента на запознаването им досега това бе вторият поглед, който си разменяха — той твърде много приличаше на първия, но бе по-красноречив.

— Харесва ли ви тази гледка? — обърна се Едит към мистър Домби.

— Мога само да бъда възхитен — отвърна ѝ мистър Домби.

И така, каретата се приближи до мястото, от което мистър Домби щеше да бъде възхитен. А Едит, без да се помръдва от седалката, разтвори скицника със свойствената си надменна безучастност и започна да рисува.

— Всичките ми моливи са изтъпени — каза тя, като спря и ги повъртя в ръце.

— Моля да ми разрешите да помогна — обади се мистър Домби. — Впрочем Каркър по-добре ще се справи, тъй като разбира от тези работи. Каркър, бъдете така добър да се погрижите за моливите на мисис Грейнджър.

Мистър Каркър се приближи до вратата на каретата от страната на мисис Грейнджър и като пусна юздата върху шията на коня си, пое с усмивка и поклон моливите от ръката ѝ и без да слиза от седлото си, спокойно започна да ги остри. След като свърши, той поиска разрешение да ги държи и да ѝ подава поотделно необходимия молив. По този начин мистър Каркър, изричайки много похвали относно изключителната дарба на мисис Грейнджър, особено при изобразяването на дърветата, не се откъсна от нея и през цялото време следи рисунката ѝ. Междувременно мистър Домби стоеше в каретата прав като свещ, напомнящ достолепно привидение, и също наблюдаваше всичко, а Клеопатра и майорът си гукаха помежду си като два престарели гълъба.

— Доволен ли сте от рисунката, или трябва да ѝ придам завършен вид? — запита Едит, като показа скицата на мистър Домби.

Мистър Домби заяви, че нямало нужда нито от един щрих повече — рисунката била самото съвършенство.

— Тя е направо изключителна — възкликна Каркър и показа целите си розови венци в потвърждение на хвалбата си. — Изобщо не съм очаквал подобна красота и прелест.

Тези думи биха могли да се отнасят както до творбата, така и до твореца. Мистър Каркър обаче бе напълно открит — не само устата му, но и цялата му душа. Той продължи да се държи по същия начин, докато прибираха скицата, направена за мистър Домби, както и принадлежностите за рисуване. Тогава той подаде моливите (сдържано му поблагодариха за оказаната помощ, но не го удостоиха с поглед), дръпна юздата, отиде отзад и отново последва каретата.

Докато яздеше, той навярно си мислеше, че дори тази банална скица бе направена и предадена на собственика ѝ, сякаш бе предварително спазарена и съответно закупена. Навярно си мислеше, че макар и Едит да се бе отзовала с най-голяма готовност на молбата на мистър Домби, върху надменното ѝ лице, надвесено над рисунката или пък насочено към изобразявания пейзаж в далечината, се четеше ранената гордост на жена, въввлечена в гнусна и недостойна сделка. Той навярно си мислеше за неща от този род, но безспорно усмивката не слизаше от устата му и докато привидно се оглеждаше безгрижно наоколо, изпитващ наслада от свежия въздух и ездата, непрестанно все така зорко следеше каретата с крайчеца на окото си.

Еднодневната екскурзия приключи с разходка сред спохожданите от духове руини на Кенилуърт и посещение на няколко други живописни места — повечето от тях, както напомни мисис Скютън на мистър Домби, Едит била вече рисувала, както той самият забелязал при разглеждането на пейзажите ѝ. Мисис Скютън и Едит бяха откарани до квартирата им. Клеопатра любезно покани мистър Каркър да посети дома им вечерта заедно с мистър Домби и майора, за да чуе музикалните изпълнения на Едит. След това тримата джентълмени потеглиха към своя хотел да вечерят.

Вечерта протече съвсем по същия начин като предната, с тази разлика само, че за двадесет и четири часа майорът бе станал много по-тържествуващ и по-малко тайнствен. Отново се вдигна тост за

Едит. Мистър Домби отново бе приятно смутен. А мистър Каркър изразяваше пълното си разбиране и одобрение.

Нямаше други гости освен тях в дома на мисис Скютън. Скиците на Едит бяха пръснати из стаята, навярно повече на брой от друг път. Уидърс, изпитият паж, сервира малко по-силен от обичайния чай. Арфата беше на мястото си, пианото — също и Едит пя и свири. Но дори музикалните си изпълнения по нареждане на мистър Домби Едит изсвири, тъй да се каже, по същия непреклонен начин. Ето така.

— Едит, скъпа, обична моя — обърна се към нея мисис Скютън половин час след чая, — уверена съм, че мистър Домби умира от нетърпение да те чуе.

— Сигурна съм, че на мистър Домби не му липсва смелостта сам да изрази желанието си, мама.

— Ще ви бъда безкрайно благодарен — обади се мистър Домби.

— Какво предпочитате?

— Навярно пианото — колебливо отговори мистър Домби.

— Както желаете. Само трябва да изразите волята си.

И тя засвири на пианото. Същото се повтори с арфата, както и с пеенето и с избора на песните и музикалните произведения. Леденото и неохотно, но в същото време подчертано бързо изпълнение на волята му, която той й налагаше единствено на нея, достатъчно силно биеше на очи, за да убегне от зоркия поглед на мистър Каркър, въпреки притегателната сила на пикета. Не се изплъзна от зрението му и фактът, че мистър Домби очевидно се гордее със своята власт и му е приятно да я изтъква.

Въпреки всичко мистър Каркър игра толкова добре — няколко пъти с майора, а после с Клеопатра, която дебнеше мистър Домби и Едит с взор, по-остър и от взора на ястреб, — че още повече се издигна в очите на дамата-майка. А когато на сбогуване изрази съжалението си, че на следния ден трябвало да се завърне в Лондон, тя го увери, че тъй като душевното сходство не се срещало всеки ден, на тях тепърва им предстояло да се виждат.

— Надявам се, че така ще бъде — каза мистър Каркър и като хвърли многозначителен поглед към отдалечената от тях двойка, се отправи към вратата, следвайки майора. — Смятам, че така ще бъде.

Мистър Домби, сбогувал се официално с Едит, се наклони или по-скоро направи опит да се наклони над канапето на Клеопатра и

полугласно рече:

— Помолих мисис Грейнджър да ми разреши утре сутринта да я посетя — със специално намерение — и тя ми определи да дойда в дванадесет часа. Мога ли да се надявам, че след това ще имам удоволствието, мадам, да разговарям с вас, ако си бъдете в къщи?

Клеопатра бе толкова развълнувана и трогната, когато чу тези безспорно загадъчни слова, че можа само да притвори очи, да поклати глава и да поднесе на мистър Домби ръката си, която мистър Домби улови, но тъй като не знаеше какво точно да прави с нея, я пусна.

— Домби, да вървим! — извика майорът, като надникна от вратата. — По дяволите, сър, старият Джо категорично възнамерява да предложи да се смени името „Ройъл“ на хотела и той да бъде наречен „Тримата весели ергени“ в чест на нас тримата с мистър Каркър.

При тези думи майорът потупа мистър Домби по гърба и като намигна през рамото му на дамите — в главата на Багсток застрашително бе нахлула кръв, — изведе мистър Домби навън.

Мисис Скютън се бе излегнала на канапето, Едит седеше настрана, близо до арфата си, потънала в мълчание. Майката си играеше с ветрилото и току поглеждаше крадешком към дъщеря си, но дъщерята, свела очи, бе обзета от такива мрачни размишления, че не можеше да бъде обезпокоявана в такъв момент.

Цял час прекараха те така, без да си разменят нито дума, докато се появи прислужницата на мисис Скютън според установения порядък, за да приготви малко по малко старата дама за лягане. В късната доба тази прислужница трябваше да има облика не на жена, а на скелет, с коса и слънчев часовник в ръка, тъй като нейният допир приличаше на допира на Смъртта. Разкрасеното лице увехна от досега на пръстите ѝ, тялото се съсухри, косата се смъкна надолу, тъмните вити вежди изчезнаха и на тяхно място изникнаха сиви, редки косъмчета, безкръвните устни хлътнаха, кожата стана мъртвешки бледа и отпусната. Върху канапето на Клеопатра седеше изнемощяла, жълта старица с тресяща се глава и зачервени очи и сгушена в омазнената си фланелена роба, тя имаше вид на неугледен вързоп.

Когато останаха сами и тя се обърна към Едит, самият ѝ глас се бе променил.

— Защо не ми казваш — пискливо рече тя, — че имате уговорка утре той да дойде тук?

— Защото на теб това ти е известно — отвърна Едит, — майко!
С каква насмешка произнесе тя последната дума!

— На теб ти е известно, че той ме купи — продължи тя. — Или по-точно, че ще го направи утре. Той добре обмисли покупката си, показва я на приятеля си, дори се гордее с нея, смята, че тя му подхожда и ще му струва сравнително евтино. Утре той ще я закупи. Боже мой, как можах да доживея такова нещо и да го изпитам!

Представете си как върху едно-единствено прекрасно лице се изписа цялото съзнателно самоунижение и бурно негодувание на стотина жени, горди и страстни по природа! Това лице се скри от две бели, разтреперани ръце.

— Какво искаш да кажеш? — гневно запита майката. — Нима ти още от дете...

— Дете! — повтори Едит и погледна към нея. — Кога съм била дете? Какво детство си ми създала ти? Аз бях жена — лукава, хитра, користна, хвърляща въдици на мъжете — още преди да познавам самата себе си или пък теб, дори преди да разбирам още недостойната и жалка цел на всяка усвоена от мен нова уловка. Ти си родила жена. Погледни я сега. Тази вечер тя достигна връхната си точка.

Докато говореше така, Едит удари с ръка красивата си гръд, сякаш желаше да се самоунищожи.

— Погледни ме — продължи тя. — Погледни тази, която не знае какво значи да имаш чиста душа и да обичаш. Погледни тази, която е обучавана как да измисля примамки и поставя капани в годините, когато децата се забавляват с игри, тази, която бе омъжена съвсем млада — макар и вече пресметлива като възрастна — за човек, към когото не изпитвах нищо друго освен безразличие. Погледни ме, погледни тази, която той остави вдовица, напускайки света, преди още да е получил завещаното му наследство — едно божие наказание за теб, напълно заслужено! — и ми кажи какво представлява моят живот от десет години насам.

— Полагахме всички усилия да ти обезпечим една завидно положение — отговори майка ѝ. — Такъв беше животът ти. Сега вече ти постигна това.

— Не е имало роб на пазара или кон на панаира, който да е бил така показван, предлаган, оглеждан и излаган на показ, както аз съм била през тези десет позорни години, майко — извика Едит с пламнало

чело, отново горестно наблягайки на последната дума. — Не е ли така? Не станах ли пословична сред всички мъже? Не тичаха ли подире ми глупци, развратници, хлапаци, изкуфели старци, а после един по един ме изоставяха и си отиваха, защото при цялото ти лукавство ти беше съвсем прозрачна, да, и твърде целенасочена, въпреки лицемерните ти превземки, докато накрая едва ли не си създадохме лоша слава. Нима не се примирявах с обстоятелството да бъда оглеждана и опипвана — извика тя с искрящи очи — из повечето големи курорти, отбелязани върху картата на Англия? Нима не съм била предлагана навсякъде като амбулантна стока, докато не угасна у мен и последната искрица на уважение към собствената ми личност и не станах противна сама на себе си? Не беше ли такова моето късно детство? Не съм имала никакво преди това. Точно тази вечер не ми разправяй, че съм имала детство.

— Ти би могла поне двадесет пъти досега да се омъжиш за добра партия, Едит — каза майка ѝ, — само ако бе проявила малко по-голяма благосклонност.

— Не! Този, който ме вземе, такава отрепка, каквато съм, с пълно основание заслужаваща да бъде считана за отрепка — каза тя, разтреперана от силен срам и неукротима гордост, и изправи глава, — трябва да ме вземе само по този начин, както ме взима този мъж — без никакви опити от моя страна да го примамвам. Той ме вижда, изложена на търга, и смята, че е добре да ме купи. Нека да го стори! Когато дойде да ме огледа — вероятно за да предложи цената, — той пожела да види списъка на моите умения. Аз му го представих. Когато поиска да му демонстрирам някое от тях, за да се уверят приятелите му, че покупката е разумна, попитах го какво точно желае да направя и изпълнявах волята му. Нищо повече няма да сторя. Той прави покупката си по свой избор, има съзнание за стойността ѝ и за силата на парите си. Надявам се, че няма да се разочарова. Аз не съм препоръчвала сделката и не съм настоявала за нея. Нито пък ти, доколкото можах да предотвратя подобно нещо.

— Странно говориш тази вечер, Едит, с родната си майка.

— И на мен така ми се струва, но на мен ми изглежда по-странно, отколкото на теб — каза Едит. — Възпитанието ми обаче отдавна е приключило. Вече съм твърде стара и с течение на времето съм паднала твърде ниско, за да тръгна по нов път, да възпра теб и да

спася себе си. Зародишът на всичко онова, което пречиства женската душа, облагородява я и я извисява, не се е развил у мен и сега, когато съм преизпълнена с презрение към себе си, няма какво да ме крепи.

В гласа ѝ се долови покъртителна горест, но веднага изчезна, когато Едит отново заговори с презрително свити устни.

— И така, тъй като сме с благороден произход, но бедни, доволна съм, че по този начин ще забогатеем. Едно мога да кажа само — останах вярна на целта, която имах силата да си поставя (едва не казах твърдостта, като имам предвид твоето присъствие край мен, майко), и не съблазни онзи човек.

— Онзи човек ли! — възкликна майка ѝ. — Говориш така, сякаш го мразиш.

— А ти си въобразяваше, че го обикнах, така ли? — отвърна тя, като се спря сред стаята и се обърна. — Трябва ли да ти казвам — продължи тя, втренчила очи в майка си, — че той е човекът, който ни опозна прекрасно и ни видя ясно като на длан, и че в негово присъствие изпитвам по-малко уважение и доверие към собствената си личност, отколкото пред самата себе си, дотолкова съм унижена от неговото вникване в душата ми?

— Предполагам — хладно заговори майка ѝ, — че нападките ти се отнасят до бедния, нещастен... как се казваше... мистър Каркър. Липсата ти на уважение и доверие към собствената ти личност във връзка с въпросното лице (той ми прави впечатление на много приятен човек) едва ли може да повлияе много на твоето семейно положение. Защо ме гледаш така свирепо? Да не би да се чувствуващ болна?

Едит внезапно сведе глава, сякаш бе ужилена, и притисна лицето си с ръце. Неудържими конвулсии пробягнаха из цялото ѝ тяло, но бързо изчезнаха и с обичайната си горда походка тя излезе от стаята.

Тогава отново се появи прислужницата, на която ѝ се полагаше да бъде скелет, и като подаде ръка на господарката си — наред с прелестта си мисис Скютън сякаш бе загубила и маниерите си и заедно с фланелената роба бе надянала парализата, — събра останките на Клеопатра с другата си ръка и ги отнесе, за да бъдат готови за възкресението на следващия ден.

[1] Алюзия за думите на вещицата в „Макбет“ (I д., 3 к.). ↑

[2] От корана: „Няма друг бог освен Аллах и Мохамед е неговият пророк.“ ↑

ГЛАВА XXVIII

ПРОМЕНИ

— Най-сетне настана денят, Сузан — обърна се Флорънс към превъзходната Нипър, — да се завърнем отново в нашия тих дом.

Сузан си пое дъх с такава изразителност, която не се поддава на никакво описание, и като уталожил по-нататък чувствата си с многозначително изкашляне, отвърна:

— Твърде тих наистина, мис Флой, няма съмнение в това. Прекалено тих.

— Случвало ли ти се е — унесено заговори Флорънс след кратки размишления, — случвало ли ти се е, когато съм била малко дете, да срещнеш този джентълмен, който вече три пъти си направи труда да дойде на кон дотук, за да разговаря с мен... струва ми се три пъти, Сузан?

— Три пъти, мис — потвърди Нипър. — Веднъж, когато се разхождахте навън със старите Скет...

Флорънс ѝ хвърли кротък поглед и мис Нипър се поправи:

— Искам да кажа, със сър Барнет и съпругата му, мис, както и с младия джентълмен. И още две вечери оттогава.

— Когато съм била малко дете и са идвали хора при татко, виждала ли си някога този джентълмен у дома, Сузан? — запита Флорънс.

— Знаете ли, мис — отвърна прислужницата, след като поразмисли малко, — наистина не бих могла да кажа, че съм го виждала някога. Когато почина вашата скъпа, бедна майка, мис Флой, аз току-що бях постъпила на работа у вас, разбирате ли, и МОЕТО място беше — Нипър навиря нос, сякаш искаше да каже, че мистър Домби винаги съзнателно е подценявал заслугите ѝ — на етажа на тавана.

— Наистина — все така унесено отвърна Флорънс — ти едва ли би могла да знаеш кой е идвал у дома. Съвсем забравих.

— Знам само това, което говорехме за семейството и посетителите, мис — каза Сузан, — и което чувах да се разправя, макар че кърмачката преди мисис Ричардс отправяше зловни намеци, че съм била любопитно хлапе, когато се присъединявах към компанията им, но това може да се обясни единствено с факта, че бедното създание имаше навика да се напива — заяви Сузан с известна снизходителност, — поради което ѝ наредиха да напусне и тя напусна.

Флорънс, седнала до прозореца в спалнята си, подпряла с ръка лицето си, седеше, загледана навън, и до такава степен бе погълната от собствените си мисли, че едва ли чуваше какво ѝ говори Сузан.

— Във всеки случай, мис — продължаваше Сузан, — много добре си спомням, че същият този джентълмен, мистър Каркър, почти винаги е бил толкова високопоставено лице при баща ви, каквото е сега. Тогава в къщата се говореше, мис, че той ръководел всички дела на баща ви в Сити, че се справял с цялата работа и че вашият татко се съобразявал с него повече, отколкото с когото и да било друг, което, моля за извинение, мис Флой, не е бог знае какво, тъй като баща ви никога не се е съобразявал с друг човек. Знаех това, независимо че съм била любопитно хлапе.

Сузан Нипър, почувствувала се засегната при спомена за кърмачката преди мисис Ричардс, силно наблегна на думите „любопитно хлапе“.

— За това, че мистър Каркър не се е провалил, мис — продължи тя, — а се е задържал на мястото си и е запазил доверието на баща ви, аз знам от непрестанните приказки сред прислугата на оня Пърч, който често идва в къщата, и макар че е най-голямото нищожество на света, мис Флой, и че направо къса на всички нервите, Пърч е много наясно какво точно става в Сити и казва, че баща ви не правел нищо без мистър Каркър и че оставял всичко на мистър Каркър, и че действувал според съветите на мистър Каркър, и че държал винаги мистър Каркър подръка и намирам, че той смята — този съвсем невзрачен Пърч, — че като изключим баща ви, индийският император е невинен младенец в сравнение с мистър Каркър.

Нито една дума от казаното не бе пропусната от Флорънс, която, заинтригувана от обясненията на Сузан, вече не гледаше разсеяно през прозореца навън, а се бе вторачила в прислужницата си и слушаше внимателно.

— Да, Сузан — каза тя, когато въпросната млада дама приключи.
— Убедена съм, че той се ползува с доверието на баща ми и е негов приятел.

Този въпрос се бе загнездил в главата ѝ и я занимаваше от няколко дни. При двете си посещения, последвали първото му, мистър Каркър бе наложил една дискретност между него и нея, наложил бе някакво свое право да ѝ съобщи тайнствено и крадешком, че за кораба още нямало никакви известия, наложил ѝ бе неуловима, съдържаща власт и влияние върху нея и всичко това предизвикваше у Флорънс недоумение и голямо безпокойство. Тя не беше способна да отблъсне или разкъса паяжината, в която той постепенно я оплиташе, защото за подобно нещо се изискваха съответните умения и познания за света, за да се противопостави на неговото лукавство, а Флорънс не притежаваше нито едното, нито другото. Вярно, той ѝ беше казал единствено, че за кораба нямало сведения и се страхувал, че се е случило най-лошото. Но Флорънс бе силно разтревожена откъде може да знае, че тя се интересува от кораба и какво право има да ѝ намеква тайнствено и коварно за това, което му е известно на него.

В съзнанието на Флорънс образът на мистър Каркър придобиваше тревожна притегателност поради поведението на джентълмена и поради нейния непрестанно засилващ се навик да мисли за това поведение с недоумение и безпокойство. Тя понякога ясно си припомняше чертите му, гласа и маниерите му — прибягваше до това средство, за да сведе Каркър до нивото на обикновения човек, който няма по-силно въздействие върху нея от когото и да било друг, но пак не успяваше да разсее неясния смут. При това той никога не се въсеше и не я гледаше с неприязън или враждебност, а бе винаги усмихнат и приветлив.

От друга страна, Флорънс, преследваща неотклонно своята цел по отношение на баща си и твърдо придържаща се към решението да счита, че тя самата, не по своя воля, е причина за студенината и отчуждението в отношенията им, изведнъж се сещаше, че въпросният джентълмен е доверен приятел на баща ѝ и тя започваше с натежало сърце да си мисли дали нейната засилваща се склонност към неприязън и страх спрямо Каркър не произтича от същия този скрит в нея недостатък, който бе отблъснал любовта на баща ѝ и я бе направил толкова самотна. Тя се опасяваше, че може би е така. Понякога бе

убедена, че е именно така. След това решаваше, че ще се опита да превъзмogne това нередно чувство. Самоубеждаваше се, че вниманието на бащиния ѝ приятел е чест и награда за нея, и се изпълваше с надеждата, че като се съобразява търпеливо с него и проявява доверие към него, тя ще извърви с изранените си крака трънливия път, водещ към сърцето на баща ѝ.

И така, без да има с кого да се посъветва — всяко обръщане за съвет към когото и да било неизбежно би представлявало оплакване от баща ѝ, — кротката Флорънс се мяташе сред неспокойното море на съмнението и надеждата. А мистър Каркър, наподобяващ люспесто чудовище от дълбините, плуваше ниско и не откъсваше от нея лъскавите си очи.

Сега Флорънс имаше още една причина да мечтае за завръщането си у дома. Уединеният ѝ живот по-пълно съответствуваше на поетия от нея път, изпълнен с плахи надежди и съмнения. Понякога я обхващаше безпокойство, че по време на отсъствието си ще пропусне някой благоприятен случай да засвидетелствува своята обич към баща си. Бог е свидетел, че в това отношение бедното дете би могло да бъде напълно спокойно. Отритнатата ѝ любов обаче пърхаше в сърцето ѝ и дори в сънищата ѝ литваше нависоко и подобно прелетна птичка, завърнала се у дома, се сгушваше върху гърдите на баща си.

За Уолтър тя мислеше често. Ах, твърде често, когато нощта бе мрачна, а вятърът духаше около къщата! Надеждата обаче не напускаше сърцето ѝ. До такава степен е трудно на младите и пламенни хора, дори с жизнен опит като нейния, да си представят как младостта и пламенността могат да бъдат угасени подобно треперливо пламъче и как яркият ден на живота в своя разцвет може да се превърне в нощ, че надеждата не я напускаше. Тя често лееше сълзи за страданията на Уолтър, но рядко за предполагаемата му смърт — съвсем рядко, и то за кратко.

Тя писа на стария майстор на корабни уреди, но не получи отговор на писмото си, което впрочем не се нуждаеше от отговор. Така стояха нещата с Флорънс в деня, когато рано сутринта се отправяше с радост към дома си и се завръщаше към предишния си, уединен живот.

Доктор и мисис Блимбър, съпровождани (съвсем не по негова воля) от драгоценния им питомник, младия мистър Барнет, вече се бяха завърнали в Брайтън и въпросният млад джентълмен заедно със своите

спътници, поели към върховете на Парнас, несъмнено бяха възобновили своите постоянни занимания. Ваканцията бе приключила и повечето млади гости във вилата се бяха разотишли, а и на продължилата дълго визита от страна на Флорънс дойде краят.

Имаше един гост обаче, който, макар и неотседнал в къщата, неизменно засвидетелствуваше своето внимание към семейството и продължаваше да им бъде предан. Това беше мистър Тутс — от няколко седмици той бе възобновил познанството си със Скетълс младши, което беше имал щастието да завърже през онази вечер, когато разкъса веригите на доктор Блимбър и надянал пръстена, литна на свобода, — който сега ги посещаваше редовно през ден и оставяше пълна колода визитни картички на вратата, толкова много на брой, че цялата церемония приличаше на партия вист, където мистър Тутс раздаваше, а прислужникът бе негов партньор. Освен това Тутс, осенен от дръзката, но уместна идея непрестанно да напомня на семейството за себе си (има основания да се предполага обаче, че този хитър план се бе породил в изобретателната глава на Петела), се снабди с катер с шест гребла — екипажът се състоеше от приятели-гребци на Петела и се управляваше собственоръчно от въпросната знаменита личност, като за целта Петела обличаше яркочервена пожарникарска куртка и прикриваше под зелена козирка постоянно получаваните синини. Преди да пусне в действие плавателния съд, мистър Тутс се допита до мнението на Петела относно един такъв хипотетичен случай: ако се предположи, че Петела е влюбен в някоя млада дама на име Мери и му хрумне мисълта да си набави своя собствена лодка, как би нарекъл той тази лодка. Петела отвърна, като подкрепи думите си с множество най-тържествени уверения, че би я нарекъл или „Папагалът“, или „Щастието на Петела“. След дълги размишления и голямо умствено напрежение мистър Тутс усъвършенствува тази идея и реши да нарече лодката си „Радостта на Тутс“ — един тънък комплимент спрямо Флорънс, който не можеше да не бъде оценен от всеки, познаващ въпросните лица.

Излегнал се върху алени възглавници в красивата си барка, навирил крака, мистър Тутс изпълняваше своя замисъл, като се носеше по реката цели дни и седмици наред, сновеше напред-назад около градината на сър Барнет, нареждаше на екипажа си непрестанно да пресича реката под остър ъгъл, за да може Тутс по-добре да се покаже

пред евентуалните наблюдатели от прозорците на сър Барнет, и караше „Радостта на Тутс“ да прави маневри, които предизвикваха пълно изумление у всички съседни крайбрежни жители. Когато обаче му се случваше да съзре някого на брега на реката в градината на сър Барнет, мистър Тутс неизменно си придаваше вид, че минава оттам по най-странно и невероятно стечение на обстоятелствата.

— Как сте, Тутс? — питаше сър Барнет, като му махаше с ръка от поляната, докато ловкият Петел насочваше лодката право към брега.

— Здравейте, сър Барнет — отвръщаше мистър Тутс. — Каква изненада да срещна тук именно ВАС!

Със свойствената си съобразителност мистър Тутс винаги казваше тези думи, сякаш това не бе домът на самия сър Барнет, а някоя необитаема сграда на брега на Нил или Ганг.

— Никога не съм бил толкова изненадан! — възкликваше мистър Тутс. — Тук ли е мис Домби?

Веднага след това навярно се появяваше Флорънс.

— О, Диоген се чувства много добре, мис Домби — извикваше мистър Тутс. — Тази сутрин аз се отбих да питам.

— Много съм ви благодарна — чуваше се в отговор приятният глас на Флорънс.

— Няма ли да слезете на брега, Тутс? — предлагаше тогава сър Барнет. — Хайде! Не бързате за никъде. Елате да се видим.

— О, няма никакво значение, благодаря ви — отвръщаше мистър Тутс, като се изчервяваше. — Мислех си, че навярно мис Домби ще иска да се осведоми, затова. Довиждане!

И бедният мистър Тутс, който умираше от желание да приеме поканата, но му липсваше куражът да го стори, с натезало сърце даваше знак на Петела и „Радостта“ отплуваше, цепеща водата като стрела.

В деня на заминаването на Флорънс още от сутринта „Радостта“ стоеше в пълния си блясък до брега пред градинските стъпала. Когато след разговора си със Сузан Флорънс слезе да се сбогува, тя завари мистър Тутс да я чака в гостната.

— О, здравейте, мис Домби — каза стреснатият Тутс, изпадащ винаги в ужасен смут, когато се осъществяваше съкровеното му желание и му се удаваше възможност да разговаря с нея. — Благодаря,

чувствувам се отлично наистина, надявам се, че вие също и Диоген вчера бе добре.

— Много сте любезен — отвърна Флорънс.

— Благодаря, няма никакво значение — отвърна мистър Тутс. — Смятах, че навярно няма да имате нищо против в това хубаво време да се върнете по вода, мис Домби. В лодката има достатъчно място и за прислужницата ви.

— Много съм ви признателна — колебливо отвърна Флорънс. — Наистина много... но предпочитам да не пътувам по вода.

— О, няма никакво значение — отвърна мистър Тутс. — Довиждане!

— Няма ли да почакате да видите лейди Скетълс? — учтиво попита Флорънс.

— О, не, благодаря — отговори мистър Тутс. — Няма изобщо никакво значение.

Колко плах бе мистър Тутс в такива случаи и колко развълнуван! Но тъй като в този момент влезе лейди Скетълс, той веднага бе обхванат от непреодолимо желание да се осведоми как се чувства тя и да изрази надеждата, че е добре. Изключено бе мистър Тутс да подмине ръкуването си с нея и в този момент се появи сър Барнет, в когото той веднага се вкопчи с отчаяна настойчивост.

— Уверявам ви, Тутс, днес ние се разделяме — заяви сър Барнет, като се обърна към Флорънс — със слънчицето в нашия дом.

— О, няма никакво зна... искам да кажа, да, разбира се — неуверено измънка смутеният Тутс. — **ДОВИЖДАНЕ!**

Въпреки че наблегна силно на последната дума, вместо да си отиде, мистър Тутс продължаваше да стои, като се озърташе разсеяно. За да го облекчи, Флорънс започна да изразява благодарността си към лейди Скетълс на сбогуване и подаде ръка на сър Барнет.

— Мога ли да ви помоля, скъпа мис Домби — заговори стопанинът на дома, докато я изпровождаше до каретата, — да предадете моите най-сърдечни поздрави на скъпия си баща.

Флорънс се разтревожи от тази заръка, тъй като ѝ се струваше, че мами сър Барнет, като го кара да вярва, че любезността, проявявана към нея, е насочена също и към баща ѝ. След като не можеше обаче да даде никакво обяснение, тя се поклони и му благодари, като отново си помисли, че еднообразният ѝ дом, в който нямаше подобни неловки

положения и напомняния за мъката ѝ, бе за нея най-естественото и добро убежище.

Новите ѝ приятели и познати, които не си бяха още заминали, дойдоха тичешком от стаите си или градината, за да ѝ кажат довиждане. Те всички до един се бяха привързали към Флорънс и много държаха да се сбогуват с нея. Дори прислугата съжаляваше, че тя си тръгва и слугите я придружиха до вратата на каретата, като ѝ кимаха и ѝ се кланяха. Когато Флорънс огледа любезните лица и различи сред тях сър Барнет и съпругата му, както и мистър Тутс, който се кискаше и гледаше към нея отдалече, тя си спомни за вечерта на заминаването им заедно с Пол от дома на мистър Блимбър. При потеглянето на каретата цялото ѝ лице бе мокро от сълзи.

Горестни сълзи, но също така и успокоителни, защото в душата ѝ се надигнаха по-приятните спомени, свързани с еднообразния дом, в който сега се връщаше, и той ѝ стана по-скъп. Струваше ѝ се, че много време е минало, откакто бе бродила из безмълвните стаи, откакто за последен път се бе промъкнала, безшумно и плахо, в покоите на баща си, откакто бе усещала във всеки отделен миг от ежедневието си тържественото, но успокояващо присъствие на починалите ѝ скъпи хора. Освен това настоящата прощална сцена напомни за сбогуването ѝ с бедния Уолтър, за вида му и изречените от него думи през онази нощ, за забелязаната от Флорънс нежност у него към тези, които оставя след себе си, съчетана със смелост и силен дух. Кратката житейска история на Уолтър също така бе свързана със стария дом, поради което този дом придобиваше нови права и власт над сърцето ѝ.

Отправяйки се към дългогодишния си дом, дори Сузан Нипър поомекна малко. Макар че той бе мрачен и тя със сурова справедливост осъждаше тази негова мрачност, Сузан прояви голямо великодушие към него.

— Не отричам, мис, че се радвам отново да го видя — заяви Нипър. — Няма с какво много да се похвали човек в него, но не бих го нито изгорела, нито съборила.

— Ще ти е приятно да обходиш старите стаи, нали, Сузан? — усмихнато запита Флорънс.

— Е, мис — отвърна Нипър, която колкото повече приближаваха към дома, толкова повече омекваше спрямо него, — не отричам, че е така, макар че твърде вероятно е още утре да ги намразя.

Флорънс чувствуваше, че самата тя намира там много по-голям покой, отколкото където и да било другаде. По-удобно и лесно ѝ беше да крие тайната си там, сред високите тъмни стени, вместо да я носи сред ярката светлина и да се опитва да я затуля от очите на щастливите тълпи хора. По-лесно ѝ бе да се отдава на заниманията на своето предано сърце, когато бе сама и нямаше опасност да се отчая наново поради присъствието на други предани сърца наоколо. По-лесно ѝ бе да се надява, да се моли, да продължава да обича неизменно и търпеливо, макар и пренебрегвана, в тихото светилище на тези спомени — въпреки че всичко наоколо ѝ се разпадаше, загниваше и покриваше с ръжда, — отколкото на ново място, независимо до каква степен то бе изпълнено с радост. Тя с удоволствие посрещаше възобновяването на предишния си омагьосан, нереален живот и жадуваше старата черна врата отново да се хлопне зад гърба ѝ.

Изпълнени с такива мисли, те излязоха на дългата и неприветлива улица. Флорънс не седеше от тази страна на каретата, откъдето би се виждал домът ѝ, и като наближиха, тя надникна от прозореца и потърси с поглед децата от другата страна на улицата.

В този момент възкликанието на Сузан я накара бързо да се обърне.

— Ах, боже мой — задавено извика Сузан, — къде е изчезнала нашата къща?

— Нашата къща ли? — повтори Флорънс.

Сузан се дръпна от прозореца, отново си подаде главата, а когато каретата спря, тя отново се дръпна и загледа господарката си в недоумение.

Цялата къща, от основите до покрива, бе плътно обвита от скеля. Грамади от тухли и камъни, купчини хоросан и камари дървен материал задръстваха надлъж и нашир широката улица от едната страна. На стените ѝ бяха подпрени стълби и по тях се движеха нагоре-надолу работници. По площадките на скелята работеха хора. Вътре се трудеха декоратори и бояджии. Пред вратата една каруца стоварваше огромни рула декоративни тапети. Там спря и товарната кола на доставчик на мебели. През счупените зейнали прозорци не се виждаха никакви мебели из стаите — из целия дом от кухненските до таванските помещения не се мяркаше нищо друго освен работници и инструменти, използвани от различните занаяти. Както навън, така и

вътре имаше зидари, бояджии, дърводелци, каменоделци, чукове, корита с вар, четки, търнокопи, триони, мистрии — всички задружно работеха заедно.

Флорънс слезе от каретата, недоумяваща дали може това да е тяхната къща, и изведнъж видя Таулинсън, със загоряло от слънцето лице, застанал на вратата да я посрещне.

— Случило ли се е нещо? — запита Флорънс.

— О, не, мис.

— Големи промени се правят.

— Да, мис, големи промени — съгласи се Таулинсън.

Флорънс мина покрай него като насън и бързо се качи горе. В гостната, тънала дълго време в полумрак, бе нахлула ослепителна светлина и навсякъде се виждаха подвижни стълби, поставки и мъже с книжни шапки на главите, изкачили се нависоко. Портретът на майка ѝ бе изчезнал заедно с останалите подвижни вещи, а в светлия квадрат, където беше висял той, се четяха написаните с тебешир думи: „Стаята да се облицова. В зелено и златно.“ По стълбището бяха натрупани греди и летви както пред къщата и множество стъклари и заварчици подобно олимпийци се трудеха в различни пози и се протягаха към прозорчето на тавана. Отвътре нейната стая не бе пипната още, но отвън се издигаха греди и дъски, които затуляха светлината. Тя бързо отиде горе в другата спалня, където се намираше малкото легло — отвън през прозореца надничаше тъмен мъж с гигантски ръст, с лула в устата и вързана на главата носна кърпа.

Сузан Нипър, която от известно време диреше Флорънс, я намери именно там и ѝ каза, ако обичала да слезе долу при баща си, тъй като той искал да говори с нея.

— Той у дома! И иска да разговаря с мен? — възкликна Флорънс, цялата разтреперана.

Сузан, безкрайно по-объркана от самата Флорънс, повтори даденото ѝ нареждане. Без да се колебае нито за миг, Флорънс, бледа и развълнувана, се втурна отново надолу. Докато слизаше, си мислеше дали да се осмели да го целуне. Силното желание в душата ѝ вдъхна решителност и тя си намисли да го стори.

Баща ѝ навярно е усетил как силно бие сърцето ѝ, когато Флорънс застана пред него. Още миг и разтуптяното ѝ сърце ще се притисне до гърдата му...

Той обаче не беше сам. С него бяха две дами и Флорънс се спря. Тя с такава мъка се опита да превъзмогне чувствата си, че ако буйният ѝ приятел Дио не се бе втурнал и я обсипал с ласки, приветствайки завръщането ѝ у дома — при което една от дамите нададе лек писък и по този начин вниманието се отклони от Флорънс, — тя би припаднала и се свлякла на пода.

— Флорънс — обади се баща ѝ и ѝ подаде ръка така сдържано, че тя не помръдна от мястото си. — Здравей!

Флорънс пое ръката му с две ръце, плахо я повдигна до устните си, а после го остави да си я отдръпне. Той затвори вратата и ръката му докосна бравата със същото безучастие, с което бе докоснал и дъщеря си.

— Какво е това куче? — недоволно попита мистър Домби.

— Това куче, татко, е... от Брайтън.

— Добре — отвърна мистър Домби и върху лицето му премина сянка, тъй като той разбра какво имаше пред вид тя.

— То е много добро — обясни Флорънс, като се обърна към двете дами с присъщата ѝ грация и любезност. — Просто се радва, че ме вижда. Моля ви да му простите.

С един бегъл поглед тя забеляза, че седналата дама, надала писъка, бе възрастна, а другата дама, застанала близо до баща ѝ, бе много красива и елегантна.

— Мисис Скютън — обърна се баща ѝ към първата дама, като посочи към момиченцето, — това е дъщеря ми Флорънс.

— Тя е очарователна, не се съмнявах — отвърна дамата, като погледна през лорнета си. — Толкова е естествена! Моя скъпа Флорънс, целунете ме, ако обичате.

След като стори това, Флорънс се обърна към другата дама, край която баща ѝ очаквателно стоеше.

— Едит — рече мистър Домби, — това е дъщеря ми Флорънс. Флорънс, тази дама скоро ще стане твоя майка.

Флорънс се сепна и обхваната от противоречиви чувства, погледна красивото лице — сълзите, предизвикани от думата „майка“, се бореха у нея с изумлението, любопитството, възхищението и някакъв необясним страх. След това тя каза високо:

— О, татко! Бъди щастлив! Бъди много, много щастлив до края на живота си!

После разплакана склони глава върху гърдата на дамата.

Последва кратко мълчание. Красивата дама, която отначало, изглежда, се бе двоумила дали трябва да пристъпи към Флорънс, сега я притисна към гърдите си и помилва обвитите около талията ѝ ръце, сякаш за да окуражи и успокои момичето. Устните ѝ не пророниха ни дума. Тя сведе глава над Флорънс, целуна я по бузата, но не промълви ни дума.

— Няма ли да обиколим стаите — обади се мистър Домби, — за да видим как напредват работниците? Моля за разрешение, моя скъпа мадам.

След тези думи той предложи ръка на мисис Скютън, която оглеждаше Флорънс с лорнета си, сякаш си представяше как би изглеждало момичето, ако му се придаде — несъмнено от собствените неизчерпаеми запаси на мисис Скютън — малко повече сърце и непосредственост. Флорънс продължаваше да ридае върху гърдите на дамата и да се притиска към нея, когато от оранжерията се дочу гласът на мистър Домби.

— Нека да питаме Едит. Боже мой, къде е тя?

— Едит, скъпа моя — извика мисис Скютън, — къде си? Сигурна съм, че търсиш някъде мистър Домби. Ние сме тук, любима моя.

Красивата дама освободи Флорънс от обятията си и след като отново притисна устни до бузата ѝ, бързо се отдалечи и се присъедини към тях. Флорънс не се помръдваше от мястото си — едновременно щастлива, печална, весела, разплакана. Тя не знаеше колко време е стояла там, когато новата ѝ майка се върна и отново я взе в прегръдките си.

— Флорънс — заговори дамата припряно и се взря внимателно в очите ѝ. — Нали няма да ме намразиш още от самото начало?

— Да ви намразя ли, мамо? — възкликна Флорънс, като обви ръка около шията ѝ и я погледна в очите.

— Тихо! Започни да си мислиш хубави неща за мен — каза ѝ красивата дама. — Започни да вярваш, че ще се опитам да те направя щастлива и че съм готова да те обикна, Флорънс. Довиждане. Скоро ще се срещнем отново. Довиждане. Недей да стоиш повече тук.

Тя отново я притисна до гърдите си — бе изрекла всичко много бързо, но с решителен глас — и Флорънс видя как тя отиде при тях в

съседната стая.

Флорънс се изпълни с надежда, че сега ще научи от новата си и красива майка по какъв начин да спечели любовта на баща си. А през нощта в стария, изоставен дом ѝ се присъни нейната родна майка, която с лъчиста усмивка благославяше надеждите ѝ. Бленуващата Флорънс!

ГЛАВА XXIX

ОЧИТЕ НА МИСИС ЧИК СЕ ОТВАРЯТ

Мис Токс, в пълно неведение относно чудесата, свързани с дома на мистър Домби — като скеля, подвижни стълби, работници, вързали на главите си носни кърпи и надничачи през прозорците подобно летящи зли духове или причудливи птици, — една сутрин (точно през периода, така наситен със събития), след като бе приключила със закуската си, състояща се от обичайните храни, а именно хрускава франзела, едно прясно яйце (или поне с гаранция, че е прясно) и чай (в чайничето бе попарена една малка сребърна лъжичка чай за мис Токс и една малка сребърна лъжичка чай за чайника — една приумица, доставяща удоволствие на добрите домакини), се качи горе да изпълни птичия валс на клавесина, да полее цветята и да ги приведе в ред, да избърше прахта от декоративните вещи и в съответствие с неизменните си дневни привычки да превърне малката си гостна в украшение за улица Принцеса.

Мис Токс надяна чифт стари ръкавици, наподобяващи изсъхнали листа, с които обикновено извършваше тези занимания — по друго време ръкавиците бяха скрити за окото в едно чекмедже на масата, — и методично се захвана за работа, като започна с птичия валс, след което, по силата на естествените асоциации, се залови с птичето си — едно съвсем тесногръдо канарче, престаряло и много рошаво, но способно да пее с пронизителен гласец, като този факт бе добре известен на улица Принцеса, — след това се зае с малките порцеланови декоративни фигури и книжните мухоловки и т.н., докато най-после стигна до цветята, които, общо взето, се нуждаеха от подрязване тук-таме с ножици според изискванията на никакъв ботанически закон, извънредно важен в очите на мис Токс.

Тази сутрин обаче мис Токс не бързаше да се залови за цветята. Времето беше топло, подухваше южен ветреца и из улица Принцеса се носеше дъх на лято, поради което мислите на мис Токс се насочиха към природата. Слугата от заведението „Гербът на принцесата“ бе

излязъл с лейка и напръскал с вода цялата уличка, от което изсъхналата пръст бе придобила свеж мирис — мирис на зелено, помисли си мис Токс. От голямата улица на ъгъла се прокрадваше тясна слънчева ивица и опушените врабчета я прескачаха с подскоци и се озаряваха от лъчите или пък се къпеха в нея като в поток и се превръщаха във великолепни врабчета, нямащи нищо общо с комините. На витрината на заведението „Гербът на принцесата“ ярко се открояваха надписи, рекламиращи бирата, придружени от картини, изобразяващи жадни клиенти, потопени в пяна или оглушени от изхвърчащи тапи. Някъде извън града косяха и пластяха трева и макар че това благоухание трябваше да измине голямо разстояние и да се бори за надмощие с множество противоположни благоухания сред жилищата на бедните (бог да възнагради тези влиятелни джентълмени, които настояват да се съхраняват чумавите коптори като неделима част от мъдростта на нашите прадеди и полагат жалки усилия да запазят мизерията на въпросните жилища), на улица Принцеса се усети лек полъх от благоуханието, нашепващо за природата и целебния ѝ въздух точно така, както тези благоухания обикновено шепнат на каторжниците и пленниците, на угнетените и потиснатите, напук на управниците и надзирателите, и при техния мъдър поздрав — какъв поздрав само! — земята спира да се върти.

Мис Токс седна на перваза и се замисли за добрия си покоен баща, мистър Токс, служител в митническа кантора, и за детството си, прекарано в пристанищно селище сред провинциална простотия и големи количества катран. Тя потъна в далечни, сладостни спомени за ливадите, изпълнени с проблясващи лютичета, напомнящи обърнат небосвод със златни звездички, и за това как бе плела венчета от жълтурчета за влюбените момчета, облечени в жълтеникави на цвят дрехи и кълнящи се във вечна ярност, и за това как бързо бяха увяхвали и се разкъсвали клетвените венци.

Седнала на перваза, загледана във врабчетата и слънчевата ивица, мис Токс също така си спомни и за добрата си, покойна майка, сестра на притежателя на напудрената глава и косичника, спомни си нейната добродетелност и ревматизма ѝ. После на улица Принцеса се появи продавач на цветя — човек с надути крака, груб глас и поставена върху главата тежка кошница, така сплескала шапката му, че тя бе заприличала на баница — и при всяко негово извикване плахите

стебълца на маргаритките потрепваха, сякаш той бе човекоядец, търгуващ с малки деца, и мис Токс бе толкова силно обхваната от летни възпоменания, че тя разтърси глава и промълви, че докато се усети, съвсем щяла да остарее, което изглеждаше напълно вероятно.

В своето замечтано състояние мис Токс отправи блуждаещите си мисли към мистър Домби, навярно защото майорът се бе завърнал в квартирата си отсреща и току-що ѝ се бе поклонил от прозореца. Каква друга причина би могла да има мис Токс, за да свързва мистър Домби с летните си дни и венчетата от жълтурчета? Дали се е поободрил, мислеше си мис Токс. Дали се е примирил с повелите на съдбата? Дали някога ще се ожени повторно и ако го стори, за кого ли би се оженил? Каква ли би била тази жена?

Руменина — времето беше топло — се разля по лицето на мис Токс, когато тя, отдадена на подобни размишления, извърна глава и с изумление съзря замечтаната си физиономия, отразена в огледалото над камината. Лицето ѝ отново поруменя, когато тя видя как една малка карета свърна по улица Принцеса и се насочи право към нейната врата. Мис Токс се изправи, бързо взе ножиците и като се залови найсетне с цветята, усърдно заработи над тях, когато в стаята влезе мис Чик.

— Как се чувства милата ми приятелка? — възкликна мис Токс с разтворени обятия.

В държането на милата приятелка на мис Токс се долавяше известно достолепие, но тя целуна мис Токс и ѝ отвърна:

— Благодаря ти, Лукреция, много съм добре. Надявам се, че ти също. Хм!...

Мисис Чик издаваше странно, късо, отривисто покашлюване — едно начало или въведение към истинската кашлица.

— Посещавате ме много рано и това е толкова мило от ваша страна, скъпа моя! — каза мис Токс. — Закусвали ли сте?

— Благодаря, Лукреция — отвърна мисис Чик. — Закусвала съм. Рано закусих... — благородната дама, изглежда, бе заинтригувана от улица Принцеса и се огледа, докато говореше — заедно с брат ми, който се завърна у дома.

— Надявам се, че е по-добре, любима моя — неуверено издума мис Токс.

— Благодаря. Той е извънредно много по-добре... Хм...

— Скъпата ми Луиза трябва да внимава с тази кашлица — заяви мис Токс.

— Нищо ми няма — отвърна мисис Чик. — Това е само поради промяната на времето. Промените трябва да се очакват.

— Във времето ли? — простиодушно запита мис Токс.

— Във всичко — отвърна мисис Чик. — Разбира се, че трябва да ги очакваме. Светът е променлив. Всеки, който се опитва да противоречи на това или да оспорва очевидната истина, би ме изненадал извънредно много, Лукреция, и би променил мнението ми за неговите възгледи. Промяната! — възкликна мисис Чик, сякаш проповядваше неопровержима философия. — Боже мой, съществува ли нещо, което да не подлежи на промяна! Дори копирената буба, за която несъмнено се смята, че не се безпокои за подобни неща в пашкула си, непрестанно претърпява най-разнообразни, неочаквани промени.

— Моята Луиза — кротко се обади мис Токс — прави винаги много уместни сравнения.

— Толкова си любезна, Лукреция — отговори ѝ мисис Чик с малко по-мек тон, — като говориш така и мислиш така, надявам се. Смятам, че ние двете никога не ще имаме основание да променяме мнението си една за друга.

— Не се съмнявам в това — потвърди думите ѝ мис Токс.

Мисис Чик се поизкашля както преди и започна да чертае линии по килима с направения от слонова кост връх на чадъра си. Мис Токс, добре запозната с прелестната си приятелка, знаеше, че под въздействието на лека умора или огорчение мисис Чик е склонна да излага несвързани, ядни разсъждения и затова мис Токс се възползува от последвалата пауза, за да смени темата.

— Извинете, скъпа Луиза — каза мис Токс, — но ми се стори, че в каретата зърнах мъжествената фигура на мистър Чик.

— Той е там наистина — каза мисис Чик, — моля те да го оставиш да седи там. Той си чете вестника и прекрасно ще си прекара следващите два часа. Продължавай да се занимаваш с цветята, Лукреция, и ми разреши да поседя тук и да си почина.

— Моята Луиза отлично знае — рече мис Токс, — че между приятелки като нас всякакви официалности са излишни. И затова... — мис Токс довърши мисълта си не с думи, а с действия и като надяна

отново ръкавиците, които бе свалила, и пак се въоръжи с ножиците си, започна да кълца и подрязва листата най-щателно.

— Флорънс също се завърна у дома — обади се мисис Чик, след като поседя мълчешком известно време, наклонила глава на една страна, все така драскаща по килима с чадъра си. — Флорънс действително е твърде голяма вече, за да продължава да води този уединен живот, с който е привикнала. Разбира се, че е голяма. Няма съмнение в това. Всъщност не бих изпитвала почти никакво уважение към човек, който поддържа противоположното мнение. Въпреки желанието ми, не бих могла да го уважавам. Не сме в състояние до такава степен да контролираме чувствата си.

Мис Токс се съгласи, без напълно да разбира смисъла на казаното.

— Щом тя е странно момиче — продължи мисис Чик — и щом брат ми не се чувствава напълно спокоен в нейно присъствие след всички случили се тъжни неща и след всички ужасни претърпени разочарования, то тогава какво е разрешението? Че той трябва да направи усилие. Че той е длъжен да направи усилие. Нашият род винаги е бил известен с усилията, на които е способен. Пол е главата на семейството, едва ли не единственият останал негов представител... защото какво представлявам аз... аз съм съвсем незначителна...

— Скъпа моя — възрази мис Токс.

Мисис Чик избърса очите си, които за момент бяха плувнали в сълзи, и продължи:

— ... Следователно той повече от всякога е длъжен да направи усилие. И макар че направеното от него усилие до известна степен ме смайва... аз съм много слаба и глупава по природа, което несъмнено хич не е на добро. Понякога ми се ще сърцето ми да е кораво като мраморна плоча или паве...

— Мила моя Луиза — отново възрази мис Токс.

— Въпреки това за мен е истинско щастие да науча, че е останал верен на себе си и на своето име Домби. Макар че, разбира се, аз никога не съм се съмнявала в това. Надявам се само — добави тя след известно мълчание, — че тя също ще бъде достойна за името.

Мис Токс напълни с кана една малка зелена лейка и случайно вдигайки след това очи, бе така изумена от многозначителното

изражение, изписано върху обърнатото към нея лице на мисис Чик, че постави за момент малката лейка на масата и приседна.

— Скъпа моя Луиза — заговори мис Токс, — ще ви достави ли някакво удоволствие, ако се осмеля да кажа в отговор на вашата забележка, че аз, една скромна личност, съм на мнение, че на вашата племенница във всяко отношение могат да се възлагат големи надежди?

— Какво искаш да кажеш, Лукреция? — запита мисис Чик с нараснало достолепие в държането си. — На каква моя забележка, скъпа, ти даваш отговор?

— Тя също да бъде достойна за името си, мила — отвърна мис Токс.

— Ако — продължи мисис Чик със снизходително-официален тон — не съм се изразила ясно, Лукреция, вината, разбира се, е моя. Навярно обаче няма никаква причина, поради която е необходимо изобщо да се изразявам, освен близостта, установена между нас, която, както се надявам, Лукреция... надявам се с цялата си душа... нищо не би било в състояние да наруши. Защото нима бих могла да мисля по друг начин? Няма никакво основание за подобно нещо и би било нелепо. Бих искала обаче да се изразя ясно, Лукреция, и затова, връщайки се към предишната забележка, искам да подчертая, че тя изобщо не се отнасяше за Флорънс.

— Така ли? — възкликна мис Токс.

— Не — кратко и решително отсече мисис Чик.

— Извинете, скъпа — обади се смирената ѝ приятелка, — но аз не съм я разбрала. Страхувам се, че не съм схватлива.

Мисис Чик огледа стаята и надзърна през прозореца. Погледът ѝ се спря върху цветята, птичката, лейката, почти върху всичко в зрителното ѝ поле с изключение на мис Токс. Най-накрая, отправяйки взор към пода, погледът ѝ се плъзна за миг към мис Токс и тя заяви, вдигнала вежди, забила очи в килима:

— Когато казвам, Лукреция, тя да бъде достойна за името си, аз имам предвид втората жена на брат ми Пол. Смятам, че фактически вече споменах, макар и да не съм употребила точно тези думи, че той възнамерява да се ожени повторно.

Мис Токс бързо скочи от мястото си, отново се приближи до цветята и започна да кастри така безмилостно листенцата и стеблата,

както бръснарят стриже косите на бедняците.

— Дали тя ще оцени напълно честта, която ѝ се оказва — продължи мисис Чик с високомерен тон, — е съвсем друг въпрос. Надявам се да я оцени. Длъжни сме да вярваме, че на този свят хората са добри и се надявам тя да оцени честта. С мен не са се съветвали. Ако го бяха сторили, не се съмнявам, че към съвета ми щяха да се отнесат пренебрежително и затова настоящото положение е безкрайно по-добро. То е за предпочитане.

Мис Токс, свела глава, продължаваше да кастри цветята. А мисис Чик, от време на време разтърсвайки енергично своята глава, продължаваше да ораторствува, сякаш спореше с някого.

— Ако брат ми Пол се бе допитал до мен, както понякога прави... или по-точно, както понякога правеше, тъй като, естествено, той вече няма да го прави занапред, а аз считам, че това обстоятелство ме освобождава от отговорност — истерично заяви мисис Чик, — тъй като, слава богу, не изпитвам ревност... — след тези думи мисис Чик отново проля сълзи — ако брат ми Пол бе дошъл при мен и ме бе попитал: „Луиза, какви качества ще ме посъветваш да търся в една съпруга?“, аз с положителност бих му отговорила: „Пол, трябва да търсиш произход, трябва да търсиш хубост, трябва да търсиш достойнство, трябва да търсиш връзки.“ Точно тези думи бих му казала. Дори веднага да ме бяха повели към ешафода — заяви мисис Чик, сякаш подобна последица бе напълно възможна, — точно тези думи бих му казала. Щях да му река: „Пол! Ти да се ожениш втори път за жена без произход! Ти да се ожениш за жена без хубост! Ти да се ожениш за жена без достойнство! Ти да се ожениш за жена без връзки! Няма на света човек със здрав разсъдък, който ще се осмели да допусне подобна нелепа мисъл!“

Мис Токс спря подкастриянето и се заслуша внимателно, все така свела глава сред цветята. Навярно мис Токс си помисли, че в това встъпление и в разпалеността на мисис Чик се крие надежда.

— Щях да се придържам към тези аргументи — продължи благоразумната дама, — защото не се мисля за глупачка. Нямам претенциите да минавам за изявен интелект, макар че се срещат хора, колкото и удивително да е това, които ме считат за интелект, но човек като мене, с когото толкова малко се съобразяват, много бързо излиза от подобно заблуждение и все пак аз не се мисля за пълна глупачка. И

да ми кажат — заяви мисис Чик с неизразимо презрение, — че моят брат Пол Домби е в състояние да допусне възможността да се свърже с някоя — все ми е едно коя — тя подчерта последната добавена уговорка по-ясно и изразително, отколкото всичко казано досега, — която не притежава тези необходими качества, би означавало да се нанесе удар на моите възгледи и все едно да ми се заяви, че по рождение и възпитание аз съм слон. Нищо чудно и това да ми се каже — с примирение заяви мисис Чик. — Изобщо няма да се изненадам. Очаквам го.

В последвалото кратко мълчание ножиците на мис Токс тихо изщракаха един-два пъти, но лицето на мис Токс продължаваше да бъде скрито, а утринната ѝ рокля потрепваше. Мисис Чик я погледна изкосо през цветята помежду им и продължи да говори с мазен, самоуверен тон, сякаш се спира на едно обстоятелство, което едва ли се нуждае от разяснение.

— И затова, разбира се, моят брат Пол направи това, което се очакваше от него и което всички предвиждаха, че той ще стори, в случай че встъпи повторно в брак. Признавам си, че за мен всичко това е малко неочаквано, макар и приятно, тъй като, когато Пол замина за провинцията, аз ни най-малко не предполагах, че може да завърже някоя сърдечна връзка в провинцията, а напълно сигурно беше, че когато тръгна оттук, нямаше никаква сърдечна връзка. Както изглежда обаче, тази връзка от всякаква гледна точка е напълно подходяща. Не се съмнявам, че майката е извънредно аристократична и елегантна особа и аз нямам никакво право да оспорвам намерението им тя да живее заедно с тях, тъй като това е работа на Пол, а не моя... а що се отнася до самата избраница на Пол, засега съм я видяла само на портрет, но тя наистина е красива. Името ѝ също е красиво — заяви мисис Чик, като тръсна енергично глава и се намести на стола си. — Струва ми се, че името Едит е едновременно необичайно и изискано. Следователно, Лукреция, не се съмнявам, че ти ще се зарадваш да чуеш, че бракът ще се сключи незабавно... разбира се, ти си... — последва ново изразително наблягане — ти си доволна от тази промяна в живота на моя брат, който многократно е проявявал към теб голямо внимание.

Мис Токс не даде никакъв словесен отговор, а с разтреперана ръка вдигна малката лейка и разсеяно се огледа наоколо, сякаш

съобразяваше коя вещ в стаята се нуждае от съдържанието на лейката. В този критичен за чувствата на мис Токс момент вратата се отвори, мис Токс се стресна, изсмя се високо и се свлече в обятията на влязлото лице, като за щастие не видя нито физиономията на мисис Чик, нито застаналия на прозореца отсреща майор, който енергично си служеше с бинокъла и чието лице и фигура се бяха издули от мефистофелско злорадство.

Друго обаче бе състоянието на туземеца-изгнаник, с удивление поел припадналата мис Токс — той се бе качил горе с целта любезно да се осведоми относно здравословното състояние на мис Токс (добросъвестно изпълнявайки коварната заповед на майора) и случайно бе влязъл тъкмо навреме, за да улови крехкия товар в обятията си и да вмести съдържанието на малката лейка в обувките си. Тези две обстоятелства, както и съзнанието на прислужника, че е зорко наблюдаван от гневния майор, заплашил го с обичайното наказание по отношение на всички кости в тялото му, в случай на неуспех, способстваха за това туземецът да изглежда покъртително олицетворение на душевно и телесно страдание.

Известно време този злочест чуждоземец, продължи да притиска мис Токс до гърдите си с голямо усърдие, напълно несъответстващо на слисаното му лице, а бедната дама бавно изливаше върху него последните капки вода от лейката, сякаш той бе нежно екзотично растение (впрочем той бе точно това) и като че ли можеше да се очаква от него да разцъфне под въздействието на живителния дъждец. Мисис Чик, най-сетне съумяла донякъде да възвърне присъствието на духа си, за да се намеси, нареди на туземеца да положи мис Токс на дивана и да се оттегли. Изгнаникът незабавно изпълни заповедта ѝ и тя се залови да помага за свестяването на мис Токс.

Но нито нежната загриженост, така присъща на Евините щерки, когато полагат грижи една към друга, нито духовната близост, която обикновено при припадък обединява жените в тайнствен сестрински съюз, се забелязваха в поведението на мисис Чик. По-скоро като палач, който довежда жертвата си в съзнание, за да продължи с понататъшните си мъчения (или поне така се правеше в добрите стари времена и поради това всички честни хора носят постоянен траур), мисис Чик прибягна към шишенцето с амоняк, потупването по ръцете, напръскването на лицето със студена вода и други такива изпитани

средства. А когато най-сетне мис Токс отвори очи и постепенно съзнанието ѝ се възвърна и тя дойде на себе си, мисис Чик се отдръпна от нея като от престъпница и възпроизвеждайки случая с убития датски крал^[1] в обратен ред, я погледна по-скоро с гняв, отколкото с мъка.

— Лукреция! — заговори мисис Чик. — Няма да правя опити да скривам чувствата си. Очите ми изведнъж се отвориха. Не бих повярвала на това, даже и светец да ми го беше казал.

— Глупаво е от моя страна, че проявих слабостта да припадна — с неуверен глас рече мис Токс. — Веднага ще се оправя.

— Веднага ще се оправяш, Лукреция! — повтори мисис Чик с изключително презрение. — За сляпа ли ме смяташ, или мислиш, че вече съм изкуфяла? Не, Лукреция! Много съм ти признателна!

Мис Токс хвърли безпомощен, умолителен поглед към приятелката си и закри лице с носната си кърпа.

— Ако някой ми беше казал това вчера — величествено заяви мисис Чик — или дори преди половин час, едва ли не съм убедена, че бих се изкушила да го срина със земята. Лукреция Токс, очите ми изведнъж се отвориха по отношение на теб. Аз най-после прозрях истината и нищо повече не закрива очите ми. — Тук тя направи движение с ръка, сякаш сваля въображаема превръзка от очите си. — Край на сляпото ми доверие, Лукреция. Досега се злоупотребяваше и спекулираше с него, но те уверявам, че занаят не може да става дума за никакви увъртания.

— Ох! За какво намекваш така жестоко, скъпа моя? — задавена от сълзи, попита мис Токс.

— Лукреция — продължи мисис Чик, — попитай собственото си сърце. Умолявам те да не използваш, ако обичаш, подобни фамилиарни обръщения към мен, както току-що направи. Не ми липсва още чувство за собствено достойнство, макар ти навярно да си на съвсем противоположно мнение.

— О, Луиза! — възкликна мис Токс. — Как можеш да ми говориш по такъв начин?

— Как мога да ти говоря по такъв начин ли? — сопна се мисис Чик, която, поради липса на свои собствени убедителни аргументи, разчиташе най-вече на подобни повторения за постигане на най-

зашеметяващ ефект. — По такъв начин ли? С пълно право можеш да казваш наистина, че ти говоря по такъв начин.

Мис Токс жално захлипа.

— Само като си помисли човек — продължи мисис Чик, — че си се припичала край камината на брат ми подобно змия и си се увивала около мен, за да се домогнеш до неговото доверие, Лукреция, и то само с цел да можеш тайно да кроиш планове относно него и дръзко да допускаш възможността той да встъпи в брачен съюз с ТЕБЕ! Ах, като си помисли човек — със саркастична високомерност заяви мисис Чик, — при подобна нелепост вероломството се откроява едва ли не по-ярко.

— Умолявам ви, Луиза — настойчиво каза мис Токс, — не говорете такива ужасни неща.

— Ужасни неща! — повтори мисис Чик. — Ужасни неща! Не е ли вярно, Лукреция, че ти току-що не успя да овладееш собствените си чувства пред мен самата, която ти съумя напълно да измамиш?

— Аз не съм се оплакала — изхлипа мис Токс. — Не съм казала нищо. Ако съм била до известна степен потресена от новината ви, Луиза, и ако у мен някога се е прокрадвала мисълта, че мистър Домби е склонен да проявява особено внимание към мен, не би трябвало Вие да ме осъждате.

— Сега ще каже — възкликна мисис Чик, обръщайки се към мебелите, като ги обгърна едновременно всичките с един смирен и умолителен поглед. — Сега ще каже... убедена съм в това... че аз съм я насърчавала.

— Не желая взаимно да се обвиняваме, скъпа Луиза — изхлипа мис Токс. — Нито пък желая да се оплаквам. В своя собствена защита обаче...

— Да — извика мисис Чик и огледа стаята с пророчески поглед, — точно това ще каже. Знаех си. По-добре го кажи. Кажи го прямо! Каквато и да си, Лукреция Токс — заяви мисис Чик с неумолима суровост, — бъди пряма.

— В своя собствена защита — неуверено заговори мис Токс — и единствено в своя собствена защита срещу неласкавите ви слова, скъпа моя Луиза, аз само ще ви попитам дали вие често не подхранвахте тази илюзия и дали дори не заявявахте, че било възможно тя да се осъществи, откъде можел да знае човек?

— Стига се до една граница — заяви мисис Чик и така се изправи, сякаш не възнамеряваше да стъпва по пода, а да се възнесе високо в родните небеса, — след която търпението става безсмислено, дори престъпно. Аз издържам много, но не всичко. Не знам какво ме бе прихванало днес, когато влязох в този дом, но имах предчувствието... мрачното предчувствие... — каза мисис Чик, потръпваща — че нещо ще се случи. С пълно право съм предвиждала прозрението, Лукреция, щом като за един миг рухна доверието, градено в продължение на години, щом като очите ми изведнъж се отвориха и щом като пред мен се разкри твоята истинска същност. Лукреция, аз съм се лъгала по отношение на теб. По-добре е и за двете ни историята да приключи тук. Желая ти всичко най-хубаво и винаги ще ти го желая. Но като човек, който иска да остане верен на себе си, независимо от скромното си положение и какво точно е то... и като родна сестра на брат си... и като зълва на съпругата на брат ми... и като родственница по сватовска линия на майката на съпругата на брат ми... и ако ми бъде разрешено да добавя, като една Домби... аз нямам какво друго да ти кажа освен „сбогом“.

След тези думи, изречени с язвителна любезност, смекчени и притъпени от гордото съзнание за морално превъзходство, мисис Чик се отправи към вратата. На прага тя наклони глава подобно привидение или статуя и в тази поза се отправи към каретата, за да потърси утеха и забрава в обятията на своя господар, мистър Чик.

Впрочем това бе казано фигуративно, тъй като ръцете на мистър Чик бяха изцяло заети от вестника му. Въпросният джентълмен съвсем не насочи взор към своята съпруга, а само крадешком я погледна. Нито пък ѝ предложи някаква утеха. Накратко казано, той си седеше, четеше, тананикаше си откъслечни мелодии, хвърляше ѝ от време на време бегли погледи, без обаче да изрича каквато и да е дума, ни добра, ни лоша, ни неутрална.

А междуременно мисис Чик седеше, наперена и изпъчена, поклащаща глава, сякаш продължаваше да повтаря пред Лукреция Токс тържествените си слова, изречени на сбогуване. Най-накрая тя възкликна високо:

— О, до каква степен ми се отвориха очите днес!

— До каква степен ти се отвориха очите, мила? — попита мистър Чик.

— О, не ми говори! — срязва го мисис Чик. — Щом можеш да ме видиш в такова състояние и да не ме попиташ какво се е случило, по-добре да млъкнеш завинаги!

— Какво се е случило, мила? — попита мистър Чик.

— Само като си помисли човек — заговори мисис Чик в монологична форма, — че у нея се е породила недостойната мисъл да се сроди с нашето семейство посредством брак с Пол! Като си помисли човек, че когато е яздила на конче милото детенце, което сега гние в гроба... на мен още тогава не ми харесваше тази игра... тя е таяла подмолното си намерение! Чудно как никога не се е страхувала, че може да ѝ се случи беда! Ще има късмет, ако ѝ се размине току-така.

— До тази сутрин аз наистина смятах, мила — бавно рече мистър Чик, след като известно време разтърква носа си с вестника, — че и ти самата изцяло си се насочила натам и че намираш нещата за напълно приемливи, в случай че се осъществят.

Мисис Чик моментално избухна в сълзи и заяви на мистър Чик, че ако желае да я стъпче с нозе, по-добре било да го направи.

— С Лукреция Токс обаче аз приключих — заяви мисис Чик, след като за няколко мига се отдаде на чувствата си за голям ужас на мистър Чик. — В състояние съм да се примиря и да се откажа от доверието на Пол в полза на жена, която, както се надявам и дълбоко вярвам, навярно го заслужава и с която той има пълно право да замени бедната Фани, ако пожелае. В състояние съм да се примиря, че Пол ме осведоми относно такава една промяна в намеренията си със собствената си хладина и че не се посъветва с мен, преди всичко да бъде решено и определено. Но не съм в състояние да се примиря с измамата и с Лукреция Токс аз приключих. По-добре е така — набожно добави мисис Чик, — много по-добре. След всичко това ще ми е необходимо много време, за да забравя напълно случилото се. А пък наистина не съм и сигурна дали сега, когато обкръжението на Пол ще бъде толкова изискано при такива аристократични особи, тя ще може да влезе в подобно общество и няма да ме изложи. Провидението се крие във всяко нещо. Всяко нещо е за добро. Днес бях подложена на изпитание, но, общо взето, не съжалявам.

В този християнски дух мисис Чик избърса очи, приглади роклята на коленете си и зае позата на човек, който понася голяма неправда съвсем спокойно. Мистър Чик, несъмнено съзнаващ своето

нищожество, се възползува от първия удобен случай да слезе от каретата на един ъгъл и вдигнал високо рамене и пъхнал ръце в джобовете, се отдалечи, като си подсвиркваше.

В това време бедната, отлъчена от християните мис Токс, която, макар и да бе една раболепна подлизурка, поне неизменно и искрено проявяваше качествата си на такава и винаги бе изпитвала приятелска преданост към своята обвинителка, а освен това всецяло бе погълната и преизпълнена от преклонение пред величието на мистър Домби — в това време бедната, отлъчена от християните мис Токс поливаше цветята си със сълзи и се чувствуваше така, сякаш на улица Принцеса бе настъпила зима.

[1] Убитият датски крал е бащата на Хамлет. ↑

ГЛАВА XXX

ПЕРИОДЪТ ПРЕДИ СВАТБАТА

Макар че омагьосаният дом вече не съществуваше и в него бе нахлул работният свят, който по цял ден чукаше, тряскаше, трополеше нагоре-надолу по стълбите, като докарваше от сутрин до вечер Диоген в пристъп на непрестанен лай — очевидно Диоген вярваше, че най-накрая врагът му бе удържал победа над него, бе го победил и сега, тържествуващ и предизвикателен, превземаше владенията му, — отначало не се чувствуваше голяма промяна в живота на Флорънс. Вечер, когато майсторите си отиваха, къщата отново ставаше мрачна и безлюдна и като чуваше как откъм вестибюла и стълбището долитат кънтящите гласове на разотиващите се работници, тя си представяше топлите семейни огнища, към които се отправят, както и очакващите бащите си деца и й доставяше удоволствие мисълта, че майсторите с радост и задоволство бързат да се приберат.

Тя посрещаше вечерното безмълвие като стар познайник, но сега то си бе променило облика и бе станало по-приветливо, затаило в себе си една надежда. Вярата идваше от красивата дама, утешила и приласкала Флорънс в същата тази стая, където на момичето бе причинена голяма душевна мъка. Неясните очертания на настъпващия щастлив живот, когато тя с течение на времето ще спечели обичта на баща си и ще си възвърне всичко или поне голяма част от загубеното през онзи ужасен ден, в който заедно със сетния дъх на майка й, докоснал бузата на Флорънс, бе секнала завинаги и майчината любов, се мержелееха около нея в здрача и бяха желани гости. Когато надзърташе към румените съседски деца, Флорънс се изпълваше с непознато досега приятно усещане при мисълта, че в скоро време те биха могли да се запознаят и общуват помежду си и тя ще се изправи пред тях, без да се опасява както преди, че може да ги разстрои, като я видят така, седнала сама, облечена в черна рокля.

Флорънс се отдаваше на мисли за новата си майка и детската й душа преливаше от обич и доверие към нея, но любовта й към родната

покойна майка все повече се засилваше. Тя не се страхуваше, че ще допусне в сърцето си съперница. Разбираше, че новото цвете е пунало кълн от продължително съхранявания дълбоко в нея корен. Всяка ласкава дума, отронила се от устните на красивата дама, звучеше на Флорънс като ехо на онзи, другия глас, отдавна секнал и замлъкнал. Как би могла сега тя, при породилата се настояща нежност, по-малко да обича предишния си спомен, който бе единственият й спомен за родителска нежност и любов?

Един ден Флорънс седеше в стаята си и четеше, като мислеше за дамата и обещанието й за скорошно посещение — съдържанието на книгата я бе навело на тези мисли, — когато вдигна очи и видя дамата да стои на прага.

— Мамо! — извика Флорънс и радостно се втурна към нея. — Вие отново сте тук!

— Все още не съм ти майка — със замислена усмивка отвърна дамата и обви ръка около врата на Флорънс.

— Но много скоро ще ми станете — каза Флорънс.

— Сега вече много скоро, Флорънс, много скоро.

Едит леко наклони глава, притисна свежото лице на Флорънс към своето и няколко мига остана безмълвна. В отношението й имаше такава голяма нежност, че този път Флорънс я долови по-ясно, отколкото при първата им среща.

Тя притегли Флорънс към едно кресло и седна до нея. Флорънс се взираше в лицето й, възхищаваше се на красотата й и с охота държеше ръцете си в нейните длани.

— Сама ли прекарваш времето си, Флорънс, откакто бях тук за последен път?

— О, да! — с мигновена усмивка отвърна Флорънс.

Тя обаче се подвоуми и сведе очи, тъй като новата й майка я гледеше много сериозно, без да откъсва изпитателния си замислен поглед от лицето й.

— Аз... аз... съм свикнала да бъда сама — рече Флорънс. — Самотата не ми тежи. Понякога ние с Дио прекарваме сами много дни наред.

Флорънс би могла да каже — много седмици и месеци наред.

— Твоята прислужница ли се казва Дио, любима моя?

— Кучето ми, мадам — със смях отвърна Флорънс. — Прислужницата ми се казва Сузан.

— А това са твоите стаи — рече Едит и се огледа наоколо. — Онзи ден не ми ги показаха. Трябва да ги ремонтираме, Флорънс. Те ще станат най-красивите в цялата къща.

— Ако ми позволят да ги сменя, мамо — обади се Флорънс, — горе има една стая, която предпочитам много повече.

— Нима смяташ, че тук не е достатъчно високо? — усмихнато попита Едит.

— Онази стая беше на брат ми — рече Флорънс — и аз много я обичам. Аз исках да поговоря с татко за нея, когато се завърнах у дома и заварих тук майсторите и всички тези промени, но...

Флорънс сведе очи, опасявайки се, че същият онзи поглед на дамата отново ще предизвика у нея нерешителност.

— ... но се страхувах да не го разстроя и тъй като вие казахте, мамо, че отново ще се върнете и аз знаех, че ще станете пълна господарка тук, аз реших да събера кураж и да се обърна към вас.

Едит седеше и я гледаше, без да откъсва блестящите си очи от лицето ѝ, но когато Флорънс я погледна, тя на свой ред сведе взор надолу. Точно в този момент Флорънс си помисли, че красотата на тази дама съвсем не отговаряше на първоначалните ѝ впечатления. Тя бе възприела красотата ѝ като високомерна и студена, но дамата се държеше така кротко и ласкаво, че дори да бе връстница на Флорънс и да имаше същия нрав, не би могла да внушава по-голямо доверие.

Изключение обаче правеха миговете, когато у нея се прокрадваше напрегната и странна съдържаност и тогава видът ѝ бе такъв (Флорънс изобщо не проумяваше тази промяна, макар че не можеше да не я забележи и да не се озадачи от нея), сякаш се чувствуваше унижена и смутена в присъствието на Флорънс. Когато дамата отвърна, че все още не ѝ била майка и когато Флорънс я бе нарекла пълна господарка тук, промяната във вида ѝ бе внезапна и поразителна. А сега, когато Флорънс се бе вторачила в лицето ѝ, тя седеше по такъв начин, сякаш ѝ се искаше да потъне в земята и да изчезне от погледа на момичето и съвсем не приличаше на жена, която възнамерява да обича Флорънс и да се грижи за нея в качеството си на най-близка родственица.

Тя с готовност прие молбата на Флорънс относно новата стая и обеща лично да се разпорежи по този въпрос. После попита някои неща във връзка с бедния Пол и след като разговаряха известно време, съобщи на Флорънс, че е дошла, за да отведе момичето в дома си.

— Ние с майка ми вече се прибрахме в Лондон — каза Едит — и ти ще живееш с нас до деня на сватбата ми. Искам отблизо да се опознаем и да изпитваме доверие една към друга, Флорънс.

— Много мило от ваша страна — отвърна Флорънс, — скъпа майко. Колко съм ви благодарна!

— Позволи ми да ти кажа сега, тъй като това навярно е най-удобният случай — продължи Едит, като се огледа, за да се увери, че са сами, и сниши глас, — че когато се омъжа и замина за няколко седмици, ще се чувствам по-спокойна, ако се прибереш тук у дома. Който и да те кани да гостуваш, ти се прибери тук у дома. По-добре е да си сама, отколкото... искам да кажа — възпря се тя и бързо добави, — разбирам, че най-добре се чувствуваш у дома, скъпа Флорънс.

— Ще се прибера у дома още същия ден, мамо.

— Постъпи така. Разчитам на това обещание. А сега се пригответи да дойдеш с мен, скъпо момиче. Ще ме намериш долу, когато си готова.

Бавно и замислено заброди Едит сама из голямата къща, на която скоро щеше да стане стопанка, без почти да забелязва вече проличаващите белези на изящество и разкош. Тя се движеше из великолепните приемни и салони със същото неукротимо вътрешно високомерие, със същото горделиво презрение върху устните и в очите си, със същата необузdana красота — смекчена единствено от съзнанието за собствената си ниска стойност, както и за ниската стойност на всичко, окръжаващо я наоколо, — със същите тези чувства, които се бяха разбушували у нея преди време под клоните на дърветата, които тогава бяха закипели и развилнели се в душата ѝ. Изобразените по стените и подовете рози бяха покрити с остри тръни, които раздираха душата ѝ. Във всяко късче злато, заслепяващо окото, тя виждаше омразната част от парите, с които бяха заплатили за нея. Големите и високи огледала ѝ разкриваха в цял ръст една жена, у която все още не бяха угаснали благородните пориви, но която твърде често бе мамила самата себе си и твърде често бе унижавана и погубвана, за да се спаси сега сама. Според нея всичко това в една или друга степен

бе толкова очевидно за хората наоколо, че тя нямаше друго средство за самоутвърждение освен гордостта си. И с тази гордост, която терзаеше сърцето ѝ денонощно, тя се бореше със собствената си съдба, като излизаше насреща ѝ предизвикателно.

Нима това бе същата жена, на която Флорънс — невинно момиче, силно единствено със своята искреност и чистосърдечност — оказваше такова силно въздействие, че я умиротворяваше и в свое присъствие я превръщаше в друго същество, с обуздани страсти и дори с укротена гордост? Нима това бе същата жена, която сега седеше до Флорънс в каретата, обвила девойката с ръце, и която, галейки я и умолявайки я да изпитва към нея обич и доверие, притисна хубавата ѝ главичка до гърдите си и би заплатила с живота си, за да предпази момичето от злини и неволи?

О, Едит, колко хубаво би било наистина да умреш в този миг! Навярно много по-честита би била да умреш сега, Едит, отколкото да изживееш живота си до края.

Уважаемата мисис Скютън, която я занимаваше всичко друго, само не и такива мисли — тъй като, подобно редица благородни особи, живели в различни епохи, тя напълно бе обърнала гръб на смъртта и не допускаше дори да се споменава за това долнопробно парвеню, изравняващо всички хора, — бе наела къща на Брукстрийт, Гровнър Скуеър, от един високопоставен родственик (от рода Финикс), намиращ се извън Лондон, който най-великодушно им бе предоставил дома си на разположение по случай сватбата, тъй като услугата му водеше до окончателно избавление и освобождаване от по-нататъшни евентуални услуги и подаръци за мисис Скютън и дъщеря ѝ. Тъй като в такъв момент, за да се запази честта на семейството, бе необходимо да се създаде впечатление на състоятелност, мисис Скютън, със съдействието на един сговорчив търговец, жител на общината Мери-ле-бън, който снабдяваше благородниците и знатните особи с най-различни принадлежности, като се започне от сребърни прибори и се стигне до осигуряването на голям брой лакеи, внезапно доведе в къщата иконом с посребрена коса (на него му се плащаше допълнително поради това, че имаше вид на стар семеен слуга) както и двама много високи младежи в ливреи, а също и отбран екипаж от кухненски работници. И така, из долните помещения се заразправя невероятната история, че пажът Уидърс, изведнъж освободен от

многобройните си домашни задължения, както и от необходимостта да бута своя стол на колела (неуместен в столицата), няколко пъти бил забелязан да разтърква очи и да ощипва крайниците си, сякаш се съмнявал да не би да се е успал в мандрата в Лемингтън и да му се присънват божествени неща. От същия подходящ източник във въпросния дом бяха още доставени всички необходими прибори от сребро и порцелан и някои други разнообразни принадлежности, включително изящна колесница с два дорести коня, след което мисис Скютън се разположи сред възглавниците върху голямото канапе в позата на Клеопатра и тържествено откри приема.

— Как се чувства моята прелестна Флорънс? — запита мисис Скютън при влизането на дъщеря ѝ, съпроводена от повереницата си. — Флорънс, моля те, ела да ме целунеш, любов моя.

Флорънс плахо се наведе и потърси подходящо място върху белосаното лице на мисис Скютън, но дамата я избави от затруднението, като ѝ предложи ухото си.

— Едит, скъпа — заговори мисис Скютън, — несъмнено аз... застани за момент по-близо до светлината, мила Флорънс.

Цялата поруменяла, Флорънс изпълни желанието ѝ.

— Не помниш ли, скъпа Едит — запита майка ѝ, — каква беше ти приблизително на възрастта на нашата любима Флорънс или няколко години по-млада?

— Отдавна съм забравила, майко.

— Аз несъмнено намирам, скъпа моя — заяви мисис Скютън, — определена прилика между теб от онова време и нашата извънредно очарователна млада приятелка. Това доказва какво може да направи възпитанието — добави мисис Скютън, като сниши глас и по такъв начин даде да се разбере, че счита възпитанието на Флорънс за незавършено.

— Именно това доказва — последва суровият отговор на Едит.

Майка ѝ зорко я изгледа за миг и усетила, че се е доближила до опасна тема, вметна следното, за да промени насоката на разговора:

— Моя прелестна Флорънс, моля те, ела да ме целунеш пак, любов моя.

Флорънс, естествено, изпълни желанието ѝ и отново докосна с устни ухото на мисис Скютън.

— Разбира се, ти вече си научила, миличка моя — продължи мисис Скютън, като задържа ръката ѝ, — че твоят татко, когото ние всички направо обожаваме и безумно обичаме, ще се ожени за скъпата ми Едит точно след една седмица.

— Знаех, че ще бъде скоро — отвърна Флорънс, — но не ми беше известно точно кога.

— Скъпа моя Едит — игриво подхвърли майка ѝ, — как е възможно да не си съобщила на Флорънс?

— Защо трябва да съобщавам на Флорънс? — отвърна тя рязко и грубо и Флорънс не можеше да повярва, че това е същият глас.

Тогава мисис Скютън каза на Флорънс, за да промени отново и по-сигурно насоката на разговора, че баща ѝ щял да дойде на вечеря и че несъмнено щял да бъде много приятно изненадан да я заvari тук, тъй като предната вечер бил споменал за голяма ангажираност и съответно за преобличане в самото Сити и не знаел нищо за намерението на Едит, осъществяването на което трябвало, според мисис Скютън, да предизвика у него пълен възторг. Флорънс се разтревожи, като чу всичко това. С приближаването на часа за вечеря безпокойството ѝ толкова нарасна, че ако знаеше какъв предлог да измисли, за да я пуснат да се прибере у дома, без обаче да изтъква баща си като причина, тя би се втурнала стремглаво към къщи, пеша, без шапка на главата, съвсем сама, само и само да избегне опасността да навлече върху себе си гнева му.

С напредването на времето тя едва си поемаше дъх. Не смееше да се доближи до прозореца, за да не би той да я зърне от улицата. Не смееше да се качи горе да скрие вълнението си, за да не би при излизането си неочаквано да се натъкне на него, и в същото време чувствуваше, че не е по силите ѝ да се върне, ако я призоват при баща ѝ. Измъчвана от тези страхове, тя седеше до канапето на Клеопатра и се опитваше да слуша и да отвръща на еднообразните въпроси на въпросната дама, когато изведнъж го чу да се качва по стълбите.

— Чувам стъпките му! — стреснато извика Флорънс. — Той пристига!

Клеопатра, която със своя младежки дух бе винаги склонна да проявява игривост и която, напълно погълната от себе си, не се бе дори и замислила за естеството на това вълнение, тикна Флорънс зад канапето и метна отгоре ѝ шал, с намерението да направи на мистър

Домби приятен сюрприз. Това стана толкова бързо, че само след миг Флорънс дочу страшните му стъпки в стаята.

Той поздрави бъдещата си тъща и бъдещата си съпруга. Гласът му прозвуча така необичайно, че тръпки побиха дъщеря му.

— Скъпи ми Домби — обади се Клеопатра, — елате и ми кажете как се чувствава вашата хубава Флорънс.

— Флорънс е много добре — отвърна мистър Домби и се приближи до канапето.

— У дома ли е?

— У дома — рече мистър Домби.

— Скъпи ми Домби — продължи Клеопатра с пленителна жизнерадост, — сигурен ли сте, че не ме мамите? Не зная какво би казала скъпата ми Едит, ако изкажа подобно твърдение, но честна дума, смятам, че вие сте най-лъжливият мъж, скъпи ми Домби.

Макар и да бе такъв и да бе разобличен на място в най-чудовищната лъжа, на която човек бе способен в думите и делата си, той едва ли би могъл да изпита по-голямо смущение от сегашното, когато мисис Скютън дръпна шала и Флорънс, бледа и разтреперана, се изправи пред него подобно призрак. Той още не си бе възвърнал самообладанието и Флорънс се втурна към него, обви ръце около врата му, целуна го и бързо излезе от стаята. Той се огледа, сякаш за да обсъди случилото се с друго, но Едит моментално бе последвала Флорънс.

— Признайте си сега, скъпи ми Домби — заговори мисис Скютън и му подаде ръка, — че никога в живота си не сте били така изненадан и доволен.

— Никога не съм бил така изненадан — потвърди мистър Домби.

— Нито пък доволен, нали, скъпи ми Домби? — добави мисис Скютън, като вдигна ветрилото си.

— Аз... извънредно много се радвам да видя Флорънс тук — каза мистър Домби. Той, изглежда, сериозно обмисли казаното и отново повтори, този път много по-решително:

— Да, наистина много се радвам да видя Флорънс тук.

— Навярно се чудите как се е озовала тук? — запита мисис Скютън. — Нали?

— Може би Едит... — предложи мистър Домби.

— Ах! Как злобно отгатвате! — възкликна Клеопатра и поклати глава. — Ах! Какъв хитър, хитър мъж! Не би трябвало да говоря тези неща. Вие, мъжете, скъпи ми Домби, сте толкова тщеславни и склонни да злоупотребявате с нашите слабости. Но вие познавате моята открита душа... добре, веднага.

Последните думи бяха изречени в отговор на един от двамата много високи младежи, който обяви, че вечерята е готова.

— Но Едит, скъпи ми Домби — продължи тя шепнешком, — когато не може да ви вижда близо до себе си... а аз й казвам, че тя не би могла винаги да очаква подобно нещо... желае да вижда близо до себе си поне някаква вещ или пък човек, свързан с вас. Ах, това е напълно естествено! И поради това нищо не бе в състояние да я спре и тя замина, за да доведе любимата ни Флорънс. Ах, каква прелест има в тази нейна постъпка!

Тъй като тя очакваше отговор, мистър Домби отвърна.

— Изключително голяма.

— Да ви благославя бог, скъпи ми Домби, за това доказателство, че у вас има сърце! — възкликна Клеопатра и стисна ръката му. — Ставам прекалено сериозна! Бъдете мой ангел-хранител и ме съпроводете до долу, за да видим какво възнамеряват тези хора да ни предложат за вечеря. Да ви благославя бог, скъпи Домби!

След втората си благословия Клеопатра доста пъргаво скочи от канапето, а мистър Домби я пое под ръка и тържествено я поведе надолу. Когато тази двойка се появи в трапезарията, единият от двамата много високи, наети за случая младежи, чийто орган за почителност бе недостатъчно развит, изду с език едната си буза, за да разсмее другия много висок, нает за случая младеж.

Флорънс и Едит бяха вече там, седнали една до друга. Флорънс понечи да стане, когато баща й влезе, за да му отстъпи стола си, но Едит открито я възпря с ръка и мистър Домби седна насреща им на кръглата маса.

Разговорът почти изцяло се поддържаше от мисис Скютън. Флорънс не смееше дори да вдигне очи, за да не се види, че те са насълзени, а още по-малко пък смееше да заговори. Едит изобщо не проронваше ни дума, освен когато отговаряше на зададените й въпроси. Действително Клеопатра се трудеше здравата за достигането на целта, мержелееща се вече съвсем наблизко. Действително тази цел

трябваше да бъде много изгодна, за да бъде Клеопатра възнаградена за усилията.

— Значи, вашите приготовления най-сетне са на привършване, скъпи ми Домби? — рече Клеопатра, когато бе сервиран десертът и икономът със сребристата коса се оттегли. — Дори и юридическите приготовления?

— Да, мадам — отговори мистър Домби, — брачният контракт, както ме уведомиха адвокатите, е вече изготвен и аз ви казах, че остава само Едит да бъде така добра и да посочи удобния за нея ден за венчавката.

Едит седеше подобно прекрасна статуя — студена, безмълвна и неподвижна.

— Свидна моя — рече Клеопатра, — чуваш ли какво казва мистър Домби? Ах, скъпи ми мистър Домби — обърна се тя само към джентълмена, — нейната унесеност, засилваща се с приближаването на въпросния ден, ме връща в онези дни, когато най-прекрасният човек, нейният татко, се намираше във вашето положение.

— Аз няма да определям деня. Нека бъде тогава, когато вие пожелаете — продума Едит, като хвърли бегъл поглед през масата към мистър Домби.

— Утре? — предложи мистър Домби.

— Както желаете.

— Или навярно другиден — добави мистър Домби, — ако това по-добре съответствува на вашите ангажименти.

— Аз нямам никакви ангажименти. Аз съм винаги изцяло на ваше разположение. Нека да бъде тогава, когато вие пожелаете.

— Никакви ангажименти ли, скъпа моя Едит? — възкликна майка ѝ. — Та ти от сутрин до вечер имаш ужасни тревоги, както и хиляда и една уговорки с всевъзможни доставчици!

— Ти ги създаваш — каза Едит и извърна към нея леко свъсеното си чело. — Вие двамата с мистър Домби може да се уговорите помежду си.

— Съвсем правилно наистина, свидна моя, и много любезно от твоя страна! — рече Клеопатра. — Миличка моя Флорънс, моля те, ела да ме целунеш пак, скъпа моя!

Странно бе съвпадението, че този внезапен интерес към Флорънс бързо обсебваше Клеопатра при почти всеки диалог, в който Едит

взимаше някакво участие, независимо колко незначително бе то. Със сигурност би могло да се каже, че Флорънс никога преди не е била подлагана на толкова прегръдки и навярно никога не е била, макар и съвсем несъзнателно, толкова полезна през своя живот.

Самият Домби дълбоко в душата си нямаше никакви възражения срещу поведението на красивата си годеница. Като човек, притежаващ същите качества, той с пълно основание можеше да проявява разбиране и да приема високомерието и студенината. Ласкаеше се от мисълта, че в случая с Едит тези качества отстъпват пред него и сякаш се подчиняват единствено на неговата воля. Ласкаеше се от представата как тази горда и величествена жена ще изпълнява задълженията на домакиня в дома му и как ще смразява гостите му, също както той ги смразяваше. Наистина славата на „Домби и Син“ ще нараства и укрепва в такива ръце.

Такива мисли изпълваха мистър Домби, когато остана сам на трапезата и започна да размишлява за своето минало и бъдеще. Той не намираще нищо неблагоприятно в оскъдния и мрачен разкош, изпълващ стаята — тя бе тъмнокафява на цвят, върху стените ѝ като петна се очертаваха картините, наподобяващи черни погребални гербове, а двадесет и четирите черни стола, които с множеството си гвоздеи по тях приличаха на ковчези, стояха в очакване около ръба на персийския килим също като наети участници в погребална процесия, докато върху бюфета двама изнемощели негри крепяха изсъхналите дръжки на големия свещник, а из стаята се носеше мирис на плесен, сякаш тленните останки на десет хиляди вечери бяха положени в саркофага под пода. Собственикът на къщата прекарваше по-голямата част от времето си в чужбина, тъй като въздухът в Англия трудно се понасяше за по-продължителен период от представителите на рода Финикс, и стаята съответно постепенно потъваше във все по-дълбок траур за собственика, докато бе придобила такъв погребален вид, че за да бъде илюзията пълна, липсваше само покойникът.

Не съвсем неподходящ заместник на покойника в дадения случай, по-скоро заради скованата си стойка, отколкото заради позата си, мистър Домби така се вираше в студените дълбини на Мъртвото море от червен махагон, върху което стояха на котва фруктиерите и гарафите, сякаш лицата, обсебили мислите му, изплуваха на повърхността едно след друго, а после отново потъваха. Там беше

Едит със своята царствена осанка и гордо вдигната глава, а редом до нея застана Флорънс, плахо вдигнала лице към него, също както бе сторила за миг тогава, преди да излезе от стаята му. Едит бе насочила очи към нея и протегнала покровителствено ръка. След това една крехка фигурка, седнала в малко кресло, бързо изникна в светлината и го погледна с недоумение, а сияйните очи и полустарческото детско личице проблеснаха, сякаш озарени от трепкация пламък в камината. Отново редом до тази фигурка застана Флорънс и погълна цялото внимание на Домби. Как я виждаше той нея — дали като предопределена спънка и разочарование в живота му; дали като съперник, пресякъл пътя му веднъж и вероятно възнамеряващ да го стори отново; дали като свое родно дете, за което може да благоволи да помисли през периода на успешното си ухажване, тъй като в такъв момент положението ѝ на отритната дъщеря бе неуместно; или дали пък като едно напомняне, че сега у новите си родственици той трябва да поддържа представата, макар и само външно, че проявява интерес към собствената си плът и кръв. Той най-добре знаеше как точно я вижда. Навярно и на него обаче не му бе съвсем ясно, тъй като брачни процесии, брачни олтари и честолюбиви замисли — все така помрачени тук-там от Флорънс — се нижеха пред очите му така бързо и така хаотично, че той стана и се качи горе, за да не ги вижда повече.

До късно вечерта не внесоха свещи, тъй като мисис Скютън се оплака, че те предизвиквали у нея главобол. През това време Флорънс и мисис Скютън разговаряха помежду си (Клеопатра много държеше тя да седи близо до нея) или пък Флорънс свиреше тихо на пиано за голямо удоволствие на мисис Скютън и няколко пъти през цялата вечер (това би могло да не се споменава) въпросната любвеобилна дама бе принудена да си измолва нова целувка, което неизменно ставаше, след като Едит бе подхвърлила нещо. Тези случаи бяха малко на брой обаче, защото през цялото време Едит седеше отделно до един отворен прозорец (въпреки опасенията на майка си, че ще се простуди) и не се помръдна оттам, докато мистър Домби не се сбогува. Той се обърна спокойно и любезно към Флорънс на сбогуване и Флорънс си легна да спи в една стая, свързана със спалнята на Едит — тя бе така щастлива и изпълнена с надежди, че гледаше на себе си в недалечното минало като на някакво чуждо, бедно, изоставено момиче, към което

трябва да се проявява състрадание заради нещастieto му. И обзета от състрадание, тя плака, докато заспа.

Седмицата летеше бързо. Редуваха се посещения при модистки, шапкарки, бижутери, адвокати, сладкари, цветарски магазини. Флорънс бе неизменен придружител. Флорънс щеше да свали траура и да облече прекрасна рокля за случая. Замислите на модистката относно тази рокля — модистката бе францужойка и поразително приличаше на мисис Скютън — бяха толкова целомъдрени и изискани, че мисис Скютън поръча такъв тоалет и за себе си. Модистката заяви, че щял да ѝ стои възхитително и всички щели да я вземат за сестра на младата дама.

Седмицата летеше още по-бързо. Едит не поглеждаше нищо и не се интересувахе от нищо. В дома пристигаха разкошните ѝ рокли, премерваха се, шумно се възхваляваха от мисис Скютън и модистките, а после се прибираха, без Едит да е казала ни дума. Мисис Скютън набелязваше плановете им за всеки следващ ден и ги изпълняваше. Понякога Едит сядаше в каретата, когато отиваха на покупки. Понякога, ако бе крайно необходимо, тя влизаше в магазините. Мисис Скютън обаче ръководеше всички дейности, от какъвто и характер да бяха те. А Едит наблюдаваше всичко така безучастно и с такова очевидно равнодушие, сякаш тези неща ни най-малко не я засягаха. Навярно Флорънс би могла да я помисли за високомерна и апатична, но с нея Едит никога не се държеше по този начин. Така че, когато се пораждаше подобно недоумение, Флорънс го заглушаваше със своята признателност и скоро напълно го потисна.

Седмицата летеше още по-бързо. Тя едва ли не хвърчеше като с криле. Настъпи последният ден от седмицата, вечерта преди сватбата. В тъмната стая — мисис Скютън все така я болеше главата, макар че тя се надяваше да се оправи завинаги на следния ден — се намираха въпросната дама, Едит и мистър Домби. Едит бе застанала до отворения прозорец и гледаше към улицата. Мистър Домби и Клеопатра разговаряха тихо на дивана. Беше вече доста късно. Флорънс, много уморена, си бе легнала.

— Скъпи ми Домби — каза Клеопатра, — утре, след като ми отнемете свидната Едит, ще ми оставите Флорънс.

Мистър Домби отвърна, че с удоволствие ще изпълни желанието ѝ.

— Да я виждам тук край себе си, когато вие двамата заминете за Париж, и да зная, че способствувам за развитието на ума ѝ на нейната възраст, скъпи ми Домби — заяви Клеопатра, — би представлявало истинска утеха за мен в унилото ми състояние, в което ще изпадна.

Едит внезапно извърна глава. Равнодушието ѝ мигом се смени с жив интерес и скрита в мрака, тя внимателно следеше разговора им.

Мистър Домби с голямо задоволство би оставил Флорънс на такава възхитителна настойница.

— Скъпи ми Домби — отвърна Клеопатра, — хиляди благодарности за доброто ви мнение. Опасявах се, че възнамерявате с преднамерена злоба, както казват юристите... тези ужасно прозаични люде!... да ме обречете на пълна самота.

— Защо сте толкова несправедлива спрямо мен, скъпа моя мадам? — запита мистър Домби.

— Защото прелестната Флорънс така твърдо ми заяви, че трябвало да се прибере у дома утре — каза Клеопатра, — че започнах да се страхувам, скъпи ми Домби, че вие сте един истински паша.

— Уверявам ви, мадам — възрази мистър Домби, — че не съм давал никакви нареждания на Флорънс, а даже и да бях дал, всякакви нареждания отпадат пред вашето желание.

— Скъпи ми Домби, какъв галантен кавалер сте вие! — възкликна Клеопатра. — Впрочем не бих казала това, тъй като у кавалерите няма сърце, а вашето сърце проличава в целия ви прелестен живот и цялата ви личност. Наистина ли си тръгвате толкова рано, скъпи ми Домби?

О, наистина! Беше късно и мистър Домби смяташе, че трябва да тръгва.

— Действителност ли е това или сън! — изфъфли Клеопатра. — Мога ли да повярвам, скъпи ми Домби, че утре сутринта вие ще дойдете отново, за да ми отнемете скъпата придружителка, родната ми Едит?

Мистър Домби, привикнал да възприема нещата буквално, напомни на мисис Скютън, че първо щели да се срещнат в черквата.

— Да се лишиш от собственото си дете — заговори мисис Скютън, — дори и заради вас, скъпи ми Домби, представлява едно от най-мъчителните възможни терзания. И като се прибави към това и крехкото по природа здраве, а също и изключителната глуповатост на

сладкаря, заел се с организирането на закуската, тези неща стават вече съвсем не по силите ми. Но утре сутринта аз ще възвърна духа си. Не се тревожете за мен и не се притеснявайте. Бог да ви благославя! Скъпа Едит! — дяволито извика тя. — Някой си тръгва, миличка.

Едит, загубила интерес към разговора им и отново извърнала глава към прозореца, стана от мястото си, но не пристъпи към мистър Домби и не промълви нито дума. Мистър Домби, с надменна галантност, съответстваща на случая и високопоставеното му положение, насочи скърцащите си обувки към нея, притисна ръката ѝ към устните си и каза:

— Утре ще имам щастието да предявя право към тази ръка като към ръката на мисис Домби.

След тези думи той излезе с тържествен поклон.

Веднага щом външната врата се затвори след него, мисис Скютън позвъни да донесат свещите. Заедно със свещите се яви и нейната прислужница, взела със себе си младежката рокля, която на другия ден щеше да предизвика заблуждение у хората. Тази рокля жестоко си отмъщаваше, както обикновено си отмъщават такъв вид рокли, и правеше мисис Скютън да изглежда много по-стара и отвратителна, отколкото омазнената ѝ фланелена роба. Мисис Скютън обаче я премери с кокетливо задоволство и се усмихна на мъртвешкия си образ в огледалото, като си представи какво потресаващо впечатление ще направи на майора, а после, оставяйки прислужницата да ѝ свали отново роклята и да я приготви за сън, мигом се превърна в развалина подобно съборена пъстра къщичка от картон.

През цялото това време Едит седеше до тъмния прозорец и гледаше към улицата. Когато най-сетне двете с майка ѝ останаха насаме, Едит за пръв път през тази вечер се дръпна от прозореца и застана срещу майка си. Прозяващата се, недоволна, трясеща се майка погледна гордо изправената си дъщеря насреща, устремила в нея пламтящите си очи, и никакви прояви на лекомисленост или раздразнителност не можеха да скрият обстоятелството, че майката всичко разбира.

— Смъртно съм уморена — каза мисис Скютън. — Човек не може да разчита на теб дори за миг. По-своенравна си и от дете. Дете! Никое дете не би могло да бъде толкова упорито и непослушно.

— Слушай, майко — заговори Едит, напълно пренебрегвайки казаното, сякаш бе под достойнството ѝ да се занимава с подобни глупости. — Ти трябва да останеш тук сама, докато аз се завърна.

— Трябва да остана тук сама, докато ти се завърнеш? — повтори майка ѝ.

— В противен случай кълна се в името на този, когото утре ще призова като свидетел на моята нечестна и позорна постъпка, че в черквата аз ще отхвърля ръката на този мъж. Ако не го сторя, нека да се строполя мъртва на земята.

В отговор майка ѝ хвърли бърз поглед, изпълнен с тревога, и тази тревога съвсем не се разсея, когато майката срещна погледа на дъщеря си.

— Напълно достатъчно е — с твърд глас заяви Едит, — че ние сме това, което представляваме. Няма да позволя обаче едно младо и честно същество да бъде доведено до моето падение. Няма да позволя една невинна душа да бъде покварена, опорочена и развратена за развлечение на скучаещите майки. Знаеш какво имам предвид. Флорънс трябва да се прибере у дома.

— Ти си глупачка, Едит — викна разгневената майка. — Нима очакваш в този дом някога да се възцари покой, докато тя не се омъжи и не напусне дома?

— Попитай мен или самата себе си дали изобщо очаквам покой в този дом — каза дъщеря ѝ, — и ще разбереш отговора.

— Нима след всичките ми усилия и мъки, сега, когато ти, благодарение на мен, ще станеш независима — вбесената майка едва не закрепя, а паралитичната ѝ глава потрепваше като лист, — ти ми заявяваш, че аз нося поквара и зараза и не съм подходяща компания за едно момиче? Какво представляваш ти, за бога? Какво си ти?

— Непрестанно си задавах същия въпрос — отвърна Едит, смъртно бледа, и посочи към прозореца, — докато седях тук, а по улицата бродеше някакво увехнало подобие на жена. Бог ми е свидетел, че получих отговор. Ех, майко, майко, ако само ме беше оставила на природните ми наклонности, когато бях също такава момиче — по-млада от Флорънс, — бих могла да бъда сега съвсем друга!

Съзнавайки, че е безполезно да излива гнева си сега, майка ѝ се овладя и започна да хленчи и да нарежда, че твърде дълго е живяла, че

единственото ѝ дете я е отритнало, че в настоящото нечестиво време дългът към родителите бил пренебрегван, че към нея били отправени чудовищни обвинения и че животът вече не ѝ бил скъп.

— Ако трябва непрекъснато да понасям подобни сцени — заридатя, — несъмнено би било много по-добре за мен да потърся начин да сложа край на своето съществуване. Ох! Само като си помисля, че ти си ми родна дъщеря, Едит, а ми държиш такъв тон!

— За нас двете, майко — печално каза Едит, — времето за взаимни упреци отмина.

— Защо тогава отново се връщаш назад? — заскимтя майка ѝ. — Знаеш, че жестоко ме измъчваш. Знаеш как ме нараняват обидите. При това в момент, когато трябва да мисля за толкова много неща и е напълно естествено да желая да изглеждам в най-добрия си вид. Удивляваш ме, Едит. Искаш да превърнеш майка си в страшилище в деня на сватбата.

Едит устреми своя пронизващ поглед към нея, докато майка ѝ ридаеше и търкаше очи, и със същия спокоен, твърд глас — тя не го бе нито повишавала, нито снишавала от началото на разговора досега — заяви:

— Казах, че Флорънс трябва да се прибере у дома.

— Нека се прибира! — бързо извика измъчената и изплашена майка. — Нямам нищо против да се прибере! Какво значи това момиче за мен?

— За мен тя значи толкова много, че по-скоро бих се отрекла от теб, майко, както бих се отрекла и от него утре в черквата (ако ти ми беше дала повод), но не бих ѝ предала, нито пък бих позволила да ѝ се предаде дори една частица от злото, което нося в душата си — отговори Едит. — Остави я на мира. Докато съм в състояние да предотвратя това, тя няма да бъде заразена и развратена от уроците, които аз съм усвоила. В такава мъчителна нощ условието съвсем не е толкова тежко.

— Навярно не би било тежко, твърде възможно е, Едит — захленчи майката, — ако се беше обърнала към мен като дъщеря, за да ми го поставиш. Но такива ужасно язвителни думи...

— Те приключиха и няма да се чуят повече помежду ни — заяви Едит. — Върви по своя път, майко. Наслаждавай се колкото желаеш на постигнатото от теб: харчи пари, радвай се, весели се и бъди щастлива

посвоему. Целта в нашия живот е постигната. Отсега нататък няма да говорим за нея. От този миг занаяпред не ще пророня нито дума за миналото. Прощавам ти участието в утрешното злодеяние. Дано бог да прости моето!

Без да потрепне гласът ѝ или тялото, тя се отправи напред така, сякаш стъпкваше с нозе всякакви възвишени чувства, пожела на майка си „лека нощ“ и се оттегли в спалнята си.

Но не за да подири покой, защото нямаше за нея покой, когато, объркана и развълнувана, остана сама. Напред-назад, напред-назад и пак напред-назад, стотици пъти! Тя се мятеше сред великолепните принадлежности на тоалета ѝ за другия ден. Тъмната ѝ коса се бе разпиляла, тъмните ѝ очи проблясваха яростно, пищната ѝ бяла гръд беше почервеняла от жестокия допир на безмилостната ръка, с която се удряше. Тя крачеше нагоре-надолу, извърнала лице, сякаш искаше да не вижда отражението на собствената си красота или пък да се отърве от тази красота. И така, в глухия нощен час преди сватбата си Едит Грейнджър се бореше с неспокойния си дух, без ридания, без жалби, без утеха на приятели, горда и мълчалива.

Най-сетне тя случайно докосна с ръка отворената врата на стаята, в която спеше Флорънс.

Тя се сепна, спря се и надникна.

Вътре гореше свещ и тя видя Флорънс, дълбоко заспала, в разцвета на своята невинност и красота. Едит затаи дъх и усети как нещо я тегли към Флорънс.

Все по-близо, по-близо, по-близо. Най-после се приближи дотолкова, че се наведе и притисна устни към нежната ръка, подаде се изпод завивките, и безшумно я допря до шията си. Докосването напомняше за библейското докосване на жезъла на пророка до скалата^[1]. Сълзите ѝ бликнаха, когато падна на колене и отпусна изтерзаната си глава и разпилените си коси върху възглавницата редом до главата на Флорънс.

Така прекара Едит Грейнджър нощта преди сватбата си. Така я завари слънцето в утрото на сватбения ден.

[1] Според библейската легенда пророкът ударил с жезъла си скалата в пустинята и от нея бликнала вода. ↑

ГЛАВА XXXI

СВАТБАТА

Зората, със своя безучастен, студен лик, се прокрадва зъзнеца към черквата, под която лежи прахът на малкия Пол и майка му, и надниква през прозорците. Там е тъмно и студено. Нощта все още тегне над каменния под и се притайва, навъсена и мрачна, из ъглите и скритите кътчета на сградата. Часовниковата кула, издигната високо над къщите, показваща се изпод поредната от безбройните вълни в потока на времето, които непрестанно прииждат и се разбиват на вечния бряг, се очертава смътно подобно каменен фар, наблюдаващ морския прилив. Но зората само надниква вътре и вижда, че нощта е още там.

Безпомощно навъртаща се около черквата и надзъртаща вътре, зората стене и плаче заради краткотрайното си господство и сълзите ѝ се стичат по стъклата на прозорците, а дърветата край черковната ограда скланят глави и съчувствено кършат множеството си ръце. Нощта, бледнееща при вида на зората, постепенно изтънява и напуска черквата, но долу сред сводовете се поспира и присяда върху ковчезите. Сега вече настъпва светлият ден — той озарява часовниковата кула, позлатява острия ѝ връх, пресушава сълзите на зората и заглушава жалбите ѝ. А стреснатата зора, преследваща нощта и прогонваща я от последното ѝ убежище, сама се свира сред сводовете и се спотайва с уплашено лице сред мъртъвците, докато отпочиналата нощ се завърне, за да я прогони.

Мишките, които се занимават с молитвениците по-усърдно, отколкото самите им собственици и с малките си зъбки са претъркали възглавничките повече, отколкото човешките колене, надзъртат от дупките с лъскавите си очички и уплашени се събират накуп при кънтящото отваряне на черковната врата. Тази сутрин енорийският свещеник, човек, облечен във власт, пристига рано заедно с клисаря, а мисис Миф, дребната хриптяща прислужница — страшно суха, възрастна жена, тънко облечена, без грамче тлъстинка по тялото си, —

е също тук. Тя от половин час чака енорийския свещеник пред портата на черквата, но това отговаря на положението ѝ.

Кисела физиономия има мисис Миф и смачкано боне, а наред с това и душа, жадна за пенита и шилинги. Навикът ѝ да приканва случайни посетители към църковните пейки ѝ придава загадъчен вид, а в погледа ѝ се чете лукавост, сякаш тя винаги знае кои места са по-меки, но има опасения относно бакшиша. Не съществува човек на име мистър Миф, нито пък е съществувал през последните двадесет години и мисис Миф предпочита изобщо да не споменава за него. По всяка вероятност той е имал погрешните възгледи скамейките да бъдат безплатни и макар че мисис Миф се надява, че е отишъл в рая, не се наема да го твърди с положителност.

Тази сутрин мисис Миф много се труди пред вратата на черквата — тя тупа и чисти покривката за олтара, килима и възглавниците. Много неща за казване има мисис Миф относно предстоящата сватба. Мисис Миф е чула, че новите мебели и ремонтът в къщата стрували цели пет хиляди лири и нито един шилинг по-малко, а от сигурен източник мисис Миф е научила, че дамата нямала пукната пара. Също така мисис Миф помни, сякаш вчера беше, погребението на първата жена, а след това кръщенето и после следващото погребение. Междувременно мисис Миф си бърбори, че щяла набързо да сапуниса и измие ей тази табличка, докато дойдела сватбената процесия. Мистър Саундс, енорийският свещеник, който през цялото това време седи на стъпалата пред черквата и се припича на слънце (той рядко върши нещо друго, освен когато в студено време седи край огъня), одобрява словата на мисис Миф и пита дали мисис Миф е чула за необикновената красота на булката. Тъй като и мисис Миф е получила такива сведения, енорийският свещеник мистър Саундс — макар православен и дебел, той все още е поклонник на женската красота — забелязва със задоволство, да, той чул, че тя била „фамозна“ — израз, който се струва малко силен на мисис Миф или би изглеждал такъв в устата на всеки друг освен на енорийския свещеник мистър Саундс.

По същото това време в къщата на мистър Домби цари голяма суетня и оживление, най-вече сред жените — всяка една от тях се е събудила още в четири и се е облякла официално още преди шест. Прислужницата оказва по-голямо от обичайното внимание на мистър Таулинсън, а на закуска готвачката заявява, че една сватба водела до

още няколко, но прислужницата не ѝ вярва и смята, че това не било истина. Мистър Таулинсън не изразява мнението си по този въпрос, тъй като е малко мрачен поради появата на един чужденец с бакенбарди (самият Таулинсън няма бакенбарди), който е нает, за да придружава щастливата двойка до Париж, и който сега се занимава с поставянето на багажа в новата колесница. По отношение на въпросната личност по-късно мистър Таулинсън заявява, че не е чул да е излязло нещо добро от един чужденец, и тъй като дамите го обвиняват в предубеденост, той добавя: „Вземете Бонапарт, който стоеше начело им, и вижте какви ги вършеше непрестанно!“ на което прислужницата отвръща, че било точно така.

Сладкарят работи усилено в стаята с погребалния вид на Брук Стрийт, а заниманието на двамата много високи младежи е да го наблюдават. Единият от двамата много високи младежи вече издава дъх на шери, а очите му проявяват склонност да се приковават и вторачват в предметите, без да ги виждат. Много високият младеж съзнава тази своя слабост и осведомява другаря си, че това било от „заблуда“. Много високият младеж иска да каже „възбуда“, но говорът му е неясен.

Хората, които бият камбаните, са подушили сватбата, също както и оркестърът на месарите и едни духов оркестър. Първите се упражняват на едно забутано място близо до Батълбридж. Вторите влизат във връзка с мистър Таулинсън посредством шефа си и му предлагат условия, за да бъдат наети. А духовият оркестър, представян от изкусен тромбонист, се притайва и увърта около ъгъла, причаквайки някой търговец — предател, който срещу подкуп да издаде мястото и часа на утринната гощавка. Нетърпението и възбудата се разпростират още по-надалеч и обхващат все по-големи кръгове. Мистър Пърч довежда мисис Пърч от Болс Понд да прекара деня с прислужниците на мистър Домби и да ги придружи да зърне сватбата крадешком. В своята квартира мистър Тутс се облича по такъв начин, сякаш самият той е младоженецът — той е решил да наблюдава церемонията в цялото ѝ великолепие от едно скрито ъгълче в галерията, като заведе на това място и Петела. Мистър Тутс взе отчаяното решение да посочи Флорънс на Петела при тези обстоятелства и да му заяви: „Слушай, Петел, повече няма да те заблуждавам. Приятелят, за когото понякога ти разправях, съм самият аз. Мис Домби е обектът на моята любов. На

какво мнение си ти, Петел, при такова положение на нещата и какво ще ме посъветваш сега тук?“ Междувременно в кухнята на мистър Тутс Петела, на когото му предстои такава изненада, топи клюна си в халба със силна бира и кълве двуфунтов бифтек. На улица Принцеса мис Токс е станала и се е разшетала, тъй като тя, макар и потънала в дълбока скръб, е решила да мушне един шилинг в ръката на мисис Миф и от някой уединен ъгъл да погледа церемонията, която крие жестоко очарование за нея. Във владенията на дървения мичман цари пълно оживление. Капитан Кътъл, обул официалните си боти и облякъл риза с огромна яка, е седнал да закусва, слушайки Роб Точиларя, който предварително му чете сватбената служба по нареждане на Кътъл, за да може капитанът до най-малки подробности да схване церемонията, на която се кани да присъствува. За тази цел от време на време капитанът важно дава разпореждания на своя капелан „да промени курса“, „да преразгледа още веднъж ей този параграф“ или пък да се придържа към преките си задължения, а на него, капитана, да остави възгласите „амин“. Всеки път, когато Роб Точиларя прави пауза, Кътъл с голямо задоволство издава звучно „амин“.

Освен всичко това само от улицата на мистър Домби двадесетина бавачки са обещали на двадесетина семейства с женска челяд, която още от люлката изпитва вроден интерес към сватбите, че ще отидат да видят венчавката. Действително енорийският свещеник мистър Саундс, седнал на стъпалата пред черквата, има пълно основание да смята, че изпълнява служебния си дълг, като грее едрата си снага на слънцето в очакване на часа, определен за венчавката. Действително мисис Миф има право да се нахвърля върху злочестото момиченце-джудже с огромно бебе на ръце, надничачо през портала, и да го гони с негодувание.

Братовчедът Финикс специално е пристигнал от чужбина, за да присъствува на сватбата. Братовчедът Финикс е бил светски мъж преди четиридесет години, но фигурата и маниерите му са все още толкова младежки и е в такава форма, че хората, които не го познават, се изненадват, когато забележат предателски бръчки по лицето на негова светлост и торбички под очите му и когато за пръв път обърнат внимание, че се движи с известна несигурност из стаята и леко се отклонява от правата линия, когато се запъти нанякъде. Но видът на вече станалия от леглото братовчед Финикс е съвсем различен от вида

му при събуждане, примерно в около седем и половина. Докато го бръснат в хотел „Лонг“ на Бонд Стрийт, братовчедът Финикс съвсем не изглежда в блестяща форма.

Мистър Домби излиза от стаята си и предизвиква голяма суматоха сред жените по стълбите, които хукват в различни посоки, като шумолят с полите си. Изостава само мисис Пърч, която поради особеното си състояние (тя непрестанно е в такова състояние) е лишена от пъргавина и е принудена да се изпречи на пътя му, като при реверансите си е готова да потъне в земята от смущение — дано бог да предотврати всякакви лоши последици в дома на Пърч! Мистър Домби се насочва към гостната, за да чака определения час. Великолепен е новият син фрак на мистър Домби, бежовите панталони и люляковата му жилетка! Из къщата се носи мълвата, че косата на мистър Домби е накъдрена.

Двете почуквания на вратата провъзгласяват появата на майора, който също е великолепен и е забол в петлицата си цяла китка здравец, а косата му е много ситно накъдрена, както умее да къдри туземецът.

— Домби! — възкликва майорът, протегнал и двете си ръце. — Как сте?

— Майоре — отвръща мистър Домби, — а вие как сте?

— Дявол да го вземе, сър — казва майорът, — Джоуи Б. така се чувства тази сутрин, сър — при тези думи той силно се удря по гърдите, — така се чувства тази сутрин, сър, че, по дяволите, Домби, той едва ли не възнамерява да направи двойна сватба, сър, и да вземе майката.

Мистър Домби се поусмихва, но дори и за него тази усмивка е съвсем слаба, тъй като мистър Домби съзнава, че му предстои да се сроди с майката и при такива обстоятелства не е редно да се отправят шаги по неин адрес.

— Домби — обажда се майорът, забелязал реакцията, — желая ви щастие! Поздравявам ви, Домби! Ей богу, сър — добавя майорът, — днес на вас трябва да се завижда повече, отколкото на който и да било мъж в цяла Англия.

Мистър Домби отново се съгласява твърде сдържано, тъй като той е човекът, който ще окаже голяма чест на една дама и несъмнено най-много трябва да се завижда на нея.

— Що се отнася до Едит Грейнджър, сър — продължава майорът, — в цяла Европа няма да се намери жена, която не би се съгласила... и не би пожелала, сър, ако разрешите на Багсток да добави... да ѝ отрежат ушите заедно с обичите, само и само да бъде на мястото на Едит Грейнджър.

— Много любезно от ваша страна да говорите така, майоре — отвръща мистър Домби.

— Домби — възразява майорът, — вие съзнавате това. Нека да не проявяваме лъжлива скромност! Вие го съзнавате. Признайте, не е ли така? — пита майорът едва ли не твърде разпалено.

— Ах, наистина, майоре...

— По дяволите, сър — прекъсва го майорът, — съзнавате ли този факт, или не? Домби! Приятел ли ви е старият Джо? Не се ли намираме в открити, близки отношения помежду си, Домби, които позволяват на човек като прямия, стар Джо Б., сър, да говори направо? Или пък трябва да се оттегля, Домби, да се държа на разстояние и да поддържам официален тон?

— Скъпи ми майор Багсток — казва мистър Домби с поласкан вид, — много се разгорещихте.

— Дявол да го вземе, сър — отвръща майорът, — наистина се разгорещих. Джоузеф Б. не го отрича, Домби. Разгорещи се той. Но в ден като тези, сър, се пробуждат всички най-искрени чувства, съхранили се в старото, проклето, премазано, изтощено, осакатено тяло на Джоузеф Б. Чуйте какво ще ви кажа, Домби — в такъв момент човек трябва да излее чувствата си или да си сложи намордник. Джоузеф Багсток открито ви заявява в лицето, Домби, така както заявява в своя клуб зад гърба ви, че когато става дума за Пол Домби, той никога няма да си сложи намордник. Е, сега, по дяволите, сър — с голяма решителност в гласа завърши речта си майорът, — какво ще кажете за това?

— Майоре — заговори мистър Домби, — уверявам ви, че действително съм ви много признателен. Изобщо не съм възнамерявал да отблъсквам вашите твърде пристрастни приятелски чувства към мен.

— Съвсем не твърде пристрастни, сър! — възрази сприхавият майор. — Домби, отричам това.

— В такъв случай просто ще ги нарека вашите приятелски чувства към мен — поправи се мистър Домби. — Нито пък бих могъл да забравя, майоре, в ден като настоящия, колко много дължа на вас.

— Домби — рече майорът, като направи съответното движение, — ето ръката на Джоузеф Багсток, на искрения, стар Джоуи Б., сър, ако ви харесва повече! Това е ръката, за която негово височество покойният херцог Йоркски ми оказа честта да заяви, сър, на негово височество покойния херцог Кентски, че това била ръката на Джош — суров, непреклонен и вероятно невчерашен стар вагабонтин. Домби, нека настоящият момент да бъде най-щастливият в живота ни. Бог да ви благослови.

В този миг влиза мистър Каркър, също така великолепен и усмихващ се като истински сватбен гост. Той е толкова горещ в поздравите си, че просто не може да пусне ръката на мистър Домби. В същото време Каркър така сърдечно разтърсва ръката на майора, че в такт с ръцете му се тресе и гласът, който главно излиза измежду зъбите му.

— Самият ден е толкова благоприятен — казва мистър Каркър. — Времето е извънредно слънчево и топло. Надявам се, че не съм закъснял.

— Съвсем точен както винаги, сър — отвръща майорът.

— Много се радвам, уверявам ви — продължава мистър Каркър. — Опасявах се да не би да закъснея с няколко секунди за уговорения час, тъй като ме забави една колона фургони. Аз си позволих дързостта да отида на Брук Стрийт — тези думи бяха отправени към мистър Домби, — за да оставя няколко скромни, рядко срещани цветя за мисис Домби. Човек в моето положение, удостоен с честта да бъде поканен тук, е щастлив да отдаде почит в знак на признателност за своята васална зависимост. И тъй като несъмнено мисис Домби е отрупана със скъпи и великолепни подаръци — той хвърли странен поглед към своя господар, — надявам се, че моят дар може да бъде приет благосклонно именно поради своята скромност.

— Уверен съм — снизходително отвръща мистър Домби, — че бъдещата мисис Домби високо ще оцени вашето внимание, Каркър.

— Щом ще става мисис Домби тази сутрин, сър — обади се майорът, като остави чашата от кафето и погледна часовника си, — крайно време е да тръгваме.

Мистър Домби, майор Багсток и мистър Каркър се отправят с каляска към черквата. Енорийският свещеник мистър Саундс отдавна се е привдигнал от стъпалата и стиснал триъгълната си шапка в ръка, стои в очакване. Мисис Миф прави реверанси и ги кани да седнат в църковната канцелария. Мистър Домби предпочита да остане в черквата. Когато той вдига очи към органа, в галерията мис Токс се скрива зад пълничкото краче на херувимчето върху гробницата, което е издуло бузи подобно млад бог на вятъра. За разлика от нея капитан Кътъл се изправя и размахва куката си, за да изрази своето приветствие и насърчение. Мистър Тутс, закривайки устата си с ръка, осведомява Петела, че средният джентълмен, този с бежовите панталони, е бащата на неговата любима. Петела дрезгаво прошепва на мистър Тутс, че никога не бил виждал по-скован човек, но с помощта на науката било възможно въпросният джентълмен да се сгъне на две само посредством един удар в жилетката.

Мистър Саундс и мисис Миф наблюдават мистър Домби от известно разстояние, когато се дочува звукът на приближаваща се карета и мистър Саундс излиза. Мисис Миф среща погледа на мистър Домби точно когато той извързва очи от самонадеяния, смахнат човек горе, поздравяващ го галантно, и като му прави реверанс, го уведомява, че според нея неговата „прекрасна дама“ е пристигнала. Хората на вратата се тълпят и шушукат и „прекрасната дама“ влиза с горда походка.

Върху лицето ѝ няма и следа от страданията ѝ през предната нощ. В държането ѝ няма и помен от държането на коленичилата жена, отпуснала в красив порив пламналата си глава върху възглавницата на заспалото момиче. Същото това момиче, кротко и нежно, сега стои редом до нея, в пълен контраст със самата дама, която, излъчваща пренебрежение и предизикателство, е застанала там спокойна, изправена, с непроницаемо изражение, ослепителна и величествена в разцвета на своята хубост, но в същото време проявяваща пренебрежение и презрение към възхищението, предизвиквано от хубостта ѝ.

Настъпва пауза, когато мистър Саундс безшумно се вмъква в църковната канцелария, за да доведе свещеника и служителя. В този миг мисис Скютън заговаря на мистър Домби по-ясно и отчетливо от друг път, като едновременно с това се движи съвсем близо до Едит.

— Скъпи ми Домби — казва добрата майка, — страхувам се, че в края на краищата трябва да се откажа от любимата Флорънс и да я оставя да се прибере у дома, както самата тя предлага. След днешната ми загуба, скъпи Домби, чувствавам, че няма да имам настроение дори за нейната компания.

— Не е ли по-добре да остане при вас? — осведомява се женихът.

— Не мисля, скъпи Домби. Да, наистина не мисля. По-добре ще се чувствавам сама. Освен това след завръщането си моята любима Едит ще бъде нейната естествена и постоянна наставница и навярно е по-добре да не посягам на правата ѝ. Тя може да прояви ревност. Е, скъпа Едит?

След тези думи преданата майка хваща дъщеря си за лакътя, сякаш настойчиво се опитва да привлече вниманието ѝ.

— Сериозно ви говоря, скъпи Домби — продължава тя, — аз ще се откажа от скъпото дете и няма да я угнетявам със своята унилоост. Току-що се споразумяхме. Тя проявява пълно разбиране, скъпи Домби. Едит, скъпа... тя проявява пълно разбиране.

Добрата майка отново хваща дъщеря си за лакътя. Мистър Домби се въздържа от по-нататъшни възражения, тъй като се появяват свещеникът и служителят.

Мисис Миф и енорийският свещеник мистър Саундс завеждат двойката до съответните им места пред олтара.

— Кой ще даде тази жена за съпруга на този мъж?

Братовчедът Финикс ще го стори. Той е дошъл чак от Баден-Баден специално с тази цел. „Дявол да го вземе — казва братовчедът Финикс — добродушно същество е този братовчед Финикс, — когато във фамилията ни влиза богат човек от Сити, нека да направим нещо за него.“

— Аз давам тази жена за съпруга на този мъж! — заявява съответно братовчедът Финикс. Братовчедът Финикс, възнамеряващ да се движи по права линия, но отклонил се поради своенравните си крака, дава отначало друга жена за съпруга на този мъж — а именно една шаферка със знатен произход, далечна родственица на семейството и с десет години по-млада от мисис Скютън, — но мисис Миф се изпречва помежду им със смачканото си боне, пъргаво обръща братовчедата Финикс и го затласква, сякаш той е на колелца, право към

„прекрасната дама“, която съответно братовчедът Финикс дава за съпруга на този мъж.

А обещават ли те пред лицето на бога?...

Да, те обещават това. Мистър Домби казва, че обещавал. А какво казва Едит? И тя обещавала.

И така, те се заклеват от този ден занапред в щастие и нещастие, в богатство и бедност, в болест и здраве да се обичат, и зачитат, докато смъртта ги раздели. Бракът е сключен.

Със ситен, красив почерк булката изписва името си в книгата, когато се оттеглят в църковната канцелария.

— Малко дами е имало тук — казва мисис Миф и прави реверанс — в такива моменти смачканото ѝ боне се смъква, — които да пишат името си като тази прекрасна дама!

Енорийският свещеник мистър Саундс счита, че подписът е истинско бижу и е достоен за подписалото се лице — той обаче запазва мнението за себе си.

Флорънс също се разписва, без да предизвиква хвалби, тъй като ръката ѝ трепери. Цялата сватбена процесия се разписва. Последен е братовчедът Финикс, който поставя името си не там, където е нужно, и така попада в списъка на новородените през този ден.

След това майорът извънредно галантно целува булката, а после прилага същия вид военна тактика и на другите дами, но мисис Скютън е твърде неподатлива по отношение на целувките и надава пронизителен писък в божия храм. Примерът на майора е последван от братовчедата Финикс и дори от мистър Домби. Най-накрая мистър Каркър, с проблясващи бели зъби, пристъпва към Едит по такъв начин, сякаш има намерение да я ухапе, вместо да вкуси от сладостта на устните ѝ.

Надменното ѝ лице пламва, а очите ѝ проблясват и това навярно би трябвало да го възпре, но не го възпира и той я целува също както и останалите и ѝ пожелава голямо щастие.

— Ако благопожеланията — добавя той тихо — не са съвсем излишни при един такъв съюз.

— Благодаря ви, сър — отвръща тя, като презрително свива устни и диша учестено.

Дали Едит все още чувствава, както в онази вечер, когато знаеше, че мистър Домби ще дойде да ѝ предложи брак, че Каркър прониква в

душата ѝ и чете мислите ѝ и тази негова проникателност спрямо нея я унижава повече от всичко друго? Дали това е причината, поради която надменността ѝ изчезва пред усмихнатото му лице също както снегът се топи в здраво стиснатата шепа и когато очите им се срещат, тя свежда поглед и го забива в земята?

— Изпитвам гордост да видя — продължава мистър Каркър и угоднически се покланя, а изразът на очите и зъбите му издава неговото лицемерие, — изпитвам гордост да видя, че моят скромнен дар е удостоен с внимание от ръката на мисис Домби и заема такова почетно място в такъв щастлив ден.

Макар че тя му отвръща с поклон, ръката ѝ за миг трепва така, сякаш Едит иска да смачка цветята, които държи, и да ги захвърли презрително на земята. Но тя хваща под ръка застаналия до нея младоженец, разговарящ с майора, и отново става надменна, невъзмутима и безмълвна.

Каретите пак ги чакат пред вратата на черквата. Мистър Домби, с булката под ръка, минава сред двадесетината семейства с женска челяд, застанали на стъпалата, и всяко момиченце запомня с най-големи подробности модела и цвета на всяка принадлежност в тоалета на булката, за да го повтори после в дрешките на своята непрестанно женеща се кукла. Клеопатра и братовчедът Финикс влизат в една и съща карета. Майорът настанява в друга карета Флорънс и шаферката, която за малко не бе дадена за съпруга по погрешка, а след това и той самият влиза, последван от мистър Каркър. Конете се изправят на задните си крака и подрипват. Кочияшът и лакеите, облечени в нови ливреи, блестят сред развяващите се ленти и цветя. Каретите се втурват напред и трополят из улиците. Когато преминават, хиляди глави се обръщат след тях и хиляди здравомислещи моралисти се утешават за това, че в такъв ден не се женят и те, като си казват, че на тази брачна двойка не ѝ минава и през ума, че такова щастие не може да бъде дълготрайно.

Когато всичко затихва, мис Токс се показва иззад крачето на херувимчето и бавно се смъква от галерията. Очите на мис Токс са зачервени, а носната ѝ кърпа е цялата мокра. Тя се чувства наранена, но не и ожесточена, и им пожелава щастие. Признава пред себе си, че булката е красива и че собствените ѝ прелести в сравнение с тези на избраницата са бледи и поувехнали. В съзнанието ѝ обаче изниква

величественият образ на мистър Домби в люляковата жилетка и бежовите панталони и запътила се към улица Принцеса, мис Токс отново заплаква, като се покрива с воала. Капитан Кътъл, участвувал с набожен, дрезгав глас във всички възгласи „амин“ и всички отговори, чувствува, че религиозните упражнения са му оказали благотворно влияние, и в успокоено душевно състояние обхожда черквата, с колосаната си шапка в ръка, и прочита върху плочата надписа в памет на малкия Пол. Галантният мистър Тутс, съпроводен от предания Петел, напуска черквата с любовни терзания в душата. Петела още не е в състояние да изготви план за спечелването на Флорънс, но първоначалната му идея го е облядала и той смята, че подходяща крачка в тази насока би било сгъването на мистър Домби на две. Прислужниците на мистър Домби излизат от прикритията си и са готови да се втурнат към Брук Стрийт, но са възпрени поради признаците на неразположение от страна на мисис Пърч, която моли за чаша вода и внася тревога. Мисис Пърч обаче бързо се оправя и я отвеждат. А мисис Миф и енорийският свещеник мистър Саундс присядат на стъпалата, за да преброят печалбата си от церемонията и да обсъдят сватбата, докато в това време клисарят бие камбаната за погребение.

Каретите вече пристигат пред дома на булката, музикантите започват да дрънкат с камбанките си, оркестърът гръмва, а мистър Пърч, пълно олицетворение на семейно щастие, целува съпругата си. Хората се втурват, блъскат се, ръгат се и се образува тълпа зяпачи, а мистър Домби, хванал мисис Домби за ръка, тържествено пристъпя към палата на рода Финикс. Останалите сватбени гости също слизат от каретите и се отправят след съпружеската двойка. А защо мистър Каркър, пробиващ си път сред тълпата към входа, се сеща за старицата, извикала подире му онази сутрин в горичката? А защо Флорънс, докато върви, с потръпване се сеща за детството си, когато се бе загубила и пред нея изплува лицето на добрата мисис Браун?

Следват нови поздравления по случай щастливия ден и идват нови гости, макар и не много на брой. Те излизат от гостната и се нареждат около масата в трапезарията с тъмнокафяви стени, на която никой сладкар не е в състояние да й придаде весел вид, колкото и да украсява изнемошелите негри с цветя и сватбени панделки.

Готвачът обаче се е справил отлично със задълженията си и се сервира великолепна закуска. Наред с другите гости са пристигнали също и мистър и мисис Чик. Мисис Чик е във възторг, че по природа Едит е една истинска Домби и води дружелюбен, поверителен разговор с мисис Скютън, на която се е смъкнал товар от сърцето и сега пие шампанско. Много високият младеж, обхванат преди това от възбуда, сега е по-спокоен, но усеща слабо чувство на разкаяние и изпитва ненавист към другия много висок младеж, поради което грубо му изтръгва блюдата от ръцете и се държи нелюбезно с гостите — последното му доставя мрачна наслада. Гостите са сдържани и невъзмутими и не оскърбяват с каквото и да е невъздържано веселие наблюдаващите пиршеството портрети, които наподобяват черни погребални гербове. Най-оживени са братовчедът Финикс и майорът, а мистър Каркър само се усмихва на всички седнали около масата. За булката обаче той има специална усмивка, но тя почти не я забелязва.

Когато гостите се нахранват, а слугите излизат от трапезарията, братовчедът Финикс става от стола си. Удивително млад изглежда той, когато белите маншети почти напълно закриват ръцете му (иначе те са доста костеливи) и бузите му са поруменели от шампанското.

— Кълна ви се — казва братовчедът Финикс, — макар и това да е необичайно за собствения дом на един джентълмен, че трябва да ми разрешите да ви приканя да вдигнете това, което обикновено се нарича... всъщност наздравица.

Майорът с дрезгав глас изразява одобрението си. Мистър Каркър, навеждайки се над масата и извъръцайки лице в посока на братовчедата Финикс, многократно се усмихва и кима с глава.

— Всъщност това не е точно... — След това встъпление братовчедът Финикс безнадеждно млъква.

— Слушайте, слушайте! — обажда се майорът с приканващ глас.

Мистър Каркър леко изплясква с ръце и като се навежда отново над масата, още по-енергично от преди се усмихва и кима, сякаш последната забележка му е направила особено силно впечатление и той желае да даде израз на собственото си усещане за благотворното въздействие, което му е оказала.

— Всъщност това е събитие — продължава братовчедът Финикс, — когато, без да се нарушава благоприличието, може да се излезе от нормите на всекидневието. И макар че никога през живота си не съм

бил добър оратор и когато бях в Камарата на общините и имах честта да подкрепям някое предложение, аз... всъщност в продължение на две седмици след това се измъчвах от мисълта за провала...

Майорът и мистър Каркър остават така доволни от тази подробност из личния живот, че братовчедът Финикс се изхилва и като се обръща специално към тях двамата, продължава:

— И всъщност, когато бях дяволски болен... аз пак продължавах да чувствавам, че на мен се е паднало да изпълнявам дълга си. А когато един англичанин трябва да изпълнява дълга си, според мен той непременно ще се освободи от този дълг по най-добрия възможен начин. И така! Днес нашият род има удоволствието да се сроди посредством моята прелестна и изискана родственица, която... всъщност присъствува тук...

Последните думи са придружени от аплодисменти.

— Присъствува... — отново казва братовчедът Финикс с чувството, че това е важна дума, която заслужава да се повтори — с човек... така да се каже, с мъж, когото никога не биха посочили презрително с пръст... всъщност с уважаемия ми приятел Домби, ако той ми разреши да го наричам така.

Братовчедът Финикс се покланя на мистър Домби. Мистър Домби тържествено му отвръща с поклон. Всички до един малко или много са удовлетворени и трогнати от това прочувствено, изключително и единствено по рода си слово.

— Не ми се е удавала — продължава братовчедът Финикс — така привлекателната възможност да завържа познанство с моя приятел Домби и да изуча качества му, които правят чест както на главата му, така и всъщност на сърцето му, тъй като имах нещастieto да се намирам — както често се изразявахме в Камарата на общините по мое време, когато не беше прието да се споменават лордовете и когато редът на парламентарните заседания навярно се съблюдаваше по-добре, отколкото сега, — да се намирам... всъщност — казва братовчедът Финикс, лукаво замлъквайки, за да изстреля най-последната си — на друго място!

Майорът изпада в конвулсии и с усилие се съвзема.

— Но аз знам достатъчно за приятеля ми Домби — продължава братовчедът Финикс с по-тържествен глас, сякаш изведнъж се е превърнал в печален и мъдър човек, — за да зная, че той всъщност

представлява това, което по-изразително би могло да се нарече... търговец... британски търговец... и човек. И макар че живея в чужбина от няколко години (за мен би било голямо удоволствие да посрещна мистър Домби и всеки един от присъстващите тук в Баден-Баден и да се възползувам от случая, за да ви представя на великия херцог), все пак знам доста, смея да се похваля, за моята прекрасна и изискана родственица, за да съзнавам, че тя притежава всички необходими качества, за да направи един мъж щастлив, и че бракът ѝ с приятеля ми Домби е брак по взаимна любов и съгласие.

Множество усмивки и кимвания от страна на мистър Каркър.

— Затова — допълва братовчедът Финикс — поздравявам семейството, на което аз се явявам член, по случай такава придобивка, каквато е приятелят ми Домби. Поздравявам приятеля ми Домби по случай брака му с моята прекрасна и изискана родственица, която притежава всички необходими качества, за да направи един мъж щастлив, и си позволявам дързостта да приканя всички до един всъщност да поздравят както приятеля ми Домби, така и моята прекрасна и изискана родственица по случай днешния им празник.

Речта на братовчедата Финикс се посреща с бурни аплодисменти и мистър Домби изразява благодарност от свое име и от името на мисис Домби. Незабавно след това Дж. Б. вдига наздравица за мисис Скютън. После угощението става вече вяло, желанието за мъст на осквернените погребални гербове е удовлетворено и Едит се оттегля, за да се преоблече за пътуване.

През това време всички слуги се угощават долу. Шампанското е в изобилие и не заслужава да бъде споменавано, а печените кокошки, салатата от омари и козунаците представляват залежала стока. Много високият младеж е възвърнал настроението си и отново споменава „заблудата“. Погледът на другаря му започва да съперничи на неговия и другарят му също започва да се вторачва в предметите, без да ги разпознава. Лицата на всички дами са се зачервили и особено лицето на мисис Пърч, която, развеселена и сияеща, се е издигнала толкова високо над всекидневните грижи, че ако в момента я накарат да съпроводи пътник до Болс Понд, където се намират нейните собствени грижи, тя би се затруднила да намери пътя. Мистър Таулинсън предлага да пият за здравето на щастливите младоженци, на което среброкосият иконом откликва много радушно и развълнувано, тъй

като почти е повярвал, че наистина е стар семеен слуга и се чувства задължен да бъде трогнат от настъпилите промени. Цялата компания и най-вече дамите са много развеселени. Готвачката на мистър Домби, която обикновено ръководи събранията, заявява, че след всичко това било немислимо веднага да се заловят за работа и защо ли пък да не отидат заедно на театър? Всички до един (включително и мисис Пърч) се съгласяват, дори и туземецът, който от виното е придобил свиреп вид и плаши дамите (най-вече мисис Пърч), като върти бялото на очите си. Един от двамата много високи младежи даже предлага да отидат на бал след представлението и никой не смята тази идея (включително и мисис Пърч) за неосъществима. Между прислужницата и мистър Таулинсън възниква спор: позовавайки се на старата поговорка, тя твърди, че браковете се сключвали в небесата, а той се опитва да отнесе сделката към друго място; той предполага, че нейните думи се дължали на собственото ѝ желание да се ожени, а тя му отвърща да не давал господ във всеки случай да се жени за НЕГО, мистър Таулинсън. За да сложи край на подхвърляните остроти, среброкосият иконом става и предлага да пият за здравето на мистър Таулинсън, тъй като да познаваш мистър Таулинсън, значи да го уважаваш, а да го уважаваш, значи да му пожелаеш щастлив живот заедно с неговата избраница, която и да е тя (при тези думи среброкосият иконом хвърля поглед към прислужницата). Мистър Таулинсън изразява своята благодарност с прочувствена реч, като заключителната ѝ част е относно чужденците, за които той казва, че понякога успявали да спечелят благоразположението на слабохарактерни и непостоянни хора, способни да бъдат лесно подведени, но се надявал никога повече да не чува истории за чужденци, обрали пътуващите карети. При тези думи погледът на мистър Таулинсън става толкова суров и многозначителен, че прислужницата изпада в истерия, но в този момент тя и всички останали, развълнувани от новината, че булката заминава, се качват бързо горе, за да присъствуват на потеглянето ѝ.

Колесницата стои пред вратата. Младоженката слиза във вестибюла, където я чака мистър Домби. Флорънс е на стълбите, също така готова да тръгне. А мис Нипър, заемаща междинен пост между кухнята и гостната, се кани да я придружи. Когато се появява Едит, Флорънс се втурва към нея, за да се сбогуват.

Нима ѝ е студено на Едит, че така трепери? Нима в докосването на Флорънс има нещо неестествено или болезнено, че красивата жена така трепва и се дръпва, сякаш не може да понесе това докосване? Нима тръгването им е толкова неотложно, че Едит само махва с ръка, стрелва се и изчезва?

Когато трополенето на колесницата заглъхва, мисис Скютън, обзета от майчини чувства, се отпуска върху дивана си в позата на Клеопатра и пролива няколко сълзи. Майорът става от масата заедно с другите гости и се опитва да я утеши. Тя обаче в никакъв случай не може да бъде утешена и майорът се сбогува. Сбогува се и братовчедът Финикс, сбогува се и мистър Каркър. Всички гости се разотиват. Останала сама, Клеопатра се чувствава малко замаяна от силното си вълнение и заспива.

Долу също почти всички са замаяни. Главата на много високия младеж, така бързо обзет от възбуда, сякаш е залепена за масата в кухненския килер и не може да се откъсне оттам. В настроението на мисис Пърч е настъпила рязка промяна и тя е мрачна заради мистър Пърч, като изразява пред готвачката опасенията си, че той не бил така силно привързан към семейството, както тогава, когато семейството наброявало само девет души. На Таулинсън му свирят ушите, а в главата му непрестанно се върти огромно колело. А на прислужницата ѝ се иска да не се счита за голям грях, ако някой желае собствената си смърт.

Освен това в долните помещения цари пълно заблуждение по отношение на времето. Всеки счита, че е най-рано десет часът вечерта, а всъщност няма още и три часа следобед. У всекиго от компанията се прокрадва усещането за извършено зло — той гледа на другия като на свой съучастник и предпочита да го избягва. На нито един от мъжете или жените не му стига куражът да намекне за намерението да отидат на театър. А ако на някого му хрумнеше отново да спомене идеята за бала, биха му се присмели като на идиот, изпълнен със зъл умисъл.

Мисис Скютън още два часа спи горе, а в дрямка потъват и долу в кухнята. Погребалните гербове в трапезарията гледат отвисоко трохите, мръсните чинии, разлятото вино, полуразтопения сладолед, недопитите чаши с вече вкиснало се, загубило цвета си вино, остатъците от омари, костите от кокошките, замислените желета, постепенно ставащи на супа, лепкава и хладка. Сватбеното тържество

вече е загубило своя външен блясък и пищност, така както и гощавката. Слугите на мистър Домби започват морализаторски да разсъждават за сватбата и докато привечер пият чая си у дома, се изпълват с такова разкаяние, че около осем часа вече са обзети от пълна благочестивост. А мистър Пърч, завърнал се по това време от Сити, бодър и весел, облечен с бяла жилетка, тананикащ си забавна песен, готов да прекара хубава вечер, подготвен за всякакви разгулни развлечения, е изненадан от хладния прием, от окаяното състояние на мисис Пърч и необходимостта да изпълни приятното задължение да съпроводи тази дама до дома ѝ със следващия омнибус.

Настъпва нощта. След като обхожда красивия дом стая след стая, Флорънс се озовава в собствената си спалня, където благодарение на грижите на Едит е заобиколена с разкош и удобства. Флорънс сваля красивата си рокля, облича си старата, проста, траурна дреха в памет на скъпия Пол и сяда да чете, а до нея Диоген, опънат на пода, мижи и премигва. Тази вечер обаче Флорънс не може да чете. Къщата изглежда странна и непозната и силно кънти. Сянка помрачава душата ѝ. Причината не ѝ е ясна, но ѝ е тежко. Флорънс затваря книгата си и тромавият Диоген, приел това като сигнал, поставя лапи в скута ѝ и трие уши о ласкавите ѝ ръце. След малко обаче Флорънс не го вижда ясно, тъй като пред очите ѝ се спуска някаква мъгла и там сияят, подобно ангели, покойният ѝ брат и покойната ѝ майка. А също и Уолтър, скитащото се, претърпяло корабокрушение момче, о, къде е той?

Маойрът не знае. Това е сигурно. Нито пък го е грижа. След като цял следобед се е задушавал и спал, майорът вечеря късно в своя клуб и сега седи над чашата вино, като докарва едва ли не до лудост скромния млад човек с румено лице от съседната маса (който би платил огромна сума пари, само и само да може да стане и да си отиде, но това е невъзможно), разправяйки забавни истории за Багсток, сър, присъстващ на сватбата на Домби, и за дяволски аристократичния приятел на стария Джо, лорд Финикс. А братовчедът Финикс, който би трябвало да се намира в кревата си в хотела „Лонг“, вместо това се озовава на хазартната маса, където своенравните му крака навярно са го завели напук на самия него.

Нощта изпълва подобно великан черквата от каменния под до тавана и властвува там в безмълвните часове. Бледата зора отново идва

и надниква през прозорците и като отстъпва пред деня, вижда как нощта се оттегля между сводовете. Зората се втурва след нея, прогонва я и сама се притаява между мъртъвците. Уплашените мишки отново се скупчват, когато тежката врата се отваря с къртене и мистър Саундс и мисис Миф влизат вътре, следвайки кръга на ежедневните си задължения, кръг, ненарушим като венчален пръстен. Отново триъгълната шапка и смачканото боне се оттеглят назад по време на венчавката. Отново този мъж взема тази жена и тази жена взема този мъж, като се заклеват тържествено:

„От този ден занапред в щастие и нещастие, в богатство и бедност, в болест и здраве да се обичат и зачитат, докато смъртта ги раздели.“

Мистър Каркър си повтаря същите тези думи, докато се придвижва на кон към Сити, избирайки по-чист път, а устата му е разтеглена до ушите.

ГЛАВА XXXII

ДЪРВЕНИЯТ МИЧМАН СЕ РАЗБИВА НА ПАРЧЕТА

Седмиците летяха бързо в укрепеното убежище на почтения капитан Кътъл, но той не възнамеряваше да се отказва от благоразумните предпазни мерки срещу неочаквано нападение само поради това, че врагът не се появява. Капитанът считаше, че настоящата му безопасност е твърде сигурна и невероятна, за да продължава дълго време. Той знаеше, че ветропоказателят рядко остава неподвижен, когато духа попътен вятър. Освен това бе много добре запознат с решителния и неустрашим характер на мисис Макстинджър, за да се съмнява, че въпросната смела жена си е поставила задачата да го издири и залови в плен. Изтормозен от бремето на тези размишления, капитан Кътъл водеше много затворен и уединен живот. Излизаше навън едва ли не само когато се стъмни, като дори тогава се движеше из най-затъntenите улички. В неделен ден никога не се показваше навън и както зад стените на своето убежище, така и на открито, той отбягваше бонетата, сякаш те се носеха от разярени лъвове.

Капитанът не можеше и да допусне, че ако по време на разходка мисис Макстинджър му се нахвърли отгоре, би било възможно да окаже някаква съпротива. Чувствуваше, че това не би могло да се направи. В представите си виждаше как, кротък и безропотен, го поставят в нает кабриолет и го откарват в старата му квартира. Предчувствуваше, че веднъж затворен там, той е загубен. Ще му вземат шапката. Мисис Макстинджър ще го варди от сутрин до вечер. Върху главата му ще се сипят упреци в присъствието на цялата челяд. Той, като виновник, ще внушава подозрение и недоверие. В очите на децата ще изглежда кръвопиец, а в очите на майката — заловен предател.

Когато тази мрачна картина изникваше в представите му, избиваше го гореща пот и го обземаше мрачно настроение. Това обикновено се случваше преди измъкването му нощем навън, за да подиша чист въздух и да се поразтъпче. В такива случаи, съзнавайки на какъв риск се излага, капитанът се сбогуваше с Роб тържествено, както подобава на човек, който навярно повече няма да се върне, и го придумваше, в случай че той (капитанът) за известно време изчезне от небосклона, Роб да не се отклонява от правия път и добре да лъска медните инструменти.

Но в желанието си да не пропусне никаква възможност и да си осигури средство, в случай на най-лошото, за поддържане на връзка с външния свят, на капитан Кътъл в скоро време му хрумна щастливата мисъл да научи Роб Точиларя на някакъв таен сигнал, с който в бедствен час подчиненият му би могъл да даде на своя командущ знак за своето присъствие и преданост. След дълго обмисляне капитанът реши да обучи Роб да подсвирква моряшката песен „Ей, весело, весело, весело“ и когато Роб Точиларя достигна такава степен на съвършенство в изпълнението, каквато е по силите на един сухоземен жител, капитанът наби в главата му следните загадъчни указания:

— Сега, момчето ми, дръж се здраво! Ако някога ме заловят...

— Да ви заловят ли, капитане? — възкликна Роб, ококорил кръглите си очи.

— Да — мрачно отвърна капитан Кътъл. — Ако някога изляза от дома с намерението да се върна за вечеря, но не се появя наоколо, то двацет и четири часа след изчезването ми ти трябва да отидеш на Бриг Плейс и да засвириш тая мелодийка около стария ми пристан — разбираш ли, все едно, че го вършиш без всякаква цел, сякаш минаваш оттам съвсем случайно. Ако ти отговоря със същата мелодия, ти изчезваш, момчето ми, и се връщаш след двацет и четири часа. А ако ти отговоря с друга мелодия, ти сменяш курса и започваш ту да се отдалечаваш, ту да се приближаваш и чакаш, докато ти дам следващите сигнали. Сега ясни ли са ти тези заповеди?

— От какво трябва ту да се отдалечавам, ту да се приближавам? — запита Роб. — От паважа ли?

— Гледай ти какво схватливо момче! — възкликна капитанът и го изгледа сурово. — Не разбира какво му говорят на родния език!

Непрекъснато се отдалечаваш и се връщаш. Сега ясно ли ти е?

— Да, капитане — отвърна Роб.

— В такъв случай много добре, момчето ми — рече капитанът, поомекнал. — Това ще направиш.

И за да може Роб да го направи по-добре, капитан Кътъл понякога благоволяваше — вечер, след затварянето на магазина — да упражнява тази сцена. За тази цел се оттегляше в гостната, все едно в жилището на въображаемата Макстинджър, и внимателно следеше поведението на своя съюзник през отвора за наблюдение, пробит от него в стената. По време на тези проверки Роб Точиларя изпълняваше задълженията си така точно и умело, че в знак на задоволство капитанът от време на време му подаряваше по седем петака. Капитанът усещаше как постепенно го обзема спокойствието на човек, подготвил се за най-лошото и взел всички разумни предпазни мерки, за да предотврати неумолимата съдба.

Въпреки това капитанът не предизвикваше провидението и както преди не проявяваше никаква склонност към рискове. Той считаше, че като приятел на семейството, би било проява на добро възпитание да посети сватбата на мистър Домби (за която бе научил от мистър Пърч) и от галерията да засвидетелствува пред този джентълмен своето задоволство и одобрение, капитанът обаче се придвижи до черквата с нает кабриолет със закрити прозорци. Навярно в страха си от мисис Макстинджър той би се поколебал да се изложи и на този риск, ако въпросната дама не посещаваше службите на преподобния Мелхиседек, поради което присъствието ѝ в англиканската черква би било напълно невероятно.

Капитанът благополучно се завърна у дома и новият му живот продължи да тече според установените порядки, като неприятелят не му създаваше конкретни поводи за тревога, ако се изключи тревогата, причинена от ежедневната поява на бонета по улиците. Други неща обаче започнаха да тегнат на душата му. Все още нямаше известие за кораба на Уолтър. За стария Сол Джилс нищо не се знаеше. Флорънс не беше дори научила за изчезването на стария човек, а на капитан Кътъл не му позволяваше сърцето да ѝ каже. Всъщност откакто надеждите на капитана относно бъдещето на това великодушно, хубаво, храбро момче, което той посвоему, грубовато, бе обичал от дете, започнаха да гаснат и това гаснене се засилваше с всеки изминал

ден, капитан Кътъл целият изтръпваше от ужас при мисълта да разговаря с Флорънс. Ако имаше да ѝ съобщава добри новини, почтеният капитан не би се побоял да влезе в ремонтирания и блестящо мебелиран дом — макар че новият дом, както и дамата, която бе видял в черквата, му внушаваха ужас — и да се яви пред Флорънс. Тъмни облаци закриваха общите им надежди обаче и се сгъстяваха с всеки изминал час, така че капитанът смътно усещаше, че само ще ѝ причини нови страдания и тревоги. И едва ли не той се страхуваше от посещение на Флорънс не по-малко, отколкото от посещение на самата мисис Макстинджър.

Беше тъмна, хладна есенна вечер и капитан Кътъл бе наредил да се запали огън в малката гостна отзад, която повече от всякога приличаше на корабна каюта. Валеше проливен дъжд и духаше силен вятър. Като мина през изложената на бури спалня на стария си приятел и се покачи на покрива, за да разбере какво е времето, сърцето на капитана замря в гърдите му, когато видя колко бурно и безнадеждно е наоколо. Не би могло да се каже, че той свързва времето в настоящия момент със съдбата на бедния Уолтър или пък се съмнява, че ако съдбата е обрекла момчето на гибел и коработрушение, то нещастieto много отдавна е станало. Но под влияние на външното въздействие, нямащо никаква връзка с неговите размишления, капитанът падна духом и надеждите му помръкнаха, както често се случва и ще продължава да се случва занапред дори и с много по-мъдри хора от него.

Капитан Кътъл, извърнал лице срещу пронизващия вятър и косо падащия дъжд, погледна нагоре към тежките облаци, носещи се бързо над безкрайното море от покриви, като напразно търсеше по-успокоителна гледка. Картината около него не бе по-окуражаваща. В краката му от всевъзможни груби сандъци и кутии за чай долиташе гукането на гълъбите на Роб Точиларя — то приличаше на жалния стон на множество надигащи се ветрове. Поцърклял ветропоказател, представляващ мичман с телескоп на окоето, някога съзирац се долу от улицата, но отдавна закрит от тухлена стена, скърцаше и стенеше на ръждясалата си ос, а пронизителният вихър непрестанно го въртеше и безмилостно си играеше с него. Студените дъждовни капки отскачаха от дебелината синя жилетка на капитана подобно оловни топчета. Приведен, капитанът не можеше да се задържи на крака под напора на

свирепия северозападен вятър, който връхлиташе отгоре му с твърдото намерение да го прекатури през парапета и да го хвърли долу на паважа. Ако тази вечер все още бе жива някаква Надежда, мислеше си капитанът, като придържаше шапката си, тя си седеше у дома и не излизаше навън. И като поклати унило глава, капитанът влезе вътре да я търси.

Капитан Кътъл бавно се спусна в малката гостна, седна на стола си и като се взря в камината, започна да търси Надеждата. Нея обаче я нямаше там, макар че огънят пламтеше ярко. Той извади табакерата и лулата си, разположи се, запуши и започна да търси Надеждата в разпаленото огнище на лулата и в кълбата дим, излизащи от устата му. Не намери обаче и там дори късче ръжда от котвата на Надеждата. Опитва се да изпие чаша грог, но печалната истина се таеше на дъното на този кладенец и той не допи чашата. Обиколи веднъж-дваж магазина и потърси Надеждата измежду уредите, но те упорито определяха местонахождението на изчезналия кораб въпреки съпротивата на капитана, като сочеха пустото морско дъно.

Вятърът продължаваше да бушува, дъждът продължаваше да барабани по затворените кепенци, а капитанът, озовал се пред дървения мичман на тезгяха, изтри мундира на малкия офицер с ръкава си и си помисли колко ли години мичманът бе живял на този свят и колко малко промени — почти никакви — са се случили през това време с екипажа на неговия кораб и как всички промени го връхлетяха наведнъж, в един ден, като преобърнаха всичко наопаки. Малката компания от гостната отзад се бе разпаднала и пръснала по широкия свят. Нямаше вече кой да слуша „Прекрасната Пег“, даже и да се намереше кой да я изпее, но такъв човек не можеше да се намери, тъй като капитанът бе напълно убеден както в това, че никой друг освен него не е в състояние да изпълни тази балада, така също и във факта, че при съществуващите обстоятелства той самият няма настроение да направи дори опит за изпълнение. В къщата не се виждаше грейналото лице на Уол’р — тук за миг капитанът вдигна ръкава си от униформата на мичмана, за да изтрие бузата си, — познатата перука и копчетата на Сол Джилс принадлежаха на миналото, с Ричард Уитингтън бе свършено, а всички планове и замисли, свързани с мичмана, се носеха по вълните без мачта и кормило.

Капитанът стоеше с унила физиономия, мислеше за тези неща и триеше униформата на мичмана колкото поради нежност към стария познат, толкова и поради състоянието си на унесеност, когато внезапното почукване на вратата на магазина накара Роб Точиларя целият да се разтрепери от уплаха — седнал на тезгяха, той не откъсваше големите си очи от лицето на капитана и най-малко за стотен път си задаваше въпроса дали капитанът не е извършил убийство, за да има такава нечиста съвест и непрекъснато да се крие.

— Какво става? — тихо попита капитанът.

— Някой чука, капитане — отвърна Роб.

Със смутен и виновен вид капитанът мигновено се прокрадна на пръсти в малката гостна и се заключи. Роб трябваше да отвори вратата и ако посетителят се окажеше жена, той трябваше да разговаря с нея само на прага. Тъй като посетителят беше мъж обаче, а дадените нареждания на Роб се отнасяха единствено за жените, Роб му отвори вратата и му разреши да влезе. Посетителят бързо се отзова на поканата, доволен, че ще се скрие от пороя навън.

— Във всеки случай ще се отвори работа за „Бърджес и Ко“ — рече посетителят, като съчувствено погледна през рамо собствените си крака, които бяха много мокри и изпръскани с кал. — О, здравейте, мистър Джилс!

Поздравът бе отправен към капитана, който тъкмо излизаше от гостната като твърде очевидно и неубедително си даваше вид, че уж идва случайно.

— Благодаря ви — продължи да говори джентълменът на един дъх. — Аз самият съм много добре, безкрайно съм ви признателен. Казвам се Тутс — мистър Тутс.

Капитанът, спомнил си, че е видял въпросния млад джентълмен на сватбата, му се поклони. Мистър Тутс му отвърна с кикот и тъй като както обикновено бе обзет от смущение, продължително време се ръкува с капитана, а след това, поради липсата на други възможности, се обърна към Роб Точиларя и се ръкува с него извънредно приветливо и сърдечно.

— Слушайте, искам да ви кажа няколко думи, мистър Джилс, ако ми разрешите — най-сетне издума Тутс с удивително самообладание — Слушайте! Мис Д. О. М... знаете ли...

С подobaваща сериозност и тайнственост капитанът моментално посочи с куката си към малката гостна, където мистър Тутс го последва.

— О! Моля за извинение — каза мистър Тутс, загледан в лицето на капитана, и седна на стола до камината, поставен му от капитана. — Случайно не познавате ли Петела, мистър Джилс?

— Петела ли? — запита капитанът.

— Бойкия петел — уточни мистър Тутс.

Капитанът поклати глава отрицателно и мистър Тутс поясни, че споменатият човек е същата тази всеизвестна знаменитост, покрила себе си и страната със слава благодарение на победата си над първенеца Превъзходния Шропшър. Това сведение обаче, изглежда, не изясни кой знае колко нещата на капитана.

— Е, ако бъдете така добър и го пуснете в магазина да поседи с вашия млад човек — изкиска се мистър Тутс, — много ще се радвам, защото, нали разбирате, той лесно се засяга, а и влагата се отразява много зле на издръжливостта му. Аз ще го извикам, мистър Джилс.

След тези думи мистър Тутс се приближи до вратата на магазина, изsvири странен сигнал в нощта, след което се появи джентълмен — стоик, облечен в бяло мъхесто връхно палто, шапка с права периферия, много късо подстриган, със сплескан нос и с обширни плоскости зад ушите, безплодни и лишени от растителност.

— Седни, Петел — каза мистър Тутс.

Отзивчивият Петел изплю няколкото малки сламки, които дъвчеше, и напълни устата си с нова порция от запаса, който държеше в ръката си.

— Няма ли тук подръка някоя капчица от нещо по-силничко? — попита Петела, без да се обръща конкретно към някого. — Тая проливна нощ е лоша работа за човек, който изкарва прехраната си, като разчита на доброто си здраве.

Капитан Кътъл му предложи чаша ром и като отметна глава, Петела я изля в себе си като в бъчва след лаконичния тост:

— За нас!

После мистър Тутс и капитанът се върнаха в гостната, заеха местата си край камината и мистър Тутс заговори:

— Мистър Джилс...

— Чакайте! — възкликна капитанът. — Казвам се Кътъл.

Мистър Тутс придоби много объркан вид, а капитанът продължи със сериозен тон:

— Казвам се капитан Кътъл, родната ми страна е Англия, това е жилището ми и всяка твар да бъде благословена... От Йов — добави капитанът, за да посочи цитирания източник.

— О! А бих ли могъл да видя мистър Джилс — каза мистър Тутс, — тъй като...

— Ако можехте да видите Сол Джилс, млади господине — със сериозен тон заяви капитанът, като постави тежката си ръка върху коляното на мистър Тутс, — стария Сол, обърнете внимание на това... със собствените си очи... както си седите тук... вие за мен ще сте пожелан и от попътен вятър за кораб, попаднал в безветрие. Вие обаче не можете да видите Сол Джилс. А защо не можете да видите Сол Джилс? — запита капитанът, доловил от изражението на мистър Тутс, че оставя дълбоки следи в съзнанието на въпросния джентълмен. — Защото той е невидим.

От смущение мистър Тутс се канеше да отвърне, че това нямало никакво значение. Но се поправи и каза:

— Бог да ми е на помощ!

— Същият този човек — продължи капитанът — ми е оставил да вардя едни документи, но макар че ми бе близък като роден брат, нямам по-ясна представа от вас нито къде е отишъл, нито защо е отишъл там — дали за да търси племенника си, или пък защото малко е мръднал. Една сутрин на размъване той се е прехвърлил през борда — обясни капитанът — и никой не е дочул плисък или видял вълнички. Аз търсих въпросния човек под дърво и камък, но от този момент досега нито съм го видял, нито съм го чул, нито съм разбрал каквото и да е за него.

— Но, боже мой, мис Домби не знае... — обади се мистър Тутс.

— А защо, питам ви аз като добър човек — рече капитанът и сниши гласа си, — защо трябва да знае? Защо трябва да ѝ се казва сега, след като това не се налага? Тя се бе привързала към стария Сол, милото създание, и изпитваше към него такава... Но има ли смисъл да ви обяснявам? Вие я познавате.

— Мисля, че я познавам — изкиска се мистър Тутс и целият се изчерви от смущение.

— Тя ли ви изпрати тук? — запита капитанът.

— Така мисля — изкиска се пак мистър Тутс.

— Трябва да отбележа в такъв случай — заяви капитанът, — че вие познавате един ангел и изпълнявате поръчките на един ангел.

Мистър Тутс моментално сграбчи капитана за ръката и го помоли да го удостои с приятелството си.

— Кълна ви се — много сериозно каза мистър Тутс, — ще ви бъда безкрайно признателен, ако поддържате приятелски връзки с мен. Аз много бих желал да се сближа с вас, капитане. Аз наистина много се нуждаю от приятел, наистина. В училището на стария Блимбър малкият Домби ми бе приятел и щеше да ми бъде приятел и досега, ако беше жив. Петела — отчаяно зашепна мистър Тутс — е много добър... чудесен посвоему... навярно най-находчивият човек в света, няма нещо, което да не му се удава, всички това казват... но не знам... нещо не стига. А тя е ангел, капитане. Ако съществува някъде ангел, това е мис Домби. Винаги съм го казвал. И наистина, разбирате ли — продължи мистър Тутс, — ще ви бъда безкрайно признателен, ако установите приятелски отношения с мен.

Капитанът учтиво изслуша предложението, но все още не се обвързваше с обещание да го приеме, а само каза:

— Да, да, момчето ми. Ще видим, ще видим.

Той напомни на мистър Тутс за настоящата му мисия, като го запита на какво дължи честта да бъде удостоен с това посещение.

— Ами всъщност — отвърна мистър Тутс — изпрати ме младата жена. Не мис Домби... а Сузан, нали разбирате.

Капитанът еднократно дълбокомислено кимна с глава — този жест изразяваше дълбокото му уважение към въпросната млада жена.

— Ще ви разкажа как се случи — заговори мистър Тутс. — Нали разбирате, понякога отивам и се обаждам на мис Домби. Аз не отивам там специално, нали разбирате, но много често се случва да се намирам наблизо. И когато се озова наоколо, ами... ами аз се обаждам.

— Естествено — отбеляза капитанът.

— Да — потвърди мистър Тутс. — Обадох се днес следобед. Кълна ви се, смятам, че не сте в състояние да си представите какъв ангел беше днес мис Домби.

В отговор капитанът тръсна глава, с което искаше да каже, че някои хора може и да не са в състояние да си представят това, но не и той.

— Когато излизах — продължи мистър Тутс, — най-неочаквано младата жена ме замъкна в килера.

За миг капитанът придоби такъв вид, сякаш искаше да прекъсне мистър Тутс с възмущение, но после се облегна на стола си и загледа говорещия с недоверчива, дори заплашителна физиономия.

— Където тя измъкна — продължи мистър Тутс — този вестник. Каза ми, че цял ден го е крила от мис Домби заради някакво съобщение вътре относно лице, което двете с мис Домби познавали. Тогава ми прочете това място. Така. Тогава тя ми каза... момент... какво беше това, което ми каза?

Мистър Тутс, опитвайки се изцяло да съсредоточи ума си, за да си отговори на горния въпрос, случайно срещна погледа на капитана и до такава степен се обърка от суровия израз в очите му, че му стана мъчително трудно да си спомни за какво говореше и да продължи да разказва.

— О! — възкликна мистър Тутс след дълги размисления. — О! Аз! Да! Тя изрази надеждата, че имало малка вероятност това да не е вярно. И че тъй като тя самата не можела да излезе, без да предизвика подозрение у мис Домби, дали не бих могъл аз да отида на едн-коя си улица до дома на мистър Соломон Джилс, майстор на корабни уреди, който бил чичо на въпросното лице, и да попитам дали той смята, че това е вярно, и не е ли чувал нещо друго в Сити. Тя каза, че ако той не може да ми отговори, несъмнено капитан Кътъл би могъл. Впрочем, да! — възкликна мистър Тутс, поразен от откритието. — Именно вие, нали разбирате?

Капитанът погледна към вестника в ръката на мистър Тутс и задиша пресекливо и учестено.

— Ами аз — продължи мистър Тутс — толкова закъснях, понеже първо отидох чак до Финчли, за да взема необикновено хубава храна за пилци оттам — за птичето на мис Домби. Веднага след това обаче дойдох тук. Предполагам, че сте видели вестника?

Капитанът, който се бе въздържал от четене на новините, за да не се натъкне на някое подробно съобщение за самия себе си, дадено от мисис Макстинджър, отрицателно поклати глава.

— Да ви прочета ли мястото? — запита мистър Тутс.

Капитанът му кимна утвърдително и мистър Тутс прочете следното съобщение от корабното информационно бюро:

— „Саутхамптън. От кораба «Дързост», с капитан Хенри Джеймс, пристигнал днес в пристанището, натоварен със захар, кафе и ром, съобщават, че когато корабът попаднал в безветрие на шестия ден при завръщането си обратно от Ямайка, на...“ еди-каква си ширина, нали разбирате — вметна мистър Тутс, като направи безуспешен опит да изрече цифрите, но се оплете в тях.

— Да! — извика капитанът и удари със стиснат юмрук по масата. — Карай напред, момчето ми!

— „... ширина — повтори мистър Тутс и уплашено погледна към капитана — и такава и такава дължина... половин час преди изгрев-слънце човекът на вахта забелязал носещи се по водата останки от разбит кораб на разстояние около една миля. Тъй като времето било ясно и корабът не се придвижвал, била спусната лодка и дадена заповед да се разгледат останките, при което се установило, че те били най-различни парчета от големи мачти и части от главния такелаж на английски двумачтов кораб с водоизместимост около петстотин тона, а както и къс от кърмата, върху който все още ясно се четели буквите «Син и Н...». Върху плаващите останки не били намерени трупове. В корабния дневник на «Дързост» се казва, че тъй като през нощта излязъл вятър, останките от кораба се скрили от погледа. Не може да има повече никакво съмнение, че всякакви други предположения относно съдбата на изчезналия кораб «Син и Наследник», тръгнал от пристанището на Лондон с направление Барбадос, сега окончателно отпадат. Корабът е бил разбит по време на последния ураган и всички на борда са загинали.“

Като всички хора капитан Кътъл дори не подозираше какви големи надежди е хранил въпреки отчаянието си, докато не почувствува, че те са окончателно съкрушени. Докато се четеше съобщението и един-два мига след това той седя като втрещен, без да откъсва очи от смирения Тутс. После рязко стана, нахлупи колосаната си шапка, която бе свалил в чест на посетителя и сложил на масата, обърна се гърбом и сведе глава над малката полица над камината.

— О, кълна ви се — извика мистър Тутс, чието меко сърце бе трогнато от внезапната мъка на капитана, — този свят е ужасно нещо! В него някой или умира, или заминава, или извършва нещо неприятно. Ако знаех това, никога нямаше да очаквам с такова нетърпение да

встъпя в правата си на собственик. Никога не съм виждал такъв свят. В него е много по-лошо, отколкото в училището на Блимбър.

Без да променя позата си, капитан Кътъл даде знак на мистър Тутс да не му обръща внимание. После се обърна и килна назад колосаната си шапка, а ръката му гладеше и разтриваше загорялото му лице.

— Уол'р, скъпо момче — заговори капитанът, — сбогом! Уол'р, мое дете, момче и мъж, аз те обичах. Той не ми беше родно дете... — продължи капитанът, загледан в камината — аз нямам такива... но това, което изпитва бащата, когато загубва сина си, изпитвам аз при загубата на Уол'р. А защо? — запита капитанът. — Защото с него загубвам не един човек, а около десетина. Къде е онзи малък ученик с румено лице и къдрава коса, който идваше всяка седмица тук, в същата тази гостна, и беше весел като птичка? Потънал е заедно с Уол'р. Къде е онова бодро момче, което от нищо не се уморяваше или отчайваше и така се разпалваше и изчервяваше, когато го закачахме за Радостта на сърцето, че беше приятно да го гледаш? Потънало е заедно с Уол'р. Къде е онзи силен духом мъж с горещо сърце, който не би допуснал старият човек да се отчае дори за миг, като за себе си изобщо не мислеше? Потънал е заедно с Уол'р. Уол'р не е един. Имаше десетина като него, които познавах и обичах, които са се вкопчили за врата му, когато е потъвал, така както сега са се вкопчили в моя.

Мистър Тутс седеше безмълвен, като непрестанно сгъваше и разгъваше вестника върху коляното си.

— Сол Джилс — продължи капитанът, загледан в камината, — бедни, стари Сол Джилс, останал без племенник, ТИ къде се намираш! Ти беше поверен на мен. Неговите последни думи бяха: „Грижи се за чичо ми!“ Какво се случи с ТЕБ, Сол, след като тръгна и рече „сбогом“ на Нед Кътъл? И какво да докладвам за тебе в моя отчет, който той очаква горе? Сол Джилс, Сол Джилс! — нареждаше капитанът и бавно клатеше глава. — Ще зърнеш ти някъде този вестник, далеч от дома, без да има наоколо човек, който да познава Уол'р, за да те утеши, и сърцето ти ще се пръсне като пробит кораб и ще потъне.

Капитанът въздъхна тежко, обърна се към мистър Тутс и като дойде на себе си, насочи вниманието си към присъстващия джентълмен.

— Момче — рече капитанът, — ти трябва открито да съобщиш на младата жена, че тази злочеста новина е вярна. Разбираш ли, такива работи не се измислят. Записано е в корабния дневник, а това е най-правдивата книга, която може да напише човек. Утре сутринта — продължи капитанът — аз ще изляза да направя справка, но няма да има никаква полза от нея. Никаква полза. Ако наминеш следобед, ще ти кажа какво съм чул. Но предай на младата жена от името на капитан Кътъл, че всичко е свършено. Свършено!

Капитанът свали с куката си колосаната шапка, измъкна от дъното ѝ носната си кърпа, с отчаяние избърса прошарената си глава и отново захвърли обратно кърпата с безучастен и унил вид.

— О! Уверявам ви — каза мистър Тутс, — страшно съм разстроен! Кълна ви се, че съм разстроен, макар и да не познавам лицето. Смятате ли, че мис Домби много ще се натъжи, капитан Джилс... искам да кажа, мистър Кътъл?

— Ах, господ да е с тебе! — възкликна капитанът, изпитвайки известно съчувствие към мистър Тутс за неговата наивност. — Тя беше ей толкова мъничка, а те вече се обичаха като две гълъбчета.

— Така ли! — възкликна мистър Тутс с много изопнато лице.

— Те двамата бяха родени един за друг — печално заяви капитанът, — но това няма никакво значение сега!

— Кълна ви се най-искрено — каза мистър Тутс и изречените думи представляваха странна смесица от неуместен кикот и ридания, — аз съм по-разстроен и от преди. Разбирате ли, капитан Джилс, аз... аз направо обожавам мис Домби... аз... аз направо съм се поболял от любов по нея — силният порив, с който това признание се изтръгна от злочестия мистър Тутс, свидетелствуваше за дълбочината на чувствата му, — но каква би била ползата от подобно отношение към нея от моя страна, ако не проявявам искрено съчувствие към нейното страдание, независимо от какво е причинено то. Моята любов не е егоистична, нали разбирате — заяви мистър Тутс, изпитвайки доверие към капитана, тъй като бе станал свидетел на неговата добросърдечност. — Обичта ми е такава, че ако заради мис Домби трябва да бъда премазан... или... или стъпкан... или... премазан... или... или стъпкан... или... или хвърлен отвисоко... или каквото и да било от този род... за мен би представлявало най-голямо щастие.

Мистър Тутс изрече всичко това шепнешком, за да не стигнат словата му до ревнивите уши на Петела, който не признаваше нежните чувства. От това усилие, както и от трепетната си любов, мистър Тутс се бе изчервил чак до върха на ушите и в очите на капитан Кътъл представляваше такава трогателна гледка на безкористна обич, че добрият капитан успокоително го потупа по гърба и му каза да не пада духом.

— Благодаря, капитан Джилс — рече мистър Тутс, — много мило е от ваша страна, че при собствените ви големи тревоги вие ми казвате това. Безкрайно съм ви признателен. Както споменах и преди, аз наистина се нуждая от приятел и бих се радвал да поддържам връзки с вас. Макар че съм много богат — енергично заяви мистър Тутс, — не можете да си представите какво нещастно създание съм аз. Празните хора, нали разбирате, като ме гледат в компанията на Петела и други подобни знаменитости, смятат, че съм щастлив. Аз обаче съм за окайване. Аз страдам за мис Домби, капитан Джилс. Не мога да се храня. Шивачът не е в състояние да ми достави удоволствие. Когато съм сам, често плача. Уверявам ви, за мен ще бъде радост утре да дойда тук още веднъж и после още петдесет пъти.

След тези думи мистър Тутс се ръкува с капитана и като скри следите от вълнението си — доколкото бе възможно да стори това за толкова кратко време, — за да не може Петела да забележи каквото и да било с проникателния си поглед, влезе в магазина при въпросния прославен джентълмен. Петела, склонен да проявява ревност по отношение на своята власт над мистър Тутс, без всякаква благосклонност измери капитана, докато той се сбогуваше с младия джентълмен. Но Петела последва своя покровител без повече никакви признаци на неблагосклонност и остави капитана потънал в скръб, а Роб Точиларя сияещ от радост, че бе имал честта близо половин час да наблюдава победителя на първенеца Превъзходния Шропшър.

Роб отдавна вече спеше дълбоко в постелята си под тезгяха, а капитанът седеше и гледеше огъня. Огънят отдавна вече беше загаснал, а капитанът седеше и се взираше в ръждясалите пръчки и в главата му гъмжаха безутешни мисли за Уолтър и Сол. В изложената на всички ветрове спалня под покрива той не намери никакво успокоение и сутринта се привдигна печален и неотпочинал.

Веднага щом отвориха канторите в Сити, капитанът се отправи към фирмата „Домби и Син“. Тази сутрин обаче прозорците на мичмана не се отвориха. Капитанът бе наредил на Роб Точиларя да не вдига кепенците и къщата се превърна в дом на смъртта.

Така се случи, че когато капитан Кътъл стигна до вратата на кантората, мистър Каркър тъкмо влизаше. Като отвърна сдържано и мълчаливо на поздрава на управителя, капитанът се осмели да го придружи до кабинета му.

— Е, капитан Кътъл — заговори мистър Каркър, след като зае обичайното си място пред камината, без да си сваля шапката, — работата е лоша.

— Навярно вече сте получили известието, напечатано във вчерашния вестник, сър? — каза капитанът.

— Да — отвърна Каркър, — получихме го и сведенията са точни. Застрахователното дружество търпи големи загуби. Много съжаляваме. Нищо не може да се направи! Такъв е животът!

Мистър Каркър внимателно подряза ноктите си с ножче и се усмихна на капитана, който стоеше до вратата и го гледаше.

— Извънредно много съжалявам за бедния Гей — рече Каркър — и за екипажа. Както разбирам, сред тях е имало някои от нашите най-добри специалисти. Винаги така се получава. Също и много хора със семейства. Като си помисли човек, утешително е, че бедният Гей нямаше семейство, капитан Кътъл.

Капитанът стоеше, разтъркваше брадичката си и не откъсваше очи от управителя. Управителят хвърли поглед върху неразпечатаните писма върху бюрото си и взе вестника.

— С какво мога да ви услужа, капитан Кътъл? — попита той, като вдигна поглед от вестника и отправи усмихнат и многозначителен поглед към вратата.

— Бих искал да ми разясните един въпрос, сър, който ме тревожи — отвърна капитанът.

— Да! — прие управителят. — Говорете! Хайде, капитан Кътъл, налага се да ви помоля да побързате, ако обичате. Много съм зает.

— Слушайте, сър — заговори капитанът и пристъпи една крачка напред. — Преди моят приятел Уол’р да се отправи на това злополучно плаване...

— Хайде, хайде, капитан Кътъл — прекъсна го усмихнатият управител, — не говорете с такъв тон за злополучни плавания. Ние тук нямаме нищо общо със злополучните плавания, приятелю. Навярно много рано сте гаврътнали първата си чашка, капитане, за да забравите, че всяко едно пътуване, независимо дали по море или суша, е съпроводено с риск. Навярно не ви тревожи предположението, че младият еди-кой си е загинал по време на буря, разразена специално заради него тук в кантората... нали така? Засрамете се, капитане! Най-добрият лек за подобна тревога е сънят и содата.

— Момче... — бавно заговори капитанът — за мен вие сте, кажи-речи, момче, така че няма да ви се извинявам за случайно изречената дума... ако тези шеги ви доставят някакво удоволствие, вие не сте истински джентълмен, за какъвто съм ви вземал, а ако наистина не сте истински джентълмен, за какъвто съм ви вземал, навярно имам основание да се тревожа. Въпросът е следният, мистър Каркър... Преди бедното момче да се отпрати на път, както му бе наредено, той ми каза, че неговото заминаване, както му било известно, не било изгодно за него и не представлявало повишение в службата. Аз бях убеден, че греша, и му заявих това и дойдох тук, когато главата на фирмата отсъствуваше, да ви задам най-учтиво един-два въпроса за собствено успокоение. На тези въпроси вие отговорихте... отговорихте откровено. Душата ми ще се успокои, ако чуя, сега, когато всичко е свършено и когато това, което не може да се промени, трябва да се изтърпи — като учен човек, разлистете книгата и като срещнете това място, отбележете го, — ако, накратко казано, чуя още веднъж, че аз не съм грешал и че съм изпълнил дълга си, като не съм предал на стария човек думите на Уол'р, и че вятърът наистина е бил попътен, когато е опънал платна и потеглил към пристанището в Барбадос. Мистър Каркър — обърна се добродушно към него капитанът, — когато бях тук предишния път, ние много весело разговаряхме. Ако аз самият тази сутрин не съм толкова весел заради бедното момче и ако съм отвърнал грубо на някои ваши забележки, което можех да избягна, то името ми е Едуард Кътъл и аз ви моля за прошка.

— Капитан Кътъл — с най-голяма учтивост заговори управителят, — налага се да ви помоля за една услуга.

— Каква е тя, сър? — осведоми се капитанът.

— Да бъдете така добър и да излезете, ако обичате — отвърна управителят, като протегна ръка, — и да отнесете несвързаните си приказки някъде другаде.

Всички бучки по лицето на капитана побеляха от удивление и възмущение. Дори червената диря върху челото му избледня подобно дъга сред струпани облаци.

— Слушайте какво ще ви кажа, капитан Кътъл — каза управителят, като размаха показалец насреща му и му показва всичките си зъби, но продължаваше да се усмихва все така дружелюбно. — Когато дойдохте тук предишния път, проявих голяма снизходителност спрямо вас. Вие се числите към категорията на лукавите и дръзки хора. В желанието си да помогна на младия еди-кой си да не бъде изхвърлен оттук с парцалите, любезни капитане, аз проявих към вас търпимост. Веднъж обаче и само веднъж. А сега си вървете, приятелю.

Капитанът стоеше напълно закован на мястото си и съвсем онемял.

— Вървете си — повтори добросърдечният управител, като повдигна краищата на фрака си и стъпи върху килимчето пред камината, широко разкрачил крака, — както подобава на един разумен човек, и не ни карайте да ви изхвърляме оттук или да прибягваме до други такива крайни мерки. Вероятно ако мистър Домби бе тук, капитане, щеше да ви се наложи да напуснете по много по-позорен начин. Казвам ви само — вървете си!

Капитанът, притиснал тежката си ръка към гърдите, сякаш да си помогне дълбоко да си поеме дъх, огледа мистър Каркър от главата до петите, а след това огледа малката стая, като че ли не проумяваше ясно къде се намира и какви хора има наоколо.

— Вие сте хитър, капитан Кътъл — продължаваше Каркър с естествената и непринудена откровеност на светски човек, който твърде добре познава света, за да се тревожи от злодеяния, незасягащи пряко него самия, — но не е трудно да се прозрат хитрините ви — нито вашите, нито на изчезналия ви приятел, капитане. Какво направихте с изчезналия си приятел, а?

Капитанът отново притисна с ръка гърдите си. След като си мое пак дълбоко дъх, той отправи призив към себе си „да се държи здраво!“, но го изрече шепнешком.

— Вие освен това правите хубавички заговори, устройвате хубавички съвещания, уговаряте хубавички срещи, посрещате хубавички посетители, нали така, капитане? — запита Каркър, като свъси вежди насреща му, но все така показваше зъбите си. — Да се явите тук обаче, е голяма дързост. Не отговаря на вашето благоразумие. Вие, заговорниците, укривателите, бегълците, трябва да бъдете по-внимателни. Ще ми направите ли услугата, като се махнете оттук?

— Момче, много неща бих искал да ти кажа — задъхано заговори капитанът със задавен и разтреперан глас, като тежкият му юмрук странно се свиваше, — но сам не знам къде се дянаха думите ми в момента. Според изчисленията ми моят млад приятел Уол'р се е удавил едва снощи и това ме разстройва, нали разбирате. Но ние двамата с вас ще се срещнем отново борд до борд, момче — заяви капитанът, като вдигна куката си, — ако сме живи.

— Би било крайно неблагоприятно от ваша страна, любезни ми приятелю, ако наистина се срещнем — с предишната любезност му отвърна управителят, — тъй като, можете да бъдете напълно сигурен, направо ви предупреждавам, че аз ще ви разкрия и разоблича. Нямам претенции, че съм по-нравствен човек от ближните си, любезни ми капитане, но докато имам очи и уши, не ще допусна да се злоупотребява с доверието на тази фирма или на който и да е член от нея. Довиждане! — завърши мистър Каркър, като кимна с глава.

Капитан Кътъл, като го гледаше внимателно (мистър Каркър не по-малко внимателно гледаше капитана), излезе от кабинета му и го остави да стои пред камината, широко разкراчил крака, все така спокоен и приветлив, сякаш душата му бе също така неопетнена, както чистата му, бяла риза и гладката му, лъскава кожа.

Като минаваше през приемната на кантората, капитанът хвърли поглед към бюрото, където, както знаеше, по-рано бе стоял Уолтър, и видя, че сега бюрото бе заето от друго момче, с лице почти така бодро и озарено от надежди, каквото бе лицето на Уолтър в деня, когато отпушиха предпоследната бутилка с отлежалата мадейра в малката гостна отзад. Споменът, предизвикан по този начин, оказа много благотворно въздействие на капитана — в пристъпа на най-големия си гняв той се трогна и просълзи.

Когато капитанът отново се завърна във владенията на дървения мичман и се сви в един тъмен ъгъл на магазина, неговото негодувание, колкото и голямо да бе то, не можеше да не отстъпи пред скръбта. Гневът не само оскърбяваше и накърняваше паметта на мъртвите, но сякаш, влязъл в досег със смъртта, той самият угасваше и изчезваше. Всички живи негодници и мошеници на света не струват нищо в сравнение с честността и предаността на един мъртъв приятел.

В душевното състояние, в което бе изпаднал капитанът, наред със смъртта на Уолтър той проумя ясно едно-единствено нещо — че заедно с Уолтър почти целият свят на капитан Кътъл се бе удавил. Ако понякога се укоряваше, при това горчиво, че бе станал съучастник в невинната измама на Уолтър, той също така често мислеше и за мистър Каркър, който не можеше да бъде върнат повече от никакво море, и за мистър Домби, който, както сега разбираше, бе също твърде далеч, за да достигне до него човешки зов, и за Радостта на сърцето, с която никога повече не трябваше да се среща, и за „Прекрасната Пег“, тази здраво построена от тиково дърво и добре съоръжена балада, която бе налетяла на скала и се разбила на парчета и римувани трески. Капитанът седеше в тъмния магазин и мислеше за всички тези неща, напълно забравил нанесеното му оскърбление. Той така печално бе свел очи към пода, сякаш наблюдаваше как действителните отломки плуват наоколо му.

Въпреки всичко капитанът не бе забравил, че трябва според възможностите си да отдаде прилична и благопристойна почит към паметта на бедния Уолтър. Като се привдигна и вдигна Роб Точиларя (който бе дълбоко заспал в необичайния здрач), капитанът, сложил ключа в джоба си, потегли навън заедно с помощника си, следващ го по петите, и като се отправи към един от онези подходящи магазини за евтино готово облекло, които изобилствуват в източната част на Лондон, незабавно купи два траурни костюма — един за Роб Точиларя, извънредно тесен, и един за себе си, извънредно широк. Също така снабди Роб с особен вид шапка, заслужаваща специално възхищение заради нейната съразмерност и практичност, както и заради удачното съчетание на качества, поради която тя бе подходяща и за моряка, и за преносвача на въглища. Същата тази шапка, обикновено наричана „непромокаема“, представляваше новост за майсторите на корабни инструменти. Въпросните одежди, които според думите на продавача

така чудесно им прилягали — това можело да се обясни единствено с изключително благоприятното стечение на обстоятелствата, — а моделът бил непознат дори и на най-старите обитатели, незабавно бяха навлечени от капитана и Точиларя и те двамата придобиха вид, будещ недоумение у всеки, който ги видеше.

Преобразен по този начин, капитанът посрещна мистър Тутс.

— Засега аз съм потресен, момчето ми — каза капитанът, — и само ще потвърдя, че новините са лоши. Кажете на младата жена внимателно да съобщи на госпожицата и нека те двете никога повече да не си спомнят за мен — не забравяй да им предадеш това, — макар че аз ще си спомням за тях нощем, когато в морето бушуват урагани и се издигат високи като планини вълни, а ти, братко, разлисти своя доктор Уотс^[1] и като намериш това място, го отбележи.

Капитанът отложи за по-подходящ момент разглеждането на предложението за приятелство от страна на мистър Тутс и освободи младия джентълмен да си върви. В действителност капитан Кътъл изпадна в такова униние, че този ден, кажи-речи, реши да се откаже от всички предпазни мерки срещу евентуално неочаквано нападение от страна на мисис Макстинджър, а да се предостави на случая и да бъде невъзмутим независимо от събитията. С настъпването на вечерта състоянието му обаче се подобри. Той дълго разправя на Роб Точиларя за Уолтър, като от време на време похвалваше и Роб за неговите грижи и преданост. Роб не се изчервяваше, когато чуваше горещите хвалби на капитана, а седеше, зяпаше го, преструваше се, че съчувствено хлипа, придаваше си добродетелен вид и с многообещаващо лукавство запомняше всяка казана от капитана дума (както подобава на един млад шпионин).

След като Роб си легна и заспа дълбоко, капитанът почисти фитила на свещта, сложи си очилата — когато се зае със занаята на майстор на корабни уреди, той счете за необходимо да се снабди с очила, макар че очите му бяха силни като на орел — и отвори молитвеника на опелото. И като си четеше тихичко на глас и от време на време поспираше, за да си избърше сълзите, капитанът простодушено и чистосърдечно предаде тялото на Уолтър на морските дълбини.

[1] Доктор Уотс — докторът по богословие Исак Уотс (1671–1748), автор на няколко сборника с псалми и химни. ↑

ГЛАВА XXXIII

КОНТРАСТИ

Насочваме своя поглед към два дома. Те не се намират един до друг, а ги дели голямо разстояние, макар и двата да са съвсем близо до великия град Лондон.

Първият е разположен в зелената и гориста местност близо до Норуд. Къщата не претендира с размерите си. Той обаче е красиво и с вкус подреден и добре поддържан. Тревната площ отпред, мекият, заоблен склон, градината с цветя, групичката дървета, сред които се открояват грациозни ясени и върби, оранжерията, лятната веранда, обвита от ухаещи, пълзящи растения, простотата във външното оформление на къщата, доброто разпределение на сервизните помещения (макар всичко да е в малък мащаб, съответстващ на вила) навеждат на мисълта за голяма изисканост и комфорт вътре, които навярно биха подхождали на един дворец. Това наблюдение отговаря на действителността, тъй като вътре домът се отличава с изящество и разкош. На всяка крачка погледът се натъква на наситени цветове, превъзходно съчетани — в мебелите (големината им възхитително съответствува на формата и размерите на малките помещения), по стените, по пода. Тези цветове обагрят и смекчават светлината, проникваща през прозорците и остъклените врати. Тук има и някои подбрани гравюри и картини. Не липсват и книги в причудливите кътчета и ниши. А по масите са сложени хазартни игри, както и игри, изискващи умение — удивителни шахматни фигури, зарове, табла, карти, бiliarд.

Въпреки това богатство и разкош обаче в цялостната атмосфера се долавя нещо недобро. Дали защото килимите и възглавниците са твърде меки, неиздаващи шум, и тези, които се движат или почиват сред тях, сякаш вършат всичко крадешком? Дали защото гравюрите и картините не отразяват велики мисли или събития, нито пък изобразяват природата в поетически пейзажи, а представляват отражение единствено на чувствени усещания — съчетание на форми

и цвят? Дали защото книгите показват цялата си стойност само в луксозните подвързии и заглавията на по-голямата част от тях ги окачествяват като сродни на гравюрите и картините? Дали защото туктам на изтънчеността и красотата на дома се противопоставя проявата на престорена смиреност, недостойна и евтина, която е така фалшива, каквото е и лицето от прекалено правдиво нарисувания портрет, окачен ей там, както и самият модел, седнал в креслото да закусва отдолу? Или защото моделът — собственик на всичко тук, — ежедневно издишвайки въздух, излъчва неуловима част от себе си и незабележимо придава собствения си облик на всичко наоколо?

В креслото седи управителят мистър Каркър. На масата пъстър папагал в лъскава клетка бие с клюна си по пръчките и се разхожда надолу с главата по купола, тресейки цялото си жилище и издавайки пронизителни крясъци. Мистър Каркър обаче не обръща внимание на птицата и със замислена усмивка гледа картината на отсрещната стена.

— Безспорно поразителна случайна прилика — казва той.

Може би това е Юнона. Може би жената на Потифар^[1]. Може би някоя изпълнена с презрение нимфа — търговците на картини я кръщават различно според търсенето на пазара. На картината е изобразена жена, извънредно красива, която, обърната гърбом, но насочила лицето си към зрителя, му хвърля горделив поглед.

Тя прилича на Едит.

Той небрежно махва с ръка към картината — какво? Заплаха? Не, но нещо подобно. Израз на тържество? Не, но нещо твърде подобно на тържество. Въздушна целувка, дръзко отронила се от устните му? Не, но също така нещо твърде подобно на целувка — той продължава закуската си и подвиква на разсърдената, затворена птица, която се спуска по висящия позлатен обръч в клетката, напомнящ огромен венчален пръстен, и се люлее върху него, доставяйки наслада на мистър Каркър.

Вторият дом се намира от другата страна на Лондон, недалече от големия северен път, в миналото много оживен, а сега пуст и изоставен почти от всички освен от пътници, вървящи пешком. Къщата е бедна и малка, мизерно и оскъдно мебелирана, но извънредно чиста. А обикновените цветя, насадени около покрития с навес вход, както и тясната градинка свидетелствуват за старанието да се разкраси къщичката. Местността, където е разположена тя, прилича толкова на

село, колкото и на град. Всъщност тя не е нито село, нито град. Градът, подобно великан с туристически обувки, я бе прекрачил и отминал, поставяйки тухлено-хоросанената си пета далеч напред. Междинното пространство между стъпките на великана обаче се превръща в помрачено село, а не в град. И точно тук, сред няколкото високи комини, денонощно изригващи пушек, сред тухлените фабрики, сред уличките с подрязана трева, със срутени огради, с избуяла прашна коприва, с остатъци от жив плет тук-там, където от време на време все още се появява птицеловецът, макар че всеки път се къдне да не се вестява повече, сред всичко това наоколо се намира вторият дом.

Обитателката му е тази, която напусна първия дом поради своята преданост към отвергнатия си брат. С нея от първия дом изчезна спасителният дух, а от душата на стопанина — неговият единствен ангел-хранител. Макар обаче привързаността му към нея да угасна след нейната неблагоприятна и оскърбителна според него постъпка и макар той на свой ред окончателно да я зачеркна, прежният спомен за нея е жив дори и у човек като него. Нека за това да свидетелствува градината ѝ с цветя, където кракът му никога не е стъпвал, но която обаче, въпреки всички струващи му скъпо промени, продължава да стои непокътната в същия си вид, сякаш обитателката до вчера е била там.

Оттогава Хариет Каркър се е изменила и красотата ѝ е помрачена от сянка, по-тежка от сянката, която без чужда помощ би могло да хвърли Времето въпреки своето всемогъщество — сянката на грижите, тревогите и ежедневната борба за жалко съществуване. Но въпреки всичко красотата ѝ се е запазила — кротка, тиха, скромна красота, в която човек трябва да се взре, за да я долови, защото тя не се натрапва, а даже и да се натрапва, не би била много по-различна.

Да. Тази крехка, дребна, търпелива жена, спретнато облечена в дрехи от проста материя, неизлъчваща нищо повече от обикновени, домашни добродетели, така отдалечени от общоприетите представи за героизъм и величие, в случай че някой техен лъч не проблесне в живота на великите хора на земята — тогава тези добродетели могат да се видят на небето, сияещи като съзвездие, — тази крехка, дребна, търпелива жена, опираща се на човек, все още млад, но посивял и измъчен, е тя, неговата сестра, която единствена от всички отиде при

него по време на позора му, хвана го за ръката и с кротко спокойствие и решимост го поведе бодро по каменистия му път.

— Рано е, Джон — каза тя. — Защо тръгваш толкова рано?

— Само няколко минути по-рано от обикновено, Хариет. Ако имам време, иска ми се — обхвана ме такова желание — да мина веднъж покрай къщата, където се сбoguвах с него.

— Съжалявам, че никога не съм го виждала и не го познавах, Джон.

— Така е по-добре, мила, като имаш пред вид участта му.

— Не бих могла обаче да скърбя повече от сега, даже и да го познавах. Нима твоята мъка не е и моя? Но ако го познавах, може би когато говориш за него, ти щеше да смяташ, че аз по-добре те разбирам, отколкото сега?

— Мила моя сестро! Нима не съм напълно убеден, че ти разбираш всяка моя радост и скръб?

— Надявам се, че си уверен, Джон, защото наистина е така.

— Как би могла да ми бъдеш още по-скъпа и още по-близка от сега? — запита брат ѝ. — Усещам нещата така, Хариет, сякаш ти си го познавала и си споделяла чувствата ми към него.

Ръката ѝ, поставена на рамото му, се обви около врата му и Хариет отвърна с известно колебание:

— Не, не е съвсем така.

— Вярно, вярно! — отвърна той. — Ти смяташ, че нямаше да му навредя, ако бях допуснал да се сближа с него?

— Смятала съм! Та аз съм убедена.

— Бог ми е свидетел, Хариет, че не бих му сторил умишлено зло — отвърна той, печално клатейки глава, — но неговата репутация беше твърде важно нещо за мен, за да рискувам да я навредя посредством близостта му с мен. Дали ти си съгласна с това мнение, или не, скъпа моя...

— Не съм съгласна — тихо отвърна тя.

— Въпреки всичко това е истината, Хариет, и като си спомням за него, на мен ми олеква на душата заради държането ми, което тогава ми тежеше.

Той не продължи да говори повече с печален глас, а ѝ се усмихна и каза:

— Довиждане!

— Довиждане, скъпи Джон! Довечера по същото време и на същото място ще те срещна както винаги, когато се прибиращ. Довиждане.

Приветливото лице, което се приближи до неговото, за да го целуне, представляваше домът му, животът му, вселената му и все пак то бе част от неговото наказание и скръб, тъй като в облака, помрачаващ това лице — макар светъл и спокоен като всеки озарен от залеза облак, — както и в нейното постоянство и преданост, а също и в самопожертвуването на собствения ѝ покой, радости и надежди, той виждаше горчивите плодове на предишното си престъпление, все така зрели и свежи.

Вплела леко ръцете си една в друга, тя стоеше на вратата и гледаше след него, докато той пресичаше мръсния и неравен участък пред къщата им, който някога (и то не много отдавна) бе прекрасна ливада, а сега представляваше истинска пустош, където безразборно никнеха основите на жалки къщурки, издигащи се сред сметта, сякаш бяха неуместно посети там. Когато той се обръщаше назад — направи го веднъж-два пъти, — приветливото ѝ лице проблясваше като лъч в душата му. Но когато той продължи да върви по пътя си, без да я вижда повече, в очите ѝ избиха сълзи, докато го наблюдаваше.

Тя не се мота дълго пред вратата, потънала в размисли. Трябваше да изпълни ежедневните си задължения и да свърши ежедневната си работа — на такива обикновени, негероични души ръцете им често усилено работят — и Хариет скоро потъна в домашните си грижи. След като свърши всичко и бедната къщичка стана спретната и подредена, тя със загрижено лице преброи малкото си налични пари и излезе със замислен вид да купи някои необходими неща за трапезата им, като по пътя обмисляше и пресмяташе как да спести пари. Толкова жалък е животът на тези неизвисени хора, които не само че не правят впечатление на лакеите и прислужниците си със своя героизъм, но изобщо нямат никакви лакеи и прислужници, на които да правят впечатление с героизма си.

Докато тя отсъствуваше и в къщата нямаше никой, от другата страна — не оттам, накъдето бе тръгнал братът — към дома се приближи един джентълмен, навярно малко попрехвърлил разцвета на живота си, но със здрав, цветущ вид, почтена осанка, весело, ведро лице, приятно и добродушно. Веждите му все още бяха черни, както и

косата му до голяма степен. Прошарената тук-там коса придаваше на джентълмена много по-привлекателен вид, като допринасяше да се открояват по-ярко голямото му, открито чело и честните очи.

След като почука веднъж на вратата и не получи отговор, джентълменът седна на скамейката пред покрития с навес вход да почака. Сръчното барабанене на пръстите му, докато той си тананикаше някакъв напев и отмерваше такта върху пейката, сякаш издаваше музиканта у него. А изключителната наслада, която изпитваше, когато си тананикаше нещо много бавно и провлачено, неприличащо на никоя позната мелодия, сякаш издаваше дълбоко разбиране от музика.

Джентълменът продължаваше да развива музикалния мотив, който сякаш непрекъснато се въртеше, въртеше, въртеше и навлизаше, навлизаше, навлизаше подобно въртящ се тирбушон върху маса, без да стига доникъде, когато се зададе Хариет. Той се вдигна при приближаването ѝ и остана прав, с шапка в ръка.

— Вие пак сте тук, сър! — с неуверен глас каза тя.

— Позволих си тази дързост — отговори той. — Мога ли да ви помоля да ми отделите пет минути?

След като се подвоуми за миг, тя отвори вратата и го въведе в малката гостна. Джентълменът седна, притегли стола си към масата, застана точно насреща ѝ и с много предразполагаща простота и глас, напълно съответстващ на външния му вид, заговори:

— Мис Хариет, вие не сте в състояние да бъдете горделива. Когато ви посетих онази сутрин, вие ми споменахте за вашата гордост. Простете ми, но ще ви призная, че аз наблюдавах лицето ви, докато говорехте, и то ви противоречеше. Сега пак го наблюдавам — добави той и за миг леко докосна лакътя ѝ — и то още повече ви противоречи.

Тя малко се смути и развълнува и нищо не можа да отговори.

— Лицето ви е огледало на честността — каза посетителят ѝ — и добротата. Извинете ме, че му повярвах и отново се върнах.

Той изрече тези думи с такъв тон, че те изобщо не приличаха на комплимент. Тонът му бе толкова чистосърдечен, сериозен, сдържан и искрен, че тя сведе глава, сякаш приемайки неговата искреност и благодарейки му.

— Разликата във възрастта ни — продължи джентълменът — и честността в намеренията ми ми вдъхват сила, за моя радост, да говоря

открито. Аз това и правя и затова ме виждате повторно.

— Съществува такъв вид гордост, сър — заговори тя след моментно мълчание, — или навярно може да се приеме като гордост, а всъщност това е чувство за дълг. Смятам, че всякаква друга гордост ми е чужда.

— И гордостта от себе си? — попита той.

— И гордостта от себе си — отвърна тя.

— Но... извинете ме... — заговори неуверено джентълменът. — А гордостта от брат ви Джон?

— Аз се гордея с любовта му — отговори Хариет, като погледна посетителя си право в лицето и мигновено промени тона си — тонът бе все така сдържан и спокоен, но в него прозвуча дълбока страстност и убеденост и дори разтрепераният ѝ глас изглеждаше като част от нейната твърдост — и се гордея с него. Сър, вие, който по някакъв начин сте научили историята на неговия живот и ми я казахте, когато бяхте тук миналия път...

— Само за да спечеля доверието ви — прекъсна я джентълменът. — За бога, не правете предположението...

— Не се съмнявам — заяви тя, — че вие ми я казахте с добри и благородни намерения. Не се съмнявам в това.

— Благодаря ви — каза посетителят и бързо стисна ръката ѝ. — Много съм ви признателен. Уверявам ви, проявявате справедливост спрямо мен. Вие се канехте да кажете, че аз, който зная житейската история на Джон Каркър...

— Можете да го сметнете за проява на гордост от моя страна — продължи тя, — когато заявявам, че се гордея с него! Наистина се гордея. Вие знаете, че е имало време, когато не се гордеех... когато не можех да се гордея... но то отмина. Смиреността в продължение на години, безропотното изкупление на вината, истинското разкаяние, мъчителното съжаление, страданието, което знам, че му причинява дори моята любов, която според него ми е струвала скъпо, макар че, бог ми е свидетел, бих била щастлива, ако той не се измъчваше! О, сър, след всичко, което съм видяла, позволете ми да се обърна с молба към вас — ако сте облечен във власт и някой се провини пред вас, никога, за каквато и да е вина, не налагайте наказание, което не може да бъде отменено, щом като съществува бог и той променя създадените от него души.

— Вашият брат е станал друг човек — обади се джентълменът съчувствено. — Уверявам ви, че не се съмнявам в това.

— Той бе друг човек, когато извърши злото — заяви Хариет. — Сега той отново е друг човек и отговаря на истинската си същност, уверявам ви, сър.

— Но ние живеем постарому — заговори посетителят, като разтърка разсеяно челото си с ръка, а после замислено забарабани по масата, — живеем постарому, от ден за ден, без да променяме въведения порядък, и нито сме в състояние да проумеем, нито да проследим тези промени. Те са... те са нещо метафизично. Ние... ние не разполагаме със свободно време за тях. На нас... на нас ни липсва смелост. Тези промени не се изучават в училищата и колежаите и ние не знаем как да подходим към тях. Накратко казано, ние сме толкова дяволски делови хора — рече джентълменът, като отиде до прозореца, върна се и отново седна, изпаднал в състояние на крайна неудовлетвореност и раздразнение.

— Не се съмнявам — продължи джентълменът, като отново разтърка чело и забарабани по масата както преди, — имам пълното основание да смятам, че монотонният живот, всеки ден един и същ, кара човека да се примири с всичко. Човек не вижда нищо, човек не чува нищо, човек не знае нищо. Това е истината. Приемаме нещата така, сякаш те се подразбират от само себе си, и продължаваме постарому, докато се стигне дотам, че всичко, което вършим, добро, зло или по средата, го вършим по навик. Когато на смъртния си одър бъда призован да се оправдавам пред съвестта си, ще мога да се позова единствено на навика си. „Навик, ще кажа аз, аз бях глух, ням, сляп и парализиран по отношение на един милион неща по силата на навика.“ — „Много делово звучи наистина, мистър еди-кой си, отвърща Съвестта, но тук това не минава.“

Джентълменът стана, отиде отново до прозореца и се върна, сериозно разтревожен, макар че изразяваше тревогата си по такъв особен начин.

— Мис Хариет — заговори той, като седна отново на стола си, — бих искал да ми разрешите да ви помогна. Погледнете ме! Би трябвало да имам вид на честен човек, защото в момента наистина съм такъв. Имам ли вид на такъв?

— Да — отвърна тя с усмивка.

— Вярвам на всяка дума, която изрекохте — продължи той. — Горчиво се упреквам, че през тези дванадесет години съм могъл да науча това и да го видя, могъл съм да се запозная с вас и да ви видя, но аз обаче не съм го сторил. Дори не ми е ясно как изобщо попаднах тук — аз, който робувам не само на собствените си навици, но и на хорските. Но след като съм попаднал, нека поне да свърша нещо. Умолявам ви с цялата си честност и уважение. Вие пробуждате у мен и двете качества в крайна степен. Разрешете ми да направя нещо.

— Ние от нищо не се нуждаем, сър.

— Не, не, не е съвсем така — възрази джентълменът. — Мисля, че не е съвсем така. Съществуват някои малки радости, които могат да облекчат както вашия, така и неговия живот. Неговия също! — повтори той, смятайки, че това донякъде е предизвикало интерес у нея. — Аз по навик мислех, че нищо не може да се направи за него, че всичко е решено и приключено. Накратко казано, изобщо не мислех по този въпрос. Сега разсъждавам по друг начин. Разрешете ми да направя нещо за него. Вие също — с деликатна загриженост каза посетителят — имате нужда да следите здравето си заради него, а се страхувам, че то се е разклатило.

— Който и да сте вие, сър — отговори Хариет и го погледна в лицето, — аз съм ви дълбоко благодарна. Всичко, което казвате, ме кара да вярвам, че желаете единствено да ни сторите добро и нямате други помисли. Но много години изтекоха, откакто живеем по този начин, и ако отнемем от брат ми дори частица от това, което го направи толкова скъп за мен и доказва неговата благородна решимост, ако отнемем съвсем мъничко от неговото достойнство, а именно че той сам, без чужда помощ, напълно неизвестен и забравен от всички, изкупва своята вина — би означавало да накърните удовлетворението, което и двамата ще изпитаме, когато настъпи споменатият от вас ден. Със сълзите си по-добре изразявам благодарността си, отколкото със слова. Моля ви, повярвайте това, което ви казах!

Джентълменът бе трогнат и допря протегнатата ѝ ръка до устните си, също както любещият баща би целунал ръката на примерната си дъщеря, но с по-голямо благоговение.

— Ако изобщо някога настъпи денят — промълви Хариет, — когато поне отчасти му се възстанови положението, което той загуби...

— Да му се възстанови! — моментално възкликна джентълменът. — Как може да се надявате на такова нещо? В чии ръце се намира властта за възстановяване? Вероятно не греша, като предполагам, че спечеленото от него безценно богатство, благословията му за цял живот, е една от причините за враждебността, проявявана към него от брат му.

— Вие засягате въпрос, който никога не се споменава между нас двамата. Дори между нас двамата — каза Хариет.

— Моля ви да ми простите — рече посетителят. — Би трябвало да се досетя. Умолявам ви да забравите неуместните ми думи. Сега, след като не се осмелявам да настоявам повече — не съм сигурен дали имам подобно право, — макар че един бог знае дали това съмнение не е пак навик — заяви джентълменът, като разтърка лицето си все така унило, както преди. — Позволете ми, макар че съм чужд човек и все пак не съвсем чужд, да ви помоля за две неща.

— Какви са те? — запита тя.

— Първо, ако по някакви причини вие промените решението си, разрешете ми да бъда вашата дясна ръка. Тогава ще ви открия името си. Сега няма никакъв смисъл и не е важно.

— Нямаме голям избор на приятели — отвърна тя с лека усмивка, — за да обмислям дълго. Обещавам ви.

— Второто е да ми разрешите понякога, да речем, всеки понеделник сутринта в девет часа — отново навик и трябва да съм делови човек — заяви джентълменът, изпитвайки странното желание да поспори със себе си по този въпрос — да минавам отгук, за да ви зърна на вратата или на прозореца. Не ви моля да ме каните вътре, тъй като по това време брат ви вече е излязъл. Не ви моля да ми позволите да разговарям с вас. Аз просто искам да се уверя, за свое собствено успокоение, че вие сте добре, и без да ви се натрапвам, да ви напомня с появата си, че вие имате приятел — възрастен приятел, вече посивял и бързо побеляващ, — който е на вашите услуги.

Приветливото лице се вдигна към него с доверие. Тя му обеща.

— Разбирам, че както и предишния път — каза джентълменът и се изправи — вие възнамерявате да не споменавате за посещението ми пред Джон Каркър, за да не би той да се разстрои поради това, че знам историята му. Аз се радвам, тъй като подобна постъпка излиза извън общоприетия порядък на нещата и... отново навикът! — заяви

джентълменът, като нетърпеливо прекъсна фразата си. — Сякаш няма друг, по-добър порядък освен общоприетия.

След тези думи той се обърна да си ходи и като стигна, с шапка в ръка, до края на малкия навес над входа, той се сбогува с нея със смесица от безгранично уважение и искрен интерес, каквито не могат да се придобият от никакво възпитание и се проявяват единствено от чистите души. Само добрите хора са в състояние истински да оценят тези чувства.

Това посещение събуди в душата на сестрата множество полузабравени чувства. Толкова отдавна никакъв посетител не бе прекривал прага на дома им! Толкова отдавна никакъв съчувствен глас не бе прозвучавал като печална музика в ушите ѝ, че след това часове наред, докато седеше до прозореца и усърдно шиеше, образът на непознатия не напускаше съзнанието ѝ. Струваше ѝ се, че непрекъснато отново чува словата му. Той бе докоснал струната, която отрицаваше всичките ѝ жизнени сили. И ако за миг го забравяше, то бе само защото го закриваха други образи, предизвикани от единствения важен спомен, превърнал се в двигател на живота ѝ.

Като размишляваше и работеше, ту заставяйки се да шиеше непрестанно продължително време, ту разсеяно отпускаяйки ръкоделието в скута си, за да се отдаде на потока на мислите си, Хариет не усети как времето летеше и денят напредваше. Утринта, която беше ясна и слънчева, постепенно се помрачи. Излезе остър вятър. Заваля проливен дъжд и тъмна мъгла се спусна над отдалечения град и го скри от погледа.

В такова време тя съчувствено гледеше скитниците, които минаваха по шосето наблизо, устремени към Лондон. Уморени и с изранени крака, уплашено загледани в големия град пред себе си, сякаш предчувстваха, че там тяхното нещастие ще бъде като капка в морето и като песъчинка на морския бряг, тези скитници вървяха превити, разтреперани от бурния вятър, сякаш отхвърлени от самите природни стихии. Всеки ден тези пътници пъплека по шосето, но винаги, както ѝ се струваше, в една посока — към града. Погълнати от неговата необятност, към която отчаяно се стремяха, която ги примамваше в тяхното отчаяние, те повече не се връщаха. Плячка за болниците, гробищата, затворите, реката, туберкулозата, безумието,

порока и смъртта — те вървяха към чудовището, ревящо в далечината, и изчезваха.

Студеният вятър виеше, дъждът почукваше, денят печално се смрачаваше, когато Хариет, вдигайки очи от ръкоделието, с което неуморно и упорито се бе занимавала продължително време, видя да се приближава един такъв пътник.

Жена. Сама жена на около тридесет години. Висока, добре сложена, хубава, бедно облечена. Пръстта, обрана от множество междуселски пътища по различно време — прах, варовик, глина, пясък, — се бе сплъстила от пороя върху сивата ѝ наметка. На главата си тя нямаше шапка и нищо друго не предпазваше гъстата ѝ черна коса от дъжда освен една изпокъсана носна кърпа. Вятърът я заслепяваше с разветите краища на кърпата и с косите ѝ, така че тя честичко спираше, за да ги отметне и да погледне пътя пред себе си.

Тя тъкмо това правеше, когато Хариет я забеляза. Ръцете ѝ, вдигнали се към загорялото чело, докоснаха бузите, отметнаха пречештите ѝ разпилени коси и краища на кърпата и разкриха дръзката и презрителна хубост на лицето ѝ — върху него се четеше едно неустрашимо и неестествено пренебрежение не само към лошото време, едно безучастие към всичко, което небето и земята могат да изсипят върху беззащитната ѝ глава. Това изражение, както и нейното злочестие и самотност по женски трогнаха сърцето на Хариет. Тя се замисли за всичко това, което бе покварено и опошлено не само във външността, но и в сърцето на тази жена, за скромните прелести на душата, задебели и закоравели като външната привлекателност, за множеството дарове на божия творец, хвърлени на вятъра също като разпилените коси, за погубената красота, която вятърът тласкаше, а нощта скриваше.

Размишлявайки за всичко това, Хариет не се извърна, обзета от префинено възмущение — твърде много състрадателни и отзивчиви представителки на нейния пол постъпват по този начин, — а изпита съжаление към скитницата.

Падналата ѝ сестра вървеше, загледана далече пред себе си, като се опитваше с острия си взор да проникне през мъглата, обвила града, и от време на време се оглеждаше встрани с объркания и неуверен вид на човек, незапознат с местността. Макар че походката ѝ беше смела и решителна, тя изглеждаше уморена и след моментно колебание седна

върху купчина камъни, без да се опитва да се скрие от дъжда и напълно безразлична към него.

Сега тя седеше точно пред къщата. Подпря за миг глава върху ръцете си, а после я вдигна и срещна погледа на Хариет.

Хариет моментално се озова на вратата и махна на жената. Тогава непознатата се изправи и бавно се приближи, без обаче да поглежда дружелюбно към Хариет.

— Защо си отпочивате в дъжда? — кротко запита Хариет.

— Защото няма къде другаде да си отпочина — последва отговорът.

— Наоколо има много места, където бихте могли да се подслоните. Тук например — посочи тя малкия навес над входа — е по-добре, отколкото там, където бяхте седнали. Заповядайте да си отдъхнете тук.

Страницата я изгледа с недоверие и изненада, но не изрази никаква благодарност. Тя седна, изу едната си износена обувка, за да изтърси прахта и камъчетата отвътре, и тогава се видя, че кракът ѝ е раздран и кърви.

Хариет възкликна жалостиво и пътницата я изгледа с презрителна и невярваща усмивка.

— Че какво значение има един издран крак за такава като мен? — каза тя. — И какво значение има един издран крак у такава като мене за такава като тебе?

— Влезте да го промиете — меко отвърна Хариет — и ми позволете да ви дам да го превържете с нещо.

Жената я хвана за ръката, придърпа я към себе си и като притисна очи към ръката ѝ, заплака. Не като жена, а като суров мъж, внезапно проявил слабост. Тя дишаше учестено и се опитваше да се съвземе, което показваше колко необичайна за нея бе тази проява на вълнение.

Тя остави Хариет да я въведе в къщата и очевидно повече от чувство на благодарност, отколкото поради загриженост за себе си проми и превърза нараненото място. После Хариет сложи пред нея част от своето оскъдно ядене и след като тя яде от него, макар и малко, Хариет я помоли, преди да продължи пътя си (което тя бързаше да стори), да изсуши дрехите си на огъня. Отново повече от чувство на благодарност, отколкото от тревога за самата себе си тя седна пред

огъня, развърза кърпата от главата си и като разпусна гъстата си, мокра коса, стигаща по-ниско от кръста ѝ, започна да я суши, да я търка с длани и да се вира в жаравата.

— Навярно вие си мислите — каза тя, като внезапно вдигна глава, — че някога съм била хубава. Смятам, че наистина бях... уверена съм, че бях хубава. Погледнете!

Тя грубо повдигна косата си с две ръце, сграбчила я така, сякаш искаше да я отскубне. После отново я пусна и я отметна назад, като че ли косата ѝ бе кълбо от змии.

— Не сте ли оттук? — запита Хариет.

— Дали не съм оттук? — повтори тя, поспря се, преди да отговори, и се взря в огъня. — Не съм. Десет или дванайсет години не съм била тук. Там, където бях досега, нямаше календар. Десет или дванайсет години. Не познавам вече този край. Много се е променил, откакто съм го напуснала.

— Далече ли оттук сте били?

— Много далече. Пътува се месеци наред по море, а после още много. Бях там, където отиват каторжниците — добави тя и погледна право в лицето своята събеседница. — Самата аз бях една от тях.

— Господ да ви помага и да ви прости — последва благият отговор.

— Ах! Господ да ми помагал и да ми простял! — отвърна тя и поклати глава към огъня. — Ако хората си помагат малко повече помежду си, навярно и господ по-лесно ще ни прощава.

Тя обаче омекна от сериозния тон и приветливото лице, толкова благо, без всякаква следа от укор към нея, че добави, не така сурово:

— Ние двете с вас може би сме връстници. Най-много с една-две години да съм по-възрастна. Ох, представете си това!

Тя разтвори ръце и показа себе си по такъв начин, сякаш от външния ѝ вид би могло да се разбере колко ниско е паднала нравствено. После отпусна ръце и главата ѝ клюмна.

— Няма вина, която не може да се изкупи. Никога не е късно да се поправим — заяви Хариет. — Вие се разкайвате...

— Не — отвърна непознатата. — Не се разкайвам. Не бих могла. По природа не съм такава. Защо аз трябва да се разкайвам, а целият свят да няма никаква вина? Говорят ми за моето разкаяние. А кой се разкайва за причинените ми злини?

Тя стана, завърза кърпата на главата си и се упъти към вратата.

— Къде отивате? — запита Хариет.

— Там — отвърна тя, сочейки с ръка. — В Лондон.

— Имате ли дом, където да се приберете?

— Струва ми се, че имам майка. Тя дотолкова може да се нарече майка, колкото жилището ѝ може да се нарече дом — отвърна тя с горчив смях.

— Вземете! — рече Хариет и пхна в ръката ѝ пари. — Опитайте се да вървите по правия път. Парите са малко, но може би за един ден ще ви предпазят от беда.

— Женена ли сте? — запита тихо непознатата, като прибра парите.

— Не съм. Живея тук с брат си. Не мога да отделя повече пари, иначе бих ви дала още.

— Ще ми позволите ли да ви целуна?

След като не забеляза никакво презрение или отвращение върху лицето на Хариет, жената, приела милостиня от нея, се наведе към Хариет след въпроса си и притисна устни към бузата ѝ. Тя както преди пое ръката и притисна устни към нея. А след това изчезна.

Изчезна в сгъстяващия се мрак, виещия вятър и поройния дъжд, неотклонно следваща пътя си към обвития с мъгла град, където проблясваха неясни светлини. А черната ѝ коса и вързаната ѝ кърпа се развяваха около дръзкото ѝ лице.

[1] Жената на Потифар — според Библията Йосиф бил продаден като роб на египетския чиновник Потифар. Неговата жена се опитала да прелъсти Йосиф. ↑

ГЛАВА XXXIV

ДРУГА МАЙКА И ДЪЩЕРЯ

В грозна, мрачна стая една старица, също грозна и мрачна, седеше, като слушаше вятъра и дъжда и се гушеше около слабия огън. Отдадена на второто си занимание повече, отколкото на първото, тя изобщо не променяше позата си, но когато случайни капки дъжд падаха върху тлеещите въглини, издавайки съскащ звук, тя повдигаше глава и отново се заслушваше в свистенето на вятъра и чукането на дъжда навън, а после пак отпускаше глава все по-ниско, по-ниско и по-ниско и потъваше в унили размишления, като почти не чуваше звуците в нощта, така както потъналият в размисли човек на морския бряг не чува монотонното бучене на морето.

Единствената светлина в стаята бяха отблясъците на огъня. Припламвайки враждебно от време на време като окоето на полузаспал свиреп звяр, огънят разкриваше вещи, които изобщо не се нуждаеха от по-добро осветление. Купчина парцали, купчина кости, мизерно легло, два-три изпочупени стола или табуретки, опушени стени и още по-опушен таван — това бе всичко, което трептящият огън огряваше. Старицата, хвърляйки гигантска и разкривена сянка върху половината стена зад себе си и половината таван отгоре, седеше, наведена над няколкото тухли, ограждащи огъня върху мокрото огнище — тъй като нямаше печка, — и видът ѝ беше такъв, сякаш тя очакваше щастливо знамение пред олтара на някаква вещица. И ако мляскащата ѝ челюст и треперещата ѝ брадичка не се движеха по-често от бавното потрепване на огъня, то това движение би могло да изглежда като илюзия, предизвикана от огъня, който, припламвайки и угасвайки, падаше върху лице също така неподвижно, както и тялото.

Ако Флорънс можеше да се озове в стаята и да види тази, която хвърляше сянка върху стената и тавана, свита край огъня, един поглед ѝ би бил достатъчен, за да разпознае добрата мисис Браун, въпреки че детският ѝ спомен за тази ужасна старица навярно бе такова уродливо и несъразмерно отражение на истината, колкото и сянката на стената.

Но Флорънс я нямаше тук и добрата мисис Браун оставаше неразпозната и без да бъде наблюдавана от когото и да било, седеше, вгледана в огъня.

Стресната от необичайно силното пращане — струйка дъждовна вода бе протекла през комина и предизвикала съскащ звук, — старицата припряно вдигна глава и отново се послуша. Този път тя не я отпусна пак, защото някой хлопна вратата и в стаята се чува стъпки.

— Кой е? — извика тя и погледна през рамо.

— Човек, носещ ви вести — обади се женски глас.

— Вести ли? Откъде?

— От далечни страни.

— Отвъд океана ли? — извика старицата и скочи.

— Да, отвъд океана.

Старицата бързо събра накуп разпалените въглени, приближи се до гостенката — тя бе влязла, затворила вратата и застанала в средата на стаята, — постави ръка върху измокреното наметало и обърна несъпротивляващата се жена така, че огънят да я освети добре. Старицата не откри това, което бе очаквала, независимо какво бе то, пусна наметалото и издаде недоволен вик, пълен с разочарование и мъка.

— Какво има? — попита гостенката.

— Ох, Ох! — зарева старицата, като с ужасни ридания извърна лице нагоре.

— Какво има? — отново попита гостенката.

— Не е мойто момиче! — ревеше старицата, като размахваше ръце и кършеше китки над главата си. — Къде е моята Алис? Къде е хубавата ми щерка? Те са я уморили.

— Не са я още уморили, ако името ви е Маруд.

— Значи, си видяла щерката ми? — извика старицата. — Праца ли ми писмо?

— Тя каза, че не можеш да четеш — отговори непознатата.

— Наистина не мога! — възкликна старицата, като чупеше ръце.

— Нямах ли свещ? — запита непознатата и огледа стаята.

Старицата, като мляскаше, тресеше глава и мърмореше на себе си за хубавата си дъщеря, извади една свещ от шкафа в ъгъла, доближи я до огъня с разтреперана ръка, запали я с усилие и я постави на масата. Мръсният фитил отначало загоря с треперливо пламъче,

подавяно от натрупаната лой. Когато със замъгленото си и слабо зрение старицата успя да различи нещо на светлината от свещта, гостенката вече седеше със скръстени ръце, сведени очи, а кърпата ѝ, вързана преди това на главата, сега лежеше на масата до нея.

— Значи, е казала нещо да ми се предаде, мойта щерка Алис? — измънка старицата, след като почака няколко минути. — Какво е то?

— Гледай! — каза гостенката.

Старицата повтори думата уплашено и неуверено и като заслони очи, огледа жената, после стаята и отново жената.

— Алис каза: погледни пак, майко. — И жената втренчи очи в нея.

Старицата отново огледа стаята, после гостенката и пак стаята. Тя стана от мястото си, бързо сграбчи свещта, доближи я до лицето на гостенката, нададе силен вик, остави свещта и се хвърли на врата ѝ.

— Момичето ми! Мойта Алис! Хубавата ми щерка се е върнала жива и здрава! — пискливо нареждаше старицата и се люлееше на гърдата на дъщеря си, която студено посрещаше прегръдката ѝ. — Момичето ми! Мойта Алис! Хубавата ми щерка се е върнала жива и здрава! — отново запищя старицата, свлече се на пода пред нея, обгърна коленете и, притисна глава към тях и отново се залюля с цялата неистова сила, на която бе способна.

— Да, майко — отвърна Алис, като за миг се наведе напред и я целуна, но дори и с това си движение се опитваше да се освободи от прегръдката на старицата. — Най-после съм си тук. Пусни ме, майко, пусни ме! Стани и седни на стола си. Каква е ползата от всичко това?

— Тя е станала още по-жестока от преди! — извика майката и я погледна в лицето, като продължаваше да ѝ притиска коленете. — Тя нехае за мен! След всичките тези дълги години мизерен живот!

— Ех, майко! — възкликна Алис и затегли дрипавата си пола, за да се откъсне от старицата. — На това може да се погледне и от друга страна! И при мен са изтекли дълги години, както и при теб, и моят живот също както и твоят е бил мизерен! Стани, стани!

Майка ѝ се изправи, заплака и закърши ръце, като стоеше на известно разстояние от нея и я наблюдаваше. После пак взе свещта и започна да се върти наоколо ѝ, като я оглеждаше от главата до петите и непрестанно тихо стенеше. След това отново остави свещта, седна пак на стола си и запляска с ръце, сякаш в такт на някаква провлечена

мелодия, и като се въртеше ту на една, ту на друга страна, продължи да стене и да ридае.

Алис стана, свали мокрото си наметало и го сложи настрана. След като стори това, тя седна като преди и скръстила ръце и вторачила поглед в огъня, се заслуша безмълвна, с презрително изражение на лицето, в несвързаните жалби на старата си майка.

— Нима очакваше да се завърна така млада, каквато заминах, майко? — продума най-сетне тя, като извърна поглед към старицата. — Нима смяташе, че живот като моя в чужди земи ще ме разкраси? Като те слуша човек, така би си помислил!

— Не е там работата — извика майката. — ТЯ знае!

— Какво има тогава? — запита дъщерята. — Най-добре е да престанеш, майко, защото по-лесно ми е да си отида, отколкото ми бе да дойда.

— Чуй я само! — възкликна майка й. — След всичките тези години, едва-що завърнала се, и вече ми се заканва да ме изостави.

— Отново ти повтарям, майко, и за мен, както и за теб, са изтекли години — каза Алис. — Станала съм била по-жестока! Разбира се, че съм станала по-жестока. Какво друго можеш да очакваш?

— По-жестока към мен! Към собствената си, скъпа майка! — извика старицата.

— Не зная кой друг, ако не собствената ми скъпа майка започна първа да ожесточава сърцето ми — отвърна дъщерята, като продължаваше да седи със скръстени ръце, свъсени вежди и стиснати устни, сякаш бе решила да направи усилие да прогони всякакво понежено чувство от душата си. — Слушай, майко, ще ти кажа една-две приказки. Ако се разберем още отсега, навярно няма повече да се караме. Когато заминах, бях девойка, завърнах се жена. Когато заминах, не бях много предана дъщеря и можеш да бъдеш сигурна, че не съм се променила в това отношение. Но нима ти си била предана майка към мен?

— Аз! — извика старицата. — Към моето момиче! Майка, предана към собственото си дете!

— Звучи неестествено, нали? — отвърна дъщерята и студено извърна към нея суровото си, невъзмутимо, дръзко, красиво лице. — Понякога обаче си мислех за това по време на *МОИТЕ* самотни години,

докато привикнах с тази мисъл. Чувала съм някои хора непрестанно да говорят за дълг, но винаги за моя дълг към другите. От време на време съм си задавала въпроса — за да се намирам на работа — дали също и към мен някой не е имал известен дълг.

Майка ѝ седеше, правеше гримаси, мляскаше, поклащаше глава, но не беше ясно дали това бе израз на гняв, укор, отрицание или просто проява на физическа немощ.

— Имаше някога едно дете на име Алис Маруд — заговори дъщерята със смях, като се огледа с жестока насмешка, — родено и израсло в нищета и никому ненужно. Никой не е учил тази Алис, никой не ѝ се е притичвал на помощ, никой не го е било грижа за нея.

— Никой ли? — повтори майката, като посочи себе си и се удари в гърдите.

— Единствената грижа, която е виждала — продължи дъщерята, — е да бъде от време на време бита, ограничавана и ругана. Без такива грижи навярно би могла по-добре да се развие. Живееше тя в домове подобни на този или пък по улиците, сред тълпа малки несретници като нея, но въпреки това свое детство тя израсна красавица. Още по-зле за нея. По-добре би било да беше преследвана и измъчвана до смърт заради грозотата си.

— Продължавай! Продължавай! — обади се майката.

— Ще продължа — отвърна дъщерята. — Имаше някога една девойка на име Алис Маруд. Тя беше хубавица. Твърде късно почнаха да я учат и я учеха съвсем неправилно. Много грижи се полагаха за нея, много я обучаваха, много ѝ помагаха, много я гледаха. Ти силно я обичаше — тогава беше по-заможна. Това, което се случи с девойката, се случва всяка година с хиляди такива като нея. Тя стигна до падението, което носеше у себе си още откакто се бе родила.

— След всички тези години! — започна да стене старицата. — Моята щерка се захваща с това!

— Тя скоро ще свърши — отвърна дъщерята. — Имаше една престъпница на име Алис Маруд — все още девойка, но вече изоставена и прокудена. Тя беше изправена пред съда и осъдена. О, боже, как само обсъждаха присъдата ѝ джентълмените в съда! И колко дълбокомислено говори съдията за нейния дълг и за това колко зле си била послужила тя с даровете на природата — сякаш той не знаеше по-добре от всеки друг, че тези дарове бяха за нея проклятие! — и как той

наставляваше да се обърнат към силната страна на закона — макар че тази ръка не се бе оказала така силна, за да спаси Алис, когато тя бе невинна и беззащитна малка несретница, — и колко тържествено и благочестиво бе всичко. Уверявам те, много често оттогава съм си мислила за това.

Тя скръсти здраво ръце на гърдите си и се изсмя — смехът ѝ бе такъв, че в сравнение с него воят на старицата приличаше на музика.

— И така, Алис Маруд бе изпратена отвъд океана на каторга — продължи тя, — за да бъде обучавана на дълг там, където двайсет пъти по-малко мислят за дълг и където има двайсет пъти повече зло, пороци и безчестие, отколкото тук. Алис Маруд се завърна жена. Такава жена, каквато би трябвало да стане след всичко преживяно. Най-вероятно съвременно ще последват нови тържествени и хубави речи, отново ще се обърнат към силната ръка на закона и с Алис ще бъде свършено. Джентълмените не би трябвало да се безпокоят обаче, че ще останат без работа. По улиците растат тълпи малки несретници, момчета и момичета, които ще им създават работа, докато съдиите успеят да натрупат богатство.

Старицата опря лакти на масата и като закри лицето си с ръце, си придаде извънредно разтревожен вид — или пък навярно наистина бе разтревожена.

— Ето! Аз свърших, майко — рече дъщерята и направи такова движение с глава, сякаш приключваше темата. — Достатъчно казах. Каквото и да правим, нека да не разговаряме за предаността си една към друга. Предполагам, че и твоето детство е било като моето. Още по-зле и за двете ни. Не искам нито да те упреквам, нито да оправдавам себе си. За какво ми е нужно това? Всичко отдавна е приключено. Сега обаче вече съм жена, а не девойка и не е необходимо да излагаме на показ живота си, както правеха джентълмените в съда. Достатъчно много знаем за него.

Колкото и да бе паднала и унижена, лицето и фигурата на тази жена се отличаваха с такава красота, каквато и при най-неблагоприятното изражение не можеше да не бъде забелязана дори и от един разсеян зрител. Когато жената замлъкна и силно развълнуваното ѝ лице се успокои, а в тъмните ѝ очи, вторачени в огъня, изчезна безразсъдният пламък и се появи блясък, забулен от

нещо като печал, сред цялата ѝ изнуреност, нищета и умора проблесна лъч от изчезналото сияние на прегрешилия ангел.

След като я погледа безмълвно известно време, майката се осмели крадешком да протегне към нея съсухрената си ръка през масата и след като се увери, че дъщеря ѝ не се дърпа, да ѝ докосне лицето и приглади косата. Усетила навярно, че поне тези ласки на старицата бяха искрени, Алис не направи никакво движение да я възпре. И така, настъпвайки постепенно, старицата завърза отново косата на дъщеря си, събу мокрите ѝ обувки, ако те изобщо можеха да се нарекат обувки, наметна раменете ѝ със суха дреха и смирено кръжеше наоколо ѝ, като си бърбореше нещо, все по-ясно разпознавайки предишните черти и изражение на дъщеря си.

— Виждам, майко, че си много бедна — каза Алис, след като известно време бе седяла в тази поза, а после огледа стаята.

— Ужасно бедна съм, миличка — отвърна старицата.

Тя се възхищаваше на дъщеря си и се страхуваше от нея. Вероятно възхищението ѝ по своята същност се бе породило твърде отдавна, когато тя първа бе забелязала как сред мизерията и борбата ѝ за съществуване изниква такава красота. Вероятно страхът ѝ по някакъв начин се предизвикваше от размишлението за миналото, на което току-що бе станала свидетел. Както и да стояха нещата обаче, тя стоеше покорно и почтително пред рожбата си, свела глава, сякаш жално умоляваща да бъде пощадена от по-нататъшни упреци.

— Как се изхранваше?

— С милостиня, миличка.

— И кражби ли, майко?

— От време на време, Али... и то съвсем на дребно. Стара съм и съм страхлива. Понякога съм взимала дреболии от деца, но рядко. Скитах се из страната, скъпа, и научих туй-онуй. Следях.

— Следеше ли? — запита дъщерята и я погледна.

— Мотаех се около едно семейство, миличка — каза майката дори по-покорно и почтително от преди.

— Какво семейство?

— Тихо, любима моя. Не ми се сърди, правех го от любов към теб. В памет на бедното ми момиче отвъд океана. — Тя умолително протегна ръка, а после я допря до устните си. — Преди много години,

миличка — продължи тя, плахо поглеждайки към съсредоточеното и строго лице насреща — аз случайно попаднах на детето му.

— Чие дете?

— Не неговото, Алис, миличка, не ме гледай така. Не неговото. Как би могло да е неговото? Знаеш, че той няма никакви деца.

— Чие тогава? — запита дъщерята. — Ти каза неговото.

— Тихо, Али! Стряскаш ме, мила. На мистър Домби... само на мистър Домби. Оттогава, любима моя, често ги виждам. Виждала съм и него.

При произнасянето на последната дума старицата се сви и се напрегна, сякаш внезапно бе обзета от страх, че дъщеря ѝ ще я удари. Макар обаче лицето на дъщерята да беше обърнато към нея и върху него да се изписа най-бурна страст, тя остана неподвижна, като само по-здраво притисна ръцете си една към друга върху гърдите си, сякаш по този начин искаше да им попречи да нанесат щети върху нея самата или върху някой друг в необуздания пристъп на сляпа ярост, който я обзе.

— Той хич и не подозираше коя съм — заяви старицата и се закани с юмрук.

— Хич не го е било и грижа — през зъби измърмори дъщеря ѝ.

— Но ние застанахме един срещу друг — продължи старицата — лице в лице. Аз говорих с него и той говори с мен. Аз седях и го наблюдавах, докато той се разхождаше под дърветата на една дълга алея, и при всяка негова крачка го проклинах от дъното на душата си.

— Въпреки това той ще благоденствува — презрително отвърна дъщерята.

— Да, той благоденствува — каза майката.

Тя замълча, тъй като лицето и фигурата пред нея се изкривиха от силен гняв. Гръдта сякаш щеше да се пръсне под напора на кипящите в нея чувства. Направеното усилие да се овладее и потисне гнева бе също така огромно, както и самият гняв, и не по-малко красноречиво свидетелствуваше за необуздания и стихийен нрав на тази жена. Усилието обаче беше успешно и след известно мълчание тя запита:

— Оженил ли се е?

— Не, мила — отговори майката.

— Кани ли се да го стори?

— Не, доколкото ми е известно, мила. Неговият господар и приятел се ожени обаче. О, можем да му пожелаем щастие! Можем да им пожелаем на всички тях щастие! — извика старицата, като от задоволство се обгърна с мършавите си ръце. — Тази сватба ще ни донесе само щастие. Запомни това!

Дъщерята я погледна, очаквайки обяснение.

— Но ти си мокра и уморена, гладна и жадна — занарежда старицата и закуцука към шкафа, — а тук има малко и тук... — тя мушна ръка в джоба си и хвърли няколко дребни монети на масата — има малко. Имаш ли някакви пари, Алис, мила?

Алчното, хитро, напрегнато изражение, изписало се върху лицето на старицата, когато тя зададе въпроса и зачака, докато дъщеря ѝ извади от пазвата си дребната, неотдавна получена милостиня, разкриваше почти така ясно взаимоотношенията между майката и дъщерята, както и разказът на самата дъщеря.

— Това ли е всичко? — запита майката.

— Нямам повече. И това нямаше да имам, ако не ми бе направено подаяние.

— Направено подаяние, а, мила? — запита старицата и хищно се надвеси над масата, за да види парите, сякаш не вярваше на дъщеря си, която продължаваше да ги държи в ръка и гледа. — Хм! Шест и шест е дванайсе, и шест — осемнайсе... значи... трябва да ги похарчим разумно. Ще изляза да купя нещо за ядене и пиене.

С по-голяма пъргавина, отколкото би могло да се очаква от нея, като се съди по външния ѝ вид — старостта и нищетата я бяха направили така немощна, както и уродлива, — тя с разтреперани ръце започна да връзва бонето на главата си и да се увива с дрипав шал, като продължаваше да гледа парите в ръцете на дъщеря си с предишния голям интерес.

— Какво щастие ще ни донесе тази сватба, майко? — запита дъщерята. — Тъй и не ми каза.

— Щастието е в това — заговори старицата, като се обличаше с непохватни пръсти, — че там няма никаква любов, миличка, а само много гордост и ненавист. Щастието е в бъркотията и търканията между тях, и двамата твърде горди, и в опасността... опасността, Алис!

— Каква опасност?

— Видях туй-онуй и научих туй-онуй — закиска се майката. — Нека някой да се грижи. Нека някой да е нащрек. Мойто момиче все още може да попадне в добро общество.

А после, като видя, че дъщеря ѝ, наблюдаваща я съсредоточено и недоумяващо, неволно стисна парите в ръка, старицата поиска да ги получи по-скоро и припряно добави:

— ... Но аз ще отида да купя нещо, ще отида да купя нещо.

Тя протегна ръка към дъщеря си, а дъщеря ѝ погледна отново към парите и ги притисна до устните си, преди да се раздели с тях.

— Какво, Али? Целуваш ли ги? — изкиска се старицата. — Също като мен... често го правя. О, добро ни носят те! — Тя притисна своите собствени потъмнели, дребни монети към увисналата си шия. — Добро ни носят във всяко отношение, само дето не идват накуп.

— Целувам ги, майко... — каза дъщерята — май никога преди не съм го правила... заради самия благодетел.

— Благодетел, а, миличка? — обади се старицата и когато взе парите, замъглените ѝ очи проблеснаха. — Да! И аз ще ги целуна заради благодетеля, ако този благодетел вземе и си развърже още кесията. Но аз ще ги похарча, миличка. Веднага ще се върна.

— Ти разправяше, че много неща си научила, майко — рече дъщеря ѝ и я проследи с поглед до вратата. — Много си помъдряла, откакто се разделихме.

— Научила ли? — изграчи старицата и пристъпи една-две крачки назад. — Знам повече, отколкото предполагаш. Знам повече, отколкото ТОЙ предполага, мила, и постепенно всичко ще ти разкажа. Знам всичко за него.

Дъщерята недоверчиво се усмихна.

— Знам брат му, Алис — рече старицата и със злорадство протегна ужасяващо шия, — който можеше да се озове там, където беше и ти... заради кражба на пари... и който живее заедно със сестра си на северния път извън Лондон.

— Къде?

— На северния път извън Лондон, мила. Ако желаете, можеш да видиш къщата. Тя съвсем не е за хвалене и не е като неговия изискан дом. Не, не, не — извика старицата, като поклати глава и се изсмя, тъй като дъщеря ѝ се надигна да тръгва, — не сега, много е далече. Тя се намира до километричния знак, където са струпани камъни. Утре,

мила, ако времето е хубаво и ти се чувствуваш добре. Но аз ще ида да похарча...

— Почакай! — И дъщеря ѝ се нахвърли върху нея, обзета като от огън от предишния бяс. — Сестра му представлява един дявол със светло лице и кестенява коса.

Удивена и ужасена, старицата кимна с глава.

— Виждам в лицето ѝ нещо от него! Къщата е червена и наоколо няма други къщи. Над вратата има малък зелен навес.

Старицата отново кимна.

— Под който днес аз стоях. Върни ми парите.

— Алис! Мила!

— Върни ми парите или ще си изпатиш!

Докато говореше, тя ги изтръгна от ръката на старицата и без да обръща никакво внимание на хленченето и молбите ѝ, бързо си навлече отново дрехите и стремително излезе.

Майката, накуцвайки, я последва според силите си, като я увещаваше, но увещанията ѝ можеха да окажат такова въздействие върху дъщеря ѝ, колкото върху вятъра, дъжда и обграждащия ги мрак. Неотстъпно и страстно устремена към целта си, безразлична към всичко останало, сякаш забравила за своята умора и изминатия път, дъщерята не мислеше за времето и разстоянието и се отправи към къщата, където ѝ бе оказана помощ. След като вървяха около четвърт час, старицата, изтощена и задъхана, се осмели да се хване за полата на дъщеря си. Повече нищо друго обаче не се осмели да стори и те продължиха безмълвно пътя си сред мрака и влагата. Ако от време на време от майката се изтръгваше някоя жалба, тя я потискаше от страх дъщеря ѝ да не се отскубне от нея и я изостави назад. А дъщерята не проронваше ни дума.

Имаше още около един час до полунощ, когато те оставиха зад себе си градските улици и навлязоха в по-гъстия мрак на междинната област, където се намираще къщата. Градът лежеше в далечината, намръщен и зловещ. Острият вятър виеше в откритото пространство. Наоколо бе черно, диво, пусто.

— Това място е подходящо за мен! — обади се дъщерята и се спря да погледне назад. — Помислих си го още днес, когато бях тук.

— Алис, миличка! — изплака майка ѝ и я дръпна леко за полата.
— Алис!

— Какво има, майко?

— Не връщай парите, скъпа моя. Моля те, не го прави. Не можем да си го позволим. Нужна ни е вечеря, мила. Парите са си пари, който и да ги дава. Казвай каквото щеш, но ги задръж.

— Гледай! — отвърна дъщеря ѝ. — Тази къща имам пред вид. Същата ли е?

Старицата кимна утвърдително и с няколко крачки те стигнаха до прага. Стаята, където Алис бе седнала, за да си изсуши роклята, се осветяваше от пламъка на камина и свещи. Когато тя почука на вратата, от тази стая излезе Джон Каркър.

Той се изненада, като видя такива гости в такъв час, и попита Алис какво ѝ трябва.

— Трябва ми сестра ти — заяви тя. — Жената, която днес ми даде пари.

Като чу силния ѝ говор, Хариет се показа.

— О! — възкликна Алис. — Ето те и теб! Помниш ли ме?

— Да — отвърна тя в недоумение.

Лицето, което през деня я бе гледало смирено, сега я наблюдаваше с такава неукротима ненавист и предизвикателство, а ръката, нежно докосвала през деня рамото ѝ, бе стисната с такава недвусмислена злонамереност, сякаш с удоволствие би я удушила, че Хариет, търсейки защита, се притисна към брат си.

— Как можах да разговарям с теб и да не те позная! Как можах да се приближа до теб и да не позная по собствената си разиграла се кръв каква кръв тече в твоите жили! — каза Алис със заплашителни жестове.

— Какво значи това? Какво съм сторила?

— Какво си сторила ли? — рече другата. — Настани ме до камината си. Даде ми храна и пари. Прояви съчувствие към мен. Ти! На чието име аз плюя!

Със злорадство, от което уродливостта ѝ изглеждаше страшна, старицата размаха сухата си ръка срещу брата и сестрата в потвърждение на изречените от дъщеря ѝ думи, но въпреки това отново подръпна Алис за полата и я помоли да задържи парите.

— Ако върху ръката ти е капнала моя сълза, нека ръката ти да изсъхне! Ако съм изрекла нежна дума пред теб, нека да оглушееш от нея! Ако съм те докоснала с устните си, нека това докосване да е

отровно за теб! Проклет да бъде този покрив, който ме подслони! Срам и неволи да ти дойдат до главата! Всички твои близки да ги сполети нещастие!

След като изрече тези думи, тя захвърли парите на земята и ги подритна с крак.

— Стъпквам ги в калта! Не бих ги взела даже и да могат да ми открият пътя към рая! Как не ми изсъхнаха разкъравените нозе, когато ме водеха към къщата ти!

Пребледняла и разтреперана, Хариет възпря брат си и я остави да продължи, без да я прекъсва.

— Колко добре, че още при самото ми завръщане получих съчувствие и прошка от теб, носеща това име! Колко добре, че се отнесе с мен като отзивчива, благородна жена! Когато умирам, ще ти отправя своите благодарности. Ще се помоля за теб и за целия ти род, в това можеш да бъдеш уверена!

Тя с ожесточение размаха ръка, сякаш ръсеше ненавист върху земята, обричайки изправените пред нея хора на гибел, и като хвърли поглед към черното небе, пое в бурната нощ.

Майката, която съвсем напразно бе подръпвала многократно полата ѝ и гледаше парите на прага с неутолима алчност, обсебила я напълно, би дебнала наоколо, докато светлините в къщата угаснат, а след това би се ровила в калта с надеждата отново да присвои парите. Дъщеря ѝ я дръпна обаче и те веднага се отправиха обратно към квартирата си, като из пътя старицата скимтеше, оплакваше загубата и доколкото ѝ стигаше куражът, плачливо негодуваше от държането на красивата си щерка, забравила дълга към майка си и лишила я от вечеря още първата вечер след завръщането си.

И тя си легна, без да вечеря нищо друго освен няколко твърди корички, над които седя до угасващия огън, мляскайки и хрупайки, докато дъщеря ѝ, забравила своя дълг, отдавна вече спеше.

Нима пороците на тази окаяна майка и окаяна дъщеря не представляваха най-низшата степен на някои социални пороци, преобладаващи понякога в по-висшите слоеве? Нима в този кълбообразен свят, в който едни кръгове са включени в други, ние не правим изнурително пътешествие от най-високото до най-ниското стъпало само за да установим в края на краищата, че те се доближават едно до друго, че двете крайности се докосват и че краят на нашето

пътешествие не е нищо друго освен изходната ни точка? Като се вземат пред вид големите различия в материята и качеството, нима десенът на тази тъкан не се среща и сред хората с аристократична кръв?

Отговори, Едит Домби! И вие, Клеопатра, най-добрата сред майките, нека да чуем вашите обяснения!

ГЛАВА XXXV

ЩАСТЛИВАТА ДВОЙКА

Изчезнало е тъмното петно на улицата. Домът на мистър Домби ако все още се отделя от останалите къщи, то е само защото те не могат да му съперничат във великолепието и биват високомерно отхвърляни от него. Според поговорката домът си е дом, даже и да не е толкова уютен. Ако тя важи и в обратен смисъл и домът си е дом, даже и да не е толкова величествен, то в такъв случай какъв олтар на семейните богове е въздигнат тук!

Тази вечер в прозорците греят светлини, червените пламъци в камините хвърлят топли, ярки отблясъци върху завесите и меките килими, вечерята е готова да се сервира, масата е красиво подредена, макар и само за четирима души, а бюфетът е претъпкан със сребърни съдове. След настъпилите промени в къщата за пръв път са направени приготовления за обитаване и щастливата двойка се очаква да пристигне всеки момент.

Като се вземат пред вид интересът и очакванията, които изпитват сега обитателите на дома, то тази вечер на завръщането може да се сравни единствено със сватбеното утро. Мисис Пърч е в кухнята и пие чай. Тя вече е обиколила дома, изчислила е по метър цената на коприните и дамаските и е използвала всички възможни междуметия, включени или невключени в речника, изразяващи възторг и удивление. Главният тапицер, оставил шапката си с носна кърпа вътре — и двете издаващи силна миризма на лак — под един стол във вестибюла, крадешком обхожда дома, като ту поглежда нагоре към корнизите, ту надолу към килимите, а от време на време, в безмълвен порив на възхищение, изважда от джоба си линейка и току измерва бойко с неизразимо чувство скъпите предмети. Готвачката е в добро настроение и заявява, дай ѝ на нея място, където се посрещат много гости (тя се обзалага на шест пени, че тази вечер ще има такива), тъй като по характер е весела и още от дете е такава и няма нищо против всички да знаят този факт. Това изявление изтръгва от гърдите на

мисис Пърч тих ответ, изразяващ подкрепа и одобрение. Прислужницата може само да се надява, че съпрузите ще бъдат щастливи, но бракът е като лотария и колкото повече тя размишлява за него, толкова повече оценява независимостта и сигурността в живота на неженения. Мистър Таулинсън е навъсен и мрачен и заявява, че и той мисли същото по този въпрос, а наред с това дайте му и една война, и край на французите — в представите на този млад човек всеки чужденец е французин и е длъжен да бъде според природните закони.

При всеки шум от колела всички замлъкват, независимо от това за какво говорят, и се ослушват. Изведнъж настава суматоха и се чуват възгласи: „Идат!“ Но очакваните все още не идват и готвачката започва да се вайка за вечерята, която вече на два пъти се притопля, а главният тапицер продължава крадешком да обхожда стаите, необезпокояван в своята блажена мечтателност.

Флорънс е готова за срещата с баща си и новата си майка. Тя едва ли съзнава дали радост или болка предизвиква силното вълнение в душата ѝ. Но от силното биене на сърцето ѝ бузите на момичето поруменяват още повече, а очите ѝ заблестяват. Долу си продумват, като скупчват глави — когато я споменават, те винаги говорят тихо, — колко красива изглеждала Флорънс тази вечер и каква прелестна млада дама е станала тя, горкото мило момиче. Следва пауза, а после готвачката, усетила, че от нея се очаква да изрази мнението си като главнокомандуваща, казва, че се чудеда дали... и тук тя замлъква. Прислужницата казва, че и тя се чудеда, и тези думи се повтарят на свой ред и от мисис Пърч, която притежава съответната способност в общуването си винаги да се чуди тогава, когато другите се чудят, без да бъде изобщо наясно на какво се чуди. Мистър Таулинсън, който в този момент съзира възможност да накара дамите да изпаднат в мрачно настроение като неговото, казва: „Почакайте, и ще видите!“ Той би искал някои хора да нямат нищо общо с цялата работа. Готвачката тогава първа въздъхва и прошепва: „Ах, странен е този свят наистина!“ и след като всички около масата извършват същото като нея, тя убедително добавя: „Но каквито и промени да настъпят, мис Флорънс не би могла да бъде много по-зле от сега, Том.“ Следва отговорът на мистър Таулинсън, изпълнен със зловещ смисъл: „О, нима не би могла?“, и съзнавайки, че един простосмъртен едва ли би могъл да

звучи до такава степен пророчески и да изглежда толкова нравоучителен, той замлъква.

Мисис Скютън, подготвила се да посрещне любимата си дъщеря и скъпия си зет с отворени обятия, за тази цел е подходящо облечена в много младежки тоалет с къси ръкави. В настоящия момент обаче зрелите ѝ прелести цъфтят в сянката на покоите ѝ, откъдето не бе излизала след настаняването си там преди няколко часа и където раздражението ѝ бързо расте поради закъсняването с вечерята. От друга страна, прислужницата ѝ, която би трябвало да прилича на скелет, но в действителност е закръглена девойка, се намира в най-добро разположение на духа, тъй като счита, че тримесечното ѝ заплащане е по-сигурно от когато и да било друг път, и предвижда значително подобрене в храната и квартирата си.

Къде е щастливата двойка, очаквана от този прекрасен дом? Нима парата, приливите, вятърът и конете намаляват скоростта си, за да се полюбуват на това щастие? Нима роякът амури и грации, кръжащи наоколо им, забавят придвижването им със своето множество? Нима толкова цветя се стелят из щастливия им път, че те с усилие вървят сред розите без бодли и благоуханните шипки?

Най-сетне те пристигат! Чува се шум от колела, той се усилва и пред вратата спира карета! Ненавистният чужденец оглушително почуква на вратата, преди втурналият се мистър Таулинсън и цялата компания да успеят да отворят, и мистър Домби и съпругата му се появяват от каретата и влизат вътре, хванати за ръце.

— Свидна моя Едит! — чува се развълнуван глас от стълбите. — Скъпи ми Домби! — И късите ръкави се обвиват около двамата щастливи съпрузи подред и ги прегръщат.

Флорънс също бе слязла във вестибюла, но не пристъпи напред, а изчакваше да поднесе плахите си поздравии, след като престанат излианията на това по-близко и по-скъпо същество. Но Едит я подири с очи, съзря я на прага и след като небрежно целуна чувствителната си майка и се отдели от нея, бързо се устреми към Флорънс и я прегърна.

— Здравей, Флорънс — каза мистър Домби и ѝ протегна ръка.

Когато Флорънс, цялата разтреперана, я доближи до устните си, тя срещна погледа му. Погледът бе твърде хладен и отчужден, но сърцето ѝ трепна, като си помисли, че в очите му забеляза по-голям интерес към нея, отколкото бе проявявал досега. Долавяше се дори

известно удивление, не неприятно удивление, от това, че я вижда. Тя не се осмели да вдигне очи към неговите, но почувствува, че той отново я поглежда, не по-малко благосклонно. О, какъв радостен трепет я прониза, предизвикан дори от едно такова неуловимо и необосновано потвърждение на надеждата, че тя ще се научи как да спечели любовта му от своята нова, красива майка.

— Предполагам, че не ви е нужно дълго време, за да се преоблечете, мисис Домби? — попита мистър Домби.

— Веднага ще се приготвя.

— Нека след четвърт час да сервират горе вечерята.

След тези думи с горда осанка мистър Домби се отправи към неговата стая, а мисис Домби — нагоре към нейната. Мисис Скютън и Флорънс отидоха в гостната, където превъзходната майка счете за свой дълг да пророни няколко сълзи, които, както се предполагаше, бяха неударимо предизвикани у нея от благополучието на дъщеря ѝ и които тя продължаваше да бърше много внимателно с дантеленото крайче на носната си кърпичка, когато се появи зет ѝ.

— Е, скъпи Домби, какво мислите за най-очарователния от всички градове Париж? — попита тя, като превъзмогна вълнението си.

— Беше студено — отвърна мистър Домби.

— Пълен с развлечения както винаги, разбира се — продължи мисис Скютън.

— Не особено. Стори ми се скучен — каза мистър Домби.

— Фу, скъпи Домби — лукаво възкликна тя, — скучен ли?

— Такова впечатление ми направи Париж, мадам — сериозно и учтиво отговори мистър Домби. — Смятам, че и на мисис Домби ѝ се стори скучен. Тя веднъж-два пъти изрази подобно мнение.

— Ах ти, капризно момиче! — добродушно се нахвърли мисис Скютън върху скъпата си рожба, която тъкмо влизаше. — Какви ужасно еретически приказки си говорила ти относно Париж?

Едит повдигна вежди с отегчен вид и като мина покрай двукрилите врати, отворени, за да разкриват множеството покои в новия им, красив вид, тя едва-едва погледна към тях и седна до Флорънс.

— Скъпи Домби — заговори мисис Скютън, — тези хора чудесно са изпълнили всяко нещо, което им казахме. Безспорно те са превърнали къщата в истински дворец.

— Хубаво е направено — съгласи се мистър Домби, като се огледа. — Наредих им да не жалят никакви средства. Смятам, че всичко, което може да се постигне с пари, е направено.

— Нима има нещо, което те не биха могли да направят? — рече Клеопатра.

— Те са могъщо средство, мадам — отвърна мистър Домби.

Той погледна по обичайния си, величествен начин към жена си, но тя не пророни нито дума.

— Надявам се, мисис Домби — обърна се той специално към нея след моментно мълчание, — че вие одобрявате тези промени.

— Домът е извънредно красив — отговори тя с надменно нехайство. — Той трябва да бъде такъв, разбира се. И предполагам, че е такъв.

Пренебрежителното изражение бе свойствено за това надменно лице и като че никога не го напускаше. Но презрението, което се изписваше върху това лице при всеки намек — независимо колко незначителен и безобиден бе той — относно възхищението, уважението или пък зачитането, проявявани към мистър Домби поради богатството му, бе толкова дълбоко, че представляваше едно коренно различно изражение, което не можеше да се сравни с никое друго върху това лице. Дали мистър Домби, обгърнат от собственото си величие, изобщо съзнаваше това презрение, или не, не липсваше благоприятната възможност напълно да го прозре. В момента би могло да се стигне до подобно прозрение благодарение на тъмните очи, които се спряха на мистър Домби, след като бързо и пренебрежително огледаха обстановката, станала повод за самоизтъкване. Той би могъл да прочете в този едничък поглед, че нищо, което неговото богатство е в състояние да постигне — дори това богатство да нарасне десет хиляди пъти, — не може да му извоюва един-единствен нежен, признателен поглед от тази непокорна жена, свързана с него, но опълчила се насреща му с цялата си душа. Той би могъл да прочете в този едничък поглед, че тя с презрение отхвърля богатството му дори и заради порочното и безнравствено въздействие върху нея, макар и да предявява права за величайшата власт на това богатство по силата на сключената търговска сделка — богатството бе долното и недостойно възнаграждение за това, че му бе станала жена. Той би могъл да прочете в този поглед, че макар и сама винаги да подлага глава, за да я

удари мълнията на собственото ѝ презрение и гордост, дори и най-невинният намек за силата на неговото богатство я унижава наново, принизява я още повече в собствените ѝ очи и задълбочава вътрешното ѝ опустошение и разруха.

Съобщено бе, че вечерята е сервирана, и мистър Домби поведе Клеопатра надолу, а Едит и дъщеря му ги последваха. Като мина бързо покрай изложените на бюфета златни и сребърни съдове, сякаш бяха купчина боклук, и не удостои с поглед окръжаващия я разкош, Едит за първи път зае мястото си на масата му и стоя като статуя по време на угощението.

Мистър Домби, който сам твърде много приличаше на статуя, изпитваше задоволство да вижда хубавата си жена неподвижна, надменна и хладна. Маниерите ѝ винаги се отличаваха с изисканост и грация, а цялостното поведение му се нравеше и отговаряше на вкуса му и затова той седеше начело на масата с обичайното си достойнство, без изобщо да проявява каквато и да е топлина и веселие към жена си, и изпълняваше задълженията си на домакин с хладно задоволство. И така, вечерята за въвеждане в дома, макар и долу да се считаше за не много успешно и обещаващо начало, премина горе в столовата доста благопристойно, изискано и сдържано.

След като пиха чай, мисис Скютън — тя си придаваше вид на много уморена, дори изтощена от радостното вълнение, обзело я от наблюдението на скъпата ѝ дъщеря, стъпила в брачен съюз със своя избраник, но както имаше основания да се предполага, майката считаше тази семейна вечеря за малко скучна и в продължение на един час непрестанно се прозява зад ветрилото си — отиде да си легне. Едит също безшумно се оттегли и не се върна повече. И така се случи, че Флорънс, качила се горе да си поговори с Диоген, се завърна в гостната с малката си кошничка и ръкоделието и завари там само баща си, крачещ нагоре-надолу с мрачно достолепие.

— Извинявам се. Да си отида ли, татко? — тихо и колебливо запита Флорънс от вратата.

— Не — отвърна мистър Домби, като погледна през рамо. — Можеш да идваш тук, когато пожелаеш, Флорънс. Това не е мой кабинет.

Флорънс влезе и седна с ръкоделието си на отдалечена масичка, озовавайки се за първи път в живота си — съвсем за първи път, като се

започне от детството ѝ до този миг — насаме с баща си като негова събеседница. Тя, дадена му от природата като събеседница; тя, единствената му рожба, която в своята самота и скръб бе изпитала болката на изтерзаното сърце; тя, която въпреки отритнатата си любов всяка вечер разплакана благославяше пред бога баща си и тази благословия тежеше повече и от проклятие; тя, която се бе молила да умре млада, за да умре в неговите обятия; тя, която неизменно бе отвърщала на мъчителното пренебрежение, студенина и неприязън с търпелива, самоотвержена любов, винаги оправдавайки и защищавайки баща си като негов ангел-хранител.

Тя трепереше, а очите ѝ се замъглиха. Докато той крачеше из стаята, фигурата му сякаш ставаше по-висока и внушителна в нейните очи — тя ту изглеждаше смътна и мъглява, ту отново ясна и отчетлива. После започваше да ѝ се струва, че всичко това ѝ се е случило, съвсем същото като сега, преди безброй много години. Теглеше я към него и в същото време изтръпваше при приближаването му. Противоестествено чувство за едно дете, незапознато със злото! Противоестествена бе ръката, управлявала острия плуг, който бе прекарал бразди в кротката ѝ душа за засяване на тези семена!

Стараяйки се да не го огорчава или обижда със своята мъка, Флорънс напълно се владееше и тихо се занимаваше с ръкоделието. След още няколко обиколки на стаята той спря да крачи и като се оттегли в един тъмен, отдалечен ъгъл, където имаше кресло, покри лицето си с носна кърпа и се настани да подремне.

На Флорънс ѝ бе достатъчно да седи там и да го гледа. От време на време тя насочваше поглед към стола му, наблюдаваше го в мислите си, дори когато лицето ѝ бе съсредоточено над ръкоделието, и изпитваше печална радост, че той е в състояние да заспи пред нея и не се притеснява от нейното необичайно присъствие, забранявано преди.

Какво би си помислила тя, ако разбереше, че той внимателно я гледа, че кърпата върху лицето му случайно или умишлено е сложена така, че да не закрива погледа му, който не се откъсва от лицето ѝ дори за миг? Че когато тя поглежда към него в уединения, тъмен ъгъл, изразителните ѝ очи, безмълвно говорещи по-убедително и затрогващо от всякакви оратори по света и хвърлящи му тежък упрек с немия си призив, срещат неговите, без да съзнават това! Че когато отново свежда глава над ръкоделието си, той по-свободно си поема дъх, но

продължава да я гледа все така внимателно — да гледа бялото ѝ чело, разпуснатата ѝ коса, сърчните ѝ ръце. Веднъж заинтригуван, той сякаш бе безсилен да извърне поглед встрани.

А за какво мислеше той в това време? С какви чувства продължаваше внимателно да наблюдава, насочил потаен поглед към непознатата си дъщеря? Съзираше ли укор в безмълвната фигура и кротките очи? Започна ли да признава правата ѝ, пренебрегнати от него, трогна ли се най-после и пробуди ли се у него съзнанието за жестоката му несправедливост?

Дори в живота на най-непреклонните и сурови хора има мигове на смекчаване, макар че такива хора най-често пазят това в пълна тайна. Видът на дъщеря му — тя бе толкова красива, незабелязано от него превърнала се в жена — навярно бе предизвикал такъв миг дори и в неговия изпълнен с гордост живот. Този миг навярно беше породен от някоя мимолетна мисъл, че е имал на разположение щастлив дом... че е имал добър гений, бдящ за семейното благополучие и кланящ се в краката му... че го бе пренебрегнал в своето упорито, навъсено високомерие, отклонил се бе от него и загубил. Навярно мигът бе предизвикан от простите, красноречиви слова, ясно доловени от него, макар и изречени само с очи, без съзнанието, че той ги чете: „В името на умиращите, за които се грижех, в името на страдалческото ми детство, в името на нашата тогавашна среща в този пуст дом посред нощ, в името на вика, изтръгнал се от мене поради болката в сърцето ми, о, татко, обърни се към мен и намери убежище в любовта ми, преди да е станало твърде късно!“ Този миг навярно бе предизвикан и от по-низши и примитивни мисли — че новата връзка е заела в душата му мястото на починалото момче и той вече може да прости на тази, отнела му любовта на сина. Би могло да бъде достатъчно и самото ѝ възприемане като красива вещ сред красивите вещи и разкоша наоколо му. Колкото повече я гледаше обаче, толкова повече омекваше спрямо нея. Докато я гледаше, тя се сливаше с образа на детето, което бе обичал, и на него му беше почти невъзможно да ги отдели. Той я гледаше и за секунда я видя в по-ярка и ясна светлина не като съперница, свеждаща се над възглавницата на детето — чудовищна мисъл! — а като добрия гений на дома му, не по-малко бдящ и над него самия, когато той, отпуснал глава в дланите си, седеше на края на малкото креватче. Дося му се да ѝ заговори и да я извика при себе си.

Думите: „Флорънс, ела тук!“ щяха тъкмо да се откъснат от устните му — но бавно и с усилие, защото бяха толкова необичайни, — когато изведнъж бяха сподавени и потиснати поради стъпките на стълбите.

Беше жена му. Тя бе сменила вечерната си рокля с широк халат и разпуснала косата си, която падаше свободно около шията ѝ. Не тази промяна у нея го сепна обаче.

— Флорънс, скъпа — рече тя, — търсих те навсякъде.

Тя седна до Флорънс, наведе се и целуна ръката ѝ. Той не можеше да познае жена си. Така бе променена. Не само че усмивката ѝ беше нещо ново за него — той изобщо не я бе виждал досега, — но държането ѝ, гласът ѝ, светлината в очите ѝ, интересът и доверчивостта, очарователното желание да се хареса, изразено във всичко... това не беше Едит.

— Тихо, скъпа мамо. Татко спи.

Това сега беше Едит. Тя погледна към ъгъла, където седеше съпругът ѝ, и той много добре позна лицето и маниера ѝ.

— Почти не допусках, че може да си тук, Флорънс.

Отново, само за миг, неузнаваема и мила!

— Аз нарочно излязох отгук по-рано — продължи Едит, — за да поседя с теб горе и да си поговорим. Но като отидох в стаята ти, видях, че птичката ми е изхвъркнала, и досега седях там, очаквайки да се завърне.

Дори тя наистина да беше птичка, Едит не би могла по-нежно и ласкаво да я притисне до гърдата си, както прегърна Флорънс.

— Ела, скъпа!

— Предполагам, че баща ми няма да ме търси, когато се събуди? — колебливо попита Флорънс.

— А ти да не очакваш, че ще те потърси, Флорънс? — запита Едит, като я погледна право в очите.

Флорънс сведе очи, стана и си прибра кошничката с ръкоделието. Едит я хвана за ръката и те излязоха от стаята като сестри. Самата ѝ походка бе различна и непозната за него, помисли си мистър Домби, като проследи Едит с поглед до вратата.

Той седя толкова дълго в неосветения ъгъл, че църковните часовници биха на три пъти тази нощ, преди да се повдигне.

През цялото това време лицето му продължаваше да бъде насочено към мястото, където бе седяла Флорънс. Стаята притъмня,

когато свещите догоряха и угаснаха, но тъмната сянка, паднала върху лицето му, не беше от нощта и не изчезна.

Флорънс и Едит, седнали пред камината в уединената стая, където бе починал малкият Пол, разговаряха дълго помежду си. Диоген, който им правеше компания, отначало се бе противопоставил на присъствието на Едит, но после, отстъпвайки пред желанието на своята господарка, я бе допуснал, като продължаваше да ръмжи обаче в знак на протест. Но като започна лека-полека да изпълзва от антрето, където гневно се бе оттеглил, той сякаш скоро започна да осъзнава, че въпреки най-добрите си намерения бе допуснал една от тези грешки, които понякога не могат да се избягнат и от най-примерните кучета, и за да се извини по приятелски, накрая се настани между двете, съвсем близо до камината, и като задиша учестено, с изплезен език и глупашки самодоволен израз, се заслуша в разговора.

Отначало говореха какви книги е чела Флорънс, какви любими занимания има и по какъв начин е прекарала времето след сватбата. Последната тема даде повод на Флорънс да заговори за това, което най-много ѝ тежеше на сърцето, и тя рече с насълзени очи:

— Ох, мамо! Голяма беда ме сполетя след този ден.

— Теб? Голяма беда, Флорънс?

— Да. Бедният Уолтър се е удавил.

Флорънс закри лицето си с ръце и горчиво заплака. Колкото и много сълзи да бе проляла тя тайно поради гибелта на Уолтър, всеки път, когато си помисляше или заговаряше за него, те отново бликваха.

— Кажи ми, скъпа — заговори Едит, за да я успокои. — Кой е Уолтър? Какъв ти е той на теб?

— Той ми беше брат, мамо. След като скъпият Пол умря, ние си казахме, че ще бъдем брат и сестра. Аз го познавах от много отдавна... от дете. Той познаваше и Пол, който много го обичаше. Малко преди смъртта си Пол каза: „Погрижи се за Уолтър, скъпи татко! Аз обичах Уолтър.“ Бяха повикали Уолтър да види Пол и тогава той беше тук... в тази стая.

— И той погрижи ли се за Уолтър? — сурово се осведоми Едит.

— Татко ли? Той го назначи на работа в чужда страна. На път за там Уолтър се е удавил по време на корабокрушение — с ридания отвърна Флорънс.

— А на него известно ли му е, че Уолтър е умрял? — запита Едит.

— Не зная, мамо. Няма как да науча! — заплака Флорънс, притисна се към нея, сякаш диреше помощ, и скри лице на гърдта ѝ. — Сигурна съм, че ти си забелязала...

— Спри! Чакай, Флорънс! — Едит така пребледня и заговори толкова напрегнато, че не беше нужно да запушва устата на Флорънс, за да я накара да млъкне. — Разкажи ми първо за Уолтър. Нека да чуя цялата тази история.

Флорънс ѝ разказа всичко с най-големи подробности, като стигна дори до дружбата си с мистър Тутс, за когото дори и в мъката си не можеше да заговори, без да се усмихне, макар и през сълзи, въпреки че изпитваше към него дълбока благодарност. Когато тя свърши разказа си, който Едит изслуша с най-голямо внимание, като ѝ държеше ръката, настъпи мълчание и тогава Едит попита:

— За какво си сигурна, че съм забелязала?

— Че не съм... — заговори Флорънс със същата безмълвна молба в очите и също тъй бързо отново скри лице — че не съм обичана като дъщеря, мамо. Никога не съм била. Никога не съм знаела как да стана. Не съм усвоила начина, а после нямаше кой да ми го покаже. О, разреши ми да се поуча от теб как да стана по-скъпа на татко! Научи ме, ти, която толкова добре знаеш това! — И като се притисна по-близо до нея, мълвейки откъслечни горещи думи на благодарност и любов, Флорънс, разкрила печалната си тайна, плака дълго в обятията на новата си майка, но не така горчиво, както преди.

Бледа, с побелели устни, правейки усилие да овладее лицето си, докато надменната ѝ хубост застина в смъртна маска, Едит наблюдаваше ридаещата девойка и веднъж я целуна. После постепенно се освободи от прегръдките на Флорънс, отстрани я и величава и неподвижна като мраморна статуя, заговори с глас, който ставаше все по-дълбок, но не издаваше никакви други признаци на вълнение:

— Флорънс, ти не ме познаваш! Бог да те пази да се учиш от мен!

— Да не се уча от теб ли? — удивено попита Флорънс.

— Аз да те уча как да обичаш и да бъдеш обичана, опазил те бог! — възкликна Едит. — Добре би било ти да можеш да ме научиш мен на това, но е твърде късно. Ти си ми скъпа, Флорънс. Не съм

предполагала, че някога нещо може да ми бъде толкова скъпо, колкото ми стана ти за това кратко време.

Тя видя, че Флорънс се кани да заговори, затова я възпря с ръка и продължи:

— Аз винаги ще ти бъда верен приятел. Ще те обичам най-много на света, макар и моята обич да не е толкова възвишена. Можеш да ми се довериш — убедена съм в това и го заявявам, — можеш да ми се довериш с цялата преданост на чистото си сърце. Има много жени, за които той би могъл да се ожени, по-добри и по-достойни от мен във всяко отношение, Флорънс. Посред тези, които биха могли да влязат тук в качеството на негова съпруга, няма нито една, чието сърце би могло да те обича по-искрено от моето.

— Знам това, скъпа мамо! — възкликна Флорънс. — Знам това още от онзи първи, най-честит ден.

— Най-честит ден! — Едит сякаш неволно повтори думите, а после продължи: — Макар че заслугата не е моя, тъй като малко мислех за теб, преди да те видя, нека твоето доверие и любов да бъдат за мен незаслужена награда. Още първата вечер при моето пристигане в този дом аз желая — така ще бъде най-добре — да кажа всичко за първи и последен път.

Без да съзнава защо, Флорънс едва ли не със страх зачака какво ще последва, а погледът ѝ бе прикован в красивото лице, обърнато към нейното.

— Никога не търси в мен — рече Едит, като постави ръка върху гърдите си — това, което нямам. Никога, ако е по силите ти, Флорънс, не се отричай от мен само защото тук е празно. Малко по малко ти ще ме опознаеш и ще дойде време, когато ще ме познаваш така, както аз познавам себе си. Бъди тогава колкото можеш по-снизходителна към мен и не прави горчив единствения сладък спомен, който ще имам.

Сълзите, блеснали в очите, устремени към Флорънс, показваха, че спокойното лице е само една красива маска, но тя запази тази маска и продължи:

— Забелязала съм това, за което ми разказа, и знам, че е вярно. Но повярвай ми — скоро ще ми повярваш, ако сега не си в състояние, — няма на света човек, който по-малко от мен е способен да поправи това положение или да ти помогне. Не ме питай защо, нито ми говори

повече за това или пък за моя съпруг. По този въпрос между нас винаги ще зее пропаст като гроб и ще настъпва траурно мълчание.

Известно време тя седя мълчаливо. Флорънс, кажи-речи, не смееше да диша, докато смътни и неясни проблясъци на истината и всички произтичащи оттам последствия се нижеха в ужасеното ѝ, скептично съзнание. Почти веднага щом Едит замлъкна, нейното напрегнато неподвижно лице доби по-спокойно и меко изражение, каквото обикновено имаше, когато бе насаме с Флорънс. След тази промяна тя закри лицето си с ръце. После стана, прегърна нежно Флорънс, като ѝ пожела „лека нощ“, и бързо излезе, без да се обръща назад.

Но когато Флорънс си беше вече легнала, а стаята се осветяваше само от отблясъците на камината, Едит се върна отново и като каза, че не можела да спи и се чувствувала самотна в спалнята си, притегли стол към огъня и започна да наблюдава тлеещите въглени. Флорънс също ги наблюдаваше от кревата си, докато и те, и благородното лице, оградено от разпуснати коси, и замислените очи, отразяващи светлината на въглените, не станаха мъгляви и неясни и най-накрая изчезнаха.

Но и в съня си Флорънс запази смътната представа за всичко, случило се наскоро, което бе същината на сънищата ѝ и я измъчваше, като придобиваше ту един, ту друг облик, винаги обаче мъчителен и будещ страх. Присъни ѝ се, че търси баща си из пусти места, следва стъпките му нагоре по страшни височини или пък се спуска в тъмни земни недра и пещери. Поверено ѝ беше нещо, което щеше да го спаси от страховтни мъчения — не знаеше какво бе то, — но тя не можеше да достигне целта и да освободи баща си. После го видя мъртъв върху същото това легло и в същата тази стая, разбра, че той докрая не я бе обикнал, и се хвърли върху студената му гръд, горко плачейки. След това просторът се отвори, заструи река и един жален, познат глас възкликна: „Тя тече, Флой! Не е спирала! Тя те носи!“ Флорънс го съзря на известно разстояние, протягащ ръце към нея, а една фигура, също като тази на Уолтър, стоеше близо до него, ужасно спокойна и неподвижна. Едит се появяваше във всяко съновидение, като носеше ту радост, ту печал, докато най-после останаха сами, изправени пред дълбок гроб, и Едит посочи надолу, Флорънс погледна и видя — кого — друга Едит, легнала на дъното.

Стори ѝ се, че от ужас тя извика, и се събуди. Сякаш нечий нежен глас прошепна в ухото ѝ: „Флорънс, скъпа Флорънс, това е само сън!“, тя протегна ръце и отвърна на прегръдката на новата си майка, която после излезе от стаята при светлината на сивото утро. Флорънс мигом седна в кревата си, недоумяваща дали това се е случило наяве. Тя обаче беше само сигурна, че утрото наистина е сиво, че върху решетката в камината лежи изстиналата, черна пепел и че е сама.

Така протече нощта, когато щастливата двойка се завърна у дома.

ГЛАВА XXXVI

ПРАЗНЕНСТВА В НОВИЯ ДОМ

След това се занизаха дни, които протичаха почти по същия начин, с тази разлика обаче, че често се приемаха гости и се ходеше на гости и че мисис Скютън устройваше в своите покои малки приеми, на които майор Багсток бе чест гост, а още и това, че Флорънс никога вече не срещна погледа на баща си, макар че виждаше мистър Домби ежедневно. Наред с това Флорънс не разменяше много думи и с новата си майка, която беше властна и надменна спрямо всички в къщата освен към нея — Флорънс не можеше да не забележи този факт — и която, макар че винаги пращаше да повикат Флорънс или сама отиваше при нея, когато се връщаше от гости, а също така най-редовно всяка вечер, преди да си легне, я посещаваше в стаята ѝ независимо колко е часът, като никога не губеше възможността да бъде с нея, въпреки всичко в присъствието на Флорънс тя често седеше дълго време мълчалива и замислена.

Флорънс, очаквала толкова много от този брак, не можеше понякога да не сравнява настоящата блестяща къща с предишната, помръкнала и пуста, чието място тя бе заела, и се питаше кога най-после къщата ще заприлича на истински дом, тъй като през цялото време тайно се опасяваше, че никой не се чувства тук като в дом, макар че всичко бе разкошно и уредено. Флорънс прекара часове наред, денем и нощем, в печални размисли, както и проля много сълзи за своите надежди, разбити от категоричното уверение от страна на майка ѝ, че нямало на света човек, по-безсилен от нея да я научи как да спечели сърцето на баща си. В скоро време Флорънс започна да мисли — или би могло по-точно да се каже, реши да мисли, — че тъй като никой друг не знае по-добре от Едит колко малко вероятно е студенината на баща ѝ към Флорънс да бъде смекчена или преодоляна, тя я бе предупредила по този начин и забранила темата единствено от съчувствие. Лишена от всякакъв егоизъм както в постъпките си, така и в представите си, Флорънс предпочиташе да търпи болката на тази

нова рана, вместо да дава храна на слабите предчувствия за истината относно баща ѝ, като дори и в най-случайните си мисли изпитваше нежност към него. Колкото до семейния му живот, тя се надяваше той да се развие благополучно, след като се изживее началният, преходен период. А за самата себе си мислеше малко и още по-малко се оплакваше.

Макар че членовете на новото семейство не се чувствуваха наистина у дома си, когато бяха насаме, решено бе, че мисис Домби незабавно ще трябва поне пред хората да покаже, че се чувствува у дома си. Организиран бяха редица празненства по случай неотдавнашната сватба, както и с цел да се създадат връзки с обществото, като главните инициатори бяха мистър Домби и мисис Скютън. Уговорено бе тържествата да започнат, като някоя вечер мисис Домби даде прием и същия ден мистър и мисис Домби отправят покана към голям брой всевъзможни хора да ги удостоят с присъствието си на вечеря у тях.

Мистър Домби съответно представи списък на най-различни източни магнати, които трябваше да бъдат поканени на този прием от негово име. Към неговия списък мисис Скютън, действайки вместо скъпата си дъщеря, проявяваща високомерно безразличие по този въпрос, приложи един западен списък, включващ братовчеда Финикс, още незавърнал се в Баден-Баден, което беше в голям ущърб за движимото му имущество, както и множество молци, различни по титла и възраст, които по различно време бяха кръжали около светлината, излъчвана от красивата ѝ дъщеря или самата нея, без обаче да опърлят силно крилата си. Флорънс бе включена в списъка на поканените по изричната заповед на Едит, предизвикана от моментното съмнение и колебание от страна на мисис Скютън. И Флорънс, с разтуптяно сърце, моментално интуитивно долавяща какво предизвиква и най-малкото раздражение у баща ѝ, взе безмълвно участие в празненството.

Празненството се откри от мистър Домби — с необикновено висока и твърдо колосана яка, той неспокойно крачеше из гостната, докато дойде часът за вечеря. Точно на секундата пристигна и бе приет лично от мистър Домби един директор на източноиндийска компания, човек с несметни богатства, облечен в жилетка, сякаш издялана от подходяща чамова дъска от някой най-обикновен дърводелец, но

всъщност тя бе произведение на шивашкото изкуство, направено от плат, наречен нанкин. Следващият етап от празненството бе мистър Домби да изпрати поздрав на мисис Домби заедно с точно упоменаване на часа. След това се оказа, че директорът на източноиндийската компания не е в състояние да подхване разговор и тъй като мистър Домби не бе човек, който би могъл да му помогне в това отношение, гостът сезира в камината, докато не се яви спасител в лицето на мисис Скютън, която директорът, започвайки удачно вечерта, взе за мисис Домби и възторжено я приветствува.

Следващият гост бе един банков директор, за когото се мълвеше, че е в състояние да закупи каквото му хрумне — най-вече човешка природа, в случай че му дойде наум по този начин да повлияе на паричния пазар, — който обаче бе извънредно скромен в приказките си, едва ли не парадирал със своята скромност. Той спомена „малката си къщичка“ в Кингстън на Темза, като каза, че в случай че мистър Домби му отидел на гости, все щяла да се намери там някоя постеля и котлет, за да го посрещнат. После добави, че не било редно човек, живеещ така непретенциозно като него, да кани дами, но ако някога мисис Скютън и дъщеря ѝ се озовели в такава посока и му оказали честта да видят малката алея с храсти, няколкото скромни лехички с цветя, бледото подобие на ананасов парник и още няколко други такива незначителни неща, те щели да го удостоят с голямо внимание. В съответствие с ролята, която играеше, този джентълмен беше облечен много обикновено — с батистена връв вместо връзка, големи обувки, твърде широк фрак и твърде тесни панталони. А когато мисис Скютън спомена за опера, той заяви, че много рядко ходел на опера, тъй като не можел да си го позволи. Тези думи като че много го развеселиха и му доставиха голяма наслада. Пъхнал ръце в джобовете си, той със сияеща усмивка загледа своите събеседници, а очите му грееха от удоволствие.

Тогава се появи мисис Домби, красива и надменна и с такова презрение и предизвикателство гледаща всички, сякаш булчиният венец на главата ѝ представляваше ореол от стоманени бодли, сложен, за да я принуди да отстъпи, но тя по-скоро би умряла, вместо да се огъне. Придружаваше я Флорънс. Когато те влязоха заедно, лицето на мистър Домби отново се помрачи от сянката, появила се в деня на завръщането им. Това остана незабелязано обаче, тъй като Флорънс не

се осмели да вдигне очи към него, а Едит изпитваше твърде голямо безразличие, за да му обърне каквото и да е внимание.

Бързо се събраха множество гости. Още директори, председатели на компании, възрастни дами, сложили тежести на главите си, за да бъдат официални, братовчедът Финикс, майор Багсток, приятелки на мисис Скютън със същата ярка руменина на бузите си, украсили сбръчканите си шии със скъпи огърлици. Сред тях имаше една млада дама на шестдесет и пет години, удивително смело облечена, що се отнася до гърба и раменете ѝ, която говореше с очарователно фъфлене и чиито клепачи изискваха голямо усилие от нейна страна, за да се вдигат добре, а и маниерите ѝ излъчваха тази неуловима прелест, която най-често се свързва с лекомислието на младостта. Тъй като повечето гости от списъка на мистър Домби бяха склонни да си мълчат, а повечето гости от списъка на мисис Домби бяха склонни да разговарят и помежду им не се стигаше до разбирателство, гостите на мисис Домби, по силата на магнетическо споразумение, се съюзиха помежду си срещу гостите от списъка на мистър Домби, които, унило разхождайки се из стаите или пък търсейки убежище в ъглите, се сблъскваха с новодошлите, трупаха се зад канапетата, получаваха ловки удари по главата при отварянето на вратите и търпяха всевъзможни неудобства.

Когато се обяви, че вечерята е сервирана, мистър Домби поведе към столовата една възрастна дама, която приличаше на червен кадифен игленик, натъпкан с банкноти, и можеше да мине за истинската стара дама от Треднидъл Стрийт^[1] — толкова бе богатата и такъв неотстъпчив вид имаше. Братовчедът Финикс поведе към столовата мисис Домби, а майор Багсток — мисис Скютън. Младото същество с голите рамене бе предоставено на директора на източноиндийската компания, за да му разваля настроението. Останалите дами стояха в гостната, изложени на показ на останалите джентълмени, докато една шепа храбреци не се нае да ги заведе долу и въпросните смелчаци заедно със своите пленници задръстиха входа на гостната и изолираха седем плахи мъже в неприветливия вестибюл. След като всички други вече влязоха и се настаниха, един от тези плахи мъже, усмихващ се сконфузено, продължаваше да бъде напълно безпомощен и изоставен. Придружен от иконома, той на два пъти обиколи цялата маса, докато намери стола си, който най-накрая се

оказа от лявата страна на мисис Домби. Плахият човек се настани и повече не повдигна глава.

Обширната столова, с гостите, насядали около проблясващата маса, служещи си с проблясващи лъжици, ножове, вилици и блюда, би могла да се приеме като територията на Том Тидлър — където децата крадат сребро и злато, — представена обаче от възрастни хора. Мистър Домби изглеждаше великолепен в ролята на Тидлър^[2]. А дългото, отделящо го от мисис Домби блюдо от скъпоценен студен метал, украсено с купидони, които им предлагаха цветя без всякакъв аромат, предизвикваше алегорични мисли.

Братовчедът Финикс беше в стихията си и изглеждаше удивително млад. В своето весело настроение обаче той проявяваше от време на време лекомисленост — паметта понякога му изневеряваше също като краката — и в един случай накара гостите да изтръпнат. Случи се следното. Младата дама с голия гръб хвана в клопката си директора на източноиндийската компания, за да може с негова помощ да седне до братовчеда Финикс, към когото хранеше нежни чувства. В знак на благодарност за добрата услуга тя моментално изостави директора, който, тъй като от другата страна бе заслонен от неугледна, черна кадифена шапка, увенчаваща костелива и безмълвна женска особа с ветрило, се поддаде на унинието и се затвори в себе си. Братовчедът Финикс и младата дама бяха извънредно оживени и весели и младата дама се смя така много на нещо, което той ѝ разказа, че от името на мисис Скютън майор Багсток поиска разрешение да се осведоми (те двамата седяха отсреща, малко по-надолу) дали този разказ не би могъл да стане обществено достояние.

— Ах, кълна ви се — възкликна братовчедът Финикс, — той не е нищо особено. Не си струва да го повтарям. Всъщност това е един анекдот за Джак Адамс. Предполагам, че моят приятел Домби — вниманието на всички присъстващи бе насочено към братовчеда Финикс — може би помни Джак Адамс, а не Джо — така се наричаше брат му. Джак... малкият Джак... леко кривоглед и малко заекващ човек... човек, който представяше нечий град. По мое време в парламента го наричахме Адамс Креватната грейка, тъй като временно заместваше един непълнолетен юноша. Навярно моят приятел Домби знае този човек?

Мистър Домби, който точно толкова вероятно бе да познава Гай Фокс, отговори отрицателно. Но един от седемте плахи мъже внезапно се отличи, като заяви, че го познавал, и добави: „Винаги носеше високи хесенски ботуши!“

— Точно така — съгласи се братовчедът Финикс, като се наведе напред да види плахия мъж и да му се усмихне окуражително над масата. — Този бе Джак. А Джо носеше...

— Ботуши с обърнати краища! — извика плахият човек, който всеки миг все повече се издигаше в очите на присъстващите.

— Разбира се! — рече братовчедът Финикс. — Близък ли бяхте с тях?

— Познавах и двамата — заяви плахият човек и мистър Домби незабавно се чукна с него.

— Дяволски симпатичен човек беше този Джак! — каза братовчедът Финикс, като отново се наведе напред и се усмихна.

— Превъзходен! — отвърна плахият човек, окуражен от успеха си. — Един от най-симпатичните хора, които съм срещал.

— Несъмнено вие сте чували историята? — попита братовчедът Финикс.

— Ще мога да кажа — отвърна окуражилият се плах човек — чак след като я чуя от ваша светлост.

След тези думи той се облегна назад в стола си и отправи усмивка към тавана, сякаш знаеше историята наизуст и тя вече го бе развеселила.

— Всъщност сама по себе си историята не е нищо особено — рече братовчедът Финикс, като се обърна към масата с усмивка и весело поклащане на главата — и не са нужни никакви предисловия. Тя обаче свидетелствува за изисканото остроумие на Джак. И така, Джак бил поканен на сватба, която мисля, че се състояла в Баркшър.

— Шропшър — обади се окуражилият се плах човек, като видя, че го гледат.

— Така ли? Добре. Всъщност би могла да бъде в което и да е шър — отбеляза братовчедът Финикс. — И така, моят приятел, поканен на сватба в Коетоидаешър — продължи той, с приятното съзнание за уместна шега, — отишъл. Също както някои от нас, удостоени с честта да бъдат поканени на сватбата на моята прекрасна и изискана родственица с приятеля ми Домби, не чакаха повторна покана

и дяволски се радваха да присъствуват на такава интересна церемония... Отишъл... Джак отишъл. Всъщност тази сватба била сватбата на едно необикновено хубаво момиче с един мъж, за когото тя пет пари не давала, но го приела заради богатството му, което било несметно. Когато Джак се завърнал в града след венчавката, един негов познат го срещнал в кулоарите на Камарата на общините и го попитал: „Е, Джак, как е нехармоничната двойка?“ — „Нехармонична ли? — отвърнал Джак. — Нищо подобно. Сделката е напълно честна и благопристойна. Тя е закупена по всички правила и можеш да бъдеш напълно сигурен, че и ТОЙ е продаден по всички правила.“

Докато братовчедът Финикс се смееше от все сърце на кулминацията на своя разказ, тръпката, обходила всички седнали на масата подобно електрическа искра, стигна до него и той млъкна. Единственият разказ, станал през тази вечер предмет на общ разговор, не предизвика у другия усмивка. Настъпи дълбоко мълчание. А нещастният плах човек, който знаеше историята точно толкова, колкото едно неродено бебе, изпита голяма мъка, като прочете в очите на всички присъстващи, че на него гледат като на главен виновник за неприятната случка.

Лицето на мистър Домби не беше от тези, които лесно се променят. Наложило си маска на величественост за този ден, върху него не се изписа почти никаква друга реакция освен тази, изразена тържествено в настъпилата тишина и думите: „Много добре!“ Едит хвърли бърз поглед към Флорънс, но иначе остана безстрастна и равнодушна на вид.

Минавайки през различни етапи, през които бяха сервирани отбрани ястия и вина, придружени неизбежно от злато и сребро, както и всевъзможни деликатеси — дарове на земята, въздуха, огъня и водата, купища плодове, а също и този съвсем излишен за банкетите на мистър Домби десерт — сладолед, — вечерята бавно приближаваше към своя край. По-късните етапи протекоха на фона на силна музика — двойни почуквания, обявяващи пристигането на гости, които трябваше да се задоволят единствено с миризмите от пиршеството. Когато мисис Домби се привдигна от масата, интересна гледка беше да се види как нейният съпруг, с неподвижен врат и изправела глава, държи вратата на излизащите дами и как тя мина бързо покрай него, хванала дъщеря му под ръка.

Мистър Домби имаше тържествен вид — той седеше зад гарафите с израз на достолепие. Директорът на източноиндийската компания имаше отчаян вид — той седеше близо до изпразнения край на масата с израз на самотност. Майорът имаше войнствен вид — той разказваше истории за Йоркския херцог на шестима от седемте плахи мъже (амбициозният плах мъж бе напълно отхвърлен). Банковият директор имаше скромнен вид — пред група поклонници той чертаеше с десертни ножове план на малкия си ананасов парник. Братовчедът Финикс имаше замислен вид — той пригладжаше дългите си маншети и крадешком наместваше перуката си. Но видът на споменатите бързо се промени при внасянето на кафето, а после всички напуснаха трапезарията.

С всяка изминала минута тълпите в приемните горе нарастваха, но все така на гостите от списъка на мистър Домби сякаш някакво вродено качество им пречеше да се слоят с гостите от списъка на мисис Домби и веднага можеше безпогрешно да се определи кой към кои се числи. Навярно единственото изключение от това правило бе мистър Каркър, който се усмихваше на гостите, присъединяваше се към кръга, събран около мисис Домби, като наблюдаваше нея, окръжаващите я, господаря си, Клеопатра и майора, Флорънс и прочие, и той сякаш се чувствуваше свободно и с двете категории гости, макар че по нищо не личеше да принадлежи към някоя от тях.

Флорънс изпитваше ужас от него, поради което присъствието му в залата представляваше кошмар за нея. Тя не можеше да се освободи от този кошмар и погледът ѝ неволно току се насочваше към Каркър, сякаш нейната неприязън и недоверие бяха магнетична сила, която не можеше да преодолее. Мислите ѝ обаче бяха заети с други неща. Седнала настрана — не защото не ѝ се възхищаваха и не търсеха компанията ѝ, а поради присъщата ѝ скромност, — тя усещаше какво незначително участие взема баща ѝ във всичко наоколо и с болка забелязваше колко неловко се чувствува той, как почти не го забелязват, докато се върти около вратата, посреща лично гостите, към които иска да прояви специално внимание, представя ги на жена си, а тя ги поздравява надменно и хладно, без да проявява ни най-малък интерес или желание да се понрави, и след кратката церемония на представянето изобщо не проговаря повече, за да изпълни желанието му, като приветствува гостите му. Флорънс изпитваше още по-голямо

недоумение и болка поради това, че Едит, която се държеше по този начин, се отнася към нея толкова ласкаво и с толкова нежно внимание, че едва ли не Флорънс считаше за неблагоприятност от своя страна дори да забелязва какво става пред очите ѝ.

Щастлива би била Флорънс, ако можеше да се осмели поне чрез един поглед да изрази внимание към баща си. Щастлива беше Флорънс, че изобщо не подозираше истинската причина за неговото безпокойство. Но опасявайки се да не покаже, че вижда неблагоприятното му положение, като по този начин си навлече гнева му, и разкъсвайки се между обичта си към него и чувствата на гореща признателност към Едит, тя не се решаваше да погледне нито единия, нито другия. Загрижена и страдаща и за двамата, в тълпата тя неволно си помисли, че навярно за тях щеше да бъде по-добре, ако бяха минали без тази глъчка и блъсканица, ако предишната скука и запустение не бяха отстъпили място на промените и блясъка, ако пренебрегнатото дете не бе срещнало приятел в лицето на Едит, а продължаваше да живее в усамотение, забравено и непредизвикващо у никого жалост.

И на мисис Чик ѝ минаваха подобни мисли, но те не съзряваха спокойно в главата ѝ. По начало тази благородна матрона бе обидена, че не бе получила покана за вечерята. Съзела се криво-ляво от удара, тя бе похарчила огромни средства, за да се яви в такъв ослепителен вид пред мисис Домби на приема, че да зашемети въпросната дама и да стовари върху главата на мисис Скютън тежкото бреме на унижението.

— С мен се съобразяват — обърна се мисис Чик към мистър Чик — точно толкова, колкото и с Флорънс! Кой ми обръща някакво внимание? Никой!

— Никой, скъпа — съгласи се мистър Чик, който седеше редом с мисис Чик до стената и дори там бе в състояние да се успокоява, като си подсвиркваше тихичко.

— Личи ли изобщо по нещо, че присъствието ми е желано тук? — възкликна тя със святкащи очи.

— Не, скъпа, не мисля, че личи — отвърна мистър Чик.

— Пол е полудял! — заяви мисис Чик.

Мистър Чик си подсвирна.

— В случай че не си чудовището, за което понякога те считам — чистосърдечно си призна мисис Чик, — престани да седиш така и да

си тананикаш песнички. Как е възможно въобще някой, който поне малко от малко прилича на мъж, да гледа как тъщата на Пол, облечена по този начин, се държи с майор Багсток, за чието присъствие сме задължени, наред с другите приятни неща, на твоята Лукреция Токс...

— МОЯТА Лукреция Токс ли, скъпа? — попита изумен мистър Чик.

— Да — много сурово отвърна мисис Чик, — на ТВОЯТА Лукреция Токс... та казвам, как може въобще някой да гледа тъщата на Пол, високомерната му жена, тези безсрамни стари плашила с разголени гърбове и рамене и, накратко казано, изобщо целия прием и да си тананика... — Мисис Чик така презрително наблегна на последната дума, че мистър Чик се сепна. — За мен, слава богу, е напълно непонятно!

Мистър Чик направи такава гримаса с уста, която не му даваше възможност нито да свири, нито да тананика, и прие дълбокомислен вид.

— Надявам се, че ми е ясно какво ми се полага да направя — заяви мисис Чик, преизпълнена от негодувание, — макар че Пол е забравил какво ми се полага. Аз, член на това семейство, не възнамерявам да стоя повече тук, щом като не ми се обръща никакво внимание. Аз не съм станала изтривалка в краката на мисис Домби, още не съм — каза мисис Чик, сякаш очакваше да стане такава само след ден-два. — Аз ще си отида. Не ще заявявам (независимо какво мисля), че цялата тази работа е организирана единствено за да ме унижи и оскърби. Аз просто ще си отида. Отсъствието ми няма да се забележи.

При тези думи мисис Чик се изправи, хвана под ръка мистър Чик и те излязоха от стаята след половинчасовото си гостуване, през което никой не им бе обърнал внимание. И трябва да се отдаде дължимото на нейната прозорливост, като се отбележи, че действително отсъствието ѝ не се забележа.

Тя обаче съвсем не беше единственият възмутен гост. Гостите от списъка на мистър Домби (все още непрестанно натъкваци се на затруднения) бяха до един възмутени от гостите в списъка на мисис Домби за това, че ги оглеждаха през лорнетите си и на глас се питаха що за хора са. От друга страна, гостите от списъка на мисис Домби се оплакваха от скука и младото същество с разголените рамене, лишено

от ухажванията на онзи весел младеж, братовчеда Финикс (който си бе отишъл след вечерята), поверително сподели с тридесет-четиридесет свои приятели, че било отегчено до смърт. Всички възрастни дами с тежестите върху главите си имаха една или друга причина за недоволство от мисис Домби. А директорите и председателите на компаниите бяха единодушни в мнението си, че щом мистър Домби е трябвало да се жени, би било по-добре да се беше оженил за някоя по-подходяща за него по възраст, не толкова красива и малко по-заможна. Джентълмените от тази категория до един изразиха убеждението си, че Домби е допуснал слабост и един ден ще се разкайва за това. Като се изключат плахите мъже, едва ли можеше да се намери поне един гост, останал там или отишъл си вече, който да не се бе почувствувал пренебрегнат и оскърбен от мистър Домби или мисис Домби. Установи се, че безмълвната особа от женски пол с черна кадифена шапка е онемяла, тъй като дамата, облечена в червено кадифе, е била поведена към трапезарията преди нея. Даже плахите мъже се поквариха по природа или поради злоупотребата си с лимонада, или под влияние на общото настроение и започнаха да си разправят жлъчни анекдоти или шепнешком да изразяват неодобрението си на стълбите и по къшетата. Общото неудоволствие и притеснение нараснаха толкова много, че лакеите, събрани долу във вестибюла, ги чувствуваха така добре, както и гостите горе. Нещо повече, дори слугите с факли, чакащи навън, доловиха настроението и оприличиха празненството на погребение, на което никой не плаче и никой от присъстващите не е упоменат в завещанието.

Най-сетне всички гости се разотидоха, придружени от слугите с факли, и улицата, задръстена за толкова дълго време от карети, опустя. Догарящите свещи осветяваха в стаите единствено мистър Домби и мистър Каркър, разговарящи настрана, както и мисис Домби и майка ѝ. Първата седеше на дивана, а втората се бе излегнала в позата на Клеопатра и очакваше появата на прислужницата си. След като мистър Домби приключи разговора си с Каркър, подчиненият му пристъпи раболепно, за да се сбогува.

— Надявам се — заговори той, — че умората от тази прекрасна вечер няма да се отрази зле върху мисис Домби утре.

— Мисис Домби — обади се мистър Домби, като приближи — достатъчно си спести всякаква умора, за да ви избави от подобно

безпокойство. За съжаление трябва да призная, мисис Домби, че бих искал в ден като днешния да се поуморите малко повечко.

Тя му хвърли високомерен поглед и като счете, че на си струва да го гледа по-продължително, безмълвно извърна очи.

— Съжалявам, мадам — продължи мистър Домби, — че не сметохте за свой дълг...

Тя отново го погледна.

— ... за свой дълг — повтори той — да проявите към приятелите ми малко по-голямо уважение. Някои от тях, към които изразихте пренебрежението си по много явен начин, мисис Домби, ви оказаха голяма чест, дължен съм да ви подчертая, като ви посетиха.

— Ясно ли ви е, че не сме сами? — отвърна тя и го погледна втренчено.

— Не! Каркър! Моля ви, останете! Настоявам да останете! — извика мистър Домби, за да възпре джентълмена, който безшумно се отдалечаваше. — Мистър Каркър, мадам, както ви е известно, се ползува с моето доверие. Той е запознат с въпроса, за който говоря, не по-зле от самия мен. Разрешете да съобщя за ваше сведение, мисис Домби, че по мое мнение тези богати и влиятелни лица оказват голяма чест и на самия мен.

При тези думи мистър Домби се поизпъна, сякаш бе приписал на въпросните лица най-висше могъщество.

— Питам ви — повтори тя, като сведе презрителния си, втренчен поглед към него — дали ви е ясно, че не сме сами, сър!

— Налага се да ви умолявам — обади се мистър Каркър, като пристъпи напред, — да настоявам, да изисквам да бъда освободен. Колкото и дребна и незначителна да е тази препирня...

Мисис Скютън, която се бе вторачила в лицето на дъщеря си, в този миг го прекъсна.

— Мила моя Едит — заговори тя — и скъпи Домби! Нашият превъзходен приятел мистър Каркър, тъй като вярвам, че така трябва да го нарека...

Мистър Каркър промълви:

— Твърде голяма чест е за мен!

— ... употреби точно същите думи, които ми дойдоха наум и вече цяла вечност изгарям от желание да ми се удаде случай да ги изрека. Дребна и незначителна! Мила моя Едит и скъпи Домби, нима

не знаем ние, че всяка препирня между вас двамата... Не, Флауърс, не сега.

Флауърс се казваше прислужницата, която мигновено изчезна при вида на джентълмените.

— ... че всяка препирня между вас двамата — продължи мисис Скютън, — при вашата взаимност и извънредно прелестни чувства помежду ви, непременно е дребна и незначителна! Какви думи биха могли по-ясно да изразят това? Никакви. Затова аз се радвам да се възползвам от този дребен случай... от този нищожен случай, в който така пълно се прояви природата, вашите индивидуални качества и прочие... така точно преценен, за да предизвика сълзи в очите на една майка... за да заявя, че аз не придавам ни най-малко значение на тези препирни и само виждам в тях развитие на миньорните елементи в душата. И за разлика от повечето тъщи (каква отвратителна дума, скъпи Домби), които, както научавам, съществуват в този — боя се да кажа — малко фалшив свят, аз никога не ще се опитам да се намесвам помежду ви в подобни случаи и в края на краищата не мога особено да съжалявам за тези малки искри от факела на... как се казваше... не Купидон, а другото очарователно същество.

Докато говореше, в погледа на добрата майка, отправен към двете ѝ деца, се четеше категоричност, която навярно изразяваше твърдо и добре обмислено намерение, скрито зад несвързаните ѝ думи. А именно намерението още в самото начало предвидливо да се отдалечи, за да не слуша предстоящите подрънквания на веригата им, както и да прикрие себе си зад притворната, наивна вяра в тяхната взаимна привързаност и преданост един към друг.

— Аз посочих на мисис Домби — с най-голяма тържественост заговори мистър Домби — какво точно в нейното поведение в самото начало на съпружеския ни живот предизвиква моето възражение и какво, умолявам аз, трябва да бъде поправено. Каркър! — кимна той в знак, че го освобождава. — Лека нощ!

Каркър се поклонил на надменната младоженка, чиито святкащи очи се бяха устремили към съпруга ѝ, и като се поспрял на излизане пред дивана на Клеопатра, със смирена и благоговейна почит допря до устните си ръката, която тя благосклонно му протегна.

Ако сега, когато останаха сами (тъй като Клеопатра моментално изчезна), красивата му жена го бе упрекнала, променила изражението

си или с една-единствена дума нарушила мълчанието, в което потъна, мистър Домби би бил в състояние да защити правата си. Но пред това дълбоко, неизразимо, унищожавашо презрение, с което тя сведе очи, след като го погледна, сякаш го считаше за твърде недостоен и нищожен, за да му възразява, пред това безгранично пренебрежение и високомерие, излъчвани от нея, докато седеше насреща му, пред студената и неумолима решимост, изписана върху чертите ѝ, която сякаш го притискаше и отпращаше встрани, пред тях той беше безпомощен. Той излезе и я остави, като с цялата си властна красота тя изразяваше презрението си към него.

Нима бе толкова малодушен само един час по-късно да я дебне на старото стълбище, където някога бе видял Флорънс на лунната светлина да се изкачва с усилие, прегърнала Пол? Или навярно случайно минаваше в мрака и като вдигна поглед, я съзря да слиза със свещ от стаята на Флорънс и отново забеляза колко променено е лицето ѝ, което той не можеше да смекчи.

Но нейното лице не можеше никога да стане толкова неузнаваемо като неговото. Даже и когато изразяваше най-силна гордост и гняв, то нямаше нищо общо със сянката, паднала върху неговото лице там, в тъмния ъгъл, през нощта след завръщането им. Оттогава тя се бе появявала често. И сега, когато гледаше нагоре, тази сянка ставаше още по-дълбока.

[1] Старата дама от Треднидъл Стрийт — така наричали на шега Английската банка, намираща се на улица „Треднидъл“. ↑

[2] Територията на Том Тидлър — така се нарича неутралната зона между две държави. Теоретически всичко, което може да се намери на тази територия става собственост на човека, който го е намерил. Оттам идва и детската игра, наречена „територията на Том Тидлър“. Целта на всеки играч е да попречи на останалите деца да достигнат до неговата територия и да вземат разпръснатото „злато“ и „сребро“. ↑

ГЛАВА XXXVII

НЯКОЛКО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ

На следния ден Флорънс, Едит и мисис Скютън се бяха събрали заедно, а пред вратата ги чакаше карета, за да ги отведе на разходка. Клеопатра отново имаше своя галера и Уидърс, който не бе вече изпит и носеше куртка, подплатена на гърдите, и панталони с военна кройка, стоеше изправен зад стола ѝ без колела по време на ядене и вече не буташе с глава. По това време косата на Уидърс лъщеше от помада, той ходеше с ръкавици от шевро и миришеше на одеколон.

Всички се бяха събрали в стаята на Клеопатра. Змията от древния Нил^[1] (това название не би трябвало да звучи непочтително) си почиваше на канапето, като отпиваше на малки глътки от сутрешния си шоколад в три часа следобед, а прислужницата Флауърс ѝ прикачваше младежки маншети и яка и извършваше над нея своеобразна церемония на домашна коронация с едно кадифено боне с цвят на праскова, изкуствените рози върху което потрепваха извънредно ефектно, когато паралитичното треперене си играеше с тях подобно лек ветрец.

— Струва ми се, че съм малко нервна тази сутрин, Флауърс — каза мисис Скютън. — Ръката ми направо трепери.

— Вие снощи бяхте душата на компанията, ма'ам, не е ли така — обясни Флауърс, — и днес, разбирате ли, трябва да понесете последиците.

Едит, която бе повикала Флорънс на прозореца и гледаше навън, обърната гърбом към уважаемата си майка, занимаваща се с тоалета си, изведнъж се дръпна, сякаш бе светнала светкавица.

— Любимо мое дете — вяло възкликна Клеопатра, — нима и ти си нервна? Не ми разправяй, скъпа Едит, че ти, която винаги имаш толкова самообладание, че човек би могъл да ти завиди, сега започваш да ставаш мъченица като бедната си майка с крехка физика! Уидърс, някой чука на вратата!

— Визитна картичка, мадам — каза Уидърс и я подаде на мисис Домби.

— Аз излизам — заяви тя, без да я погледне.

— Любима моя — провлечено рече мисис Скютън, — колко странно е да отговаряш по този начин, без дори да си видяла името! Подай ми картичката, Уидърс! Боже мой, любима моя, при това мистър Каркър! Този толкова разумен човек!

— Аз излизам — повтори Едит с толкова властен тон, че Уидърс отиде до вратата и също така властно съобщи на чакация слуга:

— Мисис Домби излиза. Махай се оттук. — И му тресна вратата.

Много скоро обаче слугата се завърна и отново прошепна нещо на Уидърс, който с голяма неохота повторно застана пред мисис Домби.

— Извинете, ма'ам. Мистър Каркър ви изпраца почитанията си и ви умолява, ако е възможно, да му отделите една минута... за делови разговор, ма'ам, ако обичате.

— Наистина, любима моя — много кротко се намеси мисис Скютън, тъй като лицето на дъщеря ѝ не предвещаваше нищо добро, — ако ми разрешиш да изразя накратко мнението си, бих ти препоръчала...

— Покани го тук — каза тя.

Когато Уидърс излезе, за да изпълни нареждането, тя добави, като погледна навъсено към майка си:

— Тъй като той идва по твоя препоръка, нека да бъде поканен в твоята стая.

— Мога ли аз... да си отида ли аз? — бързо попита Флорънс.

Едит ѝ кимна утвърдително, но когато Флорънс се отправи към вратата, тя се натъкна на влизащия гост. Със същата неприятна смесица от фамилиарност и снизходителност, с която за първи път я бе заговорил, се обърна той и сега към нея, като гласът му бе угоднически... надявал се, че била добре... не било нужно да пита, след като самият ѝ външен вид подсказвал отговора... той едва имал честта да я познае предната вечер, толкова много се била променила... Той ѝ отвори вратата, за да излезе, като тайно съзнаваше властта си над момичето, което уплашено бе отстъпило встрани, и никаква почителност и любезност в държането му не бяха в състояние да скрият това негово усещане за власт.

След туй за миг той сведе глава над снизходително протегнатата ръка на мисис Скютън и най-накрая се поклони на Едит. Като отвърна хладно на поздрава му, без дори да поглежда Каркър, сама не сядайки, нито пък канейки него да седне, Едит го зачака да проговори.

Макар и укрепена зад бронята на своята гордост и власт, призовавала на помощ непреклонния си дух, въпреки това предишната ѝ увереност, че още от самото им запознанство този човек е видял нея и майка ѝ в най-лошата им светлина, че всяко преживяно от нея унижение е така очевидно за него, както и за самата нея, че той чете живота ѝ също като пошла книга и ѝ напомня за страниците посредством бегли погледи и промени в гласа, които никой друг не може да забележи — всичко това подкопаваше и отслабваше силите ѝ. Докато стоеше гордо насреща му и властното ѝ лице изискваше неговото смирение, презрително свитите ѝ устни го отхвърляха, гърдта ѝ гневно се повдигаше поради натрапничеството му, а тъмните клепки мрачно се спускаха и скриваха блясъка в очите ѝ, за да не може нито един лъч да го озари, а той покорно се бе изправил пред нея, с умоляващ обиден вид, но всецяло подчинен на волята ѝ, тя почувствува в дъното на душата си, че всъщност ролите им са разменени, че тържеството и превъзходството са на негова страна и че той напълно съзнава това.

— Аз си позволих — заговори мистър Каркър — да помоля за среща с вас и проявих дързостта да я окачествя като делови разговор, тъй като...

— Навярно мистър Домби ви е поръчал да отправите укор към мен — отвърна Едит. — Вие се ползвате с такова необичайно доверие от страна на мистър Домби, сър, че ни най-малко не бих се изненадала, сър, ако вашият делови разговор има такъв характер.

— Нямам никакво поръчение за дамата, която озарява името на мистър Домби със своя блясък — отвърна мистър Каркър. — Но от свое собствено име аз умолявам тази дама да бъде справедлива към смирения слуга, обърнал се към нея за справедливост... към обикновения подчинен на мистър Домби... към човека със скромно положение, и да прецени, че снощи аз бях напълно безпомощен и ми беше невъзможно да отхвърля наложената ми роля на свидетел в мъчителна сцена.

— Скъпа моя Едит! — тихо промълви Клеопатра и пусна лорнета си. — Това наистина е очарователно от страна на мистър... как се казваше? Той влага толкова много сърце!

— Аз наистина — продължи мистър Каркър, отвърщайки на мисис Скютън с признателен, почитателен поглед, — аз наистина се осмелявам да нарека снощната случка мъчителна сцена, макар че тя беше такава просто за мен, който имах нещастieto да присъствувам на нея. Една такава дребна препирня между господарите... между тези, които се обичат с безкористна преданост и са готови да проявят всякаква саможертва в подобни случаи... не представлява нищо. Както самата мисис Скютън се изрази снощи толкова правдиво и прочувствено, препирнята не представляваше нищо.

Едит не бе в състояние да го погледне, но след няколко секунди попита:

— Какъв е вашият делови разговор, сър...

— Едит, свидна моя — обади се мисис Скютън, — през цялото това време мистър Каркър стои прав! Скъпи мистър Каркър, седнете, моля ви.

Той не отвърна на майката, а втренчи очи в надменната дъщеря, сякаш очакваше от нея покана и възнамеряваше да седне единствено ако тя го покани. Въпреки своето желание Едит седна и му направи лек знак с ръка да седне и той. Никакъв друг жест не би могъл да бъде толкова хладен, високомерен, дързък, изразяващ чувство за превъзходство и неуважение, но Едит напразно се бе съпротивлявала дори и на тази отстъпка, която бе изтръгната насила от нея. Това бе достатъчно! Мистър Каркър седна.

— Ще ми разрешите ли, мадам... — обърна се Каркър към мисис Скютън, като я заслепи с белите си зъби — уверен съм, напълно естествено е, че дама като вас, толкова разумна и чувствителна, ще ме разбере... да съобщя това, което имам да казвам на мисис Домби, и я оставя тя лично да ви го предаде като на свой най-близък и скъп човек... след мистър Домби?

Мисис Скютън щеше да излезе, но Едит я възпря. Тя би възпряла и него и с негодувание би му заповядала или да говори открито, или изобщо да млъкне, но той тихо каза:

— Мис Флорънс... младата дама, която току-що излезе...

Едит го остави да продължи. Сега тя го погледна. Когато той се наведе, за да се приближи към нея, с вид на прекомерна деликатност и почитателност и с усмивка на самоунижение, разкриваща зъбите му, гъсто наредени в боен ред, тя изпита желание да го убие на място.

— Положението на мис Флорънс — започна той — не е завидно. Затруднен съм да споменавам това пред вас, тъй като вашата привързаност естествено ви кара да се вслушвате внимателно и ревниво във всяка дума относно съпруга ви.

Той винаги говореше с отчетлив и угоднически глас, но невъзможно бе да се опише с каква изключителна отчетливост и угодничество произнесе тези думи, както и някои други, сходни по смисъл.

— Но като човек, по свой начин предан на мистър Домби и възхищавал се през целия си живот на неговия характер, мога ли да заявя, без да накърнявам нежните ви чувства на съпруга, че за съжаление мис Флорънс е била пренебрегвана... от баща си? Мога ли да кажа... от баща ѝ?

Едит отвърна:

— Това ми е известно.

— Известно ви е! — възкликна мистър Каркър с вид на голямо облекчение. — Голяма тежест се смъкна от гърдите ми. Мога ли да се надявам, че ви е известно как се е породило това пренебрегване на момичето, при каква благоприятна фаза от гордостта на мистър Домби... искам да кажа, неговия характер?

— Можете да прескочите тази част, сър — отвърна тя, — и веднага да кажете това, което имате предвид.

— Наистина, мадам, аз съзнавам... — рече Каркър — вярвайте ми, аз напълно съзнавам, че мистър Домби не се нуждае от никакво оправдание във вашите очи. Но съдете благосклонно за моето сърце по вашето собствено и вие ще ми простите за интереса към мистър Домби, даже и със своя прекомерен интерес да отивам твърде далече.

Какво мъчение бе за гордата ѝ душа да седи с него, лице в лице, и да го слуша как непрекъснато ѝ напомня за лъжливата ѝ клетва пред олтара и ѝ я натрапва подобно гнусна чаша с утайка на дъното, а тя да не може да си признае, че изпитва отвращение или пък просто да се извърне! Какъв срам, разкаяние и гняв кипяха в душата ѝ, когато,

изправена пред него с цялата си величествена красота, тя съзнаваше, че духом е просната в нозете му!

— Мис Флорънс — продължи Каркър, — оставена на грижите — ако биха могли да се нарекат грижи, — на прислугата и други користолюбиви хора, във всяко отношение стоящи по-ниско от нея, естествено се нуждаеше от подкрепа и насока в детските си години и разбира се, поради липса на подобни неща, тя прояви неблагодарност и до известна степен забрави своето положение. Пощуря по един Уолтър, съвсем просто момче, който за щастие вече не е жив. И със съжаление трябва да добавя, че тя установи крайно нежелателни отношения с разни моряци от каботажни кораби, ползущи се с лошо име, както и с един избягал, банкрутирал старец.

— Чувала съм за тези неща, сър — рече Едит, като го стрелна с презрителен поглед, — и ми е ясно, че ги изопачавате. Надявам се, че не го съзнавате.

— Извинете ме — рече мистър Каркър, — но съм убеден, че никой не е запознат с нещата по-добре от мен. Аз уважавам вашата великодушна и пламенна природа, отстъпвам пред нея и ѝ се прекланям — същата тази природа, която така благородно и настойчиво се застъпва за любимия ви, уважаван съпруг и която го е ощастливила, както само той заслужава. Що се отнася обаче до нещата — а именно във връзка с тях аз се осмелих да ви помоля за делови разговор, — аз не храня ни най-малки съмнения, тъй като в изпълнение на моя дълг към мистър Домби като негов доверен приятел — осмелявам се да се нарека така — аз съм ги установил с категоричност. При изпълнение на този дълг, подтикван от голямата си загриженост — която вие така добре можете да разберете — по отношение на всичко, отнасящо се до него, загриженост, подхранвана, ако щете (страхувам се, че изпадам в немилост пред вас), от понижителните съображения да докажа своето усърдие и да спечеля по-голямо благоразположение, аз от дълго следя тези неща сам, както и с помощта на хора, на които може да се вярва, и съм натрупал безброй много точни доказателства.

Погледът ѝ не се вдигна по-високо от устата му, но във всеки отделен зъб тя съзря оръдие на злото.

— Извинете ме, мадам — продължи той, — че в своето затруднение аз се осмелявам да се съветвам с вас и да се съобразявам с

желанията ви. Струва ми се, че забелязах у вас голям интерес към мис Флорънс.

Останало ли беше нещо у нея, което той да не е забелязал и да не знае? Унижена и в същото време разярена от тази мисъл, която тя видя в перспектива, макар и неясна, Едит захвапа разтрепераната си устна, за да се успокои, и сдържано кимна с глава в отговор.

— Този интерес, мадам — едно толкова трогателно доказателство, че всичко, свързано с мистър Домби, ви е скъпо, — ме кара да се позамисля, преди да запозная мистър Домби с въпросните обстоятелства, които засега той не знае. Ако ми разрешите да ви призная, поради вашия интерес аз съм разколебан относно чувството си за дълг и бих замълчал относно тези обстоятелства, стига вие дори и с най-малък намек да изразите подобно желание.

Едит бързо вдигна глава, трепна и устреми мрачен поглед към него. Той ѝ отвърна с угоднически почтителна усмивка и продължи:

— Вие казвате, че аз ги представям в изопачен вид. Страхувам се, че не е така... страхувам се, че не е така. Но да предположим, че те наистина са изопачени. Безпокойството, което от известно време изпитвам по този въпрос, произтича от следното опасение: самото обстоятелство, че мис Флорънс, при цялата ѝ невинност и доверчивост, често е била в подобно общество, би могло да бъде решаващо за мистър Домби, който предварително е настроен срещу нея, и то би го накарало да предприеме някаква крачка (зная, че от време на време е обмислял това) да отстрани и отчужди Флорънс от дома си. Мадам, проявете снизходителност към мен, припомнете си, че аз едва ли не от дете имам взаимоотношения с мистър Домби, познавам го и го почитам, и тъй, бъдете снизходителна, когато ви заявя, че ако той има някакъв недостатък, то това е високомерното упорство, което се корени в благородната гордост и съзнанието за власт, така свойствени за него, пред които ние сме длъжни да се прекланяме. Неговото упорство е непреодолимо в сравнение с упоритостта у другите хора и то нараства с всеки изминал ден, с всяка изминала година.

Тя все така не откъсваше погледа си от него, но колкото и втренчено да го гледаше, надменните ѝ ноздри потрепнаха, дишането ѝ стана дълбоко, а устните ѝ леко се свиха, когато той описваше тези качества на своя господар, пред които всички бяха длъжни да се кланят.

— Дори такъв дребен случай като снощния — каза той, — ако мога отново да се върна на него, би разяснил смисъла на думите ми по-добре, отколкото някой друг, по-значителен случай. „Домби и Син“ не признават нито времето, нито мястото, нито годишния сезон, а ги подчиняват на себе си. Аз обаче съм доволен от вчерашната случка, тъй като тя ми предостави възможността да се обърна днес към мисис Домби по този въпрос, макар и временно да навлякох върху себе си нейното неблагоприятно положение. Мадам, по време на най-големите ми тревоги и опасения по този въпрос аз бях призован от мистър Домби в Лемингтън. Там аз се срещнах с вас. Там аз не можех да не предусетя какво положение ще заемете вие спрямо него в най-скоро време — в името на неговото и вашето вечно щастие. Там аз реших да изчакам момента, когато вие се настаните тук, в своя дом, и тогава да направя това, което току-що сторих. В душата си аз не изпитвам опасения, че не ще изпълня дълга си към мистър Домби, като на вашето сърце доверя това, което ми е известно, защото, когато двамина слоят душите и сърцата си в едно — както при вашия брачен съюз, — единият е едва ли не заместник на другия. И така, независимо дали се доверявам на вас или на него, по този въпрос съвестта ми ще бъде еднакво спокойна. Избрах вас поради причините, които ви изтъкнах. Мога ли да се надявам на честта, че поверителното ми сведение е прието и аз съм свободен от всякаква отговорност?

Той дълго време помни погледа ѝ, който тя му хвърли — би ли могъл някой да го забрави, след като го е видял, — както и вътрешната борба, предизвикана у нея.

Най-сетне тя каза:

— Приемам го, сър. Моля ви, считайте въпроса за приключен и нека повече да не се обсъжда.

Той се поклони ниско и стана. Тя също стана и той най-смирено се сбогува. Но Уидърс, срещайки го на стълбите, остана изумен от великолепните му зъби и ослепителната му усмивка, а когато Каркър се отдалечи с белоногия си кон, минувачите го взимаха за зъболекар — така му проблясваха зъбите. А нея минувачите взимаха — когато тя скоро се отправи на разходка с каретата си — за знатна дама, така щастлива, както бе богатата и изящна. Те обаче не я бяха видели малко преди това сама в стаята ѝ. Нито пък бяха чули как тя произнесе трите думи; „О, Флорънс! Флорънс!“

Мисис Скютън, излегната на дивана и отпиваща на малки глътки от шоколада си, не бе чула нищо повече освен прозаичния израз „делови разговор“, към който тя до такава степен изпитваше смъртно отвращение, че отдавна го бе изхвърлила от речника си и в резултат на това по най-очарователен начин и с цялото си сърце (а да не говорим за душата ѝ) едва не бе разорила множество модистки и други лица. И тъй, мисис Скютън не зададе никакви въпроси и не прояви никакво любопитство. Всъщност, когато излязоха, кадифеното ѝ боне с цвят на праскова твърде много ангажираше вниманието ѝ, тъй като денят бе ветровит и бонето, кацнало на тила ѝ, бясно се стремеше да избяга от мисис Скютън и не можеше да бъде придумано на никакви отстъпки. Когато каретата се затвори и достъпът на вятъра бе прекратен, паралитичното треперене отново се заигра с изкуствените рози, сякаш в някое старопиталище полъхваха престарели зефири. Общо взето, мисис Скютън имаше с какво да се занимава и вяло се справяше.

Надвечер тя не се оправи. Официално облечена, мисис Домби я чакаше в спалнята си, а мистър Домби, разхождайки се из гостната, бе изпаднал в състояние на високомерно раздражение (тримата щяха да излизат, тъй като бяха поканени на вечеря), когато прислужницата Флауърс се яви с преbledняло лице пред мисис Домби и ѝ каза:

— Ако обичате, ма'ам, моля за извинение, но не зная какво да правя с госпожата.

— Какво значи това? — запита Едит.

— Ами, ма'ам — отговори изплашената прислужница, — нямам представа. Тя прави гримаси.

Едит се втурна заедно с нея към стаята на майка си. Клеопатра бе официално облечена — брилянтите, късите ръкави, ружът, къдриците, зъбите и всички останали младежки прелести бяха налице. Но Парализата не можеше да бъде заблудена; тя бе разпознала в нея жертвата, за която бе изпратена, и я бе поразила пред огледалото, където сега Клеопатра лежеше като чудовищна кукла, свлякла се на пода.

За срам, те я разглобиха на части и положиха малкото, което бе истинско у нея, в леглото. Изпратиха да викат доктори и те скоро се явиха. Прибягнаха до силни лекарства. Изказани бяха мнения, че от този удар щяла да се оправи, но втори не би преживяла. В продължение на много дни тя лежа безмълвна, загледана в тавана.

Понякога издаваше нечленоразделни звуци в отговор на въпроси от рода дали познава хората наоколо и прочие. Понякога не отвърщаше нито със знак, нито с жест, нито с изражението на немигащите си очи.

Най-накрая тя започна да си възвръща съзнанието, а също и способността да се движи до известна степен, но не и способността да говори. Един ден размърда дясната си ръка. Показа я на прислужницата, която се грижеше за нея, а после с много развълнуван вид направи знак да ѝ дадат молив и хартия. Прислужницата незабавно изпълни молбата ѝ, като смяташе, че ще напише завещанието си или пък някакво последно желание. Тъй като мисис Домби не си беше у дома, прислужницата тържествено зачака какво ще се случи.

След дълго, мъчително драскане, триене, изписване на ненужни букви, които сякаш съвсем произволно изскачаха изпод молива, старата жена сътвори следния документ:

„Розови завеси“.

Тъй като прислужницата бе напълно втрещена — и то съвсем основателно, — Клеопатра промени ръкописа, като добави още две думи, така че той гласеше: „Розови завеси за докторите“.

Прислужницата смътно се досети, че старата жена желае да ѝ се осигурят такива завеси, за да изглежда по-свежо лицето ѝ пред лекарите. Онези обитатели на къщата, които познаваха отлично мисис Скютън, не се съмняваха в правилността на умозаключението, в което прислужницата скоро сама се убеди, тъй като бяха поставени розови завеси около леглото ѝ и от този миг нататък болната започна да се оправя удивително бързо. Скоро след това тя вече можеше да седи в леглото, докарана с къдрици, дантелена шапка и нощница, и да слага малко руж във вдлъбнатините на хълътналите си бузи.

Ужасна гледка представляваше тази натруфена старица, хилеща се и кокетничеща със Смъртта, пускаща в ход моминските си уловки, сякаш насреща ѝ стоеше майорът, а не Смъртта. Но промяната в душевната ѝ нагласа след удара предоставяше не по-малък материал за размишления и не бе по-малко страшна.

Дали поради отслабване на умствените ѝ способности тя бе станала по-лукава и неискрена, дали се объркваха представите ѝ между това, което бе искала да бъде и което бе в действителност, дали у нея се бе събудило смътно разкаяние, което нито можеше да изплува на повърхността, нито пък да потъне в пълен мрак, дали в обърканото

й съзнание всички тези неща се бяха примесили, което може би бе най-вероятното предположение, резултатът обаче беше следният: тя стана извънредно възискателна по отношение на обичта, признателността и вниманието, проявявани към нея от страна на Едит, безкрайно се възхваляваше като неоценима майка и много ревнуваше да не дели със съперник чувствата на Едит. Наред с това, вместо да се придържа към споразумението с дъщеря си да избягват въпроса за женитбата, тя непрекъснато изтъкваше, че бракът на Едит е едно доказателство каква несравнима майка е тя. И всички тези неща, наред с физическата немощ и раздражителност, предизвикани от състоянието ѝ, представляваха иронична илюстрация на нейната игривост и младежки вид.

— Къде е мисис Домби? — питаше тя прислужницата си.

— Излезе, ма'ам.

— Излезе ли! Нима тя излиза, за да избяга от майка си, Флауърс?

— Ах, боже мой, не, ма'ам. Мисис Домби просто излезе на разходка с каретата заедно с мис Флорънс.

— Мис Флорънс! Коя е тази мис Флорънс? Не ми говори за мис Флорънс. Каква ѝ е мис Флорънс в сравнение с мен?

Своевременното показване на брилянтите или на кадифеното боне с цвят на праскова (тя си слагаше бонето в очакване на гости седмици наред, преди отново да може да излезе) или пък докарването ѝ с една или друга дрънкулка обикновено възпираха у нея потока от сълзи и тя изпадаше в състояние на благодушие до завръщането на Едит. Тогава, само като зърнеше надменното ѝ лице, състоянието ѝ отново се влошаваше.

— Е, не се съмнявам, Едит! — възкликваше тя, като поклащаше глава.

— Какво става, майко?

— Какво става! Аз наистина не знам какво става. Светът е стигнал до такова състояние на фалш и неблагодарност, че започвам да мисля с положителност, че у него не е останало никакво сърце... или неща от този род. По-скоро Уидърс ми е родно дете, отколкото ти. Той се грижи повече за мен, отколкото собствената ми дъщеря. Искане ми се едва ли не да не изглеждам толкова млада и... прочие... и тогава навярно ще ми се оказва по-голямо внимание.

— От какво се нуждаеш, майко?

— О, от твърде много неща, Едит — последва припреният отговор.

— Има ли нещо, което искаш и не си получила? Сама си си виновна, ако е така.

— Сама съм си виновна! — започна да хленчи тя. — Каква майка бях спрямо теб, Едит! Не съм се отделяла от теб за миг от люлката досега! А ти ме пренебрегваш и изпитваш точно толкова привързаност към мен, колкото към чужд човек — тя не се равнява дори и на една двайсета част от привързаността ти към Флорънс, а аз съм ти майка... и съм била способна да я покваря само за един ден... а после ме упрекваш, че сама съм си виновна.

— Майко, майко, не те упреквам за нищо. Защо непрекъснато говориш за това?

— Нима не е естествено да говоря за това, когато у мен има толкова много обич и чувствителност, а всеки път, щом ме погледнеш, аз се чувствавам жестоко наранена.

— Не искам да те наранявам, майко. Не помниш ли какво се споразумяхме? Да оставим миналото на мира.

— Да, на мира! Да оставим благодарността към мен на мира! Да оставим привързаността към мен на мира! Оставете и МЕН на мира в отдалечената ми стаичка, без всякакви хора наоколо и без внимание, докато ти си намираш нови роднини и се грижиш за тях, а те нямат абсолютно никакви нрава над теб. За бога, Едит, известно ли ти е на какъв блестящ дом си стопанка?

— Да. Тихо.

— А този благороден човек, Домби? Известно ли ти е, че си негова съпруга, Едит, и че притежаваш и състояние, и положение, и карета, и не знам още какво?

— Наистина, майко, това ми е добре известно.

— Както би ги имала и с онази прекрасна, добра душа... как се казваше... Грейнджър... ако той не беше умрял. И на кого трябва да си признателна за всичко това, Едит?

— На теб, майко, на теб.

— В такъв случай ме прегърни и целуни. Докажи ми своята убеденост, Едит, че никога не е имало по-добра майка от мен. И не ме карай да заприличвам на истинско плашило, като се дразня и ядосвам на твоята неблагодарност, защото, когато се появя отново в

обществото, никой няма да ме познае, дори и онова отвратително чудовище, майорът!

Понякога обаче, когато Едит се приближаваше до нея и свеждайки величествената си глава, допираше студената си буза до нейната, майката се отдръпваше, сякаш се страхуваше от дъщеря си, започваше да трепери и да крещи, че полудява. А друг път смирено я молеше да седне на стола до леглото ѝ и я наблюдаваше (докато Едит седеше замислена), а лицето ѝ бе съсухрено и безумно въпреки розовите завеси.

След време розовите завеси хвърляха ярки отблясъци, наблюдавайки физическото възстановяване на Клеопатра, роклята ѝ — по-младежка от всякога, за да прикрие опустошителните следи от болестта, — ружа, зъбите, къдриците, брилянтите, късите ръкави и целия тоалет на куклата, свлякла се пред огледалото. Те също така хвърляха ярки отблясъци, като наблюдаваха от време на време неяснотата в говора ѝ — която тя прикриваше с момински кикот — или пък случайните изневери на паметта, които бяха несистемни и се отличаваха със своенравност в проявленията си, сякаш се надсмиваха над своенравната ѝ природа.

Те обаче никога не забелязаха промяна в новите ѝ мисли и думи по отношение на дъщеря ѝ. И макар че самата дъщеря често попадеше под отблясъците на завесите, те никога не забелязваха прелестта ѝ да бъде озарена от усмивка или пък студената ѝ хубост да бъде смекчена от светлината на обич, изпитвана към майката.

[1] Змията от древния Нил — така била наричана Клеопатра от Марк Антоний. ↑

ГЛАВА XXXVIII

МИС ТОКС ВЪЗОБНОВЯВА ЕДНО СТАРО ПОЗНАНСТВО

Нещастната мис Токс, изоставена от приятелката си Луиза Чик и лишена от моралната подкрепа на мистър Домби — не се виждаха две изящни сватбени картички, свързани със сребърна нишка, да украсяват огледалото над камината на улица Принцеса, клавесина или малките полички, отредени за тържествено излагане на важни вещи, — изпадна в униние и силно страдаше от меланхолия. Известно време на улица Принцеса не прозвуча птичийт валс, цветята бяха забравени, а прахта се трупаше върху миниатюрния портрет на праотеца на мис Токс с напудрената глава и косичника.

Мис Токс обаче не беше на такава възраст и с такъв характер, че дълго да се отдава на безполезна скръб. Само два клавиша от клавесина бяха онемели от продължителното мълчание, когато отново в неугледната гостна се чуха трелите и чуруликането на птичия валс; само един стрък от мушкатото стана жертва на занемареността, преди мис Токс отново да започне най-редовно всяка сутрин да се занимава със своите цветя в зелени саксии; праотецът с напудрената глава остана забулен в облак прах не повече от шест седмици, докато мис Токс издуха благия му лик и го лъсна с парче кожа.

Въпреки всичко мис Токс се чувствуваше самотна и обърквана. Нейната преданост, независимо от комичните проявления, бе дълбока и истинска, а мис Токс се чувствуваше, според собствените си думи, „крайно уязвена от незаслужената обида, нанесена ѝ от Луиза“. Чувството на гняв обаче бе чуждо на природата на мис Токс. Тя бе прекарала живота си, изричайки сладки думи, без да изразява собствено мнение, но до ненавист не бе стигала. Един ден, само като зърна доста отдалеч Луиза Чик на улицата, крехката ѝ природа изпита такова сътресение, че мис Токс бе принудена незабавно да потърси убежище в една гостилница и там, в малка, задна стая със спарен

въздух, където обикновено се консумираха бульони и се разнасяха съответните благоухания, тя даде воля на чувствата си и дълго плака.

Мис Токс едва ли смяташе, че има причини да недоволствува от мистър Домби. В нейните очи той бе толкова високопоставен, че след като се бе отдалечила от него, тя бе усетила, че разстоянието помежду им е било неизмеримо и че той е проявявал огромна снизходителност, като е търпял присъствието ѝ. Мис Токс най-искрено смяташе, че не може да се намери жена, достатъчно красива и величествена за него. Напълно естествено беше, като търси съпруга, да я търси сред висшите кръгове. Мис Токс правеше това изявление и напълно се съгласяваше с него по двадесет пъти на ден. Никога обаче не се сещаше за високомерието, с което мистър Домби я бе заставил да служи на неговите интереси и прищевки, снизходително позволявайки ѝ да бъде една от бавачките на невръстния му син. Тя си мислеше единствено за това, че — според нейните думи — „тя е преживяла в този дом множество щастливи мигове, за които винаги ще си спомня с чувство на благодарност, и вечно ще счита мистър Домби за един от най-забележителните и достойни мъже“.

Но сега, откъсната от неумолимата Луиза и страняща от майора (вече гледаше на него с известно недоверие), на мис Токс ѝ беше много неприятно, че не знае какво става в дома на мистър Домби. И тъй като в действителност бе свикнала да счита фирмата „Домби и Син“ за оста, около която земята изобщо се върти, тя реши, вместо да бъде в неведение относно някои силно интересувачи я факти, да поднови старото си познанство с мисис Ричардс, тъй като от последната си паметна поява пред мистър Домби бе запомнила, че мисис Ричардс има навика да поддържа понякога връзки с прислугата в дома. Навярно, стремейки се да установи отношения със семейство Тудъл, мис Токс бе подтиквана от сантименталното желание в душата си да намери човек, с когото да разговаря за мистър Домби, независимо какво скромно положение заема този човек.

Както и да е, една вечер мис Токс се отправи към жилището на семейство Тудъл, като по същото това време мистър Тудъл, черен и изпоцапан с въглищен прах, се подкрепяше с чай в семейния си кръг. В съществуването на мистър Тудъл се редуваха само три фази. Той или се подкрепяше в току-що споменатия кръг, или фучеше из страната със скорост между двадесет и пет и петдесет мили в час, или пък спеше

след уморителния си труд. Той бе винаги обграден или от вихри, или от спокойствие, като и в двата случая си оставаше кротък, удовлетворен, добродушен човек, който сякаш бе предал унаследената си способност да се пали и горещи на локомотивите, с които имаше работа, и те се задъхваха, пухтяха, кипяха и си хабяха силите по най-разточителен начин, докато той от своя страна водеше тих и уравновесен живот.

— Поли, скъпа моя — заговори мистър Тудъл, сложил по един малък Тудъл на коляно, като двама други му приготвиха чая, а още цял куп се мотаеха наоколо — на мистър Тудъл никога не му липсваха деца, а винаги имаше голям запас подръка, — не си виждала нашия Байлър напоследък, нали?

— Не съм — отвърна Поли, — но почти съвсем сигурно е, че ще намине тази вечер. Днес му е свободната вечер и той редовно се отбива.

— Предполагам — мистър Тудъл изпитваше огромна наслада от яденето, — че нашият Байлър сега се държи тъй добре, колкото е възможно за едно момче, а, Поли?

— О, той се държи чудесно! — увери го Поли.

— И не е нужно да се прикрива... нали, Поли? — осведоми се мистър Тудъл.

— Не! — категорично отвърна мисис Тудъл.

— Радвам се, че не е нужно да се прикрива, Поли — отбеляза мистър Тудъл със свойствения си бавен и отмерен говор, като тъпчеше в устата си хляб и масло със сгъваем нож, сякаш пълнеше пещ, — защото това не е хубаво, нали, Поли?

— Ами разбира се, че не е, татенце! Как можеш да питаш?

— Слушайте, момчета и момичета — рече Тудъл и огледа семейството си, — ако се занимавате с някаква честна работа, според мен най-добре е да се занимавате с нея на открито. Ако се озовете в просека или тунел, не се крийте и не хитрувайте. Надуйте свирката, за да знаят къде се намирате.

Подрастващите членове на семейство Тудъл нададоха пронизителни възгласи, изразяващи намерението си да се възползват от бащиния съвет.

— Какво те кара да говориш така за Роб, татенце? — загрижено запита жена му.

— Поли, майчице — рече Тудъл, — не мисля, че го казвам специално за Роб, наистина. Отправлям се на път само с Роб. Стигам до разклона. Натоварвам там, каквото намирам, а след това се втурват цяла редица мисли като вагони още преди да съм се усетил къде съм или пък откъде идват те. Честна дума, какъв железопътен възел са мислите на човека!

След това дълбокомислено изявление мистър Тудъл изпи голяма чаша чай и продължи да се подкрепя с огромни количества хляб и масло, като междувременно нареди на по-малките си дъщери да доливат непрестанно чайника, тъй като гърлото му било съвсем пресъхнало и трябвало да изпие безброй много чаши, докато утоли жаждата си.

Хранейки се, мистър Тудъл не забравяше и младите филизки наоколо си, които, макар че бяха вечеряли, очакваха като голямо лакомство по някоя хапка от време на време. Той разпределяше лакомствата между събралите се в кръг очакващи деца, като им подаваше огромен комат хляб с масло и всеки член на семейството трябваше поред да си отхапе от него. Също така поред бащата им наливаше с лъжичка по малко чай в устата. Дечицата от семейство Тудъл изпитваха такава наслада от това угощение, че след хапките възторжено започваха да танцуват, да подскачат на един крак и с всевъзможни скокливи движения да изразяват радостта си. След тези пориви на оживление те отново се скупчваха около мистър Тудъл и внимателно го наблюдаваха как продължава да яде хляб, масло и чай, като си даваха вид обаче, че самите те не очакват повече храна, а си разговарят на различни теми и поверително си шепнат.

Седнал сред семейния кръг, даващ на децата си страхотен пример за добър апетит, мистър Тудъл взеше на коляно по един малък Тудъл за Бирмингам със специален локомотив и съзерцаваше останалите зад камарата хляб с масло, когато се появи Роб Точиларя с непромокаемата си моряшка шапка и траурните си панталони и всички братчета и сестричета се втурнаха да го посрещнат.

— Е, майко — заговори Роб, като почтително целуна Поли, — как си, майко?

— Ето го мойто момче! — възкликна Поли, прегърна го и го потупа по гърба. — Прикривал се бил! Слава богу, татенце, не и той!

Тези думи бяха укорително отправени към мистър Тудъл, но Роб Точиларя, който не можеше да ги подмине безучастно, се залови за тях.

— Какво? Татко пак е говорил нещо против мен, нали? — възкликна оскърбено невинното момче. — Колко несправедливо е, когато някой съвсем малко кривне, а после родният му баща непрекъснато му го натяква и говори зад гърба му! Това е достатъчно — заплака Роб и в отчаянието си прибягна до маншетите на палтото си — да накара човек напук на всичко да отиде и да я свърши някаква.

— Бедното ми момче! — възкликна Поли. — Татко ти нищо лошо не е имал предвид.

— Щом не е имал нищо лошо предвид — зациври оскърбеният Точилар, — защо изобщо е седнал да говори, майко? Никой не мисли и наполовина толкова лоши неща за мен, колкото родният ми баща. Това е направа неестествено! Бих искал някой да вземе да ми отреже главата. Струва ми се, че баща ми няма нищо против да свърши тази работа и аз бих предпочел него пред всеки друг.

Като чуха тези отчаяни думи, всички деца от семейство Тудъл нададоха викове и сцената беше трогателна, а Точиларя я подсили, като иронично отправи молба към тях да не плачели за него, тъй като трябвало да го мразят, трябвало, ако били послушни момичета и момчета. Всичко това така подеждува на предпоследния член от семейство Тудъл, който лесно се разстройваше — подеждува му не само психически, но и на дихателните органи, — че той целият посиня и мистър Тудъл ужасен го отнесе до бъчвата с вода и се канеше да го подложи под чучура, но само при вида на този инструмент за помощ детето се съвзе.

След като се стигна дотам, мистър Тудъл даде пояснение за думите си, от което добродетелните чувства у сина му се успокоиха, те двамата си подадоха ръка и отново се въдвори мир.

— Няма ли да хапнеш с мен, Байлър, момчето ми? — осведоми се бащата, който с нови сили се залови за чая си.

— Не, благодаря, татко. Пихме чай заедно с господаря.

— А как е господарят ти, Роб? — запита Поли.

— Ами и аз не знам, майко. Няма с какво да се похваля. Разбираш ли, никаква търговия не се върти. Той нищо не разбира от търговия, този капитан. Днес например влезе един човек в магазина и рече: „Искам това и това“ — казва той някакво трудно наименование.

„Какво?“ — пита капитанът. „Ами това и това“ — отвърща онзи. „Братле — отговори му капитанът, — би ли огледал целия магазин?“ — „Да — казва онзи, — аз вече сторих това.“ — „Намери ли каквото ти трябва?“ — пита капитанът. „Не“ — отвърща онзи. „А можеш ли да го разпознаеш, като го видиш?“ — пита капитанът. „Не, не мога“ — отвърща онзи. „Тогава слушай какво ще ти кажа, момче — рече капитанът, — най-добре е да се върнеш и да попиташ как изглежда, защото и аз нямам представа.“

— Така обаче не могат да се изкарват пари, нали? — отбеляза Поли.

— Пари ли, майко! Той никога няма да изкара пари. Не съм виждал друг човек да се държи така. Въпреки това трябва да призная, че той не е лош господар. Но това не е от голямо значение за мен, тъй като не мисля дълго да оставам там на работа.

— Да не оставаш там на работа, Роб! — възкликна майка му, а мистър Тудъл ококори очи.

— Не на тази работа навярно... — примигвайки, отвърна Точиларя. — Не бих се учудил... приятели, нали разбираш... но засега не е важно, майко. Аз съм добре, това е всичко.

Недомлъвките и загадъчното поведение на Точиларя бяха неоспоримо доказателство, че не му е чужд грехът, преписан му със заобикалки от мистър Тудъл, и отново можеше да се стигне до подновяване на обидите спрямо момчето и до вълнения сред семейството, ако своевременно не се бе явил нов гост, който за най-голямо изумление на Поли изникна на вратата, усмихвайки се покровителствено и дружелюбно на всички.

— Здравейте, мисис Ричардс — поздрави мис Токс. — Дойдох да ви видя. Мога ли да вляза?

Приветливото лице на мисис Ричардс грейна от гостоприемство, а мис Токс, отправила се към предложения ѝ стол, грациозно кимна на мистър Тудъл, седна, развърза бонето си и заяви, че първо искала да помоли милите дечица едно по едно да отидат да я целунат.

Злочестият предпоследен член от семейство Тудъл, който, ако се съди по честотата на домашните му злополуки, изглежда, не се бе родил под щастлива звезда, сега беше възпрепятствуван да вземе участие в общите приветствия, тъй като беше нахлупил непромокаемата моряшка шапка (с която досега си играеше) съвсем

ниско на главата си, със задната част напред, и сега не можеше да я сваля. Поради това обстоятелство в ужасеното му съзнание изникна мрачната перспектива, че ще прекара остатъка от живота си в тъмнина, безнадеждно откъснат от приятелите си и семейството, и той бе принуден да се бори с всички сили и да надава приглушени писъци. Когато се освободи, лицето му бе много разгорещено, червено и потно и мис Токс положи на скута си напълно измъченото дете.

— Струва ми се, че съвсем сте ме забравили, сър — обърна се мис Токс към мистър Тудъл.

— Не, ма'ам, не — увери я Тудъл. — Но оттогава всички малко сме поостарели.

— А как се чувствувате, сър? — любезно се осведоми мис Токс.

— Отлично, ма'ам, благодаря — отвърна Тудъл. — А вие как се чувствувате, ма'ам? Не ви ли мъчи вече ревматизмът? С напредването на годините всички ние трябва да свикваме с него.

— Благодаря — отвърна мис Токс. — Не съм имала досега оплаквания от такъв характер.

— Имате късмет, ма'ам — отвърна мистър Тудъл. — Много хора на вашата възраст страдат от него. Майка ми например...

Като улови обаче погледа на жена си, мистър Тудъл благоразумно възпря останалите думи с поредна чаша чай.

— Не може да бъде, мисис Ричардс — възкликна мис Токс и погледна към Роб, — това да е вашият...

— Най-голям син, ма'ам — рече Поли. — Да, той е наистина. Това е момчето, което, без да иска, причини толкова много неща.

— Това е този, ма'ам — обади се Тудъл, — с малките крачета... и крачетата му... — продължи Тудъл с поетична нотка в гласа — бяха толкова малки за кожените панталони... от него мистър Домби направи Точилар.

Въпросното напомняне едва не зашемети мис Токс. То непосредствено бе свързано с темата, която специално я интересуваше. Тя подаде на Роб ръка и похвали пред майката откритото му, честно лице. Доловил тези думи, Роб се опита да си придаде изражение, оправдаващо хвалбата, но това не му се удаде.

— А сега, мисис Ричардс... — продължи мис Токс — и вие също, сър — обърна се тя към Тудъл, — ще ви кажа честно и откровено защо съм дошла. Може би вие знаете, мисис Ричардс... а

вероятно и вие може би знаете, сър, че между мен и някои мои приятели настъпи известно отчуждение и аз вече не ходя на гости там, където толкова често ходех преди.

Поли, която с женския си усет веднага я разбра, изрази всичко само с един поглед. Мистър Тудъл, който нямаше ни най-малка представа за какво говори мис Токс, изрази недоумението си, като се вторачи в нея.

— Разбира се — продължи мис Токс, — няма никакво значение как възникна известна студенина помежду ни и не е необходимо да се обсъжда този въпрос. За мен е достатъчно да заявя, че аз проявявам извънредно голямо уважение и интерес към мистър Домби — гласът на мис Токс затрепера — и към всичко, свързано с него.

Мистър Тудъл, проумял нещата, поклати глава и рече, че чувал да казват, а пък и той самият смятал, че било трудно да имаш работа с мистър Домби.

— Умолявам ви, сър, не говорете така, ако обичате — отвърна мис Токс. — Позволете ми да ви помоля да не говорите повече така, сър, нито сега, нито занапред. Подобни забележки могат да бъдат само безкрайно мъчителни за мен, а на един джентълмен с такава душевна нагласа, каквато съм уверена, че имате вие, те не могат да доставят никакво удоволствие.

Мистър Тудъл, който ни най-малко не се бе съмнявал, че изложеното от него становище ще се посрещне с одобрение, остана крайно изумен.

— Това, което искам да кажа, мисис Ричардс... — продължи мис Токс — аз също така се обръщам и към вас, сър... е следното: всякакви сведения относно живота в това семейство, благополучието на семейството, здравето на семейството, които достигнат до вас, ще бъдат извънредно интересни за мен. Винаги ще ми бъде много приятно да си побъбрим с мисис Ричардс за семейството и старите времена. И тъй като между мен и мисис Ричардс никога не е имало и най-малкото разногласие (макар че сега ми се ще тогава да сме били по-близки, но само себе си мога да упреквам за това), надявам се, че тя няма нищо против да станем много близки приятелки, нито пък ще има нещо против аз да идвам и да си отивам оттук по всяко време, без да се гледа на мен като на чужд човек. Наистина се надявам, мисис Ричардс —

искрено заяви мис Токс, — че ще ме разберете правилно, тъй като винаги сте били добър човек.

Поли бе поласкана и не скри това. Мистър Тудъл не знаеше дали да бъде поласкан, или не и запази невъзмутимо спокойствие.

— Разбирате ли, мисис Ричардс — продължи мис Токс, — надявам се, че и вие разбирате, сър... аз мога да ви бъда полезна с най-различни дребни неща, ако не гледате на мен като на чужда, и за мен това ще бъде удоволствие. Например мога да уча децата ви на нещо. Ако ми разрешите, ще донеса няколко книжки и ръкоделие и от време на време вечер те ще учат... за бога, уверена съм, че те много ще научат и ще бъдат гордост за учителката си.

Мистър Тудъл, който изпитваше дълбоко уважение към науката, одобрително кимна с глава към жена си и предвкусвайки бъдещето, доволно потри ръце.

— Ако не гледате на мен като на чужд човек, аз няма да преча на никого — рече мис Токс — и всичко ще си върви все едно, че ме няма. Мисис Ричардс ще си кърпи, глади, гледа децата и прочие, без да се съобразява с мен. А вие ще си пушите лулата, когато си пожелаете, нали, сър?

— Благодаря — отвърна мистър Тудъл. — Да, аз ще си пафкам тютюна.

— Много мило от ваша страна, сър — отвърна мис Токс. — Аз най-искрено ви уверявам, че това за мен ще бъде голяма утеха, а ако имам щастието да принеса някаква полза за децата ви, вие богато ще ми се отплатите, като склучим нашия малък договор тихо, мирно, по дружески, без повече приказки по този въпрос.

Договорът бе склучен моментално и мис Токс вече се бе почувствувала до такава степен у дома си, че незабавно проведе предварителен изпит на всички деца поред — това събуди възхищение у мистър Тудъл — и си записа на един лист имената, възрастта и познанията им. Поради тази церемония и последвалото я кратко бърбрене обичайният час за лягане мина и мис Токс се задържа край камината на семейство Тудъл твърде до късно, за да се прибира в къщи сама. Галантният Точилар обаче, който все още се намираше там, учтиво ѝ предложи да я изпрати до дома. И тъй като за мис Токс не беше без значение да бъде изпратена до дома от младеж, когото мистър

Домби за първи път бе облякъл в тези мъжки одежди, дето се избягва да се назовават, тя с голяма охота прие предложението.

След като се ръкува с мистър Тудъл и Поли и целуна всички деца, мис Токс, предизвикала всеобщо възхищение, си тръгна от къщата, като на душата ѝ бе толкова леко, че мисис Чик би се засегнала, ако можеше добрата дама да научи това.

Роб Точиларя от скромност понечи да върви подире ѝ, но мис Токс пожела да крачи редом с нея, за да могат да разговарят, и както по-късно сама се изрази пред майка му, из пътя „измъкна от него всичко докрай“.

Той се прояви като толкова умен, чист и блестящ, че тя бе очарована. Колкото повече измъкваше от него, толкова по-лъскав излизаше той — подобно жица. Не можеше да се намери по-добър и многообещаващ младеж от него — такъв сърдечен, уравновесен, благоразумен, честен, смирен и искрен млад човек се представи Роб тази вечер.

— Много ми е приятно — заяви мис Токс, като се озова пред вратата си, — че се запознах с теб. Надявам се, че ще ме считаш за приятел и че ще ми идваш на гости, когато пожелаеш. Имаш ли си спестовна касичка?

— Да, ма'ам — отвърна Роб, — спестявам си пари, докато станат достатъчно, за да ги внеса в банката, ма'ам.

— Наистина твърде похвално! — възкликна мис Токс. — Радвам се да го чуя. Сложи, ако обичаш, и тази половин крона там.

— О, благодаря, ма'ам — възрази Роб, — но не мога да допусна да се лишите от тези пари.

— Харесва ми твоят независим дух — рече мис Токс, — но уверявам те, че това не е лишение. Ще се обидя, ако не ги приемеш в знак на моето благоразположение. Лека нощ, Робин.

— Лека нощ, ма'ам — отвърна Роб, — и ви благодаря.

Хилейки се, той изтърча да развали парите и да ги похарчи при баничаря. Но в училището на точиларите никога не ги обучаваха на чест, а системата бе такава, че да благоприятствува главно за развитието на лицемерието. Стигаше се дотам, че множество приятели и учители на бивши точилари заявяваха, че ако резултатът от образованието на простолюдието бил такъв, то тогава по-добре би било да няма никакво образование. Някои по-разумни хора заявяваха:

„Нека да има, но по-добро.“ Управата на точиларската компания обаче винаги беше готова да им даде отговор, като посочваше няколко момчета, които се бяха изявили въпреки системата, и с категоричност твърдеше, че тези момчета са могли да се изявят само благодарение на системата. Този аргумент веднага парираше възраженията и укрепваше славата на точиларската институция.

ГЛАВА XXXIX

ПО-НАТАТЪШНИТЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ НА КАПИТАН ЕДУАРД КЪТЪЛ, МОРЯК

Времето със своята твърда стъпка и непреклонна воля така напредваше, че годината, наложена от майстора на корабни уреди като срок, през който неговият приятел не трябва да отваря запечатания пакет, приложен към оставеното от него писмо, почти изтичаше и привечер капитан Кътъл поглеждаше към пакета, предусещайки тайнственост и тревога.

Със своята честност капитанът по-скоро би решил да разтвори себе си, за да изучи собствената си анатомия, отколкото да разтвори пакета дори и един час преди изтичането на срока. Докато пушеше вечер първата си лула, той само изваждаше пакета, поставяше го на масата и потънал в тържествено мълчание сред дима, го разглеждаше отвън в продължение на два-три часа. Понякога, след като бе съзерцавал така пакета много дълго време, капитанът придърпваше малко по малко стола си настрана, сякаш за да излезе извън полето на притегателната му сила. Дори и такива да бяха намеренията му, те не довеждаха до никакъв успех, тъй като даже и когато капитанът заставаше до самата стена на гостната, пакетът продължаваше да го привлича. Или пък ако замисленият поглед на капитана се насочваше, блуждаейки, към тавана или камината, видението незабавно го последваше и се настаняваше на видно място сред въглените или пък заемаше изгодно положение върху бялата стена.

Бащинската загриженост и възхищението на капитана по отношение на Радостта на сърцето оставаха неизменни. След последния разговор с мистър Каркър обаче у капитан Кътъл започнаха да се прокрадват съмнения дали предишната му намеса в защита на младата дама и скъпия му Уолтър действително се бе оказала така благоприятна, както бе желал и вярвал на времето. Накратко казано, капитанът сериозно се терзаеше от предположението, че е навредил

повече, отколкото е принесъл полза. Измъчван от угризения на съвестта, смиреният капитан си изкупваше вината по най-добрия начин, който можеше да му хрумне — отстрани се от пътя, за да не вреди на никого, или така да се каже, хвърли себе си зад борда като опасен човек.

И така, погребан по собствена воля сред корабните уреди, капитанът изобщо не се мяркаше около къщата на мистър Домби, нито пък се обаждаше по някакъв начин на Флорънс или мис Нипър. Той даже преустанови връзката си с мистър Пърч, като при следващото си посещение сухо уведоми въпросния джентълмен, че му бил благодарен за компанията, но бил отплувал надалеч от всякакви такива познати, тъй като се опасявал, че без да искал, можел да взриви някой оръжеен склад. В своето самоналожено уединение капитанът прекарваше цели дни и седмици, без да размени нито дума с друго освен с Роб Точиларя, когото считаше за олицетворение на безкористната привързаност и вярност. В своето уединение капитанът, съзерцавайки вечер пакета, седеше, пушеше, мислеше за Флорънс и бедния Уолтър, докато в простодушното му съзнание и двамата започваха да му се струват умрели и застинали във вечна младост — прекрасните и невинни деца, каквито ги бе запомнил.

Предавайки се на такива размишления, капитанът не забравяше обаче за своето самоусвършенствуване и духовното развитие на Роб Точиларя. Обикновено всяка вечер в продължение на един час този млад човек трябваше да чете някоя книга на капитана. И тъй като капитанът сляно вярваше, че всичко написано в книгите отговаря на истината, той натрупа по този начин голям запас от забележителни факти. В неделя вечер, преди да си легне, капитанът винаги сам си четеше една божествена проповед, произнесена някога от върха^[1], и макар че бе свикнал да дава свои собствени цитати от текста, без да поглежда книгата, той четеше с такова благоговейно вникване в божествения смисъл, сякаш знаеше всичко наизуст на гръцки и бе в състояние да напише неограничен брой прочувствени теологически трактати върху всяка фраза.

Роб Точиларя, чието благоговение към вдъхновените писания под въздействието на превъзходната система в училището на точиларите се бе развивало посредством постоянни натъртвания на мозъка му, получени при стълкновение с имената на всички юдейски

племена, а също така посредством монотонно повторение на трудни стихове, възложени главно във вид на наказание, а както и посредством представянето му на шестгодишна възраст, в кожени панталони, по три пъти в неделен ден, горе високо в хора на черквата, където беше горещо и където огромен орган бръмчеше над сънената му глава като необичайно усърдна пчела — Роб Точиларя добросъвестно се преструваше, когато капитанът спираше да чете, че е изпитал благотворно въздействие, но по време на четенето обикновено се прозяваше и задрямваше. Този факт обаче добрият капитан дори и не подозираше.

Както подобава на един човек, занимаващ се с търговия, капитан Кътъл също така се залови и с воденето на книги. В тях вписваше наблюдения върху времето, върху потока фургони и карети, които, отбеляза той, в този квартал се движат сутрин и през по-голямата част на деня на запад, а надвечер — на изток. След като за една седмица влязоха двама минувачи и „го заговориха“ — така го записа капитанът — относно въпроса за очилата и без да купят нещо конкретно, обещаха отново да наминат, капитанът реши, че търговията започва да върви и вписа съответната забележка в дневника. Тогава духаше (това бе първото, което отбеляза) свеж вятър от северозапад, а през нощта вятърът смени посоката си.

Едно от главните затруднения за капитана представляваше мистър Тутс, който правеше чести посещения и без да обяснява много, изглежда, бе решил, че малката гостна отзад е подходящо място за кискане и съответно сядаше и се възползуваше от удобствата ѝ в продължение на половин час, без обаче ни най-малко да се сближава с капитана. Капитанът, станал предпазлив след последните си преживявания, не можеше с категоричност да си отговори дали мистър Тутс наистина е такова кротко създание, каквото изглежда на вид, или е извънредно ловък и коварен лицемер. Честото му споменаване на мис Домби бе подозрително, но капитанът изпитваше тайно благоразположение към мистър Тутс заради несъмненото му доверие в него и по тази причина се въздържаше за момента да се настройва срещу Тутс, а само го наблюдаваше с неопишуема проницателност, когато Тутс засягаше въпроса, който най-много го вълнуваше.

— Капитан Джилс — съвсем неочаквано изтърси един ден мистър Тутс, както обикновено правеше, — смятате ли, че ще можете

да се отнесете благосклонно към моето предложение и ще ми доставите удоволствието да се сближим?

— Слушай какво, момчето ми — отвърна капитанът, който най-после си бе избрал линия на поведение, — отдавна обмислям това.

— Капитан Джилс, много мило от ваша страна — отговори мистър Тутс. — Много съм ви признателен. Кълна се в честта си, капитан Джилс, ще бъде истинско благодеяние, ако ми доставите удоволствието да се сближим. Действително благодеяние!

— Разбираш ли, братле — бавно рече капитанът, — не те познавам.

— Но вие никога не ще можете да ме опознаете, капитан Джилс — каза мистър Тутс, упорит в постигането на целта си, — ако не ми доставите удоволствието да се сближим.

Капитанът, изглежда, бе удивен от оригиналността и силата на този аргумент и погледна мистър Тутс по такъв начин, сякаш бе открил у него много повече, отколкото бе очаквал.

— Добре го рече, момчето ми — отбеляза капитанът, като замислено поклати глава, — и отговаря на истината. Гледай сега тук. Ти направи няколко забележки пред мен, които ме карат да мисля, че ти харесваш едно прелестно създание. А?

— Капитан Джилс — заговори мистър Тутс, енергично жестикулирайки с ръката, в която държеше шапката си, — харесване не е точната дума. Кълна ви се, нямате и представа колко силни са моите чувства. Ако е възможно да ме боядисат черен и да ме превърнат в роб на мис Домби, ще го приема като проява на благосклонност. Ако с цената на цялото си богатство бих могъл да се преобразя в кучето на мис Домби... аз... аз наистина си мисля, че изобщо няма да спра да си въртя опашката. Толкова щастлив ще се чувствавам, капитан Джилс!

Мистър Тутс изрече всичко това с насълзени очи и в изблик на чувство притисна шапката до сърцето си.

— Момче — обади се капитанът, преизпълнен от съчувствие, — ако говориш сериозно...

— Капитан Джилс — изплака мистър Тутс, — намирам се в такова душевно състояние и говоря така ужасно сериозно, че ако мога да се закълна в думите си върху къс нагорещено желязо, жив въглен, разтопено олово, нагрят въсък или каквото и да е от този род, аз с радост бих си причинил болка, за да облекча страданията си.

И мистър Тутс припряно се огледа наоколо, сякаш търсеше някакво достатъчно мъчително средство, за да изпълни страхотното си намерение.

Капитанът килна назад колосаната си шапка, разтърка лице с тежката си длан — от това носът му стана още по-петнист, — застана пред мистър Тутс и като закачи ревера на фрака му с куката си, се обърна към него със следните думи, докато мистър Тутс го гледаше в лицето с голяма съсредоточеност и известно изумление.

— Разбираш ли, момче, ако говориш сериозно — рече капитанът, — към теб трябва да се прояви милосърдие, а милосърдието е най-ослепителният брилянт в короната, украсяваща главата на британеца, а ти прелисти конституцията, изложена във „Владей Британия“, и когато намериш цитата, това е хартата, която толкова често пеят ангелите-хранители. Дръж се здраво! Това твое предложение малко ме слисва. А защо? Защото, разбираш ли, аз се държа в тези води настрана и наоколо ми няма придружаващи кораби, а навярно не ми се ще и да има. Внимателно! Ти ми сигнализира отначало относно една млада дама, която те е ангажирала. Ако искаш ние двамата с теб да поддържаме отношения, името на това младо създание никога не трябва да се изрича и не трябва да се споменава за него. Бог знае колко зло е било причинено поради честото му изричане досега и затова вече млъквам. Разбираш ли ме добре, братле?

— Ще ме извините, капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, — но понякога вашите думи не са ми съвсем ясни. Но кълна ви се, за мен... за мен е много трудно нещо, капитан Джилс, да не мога да споменавам мис Домби. Такова ужасно бреме ми е легнало тук! — Мистър Тутс трогателно докосна с две ръце колосания си нагръдник. — Денонощно изпитвам чувството, сякаш някой ме притиска!

— Това са условията — заяви капитанът, — които предлагам. Ако не са изгодни за теб, братле, а може би наистина не са изгодни, дръж се на разстояние, отклони курса си и бодро се отдалечи!

— Капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, — не зная как стоят нещата, но след това, което ми разказахте, когато дойдох тук за първи път, аз... аз бих предпочел да мисля за мис Домби във ваше присъствие, отколкото да говоря за нея в присъствието на когото и да било друг. И затова, капитан Джилс, ако ми доставите удоволствието да се сблизим, аз ще бъда щастлив да приема условията ви. Искам

обаче да бъда честен, капитан Джилс — добави мистър Тутс и за миг отдръпна протегнатата си ръка, — и затова съм длъжен да призная, че аз не бих могъл да не мисля за мис Домби. Невъзможно е да ви обещавам, че няма да мисля за нея.

— Момче — обади се капитанът, на когото мистър Тутс много се бе издигнал в очите с прямото си изявление, — мислите на човека са като вятъра и никой не може да отговаря за тях с положителност за какъвто и да е период. Значи, договорът е само относно думите?

— Само относно думите, капитан Джилс — рече мистър Тутс, — мога да поема отговорност.

Мистър Тутс моментално подаде ръка на капитан Кътъл и с любезен и благосклонно-снизходителен вид капитанът официално му даде съгласието си да се сблизат. Мистър Тутс очевидно изпита облекчение и радост от придобивката си и през цялото останало време от посещението си възторжено се киска. От своя страна капитанът не беше недоволен от ролята си на покровител и бе извънредно удовлетворен от своята проява на благоразумие и прозорливост.

Но колкото и надарен да бе капитан Кътъл с тези качества, още същата вечер му бе сервирана изненада, и то от такова чистосърдечно и искрено момче като Роб Точиларя. Това безхитростно момче пиеше чая си на една маса с капитана и сведено смирено над чашата и чинийката, в продължение на известно време хвърляше изкосо изпитателни погледи към господаря си — въоръжен с очила, с голямо затруднение, но и със забележително достойнство господарят му четеше вестника, — а после наруши мълчанието с думите:

— О! Моля за извинение, капитане, но не са ли ви нужни гълъби, сър?

— Не, момчето ми — отвърна капитанът.

— Защото ми се искаше да се освободя от моите, капитане — добави Роб.

— Така ли? — възкликна капитанът и рошавите му вежди се поповдигнаха.

— Да, възнамерявам да си ходя, капитане, с ваше разрешение — поясни Роб.

— Да си ходиш ли? Къде ще ходиш? — запита капитанът и го погледна над очилата.

— Какво? Нима не знаете, че възнамерявам да ви напусна, капитане? — отвърна Роб с угодническа усмивка.

Капитанът остави вестника, свали очилата си и устреми очи към изменника.

— О, да, капитане, искам да ви предупредя. Мислех си, че може би вече го знаете — рече Роб, като потри ръце и стана. — Ако бъдете така добър да си осигурите бързо слуга, капитане, ще бъде голямо улеснение за мен. Страхувам се, че не бихте могли да сторите това до утре сутринта, капитане. Смятате ли, че бихте могли?

— Значи, възнамеряваш да измениш на знамето си, така ли, момчето ми? — запита капитанът, след като дълго се вглежда в лицето му.

— О, много е несправедливо, капитане — извика докачливият Роб, почувствувал се веднага обиден и възмутен, — човек да не може съвсем законно да направи предупреждение, без да му се мръщят по този начин и да го наричат изменник. Нямате никакво право да обиждате едно бедно момче, капитане. Не започвайте да ме клеветите само защото аз съм слуга, а вие сте господар. Сторил ли съм ви някакви зло? Хайде, капитане, кажете ми какво е моето престъпление!

Покрусеният Точилар се разплака и притисна ръкав до очите си.

— Хайде, капитане — извика обиденият хлапак, — посочете престъплението ми! Какъв съм аз и какво съм направил? Да не би да съм откраднал някакви вещи? Да не би да съм подпалил къщата? Ако е така, защо не ме обвините и осъдите? Но да създавате лошо име на едно момче, което ви е било добър слуга, само защото то не иска да наврежда на себе си заради вашите облаги, е голяма обида и несправедлива отплата за преданата служба! Така се изпортват малките момчета и се отбиват от правия път!

Всичко това Точиларя изрече ревейки, като внимателно се оттегляше към вратата.

— Значи, си си осигурил друга койка, така ли, момче? — попита капитанът, като го изгледа внимателно.

— Да, капитане, щом се изразявате така, осигурил съм си друга койка — извика Роб, продължавайки да се оттегля, — по-добра койка от сегашната, и там няма да се нуждая от вашата похвала, а това е добре дошло за мен след всичката кал, с която ме обляхте само защото съм беден и не искам да навреждам на себе си заради вашите облаги.

Защо ме упрекувате, че съм беден и не искам да навреждам на себе си заради вашите облаги, капитане? Как може да постъпвате така низко?

— Слушай, момче — миролюбиво заговори капитанът. — Не се впускай повече в тия приказки.

— Ами че тогава и вие не се впускайте повече във вашите приказки, капитане! — тросна се разгневеното невинно момче и зарева още по-силно, като отстъпваше назад към магазина.

— Защото — спокойно продължи капитанът — навярно си чувал за парче дебело въже, с което се бие?

— О, дали съм чувал, капитане? — подигравателно запита Точиларя. — Не, не съм. Не съм чувал за подобно нещо.

— Е — рече капитанът, — според мен в най-скоро време ще се запознаеш с него, ако не внимаваш както трябва. Разбирам сигналите ти, момче. Можеш да си вървиш.

— О! Значи, мога да си тръгна веднага, капитане, така ли? — извика Роб, въодушевен от успеха си. — Но чакайте! аз не съм ви молил да си тръгна веднага, капитане. Вие няма да ми създавате лошо име, като ме гоните по собствено желание. Нито пък ще ме лишавате от надниците!

Господарят му разреши повдигнатия въпрос, като извади железната кутия за чай и отброи на масата всички пари на Точиларя. Като подсмърчаше и скимтеше, дълбоко засегнатият Роб взе една по една монетите, издавайки съответно подсмърчане и скимтене при вземането на всяка, след което ги завърза поотделно в носната си кърпа. После се изкачи на покрива на къщата и натъпка гълъбите в шапката и джобовете си. След това се приближи до постелята си под тезгяха и застыга вързопа си, като подсмърчаше и скимтеше още по-силно, сякаш възпоминанието за случилото се го пронизваше в сърцето. А после изскимтя: „Лека нощ, капитане. Напускам ви без лошо чувство“ — и като излезе през външната врата, дръпна носа на малкия мичман, за да го обиди на прощаване и тръгна по улицата, хилейки се тържествуващо.

Останал сам, капитанът отново започна да преглежда новините, сякаш не се бе случило нищо необичайно или неочаквано, и продължи да чете с най-голямо усърдие. Нито една дума не разбра обаче капитанът, въпреки че изчете твърде много, тъй като Роб Точиларя галопираше от една колонка към друга из целия вестник.

Малко вероятно е почитеният капитан да се е чувствувал някога тъй самотен както в този момент. Сега обаче старият Сол Джилс, Уолтър, Радостта на сърцето в действителност не съществуваха вече за него, а мистър Каркър го бе измамил и жестоко му се бе подиграл. Те всички се сливаха в образа на притворния Роб, на когото капитанът често бе разказвал скъпите си спомени. Той се бе доверявал на притворния Роб, доверявал му се бе с радост. Гледал бе на него като на свой другар, единствено оцелял от екипажа на стария кораб. Бе поел командването над малкия мичман, като момчето му бе станало пръв помощник. Възнамерявал бе да изпълни дълга си към момчето и бе изпитвал такова благоразположение към него, сякаш бяха претърпели заедно корабкрушение и бяха захвърлени двамата на необитаем остров. А сега, когато притворният Роб бе докарал недоверието, предателството и подлостта в самата гостна, която бе едва ли не свещено място, на капитан Кътъл му се струваше, че и тя може да потъне и нейното отправление към дъното не би предизвикало у капитана нито голямо удивление, нито пък безкрайна загриженост.

И затова капитан Кътъл четеше вестника си с дълбоко внимание, без обаче да разбира нещо; и затова капитан Кътъл не продумваше каквото и да било относно Роб пред себе си, нито пък си признаваше, че мисли за него, и в никакъв случай не би се съгласил, че Роб донякъде е причината да се чувства самотен като Робиизон Крузо.

Със същия спокоен, делови вид капитанът отскочи привечер до Ледънхол Маркет и се споразумя там всяка сутрин и вечер един пазач да вдига и сваля кепенците на дървения мичман. След това се отби в гостилницата да намали наполовина порциите, с които ежедневно бе снабдяван мичманът, а също и в пивницата, за да прекрати доставката на бира за предателя.

— Моят младеж — обясни капитанът на младата дама от пивницата — се премести на по-добра работа, мис.

Най-накрая капитанът реши да се възползува от постелята под тезгяха и да спи нощем там вместо горе като единствен пазач на цялото имущество.

Оттогава занапред всеки ден капитанът се привдигаше от тази постеля и нахлупваше колосаната си шапка в шест часа сутринта, също както самотният Крузо довършваше тоалета си с шапката от козя кожа. И макар че страхът му от нападение на дивашкото племе,

семејство Макстинджър, малко да понамаля, също както опасенията на самотниот морјак се бяха постепено разсејали, след като дълго време не бе забележал никакви следи од човекојдците, капитанът все така продолжаваше да съблюдава въведените од преди предпазни мерки и при вида на всяко боне неизменно се скриваше в крепостта си за набљудение. През това време (мистър Тутс не го бе посетил нито веднџ, тџј като му бе писал, че заминава извџн града) звукът на собствения му глас започна да му се струва странен, а од голямото лџскане и подреждане на стоката, както и од продолжителното стоене на тезгяха, когато четеше или гледаше през прозореца, тој придоби такџв навик да потџва в дџлбоки размишления, че червената диря, прокарана вџрху челото му од колосаната шапка, понякога го набољаваше од умствено напрежение.

Срокът од една година беше вече изтекџл и капитан Кџтџл счете за необходимо да отвори пакета, но тџј като винаги бе възнамерявал да го стори в присџствието на Роб Точиларя, којто му го беше предал, и тџј като винаги бе смятал, че е редно и отговаря на морјашките закони да отвори пакета в присџствието на друго, капитанът печално изпадна в затруднено положение поради липсата на свидетел. При тази своя безизходица един ден с особена радост посрещна вестта в корабниот бюлетин относно заврџцането на „Предпазливата Клара“, с капитан Джон Бџнсби, од каботажно плаване и незабавно испрати на този философ писмо по пощата, изисквајќи да се съблюдава пџлна тайна по отношение на настояцото му местожителство и умољвајќи да бџде удостоен сџс спешно посещение по вечерно време.

Бџнсби, принадлежащ кџм този вид мџдреци, којто дејствуват по убеждение, се нуждаеше од неколку дни, за да може в сџзнанието му изцяло да проникне убеждението, че тој дејствително е получил подобно писмо. Веднага обаче щом се справи с този факт и го усвои, Бџнсби испрати јонгата си с известието: „Тој пристига довчера.“ Јонгата, на којто бе наредено да сџобци тези думи и да исчезне, испџлни мисијата си подобно насмолен дух, отправащ загадџчно предупредение.

Много доволен од вестта, капитанът приготви лули, ром и вода и зачака в гостната посетителя си. В осем часа дџлбокото мучене пред входа, сџкаш излизащо од гџрлото на морски бик, последвано од почукване с прџчка по вратата, уведоми изострениот слух на капитан

Кътъл, че Бънсби е на борда. Капитанът моментално го въведе — той бе рошав, занемарен и както винаги безизразното му лице с цвят на махагон сякаш не възприемаше нищо пред себе си, а съсредоточено наблюдаваше какво става в съвсем друг край на света.

— Бънсби! — възкликна капитанът, като го сграбчи за ръката. — Как си, момчето ми? Как си?

— Друже — обади се гласът вътре в Бънсби, който сякаш нямаше никакво отношение към самия командир на флотилия, — добре, добре!

— Бънсби — продължи капитанът да отдава дълбока почит към своя гений, — ето ти си тук! Човек, в състояние да изложи мнение, поослепително от брилянт! Покажете ми друг такъв младеж с насмолени панталони, който да блести ослепително като брилянт! Разлистете за тези думи сборника на Станфел и когато ги намерите, отбележете ги! Ето ти си тук на същото това място, където изложи мнението си и то излезе вярно до последната буква. — Капитанът искрено вярваше на думите си.

— Така ли? — изръмжа Бънсби.

— До последната буква! — увери го капитанът.

— А защо? — изръмжа Бънсби и за пръв път погледна към своя приятел. — В каква посока? Ако е така, защо не? Ето какво.

След тези пророчески думи — те, кажи-речи, зашеметиха капитана, като го тласнаха в необятно море от размишления и догадки — мъдрецът разреши да му помогнат при събличането на лоцманската куртка и последва приятеля си в гостната отзад, където ръката му веднага се протегна към бутилката с ром и той си приготви чаша силен грог, а после взе лула, натъпка я, запали я и започна да пуши.

Капитан Кътъл, подражавайки в това отношение на госта си — макар че съвсем не бе по силите му да придобие съсредоточения и невъзмутим вид на великия командир на флотилия, — седна в другия край на камината и започна почтително да наблюдава Бънсби, сякаш очакваше някакво поощрение или проява на любопитство от негова страна, за да заговори за личните си работи. Тъй като махагоновият философ обаче не даваше никакви признаци, че усеща нещо друго освен топлината и вкуса на тютюна, и само веднъж, изваждайки лулата от устата си, за да освободи място за чашата, между другото извънредно дрезгаво отбеляза, че се казвал Джак Бънсби — изявление,

което не даваше голяма възможност да се завърже разговор, — капитанът, след като изрази уважението си в кратка, хвалебствена реч, разказа цялата история относно изчезването на чичо Сол и промените, които то бе предизвикало в собствения му живот и съдба, а накрая като завършек постави пакета на масата.

След продължително мълчание мистър Бънсби кимна с глава.

— Да го отворя ли? — запита капитанът.

Бънсби отново кимна.

Капитанът съответно разчупи печата, извади два сгънати листа и прочете надписите им отгоре: „Последното желание и завещанието на Соломон Джилс“ и „Писмо до Нед Кътъл“.

Бънсби, насочил взор към бреговете на Гренландия, сякаш чакаше да чуе съдържанието. Капитанът се поизкашля, за да прочисти гърлото си, и зачете писмото на глас:

— „Скъпи Нед Кътъл! Напускайки дома си и отправяйки се към Антилските острови с отчаяната надежда да събера сведения за скъпото ми момче, аз бях уверен, че ако знаеше намерението ми, ти би ме възпрял или би ме придружил и затова аз го запазих в тайна. Ако някога прочетеш това писмо, Нед, вероятно аз вече ще съм мъртъв. Тогава ти лесно ще простиш на стария си приятел за безразсъдството и ще изпиташ съчувствие при мисълта за безпокойството и неизвестността, които са го накарали да предприеме такова безумно пътешествие. Това е всичко по този въпрос. Почти не се надявам, че клетото ми момче ще прочете някога тези думи или пък че отново ще радва погледа ти с откритото си лице.“ Не, не, никога вече! — добави капитан Кътъл с печален, замислен вид. — Никога вече! Там ще лежи завинаги...

Мистър Бънсби, който имаше музикален слух, внезапно зарева: „В Бискайския залив, о!“, а добрият капитан, счел възгласа за уместно отдаване на почит към починалия, така се трогна, че от благодарност разтърси ръката на Бънсби и изтри просълзените си очи.

— Да, да! — промълви капитанът с въздишка, когато погребалната песен на Бънсби престана да звучи и да кънти в прозорчето на тавана. — В ад е горял, мъки е търпял, а ние да прелистим книгата и да намерим тези думи.

— От доктори — забеляза Бънсби — е нямало нужда.

— Да, да, наистина — рече капитанът, — каква полза от тях при дълбочина на морската вода двеста-триста клафтера! — После се върна пак на писмото и продължи да чете: — „Но ако той е наблизно, когато отваряш писмото... — капитанът неволно се огледа наоколо и поклати глава — или научиш за него впоследствие... — капитанът отново поклати глава — изпращам му своята благословия! В случай че приложеният към писмото документ не е написан юридически правилно, това не е от голямо значение, тъй като единствено вие двамата с него сте заинтересованите лица, а аз желая само следното: ако той е жив, да наследи малкото, което е останало, а ако се случи другото (от което се опасявам), ти да го наследиш, Нед. Уверен съм, че ще уважиш желанието ми. Бог да те благославя за това и за приятелските ти чувства към Соломон Джилс!“ Бънсби! — тържествено се обърна към него капитанът. — Какво разбираш от всичко това? Ето, ти седиш тук, човек, на когото главата му е била чупена от детството досега и при всяко пукване ново мнение е влизало вътре. Е, какво разбираш от всичко това?

— Ако е тъй — с необичайна бързина отвърна Бънсби, — че той е умрял, моето мнение е, че няма вече да се върне нивга. Ако е тъй, че той е жив, моето мнение е, че ще се върне. Казвам ли, че ще се върне? Не. А защо не? Защото трябва да се държи по курса на това наблюдение.

— Бънсби! — възкликна капитан Кътъл, който, изглежда, ценеше мнението на своя забележителен приятел повече, когато изпитваше по-голямо затруднение да го проумее. — Бънсби! — възкликна капитан Кътъл, извън себе си от възторг. — Толкова ти тежи мозъкът, че веднага ще потопиш кораб с водоизместимост като моя. Но във връзка с това завещание аз не възнамерявам да предприема стъпки спрямо имуществото — опазил ме бог! — а само да го съхраня за по-законен собственик. Аз все още се надявам, че законният собственик, Сол Джилс, е жив и ще се завърне, колкото и да е странно, че не е изпратил никакви вести. Какво е мнението ти, Бънсби, по въпроса да прибера отново всички тези документи и да отбележа отгоре кога са отворени, в еди-кой си ден, в присъствието на Джак Бънсби и Едуард Кътъл?

Тъй като Бънсби не съзря никакви възражения по бреговете на Гренландия или другаде, предложението бе приведено в изпълнение. И този велик човек, насочил за миг зора си към заобикалящата го

обстановка, собственоръчно сложи подписа си върху плика, като със собствената си скромност напълно се въздържа от употребата на главни букви. На свой ред се подписа и капитанът, с лявата си ръка, а после заключи пакета в огнеупорната каса, покани госта да си направи друга чаша и да изпуши друга пура. Самият той стори същото, седна до камината и се замисли каква ли е била участта на бедния стар майстор на корабни уреди.

И тогава се случи неочакваното събитие, толкова потресаващо и ужасно, че ако не присъствуваше Бънсби за подкрепа, капитан Кътъл щеше да потъне и пропадне от тежестта на този гибелен миг.

Как е могъл капитанът, дори като се вземе предвид радостта му при посрещането на такъв гост, само да затвори вратата, без да я заключи, е един от тези въпроси, които винаги ще представляват или предмет за размишления, или повод за смътно негодувание срещу съдбата. В този тих час обаче през незаключената врата в гостната се втурна свирепата Макстинджър, носеща в майчините си обятия Александър Макстинджър, а зад себе си — смут и мъст (ако не се смятат още и Джулиана Макстинджър, както и братчето на това прелестно дете, а именно Чарлс Макстинджър, известен на арената на детските си игри като Чаули). Тя се появи така бързо и безшумно, подобно внезапен полъх от източноиндийските докове, че капитанът се усети как седи и гледа право в нея със спокоен вид, отдал се на размишления, а после върху лицето му изведнъж се изписаха ужас и тревога.

Веднага щом капитан Кътъл напълно проумя каква беда го е сполетяла, инстинктът за самосъхранение му подсказа да бяга. Той бързо се насочи към вратичката в гостната, зад която стръмни стълби водеха надолу към избата, и стремглаво се хвърли към нея като човек, необръщащ внимание на синините и натъртванията, а единствено стремящ се да се скрие в земните недра. Навярно мъжествените му усилия биха се увенчали с успех, ако дълбоко привързаните към него Джулиана и Чаули не го бяха хванали за краката — едното мило детенце за единия, а второто — за другия, — наричайки го с жални вопли свой приятел. Междувременно мисис Макстинджър, която никога не предприемаше решително действие, без преди това да обърне Александър Макстинджър, за да го подложи на непрекъснат обстрел от шамари, а после да го сложи седнал на земята да се

охлажда — именно в тази поза читателят го видя за пръв път, — извърши въпросния тържествен обред, сякаш в този случай той бе жертвоприношение за фуриите, и след като постави потърпевшия на пода, се нахвърли върху капитана с неустрашима решителност, застрашаваща притеклия се на помощ капитан с драскотини.

Воплите на двете по-големи деца от семейство Макстинджър, както и ревът на малкия Александър — за това момченце би могло да се каже, че е имало шарено детство, тъй като през по-голямата част от този вълшебен период в живота то е било с посиняло лице — придаваха на посещениято още по-страшен облик. Но когато отново се възцари тишина и капитанът, целият плувнал в пот, безропотно погледна мисис Макстинджър, ужасът му достигна връхната си точка.

— О, капитан Кътъл, капитан Кътъл! — заговори мисис Макстинджър, като издаде сурово брадичката си и я заклати в такт с това, което би могло да се нарече юмрук, ако не беше тя представителка на слабия пол. — О, капитан Кътъл, капитан Кътъл, как дръзвате да ме гледате в очите, без сърцето ви да се пръсне!

Капитанът, на когото видът бе всякакъв друг, но не и дързък, тихо прошепна: „Дръж се здраво!“

— О, наистина каква слабохарактерна и доверчива глупачка бях, когато прибрах под собствения си покрив капитан Кътъл! — изкрещя мисис Макстинджър. — Само като си помисля какви благодеяния изсипвах върху този човек и как учех децата си да го обичат и почитат като роден баща, а на нашата улица нямаше нито една хазайка или наемател, които да не знаеха, че търпя парични загуби заради този човек и заради неговото къркане и пъркане... — мисис Макстинджър употреби последната дума не за да изрази някаква мисъл, а само за подсилване на благозвучието — и те всички крещяха в един глас, срам и позор за този, който обременява една трудолюбива жена, трепеща се от сутрин до вечер за благото на своите деца и поддържаща бедното си жилище толкова чисто, че човек може да яде, да, а също и да пие чай, стига да иска, направо на пода или на стълбите, въпреки неговото къркане и пъркане... такива грижи и усилия се полагаха за него!

Мисис Макстинджър спря, за да си поеме дъх, а лицето ѝ тържествуващо сияеше, че тя повторно уместно бе споменала „пъркането“ на капитан Кътъл.

— А той да избяга — а-а-а! — изкрещя мисис Макстинджър и така провлечено изговори последната сричка, че нещастният капитан се почувствува най-големият негодник. — И да се крие дванайсет месеца! От една жена! Такава е неговата съвест! Няма смелостта да я погледне в очи-и-и-те — ново проточване на сричката, — а се измъква тайно като престъпник! Ами ако това мое невръстно дете — бързо добави мисис Макстинджър — реши да избяга и да се измъкне тайно, аз ще изпълня дълга си на майка към него, докато то се покрие цялото със синини!

Малкият Александър, изтълкувал тези думи като недвусмислено обещание, което незабавно ще бъде изпълнено, от страх и мъка се търкулна на пода, навиря нагоре подметките на обувките си и зарева така оглушително, че мисис Макстинджър счете за необходимо да го вземе на ръце и от време на време, когато той наново се разплакваше, да го укротява с такова подрусване, от което зъбите можеха да му се разклатят.

— Прекрасен човек е този капитан Кътъл! — рече мисис Макстинджър, като силно наблегна на първата сричка от името му. — Заслужава си мъката по него... безсънието заради него... припадъците... опасенията, че навярно е умрял... обикалянето ми като луда из града, за да науча нещо за него! О, прекрасен човек е той! Ха-ха-ха-ха! Заслужава си всички тези мъки и тревоги, че и повече даже. Нищо не е това, да те благославя бог! Ха-ха-ха-ха! Капитан Кътъл — със суров вид и глас запита мисис Макстинджър, — искам да знам дали имате намерение да се приберете у дома.

Уплашеният капитан така погледна към шапката си, сякаш не виждаше друг изход, освен да я нахлупи и да се предаде.

— Капитан Кътъл — със същия решителен вид повтори мисис Макстинджър, — искам да знам дали имате намерение да се приберете у дома.

Капитанът изглеждаше напълно готов да тръгне, но тихо предложи нещо в смисъл „да не се вдига толкова шум около това“.

— Да, да, да — с успокоителен глас се обади Бънсби. — Чакай, миличка, чакай!

— А кой сте вие, ако обичате? — с целомъдрено достолепие попита мисис Макстинджър. — Живели ли сте някога на Бриг Плейс номер 9, сър? Паметта ми може да е слаба, но смятам, че не сте били

мой наемател. Преди мен на номер 9 живееше една мисис Джолсън и навярно ме бъркате с нея. Само по този начин мога да си обясня вашата фамилиарност, сър.

— Хайде, хайде, миличка, чакай, чакай!

Капитан Кътъл не бе в състояние да очаква подобно нещо дори и от такъв забележителен човек и макар че го видя със собствените си очи, не можеше да повярва, но Бънсби пристъпи смело напред, обви с косматата си ръка в син ръкав мисис Макстинджър и така я укроти с магическия си жест и с малкото си думи — други гой не изрече, — че тя, поглеждайки го за миг, се размекна, разплака се и отбеляза, че и дете можело да я надвие сега, толкова била паднала духом.

Онемял и напълно изумен, капитанът видя как той постепенно увлече със себе си неумолимата жена в магазина, върна се за ром, вода и свещи, занесе ѝ ги и я успокои, без, изглежда, да изрича нито една дума. После надникна в гостната, облечен в лоцманската си куртка, и рече: „Кътъл, отивам като ескорт до дома“, а капитан Кътъл, изпаднал в по-голям смут, отколкото ако го бяха оковали във вериги, за да го откарат благополучно до Бриг Плейс, видя как семейството мирно се изтегля един по един начело с мисис Макстинджър. Той едва успя да свали желязната кутия за чай и крадешком да пъкна малко пари в ръцете на Джулиана Макстинджър, предишната си любимка, и на Чаули, към когото хранеше симпатия, защото бе роден за моряк, и те всички вкупом напуснаха мичмана, а Бънсби му прошепна, че ще са справи юнашката и ще сигнализира на Нед Кътъл, преди да се върне на борда на своя кораб, и завършвайки процесията, хлопна вратата.

Когато капитанът се върна в малката гостна, озовавайки се сам, отначало го обзеха неспокойни мисли, че ходи насън и че е бил посетен от призраци, а не от живо семейство. След това обаче изпита безгранична вяра към командира на „Предпазливата Клара“ и огромно възхищение от него и тези чувства доведоха капитана до възторжено състояние.

Времето обаче течеше, а Бънсби не се връщаше и капитанът започна да изпитва тревожни съмнения от друг характер. Дали Бънсби не е ловко примамен на Бриг Плейс и задържан там под арест като заложник? В такъв случай би било редно капитанът, като честен човек, да го освободи, лишавайки се от собствената си свобода. Дали пък мисис Макстинджър не го е нападнала и победила и той сега се

срамува да се покаже след поражението? Или пък мисис Макстинджър, със своя неуравновесен характер, е размислила и решила да се върне отново на борда на мичмана, а Бънсби, давайки си вид, че я води по-пряк път, се опитва да заблуди семейството сред лабиринтите и дебрите на Сити? И преди всичко какво подобава на капитан Кътъл да направи, в случай че никога повече не чуе нито за семейство Макстинджър, нито за Бънсби, което навярно бе възможно да се случи при това чудесно и непредвидено стечение на обстоятелствата?

Той обмисля всичко това, докато се умори, а Бънсби още го нямаше. Пригответи си за лягане постелята под тезгяха, а Бънсби още го нямаше. Най-накрая, когато капитанът вече го отписа, поне за тази вечер, и започна да се съблича, се дочу звук от приближаващи се колела, който замря пред вратата, а после се раздаде сигналът на Бънсби.

Капитанът се разтрепера при мисълта, че Бънсби не се е отървал от мисис Макстинджър и я е върнал обратно с карета.

Не беше така обаче. Не го придружаваше нищо друго освен един голям сандък, който Бънсби собственоръчно вкара в магазина и веднага щом го вкара, седна отгоре му. Капитан Кътъл позна сандъка си, който бе оставил в дома на мисис Макстинджър, и като се взря, със свещ в ръката, по-внимателно в Бънсби, си помисли, че се е натряскал до козирката, с други думи, че е пиян. Впрочем трудно беше да разбере това със сигурност, тъй като и в трезво състояние лицето на командира не изразяваше нищо.

— Кътъл — обади се командирът на флотилия, като стана от сандъка и отвори капака, — тези партушини твои ли са?

Капитан Кътъл погледна и разпозна вещите си.

— Подредено е както трябва, а, друже? — рече Бънсби.

Признателният и зашеметен капитан го сграбчи за ръката и се канеше да се впусне в обстойно обяснение на чувствата и изумлението си, но Бънсби си дръпна ръката и сякаш направи опит да намигне със своето въртящо се око, но в резултат на този опит, при състоянието му, едва не загуби равновесие. Тогава той рязко отвори вратата и стремително се отдалечи, за да се върне незабавно на борда на „Предпазливата Клара“ — вероятно такъв бе неизменният му обичай, когато считаше, че е постигнал успех.

Тъй като на Бънсби не му се нравеше да бъде често посещаван, капитан Кътъл реши на следващия ден да не ходи при него, нито пък да му праща писмо дотогава, докато командирът не прояви сам благосклонното си желание или пък, ако това не се случи, докато не изтече известен срок. И така, на другата сутрин капитанът поднови уединения си начин на живот и много дни наред, сутрин, обед и вечер, задълбочено размишляваше за стария Сол Джилс, за мнението на Бънсби по отношение на него и за това дали има вероятност той да се завърне. В голямата си част тези размишления укрепваха надеждите на капитан Кътъл и под влияние на събудените надежди, както и за да достави удоволствие на себе си, той чакаше майстора на корабни уреди на вратата, осмелявайки се да върши това сега, когато по странен начин си бе възвърнал свободата. Той бе поставил стола на стария човек на мястото и подредил малката гостна както преди, в случай че Сол Джилс неочаквано се върне у дома. Наред с това, със свойствената си съобразителност, той свали от гвоздеа един малък портрет на Уолтър като ученик, за да не се разстрои старият човек при влизането си у дома. От време на време капитанът бе обземаан от предчувствия, че в даден ден Сол Джилс ще се появи. А една неделя дори поръча двоен обяд — толкова бе изпълнен с очаквания. Но старият Соломон не се появи. Въпреки това съседите както преди забелязваха надвечер как морякът с колосаната шапка стои пред вратата на магазина и внимателна оглежда улицата.

[1] Има се пред вид проповедта на Исус Христос, в която той излага принципите на християнското вероучение и морал. ↑

ГЛАВА XL

СЕМЕЙНИ ОТНОШЕНИЯ

Би било неестествено човек с характер като този на мистър Домби да смекчи своето високомерие и студенина под влияние на противодействието на силен дух, което сам бе предизвикал насреща си, както и би било неестествено непробиваемата броня на гордостта, която неизменно го обгръщаше, да стане по-накърнима поради непрестанните стълкновения с надменност, презрение и пренебрежение. Проклятието на такъв тип природа — скрито в нея самата и насочено срещу нея, то представлява, общо взето, най-тежкото ѝ възмездие — се състои в това, че както почтителното отношение и отстъпчивостта способствуват за развитието на злотворните ѝ свойства и са храна за нея, така също и съпротивлението наред с противодействието срещу настойчивите ѝ изисквания не помалко я подхранват. Злото начало в нея еднакво добре намира средства за растеж и развитие в противоположностите. То изсмуква за себе си сили и живот както от сладкото, така и от горчивото. Независимо дали се кланят пред него, или го пренебрегват, то поробва душата, в която му е въздигнат трон. Независимо дали го боготворят, или отблъскват, то е господар, неумолим подобно дявола от мрачните легенди.

В отношенията си с първата жена мистър Домби, високомерен и студен, се бе държал като някое висше същество, за каквото едва ли не се считаше. За нея той бе „мистър Домби“ още отначало, когато го видя за първи път, и остана „мистър Домби“ до смъртта ѝ. Той бе изтъквал своето величие през целия им съпружески живот и тя покорно го бе признавала. Той бе заемал своето високо положение на върха на трона си, а тя скромното си местенце на най-ниското стъпало. И той бе процъфтявал, изцяло служейки на единствената си идея! А после се бе надявал, че гордостта на втората му жена ще се съедини с неговата собствена гордост, ще се влее в нея и ще укрепи величието му. Той си бе представял, че подчинявайки надменността ѝ на своята, ще стане по-надменен от всякога. Никога не бе допускарал възможността

надменността на жена му да се обърне срещу него. А сега, когато се убеди, че тя се изпречва на пътя му на всяка крачка или завой от ежедневието му, извъръщайки към него своя студен, пренебрежителен и презрителен лик, неговата гордост, вместо да посърне или да клюмне от неочаквания обрат, пушна нови клонки, стана по-сгъстена и напрегната, по-мрачна, навъсена, тягостна и неподатлива от всякога.

Този, който надява подобна броня, също така навлича на себе си и друго тежко възмездие. Бронята е непробиваема за помириенето, любовта и доверието! За всякакво благо съчувствие, проявявано отвън, за надеждата, обичта, нежните чувства. Но за дълбоките удари, нанесени върху самолюбието, тя е уязвима както голата гръд за стоманеното острие. И така мъчително се натрупва там гной както при никоя друга рана, не, макар и да е нанесена от желязната ръка на самата гордост и да е насочена към друга гордост, по-слаба, обезоръжена и победена.

Такива бяха неговите рани. Той ги усещаше болезнено в уединението на предишните си стаи, където сега отново започна да се оттегля и да прекарва в самота дълги часове. Съдбата сякаш го бе обрекла винаги да бъде горд и всемогъщ, винаги унижен и безпомощен там, където трябва да бъде най-силен. На кого бе съдено да осъществи волята на съдбата?

Кой? Кой можеше да спечели любовта на жена му, както бе спечелена и любовта на сина му? Кой му бе показал новата победа, докато той седеше в тъмния ъгъл? Кой можеше само седна дума да постигне това, което той не можеше да постигне и с най-върховни усилия? Кой, лишен от неговата любов, внимание и интерес, процъфтяваше и се разкрасяваше, докато подпомаганите от него умираха? Кой друг би могъл да бъде, ако не същата тази дъщеря, която той през сиротното ѝ детство често поглеждаше с чувство за неловкост, примесено с известно безпокойство, че един ден може да я намрази, както и това предчувствие се бе сбъднало, защото в душата си той наистина я мразеше?

Да, той искаше да я мрази и засилваше тази омраза, макар че от време на време около дъщеря му проблясваха искри от светлината, в която я бе виждал през онази паметна вечер при завръщането му у дома с младата съпруга. Той съзнаваше, че тя е красива. Не отричаше, че е грациозна и очарователна и че бе изумен, когато тя се яви пред него с

цялата прелест на напъпилата женственост. Но дори и това той ѝ приписваше като вина. Предавайки се на мрачни и неблагоприятни размишления, злочестият човек, смътно усещаш своето отчуждение от всички хора и несъзнателно копнеещ за това, което цял живот бе отблъсквал, си изгради превратна представа за своите права и оскърбления и благодарение на тях оправдаваше себе си пред дъщеря си. Колкото по-достойна от него обещавааше да стане тя, толкова по-гневен ставаше той, че в миналото тя не бе проявявала към него преданост и покорство. Кога е проявявала тя към него преданост и покорство? Чий живот украсява тя — неговия или този на Едит? Пред него ли първо бе проявила обаянието си или пред Едит? Нима отношенията помежду им някога, от самото ѝ раждане досега, са приличали на отношения между баща и дъщеря! Те винаги са се чувствували чужди един на друг! Тя непрекъснато и навсякъде му се изпречва на пътя! Сега тя бе влязла в съюз срещу него. Самата ѝ красота смекчаваше характери, неподатливи за него самия, и го обиждаше със своята противоестествена победа.

Възможно беше във всичко това да се долавяше неясният глас на събуденото в душата му чувство, макар и то да бе предизвикано от егоистичното съзнание, че е в нейна власт да въздействува над живота му. Той обаче заглушаваше далечния гръм посредством грохота от морето на гордостта му. Не признаваше нищо друго освен своята гордост. И в тази своя гордост, причиняваща му тревога, мъка и скръб, той я мразеше.

На мрачния, непреклонен, навъсен демон, който го бе обсебил, жена му с пълна сила му противопостави своята гордост, съвсем различна от неговата. Те никога не биха могли да имат щастлив съвместен живот. Нищо друго обаче не би могло да направи живота им по-нешастен от съзнателната и целенасочена борба на тези две страсти. Неговата гордост изискваше съхранение на върховната му власт и налагаше признание на тази власт от страна на жена му. Тя би предпочела смъртните мъки, но до последния миг не би отклонила от него своя надменен поглед, изразяващ спокойно, неумолимо презрение. Това признание бе получил той от Едит! Той дори и не подозираше през какви борби и бури бе минала тя, докато му окаже честта да приеме името му. Дори и не подозираше какъв компромис считаше, че е направила, като му е позволила да я нарече своя жена.

Мистър Домби реши да ѝ покаже, че той властвува. Не би могла да съществува друга воля освен неговата. Той желаше Едит да бъде горда, но гордостта му да произтича от него, а не да е насочена срещу него. Докато седеше сам, ожесточавайки сърцето си, той често чуваше как тя излиза или се прибира у дома, погълната от лондонския живот, като толкова се съобразяваше с неговите желания и нежелания, удоволствие или неудоволствие, колкото ако ѝ бе коняр. Студеното ѝ, пълно равнодушие — неговото собствено, неоспоримо притежание, присвоено от нея — го жегваше по-болезнено, отколкото би могло да го жегне каквото и да е друго отношение. И той се нае да я застави да се преклони пред неговата могъща и всевластна воля.

Дълго време го бяха занимавали тези мисли и една вечер, след като я чу да се прибира късно, отиде при нея в спалнята ѝ. Тя бе сама, облечена в разкошен тоалет, и тъкмо се бе върнала от стаята на майка си. Когато я зърна, лицето ѝ бе тъжно и замислено, но тя го забеляза още на прага, защото, като погледна в огледалото пред нея, той моментално съзря, също като в рамка на картина, смръщените вежди и помръкналото изражение върху красивото лице, които му бяха добре познати.

— Мисис Домби — заговори той още при влизането си, — разрешете ми да поговорим.

— Утре — отвърна тя.

— Сега е най-подходящият момент, мадам — рече той. — Забравяте положението си. Аз съм свикнал сам да си определям времето, а не други да ми го определят. Смятам, че не ви е много ясно кой и какъв съм аз, мисис Домби.

— А аз смятам — отговори тя, — че ми е напълно ясно.

При тези свои думи тя го погледна и като скръсти на гърди белите си ръце, проблясващи със злато и скъпоценни камъни, извърна очи. Ако тя не бе така красива и величествена в хладното си спокойствие, навярно не би имала способността да му внуши усещането за неговото неизгодно положение — усещане, проникнало през бронята на гордостта му. Тя обаче имаше тази способност и той остро я чувствуваше. Мистър Домби огледа стаята ѝ, забеляза как великолепните принадлежности на тоалетите ѝ и разкошните украшения бяха небрежно пръснати навсякъде, като това не бе проява на своенравие или нехайство (или поне той така смяташе), а на

непоколебимо високомерно пренебрежение към скъпите вещи, и той още по-осезателно усети неизгодното си положение. Диадими от цветя, пера, скъпоценности, дантели, коприни, атлази, накъдето и да погледнеш, той виждаше съкровища, захвърлени с пълно презрение и пренебрежение. Дори брилянтите, неин сватбен подарък, които неспокойно се повдигаха и отпускаха върху гърдата ѝ, сякаш задъхано искаха да разкъсат веригата, придържаща ги около шията, за да се пръснат по пода, където тя можеше да ги стъпче с крак.

Той усещаше неизгодното си положение и не скриваше това. Строг, чужд на пищните цветове и чувствения блясък наоколо, отчужден и сдържан спрямо надменната притежателка на това великолепие, чиято непристъпна хубост блясъкът повтаряше и отразяваше като в безброй късчета от огледало, той изпитваше смущение и неловкост. Всичко, което допринасяше за презрителното ѝ самообладание, неизбежно го дразнеше. Раздразнен и недоволен от самия себе си, той седна и продължи да говори със същата угнетеност:

— Мисис Домби, крайно наложително е да достигнем взаимно споразумение. Не ми харесва вашето поведение, мадам.

Тя само пак му хвърли поглед и отново извърна очи, но дори и цял час да бе говорила, не би могла да изрази повече.

— Повтарям, мисис Домби, не ми харесва. Веднъж вече се възползувах от случая и ви помолих да го промените. Сега изисквам това.

— Вие избрахте подходящ момент за упреците си първия път, сър, както сега сте избрали подходящ начин и тон. Вие изисквате! От мен!

— Мадам — заговори Домби с крайно неприятен, високомерен вид, — направих ви моя жена. Носите името ми. Свързана сте с моето обществено положение и репутация. Не ще заявявам, че светът може би е склонен да счита, че този съюз е чест за вас, но ще заявя, че аз съм свикнал да изисквам от моите близки, както и от хората, зависещи от мен.

— Към коя категория благоволявате да ме числите? — попита тя.

— Вероятно считам, че жена ми би трябвало да се числи... или всъщност се числи, не би могло да бъде другояче... към двете категории, мисис Домби.

Тя го погледна втренчено и стисна разтрепераните си устни. Той видя как развълнувано се повдига гърдта ѝ, как пламва и пребледнява лицето ѝ. Не можеше да не види всичко това и го видя. Той обаче не знаеше, че една-единствена дума, произнасяна с шепот дълбоко в душата ѝ, я кара да запази спокойствие. И тази дума беше „Флорънс“.

Сляп безумец, втурнал се към пропастта! Той смяташе, че тя благоговее пред него!

— Твърде разточителна сте, мадам — продължи Домби. — Загубвате мярката. Харчите много пари... по-точно това би представлявало много пари за доста джентълмени... за да поддържате познанства, които са безполезни за мен и които всъщност са ми неприятни, общо взето. Налага се да изисквам пълна промяна в това отношение. Зная, че когато неочаквано получат дори и една десета част от средствата, които съдбата предостави на вас, жените са склонни изведнъж да стигнат до крайности. Тези крайности са повече от достатъчно. Умолявам ви опитът, придобит от мисис Грейнджър, да бъде сега от полза за мисис Домби.

Отново втренченият поглед, разтрепераните устни, развълнуваната гърд, лицето, ту ярко пламващо, ту пребледняващо. И отново скритият шепот „Флорънс, Флорънс“, звучащ заедно с ударите на сърцето ѝ.

Дръзката му самоувереност нарасна, когато той забеляза промяната у нея. Разпалена от постоянното ѝ презрение към него, както и от неотдавнашното му усещане за неизгодността на положението не по-малко, отколкото от настоящото ѝ покорство (така тълкуваше той поведението ѝ), тази самоувереност го обхвана целия и надмина всякакви граници. Кой би могъл дълго да се противопоставя на надменната му воля и желание! Той реши да удържи победа над нея и ето — вижте!

— По-нататък, мадам — продължи мистър Домби с властен и повелителен тон, — благоволете да разберете, че към мен трябва да се проявява почит и покорство. Че пред лицето на света трябва да ми се оказва явна и пълна почит, мадам. Свикнал съм с подобно нещо. Мое право е да го изисквам. Накратко казано, желая го. Гледам на него като на полагаща ми се отплата за високото обществено положение, с което съдбата ви дари. Според мен напълно в реда на нещата е както да се

изисква от вас подобна почит, така и да я проявявате... Към мен! Към мен!

Тя не отвърна ни дума. Нито пък промени изражението си. Продължаваше да го гледа.

— Чух от майка ви, мисис Домби — отново заговори мистър Домби с достолепна важност, — това, което вие несъмнено знаете, а именно, че са й препоръчали Брайтън за възстановяване на здравето. Мистър Каркър бе така добър...

Внезапно изражението ѝ се промени. Лицето и шията ѝ пламнаха, сякаш бяха облени с яркочервената светлина на залязващо слънце. Промяната не убягна от погледа му и като я изтълкува посвоему, мистър Домби продължи:

— Мистър Каркър бе така добър да отиде там и за известно време да осигури къща. Сега, след завръщането си в Лондон, възнамерявам да предприема мерки, които считам за необходими за по-доброто водене на домакинството. Една от тях е да поканя на мястото на икономката (ако това може да се осъществи) една живуща в Брайтън много почтена дама, затруднена материално, на име мисис Пипчин, която преди е помагала на семейството и се е ползувала с моето доверие. За воденето на домакинството в дом като този, само формално оглавяван от мисис Домби, е необходим опитен човек.

Тя си бе променила позата, преди още той да е изрекъл тези думи, и сега седеше — наблюдавайки го все така втръчено — и непрестанно въртеше една гривна около китката си. Въртеше я не с леки, женски пръсти, а я натискаше и триеше о гладката кожа, докато на бялата ръка не се появи червена диря.

— Забелязах — каза мистър Домби, — и с това приключвам всичко, което счетох за нужно да ви кажа сега, мисис Домби... забелязах преди малко, мадам, че при споменаването ми на мистър Каркър вие реагирахте странно. В деня, когато пред това доверено лице аз изразих неодобрението си от начина, по който посрещате мои гости, вие решихте да възразите срещу неговото присъствие. Ще трябва да се въздържате от такива възражения, мадам, и занапред да свикнете с неговото присъствие вероятно в множество подобни случаи при положение, че не се възползвате от средството, което се намира във ваши ръце, и не ми давате основания за недоволство. Мистър Каркър — продължи мистър Домби, който, след като видя каква

реакция бе предизвикал, възлагаше извънредно много на този начин за смиряване на гордостта у жена му и който навярно имаше твърде голямо желание да покаже властта си на въпросния джентълмен в една нова, победоносна светлина, — мистър Каркър се ползува с моето доверие, мисис Домби, но в същата степен би могъл да се ползува и с вашето. Надявам се, мисис Домби — продължи той след няколко секунди, през което време, в прилив на високомерие, доразви идеята си, — че няма да ми се наложи да възлагам на мистър Каркър да ви предава моето възражение или порицание, но като се имат предвид положението ми и репутацията ми, за мен би било унижително да влизам в чести, глупави пререкания с дама, която съм удостоил с най-голямата чест, каквато съм в състояние да окажа, и аз няма да се поколебая да прибягна до услугите му, в случай че ми се наложи.

„А сега — помисли си мистър Домби и се изправи със съзнание за собственото си морално величие — той бе по-непреклонен и непроницаем от всякога, — сега тя вече знае кой съм и какво е моето решение.“

Ръката, стискала гривната, сега силно притискаше гърдата, ала Едит продължаваше все така да го гледа със застинало лице, а после тихо рече:

— Почакайте! За бога! Трябва да говоря с вас!

А защо не проговаряше и каква бе тази вътрешна борба, която в продължение на няколко минути я лиши от способността да говори, докато лицето ѝ в резултат на огромното усилие на волята си оставаше неподвижно като лицето на статуя — то бе обърнато към него, без да изразява нито отстъпчивост, нито неотстъпчивост, нито симпатия, нито омраза, нито гордост, нито смиреност — тя само го гледаше изпитателно.

— Съблазнявала ли съм ви някога, за да ви накарам да поискате ръката ми? Служила ли съм си с хитрости, за да ви спечеля? Била ли съм по-благоразположена към вас, докато ме преследвахте, отколкото съм била след сватбата? Била ли съм по-различна от сега?

— Напълно излишно е, мадам — заяви мистър Домби, — да започвате подобни разговори.

— Смятахте ли, че ви обичам? Съзнавахте ли, че не ви обичам? Замисляли ли сте се някога за сърцето ми, или си поставихте за цел да спечелите нищо неструващата вещ? Имаше ли изобщо и слаб намек за

подобно нещо при сключването на сделката ни? Независимо дали от ваша или от моя страна?

— Тези въпроси — обади се мистър Домби — нямат нищо общо с предмета на разговора ни, мадам.

Тя застана между него и вратата, за да му попречи да излезе, и като се изправи величествено в цял ръст, го погледна все така втренчено.

— Вие отговаряте на всеки един поотделно. Отговаряте им, преди да съм ги произнесла, виждам това. Как би могло да бъде другояче, след като вие знаете жалката истина не по-зле от мен? Кажете ми сега. Ако ви обичах предано, бих ли могла да направя за вас повече от това да ви отдам волята си и цялото си същество, както току-що пожелахте? Ако сърцето ми беше чисто и неподкупно, а вие бяхте мой идол, бихте ли могли да поискате повече? Бихте ли могли да получите повече?

— Навярно не, мадам — хладно отвърна той.

— Знаете колко съм различна. Ето, аз ви гледам и вие можете да прочетете бурното ми чувство към вас, изписано на лицето. — При тези думи гордо свитите устни не трепнаха, тъмните ѝ очи не се озариха, а само продължаваха да го гледат все така съсредоточено и изпитателно. — Запознат сте, общо взето, с живота ми. Споменахте за майка ми. Смятате ли, че можете да ме унизите, пречупите и сломите и да ме принудите на покорство и послушание?

Мистър Домби се усмихна, както би се усмихнал на въпроса дали би могъл да събере десет хиляди лири.

— Ако тук става нещо необичайно — каза тя, като прекара леко ръка пред очите си, които нито за миг не промениха неподвижния си, застинал израз, — както знам, че тук се таят необичайни чувства — тя повдигна ръката, която притискаше към гърдите си, а после отново тежко я отпусна, — то тогава приеете, че и молбата, която ще отправя към вас, е странна. Да, аз възнамерявам — бързо рече тя, сякаш отвръщаше на нещо, изписало се върху лицето му — да отправя молба към вас.

Като наведе лице с леко снизходителен вид, от което твърдо колосаната му яка изскърца и изшумоля, мистър Домби седна на едно канапе наблизко, за да изслуша молбата.

— Ако повярвате, че и на мен ми се струва невероятно... — стори му се, че съзира сълзи да проблясват в очите ѝ и със задоволство си помисли, че той ги е предизвикал, макар че нито една сълза не се стече по бузите ѝ и тя продължаваше да го гледа все така втрещено като преди — че отправям молба към човек, станал мой съпруг, а още повече към вас, вие навярно ще ѝ придадете по-голямо значение. Мрачната развръзка, към която сме се устремили и която навярно ще достигнем, няма да се отрази единствено на нас (това вероятно не би било важно), а и на други.

Други! Той разбра за кого се отнася думата и силно се намръщи.

— Обръщам се към вас в името на тези други. Също и заради самия вас. И заради себе си. Откакто сме се оженили, вие се държите високомерно с мен и аз ви отвърщам със същото. Всеки ден и всеки час вие показвате пред мен и всички наоколо, че считате съюза с вас за извънредно голяма чест, с която съм удостоена. Аз пък не считам, че е така, и съответно показвам своето отношение. Вие, изглежда, не разбирате или пък (доколкото това е във ваша власт) не възнамерявате да разберете, че всеки от нас трябва да си тръгне по свой път, а вместо това очаквате от мен проява на почит, която никога няма да получите.

Макар че изражението на лицето ѝ не се промени, тя наблегна на думата „никога“ с дъха си.

— Аз не изпитвам нежни чувства към вас. Това ви е ясно. На вас ви е все едно дали ги изпитвам, или дали съм в състояние да ги изпитвам. И на мен ми е напълно ясно, че вие също не изпитвате нежни чувства към мен. Но ние сме свързани един с друг и както вече казах, връзката помежду ни засяга и други. Ние и двамата ще умрем. И двамата вече сме свързани със смъртта. Загубили сме и двамата малко дете. Нека да бъдем снизходителни!

Мистър Домби си пое дълбоко дъх, сякаш искаше да каже: „О! Това ли било всичко?“

— С никакво богатство — продължи тя и докато го гледаше, все повече пребледняваше, а блясъкът в сериозните ѝ очи се засилваше — не биха могли да се купят тези мои думи или пък смисълът, вложен в тях. Веднъж изречени като безсмислена фраза, никакво богатство или власт не са в състояние да ги върнат назад. Тези думи са искрени. Аз съм ги претеглила. И ще изпълня това, с което се наемам. Ако вие обещаете от своя страна да бъдете снизходителен, то и аз от моя страна

ще обещава да бъде снисходителна. Ние с вас сме извънредно нещастна съпружеска двойка и по различни причини всякакви чувства, освещаващи или оправдаващи брака, са изтръгнати с корен. С течение на времето обаче между нас би могло да възникне някакво приятелство или приспособимост един към друг. Ще се опитам да храня такива надежди, ако вие също се постараете. Ще живея с очакванията да прекарам по-добре и по-щастливо старостта си, отколкото младостта и зрялата възраст.

През цялото време тя бе говорила тихо и ясно, без да си повишава или понижава гласа. Когато спря, отпусна ръката, с която бе притискала гърдата си, принуждавайки се да говори спокойно и отчетливо, но не сведе очите си, наблюдавали го така внимателно.

— Мадам — с най-голямо достолепие заговори мистър Домби, — аз не мога да приема подобно необичайно предложение.

Тя продължаваше да го гледа, без ни най-малко да променя изражението си.

— Аз не мога да приема — каза мистър Домби и се изправи — да се споразумявам или преговарям с вас, мисис Домби, по въпрос, относно който вие сте осведомена за моето мнение и желание. Аз съм изразил своя ultimatum, мадам, и остава само да ви помоля да му обърнете сериозно внимание.

Той видя как лицето придоби старото си изражение, но подчертано от преди. Видя как очите се извързват като от гнусна и долна гледка. Видя как изплуваха презрението, гневът, негодуванието и отвращението, а бледото, застинало, сериозно изражение се разсея като дим. Той не можеше да не гледа, макар че гледаше с ужас.

— Вървете си, сър! — каза тя и властно му посочи вратата с ръка. — Нашият пръв и последен откровен разговор приключи. Нищо не е в състояние да ни направи по-чужди един на друг, отколкото сме сега.

— Може да бъдете уверена, мадам — каза мистър Домби, — че ще постъпвам, както смятам за необходимо, без да се влияя от никакви патетични речи.

Тя му обърна гръб и без да отговаря, седна пред огледалото.

— Възлагам надежди на това, че ще придобиете по-вярно разбиране за дълга си, по-достойни чувства и по-голяма разсъдливост, мадам — заяви мистър Домби.

Тя не промълви ни дума в отговор. По израза на отразяващото се в огледалото ѝ лице той разбра, че тя му обръща точно толкова внимание, колкото на някой незабелязан паяк на стената или бръмбар на пода или по-скоро като че той бе паяк или бръмбар, забелязан и смачкан, след което тя се бе извърнала и забравила за него, както се забравят презрените умрели гадини на пода.

Когато излизаше, той се обърна на вратата и огледа ярко осветената, разкошна стая, пръснатите навсякъде красиви, проблясващи вещи, седналата пред огледалото Едит в скъпата си рокля, както и лицето ѝ, отразено от огледалото. Той се прибра в спалнята си, където отдавна се предаваше на размишления, отнасяйки със себе си ярък спомен за тези неща, както и случайно хрумналата му мисъл (каквито понякога на човек му минават през главата) как ли ще изглежда стаята, когато отново я види.

Що се отнася до останалото, мистър Домби бе много мълчалив, много важен и много уверен, че ще постигне целта си. И не променяше държането си.

Той не възнамеряваше да придружи семейството до Брайтън. Сутринта преди заминаването обаче, което бе ден-два по-късно, той снизходително уведоми Клеопатра, че могат да го очакват в най-скоро време да пристигне. Трябваше час по-скоро да се отведе Клеопатра на някакво място, което се препоръчва като целебно, защото тя наистина сякаш угасваше и замирисваше на пръст.

Макар и да не бе последвал втори сериозен удар, при възстановяването си от първия старата жена сякаш бавно се бе придвижвала назад, а не напред. Тя още повече се съсухри и сбръчка, проявяваше по-голяма неувереност поради слабоумието си, а мислите и спомените ѝ се объркваха по-странно от преди. Наред с другите прояви от подобен характер за нея стана нещо обичайно да обърква имената на двамата си зетъове, живия и починалия, и обикновено наричаше мистър Домби или „Грейнджби“, или „Домбър“, а понякога и двете едновременно.

Тя обаче младееше, все още много младееше. И на закуска, преди заминаването, по младежки се яви с ново боне, поръчано специално за целта, и рокля за път, избродирана и обшита с ширит подобно рокличка на престарял младенец. Не беше лесно сега да ѝ се сложи въздушно боне, а когато ѝ се сложеше, не беше лесно да се удържи на

съответното място отзад върху бедната ѝ тресяща се глава. В случая бонето не само правеше странно впечатление, като стоеше на една страна, но трябваше и непрестанно да бъде потупвано по дъното от прислужницата Флауърс, която по време на закуска стоеше на заден план, за да изпълнява това задължение.

— Е, скъпи Грейнджби — каза мисис Скютън, — непременно трябва да обещ — някои думи тя изяждаше целите, а други — наполовина, — че дойдете скоро.

— Току-що ви казах, мадам — високо и отчетливо отвърна мистър Домби, — че ще дойда след ден-два.

— Бъдете благословен, Домбър!

При тези думи майорът, който бе дошъл да се сбогува с дамите и с невъзмутимото спокойствие на безсмъртно същество блещеше апоплектичните си очи срещу мисис Скютън, се обади:

— Ей богу, ма'ам, вие не каните стария Джо да ви посети!

— Жалък нещастник, кой е той? — изфъфли Клеопатра, но с едно потупване по бонето Флауърс сякаш намести паметта ѝ и тя добави: — О! Имате предвид себе си, невъзпитано същество!

— Дяволски странно, сър! — прошепна майорът на мистър Домби. — Тежък случай. Винаги се е обличала леко. — Самият майор бе закопчан до брадата. — Ами кого друго би могъл да има Дж. Б. предвид, като казва Джо, ако не стария Джо Багсток... Джоузеф... вашия роб... Джо, ма'ам? Ето! Ето го човека! Ето го и мяха му! — възкликна майорът, като звучно се удари в гърдите.

— Мила моя Едит... Грейнджби... изврено странно — раздражено се обади Клеопатра, — че майор...

— Багсток! Дж. Б.! — извика майорът, като видя, че тя се запъва на името му.

— Е, няма значение! — отвърна Клеопатра. — Едит, любов моя, знаеш, че никога не съм помнила имена... за какво говорех? Ах, да!... Изврено странно, че толкова много хора искат да дойдат да ме видят. Не заминавам за дълго. Ще се върна. Сигурно могат да почакаат, докато се завърна.

При тези думи Клеопатра огледа всички около масата и видът ѝ беше много разтревожен.

— Не искам гости... наистина не искам гости — каза тя, — малко покой... и други подобни неща... са ми нужни. Никакъв

отвратителен грубиян не трябва да се приближава до мен, докато не се отърся от тази скованост.

И като поднови маниерите си на кокетка — това бе ужасна гледка, — тя се опита леко да закачи майора с ветрилото си, но прекатури чашата на мистър Домби, намираща се в съвсем различна посока.

След това повика Уидърс и му нареди специално да се погрижи да се дадат нареждания за някои незначителни поправки в стаята ѝ, които трябвало да бъдат приключени до нейното завръщане, и тъй като не се знаело кога точно ще се върне, необходимо било веднага да се пристъпи към поправките, понеже тя имала твърде много уговорки и най-различни хора щели да я посещават. Уидърс изслуша тези разпореждания с подобаваща почит и обеща да бъдат изпълнени. Когато обаче се отдръпна една-две крачки зад нея, той, изглежда, не можа да се сдържи да не хвърли многозначителен поглед на майора, който пък не можа да се сдържи да не хвърли многозначителен поглед на мистър Домби, който от своя страна не можа да се сдържи да не хвърли многозначителен поглед на Клеопатра, която не можа да се сдържи да не разтресе глава, смъквайки бонето си над едното око, както и да не тракне по чинията с ножа и лъжицата си, сякаш потракваше с кастанети.

Единствено Едит нито веднъж не повдигна очи към никого на масата, нито пък изглеждаше смутена от това, което говореше и вършеше майка ѝ. Тя слушаше несвързаните ѝ приказки или поне извърщаше лице към Клеопатра, когато старата жена я заговаряше. Отвърщаше с няколко думи, когато бе необходимо, а понякога прекъсваше безсмислената ѝ реч и само с един звук връщаше мисълта ѝ там, откъдето се бе отклонила. Майката, колкото и разсеяна да беше по отношение на всичко друго, в едно нещо проявяваше съсредоточеност — непрестанно да наблюдава дъщеря си. Тя гледаше красивото лице, неподвижно и строго като издялано от камък, ту с боязливо възхищение, ту с нелеп кикот (опитвайки се да предизвика усмивка върху нещо), ту капризно проливайки сълзи и ревниво поклащайки глава, сякаш се чувствуваше пренебрегната от дъщеря си — интересът ѝ към Едит беше обаче траен и не се менеше като другите ѝ приумици, а непрестанно я изпълваше. Понякога тя местеше поглед от Едит към Флорънс и отново пак към Едит и този поглед беше

безумен. А понякога се опитваше да гледа другаде сякаш за да се откъсне от лицето на дъщеря си. Старата жена обаче беше принудена отново да погледне към дъщеря си, която никога не извърщаше лице към майка си — освен когато я заговаряше, — нито пък я безпокоеше с поглед.

След като приключи закуската, мисис Скютън — тя си даваше вид, че по момински леко се обляга на ръката на майора, но всъщност бе енергично подкрепяна от другата страна от прислужницата Флауърс, а отзад подпирана от пажа Уидърс — бе отведена до каретата, в която щеше да пътува заедно с Флорънс и Едит до Брайтън.

— Нима Джоузеф е хвърлен в пълно изгнание! — възкликна майорът, подал моравата си физиономия на стълбите. — По дяволите, ма'ам, нима Клеопатра е толкова коравосърдечна, че да забрани на предания й Антоний Багсток да се явява в нейно присъствие?

— Махайте се! — рече Клеопатра. — Не мога да ви понасям. Можете да ме посетите, когато се завърна, ако се държите добре.

— Кажете на Джоузеф, ма'ам, че може да живее с тази надежда — каза майорът, — иначе той ще умре от отчаяние.

Клеопатра потръпна и се облегна назад.

— Едит, скъпа — обърна се тя към дъщеря си. — Кажи му...

— Какво?

— Такива ужасни думи — рече Клеопатра. — Той си служи с такива ужасни думи!

Едит му направи знак да се оттегли, нареди да тръгват и остави неприятния майор на мистър Домби. Майорът се върна при него, свирукайки си.

— Чуйте какво ще ви кажа, сър — рече майорът, скръстил ръце отзад и широко разкراчил нозе, — една наша прелестна приятелка е закъсала.

— Какво искате да кажете, майоре? — осведоми се мистър Домби.

— Искам да кажа, Домби — отвърна майорът, — че в най-скоро време ще станете зет-сирак.

Това закачливо определение, изглежда, толкова малко се понрави на мистър Домби, че в знак на тържественост майорът приключи фразата си с конско пръхтене.

— По дяволите, сър — възкликна майорът, — няма никакъв смисъл да се скриват фактите. Джо е пряк, сър. Такъв е по характер. Ако изобщо приемате стария Джо, трябва да го приемате такъв, какъвто е. Дж. Б. е дяволски ръждясала, ситна стара пила, ще се убедите в това. Домби — добави майорът, — майката на жена ви вече е поела.

— Опасявам се — с много философски тон отвърна мистър Домби, — че мисис Скютън е силно разтърсена.

— Разтърсена ли, Домби! — възкликна майорът. — Тя е разбита на парчета!

— Въпреки това обаче — продължи мистър Домби — промяната и грижите могат много да помогнат.

— Не вярвам, сър — обади се майорът. — По дяволите, сър, тя винаги се е обличала леко. Ако човек не се облича добре — каза майорът и закопча още едно копче на бежовата си жилетка, — няма на какво да разчита. Някои хора обаче искат да умрат. Те искат да го сторят. По дяволите, те ще го сторят. Те са упорити. Чуйте какво ще ви кажа, Домби. Може да не е красиво, може да не е изискано, може да е грубо и дръзко, но човешката природа ще се подобри здравата, сър, ако ѝ се влее мъничко от истинската, стара, английска, Багстокова сила.

След като съобщи това ценно сведение, майорът, който безспорно бе действително син, независимо какви други качества притежаваше или искаше да притежава, за да се причисли към „истинската, стара, английска порода“ (тази порода никога не е била точно определяна), замъкна рачешките си очи и апоплексията си в клуба и цял ден се дави там.

Клеопатра, ту сприхава, ту самодоволна, ту будна, ту спяща, но неизменно млада, пристигна същата вечер в Брайтън, разпадна се както винаги на части и бе сложена в кревата. Там мрачната фантазия би могла да си представи как един по-страшен скелет от прислужницата — прислужницата би трябвало да представлява това — дебне край розовите завеси, закарани там, за да хвърлят ярките си отблясъци върху Клеопатра.

Решено бе на висш съвет на медицинските светила, че тя трябва всеки ден да се разхожда с карета и че е необходимо всеки ден да слиза и да се движи сама. Едит бе готова да я съпровожда — тя винаги бе готова да я съпровожда, с неизменното си, безучастно внимание и

застинала хубост — и те се отправяха с каретата на път, само двете, тъй като сега, когато състоянието на майка ѝ се бе влошило, Едит изпитваше безпокойство в присъствието на Флорънс. Тя целуваше Флорънс и ѝ казваше, че предпочитат да бъдат сами.

Един ден мисис Скютън се намираше в неопределеното състояние на придирчивост и ревниност, което бе развила при възстановяването си от първия удар. След като известно време седя безмълвно в каретата, наблюдавайки Едит, тя пое ръката ѝ и горещо я целуна. Ръката нито се протегна сама, нито се отдръпна, а просто позволи да я вземат и когато се освободи, се отпусна отново, сякаш бе безчувствена. Като видя това движение, Клеопатра започна да хленчи, да ридеа и да разправя каква майка е била и как са я забравили. Тя продължи да върши това на произволни промеждутъци дори и след като слязоха. Старата жена закуцука напред със съвместното съдействие на Уидърс и бастуна, Едит вървеше редом до нея, а каретата бавно ги следваше на малко разстояние отзад.

Беше хладен, навъсен, ветровит ден. Те се намираха сред хълмовете, а между тях и хоризонта не се виждаше нищо друго освен безплодно, голо пространство. Мрачно наслаждавайки се на монотонната си жалба, майката продължаваше от време на време да я повтаря тихо, а гордата фигура на дъщеря ѝ се движеше бавно до нея, когато срещу тях се зададоха откъм тъмния хребет други две фигури, които в далечината до такава степен приличаха на карикатурно копие на самите тях, че Едит се спря.

Почти веднага щом тя спря, спряха и двете фигури. Тази, която според Едит приличаше на изкривена сянка на майка ѝ, припряно заговори на другата, като сочеше с ръка към тях. Първата фигура сякаш бе склонна да се върне, но втората, у която Едит видя толкова голяма прилика със себе си, че изпита странно чувство, примесено с известен страх, пристъпи напред. Тогава и двете фигури пристъпиха напред.

Повечето от своите наблюдения Едит направи, докато вървеше насреща им, тъй като тя се бе спряла само за миг. Когато приближи, забеляза, че те са бедно облечени като скитащи се от село на село пътници, че младата жена носи за продан плетени неща и друга подобна стока, а старата се тътри с празни ръце.

Въпреки това, независимо колко голяма бе разликата в дрехите, положението, външността, Едит не можеше да не сравнява младата жена със себе си. Навярно тя видя върху лицето ѝ следи от това, което таеше в собствената си душа, макар още то да не себе изписало върху лика ѝ. Докато жената пристъпваше насреща, отвърщайки на погледа ѝ, впивайки блестящите си очи в нея, несъмнено показвайки нещо от своя облик и осанка, мислейки си сякаш за същите неща като нея, Едит усети, че я побиват студени тръпки, сякаш денят се бе смрачил, а вятърът усилил.

Сега те приближиха. Старицата протегна натрапчиво ръка и се спря да проси от мисис Скютън. Младата също се спря и те двете с Едит се погледнаха в очите.

— Само това — отвърна жената и без да поглежда към стоката си, я показа. — Себе си отдавна съм продала.

— Госпожо, не ѝ вярвайте — дрезгаво се обърна старицата към мисис Скютън, — не ѝ вярвайте какво ви разправя. Тя обича да приказва така. Това е моята красива и непокорна дъщеря. Тя ми се отплаща единствено с упреци, госпожо, за всичко, което съм сторила за нея. Вижте я сега, госпожо, какви погледи отправя към бедната си възрастна майка.

Докато мисис Скютън с разтреперана ръка извади кесията си и нетърпеливо зарови в нея за пари, а другата стара жена алчно я наблюдаваше — в тяхната припряност и немощ главите им едва не се докосваха, — Едит се обади.

— Виждала съм ви преди — обърна се тя към старицата.

— Да, госпожо — отвърна ѝ тя с реверанс. — Там, в Уорикшир. Сутринта в гората. Когато не искахте нищо да ми дадете. Но джентълменът, той ми даде нещо! О, да бъде благословен, да бъде благословен! — измънка старицата, като вдигна костеливата си ръка и се ухили страхотно на дъщеря си.

— Няма смисъл да се опитваш да ме възпираш, Едит! — сърдито заяви мисис Скютън, очаквайки възражение от нея. — Ти нищо не разбираш. Не можеш да ме разубедиш. Уверена съм, че това е чудесна жена и добра майка.

— Да, госпожо, да — бърбореше старицата, стръвно протягайки ръка. — Благодаря, госпожо. Бог да ви благославя, госпожо. Още шест пени, хубава моя госпожо, поради това, че и вие сте добра майка.

— Но и към мен понякога се отнасят с непокорство, скъпа стара приятелко, уверявам ви — захленчи мисис Скютън. — Хайде! Ръкувай се с мен! Ти си много добро старо създание... изпълнено с... как се казваше... и тям подобни. Цялата преливаш от чувства и така нататък, нали?

— О, да, госпожо!

— Да, убедена съм, че си такава. Такова е и онова благородно създание, Грейнджби. Наистина трябва отново да се ръкувам с теб. А сега можеш да си вървиш и се надявам — обърна се тя към дъщерята, — че ще проявяваш по-голяма благодарност и естествена... как се казваше... и неща от този род... никога не мога да запомня тези названия... защото няма по-добра майка на земята от тази старица. Хайде, Едит!

Докато развалините, останали от Клеопатра, с хленч се заклатиха напред, внимателно изтривайки очи, без да забравят за ружа наоколо, другата старица закуцука в обратна посока, като си мърмореше и броеше парите. Едит и младата жена не си бяха разменили ни дума повече, не бяха направили никакъв жест, но и двете дори за миг не бяха откъснали очи една от друга. Те докряя стояха изправени лице в лице, докато Едит, сякаш събуждайки се от сън, бавно отмина.

— Вие сте красива жена — загледана след нея, прошепна сянката ѝ. — Но хубостта няма да ни спаси. Вие сте горда жена. Но гордостта няма да ни спаси. Трябва да се опознаем, когато се срещнем отново.

ГЛАВА XLІ

НОВИ ГЛАСОВЕ ВЪВ ВЪЛНИТЕ

Всичко си върви постарому. Вълните са прегракнали от повтарянето на тайнствените думи. Пясъчните купчинки си лежат край брега. Чайките се извисяват и кръжат. Ветровете и облаците следват своя невидим път. Бели ръце махат в лунната нощ и приканват към далечната незнайна страна.

С тиха, меланхолична радост Флорънс отново се озовава на старото място, където някога бе бродила така печална и все пак щастлива, и си спомня за него в тихото кътче, в което те двамата толкова пъти бяха разговаряли заедно сред плисъка на вълните, достигащи до количката му. И сега, когато стои замислена тук, тя дочува в непонятния, тих ромон на морето краткия разказ на Пол, повторен с неговите думи, и ѝ се струва, че целият ѝ живот оттогава, надеждите ѝ, скърбите ѝ — в самотния дом, както и в разкошния палат, в който той се превърна после — се отразяват в тази чудесна песен.

А кроткият мистър Тутс, движещ се на разстояние, с копнеж поглеждащ към обожаваното от него същество, което той бе проследил дотук, но в своята деликатност не би обезпокоил в такъв момент, също чува реквиема за малкия Пол в шума на вълните, които се надигат и спускат и непрестанно изпълняват мадригал във възхвала на Флорънс. Да! И той смътно разбира, бедният мистър Тутс, че те нашепват нещо за времето, когато той бе умен, а не смахнат. Сълзи бликват в очите му при мисълта, че сега е несхватлив и тъп и става единствено за посмешище. Помръква радостта му, предизвикана от успокоителния шепот на вълните, напомнил му, че за момента се е освободил от отговорност спрямо Петела, тъй като въпросният боен представител на кокошарника отсъства, за да тренира (на разноските на Тутс) преди голямото си сражение с Шегобиеца.

Мистър Тутс обаче набира смелост, след като вълните му нашепват сладостна мисъл, и малко по малко, често поспирайки се нерешително, се приближава към Флорънс. Заеквайки и изчервявайки

се, мистър Тутс си придава вид на удивен, когато застава срещу нея, и заявява (от Лондон чак дотук той неотстъпно е следвал по пътя каретата, в която пътува тя, и е изпитвал наслада дори да се задушава от прахоляка, вдиган от нейната карета), че никога в живота си не е бил толкова изненадан.

— Взели сте със себе си и Диоген, мис Домби! — възкликва мистър Тутс, целият изтръпнал от допира на малката ръка, подадена му ласкаво и доверчиво.

Несъмнено Диоген е тук и несъмнено мистър Тутс има основание да го забележи, тъй като Диоген веднага се втурва към краката на мистър Тутс и в яростта, с която се нахвърля отгоре му, се преобръща подобно кучето от Монтаржи^[1]. Прелестната му господарка обаче го укротява:

— Спри, Дио, спри! Не си ли спомняш кой пръв ни запозна? Засрами се!

О! Добре притиска Дио признателната си муцуна към ръката ѝ, тича напред, тича обратно назад, тича наоколо ѝ, като лае и се нахвърля стремглаво върху всеки срещнат, за да покаже своята преданост. И мистър Тутс би се нахвърлил стремглаво върху всеки. Наблизо минава джентълмен във военни дрехи и на мистър Тутс много му се ще да се нахвърли с всичка сила отгоре му.

— Тук Диоген е в родното си място, нали, мис Домби? — казва мистър Тутс.

Флорънс изразява съгласието си с признателна усмивка.

— Мис Домби — казва мистър Тутс, — моля за извинение, но ако желаете да отидете в дома на Блимбър, аз... аз съм тръгнал натам.

Без да казва ни дума, Флорънс хваща Тутс под ръка и те тръгват заедно, а Диоген тича отпред. На мистър Тутс му треперят коленете. И макар че е великолепно облечен, струва му се, че дрехите не му стоят добре, забелязва гънки в шедьоврите на „Бърджес и Сие“ и съжалява, чене си е сложил най-официалните обувки.

Отвън домът на доктор Блимбър има все така педантичен и учен вид. Високо горе е прозорецът, където тя бе очаквала да зърне бледото лице, а това бледо лице бе светвало при вида ѝ и тънката ръчица ѝ бе пращала целувки. Вратата се отваря от същия късоглед млад човек, чиято малоумна усмивка, отправена към мистър Тутс, е възплъщение на мекушавостта. Въвеждат ги в кабинета на доктор Блимбър, където

слепият Омир и Минерва по прежнѣму ги изслушват под акомпанимента на спокойното тиктакане на големия стенен часовник във вестибюла и където глобусите стоят застинали на обичайните си места, сякаш светът е също неподвижен и нищо в него не загива по силата на всеобщия закон, който, привеждайки света в движение, призовава всички към земята.

А ето го и доктор Блимбър с учените си крака. Ето я и мисис Блимбър с небесносинята си шапка. Ето я и Корнелия с безцветните си къдрици и проблясващите очила, която все така се рови като гробар в гробницата на езиците. Ето я масата, на която седеше изоставеният, странен „нов ученик“, и дотук долита далечното гукане на същите момчета, които живеят по същия начин в същата стая, въз основа на същите принципи.

— Тутс — казва доктор Блимбър, — много се радвам да ви видя, Тутс.

В отговор мистър Тутс се изкискава.

— Както и да ви видя, Тутс, в такава прекрасна компания — добавя доктор Блимбър.

Мистър Тутс, силно изчервил се, обяснява, че бил срещнал мис Домби случайно и тъй като и мис Домби като него искала да види старото училище, те дошли заедно.

— Несъмнено ще ви бъде приятно, мис Домби — казва доктор Блимбър, — да се срещнете с нашите млади приятели. Всички до един ваши бивши съученици, Тутс. Струва ми се, че не са постъпили нови момчета в нашия малък Портик, скъпа — обръща се доктор Блимбър към Корнелия, — откакто ни е напуснал мистър Тутс.

— С изключение на Бидърстоун — отвръща Корнелия.

— Да, вярно — съгласява се докторът. — Бидърстоун е непознат за мистър Тутс.

Почти непознат е и за Флорънс, тъй като в класната стая Бидърстоун — вече не младият Бидърстоун от пансиона на мисис Пипчин — се явява с яка и връзка и носи часовник. Обаче Бидърстоун, роден под злочеста звезда в Бенгалия, целият е изпоцапан с мастило, а речникът му така се е подул от разгръщане, че не иска да се затвори и се прозява, сякаш до гуша му е дошло да бъде тъй често обезпокояван. Прозява се и неговият собственик, Бидърстоун, който насилствено се развива при най-високо налягане от страна на доктор Блимбър. В

прозаявката на Бидърстоун обаче се крие злоба и заплаха и някои са го чували да казва, че искал „старият Блимбър“ да му падне в ръцете в Индия. Там Блимбър нямало и да се усети как щял да бъде откаран от няколко кули (собственост на самия Бидърстоун) и предаден на тхугите^[2]. В това Блимбър не трябвало да се съмнява.

Бригс все така се мели в мелницата на знанието. А също и Тозър. Също и Джонсън. Също и всички останали. По-големите ученици се занимават главно с това с огромни усилия да забравят всичко, което са знаели, когато са били по-малки. Всички са учтиви и бледи като преди, а сред тях мистър Фидър, бакалавърът по хуманитарните науки, с костеливите ръце и четинеста глава, е все така усърден — в момента той е натиснал клапата на Херодот, а другите му латерни се намират на рафта зад него.

Голямо събитие представлява дори и за такива сериозни млади джентълмени посещението на измъкналия се на свобода Тутс, на когото се гледа с известно благоговение като на човек, пресякъл Рубикон^[3] и дал клетва повече да не се завръща и чиято кройка на дрехите и вид на скъпоценните камъни предизвикват шушукания. Жлъчният Бидърстоун обаче, който не е бил тук по времето на мистър Тутс, говори за него пред по-малките момчета с привидно презрение, като заявява, че той ги разбирал тези работи и му се искало да види как Тутс щял да си придава важности в Бенгалия, където майка му имала изумруд, принадлежащ на самия Бидърстоун и изваден от подножието на трона на раджа. Гледай ти!

Шеметно вълнение предизвиква и появата на Флорънс, в която всеки един от младите джентълмени мигновено се влюбва отново, с изключение обаче, както в споменатия вече случай, на жлъчния Бидърстоун, който отказва да се влюби, за да бъде в опозиция. Събужда се черна ревност към мистър Тутс и Бригс изразява мнението, че в края на краищата Тутс не бил чак толкова възрастен. Този непочтителен намек обаче бързо се опровергава от самия Тутс, който високо казва на мистър Фидър, бакалавъра по хуманитарните науки: „Как сте, Фидър?“ и го кани днес на вечеря в Бедфорд. В резултат на този подвиг Тутс би могъл сега (ако реши) да мине дори за Стария Пар^[4], без да предизвиква съмнения.

Следват много ръкувания, поклони, а всеки един от младите джентълмени силно желае да лиши Тутс от благосклонността на мис

Домби. А после, след като мистър Тутс се покиска на старото си бюро, той и Флорънс се оттеглят заедно с мисис Блимбър и Корнелия. Чува се как доктор Блимбър, преди да излезе последен и да затвори вратата, казва: „Джентълмени, сега ще продължим заниманията си.“ Това, единствено това чува докторът в шепота на вълните и през целия си живот не е чувал нищо друго.

Флорънс тихо се отдалечава и се качва горе в старата спалня заедно с мисис Блимбър и Корнелия. Мистър Тутс, усетил, че там не се нуждаят нито от него, нито от когото и да било друг, стои на вратата на кабинета и разговаря с доктора или по-скоро слуша какво му говори докторът и се чуди как някога е могъл да смята този кабинет за истинско светилище, а доктора, с кръглите му, криви крака като на църковно пиано, за човек, внушаващ ужас. Сбогува се и мистър Тутс. А Диоген, който през цялото това време безмилостно бе измъчвал късогледия младеж, изскача през вратата и отправя доволен, предизвикателен лай долу към скалите. В това време Милия и някаква друга прислужница на доктора надничат от един висок прозорец, смеят се на „този там Тутс“ и казват за мис Домби: „Но наистина, не прилича ли тя на брат си, само дето е по-хубава?“

Мистър Тутс, забелязал сълзи по лицето на Флорънс след слизането ѝ долу, е ужасно разстроен и обезпокоен. Отначало той се опасява, че е сбъркал, като е предложил да направят такова посещение. Скоро обаче се успокоява, когато тя казва, че била много доволна от отиването си там и когато я чува весело да приказва по този въпрос, докато се разхождат край морето. Той слуша шепота на морето и нейния нежен глас и когато стигат до къщата на мистър Домби и мистър Тутс трябва да се сбогува с Флорънс, той до такава степен е заплепен, че не му е останала капчица воля. Когато на прощаване тя му подава ръка, той не може да я пусне.

— Мис Домби, моля за извинение — смутено и тъжно започва мистър Тутс, — но ако ми разрешите... да...

Усмехнатите и нищо неразбиращи очи на Флорънс го карат да спре.

— Ако ми разрешите... да... ако не го сметнете за дързост, мис Домби, ако можех... без каквито и да е поощрения, ако можех да се надявам, нали разбирате... — продължава мистър Тутс.

Флорънс въпросително го поглежда.

— Мис Домби — казва мистър Тутс, почувствувал, че няма накъде да върви, — до такава степен ви обожавам, че направо не зная какво да правя със себе си. Аз съм най-отчаяният нещастник. Ако не се намирахме сега на ъгъла на площада, щях да падна на колене и да ви моля настойчиво, без каквито и да е поощрения, само да ме оставите да се надявам, че мога... мога да считам за възможно, че вие...

— О, моля ви, недейте! — възкликва Флорънс, внезапно разтревожена и разстроена. — О, моля ви, недейте, мистър Тутс! Спрете, ако обичате. Не казвайте нищо повече. Бъдете така добър, направете го заради мен.

Мистър Тутс е ужасно засрамен и стои с отворена уста.

— Толкова добър сте били с мен — казва Флорънс. — Толкова съм ви признателна, имам толкова много основания да ви ценя като мой добър приятел, и аз наистина ви ценя — при тези думи невинното лице се обръща към него с най-ласкава и чистосърдечна усмивка — и съм уверена, че ще ми кажете само „довиждане“.

— Разбира се, мис Домби — отвърща мистър Тутс. — Аз... аз... точно това имам предвид. Няма никакво значение.

— Довиждане! — казва Флорънс.

— Довиждане, мис Домби! — със заекване отвърща мистър Тутс. — Надявам се, че нищо лошо няма да си помислите. Няма... няма никакво значение, благодаря. Няма изобщо абсолютно никакво значение.

Бедният мистър Тутс в пълно отчаяние се прибира в хотела си, заключва се в спалнята си, хвърля се на кревата си и дълго лежи там. Изглежда все пак, че всичко е от голямо значение. Но мистър Фидър, бакалавърът по хуманитарни науки, ще дойде на вечеря, което е много благоприятно за мистър Тутс, защото в противен случай не се знае кога чак ще се надигне. Сега мистър Тутс е задължен да стане, за да посрещне мистър Фидър и да прояви към него гостоприемство.

Под благотворното влияние на тази социална добродетел — гостоприемството (да не говорим за виното и добрата гощавка) — сърцето на мистър Тутс се отваря и той става разговорлив. Той не разправя на мистър Фидър, бакалавъра по хуманитарните науки, за случилото се на ъгъла на площада, но когато мистър Фидър го пита: „Кога ще стане онова?“, мистър Тутс отговаря, „че има известни неща...“ и по този начин моментално поставя мистър Фидър на

мястото. Мистър Тутс добавя, че се чудел какво право имал Блимбър да обръща внимание на появата му в компанията на мис Домби и ако приемел това за проява на дързост, щял да го научи, независимо, че бил доктор, но той предполагал, че това било само проява на невежество. Мистър Фидър се обажда, че несъмнено е така.

Мистър Фидър обаче, като близък приятел, не е незапознат с нещата. Просто мистър Тутс изисква за тях да се споменава загадъчно и прочувствено. След няколко чаши вино той вдига наздравица за мис Домби, като казва: „Фидър, нямате представа с какви чувства вдигам този тост.“ Мистър Фидър отвръща: „О, напротив, имам, скъпи Тутс, и те ви правят чест, стари приятелю.“ После мистър Фидър се разчувствува при мисълта за приятелството, започва да се здрависва с мистър Тутс и да разправя, че ако мистър Тутс има нужда от брат, знае къде да го търси. Освен това мистър Фидър заявява, че ако го слушали него, щял да препоръча на мистър Тутс да се научи да свири на китара или поне на флейта, защото жените обичали музиката при ухажване и той самият се бил убедил в това.

Тези думи карат мистър Фидър, бакалавъра по хуманитарните науки, да си признае, че е хвърлил око на Корнелия Блимбър. Той осведомява мистър Тутс, че нямал нищо против очилата и че ако докторът направел красивия жест да се откаже от професията си, то тогава те били... обезпечени. Той казва, че според него, когато един човек бил натрупал добро състояние благодарение на професията си, бил длъжен да се откаже от нея и че Корнелия би оказвала помощ в работата, с което всеки мъж би се гордял. В отговор мистър Тутс започва безумно да възхвалява мис Домби и да загатва, че понякога му идвало да си пръсне черепа. Мистър Фидър настойчиво го увещава, че подобна крачка би била неразумна, и за да накара приятеля си да се примири със съществуването си, му показва портрета на Корнелия, с очилата и всичко останало.

Така тези кротки души прекарват вечерта, а когато вечерта отстъпва място на нощта, мистър Тутс придружава Фидър до дома и се разделя с него пред къщата на доктор Блимбър. Мистър Фидър обаче само се качва по стълбите, а след като мистър Тутс си отива, отново слиза, за да се разхожда сам по брега и да обмисля плановете си. Докато се движи насам-натам, той ясно чува как вълните му казват, че доктор Блимбър щял да се откаже от професията си, и Фидър изпитва

чудесна, романтична наслада да съзерцава къщата отвън и да си мисли, че докторът първо ще я боядиса и ремонтира основно.

На свой ред мистър Тутс броди нагоре-надолу около касетката, в която е скрит неговият скъпоценен камък, и изпаднал в плачевно състояние на духа, предизвиквайки известни подозрения у полицаите, се визира в един осветен прозорец, който според него несъмнено е прозорецът на Флорънс. Той обаче бърка, тъй като това е стаята на мисис Скютън. И докато Флорънс, сладко спяща в друга стая, сънува миналото и то отново възкръсва, то жената, която в суровата действителност е заменила кроткото момче в същата роля, за да възстанови отново връзката — по съвсем различен начин обаче — с тлението и смъртта, се е проснала там, будна и стенеща. Уродлива и измъчена, тя лежи и не може да си намери покой в кревата. А до нея, внушавайки ужас с безстрастната си красота — ужасът се чете в угасващите очи на старицата, — седи Едит. Какво ли им нашепват вълните в тишината на нощта?

— Едит, каква е тази каменна ръка, вдигнала се, за да ме удари? Не я ли виждаш?

— Нищо няма, майко, само ти се привижда.

— Привиждало ми се! Всичко ми се привиждало! Гледай! Нима е възможно да не я виждаш?

— Наистина, майко, нищо няма. Нима щях да седя така спокойна, ако имаше там такова нещо?

— Спокойна ли? — Тя ѝ хвърля безумен поглед. — Сега изчезна... А защо си толкова спокойна? Това вече не ми се привижда, Едит. Изстивам от ужас, като те гледам как стоиш до мен.

— Съжалявам, майко.

— Съжаляваш! Ти сякаш непрекъснато съжаляваш. Но не и за мен!

При тези думи тя се разплаква и като върти неспокойно насамнатам глава върху възглавницата, започва да нарежда за проявяваното нехайство към нея, за това каква майка била, каква майка била добрата старица, която срещнали, и какви неблагодарни дъщери имали такива майки. Насред тези несвързани приказки тя спира, поглежда дъщеря си, изкрещява, че полудява, и скрива лице във възглавницата.

Едит съчувствено се навежда над нея и я заговаря. Болната стара жена се вкопчва в шията ѝ и обзета от ужас, казва:

— Едит! Скоро ще се върнем у дома, ще се върнем. Смяташ ли, че аз отново ще се върна у дома?

— Да, майко, да.

— Това, което каза той... как се казваше, никога не съм могла да помня имена... майор... тази ужасна дума, когато тръгнахме... не е вярна? Едит! — Тя извика и широко разтвори очи. — С мен това няма да се случи.

Много нощи наред прозорецът свети, жената лежи просната върху кревата, Едит седи до нея, а неспокойните вълни зоват и двете през цялата нощ. Много нощи наред вълните прегракват от повтарянето на тайнствените думи. Пясъчните купчинки лежат край брега. Чайките се извисяват и кръжат. Ветровете и облаците следват своя невидим път. Бели ръце махат в лунната нощ и приканват към далечната незнайна страна.

Болната стара жена все така се вглежда в ъгъла, където каменната ръка — ръка на статуя от гробница според думите ѝ — се вдига, за да я удари. Най-накрая ръката се спуска и в кревата лежи няма, стара жена — изкривена, смалена и наполовина мъртва.

Тази жена, боядисана и разкрасена за смях на хората, всеки ден бавно я теглят с количка сред тълпата. Докато се движи, тя дири с поглед добрата старица, която е била чудесна майка, и прави гримаси, като не съзира старицата в тълпата. Тази жена често я закарват до брега на морето и я оставят там, но ветрецът не може да я освежи, нито пък морето може да ѝ прошепне успокоителна дума. Тя лежи и се вслушва в него, но словата му ѝ се струват мрачни и зловещи и върху лицето ѝ се изписва ужас, а когато очите ѝ се отправят към хоризонта, вижда само пусто пространство, простиращо се между земята и небето.

Флорънс тя вижда рядко, а когато я види, се дразни и прави гримаси. Едит е винаги до нея и не допуска Флорънс наблизко. А нощем в кревата си Флорънс изтръпва при мисълта за смъртта, приела такъв облик, и често се буди и ослушва, смятайки, че смъртта е дошла. Никой не се грижи за старата жена освен Едит. По-добре е по-малко хора да я виждат. Дъщеря ѝ бди сама до леглото.

Сгъстява се сянката върху засенченото лице, изострят се изострените черти, пелената пред очите се превръща в покров, който закрива помръкналия свят. Треперещите ръце се хващат една за друга

върху завивката и се протягат към дъщерята. Глас, неприличащ на нейния, неприличащ на гласа на никой смъртен, казва: „Нали те отгледах!“

Едит, без да проронва сълзи, пада на колене, за да се приближи до отпускащата се глава, и отвърща:

— Майко, чуваш ли ме?

Разтваряйки широко очи, тя се опитва да кимне в отговор.

— Помниш ли нощта, преди да се ожения?

Главата е неподвижна, но върху лицето се появява израз, че помни.

— Тогава ти казах, че съм ти простила за твоето участие, и се помолих на бога да прости моето. Казах ти, че с миналото вече сме приключили. Повтарям същото и сега. Целуни ме, майко.

Едит докосва побелелите устни и за миг нищо не нарушава тишината. Моментално след това майка ѝ, с момински смях и движение, достойни за скелета на Клеопатра, се привдига в леглото.

Дръпнете розовите завеси. Нещо друго се носи по невидимия път освен вятъра и облаците. Дръпнете силно розовите завеси!

В града се изпраща съобщение за случилото се на мистър Домби, който навестява братовчеда Финикс (все още невзел решение относно Баден-Баден), който също току-що го е получил. Такъв добродушен човек като братовчеда Финикс е най-подходящ за сватба или погребение и като се има предвид положението му в семейството, редно е при него да се иде за съвет.

— Домби — казва братовчедът Финикс, — честна дума — ужасно съм потресен, че се виждаме по такъв печален повод. Бедната ми леля! Тя беше дяволски жизнена жена.

Мистър Домби отвърща:

— Много жизнена наистина.

— И много младолика, нали разбирате, относително — продължава братовчедът Финикс. — В деня на вашата сватба си помислих, че тя ще живее още най-малко двадесет години. Всъщност аз точно това казах на един човек в Брукс... на малкия Били Джоупър... несъмнено го познавате... един човек с монокъл.

Мистър Домби дава отрицателен отговор с глава.

— По отношение на погребалната церемония — заговаря мистър Домби — имате ли някакво предложение...

— Ах, боже! — възкликва братовчедът Финикс и поглажда брадичката си — едва подаващата му се от маншетите ръка стига дотам. — Не знам наистина. Има гробница в дома ми, в парка, но се боя, че се нуждае от ремонт и че всъщност е в дяволско състояние. Ако не бях затруднен материално, щях да я оправя. Мисля обаче, че хората идват и си устройват пикник там, зад желязната ограда.

На мистър Домби му е ясно, че нищо няма да стане с тази гробница.

— Има необикновено хубава черква в селото — замислено казва братовчедът Финикс, — чист образец на англо-норманския стил, която прекрасно е изрисувана от лейди Джейн Финчбери — жена с тесен корсет, — но чувам, че са я развалили, като са я боядисали, а освен това е твърде далече.

— Навярно тогава в самия Брайтън — предлага мистър Домби.

— Честна дума, Домби, по-добро нещо не бихме могли да измислим! — възкликва братовчедът Финикс. — На същото място е, нали разбирате, а и градчето е много весело.

— А кой ден да определим? — пита мистър Домби.

— Готов съм тържествено да заявя — отвърща братовчедът Финикс, — че приемам всеки ден, който вие сметете за подходящ. Ще ми достави голямо удоволствие (печално удоволствие, разбира се) да придружа бедната ми леля до пределите на... всъщност до гроба — завършва братовчедът Финикс, ненамерил уместен израз.

— Ще можете ли в понеделник да заминете от града? — пита мистър Домби.

— В понеделник ми е извънредно удобно — отвърща братовчедът Финикс.

И така, мистър Домби се уговаря с братовчедата Финикс да го откара в уречения ден, а после се сбогува, като братовчедът Финикс го придружава до стълбите, а на прощаване казва:

— Безкрайно съжалявам, Домби, че имате толкова много тревоги.

А мистър Домби отвърща:

— Моля.

В уговорения час братовчедът Финикс и мистър Домби се срещат, отиват в Брайтън и явявайки се като представители на всички опечалени от загубата на починалата дама, съпровождат тленните ѝ

останки до вечното ѝ жилище. Братовчедът Финикс, седнал в траурна карета, вижда безброй много познати по пътя си, но съблюдавайки благоприличието, не им обръща никакво внимание, а само назовава на глас имената им за сведение на мистър Домби: „Томс Джонсън. Човек с корков крак от Уайт. Какво, тук ли си, Томи? Фоли на чистокръвна кобила. Дъщерите на Смолдър...“ — и така нататък. По време на церемонията братовчедът Финикс изпада в униние и отбелязва, че в такива случаи всъщност човек се сещал, че силите му отслабвали. А когато церемонията свършва, очите му наистина са влажни. Той обаче бързо си възвръща духа и същото се отнася и за останалите роднини и приятели на мисис Скютън, за която майорът непрестанно говори в клуба си, че се обличала твърде леко. А младата дама с голия гръб, която се затруднява да си вдига клепачите, казва, надавайки лек писък, че покойницата навярно е била страшно стара и е починала от всевъзможни ужасни неща, за които не трябвало да се споменава.

И така, майката на Едит лежи, без да бъде споменавана от скъпите си приятели, които са глухи за вълните, прегракнали от повтарянето на тайнствените думи, и слепи за пясъчните купчини край брега и за белите ръце, които махат в лунната нощ и приканват към далечната незнайна страна. Всичко обаче си върви постарому край брега на непознатото море. А в нозете на Едит, застанала там сама и заслушана във вълните, се стелят влажни водорасли, които ще осяват жизнения ѝ път занапред.

[1] Кучето от Монтаржи — кучето на френския рицар Обри де Мондиде (XIV век), който бил убит според легендата от Ричард де Макер в гората близо до Монтаржи. Престъпникът бил разкрит благодарение на кучето на убития. ↑

[2] Членове на индуска религиозна секта, които принасят удушени от тях хора в жертва на бога. ↑

[3] Пресякъл Рубикона — тоест напуснал доктор Блимбър завинаги. Намеква се за Юлий Цезар, който с пресичането на реката Рубикон излязъл извън пределите на своята територия и по този начин гражданската война станала неизбежна. ↑

[4] Има се пред вид Томас Пар, който живял до 152 години (XVII век). ↑

ГЛАВА XLII

ПОВЕРИТЕЛЕН РАЗГОВОР И ЗЛОПОЛУКА

Свалил траурните панталони и непромокаемата моряшка шапка, купени от капитан Кътъл, и облякъл солидна кафява ливрея, която, макар че имаше претенции да е сдържана и скромна, бе най-самодоволната и самоуверена ливрея, каквато можеше да се ушие от един шивач, Роб Точиларя, преобразен външно по този начин, а вътре в себе си напълно забравил за капитана и мичмана, освен когато отделяше по няколко минути от свободното си време, за да проявява злорадство по отношение на тези две неразделни особи и да си припомня под тържествения акомпанимент на този меден инструмент, съвестта, победоносния начин, по който се бе освободил от тяхната компания, сега служеше на своя покровител, мистър Каркър. Настанен в къщата на мистър Каркър, за да го обслужва, Роб със страх и трепет се взираше в белите зъби, като чувствуваше, че трябва да си отваря кръглите очи по-широко от всякога.

Пред тези зъби той трепереше с цялото си тяло и не бе в състояние да трепери повече от това въпреки съзнанието, че служи на велик магьосник и че зъбите му представляват могъщ талисман. Момчето така силно усещаше силата и могъществото на своя покровител, че те поглъщаха цялото му внимание и предизвикваха сляпото му подчинение и покорство. Роб дори и не смееше да мисли за господаря си в негово отсъствие, за да не би незабавно отново да бъде хванат за гърлото както през онази сутрин, когато за първи път се свърза с него, и да не би да види как зъбите, всички до един, го разобличават и обвиняват за всяка негова мисъл. Изправен лице в лице с него, Роб изобщо не се съмняваше, че мистър Каркър чете скритите му мисли или че е в състояние да ги чете със съвсем малко усилие от своя страна, стига само да пожелае, както не се и съмняваше, че мистър Каркър го вижда, когато гледа в него. Господството му бе толкова пълно и така бе омагьосало Роб, че без да се осмелява изобщо да мисли, той непрекъснато все по-осезаемо чувствуваше над себе си

несъкрушимата власт на покровителя си и способността му да направи каквото си пожелае с него, Роб, и той се стараяше да му угажда и да предусеща заповедите му, изцяло забравил за всичко останало.

Навярно Роб не си беше отговорил на въпроса — при тогавашното му душевно състояние би било голямо безразсъдство да се пита за подобно нещо — дали всецяло не се бе подчинил на това влияние поради това, че както имаше известни слаби подозрения, покровителят му до съвършенство владее изкуството на предателството, което самият Роб бе изучавал слабо в училището на точиларите. Естествено Роб не само се страхуваше от него, но и му се възхищаваше. Навярно мистър Каркър бе по-добре запознат с източника на своята власт и той добре си служеше с нея.

Още същата вечер, след като напусна службата си при капитана, Роб се освободи от гълъбите — в бързината дори направи лоша сделка, — отпрати се веднага към къщата на мистър Каркър и разгорещен, с пламнало лице, се представи пред новия си господар, сякаш очакваше похвала.

— О, безделнико! — възкликна мистър Каркър, като погледна към вързопа му. — Значи, си зарязал работата си и си дошъл при мен?

— О, моля за извинение, сър — със запъване отвърна Роб, — но вие казахте, нали разбирате, когато бях тук за последен път...

— Аз съм казал — отвърна мистър Каркър, — какво съм казал аз?

— Моля за извинение, сър, изобщо нищо не сте казвали — рече Роб, стреснат от тона на въпроса и много обезпокоен.

Покровителят му го погледна, оголвайки целите си венци, и като размаха заканително пръст, добави:

— Предчувствувам, че лошо ще свършиш, разбойнико. Очаква те гибел.

— О, моля за извинение, не говорете така, сър! — извика Роб и коленете му се разтрепериха. — Уверен съм, сър, че не искам нищо друго, освен да работя за вас, сър, да ви служа, сър, и честно да изпълнявам всичко, което ми наредите.

— Съветвам те честно да изпълняваш всичко, което ти наредя — отвърна покровителят му, — ако искаш да имаш работа с мен.

— Да, знам това, сър — рече покорният Роб. — Не се съмнявам в това, сър. Само бъдете така добър да ме изпробвате, сър! И ако някога

ме заловите, сър, да върша нещо против вашата воля, разрешавам ви да ме убиете.

— Куче такова! — каза мистър Каркър, облегна се назад в стола и бодро му се усмихна. — Това не е нищо в сравнение с онова, което възнамерявам да сторя, ако ме измамиш.

— Да, сър — отвърна окаяният Точилар, — не се съмнявам, че здравата ще ме наредите, сър. Никога няма да се опитвам да правя каквото и да било, сър, дори и със златни гвинеи да ме подкупват.

Напълно излъгал се в своите очаквания да бъде похвален, оклюмалият Точилар стоеше и гледаше покровителя си, безуспешно опитвайки се да не го гледа, и със смущението си напомняше на озовало се в същото положение псе.

— Значи, си напуснал старата си работа и си дошъл да те приема при мен, а? — запита мистър Каркър.

— Да, ако обичате, сър — отвърна Роб, който бе действувал по нареждане на самия покровител, но сега не се осмеляваше да се оправдава, като спомене за подобно нещо.

— Е! — продължи мистър Каркър. — Ти ме познаваш, момче!

— Моля ви, сър, да, сър — отвърна Роб, въртейки в ръка шапката си — погледът на мистър Каркър все така го пронизваше и той напразно се опитваше да се освободи от него.

Мистър Каркър кимна с глава:

— Внимавай тогава!

С множество ниски поклони Роб изрази своето дълбоко разбиране на предупреждението и кланяйки се, отстъпваше към вратата, много въодушевен от перспективата да се озове от външната ѝ страна, когато покровителят му го спря.

— Хей! — грубо го повика той обратно. — Ти си свикнал... затвори тази врата.

Роб веднага изпълни нареждането, сякаш животът му зависеше от бързината му в момента.

— Ти си свикнал да даваш ухо. Знаеш ли какво значи това?

— Да подслушвам ли, сър? — осмели се да каже Роб, след като смутено размисли.

Покровителят му кимна с глава.

— И да се оглеждаш и така нататък.

— Тук няма да върша подобно нещо, сър — увери го Роб, — честна дума, няма, сър, нека да умра, ако го сторя, сър, независимо какво ми обещават. Дори и да ми предлагат всички съкровища на света, няма да помисля да го сторя, освен ако не ми наредите, сър.

— Съветвам те да не го правиш. Също така си свикнал да дрънкаш и да бърбориш — продължи покровителят му с пълно самообладание. — Внимавай да не се занимаваш с това тук, защото си загубен, негоднико. — И той отново се усмихна и отново го заплаши с пръст.

От ужас Точиларя задиша накъсано и учестено. Той се опита да изтъкне честността на намеренията си, но бе в състояние единствено да зяпа усмихнатия джентълмен с тъпо покорство, от което усмихнатият джентълмен изглеждаше твърде доволен, защото му нареди да слезе долу, след като го наблюдава мълчаливо няколко минути, дал му да разбере, че е нает на работа.

По този начин Роб Точиларя бе нает от мистър Каркър и благоговейната преданост на момчето към джентълмена започна да укрепва и нараства — ако това е възможно — с всеки изминал час.

Той бе служил там вече няколко месеца, когато рано една сутрин Роб отвори градинската врата на мистър Домби, пристигнал по уговорка да закусва с господаря му. В същия миг се появи и господарят му и се втурна да посрещне важния гост и да го приветствува с всичките си зъби.

— Никога не съм се надявал — рече Каркър, след като му помогна да слезе от коня — да ви видя тук, уверявам ви. Това е изключителен ден в моя календар. Никакво събитие не би могло да бъде особено забележително за човек като вас, за когото всичко е достъпно. За човек като мен обаче нещата са съвсем различни.

— Много изискано е всичко тук, Каркър — каза мистър Домби, като благоволи да спре посред тревната площ, за да се огледа наоколо.

— Вие можете да си позволите да кажете това — отвърна Каркър. — Благодаря ви.

— Наистина — продължи мистър Домби с високомерно-покровителствен вид, — всеки би могъл да го каже. Доколкото е възможно, всичко е много просторно и добре уредено... извънредно елегантно.

— Доколкото е възможно, действително — с пренебрежителен тон уточни Каркър. — Тази уговорка е необходима. Е! Достатъчно говорихме по този въпрос. И макар че вие можете да си позволите да изречете похвала, аз все пак съм ви благодарен. Заповядайте вътре.

Като влезе в къщата, мистър Домби забеляза, с пълно основание, добрата подредба в стаите и множеството приспособления, създаващи удобство и уют. Със своята показна смиреност, мистър Каркър посрещна похвалата с почтителна усмивка, като каза, че разбирал деликатния ѝ смисъл и го оценявал, но къщичката действително била добра за човек в неговото положение — по-добра навярно, отколкото му се полагало.

— Но навярно на вас, който стоите толкова нависоко, тя ви изглежда по-хубава, отколкото е в действителност — рече той, разтегнал до уши лицемерната си уста. — Също както кралете намират прелест в живота на просяците.

Докато говореше, той отправи хитър поглед и хитра усмивка към мистър Домби, които станаха още по-хитри, когато мистър Домби застана пред камината в позата, толкова често имитирана от неговия подчинен, и започна да оглежда картините по стените. Докато студеният поглед на мистър Домби се плъзгаше по картините, внимателният поглед на Каркър го следваше, без да го изпуска, като точно забелязваше накъде се насочва и какво съзира. Особено когато погледът се спря на една картина, Каркър като че спря да диша, дебнейки зорко като котка отстрани, но неговият голям началник отклони очи, както и от другите и не личеше тази картина да му е направила по-силно впечатление от останалите.

Каркър по такъв начин погледна към картината — същата, която напомняше за Едит, — сякаш бе живо същество, а върху лицето му се изписа безмълвна, зла насмешка, която като че отчасти бе насочена към картината, но всъщност подигравката се отнасяше до високопоставения човек, застанал до него, неподзиращ нищо. Скоро закуската бе сервирана на масата и като покани мистър Домби да седне на един стол с гръб към картината, самият Каркър както обикновено седна срещу нея.

Мистър Домби бе по-тържествен от всякога и съвсем мълчалив. Папагалът, люлеещ се на позлатения обръч в блестящата клетка, безуспешно се опитваше да привлече вниманието, но Каркър така

изцяло бе погълнат от госта, че изобщо не го забелязваше, а гостът, потънал в размисли — над колосаната яка лицето му изглеждаше съсредоточено, дори навъсено, — не откъсваше очи от покривката. Що се отнася до Роб, който ги обслужваше, вниманието и енергията му така изцяло бяха погълнати от заниманието да наблюдава господаря си, че едва ли можеше да му хрумне да се замисли над факта, че гостът е високопоставеният джентълмен, пред когото в детството си е бил представен като свидетелство за здравето на семейството и на когото бе задължен за кожените панталони.

— Разрешете ми — внезапно каза Каркър — да ви запитам, как е мисис Домби?

Задавайки този въпрос, той раболепно се наклони напред, като подпираше брадата си с ръка, а в същото време очите му се обърнаха към картината, сякаш ѝ казваше: „Гледай сега как ще го подведа!“

Изчервявайки се, мистър Домби отговори:

— Мисис Домби е добре. Напомняте ми, Каркър, за разговора, който искам да проведа с вас.

— Робин, можеш да ни оставиш сами — нареди господарят му, а Робин се стресна от кроткия тон и изчезна, без да откъсва очи от покровителя си до последния миг. — Вие, разбира се, не помните това момче? — добави той, когато впримченият Точилар излезе.

— Не — отвърна мистър Домби с величествено равнодушие.

— Малко вероятно е човек като вас да го запомни. Почти невъзможно е — промълви Каркър. — Той е от това семейство, от което вие наехте кърмачка. Навярно си спомняте, че вие великодушно се нагърбихте със задачата да му дадете образование.

— Това ли е въпросното момче? — рече мистър Домби, като се намръщи. — Струва ми се, че не прави добра реклама на образованието си.

— Боя се, че е един млад негодник — отвърна Каркър и сви рамене. — Такава репутация има. Всъщност аз го наех на работа, защото той, не намирайки никъде служба, си беше въобразил (смея да кажа, че така е научен у дома), че може да предявява известни изисквания към вас и непрекъснато се опитваше да ви преследва с молбите си. И макар моите преки, конкретни отношения с вашите работи да имат делови характер, при все това аз проявявам такъв непосредствен интерес към всичко, свързано с вас, че...

Той отново поспря сякаш за да се увери до каква степен е подвел мистър Домби. И отново, подпрял брадата си с ръка, се ухили срещу картината.

— Каркър — обади се мистър Домби, — съзнавам, че вие не пестите...

— Усилията си — подсказа усмихнатият домакин.

— Не, бих рекъл, грижете си — добави мистър Домби, добре съзнаващ, че с думите си му прави голям и твърде ласкателен комплимент — при нашите чисто делови отношения. Дребният случай, който току-що споменахте, свидетелствува за съобразяването ви с моите чувства, надежди и разочарования. Много съм ви признателен, Каркър.

Мистър Каркър леко наведе глава и много внимателно потри ръце, сякаш се боеше с някакво движение да не наруши излиянието на мистър Домби относно доверието му в него.

— Вашата забележка идва навреме — след известно колебание започна мистър Домби, — тъй като ме улеснява да премина към въпроса, който исках да споделя с вас. Тя ме кара да мисля, че с думите си не установявам нови отношения помежду ни, макар че сега аз проявявам по-голямо лично доверие, отколкото преди...

— Съм бил удостояван — подсказа Каркър и отново наклони глава. — Няма да ви говоря за голямата чест, която ми се оказва. Човек като вас добре съзнава каква чест е в състояние да окаже, когато поиска.

— Ние с мисис Домби — продължи мистър Домби, като подмина с величествено пренебрежение последния комплимент — не се разбираме напълно в някои отношения. Изглежда, все още не можем да стигнем до разбирателство помежду си. Мисис Домби трябва да научи някои неща.

— Мисис Домби се отличава с множество редки качества и несъмнено е привикнала да слуша големи ласкателства — отвърна хитрият угодник, дебнешц всеки поглед и промяна в гласа. — Но там, където има обич, чувство за дълг и уважение, всички малки недоразумения, дължащи се на подобен навик, бързо се изглаждат.

Мистър Домби неволно си представи обърнатото към него лице в будоара на жена му, когато властната ръка бе посочила вратата. И като си припомни каква обич, чувство за дълг и уважение бяха изписани

върху това лице, целият пламна, което не убягна от зоркия поглед насреща му.

— Преди смъртта на мисис Скютън ние с мисис Домби — продължаваше той — обсъдихме причините за моето недоволство, за които вие навярно имате обща представа, тъй като станяхте свидетел на разговора ми с мисис Домби вечерта, когато бяхте в нашия... в моя дом.

— Когато аз толкова съжалявах, че присъствам — рече усмихнатият Каркър. — Естествено е човек в моето положение да се чувства горд с вашето специално внимание — макар че аз не го заслужавам, но вие можете да правите каквото пожелаете, без да уронвате престижа си, — както и с честта, която ми оказахте, като ме представихте на мисис Домби, преди още да я удостоите с името си, въпреки това, уверявам ви, едва ли не изпитах съжаление през онази вечер, че ми се падна щастието да бъда отличен.

Мистър Домби не бе в състояние да проумее подобно психическо явление, когато един човек, независимо при какви обстоятелства, може да изпитва съжаление, че е бил отличен с неговата благосклонност и покровителство. И затова попита с доста подчертано чувство за лично достойнство:

— Наистина ли? А защо, Каркър?

— Боя се — отвърна довереното лице, — че мисис Домби не е много предразположена да проявява към мен благосклонност и интерес — човек в моето положение не би и могъл да очаква това от една дама, така горда по природа, на която гордостта толкова й отива, — боя се, че мисис Домби няма лесно да ми прости невинното участие в този разговор. Вашето недоволствие е сериозно нещо, вие знаете, а да бъде предизвикано това недоволствие в присъствието на трети човек...

— Каркър — надменно заговори мистър Домби, — предполагам, че аз съм този, с когото трябва първо да се съобразявате.

— О! Може ли да има някакво съмнение за това? — отвърна другият с припряността на човек, признаващ общоизвестен и неоспорим факт.

— Смятам, че мисис Домби отива на второ място, когато става дума за нас двамата — рече мистър Домби. — Не е ли така?

— Дали е така? — запита Каркър. — Нима не знаете по-добре от всекиго, че не е необходимо да питате подобно нещо?

— В такъв случай се надявам, Каркър — каза мистър Домби, — че вашето съжаление за неудоволствието на мисис Домби може почти да се неутрализира от задоволството, че сте запазили моето доверие и добро мнение.

— Сега разбирам, че наистина съм имал нещастията — рече Каркър — да си навлека това неудоволствие. Изрази ли го мисис Домби пред вас?

— Мисис Домби изрази различни мнения — с високомерна хладност и равнодушие заяви мистър Домби, — които аз не споделям и които не ми се ще да обсъждам или да си припомням. Както вече ви споменах, преди известно време изложих пред мисис Домби някои изисквания за проява на почит и покорство в семейния живот, които считам за нужно да предявявам. Не успях да убедя мисис Домби, че е необходимо незабавно да промени поведението си в това отношение както с оглед на собствения си покой и благополучие, така и с оглед на моето достойнство. Аз осведомих мисис Домби, че ако сметна за необходимо отново да изразя своето неодобрение и протест, ще изразя мнението си пред нея посредством вас, моето доверено лице.

Погледът на Каркър, отправен към мистър Домби, бе последван от сатанински поглед към картината над главата му, който я удари като мълния.

— Е, Каркър — продължи мистър Домби, — без колебание ви заявявам, че ще изпълня намерението си. С мен шега не бива. Мисис Домби трябва да разбере, че волята ми е закон, и не ще допусна никакви изключения по отношение на главния принцип в живота ми. Ще бъдете така добър да се заемете с тази задача, която, надявам се, при положение, че е възложена от мен, не е неприемлива за вас въпреки съжалението ви, изразено от учтивост — за което съм ви благодарен от името на мисис Домби. Уверен съм, че вие ще бъдете така добър да изпълните поръчението добросъвестно както винаги.

— Знаете — рече мистър Каркър, — че е нужно само да ми наредите.

— Наистина зная — величествено изрази съгласието си мистър Домби, — че е нужно само да ви наредя. Нужно е обаче да предприема

по-нататъшни стъпки. Мисис Домби несъмнено е дама, притежаваща големи достойнства в много отношения, за да...

— За да ви прави чест дори вашият избор — подсказа Каркър, като раболепно оголи зъби.

— Да, щом желаете да си послужите с такъв израз — с обичайното си достолепие се съгласи мистър Домби, — но в момента аз не считам, че тя оправдава честта както би трябвало. У мисис Домби има дух на противодействие, който трябва да бъде сломен и преодолян. Изглежда, мисис Домби не разбира — енергично добави мистър Домби, — че мисълта да се противопоставя на мен е чудовищна и нелепа.

— Ние в Сити ви познаваме по-добре — рече Каркър с широка усмивка.

— Вие ме познавате по-добре. Надявам се, че е така. Макар че всъщност, ако трябва да бъда справедлив към мисис Домби, необходимо е да призная, че колкото и несъвместимо да изглежда това с по-нататъшното ѝ поведение (то си остава все същото), когато в онзи разговор, за който ви споменах, аз изразих с известна строгост своето неодобрение и взетото си решение, моята критика, изглежда, ѝ направи много силно впечатление. — Мистър Домби изрече тези думи с невъобразимо достолепие. — И затова, Каркър, бих искал да бъдете така добър да осведомите мисис Домби от мое име, че съм длъжен да ѝ напомня за предишния ни разговор и да изразя удивлението си, че той не е оказал необходимото въздействие. Че съм длъжен да настоявам тя да съгласува поведението си с изискванията, предявени към нея в този разговор. Че аз не съм доволен от поведението ѝ. Че аз съм крайно недоволен от него. И че ще бъда принуден, колкото и нежелателно да е това, посредством вас да ѝ предам още по-неприятни и точни нареждания, в случай че тя не прояви благоразумието и необходимия такт да се съобрази с моите желания, както правеше първата мисис Домби и както, смятам, мога да добавя, всяка жена на нейно място би направила.

— Първата мисис Домби живя много щастливо — рече Каркър.

— Първата мисис Домби бе извънредно благоразумна — с джентълменска снизходителност към мъртвите заяви мистър Домби — и тактична.

— Смятате ли, че мис Домби прилича на майка си? — попита Каркър.

Лицето на мистър Домби мигновено помръкна. Довереното лице внимателно го наблюдаваше.

— Засегнах болезнена тема — рече той с мек, извинителен глас, несъответстващ на зоркия му поглед. — Моля да ми простите. Интересът, който проявявам към вас, ме кара да забравям за възможните асоциации. Моля да ми простите.

Независимо какво говореше обаче, той внимателно оглеждаше с втренчен поглед сведеното лице, а след това тържествуващо вдигна очи към картината, сякаш я приканваше да бъде свидетел как отново го подвежда и до какво ще се стигне.

— Каркър — заговори мистър Домби с пребледнели устни и малко променен, припрян тон, а очите му шареха разсеяно по масата, — няма причини за извинение. Вие бъркате. Направих асоциация с настоящия въпрос, а не с някакви спомени, както предполагате. Не одобрявам държането на мисис Домби към дъщеря ми.

— Извинете — рече мистър Каркър, — не ви разбирам.

— Разберете в такъв случай — отвърна мистър Домби, — че вие бихте могли — и непременно ще го сторите, моля ви — да отправите пряк укор към мисис Домби от мое име. Ако обичате, кажете й, че нейните прояви на привързаност към дъщеря ми са ми неприятни. Вероятно тази привързаност се забелязва. Вероятно тя кара хората да сравнят отношението на мисис Домби към дъщеря ми с отношението й към мене. Ще бъдете така добър направо да уведомите мисис Домби, че аз възразявам и че очаквам тя да се съобрази с моето възражение. Мисис Домби може би е искрена в своето отношение, може би то е прищявка, а може и да го прави, за да ми се противопоставя. Независимо как стоят нещата, аз възразявам. Ако мисис Домби е искрена, толкова с по-голяма готовност ще се откаже, защото тя няма да направи услуга на дъщеря ми с тези си прояви на привързаност. Ако извън необходимото чувство на подчинение към мен жена ми изпитва допълнителна нежност и загриженост, тя може да ги проявява към когото си желае, но преди всичко трябва да проявява подчинение към мен! Каркър — продължи мистър Домби, като овладя необичайното вълнение, с което бе говорил, и възвърна привичния си тон, с който обикновено утвърждаваше своето величие, — ще бъдете така добър да

не пропускайте или да не омаловажавате това възражение, а да го считате много важна точка от нарежданията.

Мистър Каркър се поклони и като стана от масата и се изправи замислено пред камината, подпрял гладката си брадичка с ръка, погледна към мистър Домби със злобното лукавство на издялана от дърво маймуна, получовек-полуживотно, или като ехидно захилено лице върху чучура на стара чешма. Мистър Домби, възвръщайки постепенно спокойствието си и охлаждайки чувствата си благодарение на съзнанието, че е предприел сериозни мерки, седеше и гледаше как папагалът се люлее напред-назад върху венчалната халка, а високомерието му непрестанно нарастваше.

— Моля за извинение — след известно мълчание заговори Каркър, като внезапно притегли стола си срещу мистър Домби и седна, — но искам да разбера нещо. Известно ли е на мисис Домби, че съществува възможност да изразите неудоволствието си посредством мен?

— Да — отвърна мистър Домби. — Вече го казах.

— Да — рече бързо Каркър, — но защо?

— Защо ли? — с известна неувереност повтори мистър Домби. — Защото ѝ съобщих.

— Да — каза Каркър. — Но защо сте ѝ съобщили? Разбирате ли — продължи той с усмивка и леко докосна с кадифената си длан ръката на мистър Домби, както котка би го докоснала със скритите си нокти, — ако съумея да вникна напълно в намеренията ви, много по-голяма е вероятността да бъда полезен и да имам щастието успешно да ви услуга. Смятам, че разбирам. Нямам честта да се ползвам с благоразположението на мисис Домби. При моето положение нямам никакво основание да го очаквам, но искам да се уверя със сигурност, че не се ползвам с такова благоразположение.

— Може би не се ползвате — отвърна мистър Домби.

— Следователно — продължи Каркър — изразяването пред мисис Домби на вашето неудоволствие посредством мене неизбежно ще бъде особено неприятно на дамата.

— Струва ми се — каза мистър Домби с високомерно спокойствие, но и с известно смущение, — че възгледите на мисис Домби по въпроса не засягат нашето отношение към него, Каркър. Но вие може би сте прав.

— И... извинете... правилно ли ви разбирам — рече Каркър, — като предполагам, че гледате на това като на подходящ начин да смирите гордостта на мисис Домби — с тази дума назовавам качеството, което, в случай че не е прекомерно, украсява и прави чест на една дама, отличаваща се със своята хубост и множество дарби — и ако не да я накажете, то поне да я принудите да проявява покорството, което вие естествено и с пълно основание изисквате?

— Не съм свикнал, Каркър, както ви е известно — каза мистър Домби, — да давам подробни обяснения за постъпките си, които считам за уместни, но няма да оспорвам предположението ви. Ако имате някакви възражения, което е съвсем друго нещо, достатъчно е само да ги изразите. Но признавам си, не съм предполагал, че проявата ми на доверие към вас би могла да ви унижи...

— О! Да ме унижи! — възкликна Каркър. — Когато служи на вас?

— ... или пък да ви поставя — добави мистър Домби — в неудобно положение.

— Мен, в неудобно положение! — възкликна Каркър. — Бих бил горд... доволен... да изпълня нареждането ви. Бих желал, признавам, да не давам на дамата, в чиито нозе смирено бих сложил своята почит и преданост — та нима тя не е ваша съпруга! — нови основания за неприязън към мен. Но вашата воля, разбира се, стои над всякакви други съображения на земята. Освен това, когато мисис Домби се отърси от тези дребни погрешни възгледи, които, осмелявам се да кажа, са съвсем случайни, и когато приеме новото си положение, надявам се, че тя ще съзре в моето незначително участие само едно зрънце — моето низше положение едва ли дава възможност за нещо повече — от уважението ми към вас, както и пренебрегването ми на всякакви други съображения заради вас. А тя ще има удоволствието и щастието ежедневно да трупа много такива зрънца.

В този миг мистър Домби сякаш отново я видя, сочеща с ръка вратата, и сред кротката реч на своето доверено лице сякаш дочу ехо на думите ѝ: „Нищо не е в състояние да ни направи по-чужди един на друг, отколкото сме сега!“ Той обаче се отърси от този спомен, но не се отказа от решението си и рече:

— Разбира се, няма съмнение в това.

— Няма ли други нареждания? — каза Каркър, премести стола си на предишното място — още не бяха приключили със закуската — и почака за отговор, преди да седне.

— Няма други — отвърна мистър Домби — освен това. Бъдете така добър да запомните, Каркър, че нито едно от посланията до мисис Домби, които ще трябва да предавате, сега и занапред, не допуска отговор. Ще бъдете така добър да не ми предавате никакъв отговор. Мисис Домби е осведомена, че не ми подобава да се споразумявам или да преговарям по въпроси, предизвикващи разногласия помежду ни, и че аз имам окончателната дума.

Мистър Каркър показа, че е разбрал заповедта, и те се заловиха със закуската, доколкото имаха апетит. Съответно и Точиларя се появи отново, който нито за миг не откъсваше очи от господаря си и изпаднал в унес, изпитваше едновременно благоговение и ужас. След като закуската приключи, отново бе доведен конят на мистър Домби, а Каркър възседна своя и те потеглиха заедно към Сити.

Мистър Каркър бе в превъзходно настроение и говореше много. Мистър Домби го слушаше с величествен вид на човек, който се ползува с правото да бъде развличан с приказки, и от време на време благоволяваше да каже някоя и друга дума, за да поддържа разговора. И така, те двамата яздеха, всеки посвоему. Със свойственото си величие мистър Домби яздеше, като отпускате твърде много стремената, държеше юздата твърде свободно и твърде рядко благоволяваше да погледне къде стъпва конят му. В резултат на всичко това конят на мистър Домби, движещ се в тръс, се препъна о някакви камъни, изхвърли го от седлото, строполи се отгоре му и в усилието си да се изправи го ритна с подкованите си копита.

Мистър Каркър, който бе добър ездач и имаше зорко око и здрава ръка, слезе, мигновено хвана за поводата мятаното се животно и го изправи на крака. В противен случай сутрешният поверителен разговор би бил последен за мистър Домби. Зачервен от напрегнатото си, бързо действие, той се надвеси с оголени зъби над проснатия си господар и промърмори: „Сега дадох добър повод на мисис Домби да се чувства засегната, ако узнае за случилото се.“

Мистър Домби, загубил съзнание, с окървавена глава и лице, бе пренесен под ръководството на Каркър от някакви хора, ремонтиращи шосето, в най-близката гостилница, не много далеч, където бе

прегледан от множество лекари, пристигнали бързо един след друг от най-различни краища, водени сякаш от непонятен инстинкт, също както се говори, че лешоядите се събирали около умиращата в пустинята камила. След като направиха известни усилия и възвърнаха съзнанието му, джентълмените прегледаха раните. Един от лекарите, който живееше наблизко, беше на мнение, че е налице сложна фрактура на крака, като и собственикът на гостилницата мислеше същото. Двама други лекари обаче, които живееха надалеч и бяха попаднали случайно в околността, така безкористно отхвърлиха това мнение, че най-накрая се стигна до решението, че пострадалият, макар и тежко наранен и контузен, нямаше счупени кости освен някое и друго ребро и надвечер внимателно може да бъде пренесен у дома. След като раните на пострадалия бяха промити и превързани — тази операция трая дълго — и най-накрая той бе оставен да си почива, мистър Каркър отново възседна коня си и потегли да съобщи вестта в дома му.

Макар лицето на мистър Каркър да бе с хубав овал и правилни черти, то почти винаги имаше хитро и жестоко изражение, но сега, когато Каркър се отправи на път с настоящата задача, лицето му бе по-неприятно от всякога. Обзет от хитри и жестоки мисли, както и от мечти, не толкова свързани с планове и кроежи, а с далечни възможности, той изглеждаше така, сякаш гони пред себе си тълпа хора. Когато най-сетне излезе на по-оживени пътища, дръпна юздата, намали ход, както винаги карайки белоногия си кон внимателно да избира пътя, и прикри, доколкото бе възможно, истинския си облик зад раболепния си, смирен, приведен вид и ослепителната си усмивка.

Той отиде направо в дома на мистър Домби, слезе от седлото пред вратата и помоли за разрешение да види мисис Домби по важна работа. Слугата, който го заведе в стаята на мистър Домби, скоро се върна и съобщи, че по това време мисис Домби не посрещала посетители, и се извини, че не споменал този факт по-рано.

Мистър Каркър, напълно подготвен за студено посрещане, написа върху визитна картичка, че се налагало да прояви дързостта да настоява за среща и че не би се осмелил да го стори ЗА ВТОРИ ПЪТ (той подчерта последните думи), ако не бил и този път убеден, че случаят е достатъчно сериозен, за да му служи за оправдание. Не след дълго се появи прислужницата на мисис Домби и го отведе в една стая горе, където се намираха Едит и Флорънс.

Никога преди Едит не му се бе струвала толкова красива. Колкото и да се бе възхищавал на изящството в лицето и фигурата ѝ, колкото и ярък чувствен спомен да бе запазил за нея, никога преди тя не му се бе струвала толкова красива.

Когато застана на вратата, високомерният ѝ поглед се отправи към него. Той обаче погледна Флорънс — макар и само в мига на покланянето при влизането си, — открито показвайки новата си власт, и тържествуващо видя как погледът ѝ трепна и се склони и как Едит се поизправи, за да го посрещне.

Той много съжалявал, бил дълбоко опечален. Не би могъл да обясни с каква неохота бил дошъл, за да ѝ съобщи вестта за незначителната злополука. Помоли мисис Домби да се успокои. Давал най-тържествена клетва, че нямало причини за тревога. Мистър Домби само...

Флорънс внезапно изписка. Той не гледаше нея, а Едит. Едит започна да я успокоява и утешава. Тя самата не изписка от уплаха. Не, не...

На мистър Домби му се случило нещастие при яздене. Конят му се подхлъзнал и мистър Домби бил хвърлен от седлото.

Не. Честна дума, мистър Домби, макар и отначало зашеметен, бързо се съвзел и макар и действително ранен, бил извън всякаква опасност. Ако това не било самата истина, той, разтревоженият вестоносец, никога не би имал смелостта да се яви пред мисис Домби. Такава била истината в действителност, тържествено ги увери той.

Той разказа всичко това, сякаш отговаряше на Едит, а не на Флорънс, и погледът и усмивката му бяха насочени към Едит.

След това продължи да ѝ обяснява къде се намира мистър Домби и да я моли да му се предостави на разположение карета, за да го доведе у дома.

— Мамо — неуверено каза разплаканата Флорънс, — ако можех и аз да отида!

Когато мистър Каркър чу тези думи, той отправи към Едит многозначителен поглед и леко поклати глава. Видя как тя се бори със себе си, преди да му даде отговор с хубавите си очи, но той изтръгна отговора ѝ — даде ѝ да разбере, че или ще го получи, или ще заговори и жестоко ще рани сърцето на Флорънс — и тя му отвърна. Също както

сутринта бе поглеждал към картината, така сега погледна към нея, когато тя извърна очи.

— Наредиха ми да помоля — каза той — на новата икономка... струва ми се, че тя се казва мисис Пипчин...

Нищо не му се изплъзваше от вниманието. Той в миг проумя, че с икономката мистър Домби бе нанесъл нова обида на жена си.

— ... да бъде съобщено, че мистър Домби желае да му се приготви легло в неговите стаи на долния етаж, тъй като предпочитал тях пред останалите. Аз едва ли не моментално се връщам при мистър Домби. Не е необходимо да ви уверявам, мадам, че е направено всичко възможно за неговото удобство и че се полагат най-големи грижи за него. Позволете ми още веднъж да повторя, че няма причина за ни най-малко безпокойство. Повярвайте ми, дори вие бихте могли да бъдете напълно спокойна.

Проявявайки крайна почтителност и смиреност, той излезе с поклон, върна се в стаята на мистър Домби, където се разпореди да изпратят карета след него в Сити, а после отново възседна коня си и бавно се отправи натам. Той бе много замислен, докато отиваше натам, замислен бе и когато отново се отправи с каретата към мястото, където бе оставен мистър Домби. Чак когато седна до кушетката на този джентълмен, той дойде на себе си и се сети за зъбите си.

Мистър Домби, измъчван от силни болки, бе настанен привечер в една карета, като от едната страна му подложиха възглавници и одеяла, а от другата страна седеше довереното му лице. Тъй като не трябваше да бъде разтърсван, те се придвижваха малко по-бързо от пешеходци и затова, когато го закараха у дома, бе съвсем тъмно. Мисис Пипчин, кисела и мрачна, незабравила за перуанските мини, в което обитателите на дома имаха пълното основание да се убедят, го посрещна на вратата и чрез няколко поръсвания със словесен оцет ободри слугите, помагачи да се пренесе мистър Домби в стаята. Мистър Каркър остана, докато го положат в леглото, а после, тъй като господарят му отказа да вижда каквито и да е посетители от женски род с изключение на Кръвопийцата, управляваща домакинството му, още веднъж посети мисис Домби, за да я осведоми за състоянието на съпруга ѝ.

Той отново завари Едит сама с Флорънс и отново се обърна с успокоителна реч към Едит, сякаш тя бе жертва на силно и мъчително

безпокойство. Така пламенно изразяваше той своето почтително съчувствие, че на сбогуване се осмели — като в този миг отново погледна към Флорънс — да хване ръката ѝ и скланяйки глава, да я докосне с устните си.

Едит не отдръпна ръката си, нито пък го удари с нея по лицето, въпреки че бузите ѝ се заляха с руменина, очите ѝ проблеснаха, а тялото ѝ трепна. Когато обаче остана сама в стаята си, тя така удари ръката си в мраморната полица над камината, че само от едно удряне тя се нарани и обля в кръв, а Едит я протегна над огъня, сякаш искаше да я пъхне там и изгори.

До късно през нощта тя седя край гаснещите пламъци сама, мрачна и заплашително красива, и наблюдава трепкащите по стените черни сенки, сякаш мислите ѝ бяха материални и хвърляха отраженията си по стените. Каквито и видения, оскърбителни и позорни, каквито и зловеци загатвания за бъдещето да се мержелееха на стената пред нея, огромни и неясни, една ненавистна фигура ги водеше насреца ѝ. Това бе фигурата на мъжа ѝ.

ГЛАВА XLIII

НОЩНИ БДЕНИЯ

Флорънс, отдавна пробудила се от своя сън, тъжно наблюдаваше отчуждението между баща ѝ и Едит, виждаше как то все повече нараства и съзнаваше, че непримиримостта помежду им се засилва с всеки изминал ден. Това съзнание, укрепващо ежедневно, сгъстяваше сянката, помрачаваща любовта и надеждата ѝ, събуждаше прежната мъка, заспала за кратко време, и правеше тази мъка по-непоносима от преди.

Мъчително беше — единствено Флорънс знаеше колко мъчително беше! — обичта на предано и пламенно същество да се превърне в агония и вместо с най-нежни ласки и грижи да се отвърща с пренебрежение и студена неприязън. Мъчително бе да се изпитва дълбоко в сърцето това, което тя бе изпитвала, без да узнае щастieto от проблясъка на ответно чувство. Още по-мъчително бе обаче да бъде принудена да се съмнява ту в баща си, ту в Едит, която бе толкова ласкава и мила с нея, и да мисли за любовта си към всеки един поотделно със страх, неувереност и недоумение.

Точно такива мисли измъчваха Флорънс, наложени ѝ от нейното невинно сърце, и тя не можеше да се отърве от тях. Тя виждаше, че баща ѝ е студен и безсърдечен спрямо Едит, също какъвто бе и с нея — суров, неумолим, непреклонен. Възможно ли е това отношение да е измъчвало родната ѝ майка, питаше се тя през сълзи, и тя да е залиняла и починала? А после почваше да си мисли колко горда и надменна е Едит към всички останали освен нея, как презрително се отнася към него, как страни от него и какво бе казала вечерта при завръщането си. И на Флорънс изведнъж ѝ хрумваше, че е едва ли не престъпно да се обича човек, враждебно настроен към баща ѝ, и в уединението на своята стая баща ѝ, знаейки за това, навярно я счита за някакъв изрод, прибавящ ново прегрешение към старата си, предизвикала толкова много сълзи вина — а именно, че от самото си рождение досега не бе спечелила бащината си обич. Но само една нежна дума от Едит, само

един нежен поглед прогонваше отново тези мисли и те ѝ се струваха като черна неблагоприятност, защото кой друг ако не Едит бе ободрил печалното сърце на Флорънс, така самотно и наранено, и бе най-добрият ѝ утешител? И така, копнееща да отдаде отзивчивата си душа и на двамата, съчувстваща в страданието и на двамата, тайно съмняваща се в дълга си и към двамата, Флорънс, в своята усложнена и раздвоена любов, редом до Едит, страдаше много повече, отколкото тогава, когато бе таила своята тайна в печалния дом, а красивата ѝ майка още не се бе появила.

Едно друго голямо нещастие обаче, по-страшно от всичко останало, бе спестено на Флорънс. Никога досега не ѝ бе минавала догадката, че с нежността си, проявявана към нея, Едит бе засилвала отчуждението на баща ѝ и му бе дала ново основание за неприязън. Ако Флорънс бе допуснала подобна възможност, каква мъка би изпитала тя, каква жертва би се постарала да принесе, клетото, любещо девойче, и само бог знае колко бързо и леко би било безшумното ѝ отлитане при онзи висш баща, който не отхвърля любовта на децата си и щади техните измъчени, разбити сърца! Нещата обаче стояха другояче и това бе добре.

Нито дума не обелваха сега помежду си на тази тема Флорънс и Едит. Едит бе казала, че в това отношение между тях трябва да зее пропаст и да цари гробно мълчание, и Флорънс чувствуваше, че е права.

При това положение на нещата баща ѝ бе докаран у дома ранен и измъчен. Той мрачно се уедини в своите стаи, където го обслужваха само слугите — Едит не стъпваше там, — и той нямаше край себе си друг приятел или близък човек освен мистър Каркър, който си тръгна малко преди полунощ.

— Няма що, добра компания е той, мис Флой — каза Сузан Нипър. — О, той е истинско съкровище! Ако някога му е необходима препоръка, най-добре е хич да не идва да я иска от мен, това само мога да му кажа.

— Мила Сузан — умолително рече Флорънс, — не говори така!

— О много е лесно да се каже не говори така мис Флой — възрази Нипър, силно разгневена, — но моля за извинение ние се натъкваме на такива работи, че на човек кръвта се превръща в иглички и карфички с върховете нагоре. Не се заблуждавайте относно мен мис

Флой нямам нищо против вашата мащеха, която винаги се отнася с мен както подобава на една дама макар че е много надменна трябва да призная въпреки че нямам право да възразявам специално срещу това но когато работата опре до разни госпожи Пипчинови и вземат та сложат тях да ни командуват и да вардят на вратите на татко ви като крокодили (благодарни сме им, че поне не снасят яйца) става ни твърде обидно!

— Татко има добро мнение за мисис Пипчин, Сузан — обади се Флорънс, — и има право да си избира сам икономката, не си ли съгласна? Моля те, не говори така.

— Добре мис Флой — отвърна Нипър, — когато вие кажете не говори аз надявам се не говоря но мисис Пипчин ми действа като зелено цариградско грозде, мис, и нищо повече.

Същата тази вечер, когато докараха мистър Домби у дома, Сузан беше необикновено възбудена и като говореше, не обръщаше внимание на препинателните знаци, тъй като, когато Флорънс я изпрати долу да се осведоми за баща ѝ, Сузан трябваше да предаде поръчението си на своя смъртен враг, мисис Пипчин, която, без да се обръща към самия мистър Домби, бе дръзнала на своя отговорност да ѝ даде отговор, окачествен от мис Нипър като „оскърбителен“. Сузан Нипър изтълкува това като дързост от страна на тази образцова жертва на перуанските мини и като пренебрежително отношение към младата дама, за което не можеше да ѝ се прости. Затова и възбуденото ѝ състояние бе необичайно. Впрочем още от сватбата насам тя бе започнала да изпитва силно подозрение и недоверие, тъй като, както много особи с нейния характер, които искрено и силно се привързват към човек, заемащ, подобно Флорънс, по-високо обществено положение, Сузан бе много ревнива и естествено нейната ревност се бе насочила към Едит, която си бе поделила с нея властта и застанала помежду им. Сузан бе наистина горда и щастлива да види, че младата ѝ господарка се издига и заема полагаемото ѝ се място в дома, където по-рано бе пренебрегвана, и че в красивата съпруга на баща си намира своя другарка и покровителка, но тя не бе в състояние да отстъпи на красивата съпруга ни най-малка част от своята собствена власт, без да изпитва яд и слабо чувство на недоброжелателство, за което бързо откри безкористно оправдание във високомерието и гневливостта на дамата. След сватбата мис Нипър бе принудена да мине на заден план

и оттам наблюдаваше какво изобщо става в къщата, изпитвайки непоколебимата увереност, че нищо добро няма да излезе от мисис Домби, макар че при всеки удобен случай се стараяше да подчертае, че нищо лошо не може да каже за нея.

— Сузан — обади се Флорънс, седнала замислена на масата, — много е късно. От нищо повече не се нуждая тази вечер.

— Ах, мис Флой! — отвърна Нипър. — Казвам ви често си мечтая за онова време когато седях с вас много по до късно отсега и направо заспивах от умора, а вие все седяхте будна като с очила, но сега вече мащехата ви идва и седи с вас мис Флой и уверявам ви аз съм много благодарна за това. Нищо лошо не мога да кажа за това.

— Няма да забравя кой е бил старият ми другар, когато вече нямам никакви, Сузан — увери я нежно Флорънс, — никога.

И като вдигна глава, тя обви с ръка шията на смирената си приятелка, притегли лицето ѝ към своето и като ѝ пожела „лека нощ“, я целуна, от което мис Нипър така се размекна, че започна да хлипа.

— А сега, скъпа мис Флой — каза Сузан, — разрешете ми да сляза пак долу и да видя как е баща ви, знам, че се безпокоите за него, разрешете ми да сляза долу пак и сама да почукам на вратата му.

— Не — възрази Флорънс, — легни си. Ще научим повече утре сутринта. Сутринта аз сама ще се осведомя. Смятам, че мама е била там — Флорънс се изчерви, тъй като не хранеше подобни надежди — или сега навярно е там. Лека мощ!

Сузан бе твърде трогната, за да изрази собственото си мнение относно възможността мисис Домби да се грижи за съпруга си, и мълчаливо се оттегли. Останала сама, Флорънс бързо закри лицето си с ръце, както често бе правила преди, и остави сълзите да се стичат по бузите ѝ. Мъката, предизвикана от семейното неразбирателство и злочестина, угасналата ѝ надежда — ако можеше това да се нарече надежда — някога да спечели сърцето на баща си, съмненията и опасенията ѝ, разкъсващи я между двамата, копнежът в невинната ѝ душа, тласкащ я и към двамата, голямото разочарование и съжаление, че се е разбила една мечта, родена от светли надежди — всичко това измъчваше главата ѝ и сълзите ѝ се стичаха неудържимо. Майка ѝ и брат ѝ — мъртви, баща ѝ — равнодушен към нея, Едит — враждуваща с него и отхвърляща го, но обичаща и обичана от нея. На Флорънс ѝ се струваше, че нейната собствена любов никога не може да ѝ донесе

щастие, към когото и да е отправена. Последната неволна мисъл бе бързо потисната, но останалите мисли, предизвикали тази, бяха твърде тежки и мъчителни, за да бъдат отхвърлени. Нощта беше тягостна.

Сред тези размишления изплуваше — така бе през целия ден — образът на баща ѝ, ранен, измъчен, необграден от грижите на тези, които трябва да бъдат близо до него, сам в стаята си, където се точат дълги часове на страдание. Цялото ѝ същество бе разтърсено от страшната мисъл, което я накара да изтръпне и да стисне ръце — тя не ѝ минаваше за пръв път през главата, — че той може да умре, без да я е погледнал или произнесъл името ѝ. В своята уплаха тя си помисли — и от това се разтрепера — отново да се прокрадне долу и да се осмели да се приближи до вратата.

Тя се послуша пред стаята си. В къщата бе тихо и всички светлини бяха угасени. Твърде много време бе изтекло — помисли си тя, — откакто бе правила нощното си поклонничество до вратата му! Твърде много време бе изтекло — опита се да си спомни тя, — откакто бе влязла в стаята му посред нощ и той после я бе изпратил до стълбите.

Все със същото детско сърце, дори със същите ласкави и плахи очи и разпусната коса, Флорънс, така чужда на баща си в разцвета на моминството, както и в детството си, се промъкна, послушвайки се, по стълбите и се приближи до вратата му. Никой не помръдваше в къщата. Вратата бе полуотворена, за да влиза въздух, а вътре бе толкова тихо, че тя дочуваше пращенето на огъня и тиктакането на часовника, поставен на полицата над камината.

Надникна вътре. Икономката, увита с одеяло, спеше дълбоко в едно кресло близо до огъня. Вратата на следващата стая бе наполовина затворена и пред нея бе поставен параван, но вътре гореше свещ и озаряваше ръба на леглото. Беше толкова тихо, че по дишането му разбираше, че е заспал. Това я окуражи и тя заобиколи паравана и надникна в спалнята му.

Стресна се, като видя спящото му лице, сякаш не бе очаквала такава гледка. Флорънс стоеше закована на място и ако той се бе събудил, тя нямаше да се помръдне.

Челото му бе разсечено. Бяха мокрили косата му и тя сега се спускаше, влажна и оплетена, върху възглавницата. Едната му ръка, поставена отвън, бе превързана. Той бе много блед. Нещо друго прикова Флорънс обаче, след като му хвърли бърз поглед и се увери, че

той кротко спи. Нещо друго, по-различно и по-силно, го правеше да изглежда така тържествен в очите ѝ.

През целия си живот тя никога не бе виждала лицето му — или поне така ѝ се бе струвало — непомрачено от мисълта за нея. През целия си живот никога не бе виждала лицето му, без надеждата у нея да угасне и без плахият ѝ поглед да се сведе пред неговия суров, равнодушен, студен вид. Сега, когато го гледаше, за първи път видя, че облакът, помрачавал детството ѝ, не хвърляше сянка върху лицето му. Вместо това цареше спокойна, мирна нощ. При вида на лицето му можеше да си помисли, че е заспал, отправяйки благословия към нея.

Събуди се ти, суров баща! Събуди се, навъсени човече! Времето лети! Часът настъпва с гневна крачка. Събуди се!

Лицето му не се променяше. И докато го наблюдаваше с благоговеен страх, неговата неподвижност и спокойствие извикаха в съзнанието ѝ лицата на починалите. Така изглеждаха те, така ще изглежда и той. А също и тя, разплаканата му дъщеря, но кой би казал кога! Така ще изглеждат и всички хора, любещи, мразещи или равнодушни! Когато настъпи този час, той няма да бъде тежък за него, ако тя извърши замисленото, а и за нея този час навярно ще бъде по-лек.

Тя се прокрадна близо до леглото и като притаи дъх, наведе се, целуна го леко по лицето, положи за миг глава до бузата му и без да го докосва, обви около него ръка върху възглавницата.

Събуди се, обречени човече, докато тя е близо. Времето лети. Часът настъпва с гневна крачка. Стъпките му се дочуват в къщата. Събуди се!

Тя мислено отправи молба към бога да благослови баща ѝ и ако може, да смекчи сърцето му към нея или пък да му прости, ако не е прав, и да прости и на нея за молитвата, която изглеждаше едва ли не богохулна. След като направи това, тя погледна отново към баща си със замъглени очи, плахо се измъкна от стаята му, прекоси следващата и изчезна.

Сега той може да продължава да спи. Може да спи колкото си иска. Но като се събуди, нека да потърси крехката фигура наоколо и да я съзре близо до себе си, когато настъпи часът.

Тъжно и тежко бе на сърцето на Флорънс, прокрадвайки се нагоре. Тихият дом бе станал още по-унил от преди, когато се спусна

по стълбите. Сънят, който бе наблюдавала в глухия час, бе придобил за нея тържественост, свойствена едновременно за живота и за смъртта. Тайнственото ѝ и безшумно посещение правеше нощта тайнсвена, безшумна и тягостна. Тя не желаше, не бе едва ли не по силите ѝ да се върне отново в спалнята и затова влезе в гостната, където забулената в облаци луна проблясваше през щорите, и погледна към безлюдните улици.

Вятърът печално духаше. Фенерите бледнееха и потръпваха, сякаш им бе студено. Далече в небето нещо се мержелееше — не бе нито мрак, нито светлина, и изпълнената с предчувствия нощ тръпнеше и се мятеше също като умиращите пред прага на мъчителната си кончина. Флорънс си спомни, че когато бе бдяла край постелята на болния, тези зловещи часове ѝ бяха направили впечатление и с някакво стаено неприятно чувство бе усетила въздействието им. Сега това чувство бе особено мъчително.

Тази вечер новата ѝ майка не бе дошла в стаята ѝ и това бе една от причините, поради която Флорънс не си бе легнала до късно. Обзета от безпокойство, а също и от желание да поговори с някого и да превъзмогне гнетящото безмълвие, тя се отправи към спалнята на Едит.

Вратата не бе заключена отвътре и леко се поддаде на колебливата ѝ ръка. Изненада се, като видя, че стаята е ярко осветена, а изненадата ѝ беше още по-голяма, като съзря майка си, неразсъблечена напълно, да седи край камината, в която въглените бяха догорели и превърнали се в пепел. Очите на майка ѝ бяха вторачени в пространството и в блясъка на тези очи, в лицето ѝ, във фигурата ѝ, в начина, по който стискаше облегалката на стола, сякаш се канеше да скочи, Флорънс долови болезнено чувство и изпадна в ужас.

— Мамо! — извика тя. — Какво ти е?

Едит се сепна и я погледна с такъв необясним страх, изписан върху лицето ѝ, че Флорънс още повече се уплаши.

— Мамо! — рече Флорънс и бързо се приближи. — Скъпа мамо! Какво ти е?

— Не се чувствавах добре — отвърна разтрепераната Едит, като продължаваше да я гледа все така странно. — Сънувах страшни сънища, мила.

— Но ти още не си си легнала, мамо.

— Не съм — каза тя. — Това бе в полусън.

Чертите ѝ постепенно се отпуснаха и като позволи на Флорънс да се приближи и да я прегърне, тя нежно промълви:

— Какво прави птичето ми тук? Какво прави птичето ми тук?

— Безпокоя се, мамо, понеже не те видях тази вечер и не знаех как е татко и аз...

Тук Флорънс замлъкна и не каза нищо повече.

— Късно ли е? — запита Едит и ласкаво приглади назад къдрите, които се бяха преплели в нейната черна коса и докосваха лицето ѝ.

— Много е късно. Скоро ще се съмне.

— Ще се съмне ли? — удивено повтори тя.

— Мила мамо, какво се е случило с ръката ти? — рече Флорънс.

Едит бързо дръпна ръката си и за миг отново погледна Флорънс с предишния необясним страх (сякаш изпитваше безумното желание да се скрие), но после каза:

— Нищо, нищо. Ударих се. — А след това възкликна: — Моя Флорънс!

Гръдта ѝ започна бързо да се повдига и тя горко заплака.

— Мамо! — извика Флорънс. — О, мамо, какво мога да сторя, какво трябва да сторя, за да бъдем щастливи? Може ли нещо да се направи?

— Нищо — отвърна тя.

— Сигурна ли си? Нима е невъзможно? Ако аз сега кажа това, което мисля, въпреки уговорката ни — продължи Флорънс, — ти няма да ме упрекнеш, нали?

— Безсмислено е — отвърна тя, — безсмислено. Казах ти, скъпа, че сънувах страшни сънища. Нищо не е в състояние сега да ги заличи или да им попречи пак да ме навестят.

— Не разбирам — рече Флорънс, загледана в развълнуваното ѝ лице, което сякаш помръкваше от погледа ѝ.

— Присъни ми се гордост — тихо заговори Едит, — която е безсилна пред доброто и всемогъща пред злото. Гордост, предизвиквана и поощрявана през дългите позорни години, уязвяваща единствено себе си. Гордост, внушаваща на този, който я притежава, съзнанието за дълбоко унижение и непозволяваща му да възрази срещу това унижение, да го избегне и да заяви: „Няма да бъде така!“ Гордост, която, ако бе разумно направлявана, навярно би довела до по-добри

неща, но тя, отклонена и опорочена, както и всички останали качества на това лице, предизвикваше единствено самоунижение, ожесточение и гибел.

Тя вече не поглеждаше и не говореше на Флорънс, а продължаваше, сякаш бе сама.

— Присъни ми се — рече тя — такова безразличие и безсърдечие, предизвикани от самоунижението и от тази жалка, безпомощна, окаяна гордост, че същото това лице безучастно пристъпи дори към олтара, подчинявайки се на старата, добре позната, мамеща ръка — о, майко, майко! — въпреки че се противеше на тази ръка, то пожела веднъж завинаги да стане ненавистно само на себе си, вместо да придобие нов облик, и ежедневно да изпитва остра болка. Жалко, злочесто създание!

В този миг, мрачна и разстроена, тя изглеждаше така, както при влизането на Флорънс.

— Присъни ми се още — продължи тя, — че при първия закъснял опит да достигне някаква цел това създание бе стъпкано, стъпкано от нозете на недостоен човек, а то само се обърна и погледна след него. Присъни ми се, че същото това същество е ранено, преследвано, гонено от кучета, че е притиснато до стената, но то няма да се предаде и нещо го подтиква да ненавижда недостойния човек, да въстава насреща му и да не му се поддава.

Едит здраво стисна разтрепераните ръце на Флорънс и като се вгледа в разтревоженото, недоумяващо лице пред себе си, челото ѝ се проясни.

— О, Флорънс! — промълви тя. — Струва ми се, че тази нощ почти стигнах до безумието.

И тя смирено склони гордата си глава на гърдите ѝ и отново заплака.

— Не ме оставяй! Бъди близо до мен! Единствено в теб ми е надеждата!

Тя много пъти повтори тези думи.

Скоро се поуспокои и се преизпълни със съчувствие към разплаканата Флорънс, будна в този непривичен час. Вече се зазоряваше и Едит я взе в обятията си, положи я на леглото, седна до нея и я помоли да се опита да заспи.

— Ти си уморена, скъпа, и разстроена и трябва да си починеш.

— Наистина съм разстроена тази нощ, мамо — рече Флорънс. — Но ти също си уморена и разстроена.

— Ще се почувствувам по-добре, щом ти заспиш близо до мен, свидна моя.

Те се целунаха и изтерзаната Флорънс постепенно потъна в кротък сън. Когато лицето пред нея се скри от погледа ѝ, тя с такава мъка си спомни за другото лице, там долу, че търсейки утеха, момичето притисна силно ръка към Едит. Дори в това свое движение обаче ръката трепна, сякаш извършваше предателство спрямо него. И така, в съня си тя се опитваше да ги примири помежду им и да им покаже, че и двамата ги обича, но това не ѝ се удаваше и нейната мъка наяве продължаваше и насън.

Седнала до леглото, Едит се взираше с нежност и съчувствие в тъмните мокри ресници и поруменелите страни, тъй като знаеше истината. Нея самата не я хващаше сън. Когато денят настана, тя все така стоеше будна, хванала отпуснатата ръка на спящата, и като поглеждаше притихналото лице, от време на време прошепваше: „Бъди близо до мен, Флорънс, единствено в теб ми е надеждата!“

ГЛАВА XLIV

РАЗДЯЛА

Много рано, макар и не при изгрев-слънце, мис Сузан Нипър се вдигна от сън. Необикновено пронизателните очи на тази млада особа бяха помрачени, което забулваше блясъка им и подсказваше — това не бе свойствено за тях, — че понякога и те могат да се затварят. Освен това бяха малко подпухнали, сякаш беше плакала цяла нощ. Нипър обаче съвсем не бе унила, а особено оживена и неустрашима и като че бе насъбрала сили за велик подвиг. Това личеше дори от роклята ѝ, която бе по-стегната и спретната от всякога, както и от тръскането на главата от време на време, докато изпълняваше задълженията си, което изразяваше непоколебима решимост.

Накратко казано, тя бе взела решение, и то дръзко, което се състоеше в следното — да се добере до мистър Домби и да поговори с този джентълмен насаме. „Често съм казвала, че ще го направя — говореше си тя заканително тази сутрин, като многократно тръскаше глава, — но сега наистина ще го направя!“

Подтиквайки самата себе си със свойствената си рязкост да изпълни това отчаяно намерение, Сузан Нипър през цялата сутрин обикаля vestibюла и стълбите, без да ѝ се удаде благоприятна възможност за нападение. Ни най-малко необезкуражена от въпросното затруднение обаче, което всъщност още по-силно я подтикна към действие и разпали духа ѝ, тя не намали своята бдителност и най-накрая, привечер, откри, че заклетият ѝ враг, мисис Пипчин, под предлог, че цяла нощ била бодърствувала, дреме в собствената си стая, а мистър Домби лежи на кушетката си, без да има някой наоколо.

Като разтресе не само главата си този път, но цялото си тяло, Нипър се прокрадна на пръсти до вратата на мистър Домби и почука.

— Влез! — обади се мистър Домби.

Сузан насъбра кураж с едно последно тръсване и влезе.

Мистър Домби, загледан в камината, хвърли учуден поглед към посетителката и се привдигна леко с ръка. Нипър направи реверанс.

— Какво искаш? — попита мистър Домби.

— Извинете, сър, желая да говоря с вас — отвърна Сузан.

Мистър Домби помръдна устни, сякаш повтаряше думите, но той, изглежда, толкова бе изумен от дързостта на младата жена, че не бе способен да ги изговори.

— Аз съм на служба при вас, сър — заговори Сузан Нипър с обичайната си припряност, — вече от дванайсет години се грижа за мис Флой моята млада господарка която не можеше още да говори добре когато постъпих за пръв път тук и бях вече отдавна в къщата когато дойде мисис Ричардс и аз може да не съм Мафусаил^[1], но не съм и младенец.

Мистър Домби, приповдигнат на лакът и загледан в нея, не направи никаква забележка относно това предварително изложение на фактите.

— Никога не е имало по-мила и благородна млада дама от моята млада господарка, сър — нареждаше Сузан, — и аз трябва да знам много повече от някои други защото съм я виждала и по време на скръб и по време на радост (макар че не е имало много радост) и съм я виждала с брат ѝ и съм я виждала самотна докато някои други изобщо не са я виждали и аз ще им кажа на тези други, всичко ще им кажа — тук черноокото момиче поклати глава и леко тропна с крак — че тя е най-милият и благороден ангел мис Флой който някога е съществувал и колкото повече ме разкъсват на парчета сър толкова повече ще повтарям това макар и да не съм мъченик на Фокс^[2].

От възмущение и изумление мистър Домби пребледня повече, отколкото при падането си, и така гледаше говорещата, сякаш му се струваше, че очите, а също и ушите го мамят.

— Няма човек който би могъл да изпитва нещо друго към мис Флой освен вяност и преданост, сър — продължаваше Сузан, — и аз не се хваля със службата си в продължение на цели дванайсет години защото аз я обичам — да, и аз ще им кажа на тези някои, всичко ще им кажа — тук черноокото момиче отново поклати глава, отново тропна леко с крак и сподави стон — но вярната и предана служба ми дава правото да говоря надявам се и аз трябва да говоря и ще говоря независимо дали е редно или не. Това което искам, сър, е да говоря

почтително и без да оскърбявам но откровено, а как се осмелявам и аз не знам но се осмелявам! — рече Сузан. — О! Вие не познавате младата ми господарка сър наистина не я познавате и никога не сте я познавали.

Вбесен, мистър Домби протегна ръка към шнура на звънеца, но от тази страна на камината нямаше такъв шнур и той не можеше да се привдигне и стигне до другия без чужда помощ. Наблюдателното око на Нипър веднага долови неговата безпомощност и тя почувствува, както по-късно разправяше, че го е хванала натясно.

— Мис Флой — продължаваше Сузан Нипър — е най-преданата най-търпеливата най-привързаната и красивата от всички дъщери и няма такъв джентълмен, сър, даже и да е богат и знатен колкото всички богати и знатни джентълмени в Англия събрани накуп който да не може да се гордее с нея и да не е длъжен да се гордее. Ако той знае истинската ѝ цена би предпочел да загуби всичката си знатност и цялото си богатство парче по парче и облечен в парцали да тръгне да моли милостиня от врата на врата, така ще кажа на тези някои, всичко ще им кажа — извика Сузан Нипър и избухна в плач — и няма да мъчи нежното ѝ сърце, както аз съм видяла то да страда в този дом.

— Марш от стаята! — изкрещя мистър Домби.

— Много се извинявам, но даже ако ще и да напусна мястото, сър — отвърна упоритата Нипър, — на което работя от толкова години и където съм видяла толкова много неща — макар и да се надявам, че няма да ви позволи сърцето да ме откъснете от мис Флой поради тази причина — ще продължа да говоря докато кажа всичко, аз може и да не съм индийска вдовица сър и никога няма да стана такава, но щом веднъж съм решила да се изгоря жива, ще го направя. А аз съм решила да продължа.

Изражението на Сузан Нипър свидетелствуваше не по-малко ясно за това, отколкото думите ѝ.

— Няма друг човек сред тези които ви служат, сър — продължаваше чернооката, — който да е изпитвал по-голямо благоговение към вас от мен и вие ще разберете колко вярно е това като се осмеля да ви кажа, че поне петдесет пъти съм си мислила да говоря с вас и никога не съм могла да се престраша до снощи, но снощи вече реших.

В пристъп на гняв мистър Домби отново посегна към шнура на звънеца, който не съществуваше, и като нямаше какво друго да направи, дръпна косата си.

— Аз съм виждала — говореше Сузан Нипър — как мис Флой напруга силите си когато беше още съвсем малко дете такова ласкаво и търпеливо, че и най-добрите жени можеха да се поучат от нея, аз съм виждала как е седяла до среднощ много дни наред, за да помага на крехкия си брат в учението, виждала съм я да му помага и да бди над него — някои добре знаят кога точно — виждала съм я без всякаква подкрепа и помощ да расте, за да стане дама, слава богу! Която е украшение и гордост за всяко общество където се яви и непрекъснато виждам как жестоко я пренебрегват и как силно страда тя от това — така ще кажа на някои, всичко ще им кажа — досега дума не съм проронвала но ако човек цени и уважава високостоящите, това не значи да се кланя на каменни идоли и аз трябва да говоря и ще говоря.

— Никой ли няма тук? — високо извика мистър Домби. — Къде са слугите? Къде са прислужниците? Никой ли няма тук?

— Снощи излязох късно от стаята на младата господарка, а тя още не си бе легнала — невъзмутимо продължаваше Сузан — и аз знаех защо, защото вие сте болен сър и тя не знаеше какво е състоянието ви и това бе достатъчно, за да се безпокои както забелязах. Аз може да не съм паун, но имам очи — и аз стоях будна в стаята си и си мислех, че тя може да се почувствува самотна и да ме повика, когато я видях да се прокрадва надолу и да се приближава до тази врата така сякаш беше нещо нередно да зърне родния си баща, а после се промъкна отново обратно и влезе в празната гостна и така се разплака, че аз не можех да я слушам. НЕ МОГА да издържам като я слушам — рече Сузан Нипър, като избърса черните си очи и ги втренчи неустрашимо в яростното лице на мистър Домби. — И не за пръв път чух това, а много, много пъти досега и вие не познавате собствената си дъщеря, сър, и не знаете какво вършите, сър, ще кажа всичко, ще кажа — силно извика Сузан Нипър в заключение — че това е грехота и позор!

— Бре, гледай ти! — раздаде се гласът на мисис Пипчин и черните вълнени одежди на прелестната миньорска перуанка се появиха в стаята. — Какво става тук?

Сузан удостои мисис Пипчин с поглед, който специално бе изобретила за нея при запознанството им, и остави мистър Домби да отговаря.

— Какво става ли? — повтори мистър Домби едва ли не с пяна на уста. — Какво става, мадам? Вие, която сте начело на това домакинство и сте длъжна да поддържате реда в него, имате основание да питате. Познавате ли тази жена?

— Много малко добро знам за нея, сър — изграчи мисис Пипчин. — Как си се осмелила да влезеш тук, безсрамнице? Махай се!

Но неумолимата Нипър само удостои мисис Пипчин с още един поглед и не се помръдна.

— Така ли ръководите дома, мадам — рече мистър Домби, — че оставяте такива особи свободно да си влизат при мен и да ми говорят! Един джентълмен... в собствения си дом... в собствената си стая... заставен насила да слуша нахалните думи на разни слугини!

— Да, сър — отвърна мисис Пипчин, а суровите ѝ сиви очи проблеснаха заканително, — извънредно съжалявам, напълно недопустимо е, излиза напълно извън всякакви граници и норми, но със съжаление трябва да призная, сър, че с тази млада жена никой не може да се справи. Тя е разглежена от мис Домби и на никого не се подчинява. Знаеш, че е така — рязко се обърна мисис Пипчин към Сузан Нипър. — Засрами се, нахалнице! Махай се!

— Ако при мен има на работа хора, с които никой не може да се справи, мисис Пипчин — рече мистър Домби и се извърна към камината, — надявам се, че знаете какво да правите с тях. Не знаете ли за какво сте тук? Изведете я!

— Сър, зная какво да правя — отговори мисис Пипчин — и, разбира се, ще го направя. Сузан Нипър — много остро се обърна тя към нея, — предупреждавам ви, че ще бъдете уволнена след един месец.

— О, така ли! — надменно възкликна Сузан.

— Да — отвърна мисис Пипчин, — и не ми се усмихвай, нахалнице, защото ще си изпатиш! Махай се веднага оттук!

— Възнамерявам веднага да се махна, може да бъдете уверена в това — отвърна словоохотливата Нипър. — В тази къща служа на младата господарка цели дванайсет години и няма да остана нито час

повече след като съм получила предупреждение от особа отговаряща на името Пипчин, вярвайте ми, мисис П.

— Добре ще се отървем от боклука! — отвърна разгневената възрастна дама. — Махай се оттук или ще те изхвърля!

— Единственото ми утешение е — рече Сузан и отново погледна мистър Домби, — че днес аз казах една истина която отдавна трябваше да бъде казана и по-често и по-ясно да бъде повтаряна и никакви Пипчинови — надявам се, че те не са много на брой (при тези думи мисис Пипчин нададе остър вик: „Махай се оттук!“, а мис Нипър я удостои отново с погледа си) — не могат да заличат това, което съм казала даже в продължение на цяла година да дават предупреждения като почват в десет часа сутринта и карат чак до дванайсет вечерта, докато умрат от изтощение което ще бъде голям празник!

След като изрече тези думи, мис Нипър излезе преди врага от стаята. И като се изкачи извънредно величествено горе в спалнята си, карайки мисис Пипчин да се задушава от гняв, тя седна сред сандъците си и заплака.

Скоро от това размекнато състояние я извади гласът на мисис Пипчин отвън, който ѝ оказа много благотворно и ободрително въздействие.

— Възнамерява ли тази нахална твар — викаше свирепата Пипчин — да приеме предупреждението, или не?

Мис Нипър отвърна отвътре, че описаното лице не живеело в тази част на къщата, но то се казвало Пипчин и можело да бъде открито в стаята на икономката.

— Дръзка нахалнице! — крещеше мисис Пипчин и блъскаше бравата. — Махай се веднага оттук! Веднага си събирай партушините! Как се осмеляваш да говориш така на една благородна жена, която е видяла и по-хубави дни!

Мис Нипър ѝ отговори от своята крепост, че съчувствувала на тези по-хубави дни, които е видяла мисис Пипчин, и че тя считала най-лошите дни от годината по-прилягащи на въпросната дама, само дето били твърде хубави за нея.

— Няма защо да си правите труда да вдигате шум пред вратата ми — рече Сузан Нипър — нито пък да замърсявате ключалката с погледа си аз си прибирам багажа и си тръгвам, давам ви клетвена декларация за това.

Вдовицата изрази голямото си задоволство от тази вест и като изрече няколко общи забележки за младите нахалници като цяло и поспециално за техните пороци, след като са били разглезени от мис Домби, се оттегли да приготви надниците на Нипър. А Сузан се зае да си нарежда куфарите, за да напусне незабавно и с достойнство, но като се сетеше за Флорънс, силно се разплакваше.

Не след дълго обектът на нейното съжаление дойде при нея, тъй като из къщата се бе разнесла новината, че Сузан Нипър е имала разправия с мисис Пипчин, че и двете са се обърнали към мистър Домби, че е имало уникален инцидент в стаята на мистър Домби и че Сузан напускала. Флорънс разбра, че последната част на тези объркани слухове до такава степен отговаря на истината, че Сузан вече бе заключила и последния си куфар и седнала отгоре му с бонето на глава, когато тя влезе в стаята ѝ.

— Сузан! — възкликна Флорънс. — Нима ще ме напуснеш! Ти?

— О, за бога, мис Флой — разхълца се Сузан, — не ми казвайте нито дума, защото ще взема да се унижа пред онези Пипчинови, а аз не искам те да ме видят да плача мис Флой за нищо на света!

— Сузан! — извика Флорънс. — Скъпо момиче, стара моя приятелко! Какво ще правя без теб? Можеш ли така да си тръгнеш?

— Не-е-е-е, скъпа моя мис Флой, не мога наистина — ридаше Сузан. — Но нищо не може да се направи, изпълних дълга си мис, наистина го изпълних. Не е моя вината. Подадох си оставката. Не мога да остана един месец защото тогава изобщо няма да мога да ви напусна скъпа накрая все пак трябва да ви напусна, не ми говорете мис Флой защото макар да съм много твърда аз все пак не съм мраморна врата.

— Какво се е случило? Защо стана така? — запита Флорънс. — Няма ли да ми разкажеш? — добави тя, тъй като Сузан поклащаше глава.

— Не-е-е, скъпа — отговори Сузан. — Не ме питайте, защото не трябва и каквото и да правите не се застъпвайте за мен с нито една дума тъй като нищо не може да се направи и само ще навредите на себе си така че господ да ви благославя ненагледна моя и простете ми за бедите които съм ви причинила и за всичките ми избухвалия през тези дълги години.

След тази сърдечно отправена молба Сузан прегърна господарката си.

— Скъпа моя много хора могат да дойдат да ви служат и ще бъдат щастливи да ви служат и ще ви служат вярно и предано — говореше Сузан — но никой не би могъл да ви служи с такава привързаност като мен или пък да ви обича така горещо, това е единственото ми утешение. Сбо-о-огом, мила мис Флой!

— Къде ще отидеш сега, Сузан? — запита разплаканата ѝ господарка.

— Имам брат на село мис — фермер в Есекс — каза смазаната от скръб Нипър — който отглежда много кра-а-а-ви и прасета и аз ще отида дотам с пощенската кола и ще се настаня при него и не се грижете за мен, защото имам спестени пари в банката, скъпа, и не е необходимо веднага да започвам друга работа, което не бих могла, не бих могла да сторя, единствена моя господарке! — Сузан завърши думите си с горестни ридания, които веднага бяха прекъснати от раздалия се долу глас на мисис Пипчин. Щом го чу, тя изтри зачервените си и подпухнали очи и направи жалък опит да извика весело на Таулинсън да ѝ наеме файтон и да ѝ свали сандъците.

Флорънс, пребледняла, притеснена и разстроена, дори в този случай въздържайки се да се намеси от страх да не би да предизвика нови разногласия между баща си и съпругата му (чието сурово, негодуващо лице ѝ послужи преди няколко минути като предупреждение), а също така опасявайки се, че по някакъв начин, без сама да знае как, е свързана с уволнението на старата си прислужница и приятелка, слезе разплакана долу в будоара на Едит, където бе отишла Сузан, за да се сбогува.

— Хайде, ето го файтона, ето ти и сандъците, махай се оттук! — извика появилата се в този миг мисис Пипчин. — Моля за извинение, ма'ам, но мистър Домби даде най-строги разпореждания.

Едит — прислужницата я приготвяше за вечерята, на която бе канена — запази високомерното си изражение и остана невъзмутима.

— Ето ти парите — рече мисис Пипчин, която, следвайки своята система и спомняйки си за мините, бе свикнала да прави каквото си иска със слугите, също както и с младите питомци в Брайтън и това отношение винаги бе ожесточило младия Бидърстоун. — Колкото по-скоро ти видим гърба, толкова по-добре.

На Сузан не ѝ бяха останали сили да хвърли на мисис Пипчин погледа, който ѝ се полагаше по право, така че тя направи реверанс на мисис Домби (която, без да промълви ни дума, само кимна, избягвайки да гледа присъстващите освен Флорънс) и прегърна за последен път младата си господарка, а тя на свой ред се притисна о нея. В този критичен момент бедната Сузан бе обладана от бурни чувства, но твърдо потискаше риданията си, за да не даде възможност на мисис Пипчин да тържествува и върху лицето ѝ се изписаха най-удивителните, невиджани досега физиономии.

— Извинете, мис, моля ви — обърна се към Флорънс застаналият на вратата сред сандъците Таулинсън, — но в гостната е мистър Тутс, който ви праща поздрав и се интересува да знае как се чувствуват Диоген и господарката му.

Флорънс изскочи навън като светкавица и се отправи надолу, където мистър Тутс, най-великолепно облечен, дишаше учестено, измъчван от съмнения и тревоги относно нейната поява.

— О, здравейте, мис Домби — рече Тутс, — господи помилуй!

Последното възклицание бе предизвикано от голямата загриженост на мистър Тутс при вида на разстроеното ѝ лице и той веднага прекъсна кискането си и се превърна във въплъщение на отчаянието.

— Скъпи мистър Тутс — заговори Флорънс, — вие така приятелски се държите с мен и сте толкова предан, че аз бих могла, вярвам, да поискам услуга от вас.

— Мис Домби — отвърна мистър Тутс, — стига само да споменете услугата, и вие... вие ще ми възвърнете апетита — с чувство заяви мистър Тутс, — който отдавна съм загубил.

— Сузан, моята стара приятелка, най-старата, която имам — започна Флорънс, — напуска внезапно и е съвсем самичка, бедното момиче. Тя се прибира у дома, на село. Мога ли да ви помоля да се погрижите за нея и да я настаните в пощенската кола?

— Мис Домби — заговори мистър Тутс, — вие наистина ми оказвате чест и милост. Това доказателство за вашето доверие, след като се проявих в Брайтън като такова животно...

— Не — бързо го прекъсна Флорънс, — не... не мислете за това. В такъв случай ще бъдете ли така добър да я почакате на вратата, докато слезе? Хиляди благодарности! Толкова ме успокоихте. Тя няма

да бъде толкова самотна. Не можете да си представите колко съм ви признателна и колко съм уверена, че сте добър приятел!

В своето вълнение Флорънс му отправи многократни благодарности. А в своето вълнение мистър Тутс бързо тръгна, но... заднишком, за да може да я гледа докрай.

На Флорънс не ѝ достигнаха силите да излезе навън — тя видя бедната Сузан долу във вестибюла, откъдето мисис Пипчин я гонеше, а Диоген скачаше наоколо и извънредно много плашеше мисис Пипчин, като се нахвърляше да ухапе черната ѝ вълнена пола и лаеше задавено при звука на гласа ѝ, сякаш превъзходната дуеня му внушаваше дълбоко и непреодолимо отвращение. Флорънс видя как Сузан се ръкува подред със слугите и още веднъж се извърна да огледа стария си дом. Тя също така видя как Диоген се втурна след фойтона в желанието си да ги следва и не можеше да повярва, че няма повече никакви права над седналата вътре особа. Вратата се затвори, суетнята приключи и Флорънс се обля в сълзи за старата си приятелка, която никой не можеше да замени.

Мистър Тутс, бидейки вярна и предана душа, мигновено спря фойтона и съобщи на Сузан Нипър за поръчението си, при което тя се разплака още по-силно от преди.

— От все сърце ви се кълна — заговори мистър Тутс и седна до нея, — че ви съчувствувам. Честна дума, мисля, че разбирам чувствата ви по-добре и от самата вас. Не мога да си представя нещо по-ужасно от раздяла с мис Домби.

Сузан сега се отдаде на мъката си и представляваше наистина трогателна гледка.

— Казвам ви — говореше ѝ мистър Тутс, — недейте! Впрочем аз знам какво ще направим сега!

— Какво, мистър Тутс? — попита плачешком Сузан.

— Ами елате у дома да вечеряте, преди да потеглите — рече мистър Тутс. — Готвачката ми е много почтена жена... по майчински грижовна... и за нея ще бъде удоволствие да се погрижи за вас. Синът ѝ — продължи препоръките си мистър Тутс — е бил обучаван в училището със сините униформи и се е взривил в барутна фабрика.

Сузан прие любезната покана и мистър Тутс я заведе в жилището си, където бяха посрещнати от въпросната матрона, напълно отговаряща на неговата характеристика, а също и от Петела, който при

вида на дама във фойтона отначало предположи, че мистър Домби е бил прегънат на две, в съответствие с предишното предложение на Петела, и мис Домби е отвлечена. Въпросният джентълмен предизвика у мис Нипър голямо удивление, тъй като след поражението, нанесено му от Шегобиеца, физиономията му бе толкова пострадала, че трудно можеше да се представя в обществото за радост на хората. Самият Петел обясняваше това свое състояние с нещастията си още в началото на борбата да бъде заклещен в безизходно положение, при което бил наложен жестоко с юмруци от Шегобиеца и тежко повален. От публикуваните сведения за това велико състезание обаче ставаше ясно, че още от самото начало Шегобиеца взел преднина и Петела бил удрян, блъскан, думкан, бърхан и изпитал цял куп други подобни неприятности, докато окончателно го сразили.

След ситата вечеря и голямото гостоприемство Сузан се отправи в друг фойтон към пощенската кола, като мистър Тутс отново седна вътре до нея, а Петела зае мястото на капрата — каквато и чест да оказваше Петела на малката компания със своята морална тежест и героична репутация, ако се вземе предвид външността му, той не би могъл да служи за украшение, тъй като цялото му лице бе покрито с безброй много лепенки. Петела обаче тайно се бе заклел никога да не изоставя мистър Тутс (който пък тайно копнееше да се отърве от него), докато не се установи за постоянно в някоя кръчма, и изпитвайки амбицията да се залови със съответното занимание и смъртно да се напие колкото може по-скоро, счете, че моментът е подходящ да направи присъствието си непоносимо.

Вечерната пощенска кола, с която заминаваше Сузан, щеше да потегли всеки момент. След като я настани вътре, мистър Тутс неуверено закрачи около прозореца и когато кочияшът се наклони да седне на капрата, той се качи на стъпалото и като пъхна вътре лицето си, което на светлината от фенера изглеждаше загрижено и смутено, отривисто рече:

— Слушай, Сузан! Мис Домби, нали разбираш...

— Да, сър.

— Смяташ ли, че тя би могла... нали разбираш... а?

— Моля за извинение, мистър Тутс — рече Сузан, — но не ви чувам.

— Смяташ ли, че тя би могла, нали разбираш... не веднага, а постепенно... след много време... да... да ме обикне, нали разбираш? А! — каза клетият мистър Тутс.

— О, боже, не! — отвърна Сузан и поклати глава. — Аз бих казала, че никога. Ни-ко-га!

— Благодаря ти! — отвърна мистър Тутс. — Няма значение! Лека нощ! Няма никакво значение, благодаря ти!

[1] Мафусаил — библейски патриарх, живял според преданието 969 години. ↑

[2] Един от християнските мъченици, описани от Джон Фокс (1516–1587) в „Книга на мъчениците“. ↑

ГЛАВА XLV

ДОВЕРЕНОТО ЛИЦЕ

Този ден Едит излезе сама и се прибра рано. Едва минаваше десет часът, когато каретата ѝ затрополи по улицата, на която живееше.

На лицето си тя бе наложила същата маска на спокойствие както и по време на приготвянето си за излизане, а венецът на главата ѝ обграждаше същото хладно и невъзмутимо чело. По-добре би било обаче листенцата и цветята да бъдат накъсани на парчета от гневната ѝ ръка или пък да бъдат смачкани от зашеметената ѝ, мятаща се в търсене на покой глава, вместо да украсяват такова безучастие. При тази упоритост, непристъпност, неумолимост човек би казал, че нищо не е в състояние да смекчи нрава на такава жена и че всичко в живота я е ожесточавало.

Пристигнала пред вратата си, тя тъкмо се показва от каретата, когато някакъв човек, безшумно появил се откъм вестибюла, без шапка, ѝ подаде ръка. Тъй като слугата бе отстранен, на нея не ѝ оставаше нищо друго, освен да поеме ръката. И тогава разбра чия е тя.

— Как се чувства вашият болен, сър? — попита тя, като сви устни.

— По-добре — отвърна Каркър. — Бързо се оправя. За тази вечер го оставих.

Тя наведе глава и се заизкачва по стълбите, а той я последва и ѝ рече от най-долното стъпало:

— Мадам! Мога ли да ви помоля да ме приемете за една минута?

Тя спря и се обърна.

— Късно е, сър, и аз съм уморена. Спешна ли е работата?

— Много е спешна — отвърна Каркър. — След като имах щастието да ви срещна, разрешете ми да бъда настоятелен с молбата си.

Тя за миг погледна към проблясващите му зъби. А той погледна към нея, застанала отпред във великолепната си рокля, и отново си помисли, че е много красива.

— Къде е мис Домби? — високо попита тя слугата.

— В дневната стая, ма'ам.

— Водете натам! — Тя погледна отново към учтивия джентълмен на най-долното стъпало, като с леко движение на главата му даде да разбере, че може да я последва, и продължи напред.

— Моля за извинение! Мадам! Мисис Домби! — възкликна Каркър, за миг пъргаво и безшумно озовал се до нея. — Мога ли да ви помоля мис Домби да не присъствува?

Тя му хвърли бърз поглед, но запази своето самообладание и спокойствие.

— Искам да пощадя мис Домби — тихо рече Каркър — и тя да не научи това, което имам да кажа. Във всеки случай, мадам, ще оставя на вас да прецените дали трябва да го научи, или не. Дължа ви това. Имам такъв морален дълг към вас. След предишния ни разговор би било чудовищно, ако постъпя другояче.

Тя бавно откъсна очи от лицето му и като се обърна към слугата, нареди:

— Заведете ни в друга стая!

Той ги заведе в една гостна и като я освети бързо, излезе. В негово присъствие не бе проронена ни дума. Едит величествено се настани на канапето до камината. А мистър Каркър, стиснал шапката си в ръка и забил поглед в килима, застана пред нея на известно разстояние

— Преди да ви изслушам, сър — рече Едит, когато вратата се затвори, — бих искала вие да ме изслушате.

— Да се обърне към мен мисис Домби — рече той, — макар и с тон на незаслужен укор, е такава голяма чест, че аз съм напълно готов да се подчиня на желанието ѝ, дори и да не съм неин слуга в друго отношение.

— Ако човекът, при когото току-що сте били, сър, ви е възложил — мистър Каркър повдигна очи, сякаш се канеше да изрази изненадата си, но тя срещна погледа му и го застави да замлъкне — да ми предадете нещо, не правете подобен опит, тъй като няма да приема нищо. Едва ли е необходимо да ви питам дали сте дошли с такова поръчение. От известно време ви очаквам да дойдете.

— За мое съжаление — отвърна той — аз съм тук, напълно против волята си, именно по тази причина. Разрешете ми обаче да ви

съобща, че аз съм тук по две причини. Това е първата.

— С първия разговор, сър, приключихме. Ако се върнете към него...

— Нима мисис Домби може да смята — заговори Каркър, като се приближи, — че аз ще се върна към него след нейната забрана? Нима е възможно мисис Домби, без да взема предвид мъчителното ми положение, твърдо да ме счита за неделима част от моя господар, като по този начин съзнателно проявява към мен голяма несправедливост?

— Сър — рече Едит, като устреми право в него черните си очи и заговори с нарастващо възмущение, от което надменните ѝ ноздри се издуха, гърдта ѝ се развълнува, а белият нежен пух върху наметката ѝ затрептя — наметката бе небрежно хвърлена върху раменете ѝ, които ни най-малко не губеха при съпоставката с белоснежния пух, — защо заставате пред мен и ми говорите за любов и преданост към моя съпруг и се преструвате, че ме смятате за щастливо омъжена жена, почитаща мъжа си? Как се осмелявате така да ме оскърбявате, когато вие много добре знаете — дори по-добре и от мен, сър, доловила съм това във всеки ваш поглед и всяка ваша дума, — че вместо обич помежду ни има отвращение и презрение и че аз го презирам почти толкова, колкото презирам и себе си, че му принадлежа? Несправедливост? Ако аз бях проявила справедливост за терзанията, на които ме подложихте, и за оскърбленията, които ми нанесохте, би трябвало да ви убия.

Тя го попита защо постъпва така. Ако не беше заслепена от своята гордост, гняв и съзнание за унижителното си положение — а тя имаше това съзнание, колкото и свирепо да го гледаше, — би прочела отговора върху лицето му. За да я принуди да направи това изявление.

Тя обаче не прочете този отговор, нито пък я бе грижа дали е изписан на лицето му, или не. Тя виждаше само униженията и мъките, които бе преживяла и тепърва ѝ предстояха да преживее, и се гърчеше под тяхното бреме. Докато бе вторачила погледа си в тях, а не в него, тя скубеше перата от крилото на някаква рядка и красива птица, закачено на китката ѝ със златна верижка, за да ѝ служи за ветрило, а после поръси перата на пода.

Той не отклони погледа си от нейния и стоеше с вид на човек, който разполага с удовлетворителен отговор, но не бърза да го каже и

чака тя да овладее външните си признаци на гняв. А след това заговори, като гледаше право в святкащите ѝ очи.

— Мадам — каза той, — знам добре, и то не от вчера, че аз не се ползвам с вашата благосклонност. Аз знам причината. Да, знам причината. Вие така откровено говорихте с мен сега. Изпитвам голямо облекчение, че ме удостоихте с вашето доверие...

— Доверие! — презрително повтори тя.

Той не обърна внимание на това и продължи:

— ... и няма да крия истината. Аз от самото начало разбрах, че вие не изпитвате любов към мистър Домби. Та нима е възможно да се породи любов между двама толкова различни хора? А после видях, че в душата ви възникват по-силни чувства от равнодушието. Та как би могло да бъде другояче при вашето положение? Но можех ли аз да си позволя дързостта да ви разкрия това, което знаех?

— А подобаваше ли ви, сър — рече тя, — да се преструвате, че сте уверен в противното, и нагло да ми го подчертавате всеки ден?

— Да, мадам — уверено отвърна той. — Ако не се бях държал така, сега нямаше да разговаряме по този начин. Аз предвидих — кой би могъл по-добре от мен да предвиди, след като никой не познава мистър Домби така, както аз го познавам, — че при положение, че вие не се окажете така отстъпчива и покорна по характер, каквато бе първата мисис Домби, което не допусках...

Високомерната ѝ усмивка му даде основание да си помисли, че може да повтори последните думи.

— Казах, което аз не допусках... аз предвидих, че по всяка вероятност ще настане време, когато едно такова разбирателство, до което стигнахме, ще се окаже полезно.

— Полезно за кого, сър? — попита тя презрително.

— За вас. Няма да добавя — и за себе си, тъй като чувствавам, че трябва да се въздържа дори от тази умерена похвала спрямо мистър Домби — която искрено бих могъл да изкажа, — за да не изрека нещо неприятно за тази, чието отвращение и презрение са толкова големи! — изразително рече той.

— Честно ли е от ваша страна, сър — каза Едит, — да споменавате за „умерена похвала“ и дори за него да говорите с такъв пренебрежителен тон, след като сте негов пръв съветник и ласкател?

— Съветник — да — съгласи се Каркър. — Но не и ласкател. Боя се, че трябва да си призная за своята резервираност. Нашите интереси и удобства обаче ни задължават да изразяваме чувства, които не изпитваме. Всеки ден ние ставаме свидетели на съдружия поради интересите и удобствата, на дружби поради интересите и удобствата, на сделки поради интересите и удобствата, на бракове поради интересите и удобствата.

Тя захапа кървавочервените си устни, но продължи да го наблюдава сурово.

— Мадам — рече той и седна на един стол близо до нея с най-дълбока почителност, — защо трябва да се колебая при своята голяма преданост към вас дали трябва да ви говоря открито? Естествено е една жена, надарена с такива качества като вас, да счита, че е възможно да моделира в някои отношения характера на мъжа си и да го промени за добро.

— Аз не считах това за естествено, сър — отговори тя. — Никога не съм имала такива надежди и намерения.

Гордото, дръзко лице показваше, че то твърдо отхвърля маската, която той му предлага, и е готово смело да се разкрие, проявявайки пълно безучастие в какъв облик ще се прояви пред човек като него.

— Естествено е било поне — продължи той — да считате, че е напълно възможно да живеете с мистър Домби в качеството на негова съпруга, като едновременно не му се подчинявате, нито пък влизате в остри сблъсъци с него. Но, мадам, когато сте разсъждавали по този начин, вие не сте познавали мистър Домби (както сама се убедихте след това). Вие не сте знаели колко придирчив и колко горд е той или пък, ако разрешите да отбележа, до каква степен е роб на собственото си величие и как се движи, впрегнат в собствената си триумфална колесница подобно товарен кон, без да му идва наум, че товарът му го следва и трябва да се тегли, премазвайки всичко.

Злобно наслаждавайки се на тази самонадеяност, той продължи, а зъбите му проблеснаха:

— Мистър Домби действително не е способен да се отнесе с истинско внимание нито към мен, нито към вас. Сравнението е извънредно крайно — умишлено избрах такова, — но отговаря на истината. Мистър Домби, ползувайки се с неограничена власт, ме помоли — вчера сутринта чух това лично от него — да бъда негов

посредник помежду ви, тъй като той знае, че аз не съм ви приятен и възнамерява чрез мен да ви накаже за вашето непокорство. Освен това смята, че аз, платеният му слуга, съм посредник, който, като бъде приет, ще накърни достойнството не на дамата, с която имам честта да разговарям, тъй като тя не съществува в съзнанието му — а на неговата съпруга, която е част от самия него. Можете да си представите колко малко се съобразява с мен, как изобщо не допуска възможността, че и аз мога да имам свои чувства и съображения, когато открито ми съобщава, че ми се възлага подобно поръчение. Вие знаете какво безразличие проявява към вашите чувства, заплашвайки ви с подобен посредник. Вие, разбира се, не сте забравили, че той постъпи така.

Тя внимателно го наблюдаваше. Той обаче също я наблюдаваше и видя как намекът, че той от своя страна знае за нещо, случило се между нея и съпруга ѝ, пронизва и наранява гордата ѝ душа като отровна стрела.

— Не ви припомням всичко това, за да задълбочавам пропастта между вас и мистър Домби, мадам — опазил ме бог, какви облаги имам? — а само да ви покажа колко безнадеждно е да се внуши на мистър Домби мисълта, че когато са засегнати неговите интереси, трябва да се съобразява и с другите хора. Ние, които го заобикаляме, заемайки различни положения, сме извършили своето, осмелявам се да отбележа, за да затвърдим възгледите му. Ако ние обаче не сме го извършили, други ще го сторят — в противен случай не биха били около него. От самото начало това винаги е било опорният стълб в живота му. Накратко казано, мистър Домби е имал работа само с покорни и зависими хора, които са падали на колене и свеждали глави пред него. Той никога не е знаел какво значи да се опълчат срещу него разгневена гордост и силно негодувание.

„Но сега ще узнае!“ — сякаш каза тя, макар че устните ѝ останаха стиснати, а погледът — неподвижен. Той видя как мекият пух отново потрепна и как тя за миг докосна гърдта си с перата на красивата птица. И свитата на кълбо змия разпусна още един от своите пръстени.

— Мистър Домби, макар и извънредно почтен джентълмен — продължи той, — когато му се противопоставят, е склонен да изопачава дори и фактите в резултат на своята прекомерна гордост, като ги тълкува посвоему, и едва ли бих могъл да дам по-добър

пример, като спомена, че той искрено вярва (ще ми простите безумието на това, което ще ви кажа, но не съм аз безумецът), че суровото излагане на мнението му пред настоящата му жена по повод, който навярно ще остане за нея паметен — това бе преди печалната кончина на мисис Скютън, — й е направило потресаващо впечатление и за момента напълно я е укротило.

Едит се изсмя. Не е необходимо да се изтъква колко груб и немелодичен бе този смях. Достатъчно е да се каже, че Каркър бе доволен да го чуе.

— Мадам — отново заговори той, — аз приключих по този въпрос. Вашите собствени убеждения са толкова дълбоки и несъмнено толкова твърди — той бавно повтори тези думи, силно наблягайки на тях, — че едва ли не се страхувам да не предизвикам отново неудоволствието ви, като ви кажа, че въпреки тези недостатъци и пълното им осъзнаване от моя страна, аз съм свикнал с мистър Домби и го уважавам. Но аз казвам това, повярвайте ми, не за да се хваля с чувства, които напълно не отговарят на вашите и към които вие не сте в състояние да проявите разбиране — о, колко отчетливо, ясно и изразително бе казано това! — но за да изразя предаността си към вас при тези печални обстоятелства и моето възмущение от ролята, която ми е наложена.

Тя седеше, сякаш се страхуваше да откъсне очи от лицето му.

А сега да се разпусне последният пръстен!

— Става късно — след известно мълчание забеляза Каркър — и вие, както казахте, сте уморена. Аз обаче не трябва да забравям и втората причина за този разговор. Необходимо е да ви посъветвам, необходимо е да ви помоля най-настоятелно, тъй като имам достатъчно основания за това, да бъдете предпазлива, когато проявявате своята привързаност към мис Домби.

— Предпазлива ли? Какво искате да кажете?

— Че трябва да бъдете внимателна да не показвате твърде голяма обич към младата дама.

— Твърде голяма обич ли, сър? — рече Едит, като смръщи високото си чело и стана. — Кой би могъл да преценява моята обич и да я претегля? Вие ли?

— Аз не върша това. — Той бе смутен или се преструваше на смутен.

— Кой тогава?

— Не можете ли да отгатнете кой?

— Не желая да гадая.

— Мадам — заговори той след известно колебание, като междувременно те непрекъснато се наблюдаваха както и преди, — тук аз съм затруднен. Вие ми заявихте, че не желаете да ви предам нищо от името на вашия съпруг и ми забранихте да се връщам към тази тема, но виждам, че двете теми са толкова тясно свързани, че при положение, че не се задоволите с лаконичното предупреждение от човек, на когото оказахте честта да удостоите с доверието си, макар че се стигна дотам посредством вашето неудоволствие, на мен ми се налага да наруша наложената ми от вас забрана.

— Знаете, че можете да направите това, сър — рече Едит. — Направете го.

Колко бледа бе, колко разтреперана, колко развълнувана! Той правилно бе преценил въздействието!

— Той ми нареди — започна Каркър с тих глас — да ви уведомя, че вашето поведение спрямо мис Домби не му харесва. Че той желае напълно да промените поведението си. И че ако вие сте искрена, той не се съмнява, че ще го промените, тъй като, ако продължавате да проявявате обичта си към младата дама, няма да ѝ направите добро.

— Това е заплаха — рече тя.

— Заплаха е — потвърди той беззвучно, а на глас каза: — Но не е насочена към вас.

Тя стоеше пред него горда, изправена, величествена, пронизваше го със святкащите си очи и се усмихваше горчиво и презрително, но изведнъж се олюля, сякаш земята под нея се отвори, и щеше да се строполи на пода, ако той не я бе хванал в обятията си. В мига, в който я докосна, тя го отблъсна, отдръпна се и отново се изправи пред него, неподвижна, сочеща вратата.

— Моля ви да ме оставите. Не казвайте нищо повече тази вечер.

— Чувствувах колко важно е всичко това — продължаваше мистър Каркър, — тъй като трудно може да се предвиди какво може да се случи в най-близко време при положение, че на вас не ви е известно какво мисли той. Чух, че мис Домби сега е разстроена от уволнението на старата си прислужница, а това уволнение навярно е една от

предстоящите последици. Нали не ме укорявате, че ви помолих мис Домби да не присъствува? Мога ли да се надявам на такова нещо?

— Не ви укорявам. Моля ви, оставете ме, сър.

— Аз знаех, че при вашата привързаност към младата дама, която несъмнено е искрена и дълбока, вие ще изпитате голяма мъка, терзаейки се от мисълта, че сте ѝ навредили и погубили надеждите ѝ за бъдещето — бързо, но разпалено добави Каркър.

— Ни дума повече тази вечер. Оставете ме, ако обичате.

— Непрекъснато ще идвам тук да го навестявам, а също и по работа. Нали ще ми разрешите да ви видя отново и да се посъветвам какво трябва да се направи, както и да чуя вашите желания?

Тя му посочи вратата.

— Не мога още дори да реша дали да му кажа, че съм говорил с вас. Или пък да го оставя да си мисли, че аз съм отложил разговора поради липса на благоприятна възможност или поради някаква друга причина. Необходимо е в най-скоро време да ми разрешите да се посъветвам с вас.

— Само не сега — отвърна тя.

— Вие разбирате, че когато пожелае да ви видя, мис Домби не трябва да присъствува и че аз искам да говоря с вас като човек, който има честта да се ползува с вашето доверие, който е готов изцяло да ви окаже всякаква помощ и навярно в много случаи да предпази младата дама от беди.

Продължавайки да го гледа така, сякаш очевидно се боеше дори за миг да го освободи от въздействието на съсредоточения си поглед, независимо какво бе то, тя отвърна: „Да!“ и отново му заповяда да си иде.

Той се поклони, сякаш се подчиняваше на волята ѝ, но когато почти бе стигнал до вратата, се обърна и рече:

— Аз изложих своето провинение и получих прошка. Мога ли... заради мис Домби и самия мен... да докосна ръката ви, преди да си отида?

Тя му подаде облечената в ръкавица ръка, която бе наранила предната вечер. Той я пое в своята, целуна я и се оттегли. А когато затвори вратата, размаха ръката, докоснала се до нейната, и я притисна до гърдите си.

ГЛАВА XLVI

РАЗПОЗНАВАНЕ И РАЗМИШЛЕНИЕ

Сред множеството незначителни промени, настъпили в живота и привичките на мистър Каркър по това време, най-забележителната бе изключителното усърдие, което проявяваше в работата си, и голямото внимание, което отделяше и на най-малката подробност, засягаща добре известните му сделки на фирмата. Винаги деен и проницателен в това отношение, сега неговата бдителност нарасна най-малко двадесет пъти. Не стигаше само това, че зоркият му поглед следеше текущите работи, ежедневно изникващи в нова форма, но сред тези изцяло поглъщащи го занимания той намираще време — или по-скоро освобождаваше си време — да преглежда и старите сделки на фирмата и своето участие в тях в период от много години. Често, когато чиновниците си отиваха, канторите опустяваха и потъваха в мрак и всички подобни търговски сгради се затваряха, мистър Каркър, пред когото бе изложена анатомията на огнеупорната каса, изследваше загадките на книги и документи с търпеливото упорство на човек, извършващ дисекция на най-тънките нерви и фибри на своя обект. Прислужникът Пърч, който обикновено в такива случаи оставаше и на светлината на свещ се развличаше в приемната с четенето на ценоразписа или пък дремеше край камината, изложен на голяма опасност всеки миг главата му да клюмне в сандъка за въглища, не можеше да скрие своето възхищение от това усърдно поведение — макар че то скъсяваше времето му, предназначено за удоволствия в семейния кръг — и той непрекъснато разправяше на мисис Пърч (сега отглеждаща близнаци) за трудолюбието и проницателността на техния управител в Сити.

Същото това повишено и заострено внимание, което мистър Каркър проявяваше към сделките на фирмата, той отделяше и за собствените си работи. Макар и да не бе съдружник във фирмата — досега тази чест се бе полагала единствено на наследниците на великото име, — той получаваше известен процент от нея. Освен това

се ползуваше от облагите на фирмата да влага изгодно пари, така че джуджетата, обкръжаващи великаните на източната търговия, го считаха за богат човек. Хитрите наблюдатели започнаха да подхвърлят, че блестящият Каркър от фирмата на Домби си брои капитала и тъй като е далновиден, своевременно ще продаде своите акции. А в борсата дори се обзалагаха, че блестящият Каркър ще се ожени за блестяща вдовица.

Всички тези грижи обаче ни най-малко не пречеха на мистър Каркър да наблюдава господаря си, нито пък водеха до занемаряване на безукорната му чистота, спретнатост, пригладеност и другите му котешки качества, които притежаваше. Не би могло да се каже, че е настъпила промяна у него, що се отнася до привичките му, а че у него се е породила известна напрегнатост. Всички качества, които се наблюдаваха у него преди, можеха да се забележат и сега, но той бе станал по-съсредоточен. Всяко нещо вършеше така, сякаш то бе единственото, с което се занимаваше — а у човек с такива способности и целеустременост това несъмнено свидетелствуваше, че се занимава с работа, напругаща и поддържаща в движение най-тънките му умения.

Единствената очевидна промяна у него беше тази, че когато яздеше по улиците, потъваше в дълбоки размишления, също както онази сутрин, когато бе излязъл от дома на мистър Домби след злополуката, сполетяла джентълмена. В такива случаи той машинално избягваше препятствията по пътя си и като че нищо не виждаше и не чуваше до пристигането си на определеното място и само нещо случайно можеше да му привлече вниманието.

Отправил се веднъж така с белоногия си кон към кантората на „Домби и Син“, той не забеляза двата чифта зорки женски очи, нито пък прикованите в него кръгли очи на Роб Точиларя, който, като доказателство за своята точност, го чакаше една улица по-напред от уговореното място и напразно току повдигаше шапка, за да му привлече вниманието, и бягаше в тръс редом с него, готов да му хване стремето, когато започне да слиза.

— Гледай, ето го къде е! — извика една от двете жени, старица, която протегна съсухрената си ръка да го посочи на спътницата си, млада жена, укриваща се редом с нея в един вход.

След тези думи на мисис Браун дъщеря ѝ надникна, а върху лицето ѝ се изписаха гняв и желание за мъст.

— Не мислех, че някога ще го видя пак — тихо каза тя, — но може би е добре, че го видях. Виждам, виждам.

— Не е променен! — рече старицата и злобно погледна.

— Той да се промени! — отвърна другата. — От какво? Нима е страдал? Промените у мен стигат за двайсет души. Това не е ли достатъчно?

— Гледай го! — промърмори старицата, наблюдавайки дъщеря си със зачервени очи. — Така спокоен, спретнат, на кон, докато ние сме потънали в калта...

— И оттам сме излезли — бързо я прекъсна дъщеря ѝ. — Ние сме калта, която конят му тъпче. Какво друго бихме могли да бъдем?

Тя съсредоточено погледна отново след него и когато старицата понечи да отговори, направи нетърпеливо движение с ръка, сякаш дори звукът на гласа ѝ би могъл да ѝ пречи да вижда. Майка ѝ, наблюдавайки нея, а не него, не пророни ни дума повече, докато пламъкът в очите на дъщеря ѝ не угасна и тя не си пое дълбоко дъх, сякаш изпитваше облекчение, че той се скри от погледа.

— Скъпа! — заговори тогава старицата. — Алис! Хубава моя щерко! Али! — Тя я подръпна леко за ръкава, за да ѝ привлече вниманието. — Нима ще го оставиш току-така да си отиде, когато можеш да изтръгнеш пари от него? Ами че това е грехота, дъще!

— Нима не съм ти казвала, че от него пари няма да взема? — отвърна тя. — Не ми ли вярваш? Взех ли парите от сестра му? Нима бих докоснала дори едно пени, ако знам, че е минало през белите му ръце... освен ако мога да влея отрова в монетата и да му я върна. Успокой се, майко, и да се махаме оттук!

— Но той е толкова богат! — нареждаше старицата. — А ние сме толкова бедни!

— Бедни сме, защото не можем да му се отплатим за злото, което ни е причинил — рече дъщеря ѝ. — Нека само да ми даде богатства от този род и аз ще ги приема и ще си послужа с тях. Да се махаме оттук. Няма смисъл да гледаме коня му. Хайде, майко.

Но старицата, за която завръщащият се Роб Точиларя, водещ коня без ездач, представляваше интересна гледка сама по себе си, измери съсредоточено младия човек и преодоляла с приближаването

му колебанието си, погледна дъщеря си със светнали очи, допряла пръст до устните си, и като изскочи от входа точно когато минаваше, го докосна по рамото.

— Ах, къде изчезна толкова време веселият ми Роб? — рече тя, когато той се извърна.

Веселият Роб, чието веселие доста се поизпари при този поздрав, бе крайно слисан и отговори със сълзи на очи:

— О! Защо не оставите на мира бедното момче, мисис Браун, когато то честно си изкарва прехраната и се държи почтено? Защо идвате да zlepоставяте бедното момче, като го заговаряте на улицата, когато то отвежда коня на господаря си в една почтена конюшня — ако ви падне на вас, вие бихте продали коня за храна на кучетата и котките! Ами че аз мислех — Точиларя по такъв начин произнесе последната фраза, сякаш това бе върхът на всичките му беди, — че вие отдавна сте умрели.

— Слушай го как говори — обърна се старицата към дъщеря си — на тази, която го познава толкова отдавна, скъпа, и толкова пъти го е бранила от разни скитници, гълъбари и птицеловци!

— Оставете птиците на мира, моля ви, мисис Браун! — с много разтревожен тон отвърна Роб. — По-добре е едно момче да се занимава с лъвове, отколкото с тези крилати същества, които непрекъснато ти летят в лицето, когато най-малко очакваш. Е, как сте и какво искате?

Тези учтиви въпроси Точиларя зададе сякаш против волята си, с крайно раздражение и злоба.

— Слушай го как говори със стара позната, скъпа! — отново се обърна към дъщеря си мисис Браун. — Някои стари познати не са толкова търпеливи като мен. Ако кажа на някои хора, които той добре знае, имал е работа с тях и заедно са вършили туй-онуй, къде да го намерят...

— Няма ли да си затворите устата, мисис Браун? — прекъсна я нещастният Точилар и бързо се огледа, сякаш очакваше да види ослепителните зъби на господаря си до себе си. — Защо изпитвате удоволствие да погубвате едно момче? При това на вашата възраст? Когато трябва да мислите за толкова много неща?

— Какъв чудесен кон! — рече старицата, като потупа животното по шията.

— Не го пипайте, мисис Браун! — каза Роб и блъсна ръката ѝ. — Вие сте в състояние да подлудите едно разкаяло се момче.

— Че какво лошо съм му направила, момче? — попита старицата.

— Лошо ли? — отвърна Роб. — Той има такъв господар, който би познал дори ако със сламка го докоснат.

И той издуха мястото, където за миг се бе допряла ръката на старицата, и леко го приглади с пръст, сякаш наистина вярваше на думите си.

Мляскайки и гримасничейки, старицата погледна назад към дъщеря си, последва по петите Роб — той поведе напред коня си, хванал го за юздата — и продължи разговора.

— Хубава служба, Роб, а? — рече тя. — Имаш късмет, момчето ми.

— О, не ми говорете за късмет, мисис Браун — каза клетият Роб, като се извърна към нея и спря. — Ако изобщо не се бяхте появявали или пък вземете да си отидете, тогава само би могло да се каже за едно момче, че има някакъв късмет. Не можете ли да се махнете, мисис Браун, и да не вървите подире ми! — зациври Роб със заканаелен тон. — Ако младата жена ви е приятелка, защо не ви отведе, вместо да ви оставя така да се позорите!

— Какво! — изграчи старицата и приближи лицето си до неговото с такава зловна гримаса, че чак увисналата ѝ шия се набръчка. — Значи, се отричаш от старата си познайница! Нима не си се домъквал сто пъти в къщата ми и не си спал сладко в някой ъгъл, когато не си имал никаква друга постеля освен паважа, че ще ми говориш така! Нима не съм продавала и купувала заедно с теб и не съм ти помагала с моя занаят, ученико, да кръшкаш и какво ли още не, че сега ще ми казваш да се махам! Мислиш, че не мога да събера една тайфа от старата ти компания утре сутринта и да тръгнат след теб като сянка и да те погубят, та ще ме гледаш така дръзко! Тръгвам си. Хайде, Алис.

— Чакайте, мисис Браун! — извика изплашеният Точилар. — Какво правите! Не се гневете! Не я оставяйте да си иде, моля ви! Не исках да я обидя! Отначало казах „как сте“, нали! Но вие не ми отговорихте! Как сте? Освен това — жално продължи Роб, — гледайте! Как може едно момче да стои и да разговаря на улицата, когато конят

на господаря му иска да бъде заведен и почистен, а господарят му е такъв, че забелязва всяка дреболия!

Старицата даде вид, че отчасти се е умилоствила, но продължаваше все така да клати глава, да прави гримаси и да мърмори.

— Елате с мен до конюшната да изпиеете каквото желаете, мисис Браун — рече Роб, — вместо да продължаваме да стоим тук, от което нито вие, нито който и да е друг има някаква полза. Бъдете така добра, елате и вие с нея — добави Роб. — Ако не беше конят, сигурен съм, че много щях да се зарадвам да я видя.

След това свое извинение Роб, който бе възмущен от мрачното отчаяние, се извърна и поведе повереното му животно по една странична улица. Старицата направи гримаса към дъщеря си и го последва по петите. Дъщеря ѝ също тръгна след тях.

Като свърна към един пуст малък площад или двор, където се издигаше висока църковна кула и се виждаха склад за опаковки и склад за бутилки, Роб Точиларя предаде белоногия кон на коняря от странната конюшня на ъгъла, покани мисис Браун и дъщеря ѝ да седнат на каменната пейка пред вратата на конюшната и бързо се завърна от близката пивница с метално канче и чаша в ръка.

— За здравето на господаря ти... мистър Каркър, момче! — бавно изрече наздравицата си старицата, преди да отпие. — Да го благославя бог!

— Ами че аз не съм ви казал кой е той! — отвърна Роб с ококорени очи.

— Познаваме го по лице — рече мисис Браун и така внимателно го погледна, че за миг устата ѝ спря да се движи и главата ѝ да се тресе. — Видяхме го тази сутрин, преди да слезе от коня, когато ти чакаше да отведеш коня.

— Така ли? — обади се Роб с такъв тон, сякаш му се щеше да е чакал на друго място. — Какво става с нея? Няма ли да пие?

Запитването се отнасяше до Алис, която, загърнатата с наметката си, стоеше малко встрани, без изобщо да посяга към пълната чаша, която момчето ѝ предлагаше.

Старицата поклати глава.

— Не ѝ обръщай внимание! — рече тя. — Само да знаеш колко странна е тя, Роб. А мистър Каркър...

— Тихо! — рече Роб и предпазливо погледна към склада за опаковки и склада за бутилки, сякаш мистър Каркър можеше да наднича оттам. — Не така високо!

— Него го няма там! — възкликна мисис Браун.

— Не съм убеден в това — промълви Роб и погледът му се плъзна по църковната кула, сякаш мистър Каркър, притежаващ свръхестествена способност да чува, можеше да подслушва оттам.

— Добър господар ли е той? — осведоми се мисис Браун.

Роб кимна с глава и добави тихо:

— Всичко вижда.

— Живее извън града, нали, миличък? — запита старицата.

— Когато си е у дома — отвърна Роб, — но в момента не живеем у дома.

— А къде? — попита старицата.

— На квартира, близо до дома на мистър Домби — рече Роб.

Младата жена внезапно му хвърли такъв изпитателен поглед, че Роб напълно се слиса и отново ѝ предложи чашата, без обаче какъвто и да е резултат като преди.

— Мистър Домби... ние двамата с вас понякога си говорехме за него, нали си спомняте — обърна се Роб към мисис Браун. — Вие ме карахте да ви говоря за него.

Старицата кимна с глава.

— Е, мистър Домби, той падна от коня си — с неохота продължи Роб — и господарят ми трябва да ходи у дома му по-често от друг път, за да седи там при него, при мисис Домби или някой от останалите, и затова се преместихме в града.

— Те добри приятели ли са, миличък? — запита старицата.

— Кои?

— Той и тя?

— Какво, мистър и мисис Домби ли? — рече Роб. — Откъде мога да знам?

— Не те, а... господарят ти и мисис Домби, пиленцето ми — ласкаво рече старицата.

— Не знам — отвърна Роб и отново се огледа. — Предполагам, че са добри приятели. Колко сте любопитна, мисис Браун! Колкото по-малко приказки, толкова по-добре.

— Ами че нищо лошо няма в това — възкликна старицата, като се изсмя и плесна с ръце. — Веселият Роб се е опитомил, откакто му потръгна. Нищо лошо няма в това!

— Нищо лошо няма в това, знам — каза Роб и отново подозрително погледна към склада за опаковки, склада за бутилки и черквата, — но при него не минава, даже и да говориш за броя на копчетата по фрака му. Уверявам ви, че при него не минава. По-добре е човек да се удави. Той така казва. Аз дори не бих ви казал и името му, ако вие не го знаехте. Да говорим за другиго.

Докато Роб отново предпазливо оглеждаше двора, старицата тайно даде знак на дъщеря си. Всичко стана за миг, но дъщерята ѝ отвърна леко с поглед, извърна очи от лицето на момчето и продължи да седи, все така загърната с наметката.

— Роб, миличък! — заговори старицата и го примамва на другия край на пейката. — Ти винаги си бил мой любимец и галеник. Не е ли така? Нима не знаеш?

— Знам, мисис Браун — не много любезно отвърна Точиларя.

— Как можа да ме изоставиш! — рече старицата и праметна ръце около врата му. — Как можа да изчезнеш, без почти нищо да чуя за теб, и никога да не дойдеш при бедната си, стара познайница, за да ѝ разкажеш как ти е потръгнало, високомерно момче! Ох! Ох!

— О, това е ужасно за едно момче, което има зорко бдящ господар наоколо! — възкликна клетият Точилар. — Така да вият край него на такова място!

— Няма ли да дойдеш да ме навестиш, Роби? — запита мисис Браун. — Ох, няма ли да дойдеш да ме навестиш?

— Да, ще дойда! Казвам ви — отвърна Точиларя.

— Това е моят скъп Роб! Миличкият ми! — нареждаше мисис Браун, като бършеше сълзите по съсухреното си лице и нежно го прегръщаше. — На старото място, Роб?

— Да — повтори Роб.

— Скоро ли, скъпи Роб? — рече мисис Браун. — И често ли?

— Да. Да. Да — отговори Роб. — Наистина ще дойда, честна дума.

— Тогава — продължи мисис Браун, протегнала ръце към небето и отметнала назад своята трясеща се глава, — ако той удържи думата

си, аз никога няма да го приближавам, макар че знам къде да го намеря, нито пък ще изрека думичка за него! Никога!

Това възклицание, изглежда, бе капчица утеха за нещастния Точилар, който, като го чу, разтърси мисис Браун за ръката и я помоли със сълзи на очи да го остави на мира и да не проваля бъдещето му. Мисис Браун го прегърна отново ласкаво и се съгласи, но когато понечи да последва дъщеря си, се обърна, крадешком размаха пръст и с дрезгав шепот му поиска пари.

— Един шилинг, скъпи! — рече тя с напрегнато, алчно изражение. — Или шест пени! Заради старото ни познанство! Толкова съм бедна! А красивата ми щерка... — тя погледна през рамо — тя ми е щерка, Роб... ме държи полугладна.

Роб с неохота ѝ пхна една монета в ръката, но точно в този миг дъщеря ѝ безшумно се върна, хвана ръката ѝ, изви я и взе монетата.

— Какво, майко — рече тя. — Все пари! Вечно само пари! Забрави ли това, което ти казах преди малко? Ето! Вземи!

Старицата нададе стон, когато парите бяха върнати, но без да се противопоставя повече, закуцука редом до дъщеря си по страничната уличка. Изуменият и изплашен Роб се бе ококорил след тях и видя как те спряха и започнаха оживено да говорят. Той забеляза как младата жена на няколко пъти вдигна ръка с мрачна заканителност (навярно заплахата се отнасяше до този, за когото говореха), а старицата немощно се опитваше да подражава на този жест и той от все сърце пожела да не е той предметът на техния разговор.

Утешавайки се с мисълта, че за момента те си отидоха, а занаят е малко вероятно мисис Браун да живее дълго, за да го безпокои, Точиларя, който съжаляваше за предишните си провинения единствено поради това, че бяха внезапно довели до такива неприятни последици, придаде на навъсената си физиономия ведър вид, като си припомни възхитителния начин, по който се бе отървал от капитан Кътъл (спомен, почти неизменно развеселяващ го), и се отправи към кантората на мистър Домби, за да получи нареждания от господаря си.

Там господарят му, така проникателен и зорък, че Роб се разтрепера пред него, опасявайки се не на шега да не бъде обвинен заради мисис Браун, му предаде както винаги сутрешната поща за мистър Домби и една бележка за мисис Домби, като само поклати глава, внушавайки му да бъде внимателен и експедитивен — това бе

тайнствено внушение, което според Точиларя криеше мрачно предупреждение и заплаха и му въздействуваше по-силно от всякакви думи.

Когато остана сам в стаята си, мистър Каркър се залови за работа и работи през целия ден. Срецна се с много посетители, прегледа един куп документи, непрекъснато снова навън из всевъзможни търговски кантори и не се отдаваше на размисли, докато не приключи работата си за деня. Но когато най-накрая масата му се очисти от всякакви книжа, отново потъна в размишления.

Той стоеше на обичайното си място, заел обичайната си поза, приковал втренчен поглед в пода, когато влезе брат му, за да донесе няколко изнесени от кабинета писма. Братът тихо ги постави на масата и веднага се запъти навън, но управителят мистър Каркър отправи към него съсредоточения си поглед, сякаш през цялото това време бе съзерцавал именно него, а не пода на кантората, и рече:

— Е, Джон Каркър, какво те води насам?

Брат му посочи към писмата и отново се запъти навън.

— Учудвам се — продължи управителят, — че можеш така да влизаш и излизаш, без да се интересуваш за състоянието на господаря.

— Тази сутрин ни съобщиха в кантората, че мистър Домби вече се оправял — отговори брат му.

— Ти си толкова добродушен... — рече управителят и се усмихна — разбира се, ти стана такъв с течение на годините... че ако му се случи беда, готов съм да се обзаложа, че ще страдаш.

— Ще бъда искрено опечален, Джеймс — отвърна другият брат.

— Щял да бъде опечален! — рече управителят и го посочи така, сякаш в стаята има друг човек, към когото се обръща. — Щял да бъде искрено опечален! Моят брат! Младшият чиновник в кантората, тази захвърлена вехтория, обърната с лицето към стената подобно калпава картина и забравен така бог знае колко години. Преизпълнен е с благодарност, почит и преданост и ме кара да му вярвам!

— Не те карам да ми вярваш, Джеймс! — отвърна братът. — Бъди справедлив към мен както към останалите си подчинени. Ти ми зададе въпрос и аз ти отговорих.

— И нямаш ли за какво да се оплачеш от него, подлизурко? — с несвойствена сприхавост запита управителят. — Нямаш ли причини да се възмущаваш от високомерно отношение, оскърбително

пренебрежение, прекалена възискателност? Какво, по дяволите, си ти, човек или мишка?

— Необичайно би било, ако двама души са заедно дълги години, особено в ролята на началник и подчинен, без да имат за какво да се оплачат един от друг... или поне така да смятат — отвърна Джон Каркър. — Но като се изключи моята история в този случай...

— Неговата история! — възкликна управителят. — Ето каква била работата! Ето какво го прави изключение и го отделя от останалите!

— Като се изключи моята история, която, както намекна ти, ми дава основания специално на мен (за щастие на всички останали) да бъда благодарен, уверен съм, че не би се намерил и един човек във фирмата, който да не говори и да не изпитва същото. Мислиш ли, че някой тук би могъл да остане равнодушен, ако беда или нещастие сполети главата на фирмата, и не би бил искрено опечален?

— Ти наистина имаш пълно основание да му бъдеш признателен! — презрително рече управителят. — Нима не знаеш, че те държат тук като изгоден пример и забележително доказателство за милосърдието на „Домби и Син“, утвърждаващо репутацията на великата фирма?

— Не знам подобно нещо — кротко отвърна брат му. — Отдавна вярвам, че ме държат тук по благородни и безкористни причини.

— Стори ми се, че се каниш — изръмжа като тигър управителят — да изречеш някоя християнска заповед.

— Не, Джеймс — отвърна брат му, — макар че братската връзка между нас отдавна е нарушена и ликвидирана...

— А кой я наруши, любезни господине? — попита управителят.

— Аз, чрез своето провинение. Не упреквам теб за това.

Управителят беззвучно повтори с оголени зъби: „О, не ме упрекваш мен за това!“ и го накара да продължи.

— Искам да кажа, че макар и тази връзка между нас вече да не съществува, не ме обсипвай, умолявам те, с ненужни насмешки и не преиначавай думите ми. Исках само да подчертая, че би било погрешно да предполагаш, че единствено ти, отличеният от всички останали, повишеният, удостоеният с доверие и почит (отличен още в началото, в това съм уверен, заради големите си способности и преданост), ти, намиращият се в по-близки отношения с мистър Домби

от всеки друг, стоящият, така да се каже, на една нога с него, обсипаният с неговата благосклонност и щедрост — би било погрешно да предполагаш, че единствено ти се грижиш за неговото благополучие и репутация. Дълбоко съм убеден, че не може да се намери човек във фирмата, като се започне от теб и се стигне до най-низшия служител, който да не изпитва същото чувство.

— Лъжеш! — извика управителят, целият пламнал от внезапно обзелия го гняв. — Ти си лицемер, Джон Каркър, и лъжеш!

— Джеймс! — рече брат му, пламвайки на свой ред. — Какво искаш да кажеш с тези оскърбителни думи? Защо така подло се обръщаш към мен, без да съм ти дал никакъв повод?

— Казвам ти — каза управителят, — че цялото ти лицемерие и смиреност... както и цялото лицемерие и смиреност на всички в кантората нямат никаква стойност — той щракна с пръсти — и са ми ясни като бял ден! Няма нито един служител тук, стоящ между мен и най-низшия (към когото ти напълно основателно се отнасяш с внимание, тъй като той не е много далече от теб), който дълбоко в сърцето си не би се радвал да види господаря си унижен, който тайно не го ненавижда, който не му желае злото и който не би се нахвърлил отгоре му, ако има власт и смелост. Колкото повече се ползуваш с благосклонността на господаря, толкова по-големи оскърбления получаваш, колкото по-близо си до него, толкова по-отчужден си от него. Това е убеждението на всички тук!

— Не зная — отвърна брат му, чието негодувание бързо премина в изумление — кой е могъл да ти наговори такива неверни неща, нито пък защо си избрал тъкмо мен, за да ме изпитваш, а не някой друг. Не се съмнявам в това обаче, че ме изпитваш и искаш да ме подведеш. Но ти се държиш и говориш по по-различен начин от всякога. Още веднъж само искам да ти кажа, че са те измамили.

— Знам, че съм измамен — каза управителят. — Казах ти го.

— Не от мен — възрази брат му, — а от твоя доносник, ако имаш такъв. Или пък от собствените си мисли и подозрения.

— Нямам никакви подозрения — отвърна управителят. — Това е увереност у мене. Ах вие, малодушни, подли, раболепни кучета! Всички до един еднакво се преструвате, еднакво лицемерите, квичите едни и същи ласкателства, прикривате една и съща тайна, която е очевидна!

Без да каже ни дума повече, брат му се отдалечи и затвори вратата точно когато той спря да говори. Управителят мистър Каркър придвижи един стол близо до камината и бавно започна да разравя въглените с ръжена.

— Страхливи, умилкващи се твари! — промърмори той, оголвайки и двата си реда проблясващи зъби. — Сред тях няма нито един, който да не си даде вид на потресен и оскърбен... Ако някой от тях има власт, а същевременно и ум, и смелост, за да се възползува от тази власт, той безмилостно би съкрушил и унищожил гордостта на Домби, както аз разбивам тези въглени.

Докато раздробяваше и разпръскваше пепелта върху решетката, той със замислена усмивка наблюдаваше действията си. „При това без същата тази кралица-чародейка — добави той после, — а там има гордост, която не може да се забрави — доказателство за това е собственото ни познанство!“ След това потъна в още по-дълбоки размишления край угасващата камина, а сетне се изправи с вида на човек, който е бил напълно погълнат от четенето на книга, огледа се, взе шапката и ръкавиците си, отпрати се натам, където го чакаше конят му, възседна го и потегли в спусналия се вече мрак по осветените улици.

Той мина край къщата на мистър Домби, забави ход, като я приближи, и погледна нагоре към прозорците. Вниманието му първо бе привлечено от онзи прозорец, където някога бе видял Флорънс да седи с кучето си, макар че сега той не бе осветен. Усмихна се, огледа цялата величествена фасада на къщата и като че с известно високомерие извърна очи от прозореца.

— Мина времето — рече си той, — когато беше добре да се наблюдава изгряващата ви малка звездичка и да се знае откъде се появяват облаци, за да ви заслоня, ако е необходимо. Сега обаче се появи нова планета и вие сте затъмнена от светлината ѝ.

Той зави на ъгъла с белоногия си кон и потърси сред осветените прозорци отзад един-единствен прозорец. С него бе свързан споменът за нечия величествена осанка, за облечена в ръкавица ръка, спомена за това как се бяха ръсили по пода перата на красиво птиче крило и как нежният бял мъх по нечия наметка бе потрепвал и шумолял също като пред надигаща се буря. Това бяха спомените, които отнесе със себе си,

когато отново обърна коня си и потегли бързо по смрачаващите се, безлюдни алеи.

Трагичната истина бе, че тези спомени бяха свързани с една жена, която го ненавиждаше, но която благодарение на неговата ловкост и на своята гордост и гняв бавно и сигурно бе привикнала да търпи присъствието му и постепенно бе започнала да го приема като човек, ползващ се с привилегията да говори за пренебрежителното ѝ равнодушие към собствения ѝ съпруг и за липсата ѝ на уважение към самата себе си. Тези спомени бяха свързани с една жена, която дълбоко го ненавиждаше, която го познаваше и която му нямаше доверие именно защото го познаваше и защото той познаваше нея, но тя подхранваше силния си гняв, като с всеки изминал ден го допускаше все по-близо до себе си въпреки ненавистта си към него. Въпреки ненавистта си! Именно по тази причина, защото в глъбините на тази ненавист, където не бе по силите ѝ да надникне със страховития си поглед, макар че мъгляво съзираше всичко, се криеше мрачната отплата, чиято неясна сянка, зърната само веднъж, бе предизвикала тръпки. Точно тази отплата би опетнила напълно душата ѝ.

Нима сянката на тази жена витаеше наоколо му, докато яздеше, сянка, отговаряща на действителността и зрима за него?

Да. Мислено той я виждаше съвсем ясно. Тя го съпътствуваше със своята гордост, гняв, ненавист, които бяха така очевидни за него, както и красотата ѝ, а най-очевидна бе ненавистта ѝ към него. От време на време я виждаше, високомерна и непристъпна, редом до себе си, а после — в нозете на коня му, паднала в калта. Той обаче неизменно я виждаше такава, каквато бе в действителност, без маска, и я следеше по опасния път, по който се движеше.

След ездата си, когато се преоблече и влезе в ярко осветената ѝ стая с приведена глава, приглушен глас и блага усмивка, той все така ясно я виждаше. Дори предугади истината за загадъчното поставяне на ръкавица на едната ръка и заради догадките задържа тази ръка по-дълго в своята. Той продължаваше да следи как тя се движи по опасния път и върху всеки отпечатък от крака ѝ веднага поставяше своя крак.

ГЛАВА XLVII

ГРЪМ ОТ ЯСНО НЕБЕ

Преградата между мистър Домби и жена му не можеше да бъде преодоляна с времето. Времето, утешител на болката и укротител на гнева, не бе в състояние да помогне на една нехармонична съпружеска двойка, там, където всеки един поотделно бе нещастен и причиняваше нещастие на другия, където единствената връзка бяха оковите, свързващи затегнатите им ръце, и съпрузите така силно опъваха тези окови, че желязото ги жулеше и се връзваше до костта. Тяхната гордост, независимо че имаше различен характер и проявления, бе еднакво силна и у двамата и когато те се сблъскваха, помежду им изскачаха искри като от два кремъка и огънят ту се разгаряше, ту тлееше според обстоятелствата, но изгаряше всичко в съвместния им живот и превръщаше брачния им път в пепелище.

Нека да бъдем справедливи към мистър Домби. Заслепен от чудовищната си заблуда — тя нарастваше с всяка песъчинка, попаднала в пясъчния часовник на живота му, — той тласкаше жена си напред, без да съзнава как и накъде я тласка, но чувството, което изпитваше към нея, независимо какво бе то, оставаше същото както в началото. Нейното голямо провинение бе, че необяснимо защо, бе отказала да признае върховната му власт и пълното си подчинение на тази власт и в това отношение бе необходимо да се поправи и смири. Иначе той все така, със свойствената си студенина, я считаше за дама, която, стига да иска, е способна да окаже чест на избора и името му и да засили доверието, проявявано към фирмата му.

От своя страна тя, с цялата сила на гордостта и бурното си негодувание, устремяваше мрачния си поглед всеки ден и час — като се започне от онази нощ в спалнята ѝ, когато бе седяла и наблюдавала сенките върху стената, и се стигне до още по-тъмната, вече приближаваща се нощ — към една фигура, насочваща насреща ѝ множество унижения и оскърбления, и това бе фигурата на мъжа ѝ.

Беше ли главният порок на мистър Домби, обсебил го така неумолимо, противоестествена черта? Може би си струва да се постави някой път въпросът какво представлява природата, как хората се стараят да я променят и дали в резултат на насилствените изкривявания не е естествено да бъдеш противоестествен. Поставете който и да е син или дъщеря на нашата всемогъща майка-природа в ограничена сфера, внушете на затворника една-единствена идея, подхранвайте я с раболепни поклони от страна на покорни или коварни хора и какво тогава ще представлява природата за примирения пленник, който никога не се е издигал на крилете на независимия дух — тези криле вече са се отпуснали и станали безполезни, — за да види истинския ѝ, цялостен лик.

Уви! Нима малко неща има в света, около нас, които са напълно противоестествени и в същото време напълно естествени? Послушайте как съдиите поучават противоестествените отрепки на обществото — у тях противоестествени са животинските привички, противоестествено е отсъствието на порядъчност, противоестествено е тяхното неразграничаване между доброто и злото и смесването на двете понятия, противоестествено е невежеството им, пороците, безразсъдството, непокорството, възгледите им, външният им вид, с една дума — всичко. Последвайте обаче добрия свещеник или доктора, който, рискувайки живота си при всяко свое вдишване, посещава копторите им, където се дочува шумът от колелата на каретите ни и стъпките по паважа. Погледнете към тези отвратителни места — за милиони същества с безсмъртни души това е единственото място на земята, — само при най-малкото споменаване на които човечността изпитва отвращение, а изтънчената чувствителност, живуща на съседната улица, си запушва ушите и шепне: „Не мога да повярвам!“ Вдъхнете спарения въздух, изпълнен с всякакви нечистотии, вредни за живота и здравето, и нека всички ваши сетива, дадени на човечеството за наслада и радост, бъдат раздразнени, отвратени и възмутени и нека донесат на съзнанието единствено сведения за страдание и скръб. Трудно бихте могли да си представите как в тази зловонна леха би могло да порасне най-обикновено растение, цвете или целебна билка и да протегне малките си листенца към слънцето, както бог изисква. А после, припомняйки си за някое уродливо дете с хилаво тяло и зло лице, говорете надълго и широко за противоестествената му

греховност и го оплачете за това, че толкова рано се е отдалечило от Рая — но не допускате, че то е могло да бъде заченато, родено и израсло в Ада!

Хората, които се занимават с физически науки и търсят връзката между тях и здравето на човека, ни заявяват, че ако отровните частици в замърсения въздух са зрими за окото, ние ще съзрем гъст, черен облак, надвиснал над бордеите, и бавно придвижвайки се, той заразява и по-богатите квартали на града. Но ако може също така да се съзре и моралната отрова, издигаща се редом с тези частици и неделима от тях, по силата на вечните закони на накърнената природа, колко ужасно би било подобно разкритие! Тогава ще видим как безнравствеността, безбожието, пиянството, кражбата, убийството и цяла дълга поредица от безименни грехове срещу естествените склонности на човечеството са надвиснали над обречените места и пропълзват, за да заразят невинните и да разпространят поквара сред целомъдрените. Тогава ще видим как същите отровни струи, които се вливат в нашите болници и места за прокажени, заливат затворите, препълват корабите, пренасящи каторжници, носят се по моретата и разпространяват престъпността из необятните континенти. Тогава ще се ужасим, като научим, че като пораждаме болести, предаващи се на децата ни и гибелни за бъдните поколения, ние наред с това създаваме, по силата на същия неотменим закон, детство, чуждо на невинността, младост, лишена от скромност и свян, зрелост, която е зряла единствено в страданието и греха, уродлива старост, позоряща човешкия облик. Противоестественно човечество! Когато започнем да берем грозде от тръне и смокини от бодили, когато в покрайнините на покварените ни градове от триците израснат пшеничени ниви и рози зацъфтят в тучните гробища, тогава само ще можем да намерим естественото човечество и да установим, че то е порасло от подобни семена.

О, ако можеше някакъв добър дух да отнесе покривите с ръка, по-могъща и милостива от ръката на куция дявол от приказката^[1], и да покаже на християните какви мрачни сенки излитат от домовете им, присъединяващи се към свитата на ангела на разрушението, шестествуващ сред тях! О, ако можеше само за една нощ да се видят бледите призраци, издигащи се над местата, толкова отдавна занемарени от нас, и от гъстия и навъсен облак, в който се множат

пороците и болестите, се пролеят жестоки социални възмездия — дъжд, непрестанно леещ се и непрестанно засилващ се! Светло и благословено ще бъде утрото след такава нощ, защото хората ще преодолеят препятствията, създадени от тях самите, които са само пращинки по пътя, водещ към вечността, и ще се заловят да построят един по-хубав свят, както подобава на същества с един и същ произход, изпълняващи едни и същ дълг към бащата на единно семейство и стремящи се към една и съща обща цел!

Светъл и благословен ще бъде този ден също и поради това, че у тези, които никога не са обръщали внимание на окръжаващите ги, ще се пробуди съзнание за връзката им с тях и те ще съзрат извращение на природата в собствения им стеснен кръг на симпатии и оценки — извращение, така дълбоко и въпреки това така естествено, както най-низшата степен на падението.

Но зората на такъв ден не бе изгрявала за мистър Домби или жена му и всеки продължаваше да следва своя път.

През шестте месеца, последвали злополуката с мистър Домби, в отношенията им не настъпи промяна. Мраморна скала не би могла да стои по-твърдо на пътя му от жена му и най-студеният извор в недрата на дълбока пещера, където не прониква светъл лъч, не би могъл да бъде по-непристъпен и студен от него.

Очакванията, пробудили се в душата на Флорънс, когато я озари надеждата за нов дом, сега вече се бяха напълно разсеяли. Този дом съществуваше от две години и дори търпеливата вяра на Флорънс, подложена ежедневно на сурово изпитание, не можеше да оцелее. Ако все пак у нея бе останала известна слаба надежда, че в далечното бъдеще Едит и баща ѝ биха могли да бъдат щастливи заедно, вече изобщо не се надяваше баща ѝ някога да я обикне. Краткият период, през който ѝ се бе сторило, че баща ѝ се е смекчил към нея, бе заличен в паметта ѝ и бе останало само усещането, че това е било печално заблуждение — тя помнеше единствено неговата студенина.

Флорънс все така го обичаше, но постепенно бе почнала да го обича по-скоро като човек, който ѝ е бил скъп или би могъл да ѝ бъде скъп, но не и като живо същество, намиращо се пред очите ѝ. Тихата печал, с която обичаше починалия Пол и майка си, сякаш се прокрадваше в мислите ѝ за него и ги превръщаше в скъп спомен. Тя не би могла да каже защо обичаният от нея баща започна да се

превръща в неясен и мъгляв образ — дали защото бе мъртъв за нея, дали защото имаше отношение към нейните починали близки, или пък защото така дълго с него бяха свързани нейните надежди, вече угаснали, както и нежните ѝ чувства, които той бе охладил. Но и този мъгляв образ едва ли играеше по-съществена роля в действителния ѝ живот, отколкото образът на починалия ѝ брат, когато понякога си го представяше, че е жив, че е пораснал и станал мъж, който я обича и закриля.

Тази промяна, ако можеше да се нарече така, бе настъпила незабелязано, както преходът от детството към моминството и точно по време на този преход Флорънс бе почти на седемнадесет години, когато, размишлявайки в своята самота, осъзна това усещане.

Сега тя често бе сама, тъй като предишните ѝ отношения с майка ѝ се бяха много променили. По време на злополуката с баща ѝ, когато лежеше в стаята долу, тя за първи път забеляза, че Едит я отбягва. Наранена и потресена, неспособна да свърже подобно поведение с ласкавото държане на Едит при всяка тяхна среща, една вечер Флорънс отново я потърси в стаята.

— Мамо — рече Флорънс и тихо се приближи до нея, — обидила ли съм те?

Едит отвърна:

— Не.

— Навярно в нещо съм се провинила — продължи Флорънс. — Кажете ми какво е то. Ти си променила отношението си към мен, скъпа мамо. Не можеш да си представиш колко бързо долавям и най-малката промяна, защото те обичам с цялата си душа.

— Както и аз — отвърна Едит. — Ах, Флорънс, вярвай ми повече от всякога.

— Защо тъй често си тръгваш, като ме видиш, защо ме отбягваш? — запита Флорънс. — И защо понякога ме гледаш толкова странно, скъпа мамо? Не греша, нали?

Тъмните очи на Едит отговориха утвърдително.

— Защо? — умолително попита Флорънс. — Кажете ми защо, за да знам как да те удовлетворявам. И ми обещавайте, че занапред няма да бъде така.

— Скъпа моя Флорънс — заговори Едит, хвана ръката, обгърнала шията ѝ, и се взря в очите на коленичилата пред нея Флорънс — тези

очи я гледаха с голяма любов, — не мога да ти кажа причината. Аз не трябва да я казвам, а ти не трябва да я чуваш. Уверена съм обаче, че така трябва да бъде. Нима щях да го правя, ако не бях уверена?

— Трябва ли да се отчуждим една от друга, мамо? — рече Флорънс и я погледна уплашено.

Беззвучните устни на Едит дадоха утвърдителен отговор.

Флорънс я гледаше с нарастващ страх и недоумение, докато бликналите сълзи замъглиха очите ѝ и се стекоха по бузите ѝ.

— Флорънс! Радост моя! — бързо заговори Едит. — Слушай! Не мога да издържам да те гледам така разстроена. Успокой се! Виждаш как аз се владея, а да не би на мен да ми е леко?

Когато изрече тези думи, тя отново бе станала спокойна, а после добави:

— Не напълно отчуждени. Отчасти, и то само привидно, Флорънс, защото дълбоко в душата си аз все така те обичам и винаги ще те обичам. Това, което правя, не е заради самата мен.

— А заради мен ли, мамо? — попита Флорънс.

— Достатъчно е да знаеш това, което ти казах — отвърна Едит след известно мълчание. — Няма значение каква е причината. Скъпа Флорънс, по-добре е... необходимо е... трябва... ние да не се срещаме много често. Приятелството помежду ни трябва да се прекъсне.

— Кога? — извика Флорънс. — О, мамо, кога?

— Сега — отвърна Едит.

— Завинаги ли? — промълви Флорънс.

— Не твърдя това — рече Едит. — Не зная. Нито пък казвам, че дружбата между нас е била неуместна и вредна и аз съм знаела, че нищо добро няма да излезе от нея. Тук аз се движа по пътеки, по които ти никога няма да минеш, и занапред моят път навярно води... един бог знае... не виждам накъде...

Гласът ѝ замря. Тя седеше, гледаше Флорънс, сякаш искаше да се извърне от нея, и Флорънс отново забеляза в изражението ѝ предишния необясним страх и силно отчуждение. А после я обладаха мрачна гордост и ярост и я разтърсиха цялата подобно гневен акорд, пробягал по струните на стихийна арфа. След това обаче не последваха кротост и смирение. Сега тя не склони глава, не заплака и не каза, че единствената ѝ надежда е във Флорънс. Тя стоеше с високо вдигната глава също като прекрасната Медуза^[2] и сякаш гледаше в упор някакъв

човек пред себе си, готова да го убие. Да, тя би го сторила, ако притежаваше такава магическа сила.

— Мамо — загрижено каза Флорънс, — у теб има някаква друга промяна, за която не си ми казала, и това ме тревожи. Разреши ми да постоя при теб малко.

— Не — рече Едит, — не, скъпа. Най-добре е сега да остана сама и ще направя всичко възможно, за да те виждам по-рядко. Не ми задавай повече никакви въпроси, но ми повярвай, че когато изглеждам непостоянна и своенравна спрямо теб, аз не постъпвам така по своя воля, нито пък заради самата себе си. Вярвай ми, че макар и да сме потчуждени, отколкото преди, в душата си аз не съм се променила към теб. Прости ми, че още повече помрачих твоя мрачен дом — знам добре, че аз хвърлям сянка тук, — и нека никога вече да не говорим за това.

— Мамо — зариде Флорънс, — нали няма да се разделим?

— Ние постъпваме така, за да не се разделяме — отвърна Едит. — Не питай повече. Върви си, Флорънс! Моята любов и разкаяние са с теб.

Тя я прегърна и я отпрати. Докато Флорънс излизаше от стаята, Едит наблюдаваше отдалечаващата се фигура, сякаш от нея си отиваше нейният добър ангел и я оставяше във властта на високомерието и негодуванието, които веднага я обладаха и поставиха своя печат върху челото ѝ.

От този момент нататък те с Флорънс не бяха вече близки както преди. Дни наред почти не се виждаха освен по време на хранене. Тогава Едит, властна, непреклонна и безмълвна, изобщо не поглеждаше към нея. А ако там се намираше и мистър Каркър — което често се случваше по време на оздравяването на мистър Домби и след това, — Едит беше още по-сдържана и отчуждена към нея, отколкото всеки друг път. Когато се случеше да се срещнат с Флорънс насаме, Едит я прегръщаше ласкаво както преди, макар че надменното ѝ лице не се смекчаваше. И често пъти, когато вечер закъсняваше, тя се прокрадваше в мрака до стаята на Флорънс както по-рано и прошепваше на възглавницата ѝ: „Лека нощ!“ Понякога Флорънс, унесла се в сън, усещаше тези посещения, събуждаше се от нежно произнесените думи и сякаш чувствуваше допира на устните ѝ върху лицето си. Но месеците минаваха и това ставаше все по-рядко.

Флорънс отново изпадна в състояние на пълна самота, предизвикано от празнотата в душата ѝ. Тъй както образът на баща ѝ, когото обичаше, постепенно бе станал нереален, така и Едит, споделяйки участта на всички, към които Флорънс се бе привързвала, с всеки изминал ден избледняваше, замъгляваше се и се изгубваше в далечината. Малко по малко тя се отдръпваше от Флорънс също като неясния призрак на предишната Едит. Малко по малко пропастта между тях се задълбочаваше и увеличаваше. Малко по малко цялата голяма обич и нежност, които бе проявявала, застиваха и се заменяха от дръзката, гневна неустрашимост, с която стоеше на ръба на невидимата за Флорънс бездна и се осмеляваше да гледа надолу.

Една мисъл само облекчаваше Флорънс в голямата ѝ мъка поради загубата на Едит и макар че това беше слабо утешение за изтерзаното ѝ сърце, тя се опитваше да намира успокоение в тази мисъл. Нераздвоявана повече в любовта си и дълга си към двамата, можеше да ги обича и двамата, без да засяга никого с чувствата си. Като сенки на въображението ѝ, можеше сега да прикътта и двамата дълбоко в сърцето си и да не ги оскърбява с каквито и да е съмнения.

Точно това се опитваше да прави. Понякога — и то нерядко — тя размишляваше с недоумение каква би могла да бъде причината за промяната у Едит и тогава започваше да изпитва страх. Но спокойно отдавайки се отново на безмълвната си скръб и самота, тя не се измъчваше от любопитство. Необходимо беше само да си помисли, че нейната звезда на надеждата е забулена от мрака, витаещ в цялата къща, да си поплаче и да изпита примирение.

Така живееше Флорънс в един свят на мечтите, където любовта, изпълваща младото ѝ сърце, се изливаше върху призрачни сенки, а в действителния си живот единственото нещо, което изпитваше, бе да вижда как мощният поток на чувствата ѝ се връща обратно към нея. Така тя навърши седемнадесет години. Уединеният ѝ живот я бе направил скромна, но не бе променил благия ѝ прав и любещата ѝ природа. Едновременно дете, ако се съди по нейната невинност и чистосърдечност, и жена, ако се съди по скромното ѝ достойнство и дълбочината на чувствата ѝ. В прелестното ѝ лице и в крехката ѝ фигура сякаш се долавяха и неуловимо се сливаха детето и жената — като че ли пролетта не искаше да отстъпи при настъпването на лятото и се стремеше да съчетае очарованието на ранните пъпки с

разцъфналите цветя. Но във вълнуващия ѝ глас, в спокойните ѝ очи, в странното сияние, понякога озаряващо лицето ѝ, в замислената ѝ красота се усещаше нещо, напомнящо за починалия ѝ брат. И на своя съвет в залата слугите си продумваха за това помежду си, поклащаха глави и с още по-голям апетит ядяха и пиеха, още по-тясно свързани в своята дружба.

Тези зорки наблюдатели имаха доста неща за казване относно мистър и мисис Домби, както и относно мистър Каркър, който, изглежда, бе посредник помежду им и непрекъснато влизаше и излизаше, сякаш се опитваше да ги примири, но не успяваше. Те всички скърбяха заради печалното положение на нещата и бяха единомислени, че мисис Пипчин (тя бе ненадмината в ненавистта, която предизвикваше) има пръст в цялата работа. Общо взето обаче, им бе приятно да имат такъв подходящ обект за насмешки и те неуморно се възползуваха от това и много се забавляваха.

Гостите, които идваха в дома, както и познатите, които мистър и мисис Домби посещаваха, считаха, че съпрузите са твърде подходящи един за друг, поне що се отнася до високомерието, и преставаха да мислят повече по този въпрос. Младата дама с разголения гръб не се появи известно време след смъртта на мисис Скютън. Тя бе споделила с някои близки приятели, издавайки обичайните си очарователни леки писъци, че непрекъснато свързва семейството с представата си за гробници и други подобни ужаси. Когато обаче най-сетне ги посети, не забеляза нищо ужасно освен това, че мистър Домби носеше златни висулки, прикачени към часовниковата му верижка, и тя с възмущение окачества това като проява на краен предразсъдък. Тази млада чаровница по принцип възразяваше срещу снахите. Тя иначе не можеше да изкаже никакво неодобрение спрямо Флорънс освен това, че много ѝ липсвал „стил“ — под това навярно разбираше разголен гръб. Много от посетителите, които идваха в къщата само при тържествени случаи, едва ли разбираха коя е Флорънс и когато се прибираха у дома, възкликваха: „Така ли, нима тази в ъгъла бе мис Домби? Много хубава, но твърде крехка на вид и замислена.“

Да, именно такава бе Флорънс през изминалите шест месеца. Един ден с безпокойство, граничещо със страх, тя зае мястото си на масата точно в навечерието на втората годишнина от сватбата на баща ѝ с Едит (по време на първата годишнина мисис Скютън лежеше,

скована от парализата). Причината за безпокойството ѝ бе самият тържествен случай, изразението върху лицето на баща ѝ, което тя забеляза само с един бегъл поглед, както и присъствието на мистър Каркър — то винаги ѝ бе крайно неприятно, но този път повече от всякога.

Едит бе разкошно облечена, тъй като двамата с мистър Домби бяха поканени вечерта на голям прием, и този ден вечерята бе сервирана в по-късен час. Едит се появи чак когато всички бяха седнали около масата, и мистър Каркър се изправи и я придружи до стола. Колкото и да бе ослепително прекрасна, в лицето и в осанката ѝ имаше нещо, което завинаги и безнадеждно я отдалечаваше от Флорънс и всички останали. Въпреки това, само за миг, когато Едит се бе извърнала към нея, Флорънс долови проблясък на топлина в очите ѝ и този поглед я накара още повече да тъгува и да съжалява за разстоянието, което ги делеше.

По време на вечерята почти не разговаряха. Флорънс чуваше баща си да разказва нещо от време на време на мистър Каркър по служебни въпроси, а той тихо му отговаряше, но тя не обръщаше внимание на това, което си говорят, и само искаше час по-скоро вечерята да свърши. Когато десертът бе сервиран и те останаха сами, без всякакви слуги наоколо, мистър Домби, след като се изкашля няколко пъти по начин, непредвещаващ нищо добро, рече:

— Мисис Домби, предполагам, вие знаете, че съм дал нареждания на икономката и утре ще имаме гости на вечеря.

— Утре няма да вечерям у дома — отвърна тя.

— Не много гости — невъзмутимо продължи мистър Домби, като си даде вид, че не я е чул, — около дванадесет-четирнадесет човека. Сестра ми, майор Багсток и някои други, които вие бегло познавате.

— Утре няма да вечерям у дома — повтори тя.

— Колкото и съмнително основание да имам, мисис Домби, точно сега да си спомня за събитието с голямо удоволствие — все така високомерно говореше мистър Домби, сякаш тя изобщо не бе продумала, — необходимо е да се съблюдава благоприличието пред хората. Ако не изпитвате никакво уважение към себе си...

— Не изпитвам никакво — рече тя.

— Мадам — извика мистър Домби и удари с юмрук по масата, — изслушайте ме, ако обичате. Казах, ако не изпитвате никакво уважение към себе си...

— А аз казах, че не изпитвам никакво — отговори тя.

Той я погледна, но лицето, което тя извърна към него, не би се променило, дори самата смърт да се бе взряла в нея.

— Каркър — с по-спокоен тон се обърна мистър Домби към джентълмена, — тъй като вие и преди това сте служили като посредник между мен и мисис Домби, а аз възнамерявам да спазя благоприличието, що се отнася лично до мен, ще ви помоля да бъдете така добър да уведомите мисис Домби, че ако тя не изпитва никакво уважение към себе си, то аз изпитвам уважение към себе си и затова потвърждавам разпорежданията си за утре.

— Предайте на вашия висшестоящ господар, сър — рече Едит, — че аз ще разговарям с него по този въпрос в най-скоро време, и то насаме.

— Мистър Каркър, мадам — отговори съпругът ѝ, — е освободен от необходимостта да ми предава каквото и да е от ваша страна и той знае причината, поради която аз съм задължен да ви лиша от това право.

Мистър Домби видя, че тя извърна очи, докато той говореше, и проследи погледа ѝ.

— Дъщеря ви е тук, сър — каза Едит.

— Дъщеря ми ще остане тук — отговори мистър Домби.

Привдигналата се Флорънс отново седна, цялата разтреперана и закрила лице с ръцете си.

— Дъщеря ми, мадам... — започна мистър Домби.

Едит го прекъсна и гласът, макар неповишен, бе толкова ясен, изразителен и отчетлив, че би могъл да се чуе дори и във вихрушка.

— Повтарям ви, че ще разговарям с вас насаме — рече тя. — Ако не сте полудели, вслушайте се в думите ми.

— Аз имам право да разговарям с вас, мадам — отвърна съпругът ѝ, — когато и където намеря за добре. Желая да ви говоря именно сега, и то тук.

Тя се надигна, сякаш се канеше да излезе от стаята, но отново седна и като го погледна с пълно външно спокойствие, рече със същия тон:

— Говорете!

— Първо трябва да ви кажа, мадам, че имате заплашителен вид — рече мистър Домби, — който не ви подхожда.

Тя се изсмя. От движението брилянтите в косата ѝ се разтресоха и затрептяха. Разправят, че някои скъпоценни камъни побледнявали, когато собственикът им бил изложен на опасност. Ако нейните камъни бяха такива, заключените в тях лъчи светлина биха мигновено помръкнали и брилянтите биха избледнели и придобили цвят на олово.

Каркър слушаше, свел очи.

— Що се отнася до дъщеря ми, мадам — върна се на думата си мистър Домби, — нейният дълг по отношение на мен изисква да знае какво поведение трябва да избягва. В момента вие ѝ давате много показателен пример за такъв вид поведение и се надявам, че тя ще може да извлече полза от него.

— Няма да ви прекъсвам сега — отвърна съпругата му с равен тон и безизразна физиономия. — Няма да стана, няма да си отида и да ви лиша от възможността да кажете всичко, дори и пожар да избухне в стаята.

Мистър Домби кимна с глава, сякаш саркастично ѝ благодареше за вниманието, и продължи. Не с предишното самообладание обаче, тъй като безпокойството на Едит по отношение на Флорънс, а също и нейното безразличие към него самия и порицанието му го глождеха и измъчваха като незаздравяла рана.

— Мисис Домби — започна той, — за усъвършенствуването на дъщеря ми навярно е нужно тя да научи колко нежелателно е упорството и колко необходимо е то да бъде изкоренено, особено когато някой упорствува — проявявайки неблагодарност, ще добавя аз, — някой упорствува, след като е удовлетворил амбициите си и користолюбивите си намерения. Смятам, че както амбициите, така и користолюбивите намерения са изиграли своята роля и са ви накарали да заемете настоящето място на тази маса.

— Не! Няма да стана, няма да си отида и да ви лиша от възможността да кажете всичко, дори и пожар да избухне в стаята — каза тя също като преди.

— Напълно естествено е, мисис Домби — продължи той, — да се чувствувате неудобно, когато тези неприятни истини се изричат в присъствието на свидетели. Признавам си обаче, че не съм в състояние

да разбере защо — тук той не можа да прикрие истинските си чувства и погледна мрачно към Флорънс, — защо някой друг би могъл да им придава по-голяма сила и острота от самия мен, когато те толкова лично засягат. Навярно е напълно естествено да не желаете да чуете в присъствието на други хора, че у вас е заложено непокорство, което вие не искате да смирите, но което вие трябва да смирите, мисис Домби. Това непокорство, със съжаление трябва да призная, аз неведнъж наблюдавах с недоумение и недоволство още преди нашата сватба, когато то се проявяваше в отношението към починалата ви майка. Но вие имате на разположение лек в собствените си ръце. Когато започнах разговора, мисис Домби, аз ни най-малко не бях забравил, че тук присъствува и дъщеря ми. Моля ви и ВИЕ да не забравяте, че утре ще присъствуват няколко души и че съблюдавайки правилата на благоприличието, вие ще посрещнете гостите както подобава.

— Значи, на вас не ви стига това — заговори Едит, — че вие знаете какво точно се случи между нас двамата. Не ви стига това, че можете да погледнете насам — тя посочи към Каркър, който все така слушаше, свел очи — и да си спомните за оскърбленията, които ми нанесохте. Не ви стига и това, че можете да погледнете натам — тя посочи към Флорънс и ръката ѝ за пръв и последен път леко потрепери — и да си помислите какво сте извършили, да си помислите за изтънченото мъчение, ежедневно, ежечасно, постоянно, на което ме подложихте с деянията си. Не ви стига това, че този ден в годината е паметното начало на моята борба (напълно заслужена, но непонятна за човек като вас), борба, в която исках да умра. Към всичко това вие прибавяте и последната, върховна подлост да направите НЕЯ свидетелка на моето падение, когато вие добре знаете, че ме принудихте да пожертвувам заради нейното спокойствие единственото топло чувство и привързаност в живота ми. Вие добре знаете, че само заради нея из и сега бих могла — но не мога, душата ми напълно е отвратена от вас — да се подчиня изцяло на волята ви и да бъда най-покорният ви роб!

Не бе това начинът, по който трябваше да се служи на величието на мистър Домби. Думите ѝ пробудиха старото чувство у него и му придадоха небивала сила и свирепост. В този суров момент от живота му отритнатата дъщеря отново се изправяше, изпречена дори от тази

непокорна жена, дъщеря му, силна там, където той бе безсилен, представлявайки всичко на света там, където той не представляваше нищо.

Той се обърна към Флорънс, сякаш тя бе казала всичко това, и ѝ заповяда да излезе. Закрила лице, Флорънс се подчини и излезе разтреперана и разплакана.

— Разбирам, мадам — гневно и тържествуващо заяви мистър Домби, — духа на противоречието, който е тласнал нежните ви чувства в тази посока, но те бяха преградени, мисис Домби, преградени и върнати назад!

— Още по-зле за вас! — отговори тя, като все така не променяше гласа и израза си. — Да! — добави тя, когато той остро се обърна към нея. — Това, което е лошо за мен, е двадесет милиона пъти по-лошо за вас! Обърнете внимание на това, ако не желаете да обърнете внимание на нищо друго!

Брилянтната диадема в тъмната ѝ коса проблесна и заискри като звезден мост. Скъпоценните камъни не можеха да отправят предупреждение, защото в такъв случай биха помръкнали и потъмнели като опетнена чест. Каркър продължаваше да седи и слуша, свел очи.

— Мисис Домби — заговори мистър Домби, като възвърна, доколкото можа, високомерното си спокойствие, — с подобно поведение няма да ме умилостивите, нито пък ще ме накарате да се откажа от намеренията си.

— От това поведението ми не става по-малко искрено, макар и съвсем слабо да изразява всичко, което чувствавам — отвърна тя. — Но ако смятах, че то може да ви умилостиви, аз щях да го потисна, ако изобщо е по силите на човек да го потисне. Няма да направя това, което ме молите.

— Аз не съм свикнал да моля, мисис Домби — заяви той. — Аз заповядвам.

— Утре, както и на следващите годишнини, аз не желая да играя никаква роля във вашия дом. Не желая да бъда излагана пред никого на показ като непокорна робиня, която вие сте купили в този ден. Ако помня деня на сватбата си, помня го единствено като ден на позора. Самоуважение! Благоприличие пред хората! Какво значат тези неща за мен! Вие направихте всичко възможно, за да загубят те значението си за мен — и те вече не представляват нищо!

— Каркър — заговори мистър Домби със смръщени вежди, след като поразмисли за миг, — мисис Домби до такава степен забравя сега за себе си и за мен и ме поставя в положение, толкова несъответстващо на репутацията ми, че трябва незабавно да сложа край на тези неща.

— Освободете ме в такъв случай — каза Едит с равен глас, с безизразно лице и вид, каквито бе имала досега — от веригата, с която съм прикована. Пуснете ме да си вървя.

— Мадам! — възкликна мистър Домби.

— Развържете ме. Пуснете ме на свобода.

— Мадам! — повторно възкликна той. — Мисис Домби!

— Кажете му — Едит извърна гордото си лице към Каркър, — че желая да се разделя с него. Че така ще бъде по-добре. Съветвам го да го направи. Кажете му, че ще приема всякакви негови условия... богатството му нищо не представлява за мен... но е нужно това да стане колкото е възможно по-скоро.

— Боже мой, мисис Домби! — с безкрайно удивление възкликна съпругът ѝ. — Нима смятате, че е възможно да чуя някога подобно предложение? Знаете ли кой съм аз, мадам? Знаете ли какво стои зад мен? Чували ли сте някога за фирмата „Домби и Син“? Хората да приказват, че мистър Домби... мистър Домби... се е разделил с жена си! Простолюдието да говори за мистър Домби и семейните му истории! Сериозно ли смятате, мисис Домби, че аз ще разреша името ми да се споменава по такъв повод? Ах, мадам! Засрамете се! Що за глупости! — Мистър Домби направо се изсмя.

Но не така високо като нея. По-добре да беше умряла, вместо в отговор да се изсмее така, вторачила в него очи. По-добре и той да беше умрял, вместо да седи така величествено там и да я слуша.

— Не, мисис Домби! — заговори той. — Не, мадам. Не може да става и дума за раздяла между нас и затова най-настойчиво ви съветвам да събудите отново чувството си за дълг. Каркър, ето какво исках да ви кажа...

Мистър Каркър, който през цялото време бе седял и слушал, сега вдигна очи — те бяха озарени от необичаен, силен блясък.

— ... ето какво исках да ви кажа — продължи мистър Домби. — Сега, когато нещата взеха такъв обрат, аз ви моля да уведомите мисис Домби, че моят принцип в живота е да не разрешавам на никого да ми

се противопоставя... на никого, Каркър... нито пък да търпя някой, дължащ ми подчинение, да изтъква, че друг човек има по-голямо право да получава подчинение от самия мен. Намесването на дъщеря ми и начинът, по който е била използвана тя, за да ми се окаже противодействие, са чудовищни. Дали дъщеря ми действително е влязла в съюз с мисис Домби, или не, не ми е известно и не ме интересува. Но след думите, които мисис Домби изрече днес в присъствието на дъщеря ми, моля ви да съобщите на мисис Домби, че ако тя продължава и занапред да превръща дома ми в място за конфликти, аз, в съответствие с признанието на самата мисис Домби, ще считам дъщеря си до известна степен отговорна и тя ще си навлече моя гняв. Мисис Домби попита „дали това не стигало“, което тя била извършила. Моля ви, отговорете й: „Не, не стига!“

— Един момент! — намеси се мистър Каркър. — Разрешете ми! Въпреки че моето положение е по начало мъчително, а в случая е още по-мъчително, тъй като, както изглежда, сме на различно мнение — при тези думи той се обърна към мистър Домби, — налага се да ви попитам дали не е по-добре още веднъж да обмислите въпроса за раздялата. Аз разбирам до каква степен то не съответствува на високото ви обществено положение и каква е вашата решимост, когато давате на мисис Домби да разбере — той насочи бляскавите си очи към нея, когато произнасяше всяка дума отчетливо като удари на камбана, — че единствено смъртта може да ви раздели. Нищо друго. Но като си помислите, че мисис Домби, живеейки в този дом и превръщайки го, както се изразихте вие, в място за конфликти, не само ще участва в тези конфликти, но ежедневно ще предизвиква вашето раздражение към мис Домби (позната ми е вашата непреклонност), няма ли да я избавите от постоянен душевен смут и постоянното, почти непоносимо чувство, че е виновна за страданията на друг човек? Аз не бих могъл да твърдя това, но не ви ли се струва, че трябва да принесете в жертва мисис Домби, за да съхраните вашето високо, недосегаемо място в обществото?

Докато тя гледаше мъжа си, бляскавите очи на мистър Каркър отново се отпавиха към нея, като този път върху лицето му имаше странна и зловеща усмивка.

— Каркър — високомерно намръщен, мистър Домби заговори с глас, недопускащ възражение, — вие не разбирате положението си,

като ми давате съвет по такъв един въпрос, а характерът на съвета ви показва, че вие не разбирате и мен (което ме удивлява). Нямам какво повече да кажа.

— Навярно — с несвойствена, едва доловима насмешка отвърна Каркър — вие не сте разбрали положението ми, като ме удостоихте с честта да водя тези преговори... — Той посочи с ръка към мисис Домби.

— Не, сър, не е така — надменно отговори мистър Домби. — На вас ви беше наредено...

— Като на подчинен, за да бъде унищожена мисис Домби... Забравих. О, да, това бе изрично споменато! — рече Каркър. — Моля за извинение!

Той сведе глава пред мистър Домби с почтителен вид, който не съответствуваше на думите му, макар че те бяха изречени смирено, а после се обърна към нея и започна да я наблюдава.

По-добре да бе станала уродлива или да бе паднала мъртва на земята, вместо да стои така, усмихваща се презрително, прекрасна, подобно прегрешил ангел. Тя вдигна ръка към блестящата диадема от скъпоценни камъни на главата си, изтръгна я с такава сила, че гъстата ѝ черна коса, дръпната нехайно и жестоко, буйно се разпиля по раменете ѝ, и захвърли брилянтите на пода. От ръцете си тя свали обсипаните със скъпоценности гривни, хвърли ги и стъпка блестящата купчинка. Безмълвна, с неугасим пламък в очите, със същата зловеща усмивка, тя не откъсваше погледа си от мистър Домби, докато стигна до вратата и излезе.

Преди да напусне стаята, Флорънс чу достатъчно, за да разбере, че Едит все така я обича, че е страдала заради нея, без да споменава каква жертва прави, за да не смути покоя ѝ. Флорънс не желаше да говори с нея за това — тя не би и могла, като имаше пред вид на чия воля се противопоставя, — но ѝ се искаше с една мълчалива, нежна прегръдка да увери Едит, че всичко разбира и ѝ благодари.

Тази вечер баща ѝ излезе сам и скоро след това Флорънс се показа от стаята си и обходи къщата, търсейки Едит, но не я откри. Едит се бе затворила в спалнята си, където Флорънс отдавна бе престанала да ходи, а сега не се осмеляваше да стъпи там, за да не би, без да иска, да предизвика нови неприятности. Изпълнена с надеждата, преди да си легне, да срещне Едит, Флорънс влизаше от стая в стая и

без да се застоява някъде, обикаляше целия дом — така великолепен и така мрачен.

Тя се движеше по един коридор, който водеше към площадката на стълбите и се осветяваше само в тържествени случаи, когато през свода съзря някакъв мъж да слиза по стълбите насреща. Инстинктивно избягвайки среща с баща си, за когото взе този човек, Флорънс се спря в тъмното и погледна през свода натам, където бе осветено. Това обаче бе мистър Каркър, който слизаше сам и гледаше през перилата надолу към вестибюла. Никакъв звънец не извести неговото тръгване и никакъв слуга не го изпроводи. Той безшумно слезе, отвори си сам вратата, измъкна се навън и тихо затвори след себе си.

Поради непреодолимото си отвращение към този човек, както навярно и поради постъпката си крадешком да наблюдава някого — даже при такива смекчаващи вината обстоятелства тази постъпка бе срамна и неприятна — Флорънс се разтрепера цялата. Като че кръвта ѝ замръзна в жилите. Когато насъбра сили — отначало не можеше да превъзмогне страха си дори да помръдне, — тя бързо се прибра в своята стая и се заключи. Дори тогава обаче, когато седеше със залостена врата, с кучето до себе си, тя се вледеняваше от ужас, сякаш някаква опасност бе надвиснала над нея.

Този ужас се прокрадна в сънищата ѝ и наруши покоя ѝ през цялата нощ. Когато се събуди сутринта, неотпочинала, с горчив спомен за семейните беди от предния ден, тя отново потърси Едит из всички стаи и през цялата сутрин продължи от време на време да я търси. Едит обаче не излизаше от спалнята си и Флорънс изобщо не я видя. Но когато научи, че заплануваната вечеря е отменена, Флорънс предположи, че вечерта Едит ще излезе да изпълни ангажимента си, за който бе споменала, и реши в такъв случай да я причака на стълбите.

Когато настъпи вечерта, от стаята, където съзнателно бе застанала, Флорънс дочу стъпки на стълбите и си помисли, че това е Едит. Тя бързо излезе, втурна се напред и веднага я видя да слиза сама.

Каква бе уплахата и изумлението на Флорънс обаче, когато при вида на разплаканото ѝ лице и протегнатите ѝ ръце Едит изпищя.

— Не ме приближавай! — извика тя. — Стой настрана! Остави ме да мина!

— Мамо! — рече Флорънс.

— Не ме наричай така! Не ми говори! Не ме гледай!... Флорънс!
— Тя се отдръпна назад, когато Флорънс пристъпи към нея. — Не ме докосвай!

Докато Флорънс стоеше като закована и гледаше изтерзаното лице и широко разтворените очи пред себе си, тя видя като насън как Едит закри очите си с ръце и треперейки с цялото си тяло и промъквайки се близо до стената, се прокрадва край нея като край някое отвратително животно и изчезна.

Флорънс падна в несвяст на стълбите и както предполагаше покъсно, мисис Пипчин я бе намерила там в това състояние. Тя не помнеше нищо, докато видя, че лежи в собственото си легло, а мисис Пипчин и няколко слуги се суетят наоколо ѝ.

— Къде е мама? — бе първият ѝ въпрос.

— Отишла е на гости — отвърна мисис Пипчин.

— А татко?

— Мистър Домби е в стаята си, мис Домби — рече мисис Пипчин, — а вие най-добре е да се съблечете и веднага да си легнете.

Такъв лек препоръчваше тази мъдра жена за всякакъв вид неразположение и най-вече за горест и безсъние, като за тези провинения много от младите жертви от замъка в Брайтън бяха осъждани за лежане от десет часа сутринта.

Без да дава обещания за смиреност, но изразявайки желанието да полежи спокойно, Флорънс побърза да се отърве от грижите на мисис Пипчин и слугите. Когато остана сама, тя се замисли за случилото се на стълбите, като отначало се съмняваше дали всичко бе станало наяве, после се обля в сълзи, а накрая изпита неописуем и безграничен ужас, какъвто бе почувствувала предната нощ.

Тя реши да не заспива, докато не се върне Едит, и ако не може да поговори с нея, поне да се увери, че благополучно се е прибрала. Какви неясни и мъгляви опасения накараха Флорънс да вземе това решение, тя не знаеше и не се осмеляваше да мисли. Знаеше единствено това, че докато Едит не се прибере, не може да има покой за изтерзаната ѝ глава и разтуптяното ѝ сърце.

Вечерта измина и дойде нощта. Настана полунощ. Едит я нямаше.

Флорънс не можеше нито да чете, мито да си намери за миг покой. Тя се разхождаше из стаята, излизаше в коридора, водещ към

стълбите, и се разхождаше там, поглеждаше към прозореца в мрака, вслушваше се във воя на вятъра и чуването на дъжда, сядаше, наблюдаваше образите, изплуващи сред пламъците, пак ставаше и гледаше как сред морето от облаци луната се носи като подгонен от бурята кораб.

Всички в къщата си бяха легнали с изключение на двама слуги, които очакваха долу завръщането на господарката.

Един часът. Каретите, трополящи отдалеч, или завиваха на ъгъла, или отминаваха. Тишината постепенно се сгъстяваше и все по-рядко бе нарушавана от друго освен от свистенето на вятъра и шума на дъжда. Два часът. Едит я нямаше!

Още по-разтревожена, Флорънс се разхождаше из стаята и из коридора отпред. Тя се вглеждаше навън в нощта и това, което виждаше, бе неясно и размито от капките по стъклата и от сълзите в очите ѝ. Поглеждаше нагоре към кипежа в небето, така различен от покоя долу и все пак безметежен и отдалечен. Три часът! Ужас се криеше във всеки угаснал въглен в камината. Едит още я нямаше!

Още по-разтревожена от преди, Флорънс се разхождаше из стаята и из коридора, поглеждаше към луната и тя изведнъж ѝ заприлича на пребледняла бегълка, бързаща и криеща гузното си лице. Удари четири часът! Пет! Едит още я нямаше.

В къщата тихо се раздвижваха. Флорънс разбра, че един от тези, които чакаха Едит, бе разбудил мисис Пипчин и тя се бе привдигнала и отишла долу до вратата на баща ѝ. Като се спусна тихо по стълбите да види какво става, Флорънс видя как баща ѝ се появи по сутрешен халат и се сепна, като чу, че жена му още не се е прибрала у дома. Той бързо изпрати един слуга до конюшната да провери дали кочияшът е там и докато човекът изпълняваше нареждането, бързо се облече.

Слугата веднага се завърна заедно с кочияша, който обясни, че се е прибрал у дома в десет часа и е легнал да спи. Той закарал господарката до старата ѝ къща на Брук Стрийт, където я посрещнал мистър Каркър...

Флорънс стоеше точно на това място, където го бе зърнала да слиза. Тя отново се разтрепера от безименния ужас, изпитала при вида му, и не ѝ достигнаха силите да чуе и разбере какво става.

... който му казал, продължаваше кочияшът, че на господарката не ѝ била нужна повече каретата, и го освободил.

Тя видя как баща ѝ пребледня и го чу да пита с припрян, разтреперан глас за прислужницата на мисис Домби. Цялата къща бе на крак и само след миг прислужницата се яви, също много пребледняла и говореща несвързано.

Тя съобщи, че облякла господарката си много рано — цели два часа преди излизането ѝ, — а после господарката ѝ каза както обикновено, че нямало да се нуждае от нея късно вечерта. Прислужницата току-що ходила в стаите на господарката си, но...

— Но какво? Какво има? — Флорънс чу как баща ѝ попита като обезумял.

— Но вътрешната стая е заключена и ключа го няма.

Баща ѝ сграбчи свещта, горяща на пода — някой я бе оставил там, а после забравил за нея, — и така бясно се втурна по стълбите, че изплашената Флорънс едва успя да се скрие от него. Чу го да удря по вратата, докато тя тичаше обратно към стаята си с широко разперени ръце, разпиляна коса и обезумяло лице.

Когато вратата се поддаде и той нахлу вътре, какво видя там? Никой не узна това. Но на пода бяха хвърлени на куп всички скъпоценности, получени от деня на сватбата насам, всички рокли, които бе носила, и всички нейни вещи. Това бе същата тази стая, където бе съзрял в огледалото ей там как гордото ѝ лице се извъръща от него. Това бе същата тази стая, където разсеяно си бе помислил как лице изглежда всичко в нея, когато я види отново.

Когато наблъска отново вещите по чекмеджетата и набързо ги заключи, кипейки от гняв, той видя на масата някакви книжа. Брачният контракт, според който ѝ се даряваше имущество, и писмо. Прочете, че си е отишла. Прочете, че е опозорен. Прочете, че е избягала в срамния за нея сватбен ден заедно с човека, избран от него самия, за да я унижава. И той изскочи от стаята, изскочи от къщата, безумно обладан от мисълта да я намери там, където я бяха отвели, и със собствената си ръка да изтрие от тържествуващото ѝ лице всякакви следи от хубост.

Без да съзнава какво върши, Флорънс си сложи шапката и шала, обзета от желанието да тича из улиците, докато не намери Едит и прегръщайки я в обятията си, да я спаси и върне у дома. Но когато се втурна към стълбите и видя как уплашените слуги сноват нагоре-надолу със свещи, шушукат си и отстъпват при вида на излизания ѝ баща, Флорънс се опомни и осъзна своята безпомощност. Тя се скри в

една от просторните стаи — направо великолепна за целта — и почувствува, че сърцето ѝ ще се пръсне от мъка.

Първото отчетливо чувство, което долови сред водовъртежа от скърби, бе състрадание към баща си. В нещастията му преданото ѝ сърце се преизпълни с обич към него, така пламенна и искрена, каквато бе изпитвала по време на неговото благополучие, преди тя да помръкне и да се разсее. Макар че Флорънс нямаше пълна представа за сполетялото го бедствие, а само правеше догадки, породени от безименния ѝ ужас, тя го виждаше като оскърбен и изоставен, а горещата ѝ любов я принуждаваше да застане близо до него.

Той не се бави дълго време. Флорънс все още плачеше в голямата стая и размишляваше за тези неща, когато го чу да се връща. Той заповяда на слугите да се заемат с ежедневните си занимания, влезе в стаята си и започна да крачи от единия ъгъл до другия толкова тежко, че тя дочуваше стъпките му.

Внезапно поддавайки се на порива на своята любов — любов винаги така плаха, но сега, когато той бе в беда, станала смела и неудържима, забравила предишното отритване, — Флорънс, без да сваля шапката и шала си, бързо слезе долу. Когато леките ѝ стъпки се разнесоха във вестибюла, баща ѝ излезе от стаята. Тя стремително се втурна към него с разперени ръце и извика: „О, скъпи, скъпи татко!“, сякаш искаше да обвие ръце около шията му.

Така и би сторила. Но в своя гняв той вдигна жестоката си ръка и я удари толкова силно, че тя се олюля и едва не падна на мраморния под. След като ѝ нанесе удара, той изкрещя каква била Едит и ѝ каза да върви при нея, след като те двете винаги са били в съюз срещу него.

Тя не се просна в нозете му, не закри очи с разтрепераните си ръце, за да не го вижда, не заплака, не изрече ни една укорителна дума. Погледна го и от сърцето ѝ се откъсна горестен стон. Гледайки го, тя разбра, че той е убил копнежа ѝ за любов, който бе таила в себе си въпреки всичко. Тя разбра, че неговата жестокост, равнодушие и омраза надделяват над този копнеж и го стъпкват. Тя разбра, че няма баща, и напълно осиротяла, побягна от дома му.

Побягна от дома му. Само миг, и ръката ѝ докосна ключалката, викът замря на устните ѝ, ликът му се мержелееше, побледнял от жълтия пламък на свещите, бързо поставени и вече капещи, както и от дневната светлина, нахлуваща през прозорчето на вратата. Още миг, и

спареният сумрак на полутъмната къща (бяха забравили да вдигнат кепенците, макар че отдавна се бе разсъмнало) отстъпи място на сиянието и простора на утрото. И Флорънс, свела глава, за да прикрие горчивите си сълзи, се озова на улицата.

[1] Има се пред вид романа на френския писател Лъосаж (1668–1747) „Куцият дявол“, където дяволът Асмодей вдига покривите на къщите и показва на студента Клеофас личния живот на обитателите на големия град. ↑

[2] Медуза — една от трите Горгони. От трите само тя била простосмъртна. ↑

ГЛАВА XLVIII

БЯГСТВОТО НА ФЛОРЪНС

Преизпълнена със скръб, срам и ужас, самотната девойка тичаше във ведрото слънчево утро така, сякаш тичаше в мрака на зимна нощ. Тя кършеше ръце, плачеше горчиво, не усещаше нищо друго освен дълбоката рана в сърцето си и зашеметена от загубата на всичко, което бе обичала, самотна, подобно корабокрушенец, единствено оцелял от големия кораб и захвърлен на пустинен бряг, бягаше, лишена от мисъл, надежда и цел, бягаше накъдето ѝ видят очите.

Дългата усмихната улица, позлатена от утринното слънце, синьото небе и леките облачета, искрящо свежият ден, радостен и поруменял от победата си над нощта, не събуждаха никакви ответни чувства в наранената ѝ гръд. Някъде, където и да е, само да подслони глава! Някъде, където и да е, само да намери убежище и никога повече да не вижда дома, от който избяга.

Но по улицата сновяха хора, отваряха се магазините, слуги излизаха от къщите, шумът и грохотът на ежедневната битка се засилваха. Флорънс забеляза изумление и любопитство по лицата на минавачите, видя как се извърщат назад дългите сенки по тротоара, чу непознати гласове да я питат накъде е тръгнала и какво се е случило. И макар че всичко това отначало още повече я изплаши и я накара да ускори крачките си, в същото време ѝ бе полезно, за да възвърне малко от малко самообладанието си и да си припомни, че е необходимо да си наложи по-голямо спокойствие.

Къде да отиде? Някъде, където и да е! Тя продължаваше да върви, но накъде? Спомни си за онзи единствен случай, когато се бе загубила в дебрите на Лондон — но не така безнадеждно — и бе минала оттук. На път за дома на Уолтъровия чичо.

Като потисна риданията си, избърса сълзите си и се опита да си придаде по-спокоен вид, за да не привлича вниманието на минавачите, Флорънс, решила да се движи доколкото може по по-безлюдни улици, вървеше вече по-спокойно, когато изведнъж по огрелия от слънцето

тротоар се плъзна позната сянка, спря се, завъртя се на място, изтича към нея, отново отскочи, започна да кръжи наоколо ѝ и Диоген, задъхан, но въпреки това огласяващ улицата с радостния си лай, се озова в нозете ѝ.

— О, Дио! О, скъпи, верни, предани Дио, как попадна тук? Как можах да те изоставя, Дио, теб, който никога не ме изоставяш?

Флорънс се наведе на тротоара и притисна към гърдите си рошавата му, стара, предана, глупава глава, а после те двамата се изправиха и заедно тръгнаха напред. Дио непрекъснато скачаше, опитвайки се да целуне господарката си, премяташе се на земята и без ни най-малко безпокойство веднага се привдигаше, спускаше се към големите кучета, весело надавайки предизвикателни призови към своето племе, плашеше младите прислужници, чистещи стъпалата пред входните врати, като ги докосваше с муцуната си, и сред всички тези всевъзможни лудории, току се спираше, поглеждаше назад към Флорънс и така залайваше, че всички кучета в околността, които можеха да го чуят, отвърщаха, а тези, които можеха да излязат на улицата, се втурваха да го гледат.

Денят напредваше и слънцето вече напичаше, а Флорънс, с единствения съюзник до себе си, бързаше към Сити. Грохотът се засилваше, броят на хората нарастваше, магазините ставаха по-оживени и накрая тя бе понесена от потока на живота, устремил се в тази посока и равнодушно течащ покрай тържища, палати, затвори, черкви, пазари, богатства, бедност, добро и зло, също както широката река наблизко, прекъснала сънищата си за тръстики, плачещи върби и зелен мъх, мътна и развълнувана, носеше водите си сред хорските занимания и грижи към безкрайното море.

Най-сетне в далечината се съзряха владенията на малкия мичман. Още малко, и се видя самият мичман, стоящ на своя пост, както винаги зорко наблюдаващ. Още малко, и отворената врата я покани да влезе. Сега, почти достигнала края на своето пътешествие, Флорънс отново ускори крачките си, пресече улицата (Диоген, малко смутен от голямото движение, я следваше по петите), тичешком влезе вътре и падна в несвяст на прага на познатата малка гостна.

Капитанът, с колосаната шапка на глава, стоеше пред камината и си вареше сутрешното какао, поставил елегантния си часовник върху полицата над камината, за да го наблюдава по-лесно по време на

готварския процес. Като дочу стъпки и шумоленето на рокля, целият изтръпнал, той си спомни за ужасната мисис Макстинджър и се обърна точно когато Флорънс му махна с ръка, олюля се и се строполи на пода.

Капитанът, пребледнял не по-малко от самата Флорънс, че дори и бучките по лицето му побеляха, я вдигна като малко дете и я положи върху същия диван, на който бе спала веднъж в детството си.

— Това е Радостта за сърцето! — възкликна капитанът и се взря внимателно в лицето ѝ. — Това е прелестното създание, вече пораснало.

Капитан Кътъл бе обзет от толкова силно чувство на почит и благоговение към нея, като я видя така променена, че дори и за хиляда лири не би я държал в обятията си в състоянието ѝ на безсъзнание.

— Моя Радост за сърцето! — възкликна капитанът и се отдръпна малко встрани, а физиономията му изразяваше голямо безпокойство и съчувствие. — Ако можеш да дадеш на Нед Кътъл знак с ръка, направи го!

Но Флорънс не се помръдваше.

— Моя Радост за сърцето! — с разтреперан глас рече капитанът. — Заради Уол'р, потънал в морските дълбини, обърни се и дай някакъв сигнал, ако можеш.

Като видя, че тя остава безчувствена и към тази изразителна молба, капитан Кътъл грабна от масата един съд със студена вода и поръси лицето ѝ. Вземайки предвид сериозността на положението, капитанът тогава си послужи с огромната си ръка, свали бонето ѝ, намокри устните и челото ѝ, отметна косата ѝ, зави нозете ѝ със собственото си палто, което специално съблече за целта, потупа ръката ѝ — толкова малка в сравнение с неговата лапа, че докосвайки я, той се изуми — и като видя, че клепачите ѝ потрепнаха, а устните ѝ се раздвижиха, с полекнало сърце продължи спасителните си мерки.

— Спокойно! — рече капитанът. — Спокойно! Дръж се здраво, хубавице моя, дръж се здраво! Ето! Вече си по-добре! Спокойно! Задръж така! Пийни си една капчица! — нареждаше капитанът. — Точно така! Как е сега, хубавице моя? Как е сега?

Когато тя започна да се посъвзема, капитан Кътъл, смътно свързващ представата си за лекарска помощ с часовник, свали своя от полицата на камината, закачи го на куката си, хвана ръката на Флорънс

и започна да поглежда ту към часовника, ту към ръката ѝ, сякаш очакваше циферблатът да направи нещо.

— Как е, хубавице моя? — попита капитанът. — Как е сега? Смятам, че ѝ оказахте помощ, приятелю — промърмори под носа си капитанът и хвърли одобрителен поглед към часовника си. — Като го връщаш всяка сутрин около половин час назад и още четвърт час следобед, и ето ти часовник, който има малко равни на себе си, а подобър изобщо няма. Как е, моя малка лейди?

— Капитан Кътъл! Вие ли сте? — възкликна Флорънс и леко се привдигна.

— Да, да, моя малка лейди — отвърна капитанът, набързо избирайки тази изтънчена форма на обръщение като най-учтивата, която можеше да измисли.

— Тук ли е чичото на Уолтър? — попита Флорънс.

— Да е тук ли, хубавице? — рече капитанът. — Него го няма тук от много време. Никой не е чул за него, откакто тръгна да дири бедния Уол'р. Обаче — добави капитанът във вид на цитат, — макар че е изчезнал от погледа, паметта за него е скъпа, да живее Англия, отечеството и красотата.

— Вие тук ли живеете? — запита Флорънс.

— Да, моя малка лейди — каза капитанът.

— О, капитан Кътъл! — зариде Флорънс, закърши ръце и заговори развълнувано: — Спасете ме! Скрийте ме тук! Никой не трябва да знае къде съм! Лека-полека ще ви разкажа какво се случи; когато съм в състояние. Нямам никого, при когото да ида. Не ме прогонвайте!

— Да те прогоня ли, моя малка лейди! — възкликна капитанът. — Теб, Радостта за сърцето! Почакай малко! Ще сложим ей сега тук капак и ще превъртим два пъти ключа!

След тези думи капитанът, служейки си удивително сръчно с едната си ръка и куката, взе капака, поставян нощем на вратата, сложи го, закрепил го и заключил вратата.

Когато отново се приближи до Флорънс, тя хвана ръката му и я целуна. Нейната безпомощност, молбата, отправена към него, доверието ѝ, неизразимата скръб, помрачаваща лицето ѝ, душевната болка, която несъмнено бе изпитала и продължаваше да изпитва, предишният ѝ живот, добре известен на капитана, и самотният ѝ,

измъчен, безпомощен вид в момента — от всичко това добросърдечният капитан до такава степен се трогна, че се преизпълни с нежност и съчувствие.

— Моя малка лейди — заговори капитанът, триейки с ръкав носа си, докато той не заблестя подобно лъсната мед, — ни думичка не казвай на Едуард Кътъл, докато не заплуваш в спокойни води. А това няма да е днес, нито пък утре. Що се отнася до това да се откажа от теб или пък да издам къде се намиращ, истината е, кълна се в бога, че няма така да постъпя, прелисти църковния катехизис и отбележи това място.

Всичко това, заедно с отпратката към катехизиса, капитанът изговори на един дъх, с голяма тържественост, като при думите „истина е“ той свали шапката си и след като свърши речта си, отново я постави на главата.

Флорънс можеше само по един начин да му благодари и да му покаже доверието си. Тя се притисна към този грубоват човек, у когото бе намерила пристан за нараненото си сърце, положи глава на рамото на капитана, обви ръце около шията му и щеше да падне на колене пред него да му благодари, но той отгатна намеренията ѝ и я задържа, както подобава на истински мъж.

— Спокойно! — рече капитанът. — Спокойно! Много си отпаднала, за да стоиш права, хубавице моя, трябва отново да легнеш тук. Ето така!

Струваше си човек да се откаже от стотина забележителни гледки само да види как капитанът я вдигна, положи я на дивана и я зави с палтото си.

— А сега — продължи той — трябва да закусиш нещо, моя малка лейди, а също и кучето. После ще се качиш горе в стаята на стария Сол Джилс и ще си поспиш като ангел.

Когато спомена за Диоген, капитан Кътъл го потупа и Диоген отвърна на тази ласка благосклонно, но с известна раздвоеност. Докато се прилагаха спасителните мерки, Диоген много се двоумеше дали да се нахвърли върху капитана, или да му предложи дружбата си. Той даде израз на тази раздвоеност в чувствата си, като ту въртеше опашка, ту оголваше зъби, а от време на време изръмжаваше. Междувременно обаче всичките му съмнения се разсеяха. Стана ясно, че той гледа на капитана като на един от най-приятните хора и смята, че за всяко куче би било чест да се познава с него.

Давайки израз на тези свои чувства, Диоген не се откъсваше от капитана, докато той приготвяше чай и препичаше хляб и проявяваше жив интерес към домакинството. Напразни бяха обаче приготовленията, които направи капитанът за Флорънс, тъй като тя с мъка се опита да ги почете, но не бе в състояние да хапне нищо и непрестанно само плачеше.

— Е, какво! — рече съчувствено капитанът. — След като си поспиш, Радост за сърцето, ще насъбереш сили. А сега ще ти дам твоя пай, приятелю — обърна се той към Диоген. — И ти ще вардиш подарката си горе.

Макар че на Диоген слюнката му потече и очите му светнаха, когато закуската бе сложена пред него, той обаче не се нахвърли да яде лакомо, а наостри уши, втурна се към вратата на магазина и високо залая, като триеше муцуната си в прага, сякаш искаше да си изрови изход.

— Има ли някой там? — разтревожено запитва Флорънс.

— Няма никой, моя малка лейди — отвърна капитанът. — Кой би могъл да стои там, без да чука! Успокой се, хубавице. Това са само минавачи.

Въпреки това Диоген продължаваше да лае и да трие муцуната си с бясно упорство. А когато спираше, за да се послуша, изглежда, се изпълваше с нова увереност, защото пак се залавяше да трие муцуната си и да лае. Когато го накараха да продължи закуската си, той се върна неуверено, но още при първата хапка отново се втурна към вратата в нов пристъп на ярост.

— Някой може да се послушва и озърта — прошепна Флорънс. — Някой, който ме е видял да влизам... който навярно ме е проследил...

— Не е ли младата жена, моя малка лейди, а? — осенен от блестяща идея, рече капитанът.

— Сузан ли? — попита Флорънс и поклати глава. — О, не! Сузан отдавна ме напусна.

— Надявам се, че не ви е изоставила? — каза капитанът. — Не казвай, хубавице, че младата жена е избягала от вас.

— О, не! — възкликна Флорънс. — Сузан е най-преданото създание на света.

Капитанът изпита голямо облекчение от този отговор и изрази задоволството си, като свали колосаната си шапка, изтри главата си със

свитата на топка кърпа и безкрайно удовлетворен, отбеляза с грейнало лице, че така си и знаел.

— Сега вече се успокои, нали, братле? — обърна се капитанът към Диоген. — Никой не е имало там, моя малка лейди, господ да ви благославя.

Диоген не беше уверен в това. Вратата продължаваше да го привлича от време на време и той я обикаляше, сумтеше, ръмжеше и не можеше да забрави за предмета на своето безпокойство. Това обстоятелство, както и забелязаната от капитана умора и отпадналост у Флорънс го накараха да пригответи спалнята на Сол Джилс, за да може Флорънс незабавно да се оттегли там. И затова той се качи веднага горе и като използва всички възможни средства подръка, я подреди така, както му подсказа въображението.

Там и без това бе много чисто. Капитанът, прибран човек, свикнал да подрежда всичко като на кораб, превърна леглото в кушетка, като го покри с чиста, бяла кувертюра. Той прояви не помалка изобретателност, за да превърне тоалетната масичка в подобие на олтар, където наслага две сребърни лъжички за чай, саксия, телескоп, прословутия си часовник, джобно гребенче и една песнопойка — малка колекция от редки вещи, които правеха превъзходно впечатление. Като пусна завесите и оправи килимчетата на пода, капитанът с огромно задоволство огледа стаята и отново слезе в гостната, за да качи Флорънс в будоара ѝ.

Нищо не можеше да убеди капитана, че Флорънс е в състояние да се качи горе сама. Ако все пак бе успял да проумее това, той би счел, че правилата на гостоприемството ще бъдат възмутително нарушени, като ѝ разреши да стори подобно нещо. Флорънс бе твърде отпаднала, за да настоява на своето, и той я пренесе на ръце, постави я на кушетката и я зави с широка наметка за вахта.

— Моя малка лейди! — рече капитанът. — Тук се намираш в такава безопасност, все едно, че си се качила на купола на черквата „Свети Пол“, а после стълбата е махната. Ти най-много се нуждаеш от сън и дано добре да се възползуваш от този балсам, за да успокоиш ранената си душа. А ако ти потрябва нещо, Радост за сърцето, което този скромен дом и град може да ти предложи, само кажи една дума на Едуард Кътъл, който ще стои на стража пред вратата, и ще му доставиш голямо удоволствие.

В заключение капитанът целуна ръката, която Флорънс му протегна, с галантността на странстващ рицар и излезе на пръсти от стаята.

Той слезе в малката гостна и след бързо съвещание със самия себе си реши да отвори вратата на магазина за няколко минути и за всеки случай да се увери, че никой не се мотае отпред. И той я отвори, застана на прага, зорко се озърна на всички страни и огледа цялата улица през очилата си.

— Здравейте, капитан Джилс — чу той глас до себе си.

Капитанът се озърна и разбра, че докато е оглеждал хоризонта, мистър Тутс се е качил на кораба.

— Как си, приятелю? — рече капитанът.

— Благодаря, добре съм, капитан Джилс — отвърна мистър Тутс. — Знаете, че сега никога не бих могъл да бъда така добре, както бих желал. Не се и надявам някога да стана.

В разговор с капитана мистър Тутс никога не правеше по-явни намеци относно голямата тема в живота му поради споразумението помежду им.

— Капитан Джилс — рече мистър Тутс, — мога ли да имам удоволствието да поговоря малко с вас... много е важно.

— Ами виж какво, приятелю — започна капитанът и се отправи към малката гостна, — аз не съм съвсем свободен тази сутрин и затова, ако опънеш платната, аз няма да се обидя.

— Разбира се, капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, на когото рядко му беше ясно какво точно иска да каже капитанът. — Точно това желая да направя — да опъна платната. Естествено.

— Щом е така, приятелю — каза капитанът, — направи го.

Капитанът така бе зашеметен от страхотната тайна, която таеше в момента — мис Домби сега се намира под неговия покрив, докато нищо неподозиращият Тутс седи простодушно насреща му, — че на челото му изби пот. Хванал колосаната си шапка в ръка, той бавно се заизтрива и не можеше да откъсне очи от лицето на мистър Тутс. Мистър Тутс, който, изглежда, също имаше тайни причини да се чувства възбуден, бе до такава степен обезпокоен от втрещения поглед на капитана, че като поседя известно време мълчаливо насреща му с безизразен вид, смутено въртейки се на стола, рече:

— Моля за извинение, капитан Джилс, да забелязвате нещо особено в мен?

— Не, приятелю — отвърна капитанът. — Не.

— Защото, нали разбирате — изкиска се мистър Тутс, — аз знам, че линея. Не се притеснявайте да говорите за това. Аз... аз искам да е така. „Бърджес и сие“ отново ми взеха мерките, толкова много съм отслабнал. Това е щастие за мен. Аз... аз съм доволен от това. Ако зависеше от мен, бих предпочел да се поболея. Аз съм чисто и просто едно животно, което пасе на тази земя, капитан Джилс.

Колкото повече мистър Тутс приказваше неща от този род, толкова повече капитанът потъваше в мисли за своята тайна и гледаше Тутс втренчено.

В своя смут и желание да се отърве от мистър Тутс капитанът имаше действително такъв уплашен и странен вид, че дори и с привидение да разговаряше, не би могъл да проявява толкова голямо безпокойство.

— Ето какво исках да ви кажа, капитан Джилс — рече мистър Тутс. — Тъй като рано тази сутрин случайно се озовах насам... да ви призная, идвах да закуся. Що се отнася до съня, нали разбирате, аз изобщо не спя сега. Аз съм също като човек на нощна стража с тази разлика само, че на мен не ми плащат, а на него пък не му е толкова тежко на сърцето.

— Карай нататък, приятелю — с предупредителен тон се обади капитанът.

— Разбира се, капитан Джилс! — отвърна мистър Тутс. — Съвсем правилно! След като се озовах наблизко рано тази сутрин (преди около час и нещо) и видях, че вратата е затворена...

— Какво! Значи, ти си стоял там, братле? — попита капитанът.

— Съвсем не, капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, — аз и за секунда не се спрях. Помислих си, че сте излезли. Но човекът каза... между впрочем, вие нали нямате куче, капитан Джилс?

Капитанът кимна.

— Точно така — възкликна мистър Тутс, — тъй казах и аз. Знаех, че нямате. Има едно куче, капитан Кътъл, принадлежащо на... но извинете. За това не трябва да говоря.

Капитанът така се втренчи в мистър Тутс, че той му се стори два пъти по-голям, и по челото му отново изби пот само като си помисли,

че на Диоген може да му хрумне да слезе долу и да се присъедини към компанията им.

— Човекът каза — продължаваше мистър Тутс, — че чул да лае куче в магазина, а аз бях убеден, че това е невъзможно, и му го казах. Но той бе толкова сигурен, сякаш бе видял кучето.

— Какъв човек, приятелю? — попита капитанът.

— Ами там е цялата работа, капитан Джилс — заговори мистър Тутс още по-възбудено. — Аз не бих могъл да кажа дали нещо ми се е случило, или не. Наистина, аз не знам. Объркват ми се нещата, изобщо нищо не разбирам и ми се струва, че главата нещо не ми е... в ред, казано накратко.

Капитанът кимна с глава в знак на съгласие.

— Но когато си тръгнахме — продължаваше мистър Тутс, — човекът каза, че навярно вие знаете какво може да се случи при дадени обстоятелства... той наблегна силно на думата „може“... и че ако вас ви помолят да се подготвите, вие несъмнено ще се подготвите.

— Що за човек, приятелю? — повтори капитанът.

— Уверявам ви, капитан Джилс, не знам що за човек е — отговори мистър Тутс, — нямам никаква представа. Когато обаче приближих до вратата, видях го да чака там. Той ме попита дали пак ще се върна и аз му казах, че ще се върна. Той ме попита дали ви познавам и аз му казах, че имам честта да ви познавам... вие ме удостоихте с тази чест, след като ви молих настоятелно. Той ме попита дали в такъв случай бих ви предал това, което ви казах за дадените обстоятелства и за подготвянето, и още ми рече веднага щом ви видя, да ви помоля да отсочите до ъгъла, поне за една минутка, при оценителя мистър Брогли по много важна работа. Слушайте какво ще ви кажа, капитан Джилс... не знам точно какво е, но съм сигурен, че е нещо много важно и ако желаете да отсочите дотам сега, аз ще ви почакам тук да се върнете.

Капитанът, който, от една страна, се опасяваше, че може да изложи Флорънс на някаква опасност, като не отиде, а от друга, изпитваше ужас да остави мистър Тутс сам в къщата, за да не би да открие тайната, изпадна в такъв душевен смут, че състоянието му не убягна дори от погледа на мистър Тутс. Но въпросният млад джентълмен счете, че неговият приятел моряк чисто и просто се

подготвя за предстоящия разговор, и напълно удовлетворен, си припомни с кикот за собственото си благоразумно поведение.

Най-сетне капитанът, избирайки по-малката от двете злини, реши да изтича до оценителя Брогли, но първо заключи вратата, водеща нагоре, и сложи ключа в джоба си.

— Може би ще ме извиниш, че правя така — обърна се капитанът към мистър Тутс, доста засрамено и неуверено.

— Капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, — считам всяка ваша постъпка за добра.

Капитанът му благодари от все сърце и като му обеща да се върне след по-малко от пет минути, тръгна да дири човека, който бе дал на мистър Тутс загадъчното поръчение. Останал сам, бедният мистър Тутс се излегна на дивана, без изобщо да се досеща кой е лежал последен там, и като се вторачи в прозорчето на тавана, отдаде се на мечти за мис Домби и загуби представа за времето и мястото, където се намираше.

Това обстоятелство бе благоприятно за него, тъй като капитанът, макар че не се бави дълго време, се забави много повече, отколкото бе предполагал. Когато се върна, той бе много блед, силно развълнуван и видът му бе такъв, сякаш бе плакал. Той като че бе загубил способността да говори и тя му се възвърна чак когато отиде до бюфета и гаврътна малко ром от четвъртитото шише, а после си пое дълбоко дъх и седна на стола, закрил лице с ръка.

— Капитан Джилс — съчувствено се обади Тутс, — надявам се и вярвам, че нищо лошо не се е случило?

— Благодаря, приятелю, съвсем не — отвърна капитанът, — тъкмо обратното.

— Имате сломен вид, капитан Джилс — забеляза мистър Тутс.

— Ами, приятелю, слисан съм — призна си капитанът.

— Мога ли с нещо да ви помогна, капитан Джилс? — осведоми се мистър Тутс. — Ако мога, аз съм на разположение.

Капитанът свали ръка и откри лицето си, погледна го извънредно жалостиво и нежно, хвана го за ръката и силно я стисна.

— Не, благодаря ти — рече капитанът. — Нищо. Ще ми направиш услуга обаче, ако за момента си отидеш. Струва ми се, братле — той отново стисна ръката му, — че след Уолтър ти си най-славното момче на земята, макар и по друг начин.

— Давам ви честна дума, капитан Кътъл — отвърна мистър Тутс и потупа ръката на капитана, преди да я стисне отново, — много ми е приятно, че имате добро мнение за мен.

— Дръж се здраво и горе главата — рече капитанът и го тупна по гърба. — Какво! На този свят няма само едно-единствено прелестно създание.

— За мен е само едно, капитан Джилс — печално отговори мистър Тутс. — Уверявам ви. Чувствата ми към мис Домби не могат да бъдат описани и сърцето ми се е превърнало в пустинен остров, на който живее единствено тя. С всеки изминал ден аз все повече слабея — и се гордея с това. Само ако видите краката ми, като сваля панталоните си, и ще разберете донякъде какво значи несподелена любов. Предписаха ми хинин, но аз не го вземам, защото изобщо не желая да укрепвам здравето си. Не искам. Впрочем навлязох в забранената тема. Капитан Джилс, довиждане!

Капитан Кътъл сърдечно отвърна на любезното сбогуване, заключи вратата след мистър Тутс и като поклащаше глава със същия жалостив и нежен израз на лицето, отиде горе да провери дали Флорънс не се нуждае от услугите му.

Докато се изкачваше по стълбите, лицето му напълно се промени. Той изтри очи с носната си кърпа, излъска носа си с ръкава, както бе направил тази сутрин, но лицето му оставаше променено. Той изглеждаше ту безкрайно щастлив, ту печален, но дълбоката сериозност, която се четеше в чертите му, бе несвойствена за него и го разкрасяваше така, сякаш душата му се бе прочистила.

Той тихичко почука два-три пъти с куката си на вратата на Флорънс. След като не получи никакъв отговор, се осмели първо да надникне, а после да влезе. Насъбра смелост да направи това, тъй като бе дружелюбно посрещнат от Диоген — излегнал се на пода до кушетката на господарката си, Диоген, без да си прави труда да става, само помахаше с опашка и премига с очи срещу капитана.

Тя спеше тежко и стенеше насън. Преизпълнен с благоговение към нейната младост, хубост и скръб, капитан Кътъл оправи възглавницата ѝ, опъна смъкналото се палто, с което я бе завил, дръпна по-плътнo завесите, за да може тя да продължава да спи, измъкна се отново на пръсти и застана на пост пред вратата. Той извърши всичко това с походка лека и безшумна като на самата Флорънс.

В този объркан свят дълго още ще стои неразрешен въпросът кое е по-висше доказателство за благостта на всевишния — дали нежните пръсти, създадени за съчувствено, ласкаво докосване и за утешаване на болката и скръбта, или грубата ръка на капитан Кътъл, която за един миг само може да бъде тласната, насочена и смекчена от сърцето.

Флорънс спеше на кушетката, забравила, че няма вече дом и баща, а капитан Кътъл продължаваше да бди на стълбите. При някое по-силно ридание или стон той се приближаваше до вратата, но постепенно сънят ѝ ставаше по-спокоен и вахтата на капитана протичаше мирно.

ГЛАВА XLIX

МИЧМАНЪТ ПРАВИ ОТКРИТИЕ

Флорънс дълго спа. Стана пладне, денят преваля, а тя, с изтерзана душа и тяло, все така продължаваше да спи, без да съзнава, че е в чуждо легло, че от улицата долита шум и глъчка и че зад завесите на прозореца грее слънце. Дори в дълбокия сън, предизвикан от изтощение, тя не можеше да намери забрава и да се отърси от мисълта за случилото се в дома, който вече не съществуваше за нея. Някакъв смътен, горестен спомен, неспокойно задремващ, но незаспиващ, изпълваше съня ѝ през цялото време. Тя непрестанно усещаше приглушена мъка подобно притъпена болка и бледите ѝ страни се обливаха в сълзи много по-често, отколкото би желал да види преданият капитан, който от време на време надникваше през откренатата врата.

Слънцето се спускаше ниско на запад и надзъртайки иззад червената мъглявина, пронизваше с лъчите си бойниците и дървените орнаменти по камбанариите на градските черкви, сякаш ги промушваше със златни стрели. То хвърляше дия, пресичаща реката и равните ѝ брегове, озаряваше платната на корабите в морето, а от тихите гробища, разположени по хълмовете в околността, се виждаше как залива далечината с огнени пламъци и земята и небето ослепително се сливат в едно. Слънцето се спускаше ниско на запад, когато Флорънс вдигна натежалите си клепащи, полежа малко, без да съзнава къде е, безучастно гледайки непознатите стени наоколо и равнодушно вслушвайки се в шумовете от улицата. Но изведнъж тя скочи от леглото, огледа се, удивена и неразбираща, и си припомни всичко.

— Хубавице моя! — обади се капитанът и почука на вратата. — Как е?

— Скъпи приятелю — рече Флорънс и се втурна насреща му, — вие ли сте?

Капитанът изпита такава гордост и задоволство, когато чу това обръщение и видя лицето ѝ, светнало при вида му, че вместо отговор целуна куката си и по този начин безмълвно изрази признателността си.

— Как е, мой сияен елмаз? — рече капитанът.

— Трябва много дълго да съм спала — отвърна Флорънс. — Кога дойдох тук? Вчера ли?

— Днес, днес, моя малка лейди — отвърна капитанът.

— Не е ли минала нощта? Ден ли е още? — попита Флорънс.

— Вече се здрачава, хубавице — каза капитанът и дръпна завесата на прозореца. — Гледай!

Флорънс, печална и плаха, се опря на ръката на капитана, а едроликият и плещест капитан кротко я подкрепи и двамата стояха така в розовите отблясъци на яркото вечерно небе, без да проронват ни дума. Ако трябваше да даде словесен израз на своите чувства, той навярно би прибягнал до странни обрати на речта, но въпреки това капитанът разбираше не по-зле и от най-красноречивия човек, че тихият час и умиротворената красота ще накарат Флорънс да излее мъката си в сълзи и най-добре беше да се даде воля на тези сълзи. Затова капитан Кътъл стоеше безмълвен. Но когато почувствува, че тя по-здравно стиска ръката му, когато почувствува, че главата на самотното момиче се скланя върху грубия му син ръкав, той я погали нежно с коравата си длан, разбрал всичко и срещнал разбиране.

— Ето сега ти стана по-леко, хубавице! — обади се капитанът. — По-бодро, по-бодро! Ще отида долу да приготвя нещо за вечеря. А после ти сама ли ще слезеш, хубавице, или Едуард Кътъл да се качи и да те пренесе?

След като Флорънс го увери, че е в състояние сама да слезе, капитанът, макар и да се съмняваше дали правилата на гостоприемството допускат подобно нещо, я остави да постъпи според желанието си и незабавно се залови да пече пиле на огъня в малката гостна. За да се справи по-добре с готвенето, си свали палтото, нави си ръкавите и си сложи колосаната шапка — той никога не се захващаше за деликатна или трудна работа без този свой помощник.

Флорънс освежи натежалата си глава и пламналото си лице със студена вода, която капитанът грижовно бе осигурил, докато тя спеше, и пристъпи към огледалото, за да оправи разрошената си коса. Тогава

видя — само за миг, тъй като веднага се извърна, — че на шията ѝ тъмнее отпечатък от гневната ръка.

При вида на този отпечатък сълзите ѝ бликнаха отново. Той предизвика у нея чувство на срам и страх, но не и на гняв към баща ѝ. Останала сиротна и без дом, тя прости всичко на баща си. Впрочем тя едва ли мислеше за това, че трябва да му прости и че му прощава, а бягаше дори от самата мисъл за него, както бягаше от действителността. Той напълно изчезна и престана да съществува. Нямахше такъв човек на света.

Какво да прави, къде да живее — за тези неща Флорънс, бедното, неопитно момиче, не можеше още да мисли. Тя смътно мечтаеше някъде, далеч оттук, да започне да обучава малки момичета, които подобно сестрички ще я обикнат, а тя, скрита под чуждо име, на свой ред ще се привърже към тях и те ще пораснат в щастливия си дом, ще се омъжат, но няма да забравят старата си гувернантка и може би след време ще ѝ възложат да учи дъщерите им. Мина ѝ през ума колко странно и тъжно би било да се превърне в белокоса жена и да отнесе тайната си в гроба и Флорънс Домби да бъде напълно забравена. Всички тези представи обаче бяха мъгляви и неясни. Знаеше само, че няма баща на този свят, и многократно си повтаряше това, когато, останала сама, отправяше молби към небесния баща.

Наличните ѝ пари възлизаха само на няколко гвинеи. С част от тях бе необходимо да си купи някои дрехи, тъй като нямаше нищо друго освен това, което бе на нея. Тя бе твърде разстроена, за да мисли, че парите ѝ бързо ще се свършат, а също бе и по детски неопитна в житейските проблеми, за да се безпокои извънредно много по този въпрос, дори и да нямаше други грижи. Опита се да се успокои, да потисне сълзите си, да внесе порядък в обърканите си мисли и сама да се застави да разбере, че всичко се е случило само преди няколко часа, а не преди седмица или месеци, както ѝ се струваше. И тя слезе долу при добрия си благодетел.

Капитанът много грижливо бе покрил масата с покривка и приготвяше яйчен сос в малка тенджера, като наред с това с най-жив интерес поливаше от време на време с мазнина пилето, което се препичаше на шиш върху огъня. Настанил Флорънс върху меки възглавнички на дивана — за по-голямо удобство бе преместил дивана в закътан ъгъл, — капитанът продължаваше да готви с изумителна

сръчност, като правеше гореща гозба във втора тенджерка, вареше няколко картофа в трета, не забравяйки при това яйчения сос в първата и не преставайки всяка минутка с безпристрастна последователност да полива с удобна лъжица пилето, както и да го обръща. Наред с всички тези грижи капитанът трябваше още да наглежда и едно тиганче, където много мелодично цвърчаха наденички. В разгара на всички тези приготовления капитанът изглеждаше най-сияещият готвач, какъвто човек би могъл да види. Невъзможно бе да се определи какво грее по-силно — лицето му или колосаната му шапка.

Когато най-сетне вечерята бе готова, капитанът я сервира и подреди с не по-малка сръчност, отколкото сръчността му при готвенето. А после се издокара за вечеря, като свали колосаната си шапка и облече фрака си. Тогава той приближи масата до дивана, където седеше Флорънс, каза молитвата си, развинти куката си, завинти на нейно място вилицата си и се зае със задълженията си на домакин.

— Моя малка лейди — започна капитанът, — горе главата и опитай добре да си хапнеш. Дръж се здраво, скъпа моя! Ето ти дробче, крилце. Ето ти наденичка. И картопки.

Капитанът нареди всичко това симетрично на една чиния, заля го с горещ сос, използвайки удобната си лъжица, и постави чинията пред скъпата си гостенка.

— Всички капаци са пуснати, напред, моя малка лейди — с ободрителен глас рече капитанът, — всичко е наред. Опитай се да хапнеш малко, хубавице. Ако Уол'р беше тук сега...

— Ах! Ако той можеше да замести брат ми сега! — заплака Флорънс.

— Стига! Стига, хубавице моя! — рече капитанът. — Моля те! Той ти беше изпитан, истински другар, нали, миличка?

Флорънс нищо не можа да отговори. Тя само възкликна:

— О, скъпи, скъпи Пол! О, Уолтър!

— Уол'р ценеше дори палубата, по която ти стъпваше — промълви капитанът и погледна посърналото ѝ лице, — както унилото сърце цени изворите! Помня го как същия ден, когато постъпи на работа във фирмата на Домби, на вечеря говореше за нея, а лицето му грееше също като току-що разцъфнала роза, окъпана ако не от роса, то поне от целомъдрени чувства. Ех! Ако нашият беден Уол'р беше тук,

моя малка лейди... ако можеше да бъде тук... защото той се удави, нали?

Флорънс поклати глава.

— Да, да, удави се — успокоително рече капитанът, — но както казах, ако можеше да бъде тук, той щеше да те моли и да настоява, съкровище мое, да си хапнеш малко и да се погрижиш за своето драгоценно здраве. И така, дръж се, моя малка лейди, както би се държала заради Уол'р, и се обърни в посока на вятъра.

Флорънс се помъчи да изяде една хапка, за да достави удоволствие на капитана. В това време капитанът, който, изглежда, съвсем бе забравил за своята вечеря, остави ножа и лъжицата си и приближи стола си до дивана.

— Уол'р бе чудесно момче, нали, съкровище? — рече капитанът, като поседя известно време, безмълвно разтърквайки брадата си и не откъсвайки очи от нея. — Смело момче, благородно момче.

Флорънс със сълзи на очи изрази съгласието си.

— Но се удави, красавице, нали? — с успокоителен тон добави той.

На Флорънс не ѝ оставаше нищо друго, освен отново да изрази съгласието си.

— Той бе по-голям от тебе, моя малка лейди — продължаваше капитанът, — но отначало бяхте като две дечица заедно, нали?

Флорънс каза:

— Да.

— Но Уол'р се удави, нали? — попита пак капитанът.

Странно бе да се намира утеха в такъв въпрос, но капитан Кътъл, изглежда, намираше, защото непрестанно го повтаряше. Флорънс отмести недокоснатата вечерята, отпусна се назад на дивана и му подаде ръка — тя чувствуваше, че го е разочаровала, макар че от все сърце бе желала след всички негови грижи да му достави удоволствие. Той обаче пое ръката ѝ в своята (ръката ѝ трепереше, когато я допря) и сякаш напълно забравил за вечерята и за липсата ѝ на апетит, продължи от време на време с дрезгав глас да казва замислено и съчувствено: „Бедният Уол'р. Да, да! Удави се, нали?“ И всеки път неизменно очакваше да чуе нейния отговор, като че именно това целеше със странните си възклицания.

Пилето и надениците бяха изстинали, а гозбата и яйченият сос бяха загубили вкуса си, когато капитанът се сети за тях, нахвърли се отгоре им заедно с помощта на Диоген и със съвместни усилия те двамата бързо приключиха пиршеството. Възторгът и изумлението на капитана, когато Флорънс кротко му помогна да раздигне масата, да приведе гостната в порядък и да измете пепелта в камината — по своята сила тези чувства можеха да се сравняват единствено с бурността на протестите му, когато Флорънс се залови да му помага, — постепенно нараснаха до такава степен, че накрая не му оставаше какво друго да прави, освен да не върши нищо, да стои и да я наблюдава, като че тя бе някаква фея, грациозно извършваща тези неща за него. От неопишуемо възхищение червената диря върху челото му отново пламна.

А когато Флорънс взе лулата му от полицата над камината, подаде му я и го помоли да запуши, добрият капитан бе дотолкова смаян от вниманието ѝ, че хвана лулата така несръчно, сякаш за пръв път в живота си държеше лула. А също и когато Флорънс, без той да я моли за това, надникна в малкото бюфетче, извади четвъртитото шише, приготви му чудесна чаша грог и я постави до ръката му, червеният му нос направо побеля от оказаното му внимание и почит. Потънал в блаженство, той напълни лулата си, а Флорънс му я запали — не бе по силите на капитана да ѝ възрази или да ѝ попречи да го стори, а после тя зае отново предишното си място на дивана и го погледна с нежна и признателна усмивка, която ясно му показваше, че в своята скръб самотното ѝ сърце се бе обърнало към него така, както се бе обърнало и лицето ѝ. Тогава димът от лулата подразни гърлото му и го накара да се закашля, а също влезе и в очите му и те запремигаха и се навлажниха.

Беше много забавно да се наблюдава как капитанът се опитва да покаже, че причината, предизвикала такива последствия, се крие в самата лула, как търси причината, като поглежда в огнището на лулата и ненамерил я там, си дава вид, че я издухва от мундщука. Лулата скоро се оправи и той изпадна в блажено състояние, подобаващо на един добър пушач, а очите му не се откъсваха от Флорънс и с неопишуемо добродушна и сияеща физиономия той от време на време изпускаше кръгче дим, което, излизайки от устата му, бавно се разгъваше подобно свитък с надпис: „Да, да, бедният Уол’р. Той се

удади, нали?“, а после капитанът продължаваше да пуши с безкрайно благодушие.

Колкото и да не си приличаха на външен вид — огромен бе контрастът между Флорънс, с нейната изящност, младост и красота, и капитан Кътъл, с неговото осеяно с бучки лице, едра, закалена от бурите фигура и дрезгав глас, — що се отнася до простодушията наивност към живота и към неговите трудности и опасности, те бяха на едно ниво. Дори едно дете не би могло да съперничи на капитан Кътъл по отношение на пълното му неведение относно всичко, което не е свързано с ветровете и времето, нито пък по отношение на неговата наивност, лековерие и великодушна доверчивост. Вярата, надеждата и любовта изцяло го владееха. Към тези качества се присъединяваше и някакъв странен романтизъм, лишен от въображение, но чужд на действителността, необезпокояван от мисълта за житейско благоразумие и облаги. Докато капитанът седеше, пушеше и гледаше Флорънс, един бог знае само какви невероятни картини, в които тя бе главното действащо лице, се рисуваха в съзнанието му. Не по-малко мъгляви и неясни, макар и не така оптимистични, бяха и нейните мисли за бъдещето ѝ. Така както сълзите ѝ променяха и оцветяваха светлината пред нея, така и през новата си, тежка мъка тя вече съзираше дъга, проблясваща слабо на далечния небосклон. Скитащата се принцеса и доброто чудовище от приказките биха могли да седят така край камината и разговорът им би съответствувал на мислите на капитан Кътъл и бедната Флорънс — а и те самите не биха изглеждали много различни.

Капитанът изобщо не се тревожеше от мисълта за някакви затруднения или отговорност, произтичащи от пребиваването на Флорънс при него. След като пусна кепенците и заключи, той напълно се успокои по този въпрос. Дори тя да бе под съдебна опека, това не би имало никакво значение за капитан Кътъл. Той бе последният човек, който би се обезпокоил от подобни съображения.

И така, капитан Кътъл си пушеше преспокойно лулата и двамата с Флорънс бяха заети със своите мисли. Когато лулата бе изпушена, пиха чай. Тогава Флорънс го помоли да я придружи до някой магазин наблизо, за да си купи най-необходимите вещи. Тъй като вече се бе стъмнило, капитанът се съгласи. Отначало той внимателно се огледа, както бе свикнал да прави по времето, когато се криеше от мисис

Макстинджър, и се въоръжи с голям бастун, в случай че непредвидени обстоятелства го принудят да прибегне до оръжие.

Капитанът бе преизпълнен с гордост, когато Флорънс го хвана под ръка и той измина с нея двеста-триста метра, като през цялото време внимателно се озърташе и привличаше вниманието на минавачите с голямата си бдителност и многобройните си предпазни мерки. При пристигането в магазина капитанът счете, че от деликатност трябва да се отдалечи по време на покупките, тъй като Флорънс щеше да си купува принадлежности от тоалета. Той предварително обаче постави металната си кутия за чай на тезгяха, осведоми младата дама от магазина, че вътре имало четиринадесет лири и две пенита, и я помоли, в случай че тези пари не са достатъчни, за да покрият разходите за обличането на неговата племенница — при думата „племенница“ той хвърли многозначителен поглед на Флорънс, придружен от цяла пантомима, изпълнена с лукавство и тайнственост, — да бъде така добра да го повика и той ще плати разликата от джоба си. Като поглеждаше нехайно часовника си с цел да порази продавачите и да им внуши мисълта, че насреща си имат богат човек, капитанът отпрати въздушна целувка към племенницата си, целувайки куката си, и застана навън пред витрината. Истинско удоволствие бе да се види как едрото му лице от време на време наднича сред коприните и панделките — капитанът очевидно се опасяваше да не би Флорънс да бъде отмъкната през задния вход.

— Скъпи капитан Кътъл — заговори Флорънс, когато се появи с пакет, чиито размери разочароваха капитана, защото той бе очаквал да види носач, следващ Флорънс с множество покупки, — казвам ви, нямам нужда от тези пари. Не съм похарчила нищо от тях. Аз имам пари.

— Моя малка лейди — отвърна разочарованият капитан, загледан далеч пред себе си, — бъди така добра да ми ги пазиш, докато ти ги поискам.

— Мога ли да ги поставя на предишното им място и да ги държа там? — попита Флорънс.

Капитанът не изпита задоволство от това предложение, но отвърна:

— Да, да, моя малка лейди, все едно къде ще ги сложиш, стига да запомниш къде да ги търсиш после. На мен те не ми трябва — рече

той. — Чудя се как досега не съм ги хвърлил.

Отначало капитанът бе много унил, но веднага щом Флорънс го хвана под ръка, той се съвзе и те се върнаха у дома със същите предпазни мерки, с които бяха дошли. Капитанът отвори вратата на каютата на малкия мичман и се шмугна вътре с бързина, която можеше да се придобие само след дълга практика. Докато Флорънс спеше сутринта, той бе наел дъщерята на една възрастна жена, която обикновено седеше под син чадър на пазара в Ледънхол и продаваше птици, да идва да оправя стаята на Флорънс и да ѝ оказва дребни услуги. Тази девойка сега се бе явила и Флорънс завари всичко в стаята си така подредено и удобно, макар и не толкова изискано, както в ужасния кошмарен дом, считан някога за свой.

Когато отново останаха сами, капитанът настоя Флорънс да изяде препечена филийка и да изпие чаша подгреяно сладко вино (превъзходно приготвено от него). Като я ободряваше с всякакви ласкави думи и несвързани цитати, които му идваха наум, той я заведе горе до спалнята ѝ. На него обаче също нещо му тежеше на сърцето и той не беше спокоен.

— Лека нощ, душа моя — каза ѝ капитан Кътъл на вратата на стаята ѝ.

Флорънс приближи устни до лицето му и го целуна.

По всяко друго време капитанът би бил зашеметен от подобна проява на привързаност и благодарност. А сега, макар и да бе трогнат от вниманието, той я погледна в лицето с още по-голямо безпокойство от преди и сякаш не му се щеше да се раздели с нея.

— Бедният Уол'р! — възкликна капитанът.

— Бедният, бедният Уол'р! — възкликна Флорънс.

— Удави се, нали? — добави капитанът.

Флорънс поклати глава и отново въздъхна.

— Лека нощ, моя малка лейди! — рече капитанът и си подаде ръката.

— Господ да ви благославя, скъпи, добри, приятелю!

Капитанът обаче продължаваше да стои.

— Какво се е случило, скъпи капитан Кътъл? — попита Флорънс, която поради състоянието си лесно изпаднаше в тревога. — Искате нещо да ми кажете ли?

— Да ти кажа ли, моя малка лейди? — повтори капитанът и със смущение я погледна в очите. — Не, не. Какво мога да искам да ти кажа, хубавице? Ти навярно не очакваш, че мога да ти кажа нещо хубаво, нали?

— Не очаквам — рече Флорънс и поклати глава.

Капитанът я погледна замислено и повтори:

— Не очакваш...

И той продължаваше да стои, обзет от смущение.

— Бедният Уол'р! — рече пак капитанът. — Моят Уол'р, както ти виках аз! Племенникът на стария Сол Джилс! Любим на всички, които го знаеха, подобно майско цвете! Къде си сега, храбро мое момче! Той се удави, нали?

Той завърши своята реч с това внезапно обръщение към Флорънс, каза ѝ „лека нощ“ и заслиза по стълбите, а Флорънс остана на площадката да му свети в тъмното със свещта. Капитанът се загуби в мрака и ако се съди по звука на отдалечаващите се стъпки, вече влизаше в малката гостна, когато главата и раменете му неочаквано се появиха отново сякаш от дълбините, като единствената му цел бе да каже още веднъж: „Той се удави, нали, хубавице?“, и след като изрече тези думи с ласкав, състрадателен тон, излезе.

Флорънс изпита дълбоко съжаление, че приютявайки се в този дом, тя несъзнателно бе събудила в сърцето на своя добър благодетел възпоминания, макар и това да бе напълно естествено. Тя седна пред масичката, където капитанът бе наредил телескопа, песнопойката и другите чудновати вещи, замисли се за Уолтър и за всичко, свързано с него в миналото, и ѝ се доця да легне на леглото и повече да не стане. Докато си спомняше с болка за починалите, които бе обичала, нито веднъж не ѝ мина през главата мисъл за дома, за възможността да се върне обратно, за това, че той продължава да съществува и под неговия покрив живее баща ѝ. Тя бе видяла как бе извършено убийството. Този последен, непроменлив образ, който въпреки всичко тя дълго бе съхранявала в себе си, бе изтръгнат от сърцето ѝ, разбит и унищожен. Самата мисъл за него бе толкова ужасяваща, че тя закриваше очи и разтреперана отблъскваше от себе си и най-беглия спомен за деянието или за жестоката ръка, която го бе извършила. Ако след всичко случило се бе запазила този образ в любещото си сърце, то сърцето ѝ би се пръснало. Но това бе невъзможно и празнината се запълни с

безумен страх, който я караше да отбягва всичко, свързано с останките от този образ — страх, който можеше да бъде предизвикан единствено от дълбока любов, жестоко оскърбена.

Тя не смееше да се погледне в огледалото, защото тъмнеещото се петно на шията ѝ я караше да изпитва страх от самата себе си, сякаш бе белязана с позорно клеймо. В тъмното тя го закри с разтреперана ръка и плачейки, отпусна изтерзаната си глава върху възглавницата.

Капитанът дълго време не си легна. В продължение на цял час той се разхожда напред-назад из магазина и малката гостна и сякаш поуспокоен от раздвижването, седна със сериозно и дълбокомислено изражение на лицето и прочете от молитвеника всички молитви, които се четат на корабите. Не беше лесно да се прочетат всичките. Добрият капитан четеше много бавно, с дрезгав глас и честичко спираше пред трудните думи, за да се окуражи с възгласите: „Хайде, приятелю! Смело“ или пък: „Дръж се здраво, Ед’ард Кътъл, дръж се здраво!“, които много му помагаша да преодолява всякакви трудности. На всичко отгоре очилата доста му пречеха да вижда. Въпреки всички тези спънки обаче капитанът, хванал се сериозно със заниманието си, изчете всички молитви до последния ред, при това много прочувствено. Много доволен от свършеното, капитанът с леко сърце и добродушна физиономия легна да спи под тезгяха (преди това обаче се качи горе и се послуша пред вратата на Флорънс).

През нощта капитанът на няколко пъти се качва горе, за да се увери, че питомката му спи спокойно, а на разсъмване разбра, че е будна, защото, дочула стъпки пред вратата, тя попита дали е той.

— Да, моя малка лейди — с дрезгав шепот отвърна капитанът. — Добре ли се чувствуваш, елмаз мой?

Флорънс му благодари и отговори:

— Да.

Капитанът не бе в състояние да се лиши от подобна благоприятна възможност, допря устни до ключалката и извика с глас, напомнящ хрипливите звуци на вятъра:

— Бедният Уол’р! Удави се, нали?

След това се оттегли, легна си отново и спа до седем часа сутринта.

Целия ден той не можа да се освободи от безпокойството и смущението си, макар че Флорънс, занимаваща се с шев в малката

гостна, бе много по-спокойна и ведра от предния ден. Почти винаги когато повдигаше глава от ръкоделието си, тя забелязваше, че капитанът я гледа и замислено търка брада. Той толкова често приближаваше креслото си близо до нея, сякаш искаше да ѝ каже нещо много поверително, а после отново го отместваше, като че не можеше да реши откъде да започне, че с тази своя несигурна лодка той през целия ден кръстосва гостната и в разстроеното си състояние много пъти засяда, налитайки на стената или вратата на килера.

Чак привечер капитан Кътъл пусна най-сетне котва до Флорънс и започна да говори малко по-свързано. Когато обаче отблясъците от камината заиграха по стените и тавана на малката стая, а също и по подноса за чай, по чашите и чинийките, наредени на масата, както и по кроткото лице, извърнато към огъня, който проблясваше в насълзените ѝ очи, капитанът наруши мълчанието със следните думи:

— Никога ли не си пътувала по море?

— Не — отвърна Флорънс.

— Морето е могъща стихия — с благоговение рече капитанът. — Много чудеса се крият в дълбините му, хубавице. Представи си морето в бурна нощ, когато е толкова непрогледно, тъмно — продължаваше капитанът, тържествено размахвайки куката си, — че можеш да видиш собствената си ръка само когато я озари светкавица, и тогава плуваш, плуваш, плуваш през бурята и мрака, сякаш стремглаво се носиш към безбрежен свят, вовеки веков, амин, а когато срещнеш това, отбележи го. Имало е времена, хубавице моя, когато можеш да кажеш на приятеля си (когато прелистиш предварително книгата): „Духа силен североизточен, Бил, чуваш ли го как реве? Колко ми е мъчно за всички нещастни хора на брега, бог да им е на помощ!“

Последният цитат, даващ най-добра представа за ужасите на океана, капитанът произнесе внушително и завърши словото си с гръмкия възглас: „Дръж се здраво!“

— А вие преживели ли сте голяма буря?

— Ами че да, моя малка лейди, получил съм своя пай лошо време — рече капитанът и развълнувано изтри главата си, — получил съм своя пай от люшкане сред вълните. Но... но не за себе си исках да ти говоря. Нашето скъпо момче — рече той и се приближи към нея — Уол’р, мила, който се удави. — Гласът на капитана така затрепери и

лицето му, обърнато към Флорънс, бе толкова бледо и развълнувано, че тя уплашено го хвана за ръката.

— Лицето ви се измени! — възкликна Флорънс. — За един миг станяхте друг. Какво има? Скъпи капитан Кътъл, студени тръпки ме побиват, като ви гледам!

— Какво! Моя малка лейди — рече капитанът и я подкрепи с ръка. — Не се страхувай! Не, не! Всичко е наред, всичко е наред, скъпа моя. Та аз казвах... Уол'р... той... той се удави, нали?

Флорънс внимателно го гледаше. Тя ту пламваше, ту преbledняваше и притискаше с ръка сърцето си.

— Морските дълбини подхвърлят човека на много беди и опасности, красавице моя ненагледна — продължи капитанът, — те са погълнали много кораби и много смели сърца и не са издали никому тайната. Но е възможно понякога да се изплъзнеш от дълбините и се случва нявга един човек от двайсет... а може и от сто, хубавице... да се спаси от божията милост и да се върне у дома, когато целият екипаж е загинал и той напълно е бил отписан. Аз... аз знам един случай от този род, Радост за сърцето — рече капитанът, заеквайки, — който ми разказаха веднъж. И тъй като говорим за такива неща и си седим двамата край камината, навярно искаш да ти го разкажа. Искаш ли, скъпа?

Разтреперана от вълнение, което нито можеше да проумее, нито да потисне, Флорънс неволно проследи погледа му, отправен към магазина зад нея, където гореше лампа. Веднага щом тя извърна глава, капитанът скочи от стола и постави ръката си пред очите ѝ.

— Нищо няма там, красавице — каза той. — Не гледай натам.

— А защо? — попита Флорънс.

Капитанът промълви нещо от рода, че там нямало какво да се гледа, а огънят греел толкова весело в камината. Той притвори вратата, която досега бе широко разтворена, и отново седна на мястото си. Флорънс го следеше с поглед и внимателно се взираше в лицето му.

— Та бях почнал да ти разправам за един кораб, моя малка лейди — започна капитанът, — който отплувал от пристанището на Лондон при попътен вятър и хубаво време за... не се страхувай така, моя малка лейди, корабът просто отплавал, хубавице, просто отплавал.

Изражението върху лицето на Флорънс стресна капитана. Самият той бе много разгорещен и възбуден и издаваше не по-малко вълнение

от нея.

— Да продължа ли, красавице? — попита капитанът.

— Да, да, моля ви! — рече Флорънс.

Капитанът преглътна така, сякаш нещо му бе заседнало на гърлото, и неспокойно продължи:

— Та същият този злочест кораб в открито море попаднал на такава буря, която става веднъж на двайсет години. Имало е урагани на брега, които са изтръгвали от корен цели гори и са събаряли цели градове, а е имало и такива бури на тези ширини в морето, че на тях не би издържал и най-здравият от всички кораби. Казаха ми, че много дни наред този злочест кораб се държал доблестно и изпълнявал своя дълг, но изведнъж една вълна разбила борда, отнесла мачтите и руля, погълнала най-добрите моряци и корабът се предал на милостта на бурята, която била безмилостна и забушувала още по-силно, така че вълните блъскали кораба, тласкали го и с всеки свой удар го разбивали като черупка. Всяко тъмно петно върху гребена на вълните било или отломки от плътта на кораба, или жив човек, и така той се разбил на парчета, красавице моя, и върху гробовете на тези, които са управлявали кораба, никога няма да поникне трева.

— Но не всички са загинали! — възкликна Флорънс. — Някои са се спасили?... Само един човек ли?

— На борда на този злочест кораб — продължи капитанът, стана от стола и стисна ръката си в юмрук с удивително решителен и тържествуващ вид — се намирало едно момче, едно храбро момче... така ми казаха... което от малко обичало да чете и да говори за смели подвизи при корабокрушение... аз самият съм го чувал, аз самият съм го чувал... и той си спомнил за тях в бедствения час и не загубил своето мъжество и бодрост, когато най-неустрашимите сърца и най-изпитаните моряци паднали духом. Той бил храбър не защото нямал на брега близки, които да обича, а защото бил такъв по природа. Аз съм забелязвал това в чертите на лицето му, когато бе съвсем малко дете — да, много пъти! — но тогава си мислех, че е просто благообразност!

— И спасил ли се е? — извика Флорънс. — Спасил ли се е?

— Това храбро момче... — продължи капитанът — гледай мен, хубавице! Не се извърщай...

На Флорънс едва й стигнаха силите да отвърне:

— Защо?

— Защото там няма нищо, скъпа — рече капитанът. — Не се страхувай, хубавице! Не се страхувай заради Уол'р, който бе скъп на всички ни! Та същото това момче — рече капитанът — работило заедно с храбреците, ободрявало малодушните и нито веднъж не се оплакало и като че от нищо не се бояло и поддържало духа у всички моряци и им внушавало такова уважение към себе си, сякаш било адмирал — та това момче заедно с втория помощник и един матрос оцелели единствено от всички живи същества на борда... те се привързали към отломки на разбития кораб и се носили по бурното море.

— Спасили ли са се? — извика Флорънс.

— Много дни и нощи наред те се носили из безбрежното море — продължаваше капитанът, — докато най-сетне... не, не гледай натам, хубавице!... се показал кораб и с божията милост били прибрани на борда. Двама живи и един умрял.

— Кой от тях умрял? — извика Флорънс.

— Не момчето, за което говоря — отвърна капитанът.

— Слава богу! О, слава богу!

— Амин! — бързо рече капитанът. — Не се страхувай! Почакай още минутка, моя малка лейди! Горе главата!... На борда на този кораб те се отправили на дълго плаване наред океана (защото нямало къде да се приземят) и по време на това плаване матросът, който бил привързан заедно с него, умрял. Той обаче останал жив и...

Без да съзнава какво върши, капитанът отрязва една филия хляб, забодее я на куката си (която често му служеше за препичане на хляб) и я поднесе към огъня. Загледан с развълнувано лице зад гърба на Флорънс, той не забеляза как филията пламна и се овъгли.

— Останал жив — повтори Флорънс — и... какво?

— И се върнал у дома на този кораб — рече капитанът, като продължаваше да гледа в същата посока — и... не се страхувай, хубавице... и се приземил. И една сутрин, знаейки, че приятелите му го считат за удавен, той предпазливо се приближил до вратата на своя дом, но се отклонил от курса си, когато чул неочакван...

— Неочакван лай на куче! — бързо извика Флорънс.

— Да — гръмко отвърна капитанът. — Дръж се здраво, скъпа! По-смело! Не се обръщай още! Гледай там! На стената!

Върху стената до нея падаше нечия сянка. Флорънс се сепна, извърна се и изпищя пронизително, когато видя зад себе си Уолтър Гей!

Тя си помисли за него единствено като за брат, брат, спасил се от смъртта, брат, оцелял след корабкрушение и завърнал се при нея, и се втурна в обятията му. В целия свят той бе едничката ѝ надежда, утеха, спасение и закрила. „Погрижи се за Уолтър, аз обичах Уолтър!“ Скъпият спомен за гласа, произнесъл жално тези думи, потрепна в душата ѝ подобно музика в нощта. „О, добре дошъл, Уолтър! Добре дошъл за радост на изтерзаната душа!“ Тя чувствуваше как тези думи напират у нея, но не можеше да ги произнесе и продължаваше да го държи невинно в прегръдките си.

Капитан Кътъл, напълно загубил ума си, се опитваше да изтрие главата си с овъглената филия, забодена на куката му, и почувствувал, че тя е неудобна за целта, я пхна на дъното на колосаната си шапка, с известно затруднение си сложи шапката на главата, помъчи се да изпее някой куплет от „Прекрасната Пег“, запъна се на първата дума, оттегли се в магазина, но бързо се върна отново със зачервено, изпоцапано лице и съвсем омекнала яка и рече:

— Уол’р, момчето ми, това е едно малко имущество, което искам да ви предам за съвместно притежание.

Капитанът бързо извади големия часовник, чаените лъжички, щипките за захар и металната кутия за чай, постави ги на масата и наведнъж ги смете с едрата си ръка в шапката на Уолтър. Когато обаче предаде тази необичайна спестовна касичка на Уолтър, той отново толкова се разчувствува, че се наложи отново да се оттегли в магазина и да отсъства по-дълго, отколкото първия път.

Но Уолтър отиде при него и го доведе пак в гостната и тогава капитанът бе обзет от голям страх да не би Флорънс да се поболее от новото сътресение. Той не на шега се боеше от подобно нещо, поради което прояви благоразумие и решително забрани да се споменава за приключенията на Уолтър в продължение на няколко дни. Тогава чак капитанът се поуспокои, извади овъглената филия от шапката си и зае своето място на масичката за чай. Когато обаче видя, че от едната страна Уолтър се притиска до рамото му, а от другата Флорънс шепнешком го поздравява през сълзи, капитанът изведнъж отново побягна и отсъства цели десет минути.

Никога преди лицето на капитана не бе гряло така и светило, както когато най-сетне зае окончателно мястото си на масата за чай и започна да гледа ту Флорънс, ту Уолтър. Сияйната му физиономия не се дължеше обаче на силното разтъркване на лицето му с ръкав през изтеклия половин час. Тя изцяло се дължеше на чувствата, от които бе обзет капитанът. Радост и възторг озаряваха лицето му и го правеха наистина лъчисто.

Гордостта, с която капитанът гледаше загорелите страни и дръзновените очи на неговото завърнало се отново момче, гордостта, която изпитваше при вида на младостта му и огромната енергия, при вида на оживеното му лице, излъчващо честност и почтеност, отчасти бе предизвикала сиянието върху физиономията на капитана. Възхищението и съчувствието, с които извъръщаше очи към Флорънс, чиято красота, грациозност и невинност едва ли биха могли да си спечелят по-предан и ревностен поддръжник от него, навярно също допринасяха за това сияние. Но светлината, която той пръскаше наоколо, достигаше до такъв блясък само благодарение на това, че ги вижда заедно и те двамата събуждат у него ослепителни мечти — тези мечти кръжаха наоколо и озаряваха лицето му.

Капитанът си спомняше — макар че бе обзет от голяма възбуда и много пъти се шмугваше в магазина — как те разговаряха за бедния стар чичо Сол, обсъждаха изчезването му с най-малки подробности, как радостта им бе помрачена поради отсъствието на стария човек и бедите на Флорънс, как освободиха Диоген, примамен от капитана горе малко преди това, за да не залае отново. На него обаче изобщо не му минаваше през главата, че Уолтър гледа Флорънс поновому, сякаш от голямо разстояние, че той честичко поглежда прелестното ѝ лице, но когато среща открития ѝ поглед, в който се четат сестринска привързаност, свежда очи. На капитана не му минаваше това през главата, както не му минаваше и мисълта, че до него може да седи призракът на Уолтър. Той ги виждаше заедно, млади и красиви, знаеше миналото им и под широката му синя жилетка нямаше място за никакви други чувства освен възхищение от подобна двойка и благодарност, че отново са заедно.

Те се заседяха до късно. Капитанът би бил готов да седи така цяла седмица. Уолтър обаче стана, за да се сбогува.

— Тръгваш ли си, Уолтър? — рече Флорънс. — Къде?

— Той непременно си е провесил койката на ъгъла у Брогли, моя малка лейди — рече капитанът. — На един хвърлей оттук, Радост за сърцето.

— Ти заради мен си тръгваш, Уолтър — рече Флорънс. — Мястото ти е заето от сестра, останала без дом.

— Скъпа мис Домби — неуверено заговори Уолтър, — ако не проявявам дързост, като ви наричам така...

— Уолтър! — възкликна тя с удивление.

— Сега когато съм толкова щастлив да ви видя и да разговарям с вас, единствено съзнанието, че мога да ви окажа някаква услуга, може да ме направи по-щастлив. Къде ли не бих отишъл, какво ли не бих направил заради вас!

Тя се усмихна и го нарече „братко“.

— Такава промяна има у вас... — рече Уолтър.

— Промяна ли? — прекъсна го тя.

— За мен — тихо промълви Уолтър, сякаш мислеше на глас, — за мен вие сте много променена. Аз ви оставих дете, а ви намирам... о! Нещо толкова различно...

— Но все така твоя сестра, Уолтър. Нали не си забравил какво си обещахме на прощаване?

— Да забравя ли? — И той не продума нищо повече.

— И ако си забравил това обещание... ако страданието и опасностите са го изтрили от съзнанието ти... което не е така... припомни си го сега, Уолтър, когато ме виждаш толкова бедна и изоставена, без никакъв дом освен този и без никакви други приятели освен двамата, които са пред мен в момента.

— Помня го! Бог ми е свидетел, че го помня! — рече Уолтър.

— О, Уолтър! — зариде Флорънс и сълзи рукнаха от очите ѝ. — Скъпи братко! Покажи ми някакъв път в живота... някаква скромна пътечка, за да тръгна по нея сама, да се трудя и понякога да си мисля за теб като за човек, който ще ме закриля и ще се грижи за мен като за сестра! О, помогни ми, Уолтър, аз много се нуждая от помощ!

— Мис Домби! Живота си бих дал, за да ви помогна. Но вашите близки са толкова надменни и богати. Баща ви...

— Не, не говори, Уолтър! — Тя изпищя и притисна главата си с ръце с такъв ужас, че той замръзна на място. — Не произнасяй тази дума!

Оттогава занапред Уолтър никога не забрави гласа и погледа ѝ в мига, в който не му позволи да произнесе името. Той почувствува, че дори да живее още сто години, не би могъл да ги забрави.

Някъде... където и да е... само не у дома! Всичко е отминало, всичко е изчезнало, всичко е разбито и загубено! Неразкритата тайна за нанесеното ѝ оскърбление и за страданията ѝ се криеше в този вик и в този поглед. Той почувствува, че никога не може да ги забрави — и не ги забрави.

Тя притисна миловидното си лице о рамото на капитана и разказа как и защо бе избягала. Ако всяка пролята от нея горестна сълза бе проклетие върху главата на този, когото тя нито веднъж не назова и укори, за него би било много по-добре, помисли си потресен Уолтър, отколкото да загуби такава силна и дълбока любов.

— Хайде, съкровище мое! — обади се капитанът, когато тя замлъкна — той я бе слушал много внимателно, с накривена на една страна шапка и широко отворена уста. — Стига, стига, ненагледна моя! Уол'р, скъпо момче, отивай си сега и остави хубавицата на моите грижи!

Уолтър хвана ръката ѝ с две ръце, притисна я до устните си и я целуна. Сега той вече разбра, че тя наистина е бегълка без дом. Макар че така му бе още по-скъпа, отколкото когато бе обкръжена от богатство и високомерие, тя изглеждаше по-недосегаема дори и от времето, когато в младежките мечти му се завиваше свят от височината, на която стоеше тя.

Капитан Кътъл, необезпокояван от подобни размишления, придружи Флорънс до стаята ѝ, а после от време на време заставахе на пост на площадката пред вратата ѝ, която сякаш бе проникната от магическа сила — за него тя действително притежаваше магическа сила, — докато не се успокои за Флорънс и не си легна да спи под тезгяха. Преди да напусне поста си обаче, той не можа да се сдържи да не извика възторжено в ключалката: „Той се удави, нали, хубавице?“, а когато слезе долу, отново се опита да изпее някой куплет от „Прекрасната Пег“. Но песента някак си засядаше на гърлото му и той нищо не можа да изпее. И така, той си легна и сънува, че старият Сол Джилс се е оженил за мисис Макстинджър и въпросната дама го е затворила в тайно помещение и го държи полугладен.

ГЛАВА I

СТРАДАНИЕТО НА МИСТЪР ТУТС

В дома на малкия мичман най-горе се намираше една празна стая, която някога бе служила за спалня на Уолтър. Уолтър събуди капитана рано сутринта и предложи да преместят от малката гостна в тази стая онези мебели, които ще ѝ придадат най-приятен вид, за да може Флорънс да се настани там веднага щом се събуди. Тъй като за капитан Кътъл нищо не можеше да бъде по-приятно от това да се зачерви и запъхти, извършвайки подобно дело, той се отзова (както сам се изрази) с голяма охота. Само след час-два мансардата се преобрази в своеобразна каюта на сушата, украсена с всички най-хубави вещи, включително и източната фрегата, която капитанът окачи над полицата на камината с такова задоволство, че в продължение на половин час след това той не можеше да прави нищо друго, освен, отстъпвайки назад, да я съзерцава с възхита.

Никакви увещания от страна на Уолтър не можеха да накарат капитана да навие големия часовник, да вземе обратно металната кутия за чай или да се докосне до щипките за захар и лъжичките. „Не, не, момчето ми — отговаряше неизменно капитанът на молбите от този род. — Това малко имущество съм ви го предал за съвместно притежание.“ Той повтаряше тези думи с голяма тържественост и церемониалност, очевидно уверен, че те имат силата на парламентарен акт и в тази си форма прехвърлянето е окончателно, освен ако той не го отмени, като се обяви отново за собственик.

Предимството от преместването на Флорънс бе, че, от една страна, ѝ се предоставяше по-голяма самостоятелност, а наред с това мичманът можеше да заеме отново обичайния си наблюдателен пост и кепенците на магазина можеха да бъдат вдигнати. Макар и неподозиращият нищо капитан да придаваше много малко значение на последната церемония, тя съвсем не беше излишна, тъй като предния ден спуснатите кепенци бяха предизвикали такова вълнение в квартала, че домът на майстора на корабни уреди бе удостоен с

необичайно внимание и от ранно утро до залез-слънце непрестанно бе зорко наблюдаван от тъпа любопитни зяпачи, застанали от другата страна на улицата. Безделниците и нехранимайковците се интересуваха особено много от участта на капитана. Те непрекъснато се въргаляха в калта, за да надничат през решетката на избата, намираща се точно под витрината на магазина, и подхранваха въображението си, като си представяха, че капитанът виси в ъгъла и те съзират част от палтото му. Този факт обаче бе решително оспорван от друга група, която поддържаше мнението, че капитанът е убит с чук и лежи на стълбите. И затова мнозина изпитаха не малко разочарование, когато видяха предметът на всички тези слухове да се появява рано сутринта на вратата на магазина здрав и бодър, все едно нищо не му се е случило. Енорийският свещеник в квартала, един много амбициозен човек, който се бе надявал, че ще има честта да присъствува при разбиването на вратата и облечен в пълна униформа, ще даде показания пред коронера^[1], стигна дори дотам да спомене пред един съсед, че приятелят с колосаната шапка не трябвало да прави подобни номера — не уточни какви точно номера — и че той, енорийският свещеник, нямало да го изпуска от очи.

— Капитан Кътъл — замислено заговори Уолтър, докато си почиваха на вратата на магазина след извършената работа и оглеждаше познатата стара улица — все още бе рано сутринта, — нима през всичкото това време нищо не сте чули за чичо Сол?

— Нищо, момчето ми — отвърна капитанът и поклати глава.

— Тръгнал да ме дири, скъпият, мил стар човек — рече Уолтър, — и изобщо не ви писал! Защо? Всъщност в писмото, което ми предадохте — той извади от джоба си плика, отворен в присъствието на мъдрия Бънсби, — той пише, че ако не получите никакви известия за него до разпечатването на плика, може да го считате за умрял. Да ни пази бог! Но вие бихте получили известия за него, дори и да е умрял! Сигурно някой би ви писал по негова молба, ако той не е бил в състояние да ви пише, и би ви съобщил: „В еди-кой си ден почина в къщата ми...“ или „почина в ръцете ми“, или нещо от този род, „мистър Соломон Джилс от Лондон, който ме помоли да ви предам последния му поздрав и последните му благопожелания.“

Капитанът, който не бе достигал досега подобни висоти в предположенията си, бе силно поразен от разкрилите се широки

перспективи и отвърна, дълбокомислено поклащайки глава:

— Добре казано, момчето ми, добре казано.

— Ето за какво мислех... впрочем — добави Уолтър и се изчерви — аз мислех за твърде много неща през тази безсънна нощ и твърдо вярвам, капитан Кътъл, че моят чичо Сол (господ да го благословя!) е жив и ще се върне. Аз изобщо не се учудвам, че е заминал, защото, като се изключи това, че него винаги са го теглили приключенията, а също като се изключи и голямата му любов към мен, пред която всичко в живота му отстъпва на заден план — аз, намерил в негово лице най-добрия баща, знам това по-добре от всеки друг — при тези думи гласът на Уолтър стана неясен и дрезгав и той извърна очи към улицата, — та като се изключат тези неща, казвам, аз много пъти съм чел и чувал как някои хора, загубили скъп близък родственик, за когото се предполага, че е претърпял корабкрушение, се преселват да живеят в тези места на морския бряг, където може да се чуе някаква вест за изчезналия кораб макар и само един-два часа по-рано, а понякога дори извършват целия рейс до местоназначението на кораба, сякаш подобно пътуване би могло да им даде някакви сведения. И аз навярно бих направил същото и бих го предпочел пред много други неща. Не съм обаче в състояние да проумея защо чичо ми не ви е писал, след като очевидно е възнамерявал да го стори, и как е възможно да е починал в чужбина, без вие да научите за това от другиго.

Поклащайки глава, капитан Кътъл отбеляза, че и самият Джек Бънсби не могъл да проумее това, а той бил човек, способен да даде много категорично мнение.

— Ако чичо ми беше лекомислен млад човек, който може да бъде примамен от весела компания в някоя кръчма, където да се отърват от него заради парите му — рече Уолтър, — или пък ако беше някой безразсъден моряк, който да слезе на брега със заплатите си за три месеца в джоба, аз бих си обяснил неговото безследно изчезване. Но като го знам какъв беше... и какъв е все още, надявам се... не мога да повярвам, че е изчезнал.

— Уол'р, момчето ми, как тогава си го обясняваш? — полита потъналият в размисли капитан и тъжно го погледна.

— Капитан Кътъл — отвърна Уолтър, — не зная как да си го обясня. Предполагам, че той изобщо не е писал! Няма съмнение в това!

— А ако Сол Джилс е писал, момчето ми, къде е тогава писмото?
— зададе логичния въпрос капитан Кътъл.

— Да речем, че го е дал на някого — предположи Уолтър, — а той го е забравил, загубил го е или небрежно го е захвърлил. Това е вероятно, отколкото другото предположение. Накратко казано, капитан Кътъл, не мога да го допусна.

— Това е надеждата, Уол'р, разбираш ли — дълбокомислено се обади капитанът, — надеждата! Тя те въодушевява! Надеждата е като шамандура — за да намериш това място, разгърни песнопойката си там, където са сантименталните песни, — но, боже мой, момчето ми, като всяка шамандура тя само плава на едно място и наникъде не можеш да я насочиш. Наред с изображението на надеждата на носа на кораба — добави капитанът — има и котва. Но каква е ползата да имам котва, след като нямам дъно, където да я спусна?

Капитан Кътъл изрече тези слова не толкова от свое собствено име, а от името на един разумен гражданин и собственик, който е задължен да дари един неопитен младеж със зрънце от своята мъдрост. Всъщност, повлиян от Уолтър, той целият грейна от пробудилата се отново надежда и съответно приключи речта си, като потупа Уолтър по гърба и възторжено извика:

— Ура, момчето ми! Лично аз споделям мнението ти.

Уолтър отвърна на възгласа с обичайния си весел смях и рече:

— Още нещо искам да ви кажа за чичо, капитан Кътъл. Смятам, че не е възможно той да е пратил писмо по обикновения начин... по пощата или с пощенски параход, нали разбирате...

— Да, да, момчето ми — одобрително рече капитанът.

— ... а вие да сте го пропуснали по някакъв начин?

— Какво говориш, Уол'р — възкликна капитанът и го погледна, като направи известно усилие да си придаде сурово изражение, — нима непрекъснато, откакто загубих стария Сол Джилс, аз не чакам денонощно вест от този човек на науката? Нима на сърцето ми не е било тежко и аз не съм бдял непрестанно за него и за теб? Нима насън и наяве аз не съм бил на поста си, който никога не бих се унижил да напусна, докато мичманът е цял и невредим!

— Да, капитан Кътъл — отвърна Уолтър и стисна ръката му, — знам, че е така! Знам колко предан и искрен сте във всичко, което казвате и чувствувате. Уверен съм в това. А вие не се съмнявайте в

моята увереност, както не се съмнявате, че аз отново съм престъпил този праг и че отново държа тази честна ръка. Нали?

— Да, да Уол'р — отвърна капитанът със сияеща физиономия.

— Няма да дръзвам да правя повече предположения — рече Уолтър и горещо стисна ръката на капитана, който на свой ред не помалко сърдечно стисна неговата. — Искам само да добавя следното — опазил ме бог да се докосна до имуществото на чичо ми, капитан Кътъл. Цялата негова собственост остава под опеката на най-верния домакин и най-добрия човек... и ако той не се казва Кътъл, то тогава няма име! А сега, скъпи приятелю, да поговорим за... мис Домби.

Преди Уолтър да изрече тези думи, изражението му се промени, а след произнасянето им сякаш цялата му увереност и бодрост го напуснаха.

— Аз мислех, преди мис Домби да ме прекъсне, когато споменах за баща й снощи... — рече Уолтър — вие помните какво стана?

Капитанът добре си спомняше и кимна с глава.

— Аз мислех — продължи Уолтър, — преди това да се случи, че ние имаме трудното задължение да я убедим да се свърже с близките си и да се завърне у дома.

Капитанът тихо продума: „Стоп!“ или: „Дръж се здраво!“, или нещо подобно, напълно уместно за случая, но бе толкова слисан от направеното изявление, че го изрече съвсем тихо, поради което можеха само да се правят догадки какво е рекъл.

— Вече обаче не мисля така — каза Уолтър. — Напълно се отказах от намерението си. По-скоро бих предпочел отново да ме сложат върху онези отломки от кораба, на които от спасението си насам толкова често в сънищата си се нося по вълните, и да ме оставят да потъна и да умра.

— Ура, момчето ми! — извика капитанът в порив на неудържим възторг. — Ура! Ура! Ура!

— Само като си помисли човек, че тя, толкова млада, благородна и прекрасна — рече Уолтър, — толкова изтънчена и родена за друга съдба, трябва да се бори в жестокия свят! Но ние видяхме пропастта, която я отделя от предишния й живот, макар че само тя може да знае колко дълбока е тази пропаст. Връщане назад няма.

Капитан Кътъл, без да разбира съвсем смисъла на казаното, изрази пълното си одобрение и подкрепи думите му, като отбеляза, че

вятърът бил попътен.

— Тя не трябва да е сама тук, нали, капитан Кътъл? — загрижено попита Уолтър.

— Ами че не знам, момчето ми — след дълбокомислено мълчание отвърна капитанът. — След като ти си тук да ѝ правиш компания, нали така, и вие двамата...

— Скъпи капитан Кътъл! — прекъсна го Уолтър. — Аз съм бил тук! Мис Домби в своята невинност и чистосърдечност гледа на мен като на брат и какво коварство би било от моя страна да се преструвам, че вярвам в правото си да общувам с нея като родственик... да се преструвам, че съм забравил за дълга си, който ми забранява да постъпя така.

— Уол'р, момчето ми — заговори капитанът, отново доста слисан, — не съществува ли друго някакво право, според което...

— О! — възкликна Уолтър. — Нима искате да загубя напълно уважението ѝ... нейното уважение... и да спусна завинаги преграда между ангелското ѝ лице и себе си, като се възползувам от това, че тя, така беззащитна и доверлива, е намерила тук убежище, и да се домогвам до любовта ѝ? Какво да ви кажа? Няма на света човек, който по-строго от вас би ме осъдил, ако постъпя по този начин.

— Уол'р, момчето ми — рече капитанът, който ставаше все по-унил, — ако има някаква спънка, възпрепятстваща двама души да се съединят в съюз в храма — когато срещнеш това място, отбележи го, — аз си го обяснявам с това, че те вече са сгодени другаде. Значи, не съществува никакво друго право, така ли, момчето ми? Знаеш ли, момчето ми — каза бавно капитанът с дрезгав глас, — не отричам, че всичко това ме зашеметява и разстройва. Но що се отнася до малката лейди, Уол'р, колкото и да съм разочарован, аз считам почитта и уважението си към нея за свой дълг и затова аз те следвам по петите и чувствавам, че ти постъпваш както трябва. Значи, не съществува друго право, така ли? — добави капитанът, като наблюдаваше с печален лик развалините на своя замък.

— А сега, капитан Кътъл — смени темата Уолтър и заговори с по-голяма бодрост, за да развесели капитана, но той бе толкова разстроен, че нищо не бе в състояние да го развесели в момента, — ние трябва да се постареем да намерим подходяща компаньонка за мис Домби, докато тя е тук, компаньонка, на която може да се окаже

доверие. Никой от близките ѝ не е подходящ за целта. Очевидно мис Домби смята, че те всички раболепничат пред баща ѝ. Какво стана със Сузан?

— Младата жена ли? — попита капитанът. — Имам впечатлението, че тя е била уволнена против волята на Радостта за сърцето. Аз сигнализирах за нея още в началото, когато пристигна малката лейди, и тя даде много добри отзиви за младата жена и каза, че отдавна си била отишла.

— В такъв случай — рече Уолтър — попитай мис Домби къде е отишла и ние ще се помъчим да я открием. Времето тече и мис Домби скоро ще стане. Вие сте нейният най-добър приятел. Почакайте я горе, а аз ще се разпоредя с всичко тук.

Капитанът, напълно оклюмал, с въздишка отвърна на въздишката, с която Уолтър произнесе тези думи, и изпълни нареждането. Флорънс изпадна във възторг от новата си стая, тя с нетърпение очакваше да види Уолтър и изпита голяма радост от възможността отново да се срещне със старата си приятелка Сузан. Ала Флорънс не можеше да каже къде точно е отишла Сузан — тя знаеше само, че е някъде в Есекс, — но си припомни, че това може да знае единствено мистър Тутс.

Печалният капитан се върна при Уолтър с това сведение и му обясни, че мистър Тутс бил младият джентълмен, когото той срещнал на вратата, че мистър Тутс му бил приятел, че бил състоятелен млад джентълмен, безнадеждно влюбен в мис Домби. Капитанът също така разказа как се е запознал с мистър Тутс посредством вестта за предполагаемата гибел на Уолтър и как между тях бил сключен тържествен договор мистър Тутс никога да не говори за своята любов.

Възникна въпросът дали Флорънс вярва на мистър Тутс. Когато Флорънс с усмивка каза: „О, да, с цялата си душа!“, стана необходимо да се научи къде живее мистър Тутс. Флорънс не знаеше това, а капитанът бе забравил. Капитанът тъкмо уверяваше Уолтър в малката гостна, че мистър Тутс несъмнено ще дойде в най-скоро време, когато се появи самият мистър Тутс.

— Капитан Джилс — заговори мистър Тутс, върнал се без всякакви церемонии в малката гостна, — аз се намирам на границата на лудостта.

Мистър Тутс изстреля тези думи като картечница, преди още да е забелязал Уолтър, а после го поздрави със звуци, които биха могли да се окачествят като тъжен кикот.

— Извинете ме, сър — рече мистър Тутс, като се държеше за главата, — но в момента акълът ми направо ще изхвъркне, ако не е вече изхвъркнал, и всякакъв опит за учтивост от страна на човек в моето положение направо би бил притворство. Капитан Джилс, моля ви да ме удостоите с честта да поговорим насаме.

— Ех, братле — възкликна капитанът и му стисна ръката, — тъкмо ти си човекът, който ни трябва.

— О, капитан Джилс — рече мистър Тутс, — за какво може да ви е притрябвал човек като мен! Аз не се реших да се обръсна — в такова възбудено състояние съм. Не съм си изчеткал дрехите. Косата ми се е сплъстила. Казах на Петела, че ако му хрумне да ми лъсне обувките, направо ще го просна мъртъв в краката си.

Неугледният и смахнат външен вид на мистър Тутс потвърждаваше гореспоменатите признаци за умопомрачено състояние.

— Слушай, братле — заговори капитанът, — това тук е племенникът на стария Сол Джилс, Уол'р. Този, за когото мислехме, че се е удавил в морето.

Мистър Тутс пусна главата си и се вторачи в Уолтър.

— Боже господи! — издума мистър Тутс. — Ето ти нова беда! Здравейте! Страхувам се, че... доста сте се поизмокрили. Капитан Джилс, ще ми позволите ли да ви кажа няколко думи? Оттатък, в магазина?

Той хвана капитана за ръкава и когато двамата излязоха заедно, му прошепна:

— Значи, в такъв случай, капитан Кътъл, това е въпросното лице, за което казахте, че с мис Домби били родени един за друг.

— Ами че да, приятелю — отвърна помръкналият капитан, — така мислех някога.

— А сега! — възкликна мистър Тутс и отново се хвана за главата. — Не е кой да е!... а ненавистният съперник! Всъщност той не е за мен ненавистен съперник! — поправи се мистър Тутс, като се поразмисля и свали ръце. — За какво пък трябва да го ненавиждам?

Няма за какво. Ако любовта ми действително е била безкористна, капитан Джилс, сега е моментът да докажа това.

Мистър Тутс отново се стрелна към гостната и като стисна силно ръката на Уолтър, рече:

— Здравейте! Надявам се, че не сте хванали настинка. Аз ще бъда много щастлив, ако ми доставите удоволствието да се сближим. Поздравявам ви, за много години. Кълна ви се — още по-разпалено добави мистър Тутс, след като огледа добре лицето и снагата на Уолтър, — много съм щастлив да ви видя.

— Най-сърдечно ви благодаря — отвърна Уолтър. — Не бих могъл да очаквам по-искрено и топло посрещане от вашето.

— Нима! — възкликна мистър Тутс, като продължаваше да му стиска ръката. — Много мило от ваша страна. Безкрайно съм ви признателен. Как сте? Надявам се, че сте оставили в добро здраве всички там... искам да кажа, на... впрочем там, откъдето идвате, нали разбирате.

Уолтър отвърна на тези добри пожелания и най-вече на голямата добронамереност, както подобава на един мъж.

— Капитан Джилс — продължи мистър Тутс, — бих искал да бъда напълно почтителен, но се надявам, че сега мога да получа позволение да засегна един въпрос, който...

— Да, да, приятелю — рече капитанът. — Говори съвсем свободно!

— В такъв случай, капитан Джилс — каза мистър Тутс — и лейтенант Уолтърс, известно ли ви е, че в дома на мистър Домби са се случили ужасни неща и че мис Домби е напуснала баща си, който според мен е истински звяр — възбудено продължаваше мистър Тутс — и би било комплимент за него, ако го нарекат мраморен паметник или хищна птица... и никой не може да я открие и не знае къде е отишла?

— Мога ли да ви попитам как научихте всичко това? — осведоми се Уолтър.

— Лейтенант Уолтърс — отвърна мистър Тутс, който се бе спрял на това обръщение по причини, известни единствено на самия него (вероятно той объркваше собственото име с моряшката професия и предполагаше, че съществува някаква родствена връзка между Уолтър и капитана, неизбежно отразяваща се и върху титлите), — лейтенант

Уолтърс, нямам нищо против да ви отговоря направо. Всъщност проявявам извънредно голям интерес към всичко, свързано с мис Домби — не от егоистични съображения, лейтенант Уолтърс, защото аз ясно съзнавам, че най-голямото удоволствие, което мога да доставя на всички край мен, е да сложа край на съществуването си, твърде неудобно за мнозина, — и придобих навика да давам туй-онуй на лакея, един много почтен млад човек на име Таулинсън, от доста време на служба у дома, та снощи Таулинсън ме осведоми за състоянието на нещата. Оттогава, капитан Джилс... и лейтенант Уолтърс... аз напълно загубих разсъдъка си, цяла нощ се мятах на кушетката си и се превърнах в развалината, която виждате в момента.

— Мистър Тутс — обади се Уолтър, — щастлив съм, че мога да ви успокоя. Моля ви, не се тревожете. Мис Домби е здрава и читава.

— Сър! — възкликна мистър Тутс, скочи от стола и отново му стисна ръката. — Изпитвам такова огромно и неизразимо облекчение, че сега бих посрещнал с усмивка дори съобщението, че мис Домби се е омъжила. Да, капитан Джилс — обърна се към него мистър Тутс, — кълна ви се, чувствавам такова облекчение, че бих посрещнал с усмивка всичко, независимо какво мога да направя със себе си след това.

— На такъв великодушен човек като вас би доставило още по-голямо облекчение и удоволствие да научите — рече Уолтър, незабавно отвърнал на ръкостискането, — че сте в състояние да окажете услуга на мис Домби. Капитан Кътъл, бъдете така добър да заведете мистър Тутс горе.

Капитанът кимна на мистър Тутс и младият джентълмен го последва с недоумяващ вид горе до мансардата, където, без каквото и да е предварително обяснение от страна на придружителя си, бе въведен направо в новото убежище на Флорънс.

Когато я съзря, бедният мистър Тутс бе крайно изумен и зарадван и изрази чувствата си по много чудат начин. Той се втурна към нея, сграбчи я за ръката, целуна ѝ ръката, пусна я, отново ѝ сграбчи ръката, поклони се, свил едното си коляно, пророни сълзи, изкиска се, като изобщо не мислеше за грозящата го опасност от страна на Диоген, който, подтикван от убеждението, че в тези прояви се крие враждебност към господарката му, непрекъснато кръжеше около джентълмена, сякаш не можеше да реши точно в кой момент да

извърши нападението си, макар че имаше твърдото намерение да му причини сериозни щети.

— Ах, Дио, лошо куче с къса памет! Скъпи мистър Тутс, толкова се радвам да ви видя!

— Благодаря — отвърна мистър Тутс, — аз съм много добре, безкрайно съм ви признателен, мис Домби. Надявам се, че цялото ви семейство се чувствава добре.

Мистър Тутс изрече всичко това, без изобщо да съзнава какво говори, седна на един стол, вторачи се във Флорънс, а върху лицето му бе изписана ожесточената борба, която се водеше между радостта и отчаянието.

— Капитан Джилс и лейтенант Уолтърс ми споменаха, мис Домби — задъхано каза мистър Тутс, — че мога да извърша някаква услуга. Ако бих могъл по някакъв начин да залича спомена за онзи ден в Брайтън, когато се държах... по-скоро като престъпник, отколкото като човек със състояние — рече мистър Тутс с тон на жестоко самообвинение, — аз бих отнесъл в безмълвния гроб един светъл лъч.

— Моля ви, мистър Тутс — отвърна Флорънс, — не ме карайте да забравям каквото и да било от нашето познанство. Повярвайте ми, не бих могла. Винаги сте били много добър и благороден спрямо мен.

— Мис Домби — рече мистър Тутс, — зачитането на моите чувства е проява, присъща на ангелската ви природа. Приемете хиляди благодарности. Няма никакво значение.

— Желаехме да ви попитаме — каза Флорънс — дали знаете къде можем да намерим Сузан, която вие бяхте така добър да придружите до пощенската кола, когато тя напусна службата си при мен.

— Ами разбирате ли, мис Домби — рече мистър Тутс, след като поразмисли малко, — не си спомням точно наименованието на селището, което бе написано на пощенската кола, но помня как Сузан ми каза, че нямало да спира там, а щяла да продължи по-нататък. Но ако вашето желание е тя да бъде открита и доведена тук, ние двамата с Петела ще сторим това с такава скорост, каквато би могла да се постигне само благодарение на голямата преданост от моя страна и изключителната интелигентност от страна на Петела.

Възможността да бъде полезен така явно зарадва и съживи мистър Тутс и той бе толкова искрен в своята безкористна преданост,

че би било жестоко да му се отвърне с отказ. С вродената си деликатност Флорънс се въздържа от каквито и да е възражения, но не се сдържа да го обсипе с благодарности, а мистър Тутс с гордост прие незабавно да изпълни поръчението.

— Мис Домби — каза мистър Тутс и пое протегнатата ѝ ръка — той се измъчваше от несподелената си любов, която го пронизваше целия и видимо се четеше върху лицето му. — Довиждане! Разрешете ми да си позволя дързостта да ви кажа, че вашите беди ме правят дълбоко нещастен и че можете да имате пълно доверие в мен почти както в капитан Джилс. Аз много добре съзнавам собствените си недостатъци, мис Домби... те нямат никакво значение, благодаря ви... но на мен напълно може да се разчита, уверявам ви, мис Домби.

След тези думи мистър Тутс излезе от стаята, отново придружен от капитана, който, застанал малко встрани, през цялото време с интерес бе следил разговора, като държеше под мишница шапката си и пригладяваше с куката разчорлената си коса. Когато вратата зад тях се затвори, светлината в живота на мистър Тутс отново се закри от тъмни облаци.

— Капитан Джилс — рече младият джентълмен, като се спря на най-ниското стъпало на стълбата и се огледа, — откровено да ви призная, в настоящия момент аз не се намирам в такова душевно състояние, че да мога да срещна лейтенант Уолтърс с напълно дружески чувства, каквито бих искал да храня в душата си към него. Не можем всякога да контролираме чувствата си и ще ми направите голяма услуга, ако ме пуснете да изляза през задния вход.

— Братле — отвърна капитанът, — ти сам ще си определиш курса. Не се съмнявам, че какъвто и курс да си избереш, той ще бъде честен и достоен за един моряк.

— Капитан Джилс — каза мистър Тутс, — вие сте извънредно любезен. Вашето добро мнение е утеха за мен. Искам да ви кажа нещо — добави мистър Тутс, застанал в коридора зад полуотворената врата, — което се надявам, че ще запомните, капитан Джилс, а също така бих искал да го съобщите и на лейтенант Уолтърс. Аз вече напълно встъпих в правата си на собственик и... нали разбирате, не зная какво да правя със състоянието си. Ако мога да бъда полезен, като окажа парична помощ, аз бих си отишъл в безмълвния гроб спокойно и безметежно.

Мистър Тутс не продума нищо повече, а се измъкна безшумно и затвори вратата зад себе си, за да не даде възможност на капитана да отговори.

След като той си отиде, Флорънс дълго размишлява за това добро същество със смесено чувство на радост и мъка. Той бе толкова честен и добросърдечен, че да го вижда, уверявайки се в искреното му съчувствие за бедите ѝ, представляваше за нея неопценима радост и утеха. По същата тази причина обаче беше толкова мъчително да си представя, че може дори за миг да му причини страдание и със съвсем незначително действие да наруши мирния поток на живота му, че очите ѝ се наляха със сълзи, а сърцето ѝ се преизпълни с жалост. На свой ред капитан Кътъл също размишлява с топло чувство за мистър Тутс, както и Уолтър. А вечерта, когато тримата се събраха в новата стая на Флорънс, Уолтър изрече горещи хвалебствия относно мистър Тутс и съобщи на Флорънс какво бе казал той, преди да си отиде, като със свойственото си великодушие и съчувствие подчерта в разказа си всичко, заслужаващо одобрение и похвала.

Мистър Тутс не се яви на следващия ден, нито пък в продължение на няколко дни. През това време Флорънс, необезпокоявана от нищо повече, си живееше в мансардата на стария майстор на корабни уреди подобно кротка птичка в клетка. Но дните се точеха и Флорънс ставаше все по-унила и оклюмала и върху лицето ѝ, показващо се от високия прозорец, често обърнато към небето, се появяваше изражението, напомнящо изражението на починалото момче. Тя се взираше нагоре така, сякаш търсеше неговия ангел на светлия бряг, за който той бе говорил, докато лежеше в креватчето си.

Напоследък Флорънс бе станала крехка и слаба и преживяното сътресение не бе отминало, без да се отрази на здравето ѝ. Но тя не се измъчваше от телесно страдание, а от душевно и причината за това страдание бе Уолтър.

Той се грижеше и безпокоеше за нея, беше горд и щастлив да ѝ услужва и правеше всичко със свойствената си възторженост и пламенност, но Флорънс забелязваше, че я отбягва. По цял ден той почти не се приближаваше до вратата на стаята ѝ. Ако го повикаше, се явяваше веднага и за миг ѝ се струваше все така весел и оживен, какъвто го помнеше от детството си, когато се бе загубила из шумните улици, но скоро го обземаше смущение и неловкост — това не можеше

да убегне от зоркия ѝ, любещ поглед — и той бързо излизаше. През целия ден обаче, чак до вечерта, никога не отиваше по собствено желание. Когато се мръкваше, Уолтър неизменно пристигаше и за нея това бяха най-щастливите часове, защото тя почти вярваше, че прежният Уолтър от детските ѝ години не се е променил. Но дори и тогава някаква случайна дума, поглед или дребна случка ѝ напомняха, че помежду им съществува необяснима граница, която не трябва да се престъпва.

Тя не можеше да не забележи, че голямата промяна у Уолтър се проявява, въпреки огромните му усилия да я скрие. Флорънс виждаше, че подтикван от загрижеността си към нея, както и от нежеланието си да ѝ причини болка с ласкавата си ръка, той прибегва до множество дребни хитрини и преструвки. Това я караше още по-силно да чувства голямата промяна у него и още по-често да плаче поради отчуждението на брат си.

На Флорънс ѝ се струваше, че добрият капитан — нейният неуморим, предан, неизменно усърден приятел — също забелязва промяната и тя му причинява мъка. Той не бе така бодър и изпълнен с надежди, както в началото, и когато вечер седяха тримата, той току поглеждаше ту към Уолтър, ту към нея с много печален вид.

Най-сетне Флорънс реши да поговори с Уолтър. Смяташе, че е разбрала вече причината за неговото отчуждение и се надяваше да облекчи собственото си изтерзано сърце и да успокои него самия, като му каже, че е открила причината, примирява се с всичко и не го упреква.

Флорънс взе това решение един неделен следобед. Преданият капитан с изумителна яка седеше близо до нея и четеше, надянал очилата си, когато тя го попита къде е Уолтър.

— Мисля, че е долу, моя малка лейди — отвърна капитанът.

— Бих искала да поговоря с него — рече Флорънс и бързо се привдигна, сякаш се канеше да слезе долу.

— Аз моментално ще го доведа тук, красавице — рече капитанът.

При тези думи капитанът мълниеносно подпря книгата на рамото си — той считаше за свой дълг в неделен ден да чете само дебели книги поради това, че имат солиден вид, и няколко години преди това бе купил от една сергия огромен том, пет реда от който бяха

достатъчни, за да го слисат по всяко време, тъй като и досега не бе проумял за какво се разправя в книгата — и изчезна. Уолтър незабавно се появи.

— Капитан Кътъл ми предаде, мис Домби... — разпалено заговори той при влизането си, но като зърна лицето ѝ, замлъкна. — Не се ли чувствувате добре днес? Изглеждате разтревожена. И сте плакали.

Той говореше толкова ласкаво и топлият му глас така потрепваше от възмущение, че само като го чу, и сълзите рiekнаха от очите ѝ.

— Уолтър — тихо промълви Флорънс, — не се чувствувам много добре и плаках. Искам да поговоря с теб.

Загледан в красивото ѝ, невинно лице, той седна насреща ѝ, като пребледня и устните му се разтрепераха.

— Вечерта, като узнах, че си се спасил, ти ми каза... о, скъпи Уолтър, какво изпитах през онази вечер и с какви надежди се изпълних!...

Без да откъсва очи от нея, той постави разтрепераната си ръка на масата, която се намираще помежду им.

— ... че съм се променила. Аз се изненадах, като го чух, но сега разбирам, че наистина съм се променила. Не ми се сърди, Уолтър. Тогава бях твърде щастлива, за да се замисля върху думите ти.

Тя отново му заприлича на дете. Той гледаше и слушаше непосредственото, доверчиво, ласкаво дете, а не любимата жена, в чиито нозе би изсипал всички съкровища на света.

— Помниш ли кога се видяхме за последен път, Уолтър, преди да заминеш?

Той пхна ръката си в пазвата и извади малка кесийка.

— Винаги съм я носил на шията си! Ако се бях удавил, тя щеше да потъне с мен на морското дъно.

— И ти ще продължаваш ли да я носиш, Уолтър, заради това, което представлявах някога?

— До края на живота си!

Тя постави ръката си върху неговата така открито и смело, като че не бе изтекъл дори един ден от момента, в който му бе дала този малък подарък за спомен.

— Радвам се да чуя това. Винаги ще си го спомням с радост, Уолтър. Помниш ли, че когато разговаряхме през същата онази вечер, и

на двамата ни мина през главата мисъл за тази промяна?

— Не си спомням! — с недоумение отвърна той.

— Да, Уолтър. Дори тогава аз бях причината да се разбият твоите надежди и твоето бъдеще. Тогава не се осмелявах да мисля за това, но сега вече го разбрах. Ако в своето великодушие ти си бил в състояние да скриеш тогава от мен, че също си го разбрал, сега вече не си в състояние, макар че великодушно правиш усилия като преди. Наистина правиш усилия. Най-искрено и дълбоко съм ти благодарна за това, Уолтър, но усилията ти са безуспешни. Ти и твоите близки твърде много сте страдали, за да простиш на неволния виновник за всички беди и несгоди, които си преживял. Ти не можеш напълно да забравиш ролята, която съм изиграла, и вече не можем да бъдем брат и сестра. Но не мисли, скъпи Уолтър, че аз те упреквам. Аз трябва да помня това обстоятелство — длъжна бях да го помня, — но в своята радост забравих за него. Храня надеждата, че ти ще си мислиш с по-малка неприязън за мен сега, когато не е необходимо да скриваш това чувство. Единственото нещо, за което те моля, Уолтър, от името на клетото дете, твоята някогашна сестра, е да не водиш борба със себе си и да не се измъчваш заради мен сега, когато вече знам всичко.

Докато говореше, Уолтър я гледаше и върху лицето му се четяха единствено изумление и недоумение. После хвана ръчицата, която така умолително се докосваше до неговата ръка, и я задържа в дланите си.

— О, мис Домби! — възкликна той. — Нима е възможно в същото време, когато аз страдах толкова силно, борейки се с чувството си за дълг и съзнанието за задълженията си спрямо вас, да съм причинявал и на вас страдание, за което разбирам от думите ви? Никога, никога, кълна се в бога, не съм си мислил за вас по друг начин освен като за единствения светъл, чист, свят спомен от моето детство и юношество. Още от самото начало аз считах и до сетния си дъх ще считам ролята, която вие сте изиграли в моя живот, за нещо свято. За нея може да се мисли само с чувство на благоговение и почителност и тя не може да се забрави до края на живота. Да видя отново очите ви и да чуя гласа ви както през онази вечер, когато се разделихме, за мен това е неизразимо щастие. А да се отнасяте към мен с обич и доверие като към брат, представляваше за мен огромен и безценен дар!

— Уолтър — рече Флорънс, като го гледаше все така внимателно, но лицето ѝ се бе променило, — за какъв дълг и задължения спрямо

мен спомена ти, които те карат да пожертвуваш всичко?

— Да проявявам уважение — тихо каза Уолтър. — И почит.

Лицето ѝ порумения и тя плахо отдръпна ръката си и придоби замислен вид, но продължаваше да го гледа все така внимателно.

— Аз нямам правата на брат — рече Уолтър. — И не мога да претендирам за подобни права. Оставих тук дете. Сега намирам жена.

Цялото ѝ лице се обля с руменина. Тя направи движение, сякаш го умоляваше да не казва нищо повече, и закри лицето си с ръце.

Известно време и двамата мълчаха. Тя заплака.

— Аз съм длъжен да проявявам уважение към едно толкова чисто, благородно и доверчиво сърце — каза Уолтър, — дори ако трябва да се откъсна от него и да разбия собственото си сърце. Как бих дръзнал да ви нарека своя сестра?

Тя продължаваше да плаче.

— Ако вие бяхте щастлива, обкръжена, както би трябвало, от предани и любещи близки и от всичко, предлагано от завидното положение, за което сте родена — рече Уолтър, — и ако при такива обстоятелства ме наричахте свой брат заради скъпите си спомени за миналото, аз, твърде отдалечен от вас, бих могъл да откликна на това название с пълната увереност, че не наскърбявам невинното ви чувство. Но сега... и тук...

— О, благодаря ти, благодаря ти, Уолтър! Извини ме, че така те наскърбих. Нямах с кого да се посъветвам. Аз съм толкова самотна.

— Флорънс! — пламенно възкликна Уолтър. — Принуден съм да кажа това, което само преди няколко мига мислех, че никога не бих могъл да изрека. Ако бях състоятелен, ако имах възможността или надеждата да ти възвърна някакво положение, близко до това, което заемаше преди, аз бих ти казал, че ти можеш да ме наричаш само по един-единствен начин... и би могла да ми дадеш само едно-единствено висше право да те закрилям и обичам... и че аз съм достоен за това право заради любовта и уважението, които изпитвам в сърцето си, изцяло отдадено на теб. Бих ти казал, че само това право мога да приема с готовност от теб и само то може да ми позволи да те браня и да се грижа за теб. Ако имах подобно право, аз бих го считал за толкова безценно скъп дар, че моята безгранична преданост и любов до края на живота ми биха били съвсем бледа проява на благодарност за него.

Тя продължаваше да стои със сведена глава, сълзите ѝ се стичаха и ридания разтърсваха гърдта ѝ.

— Скъпа Флорънс! Любима Флорънс! Така те наричах аз в мислите си, преди да проумея колко дръзко и безумно е било това. Позволи ми за последен път да изрека това скъпо име и да се докосна до тази нежна ръка с надеждата, че ти по сестрински ще забравиш какво съм ти казал.

Тя вдигна глава и му заговори, като го гледаше така сериозно и ласкаво, усмихваше му се през сълзи с толкова спокойна, тиха, лъчезарна усмивка и в гласа ѝ и в самата нея се долавяше такава нежност и вълнение, че в сърцето му затрептяха най-скритите струни, а очите му се замъглиха.

— Не, Уолтър, не бих могла да го забравя. За нищо на света не бих могла да го забравя. Ти много ли си... беден?

— Аз съм скиталец — отвърна Уолтър, — който пътува по моретата, за да се прехранва. Такова е моето призвание сега.

— Скоро ли ще тръгнеш пак на път, Уолтър?

— Съвсем скоро.

Тя го погледна за миг, а после плахо мушна разтрепераната си ръка в неговата.

— Ако ме вземеш за жена, Уолтър, много ще те обичам. Ако ми позволиш да тръгна с теб, Уолтър, бих отишла с теб накрай света, без да се страхувам. Нямам от какво да се отказвам заради теб... Нямам нищо, което да пожертвувам, и никого, когото да изоставя. Ще ти отдам целия си живот и цялата си любов и когато умирам, ако все още съм съхранила разума и паметта си, с последния си дъх ще изрека твоето име пред бога.

Той я притисна до сърцето си и допря бузата си до нейната, а тя, вече неотблъсквана и непренебрегвана, склони глава на гърдите на скъпия си възлюбен и заридна.

Благословени неделни камбани, чийто спокоен звън достига до щастливия им, омагьосан слух! Благословен неделен мир и тишина, съответстващи на покоя в душите им и освещаващи въздуха наоколо им! Благословен здрач, който се прокрадва и обгръща ласкаво и тържествено Флорънс, докато тя заспива подобно притихнало дете върху гърдта, към която се бе притиснала.

О, толкова леко е бремето на любовта и доверието! Да, Уолтър, погледни с гордост и нежност затворените очи, защото сега в широкия свят търсят теб, единствено теб!

Капитанът не излизаше от малката гостна, докато съвсем не се стъмни. Той се бе настанил на стола, на който бе седял Уолтър, и съзерцаваше прозорчето на тавана, а денят лека-полека угасна и заблещукаха звездите. Той запали свещ, запали си и лулата, изпуши я, като през цялото време недоумяваше какво ли става горе и защо ли не го викат за чая.

Флорънс се приближи до него точно в момента, когато недоумението му бе достигнало своя връх.

— Ах, моя малка лейди! — възкликна капитанът. — Вие двамата с Уолтър много дълго разговаряхте, красавице моя.

Флорънс обгърна с малката си ръчица едно от огромните копчета върху палтото му и като гледаше капитана в лицето, каза:

— Скъпи капитане, бих искала да ви съобщя нещо.

Капитанът много чевръсто повдигна глава, за да чуе съобщението, и по този начин виждаше Флорънс по-добре. Той се тласна колкото бе възможно по-назад заедно със стола си.

— Какво! Радост за сърцето! — извика капитанът, обхванат от внезапно въодушевление. — Такава ли била работата?

— Да! — възторжено му отвърна Флорънс.

— Уол'р! Съпруг! Така ли? — зарева капитанът и запрати колосаната си шапка към прозорчето на тавана.

— Да! — извика Флорънс, като ту се смееше, ту плачеше.

Капитанът моментално я прегърна, а после взе колосаната си шапка, отново я нахлупи, хвана Флорънс под ръка и я отведе горе, където възнамеряваше да пусне най-голямата шега в живота си.

— Е, какво, Уол'р момчето ми! — възкликна капитанът, като надникна от вратата с грейнало като слънце лице. — Значи, не съществувало никакво друго право, така ли?

Той едва не се задави от тази своя закачка, която повтори най-малко четиридесет пъти по време на чая, като наред с това току лъскаше сияйното си лице с ръкава и изтриваше глава с носната си кърпа. Той обаче имаше и друг, по-голям източник на удоволствия, към които прибягваше, когато пожелаеше, и многократно повтаряше

полугласно, като поглеждаше с неизразима радост към Уолтър и Флорънс:

— Ед'ард Кътъл, приятелю, ти избра най-верния курс, когато предаде онова малко имущество за съвместно ползуване.

[1] Коронер — така се нарича в Англия служителят, който провежда следствие в случай на скоропостижна или насилствена смърт. ↑

ГЛАВА LI

МИСТЪР ДОМБИ И ОБЩЕСТВОТО

Какво ли прави гордият мъж, докато дните се точат един след друг? Дали понякога се сеца за дъщеря си и дали се чуди къде е отишла? Допуска ли, че може да се е прибрала у дома и да живее постарому в пустия дом? Никой не би могъл да каже. Оттогава той нито веднъж не е изрекъл името ѝ. Обитателите в дома твърде много се боят от него, за да го заговорят на тема, относно която той категорично не проронва ни дума. На единствената особа, дръзнала да му задава въпроси, той моментално затваря устата.

— Скъпи мой Пол! — хлипа сестра му и боязливо се промъква в неговата стая в деня, когато Флорънс избяга. — Ах, тази твоя жена! Тази внезапно издигнала се беднячка! Възможно ли е неясните слухове, стигнали до мен, да са верни? Това ли е нейната отплата за безпримерната ти всеотдайност към нея, стигнала дотам, че ти пожертвува дори собствените си най-близки роднини заради нейните прищевки и високомерие? Клетият ми брат!

След тези свои думи, прочувствено напомнящи, че родната сестра не е била поканена на вечеря при първия прием в дома след сватбата, мисис Чик усърдно си служи с носната кърпа, а после се хвърля на врата на мистър Домби. Мистър Домби обаче хладно я отмества и я настанява на един стол.

— Благодаря ти, Луиза — казва той, — за тази твоя проява на сестринска любов, но бих желал разговорът ни да вземе друга насока. Когато аз реша да оплаквам съдбата си или покажа, че се нуждая от утеха, бъди така добра, Луиза, само в такъв случай да ми предложиш утеха.

— Скъпи Пол — отвръща сестра му, закрила лице с носната си кърпа, и поклаща глава, — зная колко силен дух имаш и няма да кажа ни дума повече относно тази случка, толкова мъчителна и възмутителна — мисис Чик произнася последните две прилагателни с кипящо негодувание, — но позволи ми да те попитам... макар че се

страхувам да не чуя нещо, което може да ме ужаси и разстрои... за това злочесто дете Флорънс...

— Луиза! — сурово я прекъсва брат й. — Млъкни! Ни дума повече по този въпрос!

На мисис Чик не й остава нищо друго, освен да поклаща глава, да си служи с носната кърпа и да оплаква изродилите се членове на фамилията Домби, които вече не заслужават това име. Тя обаче няма ни най-малка представа дали Флорънс е замесена в бягството на Едит и я е последвала, дали е сторила твърде много, твърде малко или пък изобщо нищо не е сторила.

Той неотклонно следва своя път и таи мислите и чувствата си дълбоко в себе си, без да ги споделя с никого. Изобщо не прави опити да издири дъщеря си. Възможно е да допуска, че тя живее при сестра му или пък под собствения му покрив. Възможно е непрестанно да мисли за нея, а е възможно и въобще да не се сеца за нея. Трудно е да се познае по вида му.

Едно нещо обаче е сигурно — той съвсем не смята, че я е загубил, и не подозира истината. Не изпитва подобен страх, тъй като от висотата на своето високомерие твърде дълго е гледал на нея като на кротко, безропотно създание там долу, в низините. Колкото и да е разтърсен от позора си, той още не е слязъл на земята. Коренът е дълбок, разпротрял се е нашироко и в продължение на години се е разклонявал и е всмуквал храна от всичко, което го заобикаля. Дървото е ударено, но не и повалено.

Колкото и да прикрива своя вътрешен свят от околния — той лично смята, че околният свят за момента няма друго занимание, освен навсякъде зорко да го следи, — не може да прикрие издайническите следи, проявяващи се в хлътналите му очи и бузи, в угриженото чело, в потиснатия му и умислен вид. Макар и непроницаем като преди, все пак той е променен. И макар горд като преди, той е с подронено достойнство, иначе не би ги имало тези издайнически следи.

Обществото. Какво мисли обществото за него, как гледа то на него, какво вижда в него и какво говори за него — това е демонът, който не му дава за миг покой. Този демон не само че го съпътствува навсякъде, но и присъствува там, където него го няма. Демонът го придружава, когато се появява сред слугите, и остава зад гърба му, предизвиквайки шушукания. Той вижда как демонът го сочи с пръст на

улицата. Демонът го дебне и в кантората. Поусмихва се, поглеждайки го през рамото на богатите търговци. Кима му и дърдори сред тълпата. Където и да отиде, демонът го преварва и той знае, че в негово отсъствие демонът развива най-голяма дейност. Нощем, когато се затваря в собствената си стая, демонът витае в къщата му и около нея, дочува се в стъпките по паважа, поглежда от поставения на масата вестник, фучи напред-назад с влаковете и корабите, неуморим и непрестанно зает с едно-единствено нещо — мистър Домби.

Този демон не е призрак, създаден от въображението му. Той работи в съзнанието на другите хора не по-малко, отколкото в неговото собствено. Пример за това е братовчедът Финикс, който е дошъл чак от Баден-Баден, за да разговаря специално с мистър Домби. А също и майор Багсток, който придружава братовчеда Финикс при изпълнението на тази дружеска мисия.

Мистър Домби ги посреща с обичайното си достолепие и стои изправен пред камината в познатата си поза. Той усеща, че обществото го наблюдава през техните очи, че го следи посредством портретите по стените, че мистър Пит, поставен върху библиотечния шкаф, е представител на това общество, че дори висящата на стената географска карта има очи.

— Необикновено студена зима — казва мистър Домби... за да заблуди обществото.

— По дяволите, сър — възкликва майорът, обзет от горещи приятелски чувства, — Джоузеф Багсток хич не го бива да се преструва. Ако искате да се отдръпнете от приятелите си, Домби, и да им обърнете гръб, Дж. Б не е подходящ човек за тази работа. Джо е груб и непреклонен, сър. Пряк, сър, пряк е Джо. Негово кралско височество покойният херцог Йоркски ми оказа голяма чест — дали заслужено или незаслужено, това няма никакво значение, — като ми рече: „Ако сред моите хора има някой, на чиято откровеност мога напълно да разчитам, то това е Джо... Джо Багсток.“

Мистър Домби изразява съгласието си.

— Е, Домби — продължава майорът, — аз съм светски човек. Нашият приятел Финикс, ако мога да си позволя да го наричам така...

— Това е чест за мен, уверявам ви — казва братовчедът Финикс.

— ... също е светски човек — добавя майорът, като поклаща глава — и вие, Домби, сте светски човек. Когато се съберат трима

светски мъже, които са приятели помежду си... както се надявам... — Той отново се обърна към братовчедата Финикс.

— Несъмнено — уверява го братовчедът Финикс, — най-добри приятели.

— ... които са приятели помежду си — подхваща пак майорът, — според стария Джо (Дж. може и да греши) много лесно е да се предугади мнението на обществото по който и да било въпрос.

— Безспорно — казва братовчедът Финикс. — Всъщност това е напълно очевидно. Аз извънредно много желая, майоре, да изразя пред приятеля си мистър Домби своето голямо изумление и съжаление, че моята прекрасна и изискана родственица, която притежаваше всички качества, за да направи един мъж щастлив, е могла до такава степен да забрави своя дълг към... всъщност към обществото... и да се компрометира по такъв начин. От този момент насам се чувствавам непрекъснато дяволски потиснат и снощи рекох на Лонг Саксби — той е висок шест фута и десет инча и навярно приятелят ми Домби го познава, — че тази история страхотно ме разстрои и от нея ме заболя жлъчката. Тази гибелна катастрофа навежда човек на мисълта — заявява братовчедът Финикс, — че самото провидение направлява всички тези събития, защото, ако сега леля ми бе жива, такава дяволски жизнена жена като нея направо би се съкрушила и всъщност би станала жертва.

— И така, Домби... — разпалено се обажда майорът, опитвайки се да продължи речта си.

— Моля ви — прекъсва го братовчедът Финикс. — Позволете ми да кажа още няколко думи. Приятелят ми Домби ще ми разреши да добавя, че ако нещо би могло да засили адските ми мъки в момента, то това е изумлението, с което светът с пълно право ще погледне на моята прекрасна и изискана родственица (моля за позволение все още да я наричам така), след като за нея се предполага, че се е компрометирала с човек — всъщност един мъж с бели зъби, — заемащ много по-ниско обществено положение от съпруга ѝ. Аз считам за свой дълг най-настоятелно да помоля приятеля ми Домби да не обвинява моята прекрасна и изискана родственица, докато вината ѝ не бъде окончателно доказана, но наред с това искам да уверя приятеля ми Домби, че родът, на който аз се явявам представител и който вече е на изчезване (този факт навява на човека дяволски печални мисли), няма

да му прави никакви спънки и с готовност ще даде съгласието си за всякакво достойно разрешение на въпроса, което той счете за необходимо. Вярвам, че приятелят ми Домби правилно ще разбере чувствата, които тази печална история предизвиква у мен, и... всъщност струва ми се, че не е нужно повече да занимавам мистър Домби с други размишления.

Мистър Домби се покланя, без да вдига очи и без да казва нещо.

— И така, Домби — заговаря майорът, след като обстоятелствата, свързани с дамата, бяха изложени от нашия приятел Финикс с такова красноречие, каквото стария Джо Б. не е чувал никога досега — кълна се в бога, никога — възкликва майорът, съвсем посинял, стиснал бастуна си в средата, — аз ще се възползувам от нашето приятелство, Домби, за да осветя въпроса от друга страна. Сър — продължава майорът, издавайки конското си пръхтене, — в подобни случаи обществото предявява своите изисквания, които трябва да бъдат удовлетворявани.

— Това ми е известно — отвърща мистър Домби.

— Разбира се, че ви е известно, Домби — казва майорът. — По дяволите, сър, зная, че ви е известно. Напълно естествено е човек като вас да го знае.

— Надявам се, че е така — отговаря мистър Домби.

— Домби — продължава майорът, — за останалото сам ще се досетите. Ще ви го кажа откровено — навярно прибързано, — защото Багстоковци винаги са били откровени. Не са много спечелили от това, сър, но то е в кръвта им. По този човек трябва да се стреля. Дж. Б. е на разположение. Той има претенции, че може да бъде наречен приятел. Господ да ви благославя.

— Майоре — отвърща мистър Домби, — много съм ви признателен. Когато настъпи моментът, ще се предоставя във ваши ръце. Тъй като моментът още не е настъпил обаче, аз се въздържам да говоря.

— Къде се намира този човек, Домби? — осведомява се майорът, като известно време пъхти и се взира в мистър Домби.

— Не знам.

— Нямате ли някакви сведения за него? — пита майорът.

— Имам.

— Домби, радвам се да чуя това — казва майорът. — Поздравявам ви.

— Ще ме извините... вие също, майоре — отвръща мистър Домби, — че засега няма да се впускам в подробности. Сведенията са от особен характер, получени по особен начин. Те могат да се окажат неверни, а могат и да отговарят на истината. Засега още не бих могъл да кажа. Това са обясненията, които мога да ви дам.

Макар и този отговор да е твърде сух, като се има пред вид ентузиазмът на моравия майор, той е удовлетворен от него и със задоволство си мисли, че има благоприятни изгледи обществото да си получи дължимото. След това братовчедът Финикс на свой ред получава благодарности от съпруга на своята прекрасна и изискана родственица и двамата с майор Багсток си отиват, като отново оставят съпруга да разсъждава за обществото и спокойно да размишлява до каква степен те двамата се явяват изразители на общественото мнение относно неговите лични работи и какви са естествените и основателни очаквания на това общество.

А коя е тази особа, която седи в стаята на икономката, рони сълзи и вдигнала ръце към небето, разговаря тихичко с мисис Пипчин? Това е една дама, с лице, скрито от тясно, черно боне, което, изглежда, не е нейно. Това е мис Токс, която е взела шапката на прислужницата си и преобразена по този начин, идва тайно от улица Принцеса, за да възобнови старото си познанство с мисис Пипчин и да получава сведения за състоянието на мистър Домби.

— Как го преживява той, скъпа? — пита мис Токс.

— Ами че изглежда все същият — с обичайния си рязък тон отвръща мисис Пипчин.

— Само външно — изразява предположението си мис Токс. — Какво ли му е на душата обаче!

В суровите сиви очи на мисис Пипчин се четат съмнение и тя отвръща лаконично и отривисто:

— Да! Може би! Така предполагам. Да ти кажа откровенно, Лукреция — добавя мисис Пипчин (тя продължава да нарича мис Токс Лукреция, тъй като е направила първите си опити в областта на укротяването на деца върху въпросната дама, когато дамата е била нещастно, мършаво същество на крехка възраст), — да ти кажа

откровено, Лукреция, според мен добре, че се отървахме от нея. Аз лично не желая такива безсрамни особи тук!

— Наистина безсрамна особа! Правилно казахте, че е безсрамна, мисис Пипчин! — отвръща мис Токс. — Да изостави него! Такъв благороден мъж!

След тези думи мис Токс придобива напълно сломен вид.

— Що се отнася до благородството, аз не знам нищо — заявява мисис Пипчин и гневно разтрива носа си. — Едно нещо знам с положителност обаче — когато хората са подложени на изпитание, те трябва твърдо да го понесат. Всичко друго е глупост! На времето и аз трябваше да понеса твърде много. Защо е нужно да се вдига шум? Отишла си е — прав ѝ път! Смятам, че никой не я иска да се връща обратно!

Намекът за перуанските мини кара мис Токс да стане, за да си тръгне, а мисис Пипчин позвънява на Таулинсън да я изпроводи. Мистър Таулинсън, неவிждал мис Токс от много дълго време, се захилва, изразява увереността си, че тя сигурно се чувства добре, и отбелязва, че отначало не я е познал с това боне.

— Много съм добре, благодаря ти, Таулинсън — казва мис Токс. — Умолявам те да бъдеш така добър и да не разправяш на никого, когато ме видиш тук. Аз идвам заради мисис Пипчин.

— Добре, мис — отвръща Таулинсън.

— Ужасни неща стават, Таулинсън — отбелязва мис Токс.

— Наистина, мис — съгласява се Таулинсън.

— Надявам се, Таулинсън — казва мис Токс, която, занимавайки се с възпитанието на семейство Тудъл, е придобила навика да говори с назидателен тон и да извлича поука от всяко нещо, — че настоящият случай е едно предупреждение да внимаваш, Таулинсън.

— Благодаря ви, мис, разбира се — съгласява се Таулинсън.

Той, изглежда, изпада в размишления по какъв начин на него самия случай може да му послужи като предупреждение, когато троснатата мисис Пипчин внезапно прекъсва размишленията му, като му подвиква: „Какво правиш? Защо не изпратиш жената до вратата?“, и той повежда мис Токс към изхода. Когато минава покрай стаята на мистър Домби, тя напълно се скрива в черното си боне и стъпва на пръсти. Сред всички хора на света, така преследващи го в съзнанието му, няма друго създание, което да изпитва толкова голяма мъка и

загриженост, каквито мис Токс е стаила зад черното си боне, докато върви по улиците, като се опитва да отнесе тези чувства у дома, скривайки ги от току-що запалените фенери.

Мис Токс обаче не се числи към обществото, към което принадлежи мистър Домби. Тя идва всяка вечер по здрач, като в дъждовно време прибавя към бонето си обувки с дървени подметки и чадър, и търпи подхилването на Таулинсън, както и цупенето и остротите на мисис Пипчин, само и само да научи как се чувства той и как преживява нещастieto си. Тя обаче няма нищо общо с обществото на мистър Домби. Неизменно в своите изисквания и в предизвикването на терзания, това общество не се нуждае от нея, а тя, с нищо неоткрояваща се и негрееща ярко звезда, следва своята малка орбита в крайчеца на друга слънчева система и напълно съзнава положението си, но идва, поплаква си, отива си и се чувства удовлетворена. Всъщност много по-лесно е мис Токс да бъде удовлетворена, отколкото обществото, което измъчва мистър Домби толкова силно!

В кантората служителите обсъждат голямото бедствие от всички страни с най-големи подробности, но главно ги занимава въпросът кой ли ще заеме мястото на мистър Каркър. Общо взето, те са на мнение, че заплатата ще бъде орязана и постът ще стане неприятен поради нововъведените ограничения. Тези, които изобщо не се надяват да го получат, са напълно уверени, че не желаят да го заемат, и изобщо не завиждат на човека, за когото този пост ще се окаже предназначен. В кантората не е настъпвало такова вълнение от времето, когато почина невръстният син на мистър Домби. Оживления от този род обаче засилват общителността — да не кажем — жизнерадостното настроение — и водят до укрепването на дружеските връзки. Случаят е благоприятен да се склучи примирие между всепризнатия умник в кантората и амбициозния му съперник, които са били смъртни врагове в продължение на месеци, и за да се ознаменува щастливото възобновяване на дружеските отношения помежду им, се организира скромна вечеря в една съседна кръчма, където умникът заема председателското място, а съперникът му изпълнява задълженията на подпредседател. След раздигането на масата започват речи, като пръв взима думата председателят и заявява: „Джентълмени, не мога да скрия факта, че моментът не е подходящ за разногласия.“ По-нататък

той казва, че неотдашните събития, на които не е необходимо да се спира специално, но които не са били подминати от някои неделни вестници, както и от един ежедневник, чието название не е нужно да се споменава (при тези негови думи почти всички присъстващи изричат названието със звучен шепот), са го накарали да се замисли и той чувства, че в такъв момент личната разпра между него и Робинсън би означавала липса на съпричастност към общата кауза, а той има всички основания да смята, че джентълмените от фирмата на мистър Домби винаги са се отличавали с подобна съпричастност. Робинсън отвърща на словото, както подобава на един мъж и колега. А един джентълмен, от три години на работа в кантората, който постоянно получава предупреждения за уволнение поради аритметическите си грешки, се проявява в съвсем нова светлина, като внезапно произнася вълнуваща реч и казва следните думи: „Дано на нашия уважаван началник никога повече да не се случва нещастieto, сполетяло дома му!“ и други най-различни неща, неизменно започващи с фразата „Дано никога вече“, които предизвикват бурни ръкопляскания. Накратко казано, те прекарват една извънредно приятна вечер, помрачена единствено от кавгата относно предполагаемия годишен доход на мистър Каркър между двама млади служители, които започват заканително да размахват бутилки, изпадат в настървение и се налага да ги изведат навън. На другия ден в кантората всички масово пият сода и смятат, че сметката от банкета е надута.

А що се отнася до прислужника Пърч, той е сериозно застрашен да се съсипе за цял живот. Пърч непрекъснато се озовава в пивници, където го черпят и разправя страхотни лъжи. От думите му излиза, че той непрекъснато е срещал всеки един от участниците в неотдашните събития и им е казал: „Сър, или мадам (в зависимост от случая), защо сте толкова блед, или бледа?“, при което те са се разтрепервали от главата до петите, възкликвали са: „О, Пърч!“ и са побягвали. Съзнанието за тези чудовищни лъжи или пък въздействието на алкохола предизвиква у мистър Пърч дълбоко униние точно по това време навечер, когато обикновено търси утеха в компанията на мисис Пърч на Болс Понд. На свой ред мисис Пърч много се измъчва, защото се опасява, че вярата на нейния съпруг в Жената се е разклатила и той сякаш очаква, когато се прибира вечер у дома, да разбере, че тя е избягала с някакъв виконт.

По същото време и слугите на мистър Домби се отдават на разгул и стават негодни за каквато и да е работа. Всяка вечер те получават топла вечеря и на масата обсъждат събитието на чашка. След десет и половина часа вечерта мистър Таулинсън неизменно изпада в сантиментално настроение и започва да повтаря как той винаги е твърдял, че нищо добро не може да се очаква, ако живееш в къща на къше. Те си шушукат за мис Флорънс и се питат къде може да е отишла. Всички са единоклужни обаче, че ако мистър Домби не знае, то на мисис Домби непременно ѝ е известно. Така разговорът се насочва към мисис Домби, за която готвачката казва, че се държала с достоинство, но била твърде високомерна. Всички са съгласни, че е била твърде високомерна, а прислужницата, старата изгора на мистър Таулинсън (която е много добродетелна), умолява никога повече да не се споменава пред нея за хора, които вирят нос и гледат нагоре, като че ли е под достоинството им да стъпват по земята.

По отношение на това събитие всичко, което се говори или прави от хората, се извършва съвместно. Не участвува единствено мистър Домби — той остава сам с мислите си за обществото.

ГЛАВА LII

ТАЙНИ СВЕДЕНИЯ

Добрата мисис Браун и дъщеря ѝ Алис седяха заедно в жилището, без да разговарят. Беше ранна вечер към края на пролетта. Бяха минали само няколко дни, откакто мистър Домби бе казал на майор Багсток за сведенията от особен характер, получени по особен начин, които можели да се окажат неверни, а можели и да отговарят на истината. Така че обществото още не бе получило удовлетворение.

Майката и дъщерята седяха дълго време, без да разменят ни дума и почти без да помръднат. Лицето на старицата бе хитро, напрегнато и в него се четеше очакване. Очакване, макар и не толкова голямо, се четеше в лицето на дъщерята, но младата жена все повече помръкваше, сякаш губеше надежда и се изпълваше със съмнения. Старицата не обръщаше внимание на тези промени в изражението на дъщеря си, въпреки че често поглеждаше към нея. Мляскайки и преживяйки, тя продължаваше да седи, като се заслушваше с чувство на увереност.

Стаята им, макар бедна и гола, не бе толкова мизерна, колкото преди, когато бе обитавана единствено от добрата мисис Браун. Бе направен опит да се въведе чистота и порядък, но небрежно, по цигански, и от пръв поглед личеше, че този опит може да се припише на младата жена. Вечерните сенки се уголемяваха и сгъстяваха, а те двете продължаваха да мълчат, докато опушените стени се скриха в спусналия се мрак.

Тогава Алис наруши така дълго продължилото мълчание и каза:

— Няма защо да го чакаш повече, майко. Той няма да дойде тук.

— Смъртта да не го чака! — троснато отвърна старицата. — Той непременно ще дойде.

— Ще видим — каза Алис.

— Ще видим него — отвърна майка ѝ.

— Когато дойде второто пришествие — рече дъщеря ѝ.

— Знам, че ме смяташ за вдетинена старица! — изкряка майка й. — Такава почит и уважение получавам от щерка си, но аз съм много по-умна, отколкото ме мислиш. Той ще дойде. Онзи ден, когато го дръпнах за ръкава на улицата, той ме погледна така, сякаш съм някакво гнусно същество. Но, боже мой, само да го беше видяла какъв вид придоби, като произнесох имената им и го попитах дали иска да научи къде се намират!

— Гневен ли стана? — попита дъщерята, у която внезапно се бе събудил интерес.

— Гневен ли? По-скоро свиреп. Това е по-точната дума. Гневен! Ха-ха! Де да беше само гневен! — възкликна старицата, закуцука към бюфета, запали свещ, постави я на масата и мляскащата й уста се отвори с цялата си грозота. — Аз и за теб мога да кажа, че придобиваш гневен вид, когато мислиш или разговаряш за тях.

Всъщност видът на дъщерята бе точно такъв, докато седеше подобно стаила се тигрица с пламнали очи.

— Слушай! — с тържествуващ глас възкликна старицата. — Чувам приближаващи се стъпки! Това не е походката на човек, който живее наблизко или пък често идва насам! Ние не ходим по този начин! Иначе би трябвало да се гордеем с такива съседи! А ти чуваш ли?

— Струва ми се, че имаш право, майко — шепнешком отвърна Алис. — Тихо! Отвори вратата!

Старицата наметна шала си, загърна се с него и изпълни нареждането. Тя надникна навън, махна с ръка и пусна мистър Домби, който се поспря, като престъпи прага, и недоверчиво се огледа.

— Жилището е много мизерно за джентълмен като ваша милост — разбъбри се старицата и се поклони. — Аз ви предупредих за това. Няма обаче никаква опасност.

— Коя е тази? — попита мистър Домби и погледна към съжителката й.

— Това е моята красива щерка — обясни старицата. — Нека ваша милост да не се безпокои. На нея всичко й е известно.

Върху лицето му се спусна сянка, която говореше не по-малко красноречиво, отколкото ако бе изрекъл думите: „На кого ли пък не му е известно всичко!“, и той внимателно изгледа младата жена, а тя, напълно безучастна към присъствието му, също го погледна. Когато извърна очи от нея, лицето му още повече помръкна, но той

продължаваше да я поглежда крадешком, сякаш го привличаха дръзките очи и споменът, който те събуждаха у него.

— Ей, ти — обърна се мистър Домби към старата вещица, която се кискаше ехидно до него, а когато той се извърна към нея и я заговори, тя скришом посочи към дъщеря си, потри ръце и отново я посочи. — Ей, ти! Смятам, че проявих малодушие и забравих положението си, като дойдох тук, но ти знаеш защо съм дошъл и какво ми обеща онзи ден, когато ме спря на улицата. Какво имаш да ми казваш по въпроса, който ме интересува, и как така се получи, че доброволно ми се предлагат сведения в такъв коптор — при тези думи той презрително се огледа, — след като аз, възползувайки се от своята власт и средства, безуспешно се опитвах да се добера до някакви сведения? Не вярвам — продължи той, като замълча за миг и сурово я изгледа, — че можеш да проявиш дързостта да се пошегуваш с мен или пък да ме измамиш. Ако имаш обаче подобно намерение, най-добре е да се откажеш от него, докато е време. С мен шега не бива и жестоко ще се разплатя.

— О, какъв горд и безмилостен джентълмен! — изписка се старицата, поклати глава и потри съсухрените си ръце. — Колко безмилостен, безмилостен! Но ваша милост ще чуе със собствените си уши и ще види със собствените си очи, не с нашите... и ако ваша милост попадне на следите, той няма да има нищо против да плати нещо за услугата, нали, скъпи, уважавани човече?

— Парите — отвърна мистър Домби, очевидно почувствувал облекчение и успокоение от подобен въпрос — са в състояние да направят чудеса, зная това. Благодарение на тях дори такива случайни и малкообещаващи средства могат да придобият стойност. Да. Ще заплатя за всякакво достоверно донесение. Първо обаче искам да го чуя и сам да преценя дали струва нещо.

— Не познавате ли нищо по-всесилно от парите? — попита младата жена, без да става или променя позата си.

— Смятам, че тук няма нищо по-всесилно — отвърна мистър Домби.

— Както виждам, вие познавате нещо по-всесилно, което се намира на друго място — забеляза тя. — Познат ли ви е женският гняв?

— Остър език имаш, фусто — рече мистър Домби.

— Не винаги — напълно невъзмутимо отговори тя. — Аз ви говоря така, за да ни разберете по-добре и за да проявите по-голямо доверие към нас. Женският гняв в тази квартира не се отличава много от женския гняв във вашия великолепен дом. Аз изпитвам гняв. Изпитвам го от дълги години. Основанията за гнева ми са същите като вашите, а виновникът е същият мъж.

Той неволно трепна и я погледна удивено.

— Да — рече тя и леко се позасмя. — Така е, независимо от голямата разлика в общественото ни положение. Няма никакво значение как се е стигнало дотам. Това засяга лично мен и аз няма да ви разправам нищо. Аз ще ви помогна да се срещнете с него, защото изпитвам ярост към него. За пари тя би продала всичко и всекиго, а също и всякакви сведения, които е събрала. Навярно е редно да ѝ заплатите нещо, ако тя ви помогне да научите това, което ви интересува. Аз обаче нямам подобна цел. Казах ви каква е моята цел, тя изцяло ме изпълва и аз ще я следвам дори вие да спорите и да се пазарите с майка ми за шест пени. Аз приключих. Няма да чуete повече острия ми език даже и да чакате до изгрев-слънце.

Старицата, силно обезпокоена от тези приказки, които можеха да снижат цената на очакваното възнаграждение, дръпна леко мистър Домби за ръкава и шепнешком му каза да не ѝ обръща внимание. Той погледна ту едната, ту другата с тревожен поглед и каза с глас, поплътен от обичайния си:

— Разправайте... какво знаете?

— О, не бързайте толкова, ваша милост! Трябва да изчакаме един човек — отвърна старицата. — Ще научим всичко от друго лице — ще го измъкнем... ще го изтръгнем от него.

— Какво значи това?

— Търпение — изграчи старицата и докосна лакътя му с хищната си ръка. — Търпение. Аз ще взема сведенията. Не се съмнявам, че ще успея! Ако се опита да ги скрие от мен — рече добрата мисис Браун и изви като куки десетте си пръста, — аз ще ги изтръгна от него.

Мистър Домби я проследи с поглед как закуцука към вратата и надникна навън, а после извърна очи към дъщерята, но тя седеше безмълвна и безучастна, напълно забравила за неговото присъствие.

— Значи, искаш да кажеш — заговори той, когато до него отново се приближи приведената фигура на мисис Браун — старицата поклащаше глава и си мърмореше, — че тук се очаква да дойде някой друг?

— Да! — отвърна старата жена, като го погледна в лицето и кимна.

— От когото ще получите необходимите за мен сведения?

— Да — потвърди старата жена, като отново кимна.

— Непознат човек?

— Ах, има ли някакво значение! — възкликна старицата и пискливо се изсмя. — Е, добре. Не е непознат човек за ваша милост. Той обаче няма да ви види. Иначе ще се стресне от вас и не ще каже нищо. Вие ще застанете зад вратата и сам ще прецените всичко. Не желаем да приемате сведенията ни на доверие. Какво? Ваша милост гледа подозрително на помещението зад тази врата? О, колко недоверчиви сте вие, богатите хора! Огледайте го в такъв случай!

От зоркия ѝ поглед не убягна неволното чувство от негова страна, което бе напълно естествено при дадените обстоятелства. За да разсее това чувство, тя се приближи със свещта до вратата, за която говореше. Мистър Домби надникна вътре, увери се, че стаята е празна, и ѝ даде знак да върне свещта на предишното ѝ място.

— Скоро ли ще пристигне това лице? — попита той.

— Скоро — отвърна тя. — Няма ли ваша милост да поседне за няколко минути?

Той не ѝ отговори, а започна да крачи из стаята с вид, издаващ колебание, сякаш се чудеше дали да остане, или да си отиде и сякаш се ядосваше на себе си, че изобщо е дошъл. Не след дълго обаче походката му стана по-бавна и тежка, а лицето му — по-сурово и замислено, като че той отново си припомни целта, с която бе дошъл, и изцяло бе завладян от нея.

Докато се движеше напред-назад, забил поглед в земята, мисис Браун отново седна на стола, от който бе станала, за да го посрещне, и пак се заослушва. Еднообразният шум от крачките му или пък преклонната ѝ възраст ѝ пречеха да чува и дъщеря ѝ усети стъпките навън няколко мига по-рано и преди още старицата да ги е доловила, тя бързо вдигна глава да предупреди майка си. Тогава мисис Браун се вдигна от стола, прошепна: „Ето го, идва!“, мигновено отпрати госта

си до мястото му за наблюдение и стремително извади на масата бутилка и чаша, та да може веднага да увисне на врата на Роб Точиларя още при самото му появяване на вратата.

— Ето го хубавото ми момче! — възкликна мисис Браун. — Най-сетне! Охо-о! Ти си ми като роден син, Роби!

— Ох, мисис Браун! — запротестира Точиларя. — Недейте! Нима щом обичате едно момче, непременно трябва да го стискате и душите? Внимавайте да не повредите клетката в ръцете ми, моля ви!

— Грижа го е повече за клетката, отколкото за мен! — извика старицата, като погледна към тавана. — А аз го обичам повече от родна майка!

— Е, не се съмнявам, че ви дължа признателност, мисис Браун — каза злочестото момче, дълбоко наскърбено, — но вие сте толкова ревнива. Разбира се, аз също много ви обичам и прочие, но не се опитвам да ви удуша, не е ли така, мисис Браун?

Когато изрече тези думи, той я погледна по такъв начин, като че не би имал нищо против да стори споменатото при благоприятен случай.

— При това да изтъквате клетката за птици! — захленчи Точиларя. — Сякаш това е престъпление! Известно ли ви е чия е тя?

— На господаря ли, скъпи? — запита старицата и се захили.

— Аха! — отвърна Точиларя, постави на масата голяма опакована клетка и започна да я разопакова, като си служеше с ръцете и зъбите. — Това е папагал.

— Това папагалът на мистър Каркър ли е, Роб?

— Затваряйте си устата, ако обичате, мисис Браун! — каза раздразнено Точиларя. — Защо назовавате имена! Да бъда проклет, ако тя не е в състояние да докара човека до лудост! — добави Роб и от отчаяние заскуба косата си с две ръце.

— Какво! Значи, ме ругаеш, неблагодарно момче! — извика старицата, мигновено изпаднала в ярост.

— Опазил ме бог, мисис Браун, съвсем не е така! — отвърна Точиларя и очите му се напълниха със сълзи. — Нима е имало някога... Нима не си давам душата за вас, мисис Браун?

— Така ли, миличък Роб? Наистина ли, пиленце?

След тези думи мисис Браун отново ласкаво го стисна в обятията си и не го пусна, докато той, с настръхнала коса, не зарита силно, но

безуспешно с крака.

— Ох! — възкликна Точиларя. — Какво нещо е да се нахвърлят върху теб с прегръдки! Как ми се иска тя да... Как се чувствувате, мисис Браун?

— Ей! Не си идвал тук от една седмица! — рече старата жена и го погледна укорително.

— За бога, мисис Браун — отвърна Точиларя, — нали ви казах преди една седмица, че ще дойда точно тази вечер? Ето ме! Защо нареждате така! Бих искал да проявите повече разум, мисис Браун. Гласът ми спадна от непрестанните ми оправдания пред вас, а лицето ми лъсна от прегръдките.

Той силно затърка лицето си с ръкав, сякаш да махне придобития от ласките гланц.

— Пийни си една глътка да се успокоиш, Робин — рече старицата, взе бутилката, напълни чашата и му я подаде.

— Благодаря ви, мисис Браун — отвърна Точиларя. — За ваше здраве! Желая ви дълъг... и прочие!

Ако се съдеше по изражението на лицето му, в това „прочие“ съвсем не се включваха много добри пожелания.

— Също и за нейно здраве! — добави Точиларя и погледна към Алис, която седеше, втренчила очи, както му се струваше на него, в стената отзад, а всъщност тя наблюдаваше лицето на застаналия на вратата мистър Домби. — И на нея желая същото!

След тези два тоста той пресуши чашата и я остави на масата.

— И така, мисис Браун — продължи Роб, — нека да проявим сега повече разум. Вие разбирате от птици и знаете привичките им, това ми е известно, за мое нещастие.

— Нещастие ли? — повтори мисис Браун.

— Исках да кажа, за мое удоволствие — поправи се Точиларя. — Как прекъсвате човека, мисис Браун! Сега отново всичко ми излезе от главата.

— Разбирала съм от птици, Роби — подсказа му старата жена.

— А, да! — сети се Точиларя. — Аз трябва да се грижа за този папагал... тъй като някои неща се разпродадоха и едно домакинство се разби... и тъй като в момента не желая да привличам вниманието върху себе си, бих искал за около една седмица вие да пазите папагала и да го храните, ако обичате. Щом трябва непрестанно да идвам тук —

замислено рече Точиларя с унила физиономия, — по-добре е да идвам с някаква цел.

— Да идваш с някаква цел ли? — изпищя старицата.

— Искам да кажа, освен заради вас, мисис Браун — поясни малодушният Роб. — Не че са ми необходими допълнителни причини, мисис Браун, уверявам ви. Не започвайте наново, за бога.

— Той не ме обича! Той не ме обича така, както аз го обичам! — извика мисис Браун и вдигна костеливите си ръце. — Но аз ще се погрижа за папагала му.

— И добре се погрижете за него, мисис Браун, нали разбирате — рече Роб и поклати глава. — Само веднъж да разрошите перата му, и струва ми се, че това ще се разбере.

— Значи, такава набито око има той, Роб? — бързо попита мисис Браун.

— Да, мисис Браун! — потвърди Роб. — Но нека да не говорим за това.

Като млъкна внезапно и боязливо огледа стаята, Роб си напълни отново чашата, бавно я изпи, поклати глава, а после започна да прокарва пръсти по пръчките на решетката сякаш за да избегне токущо засегнатата опасна тема.

Старицата лукаво го изгледа, приближи стола си по-близо до него и като погледна към папагала, който при нейния възглас се спусна от позлатения купол, рече:

— Сега без работа ли си, Роби?

— Това вас не ви засяга, мисис Браун — лаконично отвърна Точиларя.

— Навярно получаваш заплата в отсъствието на господаря си, Роб? — запита мисис Браун.

— Красив папагал! — рече Точиларя.

Старицата му хвърли поглед, който би могъл да му послужи като предупреждение, че ушите му се намират в опасност, но Роб на свой ред погледна към папагала и колкото и образно да рисуваше въображението му сърдитото й лице, той не го виждаше.

— Чудя се защо господарят ти не те е взел със себе си, Роб — каза старицата с предразполагащ тон, но с по-злобен вид.

Роб съзерцаваше папагала и триеше с пръст клетката и дотолкова бе погълнат от тези занимания, че изобщо не й отговори.

Когато Роб се наведе над масата, старицата посегна да го сграбчи за сплъстената коса, но възпря пръстите си и рече с глас, пресекаващ от усилието ѝ да звучи ласкаво:

— Роби, детето ми!

— Да, мисис Браун? — отвърна Точиларя.

— Казах, че се чудя защо господарят ти не те е взел със себе си, скъпи.

— Това вас не ви засяга, мисис Браун — отговори Точиларя.

Мисис Браун моментално го сграбчи с дясната си ръка за косата, а с лявата си за гърлото и с такава ярост се нахвърли върху обекта на своята нежна любов, че лицето му веднага почна да посинява.

— Мисис Браун! — извика Точиларя. — Пуснете ме, моля ви! Какво правите! Ей вие, младата, помогнете! Мисис Браун... Браун...

Младата жена, която не се бе трогнала ни от зова за помощ, ни от пресекащите викове, продължаваше да седи безучастно, а Роб, борейки се с нападателя си, се свря в един ъгъл, освободи се и дишайки учестено, започна да се брани с лакти, докато старицата, също дишаща учестено, тупаше с крак от ярост и нетърпение и сякаш събираше сили, за да се нахвърли отново отгоре му. В този критичен момент Алис се обади, но не в полза на Точиларя:

— Браво, майко! Разкъсай го на парчета!

— Какво говориш, ей ти, младата — разрева се Роб — и ти ли си срещу мен? Че кой съм аз и какво съм сторил? Бих искал да разбера за какво трябва да бъда разкъсан на парчета. Защо хващате и удушвате едно момче, което не е сторило зло на никоя от вас? А на всичко отгоре се наричате жени! — рече изплашеният и измъчен Роб, като триеше очите си с ръкав. — Вие ме удивлявате! Къде се е дянала женската ви нежност?

— Неблагодарно псе! — задъхано издума мисис Браун. — Безсрамно дръзко псе!

— Какво съм ви сторил, за да ви обидя, мисис Браун? — боязливо попита Роб. — Само преди миг бяхте много благоразположена към мен.

— Да ме срязва така с кратки отговори и остри приказки! — рече старицата. — Мен! Само защото любопитствувам да разбера какви слухове се носят за господаря му и дамата, той да се осмелява да се

държи дръзко с мен! Вече няма да разговарям с теб, момчето ми. Върви си!

— Честна дума, мисис Браун — отвърна нещастният Точилар, — никога изобщо не съм споменавал, че искам да си вървя. Не ми говорете по този начин, мисис Браун, ако обичате.

— Аз изобщо няма да говоря вече — рече мисис Браун и направи такова движение с кривите си пръсти, че Роб направо се сви от ужас в ъгъла. — Няма да му кажа ни дума повече. Той е неблагоприятно куче. Отричам се от него. Да си върви! А подире му ще пусна тези, които не си държат езика зад зъбите и от които човек не може да се отърве. Те ще се вкопчат в него като пиявици и ще го дебнат като хрътки. Какво! Той ги помни. Помни старите си игри и привички. Ако ги е забравил, те скоро ще му ги припомнят. Пусни го да си върви, да видим как ще служи на господаря си и ще пази тайните му, когато тази компания непрестанно върви по петите му. Ха-ха-ха! Ще разбере, че те са много по-различни от нас двете, Али, макар че той страни от нас. Пусни го да си върви, пусни го да си върви!

За неизразим ужас на Точиларя сгърбената старица започна да обикаля в кръг с диаметър около четири фута, като непрекъснато повтаряше тези думи, размахваше юмрук над главата си и движеше устни.

— Мисис Браун — умолително заговори Роб и излезе от ъгъла, където се бе скрил, — убеден съм, че като поразмислите и се успокоите, вие няма да погубите едно момче, нали?

— Не разговаряй с мен! — рече мисис Браун, като продължаваше ядно да описва кръгове. — Пусни го да си върви, пусни го да си върви!

— Мисис Браун — продължаваше да я увещава изтерзаният Точилар, — аз изобщо не исках да... защо трябва едно момче да изпада в подобно положение!... Аз само бях предпазлив в приказките си, мисис Браун, а аз винаги съм предпазлив, защото той може да узнае всичко, но аз трябваше да се досетя, че оттук нищо няма да излезе. Уверявам ви, че нямам нищо против да обсъдим слуховете, мисис Браун — рече Роб с печална физиономия. — Само, моля ви, не говорете така! О, бъдете така добра да се застъпите за едно нещастно момче! — отчаяно се обърна Точиларя към дъщерята.

— Хайде, майко, чуваш ли го какво казва — сурово заговори Алис и направи нетърпеливо движение с глава, — разпитай го още

веднъж и ако пак не се погодите, ако желаш, унищожи го и приключи с него.

Мисис Браун, трогната, изглежда, от тези нежни увещания, отначало започна да вие, а после, постепенно омеквайки, взе в обятията си разкалия се Точилар, който я прегърна с неизразимо печален лик и приемайки вид на жертва, каквато всъщност беше, зае предишното си място редом до многоуважаваната си приятелка, като ѝ позволи с притворно любезен израз на лицето — под този израз ясно прозираха чувства от съвсем противоположен характер — да хване ръката му и да я задържи в своята.

— Как е господарят ти, миличък мой? — запита мисис Браун, след като, седнали приятелски един до друг, те пиха за свое здраве.

— Тихо! Бъдете така добра, мисис Браун, да не говорите толкова високо — помоли я Роб. — Ами предполагам, че е много добре. Благодаря ви.

— Сега без работа ли си, Роби? — запита мисис Браун с предразполагащ тон.

— Ами не съм без работа, но не съм на работа — неуверено каза Роб. — Все още... ми плащат, мисис Браун.

— И нищо ли не вършиш, Роб?

— Ами в момента нищо друго не върша, мисис Браун, освен да си отварям очите — рече Точиларя и изплашено ококори очи.

— Господарят ти в чужбина ли е, Роб?

— О, за бога, мисис Браун, не можете ли да си бърбите с едно момче за нещо друго? — извика Точиларя в изблик на отчаяние.

Тъй като поривистата мисис Браун веднага се надигна, изтормозеният Точилар я възпря, като измънка:

— Да-а-а, мисис Браун, смятам, че е в чужбина. В какво се е вторачила тя? — добави той, като погледна към дъщерята, която бе приковала очи в лицето, отново надникнало зад гърба му.

— Не ѝ обръщай внимание, момче — рече старицата и го стисна по-здраво, за да не може да се обърне. — Има такъв навик... такъв навик. Кажи ми, Роб, виждал ли си някога дамата, миличък?

— О, мисис Браун, каква дама? — с жален и умолителен тон попита Точиларя.

— Каква дама ли? — срязва го тя. — Ами че мисис Домби.

— Струва ми се, че я видях веднъж — отвърна Роб.

— Вечерта, когато мисис Домби избяга ли, Роби, а? — прошепна старицата в ухото му, зорко наблюдавайки израза на лицето му. — Аха, знам, че е било същата тази вечер!

— Щом знаете, че е било тази вечер, нали разбирате, мисис Браун — рече Роб, — не е нужно да забивате щипци в едно момче, за да го накарате да каже това.

— Къде отидоха те тази вечер, Роб? И веднага ли? Как отидоха? Къде я видя нея? Тя смееше ли се? Или плачеше? Разкажи ми за всичко това — попита старата вещица, като го притисна още по-силно, потри ръце, без обаче да го изпуска, и внимателно изучаваше лицето му с гуреливите си очи. — Хайде! Почвай! Искам да ми разкажеш всичко. Какво, Роб, момчето ми? Ние двамата с теб можем да пазим тайна, нали? Правили сме го и преди. Къде първо отидоха те, Роб?

Клетият Точилар въздъхна и замлъкна.

— Онемя ли? — сърдито извика старицата.

— За бога, мисис Браун, съвсем не! Вие искате едно момче да бъде бързо като светкавица. Бих искал да бъда мълния — промърмори обърканият Точилар. — Тогавя щях да тресна някого и да приключя с него.

— За какво говориш? — попита старицата и се захили.

— За своята обич към вас, мисис Браун — отвърна притворният Роб и потърси утеха в чашката. — Къде са отишли първо, така ли? Имате предвид него и нея?

— Аха! — нетърпеливо отвърна старицата. — Те двамата!

— Ами че никъде не отидоха... искам да кажа, заедно — отвърна Роб.

Старицата го погледна така, сякаш бе обзета от желанието отново да го сграбчи за косата и гърлото, но се възпря, като видя упорития и загадъчен израз върху лицето му.

— Това беше цялата хитрост — с неохота отвърна Точиларя. — По този начин никой не ги е видял да тръгват, нито пък може да каже как са тръгнали. Те заминаха в различни посоки, ето какво ще ви кажа, мисис Браун.

— Да, да, да! За да се срещнат на определено място — изкиска се старицата, след като помълча за миг, вглеждайки се внимателно в лицето му.

— Ами че ако не са имали намерението да се срещнат някъде, предполагам, че щяха да си стоят в къщи, не е ли така, мисис Браун? — с нежелание отбеляза Точиларя.

— Е, и после, Роб? После? — каза старицата и обзета от нетърпение, още по-силно стисна ръката му, сякаш се страхуваше той да не се измъкне.

— Е, не разговаряхме ли достатъчно по този въпрос, мисис Браун? — възрази Точиларя, който под въздействието на алкохола, от обида или пък от понесените мъчения бе станал толкова съзлив, че почти при всеки отговор триеше ту едното, ту другото си око с ръкав и напразно хлипаше в знак на протест. — Дали се е смяла тя през онази вечер, така ли? Нали ме попитахте дали се е смяла, мисис Браун?

— Или плакала? — добави старицата и кимна утвърдително.

— Нито се е смяла, нито е плакала — отвърна Точиларя. — Тя бе напълно спокойна, когато ние с нея... О, виждам, че ще изтръгнете всичко от мен, мисис Браун! Дайте ми обаче тържествена клетва, че няма да кажете на никого.

Коварната мисис Браун веднага с готовност му се закле, тъй като единственото ѝ намерение беше скрилият се зад вратата гост да чуе всичко със собствените си уши.

— Когато ние с нея отидохме в Саутхамптън — рече Точиларя, — тя бе спокойна като статуя. На сутринта също бе спокойна, мисис Браун. И когато преди разсъмване замина сама с пощенския кораб — аз си давах вид, че съм неин слуга, който я изпраща до кораба, — тя бе все така спокойна. Сега вече доволна ли сте, мисис Браун?

— Не, Роб. Още не — с категоричност заяви мисис Браун.

— О, гледай ти каква жена! — извика клетият Роб в изблик на боязливо желание да оплаче собствената си безпомощност. — Какво още желаете да научите, мисис Браун?

— Какво стана с господаря ти? Къде отиде той? — осведоми се тя, като продължаваше да го държи здраво и да се взира в лицето му с проникателния си поглед.

— Честна дума, не зная, мисис Браун — отвърна Роб. — Честна дума, не зная какво е направил той, къде е отишъл и изобщо нищо не зная за него. Зная само какво ми каза на сбогуване като предупреждение да си държа езика зад зъбите. И аз ви казвам, мисис Браун, като приятел, че ако вземете да кажете дори една думичка от

това, което си говорим сега, по-добре е да се застреляте или пък да се затворите в тази къща и да я подпалите, защото той няма да се спре пред нищо, за да ви отмъсти. Вие не го познавате така, както аз. Уверявам ви, че от него не можете да избягате.

— Нали се заклев — отвърна старицата, — и няма да наруша клетвата.

— Надявам се, че няма да я нарушите, мисис Браун — с известно недоверие отвърна Роб, както и със скрита закана в тона си. — Не само заради мен, а и заради самата себе си.

След като изрече това приятелско предупреждение, той я погледна и подкрепи думите си с кимване на глава. Но като разбра колко е неприятно да гледа близо до себе си жълтото ѝ лице, разкривено от уродливи гримаси, и зачервените ѝ старчески очички, вторачили се проницателно и смразяващо в него, той неспокойно сведе поглед и се размърда на стола си, сякаш събираше сили да заяви мрачно, че няма да отговаря повече на никакви въпроси. Като продължаваше да държи момчето все така здраво като преди, старицата се възползува от удобния момент и вдигна показалеца на дясната си ръка, тайно давайки знак на скрилия се наблюдател да обърне специално внимание на това, което ще последва.

— Роб — заговори тя с галювен глас.

— Боже мой, мисис Браун, какво има още? — рече раздражено Точиларя.

— Роб! Къде се уговориха да се срещнат те, господарят ти и дамата?

Роб още по-неспокойно се размърда, вдигна глава, сведе я отново, захапа палец, избърса го в жилетката си и като гледаше накриво своята мъчителка, най-сетне рече:

— Откъде мога да знам, мисис Браун?

Старицата отново вдигна пръст като преди и рече:

— Хайде, момче! Няма никакъв смисъл да ми кажеш нещата дотук, а после изведнъж да замлъкнеш. Искам да знам това. — И тя зачака отговор.

Роб замълча смутен, а после изведнъж извика:

— Та да не би да мога да произнасям имената на чужди селища, мисис Браун? Каква неразсъдлива жена сте вие!

— Но ти си чул това име, Роби — непоколебимо отвърна тя, — и знаеш как се изговаря. Хайде!

— Никога не съм го чувал, мисис Браун — рече Точиларя.

— В такъв случай — бързо добави старицата — си го видял написано и можеш да го изречеш буква по буква.

От раздразнение Роб издаде възклицание, едновременно приличащо на смях и ридание — проникателността на мисис Браун предизвика у него възхищение, макар че той бе потърпевшият в този разпит, — и след като порови неохотно в джоба на жилетката си, момчето извади оттам малко парче тебешир. Очите на старицата светнаха, като видя как го държи между палеца и показалеца си, и тя бързо направи място върху дървената маса, за да може Роб да напише там думата, и отново даде знак с разтрепераната си ръка.

— Първо ще ви разкажа как стои работата, мисис Браун — рече Роб, — и няма смисъл да ме разпитвате повече. Няма да отговарям на повече въпроси. Не бих могъл. След колко време е трябвало да се срещнат и кой е решил да заминат поотделно — тези неща са ми известни точно толкова, колкото и на вас. Изобщо не зная нищо повече. Трябва да ми повярвате, като ви кажа как научих това наименование. Да ви разкажа ли, мисис Браун?

— Да, Роб.

— Слушайте тогава, мисис Браун. Случи се следното... значи, повече няма да ме разпитвате, нали разбрахте? — рече Роб и извърна към нея очи, които все по-бързо придобиваха сънлив и глупав израз.

— Ни дума повече — съгласи се мисис Браун.

— Добре тогава, случи се следното. Когато въпросният човек ми предаде дамата, той остави един лист с указания за пътя, написани с почерка на дамата, в случай че тя ги забрави. Тя не се опасяваше, че ще ги забрави, защото веднага щом той се извърна, тя скъса листа и когато поставях стъпалата, за да се качи в каретата, аз взех едно късче — предполагам, че останалите късчета е хвърлила през прозореца, защото после ги търсих, но не ги открих. Върху това късче бе написана само една дума и щом вие искате и трябва да я научите, аз ще ви я напиша. Но не забравяйте, че сте дали клетва, мисис Браун.

Мисис Браун го увери, че не е забравила. След като нямаше какво повече да добави, Роб започна да пише на масата бавно и старателно.

— Д — рече високо старицата, когато изписа първата буква.

— Затваряйте си устата, ако обичате, мисис Браун — рече той, като закри буквата с ръка и раздражено се обърна към старицата. — Не желая да четете на глас. Млъкнете, моля ви!

— Тогава пиши с едри букви, Роб — каза тя, като направи отново тайния си знак, — защото не виждам добре дори напечатани букви.

Като измърмори под нос и с неохота се залови отново за работа, Роб продължи да пише думата. Когато сведе глава, лицето, за чието осведомление, без да подозира, се трудеше той, се показа иззад вратата, спря се на една крачка зад гърба му и започна внимателно да следи движението на ръката му върху масата. В същото време и Алис, седнала отсреща, съсредоточено наблюдаваше как ръката на Роб изписва буквите и беззвучно произнасяше само с устни всяка една поотделно. След всяка буква тя разменяше поглед с мистър Домби, сякаш те двамата търсеха потвърждение един от друг. Така и двамата прочетоха следните букви: Д — И — Ж — О — Н.

— Това е! — рече Точиларя и бързо наплюнчи длан, за да заличи думата, но не останал доволен от това изтриване, започна да търка и бърше с ръкав масата, докато по нея не остана и следа от тебешира. — Надявам се, че вече сте доволна, мисис Браун!

В знак на задоволство старицата пусна ръката му и го потупа по гърба, а Точиларя, сломен от униженията, от разпита, както и от алкохола, скръсти ръце върху масата, постави глава отгоре им и заспа.

Чак когато Роб потъна в дълбок сън и силно захърка, старицата се обърна към вратата, зад която се бе скрил мистър Домби, даде му знак, че може да прекоси стаята и да излезе. Дори и тогава тя продължаваше да кръжи около Роб, готова да закрие очите му с ръце или пък да го удари по главата, ако той се надигне, докато посетителят ѝ тихичко пристъпваше към изхода. Но макар че зорко следеше спящия, тя не по-малко зорко наблюдаваше и бодърствуващия джентълмен и когато той докосна ръката ѝ и въпреки цялата му предпазливост се разнесе звън на злато, очите ѝ заблестяха с ярък и хищен пламък като на ястреб.

Дъщерята проследи джентълмена с тъмен поглед до вратата и забеляза бледостта му, както и припряната му походка, свидетелстваща за това, че и най-малкото забавяне му се струва непоносимо и че гори от желание да излезе навън и да пристъпи към

действия. Когато той затвори вратата зад себе си, тя погледна към майка си. Старицата бързо се приближи и разтвори ръка, за да покаже какво бе получила, а после ревниво и алчно стисна ръката си в юмрук и прошепна:

— Какво ли ще направи сега той, Али?

— Злодеяние — отвърна дъщерята.

— Убийство ли? — попита старицата.

— Накърнената му гордост го е докарала до лудост и нито ние, нито той самият е в състояние да каже какво може да направи сега.

Очите ѝ блестяха по-ярко от тези на майка ѝ и пламъкът в тях бе по-зловещ, но лицето и устните ѝ бяха съвсем побелели.

Те не си проговориха ни дума повече и седнаха далеч една от друга. Майката бе насаме с парите си, дъщерята — с мислите си, а очите и на двете светеха в мрака на слабо осветената стая. Роб спеше и похъркваше. Движеше се единствено забравеният от всички папагал. Той удряше и кълвеше пръчките на клетката с извития си клюн, изкачваше се до купола, лазеше под него подобно муха и отново стремглаво се спускаше надолу и пак почваше да блъска, да кълве и да разтърсва всяка тънка пръчка поотделно, сякаш съзнаваше, че господаря му го грози опасност и той се мятеше като обезумял, за да се измъкне навън и да отлети, за да предупреди господаря си.

ГЛАВА LIII

ДРУГИ СВЕДЕНИЯ

За двамата родственици на предателя — неговия отритнат брат и сестра — бремето на злодеянието бе едва ли не по-тежко, отколкото за човека, на когото беше причинена такава голяма злина. Независимо, че обществото проявяваше любопитство и подлагаше жертвите си на тормоз, то обаче допринасяше и за това да се събуди у мистър Домби желание за преследване и мъст. То разпали неговата страст, уязви гордостта му, придаде нов облик на единствения стремеж в живота му и уталожването на гнева се превърна в цел, към която се насочи с цялото си същество и отпрати всички свои помисли. Цялото упорство и непреклонност на характера му, цялата му недосегаемост, студенина и суровост, неестествената представа за собствената му значимост, ревнивата му склонност да се възмуцава от най-малката недооценка на неговата значимост от страна на другите хора — всичко това се устреми в една посока подобно многобройни ручеи, слели се в един поток, който го повлече с водите си. Най-поривистият, страстен и необуздан човек на света би бил много по-милостив враг в един двубой, отколкото мрачният мистър Домби, доведен до това състояние. По-лесно би било да се отбие и укроти един див звяр, отколкото солидният джентълмен без гънка в колосаната си яка.

Изцяло обсебилото го намерение донякъде компенсираше невъзможността да се действа. Докато все още нямаше никакви сведения къде се е укрил предателят, неговото твърдо намерение му помагаше да отклонява мислите си от своето нещастие и да ангажира съзнанието си с кроежи. Братът и сестрата на коварния му любимец не разполагаха с подобна утеха. Събитията в техния живот, миналите и настоящите, правеха това злодеяние твърде мъчително за тях.

Сестрата навярно понякога тъжно си мислеше, че ако бе останала при него в качеството си на спътница и другарка, той може би не би извършил престъплението. Ако от време на време я спохождаха подобни мисли, въпреки всичко тя не съжеляваше за избора си, не се

съмняваше, че е изпълнила дълга си, и ни най-малко не преувеличаваше саможертвата си. Когато обаче такава мисъл се мяркаше у съгрешилия и разкаял се брат — а това се случваше понякога, — тя предизвикваше в душата му почти нетърпима болка и угризения на съвестта. Изобщо не му минаваше през главата да злорадствува за бедите на жестокия си брат. Вестта за брат му предизвика у него единствено нови самообвинения, както и душевни терзания за собственото му нищожество и за падението, което бе споделил с друг човек, като това бе представлявало за него утеха, но и бе предизвикало угризения на съвестта.

Същия този ден, чиято вечер бе описана в предишната глава, когато обществото на мистър Домби проявяваше най-жив интерес към бягството на жена му, прозорецът на стаята — братът и сестрата бяха седнали рано и закусваха — се затъмни неочаквано от сянката на човек, приближаващ се към малкия навес. Това бе прислужникът Пърч.

— Дошъл съм в този ранен час от Болс Понд — заговори мистър Пърч, тайнствено надникна в стаята от вратата и стъпи върху изтривалката, за да си изтрие обувките, които и без това бяха съвсем чисти, — за да изпълня дадените ми снощи нареждания. Наредиха ми непременно да ви предам това послание, мистър Каркър, преди да излезете. Щях да пристигна цял час и половина по-рано — плахо добави мистър Пърч, — ако мисис П. не бе така зле здравословно... уверявам ви, тази нощ поне пет пъти щях да я загубя.

— Толкова ли е болна жена ви? — попита Хариет.

— Ами нали разбирате — рече мистър Пърч, като първо се обърна и внимателно затвори вратата, — тя взима много присърце всичко, което се случва в нашата фирма, мис. Тя е със слаби нерви и лесно се разстройва. Макар че според мен и най-здравите нерви не биха издържали. Вие навярно също се измъчвате.

Хариет потисна въздишката си и погледна към брат си.

— Въпреки своята незначителност, уверявам ви, аз също изживявам събитието по такъв начин — продължаваше той, като поклащаше глава, — че направо не бих повярвал, ако не го бях изпитал на собствения си гръб. Всичко ми подействува направо като алкохол. Сутрин се чувствавам буквално така, като че съм прекалил с пиенето предния ден.

Външният вид на мистър Пърч потвърждаваше споменатите симптоми. Пърч изглеждаше трескав и изтощен и това навеждаше на мисълта, че си гаврътва доста чашки. Всъщност това несъмнено можеше да се обясни с навика му ежедневно многократно да се озовава в кръчми, където го черпеха и разпитваха.

— И поради това аз мога да съдя за чувствата на тези — тихо добави мистър Пърч със звънлив глас, като поклати глава, — които това печално събитие засяга лично.

След тези думи мистър Пърч очакваше да споделят с него нещо съкровено, но като не чу нищо подобно, се поизкашля в шепата си. Това поизкашляне обаче не предизвика никакви откровения и той се поизкашля в шапката си, но резултатът бе същият и тогава той сложи шапката си на пода и потърси писмото във вътрешния си джоб.

— Доколкото си спомням, не се изисква отговор — с любезна усмивка отбеляза мистър Пърч, — но навярно ще бъдете така добър сам да му хвърлите едно око, сър.

Джон Каркър разчупи печата — това бе печатът на мистър Домби — и като се запозна със съвсем краткото съдържание на писмото, отвърна:

— Да. Не е необходим отговор.

— В такъв случай, желая ви всичко хубаво, мис — рече Пърч и пристъпи към вратата, — и се надявам, че не ще оставите това печално събитие да ви съкруши извънредно много. Не можете да си представите — добави мистър Пърч, като се обърна едновременно и към брата, и към сестрата с тайнствен шепот, като направи още две крачки — колко жадни са вестниците да научат подробности. Един човек от неделен вестник със синьо наметало и бяла шапка, който преди това се опита да ме подкупи — смятам за излишно да ви казвам, че напълно безуспешно, — се въртеше снощи около двора чак до осем и двадесет. Аз лично го видях как надзърта през ключалката на кантората, но ключалката е патентована и нищо не може да се види през нея. А един друг — продължаваше мистър Пърч — с военна униформа цял ден кисна в „Кралският герб“. Миналата седмица аз съвсем случайно подхвърлих някаква реплика и още на следващия ден, който беше неделя, видях думите си напечатани по най-изумителен начин.

Мистър Пърч понечи да бръкне във вътрешния си джоб и да извади въпросната изрезка, но като не почувствува никакво насърчение, свали кожените си ръкавици, взе шапката си и се сбогува. Още преди пладне мистър Пърч вече успя да разкаже пред някои отбрани посетители в „Кралският герб“, както и на някои други места, как мис Каркър избухнала в плач, хванала го с две ръце и рекла: „О, скъпи, скъпи Пърч, единствената утеха, която ми е останала, е да видя теб!“ и как мистър Каркър казал със страхотен глас: „Пърч, напълно се отказвам от него. Нека никой повече да не го нарича мой брат!“

— Скъпи Джон — заговори Хариет, след като останаха сами и помълчаха известно време. — Навярно в това писмо има лоша вест.

— Да, но не и неочаквана — отвърна той. — Вчера видях човека, който е написал писмото.

— Човека, който е написал писмото ли?

— Мистър Домби. Той на два пъти мина през кантората, докато бях там. Преди това ми се удаваше да не му се мяркам пред очите, но, разбира се, не можех да се надявам това да продължава дълго. Съзнавам, че е напълно естествено моето присъствие да му е неприятно. Аз самият разбирам това.

— Но той не ти го е казал?

— Не, той не ми е казал нищо, но видях как погледът му се спря на мен за миг и аз очаквах да се случи това, което се случи. Аз съм уволнен.

Доколкото ѝ позволяваха силите, тя се опита да скрие изумлението си и да изглежда бодра, но вестта бе тревожна, и то по много причини.

— „Не е необходимо да ви обяснявам — започна да чете писмото Джон Каркър — защо отсега нататък би било нежелателно вашето име да се изрича в каквато и да е връзка с моето, нито пък защо за мен би било нетърпимо ежедневно да виждам човек, носещ това име. Уведомявам ви за прекратяването от този ден нататък на всякакви отношения помежду ни и настоявам да не правите никакви опити да възстановявате връзките си с мен или с моята фирма...“ Приложена е и доста голяма сума. Това е моето уволнение. Боже господи, Хариет, като си припомним всичко, което се е случило, мярката е доста снизходителна и деликатна.

— Да, ако изобщо е снизходително и деликатно, Джон, да те наказват заради злодеянията на другото — кротко отвърна тя.

— Нашето семейство като че му причинява само зло — рече Джон Каркър. — Той има основания да се стряска, като чуе името ни, и да смята, че в кръвта ни има нещо, предизвикващо проклятие и гибел. Ако не беше ти, Хариет, и аз бих си помислил същото.

— Братко, не говори така. Ако, както твърдиш ти, имаш причини, за да ме обичаш — макар че аз не мисля така, — то тогава спести ми тези безумни, нелепи приказки.

Той закри лице с двете си ръце, но тя се приближи и той я остави да му хване едната ръка.

— Знам, че след толкова години работа е тъжно да те отстранят по този начин — каза сестра му, — а причината за това уволнение е ужасна и за двамата ни. Ние обаче сме длъжни да живеем и да търсим средства за препитание. Да, да! И ние ще го направим, без да падаме духом. Да се борим, Джон, да се борим заедно — това е нашата гордост, а не позор.

На устните ѝ затрептя усмивка, когато го целуна по бузата и го помоли да не се отчайва.

— О, скъпа моя сестро! Ти по своя воля великодушно се обрече на един погубен човек, на един опозорен човек, който няма никакъв приятел и прогони всички твои приятели.

— Джон! — рече тя и бързо постави ръка на устните му. — Не говори така заради мен! В името на нашето дълго съжителство!

Той млъкна.

— А сега позволи ми да ти кажа, скъпи — заговори тя и кротко приседна до него, — и аз също както теб очаквах това. И докато мислех за това, очаквах го със страх и се подготвих за него, аз реших, че ако то наистина се случи, да ти кажа, че съм скривала от теб една тайна и че ние имаме приятел.

— Как се казва този наш приятел, Хариет? — с печална усмивка попита той.

— Всъщност не знам, но веднъж той изрази горещите си уверения в приятелските си чувства и в желанието си да ни окаже помощ и досега аз не съм загубила доверието си в него.

— Хариет! — изумено възкликна брат ѝ. — Къде живее този приятел?

— И това не знам — отвърна тя. — Той обаче познава и двама ни и му е известна нашата история... цялата наша история, Джон. Тази е причината, поради която, вслушвайки се в съвета му, аз запазих в тайна посещението му тук, за да не би да се разстроиш, като разбереш, че той е запознат с историята.

— Тук ли? Нима той е идвал тук, Хариет?

— Да, тук, в тази стая. Веднъж.

— Какво представлява той?

— Не е млад. С прошарена коса и както каза той, все по-бързо побеляващ. Но е много великодушен, искрен и благороден, не се съмнявам в това.

— Само веднъж ли си го виждала, Хариет?

— В тази стая само веднъж — отвърна сестра му и за миг страните ѝ леко поруменияха, — но когато дойде тук, той ме помоли да му разрешавам да ме вижда веднъж седмично, за да се уверява, че ние сме добре и че действително не се нуждаем от неговата помощ. Впрочем аз му казах, когато той ни предложи услугите си... това всъщност бе целта на посещението му... че нищо не ни е необходимо.

— И веднъж седмично...

— Оттогава неизменно веднъж седмично, винаги в един и същи ден и в един и същи час, той минава оттук, винаги пеша и винаги отправен в една посока — към Лондон. Той се спира само за да ми се поклони и бодро да ми махне с ръка като искрен благодетел. Той ми обеща да се държи така още когато предложи тези странни срещи, и така мило и добросъвестно изпълняваше обещанието си, че ако в началото съм изпитвала някакво безпокойство (макар че се съмнявам в това, Джон, защото той се държа извънредно естествено и чистосърдечно), то много бързо изчезна и аз се чувствавах щастлива, когато настъпваше уреченият ден. Миналия понеделник — първият понеделник след онова ужасно събитие — той не мина и аз се чудя дали отсъствието му по някакъв начин не се дължи на случилото се.

— По какъв начин? — попита брат ѝ.

— Не зная. Размишлявах единствено върху съвпадението, но не се опитвах да си го обясня. Уверена съм, че той отново ще се появи. И когато дойде, скъпи Джон, позволи ми да му кажа, че аз вече съм разговаряла с теб и ми позволи да ви представя един на друг. Той несъмнено ще ни помогне да си намерим нови средства за препитание.

Неговата молба бе да направи нещо, за да облекчи моя и твоя живот, и аз му обещах, в случай че се нуждаем от приятел, да се обърнем към него. Тогава той вече няма да пази името си в тайна.

— Хариет — обади се брат й, който я бе слушал с голямо внимание, — опиши ми този джентълмен. Би трябвало непременно да познавам човек, който толкова добре ме познава.

Сестра му се постара колкото може по-образно да обрисова чертите, ръста и облеклото на своя познат, но поради това, че вероятно той не познаваше този човек, или поради нейното невярно описание, а може и поради това, че братът бе погълнат от своите мисли и крачеше напред-назад, но той не разпозна никого в портрета, който тя му описа.

Те обаче се споразумяха той да види въпросното лице, когато се появи. След като приключиха този разговор, сестрата се залови с поолекнало сърце за домашната си работа, а посивелият мъж, бившият младши служител във фирмата на Домби, посвети първия си непривично свободен ден на работа в градината.

Беше вече доста късно вечерта и братът четеше на глас, а сестрата усърдно шиеше, когато някой почука на вратата. В атмосферата на тревога и смътни опасения, надвиснала над тях поради бягството на брат им, този необичаен звук бе едва ли не обезпокоителен. Братът се отправи към вратата, а сестрата седеше и боязливо се заслушваше. Чу се как някой му заговори, а той изумено му отговаря. След като си размениха няколко думи, двамата влязоха в стаята.

— Хариет — тихо каза брат й, въвеждайки късния гост, — мистър Морфин, джентълменът, който дълго време е работил във фирмата на Домби заедно с Джеймс.

Сестра му се сепна, сякаш бе влязъл призрак. На прага стоеше непознатият приятел с тъмната коса, тук-там посребрена, руменото лице, високото чисто чело и светлокафявите очи, за когото толкова дълго бе мълчала.

— Джон! — възкликна тя задъхано. — Това е джентълменът, за когото ти разправях днес.

— И този джентълмен, мис Хариет — заговори гостът и пристъпи напред, след като за миг се бе спрял на прага, — изпитва облекчение да чуе тези ваши думи. Из целия път насам той си блъскаше главата какво обяснение да даде и нито едно не го

удовлетворяваше. Джон, аз не съм съвсем непознат човек тук. Ти беше изумен, като ме видя преди малко на вратата. Виждам, че сега си още по-изумен. Да! При настоящите обстоятелства това е напълно естествено. Ако не бяхме същества, до такава степен робуващи на навичките, два пъти по-малко основания бихме имали да се удивляваме.

Междувременно той любезно поздрави Хариет, проявявайки сърдечността и уважението, които тя така добре бе запомнила, и седна близо до нея, като си сложи шапката на масата и хвърли в нея ръкавиците си.

— Няма нищо изненадващо в това, Джон — рече той, — че изпитах желание да видя сестра ти и че посвоему удовлетворих това свое желание. А що се отнася до редовните ми посещения оттогава досега (за които тя навярно ти е споменала), в тях не се крие нищо забележително. Скоро те се превърнаха в навик, а ние всички робуваме на навика!

Пъхнал ръце в джобовете си, облегал се назад в стола, той така наблюдаваше брата и сестрата, сякаш му бе извънредно интересно да ги види заедно, а после продължи да говори със замислен тон, в който се долавяше известно раздражение:

— Именно навикът е този, който подхранва у хора, способни да извършат добри дела, дяволска гордост и упорство... който подхранва и засилва подлостта у някои от нас... безразличието у други... който ни кара с всеки изминал ден да закоравяваме и да се втвърдяваме в зависимост от глината, от която сме замесени, и да се превръщаме в статуи и също като статуи да ставаме неподатливи за нови впечатления и възгледи. Вземи мен като пример, Джон, за да съдиш за въздействието на навика. Не е необходимо да споменавам в течение на колко години наред аз заемах незначително, но строго определено място в управлението на фирмата на Домби и виждах как брат ви (който излезе негодник — моля сестра ти да ме извини, че съм принуден да спомена този факт) придобива все по-голяма влиятелност, докато фирмата и нейният собственик не се превърнаха на играчки в ръцете му. Виждах как ти се трепеш по цял ден на гишето си, без да натрапваш на никого присъствието си. А аз бях предоволен колкото е възможно по-малко да обръщам внимание на неща извън преките ми служебни задължения и оставях всичко наоколо ми ежедневно да се движи, както му е редът, подобно огромна машина — по силата на

един навик, свойствен и на мен самия, — и приемах всичко за напълно естествено, считах, че е в реда на нещата и не задавах въпроси. Моите вечери в сряда неизменно идваха, нашите квартети неизменно се състояха, виолончелото ми беше добре настроено и в моя живот всичко беше наред — или почти всичко — и ако нещо не беше наред, то не ме засягаше.

— А аз от своя страна мога да кажа, че през цялото това време вие бяхте най-уважаваният и обичан човек във фирмата, сър — отбеляза Джон Каркър.

— Ами! — възрази мистър Морфин. — Смея да кажа, че съм добродушен и разбран само по навик. Това допаднаше на управителя, допаднаше и на човека, когото той управляваше, но най-вече допаднаше на мен самия. Аз изпълнявах своите задължения, не сервилничех пред началството и бях доволен да изпълнявам задачи, които не бяха пряко свързани с началството. Така щях да си продължавам и досега, ако стената на стаята ми не беше толкова тънка. Можеш да обясниш на сестра си, че моят кабинет е отделен от кабинета на управителя посредством тънка дървена преграда.

— Стаите им са съседни. Всъщност първоначално това навярно е било едно помещение, а после е било разделено с преграда, както спомена мистър Морфин — обясни брат й и отново погледна мистър Морфин в очакване да чуе какво ще каже по-нататък.

— Аз си подсвирквах, тананиках си мелодийки, изкарвах цялата Бетховенова соната си бемол от начало до край, само и само да покажа, че всичко се чува при мен — продължаваше мистър Морфин, — но той не ми обръщаше внимание. Безспорно много рядко се случваше да дочуя някакви лични разговори, но когато все пак се случеше и нямаше друг начин, по който да избягна да чуя такъв разговор, аз излизах. Веднъж излязох, Джон, точно когато се водеше диалог между двама братя, на който в началото присъствуваше и младият Уолтър Гей. Но аз все пак чух доста неща, преди да изляза от стаята. Навярно ти добре си спомняш този разговор, за да кажеш на сестра си за какво ставаше дума.

— Разговаряхме, Хариет — тихо промълви брат й, — за миналото и за различните постове, които заемаме във фирмата.

— Въпросът не представляваше новост за мен, но го видях в различна светлина. Той наруши навика ми — навика на девет десети от

населението на земята — да считам, че всичко наоколо ми е наред само защото аз съм приел този порядък — продължаваше гостът, — и ме накара да си припомня съдбите на двамата братя и да се позамисля върху тях. Струва ми се, че едва ли не за пръв път в живота си аз си зададох следния въпрос — как биха изглеждали много неща, твърде познати и привични за нас, ако ги погледнем от друга гледна точка, до която някой ден ние всички неизбежно ще стигнем? Както се казва, от този ден престанах да бъда така добродушен, разбран и благ.

Той замлъкна за миг-два, като барабанеше с едната си ръка по масата, а после припряно продължи, сякаш гореше от желание час по-скоро да свърши със своята изповед:

— Преди още да реша какво да предприема и дали изобщо бих могъл да предприема нещо, между същите тези двама братя се състоя нов разговор, при който бе спомената сестрата. Не изпитвах угризения на съвестта, че до мен достигнаха доста подробности от разговора. Считах, че имам право на това. А после дойдох тук, за да видя сестрата със собствените си очи. Първия път аз се спрях пред вратата на градината и си придадох вид, че се интересувам от един ваш беден съсед, но се отклоних от темата и ми се стори, че мис Хариет се отнесе с недоверие към мен. Втория път я помолих да ми разреши да вляза и тогава ѝ казах това, което желяех да ѝ кажа. Сестра ти ми изтъкна причини — аз не си позволих да ги оспорвам, — поради които не би могла тогава да приеме помощ от мен. Аз обаче установих помежду ни общуване, което редовно се поддържаше до преди няколко дни, когато ми се наложи поради някои прехвърлени на мен задължения да наруша това общуване.

— А аз ви срещам всеки ден — възкликна Джон Каркър — и изобщо не подозирах това, сър! Ако Хариет бе узнала името ви...

— Да ти призная, Джон — прекъсна го гостът, — аз не си открих името по две причини. Не съм сигурен дали първата бе достатъчно основателна, но не е редно човек да приема благодарности единствено заради добрите си намерения и аз реших при каквито и да е обстоятелства да не разкривам кой съм, докато не ми се удаде възможност действително да ви окажа една или друга услуга. Втората причина беше следната — непрестанно хранех известна надежда, че брат ви може да се смекчи към вас двамата, и допусках, че в такъв случай, когато човек, подозрителен и наблюдателен като него, разбере,

че аз тайно съм се сприятелил с вас, той би могъл да използва това като повод за нов и окончателен разрыв помежду ви. И аз естествено реших, с риск да си навлека гнева му — което не би имало никакво значение за мен, — да изчакам удобния момент и да се застъпя за вас пред главата на фирмата. Но поради вълненията, предизвикани от такива събития като смърт, ухажване, сватба и семейни неприятности, за много дълъг период от време фирмата всъщност нямаше друга глава освен брат ви. А за нас би било много по-добре — рече гостът, като сниши глас, — ако бяхме напълно обезглавени.

Той сякаш усети, че неволно бе промълвил последните думи и като протегна едната си ръка към брата, а другата към сестрата, продължи:

— Казах ви всичко, което имах да ви казвам, че дори и повече. Най-важното обаче не може да се изрази с думи и се надявам, че вие разбирате това. Дойде време, Джон — макар че то дойде по стечение на тежки и неприятни обстоятелства, — когато мога да ти окажа помощ, без да преча на борбата ти за изкупление, продължила толкова години, тъй като ти бе освободен от нея не по своя воля. Късно е и не е нужно тази вечер да говоря повече. Ти ще пазиш повереното ти съкровище без всякакви съвети и напомнания от моя страна.

След тези думи той се надигна да си ходи.

— Върви напред със свещта, Джон — добродушно рече той, — и не изричай това, което ти се иска да кажеш, каквото и да е то.

Джон Каркър бе извънредно трогнат и ако можеше, с охота би дал словесен израз на чувствата си.

— Позволи ми да разменя няколко думи със сестра ти. Ние с нея и преди сме разговаряли насаме, и то в тази стая, макар че е по-естествено, когато присъствуваш и ти.

Той проследи с поглед отдалечаващия се брат, обърна се ласкаво към Хариет и ѝ заговори тихо, с променен вид и сериозен тон:

— Вие желаете да ме попитате нещо за човека, на когото за нещастие сте сестра.

— Не се осмелявам да питам — отвърна Хариет.

— На няколко пъти вие ме погледнахте така внимателно — каза гостът, — че аз като че отгатнах въпроса ви. Дали той е откраднал пари? Нали така?

— Да.

— Не е откраднал.

— Слава богу! — възкликна Хариет. — Радвам се заради Джон.

— Но той всячески е злоупотребявал с оказаното му доверие — продължи мистър Морфин, — много често е извършвал сделки за собствена изгода, в ущърб на интересите на фирмата, която е представял, тласкал е фирмата към рисковани операции, предизвикващи огромни загуби, непрестанно е подхранвал тщеславието и амбициите на своя господар, когато негово задължение е било да ги потиска и да показва — той е имал такава възможност — докъде са водели те. Всички тези неща навярно не ви изненадват. Извършвани са били операции, за да се раздува репутацията и кредитоспособността на фирмата и да се изтъква превъзходството ѝ пред другите търговски къщи, и е бил необходим трезв ум, за да се предвиди възможността от пагубни последствия, до които би се стигнало в действителност при един евентуален лош обрат в сделките. Извършвайки множество операции из всички краища на света — това е един огромен лабиринт, на който единствено брат ви е знаел изгодите, — той е разполагал с възможността, като очевидно се е възползвал от нея, да скрива действителните резултати и да представя някои предположения и общи разсъждения като факти. В последно време обаче... разбирате ли какво ви говоря?

— Напълно, напълно — рече тя, извърнала към него изплашеното си лице. — Моля ви, кажете ми веднага най-лошото.

— В последно време той, изглежда, е положил големи усилия, за да направи напълно ясни и понятни резултатите от тези операции, и сега само една-единствена справка в книгите дава възможност човек удивително лесно да се ориентира в сделките независимо от тяхната многобройност и разнообразност. Той сякаш е решил да покаже на своя господар по красноречив начин докъде може да го доведе изцяло обсебилото го чувство за голямата му собствена значимост. Няма съмнение, че брат ви непрестанно най-подло е подхранвал и засилвал това чувство за собствена значимост у господаря си. Всъщност в това се състои най-престъпното му деяние спрямо фирмата.

— Искам да ви попитам още нещо, преди да си тръгнете, скъпи сър — рече Хариет. — Има ли някаква опасност от всичко това?

— Каква опасност? — малко неуверено попита той.

— За престижа на фирмата.

— Мога да ви отговоря най-откровено и с пълно доверие — рече мистър Морфин, като се вгледа за миг в лицето ѝ.

— Можете. Действително можете.

— Убеден съм, че мога. Опасност за престижа на фирмата ли? Не, никаква. Вероятно ще възникнат затруднения, значителни или незначителни, но няма никаква опасност, освен ако... освен ако всъщност... главата на фирмата... не е в състояние да стигне до извода, че трябва да се ограничи броят на сделките, или пък категорично откаже да повярва, че положението на фирмата не е такова и занаят няма вече да бъде такова, каквото му е било представяно досега от брат ви, и наложи на фирмата да надскочи възможностите си. В такъв случай тя ще се разклати.

— Но нали няма основания за подобни опасения? — попита Хариет.

— Между нас не трябва да има никакви недомлъвки — отвърна той, като поклати глава. — Мистър Домби е напълно недостъпен и надменен към всички, а в момента е обезумял, безразсъден и неукротим. Той обаче сега е обзет от извънредно голяма тревога и вълнение, но това състояние може да отmine. Сега вече знаете всичко — и добро, и лошо. Това е достатъчно за тази вечер. Лека нощ!

След тези свои думи ѝ целуна ръката, отправи се към вратата, където го чакаше брат ѝ, и добродушно го прекъсна, когато той понечи да заговори, като му каза, че в най-скоро време ще започнат да се виждат често и ако желае, друг път ще му говори, тъй като сега няма време. А после бързо излезе, за да не чуе никакви благодарствени слова.

Братът и сестрата седяха и разговаряха край камината едва ли не до зори. Те бяха обхванати от безсъние поради това, че пред тях се бе разкрил нов свят и се чувствуваха като корабкрушенци, отдавна захвърлени на пустинен остров, където най-сетне се бе приближил спасителен кораб, но те вече напълно се бяха примирили със своето положение и бяха престанали да мечтаят за друг дом. Но и една друга тревожна мисъл ги държеше будни: мракът, в който бе проблеснал лъч светлина, се сгъстяваше и сянката на злосторния брат витаеше в дома — там, където кракът му никога не бе стъпвал.

Тази сянка не можеше да бъде прогонена и не се разсея и от слънчевите лъчи. Тя неизменно витаеше там на следното утро, по обяд

и вечерта. Най-тъмна и силно открояваща се бе вечерта, за която сега ще разкажем.

Джон Каркър бе излязъл с едно препоръчително писмо за нова служба, дадено му от техния приятел, и Хариет бе сама в къщата. Тя бе сама от няколко часа. Мрачният и потискащ вечерен час, както и сгъстяващият се здрач засилваха угнетеното ѝ състояние. Мисълта за брат ѝ, когото толкова дълго не бе виждала и от когото се бе отчуждила, я преследваше, като придобиваше страхотни очертания. Той бе мъртъв или пък умираше, зовеше я, гледаше я, въсеше ѝ се. Мяркащите се пред нея картини бяха толкова натрапчиви и ярки, че тя не смееше да вдигне глава и да погледне към тъмните ъгли в стаята. Сякаш се страхуваше да не съзре там неговия призрак, плод на разпаленото ѝ въображение, и да се стресне от него. По едно време до такава степен си внуши, че той се е скрил в другата стая — макар и да съзнаваше съвсем ясно, че това е само проява на болното ѝ въображение, — че си наложи да отиде там, за да се увери сама. Това обаче не ѝ помогна. Веднага щом излезе от стаята, там отново се върнаха ужасните видения и Хариет не бе в състояние да се отърси от смътните си призрочни страхове, сякаш бяха каменни великани, стъпили здраво на земята.

Почти съвсем се бе смрачило и тя седеше близо до прозореца, подпряла глава на ръката си, втренчила поглед надолу, когато усети, че в стаята внезапно притъмня още повече, и вдигайки очи, неволно нададе вик. Бледо, уплашено лице надничаше през стъклото. Отначало очите блуждаеха, сякаш търсеха нещо, а после я съзряха и светнаха.

— Пусни ме да вляза! Пусни ме да вляза! Искам да говоря с теб!
— И ръката зачука по стъклото.

Хариет моментално позна жената с дългата черна коса, на която в една дъждовна вечер бе предложила подслон в топлата стая и храна. Хариет обаче напълно основателно изпита страх, като си припомни безумното ѝ държане по-късно, отдръпна се малко от прозореца, обзета от нерешителност и тревога.

— Пусни ме да вляза! Пусни ме да вляза! Аз съм ти признателна... спокойна съм... смирена... всичко каквото пожелаеш. Позволи ми обаче да поговоря с теб!

Страстно изречената молба, настоятелният израз на лицето ѝ, разтрепераните ѝ ръце, умолително вдигнати, уплахата и ужасът,

долавящи се в гласа ѝ и съответстващи на собственото ѝ състояние в момента, накараха Хариет да отстъпи. Тя бързо отиде до вратата и я отвори.

— Мога ли да вляза, или да говоря тук, на прага? — попита непознатата, като я хвана за ръката.

— Какво желаете? Какво имате да ми казвате?

— То не е много, но позволи ми да ти го кажа, защото никога повече няма да го кажа. Дори сега нещо ме кара да си отида. Сякаш някакви ръце ме теглят от вратата. Пусни ме да вляза, ако можеш поне този път да проявиш към мен доверие.

Тя отново надделя със своята настойчивост и те влязоха в огряната от камината малка кухня, където преди това гостенката бе седяла, хранила се и сушила дрехите си.

— Седни тук — рече Алис, като падна на колене пред нея — и ме погледни. Нали ме помниш?

— Помня ви.

— Помниш как ти разказах каква съм била и откъде се връщам, парцалива, с изранени нозе, шибана от свирепия вятър и дъжда?

— Помня.

— Знаеш как се върнах същата тази нощ, захвърлих парите ти в калта и проклетх теб и целия ти род. Виж ме сега паднала на колене пред теб. Нима сега съм по-малко искрена от тогава?

— Ако това, което желаете — благо заговори Хариет, — е прошка...

— Не е прошка! — прекъсна я другата с гордо и студено изражение. — Желая само да ми повярваш. Сама ще прецениш дали заслужавам да ми вярваш, като се има пред вид каква съм била и каква съм в момента.

Тя продължаваше да стои паднала на колене, обърнала очи към огъня, а пламъците озаряваха похабената ѝ хубост и буйните ѝ черни коси — тя праметна отпред един дълъг кичур, обви го около ръката си и докато приказваше, разсеяно го дърпаше и хапеше, а после каза:

— Когато бях млада и красива и тези коси — тя презрително дръпна хванатия кичур — грижливо се вчесаха и на тях не можеха да им се налюбуват, майка ми, която не мислеше много за мен, когато бях дете, съзря хубостта ми, привърза се към мен и започна да се гордее с мен. Тя бе бедна и алчна и реши да извлече от мен печалба. Уверена

съм, че никоя знатна дама досега не е гледала така на дъщеря си и не е постъпвала като майка ми — всички знаем, че подобно нещо не се върши — и това само показва, че единствено сред бедните хора като нас се срещат майки, които лошо възпитават дъщерите си и по този начин причиняват само зло.

Взряна в огъня, сякаш забравила за миг, че някой я слуша, тя все по-здраво затягаше кичура около ръката си и продължи да говори като насън:

— Не е необходимо да ти разправам до какво доведе всичко това. Сред такива като нас не се стига до нещастни бракове, а само до злочестина и гибел. Сполетя ме голяма злочестина и гибел.

Тя бързо излезе от унеса, извърна очи от огъня, погледна Хариет в лицето и рече:

— Само пиляя времето с тези приказки, а то е скъпо. Но ако не се бях размислила за тези неща, нямаше да бъда тук сега. Та ти казвам — сполетя ме голяма злочестина и гибел. Временно бях използвана като играчка, а после бях захвърлена с изключително равнодушие и жестокост. Сещаш ли се от чия ръка?

— Защо на мен задавате този въпрос? — попита Хариет.

— А ти защо се разтрепера? — отвърна Алис и я погледна втренчено. — Злоупотребата му с мен ме превърна в самия дявол. Аз все по-дълбоко затъвах в злочестини и поквара. Замесена бях в един грабеж — само в извършването му, но не и в подялбата на плячката... бях разкрита, осъдена, а нямах никакъв приятел и нито едно пени. Макар че бях още съвсем млада, по-скоро бих предпочела смъртта, отколкото да го моля той да се застъпи за мен с някоя дума, дори и тази негова дума да бе в състояние да ме спаси. Да! Бих предпочела всякаква смърт, каквато можеше да се измисли. Но майка ми, която винаги е била алчна, изпратила вест до него от мое име, разказала истината за мен и смирено му поискала последен малък дар — няколко лири, по-малко на брой и от пръстите на едната ми ръка. Сещаш ли се кой бе този, който плю на мен, когато бях изпаднала в беда и според него лежах в нозете му, който не ми даде дори този скромнен дар в знак на спомен и изпитваше задоволство, че ме пращат отвъд океана, където не бих могла да го безпокоя повече и където ще изгния и ще умра? Сещаш ли се кой бе той?

— Защо на мен задавате този въпрос? — повторно попита Хариет.

— А ти защо трепериш? — отвърна Алис, постави ръка на рамото ѝ и се взря в лицето ѝ. — Не е ли затова, защото отговорът напират на устните ти? Това бе твоят брат Джеймс.

Хариет се разтрепера още по-силно, но не извърна лице от взрението в нея очи.

— Когато разбрах, че ти си му сестра... това беше през същата онази нощ... аз, изтощена и с изранени нозе, се върнах, за да отхвърля с презрение твоя дар. Същата онази нощ, както бях изтощена и с изранени нозе, аз чувствавах, че бих могла да отида накрай света, за да го наръгам, стига да го открия в някое глухо, уединено място. Вярваш ли ми, че наистина изпитвах това?

— Вярвам ви! Боже мой, защо пак сте дошли?

— След това аз го видях — рече Алис, като продължаваше да я стиска за рамото и да я гледа втренчено в лицето. — Проследих го посред бял ден. Ако в сърцето ми все още е тляла някаква искра ненавист, тя се превърна в силен пламък, когато го съзрях. Ти знаеш, че той е причинил зло на един горд човек и го е превърнал в свой смъртен враг. Какво би станало, ако можех да дам сведения за него на този уязвен човек?

— Сведения ли! — възкликна Хариет.

— Какво би станало, ако издирех лице, запознато с тайната на брат ти, осведомено относно бягството и мястото, където се е скрил заедно със спътницата си? Какво би станало, ако принудя това лице да разкаже всичко, дума по дума, в присъствието на този негов враг, скрит зад вратата, за да чуе думите му? Какво ще кажеш, когато разбереш, че аз седях през цялото това време, наблюдавах лицето на врага му и виждах как то загубва човешкия си облик? Какво ще кажеш, като разбереш, че видях как врагът се втурна като обезумял по следите на брат ти и аз не се съмнявам, че в момента той, устремен към него, прилича повече на демон, отколкото на човек и само след няколко часа ще връхлети отгоре му?

— Махни ръката си! — извика Хариет, обзета от ужас. — Върви си! Твоят допир ме плаши!

— Аз извърших всичко това — продължи другата, като все така втренчено я гледаше, без да обръща внимание на възгласите ѝ. — Не

се ли убеждаваш от гласа и вида ми, че наистина съм го сторила? Вярваш ли на думите ми?

— Страхувам се, че трябва да повярвам. Пусни ме!

— Почакай още малко. Само миг. Можеш да си представиш колко голяма е била жаждата ми за мъст, щом толкова дълго не се е уталожила и ме е тласнала към такава постъпка!

— Това е ужасно! — рече Хариет.

— Сега, когато отново ме виждаш тук — с дрезгав глас продължи Алис, — смирено коленичила, докосваща се до теб, взряна в лицето ти, навярно ще повярваш, че казаното от мен не е обикновено признание и че страшна битка се е водила в душата ми. Изпитвам срам да изрека думите, но желанието за мъст ме напусна. Презирам се. Водих борба със себе си през цялата нощ и днес през целия ден, но без каквато и да е причина желанието за мъст ме напусна и ако е възможно, аз желая да поправя това, което сторих. Не бих искала те да се срещнат сега, когато гонителят е така обезумял и ослепял от ярост. Само ако го беше видяла как изглеждаше снощи на излизане, би разбрала каква опасност го грози.

— Как би могло да се предотврати тази опасност? Какво бих мога да направя? — извика Хариет.

— Цяла нощ — припряно продължи другата — той ми се присънваше... облян в кръв... макар че не съм спала. През целия ден той непрестанно витаеше наоколо ми.

— Какво бих могла да направя? — извика Хариет, изтръпвайки от ужас, като чу тези думи.

— Ако се намери някой, който би могъл да му пише, да прати човек или сам да отиде при него, нека да го стори незабавно. Той се намира в Дижон. Нали знаеш този град и къде се намира той?

— Знам.

— Предупреди го, че човекът, когото е превърнал в свой враг, е извън себе си от ярост и той твърде малко познава този човек, ако не се бои от приближаването му. Кажи му, че врагът му се е устремил към него — уверена съм в това, — и да не губи нито миг. Накарай го да замине някъде, докато все още не е късно — ако наистина не е вече късно, — за да не се срещнат двамата сега. Около един месец време би било от огромно значение. Само да не се срещнат по моя вина! Където и да е, само не там! Когато и да е, само не сега! Нека врагът му го

проследи сам и го открие без моята помощ! И без това твърде много грехове ми тежат на сърцето.

Огънят вече не озаряваше катраненочерната ѝ коса, повдигнатото лице и вторачените очи, ръката ѝ не докосваше Хариет. Там, където бе коленичила, нямаше вече никой.

ГЛАВА LIV

БЕГЪЛЦИТЕ

Часът беше около единадесет вечерта, мястото на действието — квартира във френски хотел, състояща се от пет-шест помещения: мрачен, студен вестибюл или коридор, трапезария, гостна, спалня и още една вътрешна гостна (или будоар), по-малка по размери и отдалечена от останалите стаи. В тази квартира се влизаше през една голяма двукрила врата на стълбището, но във всяка стая имаше по още две-три врати, които свързваха отделните помещения помежду им или пък водеха до тесни коридорчета в стената, излизащи на едно задно стълбище с прикрит изход. Квартирата бе на първия етаж, но не заемаше целия етаж — хотелът бе голям, четириъгълен и прозорците на четирите му крила гледаха към вътрешен квадратен двор.

В тези стаи цареше атмосфера на разкош — разкош, твърде поизбледнял, поради което изглеждаше потискащ, но все пак твърде ослепителен, поради което затрудняваше и усложняваше всекидневието с показното си великолепие. Стените и таваните бяха позлатени и изрисувани. Подовете бяха намазани с восък и блестяха. Пурпурни драперии украсяваха прозорците, вратите и огледалата. Върху дървената ламперия на стените стърчаха големи свещници, възлести и преплетени като клони на дърво или рога на диви зверове. През деня обаче, когато щорите (сега плътно спуснати) се вдигаха и дневната светлина нахлуваше, сред тази пищност се забелязваха следи, оставени от времето, прахта, слънцето, влагата и пушека, както и от продължителните периоди на необитаване — при дълга неупотреба показните играчки в живота са чувствителни като живи същества и заляняват подобно хора, хвърлени в затвор. Дори мракът и множеството запалени свещи не бяха в състояние напълно да заличат тези следи, макар че при този общ блясък те потъваха в сянка.

Тази вечер само в една стая — най-малката от току-що изброените — можеше да се види ослепителният блясък на свещите, отразяващ се в огледалата, позлатата и ярките цветове. Ако се

погледнеше към тази стая от оскъдно осветения вестибюл през отворените врати на другите помещения, тя приличаше на блестящ скъпоценен камък. В центъра на това сияние седеше красива жена — Едит.

Тя бе сама. Все същата непокорна, високомерна жена. Страните ѝ бяха леко хлътнали, очите ѝ бяха станали по-големи и по-силно блестяха, но надменната ѝ осанка не се бе променила. Върху лицето ѝ не се долавяше срам, нито пък закъсняло разкаяние превиваше гордо изправената ѝ шия. Все така властна и величествена, все така безучастна към себе си и всичко наоколо, тя седеше, свела тъмните си очи, и очакваше някого.

Тя не убиваше бавно точещото се време с книга, ръкоделие или каквото и да е друго занимание, а със собствените си мисли. Проникната бе от намерение, достатъчно силно, за да ангажира съзнанието ѝ и да запълни времето ѝ. Със стиснати устни — които се разтреперваха, ако само за миг изгубеше контрол над себе си, — с потръпващи ноздри, със здраво хванати една в друга ръце, тя седеше и чакаше, а намерението в сърцето ѝ укрепваше.

Когато чу да се отключва външната врата и долови стъпки във вестибюла, тя се сепна и извика! „Кой е?“ Отговориха ѝ на френски и двама лакеи, подрънкващис подноси, влязоха вътре, за да сервират вечерята.

Тя попита кой им е наредил да правят това.

— Мосю даде такива разпореждания, когато пожела да наеме стаите. Мосю каза, когато постоя тук за един час en route^[1] и остави писмото за мадам... мадам, разбира се, го е получила?

— Да.

— Хиляди извинения! — Внезапното опасение, че може да е забравено да се предаде писмото изведнъж изпълни слугата от съседния ресторант — плешив човек е голяма брада — с ужас. Мосю бил казал, че вечерята трябвало да бъде сервирана в този час, а също и че уведомявал мадам в писмото си относно дадените от него разпореждания. Мосю бил оказал голяма чест на „Златната глава“, изразявайки желанието вечерята да бъде изискана и богата. Мосю щял да се увери, че доверието му в „Златната глава“ било напълно основателно.

Едит не пророни ни дума повече, а замислено наблюдаваше как сервират масата за двама и слагат виното. Преди да са свършили, тя стана, взе лампата, влезе в спалнята и в предната гостна, където бързо и внимателно огледа вратите и по-специално една врата в спалнята, водеща към тесния коридор. Тя взе ключа оттам и го постави от външната страна. После отново се върна.

Слугите — вторият бе мургав, жлъчен субект, облечен с жакет, гладко избръснат, с късо подстригана коса — приключиха със сервирането и застанаха прави, съзерцавайки масата. Този, който я бе заговорил пръв, попита дали мадам смята, че мосю ще дойде скоро.

Тя каза, че не знае, но й било все едно.

Пардон! Вечерята отгатък е готова! Към нея трябва да се пристъпи веднага. Мосю (който говорел френски като ангел или като французин — това било едно и също нещо) наблегнал специално на своята точност. Та нали английската нация се слави със своята точност! Ах! Какъв е този звук! Боже мой, това е самият мосю! Ето го!

И действително мосю, комуто другият лакей бе отворил вратата, влезе, проблясвайки със зъбите си, мина през тъмните помещения, напомнящи вход на пещера, приближи се, гордо изправен, до храма на светлината и краските, прегърна мадам и се обърна към нея на френски, наричайки я „своята очарователна съпруга“.

— Господи! Мадам ще припадне! Мадам премаля от радост! — високо извика плешивият лакей с брадата, забелязал това.

Мадам само се бе отдръпнала и потреперала. Преди още горните думи да бъдат изречени, тя вече стоеше, подпряла се с ръка върху кадифената облегалка на едно голямо кресло. Тя се бе изправила в цял ръст, а лицето й бе неподвижно.

Франсоа изтича отгатък до „Златната глава“ да донесе вечерята. В такива случаи той лети като ангел или като птица. Багажът на мосю е поставен в стаята му. Всичко е приготвено. Вечерята ще бъде донесена всеки момент.

Тези думи, изречени от плешивия лакей, бяха придружени от много поклони и усмивки и не след дълго вечерята се появи.

Топлите ястия бяха донесени върху спиртник, студените закуски вече бяха сервирани, а допълнителните прибори стояха на бюфета. Мосю бе доволен от сервирането.

Допадаше му и това, че масата бе малка. Те можели да оставят спиртника на земята и да си отидат. Той собственооръчно щял да поднесе ястията.

— Пардон! — вежливо възкликна плешивият. — Това е немислимо!

Мосю обаче бе на друго мнение. Тази вечер той повече не се нуждаел от обслужване.

— Но мадам... — заговори плешивият.

— Мадам — прекъсна го мосю — си има своя прислужница. Това е достатъчно.

— Хиляди извинения! Не! Мадам няма своя прислужница.

— Пристигнах тук сама! — заяви Едит. — Сама реших така да постъпя. Свикнала съм да пътувам. Не се нуждая от обслужване. Не е нужно да ми изпращат никого.

И така, мосю, настоявайки на първото си немислимо предложение, придружи двамата лакеи до външната врата и я заключи след тях. На излизане плешивият се обърна, за да се поклони, и забеляза, че мадам все така стои права, подпряла се с ръка върху кадифената облегалка на голямото кресло, и лицето ѝ е напълно безучастно към мосю, макар че е обърнато към него.

Когато Каркър заключваше вратата, звукът от ключалката премина през всички междинни помещения и приглушен и притъпен, достигна до последната стая. Точно в този миг часовникът на катедралата удари полунощ и двата звука се сляха в ушите на Едит. Тя усети как Каркър се спря, сякаш също се ослушва, а после се отпрати към нея, оставяйки след себе си дълга паяжина от стъпки в тишината и затваряйки всички врати подред. Ръката ѝ за миг се откъсна от кадифената облегалка и се протегна към масата, за да постави един нож наблизко.

— Колко странно, че си дошла дотук сама, любов моя! — каза той при влизането си.

— Какво? — отвърна тя.

Тя изрече това с такъв остър тон, така гневно извърна глава, така враждебно го погледна и така мрачно се навъси, че той се закова на място, с лампа в ръка, вторачен в нея, сякаш бе загубил способността да се движи.

— Казах — най-сетне заговори той, остави лампата и се засмя с най-любезната си усмивка, — колко странно е, че си дошла дотук сама, любов моя! Несъмнено това е било излишна предпазливост, която е могла да предизвика беда. Трябваше да си наемеш прислужница в Хавър или Руан и си имала твърде много време за тази цел, но ти си най-капризната и претенциозна жена, тъй като си най-красивата.

Тя му хвърли странен поглед, но продължи да стои, опряла ръка върху облегалката на креслото, без да промълви ни дума.

— Никога досега не си била толкова красива — продължи Каркър — както тази вечер. В действителност ти си по-красива от образа, който носех в сърцето си по време на това жестоко изпитание и който съзерцавах денонощно.

Ни дума, ни поглед. Очите ѝ се скриваха от спуснатите клепачи, но главата ѝ бе вдигната.

— Сурови и жестоки бяха условията на изпитанието! — с усмивка рече Каркър. — Те обаче всички са изпълнени и останаха в миналото, а настоящето е още по-чудесно и безопасно именно поради тях. Ние ще потърсим убежище в Сицилия. В това най-тихо и спокойно кътче на земята, скъпа моя, ще намерим възнаграждение за предишното си робство.

Той весело пристъпи към нея, но в миг тя грабна ножа от масата и направи крачка назад.

— Не мърдай! — рече тя. — Или ще те убия.

Тази внезапна промяна, надигналата се ярост и дълбоко отвращение, проблясващи в очите ѝ и изписали се върху лицето ѝ, го накараха да се спре, сякаш огън бе избухнал пред него.

— Не мърдай! — повтори тя. — Не се приближавай до мен, ако ти е скъп животът.

Те се изгледаха един друг. Върху неговото лице се четяха гняв и изумление, но той ги потисна и шеговито рече:

— Хайде, хайде! Ние сме съвсем сами и никой не може да ни види и чуе. Смяташ ли, че ще ме стреснеш с тези прояви на притворна добродетелност?

— А ти пък смяташ ли, че ще ме стреснеш — свирепо отвърна тя — и ще ме накараш да се откажа от намеренията и решенията си, като ми напомняш, че сме сами тук и никой не може да ми помогне? Да стреснеш мен, когато аз съзнателно съм дошла тук сама? Ако се боях

от теб, нима нямаше да те отбягвам? Ако се боях от теб, нима щях да се намирам тук посред нощ в късна доба и да ти казвам в лицето това, което възнамерявам да кажа?

— И какво, е то, прелестна немирнице? — попита той. — По-прелестна от всяка друга жена в най-доброто си настроение!

— Нищо няма да ти кажа — отвърна тя, — докато не седнеш пак на стола си... само ще ти повторя... Не се приближавай до мен! Ни крачка! Казвам ти, ако се приближиш, бог ми е свидетел, че ще те убия.

— Да не ме бъркаш със съпруга си? — с ехидна усмивка отвърна той.

Без да го удостои с отговор, тя протегна ръка и посочи стола. Той прехапа устни, намръщи се, изсмя се и седна, без да съумее да скрие своето изумление, неувереност и раздразнение. Като гризеше нервно ноктите си, той я поглеждаше изкосо, разстроен и смутен, макар и да си придаваше вид, че капризите ѝ го забавляват.

Тя остави ножа на масата и като притисна ръка до гърдите си, рече:

— Това, което се намира на масата, съвсем не е любовна играчка. Само ако ме докоснеш, ще го забия в теб — сега вече не се съмняваш в това — с по-голяма готовност, отколкото в което и да е друго живо същество.

Той се опита да се изсмее весело и я помоли по-бързо да свършва с комедиите си, защото вечерята щяла да изстине. Обаче крадешком я наблюдаваше с намръщен и яден поглед и веднъж със сподавено проклятие тупна с крак по пода.

— Колко пъти — заговори Едит, като вторачи мрачен поглед в него — със свойствената си наглост и подлост ти си ми нанасял оскърбления и си ме унижавал? Колко пъти с угоднически тон, с насмешливи думи и погледи си ми натяквал за моя позор при ухажването и женитбата ми? Колко пъти си ми човъркал раната и си засягал най-съкровено — моята любов към това мило, пренебрегнато момиче? Колко пъти си раздухвал огъня, на който се печех в продължение на две години, и когато този огън стана за мен нетърпим, ти ме тласна към отчаяно отмъщение?

— Не се съмнявам, мадам — отвърна той, — че си водила сметка за всичко и тази сметка е съвсем точна. Хайде, Едит. Твоят съпруг,

клетият нещастник, напълно заслужава това...

— А какво ще кажеш — рече тя, като го изгледа с високомерно презрение и отвращение и той се сви от този поглед, макар че се опитваше да си придава наперен вид, — ако всички причини за моята ненавист към него биха могли да се разсеят като дим и на тяхно място би останала едва ли не една-единствена — това, че той е избрал теб за свой съветник и любимец?

— По тази ли причина избяга с мен? — предизвикателно я попита той.

— Да, и по тази причина ние стоим лице в лице за последен път. Клетнико! Тази вечер се срещнахме и тази вечер ще се разделим. Затова, след като кажа всичко, аз няма да остана ни миг повече.

Той злобно се извърна към нея и се вкопчи в масата, но не се изправи, не ѝ отговори нищо и не я заплаши.

— Аз съм жена — заговори тя, изправена непоколебимо пред него, — която още от детските си години е била позорена и ожесточавана. Аз бях предлагана и отхвърляна, излагана на показ и оценявана, докато дълбоко в душата си не изпитах погнуса към всичко. Всички мои способности и дарби, които биха могли да бъдат за мен източник на удоволствие, бяха излагани на търг и изтъквани, за да ми се вдигне цената, сякаш уличен глашатай ги провъзгласяваше на всеослушание. Моите бедни, но горди приятели гледаха на това с одобрение и в душата ми умряха всякакви чувства към тях. Сред тях нямаше нито един, към когото да можех да изпитвам дори това, което съм в състояние да изпитвам към домашното кученце. Аз съм съвсем самичка на този свят и не забравям колко бездушен е бил светът към мен и каква бездушна частица от него представлявам самата аз. Ти знаеше това, както знаеше, че ми е безразлично какво мисли за мен обществото.

— Да, допусках го — отвърна той.

— И ти залагаше на това — рече тя — и ме преследваше. Аз стигнах дотам, че не бях в състояние да оказвам каквато и да е друга съпротива освен безразличие към хората, ежедневно моделиращи ме и докарвали ме до безразличие. Съзнавайки, че моята женитба поне ще им попречи да търгуват с мен, аз позволих да бъде позорно продадена на търг подобно робиня с оглавник на шията. Ти знаеше това.

— Да — отвърна той и оголи зъби. — Знаех това.

— И залагаше на него — още веднъж повтори тя — и ме преследваше. Още в деня на сватбата си аз разбрах, че съм изложена на нов позор — на домогванията и преследванията (те бяха така очевидно изразени, сякаш бяха написани на хартия с най-цинични думи и тази хартия непрестанно ми се тикаше в ръката) от страна на един подъл негодник. Тогава почувствувах, че това е най-голямото унижение в живота ми. Моят собствен съпруг ми навлече този позор и го стовари отгоре ми. Той ме натика в него със собствените си ръце, по своя воля и ме подлагаше на него стотици пъти. И така, принудена от тях двамата да се лиша от всякакъв покой, принудена от тях двамата да се откажа от последната капчица обич и нежност, останали в мен, за да не предизвикам нова беда за невинния обект на моята любов, тласкана от един към друг, едва измъкнала се от единия, веднага нападана от другия, аз бях обладана от безумна ненавист и към двамата. Не бих могла да кажа към кого от двамата ненавистта ми беше по-голяма — към господаря или към слугата.

Той внимателно я наблюдаваше, докато тя стоеше изправена пред него с цялото величие на гневната си красота. Разбра, че тя е непоколебима, неустрашима и ни най-малко не се бои от него, сякаш той бе някакъв червей.

— Какво бих могла да ти говоря за чест и целомъдрие! — продължаваше тя. — Какво значение би могло да има то за теб! И какво значение би могло да има, изречено от моята уста! Но те уверявам, че от омраза кръвта ми направо кипва в жилите при най-малкия допир до ръката ти. От първия миг, когато те видях и те намразих, до настоящия момент, когато инстинктивното ми отвращение към теб се е засилило в резултат на опознаването на характера ти, ти си бил за мен гнусно същество, което няма равно на себе си на земята. Какво ще кажеш на това?

Той отвърна с лека усмивка:

— Да! Какво мога да кажа, кралице моя?

— Същата тази вечер, насърчен от сцената, в която взе лично участие, ти се осмели да влезеш в стаята ми и да разговаряш с мен — продължаваше тя. — И какво се случи тогава?

Той сви рамене и отново се изсмя.

— Какво се случи тогава? — повтори тя.

— Паметта ти е толкова добра — отвърна той, — че ти несъмнено си спомняш.

— Спомням си — рече тя. — Слушай! Когато предложи това бягство — или по-скоро бягството, което си представяше, — ти ми каза, че с мен вече е свършено, тъй като съм била допуснала тази среща, давайки ти възможност да бъдеш заварен в спалнята ми, ако сметеш това за необходимо, тъй като съм ти разрешавала много пъти да бъдеш насаме с мен, като съм създавала благоприятни случаи за това, и открито съм признавала, че не съм изпитвала никакво друго чувство към мъжа си освен отвращение, а лично към себе си съм била безразлична. Ти ми каза, че било в твоя власт да опетниш името ми на порядъчна съпруга и моята репутация на добродетелна жена зависела изцяло от теб.

— В любовта всичко е разрешено — прекъсна я той с усмивка. — Стара поговорка...

— Същата тази вечер — продължи Едит — приключи борбата, която дълго време бях водила вътре в себе си, не заради доброто ми име и всъщност и аз не знам с какво, навярно с привързаността ми към това мое последно убежище. Същата тази вечер аз се отказах от всичко друго освен от своя гняв и ненавист. Нанесох удар, който повали надменния ти господар в калта, а тебе те заставих да застанеш пред мен лице в лице и да чуеш какви са намеренията ми.

Той скочи от стола и силно изруга. Тя притисна ръка към гърдите си, но пръстите ѝ не потрепваха, а лицето ѝ бе неподвижно. Те и двамата стояха като заковани, а помежду им бяха масата и столът.

— Когато забравя, че този мъж допря устните си до моите същата тази вечер и ме взе в обятията си, както направи и преди малко — заяви Едит, сочейки с пръст към него, — когато забравя за позорното петно от целувката му върху бузата ми, бузата, до която Флорънс щеше да допре невинното си лице, когато забравя за срещата си с Флорънс в мига, в който позорното петно все още гореше на бузата ми, когато забравя как при вида на Флорънс шеметно ме обзе мисълта, че освобождавайки я от мъките, причинени ѝ от моята любов, аз опозорявам и опетнявам и нейното име и занапред завинаги ще остана в съзнанието ѝ като грешницата, която тя е трябвало да отбягва — тогава чак, мой съпруге, с когото вече аз съм разведена, ще забравя

тези две изминали години, ще поправя стореното и ще те извадя от заблуждението.

За миг тя бе насочила нагоре святкащите си очи, но после отново ги втренчи в Каркър и му подаде няколко писма с лявата си ръка.

— Гледай! — презрително рече тя. — Ти си ми изпратил тези писма с измисленото име, под което се криеш сега. Едното е адресирано дотук, а другото — до някакво място по пътя ми. Не съм разчупвала печатите. Вземи си ги.

Тя ги смачка с ръка и ги захвърли в краката му. Когато го погледна отново, върху лицето ѝ грееше усмивка.

— Тази вечер се срещнахме и тази вечер ще се разделим — рече тя. — Много бързо си почнал да мечтаеш за сицилиански дни и сладострастен отдих. Би могъл по-дълго време да ласкаеш, да сервилничиш и да играеш предателската си роля, за да забогатееш повече. Скъпо купуваш сластолюбивото си уединение.

— Едит! — възрази той и ѝ се закани с ръка. — Седни! Стига с тези работи! Какъв дявол те е прихванал!

— Дяволите са безкрайно много на брой — отвърна тя и изправи гордата си снага, сякаш се канеше да го смачка. — Вие двамата с господаря ти сте ги развъдили в самия пъкъл и сега те ще ви разкъсат и двамата. Предала него, предала невинното му дете, предала всичко и навсякъде! Върви сега и се похвали с победата си над мен, но поне веднъж скръцни със зъби, за да се разбере, че лъжеш.

Той стоеше пред нея, мърморейки заканително и озъртайки се, сякаш търсеше нещо, което ще му помогне да я сломи. Но тя стоеше неукротима насреща му, без да ѝ мигне окото.

— Всяка твоя хвалба — рече тя — ще бъде победа за мен. Аз се спрях на теб като на най-подлия човек, когото познавам, паразита и оръдието на високомерния тиранин, за да нанесе на този тиранин по-дълбока и мъчителна рана. Хвали се и отмъсти на него заради мен. А ти добре знаеш как дойде тук тази вечер. Добре знаеш как стоиш свит и разтреперан сега. Виждаш се сам в истинската си светлина — напълно презрян, макар и не толкова отвратителен, колкото те виждам аз. Хвали се и отмъсти на себе си заради мен!

Пяна излезе на устата му, а на челото му изби пот.

Ако само за миг бе усетил неувереност у нея, той би я хванал натясно, но тя бе твърда като скала и не откъсваше от него

изпитателния си поглед.

— Ние няма да се разделим по този начин — каза той. — Да не би да смяташ, че съм глупак и ще те оставя да си тръгнеш в състоянието на безумие, което те е обзело?

— А ти да не би да смяташ — отвърна тя, — че можеш да ме задържиш?

— Ще се опитам, скъпа моя — рече той и свирепо поклати глава.

— Бог да ти е на помощ, ако се опиташ да го направиш, като се приближиш до мен! — каза тя.

— А какво ще кажеш — попита той, — ако от моя страна няма никакви хвалби и самохвалства? Какво ще кажеш, ако аз също променя поведението си? А? — Зъбите му отново проблеснаха. — Ние трябва да стигнем до споразумение, защото в противен случай аз също мога да взема неочакван за теб курс. Седни, седни!

— Твърде късно е! — извика тя, а от очите ѝ захвърчаха искри. — Аз съм оставила вятъра да отвее доброто ми име и репутация. Аз съм приела да понеса позора, който ще легне върху мен. Зная, че той ще бъде незаслужен и на теб това ще ти е известно, но той няма да знае, не би могъл да узнае и не ще узнае. Ще умра, но дума няма да пророня. Именно затова съм тук сама с теб в късна доба. Именно затова се срещнах тук с теб под чуждо име в качеството на твоя съпруга. Именно затова позволих лакеите да ме видят и да разберат, че оставам тук сама. Сега нищо не е в състояние да те спаси.

Той би продал душата си, само и само да можеше да я види прикована на пода, красива, с безпомощно отпуснати ръце, изцяло отдадена на неговата власт. Обаче не можеше да я погледне, без да бъде обзет от страх. Усещаше, че у нея напират сила, която е неудържима. Виждаше, че тя е готова на отчаяни действия и в неутолимата си ненавист към него няма да се спре пред нищо. Проследи с поглед ръката ѝ, която със сурова, жестока решимост притискаше бялата гърд, и си помисли, че ако тази ръка се вдигне над него и не го улучи, тя незабавно ще прониже същата тази гърд.

И затова не смееше да пристъпи към нея. Вратата, през която бе влязъл, се намираще зад гърба му и той отиде да я заключи.

— А накрая чуй моето предупреждение. Бъди нащрек! — рече тя и отново се усмихна. — Ти си предаден — такава е съдбата на всички предатели. Известно е, че ти се намиращ в този град или че трябва да

дойдеш тук. Да умра, ако не казвам истината — тази вечер видях на улицата моя съпруг в една карета.

— Лъжеш, кучко! — възкликна Каркър.

В същия миг звънецът във вестибюла силно иззвъня. Той пребледня, а тя вдигна ръка подобно магьосница, която чрез заклинания е предизвикала този звук.

— Ето! Чуваш ли?

Той се облегна с гръб на вратата, защото видя, че у нея настъпи промяна и си помисли, че тя иска да мине покрай него. Само след миг обаче тя излезе през насрещната врата, водеща към спалнята ѝ, и я затвори след себе си.

Когато тя се извърна и отмести неумолимия си, непреклонен поглед, той почувствува, че може да се справи с нея. Помисли, че внезапната уплаха, предизвикана от среднощната тревога, е сломила упорството ѝ, още повече като се има пред вид, че е преуморена. Почти веднага отвори вратата и я последва.

Стаята обаче бе тъмна и тъй като тя не отговори, когато я повика, бе принуден да се върне обратно за лампа. Вдигна високо лампата и внимателно огледа стаята, очаквайки да я види свита в някой ъгъл. В стаята обаче нямаше никой. Той обиколи подред гостната и трапезарията, крачейки неуверено като човек, намиращ се на непознато място, боязливо се оглеждаше, надзърташе зад паравани и кушетки, но нея я нямаше никаква. Нямаше я и във вестибюла, който бе съвсем празен и той го огледа само с един поглед.

През цялото това време непрестанно отново и отново се звънеше. Той остави лампата на известно разстояние и като се приближи до вратата, се послуша. Чуваха се няколко гласа. Поне два от тях говореха английски. Макар вратата да бе много плътна и суматохата да бе голяма, той твърде добре познаваше единия от гласовете, за да се съмнява чий е.

Грабна лампата отново и бързо обходи всички стаи, като преди да излезе от някоя стая, се спираше и търсеше Едит, вдигнал високо лампата над главата си. Застана така и в спалнята, когато изведнъж вратата, водеща към тесния коридор в стената, привлече погледа му. Приближи се до вратата и разбра, че е заключена отвън. При излизането си обаче тя бе изпуснала воала си и вратата го бе затиснала.

През цялото това време хората на стълбите звъняха и блъскаха по вратата с юмруци и нозе.

Той не бе страхливец, но звуците, които долитаха, проведеният разговор малко преди това, необичайната обстановка, която продължаваше да го смущава дори когато се върна от вестибюла, провалът на кроежите му (странно, но ако те бяха успели, той би се чувствувал по-смел), среднощният час, съзнанието, че няма никой край себе си, от когото би могъл да поиска приятелска услуга, но най-вече внезапната мисъл, при която сърцето му изтръпна, че човекът, с чието доверие той бе злоупотребил и когото подло бе измамил, се намираще там, за да се срещне с него лице в лице сега, когато маската му бе свалена — всички тези неща предизвикваха у него панически ужас. Опита се да разбие вратата, където бе затиснат воала, но не успя. Отвори един от прозорците и през решетката погледна надолу към двора — беше твърде високо, за да се скача, а и камъните долу изглеждаха твърде безпощадни.

Звъненето и тропането продължаваха, паническият му ужас нарастваше и той отново отиде до вратата в спалнята, напрегна всичките си сили и я разби. Когато съзря тясното стълбище наблизко и усети нощния въздух, той се промъкна обратно за шапката и наметалото, залости вратата зад себе си, доколкото можа, спусна се тихо по стълбата с лампа в ръка, а после, съзирайки улицата, я изгаси, постави я в един ъгъл и излезе навън в звездната нощ.

[1] En route (фр.) — пътем. ↑

ГЛАВА LV

РОБ ТОЧИЛАРЯ ЗАГУБВА СЛУЖБАТА СИ

Вратарят, който обикновено седеше до желязната порта, през която се излизаше от двора на улицата, бе оставил вратичката на будката си отворена и бе излязъл — несъмнено за да се присъедини към хората, вдигащи шум пред вратата на главното стълбище. Каркър повдигна безшумно резето, измъкна се, притвори дрънчащата врата зад себе си, като се стараеше да не вдига шум, и бързо се отдалечи.

В трескавото състояние, предизвикано от унижението и от безсилната ярост, той не можеше да превъзмогне паническият си страх. До такава степен бе обзет от страх, че би се изложил слепешката на всякакъв риск, само и само да не се среща с човека, за когото преди два часа дори не се и сецаше. Внезапното му пристигане, толкова неочаквано за Каркър, чуването на гласа му, надвисналата опасност да се срещнат лице в лице — всичко това в първия миг би го стреснало, но той веднага би се окопитил и като всеки негодник би погледнал дръзко въпреки вината си. Но обстоятелството, че бе попаднал в собствената си клопка, сякаш разклащаше и сломяваше мъжеството и самоувереността му. Отритнат като някакъв червей, впримчен и подигран, отблъснат и стъпкан от гордата жена, за която бе мислил, че бавно отравя душата ѝ, за да я превърне най-сетне в своя робиня, покорно изпълняваща желанията му. Когато, замисляйки измама, сам се оказа измамен и лисичата му кожа бе одрана, той побягна, засрамен, унижен и изплашен.

Докато се прокрадваше из улиците, безименен ужас, нямащ нищо общо с преследването, внезапно го разтърси като електрически шок. Някакъв доловим ужас, необясним и непонятен, от който земята се бе разлюляла под краката му, нещо, стремително носещо се из въздуха подобно хвъркатата Смърт. Присви се сякаш за да му даде път да мине, но то не отмина, изобщо не съществуваше, ала какви тръпки бе предизвикало само!

Той вдигна своето зло лице, разкривено от уплаха, към тъмното небе, където звездите спокойно блещукаха също както при излизането му навън в нощта, и се поспря да помисли какво да направи. Страхът, че трябва да се крие от преследвачите си в чужд, далечен град, където законът навярно няма да го закриля — внезапно обзелото го чувство, че градът е чужд и далечен, навярно бе предизвикано от съзнанието, че изведнъж се е озовал сам след крушението на плановете си, — още по-големият му страх при тези обстоятелства да търси убежище в Италия или в Сицилия, където, мислеше си той, на всеки тъмен ъгъл можеше да бъде пречукан от наемни убийци — нелепа мисъл, предизвикана от греха и страха му, — и навярно някакво желание да действа напълно противоположно на предишните си намерения, сега, когато плановете му бяха рухнали — всичко това го застави да се обърне и да се отправи към Англия.

„Във всеки случай там ще бъде в по-голяма безопасност — мислеше си той. — Ако реша да не се срещам с този глупак, по-малко вероятно е да бъде проследен там, отколкото в чужда страна. А ако все пак реша да се срещна с него (когато проклетата история отmine), аз поне няма да бъда сам, без човек край себе си, с когото да разменя по някоя дума, да се посъветвам и който би ми помогнал. Там няма да бъда тормозен и преследван като плъх.“

Той процеди през зъби името на Едит и стисна юмруци. Докато се промъкваше крадешком, скрит в сянката на големите сгради, стискаше зъби и сипеше проклетия върху главата на Едит, като се озърташе встрани, сякаш я търсеше. И така той се прокрадна до входа на една странноприемница. Всички вътре спяха, но след извънпяването му се появи един човек с фенер, заедно с когото той веднага се озова в слабо осветената постройка за карети и започна да се уговаря за наемането на един стар файтон до Париж.

Уговарянето не трая дълго и скоро отидоха да докарат конете. Той се разпореди, когато конете бъдат впрегнати, каретата да го застигне по пътя и тогава отново тихо се измъкна, излезе извън града, мина покрай стария крепостен насип, а после излезе на открито на шосето, което се бе проточило напред сред тъмната равнина като поток.

Накъде течеше този поток? Докъде стигаше? Когато, обзет от тези мисли, се поспря и огледа тъмната низина, сред която стройните

дръвчета очертаваха пътя, хвъркатата Смърт отново се втурна и прелетя, стремителна и непобедима, той отново изпита единствено ужас, тъмен като пейзажа наоколо и неясен като далечните му очертания.

Не духаше никакъв вятър. В дълбокия мрак на нощта не се движеше никаква сянка и не долиташе никакъв звук. Градът лежеше зад него, проблясвайки тук-таме със светлините си, а звездните светове се скриваха от зиданите кули и покриви, смътно очертавайки се на фона на небето. От всички страни го обграждаше безлюдно и пусто пространство, а часовниците глухо обявяваха, че е два часът.

Струваше му се, че много дълго е вървял и е изминал голямо разстояние, често поспирайки се, за да се послуша. Най-сетне до тревожния му слух долетя звук от звънчета на коне. Като звъняха ту тихо, ту високо, ту съвсем замираха и почти не се чуваха (където пътят бе лош), ту бодро и весело, те все повече се приближаваха, докато най-после неясно открояващ се файтонджия, увит целият, като се виждаха само очите му, викайки високо и силно размахвайки камшика, спря четирите мятаци се коня близо до пътника.

— Кой е там? Мосю?

— Да.

— Мосю е изминал голямо разстояние в тъмния среднощен час.

— Няма никакво значение. Всеки си има различен вкус. Не наеха ли и други коне на пощенската станция?

— Хиляди дяволи!... Извинете! Други коне ли? Посред нощ? Не.

— Слушай, приятелю. Много бързам. Да видим с каква скорост ще се придвижим! Колкото по-рано стигнем, толкова повече пари за пиене ще получиш. Да тръгваме! Бързо!

— Хайде! Хоп! Хайде! Хей!

В галоп напред сред тъмната равнина, кал и прах запръска встрани.

Тракането и възбудата съответствуваха на бързите и объркани мисли на беглеца. Навън всичко бе мъгляво и вътре в него всичко бе мъгляво. Предметите прелетяваха отвън, сливаха се, очите едва ги зърваха и те се загубваха, изчезваха! Зад бързо движещите се огради и къщурки съвсем близо до пътя се мержелееше мрачна пустош. Зад бързо сменящите се образи в съзнанието му, мигновено изчезващи, се мержелееше черна бездна, затаила ужас, безумие и мисъл за

проваленото злодеяние. От време на време от далечната планина Юра, губеща се в края на низината, идваше планински полъх подобно въздишка. И отново току му се струваше, че същият този вихър, така яростен и ужасен, профучава и отминава, а кръвта се смръзваше в жилите му от него.

Фенерите, хвърлящи отблясъци върху окичените глави на конете и подрусващи се в такт със смътния силует на кочияша с развят плащ, предизвикваха хиляди смътни видения, които съответствуваха на мислите му. Сенки на познати хора, приведени на своите бюра над книгата си в обичайните си пози; странни видения на човека, от когото бягаше, или пък на Едит; непрестанното звучене на отдавна изречени думи в дрънченето на звънчетата и в трополенето на колелата; объркване в представите за време и място, при което изглеждаше, че е изминал цял месец от предишната вечер, а случилото се преди месец сякаш се бе случило предишната вечер; родният дом му се струваше ту безнадеждно далеч, ту съвсем близко; смут, хаос, лудо препускане, мрак, бъркотия както в душата му, така и наоколо. Хайде! Хоп! В галоп напред сред тъмната равнина — встрани пръскаше кал и прах, изпотените коне пръхтяха и фучаха, сякаш всеки един поотделно бе яхнат от дявола, с бясно ликуване напред по тъмния път, но накъде?

Безименният ужас отново го връхлита, а когато изчезва, звънчетата дрънчат в ушите му: „Накъде?“ Колелата тракат в ушите му: „Накъде?“ Във всички звуци и в трополенето се долавя единствено този вик. Отблясъците и сенките танцуват по главите на конете подобно дяволчета. Няма спиране сега, няма бавене! Напред, напред! Бягай безумно напред по тъмния път!

Той не бе в състояние да разсъждава трезво. Не можеше да отдели един предмет за размишления от друг, за да се съсредоточи на него поне за миг. Разбитите му планове да получи сладострастна награда за предишното си самоограничение, провалилото се предателство спрямо човека, който винаги се бе държал честно и великодушно към него, чиито високомерни думи и погледи обаче се бяха врязали завинаги в съзнанието му — притворните и коварни хора неизменно тайно презират и ненавиждат човека, пред когото сервилничат, и не зачитат отплатата и проявата на уважение, защото знаят, че те са незаслужени, — това бяха нещата, които най-много го

занимаваха. У него се бе стаила трайна глуха омраза към жената, вкарала го в клопката, за да си отмъсти. Неясни, уродливи кроежи жестоко да ѝ се отплати се мяркаха в съзнанието му, но всичко тънеше в мъгла. Мислите му се меняха бързо, и непоследователно. Дори когато изцяло бе обзет от трескавите си, безплодни мисли, не го напускаше съзнанието, че трябва да отложи размишленията си за неопределен период.

После в паметта му изникна спомен за отминалите дни преди втората женитба. Припомни си каква ревност бе изпитвал към сина, каква ревност бе изпитвал към дъщерята, как ловко бе държал всякакви натрапници на разстояние и бе очертал около лековерния човек граница, която само той можеше да престъпва. И след всичко това, мислеше си той, нима сега бе стигнал дотам да бяга като подгонен крадец от нещастния лековерен човек?

Той би се убил заради малодушието си, но малодушието бе сянка на поражението му, неделима от него. Вярата в собственото му коварство бе разбита с един удар, той знаеше, че е бил използван като жалко оръдие, и това съзнание го парализираше. Изпитваше безсилен гняв към Едит, ненавиждаше мистър Домби и себе си, но въпреки всичко бягаше, защото нямаше какво друго да прави.

Непрестанно се ослушваше да разбере дали не се дочува звук от колела отзад. Непрестанно му се струваше, че долавя такъв звук, който все повече се засилва. Най-накрая дотолкова бе уверен в това, че извика: „Спри!“, като предпочиташе да се забави, вместо да се измъчва от съмнения.

Тази дума прикова на място всичко наведнъж — каретата, конете, кочияша.

— Дявол да го вземе! — извика кочияшът, като погледна през рамо. — Какво има?

— Слушай! Какво е това?

— Кое?

— Този звук!

— За бога, кротувай, проклет разбойнико! — обърна се кочияшът към единия от конете, който разклащаше звънчетата си. — Какъв звук?

— Зад нас. Не е ли това галопираща карета? Ето! Какъв е този звук?

— Ей, мерзавецо със свинска зурла, стой мирно! — викна кочияшът на друг кон, който захапа съседа си, а той на свой ред подплаши другите два, които се задърпаха напред-назад. — Нищо не идва след нас.

— Нищо ли?

— Не, нищо друго освен изгрева.

— Мисля, че си прав. Сега наистина не чувам никакъв звук. Карай напред!

Каретата, почти скрита сред облака пара, излизаща от конете, потегля бавно отначало, тъй като кочияшът, когото бяха накарали напразно да спре, навъсено изважда джобно ножче и слага нов ремък на камшика. И отново: „Хайде! Хоп! Хайде, хей!“ — и те бясно се втурват напред.

Сега вече звездите избледняха, дневната светлина започна да се процежда и изправен в каретата и загледан назад, той огледа пътя, по който бяха минали, и се увери, че не се вижда никой в мрачната пустош отзад. Скоро стана съвсем светло и слънцето огря нивите и лозята, а тук-там почнаха да се виждат някои общи работници, които бяха излезли от уединените, временно построени къщурки от струпаните покрай пътя камъни и ремонтираха шосето или ядяха хляб. Постепенно почнаха да се мяркат селяни, отпразни се на работа, на пазара или пък просто разтакаващи се пред вратите на бедните си домове, наблюдавайки го безучастно, когато минаваше покрай тях. После се показа една пощенска станция. Пред нея имаше кал до колене, торища, от които се издигаше пара, и полуразрушени огромни бараки. В тази живописна картина се вираше огромен, страшен, незаслонен от дърветата, биещ на очи каменен замък — половината му прозорци бяха закрити с щори, а по стените му лениво пълзеше зелена плесен, придвижваща се от терасата с балюстрада към островърхите кулички.

Свил се мрачно в един ъгъл на каретата, обладан от едно-единствено желание — бързо да се придвижва (само от време на време, когато минаваха през открита местност, се изправяше и в продължение на цяла миля гледаше назад), той продължаваше пътя си, като отлагаше размишленията за неопределен период, но въпреки това непрестанно бе измъчван от безплодни мисли.

Срам, разочарование, съзнание за провал глождеха сърцето му. Непрестанното опасение да не бъде достигнат или срещнат от някого — без всякаква причина той се страхуваше и от пътници, идващи насреща му — дълбоко го угнетяваше. Същият непоносим ужас и страх, обземал го от време на време през нощта, се появяваше с предишната си сила и през деня. Монотонното дрънчене на звънчетата, монотонното чаткане на копитата, монотонното редуване на тревогата с безсилния гняв, монотонното въртене в съзнанието му на чувства като страх, съжаление и ярост — от всички тези неща пътешествието му изглеждаше като сън, в който единственото реално нещо бе собственото му терзание.

Като насън виждаше безкрайни пътища, стигащи до хоризонта, непрестанно бягащи и недостижими, лошо павирани селища, пръснати по възвишенията и из долчинките, където пред тъмните врати и зле остъклените прозорци се мяркаха хора и където из дългите тесни улички се виждаха множество изпръскани с кал крави и волове, навързани в редица за продан, които се ръгаха, мучаха и върху дебелите им глави се сипеха удари със сопа. Като насън виждаше мостове, кръстовища, черкви, пощенски станции, виждаше как впрягат нови коне, които се дърпат, а уморените, задъхани коне изпускат пара и унило скланят оклюмалите си глави пред вратите на конюшната. Виждаше като насън малки гробища с черни, наклонили се на една страна кръстове върху гробовете с увиснали, повехнали венци. И отново безкрайни пътища, неспирно точещи се ту нагоре, ту надолу, устремени към измамния хоризонт.

Като насън следваха заранта, пладнето, залезът, вечерта и изгряването на младата луна. Като насън се отклоняваха за кратко време от безкрайните пътища и се приближаваха до груба настилка. Като насън трополяха и тракаха отгоре ѝ. Като насън той поглеждала и съзираше сред покривите голяма черковна камбанария, слизаше и набързо се хранеше, пиейки вино на големи глътки, което не го ободряваше. Като насън минаваше сред тълпа просяци — слепци с потрепващи клепачи, водени от старици, осветяващи лицата им със свещи, малоумни момичета, епилептици, куци, сакати, — пробиваше си път сред врявата и поглеждала от каретата към извърнатите към него лица и протегнатите ръце, обхванат от внезапен страх да не би да съзре някой промъквач се към него преследвач — и отново като насън

се впускаше в галоп по безкрайните пътища, ту свит в своя ъгъл и вцепенен, ту надигащ се да огледа слабо осветения от луната нескончаем път отпред или пък да се обърне назад, за да види няма ли преследвачи.

Той не спеше, но понякога задремваше с отворени очи и току подскачаше сепнат и с вик отвърщаше на въображаемия глас, който чуваше. Проклинаше се, че е тръгнал на път, че е побягнал, че я е оставил да си иде, че не се е изправил дръзко пред врага си лице в лице. Той бе влязъл в смъртна вражда с целия свят и най-вече със самия себе си. Докато пътуваше и се носеше напред, всичко наоколо посърваше, поразено от мрачната му угнетеност.

Като в кошмарен сън миналото и настоящето се преплитаха, целият му живот се сливаше с бягството. Струваше му се, че бърза като обезумял за някъде, където непременно трябва да се яви. Отминали моменти изплуваха сред местата, през които минаваше. Размишляваше и умуваше за отдавна минали събития и сякаш не забелязваше действителните неща, които се изпречваха пред погледа му, и чак когато отминаваха, той болезнено съзнаваше, че те са го зашеметили и образите им са се напластили в разгорещения му мозък.

Като насън всичко непрекъснато се променяше, макар че непрестанно звучеше монотонното дрънчане на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата и нямаше никакъв покой. Като насън пред очите му се низеха градове и села, пощенски станции, коне, кочияши, хълмове и долини, светлина и мрак, шосета и каменни настилки, възвишения и падини, дъжд и слънце, като непрестанно звучеше монотонното дрънчане на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата и нямаше никакъв покой. Като насън се приближаваше най-последно към далечната столица по по-оживени пътища, прелетяваше покрай старинни катедрали, бързо прекосяваше градчета и села, по-нарядко пръснати край пътя от преди, и продължаваше да седи, увит в ъгъла, закривайки лицето си с плаща, когато минувачите се заглеждаха в него.

Той продължаваше да пътува, непрестанно отлагаше размишленията си за неопределен период и непрестанно се терзаеше от мисли. Не беше в състояние да прецени колко часа наред е в движение, загубил бе представа за времето и мястото. Беше жаден, виеше му се свят, стигнал бе почти до границата на безумието, но

въпреки всичко упорито напредваше, сякаш не бе в състояние да се спре, и така навлезе в Париж, където бързата мътна река невъзмутимо следваше своя път между двата шумни и кипящи потока живот.

Тогава като в мъгляв сън видя мостове, кейове, безкрайни улици, винарски заведения, водоносци, огромни тълпи хора, войници, карети, военни барабани, безистени. Монотонното дрънчене на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата най-сетне бяха погълнати от общия грохот и врява. Този шум постепенно заглъхна, когато на друга станция се прехвърли в нова карета. И когато се устреми към морския бряг, отново се върна монотонното дрънчене на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата, а покой все така нямаше.

Отново залез, отново спускане на нощта. Отново безкрайни пътища, непрогледен мрак, слаби светлинни в къщичките край шосето. И пак познатото монотонно дрънчене на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата и никакъв покой. Отново разсъмване, изгрев, слънце. Като насън се изкачиха по възвишенията, на върха се долови свежият морски вятър и се видя как гребените на вълните проблясват от дневната светлина. После се спуснаха до пристанището, когато приливът бе най-голям, и той като насън видя как се завръщат рибарските лодки, а щастливи жени и деца ги очакват на брега. Като насън видя рибарски мрежи и моряшки дрехи, проснати на брега да съхнат, видя забързани матроси, чиито гласове се издигаха сред корабните мачти и въжета, видя неуморимата искряща вода и общия ослепителен блясък.

Помнеше като насън как се отдалечиха от сушата и от палубата той погледна към брега през мъглата, прорязвана тук-там от слънчевите лъчи, които озаряваха малки отрязъци земя. Като насън долови люлеенето, блясъка и шепота на спокойното море. Като насън видя друга сива ивица в морето, изпречила се пред кораба, която ставаше все по-ясна и се издигаше все по-високо. Като насън съзря как все по-отчетливо се очертават скали, сгради, мелници, черква. Като насън разбра, че най-последно навлизат в тихи води, пускат котва до един пристан, където се намираще тълпа посрещачи, махащи на своите близки на борда. Като насън слезе, бързо си проби път сред тълпата, отбягвайки да погледне към някого, и почувствува, че най-последно е в Англия.

В просъница му бе хрумнало да отиде в едно уединено селце, което познаваше, и да се притаи там, докато тайно се осведоми какви слухове се носят и реши как да действа. Все в същото вцепенение си спомни железопътната гара, където трябваше да се прехвърли, за да отиде до желаното място, и където имаше скромна странноприемница. Той смътно възнамеряваше да отседне там и да си почине.

С подобни намерения се постара колкото може по-бързо да се пъкне в един вагон, легна, зави се с плаща си, преструвайки се на заспал, и скоро се отдалечи от морето и се понесе към зелените пространства във вътрешността на страната. Когато пристигна на гарата, надзърна през прозореца и внимателно се огледа. Паметта му не го лъжеше. Мястото бе уединено и съвсем наблизо имаше горичка. Там се издигаше само една сграда, съвсем нова или поне преустроена в железопътна странноприемница, около която имаше хубава градинка. Най-близкото градче се намиреше на няколко мили. Тогава той слезе от вагона и без да бъде забелязан от някого, веднага се отправи към ханчето и нае горе две стаи, свързани помежду си и твърде усамотени.

Целта му бе да си почине и да си възвърне самообладанието и душевното равновесие. Той до такава степен бе обзет от дива ярост и бяс, че ходеше из стаята и скърцаше със зъби. Мислите му — невъзможно бе да се отърве от тях, нито пък да ги направлява — все така блуждаеха в различни посоки и го влачеха след себе си. Беше зашеметен и измъчен до смърт.

Макар че сетивата му бяха притъпени, върху него сякаш тегнеше проклятието да не намери миг покой, защото съзнанието му не се изключваше. Той нямаше власт над своите сетива, сякаш те не бяха негови, а на чужд човек. Те не го заставяха да обърне внимание на заобикалящите го предмети и звуци, а непрестанно бяха насочени към едно натрапчиво видение — неговото бягство. През цялото време това видение бе пред очите му. Едит се изправяше, презрително вперила черните си очи в него, но въпреки това той продължаваше да пътува през градове и села, денем и нощем, в дъжд и слънце, по пътища и каменни настилки, по хълмове и долини, възвишения и низини, измъчен и изплашен от монотонното дрънчане на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата, ненамиращ покой.

— Какъв ден е днес? — попита той лакея, който приготвяше масата му за вечеря.

— Какъв ден ли, сър?
— Сряда ли е?
— Дали е сряда, сър? Не, сър. Четвъртък е, сър.
— Забравил съм. Колко е часът? Часовникът ми е спрял.
— Пет без няколко минути, сър. Навярно много дълго сте пътували, сър?

— Да.

— С влак ли, сър?

— Да.

— Много е изморително, сър. Аз лично нямам навика да пътувам с влак, сър, но отсядащите тук джентълмени често казват това.

— Много ли хора отсядат тук?

— Общо взето, доста, сър. В момента няма никой. Голямо затишие е настъпило, сър. Навсякъде има затишие, сър.

Той не отвърна, но се приповдигна от кушетката, върху която лежеше, седна, подпрял лакти на коленете, и се вторачи в пода. Не можеше да се съсредоточи нито за миг. Съзнанието му блуждаеше във всички посоки, но нито за секунда не се замъгляваше от съня.

След вечеря изпи доста вино, но напълно безрезултатно. Никакви изкуствени средства не бяха в състояние да предизвикат сън. Мислите му, още по-несвързани от преди, го влачеха най-безмилостно след себе си — също като обезумели коне, теглещи някакъв несретник, осъден на подобно изкупление.

В продължение на колко време, пиейки и размишлявайки, бе седял, тласкан насам-натам от собственото си въображение — никой не би могъл да отговори по-неточно от самия него. Той само знаеше, че дълго бе седял на запалени свещи, когато, обзет от внезапен ужас, се сепна и се послуша.

Сега вече не само му се струваше. Земята се затресе, сградата се разклати, нещо стихийно и стремително разсече въздуха. Усети го как връхлетя и отмина. Но дори когато изтича до прозореца и разбра какво е, той се отдръпна назад, сякаш бе опасно да се гледа.

Да бъде проклет този огнен, трещящ дявол, плавно носещ се напред, прорязвайки далечната долина с диря от ярка светлина и зловещ дим и изчезващ от погледа! Мъжът изпита чувството, че е бил сякаш отместен от пътя на огнения дявол и спасен от премазване. Дори сега, когато напълно заглъхна всякакъв звук от грохота и когато

железопътното платно, което той съзираше донякъде в лунната светлина, беше глухо и безлюдно като пустиня, той трепваше и се свиваше при мисълта за чудовището.

Неспособен да се отдаде на покой, усещащ, че железопътното платно неудържимо го тегли — или поне така му се струваше, — той излезе и започна да броди покрай самите релси, вглеждайки се във все още димящите въглени, които влакът бе оставил зад себе си по своя път. След като поброди около половин час в посоката, накъдето бе отминало чудовището, той се обърна, тръгна назад, продължавайки да се движи бързо до релсите, пресече градинката около странноприемницата и вървя още дълго надолу, като оглеждаше с интерес мостовете, сигналните лампи и се питаше кога ли ще мине следващият дявол.

Земята се разлюля, той почувствува вибрация в ушите, чу далечен рев, видя как се приближава мъглява светлина, бързо превърнала се в две червени очи и в свиреп огън, бълващ разпалени въглени, а после неудържимо профуча огромно, трещящо чудовище, предизвикващо вихър и грохот — прелетял бе още един дявол, а мъжът се бе вкопчил в една порта сякаш за да се спаси от дявола.

Той изчака следващия, а после и по-следващия. Измина същия път в обратна посока, отново се върна на предишното място и със съзнание, все още изпълнено с мисълта за изнурителното си пътуване, изчакваше да види приближаващите се чудовища. Помота се около гарата в очакване някое чудовище да спре там. Когато най-после едно спря и бе отделено от вагоните, за да се налее с вода, той застана близо до него, огледа огромните му колела и металната му гръд и си помисли каква безпощадна мощ и сила се крият в него. Уф! Само да види човек как големите колела бавно се завъртят и да си представи, че го прегазват и смазват!

Зашеметен от виното и нуждата за сън — нужда, която, въпреки че бе много уморен, не можеше да бъде утолена, — той придаваше болезнено значение на мислите си и всичко, което виждаше. Когато се върна отново в стаята, близо в полунощ, мислите му продължаваха да го измъчват и той седеше, заслушвайки се дали не идва поредното чудовище.

Същото беше и когато си легна без някаква надежда да заспи. Продължаваше да се заслушва, а когато долавяше грохота и

вибрацията, ставаше и се приближаваше до прозореца и наблюдаваше (оттам всичко се виждаше) как мъглявата светлина се превръща в две червени очи и в свиреп огън, бълващ разпалени въглени, и гигантът профучава, прорязвайки долината с дияря от ярка светлина и дим. А после извърщаше поглед натам, накъдето възнамеряваше да се отпрати при изгрев-слънце, чувствувайки, че и там няма да има покой за него. Лягаше отново и пак започваше да го измъчва споменът за изнурителното бягство с монотонното дрънчане на звънчетата, трополенето на колелата, чаткането на копитата, докато се зададеше поредното чудовище. Това продължи през цялата нощ. Той не само че не възвърна самообладанието си, а както му се струваше, все повече го загубваше след настъпването на нощта. Зората го завари все така измъчван от мисли, все така отлагащ размишленията си за друго време, когато състоянието му се подобри. В съзнанието му хаотично изникваха представи за миналото, настоящето и бъдещето, но той не бе в състояние да се съсредоточи върху някоя от тях.

— В колко часа каза ти снощи — попита той лакея, сервираше му вечерята, който сега влезе със свещник, — че трябва да тръгна?

— Около четири и петнайсе, сър. Бързият влак в четири часа, сър, само минава, без да спира.

Той прекара ръка по пламналата си глава и погледна часовника си. Близо три и половина.

— Навярно никой друг няма да пътува с вас, сър — рече лакеят. — Двама джентълмени отседнаха тук, сър, но те ще чакат влака за Лондон.

— Снощи ти каза, струва ми се, че никой друг не е отседнал тук — каза Каркър, като се извърна към него със слабо подобие на предишната си усмивка, с която се усмихваше, когато бе обхванат от гняв или подозрения.

— Така беше снощи, сър. През нощта с влака, който спира тук, пристигнаха двама джентълмени. Желаете ли топла вода, сър?

— Не! И отнеси свещника! Достатъчно светло е.

Той се просна полуоблечен в леглото, а когато слугата излезе, се втурна към прозореца. Нощта бе отстъпила пред студената утринна светлина и в небето вече се виждаше червеното зарево на изгряващото слънце. Намокри си главата и лицето с вода — това обаче не го освежи, — бързо се облече, остави пари и излезе.

Лъхна го студен, неприятен въздух. Беше паднала роса и колкото и да бе разгорещен, той целият потреперя. Хвърли поглед към мястото, до което бе стигнал през нощта, после към сигналните лампи, бледо светещи в утрото, загубили своето предназначение, извърна се към изгряващото слънце и го видя как се издига на хоризонта в цялото си великолепиe.

Така злоещо, толкова съвършено в красотата си, така божествено спокойно! Той вдигна помътнелите си очи към слънцето, което се издигаше безметежно и невъзмутимо, напълно безучастно към злодеянията и греховете, извършвани под лъчите му, откакто свят светува, и кой би могъл да каже дали в този миг не му мина през главата смътната мисъл за добродетелен живот на земята и отплата в рая? Кой би могъл да каже дали ако някога в сърцето му е трепвало чувство на нежност и разкаяние към брат му и сестра му, то не беше именно в този миг?

В този миг той се нуждаеше от такова чувство. Смъртта бе по петите му. Той бе зачеркнат от списъка на живите и се приближаваше към гроба.

Заплати пътя си до селцето, където бе намислил да отиде, и се разхождаше сам нагоре-надолу покрай железопътната линия, като поглеждаше ту към долината в едната посока, ту към тъмния мост наблизо в другата, когато изведнъж, стигнал до края на дървения перон, където се разхождаше, се обърна и съзря човека, от когото бягаше, застанал на същата тази врата, през която сам бе минал. Погледите им се срещнаха.

От изумление той се олюля и стъпи долу на железопътното платно. Бързо окопитил се, отстъпи една-две крачки назад по платното, за да се отдалечи, и дишайки бързо и учестено, се взря в гонителя си.

Чу вик... после друг... видя как лицето, изкривено от ярост и жажда за мъст, пребледня и потръпна от ужас... усети, че земята се разлюлява... в миг разбра, че хвъркатото нещо връхлита отгоре му... извика... огледа се... видя близо до себе си червените очи, помътнели и неясни на дневната светлина... и той бе повален, подхванат, завъртян от зъбчатата мелница, която го поде, разкъса го на парчета, пресуши потока на живота му с огнената си жар и захвърли жалките останки от тялото му във въздуха.

Когато пътникът, който бе разпознат, дойде на себе си след призляването, той видя като насън как четирима души носят на носилка нещо тежко и неподвижно, покрито отгоре, а други отпъждат кучетата, душещи железопътните релси, и засипват кръвта с пепел.

ГЛАВА LVI

ДОСТА ХОРА ДОВОЛНИ, А БОЙКИЯ ПЕТЕЛ ВЪЗМУТЕН

При мичмана беше много оживено. Мистър Тутс най-последно пристигна със Сузан. Сузан се втурна нагоре като обезумяла, а мистър Тутс и Петела влязоха в гостната.

— О моя скъпа любима прелестна мис Флой! — възкликна Нипър, нахлувайки в стаята на Флорънс. — Само като си помисли човек че е могло да се стигне дотам да ви заваря тук скъпа моя гълъбице без да има кой да ви обслужва останала без дом който да наречете роден но аз никога вече няма да ви напускам отново мис Флой защото аз може и да си събирам мъх но аз не съм търкалящ се камък^[1] нито пък сърцето ми е от камък защото в такъв случай то не би тупало така както в момента о боже, боже!

Като изрече всички тези думи на един дъх, без каквато и да е пауза, мис Нипър, паднала на колене пред господарката си, силно я прегърна.

— О любима моя! — продължаваше Сузан. — Знам какво се е случило, знам всичко мое свидно същество и се задушavam, не ми достига въздухът!

— Сузан, моята мила, добра Сузан! — рече Флорънс.

— О бог да я благославя! Аз бях нейната малка прислужница още когато тя бе съвсем малко дете! Действително ли сега тя вече ще се жени! — възкликна Сузан, обзета от тъга и радост, гордост и печал и само един господ знае какви още противоположни чувства.

— Кой ти каза това? — удиви се Флорънс.

— О, боже господи! Онова невинно създание Тутс — възбудено отвърна Сузан. — Помислих си, че навярно е така защото той много тежко го изживяваше. Той е предан и невинен като дете! Наистина ли наистина ли — говореше Сузан, като отново силно я прегърна и избухна в плач — наистина ли моята скъпа ще се жени!

Състрадание, радост, нежност, покровителство, съжаление — всички тези чувства, с които Нипър непрестанно споменаваше за предстоящото събитие и при всяко споменаване вдигаше глава да погледне младото лице пред себе си и да го целуне, а после скланяше глава на рамото на господарката си, милваше я и ридаеше — всички тези чувства бяха най-женственото и очарователно нещо на земята.

— Успокой се! — заговори с утешителен глас Флорънс. — Сега вече дойде на себе си, нали, скъпа Сузан?

Мис Нипър — седнала на пода в нозете на господарката си, ту избухваща в смях, ту в плач, притискаща носната кърпа към очите си с едната си ръка, а с другата милваща Диоген, който я близваше по лицето — потвърди, че вече била по-спокойна и като доказателство избухна в още по-силен смях и плач.

— Аз... аз... не съм срещала подобно същество като Тутс — рече Сузан — през целия си живот.

— Така добър — обади се Флорънс.

— И така смешен! — зариде Сузан. — Само как ми говореше, докато седяхме вътре в каретата, а презреният Петел пътуваше на капрата.

— За какво ти говореше, Сузан? — боязливо попита Флорънс.

— О, ами за лейтенант Уолтърс, за капитан Джилс, за вас, скъпа мис Флой, и за безмълвната гробница.

— За безмълвната гробница ли! — удиви се Флорънс.

— Той каза — при тези думи Сузан избухна в силен истеричен смях — че щял да влезе там веднага и с голяма радост, но не се безпокойте мис Флой, той няма да го направи, защото изпитва твърде голямо щастие да вижда че другите хора са щастливи и той може и да не е Соломон — продължаваше Нипър, говорейки както винаги в скоропоговорка — нито пък твърдя че е Соломон но все пак твърдя че светът не е виждал по-безкористно същество от него.

Мис Нипър, все още силно възбудена, се изсмя невъздържано след ентузиазираното си изявление, а после уведоми Флорънс, че той чакал долу, за да я види, и тази среща щяла да представлява богато възнаграждение за големите му усилия при последната експедиция.

Флорънс се обърна с молба към Сузан да помоли мистър Тутс да се качи горе, за да му благодари за добрината, и след няколко минути

Сузан доведе младия джентълмен, все така разрошен и силно заекващ.

— Мис Домби — заговори мистър Тутс. — Да получа позволенията отново да... да... да се взра... не да се вирам... не зная какво точно исках да кажа, но това няма значение.

— Толкова често ми се налага да отправям благодарности към вас — каза Флорънс, като му подаде и двете си ръце, а чистосърдечната ѝ благодарност се бе изписала върху грейналото ѝ лице, — че не намирам вече думи и не зная как да се изразя.

— Мис Домби — рече мистър Тутс с ужасен глас, — ако можехте, без да изменяте на ангелската си природа, да ме проклинате, вие щяхте... да предизвиквате у мен безкрайно по-малък смут (ако мога така да се изразя), отколкото незаслужените ви благодарности за добрината ми. Единственото им въздействие върху мен... е... но аз се отклонявам от въпроса — рязко заяви мистър Тутс, — но това няма никакво значение.

Тъй като не виждаше как другояче би могла да му отговори освен с нови благодарности, Флорънс пак му благодари.

— Бих искал — продължи мистър Тутс, — ако е възможно, да се възползувам от случая, мис Домби, и да дам някои пояснения. Аз щях да имам удоволствието да... да се завърна със Сузан много по-рано, но тъй като, първо, ние не знаехме името на родственика, в чийто дом тя бе отишла, и второ, тя бе вече напуснала този родственик и заминала при друг, намиращ се на голямо разстояние, струва ми се, че единствено прозорливостта на Петела ни помогна да я открием.

Флорънс не се съмняваше в това.

— Впрочем това не е съществено — отбеляза мистър Тутс. — Уверявам ви, мис Домби, че при моето душевно състояние компанията на Сузан беше удоволствие и утеха, които човек по-лесно би могъл да си представи, отколкото да опише. Пътуването само по себе си бе истинско развлечение. Впрочем това отново не е съществено. Мис Домби, аз и друг път съм изтъквал следното — аз знам, че не съм от тези, които се считат за схватливи. Напълно съзнавам това. Не мисля, че някой би могъл да бъде по-наясно от мен със собственото си... тъпоглавие, ако не намирате думата твърде груба. Независимо от това обаче, мис Домби, аз разбирам как стоят нещата... с лейтенант Уолтърс. Каквото и страдание да ми е причинило това състояние на нещата (страданието няма никакво значение), чувствавам се задължен

да заявя, че лейтенант Уолтърс е човек, който изглежда достоен за щастието, което му се е паднало... на главата. Дано дълго време да го съхранява и цени, както би сторил и един съвсем различен и недостоен човек, чието име е без всякакво значение! Това обаче отново не е съществено. Мис Домби, капитан Джилс е мой приятел и аз смятам, че занапред капитан Джилс ще изпитва удоволствие да ме вижда от време на време, като идвам тук. За мен това също би представлявало удоволствие. Аз обаче не мога да забравя, че веднъж фатално се изложих на ъгъла на площада в Брайтън. И ако моето присъствие дори в най-малка степен ви е неприятно, умолявам ви само още сега да го кажете и можете да не се съмнявате, че ще срещнете пълно разбиране от моя страна. Няма изобщо да погледна на това като на неучтивост и ще бъда много доволен и щастлив да бъда удостоен с вашето доверие.

— Мистър Тутс — рече Флорънс, — ако вие, такъв стар и верен мой приятел, престанете да идвате тук, аз ще бъда много нещастна. Винаги, винаги ще ми бъде много приятно да ви виждам.

— Мис Домби — отвърна мистър Тутс и извади носната си кърпа, — ако роня сълзи, то това са сълзи на радост. Но това няма никакво значение и аз съм ви много признателен. След любезните ви думи ще ми разрешите да ви заявя, че не възнамерявам занапред да проявявам небрежност към себе си.

Флорънс чу това изявление с очарователно недоумение.

— Искам да кажа — поясни мистър Тутс, — че като човек, общуващ със себеподобните си, аз ще считам за свой дълг, докато ме призове безмълвната гробница, да поддържам външния си вид и да... да ходя с лъснати обувки, доколкото... доколкото обстоятелствата позволяват това. За последен път, мис Домби, се осмелявам да правя забележки от личен характер. Много съм ви благодарен. Ако аз, общо взето, не съм така схватлив, какъвто биха искали моите приятели или аз самият да бъда, кълна ви се, че много добре схващам какво значи да бъдеш великодушен и добър. Чувствувам — пламенно добави мистър Тутс, — че в настоящия момент бих могъл да изразя чувствата си изключително добре само... само ако знаех как да започна.

Като изчака миг-два, той, изглежда, не можа да измисли как да започне и затова бързо се сбогува и слезе долу да потърси капитана, който се намираше в магазина.

— Капитан Джилс — заговори мистър Тутс, — това, което ще ви съобща, трябва да се съхрани в дълбока тайна. То произтича от разговора, проведен горе с мис Домби, капитан Джилс.

— Горе на мачтата ли, приятелю? — промълви капитанът.

— Точно така, капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, който изрази съгласието си още по-пламенно поради пълното неразбиране на думите на капитана. — Струва ми се, капитан Джилс, че мис Домби в скоро време ще се свърже в брак с лейтенант Уолтърс?

— Ами да, приятелю. Ние всички тук плаваме съвместно... Уол'р и скъпото момиче ще бъдат съединени в брачна връзка веднага щом приключи процедурата — прошепна капитан Кътъл в ухото му.

— Процедурата ли, капитан Джилс? — удиви се мистър Тутс.

— В черквата там долу — обясни капитанът, като посочи с пръст зад гърба си.

— О! Да! — проумя мистър Тутс.

— А след това — добави с дрезгав глас капитанът и потупа мистър Тутс по гърдите с opakото на ръката си, а после отстъпи крачка назад и го изгледа с възторжена физиономия — какво ще последва? Това прелестно създание, грижливо отгледано като екзотична птичка, ще потегли заедно с Уол'р в бушуващото открито море на път за Китай.

— Боже мой, капитан Джилс! — възкликна мистър Тутс.

— Да! — кимна с глава капитанът. — Корабът, който го е прибрал след корабкрушението, предизвикано от урагана — впрочем ураганът е отклонил и въпросния кораб от курса му, — се оказал търговски кораб, извършващ рейс до Китай, и Уол'р направил това пътуване и спечелил сърцата на всички както на борда, така и на сушата, тъй като е рядко умно и благородно момче. Понеже човекът, завеждащ товара на кораба, починал в Кантон Уол'р го заместил (той преди това изпълняваше чиновническа длъжност), а сега са го назначили като завеждащ товара на друг кораб, принадлежащ на същите собственици. Както виждаш — замислено каза капитанът, — прелестното създание ще потегли заедно с Уол'р в бушуващото открито море на път за Китай.

Мистър Тутс и капитан Кътъл едновременно въздъхнаха.

— Но какво от това? — добави капитанът. — Тя истински го обича и той истински я обича. Тези, които бяха длъжни да я обичат и

да се грижат за нея, се отнесоха с нея като диви зверове. Когато тя, прогонена от родния си дом, дойде при мен и се строполи на пода, раненото ѝ сърце бе разбито. Аз разбрах това. Аз, Ед'ард Кътъл, видях това. Нищо друго освен истинска, силна, постоянна любов не бе в състояние да го изцели. Ако не бях убеден в това, ако не бях убеден, че Уол'р истински я обича, братле, както и тя него, по-скоро бих позволил да ми отрежат двете ръце и двата крака, но не бих я пуснал. Аз обаче съм напълно убеден в тези неща и какво от това в такъв случай? Само ще добавя — да ги благослови господ и двамата и всичко ще е наред. Амин!

— Капитан Джилс — рече мистър Тутс, — доставете ми удоволствие да ви стисна ръката. Вие умеете така да говорите, че по гърба си усещам приятна топлина. И аз казвам амин. На вас ви е ясно, капитан Джилс, че аз също обожавах мис Домби.

— Не падай духом! — каза капитанът и потупа мистър Тутс по рамото. — Дръж се здраво, момче!

— И аз възнамерявам, капитан Джилс — бодро отвърна мистър Тутс, — да не падам духом. А също и да се държа здраво, доколкото ми е възможно. Когато безмълвната гробница се отвори сама, за да ме прибере, капитан Джилс, аз ще бъда готов за погребение, но не и порано. Тъй като обаче в настоящия момент не съм сигурен до каква степен ще мога да се владея занапред, аз искам да ви кажа следното и ще ми направите голяма услуга, ако го предадете на лейтенант Уолтърс.

— Да му предам, значи, следното — повтори капитанът. — Спокойно!

— Тъй като мис Домби бе изключително мила — продължи мистър Тутс с насълзени очи — и каза, че моето присъствие съвсем не ѝ е неприятно, а точно обратното, и тъй като вие и всички останали тук сте били не по-малко търпеливи и снизходителни по отношение на този... който несъмнено — добави мистър Тутс с внезапна горчивина — се е родил сякаш по погрешка, аз ще наминавам от време на време привечер през този кратък период, който ни е останал да бъдем заедно. Това, което искам да ви помоля, е следното. Ако в някой момент почувствувам, че не е по силите ми да бъда свидетел на щастието на лейтенант Уолтърс и се втурна навън, надявам се, капитан Джилс, че вие двамата с него ще погледнете на това като на моя злочестина, а не

като на вина или липса на желание да се боря със себе си. Вие ще бъдете уверен, надявам се, че аз не изпитвам зло към никое живо същество, а най-малко към лейтенант Уолтърс, и в такива случаи ще казвате между другото, че съм отишъл да се поразходя или пък навярно да видя колко е часът по часовника на Кралската борса. Капитан Джилс, ако стигнем до такова споразумение и вие от ваша страна можете да гарантирате за лейтенант Уолтърс, аз ще изпитам голямо облекчение, за което с радост ще пожертвувам значителна част от своето състояние.

— Приятелю — заговори капитанът, — не казвайте нищо повече. Какъвто и флаг да вдигнете, ние с Уол'р веднага ще откликнем и ще дадем сигнал.

— Капитан Джилс — отвърна мистър Тутс, — изпитвам огромно облекчение. Аз искам всички тук да запазят доброто си мнение за мен. Аз... аз имам добри намерения, кълна ви се, макар че не умея да ги изразя. Разбирате ли — добави мистър Тутс, — все едно „Бърджес и Ко“ желаят да ушият на някой свой клиент един възхитителен чифт панталони, а не са в състояние да скроят това, което са си намислили.

След това уместно сравнение, предизвикало у мистър Тутс известна гордост, мистър Тутс пожела на капитана всичко хубаво и си отиде.

Като виждаше в дома Радостта за сърцето и грижещата се за нея Сузан, честният капитан направо засия от щастие. Времето течеше, а с всеки изминал ден капитанът все повече сияеше от щастие. След известни съвещания със Сузан (към чийто ум капитанът изпитваше дълбоко уважение и никога не можеше да забрави как смело тя се бе нахвърлила върху мисис Макстинджър) той предложи на Флорънс временно наетото за къщна работа момиче, дъщеря на възрастната жена, която обикновено седеше под синия чадър на пазара Ледънхол, да бъде освободено и заместено — от благоразумие и с оглед да се запази тайната — с някоя друга жена, тяхна позната, на която може да се окаже пълно доверие. Тогава Сузан, присъстваща на този разговор, в съответствие с предложението, направено преди това на капитана, назова мисис Ричардс. Флорънс цялата грейна, като чу името. Още същия ден Сузан се отправи към жилището на семейство Тудъл, за да проучи намеренията на мисис Ричардс, а вечерта се върна тържествуваща, съпроводена от все така румената като ябълка Поли,

която, като зърна Флорънс, прояви чувствата си не по-малко бурно от самата Сузан Нипър.

След като бе приключено и с тази стратегическа задача, доставила на капитана неизмеримо удоволствие (всъщност всякакво действие, независимо какво бе то, му доставяше удоволствие), Флорънс трябваше да подготви Сузан за предстоящата им раздяла. Тази задача бе много по-трудна, тъй като мис Нипър беше непоколебима в решенията си и твърдо си бе наумила никога повече да не се разделя със своята господарка.

— Що се отнася до заплащането мис Флой — нареждаше Сузан — няма защо да намекувате за това и да ме обиждате по този начин, защото аз съм си скътала малко пари и в такъв момент няма да търгувам със своята любов и дълг дори да нямам занапред нищо общо със спестовната каса и банките да фалират, аз винаги съм била непрестанно с вас още от времето когато скъпата ви бедна майка почина и макар да не съм човек с когото можеш да се хвалиш вие сте свикнали с мен и о скъпа моя господарке в продължение на толкова години, хич не мислете да заминавате някъде без мен защото не трябва да е така и няма да стане.

— Скъпа Сузан, аз се отправям на много дълго пътуване.

— Че какво от това мис Флой? В такъв случай ще имате още по-голяма нужда от мен. Продължителността на пътуването не може да бъде пречка за мен, слава богу! — заяви поривисто Сузан Нипър.

— Но, Сузан, аз заминавам с Уолтър, с него бих заминала навсякъде, накрай света! Уолтър е беден, а аз също съм много бедна и сега трябва да привиквам сама да се грижа за себе си и за него.

— Скъпа мис Флой! — възкликна Сузан, като избухна отново в плач и неистово затръска глава. — За вас няма да бъде нищо ново да се грижите за себе си, а също и за другите и да бъдете най-търпеливото предано и благородно същество, но разрешете ми да поговоря с мистър Уолтър Гей и да реша с него този въпрос, защото не мога да позволя да заминете сама на другия край на света и няма да го сторя.

— Сама ли, Сузан? — възкликна Флорънс. — Сама? Та нали Уолтър ме взима със себе си? — Ах, каква учудена, сияйна, възторжена усмивка озари лицето й! Трябваше той да я види. — Не се съмнявам, че няма да разговаряш с Уолтър, ако аз те помоля да не го правиш — добави тя нежно — и аз те моля да не го правиш, скъпа.

Сузан попита, ридаейки:

— А защо пък не, мис Флой?

— Защото — отвърна Флорънс — аз ще му стана съпруга, ще му отдам цялата си любов, ще живея редом до него и ще умра с него. Ако повториш това, което ми каза, пред него, той може да си помисли, че аз изпитвам страх от живота, който ми предстои, или пък че ти имаш основание да се безпокоиш за мен. Сузан, скъпа, та аз го обичам!

Мис Нипър бе така трогната от тези сдържани, но пламенни слова и от чистосърдечното, искрено, дълбоко чувство вложено в тях, озаряващо лицето на Флорънс (което изглеждаше по-прекрасно и чисто от всякога), че тя бе единствено в състояние да притисне Флорънс отново в прегръдките си, възкликвайки: „Нима малката ми господарка наистина ще се жени!“, и да я обсипе с ласки, изпълнени със съчувствие и покровителственост както преди.

Мис Нипър, макар и способна да проявява женска слабост, умееше да владее чувствата си обаче почти толкова успешно, както и да се впуска в атака срещу страховитата Макстинджър. От този миг нататък тя повече никога не проговори по този въпрос и бе неизменно бодра, пълна, оживена и весела. Впрочем тя сподели с мистър Тутс на четири очи, че само за момента си давала такъв вид, но когато всичко свършело и мис Домби си заминела, по всяка вероятност щяла да представлява жалка гледка. От своя страна мистър Тутс заяви, че случаят с него бил същият и че те щели заедно да леят сълзи. Тя обаче с нищо друго не издаде какво й беше на сърцето нито в присъствието на Флорънс, нито пък във владенията на мичмана.

Колкото и да бе скромен и прост гардеробът на Флорънс (колко силно се различаваше той от гардероба с тоалетите, приготвени за последната сватба, на която бе присъствувала!) — необходим бе голям труд, за да се приготви, и затова Сузан Нипър работеше по цял ден редом с Флорънс с усърдие, достатъчно за петдесетина шивачки. Ако му позволяха, капитан Кътъл би попълнил гардероба с множество прелестни вещи — розови чадърчета за слънце, цветни копринени чорапи, сини обувки и прочие, — в списъка влизаха голям брой неща, твърде необходими за кораба. Посредством множество хитри внушения обаче той бе принуден да сведе своите дарове до несесер за ръкоделие и несесер за тоалетни принадлежности, като избра най-големите образци, които могат да се закупят с пари. След това, в

продължение на десетина дни или на две седмици, по-голямата част от деня той обикновено прекарваше в съзерцание на двата несесера, като ту им се възхищаваше безмерно, ту се измъчваше от съмнения, че не са достатъчно разкошни, и току се шмугваше на улицата да купи някоя причудлива вещ, която според него допринасяла за цялостната завършеност на комплекта. Най-удачното му хрумване обаче беше, когато една сутрин внезапно ги изнесе и ги върна с инкрустирано метално сърце върху капака на всеки несесер, върху което бяха изписани двете думи ФЛОРЪНС ГЕЙ. След това в уединение изпуши четири лули подред в малката гостна, а след като изтекоха същият брой часове, го завариха там да се хили доволно.

Уолтър бе зает и по цял ден го нямаше, но той се отбиваше рано всяка сутрин да види Флорънс и винаги прекарваше вечерта заедно с нея. Флорънс не излизаше от мансардата си освен в случаите, когато приближаваше време Уолтър да дойде и тя се прокрадваше долу, за да го чака, или пък когато, опряна на закрилническата му, горда, обгръщаща я ръка, тя го придружаваше до вратата и надничаше навън. Привечер те винаги бяха заедно. О, благословено време! О, лутащо се сърце, намерило покой! О, неизтощим, дълбок, могъщ източник на любов, погълнал толкова много неща!

Отпечатъкът от жестоката ръка на шията ѝ все още не бе изчезнал. При всяко вдишване той се надигаше срещу баща ѝ, неизменно заставаеше между Флорънс и възлюбления ѝ, когато той я притискаше до сърцето си. Тя обаче забрави за този отпечатък. Ударите на неговото сърце, биещо за нея, ударите на нейното сърце, биещо за него, заглушаваха всякакви груби звуци и заличаваха спомена за суровите сърца, на които любовта бе чужда. Макар да бе крехка и нежна на вид, с дълбоката си любов Флорънс бе в състояние да създаде и наистина създаде един свят, в който намери убежище и любов.

Колко често големият дом и предишният ѝ живот изплуваха пред очите ѝ в здрача, когато бе обгърната от закрилническата, горда, предана ръка и изтръпнала от тези спомени, тя се притискаше по-силно към тази ръка! Колко често, припомнила си нощта, когато бе слязла долу в стаята и срещнала погледа, врязал се завинаги в съзнанието ѝ, тя вдигаше очи към този, който я гледаше с искрена любов и заплакваше от щастие в обятията му! Колкото повече се привързваше към него, толкова по-често мислеше за скъпото починало

момче. Споменът за баща ѝ обаче никога не отиваше по-далеч от мига, когато го бе видяла заспал и го бе целунала, сякаш тогава го бе видяла за последен път.

— Уолтър, скъпи — заговори една вечер Флорънс, когато почти съвсем се бе смрачило. — Знаеш ли за какво си мислех през целия ден?

— За това как лети времето, мила Флорънс, и колко скоро ще се отправим на път с кораба.

— Нямам пред вид пътуването, Уолтър, макар че и за това мисля. Но аз размишлявах какво бреме представлявам за теб.

— Скъпо, свещено бреме, любов моя. Аз също си мисля понякога за това.

— Ти се шегуваш, Уолтър. Знам, че ти мислиш повече, отколкото аз самата. Но аз имам пред вид разходите.

— Разходите ли, единствена моя?

— Паричните разходи, скъпи. Всички тези приготовления, които ние двете със Сузан извършваме... аз много малко неща можах да купя със собствени средства. Ти беше и преди беден, а сега колко ще обеднееш заради мен, Уолтър!

— Всъщност колко ще забогатеея, Флорънс!

Флорънс се засмя и поклати глава.

— Освен това — продължи Уолтър — много отдавна... преди да се отправя на път с кораба... на мен ми подариха една кесийка, скъпа, в която имаше пари.

— Ах! — възкликна Флорънс и се засмя с печална усмивка. — Много малко пари имаше там! Съвсем малко, Уолтър! Ти обаче не трябва да смяташ — при тези думи тя сложи малката си ръчица на рамото му и се взря в лицето му, — че не желая да бъда твое бреме. Не е така, любов моя. Аз се радвам, аз съм щастлива. За нищо на света не бих искала да променя нещата!

— Нито пък аз, скъпа Флорънс.

— Да, Уолтър, но ти не можеш да го почувствуваш така, както аз го чувствавам. Аз така се гордея с теб. Сърцето ми се преизпълва с радост, като си помисля, че тези, които те познават, ще казват, че си се оженил за бедно, сиротно момиче, което се е приютило тук и което не е имало нито дом, нито близки, изобщо нищо не е имало, съвсем нищо.

О, Уолтър, дори да можех да ти донеса милиони, не бих могла да бъда толкова щастлива заради теб както сега!

— А ти, скъпа Флорънс? Ти нищо ли не си? — попита той.

— Да, нищо, Уолтър. Нищо друго освен твоя жена. — Малката ръчица се обви около шията му и гласът ѝ прозвуча съвсем наблизко: — Всичко, което имам, си ти. Всичките ми надежди са свързани с теб. Освен теб нямам нищо друго, което да ми е скъпо.

О! С пълно основание тази вечер мистър Тутс напускаше малката компания и на два пъти отиде да свери своя часовник с часовника на Кралската борса, веднъж отиде на уговорената среща с един banker, за която внезапно си спомни, а веднъж се поразходи до помпата Олдгейт и обратно.

Преди обаче да предприеме тези пътешествия и всъщност преди още да е дошъл и преди да се внесат свещите, Уолтър каза:

— Флорънс, любима, товаренето на нашия кораб почти приключва и вероятно в самия ден на сватбата ни корабът ще потегли към устието на реката. Да тръгнем ли още същата сутрин и да постоим в Кент, а след една седмица да се качим на кораба в Грейвсенд?

— Както желаш, Уолтър. Аз с радост бих отишла където и да е. Само...

— Да, свидна моя?

— Нали знаеш — рече Флорънс, — че няма да имаме сватбено тържество и няма да се отличаваме с дрехите си от останалите хора. Тъй като ще заминем още същия ден, би ли... би ли ме завел на едно място рано сутринта, Уолтър... преди да отидем в черквата?

Уолтър сякаш я разбра, както би трябвало да разбере един човек, искрено обичащ и обичан, и подкрепи даденото с готовност обещание с целувка — навярно с повече от една, с две-три или пет-шест, а в тържествената спокойна вечер Флорънс се чувствуваше много щастлива.

Тогава в тихата стая се появи Сузан Нипър със свещите. Скоро след това последва чайт и дойдоха капитанът и непрестанно сновящият мистър Тутс, който, както се спомена по-горе, честичко излизаше и, общо взето, прекара една много неспокойна вечер. Той обикновено не се държеше така — най-често прекарваше добре времето си, като играеше с капитана крибедж под ръководството и надзора на мис

Нипър и се занимаваше с изчисленията, налагани от играта, които се оказаха превъзходно средство напълно да си замъти главата.

През тези вечери върху физиономията на капитана се изписваше най-удивителното разнообразие от всевъзможни редуващи се чувства. Вродената му деликатност и кавалерското му чувство към Флорънс му подсказваха, че сега не е време за шумно веселие и бурни прояви на радост. От друга страна, някои куплети от „Прекрасната Пег“ непрестанно напиреха да бъдат изпети на глас, като по този начин тласкаха капитана да се изложи с една такава недопустима проява. Наред с всичко това неговото възхищение от Флорънс и Уолтър, седнали настрана (те бяха действително прекрасна двойка, пленителни със своята младост, любов и красота), до такава степен завладяваше капитана, че той оставяше картите и се взираше в тях с лъчезарна усмивка, триейки глава с носната си кърпа, докато стремителното втурване на мистър Тутс навън навярно му напомняше, че съвсем несъзнателно той е допринесъл за страданието на въпросния джентълмен. Тази мисъл извънредно много опечаляваше капитана до завръщането на мистър Тутс и тогава капитанът отново се захващаше за картите и като намигаше настрана, кимаше с глава и учтиво размахваше куката, даваше на мис Нипър да разбере, че повече няма да прави така. Физиономията, която придобиваше след това, бе навярно най-интересната — той се опитваше да си придаде напълно безучастен вид и сядаше, оглеждайки стаята, а върху лицето му се изписваха всички чувства едновременно и се бореха за надмощие. Искреното му възхищение от Флорънс и Уолтър винаги вземаше връх и се проявяваше тържествуващо и неприкрито върху лицето му, докато мистър Тутс отново се втурваше навън и тогава до завръщането му капитанът седеше с изражението на разкаял се грешник, като от време на време си подвикваше с тих, укорителен глас: „Дръж се здраво!“ или пък с ръмжене отправяше упрек към „Ед’ард Кътъл, приятелю“ поради липсата на предпазливост в поведението му.

На едно от най-големите си изпитания обаче мистър Тутс се подложи по собствено желание. Когато наближи неделята — в този ден в черквата щеше да приключи последната част от процедурата, за която бе споменал капитанът, — мистър Тутс изрази чувствата си пред Сузан Нипър по следния начин.

— Сузан — рече мистър Тутс, — черквата ме тегли. Нали разбираш, думите, които завинаги ще ме отделят от мис Домби, ще прозвучат в ушите ми като погребален звън, но кълна се във всичко най-свято, аз трябва да ги чуя. И затова — добави мистър Тутс — ще ме придружиш ли утре до свещения храм?

Мис Нипър изрази своята готовност да го придружи, ако това щяло да достави удоволствие на мистър Тутс, но тя го помоли да се откаже от намерението си.

— Сузан — с тържествен глас заговори мистър Тутс, — преди още да ми поникнат мустаците, аз обожавах мис Домби. Докато все още изпитвах на гърба си робията на Блимбър, аз обожавах мис Домби. Когато от правна гледна точка аз не можех повече да бъда лишаван от правата си на собственик и... и съответно встъпих в тези права... аз обожавах мис Домби. Думите, с които тя ще бъде предадена на лейтенант Уолтърс, а аз... на отчаянието, нали разбираш — добави мистър Тутс, запънал се, за да намери по-силна дума, — може би ще ми подействуват ужасно и наистина ще ми подействуват ужасно, но аз изпитвам желанието да ги чуя. Изпитвам желанието да се уверя, че с положителност съм загубил почва под краката си, че не мога повече да храня никаква надежда... и накратко казано, че няма на какво повече да стъпвам.

Сузан Нипър можеше само да съчувствува на мистър Тутс за окаяното му състояние и при тези обстоятелства изрази съгласието си да го придружи, което всъщност стори още на следващата сутрин.

Черквата, която Уолтър беше избрал за целта, бе западнала и стара, разположена сред лабиринт от глухи улици и дворове; тя бе оградена от малко гробище и като че сама бе погребана под свода, образуващ се от съседните сгради и облицован с кънтящи камъни. Тя представляваше голямо, мрачно старо здание с високи, изтъркани дъбови скамейки, сред които в неделен ден се пръскаха около двадесетина посетители, а гласът на свещеника звучеше сънено в празното пространство и органът бръмчеше и къркореше, сякаш черквата имаше колики поради липсата на голям брой богомолци, които да я предпазят от студа и влагата. Тази черква в Сити обаче съвсем не можеше да се оплаче от отсъствието на компания — острите върхове на множество други черкви се издигаха един до друг подобно корабни мачти на река. Тези върхове бяха толкова много, че трудно

биха могли да се изброят от камбанарията на черквата. Тук почти във всеки двор и глуха уличка имаше по някоя черква. В неделното утро, когато Сузан и мистър Тутс се отправиха натам, камбаните звъняха оглушително. Двадесетината черкви, разположени близо една до друга, приканваха хората да влязат.

Споменатите две заблудени овце бяха настанени от енорийския слуга на удобна скамейка и тъй като бяха подранили, те седяха и брояха богомолците, вслушвайки се в унилото звънене на камбаната горе на камбанарията, и наблюдаваха бедно облечения старец на портала зад паравана, който биеше камбаната също както бикът от детската песничка за петлето Робин — с крак, сложен в стремето. След като дълго време оглежда внимателно големите книги на пюпитъра, мистър Тутс шепнешком каза на мис Нипър, че се чудел къде ли се държат обявленията, но младата дама само поклати глава и се намръщи, отклонявайки за момента всякакви разговори за преходни неща.

Ала мистър Тутс, който, изглежда, не бе в състояние да отклони мисълта си от обявленията, очевидно ги търсеше с очи през цялата първа част на службата. Когато приближи мигът те да бъдат прочетени, клетият млад джентълмен прояви явни признаци на голяма тревога и смут, които ни най-малко не се уталожиха от неочакваната поява на капитана на първия ред в галерията. Когато чиновникът подаде списъка на свещеника, седналият мистър Тутс се вкопчи в седалката. Когато обаче бяха прочетени високо имената Уолтър Гей и Флорънс Домби, обявени за трети и последен път, мистър Тутс до такава степен бе разтърсен от чувства, че се втурна навън от черквата без шапка, при което бе последван от енорийския слуга, прислужницата и двама случайно присъстващи джентълмени с медицинско образование. Първият от изброените скоро се върна, за да вземе шапката, и шепнешком съобщи на мис Нипър да не се безпокои за джентълмена, тъй като джентълменът заявил, че неразположението му няма никакво значение.

Мис Нипър, почувствувала, че в нея се приковават очите на цялата тази значителна част от Европа, която всяка неделя се разпръсква сред седалките с високи облегалки, би се смутила твърде много от случая, дори той да бе приключил дотук, още повече, че капитанът от първия ред на галерията проявяваше крайна

заинтересованост и това не можеше да не накара присъстващите в черквата да си помислят, че той по някакъв загадъчен начин е свързан със случилото се. Голямото безпокойство на мистър Тутс обаче още повече усложни и проточи мъчителното ѝ неловко състояние. Въпросният млад джентълмен, неспособен в своя душевен смут да остане сам в двора на черквата и да се отдаде на тъжни размишления, а от друга страна, подтикван несъмнено от желанието да засвидетелствува своето уважение към службата, на която отчасти бе попречил, внезапно отново се върна. Той обаче не седна отново на седалката, а се настани на едно безплатно място на пътеката между две възрастни особи от женски пол, които бяха свикнали да получават седмичната си порция хляб (който обикновено се поставяше на полица до входа). Мистър Тутс поседя в тази компания (той смущаваше всички присъстващи, които непрестанно се обръщаха да го гледат), докато чувствата му отново не го разтърсиха и той внезапно и безшумно не излезе пак навън. Тъй като не се осмели повече да влезе в черквата, но все пак желаше да бъде съпричастен към това, което ставаше вътре, мистър Тутс започна да наднича ту през един, ту през друг прозорец с безутешен лик. Имаше няколко прозореца, до които той можеше да се приближи отвън, а и безпокойството му бе твърде голямо и затова се оказа трудна работа да се познае на кой прозорец ще се появи следващия път и по време на появилата се монотонност в проповедта цялото паство сякаш бе обзето от непреодолимата необходимост вътрешно да залага на кой прозорец ще се появи. Движенията на мистър Тутс из църковния двор обаче бяха толкова непоследователни, че напук на всички предвиждания, той също като вълшебник се появяваше винаги там, където най-малко го очакваха. Впечатлението от тези тайнствени появи се засилваше още повече от факта, че той трудно можеше да види какво става вътре, а те всички го виждаха добре, така че той се застояваше по-дълго на съответния прозорец, долепил лице до стъклото, докато не съзреше, че всички са устремили поглед към него и не изчезнеше.

Това поведение от страна на мистър Тутс, както и крайната лична заинтересованост, проявявана от капитана, така измъчваха мис Нипър и я караха да се чувства отговорна, че тя изпита крайно облекчение при завършването на службата. Тя съвсем не се отнесе с обичайната си приветливост към мистър Тутс, когато на връщане той уведоми нея и

капитана, че сега, уверил се в крушението на надеждите си, той, нали разбирате, се чувствувал по-спокоен... всъщност не точно по-спокоен, а по-спокойно се отнасял към голямото си нещастие.

Времето сега наистина бързо летеше и скоро настъпи последната вечер преди сватбата. Всички те се бяха събрали в най-горната стая в дома на мичмана и не се страхуваха, че някой може да дойде неочаквано, защото нямаше външни лица и домът изцяло се владееше от мичмана. Мисълта за предстоящото събитие на другия ден ги правеше сдържани и съсредоточени, но все пак донякъде и весели. Флорънс, близо до която седеше Уолтър, довършваше ръкоделието си — то беше предназначено за прощален подарък за капитана. Капитанът играеше крибедж с мистър Тутс. Мистър Тутс се съветваше за ходовете си със Сузан Нипър. Мис Нипър му даваше съветите си с необходимата тайнственост и предпазливост. Диоген се слушваше и от време на време надаваше хриплив, сподавен лай, а после, изглежда, се чувствуваше полузасрамен, сякаш се съмняваше дали е имал основания да лае.

— Тихо, тихо! — обърна се капитанът към Диоген. — Какво ти става? Тази вечер нещо си разтревожен, момчето ми!

Диоген завъртя опашка, но веднага след това наостри уши и еднократно излая, за което се извини на капитана с ново завъртане на опашката.

— Според мен, Дио — рече капитанът, като гледаше замислено картите си и поглаждаше брада с куката си, — ти проявяваш съмнения спрямо мисис Ричардс, но ако ти си точно такова куче, за каквото те мисля, ще промениш мнението си, защото по външния ѝ вид може да се съди каква е тя. Е, братле — обърна се той към мистър Тутс, — ако си готов, карай напред.

Капитанът говореше съвсем спокойно и изцяло бе погълнат от играта, но изведнъж изпусна картите, отвори широко уста, опули очи, краката му се вдигнаха и щръкнаха във въздуха и той се вторачи във вратата с нямо изумление. Хвърли поглед към всички наоколо, видя, че никой не го гледа и не забелязва причината за удивлението му, пое си дълбоко дъх и дойде на себе си и тогава с все сила удари с юмрук по масата, извика гръмогласно: „Сол Джилс, ахой!“ и се хвърли в обятията на избелялото от носене късо палто от дебел плат, въведено от Поли в стаята. Само след миг и Уолтър се намери в обятията на

избелялото от носене късо палто от дебел плат. Само след още един миг и Флорънс се намери в обятията на избелялото от носене късо палто от дебел плат. А в по-следващия миг капитан Кътъл прегърна мисис Ричардс и мис Нипър, пламенно стисна ръката на мистър Тутс и като размахваше куката над главата си, възкликна: „Ура, приятелю, ура!“ На този възглас мистър Тутс, напълно недоумяващ какво става, отвърна извънредно учтиво: „Разбира се, капитан Джилс, както вие намирате за добре!“

Избелялото от носене късо палто от дебел плат и не по-малко избелялата от носене шапка с вълнен шал към нея се откъснаха от капитана и от Флорънс и отново се извърнаха към Уолтър и изпод избелялото от носене късо палто от дебел плат, изпод шапката и шала се чуха звуци, наподобяващи риданията на стар човек, а в същото време мъхестите ръкави силно притискаха Уолтър. В този миг всички замълчаха, а капитанът много усърдно лъскаше носа си. Когато обаче късото палто от дебел плат, шапката и шалът отново се откъснаха от Уолтър, Флорънс кротко се приближи до тях и те двамата с Уолтър ги свалиха, а отдолу се показва старият майстор на корабни уреди, малко поотслабнал и с по-измъчен вид от преди, със старата си уелска перука, стария си сюртук с цвят на кафе с огромни копчета и със стария си безпогрешен хронометър, тиктакащ от джоба му.

— Целият претъпкан с наука както преди! — възкликна сияещият капитан. — Сол Джилс, Сол Джилс, къде се скита толкова дълго време, стари приятелю?

— Аз, Нед, едва не съм ослепял, оглушал и онемял от радост — отвърна старият човек.

— Собственият му глас! — възкликна капитанът и се огледа с такова възхищение, каквото дори неговата физиономия не бе в състояние да изрази. — Собственият му глас, така претъпкан с наука, както преди! Сол Джилс, приятелю, отдъхни си сред собствените лозници и смокинови дървета, както подобава на един измъчен стар патриарх, и с предишния си, добре познат на нас глас разлисти своите приключения. „Това е гласът — прочувствено заговори капитанът, като обяви с куката си, че следва цитат — на ленивеца, чух го да се оплаква, твърде рано ме събуди, отново трябва да заспя. Разпръсни враговете му и ги срази!“

Капитанът седна с вид на човек, който с уместни слова бе изразил чувствата на всички присъстващи, но веднага се надигна пак, за да представи мистър Тутс — мистър Тутс бе много обезпокоен от появата на непознато лице, очевидно предявяващо права над фамилното име Джилс.

— Макар че — със заекване заговори мистър Тутс — аз не съм имал удоволствието да ви познавам, сър, преди вие... преди вие...

— Да изчезнете от погледа, но да останете скъп за паметта — тихо подсказа капитанът.

— Точно така, капитан Джилс! — изрази одобрението си мистър Тутс. — Макар че аз не съм имал удоволствието да ви познавам, мистър... мистър Солс — добави Тутс, измисляйки името в момента в изблик на вдъхновение, — преди това да се случи, аз изпитвам голямо удоволствие, уверявам ви, да... да се запозная сега с вас. Надявам се — продължи мистър Тутс, — че вие се чувствувате добре, доколкото може да се очаква.

След тези учтиви слова мистър Тутс седна изчервен и започна да се киска.

Старият майстор на корабни уреди, настанил се в едно кътче между Уолтър и Флорънс, кимна с глава на Поли, която го гледаше усмихната и радостна, и отвърна на капитана по следния начин:

— Нед Кътъл, скъпи приятелю, макар че научих туй-онуй за настъпилите тук промени от ей тази моя мила приятелка... какво мило лице има тя и колко е приятно на странника да го зърне при завръщането си у дома! — отклони мислите си стария човек и разтърка ръце с познатия си замечтан вид.

— Чуйте го само! — тържествено възкликна капитанът. — „Ето жената, пленила всички мъже на света“^[2]. За да намериш тези думи — обърна се той към мистър Тутс, — разлисти „Адам и Ева“, братле.

— Непременно ще го направя, капитан Джилс — отвърна мистър Тутс.

— Макар че научих туй-онуй за настъпилите тук промени от нея — продължи майсторът на корабни уреди, като извади предишните си очила от джоба и също както по-рано ги сложи на челото си, — те са толкова големи и неочаквани и аз съм така зашеметен при вида на моето скъпо момче и при вида на... — той погледна към сведените очи на Флорънс и не се осмели да довърши мисълта си — че аз... аз не съм

в състояние да кажа много тази вечер. Но защо ти, скъпи Нед Кътъл, не ми писа?

Удивлението, изписало се върху лицето на капитана, несъмнено стресна мистър Тутс, който така се бе втренчил в него, че направо не можеше да откъсне очи.

— Да ти пиша ли! — повтори капитанът. — Да ти пиша ли, Сол Джилс?

— Ами да — отвърна старият човек. — Или до Барбадос, до Ямайка или до Демерара. За това те бях помолил.

— Това си ме помолил, Сол Джилс? — попита капитанът.

— Да — рече старият човек. — Не помниш ли, Нед? Сигурно не си забравил? Във всяко свое писмо.

Капитанът свали колосаната си шапка, закачи я на куката, приглади косата си изотзад с ръка и както бе седнал, огледа присъстващите, а видът му изразяваше пълно недоумение и примиреност със съдбата.

— Ти като че не ме разбираш, Нед! — каза старият Сол.

— Сол Джилс — заговори капитанът, след като дълго се вглежда в него и в околните, без да проронва ни дума. — Аз съм напълно сащисан. Кажете няколко думи за приключенията си, моля те! Нима не съм могъл да вдигна котва? Нима не съм могъл? — замислено промълви капитанът и се огледа втренчено встрани.

— Ти знаеш, Нед — рече Сол Джилс, — защо заминах. Разпечата ли плика, Нед?

— Ами че да — потвърди капитанът. — Разбира се, че разпечатах плика.

— И прочете какво пише вътре? — каза старият човек.

— Прочетох го — отвърна капитанът, като го гледаше внимателно, а след това започна да цитира по памет: — „Скъпи Нед Кътъл! Напускайки дома си и отправяйки се към Антилските острови с отчаяната надежда да събера сведения за скъпото ми...“ Ето го къде е седнал! Ето го Уол’р! — извика капитанът, сякаш изпита облекчение да се залови за нещо действително съществуващо и неоспоримо.

— Добре, Нед. Послушай сега! — каза старият човек. — В първото си писмо, от Барбадос, аз ти писах, че макар и да има много време до изтичането на годината, аз ще се радвам, ако разпечаташ плика и прочетеш написаното, защото то обяснява причината за моето

заминаване. Добре, Нед. Във второто си, третото си и навярно четвъртото си писмо, писани все от Ямайка, аз ти съобщавах, че състоянието ми е същото, че не съм се успокоил и че не мога да си тръгна от тази част на света, преди да съм научил, че момчето ми се е удавило или спасило. В следващото си писмо... мисля, че то бе изпратено от Демерара^[3], нали?

— Мислел, че то било изпратено от Демерара, нали? — повтори капитанът и се огледа наоколо с безутешна физиономия.

— ... аз ти съобщих — продължаваше старият Сол, — че все още нямам достоверни сведения. Писах ти, че съм срещнал много капитани и други лица из тази част на света, които ме познават от дълги години и които ми помогнаха да се придвижа до някои места, а аз от своя страна от време на време им правех малки услуги посредством моя занаят. Писах ти как всички те изпитваха съчувствие към мен и като че се интересуваха от моите скитания. Писах ти как съм започнал да смятам, че моята участ до края на живота ми ще бъде да обикалям света по море и да търся вести за моето момче.

— Започнал да смята, че ще се превърне в учен Летящ холандец! — повтори капитанът както преди с извънредно сериозен тон.

— Но когато един прекрасен ден, Нед, до мен стигна вестта... това беше в Барбадос, където отново се бях върнал... че моето момче се намира на борда на един търговски кораб, завръщащ се у дома от Китай, аз веднага се качих на следващия кораб, Нед, и се прибрах у дома. Озовах се в къщи тази вечер и разбрах, че това е вярно, слава богу! — с набожен тон добави старият човек.

Капитанът почтително сведе глава, после изгледа всички подред, като започна с мистър Тутс и свърши с майстора на корабни уреди, а после заговори с тържествен глас:

— Сол Джилс! Изявлението, което възнамерявам да направя, ще откъсне всички платна от мачтите ти, ще помете въжетата и ще те накара да се наклониш на една страна. Нито едно от тези писма не е предадено на Ед'ард Кътъл. Нито едно от тези писма — повтори капитанът, за да придаде на думите си по-голяма тържественост и прочувственост — не е предадено на Ед'ард Кътъл, английски моряк, който мирно си живее у дома и преуспява с всеки изминал час!

— Но аз собственоръчно ги предавах в пощата и собственоръчно ги адресирах до Бриг Плейс номер 9! — възкликна старият Сол.

Лицето на капитана съвсем пребледня, а после цялото пламна.

— Какво имаш пред вид, приятелю мой Сол Джилс, като споменавах Бриг Плейс номер 9? — осведоми се капитанът.

— Какво имам пред вид ли? Ами че квартирата ти, Нед — поясни старият човек. — Мисис... как се казваше! Скоро ще забравя и собственото си име, но аз съм изостанал от времето... винаги съм бил изостанал, нали си спомняш... и съм много объркан. Мисис...

— Сол Джилс! — заговори капитанът с такъв тон, сякаш изразяваше най-невероятното предположение. — Навярно не се опитваш да си спомниш името Макстинджър.

— Но разбира се, точно така! — възкликна майсторът на корабни уреди. — Съвсем вярно, Нед! Мисис Макстинджър!

Капитан Кътъл, съвсем ококорил очи, с проблясващи върху лицето си бучки, изсвири остро, продължително и унило и изгледа всички като онемял.

— Бъди така добър, Сол Джилс, да повториш всичко отново — рече той най-сетне.

— Всички тези писма — заговори чичо Сол, като отмерваше такта с показалеца на дясната си ръка върху дланта на лявата с такава точност и такава отчетливост, каквито биха направили чест дори на безпогрешния му хронометър в джоба. — Аз собственоръчно ги предавах в пощата и собственоръчно ги адресирах до капитан Кътъл, в дома на мисис Макстинджър, Бриг Плейс номер 9.

Капитанът свали колосаната си шапка от куката, надникна вътре, сложи я на главата си и седна.

— Приятели мои — напълно объркан рече капитанът, като ги изгледа подред. — Ами че аз избягах оттам!

— И никой ли не знаеше къде сте отишли, капитан Кътъл? — бързо попита Уолтър.

— Господ да те благославя, Уол'р — отвърна капитанът, като поклати глава, — та тя никога не би ми позволила да дойда тук, за да се грижа за това имущество. Нищо друго не можеше да се направи, освен да избягам. Господ да ти е на помощ, Уол'р! — продължи капитанът. — Ти си я виждал само в спокойно време! Но ако я видиш, когато се разбушува... запомни я тогава!

— Аз ще ѝ дам да разбере! — тихо рече Нипър.

— Смяташ ли, че ще можеш, скъпа? — попита капитанът с глас, в който се долавяше възхита. — Е, скъпа моя, би ти направило чест! Аз лично по-скоро бих се изправил пред разярен звяр. Успях да си измъкна сандъка само благодарение на един мой приятел, който няма равен на себе си. Нямало е никакъв смисъл да пращаш писма там. При тези обстоятелства тя за нищо на света не би приела ни едно писмо, боже господи! — добави капитанът. — Пощаджията само напразно си е правил труда!

— В такъв случай съвсем ясно е, капитан Кътъл, че всички ние, и по-специално вие двамата с чичо Сол — заяви Уолтър, — можем да бъдем благодарни на мисис Макстинджър за големите тревоги.

Това всеобщо чувство на признателност към неустрашимата вдовица на покойния мистър Макстинджър бе толкова очевидно, че капитанът не се опита да го оспорва. Той обаче беше до известна степен засрамен от положението (макар че никой не засегна повече темата, а Уолтър, припомнил си разговора, който бе водил с капитана за последен път по този въпрос, особено усърдно се стараяше да я отбягва), така че в продължение на близо пет минути — необичайно дълъг период за него — бе засенчен от облаци, докато слънцето, неговото лице, отново изгря, озари всички присъстващи с необичаен блясък и тогава капитанът се залови да стиска ръцете на всички подред.

Беше още рано — чичо Сол и Уолтър обаче бяха вече успели най-подробно да се разпитат взаимно за приключенията и опасностите, които бяха преживели, — когато всички освен Уолтър излязоха от стаята на Флорънс и отидоха долу в гостната. Скоро към тях се присъедини и Уолтър, който им каза, че Флорънс била малко печална и разстроена и си легнала. Макар че гласовете им не можеха да стигнат до нея и да я безпокоят, след тези думи на Уолтър всички започнаха да говорят шепнешком и всеки посвоему си мислеше с чувство на обич и нежност за прелестната млада невеста на Уолтър. За сведение на чичо Сол бе разказано най-подробно всичко, свързано с нея. Мистър Тутс високо оцени деликатността, с която Уолтър спомена името му, а също така изтъкна голямото значение на неговите услуги, както и необходимостта той да присъствува на малкия им семеен съвет.

— Мистър Тутс — каза му Уолтър на вратата при сбогуването, — нали ще се видим утре сутринта?

— Лейтенант Уолтърс — отговори мистър Тутс, като му стисна пламенно ръката, — аз непременно ще присъствувам.

— Тази вечер ни беше последната преди дългата разлъка... а може и никога вече да не се видим — рече Уолтър. — Смятам, че таква великодушно сърце като вашето не може да не почувствува признателността на нечие друго сърце. Надявам се, че разбирате колко съм ви благодарен.

— Уолтърс — отвърна мистър Тутс, дълбоко трогнат, — бих се радвал, ако имате основания за това.

— Флорънс — продължи Уолтър, — в тази последна вечер преди да смени моминското си име, ме накара да ѝ обещавам... това беше преди малко, когато останахме сами двамата... че ще ви предам... нейното уверение в искрена обич...

Мистър Тутс се облегна с ръка на рамката на вратата и похлупи очи върху нея.

— ... нейното уверение в искрена обич... — продължи Уолтър. — Тя никога не ще има приятел, когото да цени повече от вас. Тя ми каза да ви предам, че никога няма да забрави вашата преданост и внимание към нея и че тази вечер ви е споменала в молитвата си. Тя се надява, че вие ще се сещате за нея, когато ще бъде далеч оттук. Да ѝ предам ли нещо от ваше име?

— Кажете ѝ, Уолтър — със задавен глас отвърна мистър Тутс, — че ще си мисля всеки ден за нея и винаги ще изпитвам радост, че се е омъжила за човек, когото обича и който я обича. Кажете ѝ, ако обичате, за моята убеденост, че нейният съпруг е достоен за нея — дори за нея! — и че аз се радвам на избора ѝ.

Към края мистър Тутс заговори по-отчетливо и като вдигна очи, произнесе непоколебимо последните думи. Той отново пламенно стисна ръката на Уолтър — от своя страна Уолтър също веднага му отвърна с пламенно ръкостискане — и се отправи към къщи.

Мистър Тутс бе придружен от Петела — напоследък той всяка вечер го вземаше със себе си и го оставяше в магазина, в случай че възникнат някои непредвидени обстоятелства отвън, при които юначеството на въпросната знаменита особа може да се окаже от полза за мичмана. Тази вечер Петела, изглежда, не беше в много добро разположение на духа. Навярно светлината от газените фенери бе измамна или пък той наистина отвратително намигна и смръщи нос,

когато, пресичайки пътя, мистър Тутс се извърна през рамо и погледна към стаята, където спеше Флорънс. По пътя към къщи той проявяваше към минувачите по-голяма враждебност в намеренията си, отколкото се полагаше на един професор по мирното изкуство на самоотбраната. След като изпрати мистър Тутс до дома, вместо да си отиде, той застана пред него с явно непочтителен вид, хванал бялата си шапка за периферията с две ръце, и започна да си мърда главата и носа (и главата, и носът бяха много пъти чупени и лошо зараствали). Покровителят му бе много зает със собствените си мисли и дълго време не забеляза това негово поведение, чак докато Петела, твърдо решен да не се оставя да бъде пренебрегван, не започна да цъка с език, за да привлече вниманието му.

— Е, господарю — мрачно заговори Петела, когато най-последна срещна погледа на мистър Тутс, — аз искам да знам дали това будалкане ще свърши и дали вие ще излезете победител.

— Петел — отвърна мистър Тутс, — обясни какво искаш да кажеш.

— В такъв случай ето какво, господарю — каза Петела. — Аз не съм човек, който не държи на думата си. Слушайте! Трябва ли някой от тях да бъде сгънат на две?

Когато Петела зададе този въпрос, той пусна шапката си, направи хватка и финт с лявата си ръка, нанесе страхотен удар с дясната на въображаем противник, хитро поклати глава, а после се закова на място.

— Е, господарю — обади се пак Петела, — будалкане ли ще бъде, или ще проявим юначество? Кое от двете?

— Петел — каза мистър Тутс, — служиш си с груби изрази с неясен смисъл.

— В такъв случай слушайте какво ще ви кажа, господарю — рече Петела — Ето как стоят нещата. Това е долно.

— Кое е долно, Петел? — попита мистър Тутс.

— Наистина е долно — повтори Петела и по ужасен начин смръщи счупения си нос. — Е, господарю! Какво! Когато вие можете да отидете и да съобщите за сватбата на оня, надутия — предполага се, че с това унизително определение Бойкия петел бе назовал мистър Домби, — когато можете да повалите победителя и да сразите цялата

компания, вие ще вземете да се предадете! Да се предадете! — презрително повтори Петела. — Ами че това е долно!

— Петел — сурово каза мистър Тутс, — ти си истински хищник. Чувствата ти са животински.

— Чувствата ми са смели и благородни, господарю — отвърна Петела. — Ето какви са моите чувства. Аз не понасям долни неща. Аз излизам пред публика, за мен се говори в кръчмата „Малкият слон“ и моят господар не може да върши долни неща. Ами че да, това е долно — повтори Петела още по-изразително. — Точно така е. Долно е.

— Петел — рече мистър Тутс, — ти предизвикваш отвращение у мен.

— Господарю — отговори Петела и си нахлупи шапката, — и вие предизвиквате у мен същото. Хайде! Вижте какво ще ви предложи! Вие веднъж-дваж ми споменавахте за отварянето на пивница. Добре! Дайте ми утре петдесет лири и ме пуснете да си ходя.

— Петел — каза мистър Тутс, — след като изрази пред мен такива отвратителни чувства, аз ще се радвам да се разделя с теб при такива условия.

— Готово тогава! — възкликна Петела. — Сделката е направена. Това ваше държане не отговаря на вкуса ми. Ами че то е долно! — рече Петела. — Той, изглежда, не бе в състояние нито да добави нещо друго, нито пък да спре. — Точно така е! Долно е.

И така, мистър Тутс и Петела се споразумяха да се разделят поради несходство в нравствените си принципи. Мистър Тутс си легна и потъна в сладки сънища за Флорънс, която в последния ден от девичия си живот си бе помислила за него като за приятел и му бе предала своите уверения в искрена обич.

[1] На английски има поговорка: „Търкалящият се камък не събира мъх“. Неин източник е едно от „Изреченията“ на римския поет от I век пр. н. е. Публий Сир. ↑

[2] Ето жената, пленила всички мъже на света — цитатът е от Джон Гей, английски поет и драматург (1685–1732), но капитанът споменава Библията — епизода, в който Адам е съблазнен от Ева. ↑

[3] Демерара — част от Британска Гвиана в Южна Америка. ↑

ГЛАВА LVII

ДРУГА СВАТБА

Енорийският служител мистър Саундс и прислужницата мисис Миф рано се залавят със задълженията си в хубавата черква, където бе сключен бракът на мистър Домби. Тази сутрин един възрастен джентълмен с пожълтjало лице от Индия ще встъпва в брак с млада особа и се очакват шест карети, пълни с гости.

На мисис Миф ѝ казаха, че възрастният джентълмен с пожълтjалото лице можел да обсипе пътя до черквата с брилянти, без това изобщо да се отрази върху финансовото му състояние. Брачната церемония ще бъде извънредно тържествена — обредът ще се извърши от негово преподобие главния свещеник, а кумът, който ще предаде невестата като драгоценен подарък, е човек от Главния щаб, специално дошъл за целта.

Тази сутрин мисис Миф проявява по-голямо раздражение към простите хорица, отколкото обикновено. Тя има непоклатими възгледи по въпроса за тях, тъй като ги свързва в представите си с безплатните места в черквата. Мисис Миф не се е занимавала с политическа икономия (тя смята, че тази наука има нещо общо със сектантите — „с баптисти, методисти и какви ли не още“, казва тя), но тя изобщо не може да проумее за какво им е на простите хорица да се женят. „Да му се не видяло — възкликва мисис Миф, — четеш им същото, каквото и на другите, а вместо златни лири получаваш по шест пенита.“

Енорийският свещеник мистър Саундс е по-либерален от мисис Миф, но в края на краищата той не се занимава със скамейките. „Трябва да го вършим, мадам — казва той. — Трябва да ги женим. Трябва да се попълват народните училища, както и армията. Трябва да ги женим, ма'ам — добавя мистър Саундс, — за да съществува нацията.“

Мистър Саундс седи на стъпалата, а мисис Миф бърше прахта в черквата, когато се появява една млада, скромно облечена двойка. Смачканото боне на мисис Миф рязко се извъръща към тях, защото това

ранно посещение я кара да мисли, че става дума за таен брак на избягали от дома си хлапаци. Те обаче не искат да се женят. „Само да се разходим из черквата“ — казва джентълменът. Той пъха щедро възнаграждение в ръката на мисис Миф и киселата ѝ физиономия се смекчава, а смачканото ѝ боне и сухата ѝ, хилава фигура се покланят, като издават пукот.

Мисис Миф продължава да бърше прахта и да тупа възглавничките — казват, че коленете на възрастния джентълмен с пожълтялото лице били изнежени, — но лъскавите ѝ очи, привикнали да наблюдават хората по скамейките, не се откъсват от младата двойка, която се разхожда из черквата. „Кхм! — кашля мисис Миф и нейната кашлица е по-суха и от сеното във възглавничките за коленичене, за които се грижи. — Ако не бъркам, в най-скоро време някоя сутрин ще дойдете при мене, скъпи мои!“

Те се взират в една плоча с надпис на стената, поставена в памет на някой починал. Много са далече от мисис Миф, но мисис Миф вижда с крайчеца на окото си как девойката се обляга на ръката на момъка и как той свежда глава над нея. „Да, да — мърмори си мисис Миф, — и по-лошо би могло да бъде. Вие поне сте прилична двойка.“

Мисис Миф не влага никакво чувство в забележката си. Тя просто говори делово. Брачните двойки я вълнуват точно толкова, колкото и ковчезите. Тя е толкова хилава, ъгловата, суха възрастна жена — истинска скамейка, — че от нея можеш да очакваш отзивчивост колкото от една треска. Но мистър Саундс, който е закръглен и е облечен в сюртук с алена обшивка, има друг темперамент. Докато те двамата, застанали на стъпалата, гледат как младата двойка се отдалечава, той казва, че тя имала хубава фигура, нали, и доколкото могъл да види (тъй като на излизане тя била свела глава), и необикновено хубаво лице. „Общо взето, мисис Миф — със задоволство отбелязва мистър Саундс, — за нея може да се каже, че е истинска пъпчица.“

Мисис Миф изразява съгласието си със сдържано кимане на смачканото си боне, но забележката предизвиква у нея голямо неодобрение и тя взема решение за себе си в никакъв случай да не става съпруга на мистър Саундс, независимо какви пари може да ѝ предложи той и независимо, че е енорийски свещеник.

А за какво ли си говорят двамата млади, когато излизат от черквата и от двора?

— Скъпи Уолтър, благодаря ти! Сега мога да замина щастлива!

— А когато се върнем, Флорънс, ние отново ще дойдем да видим гроба му.

Флорънс вдига блесналите си от сълзи очи към ласкавото му лице и притиска свободната си ръка към другата си свенлива, малка ръчица, хванала се за него.

— Много е рано, Уолтър, и улиците са почти съвсем безлюдни. Хайде да се поразходим!

— Но ти ще се умориш, скъпа.

— О, не! Аз бях много уморена преди, когато за пръв път се разхождахме заедно, но не и сега.

И така, не много променени (тя все така невинна и чистосърдечна, а той — честен, изпълнен с надежди, изпитващ още по-голяма гордост от нея), Флорънс и Уолтър крачат заедно по улиците в деня на своята сватба.

Дори когато някога като деца бяха вървели така по улиците, те не бяха толкова откъснати от всичко наоколо, както сега. Детските им крачка тогава не бяха стъпвали по такава вълшебна земя, както днес. Детското доверие и обич могат да бъдат проявявани много пъти към различни хора. Женското сърце на Флорънс обаче, едно недокоснато съкровище, можеше да се отдаде само веднъж и при обида или изневяра то би посърнало и би се разбило.

Те вървят по най-безлюдните улици и избягват да се приближават до тази улица, където се издига предишният ѝ дом. Лятната утрин е ведра и топла и слънцето ги огрява, когато те се насочват към тъмнеещата мъгла, надвиснала над Сити. Магазините им показват скъпи стоки — скъпоценни камъни, злато и сребро проблясват в огрените от слънцето витрини на бижутерийните магазини, а високите сгради хвърлят върху тях величествена сянка. Но и в слънчевата светлина, и в сянката те вървят, сгрети от любовта, незабелязващи нищо наоколо, и сега, когато са се отдали завинаги един на друг, те не мислят за богатства и великолепен дом.

Лека-полека стигат до тъмни, тесни улички, където слънцето ту жълто, ту червено се мерзелее сред мъглата и може да се види само на уличните ъгли и на малките площади, където се издига някое дърво

или някоя от безбройните черкви, където започва павирана пресечка със стъпала или където се намира малка градинка или гробище с няколко гроба и надгробни плочи, почернели от времето. Сред всички тези тесни площадчета и тъмни улички Флорънс, преизпълнена с обич и доверие, притиснала се до ръката му, върви напред, за да стане негова жена.

Сърцето ѝ започва да бие по-силно, когато Уолтър ѝ казва, че тяхната черква е съвсем наблизо. Те минават покрай големи складове с фургони пред вратите и чевръсти товарачи се изпречват на пътя им, но Флорънс нито ги вижда, нито ги чува. Настъпва тишина, дневната светлина помръква и тя се озовава разтреперана в една черква, където се разнася странен мирис на изба.

Бедно облеченият стар човек, който бие унилата камбана, стои до портала, сложил шапката си в купела — тук той се чувства съвсем у дома, тъй като е клисар. Той ги въвежда в мизерна, прашна, облицована с кафяво дърво църковна канцелария, която напомня на шкаф с извадени полици. Проядените от червеи архивни книги сякаш издават слаба миризма на емфие, от която просълзената Нипър се разкихва.

Колко свежа и красива изглежда младата невеста в тази мизерна и прашна канцелария, където нищо друго не е в хармония с външността ѝ освен съпруга ѝ! Тук има един потънал в прах възрастен служител, който държи магазинче за стари списания насреща под свода, зад цяло укрепление от стълбове. Има и една потънала в прах възрастна прислужница, която се грижи единствено за себе си и счита това за напълно достатъчно. Има и един потънал в прах възрастен енорийски служител (това са енорийският служител и прислужницата, познати на мистър Тутс от предишната неделя), който има нещо общо с благочестивото общество, притежаващо молитвена зала в съседния двор — в тази зала прозорците са със стъклопис, каквато никой смъртен не е виждал досега. Тук има и потънали в прах дървени полички с корнизи, сбутани над олтара, над паравана, из галерията, както и над надписа относно делата, извършени от главата и църковните настоятели на благочестивото общество през 1694. Тук има и потънали в прах стари резонатори над амвона и пюпитъра, приличащи на капаци, които могат да се захлопнат пред извършващите богослужение свещеници, в случай че те обиждат паството. Създадени

са всички условия, за да се трупа прах. Само в черковния двор възможностите в това отношение са много ограничени.

Пристигнаха са капитанът, чичо Сол и мистър Тутс. В черковната канцелария свещеникът си поставя широката бяла мантия, а чиновникът кръжи наоколо му и духа прахта. Младоженецът и младоженката застават пред олтара. Няма никакви шаферки, ако не се брои Сузан Нипър, и няма друг кум освен капитан Кътъл. Един човек с дървен крак, със синя торба в ръка, гризещ дребна ябълка, надниква да види какво става вътре, но като не намира нищо интересно, отново излиза куцешком, огласяйки църквата с дървения си крак.

Нито един благотворен лъч светлина не пада върху Флорънс, коленичила пред олтара и склонила свенливо глава. Небесното светило е закрито от сградите и не прониква там. Отвън има хилаво дърво, откъдето се чува тихото цвърчене на врабчетата, отсреща, сред слънчевите зайчета, пробягващи по мансардата на бояджията, е кацнал кос, който силно чурулика, докато трае богослужението. Чува се и тропането на човека с дървения крак. Възгласите „амин“, произнесени от потъналия в прах служител, сякаш запират малко на гърлото му както при Макбет, но капитан Кътъл му оказва помощ, и то с такава голяма охота, че на три места изговаря „амин“ там, където не се полага.

Венчавката свършва, те се разписват в една от старите книги, предизвикващи кихане, широката бяла мантия се поставя обратно да бере прах, а свещеникът се прибира у дома. В едно тъмно ъгълче в тъмната черква Флорънс плаче в обятията на Сузан Нипър. Очите на мистър Тутс са зачервени. Капитанът лъска носа си. Чичо Сол смъква очилата от челото си и се отправя към изхода.

— Да те благославя бог, Сузан, скъпа Сузан! Ако можеш да опишеш пред някого любовта, която изпитвам към Уолтър, и достойнствата, които са ме накарали да го обикна, направи го заради него! Сбогом! Сбогом!

Те предварително са решили да не се връщат при мичмана, а да се разделят тук. Наблизо ги чака карета.

Мис Нипър не може да говори. Тя само плаче, хълца и прегръща господарката си. Мистър Тутс се приближава, утешава я и я взема под своя опека. Флорънс му подава ръка, подава му и устните си с

преизпълненото си от радост сърце, целува чичо Сол и капитан Кътъл, и младият ѝ съпруг я отвежда.

Сузан обаче не може да остави Флорънс да си замине, отнасяйки печален спомен за нея. Тя е възнамерявала да се държи съвсем по друг начин и горчиво се укорява. Обзета от намерението да се опита за последен път да поправи впечатлението, което е оставила, тя пуска мистър Тутс и се втурва след каретата, за да се покаже усмихната на прощаване. Отгатнал мислите ѝ, капитанът се затичва след нея, тъй като той смята, че негов дълг е да изпрати младоженците с радостни възгласи, ако е възможно. Чичо Сол и мистър Тутс остават пред черквата да ги чакат.

Каретата е заминала, но улицата е стръмна, тясна и задръстена от фургони и Сузан е уверена, че ще съзре каретата спряла недалеч. Капитан Кътъл я следва по петите, докато тя лети по нанадолнището. Той размахва колосаната си шапка, давайки по този начин сигнал, който може да бъде забелязан от съответната карета, а може и да не бъде забелязан.

Сузан оставя назад капитана и се изравнява с каретата. Тя надниква през прозореца, вижда Уолтър и кроткото лице до него, пляска с ръце и крещи:

— Мис Флой, скъпа! Погледнете! Сега всички сме много щастливи, мила! Още веднъж сбогом, съкровище, още веднъж!

Самата Сузан не разбира как успява за един миг да си пъкне главата през прозореца, да целуне Флорънс и да я прегърне през шията.

— Сега всички сме много... много щастливи, скъпа мис Флой! — казва Сузан, но гласът ѝ подозрително потреперва. — Сега няма да ми се сърдите, нали?

— Да се сърдя ли, Сузан?

— Няма, нали? Зная, че няма да ми се сърдите, няма, нали, миличка, скъпа моя! — нарежда Сузан. — А ето го и капитана... вашия приятел капитана, нали разбирате... който иска да ви каже сбогом още веднъж.

— Урааа, Радост за сърцето! — с цяло гърло крещи капитанът, а върху лицето му се чете голямо вълнение. — Урааа, Уол'р, момчето ми! Ураа! Урааа!

Младият съпруг, надвесен от единия прозорец, младата съпруга — от другия, капитанът, вкопчен в едната врата, Сузан Нипър — в другата, каретата, независимо дали иска, или не, е принудена да се движи напред, а всички други каруци и карети протестират, че тя е спряла движението — никой не е виждал подобна суматоха на четири колела. Сузан Нипър обаче храбро устоява на намерението си. Тя непрестанно се усмихва на господарката си, усмихва се до последния миг, макар и през сълзи. Когато Сузан най-сетне изостава назад, капитанът, със силно развяна от вълнението яка, продължава ту да се показва, ту да се скрива от прозореца, крещейки: „Ураа, момчето ми! Ураа, Радост за сърцето!“, докато става невъзможно повече да се движи успоредно с каретата. Накрая, когато каретата се скрива от погледа и капитанът се доближава до Сузан Нипър, тя пада в несвяст и я отнасят в една хлебарница, за да се свести.

Чичо Сол и мистър Тутс, седнали върху каменния фундамент на оградата, търпеливо чакат в двора на черквата да се завърнат капитан Кътъл и Сузан. Тъй като и на двамата нито им се говори, нито им се слуша, те си правят чудесна компания и са много доволни. Когато отново всички се прибират при малкия мичман и сядат да закусват, никой не е в състояние да хапне нито една хапка. Капитан Кътъл си дава вид, че се нахвърля лакомо върху препечения хляб, но скоро се отказва от преструвката. След закуската мистър Тутс казва, че щял да се върне вечерта, и през целия ден се скита из града, изпитвайки смътно усещане, като че не е спал в продължение на две седмици.

Странно очарование се излъчва от дома и от стаята, където толкова често седяха заедно, а сега е съвсем опустяла. Това очарование засилва, но и успокоява болката от раздялата. Когато мистър Тутс идва вечерта, той казва на Сузан Нипър, че никога не му е било толкова мъчно и все пак в тази мъка има нещо сладостно. Той се изповядва пред Сузан Нипър, когато остава насаме с нея, и ѝ описва чувствата, които са го обзели, когато тя откровено му е казала мнението си относно възможността мис Домби някога да го обикне. Преизпълнен с доверие, породено от общите им спомени и от сълзите им, мистър Тутс ѝ предлага да излязат заедно и да купят нещо за вечеря. Мис Нипър се съгласява и те купуват множество вкусни неща, а после с помощта на мисис Ричардс чудесно сервират масата за вечеря, преди да са се прибрали капитанът и старият Сол.

Капитанът и старият Сол са били на борда на кораба, отвели са Дио там и са се погрижили за натоварването на сандъците. Те имат много неща да разправят за популярността на Уолтър, за удобствата, които ще има на разположение — оказало се, че той непрестанно тихичко си работел рано сутрин и късно вечер, докато направил каютата си „картинка“ (според думите на капитана), за да изненада младата си съпруга.

— Забележете, дори каютата на един адмирал не може да бъде по-подредена — казва капитанът.

Но едно от нещата, които доставят най-голяма радост на капитана, е увереността му, че големият часовник, щипците за захар и чаените лъжички се намират на кораба, и той току си мърмори под нос: „Ед’ард Кътъл, приятелю, ти избра най-верния курс, когато предаде онова малко имущество за съвместно притежание. Ти знаеш къде е брегът, Ед’ард — добавя капитанът, — и това ти прави чест, приятелю.“

Старият майстор на корабни уреди е по-смутен и разсеян от преди и дълбоко изживява сватбата и раздялата.

За него обаче е голяма утеха да вижда до себе си стария си приятел Нед Кътъл и на лицето му се четат признателност и задоволство, когато сядат на масата да вечеря.

— Моето момче е останало живо и преуспява в живота — казва старият Сол Джилс и разтърква ръце. — Нима имам право да изпитвам нещо друго освен признателност и радост!

Капитанът не е заел още мястото си на масата, мотае се около нея известно време, а после се спира нерешително, поглежда неуверено мистър Джилс и казва:

— Сол! Долу е последната бутилка със старата мадейра. Искаш ли да я донесем, момчето ми, и да я изпием тази вечер за здравето на Уол’р и невястата му?

Майсторът на корабни уреди поглежда замислено капитана, пъха ръка във вътрешния джоб на сюртука си с цвят на кафе, вади тефтера си и измъква едно писмо.

— До мистър Домби — казва старият човек. — От Уолтър. Да бъде изпратено след три седмици. Ще го прочета: „Сър! Ожених се за дъщеря Ви. Тя се отпрати заедно с мен на далечно плаване. Да бъда

предан на нея, значи да не предявявам никакви изисквания нито към нея, нито към Вас, а господ ми е свидетел, че аз съм ѝ предан.

Защо, след като я обичам повече от всичко на земята, аз без всякакви угризения на съвестта свързах живота ѝ с моя живот, който е изпълнен с опасности и рискове? На този въпрос няма да отговарям. Вие знаете защо, а Вие сте неин баща. Не я укорявайте. Тя Вас никога не е укорила.

Не мисля и не се надявам, че Вие някога ще ми простите. Това е последното нещо, което мога да очаквам. Ако обаче настане час, когато за Вас би представлявало утеха да знаете, че до Флорънс има човек, чиято главна задача в живота е да изтрие от паметта ѝ спомена за предишните страдания, то аз най-тържествено Ви заявявам, че ако настане такъв час, Вие можете да изпитвате пълна увереност в това.“

Соломон внимателно слага писмото в тефтера си, а после поставя отново тефтера във вътрешния джоб на сюртука си.

— Няма още да изпиваме последната бутилка със старата мадейра, Нед — казва замислено старият човек. — Рано е.

— Рано е — съгласява се капитанът. — Да. Рано е.

Сузан и мистър Тутс са на същото мнение. След известно мълчание те всички сядат да вечерят и пият нещо друго за здравето на младоженците. А последната бутилка със старата мадейра продължава да лежи необезпокоявана сред прахта и паяжините.

След няколко дни в открито море излиза величествен кораб, опънал белите си криле от попътния вятър.

На палубата е Флорънс — и за най-грубия моряк на борда тя е олицетворение на изяществото, красотата и невинността, нейното присъствие доставя радост и е добро знамение за благополучието на плаването. Нощно време е и те двамата с Уолтър седят сами и наблюдават великолепната лунна пътека.

Флорънс обаче не може вече да я вижда ясно, защото сълзи замъгляват очите ѝ. Тогава тя скланя глава на гърдите му, обвива ръце около шията му и казва:

— О, Уолтър, скъпи мой, толкова съм щастлива!

Съпругът ѝ я притиска до сърцето си и те замлъкват, а величественият кораб продължава своя безметежен път.

— Когато слушам морето — казва Флорънс — и когато го гледам, то предизвиква толкова спомени. Кара ме да мисля за...

— За Пол, любима. Зная, че те кара да мислиш за него.

За Пол и Уолтър. Гласовете във вълните непрекъснато тихо й говорят и й нашепват за любовта... любовта, вечна и безгранична, съществуваща извън пределите на пространството и времето, преливаща отвъд морето, отвъд небето, достигаща невидимата далечна страна!

ГЛАВА LVIII

СЛЕД ИЗВЕСТНО ВРЕМЕ

В продължение на цяла година в морето се редуваха приливите и отливите. В продължение на цяла година ветровете и облаците се явяваха и изчезваха. Времето следваше неизменния си ход и в слънце, и в дъжд. В продължение на цяла година приливите и отливите на човешките удачи и промени идваха един след друг според своята предопределеност. В продължение на цяла година известната фирма „Домби и Син“ води борба на живот и смърт с неизгодните обстоятелства, недостоверните слухове, неуспешните сделки, неблагоприятните периоди и най-вече със заслепението на своя господар, който отказваше дори съвсем мъничко да намали броя на операциите и изобщо не се вслушваше в предупрежденията, че корабът, принуден от него да върви срещу бурята, е неустойчив и няма да издържи.

Годината изтече и прочутата фирма рухна.

Един летен ден, почти една пълна година след венчавката в черквата в Сити, на борсата започнаха да се носят слухове и да се шушука за голям фалит. Един студен, надменен човек, добре познат там, не присъствуваше, нито пък имаше свой представител. На другия ден навсякъде се разпространи мълвата, че фирмата „Домби и Син“ е преустановила финансовите операции, а на по-следващия ден излезе списък с имената на банкрутиралите, начело на който стоеше името на въпросната фирма.

Обществото сега наистина бе много заето с коментари и имаше какво да каже по този повод. То бе едно наивно-доверчиво общество, с което се бяха отнесли лошо. В него не съществуваше никакъв друг вид фалит. Не съществуваха в него видни особи, открито търгуващи с падналите акции на религията, патриотизма, добродетелността, честта. В него нямаше в обръщение нищо, което да не струва пари и с което някой да не живее доста добре, обещавайки да заплати богато и с добри дела бог знае от какъв източник. То не познаваше никакви други

нужди освен нуждата от пари. Обществото бе наистина много разгневено, а най-много от всички негодуваха тези, които в един по-лош свят биха могли самите те да се окажат банкрутирали търговци, прикриващи се с лъжи и преструвки.

Появи се нов повод за безпътен живот за тази играчка в ръцете на съдбата — прислужника мистър Пърч! Очевидно участието на мистър Пърч бе непрестанно да се събужда и да разбира, че се е прочул^[1]. Може да се каже, че едва вчера той се бе върнал отново към личния си живот след известността, създадена му от бягството и последвалите го събития, и сега вече стана още по-прочут — благодарение на фалита. Достатъчно беше само мистър Пърч да слезе от своята поставка в кантората — оттам той наблюдаваше непознатите физиономии на счетоводителите и другите лица, появили се на мястото на почти всички предишни служители — и да излезе на двора или пък да отиде не по-далеч от кръчмата „Кралският герб“, за да бъде засипан с безброй въпроси, сред които неизменно бе и интригуващият въпрос какво щял да пие. И тогава мистър Пърч започваше да говори за часовете на голяма тревога, които те двамата с мисис Пърч са преживели в Болс Понд, когато първи усетили, че „нещата не вървят на добре“. Тогава мистър Пърч разправяше на зяпналите слушатели, снишавайки глас, сякаш в съседното помещение лежеше непогребаният труп на починалата фирма, как мисис Пърч първа отгатнала, че нещата не вървят на добре, когато чула него (Пърч) да стене в съня си: „Дванайсе шилинга и шест пени на лира, дванайсе шилинга и шест пени на лира!“ Той предполагал, че тази проява на сомнамбулизъм се дължала на впечатлението, което му направило неузнаваемото лице на мистър Домби. Тогава той им разказваше как веднъж казал: „Мога ли да си позволя дързостта да ви попитам, сър, дали нещо не ви тежи на сърцето?“, а мистър Домби отвърнал: „Мой предани Пърч... но не, това не може да бъде!“ и след тези думи се хванал за главата и рекъл: „Остави ме, Пърч!“ Накратко казано, в такива случаи мистър Пърч, станал жертва на поста, който заемаше, разправяше всевъзможни небивалици, като се разчувствуваше до сълзи от трогателните си измислици и искрено вярваше, че вчерашните лъжи, повторени днес, звучат по-близо до истината.

Мистър Пърч неизменно приключваше тези беседи със смирената забележка, че, разбира се, каквито и подозрения да е имал

той (сякаш някога е могъл да има подозрения!), не би било редно от негова страна да не оправдае доверието, нали така? Според мнението на слушателите (сред тях никога не присъствуваше кредитор) подобно разсъждение му правело голяма чест. По този начин той обикновено оставяше добри впечатления след себе си и се връщаше със спокойна съвест на своята поставка, откъдето отново наблюдаваше непознатите физиономии на счетоводителите и другите лица, които така свободно се ровеха в големите тайнства — счетоводните книги. Също така той от време на време отиваше на пръсти в празната стая на мистър Домби и разбъркваше въглените в камината или пък отиваше до вратата да подиша чист въздух, да си побъбри унило с някой случайно отбил се познат или да окаже редица дребни услуги на главния счетоводител, за да спечели благоразположението му — с негово съдействие мистър Пърч се надяваше да бъде назначен като прислужник в дружеството за осигуряване против пожар, след като делата във фирмата бъдат окончателно ликвидирани.

За майор Багсток фалитът представляваше истинско бедствие. Майорът не беше от тези, които се тревожат за близките си — вниманието му изцяло бе съсредоточено върху Дж. Б., — нито пък бе от хората, проявяващи бурни чувства (като се изключат чисто физическите прояви — пъшкане и задушаване). Той обаче толкова се бе хвалил в клуба със своя приятел Домби, толкова го бе превъзнасял пред всички членове на клуба и, изтъквайки непрестанно несметните му богатства, ги бе карал да се чувствуват нищожества, че членовете на клуба изпитваха задоволство да му отмъстят (напълно човешка реакция), като го питаха с привидна голяма загриженост дали е могло да се предвиди подобно страхотно разорение и как го приемал неговият приятел мистър Домби. Майорът придобиваше морав цвят от тези въпроси и отвърщаше, че светът бил станал много лош, сър; Джоуи уж знаел едно-друго, но бил измамен като хлапак, сър; че ако някой бил му казал предварително за всичко това, сър, на него, Дж. Багсток, когато заминавал с Домби за чужбина, за да търсят негодника из цяла Франция, Дж. Багсток щял да му се изсмее... ей богу, щял да му се изсмее, сър! Джо бил измамен, сър, подлъган, изигран, заслепен, но отново прогледнал и добре си отварял вече очите, та сега дори и собственият баща на Джо да се вдигне утре от гроба, сър, той не би дал назаем дори едно пени на стария хитрец, а щял да му заяви, че

неговият син Джош бил твърде стара кримка, за да бъде измамен повторно, сър! Че той, Дж. Б., бил станал подозрителен, свадлив, капризен и уморен неверник, сър! И че ако било съвместимо с достойнството на суровия и непреклонен стар майор от старата школа, който е имал честта да бъде лично познат на техни кралски височества покойния херцог Кентски и покойния херцог Йоркски и да бъде възхваляван от тях — и така, ако било съвместимо с неговото достойнство да потърси убежище в бъчва и да заживее в нея, ей богу, сър, той още утре щял да се настани в някоя бъчва на Пал Мал^[2], за да покаже презрението си към човечеството!

Всички тези речи в различни вариации бяха съпроводени от множество апоплектични симптоми, силно въртене на главата и бясно ръмжене — израз на неговата обида и негодувание — и по-младите членове на клуба правеха догадки, че той е вложил пари във фирмата на своя приятел Домби и е понесъл загуби. По-опитните и проникателни хитреци обаче, които добре познаваха Джо, изобщо не допускаха подобно нещо. Злочестият туземец, неизразил никакво мнение, изживяват големи мъки. Той бе не само подложен на морален тормоз — чувствата му ежечасно бяха обстрелвани от майора, докато не станаха на решето, — но и на физически — тялото му бе в непрестанно напрежение поради честото удряне и блъскане. В продължение на цели шест седмици след фалита клетият другоземец живя под несекващ град от събувалки и четки.

Три неща хрумнаха на мисис Чик във връзка с ужасната превратност на съдбата. Първото бе, че тя изобщо не може нищо да проумее. Второто — че брат ѝ не е направил достатъчно усилие. Третото — че ако тя бе поканена на вечеря в деня на първия прием, не би се стигнало до тази превратност. Тя още тогава била заявила това.

Каквито и мнения да бяха изложени по този въпрос, ни едно от тях не бе в състояние да отмени нещастията, да го облекчи или утежни. Стана известно, че фирмата ликвидира своите дела с най-голяма възможна изгода за заинтересуваните лица, а мистър Домби доброволно се отказва от цялото си имущество и не проси от никого снизходителност. Стана известно, че изобщо не може да се говори за подновяване на търговските операции, тъй като той не желае да води никакви приятелски преговори, имащи за цел да се стигне до подобен компромис, и че се отказва от всякакви почетни и отговорни постове,

които е заемал в качеството си на лице, ползуващо се с уважение в търговския свят. Някои твърдяха, че той умира, други — че го е обзело кротко безумие, но всички бяха единодушни, че с него е свършено като човек.

Служителите във фирмата се разпръснаха, след като си устройиха малък банкет в знак на съболезнование, който бе оживен от весели песни и премина чудесно. Някои от служителите се настаниха на служба в странство, втори постъпиха в други фирми на страната, трети, внезапно спомнили си с обич за свои родственици в провинцията, се отправиха към тях, а четвърти дадоха обявление във вестниците, че търсят работа. От всички служащи във фирмата остана единствено мистър Пърч, който седеше на своята поставка и наблюдаваше счетоводителите или пък слизаше оттам, за да спечели благоразположението на главния счетоводител, който щеше да го назначи в дружеството за осигуряване против пожар. Кантората скоро стана мръсна и придоби запуснат вид. Главният продавач на пантофи и нашийници за кучета, чийто дюкян се намираше на ъгъла в двора, би се позамислил дали е благоразумно вече да допира периферията на шапката си с показалеца, в случай че се появи мистър Домби. А носачът, скрил ръце под бялата си престилка, изнасяше чудесни нравоучителни речи за самолюбие, което според него трябвало да се римува с думата гибел.

Мистър Морфин, ергенът със светлокафявите очи, с леко посребрената коса и бакенбарди, бе навярно единственият човек във фирмата — като се изключи, разбира се, главата на фирмата, — който бе искрено и дълбоко съкрушен от сполетялата ги беда. В продължение на много години той се бе отнасял към мистър Домби с необходимото уважение и почит, но никога не бе лицемерил, не бе раболепничил и не бе подхранвал тщеславието на господаря си за постигане на собствените си цели. По тази причина на него не му беше нужно да си отмъщава за самоунижението, той не таеше у себе си дълго навивана пружина, която внезапно да се развие. Работеше от сутрин до вечер, за да изясни всичко, което изглеждаше объркано и сложно в отчетите за операциите на фирмата; винаги беше на разположение, за да разясни това, което се нуждаеше от разяснение; заседаваше се до късно през нощта в предишния си кабинет, изучавайки отделни въпроси, за да спести на мистър Домби необходимостта лично да дава мъчителни

обяснения. А после се завръщаше в своя дом в Излингтън и преди да си легне, се опитваше да се успокои, като изтръгваше от своето виолончело печални и унили звуци.

Една вечер той се успокояваше посредством този мелодичен отдушник и тъй като бе много разстроен от събитията през изтеклия ден, търсеше утеха в най-ниските тонове, когато хазайката му (за щастие тя бе глуха и възприемаше неговите музикални изпълнения единствено като боботене в костите си) съобщи, че го търсела някаква дама.

— В траур — добави тя.

Виолончелото мигновено замлъкна, музикантът го постави нежно и грижливо на дивана и даде знак да поканят дамата вътре. Той бързо излезе от стаята и срещна Хариет Каркър на стълбите.

— Сама! — възкликна той. — При това Джон беше тук тази сутрин! Да не се е случило нещо лошо, скъпа? Впрочем — добави той — лицето ви говори за нещо съвсем друго.

— Боя се тогава, че четете на лицето ми егоистични чувства — отвърна тя.

— Във всички случаи лицето ви е много приятно — каза той — и ако то разкрива егоистични чувства, това е ново за вас и заслужава да се види. Аз обаче не вярвам.

Той ѝ подаде стол и седна насреща ѝ, а виолончелото лежеше кротко на дивана помежду им.

— Вие ще престанете да се учудвате, че съм дошла сама и че Джон не ви е предупредил за моето идване — рече Хариет, — и всичко ще разберете, когато ви кажа защо съм дошла. Мога ли да започна?

— Това би било най-доброто.

— Да не съм ви прекъснала работата?

Той посочи към виолончелото на дивана и рече:

— Цял ден съм работил. Ето кой ще потвърди. Доверявам му всичките си грижи. Бих искал да няма какво друго да споделям освен собствените си грижи.

— Фирмата фалира ли? — попита Хариет със сериозен глас.

— Напълно.

— И никога ли няма да се възобнови?

— Никога.

Ведрото ѝ лице не помръкна, когато тя беззвучно повтори думата с устни. Тази нейна реакция като че предизвика у него известна неволна изненада. Той продължи:

— Никога. Спомнете си какво ви казах. През цялото това време беше невъзможно той да бъде убеден. Невъзможно беше да се разисква с него, а понякога дори и да се говори с него. Случи се най-лошото. Фирмата банкрутира и никога вече няма да стъпи на крака.

— А мистър Домби разорен ли е?

— Разорен.

— Никакво ли частно имущество не му остава? Нищо ли?

Някаква възбуда в гласа ѝ и едва ли не радостното изражение на лицето ѝ го изненадваха все повече и повече. Тези прояви бяха в рязко противоречие със собствените му чувства и предизвикваха у него разочарование. Замислено загледан в нея, той забарабани с пръстите на едната си ръка по масата и като поклати глава, каза след известно мълчание:

— Не зная точно с какви средства разполага мистър Домби. Несъмнено те са големи, но и дълговете му са огромни. Той е извънредно честен и почтен човек. Всеки друг на негово място би се спасил, като влезе в споразумение с кредиторите си, което би довело до минимални, почти незабележими загуби за тези фирми, с които е търгувал, а той би имал с какво да живее — и мнозина биха постъпили така. Той обаче твърдо е решил да заплати всичко сам до последния фартинг. Той сам каза, че неговите средства щели да покрият почти всички дългове на фирмата и никой нямало да понесе големи загуби. Ах, мис Хариет, няма да е зле по-често да си спомняме, че понякога пороците не представляват нищо друго освен доведени до крайност добродетели. В това решение ясно проличава неговата гордост.

Тя го слушаше почти с предишното изражение на лицето си и твърде разсеяно, което показваше, че мислите ѝ са заети с нещо друго. Когато той замълча, тя бързо попита:

— Виждали ли сте го напоследък?

— Никой не го вижда. Когато поради тази катастрофа в делата му е наложително да излезе от къщи, той излиза специално за случая, а после отново се прибира у дома, затваря се и не желае да види никого. Той ми изпрати писмо, в което ми благодари за предишната ми служба, като ѝ дава по-висока оценка, отколкото тя заслужава, и се сбогува с

мен. На мен ми е неудобно да му се натрапвам сега, след като не сме общували много и в добрите времена, но въпреки това се опитах да вляза във връзка с него. Писах му, ходих там, умолявах. Усилията ми се оказаха напразни.

Той я наблюдаваше с надеждата, че тя ще прояви по-голяма отзивчивост, и говореше сериозно и прочувствено, за да я трогне. У нея обаче не настъпваше промяна.

— Да, да, мис Хариет — добави той с разочарован тон, — но не е там работата. Не сте дошли тук, за да слушате тези неща. Мислите ви са заети с по-приятна тема. Споделете я с мен и ще можем и двамата да участвуваме в разговора.

— Напротив, темата е същата — бързо възрази Хариет с искрено недоумение. — Нима би могла да бъде друга? Не е ли естествено ние двамата с Джон напоследък да мислим и разговаряме много често за тези големи промени? Мистър Домби, на когото той толкова години е служил... вие знаете при какви условия... да бъде докаран до такова състояние, каквото описвате, а ние да бъдем богати.

Нейното добро, искрено лице се бе понравило на мистър Морфин, ергена със светлокафявите очи, още в първия миг, щом го бе зърнал, но сега това засияло от радост лице му се нравеше по-малко от когато и да било.

— Не е необходимо да ви напомням — рече Хариет и сведе поглед към черната си рокля — по какъв начин се промени нашето финансово положение. В онзи ужасен ден брат ни Джеймс не остави никакво завещание и никакви други роднини освен нас.

Макар че лицето ѝ пребледня и стана тъжно, то му се понрави повече, отколкото до преди миг. Той като че задиша с облекчение.

— На вас ви е известна нашата история — продължи тя. — Историята за двамата ми братя, свързана със злочестния, нещастния джентълмен, за когото говорихте с такава преданост. Вие знаете колко скромни са потребностите на нас двамата с Джон... и колко малко се нуждаем от пари след живота, който водихме в продължение на много години, особено сега, когато благодарение на вашата добрина той си изкарва доход, предостатъчен за нас двамата. Вие навярно се досещате за каква услуга съм дошла да ви моля?

— Съмнявам се. Преди миг като че ли се досещах. Сега обаче смятам, че бъркам.

— Няма да кажа нищо за починалия си брат. Ако мъртвите знаят какво вършим... но вие ме разбирате правилно. За живия си брат обаче бих могла много да говоря. Но не го ли обрисова достатъчно добре фактът, че той желае да изпълни този свой дълг — затова аз дойдох да диря помощта ви, без която няма да се справим — и не може да се успокои, докато този дълг не бъде изпълнен?

Тя отново изправи глава и грейналото ѝ от радост лице започна да изглежда прекрасно в очите на този, който внимателно я наблюдаваше.

— Скъпи сър — продължи тя, — всичко трябва да се извърши много предпазливо и тайно. Вие с вашите познания и опит ще посочите необходимия начин. Навярно мистър Домби трябва да остане с впечатлението, че тази сума неочаквано е оцеляла въпреки разорението му или пък че тези, с които е сключвал големите сделки, доброволно му отдават своята дан за неговата честност и почтеност, или пък че това е някакъв стар дълг, който досега не е бил платен. Навярно има много начини, за да се извърши това. Уверена съм, че вие ще изберете най-подходящия. Услугата, за която дойдох да ви моля, е да сторите това, проявявайки свойствената си доброта, великодушие, деликатност. Моля ви никога да не говорите пред Джон по този въпрос, тъй като, извършвайки това дарение, той най-много се радва, че ще го извърши тайно, без да чува каквито и да е похвали. За нас ще остане много малка част от наследството, а от останалия капитал мистър Домби ще получава пожизнена рента. И ви моля да запазите нашата тайна... в това впрочем не се съмнявам... и отсега нататък да не я споменаваме дори помежду си. Нека тя да се съхрани в паметта ми единствено като нова причина, за да бъда благодарна на небето и да се гордея с моя брат.

Такъв възторг би могъл да се изпише само върху лицето на ангелите, когато сред деветдесет и девет праведници в рая попадне един разкаял се грешник. Лицето ѝ не помръкна и не се засенчи от радостните сълзи, замъглили очите ѝ, а засия още по-ярко.

— Скъпа моя Хариет — заговори мистър Морфин след известно мълчание, — не бях подготвен за такова нещо. Трябва ли да разбирам, че в това благородно дело вие отдавате и вашата част от наследството наред с тази на Джон?

— О, да! — отвърна тя. — След като толкова дълго време ние сме делили всичко помежду си и сме имали общи грижи, надежди и стремежи, нима бих позволила да не участвувам в това дело със своя дял? Нима не трябва да настоявам на правото си да остана докрай помощник и другар на брат си?

— Да ме пази бог да оспорвам това ваше право! — възкликна той.

— Значи, можем да разчитаме на вашата приятелска помощ? — попита тя. — Бях уверена, че бихме могли.

— Би трябвало да съм много по-лош човек, отколкото... отколкото се осмелявам да се считам или бих искал да се считам, ако не можех да ви уверя в това от все сърце. Да, изцяло можете да разчитате. Кълна ви се, че ще запазя вашата тайна. И ако моите опасения излязат верни и мистър Домби, действайки в съответствие със своето решение, от което, изглежда, нищо не е в състояние да го накара да се откаже, бъде докаран до пълна мизерия, аз ще ви съдействувам да осъществите плана, замислен от вас двамата с Джон.

Тя му подаде ръка и с щастлив вид сърдечно му благодари.

— Хариет — заговори той, като задържа ръката ѝ в своята, — би било безсмислено и самонадеяно да ви говоря сега за голямата жертва, която правите. Смятам, че не би било по-малко безсмислено и самонадеяно, ако отправя молба към вас още веднъж да обмислите намерението си и да го поограничите. Нямам никакво право да се намесвам в достойния завършек на една дълга история, като натрапвам собственото си незначително мнение. Но аз имам правото да преклоня глава пред това, което споделихте с мен, изпълнен с удовлетворение, че то идва от по-възвишен и чист източник, отколкото моята жалка житейска мъдрост. Ще добавя само следното — аз съм ваш покорен слуга и от всичко на света най-много желая да бъда ваш слуга и близък приятел, след като не мога да бъда като вас.

Тя още веднъж му благодари най-сърдечно и се сбогува.

— В къщи ли си отивате? — попита той. — Позволете ми да ви изпратя.

— Не днес. Сега не си отивам в къщи. Първо трябва да навестя някого, и то сама. Бихте ли дошли утре?

— Да, да — съгласи се той. — Ще дойда утре. Междувременно ще мисля върху предложението ви, за да решим по какъв начин най-

добре да постъпим. Навярно и вие ще мислите за същото, скъпа Хариет, и... и... във връзка с това помислете си малко и за мен.

Той я изпрати до каретата, която я чакаше пред входа, и ако хазайката му не беше глуха, тя би чула как той си мърмори, изкачвайки се обратно по стълбите, след като каретата си замина, че всички ние робуваме на навиците си и че било тъжен навик да стоиш стар ерген.

Виолончелото лежеше на канапето между двата стола, той го взе, без да отмества празния стол, седна и започна да свири някаква провлачена мелодия, като дълго-дълго кимаше замислено към празния стол. Чувството, което изразяваше чрез своя инструмент, макар и удивително трогателно и нежно, бледнееше в сравнение с чувството, изписано върху лицето му, когато поглеждаше към празния стол — то беше толкова искрено, че той бе принуден неведнъж да прибъгва до средството на капитан Кътъл и да изтрива лицето си с ръкав. Постепенно обаче виолончелото, в унисон с душевното му състояние, се впусна в мелодичната сюита „Хармоничният ковач“^[3], която той не спря да свири, докато разведреното му румено лице не засвети съвсем като желязо върху наковалнята на някой истински ковач. Накратко казано, виолончелото и празният стол му правиха компания в ергенската самота почти до полунощ, а докато вечеряше, виолончелото, подпряно в ъгъла на канапето, преливащо от стаената хармония на цяла ковачница, пълна със задружни ковачи, отправяше влюбени погледи към празния стол със своите неизразимо интелигентни извити очи.

Когато Хариет потегли с наемната карета, кочияшът пое по един път, явно не нов за него, лъкатушещ през страничните улички в тази част на предградията, докато накрая стигнаха до едно почти незастроено място, където имаше само няколко стари къщурки с градинки пред тях. Той спря каретата пред портата на една от тези къщурки и Хариет слезе.

В отговор на тихото ѝ позвъняване на вратата се появи една печална на вид жена с бледо лице, с повдигнати вежди и наклонена на една страна глава. Когато видя Хариет, тя се поклони и я поведе през градината към къщата.

— Как се чувствава болната ви тази вечер? — попита Хариет.

— Опасявам се, мис, че е зле. О, понякога тя много ми напомня за Бетси Джейн, дъщерята на вуйчо ми! — с някакъв печален възторг

отговори жената с бледото лице.

— С какво ви напомня за нея? — попита Хариет.

— С всичко, мис — отговори другата, — но разликата е в това, че Бетси Джейн беше дете, когато се намираще на прага на смъртта, а тя е възрастен човек.

— Но вие ми казахте, че момиченцето е оздравяло — кротко ѝ напомни Хариет, — така че имаме основания да се надяваме и сега, мисис Уикам.

— А, мис, надеждата е отлично нещо за тези, които имат дух да я изпитват — каза мисис Уикам и поклати глава. — Моят собствен дух не стига дотам, но не мога да го упреквам. Завиждам на тези, които бог е благословил с дух.

— Трябва да се опитате да бъдете по-весела — посъветва я Хариет.

— Благодаря ви, мис, сигурна съм, че е така — мрачно отговори мисис Уикам. — Дори и да бях така устроена, самотата на обстановката тук — извинете ме, че си позволявам да говоря така открито — щеше да убие у мен това настроение само за едно денонощие. Но аз съвсем не съм устроена така. И не бих желала. Малкото дух, който имах, ме напусна преди няколко години в Брайтън и мисля, че се чувствавам по-добре от тази загуба.

Всъщност това беше същата онази мисис Уикам, която беше заместила мисис Ричардс като бавачка на малкия Пол и която смяташе, че е претърпяла гореспомената загуба под покрива на любезната Пипчин. Благодарение на превъзходната, добре обмислена стара система, осветена от отдавнашни обичаи, по силата на която на подобни длъжности като наставници на юноши, проповедници на морала, надзиратели, ментори, болногледачи и прочие се назначаваха по възможност най-мрачните и неприятни хора, мисис Уикам се бе устроила на прекрасната длъжност болногледачка и големите ѝ добродетели бяха горещо възхвалявани от възхитената ѝ многобройна клиентела.

Мисис Уикам, повдигнала вежди и наклонила глава на една страна, освети пътя нагоре по стълбите до една чиста, спретната стая, от която се влизаше в друга, слабо осветена стая с едно легло. В първата стая седеше стара жена и безизразно се вираше през отворения прозорец в тъмнината навън. Във втората стая, изпъната

върху леглото, лежеше само сянката на тази, която в една зимна нощ беше презряла дъжда и вятъра. Човек трудно би я познал сега, ако не беше дългата черна коса, която изглеждаше още по-черна поради контраста с побледнялото лице и белите завивки.

О, тези очи, пълни с живот, и това немощно тяло! Очите, така нетърпеливо обърнаха се към вратата, така засияли при вида на Хариет! И отпуснатата глава, която не можеше да се повдигне и само бавно се завъртя върху възглавницата!

— Алис — промълви гостенката с нежен глас, — закъснях ли тази вечер?

— Винаги ми се струва, че си закъсняла, а всъщност ти винаги идваш по-рано.

Хариет, вече седнала до леглото, взе изтънялата ръка в своята.

— По-добре ли си?

Мисис Уикам, изправила се при краката на болната като неутешимо привидение, решително и енергично заклати глава, за да отрече подобно предположение.

— Това има толкова малко значение — слабо се усмихна Алис. — По-добре или по-зле, разликата е само един ден, може би дори и по-малко.

Мисис Уикам, в съответствие със сериозния си характер, изрази своето одобрение с въздишка и след като потупа няколко пъти със студени пръсти завивките в долния край на леглото, като че ли опипваше краката на болната и очакваше да ги намери вкочанени, започна да подрънква с шишенцата с лекарства върху масата, сякаш искаше да каже: „Докато сме още тук, нека пак да вземем лекарство.“

— Да — прошепна Алис на своята гостенка, — пороците и угризенията на съвестта, скитанията, нуждата и лошото време, бурята, която бушуваше в мен и извън мен, съсипаха живота ми. Не ми остава още много.

Докато говореше, тя повдигна ръката на Хариет и притисна лицето си в нея.

— Лежа тук и понякога си мисля, че хубаво би било да поживея поне още малко, за да имам време да ти покажа колко признателна мога да бъда. Но това е слабост и бързо минава. Така да бъде! По-добре за теб! И за мен е по-добре!

Съвсем другояче държеше тя тази ръка в онази студена зимна вечер пред камината. Презрение, ярост, предизвикателство, безразсъдство, погледнете! А ето какъв е краят!

Мисис Уикам, след като подрънка достатъчно дълго с шишенцата, донесе лекарството. Тя гледаше студено как болната пие, устата ѝ беше стисната силно, веждите свъсени и тя поклащаше глава, с което показваше, че дори и мъчения не биха могли да изтръгнат от нея признание колко безнадеждно е състоянието на болната. След това мисис Уикам поръси стаята с някаква освежаваща течност, а целият ѝ вид напомняше на жена-гробар, която посипва пепел върху пепелта, прах върху праха — тъй като тя беше сериозна особа, — а после се оттегли в кухнята, за да похапне някакви погребални банички.

— Колко време измина — попита Алис, — откакто дойдох при тебе и ти казах какво съм сторила, а на теб ти рекоха, че е късно да го настигнат?

— Малко повече от година — отговори Хариет.

— Малко повече от година — замислено се взря в лицето ѝ Алис.
— Месеци, много месеци минаха, откакто ме доведе тук.

— Да — отговори Хариет.

— Доведете ме тук със силата на добротата и нежността. Мен! — Лицето на Алис потръпна под ръката ѝ. — И ме направи човек с женствения си вид, със словата си и ангелските си дела!

Хариет се наведе над нея и започна да я успокоява и утешава. След малко Алис, която продължаваше да лежи, все така притиснала лице в ръката на Хариет, помоли да повикат майка ѝ.

Хариет я повика няколко пъти, но старицата, седнала до отворения прозорец, така се бе вторачила навън в тъмнината, че не я чу. Едва когато Хариет отиде и я докосна, тя се изправи и дойде при тях.

— Майко — каза Алис, като отново хвана ръката на Хариет и прикова в своята гостенка блесналите си от обич очи, докато старата жена беше удостоена само с едно помръдване на пръста, — кажи ѝ това, което знаеш.

— Тази вечер ли, миличка?

— Да, майко, тази вечер — тихо и тържествено отговори Алис.

Старата жена, чийто разсъдък сякаш беше помрачен от страх, угризения или скръб, се дотътри от другата страна на леглото срещу

Хариет, след това се свлече на колене, така че сбръчканото ѝ лице да бъде наравно със завивките, протегна ръка да докосне ръката на дъщеря си и започна:

— Моята красива щерка...

О, небеса, викът беше такъв, че я накара да спре и да се взре в клетото тяло, което лежеше на леглото!

— Вече не съм, много отдавна не съм красива, майко! Отдавна повехнах — каза Алис, без да я поглежда. — Недей да скърбиш за това сега!

— Моето момиче — неуверено започна старицата, — моята щерка, която скоро ще оздравее и ще посрами всички хубавици...

Алис печално се усмихна на Хариет и още по-гальовно притисна ръката ѝ, но не каза нито дума.

— ... която скоро ще оздравее, казвам — повтори старицата и се закани със съсухрения си юмрук на празното пространство, — и която ще посрами всички хубавици със своята красота... да, ще ги посрами. Казвам, че ще ги посрами, трябва да ги посрами — тя като че ли разпалено спореше с някакъв невидим противник, който стоеше край леглото и ѝ противоречеше, — отвърнаха се от моята дъщеря и я изоставиха, но ако пожелае, тя също може да се похвали със знатни роднини. Да, със знатни роднини. Роднинството съществува и без вашите попове и венчални пръстени... може би те го узаконяват, но не могат да го отрекат, когато съществува... а моята дъщеря има добри роднини. Покажете ми мисис Домби и аз ще ви покажа първата братовчедка на моята Алис.

Хариет извърна глава от старицата, погледна блестящите очи, приковани в нея, и прочете потвърждение в тях.

— Е! — извика старицата, а треперещата ѝ глава се вирна ужасяващо суетно. — Въпреки че сега съм състарена и грозна — много по-състарена от начина си на живот, отколкото от годините, — някога и аз съм била млада като всички други! Да, и хубавка като много други! На времето аз бях едно свежо селско девойче, миличка — тя протегна през леглото ръката си към Хариет, — и миловидна. В моето село бащата на мисис Домби и неговият брат бяха най-веселите и обичани гости от Лондон. Но те отдавна вече са мъртви! Боже, боже, толкова отдавна! Братът, бащата на моята Алис, се помина първи.

Тя повдигна леко глава и се вгледа в лицето на дъщеря си, като че споменът за нейната младост възкреси в паметта ѝ спомена за младостта на дъщеря ѝ. След това внезапно захлупи лице върху леглото и закри с ръце главата си.

— Те си приличаха толкова много — каза старата жена, без да вдига очи, — колкото могат да си приличат братя, които са почти връстници... едва ли имаха повече от година разлика, доколкото си спомням... и ако бяхте видели моята щерка редом с дъщерята на другия брат, както аз веднъж я видях, щяхте да забележите въпреки разликата в облеклото и начина им на живот, че много си приличат! О, нима приликата е изчезнала и нима само моята щерка... само моята щерка... се е променила толкова много!

— Всички се променяме, майко, всеки по реда си — успокои я Алис.

— Всеки по реда си! — извика старата жена. — Но защо и нейният ред да не дойде, когато е дошъл редът на моята щерка? Майката сигурно се е променила... и тя изглеждаше толкова стара и сбръчкана като мене въпреки всичките си мазила... но тя беше красива. Какво съм сторила аз, аз, какво по-лошо от нея съм сторила аз, че само моята щерка трябва да лежи тук и да гасне?

Надавайки отново див вопъл, тя избяга в стаята, откъдето беше дошла. Но веднага след това пак я прихвана да се върне, дотътри се до Хариет и каза:

— Та това точно ме помоли да ти кажа Алис, миличка. Това е всичко. Открих го в Йоркшир едно лято, когато започнах да разпитвам коя е и всичко друго за нея. Такова роднинство не ми беше от полза тогава. Те нямаше да ме признаят за роднина, а и нямаха какво да ми дадат. Може би по-късно щях да ги помоля за малко пари, ако не беше моята Алис. Мисля, че щеше да ме убие, ако бях го направила. По свой начин тя е не по-малко горда от другата — обясни старата жена, боязливо докосна лицето на дъщеря си и отдръпна ръка, — колкото и смирена да е сега. Но тя тепърва ще ги посрами със своята хубост. Ха-ха! Тя ще ги посрами, моята красива щерка!

Смехът, с който се оттегли, беше по-страшен и от воплите ѝ, по-страшен и от безумните ридания, които последваха, по-страшен и от малоумния вид, с който седна на старото си място и се вторачи в тъмнината!

През цялото време очите на Алис бяха приковани в Хариет и тя нито за миг не беше пуснала ръката ѝ. Сега тя заговори:

— Докато лежах тук, почувствувах, че бих искала да знаеш всичко това. Мислех си, че това може да ти помогне да разбереш какво ме ожесточи толкова. В престъпния си живот слушах толкова много за пренебрегнатия си дълг, че започнах да вярвам, че и към мене не са изпълнили дълга си и че каквото посееш, това ще пожънеш. Аз стигнах някак си до заключението, че когато благородните момичета са имали лош дом и майка, те също, макар и по свой начин, съгрешават, но техният грях не е толкова гнусен като моя и те трябва да благодарят на бога за това. Това сега е минало. Прилича на сън, който не мога много ясно да си спомня и да разбере. А откакто ти започна да седиш тук и да ми четеш, все повече ми прилича на сън. Разказвам ти го така, както си го спомням. Ще ми почетеш ли пак малко?

Хариет се опита да освободи ръката си от нейната, за да отвори книгата, но Алис я задържа още миг.

— Нали няма да изоставиш майка ми? Аз ѝ прощавам, ако въобще има за какво. Зная, че тя също ми прощава и че дълбоко в душата си съжалева за всичко. Нали няма да я изоставиш?

— Никога, Алис.

— Само една минутка още. Постави главата ми така, че като четеш, да мога да разбирам смисъла на думите по твоето добро лице.

Хариет изпълни молбата ѝ и зачете — зачете вечната книга за всички уморени и угрижени, за всички окаяни, прегрешили и пренебрегнати на този свят, — зачете благословената история, в която слепият, сакат, парализиран просяк, крадецът, жената, покрита с позор, получават своя дял, който никакво човешко високомерие, безразличие или изтънченост не може да им отнеме, нито да намали и с частица дори през всички тези векове, през които светът ще просъществува — зачете повелята на Оногова, който в целия човешки кръговрат, при всички надежди и скърби, от люлката до гроба, от детството до старостта, изпитва благо състрадание и проявява интерес към всяка дребна случка или важно събитие, към всяка мъка и неволя.

— Ще дойда утре — каза Хариет, като затвори книгата — рано сутринта.

Блестящите очи, все още приковани в нея, се затвориха за миг, след това пак се отвориха. Алис я целуна и благослови.

Очите я проследиха до вратата и в тяхното сияние и върху успокоеното лице проблесна усмивка, когато вратата се затвори. Очите ѝ останаха приковани там. Тя постави ръка на гърдите си и зашепна свящото име, което ѝ бяха чели. Животът угасна на лицето ѝ като духната свещ.

Върху леглото не лежеше нищо друго освен празната тленна обвивка, която дъждът бе шибал, и черната коса, която зимният вятър бе развявал.

[1] След публикуването на „Чайлд Харолд“ Байрон казва: „Аз се събудих една сутрин и узнах, че съм се прочул.“ ↑

[2] Майорът намеква за гръцкия философ Диоген (V-IV век пр. н. е.), който живял известно време в бъчва. Пал Мал — една от централните улици на Лондон. ↑

[3] „Хармоничният ковач“ — название на последната част на сюита от Хендел (1685–1759), която обаче е за клавесин, не за виолончело. В същата глава на страница 835 Дикенс прави още една груба музикална грешка. Той споменава несъществуваща соната за виолончело на Бетховен. ↑

ГЛАВА LIX ВЪЗМЕЗДИЕТО

Отново са настъпили промени в голямата къща на дългата мрачна улица, където Флорънс прекара своето детство и много самотни години. Това е все същата голяма къща, която не пропуска вятър и студ и покривът ѝ не тече, в нея няма счупени прозорци, нито рушащи се стени. И въпреки това тя е развалина и плъховете бягат от нея.

Мистър Таулинсън и цялата прислуга отначало не вярват на неясните слухове, които дочуват. Готвачката казва, че доверието на нашите хора не можело да бъде разклатено толкова лесно, слава богу, а мистър Таулинсън очаква по-скоро да чуе, че Английската банка ще фалира или че кралските бижута от Лондонската кула ще се разпродават. Но след това идва държавният вестник и мистър Пърч, а мистър Пърч довежда и мисис Пърч, за да обсъдят всичко това в кухнята и да прекарат една приятна вечер.

Когато вече няма никакво съмнение по този въпрос, главната грижа на мистър Таулинсън е дълговете да се окажат една закръглена сума — не по-малко от сто хиляди лири. Мистър Пърч обаче не смята, че сто хиляди лири ще ги покрият. Жените, начело с мисис Пърч и готвачката, често повтарят „сто хи-ля-ди лири“ с такова задоволство, като че не премятат думите с езика си, а на ръка. Прислужницата, вторачила поглед в мистър Таулинсън, казва, че би желала да има една стотна част от тази сума, за да дари с нея своя избраник. Мистър Таулинсън, още забравил старата обида, е на мнение, че един чужденец едва ли ще знае какво да прави с толкова много пари, освен ако не ги пръсне за бакенбардите си, и тази горчива ирония кара прислужницата да се оттегли, обляна в сълзи.

Но тя не отсъства дълго, защото готвачката, която се слави със своето изключително добродушие, казва, че каквото и да правят, сега те трябва да се държат здраво един за друг, Таулинсън, защото не се знае дали скоро няма да ги разделят. В тази къща те са преживели

(както казва готвачката) едно погребение, една сватба и едно бягство и нека да не се разправя после, че в момент като настоящия са имали разногласия. Тази вълнуваща реч оказва огромно въздействие върху мисис Пърч и тя заявява открито, че готвачката била ангел. Мистър Таулинсън отговаря на готвачката, че той бил далеч от мисълта да попречи на това хубаво намерение, което би желал да види осъществено. Той се оттегля да търси прислужницата и скоро се връща с младата дама под ръка и осведомява кухнята, че се е шегувал за чужденците и че те с Анна са решили да делят радости и скърби и да се заловят с обичайната продажба на зеленчуци, подправки и пиявици на Оксфорд Маркет, където с радост щели да очакват тяхното любезно благоволение. Това съобщение се приема с шумно одобрение. Мисис Пърч, чийто дух се пренася в бъдещето, тържествено шепне на ухото на готвачката — „момичета“.

И дума не може да става нещастие в семейството да мине без трапеза в долните помещения. И така, готвачката забърква едно-две пикантни неща за вечеря, а мистър Таулинсън приготвя салата от раци по случай същото знаменателно събитие. Дори мисис Пипчин, развълнувана от случая, иззвънява със звънчето си и изпраща долу нареждане, че желае да получи за вечеря онова малко парченце от момици, което е останало, но то трябва да ѝ се стопли и да се изпрати на поднос заедно с четвърт чашка подгряно шери, защото се чувствувала неразположена.

Споменават и мистър Домби, но съвсем между другото. Изказват се предимно предположения откога е знаел, че това ще се случи. Готвачката прозорливо казва:

— Отдавна, бога ми. Мога да се закълна.

И тъй като се допитват и до мистър Пърч, той потвърждава нейното мнение по въпроса. Някой се чуди какво ще направи той и дали няма да се захване за друга работа. Мистър Таулинсън не допуска това и намеква за уединение в един от онези приюти за обеднели аристократи, които са по-сносни.

— Нали знаете, от онези, където ще си има малка градинка — скръбно говори готвачката — и през пролетта ще си отглежда в нея благовонни секирчета.

— Точно така — потвърждава мистър Таулинсън, — и ще принадлежи към едно или друго братство.

— Ние всички сме братя — казва мисис Пърч, оставила за миг чашата си.

— С изключение на сестрите — отговаря мистър Пърч.

— Така се наказват горделивите — отбелязва готвачката.

— Откак свят светува и вовеки веков гордостта се наказва сурово от бог! — допълва прислужницата.

Чувството, което ги е обхванало, докато изказват своите размишления, е чудесно и те усещат една истинска християнска сплотеност при понасянето на този общ удар с такова смирение. Това отлично състояние на духа е нарушено един-единствен път от някаква млада слугиня от кухнята, от по-низшето съсловие, при това с черни чорапи, която до този момент през цялото време е седяла с отворена уста, а сега съвсем неочаквано изстрелва думи със следното съдържание:

— Ами ако не ни платят!

Цялата компания онемява за миг. Готвачката, която първа се съвзема, се обръща към младата жена и иска обяснение как така тя се осмелява да обижда семейството, чийто хляб яде, с такива гнусни подозрения и няма мисли, че човек, у когото е останала поне капчица гордост, може да лиши бедните си слуги от тяхното оскъдно възнаграждение?

— И ако така вярваш и в бог, Мери Дос — казва разпалено готвачката, — не зная докъде смяташ, че ще стигнеш.

Мистър Таулинсън също не знае това, нито пък някой друг, а и младата слугиня от кухнята, изглежда, също няма точна представа и сега, подложена на общия присмех, се покрива със своето смущение като с дреха.

След няколко дни непознати хора започват да се отбиват в къщата и да си уреждат срещи, като че ли домът е техен. Особено внимание заслужава един джентълмен с юдейско-арабска физиономия и масивен ланец на часовника, който си подсвирква в гостната и чакайки друг джентълмен, винаги носещ в джоба си перодръжка и мастило, пита мистър Таулинсън (непринудено наричайки го „мой човек“) дали не знае случайно колко е платено на времето за алено-златистите завеси.

С всеки изминал ден броят на посетителите и деловите срещи в трапезарията се увеличава и всеки джентълмен като че носи

перодръжка и мастило в джоба си и винаги му се отдава някакъв случай да ги използва. Най-накрая се оповестява, че ще има търг. Тогава започват да пристигат нови хора с перодръжки и мастило по джобовете си, предвождащи един отряд от работници с каскети, които моментално започват да измъкват килимите, да разбутват мебелите и да оставят хиляди следи от обувките си във вестибюла и по стълбите.

Докато трае всичко това, съветът долу е в пълен състав и тъй като няма какво да прави, върши наистина гастрономически подвизи. Най-накрая един ден всички биват призовани вкупом в стаята на мисис Пипчин и прекрасната перуанка се обръща към тях така:

— Вашият господар има финансови затруднения — казва грубо мисис Пипчин. — Предполагам, че знаете вече.

Мистър Таулинсън, който говори от името на всички, признава, че този факт им е известен.

— Не се съмнявам, че се оглеждате вече за ново местенце — казва мисис Пипчин и заканително клати глава.

Един писклив глас възкликва отзад:

— Така както и вие за себе си.

— Така ли мислите, нагла госпожо? — пита гневната Пипчин и пламналите ѝ очи се стрелват над главите отпред.

— Да, така мисля, мисис Пипчин — отговаря готвачката и излиза напред. — И какво от това, моля?

— Ами тогава можеш да си вървиш веднага, щом искаш — отговаря мисис Пипчин. — И колкото по-скоро, толкова по-добре. Надявам се повече да не ти видя очите.

След тези думи сърцатата Пипчин изважда една платнена торба, отброява заплатата ѝ до този момент плюс едномесечен аванс и здраво стиска парите, докато разписката не е подписана до последната завъртулка. Едва тогава тя ги пуска с неудоволствие. Мисис Пипчин повтаря тази процедура, докато се разплати с всички членове на домакинството.

— А сега тези, които искат, могат да си вървят — казва мисис Пипчин. — Всички, които желаят, могат да останат тук за около една седмица на издръжка и да помогнат. Всички с изключение на тази повлекана, готвачката — допълва избухливата мисис Пипчин. — Тя да си върви веднага.

— Тя точно това и ще направи! — казва готвачката. — Желая ви всичко хубаво, мисис Пипчин, и искрено бих искала да мога да ви направя комплимента, че имате приветлива външност.

— Махай се! — тропва с крак мисис Пипчин.

Готвачката се понася навън с достолепен вид на благодетелка и това вбесява мисис Пипчин. Скоро и останалите членове на конфедерацията се присъединяват към нея долу, под стълбите.

Там мистър Таулиисън казва, че най-напред ще си позволи да предложи една малка закуска, а през време на закуската той би желал да внесе едно предложение, подходящо според него за положението, в което са изпаднали. Закуската е сервирана и изядена с апетит, а предложението на мистър Таулинсън се свежда до това, че щом готвачката трябва да напусне, то ние трябва да сме верни на самите себе си, защото никой няма да ни бъде верен. Те са прекарали в тази къща дълго време и много са се старали да живеят сговорно. (На това място готвачката казва прочувствено: „Слушайте! Слушайте!“, а мисис Пърч, която пак е тук и е сита до гуша, лее сълзи.) И той мисли, че в настоящия момент общото чувство трябвало да бъде: „Или всички, или никой!“ Прислужницата е силно развълнувана от това благородно чувство и оживено го подкрепя. Готвачката казва, че според нея то е правилно и се надява да е изказано от чувство за дълг, а не само от уважение към нея. Мистър Таулинсън потвърждава — да, от чувство за дълг; и сега, когато е принуден да изрази своето мнение, той открито може да заяви, че не смята за благоприличие да се остане в една къща, където ще има търг и други неща от този род. Прислужницата е уверена в това и като доказателство разказва как едни непознат мъж с каскет пожелал да я целуне на стълбите днес сутринта. При тези думи мистър Таулинсън се надига от стола си, за да потърси и „смаже“ този грубиян, но дамите го задържат и го умоляват да се успокои и да размисли, че много по-лесно и по-благоразумно е да напусне веднага мястото, където се разиграват такива непристойни сцени. Мисис Пърч разглежда случая в нова светлина и дори доказва, че от деликатност към мистър Домби, който се е затворил в своите стаи, е наложително да се оттеглят незабавно.

— Защото — обяснява добрата жена — как ли ще се почувствува той, ако срещне някой от бедните си слуги, които е измамил, като ги е накарал да мислят, че е безкрайно богат?

Готвачката е така поразена от тези етични съображения, че мисис Пърч намира за необходимо да ги подкрепи с няколко благочестиви аксиоми, оригинални или заимствувани. Става съвсем ясно, че в случая трябва всички заедно да си вървят. Започва опаковане на сандъци, наемане на файтони и още същия ден привечер в къщата не остава никой от компанията.

Къщата се извисява огромна и солидна сред дългата мрачна улица, но тя е развалина и плъховете бягат от нея.

Мъжете с каскетите продължават да разбутват мебелите, а господарката с перодръжките и мастилото съставят описи, седят върху мебели, които никога не са били предназначени да се седи върху тях, ядат взетите от кръчмата хляб и сирене върху мебели, които никога не са били предназначени да се яде върху тях, и като че ли изпитват удоволствие да употребяват ценните предмети за най-необичайни цели. Получават се и хаотични комбинации от вещи: в трапезарията се появяват дюшеци и чаршафи, кристалът и порцеланът попадат в зимната градина, големият сервиз за вечеря е струпан върху дългото канапе в голямата гостна, а пръчките за пътеките по стълбите, събрани на снопове, красят мраморните полици над камините. И накрая един килим, на който е залепена цената, виси прострян на балкона и подобно украшение е сложено и върху двете крила на вратата към вестибюла.

А след това по цял ден на улицата се точат старомодни кабриолети и файтони, а тълпа дрипави вагабонти, евреи и християни, нахлуват в къщата, почукват сребърните огледала, изтръгват нестройни звуци от рояла с кокалчетата на пръстите си, прокарват потни пръсти по картините, дъхат върху остриетата на най-хубавите ножове, пазени за официални случаи, блъскат по тапицерията на столовете и канапетата с мръсните си юмруци, раздърпват пухените завивки, отварят и затварят всички чекмеджета, балансират със сребърните прибори, вглеждат се дори във вътъка на завесите и бельото и нищо не одобряват. Не остава място в къщата, което да не са преровили. Небръснати и вмирисани на тютюн непознати се вторачват в кухненската печка със същото любопитство, с което гледат и в скрина за бельо на тавана. Яки мъжаги с вехти шапки надничат от прозорците на спалните и подхвърлят шеги на приятели от улицата. Тихи, пресметливи сенки се оттеглят в стаите за дрехи с каталози в

ръка и поставят бележки по полетата на каталозите с огризки от моливи. Двама съдия-изпълнители се втурват по пожарната стълба и от покрива на къщата оглеждат панорамата на квартала. Това гъмжило и глъчка, това качване и слизване продължава дни наред. Отлична модна мебел и други вещи за обзавеждане са изложени на показ.

След това в най-хубавата гостна се изправя една преграда от маси и върху обърнатите с краката нагоре прекрасни разтегателни маси от полиран испански махагон с астрономически размери се издига амвонът на аукционера. И тълпата от дрипави вагабонти, евреи и християни, небръснати и вмирисани на тютюн непознати, яки мъжаги с вехти шапки се скупчва около него, сяда на всичко, което им падне, дори и на полиците над камините, и наддаването започва.

През целия ден в стаите е горещо, шумно и прашно, а сред горещината, шума и праха, извисил главата, раменете, гласа и чукчето си, аукционерът не спира своята дейност. Мъжете с каскетите се объркват и озлобяват от мъкненето на вещите насам-натам, а все нови и нови вещи изникват, продават се и други идват на тяхното място. Понякога някой пуска шега и тогава избухва общ смях. Това трае от сутрин до мрак в продължение на три дни. Отлична модна мебел и други вещи за обзавеждане са обявени на търг.

След това старомодните кабриолети и файтони отново се появяват, а заедно с тях идват и фургони и товарни коли и една армия от носачи с вързопи. По цял ден мъжете с каскетите работят с отвертки и макари, залитат по стълбите под огромни тежести по десетима наведнъж или товарят великолепни камари от испански махагон, първокачествено палисандрово дърво и сребърни огледала в кабриолетите и файтоните, във фургоните и товарните коли. Могат да се видят всякакви товарни превозни средства — от покрити фургони до ръчни колички. Креватчето на бедния Пол е откарано с кола, теглена от две магарета. В продължение почти на цяла седмица отличната модна мебел и другите вещи за обзавеждане са в процес на изнасяне.

Най-накрая всичко е отмъкнато. В къщата не остава нищо друго освен пръснатите листове от каталозите, мръсна слама и сено и цяла батарея оловни съдове зад входната врата. Мъжете с каскетите прибират отвертките и макарите в торбите си, нарамват ги и си отиват. Един от джентълмените с перодръжка и мастило обхожда внимателно къщата за последен път, разлепва по прозорците обяви, които гласят, че

тази прекрасна фамилна собственост се дава под наем, и затваря кепенците на прозорците. Най-накрая и той си тръгва. Не остава никой от нашествениците. Къщата е една развалина и плъховете бягат от нея.

Покоите на мисис Пипчин, както и заключените стаи на партера с плътно спуснатите щори са пощадени от общото опустошение. Докато стават тези неща, мисис Пипчин седи, студена и сдържана, в своята стая и само от време на време надниква към търга, за да види на каква цена вървят вещите, тъй като ще наддава за едно определено кресло. Мисис Пипчин е дала най-високата цена за това кресло и в момента, когато мисис Чик идва да я посети, тя вече седи върху своята собственост.

— Как е брат ми, мисис Пипчин? — пита мисис Чик.

— Дявол знае как е — отговаря мисис Пипчин. — Не ми е правил честта да разговаря с мен. Оставят му храната и напитките в стаята до неговата и той излиза и се храни, когато наоколо няма никой. Безсмислено е да ме питате. Зная за него толкова, колкото един южняк знае за студената овесена каша.

Язвителната Пипчин изрича тези думи с негодувание.

— Милостиви боже! — благодушно възкликва мисис Чик. — Но докога ще трае всичко това? Ако моят брат не направи усилие, мисис Пипчин, какво ще стане с него? Аз бях сигурна, че няма да се наложи да го предупреждавам какви са последиците от една такава фатална грешка, защото той много пъти е виждал какво става, когато не се направи усилие.

— Дрън-дрън! — казва мисис Пипчин и потърква нос. — Мисля, че вдигате много врява за нищо. Той не е първият. И преди него хората са били сполетявани от нещастия и са били принудени да се разделят с покъщината си. На мене несъмнено ми се е случвало.

— Моят брат — продължава мисис Чик прочувствено — е толкова особен, толкова странен човек. Той е най-особеният човек, когото съм виждала. Не зная дали някой ще повярва, че когато получи вестта за сватбата и заминаването на това изключително дете — за мен сега е утеха, като си спомня как винаги казвах, че има нещо необикновено в това дете, но никой не ми вярваше, — не зная дали някой ще повярва, повтарям, че тогава той се нахвърли върху мен и каза, че от начина, по който съм се държала, останал с впечатлението, че тя е дошла в моя дом. О, мили боже! И не зная дали някой ще

повярва, че когато аз просто му казах: „Пол, аз може да съм много глупава и сигурно съм такава, но не мога да разбера как можах да се объркат така твоите неща“, той направо се нахвърли върху мен и настоятелно помоли да не го посещавам повече, освен ако той самият не ме покани. О, боже, боже!

— Да — казва мисис Пипчин. — Жалко, че не се занимаваше с мини. Те щяха да са добро изпитание за избухливостта му.

— И как ще свърши всичко това? — продължава мисис Чик, без да обръща никакво внимание на забележката на мисис Пипчин. — Ето това искам да знам. Какво смята да прави брат ми? Той трябва да направи нещо. Никаква полза няма от това да стои затворен горе в стаята си. Сделките няма сами да дойдат при него. Няма. Той трябва да отиде при тях. Но защо не отива! Предполагам, че знае къде трябва да отиде, след като цял живот се е занимавал с тях. Много добре. Но тогава защо не отива?

След като е изковала тази здрава верига от доводи, мисис Чик млъква за миг, за да ѝ се полюбува.

— Освен това — продължава да излага доводите си благоразумната дама — къде се е чуло и видяло такова упорство? Да стои затворен горе, докато стават тези ужасни неприятности! Не че няма къде да отиде. Той можеше да дойде при нас, разбира се. Предполагам знае, че там може да се чувства като у дома си. Мистър Чик го понесе възхитително, а аз лично му казах: „Но, Пол, сигурно знаеш, че ти пак си добре дошъл у дома, при такива близки роднини като нас, въпреки че нещата ти са така объркани. Нали не мислиш, че и ние сме като другите?“ А той — не. Той стоя тук, докато мине всичко това, и още е тук. О, мили боже! Ами ако вземат къщата под наем? Какво ще прави тогава? Не може да остане тук. А ако се опита да го направи, тогава ще се заведе дело, ще го извадят по съдебен ред и други неща от този род и тогава той ще трябва да си отиде. А ако е така, защо да не си отиде още в началото, вместо да си отиде накрая? И отново се връщаме към въпроса, с който започнах и който естествено ме интересува — как ще свърши всичко това?

— Аз зная как ще свърши всичко за мен — отговаря мисис Пипчин — и това ми стига. Аз си тръгвам моменталически.

— Кога, мисис Пипчин? — пита мисис Чик.

— Моменталически — троснато отговаря мисис Пипчин.

— Е, да, разбира се, не мога да ви виня, мисис Пипчин — казва искрено мисис Чик.

— Все ми е едно дали ще ме вините — отговаря саркастичната Пипчин. — Във всеки случай аз си отивам. Не мога да остана тук. След седмица бих умряла. Вчера трябваше да си приготвя сама свинския котлет, а аз не съм свикнала на такова нещо. Организмът ми няма да издържи дълго. Освен това, преди да дойда тук, имах много добра клиентела в Брайтън. Само от родителите на малката Панки ще получавам едно осемдесет лири на година, а аз не мога да си позволя да ги изпусна. Писах на племенницата си и тя вече ме очаква.

— Говорихте ли с брат ми? — интересува се мисис Чик.

— Е, да, много е лесно да се каже „говорихте ли с брат ми“ — хапливо отговаря мисис Пипчин. — А как да стане това? Вчера му извиках, че няма никакъв смисъл да оставам повече тук и че е по-добре да изпрати да повикат мисис Ричардс. Той изсумтя нещо, което означаваше съгласие, и аз изпратих да я повикат. Ще ми сумти, хайде де! Ако беше на мястото на мистър Пипчин, тогава може би щеше да има основание да сумти. Стига! Изчерпа ми се търпението!

След тези думи достойната за подражание жена, която е извлякла толкова много устойчивост и добродетелност от дълбините на перуанските мини, се надига от своята покрита с възглавници собственост и изпраща мисис Чик до вратата. Мисис Чик се оттегля, като не спира да се оплаква от странния характер на брат си и да се възхищава от собствената си мъдрост и далновидност.

Още същия ден по залез-слънце мистър Тудъл, който този ден не е на работа, пристига с Поли и едно сандъче, оставя жена си с една звучна целувка във вестибюла на празната къща, чийто безлюден вид доста помрачава настроението му.

— Виж какво, Поли, скъпа — казва на тръгване мистър Тудъл, — сега аз съм машинист и имаме достатъчно пари и ако не помнех прежната добрина, не бих ти позволил да идваш тук, за да станеш и ти такава мрачна. Но прежната добрина, Поли, не бива никога да се забравя. А освен това самото ти лице действа така ободряващо на хората, изпаднали в беда. Затова, скъпа, дай да го целуна още веднъж. Зная, че повече от всичко на света обичаш да вършиш добро. Моето мнение е, че това, което правиш сега, е правилно и редно. Лека нощ, Поли.

През това време мисис Пипчин вече се чернее на входната врата с черните дипли на полата си, с черното си боне и шал, а опакованите ѝ лични вещи и креслото (доскоро любимо кресло на мистър Домби и неоспорвана вещ на търга) стоят готови до нея. Сега тя очаква само покритата кола, която тази вечер ще пътува до Брайтън специално заради нея и която ще се отбие да я вземе по специално споразумение, за да я откара до дома ѝ.

Ето че колата пристига. След като дрехите на мисис Пипчин са натоварени и подредени, идва ред на креслото на мисис Пипчин, което е натоварено и поставено в един удобен ъгъл между снопи сено, като намерението на чудесната жена е да седи отгоре му по време на пътуването. След това и самата мисис Пипчин е натоварена и тя с мрачна решителност заема своето място. Стоманеносивите ѝ очи проблясват със змийски пламък в очакване на нескончаемия поток от препечени филии с масло, топли котлети, тормоз върху малки деца с възпитателна цел, безмилостно хокане на горката Бери и всички други наслади в замъка на Кръвопийцата. Мисис Пипчин почти прихва при потеглянето на колата, а след това оправя черните дипли на полата си и се настанява удобно всред възглавничките на своето кресло.

Къщата е такава развалина, че всички плъхове бягат от нея и не е останал нито един.

Но Поли, макар да е съвсем самотна в изоставената къща — нейната самота не се разсейва от присъствието на бившия господар, скрил се в затворените стаи, — не остава за дълго така. Нощ е. Тя е седнала да работи в стаята на икономката, като се старае да забрави колко безлюдна е тази къща и каква история има. И в този момент някой почуква на вратата на вестибюла — едно обикновено почукване, но в тази къща то прозвучава оглушително. Тя отваря и се връща по кънтящия вестибюл, придружена от една женска фигура със строго черно боне. Това е мис Токс и очите на мис Токс са зачервени.

— О, Поли — започва мис Токс, — преди малко се отбих у вас за един кратък урок с децата и те ми предадоха съобщението, което си оставила за мен. Веднага щом се свързах, те последвах. Съвсем сама ли си тук?

— Ами да! Жива душа няма! — отговаря Поли.

— Видя ли го? — пита шепнешком мис Токс.

— Мили боже — възкликва Поли, — не, никой не го е виждал от толкова дни. Казват, че изобщо не е напуснал стаята си.

— Не казват ли, че е болен? — пита мис Токс.

— Не, мадам, не съм чувала подобно нещо — отвръща Поли, — само разсъдъкът му не е в ред. Горкият господин, сигурно му е много зле там.

Тя направо онемява от огромното съчувствие на мис Токс. Мис Токс съвсем не е в първа младост, но тя не е закоравяла от безбрачието и възрастта. Сърцето ѝ е много нежно, състраданието ѝ — неподправено, уважението ѝ — искрено. Под медальона с мътния поглед мис Токс носи много по-добри качества, отколкото има у някои с не толкова странна външност. Тези качества ще оцелеят много повече години, отколкото и най-хубавата външност и обвивка, които великият косач прибира в своята реколта.

Минава доста време, докато мис Токс си тръгне, а Поли я изпраща по стълбите с припламваща свещ, дълго гледа след нея надолу по улицата и не изпитва никакво желание да се върне в студената къща, да разкъса тишината ѝ с тежките резета и да се плъзне безшумно в леглото си. И все пак Поли прави всичко това, а на следващата сутрин поставя в една от затъмнените стаи храна, каквато е посъветвана да приготви. След това тя се оттегля и се връща тук едва на другата сутрин в определения час. Звънци има, но те никога не звънят, и въпреки че понякога тя дочува стъпки, движещи се из стаята, те никога не прекрачват прага.

Мис Токс се връща рано на другата сутрин и се залавя с приготвянето на дребни лакомства — или поне тя смята, че са такива, — които трябва да бъдат отнесени в онези стаи на следващата сутрин. Това занимание ѝ доставя такова огромно удоволствие, че от този ден нататък тя най-редовно го върши. Всеки ден носи в своята малка кошничка различни отбрани подправки, взети от оскъдните запаси на починалия собственик на напудрената перука и косичника. Своя обяд — парчета студено месо, овчи език, половинка от пиле — носи завит в хартия за къдрене и като дели тези леки закуски с Поли, прекарва по-голяма част от времето си в тази развалина, от която и плъховете бягат. Тя се стряска и крие от всеки звук, влиза и излиза крадешком като престъпник и единственото ѝ желание е да бъде вярна на поваления си

кумир, без той да знае за това, без никой да знае за това освен една бедна, простодушна жена.

Майорът обаче знае, но не го разпространява, а само се забавлява. Майорът, в изблик на любопитство, е наредил на туземеца да наблюдава понякога къщата и да разбере какво става с Домби. Туземецът докладва за верността на мис Токс и майорът едва не се задавя от смях. Оттогава лицето му е станало по-синьо от преди, изникналите му очи ще изскочат от орбитите си и той не спира да хрипти:

— По дяволите, сър, тази жена е идиот по рождение.

А разореният мъж? Как ли прекарва часовете си сам? „След години той ще си спомни за това ридание в стаята му.“ Той наистина го помнеше и то му тежеше повече от всичко друго. „След години той ще си спомни за това ридание в стаята му. Дъждът, който чука по покрива, вятърът, който стене отвън, навярно предвещават такова нещо с печалните си звуци. След години той ще си спомни за него.“

Той наистина го помни. В самотните нощи, в безрадостните дни, в призрачното разсъмване, населено със спомените му, мисли за него. Той наистина го помни — с болка, с тъга, с разкаяние, с отчаяние. „Татко! Татко! Проговори ми, скъпи татко!“ Отново чува думите и вижда лицето. Вижда как то се скрива в треперещите ѝ ръце и чува как оттам се надига онова проточено тихо ридание.

Той беше погубил душата си и за него вече нямаше спасение. Ноцта на неговото земно падение никога нямаше да се смеси с лъчите на слънцето, позорното петно върху дома му никога нямаше да се изличи и нищо, слава богу, не можеше да възкреси мъртвото му дете. Но това, което можеше да направи в миналото по съвсем различен начин и така да направи и самото минало съвсем различно — въпреки че той едва ли мислеше за това сега, — това, което беше изцяло негово дело, това, което той толкова лесно можеше да превърне в благословия, а вместо това през всичките тези години с такова постоянство беше превръщал в проклятие, това именно терзаеше душата му.

Да! Той наистина помни. Дъждът, който чукаше по покрива, вятърът, който стенеше отвън, бяха предвещали това с печалните си звуци. Сега разбираше какво бе сторил. Сега разбираше, че сам се беше прокълел — и от това проклятие главата му се привеждаше пониско, отколкото и от най-тежкия удар на съдбата. Сега разбираше

какво значи да си отхвърлен и изоставен, сега, когато беше изгорил всички цветя на обичта в чистото сърце на дъщеря си и пепелта от тях се сипеше като сняг върху него.

Спомняше си я такава, каквато беше през онази нощ, когато той и новата му жена се прибраха в къщи. Спомняше си я такава, каквато беше при всички семейни събития в изоставената къща. И сега разбираше, че от всичко, което го беше заобикаляло, тя единствена не се беше променила. Синът му се бе превърнал в прах, гордата му жена се бе покварила, ласкаещият го приятел се бе преобразил в най-ужасния злодей, богатството му се бе стопило и дори стените, които го бяха приютили, го гледаха като непознат. Само тя винаги бе обръщала към него все същия нежен, благ поглед. Все същия до края. Тя изобщо не беше променяла отношението си към него, нито пък той към нея. И я беше загубил.

И докато съзнанието му се отърсваше подред от всички надежди, възлагани на младенеца, жена му, приятеля му, богатството му — о, как мъглата, през която я беше виждал, се вдигаше и му разкриваше истинския ѝ образ! О, колко по-добре щеше да бъде, ако я беше обичал така, както беше обичал сина си, ако я беше загубил така, както беше загубил сина си, и ако ги беше положил заедно в преждевременния гроб!

И той гордо — защото у него все още имаше гордост — остави обществото да се отдалечи. И когато то избледня, мъжът се отърси от мисълта за него. Може би предполагаше, че лицето на обществото изразява съчувствие или безразличие, а той не искаше нито едното, нито другото. Еднакво искаше да избяга и от двете. Не можеше да се сети за никого, който би споделил нещастията му, освен за онази, която беше пропъдил. Въобще не мислеше какво би ѝ казал или какво успокоение би му предложила тя, но беше уверен, че ако ѝ беше позволил, тя щеше да му бъде предана. Уверен беше, че сега щеше да го обича повече, отколкото когато и да било, и вярваше, че това е толкова естествено за нея, колкото и това, че има небе над него. И в своята самота той седеше и мислеше часове наред. Всеки нов ден му повтаряше тези думи и всяка следваща нощ му разкриваше тази истина.

Без съмнение всичко започна (колкото и бавно да съзряваха тези мисли отначало) с писмото, което получи от младия ѝ съпруг, уверило

го, че я е загубил. И въпреки това — той беше толкова горд в своето падение и толкова често си спомняше за нея само като за нещо, което е можело да му принадлежи, но безвъзвратно е загубил, че ако беше чул гласа ѝ в съседната стая, той нямаше да отиде при нея; ако я беше срещнал на улицата и тя просто го беше погледнала по своя начин, той щеше да отmine със студено, сърдито лице и нямаше да я заговори, нито щеше да отпусне лицето си в усмивка, въпреки че веднага след това сърцето му би се пръснало от мъка. Каквито и мисли да бяха бушували у него, колкото и необуздан да беше гневът му в началото по отношение на брака ѝ и съпруга ѝ, всичко това сега беше минало. Той мислеше най-вече за това как всичко можеше да бъде по-иначе. А сега нещата се свеждаха до едно — беше я загубил. И той навеждаше глава с разкаяние и скръб.

Едва сега почувствува, че в тази къща му се бяха родили две деца и че между него и оголените, огромни, празни стени съществува някаква печална, но трудна за разкъсване връзка, породена от двойно детство и двойна загуба. Мислил беше да напусне къщата в онази вечер, когато това чувство беше пуснало корени в гърдите му — знаеше, че трябва да си отиде, но не знаеше къде да отиде, — но реши да остане още една нощ и в тази нощ да обиколи стаите за последен път.

В полунощ той излезе от уединената си стая и тихо тръгна нагоре по стълбите със свещ в ръка. Видя стъпките, от които собственото стълбище беше заприличало на улица, и си помисли, че докато седеше затворен, заслушан в тях, на него му се струваше, че всяка една от стъпките се запечатва в съзнанието му, а тук те се бяха слели. Разбираше колко многобройни са били, колко забързани в надпревара — стъпка върху стъпка, избутвайки се една друга, те бяха направили пътека нагоре и надолу по стълбите, — мислеше си с истински ужас и изумление колко много трябва да е страдал по време на това изпитание и смяташе, че има основание да е така променен. И друго си мислеше той: о, нима съществува някъде по света една лека стъпка, която би могла за миг само да заличи половината от тези стъпки! Сведе глава и с плач тръгна нагоре.

Той сякаш я видя да върви пред него. Спря се, погледна към таванския прозорец и тя като че отново беше там — една фигурка, самата тя детска, но с дете на ръцете, върви и пее. И отново същата

фигурка, този път сама. Тя спира за миг, стаила дъх, лъскавата коса пада свободно около разплаканото ѝ лице, и се обръща да го погледне.

Той бродеше из стаите, доскоро тънали в разкош, а сега голи, мрачни и променени като че и по форма, и по големина. Следите от стъпките и тук, както долу, бяха безчет, а мисълта за страданието, което беше понесъл, отново предизвика у него ужас и недоумение. Започна да се бои, че този безпорядък в главата му ще го подлуди, че мислите му вече са съвсем хаотични също като следите от стъпките и че също като тях са съединени в едно цяло в неразгадаеми фигури и плетеници.

Нямаше никаква представа в коя от тези стаи беше живяла в своята самота. С охота ги остави зад себе си и продължи да се изкачва нагоре. Тук имаше премного асоциации с невярната си жена, с неискрения си приятел и слуга, с неуместната си гордост. Сега обаче той беше отхвърлил всичко и мислеше само за двете си деца — с мъка, с болка и с любов.

Навсякъде стъпки! Не бяха пощадили дори старата стая там горе, където беше стояло креватчето. Клетият съкрушен човек едва успя да намери чисто местенце на пода до стената, където се хвърли и остави сълзите да текат на воля. Преди много години беше пролял толкова сълзи в тази стая, че в нея изпитваше по-малко срам от собствената си слабост, отколкото на друго място, и може би съзнавайки това, беше потърсил извинение пред себе си, за да се качи тук. Именно в тази стая беше дошъл с приведени рамене и клюмнала на гърдите глава. Именно в тази стая, съвсем сам, проснат посред нощ върху голия под, той плачеше. Но дори и в плача си това беше същият горд мъж и ако сега надникнеш тук нечие ласкаво лице или му се протегнеш ласкава ръка за помощ, той щеше да се изправи, да обърне гръб и да се върне долу в килията си.

Когато слънцето изгря, той отново се беше затворил в стаята си. Възнамерявал бе да си отиде този ден, но не искаше да разкъса връзката си с дома — последното нещо, което му беше останало. Отложи за следващия ден. Дойде и следващият ден, но пак отложи тръгването си. Всяка нощ, без никой да разбере, излизаше от стаята си и бродеше като призрак из разграбената къща. Сутрин при изгрев-слънце, когато светлината едва проникваше през спуснатите щори на прозореца, с неузнаваемо, посърнало лице, той потъваше в размисли за

загубата на двете си деца. Беше загубил и двете. Така в своите мисли ги събираше отново и те вече не бяха разделени. О, ако можеше да ги събере с любовта си в миналото и в смъртта, защото дори смъртта не можеше да отдалечи дъщеря му толкова много!

Силното душевно вълнение и смут не бяха нови за него. Изпитвал ги беше и преди тези свои последни страдания. Те никога не са нови за упоритите и мрачни натури, които трябва да положат много усилия, докато станат такива. Земя, дълго подкопавана, се срутва в един миг. Това, което беше подкопано тук с толкова различни събития, не издържа и отначало лека-полека, а после все по-бързо започна да се руши, докато часовниковата стрелка не спираше своя бяг.

Най-накрая той започна да мисли, че изобщо не трябва да си отива. Все още можеше да се откаже от това, което кредиторите му бяха оставили (те му бяха оставили повече, отколкото бе пожелал), и да прекъсне връзката между себе си и опропастената къща само като прекъсне и другата връзка...

Когато крачеше напред-назад, звукът от стъпките му се долавяше в стаята на предишната му икономка, но значението на тези стъпки оставаше недоловимо, иначе те биха отекували страховито.

Обществото много се занимаваше с него. Той отново почувствува това. Обществото шушукаше и бърбеше. Не млъкваше нито за миг. Това обстоятелство, както и обърканите и оплетени следи от стъпки го измъчваха до смърт. Предметите започнаха да придобиват неясен, червеникавокафяв цвят. Нямахме вече „Домби и Син“, нямахме ги вече децата му. Върху това трябваше да се помисли, е, добре, ще помисли на следния ден.

Той мислеше върху това и на следния ден и както си седеше на стола и мислеше, виждаше от време на време в огледалото такава картина:

Един призрачен, измъчен, изтощен двойник на самия него, който непрестанно мисли пред празната камина. Ето, той вдигна глава, за да разгледа бръчките по лицето си и хлътналите си бузи, сега пак я отпусна и отново се замисли. Ето, сега стана и започна да се разхожда из стаята, влезе в съседната стая, взе нещо от тоалетката и се върна, притискайки го до гърдите си. Сега погледна към долния край на вратата и се замисли.

Шшт! Какво мисли?

Двойникът си мисли, че ако кръвта започне да се процежда оттам, ще трябва да мине много време, докато прокапе във вестибюла. Тя ще се стича толкова безшумно и така бавно ще тече напред, като ту замира в неподвижна локва, ту сепнато тръгва отново и пак спира в нова локва, че раненият човек ще бъде открит едва когато е вече издъхнал или издъхва. След като дълго обмисля това, двойникът отново стана и започна да се разхожда напред-назад с ръка на гърдите. От време на време той поглеждаше ръката си и с интерес наблюдаваше движенията ѝ. Забеляза колко зловеща и смъртоносна изглеждаше тази ръка.

Сега двойникът отново се замисли! За какво мисли?

Мисли дали ще стъпват в кръвта, когато тя пропълзи дотам, и дали ще я разнасят из цялата къща, сред множеството следи от стъпки, и чак навън, на улицата.

Двойникът седна, вторачил очи в празната камина, и отново потъна в размисъл. Тогава в стаята проблесна светлина — един слънчев лъч. Той обаче не му обърна внимание и продължи да седи замислено. А после внезапно се изправи със страшно лице и онази грешна ръка сграбчи това, което лежеше скрито до гърдите му. В този миг беше възпрян от един вик — висок, пронизителен, несдържан, любещ, възторжен вик и той видя в огледалото само собственото си отражение, а в краката си своята дъщеря!

Да. Своята дъщеря! Вижте я! Ето я! Долу на пода, тя се притиска до него, тя го зове, тя го прегръща, тя го умолява:

— Татко! Миличък, татко! Извини ме, прости ми! Аз се върнах, за да те моля на колене за прошка! Аз никога няма да бъда щастлива без твоята прошка!

Все същата. Съвсем същата. Тя повдига към него същото лице както тогава, в онази страшна нощ. Тя моли за прошка.

— Мили татко, о, не ме гледай така особено! Никога не съм искала да те напускам. Никога не съм мислила за такова нещо, нито преди, нито след това. Аз бях изплашена, когато заминах, и не можех да разсъждавам. Татко, миличък, аз съм се променила. Аз се разкайвам. Разбирам своята вина. Сега осъзнавам своя дълг по-добре. Татко, не ме отпъждай, иначе ще умра!

Той се добра до стола, олюлявайки се. Почувствува как тя обви ръцете му около шията си, почувствува как нейните ръце го прегръщат

през врата, почувствува целувките ѝ върху лицето си, почувствува мократа ѝ буза върху своята, почувствува — о, колко силно почувствува! — всичко, което беше сторил.

Върху гърдите, които той беше наранил, до сърцето, което той едва не беше сломил, тя сега притискаше скритото в шепите му лице и хлипаше:

— Любими мой, татко, аз станах майка! Имам дете, което скоро ще нарича Уолтър така, както аз теб. Когато то се роди и аз разбрах колко го обичам, тогава разбрах какво съм сторила, като съм те напуснала. Скъпи татко, прости ми! Моля те, кажи: „Бог да благослови теб и твоето дете!“

Ако можеше, би го сторил. Той искаше да вдигне ръце и да я моли за прошка, но тя ги стисна в своите и бързо ги свали.

— Моята малка рожба се роди в открито море, татко. Аз се молах господ да ме пощади (Уолтър също се молеше за това), за да мога да се върна при теб. Веднага щом слязохме на брега, аз дойдох тук. Татко, нека никога вече не се разделяме!

Тя беше обгърнала с ръка посивялата му вече глава, а той стенеше при мисълта, че никога, никога преди не беше отпускарал глава на нейното рамо.

— Ти ще дойдеш с мен у дома, татко, и ще видиш бебенцето ми. Момче е, татко. Казва се Пол. Мисля... надявам се... той прилича...

Сълзите я задавиха.

— Скъпи татко, заради детето, заради името, което сме му дали, заради мен самата, моля те, прости на Уолтър. Той е толкова мил и толкова нежен към мен. Аз съм така щастлива с него. Той не е виновен, че се оженихме. Аз съм виновна. Обичах го толкова много.

Тя се притисна още повече към него, още по-гальовно и по-настойчиво.

— Той е най-любимият ми човек, татко. Бих умряла за него. Той ще те обича и почита така, както и аз. Ще научим малката си рожба да те обича и почита, ще му кажем — когато вече може да разбира, — че някога и ти си имал син със същото име и че той е умрял и ти си тъгувал много, но той е отишъл на небето, където всички ние се надяваме да го видим, когато настъпи и нашият час за вечен покой. Татко, целуни ме в знак, че обещавах да се помириш с Уолтър, моя

мил съпруг, бащата на малкото дете, което ме научи, че трябва да се върна. Татко, то ме научи, че трябва да се върна!

Докато тя се притискаше към него, отново избухнала в плач, той я целуна по устните и като вдигна очи нагоре, промълви:

— О, боже, прости ми! Толкова ми е нужна твоята прошка!

След тези думи той отново отпусна глава, зарίδα и започна да гали дъщеря си. Дълго, дълго в цялата къща не се чу никакъв звук. Те останаха прегърнати под божествената слънчева светлина, която се беше промъкнала с Флорънс.

Той се подчини на молбата ѝ, облече се послушно и излезе във вестибюла с несигурна стъпка, като уплашено поглеждаше назад към стаята, в която толкова дълго време бе стоял затворен и в която беше видял онзи образ в огледалото. Флорънс почти не се оглеждаше, за да не му припомня отново последната им раздяла — краката им сега стъпваха точно по същите плочи, където в пристъп на безумие той я беше ударил, — но вървеше близо до него, без да сваля поглед от лицето му. И така, с неговата ръка около раменете, тя го изведе до файтона, който чакаше пред вратата, за да го откара.

Едва тогава мис Токс и Поли излязоха от своето скривалище и заплакаха от радост. След това те с голямо старание опаковаха дрехите му, книгите му и всичко останало и ги предадоха на хората, които Флорънс беше изпратила още същата вечер да ги приберат. А след това изпиха по една последна чаша чай в опустялата къща.

— И така, Домби и Син, както забелязах някога по един тъжен повод — каза мис Токс в заключение на безброй спомени, — се оказа всъщност дъщеря, Поли.

— И то добра дъщеря — добави Поли.

— Права си — съгласи се мис Токс — и ти прави чест, че ти винаги си ѝ била приятелка, дори когато тя беше още момиченце. Ти, Поли, ѝ беше приятелка много преди мен — продължи мис Токс. — Ти си една добра душа. Робин!

Мис Токс се обърна към един младеж с кръгла глава, очевидно неуспешен и с унил вид, който седеше в другия ъгъл. При ставането му се разкриха фигурата и чертите на Точиларя.

— Робин — започна мис Токс, — току-що казах на майка ти, както може би вече чу, че тя е една добра душа.

— Така е, мис — потвърди с известно чувство Точиларя.

— Добре, Робин — каза мис Токс, — радвам се да чуя, че и ти го признаваш. Тъй като ти горещо молиш да те подложат на една проверка, като те взема за свой прислужник, за да възстановим твоето добро име, аз ще използвам този необикновен случай, за да кажа, че се надявам ти никога вече да не забравяш, че имаш и винаги си имал добра майка, и да положиш всички усилия да се държиш така, че да бъдеш утеха за нея.

— Заклевам се, че ще се постарая, мис — отвърна Точиларя. — Преживял съм доста неща и моите намерения сега, мис, както на всеки чилияк...

— Ще трябва да те накарам да забравиш тази дума, Робин — учтиво го прекъсна мис Токс.

— С ваше позволение, мис, като на всеки човек...

— Благодаря ти, Робин — отговори мис Токс, — но аз бих предпочела думата индивид.

— Като на всеки индивид... — каза Точиларя.

— Много по-добре — със задоволство го похвали мис Токс, — далеч по-изразително.

— ... са почтени — продължи Роб. — Ако аз не бях учил за точилар и ако не бяха ме направили такъв, мис, майко, което беше едно нещастно обстоятелство за толкова млад човек... индивид...

— Много добре, наистина — одобрително кимна мис Токс.

— ... и ако птичките не бяха ме отклонили от правия път и ако след това не бях попаднал на тази лоша служба — продължаваше Точиларя, — мисля, че може би щях повече да напредна в живота. Но никога не е късно за един...

— Ин... — подсказа мис Токс.

— ... дивид — довърши Точиларя — да се поправи и аз се надявам да се поправя, мис. С любезната ви помощ и проверка. Майко, поздрави баща ми от мое име и целуни братята и сестрите ми.

— Наистина, много се радвам да чуя това — забеляза мис Токс. — Ще хапнеш ли малко хляб и масло с чаша чай, преди да тръгнем, Робин?

— Благодаря ви, мис — отговори Точиларя и веднага пусна в действие собствените си наточени зъби по такъв забележителен начин, като че ли го бяха държали на съвсем оскъдна дажба доста дълго време.

Малко след това мис Токс си сложи бонето и шала, Поли направи същото, а Роб прегърна майка си и тръгна след новата си господарка. Очите на Поли го изпратиха с такова възхищение и надежда, че около фенерите заиграха бляскави кръгчета. След това Поли изгаси свещта, остави ключа в близката кантора за недвижими имоти и забърза към дома си, като предвкусваше радостните крясъци, които неочакваното ѝ появяване щеше да предизвика. Голямата къща, мълчалив свидетел на толкова промени и страдания, се извисяваше навъсена на улицата, мрачна и няма. А биещото на очи съобщение, че тази прекрасна фамилна собственост се дава под наем, стряскаше всички любопитни погледи.

ГЛАВА LX

ПРЕДИМНО СВАТЪБЕНА

Горе-долу по това време се бе вече състоял големият бал, устройван два пъти годишно от доктор и мисис Блимбър, за който те отправяха покана към всички млади джентълмени, обучавани в това благородно заведение, да ги удостоят с присъствието си на ранното тържество от 19,30 ч., където се танцуваше кадрил. И младите джентълмени, без никакви непристойни прояви на лекомислие, се бяха отправили към домовете си, преситени от наука. Мистър Скетълс беше заминал за чужбина, за да краси завинаги родителския си дом, тъй като баща му, сър Барнет Скетълс, със своите прославени маниери си беше спечелил дипломатически пост и сега заедно с лейди Скетълс изпълняваше почетните си задължения за голямо задоволство дори на своите собствени съотечественици, а това се считаше едва ли не за чудо. Мистър Тозър, вече млад мъж с величествена осанка и ботуши до коленете, беше така погълнат от древността, че познанията му по английски не се различаваха много от тези на истински древен римлянин — едно постижение, което предизвикваше най-нежни чувства у милите му родители и караше майката и бащата на мистър Бригс (чието образование приличаше на претъпкан и така лошо подреден багаж, че той никога не можеше да извади нищо от това, което му трябваше) „със смирена почит да скланят чело“^[1]. Плодът, събиран с толкова труд от дървото на познанието от въпросния джентълмен, всъщност беше подложен на такова пресоване, че се беше превърнал в една интелектуална киселица и от първоначалната големина и аромат на ябълката не беше останало нищо. А младият Бидърстоун, върху когото форсиращата система имаше по-благоприятен и често срещан ефект — щом форсиращият апарат прекъснеше въздействието си, всякаква следа от системата напълно се заличаваше, — беше в много по-изгодно положение. На борда на кораба, на път за Бенгалия, той установи, че забравя всичко с такава възхитителна скорост, че беше твърде съмнително дали ще се задържи

в главата му до края на пътешествието дори склонението на съществителните имена.

Рано в деня на бала, когато доктор Блимбър, спазвайки установения ред, трябваше да се обърне към младите джентълмени с думите: „Джентълмени, ще продължим заниманията си на 25-о число следващия месец“, той се отклони от установения ред и каза:

— Джентълмени, когато нашият приятел Цинцинат се оттеглил от работа и се уединил в своето имение, той не представил на сенат нито един римлянин, когото би пожелал да назове свой приемник. Но тук има един римлянин — и доктор Блимбър постави ръка на рамото на мистър Фидър, бакалавъра на хуманитарните науки, *adolescens imprimis gravis et doctus*^[2]. — Джентълмени, когото аз, оттеглящият се Цинцинат^[3] искам да представя на своя сенат като ваш бъдещ диктатор. Джентълмени, ще продължим заниманията си на 25-о число следващия месец под ръководството на мистър Фидър, бакалавъра на хуманитарните науки.

След тази реч (доктор Блимбър предварително бе уведомил родителите и най-учтиво им бе обяснил всичко) младите джентълмени започнаха да ръкопляскаат, а мистър Тозър, от името на всички, веднага поднесе на доктора сребърна мастилница, придружена от едно приветствие, съдържащо петнадесет латински и седем гръцки цитата, което предизвика всеобщо недоволство и завист сред по-младите джентълмени. Те си казаха: „О, да! Това е чудесен случай за тази антика Тозър, но нали не сме събирали пари, за да може тази антика Тозър да се изфука? Защо пък трябваше да я поднесе точно тази антика Тозър, а не някой друг? Мастилницата не беше само от него. Защо трябваше да намесва общия подарък?!“ Мърмореха и други работи в израз на възмущение, но като че ли най-голяма утеха от всичко им доставяше да го наричат „тази антика Тозър“.

На младите джентълмени не беше казана нито дума, не беше направен и намек дори за предстоящ брак между мистър Фидър, бакалавъра на хуманитарните науки, и прекрасната Корнелия Блимбър. Доктор Блимбър повече от всички останали се стараяше да изглежда така, като че ли нищо не би могло да го учуди повече от подобно нещо. И въпреки всичко младите джентълмени до един отлично знаеха за предстоящия брак и когато потеглиха към своите близки и приятели, се сбогуваха с мистър Фидър със страхопочитание.

Най-съкровениите възжелания на мистър Фидър се бяха сбъднали. Докторът беше решил да измаже къщата отвън, да ѝ направи цялостен ремонт, да му предаде работата и Корнелия. Боядисването и ремонтът започнаха още в деня, когато младите джентълмени си заминаха, и ето че дойде и денят на сватбата. Корнелия, с нови очила, очакваше да я отведат до олтара на Хименей.

Докторът със своите учени крака, мисис Блимбър със своето виолетово боне, мистър Фидър, бакалавърът на хуманитарните науки, с дългите си пръсти и четинеста коса, братът на мистър Фидър, преподобният Алфред Фидър, магистър на хуманитарните науки, който щеше да извърши сватбения обред, се бяха събрали в гостната, а Корнелия, която въпреки портокаловите цветчета изглеждаше както и преди малко изцедена, но очарователна, току-що беше слязла при тях с шаферките, когато вратата се отвори и късогледият млад мъж оповести с висок глас:

— МИСТЪР И МИСИС ТУТС!

След тези думи се появи мистър Тутс, много напълнял, под ръка с една дама с блестящи черни очи, хубаво и изискано облечена.

— Мисис Блимбър — каза мистър Тутс, — позволете ми да ви представя съпругата си.

Мисис Блимбър беше щастлива да се запознае с нея. Мисис Блимбър се държеше малко снизходително, но много любезно.

— И тъй като вие ме познавате отдавна — продължи мистър Тутс, — искам да ви уверя, че тя е една от най-забележителните жени на света.

— Но, мили! — започна да протестира мисис Тутс.

— Кълна ви се! Точно такава е — настояваше мистър Тутс. — Аз... аз ви уверявам, мисис Блимбър, че тя е една наистина необикновена жена.

Мисис Тутс весело се засмя и мисис Блимбър я отведе при Корнелия. След като поднесе своите поздравления на младоженката, след като се поклони на бившия си учител, който във връзка със семейното му положение подхвърли: „Е, Тутс, е, Тутс! И така, ти вече също си един от нас, а, Тутс?“, мистър Тутс се оттегли с мистър Фидър, бакалавъра на хуманитарните науки, в нишата на прозореца.

Мистър Фидър, бакалавърът на хуманитарните науки, беше в отлично настроение и с жест на професионален боксьор тупна мистър

Тутс с юмрук по гърдите.

— Е, стари любовнико! — засмя се мистър Фидър. — Е! Та така с нас! Хванаха ни в капана, а? Изпяхме си песента.

— Фидър — отговори мистър Тутс, — желая ти щастие. Моето единствено желание е и ти да си така... така честит в семейния живот, както съм и аз.

— Аз не забравям своите стари приятели, както виждаш — каза мистър Фидър. — Аз ги каня на своята сватба, Тутс.

— Фидър — сериозно отговори Тутс, — истина е, че имаше някои обстоятелства, които ми попречиха да ти пиша, преди официално да съм сключил брака. Първо, аз се държах като животно с теб по отношение на мис Домби и знаех, че ако те поканя на своята сватба, ти естествено щеше да помислиш, че се женя за мис Домби, което щеше да предизвика ред обяснения, а кълна ти се, че в този критичен момент това щеше да ме довърши. Второ, сватбата беше в строго интимен кръг — присъствуваше само един наш приятел, който е капитан на... не знам точно на какво — продължи мистър Тутс, — но това няма никакво значение. Фидър, надявам се, че като ти писах за всички събития преди заминаването ни с мисис Тутс за чужбина, аз изпълних дълга си към нашето приятелство.

— Тутс, момчето ми — каза мистър Фидър и стисна ръцете му, — аз просто се шегувах.

— А сега, Фидър — каза мистър Тутс, — бих искал да зная какво е мнението ти за съюза, който съм сключил.

— Прекрасен е!

— За тебе е прекрасен, така ли, Фидър? — попита тържествено мистър Тутс. — А представяш ли си колко прекрасен е за мен? Защото ти никога няма да можеш да разбереш колко необикновена жена е тя.

Мистър Фидър беше готов да приеме това на доверие, но мистър Тутс поклати отрицателно глава и не искаше и да чуе, че това е достатъчно.

— Разбираш ли — започна мистър Тутс, — това, което исках да притежава моята съпруга, казано накратко, беше ум. Пари, Фидър, аз имах. Ум аз... аз нямах кой знае колко.

Мистър Фидър промърмори:

— Е, имаше, имаше, Тутс!

Но мистър Тутс настояваше:

— Не, Фидър, нямах. Защо да крием това? Ня-мах. Но веднага разбрах, че тя има — каза мистър Тутс и посочи с ръка към жена си, — и то в изобилие. Не се намери нито един роднина, който да се противопостави на брака ми, нито да се засегне от това, че тя има пониско обществено положение, защото аз нямам роднини. Никога не съм имал някой, който да се интересува от мен, освен настойника ми, а него, Фидър, аз винаги съм смятал за пират и корсар. Ето защо, нали разбираш, малко вероятно беше — продължи мистър Тутс — да поискам неговото мнение.

— Естествено — каза мистър Фидър.

— И така — не спираше мистър Тутс, — аз действах на своя глава. Благословен да е денят, в който го сторих! Фидър! Никой освен мен не може да знае така добре умствените възможности на тази жена. И ако някога обърнат внимание на правата на жената и други неща от този род, това ще стане благодарение на нейния изключителен интелект. Сузан, скъпа — възкликна мистър Тутс, като погледна внезапно иззад завесата, — умолявам те да не се преуморяваш.

— Но, мили — отговори мисис Тутс, — аз само приказвах.

— Моля те, любима — пак повтори мистър Тутс, не се преуморявай. Наистина трябва да внимаваш. Скъпа моя Сузан, недей да се преуморяваш. Толкова лесно се вълнува — обърна се мистър Тутс към мисис Блимбър — и тогава съвсем забравя съветите на лекаря.

Мисис Блимбър тъкмо вгълпяваше на мисис Тутс необходимостта да се пази, когато мистър Фидър, бакалавърът на хуманитарните науки, ѝ предложи ръката си и я поведе надолу към каретите, които чакаха, за да ги откарат до църквата. Доктор Блимбър придружи мисис Тутс, мистър Тутс придружи прекрасната младоженка, около чиито проблясващи очила пърхаха като пеперуди две малки шаферки, целите в тюл. Братът на мистър Фидър, мистър Алфред Фидър, магистърът на хуманитарните науки, беше тръгнал преди тях, за да се заеме с официалните си задължения.

Ритуалът премина възхитително. Корнелия, със своите щръкнали къдрички, се държа, както би казал Петела, много хладнокръвно, а доктор Блимбър я предаде на младоженеца с решителността на човек, отдавна наумил си да го стори. Най-много страдаха малките шаферки, облечени в тюл. Мисис Блимбър също се беше разчувствувала, но с

мярка, и на връщане от църквата тя каза на преподобния мистър Алфред Фидър, магистъра на хуманитарните науки, че ако можела да види и Цицерон в неговото уединение в Тускул, тогава вече всичките й желаниа щели да се изпълнят.

Последва гощавка за същия ограничен състав и по време на тази гощавка настроението на мистър Фидър, бакалавъра на хуманитарните науки, беше великолепно и така се предаде на мисис Тутс, че на няколко пъти чуха мистър Тутс да прави забележки през масата: „Мила моя Сузан, не се преуморявай!“ Най-хубавата част от гощавката беше, когато мистър Тутс почувствува, че негов дълг е да поднесе приветствие, и въпреки поредицата телеграфични знаци, изпратени от мисис Тутс с цел да го разубедят, той за първи път в живота си се изправи да държи реч.

— Наистина — започна мистър Тутс — в тази къща, в която беше направено всичко възможно, за да... за да объркат мозъка ми — което няма никакво значение в случая и за което аз не виня никого, — с мене винаги са се отнасяли като с член на семейството на доктор Блимбър, аз имах собствено бюро за доста дълго време... и аз не мога... да позволя... моя приятел Фидър да...

— ... се ожени — подсказа мисис Тутс.

— Много уместно и съвсем небезинтересно в случая е да забележа — каза мистър Тутс с грейнало лице, — че моята съпруга е най-необикновената жена и би се справила с поздравлението много по-добре от мен... и да позволя... моя приятел Фидър да се ожени... особено за...

— ... за мис Блимбър — отново му подсказа мисис Тутс.

— За мисис Фидър, любов моя — понижи глас мистър Тутс, като се обърна към съпругата си, — „която бог свързва“, нали си спомняш, и по-нататък „и нека никой човек...“ нали така беше? Аз не мога да позволя моя приятел Фидър да се ожени... особено за мисис Фидър... без да вдигна тост... тост за тях! И нека... — продължи мистър Тутс и впери очи в жена си, за да се вдъхнови за стремителния полет на своето въображение — и нека факлата на Хименей бъде вашият фар на радостта, и нека цветята, които днес посипахме в краката ви, бъдат... бъдат ваши стражи срещу... унинието!

Доктор Блимбър, който имаше вкус към метафорите, беше очарован от приветствието и каза:

— Браво, Тутс! Наистина добре казано, Тутс! — поклати одобрително глава и започна да ръкопляска.

В отговор на приветствието на Тутс мистър Фидър произнесе една шеговита реч, проникната от много чувство. След него мистър Алфред Фидър, магистърът на хуманитарните науки, беше щастлив да вдигне тост за доктор и мисис Блимбър, а мистър Фидър, бакалавърът на хуманитарните науки, беше не по-малко щастлив да вдигне тост за малките шаферки в тюл. След това със своя звучен глас доктор Блимбър изказа някои пасторални мисли относно тръстиките, сред които възнамерявали да се заселят с мисис Блимбър, и за пчелите, които щели да жужат около тяхната колибка.

Тъй като малко след това очите на доктора започнаха видимо да лъщят, а неговият зет отбеляза, че времето било създадено за робите, и се осведоми дали мисис Тутс пеела, благоразумната мисис Блимбър разпусна събранието и изпрати Корнелия, невъзмутима и спокойна, в една пощенска кола с избраница на сърцето ѝ.

Мистър и мисис Тутс се отправиха към странноприемницата „Бедфорд“ (мисис Тутс беше посещавала това място преди, когато още носеше моминското си име Нипър) и там ги очакваше едно писмо, което мистър Тутс чете толкова дълго, че мисис Тутс се разтревожи.

— Скъпа Сузан — предупреди я мистър Тутс, — за тебе уплахата е по-вредна и от преумората. Моля те, успокой се!

— От кого е писмото? — попита мисис Тутс.

— Но, мила — отговори мистър Тутс, — от капитан Джилс, разбира се. Не се вълнувай. Уолтър и мис Домби се очакват скоро у дома.

— Мили — изправи се бързо от канапето пребледнялата мисис Тутс, — не се опитвай да ме мамиш. Няма смисъл. Зная, че са се прибрали — изписано е на лицето ти!

— Тя е необикновена жена! — възкликна мистър Тутс с възторг и благоговение. — Права си, скъпа, прибрали са се. Мис Домби се е срещнала с баща си и те са се помирили.

— Помирили са се! — запляска с ръце мисис Тутс.

— Скъпа — прекъсна я мистър Тутс, — моля те да не се преуморяваш. Моля те, спомни си какво каза лекарят. Капитан Джилс пише... всъщност той не пише, но от това, което разбирам, той иска да каже... че мис Домби е отвела нещастния си баща от старата му къща

и го е прибрала там, където живеят сега с Уолтър, че той лежи тежко болен... и се предполага, че е на смъртно легло, а тя се грижела за него денонощно.

Мисис Тутс горчиво зарида.

— Моя скъпа Сузан — започна да я увещава мистър Тутс, — моля те, моля те, ако, разбира се, можеш в този момент, да си спомниш какво каза лекарят. Ако не можеш, тогава няма никакво значение... но моля те, постарай се да си спомниш!

Съпругата му, която изведнъж си беше припомнила старите лавици, започна така трогателно да го моли да я заведе при ненагледната ѝ любимка, при малката ѝ господарка, при любимото ѝ същество и други неща от този род, че мистър Тутс, преизпълнен с дълбоко съчувствие и възхищение, прие на драго сърце и те решиха да тръгнат веднага, за да се явят лично в отговор на писмото на капитана.

По някакво стечение на обстоятелствата, по някакво необяснимо съвпадение, същия този ден, когато мистър и мисис Тутс потеглиха към капитана, той се беше озовал в един пищен брачен кортеж, но в него той не беше главното действащо лице. Всичко беше станало съвсем случайно по следния начин:

След като за свое безгранично удоволствие беше зърнал Флорънс и бебето ѝ и дълго разговарял с Уолтър, капитанът беше тръгнал да се поразходи, тъй като смяташе, че му е необходимо да размисли сам върху превратностите на съдбата и мъдро да поклати колосаната си шапка, разсъждавайки за разорения мистър Домби, към когото неговата благородна и простодушна душа проявяваше дълбоко съчувствие. Капитанът може би щеше да потъне в дълбока печал поради нещастieto на този джентълмен, ако не беше мисълта за бебето. Всеки път, когато си спомнеше за него, той изпитваше такова удоволствие, че се смееше с глас на улицата, и неведнъж, поддал се на своя възторг, за голямо учудване на минувачите подхвърляше високо и улавяше във въздуха твърдо колосаната си шапка. Честото редуване на светлина и сянка, предизвикано от размишленията върху тези два коренно различни въпроса, беше мъчително за капитана и той реши, че му е необходима дълга разходка, за да си възвърне душевното равновесие. А тъй като приятните асоциации играят голяма роля за това, той избра като място за своята разходка стария си квартал — там можеха да се видят мачти, гребла, гравьори, майстори на корабни

сухари, носачи на въглища, котли за катран, моряци, канали, докове, подвижни мостове и други успокоително действащи неща.

Този спокоен пейзаж и особено Лаймхаус Хол и околността оказаха такава силно успокояващо въздействие върху капитана, че той продължи разходката си напълно възвърнал душевния си мир и всъщност вече си доставяше наслада на душата, тананикайки си съвсем тихичко баладата за Прекрасната Пег, когато, завивайки зад ъгъла, се озова право срещу едно триумфално шествие, при вида на което се вцепени и онемя.

Ужасната процесия се оглавяваше от тази непоколебима жена мисис Макстинджър, която със същия израз на неумолима решимост, окачила на видно място върху коравосърдечната си гръд изумителния часовник и други украшения — в които капитанът от пръв поглед разпозна личната собственост на Бънсби, — водеше под ръка не някой друг, а прозорливия мореплавател. С обезумял и нещастен вид на пленник, когото откарват далеч от родината, той покорно се беше оставил на волята ѝ. Зад тях се виждаше ликуващата група на младите членове от семейство Макстинджър. После следваха две дами със страховит и непреклонен вид, които водеха помежду си дребничък джентълмен с огромен цилиндър. Те също ликуваха. Най-отзад вървеше момчето на Бънсби и носеше чадърите. Движеха се като на парад. Потресаващата целенасоченост, която се излъчваше от цялата компания, сама по себе си ясно говореше — дори войнствените физиономии на двете дами да не бяха достатъчно красноречиви, — че това шествие ще извършва жертвоприношение и жертвата е Бънсби.

Първата мисъл на капитана беше да побегне. Това трябва да е била първата мисъл и на Бънсби, но очевидно тя се беше оказала безнадеждно неосъществима. В този миг един вик откъм групата — бяха го познали и Александър Макстинджър се спусна към него с отворени обятия — закова капитана на място.

— Е, кап'тан Кътъл! — обърна се към него мисис Макстинджър. — Това се казва среща! Вече не храня лоши чувства към вас. Кап'тан Кътъл, няма защо да се боите, че ще започна да ви коря... Надявам се, че ще се изправя пред олтара в съвсем различно разположение на духа.

След тези думи мисис Макстинджър спря, за да си поеме дъх, изпъна се, изпъчи гръд и като посочи жертвата, каза:

— Ето моя съпруг, кап'тан Кътъл!

Злочестият Бънсби не поглеждаше нито наляво, нито надясно, нито към младоженката, нито към приятеля си, а беше вперил поглед право напред в празното пространство. Тъй като капитанът му протегна ръка, Бънсби също протегна своята, но не обели нито дума в отговор на поздравленията.

— Кап'тан Кътъл — обърна се към него мисис Макстинджър, — ако желаете да забравим старата вражда и да видите за последен път своя приятел и моя съпруг като ерген, то ние ще се радваме да ни придружите до църквата. Тази дама тук — и мисис Макстинджър посочи по-войнствената от двете — е моя шаферка и ще бъде щастлива, ако вие ѝ кавалерствувате, кап'тан Кътъл.

При тези думи дребничкият джентълмен с огромния цилиндър, който, изглежда, беше съпруг на другата дама, явно възрадва от това, че още един мъж ще бъде принизен до неговото положение, веднага направи място на капитан Кътъл и му отстъпи въпросната дама. Дамата начаса го сграбчи и като отбеляза, че няма време за губене, със силен глас издаде команда за тръгване.

Капитанът, отначало много загрижен за приятеля си, а не по-малко и за самия себе си — обхвана го тъмен страх, че може да бъде принуден да се ожени, но той си спомни за обреда и се успокои, защото при една такава церемония по закон трябваше да каже „да“ и следователно той лично беше в безопасност, тъй като твърдо реши, че ако изобщо го попитат, съвсем ясно щеше да отговори „не“, — се беше облял целият в пот и за известно време не усещаше нито че шествието, в което сам участвуваше, се движи, нито че прекрасната му спътница му говори нещо. Когато постепенно се успокои, узна от тази дама, че била вдовицата на някой си мистър Бокъм, заемал длъжност в митницата, че била най-добрата приятелка на мисис Макстинджър, която тя лично считала за образец на техния пол; тя често била чувала за капитана и сега се надявала, че той се разкайва за миналото си; тя вярвала, че мистър Бънсби разбирал какъв дар божи е получил, но се опасявала, че мъжете често не ценели това, което имали, докато не го загубят — и така нататък все в този дух.

Капитан Кътъл не можеше да не забележи, че през цялото време мисис Бокъм не откъсва очи от младоженеца и че всеки път, щом стигнеха до някой двор или тясна уличка, която би дала възможност за бягство, тя заставаше нащрек, за да му отреже пътя, в случай че той се

опита да побегне. Другата дама и съпругът ѝ, дребничкият джентълмен с огромния цилиндър, също зорко бдяха според предварително уговорения план. А злочестият моряк беше така надеждно охраняван от мисис Макстинджър, че всеки опит за спасение чрез бягство беше обречен на неуспех. Това беше толкова явно, че и случайните минувачи го разбираха и подвикваха подигравателно. Страшилището Макстинджър оставаше обаче неизменно безразлична към всичко наоколо, а Бънсби сякаш беше в несвят.

Капитанът направи безброй опити да осъществи някаква връзка с философа, било то с дума или знак, но цялото му старание беше напразно поради бдителността на стражите и поради присъщото на Бънсби качество да не обръща внимание на външните и очевидни неща. Така те приближиха църквата, една спретната, варосана постройка, в която от скоро служеше преподобният Мелиседек Хаулър, същият, който след много настоятелни молби беше решил да отпусне на света още две години живот, но беше уведомил своите привърженици, че светът неизбежно трябва да загине.

Докато преподобният Мелиседек поднасяше на бога няколко подходящи за случая молитви, капитанът намери сгоден случай да изръмжи в ухото на младоженеца:

— Как си момчето ми, как си?

А Бънсби, съвсем забравил за преподобния Мелиседек, за което само безнадеждното му положение можеше да го извини, отговори:

— Дяволски зле.

— Джак Бънсби — прошепна капитанът, — по своя собствена воля ли вземаш тази жена?

Мистър Бънсби отговори:

— Не.

— Защо тогава я вземаш, момчето ми? — съвсем уместно попита капитанът.

Бънсби, който все още гледаше както винаги с безизразно лице отвъд този свят, не отговори нищо.

— Защо не избягаш? — попита капитанът.

— А? — прошепна Бънсби и за миг в очите му проблесна надежда.

— Да избягаш! — повтори капитанът.

— И каква полза от това? — възрази обезвереният мъдрец. — Тя пак ще ме хване.

— Опитай! — посъветва го капитанът. — Хайде? Съвземи се! Сега е моментът! Бягай, Джак Бънсби.

Джак Бънсби обаче, вместо да послуша този съвет, прошепна с горестен глас:

— Всичко започна там, с този твой сандък. Защо изобщо я изпратих до пристана ѝ в онази нощ?

— Момчето ми — неуверено каза капитанът, — мислех, че си победител, а не победен. Човек с твоите разбирания!

Мистър Бънсби само тихо изстена.

— Хайде! — подбутна го с лакът капитанът. — Сега е моментът! Бягай! Аз ще прикривам отстъплението ти. Времето лети, Бънсби! Питам те, ще бягаш ли? Спасявай свободата си!

Бънсби не мръдна.

— Бънсби, питам те за втори път! — прошепна капитанът.

Но и при втория път Бънсби не мръдна.

— Бънсби — подкани го капитанът, — свободата ти! За трети път те питам! Сега или никога!

Бънсби не го направи нито на третия път, нито въобще по-късно, защото непосредствено след тези думи мисис Макстинджър се омъжи за него.

Едно от най-потресаващите неща за капитана по време на церемонията беше огромният интерес на Джулиана Макстинджър и гибелното съсредоточаване на всички дарби на това многообещаващо дете — още отсега копие на своята майка — върху подробностите на ритуала. Капитанът видя в това една поредица от капани за мъжкия пол, която се проточваше в безкрая, видя в бъдещето векове на потисничество и насилие, на които щеше да бъде обречено съсловието на мореплавателите. Тази гледка беше много по-впечатляваща от непоклатимата решимост на мисис Бокъм и другата дама, от ликуването на дребничкия джентълмен с огромния цилиндър и дори от свирепата неумолимост на мисис Макстинджър. Младите членове на семейство Макстинджър от мъжки пол малко разбираха какво точно става наоколо и още по-малко се интересуваха, защото почти през цялото време бяха заети да си настъпват ботинките. Но тези клетки

дечурлига послужиха като контрастен фон, на който красиво се откри преждевременно съзрялата жена у Джулиана.

След година-две, помисли си капитанът, щеше да е истинска напаст да се живее в една къща с това дете.

След свършването на ритуала всички деца наскачаха върху мистър Бънсби, за да го поздравят с нежното име „татко“, и си изпросиха от него по една дребна монета. Когато любвеобилните излияния завършиха и шествието се канеше да поеме напред, то беше задържано за малко от неочакваното изстъпление от страна на Александър Макстинджър. Изглежда, че това мило дете свързваше църквата с гробищата — в случай че не се влиза в нея за обичайна молитва, — и сега не можеха да го разубедят, че майка му няма да бъде прилично погребана и той завинаги ще я загуби. Разочарован в очакванията си, той се дереше от плач с такава учудваща сила, че лицето му посиня. Колкото и трогната да беше майка му от тази проява на нежни чувства, за забележителната жена не беше присъщо да допусне вълнението ѝ да премине в слабост. Ето защо след напразни опити да го вразуми посредством разтърсване, удряне, силни крясъци и други подобни средства тя го изведе навън и приложи друг метод — участниците в сватбената процесия чуха поредица от бързи, отсечени удари, наподобяващи аплодисменти, а след това видяха пламналия и ревящ Александър, седнал върху най-хладното паве на двора.

След това шествието вече можеше да се строи отново и да се отпрати към Бриг Плейс, където ги очакваше сватбена гощавка. И те се върнаха по същия път, по който бяха дошли, като Бънсби получи много шегаджийски поздравления от минавачите за новопридобития си дар божи. Капитанът ги придружи до входната врата и тъй като се почувствува обезпокоен от нежното внимание на мисис Бокъм, която вече беше освободена от всепоглъщащото я задължение — бдителността и усърдието на дамите чувствително намаляха, след като годеникът беше благополучно венчан — и можеше много по-спокойно да проявява интерес към него, побърза да остави шествието и пленника, като с отпаднал глас се извини с някаква делова среща и обеща, че скоро ще се върне. Капитанът имаше и друга причина за своето безпокойство. Той с угризение на съвестта си мислеше, че пръв е съдействувал за хващането на Бънсби в капана, въпреки че съвсем не

беше допуснал подобно нещо, тъй като безгранично вярваше в способността на философа да се измъква от всякакви положения.

Капитанът не можеше и да допусне, че би могъл да се върне пак при стария Сол Джилс и дървения мичман, без да се отбие да попита за здравето на мистър Домби, въпреки че къщата, в която лежеше болният, беше далеч извън Лондон, където започваха ливадите. И така, когато се умори, той се качи на един фойтон и весело измина разстоянието дотам.

Щорите бяха спуснати и къщата беше така смълчана, че капитанът се побоя да почука. Но като долепи ухо до вратата, той дочу тихи гласове отвътре, почука леко и му отвори мистър Тутс. Мистър Тутс и съпругата му всъщност току-що бяха пристигнали, след като най-напред се бяха отбили при дървения мичман да търсят капитана, откъдето бяха отправени на този адрес.

Още с пристигането си мисис Тутс беше грабнала детето от нечии ръце, взела го беше в прегръдките си, седнала на стълбите и започнала да го притиска към гърдите си и да го милва. Флорънс стоеше наведена до нея и едва ли някой можеше да каже кого прегръща и целува мисис Тутс повече — майката или детето, и коя от двете е по-нежна — Флорънс към мисис Тутс, мисис Тутс към Флорънс или и двете заедно към детето. Те бяха възплъщение на радост и обич.

— Много ли е болен баща ви, моя скъпа, мила мис Флой? — попита Сузан.

— Много, много е болен — отговори Флорънс. — Но, Сузан, ти не бива да се обръщаш към мен както преди. А това какво е? — И Флорънс докосна смаяно дрехите ѝ. — Старата ти рокля, скъпа? Старата ти шапка, къдрици и всичко останало?

Сузан избухна в плач и обсипа с целувки малката ръка, която я докосваше с такова недоумение.

— Скъпа моя мис Домби — каза мистър Тутс и пристъпи напред, — аз ще ви обясня всичко. Тя е най-необикновената жена. Такива като нея са малко. Тя винаги е казвала още преди да се оженим, и го твърди до ден-днешен, че когато и да се върнете, тя ще дойде при вас, облечена в същата рокля, с която ви е служила, от страх да не би да ви се стори чужда или да не би да не я харесате както преди. Аз самият се възхищавам от тази рокля — добави мистър Тутс. — Аз я обожавам,

когато носи точно тази рокля. Моя скъпа мис Домби, тя отново ще бъде вашата прислужница, вашата бавачка и всичко друго, което някога е била за вас. И нещо повече дори. Тя не се е променила. Но, Сузан, мила — обърна се към нея мистър Тутс, който беше говорил с много чувство и възхищение, — всичко, което искам от теб, е да не забравяш лекаря и да не се преуморяваш.

[1] Цитатът е от „Изгубеният рай“ на Милтън, книга III (прев. Ал. Шурбанов) ↑

[2] Младеж, извънредно сериозен и образован (лат.) ↑

[3] Цинцинат — римски държавник и пълководец. (V век пр. н. е.). Считан за образец на скромност. ↑

ГЛАВА LXI

ПРЕОДОЛЯНАТА ГОРДОСТ

Флорънс се нуждаеше от подкрепа, а и баща ѝ болезнено се нуждаеше от същото. Ето защо помощта, която ѝ оказваше нейната стара приятелка, беше неоценима. Смъртта дебнеше баща ѝ. Останал само една сянка на това, което представляваше някога, с помрачен разсъдък и тежко болен, той уморено се бе отпуснал в леглото, което дъщеря му беше приготвила със собствените си ръце, и оттогава не се беше привдигнал.

Тя непрекъснато беше край него. Обикновено той я познаваше, въпреки че блуждаещата му мисъл често смесваше настоящето с миналото. Понякога той ѝ говореше, като че ли синът му току-що беше умрял, и тогава ѝ казваше, че макар да не беше споменал нищо за нейните грижи край малкото креватче, той ги беше забелязал — да, забелязал ги беше. В тези случаи обръщаше глава и хлипаше, след това протягаше към нея немощната си ръка. Понякога я питаше:

— Къде е Флорънс?

— Тук съм, татко, тук съм.

— Не я познавам! — плачеше той. — Толкова дълго сме били разделени, че не я познавам.

А след това очите му се вторачваха уплашено, докато тя най-накрая успяваше да разсее мрачните му мисли и да предизвика отново сълзи, които друг път така упорито се мъчеше да спре.

Той говореше несвързано за предишните си търговски сделки, понякога с часове, и Флорънс, която го слушаше, често губеше нишката. Той повтаряше познатия детски въпрос: „Какво представляват парите?“ и размишляваше върху него, разсъждаваше и спореше със себе си доста смислено, за да достигне някакъв задоволителен отговор, като че за пръв път му се задаваше този въпрос. По двадесет хиляди пъти на ден унесено повтаряше името на своята стара фирма и при всяко изговаряне на името заравяше глава

във възглавницата. Броеше децата си: едно... две... толкоз, след това започваше отначало и пак по същия начин.

Но това се случваше само когато разсъдъкът му беше най-силно помрачен. Във всички други състояния на болестта и особено когато мислите му бяха най-свързани, умът му се връщаше към Флорънс. Най-често той извикваше в съзнанието си онази нощ, за която неотдавна си беше спомнил, и си представяше, че сърцето му е заговорило и че е тръгнал след нея нагоре по стълбите, за да я настигне. Но след това този момент се объркваше в съзнанието му с по-късните дни, когато се бяха появили множеството стъпки, чийто брой го учудваше и докато я следваше нагоре, той започваше да ги брои. Изведнъж сред другите стъпки се появяваше една кървава следа, а след нея от време на време изникваха зеещи врати, през които се виждаха отразени в огледалата някакви страховити образи на измъчени мъже, които притискаха нещо до гърдите си. И пак сред множеството стъпки и кървави следи се появяваха стъпките на Флорънс. И пак тя продължаваше да върви пред него. И пак неспокойната мисъл продължаваше да я следва и да брои, все по-нагоре и по-нагоре, сякаш се изкачваше по величествена кула, за която бяха необходими години, за да се стигне до върха.

Един ден той попита дали гласът, който беше чул преди малко, не е на Сузан. Флорънс отвърна:

— Да, скъпи татко — и го попита дали би желал да я види.

Той каза „много бих искал“ и Сузан не без страх се изправи до леглото му.

Това, изглежда, беше голяма утеха за него. Помоли я да не си отива, да разбере, че той ѝ прощава за това, което му е казала, и че тя трябва да остане. Той и Флорънс сега били съвсем други, добави, и много щастливи. Нека сама да види! И като доказателство притегли нежната главица и я положи на възглавницата до себе си.

Той остана в това състояние в продължение на дни и седмици. Накрая, макар и все още на легло — превърнал се в сянка, с толкова тих глас, че човек можеше да го чуе само ако се наведе съвсем близо до устните му, — кошмарите го напуснаха. Сега той изпитваше някакво смъртно удоволствие да лежи пред отворения прозорец и да гледа лятното небе и дърветата, а привечер — залеза, да наблюдава сенките на облаците и листата, като че чувствава някакво сродство с

тях. И това беше естествено. Животът и светът се бяха превърнали за него в сянка.

Той започна да се безпокои, че Флорънс се уморява, и често, надмогвайки слабостта си, ѝ прошепваше:

— Скъпа, иди се поразходи на чист въздух. Иди при мъжа си.

Един ден, когато Уолтър беше при него, той му направи знак с ръка да се приближи и да се наведе. След това, като му стискаше ръката, изрази шепнешком увереността си, че можел да му повери детето си, когато умре.

Една вечер по залез-слънце Уолтър и Флорънс седяха заедно в стаята му — той обичаше да ги гледа — и Флорънс, прегърнала бебето, започна тихичко да пее на малкото момченце същата стара песен, която беше пяла толкова често на починалото си братче. Тази вечер той не можа да издържи това. Вдигна треперещата си ръка и я помоли да спре, но на следващия ден пожела тя пак да изпее песента. След това често започна да повтаря вечер същата молба и тя пееше. А той слушаше, извърнал глава.

Веднъж Флорънс седеше до прозореца в неговата стая, а между нея и бившата ѝ прислужница, все така предана нейна помощница, беше поставена кошницата за ръкоделие. Той беше задрямал. Беше чудесен следобед, оставаха още два часа до смрачаване. Тишината и покоят наведоха Флорънс на размисли. В момента тя си спомни единствено онзи миг, когато човекът, който сега лежеше пред нея неузнаваемо променен, я беше представил за първи път на красивата ѝ нова майка. Уолтър, подпрял се на облегалката на стола ѝ, я докосна и тя се стресна.

— Скъпа — каза Уолтър, — долу има един човек, който желае да говори с теб.

Стори ѝ се, че Уолтър изглежда обезпокоен, и затова го попита дали не се е случило нещо.

— Не, не, любов моя! — успокои я Уолтър. — Аз лично видях джентълмена и разговарях с него. Нищо не се е случило. Идваш ли?

Флорънс го хвана подръка и като повери баща си на чернооката мисис Тутс, която работеше толкова чевръсто и сръчно, колкото само една черноока жена би могла, придружи съпруга си по стълбите. В малката приятна гостна с врата към градината седеше един джентълмен, който при влизането ѝ се изправи и тръгна да я посрещне,

но поради някаква своеобразност на краката си се отклони към вратата и единствено масата го спря.

Едва тогава Флорънс си спомни, че това е братовчедът Финикс, когото в първия момент не беше успяла да разпознае от сянката на листата. Братовчедът Финикс пое ръката ѝ и я поздрави по случай женитбата ѝ.

— Много бих желал, уверявам ви — каза братовчедът Финикс, — да ми се бе отдала възможността да поднеса по-рано своите благопожелания, но всъщност толкова много мъчителни неща се случиха, следвайки се по петите, както би могло да се каже, че аз самият бях в дяволско състояние и не можех да се появявам в никакво общество. Единственото общество, с което контактувах, беше собствената ми особа и определено може да се каже, че не е никак приятно на човек с добро мнение за своите възможности да се увери, че е способен да отегчи самия себе си, така да се каже, до крайна степен.

Флорънс долови по нещо неопределено, нещо напрегнато и неспокойно в поведението на този джентълмен — а неговото поведение си оставаше винаги джентълменско независимо от присъщите му малки, безобидни чудатости, — както и по поведението на Уолтър, че щеше да последва нещо, свързано с някакво конкретно намерение.

— Аз изразих пред моя приятел Гей, ако ми бъде позволено да го наричам така — започна братовчедът Финикс, — радостта си да науча, че моят приятел Домби решително се подобрява. Вярвам, че моят приятел Домби няма да позволи да се терзае твърде много от мисълта за загубата на състоянието си. Не мога да кажа, че аз самият някога съм претърпял голяма загуба на състояние, тъй като всъщност никога не съм имал голямо състояние, което да загубя. Но каквото имах, загубих го и не съм забелязал това да ме тревожи особено. Зная, че моят приятел Домби е дяволски уважаван човек, и предполагам, че моят приятел Домби много ще се успокои, като разбере, че това е всеобщото мнение. Дори Томи Скрюзър — много жлъчен по природа човек, когото моят приятел Гей вероятно познава — не може да каже нищо в опровержение на този факт.

Сега Флорънс още по-силно почувствува, че ще последва нещо друго, и нетърпеливо очакваше да го чуе. Толкова нетърпеливо, че

братовчедът Финикс отговори, сякаш тя беше задала своя въпрос гласно.

— Всъщност — започна братовчедът Финикс — моят приятел Гей и аз обсъждахме доколко е уместно да поискаме една услуга от вас. аз получих съгласието на моя приятел Гей — който ме прие изключително мило и искрено, за което съм му много признателен — да ви помоля за тази услуга. Съзнавам, че такава мила дама, каквато е прекрасната и изискана дъщеря на моя приятел Домби, няма да има нужда от дълги увещания. И все пак щастлив съм от мисълта, че в случая съм подкрепян от влиянието и одобрението на моя приятел Гей. Както и по времето, когато бях член на парламента, когато някой искаше да внесе някакво предложение — а това се случваше много рядко по онова време, защото ни държаха изкъсо, тъй като лидерите и на двете партии бяха същински фелдфебели, а това беше дяволски удобно за нас, редниците, защото ни възпираше да излагаме непрекъснато становищата си, а мнозина от нас изпитваха трескаво желание да го сторят, — та както бях започнал да ви казвам, по времето, когато бях член на парламента, щом разрешаха на някого да се изкаже и да пусне своя малък фишек, той винаги се считаше задължен да заяви, че има щастието да се надява, че неговите чувства не остават без отзвук в сърцето на мистър Пит, лоцманът, всъщност, който бил устоял на бурята. Веднага след тези думи дяволски много приятелчета започваха да ръкопляскат, за да му повдигат духа. Факт е обаче, че тези приятелчета, получили нареждане да ръкопляскат бурно винаги когато се споменава името на мистър Пит, така се бяха усъвършенствували, че се будеха само при звука на името му. А иначе нямаха никакво понятие от това, което ставаше около тях, и затова Приказливия Браун — пияницата от Министерството на финансите, с когото бащата на моя приятел Гей може би се е познавал, защото това беше доста преди времето, което моят приятел Гей помни — обичаше често да казва, че ако някой се изправел и заявял, че за съжаление трябвало да уведоми парламента, че в кулоарите има един почетен член в предсмъртни гърчове и че името на този почетен член е Пит, аплодисментите щели да бъдат оглушителни.

Това отлагане на най-същественото силно развълнува Флорънс и тя премести поглед от братовчедата Финикс към Уолтър с нарастваща тревога.

— Любов моя — каза Уолтър, — нищо особено не се е случило.

— Честна дума, нищо особено не се е случило — потвърди и братовчедът Финикс — и съм дълбоко покрусен, че съм ви причинил дори и минутка безпокойство. Позволете ми да ви уверя, че нищо особено не се е случило. Услугата, за която ще ви помоля, е просто... но тя наистина изглежда толкова необичайна, че ще бъда безкрайно задължен на моя приятел Гей, ако бъде така добър да направи... всъщност да направи първата стъпка — добави братовчедът Финикс.

След като братовчедът Финикс го беше помолил по този начин, а и погледът, който Флорънс му отправи, беше не по-малко умоляващ, Уолтър каза:

— Мила моя, ето в какво се състои цялата работа. Трябва просто да отидеш с този джентълмен, когото ти познаваш, до Лондон...

— И с моя приятел Гей, също... извинете! — намеси се братовчедът Финикс.

— ... и с мене... за да направим посещение на едно място.

— При кого? — попита Флорънс и започна да поглежда ту единия, ту другия.

— Ще ви помоля — каза братовчедът Финикс — да не настоявате за отговор на този въпрос. Осмелявам се да си позволя дързостта да ви отправя тази молба.

— А ти, Уолтър, знаеш ли при кого?

— Да.

— И смяташ ли, че е необходимо да тръгна?

— Да. Само защото съм сигурен, че и ти би мислила така, въпреки че поради някои причини, които аз добре разбирам, е много по-добре да не се казва нищо повече предварително.

— Ако татко все още спи или ако се е събудил и не му трябва, ще тръгна веднага — каза Флорънс. Тя се изправи мълчаливо, погледна ги, леко разтревожена, но с пълно доверие, и излезе от стаята.

Когато се върна, готова да ги придружи, тя ги завари да разговарят сериозно до прозореца. Флорънс се учуди каква беше тази тема, която ги беше направила толкова добри познати за толкова кратко време. Но не се учуди, когато при влизането ѝ мъжът ѝ прекъсна разговора и обърна към нея поглед, изпълнен с гордост и любов, защото винаги когато бяха заедно, погледът му изразяваше тези чувства.

— Ще оставя — каза братовчедът Финикс — визитната си картичка на мистър Домби, като искрено изразявам своята увереност, че той ще възстановява здравето и силите си с всеки изминал час. Надявам се, че моят приятел Домби ще ми направи услугата да ме смята за човек, който изпитва дяволски горещо възхищение към неговия характер всъщност, като английски търговец и дяволски почтен джентълмен. Моето имение в провинцията е в състояние, на ужасна разруха, но ако моят приятел Домби пожелае смяна на въздуха и се настани в него, той ще се увери, че това е едно изключително здравословно място... каквото и би трябвало да бъде, като се има пред вид колко невероятно скучно е там. Ако моят приятел Домби се оплаква от отпадналост и ми позволи да му препоръчам това, което често ми е помагало... а понякога аз съм се чувствувал доста неразположен, защото съм живял сравнително независимо в дните, когато мъжете живееха съвсем независимо... та бих казал, всъщност, да разбие в чаша шери един жълтък със захар и индийско орехче и да го пие сутрин с парче сухар. Джаксън, който имаше боксърски салон на Бонд Стрийт — спортист от висока класа, чиято репутация без съмнение е известна на мистър Гей, — обичаше да казва, че когато се готвели за ринга, вместо шери си слагали ром. В този случай аз бих препоръчал все пак шери, като се има пред вид, че моят приятел Домби сега е болен, така че ромът може да го удари... всъщност, в главата... и да го докара до дяволско състояние.

Братовчедът Финикс изрече всичко това, като видимо се безпокоеше и нервничеше. След това подаде ръка на Флорънс, постара се да наложи подчинение на своенравните си крака — те твърдо бяха решили да излязат в градината, — отведе дамата до входната врата и ѝ помогна да се настани в една карета, която я очакваше.

Уолтър се качи след него и те тръгнаха.

Пътуваха шест или осем мили. Когато навлязоха в познатите мрачни, внушителни улици в западната част на Лондон, вече започваше да се смрачава. Флорънс бе хванала Уолтър за ръка и се вглеждаше съсредоточено и с нарастващо вълнение във всяка улица, по която завиваха.

Когато най-накрая каретата спря пред къщата на Брук Стрийт, където някога бяха празнували злополучната сватба на баща ѝ, Флорънс попита:

— Уолтър, какво е това? Кой живее тук?

Уолтър безмълвно я окуражи, а тя погледна към фасадата и видя, че всички прозорци са затворени, сякаш къщата беше необитаема. Братовчедът Финикс беше слязъл вече и ѝ предлагаше ръка.

— А ти няма ли да дойдеш, Уолтър?

— Не, аз ще остана тук. Недей да трепериш, скъпа Флорънс, няма от какво да се боиш.

— Зная, че е така, щом ти си наблизо, Уолтър. Сигурна съм, че е така, но...

Преди още да почукат, вратата безшумно се отвори, братовчедът Финикс я поведе и от свежата лятна вечер Флорънс влезе в душната мрачна къща. По-тъмна и неприветлива от всякога, тя като че ли не беше отваряна от деня на сватбата и като че ли оттогава бе трупала мрак и печал. Флорънс се изкачи по сумрачното стълбище със страх и спря след придружителя си пред вратата на гостната. Той я отвори и ѝ направи знак с ръка, че я моли да влезе, а сам ще остане там, където беше. След минутно колебание Флорънс се подчини.

На масата до прозореца, където може би рисуваше или пишеше нещо, седеше една дама, подпряла с ръка главата си, обърната към светлината. Флорънс, пристъпваща колебливо, изведнъж замръзна на мястото си, като че ли беше загубила способността да се движи. Дамата обърна глава.

— Велики боже! — възкликна тя. — Какво е това?

— Не, не! — извика Флорънс и когато дамата се изправи, тя се дръпна назад, като протегна ръце, за да я спре.

— Мамо!

Те стояха и се гледаха. Гневът и гордостта бяха сложили своя отпечатък върху лицето ѝ, но то все още беше красиво и изпълнено с достойнство. А под израза на ужас и отчуждение лицето на Флорънс излъчваше състрадание, мъка и нежни спомени, изпълнени с благодарност. Върху лицата и на двете се четеше страх и изумление и неподвижни и безмълвни, те се гледаха през черната бездна на безвъзвратното минало.

Флорънс първа се изтръгна от това вцепенение. Тя избухна в сълзи и каза от все сърце:

— О, мамо, мамо! Защо трябваше да се срещаме така? Тогави ти единствена беше толкова добра към мене, защо сега трябваше да се

срещнем по този начин?

Едит стоеше няма и неподвижна пред нея. Очите ѝ бяха приковани в лицето на Флорънс.

— Не смея да мисля за това — продължи Флорънс. — Грижа се за татко, който е болен. Сега ние изобщо не се разделяме и занапред винаги ще бъде така. Ако искаш, аз ще го помоля да ти прости, мамо! Почти съм сигурна, че сега ще ти прости, ако го помоля. Нека бог също ти прости и ти даде покой!

В отговор Едит не каза нито дума.

— Уолтър... аз се омъжих за него и ние имаме син... — рече плахо Флорънс — е долу пред вратата. Той ме доведе тук. Ще му кажа, че ти се разкайваш... че си се променила — не спираше Флорънс и я гледаше с печал, — и той също ще помоли татко да ти прости, сигурна съм. Има ли нещо друго, което да направя за теб?

Все така вцепенена, с неподвижен поглед, Едит наруши мълчанието си и бавно попита:

— А петното върху твоето име, върху името на съпруга и детето ти? Флорънс, ще има ли някога прошка за това?

— Ще има ли някога прошка за това? Но ти я имаш, мамо! Ние с Уолтър напълно, напълно сме ти простили! И ако тази увереност може да бъде някаква утеха за теб, то можеш да бъдеш напълно уверена. Ти не... ти не... — запъна се Флорънс — не споменавах татко, но съм сигурна, че искаш да го помоля и той да ти прости. Сигурна съм!

В отговор Едит не каза нито дума.

— Ще го помоля! — извика Флорънс. — Ще ти донеса неговото опрощение, ако ми позволиш да го сторя, и тогава навярно ще можем да се сбогуваме така, както подобава на хора, които някога са представлявали толкова много един за друг. Мамо, аз не се отдръпнах — много нежно продължи Флорънс, като се приближи до нея, — защото се боя от теб или защото се опасявам, че ти ще ме опозориш. Аз искам просто да изпълня своя дълг към татко. Аз съм му много скъпа сега и той ми е много скъп. Но не мога да забравя колко добра си била към мене. О, моли се на бога — заплака Флорънс и се хвърли на гърдите ѝ, — моли се на бога, мамо, да ти прости този грях и срам и да ми прости, че върша това сега (ако то е грях), но не мога да не го върша, след като си спомням как се отнасяше ти към мене.

При това докосване Едит като че ли започна да се свлича, докато накрая падна на колене и обгърна шията ѝ с ръце.

— Флорънс! — проплака тя. — Моят добър ангел! Преди отново да съм обезумяла, преди упорството ми отново да ме завладее и да ме накара да онемея, повярвай ми, заклевам ти се, че съм невинна!

— Мамо!

— Виновна съм за много неща. Виновна съм, че между нас се отвори завинаги пропаст. Виновна съм за това, което за цял живот ще ме отделя от чистотата и непорочността... от теб и от целия свят. Виновна съм, че изпитвах сляпа и необузdana ненавист, за която дори сега не се разкайвам и никога не бих могла да се разкайвам. Но аз не съм съгрешила с онзи, който почина. Бог ми е свидетел!

И така, застанала на пода на колене, тя вдигна и двете си ръце и се закле.

— Флорънс — продължи тя, — ти, която си най-чистото и непорочно същество... и която аз обичам... ти, която можеше да ме промениш в онези далечни дни и дори успя донякъде да промениш жена като мене... повярвай ми, аз не съм извършила този грях... позволи ми още веднъж, за последен път да притисна тази скъпа глава до неутешимото си сърце.

Тя беше силно развълнувана и плачеше. Ако това ѝ се беше случвало по-често в миналото, сега щеше да е по-щастлива.

— Нищо друго на този свят не би могло да изтръгне от мен признание, че не съм виновна — каза тя. — Нито любов, нито омраза, нито надежда, нито заплахата! Бях се зарекла, че ще умра, без да продумам. Можех да го сторя и щях да го сторя, Флорънс, ако не бяхме се срещнали.

— Вярвам — обади се братовчедът Финикс, който се бе появил на вратата и тъпчеше на прага, — че моята прекрасна и изискана родственица ще ме извини, че осъществих тази среща чрез малка военна хитрост. Няма да твърдя, че отначало изобщо не съм допускал възможността, че моята прекрасна и изискана родственица за нещастие е могла да се опозори посредством връзка с белозъбия човек, сега покойник, защото, всъщност, човек наистина вижда на този свят — който е така забележителен със своите дяволски необикновени съчетания и с това, че определено е най-непонятното нещо в човешкия живот — много странни съюзи от подобен характер. Но както

споменах на моя приятел Домби, не можех да приема, че моята прекрасна и изискана родственица е извършила престъпление, докато това не се докаже окончателно. Когато този човек, сега покойник, бе застигнат от дяволски ужасна смърт, всъщност, аз почувствувах, че положението ѝ е много мъчително. Съзнавайки наред с това, че семейството ни има известна вина, че не ѝ е отделяло достатъчно внимание и че сме били едно незаинтересовано семейство, а също и че леля ми, макар и дяволски жизнена жена, може би не беше най-добрата майка, аз си позволих дързостта да я издиря във Франция и да ѝ предложи покровителство, доколкото един обеднял джентълмен може да ѝ предложи покровителство. Тогава моята прекрасна и изискана родственица ми оказа честта да заяви, че аз по свой начин съм бил дяволски добър човек и че ето защо тя щяла да приеме моето покровителство. Аз всъщност приех това като любезност от страна на моята прекрасна и изискана родственица, тъй като ставам все по-немоощен и нейните грижи са голяма утеха за мен.

Едит, която беше настанила Флорънс на едно канапе, махна с ръка, сякаш го молеше да не казва нито дума повече за това.

— Моята прекрасна и изискана родственица — започна отново братовчедът Финикс, като все още тъпчеше на прага — ще ме извини, но за нейно удовлетворение и за мое удовлетворение и за удовлетворението на моя приятел Домби, от чиято прекрасна и изискана дъщеря толкова се възхищаваме, аз ще завърша нишката на своите мисли. Тя си спомня, че още от началото никога не споменавахме за нейното бягство с онзи мъж. Аз несъмнено винаги съм бил на мнение, че в цялата тази история има някаква тайна, която тя може да разкрие, ако пожелае. Но тъй като моята прекрасна и изискана родственица беше дяволски упорита жена, аз знаех, всъщност, че с нея шега не бива, и ето защо не се впусках в никакви разговори по въпроса. Но напоследък забелязах, че слабото ѝ място е нежната привързаност, която изпитва към дъщерята на моя приятел Домби, и тогава си помислих, че ако успея да осъществя една неочаквана и за двете среща, това може би ще доведе до благоприятни резултати. Ето защо, тъй като се намираме в Лондон по настоящия начин, преди отпътуването ни за Южна Италия, където ще се установим завинаги, докато се отправим към вечния си дом, всъщност, дяволски неприятна мисъл за всеки човек, — аз се заех да издиря

къщата на моя приятел Гей — красив мъж с рядко срещана откровеност, когото моята прекрасна и изискана родственица сигурно познава — и имах щастието да доведе милата му жена тук в настоящия дом. А сега — каза в заключение братовчедът Финикс с истинско, неподправено чувство, което проблясваше през нелепите му маниери и несвързана реч — аз моля настоятелно своята родственица да не спира дотук, а да поправи доколкото може, разбира се, злото, което е причинила — не заради честта на семейството ни, нито заради собствената си репутация или някакви други съображения, които поради нещастно стечение на обстоятелствата са се превърнали за нея в безсмислени и почти празни приказки, а защото е причинила зло.

След тази реч краката на братовчедата Финикс се съгласиха да го отведат от стаята и той затвори вратата, за да ги остави насаме.

Едит, застанала близо до Флорънс, помълча известно време. След това извади от корсажа си запечатано писмо.

— Дълго се борех със себе си — тихо каза тя — дали да напиша всичко това, в случай че умра ненадейно или при злополука. Желанието да го сторя напираше у мен. Откакто го написах, все обмислях кога и как да го унищожа. Вземи го, Флорънс. Тук е цялата истина.

— За татко ли е? — попита Флорънс.

— За когото пожелаеш. На теб го давам, ти си неговият получател. Иначе то никога не би стигнало до него.

И в сгъстяващия се мрак те отново потънаха в мълчание.

— Мамо — каза Флорънс, — той загуби състоянието си, той беше на прага на смъртта и сега още съществува опасност за живота му. Искаш ли да му предам нещо?

— Ти каза, че си му много скъпа, така ли? — попита Едит.

— Да — отговори Флорънс с трепет в гласа.

— Кажи му, че съжалявам, че изобщо се срещнахме с него.

— И нищо друго ли? — попита Флорънс, след като почака малко.

— Ако попита, кажи му, че не се разкайвам за това, което съм направила... все още не... защото, ако трябваше да избирам, още утре пак щях да го сторя. Но ако той се е променил...

Тя замлъкна. Нещо в мълчаливото докосване на ръката на Флорънс я бе накарало да замълчи.

— Но тъй като се е променил, той вече знае, че сега това никога не може да се случи. Кажу му, че бих желала никога да не се бе случвало.

— Мога ли да му кажа — попита Флорънс, — че ти е станало мъчно, когато си чула какви нещастия са го сполетели?

— Не — отговори тя, — ако те са го научили, че дъщеря му му е много скъпа. Един ден и на него самия няма да му е мъчно, Флорънс, ако именно те са му дали този урок.

— Зная, че му желаеш доброто и че би искала да е щастлив. Сигурна съм, че е така — каза Флорънс. — О, позволи ми, ако някога в бъдеще ми се отдаде възможност, да му кажа това.

Едит седеше, вперила тъмните си очи право пред себе си. Тя отговори едва след като Флорънс повтори молбата си. Тогава тя я хвана под ръка и без да откъсва замисления си поглед от прозореца, рече:

— Кажу му, че ако сега може да намери някаква причина, поради която да се отнесе със съчувствие към миналото ми, моля го да стори това. Кажу му, че ако сега може да намери причина, поради която да не мисли с такова огорчение за мен, моля го да стори това. Кажу му, че макар да сме мъртви един за друг и никога вече да не се срещнем от тази страна на вечността, сега между нас съществува едно общо чувство, каквото никога преди не е имало.

Твърдостта сякаш започна да я напуска и в тъмните ѝ очи се появиха сълзи.

— Казвам всичко това — продължи тя, — защото вярвам, че и той, и аз ще мислим един за друг с по-добри чувства. Колкото по-голяма обич изпитва той към своята Флорънс, толкова по-малка омраза ще изпитва към мен. Колкото повече се гордее с нея, колкото по-щастлив е с нея и децата ѝ, толкова повече ще се разкайва за своя дял в мрачния спомен за нашия съвместен живот. В тези мигове и аз ще се разкайвам... нека знае това... и ще мисля, че когато съм размишлявала толкова дълго върху причините, направили от мен това, което бях, трябвало е да взема под внимание и причините, направили от него това, което беше. В тези мигове аз ще се опитвам да му простя неговия дял от вината. Нека той се опита да прости моя.

— О, мамо! — възкликна Флорънс. — Как ми олеква на душата, като чувам тези думи, въпреки че срещата и раздялата ни са такива.

— И за мен самата — каза Едит — тези думи звучат странно, произнесени от собствената ми уста. Но дори и да бях такава окаяно същество, за каквото съм му дала повод да ме смята, мисля, че пак щях да кажа тези думи, след като чуя, че сега сте си много скъпи един на друг. Нека, когато си му най-скъпа, той мисли за мен с по-голямо снизхождение и аз ще мисля за него с по-голямо снизхождение. Това са последните думи, които му изпращам. А сега довиждане, живот мой!

Тя я притисна до гърдите си и сякаш наведнъж изля цялата любов и нежност на женската си душа.

— Тази целувка е за детето ти! Тези целувки са благословия за теб! Моя мила Флорънс, мое скъпо момиче, сбогом!

— Пак ще се срещнем! — извика Флорънс.

— Никога вече! Никога вече! Когато си тръгнеш и ме оставиш в тази мрачна стая, мисли, че все едно си ме положила в гроба. Спомняй си само, че ме е имало и че съм те обичала!

И Флорънс тръгна. Повече не видя лицето ѝ, но споменът за прегръдките и целувките ѝ не я напусна.

Братовчедът Финикс я посрещна на вратата и я заведе долу в неприветливата трапезария, където чакаше Уолтър. И там тя склони разплаканото си лице на рамото му.

— Дяволски съжалявам — каза братовчедът Финикс и съвсем простичко и без изобщо да се крие, избърса очи с маншетите на ризата си, — че чувствителната душа на прекрасната и изискана дъщеря на моя приятел Домби и мила жена на моя приятел Гей беше така натъжена и разстроена от срещата, която току-що приключи. Но аз се надявам и вярвам, че го направих за добро и че моя почтен приятел Домби ще се почувствува облекчен от направените тук признания. Дълбоко съжалявам, че моят приятел Домби се озова в такава дяволска бъркотия чрез брака си с член на нашето семейство, но съм твърдо убеден, че ако не беше този пъклен разбойник Каркър, мъжът с белозъбата усмивка, всичко щеше да върви доста гладко. Що се отнася до моята родственица, която ми оказа честта да си създаде изключително добро мнение за мен, аз мога да уверя милата жена на моя приятел Гей, че тя може напълно да разчита на мен като на баща. А що се отнася до превратностите в човешките съдби и до удивителния начин, по който непрекъснато се държим, то единственото, което мога да кажа заедно с моя приятел Шекспир —

човек на всички времена^[1], с когото без съмнение моят приятел Гей е запознат, е, че: животът представлява само сянка на съня^[2].

[1] Думи, изречени за Шекспир от английския драматург Бен Джонсън (1573–1637). ↑

[2] Перифраза на думите на Гилденстерн в „Хамлет“ (II д., 2к.). ↑

ГЛАВА LXII

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА

Една бутилка, дълго невиждала дневна светлина, потънала в прах и паяжини, е извадена на бял свят и златистото вино в нея сипе искри върху масата.

Това е последната бутилка от старата мадейра.

— Вие сте съвсем прав, мистър Джилс — казва мистър Домби. — Това е много рядко и изключително хубаво вино.

Капитанът, който също присъствува, сияе от радост. Истински ореол от възторг е увенчал пламналото му чело.

— Ние се бяхме зарекли, сър — обяснява мистър Джилс, — имам пред вид себе си и Нед...

Мистър Домби кима с глава на капитана и той грейва все повече и повече от неизразимо задоволство.

— ... че все някога ще изпием тази бутилка за щастливото завръщане на Уолтър у дома, въпреки че не сме и помисляли за такъв дом. Ако не възразявате срещу старото ни хрумване, сър, нека посветим тази първа чаша на Уолтър и неговата съпруга.

— За Уолтър и неговата съпруга! — вдига тост мистър Домби. — Флорънс, за тебе, дете мое — и се обръща да я целуне.

— За Уолтър и неговата съпруга! — обажда се мистър Тутс.

— За Уол'р и неговата съпруга! — провиква се капитанът. — Ура-а!

И тъй като капитанът проявява силно желание да се чукне с някого, мистър Домби с готовност протяга своята чаша. Другите правят същото и стаята се изпълва с радостен и весел звън подобно тих звън на сватбени камбани.

Друго заровено вино отлежава, както някога старата мадейра, и слоят прах и паяжини върху бутилките става все по-дебел.

Мистър Домби е побелял джентълмен, чието лице носи дълбоки следи от грижи и страдания, но това са следи от отдавна преминала буря, която е оставила след себе си ясна вечер.

Вече не го безпокоят тщеславни замисли. Единственото, с което се гордее, е дъщеря му и нейният съпруг. Той е станал мълчалив, замислен, тих и не се разделя с дъщеря си. Мис Токс доста често посещава семейството, на което е много предана и където е всеобща любимка. Благоговението ѝ към нейния покровител, някога така велик, е чисто платонично след удара, получен онази сутрин на улица Принцеса, но то съвсем не е намаляло.

След корабокрушението никакви останки от неговото състояние не са доплували до него освен една годишна сума, която той получава неизвестно откъде, придружена с настойчива молба да не се опитва да открие източника и с уверението, че това е дълг и един вид компенсация. Той се посъветва с един свой стар служител по този въпрос, който изрази увереността, че не е непочтено сумата да бъде получавана и че по всяка вероятност произтича от някоя забравена сделка още от времето на старата фирма.

Ергенът със светлокафявите очи вече не е ерген, а съпруг на сестрата на побеляващия младши служител. Макар и много рядко, той посещава своя бивш господар. Нещо в миналото на побеляващия младши служител, а и самото му име го карат да се държи настрана от своя бивш работодател. А тъй като той живее със своята сестра и нейния съпруг, те също се държат настрана. Уолтър се вижда понякога с тях, Флорънс също и тогава приятната къща ехти от звучни дуети, аранжирани за роял и виолончело, а също и от усилията на хармоничните ковачи.

А как вървят делата на дървения мичман след тези промени? Но разбира се, той пак е на своя пост, издал десния крак напред, вторачен в наемните карети, а очите му бдят по-зорко от всякога, тъй като е прясно боядисан от накривената си шапка чак до катарамите на обувките. Над него със златни букви блестят сияйните имена ДЖИЛС и КЪТЪЛ.

Мичманът не върши други дела, а постарому се занимава със своята търговия. На разстояние половин миля около синия купол на Ледънхол Маркет се говори обаче, че някои от старите капиталовложения на мистър Джилс неочаквано са започнали да му носят добра печалба и че той не се е оказал изостанал от времето, както предполагал, а всъщност бил поизпреварил своето време и е трябвало да изчаква. Според мълвата парите на мистър Джилс са

почнали да се движат и се движат все по-бързо и по-бързо. Но съвсем сигурно е, че застанал на вратата в своя сюртук с цвят на кафе, с хронометър в джоба и с очила, вдигнати на челото, той сякаш не се тормози от липсата на клиенти, а изглежда много весел и доволен, въпреки че очите му са си все така замъглени, както и преди.

Що се отнася до съдружника му капитан Кътъл, неговата представа за търговската дейност на предприятието „Джилс и Кътъл“ далеч надхвърля действителността. Капитанът едва ли би могъл да се гордее повече със значението на мичмана за търговията и корабоплаването на страната, дори в случай, че ни един кораб не напускаше лондонското пристанище без помощта на дървения мичман. Той изпитва постоянен възторг от собственото си име, изписано над вратата. Прекосява улицата по двадесет пъти на ден, за да го погледне отсреща. И всеки път неизменно казва:

— Ед'ърд Кътъл, моето момче, ако майка ти можеше да научи, че си станал учен човек, добрата старица наистина би се смяяла.

Но ето че мистър Тутс се е втурнал към мичмана с бясна скорост и когато влетява в малката приемна, лицето му е силно зачервено.

— Капитан Джилс — обръща се мистър Тутс, — мистър Солс, щастлив съм да ви уведомя, че мисис Тутс увеличи семейството.

— А, това й прави чест! — възкликва капитанът.

— Желая ви радост, мистър Тутс! — казва старият Сол.

— Благодаря ви — доволно се киска мистър Тутс, — много съм ви задължен. Знаех, че тази новина ще ви зарадва, и затова дойдох лично. Знаете ли, ние определено напредваме. Флорънс, Сузан, а сега и новородената.

— Момиче ли е? — пита капитанът.

— Да, капитан Джилс — казва мистър Тутс, — и това много ме радва. Смятам, че колкото повече копия на тази необикновена жена можем да създадем, толкова по-добре!

— Дръж се здраво! — казва капитанът и се обръща към старото плетено шише без гърло, защото вече е вечер и обичайният скромнен запас на мичмана от лули и чаши е на масата.

— За нейно здраве и нека народи още много деца!

— Благодаря ви, капитан Джилс — казва радостният мистър Тутс. — Присъединявам се към вашето пожелание. Ако ми позволите,

тъй като знам, че това при дадените обстоятелства няма да е неприятно на никого, ще изпуша една лула.

След това мистър Тутс започва да пуши и в своята откровеност стига до бърливост.

— Тази очарователна жена неведнъж е доказвала своя възхитителен ум, капитан Джилс и мистър Солс — казва Тутс, — но най-забележителен бе случаят, когато напълно разбра моята преданост към мис Домби.

И двамата му слушатели се съгласяват.

— Защото, знаете ли — продължава мистър Тутс, — аз не съм променил чувствата си към мис Домби. Те са същите, каквито винаги са били. Сега за мен тя пак остава предишното светло видение, каквото беше и преди да се запозная с Уолтър. Когато аз и мисис Тутс започнахме да разговаряме за... накратко, за силна страст, нали разбирате, капитан Джилс...

— Да, да, момчето ми — казва капитанът, — за страстите, които си играят с всички нас... прелисти книгата и ще намериш това място.

— Така и ще направя, капитан Джилс... — съвсем сериозно казва мистър Тутс — когато за първи път засегнахме тази тема, аз обясних, разбирате ли, че съм, така да се каже, „попарено цвете“.

Капитанът е във възторг от сравнението и промърморва, че розата е най-хубавото цвете.

— Но бога ми — не спира мистър Тутс, — тя знаеше толкова за моите чувства, колкото и аз самият. Нямахше нищо ново, което да мога да й кажа. Тя беше единственият човек, който можеше да застане между мен и безмълвната гробница, и го стори по такъв начин, че предизвика възхищението ми за цял живот. Тя знае, че към никого не изпитвам такова благоговение както към мис Домби. Знае, че няма нищо на света, което не бих сторил за мис Домби. Знае, че смятам мис Домби за най-красивата, най-милата и най-добрата от нежния пол. И знаете ли какво казва тя по този въпрос? Удивителен ум! „Скъпи мой, прав си. Аз също мисля така!“

— И аз — обажда се капитанът.

— Аз също — казва Сол Джилс.

— А колко наблюдателна е моята съпруга — подхваща отново мистър Тутс, след като няколко пъти е дръпнал от лулата, унесен в размисли, а лицето му е грейнало в задоволство. — Каква мъдрост

притежава! Какви изказвания прави! Снощи например, както си седяхме и се наслаждавахме на семейното си щастие... дума, която, честно казано, много слабо изразява това, което чувствавам в присъствието на жена си... и тя каза колко забележително било сегашното положение на нашия приятел Уолтър. „Ето — казва моята жена, — той е избавен от необходимостта да скита по моретата след първото си дълго плаване с младата си съпруга...“, което, както знаете, беше принуден да направи, мистър Солс.

— Съвсем вярно — потвърждава старият майстор на корабни уреди и потрива ръце.

— „Ето — казва жена ми, — той е избавен от това, веднага е назначен от същата фирма на висок и отговорен пост в родината, отново показва, че го е заслужил, и се издига много бързо, обичан е от всички, подпомаган е от своя чичо в най-благоприятния за финансовото му състояние момент“... смятам, че това е така, нали мистър Солс? Моята жена винаги е права.

— Но да, да... някои от нашите загубени кораби, натоварени със злато, наистина се върнаха у дома — отговаря през смях старият Сол. — Малки корабчета, мистър Тутс, но ще свършат работа на моето момче.

— Точно така — казва мистър Тутс. — Моята жена никога не греши. „Ето — казва тази толкова необикновена жена, — той има такова положение, и по-нататък? И по-нататък?“ — пита мисис Тутс. Сега моля, капитан Джилс и мистър Солс, обърнете внимание на прозорливостта на моята жена. „И така, под грижите на мистър Домби се полагат основите, върху които едно... едно здание... точно тази дума употреби мисис Тутс — ликуващо обяснява мистър Тутс — постепенно се издига, за да се изравни, а може би и да надрасне това, което той някога оглавяваше и чието незначително начало той съвсем е забравил (една обща заблуда, но това не я прави по-малко вредна, каза мисис Тутс). И така — заключи жена ми — чрез дъщеря му в края на краищата ще се извиси една нова фирма «Домби и Син».“ Не каза „ще се издигне“, а „извиси“ и добави „триумфално“.

С помощта на своята лула — която той с най-голямо удоволствие използва за нуждите на ораторското изкуство, тъй като непосредственото ѝ предназначение предизвиква у него неприятно усещане — мистър Тутс отдава такава голяма чест на това пророческо

твърдение на жена си, че капитанът, изключително възбуден, хвърля своята колосана шапка и извиква:

— Сол Джилс, ти, учени човече и мой стар съдружник, какво посъветвах Уолтър да прелисти онази вечер, когато се зае с търговия? Не казах ли точно тези думи: „Върни се обратно, Уитингтън, лорд-мер на Лондон, а когато остарееш, няма да се разделиш с него!“ Не казах ли точно така, Сол Джилс?

— Точно така каза, Нед — отговаря старият майстор на корабни уреди. — Много добре си ги спомням.

— Тогава чуйте какво ще направим — казва капитанът, обляга се на стола си и издува гърди за мощен рев. — Аз ще ви изпея „Прекрасната Пег“ от начало до край, а вие и двамата се дръжете здраво на припева.

Заровеното вино отлежава, както някога отлежаваше и мадейрата. Сложат прах и паяжини върху бутилките става все по-дебел.

Есенните дни са слънчеви и край морето често се разхождат млада дама и белокоп джентълмен. Две деца са винаги около тях: момче и момиче. Обикновено ги придружава едно старо куче.

Белокопият джентълмен върви с момченцето, разговаря с него, участвува в игрите му, пази го, наблюдава го, като че ли то е смисълът на неговия живот. Когато детето се замисля, и белокопият джентълмен се замисля. Понякога, когато детето седи до него и внезапно вдигне глава, за да го попита нещо, той взема малката му ръчичка в своята, държи я така и забравя да отговори. Тогава детето пита:

— Ей, дядо! Пак ли ти заприличах на моя беден малък вуйчо?

— Да, Пол, но той беше слаб, а ти си много силен.

— О, да, аз съм много силен.

— Освен това той лежеше в креватче край морето, а ти можеш да тичаш.

И те отново неуморно се скитат, защото най-много от всичко белокопият джентълмен обича да гледа как детето тича на воля. И когато се разхождат заедно, хората разправят за голямата привързаност помежду им.

Но никой освен Флорънс не знае колко силно е привързан белокопият джентълмен към внучката си. За това никой не говори. Самото дете дори се удивлява, че той крие това чувство. Той носи момиченцето в сърцето си. Не позволява никаква сянка да помрачи

лицето ѝ. Не може да търпи да я вижда седнала сама настрана. Мисли си, че тя се чувства пренебрегната, дори когато това не е така. Той се измъква от другите, за да я погледа как спи. Доставя му удоволствие, когато тя идва и го буди сутрин. Той е най-гальовен и най-мил с момиченцето, когато наоколо няма никой друг. В такива случаи понякога детето пита:

— Скъпи дядо, защо плачеш, когато ме целуваш?

Той само шепне:

— Малката ми Флорънс, малката ми Флорънс! — и приглажда къдриците, които се спускат над сериозните ѝ очи.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.